DIFFERENTIAE

INTER VTRVMQVE FORVM, IVDICIALE VIDELICET, ET CONSCIENTIAE;

NONDVM HAC NOVA LVCE DONATAE, ET MAGNA CVM CVRA, STVDIOQVE LVCVBRATAE, ET CONCINNATAE

CVM INDICE DIFFERENTIARVM.

AVCTORE DOMNO IOHANNE VALERO, VALENTINO Segobrigen. Decretorum D. Priore domus Cartusiæ Maioricen. IESV Nazareni.

Ad perillustrem Dominum Don SALVATOREM FONTANET, Cancellariam Regentem in Supremo Consilio Coronæ Aragonum.

CVM PRIVILEGIO.

Superiorum permissu, in Cartusia Maioricarum, typis Emmanuelis Rodriguez. Anno M.DC.XVI.

ILLVSTRI ADMODVM,

ET VTRAQVE OMNIGENAE VIRTVTIS,

præclaræque nobilitatis laude cumulato D. D. Saluatori FONTANET. I. V. FONTI, Supremi Aragonum Concilii Cancellariam REGENTI, Domnus Iohannes Valero Decretorum D. & Prior domus Cartusiæ Maioricen. Iesu Nazareni O.F.P.

LIBER Differentiarum inter vtrumq; Forum (vir præstantissime) multorum annorum continenti labore concinnatus foras exiturus, teneri non potuit quin in tuas euolaret manus, accepturus certam defensionem, magnam æstimationem, singulare decus, sola contrectatione amplissimi muneris, omnigenæ sapientiæ, & præclaræ nobilitatis tuæ. Quis enim operi præfixum non reuereatur FONTANETI nomen? Quis audeat obtrectando sibi conciliare tanti defensoris inuidiam? Potentissima maximèque verenda FONTANETI inscriptione munitum volumen, non timebit vel vnius obtrectatoris maleuolentiam; laudatorum beneuolentiam expectabit. Spectabitur certè, & æstimabitur quod tam illustri nobilis stemmatis imagine apparebit impressum. Prædicat hoc vel inprimis aurea illa Aquila per cæruleum expansa campum, quam ab antiquissimis honoratis ciuibus Gerundensibus maioribus tuis DES CAMPS, hereditario iure susceptam, glorioso tueris in stemmate. Nam & hoc decus, illi quondam Heroës promeruere seruitiis valde gratis, & acceptis erga Serenissimos Reges Aragonum; & tuis ipse eadem cumulans gratioribus; indefessa fide ab adolescentia tua, summa synceritate, candore, & rectitudine, continuare non destitisti; cùm post annos plures quibus cùm studiis, tum publicæ interpretationi cathedraticæ vtriusque Iuris in Vniuersitate Barcinonens. insudasti, doctrinæ simul, & synceritatis amplissimum præstiteris specimen; nedum in Patrocinio plurium, grauissimarumque causarum; verum etiam in functione grauium munerum, tam Ecclesiasticorum, quàm Regiorum iudicandi curam concernentium; quibus cùm adhuc vigessimum quartum ætatis annum non attigisses, laudabiliter vti cæpisti. Quæ quidem omnia Philippus Secundus in Castellæ Regnis, nobis autem primus, certò comperiens, meritò officium Assessoris Generalis Gubernatoris in Catalauniæ Principatu tibi deferendum curauit. Ac rursus antequam hoc munus inires, te ad munera vnius Iudicum Regiæ Curiæ; & postmodùm Senatorum, siue Regiorum Consiliariorum Ciuilis Audientiæ Regiæ, Principatus eiusdem, promouere dignatus est. Quibus tibi per integrũ ferè decenniũ summa integritate fungenti, varia, & ardua negotia cõmissa fuere; præsertim graue simul, ac fidele Officiũ Regentis Thesaurariã Regiam in eodem Principatu, quod vltra biennium administrasti; Consultationes quoque Censorum fidei in sancta Inquisitione eiusdem Principatus; & Breuis Apostolici, instante Regia Maiestate, concessi, in Ecclesiasticos atrociter ibi delinquentes; & Officii Magistri Rationalis Domus, & Curiæ Regiæ;

Baiuliæ Generalis, ac Procurationis Regaliũ Feudorũ Catalauniæ. Anno autẽ M.D.XC.IX. cùm Regia Maiestas Barcinone Comitia Catalaunis celebraret, quis fando explicet vigilantias, duaque negotia eorumdem Comitiorum, expeditionem facilem, Regiumque seruitium valdè concernentia, quæ tibi committenda Rex censuit, maximè te vnũ ex Habilitatoribus creans; immò & vnum ex Iudicibus grauaminum earumdem Generalium Curiarum. In quibus omnibus constat ita te gnauiter esse versatum, vt ad officium Fisci, & Patrimonii Regii Patroni, in Supremo isto S.S.R. Aragonum Consilio, Rex ipse duxerit promouendum. Quo vltra quinquennium, mira Regis satisfactione perfungens, renunciatus es alter ex Regiis Commissariis Generalibus ad negotia concernentia populationẽ locorũ quos Mauritani Neophyti qui nuper Regio iussu tota sunt Hispania pulsi, in Regno Valentino incolebant; & redituum, ac aliorum solutionem creditorum quibus obnoxii erant Barones, Aljamæ, & ceteri singulares. Quin etiam, defuncto statim Collega tuo, totum commissionis eiusmodi pondus, tui solius humeris imponendum, auctoritate Regali decretum est. Taceo, dum ista studiosè perageres, tum in Regno Valentiæ perlustrando; tum in Regia Curia, ad eam iam reuersus, atque adeò in illa Congregatione quæ propterea per Regiam Maiestatẽ fuit erecta, partim ex Consiliariis Regii Status, partim ex Supremo Consilio Aragonum, quàm multos pro diadematis obsequio Regii labores exantlaueris; vt mirum profectò non sit si te adhuc in ea commissione defixum, ad maioris gratiæ cumulum, tantis obsequiis grata recordatione perpensis, maioraq; promerentibus, te inquam ad summum gradum vnius ex Regentibus Regiam Cancellariam in Supremo suo Consilio Rex duxerit assumendum. Quòd si Regia Curia tantum in te fidei, præsidiique situm esse demonstrat, vt Hispaniarum Regna, vel inde beata prædicentur quòd in eiusmodi specula te positum videant: quanta felicitas scriptis meis obtigerit si te vnum sibi Patronum semel adoptarint? Has igitur ob causas adducor ad illa tibi dicanda cùm in primis, tum ob singularem etiam beneuolentiam qua te semper complexus sum, tunc vel maximè cùm Barcinone curator ipse litium Domus Scalæ Dei, difficilimis quadraginta dubiorum nodis implicatam controuersiam ad te detuli, lectissimum Regii illius Senatus IVDICEM; quam sub aliis Iudicibus acriter vrgentibus nostris procuratoribus, quadraginta nouem ipsos annos agitatam, nec vmquam explicatã, dexteritate mirabili breui triennio dissoluisti, plausu omnium maximo, admiratione maiori, pro Cartusianis patribus pronuntiata sententia. factum inauditum, omnium scriptis celebrari dignum.

Ergo perenni I.V. FONTI (quem sonat FONTANETI nomen) Iurisperitorum decidendis quæstionibus ORACVLO; Ciuilium, & Pontificiarum legum, ob memoriam singularem THESAVRO; Supremi Aragonum Consilii Cancellariam REGENTI; Regii acroamatis, Regali PRIVILEGIO, ad sempiternam posteritatis memoriam, celebratissimo, Ius ciuile totum, Pontificium totum, iure suo, & summo, sacrandum: non hoc quod offertur opusculum, leuidense licèt, grati animi (quem spectare debent magnanimi) non erit, opinor, ingratum. Hoc mihi, si dono numinis contingat, & tuo; ardens primùm aliorum commodis inseruiendi, quod vnum vrget, & viget, promouebis studium; collata deinde beneficia cumulabis, gloriosæ suæ liberalitatis incremento maximo. Vale Regum maximi Pignus magnum. I.V. decus, patriæ columen, bonorum deliciæ, & animi mei dimidium.

AVCTOR

AVCTOR LIBRI AD SVVM
MAECENATEM EPIGRAMMA.

NYMPHA Arethuſa, ſacris quondam celebrata Poëtis;
Irrigat Ortygiam, Sicaniosque ſinus.
Cuius ob amplexus, Alphei fluminis vnda
Ortygiam properans, æquora ſcindit aquis.
FONTANETVM, Arethuſa refert. TV, nomine firmas:
FONS etenim PATRIAE, diceris eſſe NITENS,
Eſt liber, Alpheus, Nymphæ, qui tactus amore
Currit in amplexus, præſidiumque TVVM.
Sed cinctus pelago, preſſus Balearibus vndis,
Cogitur occultas, æquoris ire, vias.
Ergo Ioui, vt veteres ſacrarunt elidis amnem,
Sic nouus Alpheus, TE, cupit eſſe Iouem.

P. RAPHAELIS OLLER SOCIETATIS IESV, THEOLOGI DECASTICHON.

INTER vtrumque Forum vetus eſt diſcordia. Pugnat
Hincque Forum humanum: pugnat & inde Dei.
Nemo auſus Iudex reſtinguere iurgia. Flammam
Belli, lite fouent: hoc negat: illud, ait.
Tuque, VALERE, Foris diſiungens ſacra profanis;
Diſcrimenque foras dans vtriuſque Fori;
Ecce Fora, arte noua, pugnantia, fœdere iungis.
Iurgia vtrumque Forum depoſuiſſe, iuuat.
Hæc vtriuſque Fori ſententia prima. VALERVS
Et PRIOR, & PRIMVS, ius dat vtrique Foro.

P. DOMNI SEBASTIANI OLLER CARTVSIANI ad librum Hexaſtichon.

PATRONOS inter quondam, Pater optime princeps,
Externi noras Iura, vicésque Fori.
Sed poſtquàm ſacros placuit habitare receſſus;
Iura Fori interni pendere cura fuit:
Interni, externìque igitur diſcrimina profer:
Crimina diſcrimen ne ferat vlla tuum.

P. DOMNI BARTHOLOMAEI VALPERGA Cartuſiani, I. V. Doctoris, ad auctorem Epigramma.

SI iuſtè Macedo celebratur Magnus in Orbe,
Quòd nodos Aſiæ numinis enſe ſcidit:
Nunc potiora tibi debentur præmia, vaſti
Qui nexus Orbis diuidis enſe libri.
Quos ſtringant, leges; quos ſoluant, tradis apertè:
Diſiungens terræ, iuráque ſumma Poli.
Antiquos vincis mirandas ordine cauſas;
Conſona dum reddis, diſſona facta ſibi.
Arte noua, legum reſonat diſcordia concors.
Explicat en calamus, quod plicat ipſe dolus.
Nec pugnare duos contra vales Herculis haſta.
Doctrinæ Zona cingis vtrumque Forum.

P. ANDREAE MORAGHES, SOCIETATIS IESV Doctoris Theologi ad librum Epigramma.

SAT ſcio, Præcones ambis, Liber optime, nullos.
Vino vendibili non opus eſt edera.
En opus optatum. Properent nunc ilicet omnes,
Dum rara hæc cupidis Bibliotheca patet.
Rara. Quis hoc etenim rarum attigit argumentum?
Attigit? Immò, nihil tangere dat reliquis.
Euge Liber. Iam omnis Iudex tua limina adibit:
Punctum quò omne tibi Iure in vtroque feras.
Omne tullis ſiquidem punctum, qui miſcuit illa,
Quæ diſtincta ſimul dat Fora, digna Cedro.

MICHAEL

MICHAEL IVLIAN, RECTOR SOCIETATIS IESV Collegii Maioricensis,

Domno Iohanni Valero sacræ Cartusianorum domus IESV Nazareni Palmæ Balearium Priori dignissimo S.

VBI INTELLEXI TIBI LIBRVM ESSE IN TYPO, fui præter solitum lętitia affectus. Ac mecum ipse perpendens dixi, Spõsione quamcumque lacessam, nec credo perdam, quando assero tale opus, non vulgare, sed extraordinarium; non quomodocumque perfectum, sed numeris omnibus absolutum; non vni vel alteri gratum, sed omnibus viris doctis quàm gratissimum, plurimi æstimandum, continua lectione conterendum. Qui poteram non lętari, cùm viderem instaurari memoriam consortii nostri in studiis Rhetoricæ, aureo illo tempore quo in flore nostræ ætatis vnà eramus, & familiarissimi, & vnà Rhetoricos flores in hortis Laurentii Palmyreni Doctoris nostri, qui summa cum laude, & acceptione, florenti in academia Valentina docebat; carpebamus? Numquam, vel rarò intermittitur in studiis contracta necessitudo; nec frigescit amor qui assidua coniunctione, & vsus familiaris scholarum aura semel exarsit. Iactis firmis Rhetoricæ fundamentis, curriculum Philosophię; (ni me fallit memoria) egregium illum Philosophum Michaëlem Monllor subsequens, procursare cæpisti, & ad metas vsque perueniens, vnus ex paucis fuisti, qui brauium fuerunt consequuti. Ac ne tibi fastigium, & illud perfectissimum deesset, non minori præceptoris; quàm discipuli felicitate, magnum illum Didacum Couarruuias in eadem academia Metaphysicorũ magistrum sortitus es. Quem, insignem meritis, Maiestas sapientis, & catholici Regis Philippi secundi, in sublimem Procancellarii dignitatem, venientibus annis euexit. Ad hunc (meminisse te arbitror) adibam ipse, Philosophiæ, Mętaphysicorumque causa. Adibant etiam lectissimi, & ornatissimi iuuenes, Valentinæ nobilitatis, & ingeniorum flosculi; è quibus primùm in generalem fidei censorem totius Lusitaniæ, deinde in Barcinonis sacrorum Antistitem; postremò in Murcianæ sedis Episcopum, Illustrissimus D. Alphonsus Coloma, mihi summa familiariatate coniunctissimus, sui temporis Theologorũ; & sacrorum Euangelii præconum facilè princeps, meritissimò delibatus est. Cuius nunc germanus frater Illustrissimus Carolus Coloma, inuicta bellicæ laudis virtute certè Magnus, eximia in Deiparam Virginem sine originali peccato conceptam pietate, maximis Aragonum Regibus germanissimus, Palmæ Balearium Regnum pro Philippo Hispaniarum Rege potentissimo, tanta omnium approbatione, tantis plausibus administrat. Talibus igitur, ac tantis præceptoribus, iure dici poterit, & erit vera, non ficta laus. *Sufficit discipulo, si sit sicut magister eius.* Vti reapse fuisti. Similiter subiit in mentẽ tempus cùm vnà Salmanticam venimus, vbi quinque annis integris, ab insignibus illis doctoribus in vtroque iure instructus, sacramque Theologiam partim edoctus, Baccallaurei gradu in testimonium fidele, atque debitum præmium summi profectus in studiis donatus es. Hæc sunt argumenta meæ lætitiæ, & occasio meorum prognosticorum quæ vera docuit experientia; non temeraria, plenaque vanitatis, qualia solent eorum esse Asttronomorum qui lineas, terminosque suos prætergrediuntur.

Venio nunc ad diuinationes meas, earumque non leuia fundamenta. Peracto felicissimè studiorum omnium cursu, vbi primùm tamquam è carceribus exieras, ibi primus palmam accepisti, cùm in academia Valentina, nemine discrepãte doctor renunciatus es. Non potuit lucerna sub modio latere. Affulsit primò illius fulgor ex ipsa academia Salmanticæ,

vsque

vſque Valentiam, qua in ciuitate, fidei præfectus erat D. Iohannes de Rojas, vir certè literatiſsimus, ac I. V. ſcientiſsimus; vt teſtantur opera quæ in lucem edidit. Is (vti ab aliis accepi) vt Valentiam redires; vbi primis tuorum ſtudiorum annis fueras ipſi ingenii acumine, & perſpicuitate notiſsimus; te literis quàm amantiſsimè ſcriptis hortatus eſt quò illi eſſes auxilio, in ordinem redigendo librum inſcriptum de Differentiis inter cauſas ciuiles, & criminales; quem prælo mandare conſtituerat. Quo in opere ſolus per annos aliquot elaboraſti, proceſſeraſque longiſsimè. At vltima manus ei non eſt impoſita, quòd memoratus D. Iohannes de Rojas deſignatus fuerit Epiſcopus Surgēti in Sicilia; qui dum Panormi Pontificia diplomata expectaret, vitam priùs Deo reddidit, quàm ſibi diplomata allata ſint.

Deinde vſque in ciuitatem Segobrigæ, tuæ patriæ feliciſsimæ, lux iſta diffuſa eſt, vbi DD. Martinus à Saluatierra illius gregis Paſtor vigilantiſsimus; tibi, cui debitum erat, honorificum munus Vicarii Generalis obtulit; quod iuſtis de cauſis recuſaſti. Verùm actus impulſu, ſtudioque impenſiùs Deo, ac illius Eccleſiæ inſeruiendi, patriæ commodiùs, meliùſque fauendi, Canonicatum qui tum vacabat, petiiſti, in quo tibi primo primas concedere, & Iudices, & competitores coacti ſunt. Et cùm difficultates operis non exigui circa Ius Patronatus, & præſentationis, ſubortæ fuiſſent; cauſam tuam ſtrenuè perſequutus fuiſti, & coram Metropolitano, & coram Regali ſenatu, & coram Nuncio Apoſtolico Madriti: & tandem Romæ, quò miſſus fuiſti procurator ad viſitanda limina Apoſtolorum pro D. D. Martino à Saluatierra Ibique negotiis tuis egregiè pertractatis, dubia multa in quibus grauitatis multum inerat, & ponderis, pro Epiſcopo diſſeruiſti, audientibus Illuſtriſsimis Concilii Tridentini Cardinalibus; victorque de more euaſiſti. Canonicatu verò, quem iure optimo, meritòque obtinueras, re in concordiam adducta, impoſita competitori penſione, te abdicaſti.

Statim vt Valentiam rediiſti, validis tui ingenii viribus opimam Parœciam Epiſcopatus Segobrigenſis adquiſiſti, cùm eſſet tuus competitor Caſtañeda Doctor Theologus, vir tanti habitus, vt poſtea in academia Valētina primariæ Theologiæ cathedræ doctor eſſe promeruerit.

Ad hæc, Illuſtris admodùm, ac Reuerendiſsimus Dominus D. Iohannes Baptiſta Perez, eximiæ ſanctitudinis Antiſtes, qui Epiſcopali Sedi Segobrigenſi ſucceſſerat; & te Canonicatu donauit, & Vicarium Generalem ſibi eligit, ac nominauit.

Denique Mundo cum ſuis omnibus ambitionibus nuncio remiſſo, confugiſti tamquam ad ſecurum portum, ad ſilentium mirabile, perpetuum clauſtrum, extremè rigidam abſtinentiam ſacræ Cartuſianorum Familiæ. Cuius religioſam vitam, vixdum poſito in domo Scalę Dei tyrocinio, ſolenniter profeſſus fueras, cùm ſex dumtaxat menſium exacto decurſu poſt emiſſam profeſsionem ſingulorum Monachorum vnanimi aſſenſu fuiſti eiuſdem inſtitutus procurator, illicò Barcinonem mittendus. Et quidem conſultò, vt probauit euentus. Namque ibi magni momenti cauſas breui obtinuiſti. Deinde priuſquam duo anni profeſsionem tuam ſubſequerentur, fuiſti ab iiſdem Conuentualibus in Priorem poſtulatus, maturiùs ſanè, quàm veſtra ſtatuta permittant; cùm qui in Ordine poſt profeſsionem non ſteterit ſaltem tribus annis integris, in ſuperiorem nequeat aſſumi. Ac ideò diſpenſatione vniuerſæ Cartuſiæ Moderatoris opus tibi fuit ad illam prouinciam.

Igitur opus tanti auctoris qui talia ſuis in ſtudiis iecit fundamenta, qui tam laudabiliter honeſtiſsimos gradus conſequutus eſt, qui conſuetudinem, ſocietatemque iniit cum viris tam excultis doctrina, ac omni liberali facultate politiſsimis, & tanti ab iiſdem æſtimatus; honorificèque tractatus eſt; qui in grauiſsimis cauſis agendis, tum Valentinæ, tum Romæ, & Madriti coram vtroque tribunali, ita viribus ingenii valuit, vt in omnibus victor ſemper extiterit; numquam victus: manifeſto liquet ominandum mihi tale opus non minus auctoritatis, æſtimationiſque habiturum, quam ipſius auctorem habere compertum eſt: indeque fieri vt continuò in manibus eſſet eruditorum omnium, Theologorum, tum Scholaſticorū, tum Moralium, Iureperitorum, Canoniſtarum, Confeſſariorum, Curionumque animarum, ſumma vtilitate vniuerſæ Chriſtianorum Reipublicæ, honoreque non exiguo ſacræ Religionis

ligionis Cartusianæ; quæ cùm rectè calleret, iureque æstimaret quæ sunt in te dotes à natura præclaras, nec breui voluit absconditas, sed te cum illis, vel ante præscriptum in statutis tempus ad domorum suarum gubernationes pertractandas designauit; primò Tarracone domus Scalæ Dei; secundò Valentinæ domus Vallis Christi; tertiò Olysipone domus Vallis Misericordiæ; quartò nunc domus Iesu Nazareni Palmæ Balearium. Et quod caput est, adeò feliciter, & tanta subditorum omnium approbatione cuncta administras, vt præstantiores domus te certatim suum moderatorem velint, idque procurent.

Pro certò habeo, tibi molestissimum esse hasce meas literas legere. Quippe laudes propriæ siue lectæ, siue auditæ, magnæ tibi molestiæ esse solent; cùm præsertim eò valedixeris Mundo, cùm omnibus quæ illius sunt, inque sepulchrum Cartusiæ te viuum intuleris quò meliùs in perpetua obliuione sepultus iaceres. Læta fronte, atque vultu feras istud, oro. Monent enim me ad id scribendum Dei gloria, maiorque lectoris vtilitas, qui plurimi ducens opus, auctore cognito, maius ex illo capiet emolumentum. Quo vno acquiretur finis tam diuturni laboris, quantum est spatium quadraginta annorum, plus, minusué in hoc opere consumptum. Quod, vt opto, spero; & vnà zelum tam pium quò laborasti, remunerabit munificentissimus Dominus præmiis myriadum seculorum. Vale, Religionis flos, ornamentum patriæ, & I. V. propugnaculum. Ex collegio Societatis Iesu Montis sion, Palmæ Balearium. 3. Idus Maii. Anno 1616.

Michael Iulian.

AVCTOR
LECTORI HVMANISSIMO.

LEGISTI, vel potius vidisti, (lector humanissime) vitæ, & studiorum nostrorum initium, cursum, metam, fructum, quæque Deus incrementa dedit, religiosissimi, & sapientissimi Patris grauissimo literarum testimonio commendata. Data est, opinor, tam illustris commendatio veteri amicitiæ, consuetudini, Regni, ac eiusdem propemodùm patriæ coniunctioni. Veritati? Tu prudens videris. Non temerè loquar, sed vt affectus sum. Natura ita me verecundum finxit, mea vt laus, non audita solùm; sed etiam apprehensa cogitatione, ruborem, ac propè sanguinem eliciat. Quid igitur? Peruulgo epistolam? In affectatæ gloriæ suspicionem venio. Non exit? Contemptæ auctoritatis grauissimi, & amantissimi viri, vtroque iure sententiam pronuntiante, damnor. Sic in angustum adducta meæ deliberationis ratione, prorsus animi pendeo. Sed iam haberi malo (sine culpa) gloriolæ appetentior, quàm iure ingratus, parum ciuilis, & vtilitatis tuæ inuidus, quam à Dei gloria primum quæro. Hoc itaque vnum intelligas volo; continentem

tem quadraginta fere annorum laborem mihi fore suauissimum, si quo datur animo, eodem acceperis. Accipe igitur exploratam, breuem, ac perspicuam omnigenæ difficultatis explanationem. Habet suas iudiciale Forum leges: habet & Diuinum suas: suos vtrumque se intra fines continet. Diuinum stricte prohibet, seuerius plectit; dum iudiciale, seu externum, aut dissimulat, aut permitit. Sæpius etiam per Diuinum licet, quod per iudiciale cauetur. Hic causæ omnes suo se coram iudice, ad tribunal sistunt, proprio se iure tuentur; suam vterque sententiam profert. Quid tandem sine erroris, aut iniustitiæ periculo sentiendū, faciendūue sit, præscribunt Sacra Theologiæ iura, cui tanquā diuinorum oraculorum interpreti semper obsequendum, numquam obsistendum; clamet, reclamet seculare Forum. Quanto tibi labor hic noster bono futurus sit, experimento scies; & vnà sapiens Theologus, scholasticus, & moralis, prudens Confessarius, æquus Iudex, bonus aduocatus; vno verbo, quidquid voles sine magno labore fies. Et tandem fiet vt tuorum commodorum causa ceteræ lucubrationes, quæ iam in manibus sunt, foras dentur. Vale.

APPROBATIO.

EX COMMISSIONE ADMODVM ILLVSTRIS, ET REuerendissimi Domini Don Fratris Simonis Bauça Episcopi Maioricensis, vidi ac diligenter inspexi Differentias inter vtrumque Forum, Diuinū, & humanum, per P. domnum Iohannem Valero, Priorem Cartusiæ Maioricensis, Iuris Canonici Doctorem præstantissimum, conscriptas, & collectas; in quibus multa, & varia vtriusque iuris arcana, necnon grauissimorum Doctorum Ecclesiasticam doctrinam amplectentium opiniones recenset; ac quid in ipsis sit tenendum, summo gressu prosequitur, & legentibus manifestat. Quapropter cùm nihil in eis erroneum, temerarium, aut fidei Catholicæ, & bonis moribus aduersarium reperiatur; quin immò opus sit summo ingenio, & industria elaboratum, & Reipublicæ Christianæ vtilissimum, ac necessarium, typis mandari optimo iure poterunt. Dat. Maioricis. die 14. Ianuarii. 1614.

Doctor Paulus Duran, Officialis, &
Vicarius Generalis.

LICEN-

LICENTIA.

NOS Don Frater Simon Bauça Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Maioricensis, & Regius Consiliarius, attenta supradicti Doctoris Pauli Duran nostri Officialis, & Vicarii Generalis relatione, admodùm Reuerēdo Patri dño Iohanni Valero Priori Cartusiæ Maioricensis licentiam imprimendi concedimus Differentias inter vtrumque Forum, Diuinum, & humanum, in præsenti ciuitate, & diœcesi nostra Maioricensi. In quorum testimonium præsentes fieri iussimus manu nostra conscriptas. Datum in nostro Palatio Episcopali Maioricæ. Die 15. Ianuarii. 1615.

Fr. Simon Episcop.

PRIVILEGIVM.

DON CARLOS COLOMA; CAVALLER del Orde, y Milicia de Santiago de la Spasa; Conseller; Llochinēt, y Capitá General per sa Magestad en lo present Regne de Mallorca; e Islas adiacens.

PER quant lo Pare Don Iuan Valero Prior del Monestir de Iesus de Nazareth del Orde de Cartoxa del present Regne de Mallorca Doctor en Canones, ha compost vn llibre intitulat, Differentiæ inter vtrumque Forum Iudiciale scilicet, & Conscientiæ, y per sa part nos es estat humilment supplicat fos de merce nostra concedirli llicencia, y facultat pera imprimir, o fer imprimir aquell ab prohibicio. E com sian estats informats hauer de esser molt vtilosa la impresio del dit llibre, hauem tingut a be concedir dita llicēcia com ab tenor de la present de nostra certa sciencia deliberadament, y consulta, donam llicēcia permis, y facultat a dit Pare Don Iuan Valero Prior, que llibera, y llicitament puga fer imprimir dit llibre Intitulat; Differentiæ inter vtrumque Forum, Iudiciale scilicet, & Conscientiæ. Manant a tots, y qualseuol Estampers,

Estampers, y altras qualseuols persones de qualseuol grau stamēt, o condicio sien; que durant lo temps de deu anys no imprimescan, ni imprimir pugan lo dit llibre; ni venan, ni vendre pugan aqueil en altra qualseuol part imprimit sens llicencia, y permis de dit Pare Don Prior, sots pena al qui contra fara de perdre los dits llibres imprimits, y les mollos, y aparells de la impressio, y de sinccentes lliures moneda corrent en lo present Regne irremissiblement exhigidores. De la qual pena volem sia aplicada la tercera part al acusador, y les dos restants parts als Cofrēs Reals de sa Magestad, sots la qual pena diem, y manam a tots, y qual seuols officials, y subdits de sa Magestad dins lo present Regne, que la present nostra llicencia, y prohibicio tenguē, guarden, y obseruen; tenir, guardar, y obseruar fassen, y contra ella no vingan en manera alguna si la gracia de sa Magestad tenen chara, y en la dita pena desitjen no incorrer. Dat en Mallorca a 5. de Maig. M. DC. XVI.

Don Carlos Coloma.

Vt. Don Ios. de Mur Regent.

Forteimaña, Secretarius
Regiæ Audientiæ.

ERRATA SIC CORRIGE.

Primus numerus folium, secundus columnam, tertius lineam indicat.

FOL. 3. col. 1. lin. 40. Diff. 10. 7. 1. 49. Episcopi loci. 8. 2. 36. verb. Opinio. Dif. 2. 27. 3. 38 Absolutio ab excommunicatione in Foro. 21 3 25 Diff. 7. 37. 2 25. Diff 11. 64. 3. 4. Panor in cap fin 65. 2. 3. creditori. 69 2. 18. ad eum. 76. 3. 15 Tertiò non obstat. 108. 2. 45. Diff. 8. 112. 3. 11 dicta verb. Appellatio. Diff 5. 119. 3. 18. pedagium. 128. 4. 34. Diff. 20. nu. 5. vbi habet. 141. 2. 14. Obseru. 5. 149. 3. 14. Alleg. 86 nu. 3. 150. 1. 2. denegat munitè. 162. 4. 21. Diff 9. 164. 2. 18. meretr. 176. 1. 17. Qui dare tat. 180. 1. 14. Diff. 3. & 12. 182. 1. 34. locatus. 210. 2 39. absoluerint. 212. 3. 16. Ecclesiç & diuum Euangelistam. 215 2. 43. non possunt. 219 1. 6. Offi Prato. 223. 4. 34. Obserua tamē posse infirmū. 230. 2. 57. verbo Possessio. 233. 2. 9. verb. Iudicium. Dif. 5. 236. 1. 6. tollat. 239 1. 33. Difficult 6. Ibid. 2. 4. Detractor quibus in casibus peccet. Ibid. 2. 22 inferit nisi ea dixerit. 240 3 8. Lancelo. 245. 2. 33. dicemus verb. Restitutio. 262. 1. 45. Diff. 7. 286. 3. 11. non prodest in Foro contentioso. 287. 1. 17. tenemur in conscientia. Ibid. 33. veriorem, & probatur per hoc. verbo Accusatio. Dif. 2. licet contraria. 300. 3. in fin. intra secundum gradum. 305. 3. 31. vers. Quinto. 349. 2. 39. & consequenter, vt att. 354. 3. 28. & facit ꝓ sciens. In Indice fol. 5 col. 2. vers 25. agente fisco. 6. 26. debet recurri. In princip. fol. 3. p. 2. ad fi. Omne tulit. fol. 4. p. 1. lin. 17. discipuli felicitate. & p. 2. 30. elegit Ibid 45. valeiige

Index huius libri à Gabriele Guasp, Palmę Balearium, typis mandatum est.

SVM-

SVMMARIVM PRAELVDIORVM.

1 FORVS est duplex, vnus exterior, & iudicialis: alter interior, & conscientiæ.

2 Forus interior, & conscientiæ est duplex; alter spectans ad Sacramentum pœnitentiæ: alter, ad sedādam animam ab scrupulis, & eius obligationibus, extra Sacramentum.

3 Aliquando quis est ligatus quoad Deum, & solutus quoad Ecclesiam: & è conuerso.

4 Forus contentiosus solùm attendit conseruationē patrimonii: forus verò conscientiæ, & interior, solùm, & principaliter intendit seruare animam à peccato, & nu. 5.

6 Ius Canonicum principaliter intendit vitare peccatum. Et ideò, quod approbat, est seruandum, etiam in foro animæ.

7 Quod intellige.

8 Plures sunt leges iustæ, quæ tamen non obligant in conscientia.

9 Forus interior, & conscientiæ, idem est quod iudicium Dei.

10 Multa sunt, quæ licitè fiunt, id est, quæ non puniuntur in foro iudiciali; quæ tamen in foro pœnitentiali reprobantur, & puniuntur.

11 In iis quæ concernunt peccatum, attendi debet Ius Canonicum, & non Ciuile, aut Iudiciale.

12 Conscientia non ligat, quem natura non obligat.

13 Non obligatus naturaliter; licèt ciuiliter sit obligatus; nō tenetur ad illud in cōsciētia.

14 Consulens, semper attendere debet forum animæ.

15 Vbi Ius Ciuile deficit ad compellendum obligatum naturaliter, recurrendum est ad denunciationem Euangelicam. Vbi plura de eo habes, num. 16. 17. & 18.

19 Restitutio in foro conscientiæ, nō obligat, nisi vbi per leges datur obligatio restituendi, si veritas pateret.

20 Forus, in genere masculino, est forus propriè, de quo loquimur in hoc libro. In genere verò neutro, nempe forum, est locus, publicus, vbi merces veneunt. Sed Doctores, promiscuè, & vtroque modo (& hic etiā) vtuntur.

21 Ius Poli, idē est quod forus conscientiæ, & Ius Fori, idē quod Ius Tribunalis Iudicum, seu Contentiosum.

22 Iudicium humanum debet imitari Diuinum in manifestis Dei iudiciis, quibus homines spiritualiter damnat proprio peccato.

23 Obligatio, alia est Ciuilis tātùm, alia Ciuilis, & Naturalis simul, alia Naturalis tātùm; quæ etiam est multiplex. Quarum omnium natura & efficacia hic latè declaratur: nempe, quam vim habeāt tam in foro Iudiciali, quàm Conscientiæ, cum appositis ad eas exemplis, num. 24. 25. & 26.

27 Ius Naturale, & Diuinū necessariò sunt seruanda in foro conscientię.

28 Forus exterior est duplex. Alius Iudicialis, spectās ad Iudices: alter est vsus, & practica inter homines; quæ non est secundum Deum.

PRAELVDIA.

AD intellectum dicēdorum, premittenda sunt nonnulla scitu digna.

1 In primis obserua, quòd forus est duplex; vnus dicitur Iudicialis, seu Contētiosus, & forus exterior, seu hominū; quia spectat ad Iudices causarū, iurisdictionem ciuilem, & criminalē habentes: vel alteram tantū: quiquè tenētur decernere causas secundū leges, & iura Iuris Cæsarei, seu Municipalis. Itaq; in hoc foro cōsideramus rem secundùm id, quod leges disponunt.

Alter verò Forus dicitur interior, & Forus Dei, & conscientiæ: quia spectat ad Confessarios, & ad quemlibet etiam Christianum, quatenus agitur de eius conscientia: nulla habita ratione rigoris iustitiæ, seu legum; sed tantùm æquitatis: considerando rem secundùm Deum, & secundùm quod vir bonus, & æquus iudicaret. Nam, vt inquit Bal. in c. Cum causam. num. 6. de Testi. quem refert, & sequitur Pet. Barbos. 4. par. rub. ff. solut. matrim. num. 26. Forus conscientiæ, siue interior, nihil aliud est, quàm vir bonus, æquum iubens, & constituens. Est etiam Conscientia, dictamen rationis, secundùm D. Thom. 1. 2. quęst. 79. artic. 3. ad 1. & Sanchez de Matrimo. lib. 3. disput. 8. num. 4.

2 Secūdo obserua, quòd per Forū interiorē, vel conscientiæ, aliquando intelligitur forus animæ in iudicio pœnitentiali sacramenti Confessionis. Aliquando etiam extra Confessionem; ad distinctionem Fori contentiosi. Quod est summè notandū ad intelligendas multas differentias infra notatas. Et probatur in c. 6. Session. 24. Concil. Trident. de Reformat. vbi datur potestas Episcopis dispēsandi super Irregularitatibus, & Suspēsionibus ex delicto oculto prouenientibus; & absoluendi à quibuscumque casibus, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis in foro conscientiæ, per se, vel suos Vicarios, ad id specialiter deputatos. Vbi per Forum conscientię non intelligitur tantummodo forus Sacramēti pœnitentiæ; sed etiam extra ipsum Sacramētum. Quippe qui Episcopi possunt dispensare super prędictis Irregularitatib. & Suspēsionibus: & etiā committere absolutionem à casibus reseruatis extra forū pęnitentialem: vt palam est, & quotidie ita obseruatur. Et tradit Henriq. in Sūma titul. de Irreg. c. 13. §. 2. in gl. O. & Couar. c. Alma 1. p. §. 11. n. 6. & Rodri. in quæst. Regu. tom. 1. q. 61. art. 10. Quod reminiscere: quia nonnulli satis eruditi in hoc lapsi sunt.

Tertiò obserua, quòd aliquādo quis est ligatus quoad Deū: & est solutus quoad Ec-
3 clesiam. Et è conuerso, aliquando quis est solutus quoad Deum: & est ligatus quoad Ecclesiā. Vt patet ver. Excom. Diff. 9. vbi iniustè excommunicatus, non est quoad Deum, sed tantùm quoad Ecclesiam excommunicatus. Et Diff. 13. eod. ver. vbi excommunicatus occultus, tantummodo indiget absolutione, quoad Deum in foro pœnitentiali; & non ab Ecclesia, seu Iudice excommunicante.

4 Quarto obserua quòd lex ciuilis, seu forus contentiosus solum intendit conseruationē patrimonii: & nō curat de salute animę: vt docet Inno. in c. Sicut dignum, nu. 5. de homi. Et ideo non mirum si in multis differentiis (de quibus infra latè agetur) differat Forus contentiosus, à Foro animæ, & interiori: cùm contentiosus, vt prædiximus, nō curet, nisi de reseruando patrimonio: Forus verò animæ solū & principaliter
5 intendat seruare animam à peccato. Et etiam curat de restitutione alieni patrimonii; si casus talis sit, quòd ad liberandum animam a peccato, sit ei necessarium restituere aliquid: cū dimitti nequeat peccatum, nisi restituatur ablatum. c. Si res aliena. 15. q. 6. Et quod dixi de lege ciuili: intellige etiā de Principibus Gentilium. Nam de Christianis, aliud docet Couar. in c. Quamuis pactū 2. par. in prin. §. 1. in fi. & prob. in Auth. Decernimus, C. de Arbi. cuius meminimus Diff. 20. sub ver. Contractus num. 20.

6 Quintò obserua, quòd è contrario Ius Canonicum principaliter intendit vitare peccatū, c. Si vero, de Iure iur. c. 1. de Pact. Et ideò quod Ius Canonicum approbat, debet etiā seruari in foro conscientiæ: quia vix differunt, aut distinguntur Forus Canonicus, & Forus Pœnitentialis, & animæ: quia vterque agit, & intendit in primis saluare animam, & eam a peccato immunem seruare: vt dicemus v. Lex, Differentia 11. Quod confirmatur per tradita per Abb. in c. Quia plerique, num. 17. de Immun. Eccles. vbi dicit quòd Ius Canonicum, etiam quatenus disponit in foro contentioso, numquam disponit cū peccato. Cuius dicti meminimus, v. Ignorantia, Diff. 2.

7 Quod verum intellige, cùm Ius Canonicum nititur certo & vero; & sic super eo disponit. Secùs si ex præsumptione: vt ibidem habes. Hinc est, quod Forus Contentiosus Canonicus, non semper est directiuus

rectiuis ad salutem animæ: nec omnia licita secūdū eū; sunt licita in Foro animę. Vt aduertit Cepol. Cautel. 19. fol. 92. & Feli. in c. Nouit. n. 6. vers. Tu verò, de Iudi. post Anton. in cap. Inquisitionis. per Tex. ibi de Senten. excom. & probatur per gl. fin. cap. Consuluit de Vsur. & per not. v. hæreditas Diff. 12. nu. 6. & v. Lex. Diff. 8. n. 7. Facit notata in sequēti obseruatione.

Sextò obserua, quòd plures leges licèt sint iustę: non tamen obligant in consciētia; vel quia sunt pœnales, vel permissiuæ; vel fundatę in præsumptione, vel de subtilitate Iuris loquentes: vt in pluribus Differentiis videbis. Vt v. Matrimonium. Diff. 1. & 2. & v. Peccatum Diff. 26. & v. Adulterium, Diff. 1. & vers. Restitutio, Diff. 23.

8 Quòd autem possint statui, condi, atque fieri leges permissiuæ peccatorum, & aliæ supra relatæ; & sint nihilo minus iustæ: docet. D. Thom. 2. 2. q. 78. Art. 1. ad 3. Iuncto ibi Caiet. in Responsione ad Secundum, & Fr. Rodrig. v. Restitucion. c. 47. nu. 4. Hinc dicit Caie. 2. 2. quest. 185. art. 7. quòd multa per patientiam & prudentiam tolerantur; quę si deducerentur in iudiciū, arguerētur. Facit quod tradit Bal. Cōs. 495. in fi. lib. 5. Vbi dicit, aliquod Ius potest esse nō æquū: & tamen est bonum secūdùm situm generatiuæ, & appathiuæ regionis.

9 Septimò obserua, quòd Forus conscientiæ & iudicium conscientiæ siue interius; idem est quod Iudicium Diuinū. Teste. D. Tho. 1. 2. q. 96. Art. 4. in primo argum.

10 Octauò obserua, quòd multa sunt, quæ in Foro pœnitentiali, & quoad Deum illicitè fiunt, etiam mortali crimine cōmisso: & sic pœnam in eo Foro merentur. Quæ tamē in Foro Ciuili, & Iudiciali nulla pœna afficiuntur; immò approbantur ab hominibus. Vt patet in multis Differētiis hic annotatis: & tradit Coua. in c. Cū in officiis, nu. 9. in fi. de testam. Nec mirum; quia iudic. um Mundi, est sępè valde distās, ac differens, à Iudicio Dei. Vt notatur v. Adulterium. Diff. 2. sub nu. 2.

11 Nonò obserua, quòd in iis, quæ concernunt peccatum, attendi debet Ius Canonicum; & non Ciuile in vtroque foro. Iuxta not. per DD. in c. fin. de Præscriptio. & in c. Cum haberet, de eo qui duxit in matrimo. quam polluit per adult. & docet in specie Caualca. 1. par. Decis. 27. num. 27.

12 Decimò obserua, conscientiam non ligare, quem natura nō obligat. Hanc regulam tradit. Bal. in l. 1. in fin. C. de Vectigal. & Felin in c. Audiuimus num. 1. de Simo. & in c. 1. nu. 43. de Constit.

13 Hinc collige, vbi quis naturaliter non est obligatus; licèt ciuiliter sit obligatus: non teneri ad illud in conscientia. Vt patet in hærede non conficiente inuentarium, nec habente bona defuncti. Is etenim quamuis teneatur ciuiliter ad omnia debita defuncti: non tamen est ad id naturaliter obligatus. Et sic non tenetur in conscientia ea soluere; vt dicemus, v. Hęreditas Differentia 2. & probatur in aliis multis Differentiis.

14 Vndecimò obserua, quòd cōsulens semper debet attendere Forum animę, & internum: non tamen externum & iudiciale: vt sentit Naua. cap. 27. num. 193. Vnde cùm Doctores dicunt, opinionem aliquam tenendam esse tam in iudicando; quàm in consulendo: volunt dicere esse seruandam in vtroque foro.

15 Duodecimò obserua, vbicumque quis est ligatus, & tenetur aliquid restituere, vel facere in foro conscientię; si id non faciat, vel restituat: licèt ad id non teneatur in foro iudiciali, nec compelli in eo possit: remedium esse, adire Ecclesiam per denunciationem Euangelicam, seu iudicialem. Vt deducitur ex Abba. in c. Quia plerique, num. 17. Ante secundum casum, de Immuni. Eccles. Ad Iudicē quippe Ecclesiasticum spectat impedire peccatū, vel ab eo liberare, c. Nouit. de Iudi. Abba. in c. 1 num 2. de pact.

Addo etiam prædictam denunciationem præsupponere peccatum secundùm Feli. in c. fin. nu. 3. vers. Pro qua consideratione. de Præscriptio. & Abb. cons. 60. nu. 4. vol. 2.

16 Et ad istam denunciationem tradit regulam notabilem Pet. de Anchar. cons. 5. incip. Pro parte. Vbi dicit; quòd vbi quis potest conueniri in foro Ecclesiastico per dictam viam denunciationis: multò magis poterit excludi exceptione malę fidei in foro ciuili. Quia exceptiones descendentes ex æquitate Canonica, debet secularis

Iudex admittere.c.Licet de Iureiu.li.6.c.2. de Exceptio.eod.li. Quod cōmendat Feli. d.c.fin.num.3.in fin.de Præscrip.

Hinc dicit Abb.d.c.1.de pact.nu.4.quòd de Iure Ciuili, licet quis non possit agere ex nudo pacto: potest tamen excipere.

17 Decimotertiò obserua,quòd potest quis denūciari in foro Ecclesiastico quotiescūque manet obligatus naturaliter. Vt post plures docet Feli.in Proœmio Greg.n.26. vel potest contra eum implorari officium Iudicis. Vt colligitur ex not.per Abb.in c.1.nu,8.ad fi.de Cler. egro. iuncta gl.quam allegat in c.sicut ver. Esurientium 47.d. & ex gl.v.Necesse in c.Domino,50.dist.& in c.Exigūt,1.q.7.in gl.1.Quod intellige verum in obligatione naturali, quæ legis naturæ vinculis innititur; quævè parit actionem & exceptionem per idem ius Canonicum: vel quæ habet per ius ciuile retentionem & exceptionem.Secùs de illa,quæ insurgit ex honestate & debito morali; quævè impedit tantùm repetitionē. Exēpla habes infra; Obseruat. 22. 23.& 24. Adde dicta v. Oligatio. Diff. 1. & notata per Fortun. Garciam in l.1.§. Ius naturale. Illatione 10.ff.de Iusti.& iur.& Bal.in l.1. num.55.c.De Sacrosan. Eccles. & Couar. in c.Cum esses,nu.9. vers.Tertium quoad primum. de Testam.

Hinc collige,quòd aliquando cessat denunciatio Euangelica,seu non admittitur, etiam data obligatione naturali. Vt notat Abb.in c.Quia plerique,nu.26. de Immu. Eccles.& probatur v.Restitutio.Diff.18.

Vnde meritò non est quis passim & indifferenter audiendus per viam denunciationis. Nam Iudex antequam eā admittat, considerare debet ea quę tradit Inno. in c.Tenor.de Re Iudi.& Felin.in c. Nouit.n. 6. vers.si dicas de Iudi.

18 Decimoquartò obserua, q̃ Forus denūciationis nō appellatur Forus cōtentiosus. Vt not. Feli.d.c.Nouit.nu.6.§. Tertia conclusio. vers.Et si dicatur. post Petr. de Anchar.reg.possessor.col.7.in fi.vers.de obligatione verò naturali. Nam Forus contētiosus requirit actionem: non verò Forus denunciationis. Vt supra obseruatione 12.

19 Decimoquintò obserua, quòd restitutio in Foro conscientiæ non obligat, nisi in casibus, in quibus si veritas publicè cōstaret, oriretur obligatio restitutionis secundum leges in Foro exteriori. Ita singulariter Soto.lib.4.de Iusti.& iur.q.6.ar.3.refert & sequitur Fr. Ludou. Lopez. 1. par. sui Instructorii, c. 124.pag.526. Quod tene mente:quia valet ad plura.Et ratio colligitur ex not.v.Restitutio Diff.1.

20 Decimosextò obserua,quòd licet verbū (Forus) sit masculini generis: nihilo minus Doctores passim ipsum allegant sub genere neutro.Et ita etiam nos sæpe idem facimus: quamuis in dicto genere neutro non significet locum iudiciorum:sed locū, nundinarum, vbi merces veneunt. Signat etiam territoriū Iudicis,vbi habet potestatem in sceleratos,l.Pupillus,§. Territoriū, ff.de verb.sig.

21 Decimoseptimò obserua, q̃ aliquando isti duo Fori,interior,& exterior,accipiuntur à Doctorib. & intelligūtur sub his verbis:videlicet, Iure Poli,& Iure Fori.Vt per D.Aug.in c.fin.17.q. vlti. intelligēdo per Ius Poli,idest Ius Dei, siuè animę, & conscientiæ, quod innititur cuidam naturali æquitati:& per Ius Fori,Ius legum & Fori contentiosi. Idem habes apud Gratia.in §. Hinc colligitur,qui est sub c. Euphemium, 2. q. 3. & Inno. in c. in Ciuitate de vsur.& alios: vt infra v.Confessio.Diff,3.nu.2.& per gl.1.c.Quæ in Ecclesiarū,de Constitu.

22 Decimooctauò, obserua quòd iudicium humanum debet imitari diuinū iudiciū in manifestis Dei iudiciis, quibus homines spiritualiter damnat pro proprio peccato. Hanc regulam tradit,D.Aug.lib.Quæstionum super Iosue.q.8. Tomo. 4. & D.Tho. 22.q.108.Art.4.ad secundum.

23 Decimononò obserua, Obligationum, quasdam esse ciuiles tantùm: quasdam ciuiles & naturales: quasdam naturales tantum.Vt deducitur ex l.1.ff. de Nouatio. & ex gl. 1.c.fi.de Solut.Obligatio ciuilis tantùm, ea est, quam lex producit & cōcedit, absque consensu hominis. Vt quando ex negligētia & imperitia mea,vult lex,quòd ego tenear. Vt toto tit. de Lege Aquil.& Inst.de obliga.quæ ex quasi delicto. Et in pœnalibus, quæ conscientiam non arctāt. Vt per gl.c.Fraternitatis,12.q.1.Abb.c.fi. nu.19. in fin. de præscrip. post. Host. in Summa.

Summa.tit de Pœnis, & habes v. Damnũ, Diff.1.& v.Pœna, Diff. 2.& v. Restitutio. Dif.14.& 20.& aliis plurimis in hoc libro: in quibus potest quis conueniri in iudicio externo: cùm tamen non teneatur ad illud in conscientia. Vide plura exempla per gl. in l.1. ff.De condic. indeb. & per Iaf. in l. cum quis à nu.15.cum 3.feq. C. de Iuris & fact. igno.

Obligatio ciuilis & naturalis est ea; quæ oritur ex contractibus à iure approbatis:vt ex mutuo, emptione,& venditione, societate, locatione, & similibus. Quia ex quo partes consentiunt; & ius illos consensus approbat; sequitur & oritur ex eo, tam naturalis obligatio (nẽpe ex consensu,l.1.ff. de pact.gl.2.l.1.ff.de Nouat.) quã ciuilis, ex lege approbante & fouente dictum cõsensum.Et ita obligat in vtroque Foro.

24 Naturalis tantùm obligatio est duplex: vt constat ex D.Tho.2.2.quæst.106.Art.4. 5.& 6.Vna,quæ est vera,& propria,ex iure & lege naturæ producta; quæ in re graui obligat in conscientia, sub pœna peccati mortalis. Ob quam potest quis conueniri in Foro Ecclesiastico per viã denunciationis Euangelicæ, seu iudicialis.Et hæc producit etiam in Foro ciuili exceptionem, & retẽtionem. Vt per Fortun.in l.1.§.Ius naturale.illatione,10.ff. de Iusti.& per Coua. in c.Cum esses nu. 9.in fi. de testa. & in c. Quamuis pactũ,2.par.§.4. nu. 5. Vt videre est in pacto nudo in Foro ciuili. Vt d.l.1.& l.Iuris gẽtium,§.Sed cùm nulla, ff.de pact. De quã v.obligatio,Diff. 10. Et in pollicitatione post acceptationẽ.Vt v.Promissio, Diff.2 & in obligat.Domini erga seruum, & Abbatis erga subditũ. De qua v.Solutio, Diff.3.& in potest. quã habet Princeps circa suas leges. De qua v. Lex Diff. 13. & Papa circa prouisiones beneficiorum. De qua v.Electio,Diff.5.

25 Altera est naturalis obligatio, quæ ab honestate morali deducitur:insurgitq; ẽ ex honestate,& debito morali.Vt est illa recipientis beneficium,qua quis tenetur ad antidora, & ad gratam remunerationem loco & tẽpore conuenienti.De qua per D.Tho. sup.& quæst.106.ar.4.5. & 6. & per Coua. in c. Cum in officiis,nu.9.de testa.& d. §.4. n.8. vt dicemus v. Obligatio,Diff.4. Itẽ illa hæredis legitimi circa legata,in minus solemni testamento relicta. De qua v. Lex. Diff.9.Item illa hæredis circa integram solutionem legatorũ sine deductione quartæ falcidiæ.De qua v.Hæreditas,Diff.5. Item illa,quam contrahit hæres institutus à Clerico,vt restituat hæreditatem filio incapaci: De qua d. v. Hæreditas, Diff. 11. Item illa quę habetur v. Promissio,Diff,3.& v.Restitutio, Diff.18. Hæc enim naturalis obligatio est inefficax:quia solum habet exclusionem repetitionis. Non tamẽ exceptionem,nec retentionem. Nec ob eam potest quis denunciari denunciatione Euangelica. Ratio est, quia non obligat in conscientia ad vllum peccatum, etiam veniale: secundũ Coua.d.c.Cũ esses nu.10.post prin. Licèt aliis placeat,& melius, obligare venialiter. Vt docet Rebel. de Obliga. Iust. 2. p.lib.18.q.4.nu.7.& q.5. nu.7.in fin. Pone etiam exemplum in promissione facta alteri per alterũ. De qua per Coua.d.c. Quãuis 2.par.§.4.n.10. Et in obligatione facta per pupillum proximũ pubertati sine tutoris auctoritate.Vt ibid.

26 Obserua, quod licèt Doctores præcitati non ponãt tertiam speciem naturalis obligationis; nisi duas supra memoratas: negari tamen non potest esse tertiam: quam etiam agnoscit Coua.in reg. Peccatum, 2. par.§.7.nu.7. ad fin. tractans de melioratione quam facit pater in tertio,& quinto, an peccet non eligendo meliorem filium, vel preferendo malis moribus imbutũ. De quo v.Electio,Diff.3. Sed nullam vidi per eum factam differentiam inter istas obligationes naturales, quę ex honestate & debito morali procedũt; sed omnes existimat esse eiusdem qualitatis, nempe esse liberas ab omni peccato: & consequenter contrauenientem, nullum committere peccatum,etiã veniale. Forte deceptus verbis D.Tho.2.2.q.88.ar.3. ad primũ. Vbi istas obligationes naturales, quæ non fouentur à Iure Ciuili, dicit obligare ex honestate:& sic putat, culpæ reatum ad legalem tantùm obligationem pertinere.Et allegat eumdẽ D.Tho.1.2.quest.71.ar.vltimo, ad quintũ. Sed ibi D.Tho. hoc non dicit. Sed solùm, quòd Philosophus moralis cõsiderat peccatum, vt contrariatur rationi: Theologus

verò, vt eſt offenſa contra Deum. Ex hoc autem non ſequitur, quòd nullus actus poteſt eſſe vitioſus & malus & culpabilis, nec ex eo oriri obligationem naturalē ſub reatu culpæ; niſi ſit contra iuſtitiam legalem. Vt habes d.Diff.3. in fi. & eſt contra eum, Diff.1.ſub.v. Debitū. Dic ergo, ipſas obligationes naturales, quæ morum honeſtatē concernunt, queque ex debito, & honeſtate morali oriuntur; eſſe duplicis generis. Alias quidem, quæ ad minus obligant ſub veniali: de quibus diximus in exemplis in præcedenti numero relatis; & aliis ſimilibus. Alias verò, quæ ſunt de honeſtate & bene eſſe, ſiue de conſilio: vt, quia melius res fieret, ſi prout honeſtas dictat, fieret: in quarum tranſgreſsione nullum ineſt peccatum: quia nulla lex violatur. In quarum numero ponit Nau. c. 26. num. 37. illā ſupra memoratā, qua pater tenetur eligere meliorem filiū in melioratione tertię partis. De qua.d.Diff.3. Et vide bonū exēplum in tit. ff. quòd quiſque iur. in alium ſtatue. ipſe eodē iure vtatur. Vide aliud v. Obedientia, Dif.4. in religioſo facto Epiſcopo circa obſeruantias regulares.

Aliud exemplum habes in patrono laico præſentante dignum, relicto digniore. De quo v.Electio, Diff.2. Vide aliud, v. Obligatio, Diff.8. Circa hoſpitalitatē qua laici tenentur. Et facit, l.Non omne quòd licet, honeſtum eſt, ff. de reg.iur. ex qua conſtat, dari aliquid quod non ſit honeſtum; ſit tamen, licitum. Facit ad idem illud Pauli 2. Cor.6.12. *Multa mihi licēt; ſed non omnia expediunt.*

Et ad diſcernendum iſtas duas obligationes naturales morales, & ſciendum quando in eis peccetur, vel non peccetur: cape regulam; ſcilicet, quotieſcūque contrauenīens violat aliquam legem, vt v. g. legem gratitudinis, de qua v. Obligatio, Diff. 4. vel fidei, ſeu confidentiæ, de qua. verb. Hæreditas, Diff.5. & v. Maritus, Diff. 2, cum ſimilibus. Tunc peccat, ſaltem venialiter. Et de his intelliguntur quę diximus ſup. hoc. nu.25.§. Altera eſt. Cùm verò nullam violat legem; ſed tantùm deficit in hoc, quòd non facit actum meliore modo, quo poſſet & deberet; ſecundum bonam rationem; ſed alio, iuſto tamen: quia ad id nulla adſtringitur lege: talis non peccat. Sicut dicimus, v. g. in vendente rem aliquam rigoroſo pretio. Hic enim non peccat ita carè vendendo; quia intra latitudinem pretii iuſti eam vendidit: licet melius faceret, vendendo pretio moderato.

27 Obſerua, quòd in Foro conſcientiæ Ius naturale & diuinum neceſſariò ſunt ſeruanda, c. Sunt quidam, 25.q.1. Naua.c.17.nu. 34. cum ſeq. Nec quoad illud vlla lex humana poteſt iuſtificare, quæ lex naturalis & diuina damnat. Arg. c.Erit autem lex. 4. diſt. & c. fin. de Preſcrip. Docet idē Naua. d.c.17.nu.35. Vnde licèt lex humana multa toleret, quæ ſunt contra ius naturale, & diuinum: ob pacem & trāquillitatem Reipublicę, & ob vitanda maiora mala, & aliis ex cauſis. In Foro tamen conſcientiæ nihil illorum toleratur, nec tolerari poteſt: quia in eo inuiolabiliter ſeruatur ius naturale, & diuinum. Hinc etiam eſt, quòd multę leges & reſponſa Iuris conſultorum non habent locum in Foro conſcientiæ. Tùm quia non agnouerunt Ius diuinum: vt notat Nauar. d.nu.34. Tū quia permiſsiuè loquuntur. Tū quia conditæ ſunt ſecundùm quòd ſtatus politicus tunc requirebat. Tùm ob alias priuatas cauſas, & neceſsitates, vt in multis Differētiis videbis: vt v.Promiſsio Diff. 7. & 8. Et v. Reſtitutio Diff. 15. Et circa vſuras ſunt multæ, vt videbis v. Vſur. Et vide alia exempla per Naua.d.c. 17.nu. 37. Nā leges permittebāt hominibus locare operas ſuas, vt depugnarent cum beſtiis, pro recreatione populi. Vt in l.1. §. Remouet. ff. de Poſtulan. vel ſponte dictam pugnam ſuſcipiebant gratia virtutis exercendæ in arena. l.in arenā C.de inoffi. teſtā. Itē haſtiludia, torneamenta, choreas, & alia ludicra; quæ etiā hodie permittuntur in Foro exteriori; quæ tamē ſunt ſaltē peccata venialia: & cōſequenter damnata in Foro interiori.

28 Deniq; obſerua, q̄ in hoc opere ſub nomine Fori exterioris; nō ſolū intelligimus Forū iudiciale, ſeu cōtentioſum, quod redditur in inuitum, iuxta l. inter ſtipulantem, §. 1. ff. de verbo. obliga. & gloſ.1. in l.2. ff. de offi. Procon. quodque ſpectat ad Iudices: vt diximus Obſeratio. 1. Sed etiam id quod inter homines obſeruatur; & non eſt ſecundùm Deum.

REGVLA.

REGVLA.

REGVLA est in Iure communiter recepta, quòd valet argumentū de Foro exteriori, ad Forū interius. Et è cōuerso, de Foro interiori, ad Forū exterius. Ita probant multæ gloss. vt in c. fin. verb. Permittimus. de pœnit. & remiss. Alia in c. Inolita. 11. q. 1. Alia in c. Omnis vtriusque sexus, verb. Vel ligare. de pœnit. & remiss. Alia in c. Si diligenti. verb. pacto, prope fin. de foro compet. Alia in c. 3. per text. ibi. de paroch. tradit Soto in 4. dist. 20. q. 2. art. 2. & lib. 4. de Iusti. & Iur. q. 5. art. 3. vers. Quartò arguitur, & q. 6. art. 3. §. neque verò. Petr. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 67. & Angel. verb. Culpa. §. 6. Vbi dicit, quòd tenetur quis in conscientia; quotiescumque tenetur de Iure Ciuili, vel Canonico. Eamdē regulam obseruabat Victoria. Quippe qui, vbi consulebatur de casibus Iuris; mittebat consulentes ad Doctores iuris, dicens: Ite ad eos, & quod ipsi respondebunt; idem & ego. Ita testatur frater Rodrig. verb. Restitution. cap. 47. num. 4.

SED fallit prædicta regula in pluribus casibus, de quibus infra per ordinem.

Nam, vt dicit Nauar. cons. 5. num. 2. de emptio. & vendit. Multa licent in foro exteriori; quæ non licent in interiori. Et è contra; plurima licent in hoc, quæ non licent in illo. Facit vulgare illud: *Esto es de Iusticia, pero no de consciencia.*

Vnde meritò dicit Philip. Franc. in c. 2. de pœnit. & remissio. lib. 6. quòd Forus pœnitentialis, non sequitur naturam Fori contentiosi. Vt per plures casus infra videbis.

ABSOLVTIO.

SVMMARIVM.

1 *APPROBATVS semel, potest vbique terrarum in foro conscientiæ audire confessiones habentium Bullam Cruciatæ, vel tempore Iubilei. Quod probatur à numero 7. Et num. 18. ponuntur Doctores, qui hanc partem sequuntur.*

2 *In Foro verò exteriori potest puniri ab Episcopo loci; & præcipere, ne tales confessiones a Parochis recipiantur, quoàd effectum satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, de semel in anno confitendo.*

3 *Nomine Ordinarii Episcopi, venit Episcopus Originis, Domicilii, & Beneficii.*

4 *Forus animæ, non est circumscriptus loco.*

5 *Parochus potest vbique terrarum parochianum absoluere.*

6 *Extra territorium impunè alicui non paretur: & declaratur.*

8 *Ordinandus potest impetrare literas testimoniales, seu cōmēdatitias ab vno ex tribus Episcopis suis, scilicet, ab Episcopo Originis, Beneficii, aut Domicilii.*

9 *Approbatus in vna arte, vel officio; vbiq; terrarum est approbatus. Et ideò creatus Doctor, vel Notarius; vbiq; est Doctor, vel Notarius.*

10 *Declaratur Clem. Dudum. §. Ac deinde, de Sepult.*

11 *Approbatio ad confessiones audiendas, fit duobus modis.*

12 *Ante Concil. Trid. qui habebat licentiam ad eligendum Confessarium; poterat quemcumque eligere non impeditum aliqua censura; vel aliàs non reprobatum.*

13 Quæ

DIFFERENTIA PRIMA.

1 APPROBATVS semel a suo Ordinario Episcopo,siuè regularis,siuè secularis sit,potest vbique terrarum audire confessiones omniū habentiū Bullam Cruciatæ, vel tempore Iubilei;& eos absoluere, idq; in foro interiori:secundum Henriq.de Indulgent.lib.7.cap.28.§.2. in glos.Y. frat. Medina. Vide alios infra num.18.

2 At in foro exteriori, iste talis, eget noua approbatione: si ad aliam Diœcesim se transferat,& ibi sit id per Episcopum prohibitum.Iuxta de clarationem Dom. Card. Conc.Trid.ad instantiā Archiepiscopi Valentini factā: de qua per Suar.tom.4.Disp. 28.sect.7.num.1. Rodrig. in Bullam, §. 9. dub.2.Quo casu poterit puniri,si sine licētia,& approbatione Episcopi loci, audeat palam,id munus exercere. Potest etiā Episcopus pręcipere,ne tales confessiones recipiantur quoàd effectum satisfaciēdi præcepto Ecclesiæ, de semel in anno confitendo: sequens hanc alteram opinionem. Hanc differentiam,quia est singularis, & quotidiana,& multum inter DD. ventilata, conabor pluribus comprobare, & ad partem respondere iis, quæ contra eam facere videtur: ad cuius explicationem premitto nonnulla.

3 Primò præmitto nomine Ordinarii Episcopi me intelligere tam Episcopum domicilii,quam Episcopum beneficii, & originis: cùm vterque sit proprius cuiusque Episcopus Ordinarius, possitque conferre Dimissorias ad ordines suscipiēdos.Iuxt. cap.Cum nullus de tempor. ordinat. lib.6. & similiter poterit dare prædictam approbationē:cū sit Superior ipsius approbandi.

4 Secundò, quòd Forum animæ non est circumscriptum loco; sicut territoria Fori exterioris iudicialis,& contentiosi. Vt docet Ias.l.extra territoriū, nu.17.ff. de Iuris. omni. Iud.Hinc parochus potest suum parochianum absoluere vbique gentium: Vt docet Host. in Summa de pœnit.& remission.§.Cui confitendū col.1. Nauar.in cap. Placuit.de Pænit.dist.6.n.48.Capic.Decis. 202.num.15. Præp. in cap. Qui in aliquo col. 2. dist.51.& dicit communem Rip. in trac.de Peste.c.final.n.49.Ias.in dict.l.Extra territoriū.nu.6.Suar. vbi infrà,sectio.6. nu.4.Et peccata per parochianum cōmissa extra parochiā, vbicumq; ea commiserit; subsunt eidem parocho.Quod est signum, quòd forū animæ nō circumscribitur loco, sed extendit sinus suos per totum Mundū.

6 Vnde axioma illud: *Extra territorium impunè alicui nō paretur* (de quo,in c.fina. de constit.in 6.)malè nōnulli applicant ad forū animæ:quia est tantū pro foro exteriori; vt per Ias. post gloss. ibi in d.l. extra territoriū,n.6. Vbi ex hoc limitat illud axioma non habere locum in iurisdictione voluntaria: quia hæc,etiā extra territorium exerceri

ceri potest, vt pluribus exēplis probat, Et habes infrà, num. 13.

7 His præsuppositis, veniamus nūc ad probationem nostræ principalis conclusionis. Dico ergo, quòd habens Bullam Cruciatæ (& idem intellige tēpore Iubilei) & sic habens licentiam, & potestatem a Papa, confitendi cui voluerit, dummodo sit ab Ordidario approbatus; potest eligere quēcūq; approbatū a suo Ordidario Episcopo; siuè ille Episcopus sit Originis, siuè Beneficii, siue Domicilii, & siuè sit Episcopus pœnitentis, siuè confessarii: quòd sic probo. Primò per dictū caput, Cum nullus. de tēpor. ordin. lib. 6. iūcto cap. 8. Cōcil. Trid. sessione 23. in quo cap. 8. habetur, quòd nullus ordinetur, nisi a suo Episcopo, vel cū literis testimonialibus, seu cōmendatitiis sui Ordinarii: & tamē talis, potest ordinari a quo-

8 cumque vbiq; terrarum, portando prædictas literas, siue ab Ordinario suæ originis, siue Beneficii, siuè Domicilii, per dict. cap. Cùm nullus. Et ita quotidie practicatur. Quia quilibet Episcopus supra nominatorū in omni rigore includitur sub illo verbo Cōcilii (Ordinarii sui testimonio) & est verè Ordinarius suus. Ergo similiter poterit cōfiteri cuicūq; approbato per suū Ordinariū, ex prædictis eadē ratione. Nam verè quilibet illorum est suus Ordinarius, vel confessarii, vel pœnitentis. Et Concil. in cap. 15. Sess. 23. nihil requirit, nisi approbationem ab Episcopis: intellige, siue pœnitentis, siuè confessarii: cùm indistinctè loquatur; & non sit maior ratio in vno, quàm in alio, vt patet in prædictis testimonialibus, quę nihil interest, quòd ab hoc Episcopo, vel illo obtineantur; cùm in vtroq; expleatur intentum Cōcilii, scilicet, quod Episcopus Ordines conferens sit certus: q Ordinandus non sit aliquo impedimento impeditus, vel aliàs indignus ad Ordines. Eodē modo adimpletur intentum Concilii, quòd Confessarius sit idoneus, & cōstet de hoc: siuè id constet per hunc Episcopū, vel illū: dūmodo sit verè Episcopus, & Ordinarius Pœnitentis; vel Confessarii. Et in vtrisque seruantur verba Concilii in omni rigore.

Nec obstat, quòd Ordines regularitèr suscipiuntur in territorio Episcopi Ordines conferētis. Quod nō est sic in absolutione obtenta ab approbato, si eam conferat in Episcopatu, in quo non habet territorium (vt ita dicam) vel verius licētiam ad exercendam suam iurisdictionem in pœnitentem. Nam, vt diximus in secundo præsuppósito, Forus animæ nō habet territorium, loco circunscriptum, sed totus Mundus est illi territorium: maximè, quòd per licentiā Papæ (qui est Episcopus totius Orbis) in Bulla datam; potest eligere electus Cōfessarius territorium, seu verius tribunal vbiq; terrarum, & absoluere pœnitentem: cum habeat per Bullam licentiam a Papa exercēdi suam iurisdictionem in pœnitentem. Quia est beneficium personale, quod sequitur personā quocumq; vadat, sicut vmbrā corpus, & lepra leprosum. quia tale, & ibi not. DD. ff. solut matrim.

Secundò idem probatur, quia eo ipso, q quis habens Bullam Cruciatæ, se submittit alicui approbato per aliquem ex prædictis Episcopis, efficitur eius subditus, vel (vt ita dicam) eius parochianus quoàd illud Sacramentum pœnitentiæ. Vt est notum. Vnde quemadmodum parochus potest suum parochianum vbiq; locorum absoluere, & ei administrare Sacramentum pœnitentię: vt tradimus v. Sent. Differentia 1. Similiter idem poterit facere hic Cōfessarius quoàd istū pœnitentem.

Nec obstant priuilegia impetrata à quibusdā circa idē; scilicet, vt in itinere possent audire quemcumque pœnitentem. Nam valebunt ad tollēdum dubium quorundā, & eis vtendum, etiam si non habeant approbationem ab vllo ex ipsis supradictis. Vel verius dic, quod priuilegia continent gratiam quoad hoc tantùm, q possunt sine alia licentia parochi, vel Episcopi pœnitētis, audire confessiones cuiuscumque: non tamen cōtinent eam quoàd approbationē. Nam religiosus semel approbatus non indiget alia approbatione. Clem. dudū §. eos de Sepul: Nauar. capit. 27. num. 262. vers. Quartò.

Tertiò idē probatur: quia, si quis habeat approbationem, & licentiam confessiones audiendi ab Episcopo, verbi gratia, Segobrigen. poterit iste talis vbiq; terrarum absoluere quoscumq; subditos dicti Episcopi,

pi: vt eft communis opinio, & fæpe ego eam practicaui. Et docet Suarez Tom. 4. Difput. 28. Sectione 6. num. 4. Ergo fimiliter approbatus à fuo Epifcopo poterit abfoluere habentes Bullam vbique terrarũ. Probo confequentiã. Quia virtualiter ifte fic approbatus à fuo Epifcopo, approbatur a Papa. Quia per dictam Bullã cõcedit ipfe Papa licentiam, tam Confeffario, quã Pœnitenti ad dictum Sacramentum peragendũ: ad quod nihil aliud requiritur, nifi, quòd Confeffarius eligendus, fit approbatus ab Epifcopo Ordinario.

Nec obftat, quod dicendo ita generaliter; fufficere approbationem à quocumque ex tribus præcitatis Epifcopis habenti Bullam; videtur generari quædam confufio in Ecclefia Dei; & circa oues: cùm fic indiftinctè pofsint cõfiteri cuicũque ex approbatis dicto modo. Quod incõueniẽs infert vim ipfi Suarez vbi fuprà, num. 5. in fin. Et rectæ gubernationi videtur cõfentaneum, quòd ab eo Epifcopo fit requirenda approbatio, vbi exerceri debet adminiftratio Sacramenti, ideft, ab Epifcopo loci: quia illi commiffa eft cura fuarum ouium; & etiam, quòd Sacramenta adminiftrẽtur per cõdignos miniftros; fiue conferantur fuis ouibus, fiue aliis peregrinis; quia pro eo tempore, quo ibi commorantur, quodammodo poffunt dici oues fuæ. Item, quia in vno Epifcopatu poteft requiri maior fcientia Confeffarii, quàm in alio: & quòd vnus Epifcopus poteft effe exactior, & diligentior in examinandis Confeffariis, quàm alius. Et ideò rationabiliter iubere poteft Epifcopus cuiufcũq; diœcefis, vt nullus alius Cõfeffarius; nifi fit per eum approbatus, audiat in fuo Epifcopatu confefsiones. Hæ omnes rationes funt pro opinione Gutier. lib. 1. Canon. quæft. cap 27. nu. 6. defendentis, nullam aliam approbationem fufficere, iuxta Concil. nifi eam, quæ fit ab Epifcopo loci, fiue pœnitẽtis. Sed certè funt rationes cõgruẽtes: fed non neceffariò concludentes. Et potiùs militant ergà fubditos, qui non habent aliam facultatem confitendi aliis, quàm his, quibus de iure communi pofsunt. Et non dubito, quin propofitæ fint in Concilio Trid. Sed quia Sacramentũ Pœnitentiæ non eft reftringendum; & fatis vifum eft Concilio reftrinxiffe libertatem illam, quam quifque habebat ante Concilium confitendi cui vellet; dummodo aliàs non effet impeditus aliqua cenfura: ftatuendo, quòd eligẽdus effet neceffariò approbandus ab Epifcopo Ordinario: noluitque ampliùs fpecificè, ac determinatè declarare a quo Epifcopo effet approbandus; fed id reliquit ad terminos Iuris: ideò in hac re non eft procedendum per contemplationes, fed iuridicè, & fecundùm quod Iura difponunt. Quare, cùm verba illa Cõcilii: *Aut ab Epifcopis per examen; fi illis videbitur*; in fuo vero fenfu, & fignificatu, maxime loquẽdo pluraliter, comprehendant quemcumque Epifcopum, cui aliàs competit de iure examinare Confeffarium (fi velit) ad adminiftrandum Sacramentum: dicendum eft, comprehendi tam Epifcopum Originis, quàm Epifcopum Domicilii, quàm Epifcopum Beneficii: quinimo (vt practicari fæpe vidi). Si quis, verbi gratia, Segobricen detinetur Valentiæ propter litem aliquam; & dum ibi eft, velit habere licẽtiam ad audiendas confefsiones: quis infitiabitur, virtute illius approbationis, & licentiæ, poffe confefsiones audire, nõnfolùm ouiũ Diœcefis Valentinæ; fed etiam eorum, qui cum Bulla velint eidẽ confiteri; licet non fint incolæ, fed alienigenæ? Et ideò fufficiet etiam approbatio Epifcopi loci, vbi Sacramentum adminiftratur. Vt infra probatur. Nec in hoc fuboritur aliqua confufio in Ecclefia Dei: cùm nec oriatur ex eo, quòd ordinãdus habeat plures Epifcopos, ex quibus pofsit impetrare licentiã, & teftimoniales ad ordines. Nec ligãdæ funt manus Pontificis, fi velit per fuas gratias multiplicare fidelibus cõfeffarios, quibus pœnitẽtes pofsint iucundè, ac citra verecundiam fua peccata confiteri.

Quartò, vt radicitùs veritas huius dubii elucidetur, petenda eft aliunde, virtus actus approbationis: & quærendũ quid operetur in aliis artibus, & difciplinis, ipfa approbatio; quæ fit vel ab aliqua Vniuerfitate, vel Collegio, vel Officialibus artiũ Mechanicarum. Nam quotidie videmus fieri approbationes circa fciẽtiam: efficiẽdo, &

ijs, & creando de nouo Doctores, & Magistros, ac Medicos. Item nullus potest tenere officinam publicam Chirurgi, Sartoris, & cuiuscumque alterius artis: nisi prius per certas personas ad id deputatas; approbetur in illa arte. Videamus ergo, an tales probationes circumscribantur loco: vel, an sint generales per totū mūdū: ita, vt semel approbatus, si nō reprobetur ex aliqua noua causa: cēseatur vbiq; locorū approbatus. Et certè non paucos libros euolui Doctorum vtriusque iuris: & in nullo inueni, quòd examinatus aliquis, & approbatus, ab his ad quos spectat, in arte illa, vel sciētia: non sit vbique habitus vt talis; & habitus, ac reputatus habilis, & idoneus. Sic videmus, quòd creatus Doctor, vel Notarius: vbique est Doctor, vel Notarius. Bal. in l. 1. §. Huius studii, ad fi. ff. de Iust. & Iur. Fel. in cap. Causam quę. n. 17. de Rescrip. Vnde dicunt, Tabellionem esse publicam personā in toto mundo: quamuis extra locum & territorium, in quo constitutus est, non possit validè recipere instrumenta, ex Bar. l. Apud Proconsulē, ff. de Manu vind. Palac. Ruui. in rub. de Dona. inter vir. in introduct. nu. 21. Alu. Valasc. 1. par. cōsult. 9. quia nudum ministerium, quod habet; non est extendibile vltra locum & territorium, in quo cōstitutus est: ex Abb. & aliis in c. Cū P. Tabellio, col. fi. de Fid. inst. Itaq; non valent instrumenta per eum recepta extra suum territorium. Non quia non sit persona publica vbique terrarum: sed quia non habet iurisdictionem, quæ possit per priuatos propagari. Idem in Artibus Mechanicis: Nā, postquam aliquis est examinatus, & iudicatus habilis in illa arte; nullibi tenetur iterum examinari, & approbari; nisi iā cogatur ad id; ex priuilegio alicuius ciuitatis; vel Principis, aut ex cōsuetudine immemoriali, quæ æquatur priuilegio, quęq; pro lege habetur. Glo. verb. Antiqua cōsuetudo in c. Videtur. Qui matrim. accus. possunt. Vel ex lege Regni.

10 Nec obstat Clem. dudū, §. Ac deinde de Sepult. vbi Religiosi approbati ab vno Diœcesano ad confessiones audiēdas: nō censentur approbati ad easdem audiendas extra illam Diœcesim. Et respondeo, ibi non negari, approbatum in vno Episcopatu esse approbatū etiam extra illum: sed dici, approbatum ab vno Episcopo ad audiendas confessiones: non posse vigore illius approbationis, & licentiæ, audire confessiones aliarum ouium diuersi Episcopatus. Idem asserit Candelabrum Aur. de Confession. num. 28. cōcl. 3. quod est iustissimum, & iuri communi consonū. Ideo enim Episcopatus fuerunt distincti: vt vnus Episcopus non curaret, nisi de suis ouibus; & non posset extēdere iurisdictionem suam, nisi intra terminos sui Episcopatus. Si igitur vnus Episcopus approbat aliquos ad confessiones audiēdas: intelligitur eis tantùm dare licentiā quoad oues suas: & cōsequenter non posse prædictos approbatos extra illā Diœcesim vti dicta approbatione: nec vigore illius; sine noua licentia alterius Episcopi; audire confessiones subditorū illius Episcopi. Si tamen aliqui subditi alterius Episcopatus haberent licentiā à suis Parochis ad cōfitendū, cui voluerint: certè tunc benè possent cōfiteri cum illis approbatis ab Episcopo alterius Episcopatus: vt expressè docet Ang. verb. Confessio, 3. quęst. 4. vers. Tertio. Sic coërcēns, & intelligens dictam Clement.

11 Ex quo collige, quòd, cùm quis approbatur ad hoc, vt ibi liberè possit audire confessiones omnium volentium venire ad se: duo illi concedi. Primum est, approbatio personæ, & scientiæ ipsius, & aliarum qualitatum necessariarum pro illo ministerio audiendi confessiones: & sic honestatur eius persona; & iudicatur habilis, & idonea ad sacramentum pœnitentiæ. Alterum est, licentia confitendi subditos illius Episcopatus. Et hoc regulariter. Nam sæpe impetratur solùm approbatio: vt & notat Pet. Ledesma in Summa. 1. par. cap. 13. in primo, & septimo dubio. Et talis sic simpliciter approbatus, non poterit audire confessiones, nisi illorum, qui habent Bullam Cruciatæ, vel licentiam a suis Parochis confitendi cui voluerint. Et de sic approbatis hic disceptatur: & vicissim illam approbationem non esse circumscriptam loco: sed illum sic approbatum; esse habendum, & iudicādū vbiq; terrarū pro approbato, & habili ad sacramentum pœnitentiæ. Quemadmodum

modum in aliis artibus, & scientiis semel approbatus; vbique locorum est, & habetur pro habili, & idoneo ad illam artem exercendam.

In hoc tamen est discrimen inter approbationes aliarum artium,& approbationes ad audiendas confessiones. Quod in illis nulla alia requiritur licentia de nouo ad exercendum officium suæ artis. At secùs est in istis approbationibus. Nam licèt quis sit approbatus ad audiendas confessiones; nihilo minus indiget licentia, & iurisdictione in actu ad administrandum Sacramentum pœnitentiæ: quam concedit Summus Pontifex per Bullam, vel Iubilea.

Si ergo approbatio non circumscribitur loco: certè vbi cum approbatione, & idoneitate personæ concurrit iurisdictio delegata a Papa,vel Parocho: non video quare non possit approbatus a suo Ordinario,ex tribus superius nominatis, audire vbique locorum confessiones: cum ad eas sit approbatus, & idoneus iudicatus ab eo, qui poterat illum examinare, & ei approbationem dare. Concurrente enim approbatione, & iurisdictione, nihil deest ad integritatem, & essentiam Sacramenti pœnitentiæ ex parte cõfessoris: vt est indubitatum.

12 Quintò, idem probatur ex eo, quòd ante Cõcilium, de communi totius Ecclesiæ consuetudine,& obseruantia (quæ erat velut altera lex) poterat vnusquisque licentiatus a suo Parocho, vel Episcopo eligere in confessorem quemcumque non impeditum aliqua censura, vel aliàs non reprobatum: quia non exigebatur tunc vlla approbatio confessorum. Ita docent Anto. 3.part.tit.17.cap.7.Sot.in 4.dist.18.quęst. 4.Art.3.Nauar.cap.4. num.1. ad fin. & in cap. Placuit, de pœnit. dist.6.nu.40.49.& 166.Latissimè Henriq.de Pœni.li.3.cap. 6.§.7.in tex. & in glossa 6. Candel.Aur.de Confession.num.28.conclus.3.Cum enim vnusquisque Sacerdos in sua ordinatione suscipiat iurisdictionem in habitu in quẽcumque fidelem; nihil restabat cuicumque Sacerdoti ad potestatem absoluendi; nisi, quod haberet oues proprias, vel commissas; & sic,materiam, in quam iurisdictionẽ suam habitualem exerceret, & reduceret ad actualem. Idque consequebantur, vel virtute Cruciatæ,& Iubileorum: vel virtute delegationis, mediatè, vel immediatè sibi factæ.Qua potestate, seu delegatione concurrente, poterat quisque sacerdos liberè Sacramentum pœnitentiæ exercere: & similiter poterat quisque fidelis ad eum accedere. Quod visum est Concilio Tridentino (idque sanctissimè) coarctare: ne scilicet fieret huiusmodi delegationes quibuscumque; sed tantum personis approbatis per Episcopos, quorum proprium est prouidere de idoneis ministris ad sacramẽta: maximè,pœnitentiæ. Cùm igitur Cõcilium corrigat prædictam consuetudinem quæ erat altera lex; debet restringi, quantum fieri potest, iuribus vulgaribus. Sed ante Concilium vnusquisque licentiatus habebat duo; scilicet,electionẽ confessoris;& quòd eligendus esset quicumq; non impeditus: etiamsi non esset parochus; nec aliàs approbatus. Ergo Concilium,solùm prouidendo ne possit eligi non approbatus ab Episcopo, sed qui sit vel parochus; vel aliàs approbatus ab Episcopo per examen, si ei videbitur; non sustulit alterum: scilicet, potestatem eligendi quemcumque. Maximè, cùm Bulla eam potestatem concedat. Quare fatendum est, manere etiam hodie prædictam libertatem eligendi in quocumq; Episcopatu quemcumque; dum tamen sit approbatus ab Episcopo, quicumque sit ille. Loquor de secularibus. Nam circa Regulares, nihil Cõcilium innouauit: immò faciunt pro supradictis, quæ de illis diximus verb. Nullitas, Different. 9. a num.10. Nam in illis remanet antiqua libertas eligendi quemcumque,etiam nõ approbatum. Intellige, ab Episcopo. Nam a suis superioribus debet esse approbatus.

Sextò idẽ concluditur necessariò, discurrendo per casus singulares. Nam primò, certissimum est (vt inquit Suarez dicta disput.28. sectione 6.num.4.) quòd potest quis vbique terrarum confiteri cum approbatis a suo Episcopo: ipsius, inquam, pœnitentis; sicut potest cum parocho vbique inuento: dummodo pœnitens habeat Bullam: vel approbatus habeat simul cum approbatione licentiã audiendi confessiones

omnium

omnium illius Episcopatus. Nam, etiam in Foro exteriori, ea quæ sunt iurisdictionis voluntariæ, possunt expediri extra territorium: vt docet glossa 1. in cap. Nouit. de Offic. Ordin. & in l. 3. ff. de Offic. Præsid. quas dicit a communi receptas Iass. in l. Cunctos populos. lect. 2. n. 83. C. de Summa Trinit. Corras. in Paraph. Sacerd. 1. part. cap. 7. Couarr. lib. 3. Variar. cap. 20. à num. 8. Hippolyt. in Repet. l. fin. à num. 8. ff. de Iurisd. omn. Iudic. R. p. respons. 40. incipit, Quæritur. num. 8. & 9. Quanto magis, ea quæ sunt Fori interioris, poterunt expediri extra Parochiam, seu Episcopatum, vt diximus suprà in 3. fundamento? Et sic sufficit approbatio ab Episcopo pœnitentis. Secundò, etiam est certissimum, quòd potest quis confiteri cuilibet approbato per Ordinarium loci, licèt pœnitens sit alterius Episcopatus; dummodo habeat Bullam, vel alias, licentiam ad confitendum; vt diximus supra num. 9. Quam quidem licentiam habent omnes Religiosi pro pœnitentibus: volentibus ad eos accedere per priuilegium Papæ Xysti 4. teste Nauarr. c. 27. nu. 265. Et est in communi vsu, & practica. Quod adeò verù est; vt multi teneant, non sufficere aliam appobationem, nisi datam ab Ordinario loci, vbi fit confessio. Quasi velint, quòd sicut ad Ordines, & ad alios actus iuridicos, requiritur consensus Episcopi loci: quod scilicet, det territorium: alias non possunt fieri, nisi ab Episcopo loci: sic fiat in actu iurisdictionali pœnitentiæ. Quod certè consentaneum rationi esset; vt scilicet, haberetur semper (si commodè possit) approbatio, vel licentia ab Ordinario loci: sed non est de essentia Sacramenti: quia sufficit si ab alio Episcopo habeatur: vt ex infra dicendis patebit. Itaque nullus ambiget, quòd si habeant Bullam Cruciatam, & velint confiteri alicui ex approbatis ab Episcopo loci confessionis, me licitè posse. Nam alias, essent omnes pœnitentes remittendi ad suas Parochias; & nullus posset, etiam cum licentia Papæ, vel Parochi, extra eas confiteri: quod est absurdum. Habemus ergo, sufficere approbationem Episcopi Confessarii, vel loci. Et facit pro prædictis priuilegium Pauli 3. concessum Patribus Societatis Iesu, quo præcipitur, vt habeant priùs licentiam, si possint, ab Ordinario loci, antequàm alicuius confessionem audiant iter agendo. Vbi nota quantum velit Papa deferri Episcopis in eorum Diœcesibus: quia sine eorum beneplacito, si commode haberi possit, non vult quòd oues eorum per aliquem absoluantur. Facit etiam responsio illa Illust. Cardinalium, circa cap. fin. de Pœnit. & Remiss. scilicet ab Episcopis non posse eligi in Confessarium non subditum, nisi qui sit approbatus ab Episcopo suo, iuxta Concilium: Quasi Concilium requirat approbationem Episcopi Confessarii, & non Pœnitentis. Et ita intelligit Suarez tom. 4. Disputatione 28. Sectione 7. num. 1. Vbi Sectione 6. num. 6. & 11. refert aliam declarationem Illustrissimorum Cardinalium, vbi dicitur, quòd verbum appositum in Bulla Cruciata, scilicet (ab Ordinario) intelligitur de Ordinario eorum, qui audituri sunt cōfessiones; & non de Ordinario pœnitentium. Ita enim habet responsio S. D. N. Gregorii 13. declarauit tempore Iubilei, posse omnes Regulares confiteri peccata sua Sacerdotibus approbatis ab Ordinario ad audiendas confessiones. In Bulla enim non fit mentio, nisi de Ordinario eorum qui audiunt confessiones; non autem de Ordinario pœnitentium. Facit etiam vsus Parochorum diuersorum Episcopatuum finitimorum. Quoniam sufficit approbatio Episcopi parochi, licèt sit alterius Diœcesis.

Patet ergo ex his, stando nouæ dispositioni Concilii Tridentini: sufficere quòd approbatio sit, vel ab Episcopo Confessarii, vel ab Episcopo pœnitentis, vel loci. Et sic nullo modo possumus restringere dictum capitulum 15. ad approbationem Episcopi Confessarii. Ad quam tandem opinionem deflexit Suarez vbi suprà numero 6. Nec possumus restringere idem cap. ad approbationem Episcopi pœnitentis. Vt mordicùs tenet Gutier. suprà, & Rodrig. in explicat. Bullæ, §. 9. nu. 5. Sed verba indistinctè prolata à Concilio, debent indistinctè intelligi: prout vsus, & communis obseruantia (quæ est optima legum interpres) intellexit.

Quibus adde, quòd dictũ cap. 15. Conci.
Trid. Sess. 23. nõ solùm intelligitur de Epi
scopo pœnitẽtis, vel Cõfessarij; sed etiã in-
telligẽdũ est de quocumq; alio Episcopo,
a quo sine fraude, & ex aliqua iusta causa,
quis obtinuit dictam approbationẽ. Nam,
habenti talem probationẽ, potest licentia-
tus a Parocho, confiteri: & etiam poterunt
Sacerdotes, & Episcopi: quin immo, & ha-
bentes Bullam; vt in exemplo supra relato
nu. 13. de Sacerdote Segobrigen. litigante
in secunda instantia Valentiæ. Si enim tem
pore, quo ibi detinetur, obtineat ab Archie
piscopo approbationem, vt possit interim
administrare aliquibus Sacramentũ Pœni-
tentiæ; non dubito, quin poterit audire cõ-
fessiones eorum, qui cum Bulla ad eum ac-
cesserint; licèt non sint subditi dicti Archie
piscopi. Nisi dicas, quòd quodãmodo po-
test dici tunc Archiepiscopus Ordinarius
dicti Sacerdotis, dum ibi commoratur: vel
verius dicẽdũ est, ideò tũc audire posse cõ-
fessiones habentiũ Bullam; quia habet ap-
probationem ab Ordinario loci: quòd suf-
ficit; immò requiritur, secundùm respon-
sum factum dicto Archiepisc. Valentino:
Ex quo colliges, quòd verba Bullæ (ab
Ordinario approbato) non debemus stri-
ctè, sed large interpretari. Probat supra
notata Henriq. de Indulg. c. 12. §. 4.

Nec obstat, quòd approbantur aliqui ad
aliquas paruas Parochias, & oppida, seu
personas, quæ non approbarentur ad ciui-
tates, vel magnas Parochias: quia in paruis
sufficit quis, quantumuis sit mediocris, seu
modicæ, & non latæ scientiæ. Quod mini-
mè est faciẽdũ, circa eos qui ad magnas ci-
uitates, vel ad quoscũq; indistinctè expo-
nũtur. Huic obiectioni respõdet Hẽriq. li.
3. de Pœnit. c. 6. §. 7. in text. & in glos. A. &
de Indulg. c. 12. §. 2. Quòd nõ ideo censen-
tur illi expositi, approbati tãtũ, & habilita-
ti ad alias paruas Parochias, sed pro toto
Mũdo. Sicut sartor examinatus, & appro-
batus; licet viuat in paruo oppido, & non
sciat opera prima, quę faciunt alii sartores
in ciuitatibus magnis; non ideò desinit esse
approbatus ad illas magnas ciuitates. Verũ
quidẽ est, q̃ faciet male, & peccabit, ac te-
nebitur ad restitutionem; si acceptet opera
illa prima, ad quę nõ est idoneus: non tamẽ
poterit puniri, tamquã nõ approbatus. Eo-
dẽ modo approbatus ad audiendas Cõfes-
siones ad certas tantũ Parochias: non intel-
ligitur coarctatus quoàd approbationem,
sed quoàd iurisdictionẽ; q̃, scilicet, virtutè
illius approbationis, & iurisdictionis in ea
inclusæ, non poterit extra eas, alios Paro-
chianos audire: benè tamẽ est approbatus,
& habilitatus. Et ideò virtute Bullæ Cruc.
vel licentiæ à Parocho impetratæ, poterit
audire confessiones extra illas Parochias.
Quòd si audiat aliquorũ mercatorũ, quorũ
contractus, & cambia non intelligit; faciet
male audiendo cõfessiones talium: nihilo
minus, si audiat de facto; erũt validæ: quod
non esset; sed nullæ; si illa approbatio ha-
bita ad certas Parochias, esset loco circum-
scripta. Sed certè in hoc casu, contrarium
puto verius cũ Rodrig. c. 61. §. 4. quando
cõstat de mẽte exponẽtis, seu approban-
tis; q̃ scilicet, nõ aliter, nec alias approba-
ret, nisi pro illo paruo oppido, propter in-
sufficientiã expositi: pro quibus facit Nau.
c. 4. n. 4. Nec hoc est cõtra sup. dict. quia iste
talis non est simpliciter & absolutè habili-
tatus, seu approbatus, de quo sunt intelligẽ
da superius dicta; sed cũ limitatione & re-
strictione; propter eius insufficiẽtiam. Nec
est simile illud de sartore: quia ille nõ ap-
probatur cũ prædict. restrictione ad solũ;
scilicet oppidũ in quo viuit, sed simpliciter.

16 Septimò idem probatur: quia habens Be-
neficium curatum, est eligibilis vbicumq;,
virtute Bullæ Cruc. & aliorũ priuilegiorũ:
quia Concilium in dict. c. 15. talem absolu-
tè approbat pro idoneo, nec in eo exigit a-
liquam licẽtiam, seu aliã approbationem;
nec exprimit, vt reputetur idoneus ab hoc,
vel illo Episcopo: prout multi Magistri di-
xerũt cõsulti Salmãticæ, & alii: vt D. Frãc.
Blanco Archiep. Cõpostel. vt refert Vital.
in Cãdel. Aur. tit. de Cõfes. n. 28. cõclus. 1.
Ergo similiter poterit vbique eligi quiuis
alius approbatus, dũ retinet dictã approba
tionẽ. Probo cõsequẽtiã: quia in dict. c. 15.
æquãtur Parochus, & approbatus per exa-
17 me, vel alias, ab Episcopo. Ergò quod dici-
tur de vno æquiparatorũ, debet dici de alio.
per regul. Iur. De qua per glossam in l. Si
quis seruũ; C. de Furt. & in c. Si postquam,
verb. Mente, de Elect. lib. 6. & per Bart. in
l. In tantum,

l. In tantùm, §. penult. ff. de Seru. corrupt. videlicet, quòd vbi à Iure duo sunt æquiparata; quod disponitur in vno, censetur in alio dispositum.

Octauò, idem probatur arguendo a simili. Nam Domini Cardinales interrogati, an Episcopi possent hodie post Concilium vti priuilegio, cap. fin. de Pœnit. & remissio. Responderunt in hunc modum: S. D. N. Gregor. XIII. audita relatione S. Congregationis Concilii declarauit, Episcopos vigore priuilegii (de quo, in cap. fin. de Pœni. & remiss.) non posse eligere sibi Sacerdotem, sibi non subditum, qui a proprio Ordinario non fuerit adhuc ad formam huius Decreti Concilii admissus, seu approbatus ad audiendas confessiones. Huius declarationis meminit Suar. 4. tom. Disp. 28. Sect. 6. num. 12. & 13. Ex quibus verbis colligitur, sufficere Episcopis vigore dicti priuilegii, eligere in suos Confessarios, quécumque approbatum a suis Ordinariis: & non requiri, quòd eligát approbatum ab Episcopo loci, vbi confiteri voluerint. Argumēto igitur huius declarationis, dico idem dicendum esse in pœnitentibus habentibus Bullam Cruciatam. Nam isti, idem priuilegium habent vigore dictæ Bullæ, vt palam est. Ergo sufficiet quòd eligant aliquem approbatum a suo Ordinario. Et cùm Ordinarius cuiusque (vt suprà diximus) sit aut Episcopus Originis, aut Beneficii, aut Domicilii; sequitur sufficere quòd eligendus habeat approbationem a quocumque istorum. Et sic, semel approbatus a suo Ordinario, poterit vbique terrarum, eligi in Cōfessarium ab habentibus Bullam: sicut eligi potest ab Episcopis. Et cùm vix habeatur approbatio ab alio, quàm ab vno: ex supradictis, meritò concludendum est, veram esse prędictam conclusionem, & regulam, de qua in præsenti Differentia agitur.

18 Nonò, idem probatur authoritate Doctorum. Nam hanc partem tenent Med. 1. 2. quæst. 19. art. 6. circa fin. vers. Ceterum. Cord q. 10. & omnes Theologi ex familia Dominicana, & August. Salmanticæ consulti; teste Henriq. de Pœnit. lib. 3. cap. 6. §. 7. in text. & glossa A. & de Indulgent. cap. 12. §. 4. & Candelabr. Aur. de Confession. num. 28. conclus. 3. & ita dicit Henriq. practicari in multis partibus: & finunt eos Episcopi impunè. Et Rodrig. qui tenet cōtrarium, dicit in §. 9. n. 5. hanc partem esse valde probabilem, & teneri ab aliis DD. Idem dicit Gutier. c. 27. num. 21. aliàs 6. & Suarez vbi supra Sectione 7. num. 3. & 4. & Pet. Ledesma, 1. par. Summæ. tit. Del Sacramento de la Pœnitencia, c. 12. Cōcl. 5. §. A esta duda, & c. 13. dub. 7. Sequitur Henriq. vbi sup. addens (& benè) dummodo approbatio detur generalis, & absoluta ab Episcopo, & non coarctata. Verum est tamen, quòd aliqui Episcopi id non permittunt. Et Valentiæ fuit quidam Clericus ob id punitus. Absolutio tamen fuit Salmanticæ declarata valida. Intellige fuisse punitum; quia id in quadam Synodo prohibuerat Archiepiscop. quòd potuit: adhærendo dict. declarationi Cardinalium. Vbi verò id publicè non fuisset prohibitum (sicuti vix id faciunt Episcopi) non posset Episcopus punire adhærentem huic opinioni, quā defendimus; cùm sit valde probabilis & a pluribus grauib. DD. secuta, & approbata. Quamuis Suarez dicta Sectione 6. nu. 5. in fine, dicat, quòd hoc tempore doctioribus hominibus, & prudētioribus non probatur. Sed forte contrarium dixisset, si hæc vidisset.

Decimò, & vltimò, idē probatur ex præcedenti ratione. Si enim (vt vides) vtraque opinio est probabilis, & habet pro se authores graues; sequitur in Foro conscientię posse tutè teneri hanc partem ex dictis, v. Iudex. Differentia 5. & sic, q̀ in Foro conscientiæ, & in secreto, potest Sacerdos, siuè Regularis, siuè Secularis semel approbatus, dū retinet approbationē ab Episcopo, audire vbiq; Confessiones omniū absque vllo scrupulo, & etiā publicè, vbi Episcopi non contradicerēt. Quæ est cōclusio valde quotidiana, & vtilis pro consolatione plurimarum animarum.

Et obserua, q̀ dictæ approbationes non expirant morte concedentis; nisi quando dantur ad tēpus, vel vsq; ad eorum beneplacitum. Vt docet Henriq. dict. lib. 3. tit. de Pœnit. c. 6. §. 7. ad fi. & Rodrig. in expl. Bullæ, §. 9. n. 5. p. 187. Qua ratione dicendū est, nec etiam expirare; licèt approbatus

mutet domicilium:quia sunt quædam gratiæ, quod est contra Patrem Franciscum Suarez, loco superius cit. Sectione 7. numero 8. Solùm enim expirant per reuocationem. Hinc est, quod habens approbationem, & mutans domicilium; si redeat ad eumdem Episcopatum; non indiget noua approbatione, secundùm Naua.cap.27.num. 162.vers.4. Et Hériq. dict.§.7.

20 Restat nunc respondere declarationi Illustrissimorum Cardinalium Congreg. Conci. Trid. factæ ad instantiam Illustrissimi Archiepiscopi Valentini; cuius meminimus sup.n.2. Non enim me latet,præfatas declarationes obligare in vtroque Foro. Vt docet Rodr.1. Tom.Quæst.Reg. q.11.art.1.& 2.Cepola.in Praxi Episcop. part.1. verb. Authoritas. Nicol.Garcia, in Proœmio sui tract. de Benef.quos refert,& sequitur.P.Salas, de Legib.Disp.2.Sect.9. & Disput.21.Sect.12. post quasdam Decisiones Rotæ Romanæ, quas ibidem allegat.

Sed obserua, tunc demùm obligare, si Auditor Cameræ, sub censura mandet eas seruari. Sic enim obseruat stylus Romanæ Curiæ. Cum enim dicta Responsa, & Declarationes dirigantur Episcopis, vel quibusuis aliis Consulentibus, siuè eas petentibus; nullo adiecto in eis mandato: sed tantùm simplicitèr consultationibus respondendo:hinc dictus stylus obseruat, vt quoties partes impetrantes volunt ad eas aliquos astringere; præsentent literas originales dictæ Sacræ Congregationis, clausas, Auditori Cameræ,vt eas faciat obseruari. Qui,tunc dat suas literas, seu Monitorium sub excommunicationis pœna, inserens in eo præfatas literas:mandatque iis, quos supplicans nominat, vt omnino illis, tamquam literis Apostolicis obediant. Et ita ego practicaui, cùm Anno 1590. Romam profectus, ad visitanda limina Apostolorum, pro Reuerendissimo Domino D. Martino a Saluatierra Episcopo Segobrigen. ibidem disputaui 20. Dubia pro eodem Reuerendissimo Episcopo,coram præfata Congregatione, cōtra Canonicos dictæ Ecclesiæ: & super illis, literas Congregationis obtinui,easque dicto Domino Auditori Cameræ præsentaui, vt supra. Aliàs enim non posset Episcopus cogere Canonicos ad eas obseruandas: cùm non illis; sed Episcopo dirigerentur; nec pœna vlla esset in eis, pro earum obseruatione,apposita. Vnde non mirùm si non obligent omnes; nisi tantùm illos,quibus authenticè,& cum dicto Monitorio notificantur. Cùm nec Leges, nec Motus proprii Papæ obligent omnes; nisi in locis debitis, & consuetis publicentur: nec soleant condi, institui ve, nisi adiecta aliqua pœna contra inobedientes,vt sic ab omnibus strictiùs obseruētur. Et vltra hoc etiam est necessarium, vt recipiantur. Est quippe hoc de substantia legis, iuxta text. in cap. In istis.distinct.4.vbi dicitur: Leges instituuntur, cùm promulgantur: firmantur, cùm moribus vtentium approbantur. Et docet Naua.in Man. præludio.9. num. 7. & Cons. 1.num. 3.& 24. de Constitut. &Cons.8.ad finem,de Sentent.excommu. vbi addit, intra decem annos præscribi contra legem non receptam; ita vt, licet peccent a principio eam non recipientes, & sic inobedientes; post decem verò annos non peccēt: cùm iam tunc nullam vim habeat: vtpote abrogata per non vsum. Aliquando etiam post minus tempus contra eam præscribitur; nempe quando Legislator scit,& tolerat. Secundùm Nauar. vbi supra. Ex quibus constat, in dictis declarationibus Illustr. Dominorum Cardinalium(quę passim per Doctores citantur: quæque præ manibus circumferuntur) multa desiderari, ac deficere; ad hoc vt adstringāt omnes ad ipsarum obseruantiā. Maximè,quia vim Canonum non habent: nec faciunt Ius,vt palam est, & docet Pet. Ledesm.1.p.Summæ.Tit. Del Sacramento de la pœnitencia.c.13. Dub. 7.in Responsione ad 3.rationem.

Addens,præfatas Declarationes tantummodo habere vim in casu illo particulari, super quo Illust. Cardinales fuerūt cōsulti. Essèque magnum argumentum in fauorē illius sententiæ, seu opinionis, quam approbant. Quamuis aliquando omnem vim habeant: nempe, cū declarant vsum Curiæ Romanæ: vt quando declararunt, in dispensationibus matrimonialibus esse necessarium

cessarium exprimere copulam præcedentem. Hactenus d. Doctor.

Quibus addo, quòd in dictis declarationibus manu scriptis, & a Doctoribus citatis; sunt nonnullæ, quæ videntur non benè inter se conuenire. Nam illa circa priuilegium Episcoporum, cap. fin. de Pœnitent. & remissio. in qua dicitur, teneri Episcopos eligere approbatos a suis Episcopis, cùm eligunt aliquem non sibi subditum: certè multum distat ab illa, facta Archiepiscopo Valentino; cùm per illam, possit Episcopus vbique locorum, eligere approbatum ab alio Episcopo, quàm ab Episcopo loci; dummodo sit approbatus a suo Ordinario; & per istam necessariò requiratur, quòd eligatur ab habētibus Bullam, approbatus ab Episcopo loci.

Et vt nihil dubii remaneat circa hic resoluta, operæpretium duxi respondere quibusdam fundamentis generalibus, adductis a Fr. Rodrig. in explic. Bullæ Cru. §. 9. n. 5. a pag. 183. pro contraria opinione. Dicit enim in primis, non posse hanc opinionem consuli; quia quando concurrunt duæ opiniones æquè probabiles, semper est sequenda magis secura, quando est dubium de peccato mortali. Quia in dubiis tutior pars consuli debet.

Huic fundamento satis manet responsum ex iis, quæ tradimus Diff. 5. v. Iudex. & Diff. 5. v. Iudiciū. Est enim falsum. Nec Nauar. quem allegat pro se, id dicit, sed contrarium, vt patet intuenti, in cap. 26. nu. 4. vers. Adde quòd, vt cum dubitatur, &c. ibi, dixi cùm dubitatur. Nam Confessarius, vel pœnitens credēs suam sententiam esse vera, nō dubitat. Idē cōstat ex c. 27. n. 284. & n. 288. vbi dicit, ꝙ in Foro conscientiæ ad effectum non peccandi, sufficit eligere pro vera, eius opinionem, quem meritò censemus esse virum, idonea ad id sciētia, & conscientia præditū. Quantò igitur magis id licebit, cùm plures grauissimi DD. eam teneant?

Secundū eius fundamentum est, ꝙ verba generalia Bullarū, & Priuilegiorum, maximè in materia odiosa, quæ est cōtra Ius cōmune (qualis est facultas data in Bulla eligendi Confessariū contra voluntatē Episcopi, seu Parochi) debent limitari, & strictè interpretari. c. 1. §. fin de Filiis presby. lib. 6. c. Quāuis. 1. de Preb. eod. lib. l. Si quādo. C. de Inof. test. c. Porrò. de Priui. Et ideò verba illa Bullæ Cruc. (ex approbatis per Ordinariū) debent interpretari secundùm Ius cōmune, nō extrahēdo ea a suis terminis: & sic a termino cōtento in Cōcil. Trid.

Certè si hic sisteret; benè dixisset: & nos idipsum eidem concederemus. Sed progreditur vlterius, & malè. Infert enim ex hoc, quod in Concilio continetur verbum ab Ordinario, absolutè, & quòd per ipsum intelligitur tātū Episcopus loci, vbi fit cōfessio: & consequenter, idem dicendū per verba Bullæ. Miror sanè, virum alias doctū talia intulisse, atque dixisse. Nam, nec Concilium vtitur verbo (Ordinario) sed verbo (Episcopis) nec sub verbo illo (Episcopis) intelligūtur tantū Episcopi loci cōfessionis; cum in terminis Iuris cōmunis, Episcopi cuiusq;, sint Episcopi Originis, Domicilii, & Beneficii: vt supra probauimus. Quibus adde, negandum esse, hāc opinionē esse odiosam; cùm immò sit fauorabilis respectu Sacramenti, & pœnitentiū, cùm sit in fauorem animarum: secundū Henric. de Indulg. c. 31. §. 5. in gl. S. in fi.

Tertiū fundamētū est, ꝙ verba priuilegii debēt interpretari, ita, vt nō fiat tertio præiudiciū: per l. Si quando. C. de Inof. test. & c. 1. de Rescrip. & sic nō possunt verba illa Bullę (ab Ordinario) interpretari cū preiudicio Episcoporū, tollendo ab eis examē, & approbationem, quoād suas oues. Nam Resp. non tolli istud Ius, & dictā potestatē ab eis, per hoc, ꝙ dicimus, posse eligi in Confessarium, semel approbatū ab aliquo Ordinario. Nā hoc nō obstāte, possūt prohibere cōtrarium; vt supra diximus: & possunt ipsos de nouo examinare, & eos reprobare, si suo iudicio, idonei non fuerint.

Deniq; vltimū eius fundamentum putat efficax esse; videlicet, quòd aut Confessarius debet esse approbatus ab Ordinario loci, vbi fit confessio; aut a suo Ordinario. Si primum; habet intentum. Si secundum; quærit, si Confessarius sit Regularis, & velit extra locum, & Episcopatū vbi erat approbatus, audire confessiones aliquorū secularium: num quid poterit cū illa approbatione alterius Episcopatus id facere?

Dicit, nequaquam id posse; cum ille Episcopus qui eum primò approbauit, & dedit ei licentiam audiendi confessiones, nõ sit tunc eius Ordinarius in illo altero Episcopatu; sed oportebit, vt habeat approbationem, & licentiam ab isto Episcopo, vbi vult exercere munus confessarii: quia iste tunc est Ordinarius eius.

Ad hoc fundamentum resp. quòd si intelligit de approbatione, & licentia ad audiendum confessiones sine Bulla; verum dicit: quia licentia, & approbatio vnius Episcopi,non suffragatur pro audiẽdis confessionibus alterius Episcopatus. Quia ille primus Episcopus non habet iurisdictionem in oues alterius Episcopi, quam deleget. Si verò intelligat de approbatione sola,habita ab vno Episcopo: & cum ea velit audire confessiones habentium Bullam: dico posse. Et hoc est quod defendimus.Quia per Bulam datur iurisdictio; per quam,& per approbationem habitam a suo Ordinario, nihil ei deest, quin possit suum munus in dicto secundo Episcopatu exercere.Non enim est necessarium, quòd Ordinarius, qui debet dare approbationem sine licentia ad audiendã confessionem Petri.v.g.sit ille Ordinarius loci, vbi fit confessio. Sed sufficit,quòd sit habita,a suo Ordinario: vt constat apertè ex declaratione Gregor. 13. cuius meminimus supra num.14. Et sic,ille Regularis poterit audire illum,virtute Bullæ Cruciatæ, cum approbatione, habita per alium Episcopum,seu Ordinarium suum.

Quęnam autem approbatio sufficiat,vel sit necessaria quoàd Religiosos, ad casus Papæ reseruatos; an Episcopi, vel solius Præla ti eorum: vide latissimè in sequenti dubio.

33 Dubitatur, an Religiosus Confessarius ex deputatis à Prælato; sed electus virtute Bullæ Cruciatę,vel alicuius Iubilei,ab alio religioso eiusdem monasterii, pro aliquo casu Sedi Apostolicæ reseruato: teneatur etiam esse approbatus ab Ordinario Episcopo.

Hanc quæstionem tractat Fr. Emman. Rodrig. in explicatione Bullæ Cruc. §. 9. dub.6.num.9. Vbi tenet partem negatiuam: nempe non esse necessariam aliam approbationem Episcopi: sed sufficere quòd sit deputatus a suo Prælato ad audiendas cõfessiones. Quod probat duabus rationibus.

Prima. quia inquit, quòd verba illa apposita in Bulla,& in Iubileis: quod sit approbatus ab Ordinario: sunt posita in Bulla,& Iubileis post Concil. Trident. Et debent intelligi de Sacerdotibus subiectis Episcopis,& non de Regularibus,qui non sunt ipsis subiecti; nec de his loquitur Cõcilium.

Secunda,quòd Bulla non suspendit priuilegia concessa Superioribus Ordinum Mendicantium; inter quæ habetur vnum; scilicet, quòd possit Prælatus absoluere quæmcumque subditum religiosum a quibuscumque casibus Sedi Apostolicæ reseruatis.

Quæ secunda ratio, licèt tantùm vim habeat,& procedat quoàd dicta priuilegia Ordinum Mendicantium, & non quoàd alia aliorum Ordinum (loquor quando virtute Bullæ Cruciatæ, eligitur Confessarius) secundum Henriq. in Summ. tit. de Indulg.cap.22.§.2.in lit. H. I. K. & §.4. in lit. Y.C. vbi dicit,quòd exceptio illa Bullę circa priuilegia Ord.Mendic. non prodest aliis Religionibus non Mendicãtibus: nec ea gaudere possunt, etiam per communicationẽ priuilegiorũ. Nihilo minus quoàd nos Cartusianos etiam procedit: quia idẽ priuilegium habemus, licèt restrictum ad 50. Priores.

Addo & aliam rationem pro d.opinione Rodrig. (quæ erit tertia in ordine) & desumitur ex declaratione facta per Clem. 8.dat.Rom.23.Nouemb.1599. Vbi dicit, per facultatem in Bulla & Iubileis & alias concessam eligendi quemcumque confessariũ, siuè Secularem siuè Regularem &c. Suæ intentionis existere, vt tàm fratres, quam moniales quantum ad Sacramentum pœnitentiæ, seu confessionis administrationem, dispositioni suorum Prælatorum subiecti sint.Per quam declarationem renouãtur & confirmantur priuilegia Ordinum & statuta,per quę prohibetur Religiosis, ne possint confiteri virtute Bullæ Cruciatæ, & similium gratiarum, nisi alicui ex deputatis à Prælato ad confessiones

nes

nes audiendas. Est ergo ratio, quòd per dicta priuilegia & statuta (vt patet in nostris, c.7.§.15.& 21.) Nihil aliud exigitur, quàm designatio Prælati ad audiendas cõfessiones; & dicitur quòd talis potest absoluere tempore Iubilei à casibus Papæ reseruatis. Ergo frustra quæritur, an sufficiat sola deputatio Prælati; & an etiam requiratur approbatio Episcopi: cùm satis colligatur ex eodem Statuto, nullam aliam requiri; quàm eam, quæ fit à Prælato per nominationem, seu deputationem quam facit de Religiosis ad confessiones audiendas. Et obseruandum pro maiori comprobatione prædictorum, q̃ d.§.15. nostrorum Statutorum fuit factus anno. 1582. cum ceteris Statutis. Quo tempore iam aderat & ponebatur in bulla & indulgentiis ac Iubileis præfata clausula; nempe, quòd electi Cõfessarii essent ab Ordinario approbati. Si enim verbũ illud (ab Ordinario) intelligeretur de Ordinario Episcopo, & non de Ordinario Prælato; certè in d.§. addidisset Capitulũ Generale, quòd vltra deputationem Prælati, requireretur approbatio Episcopi.

Tandem pro hac opinione facit, quòd communis praxis omniũ ferè Religionũ, ita interpretata est prædicta verba. Quòd scilicèt, sufficiat quoad Regulares sola deputatio Prælati, absque alia approbatione Episcopi: provt refert Henriq. sup. §. 4. licèt loquatur tempore, quo adhuc non extabat, d. declaratio Clem. 8. & eam alleget ad aliud propositum. Facit etiam quòd per §.22.d. c. 7. Statutorum nostrorum, prohibetur nobis, ne impetremus alias facultates & gratias ad absolutonem peccatorum. Quandòquidem per Sedem Apostolicam est satis sufficientèr nobis circa prædictam absolutionem prouisum, atque indultum. Et cùm per sup. memoratam declarationem Clem. 8. standum sit hodie Statutis Ordinũ & dispositioni Superiorũ circa Sacramentũ pœnitentiæ: videtur nõ esse curandum, quoàd nos, de dicta clausula in Bulla & Iubileis apposita; nec de facultate in eisdem contenta.

Contrariam autem opinionem tenet Henriq. d. tit. de Indul. c. 12. §. 4. vers. Si vero Regularis. Et lib. 3. de Pœnit. c. 6. §. 4. in gl. K. & §. 9. & Lop. 1. par. c. 26. vers. Secundò dico. in fi. p. 139. & Pet. Ledesm. 1. p. de Sacram. pœnit. c. 13. in 6. dub. p. 545. & Suarez, 4. tom. ad 3. p. D. Tho. disput. 28. Sectione 6. nu. 11. Vbi dicunt, quòd per illa verba (ab Ordinario approbati) intelligitur Episcopus; & sic quòd Cõfessarius eligendus virtute Bullæ Cruc. vel Iubilei, vbi talis clausula est apposita: debet esse approbatus ab Episcopo etiam quoàd Regulares.

Horum fundamenta præcipua sunt. Primùm quòd ante Concilium Trid. in Bulla Cruciatæ, & Iubileis, non ponebatur prædicta clausula, & conditio circa eligendum Confessarium: nisi tantùm a tẽpore Pii. 5. Vt docet idem Henriq. sup. tit. de Indulg. c.22. §. 2. in gl. H. Et quòd addita est, propter dispositam in eod. Concilio Ses. 23. c. 15. Vbi statuitur, quòd Confessarius pro secularibus debeat esse, aut Parochus, aut aliàs, approbatus ab Episcopo. Et licèt ibi nihil noui statutum sit circa Regulares; & cõsequenter Confessarii Regularium non indigeant prædicta approbatione Episcopi; vt aduertit Naua. in Man. c. 4. nu. 2. vers. In postrema editione, & Henri. post alios, d. tit. de Indulg. c. 13. §. 7. in gl. L. & c. 12. §. 4. nihilo minus cũ Bulla & Iubilei generaliter loquantur: & concedantur tàm pro Secularib. quàm pro Regularib. & requirant indistinctè, quòd Confessarius eligendus, sit ab Ordinario approbatus: videtur quòd sub Ordinario, tantùm intelligendus sit Ordinarius Episcopus: cùm Concilium, ad quòd refertur d. approbatio; tantùm agat de approbatione Episcopi.

Et confirmatur ex quibusdam verbis, quæ in Bulla plumbea adduntur circa hoc. Habetur enim d. clausula, per hæc verba: *Vt possint eligere Confessorẽ Secularem, vel cuiuscumque, etiam Mendicantium Ordinum Regularem ex his, qui ab Ordinario: & quoàd Regulares semel tantùm, approbati fuerint.* Ecce quomodo Confessarius Regularis eligendus, sufficit quòd semel sit approbatus. At hæc verba, scilicet (quòd semel sit approbatus) apposita sunt propter extrauag. Inter cũctas. Bened. XI. & Clem. dudum, §. & si iidem. De sepult: Vbi indultũ est Religiosis, quòd semel approbati

probati ab Epiſcopis, non teneantur amplius ſe præſentare, pro impetranda alia approbatione, ad confeſsiones audiendas ab eodē Epiſcopo, vel eius ſucceſſoribus. Ergo illa approbatio requiſita inBulla, intelligitur ab Epiſcopo, & nō ab eius Prelato. Præſertim quòd appellatione (Ordinarii) propriè venit Epiſcopus, & non alius, gl. in Extrauag. Execrabilis. Ioan. 22. §. Satuimus verb. Ordinario. de Præb. Alia in c. Quamquam, de Vſur. lib. 6. verb. Loci Ordinarii. Abb. c. ſignificaſti: de Foro cōp. & in c. At ſi Clerici, §. de Adulteriis. col. 6. de Iudi. Secùs ſi diceret, Sui, vel Proprii Ordinarii. Quia tunc in exemptis intelligeretur Papa, gl. verb. Proprii Ordinarii, in Clem. vni. de Secreſt. poſ. Quod etiam cōfirmatur. Quia in multis caſibus Epiſcopi ſunt etiam Ordinarii Religioſorum exemptorum. Vt notat gl. memorabilis in c. 1. verb. Inſtituta. de Priui. lib. 6. quæ dicit, quòd Chriſma, Oleum ſanctum, Conſecrationes Eccleſiarū & Ordinationes Clericorum, & his ſimilia: ſunt a Diœceſanis Epiſcopis poſtulanda; niſi aliud ipſorum priuilegiis concedatur. Et proba. per Conciliū Trid. Seſſ. 23. c. 8. & 13. & in c. Interdicimus, 16. q. 1. & in c. Veniens. de Præſcript. & aliis quamplurib. caſibus in d. Concilio contentis, quos congerit Henriq. d. tit. de Indul. c. 24. §. 2. in gl. O. Vnde meritò in Canone Miſſę quotidiè oramus pro Epiſcopo Diœceſano, tamquam Antiſtite noſtro.

Eſt & aliud fundamentum ad credendum, ita eſſe de mente ſummorum Pontificum cùm prędictam facultatem concedunt. Scilicet quòd ad id munus exequendum requiruntur magnæ partes & qualitates in Confeſſario: cùm committantur ei res grauiſsimæ; vtpote omnes caſus Sedi Apoſtolicæ reſeruati. Nam ſi pro audiendis communib. & ordinariis peccatis Secularium, requirit Concilium approbationem Epiſcopi: multò magis requirenda eſt pro prefatis caſibus SediAppoſtolicæ reſeruatis, etiam pro Regularibus. Præſertim quod ſæpe indiſtinctè deputantur antiquiores, ſola attenta antiquitate inOrdine, licèt alias ſint illiterati. At quādo approbantur aliqui ab Epiſcopo pro confeſſionibus Secularium: ſemper eligūtur doctiores & circumſpectiores. Non mirū ergo, ſi Papa intendat, tantùm committere caſus ſuos iis, qui ab Epiſcopo approbati ſunt, & non aliis. Facit etiam quòd per noſtra Statuta, d. c. 7. §. 13. monentur Priores cùm committunt alicui, vel aliquib. ex Deputatis, peccata ſibi auctoritate ordinaria reſeruata: curent tantum opus committere doctioribus, & de quibus magis fidāt: Quanto ergo magis ſentiendum eſt voluiſſe Papam idē obſeruari in cōmiſsione ſuorum caſuum, & non indiſtinctè commiſiſſe omnib. Regularib. Deputatis à ſuis Prælatis?

Tandem hanc opinionem tamquam ſecuriorē & veriorē amplexi ſunt Patres Societatis Ieſu, & eam obſeruāt in praxi, teſte Henrico, ſupra d. c. 22. §. 5. in fi. Vbi dicit, quòd vbi Prælatus Societatis Ieſu concedit licentiam alicui Subdito fruendi facultate eligendi Confeſſarium per Bullam aut Iubileum, pro reſeruatis: eligendus eſt approbatus per Epiſcopum; ſimulquè ille, quem Superior deſignat pro Subditorum confeſsionibus audiendis.

Rationes Fr. Rodrig. ſup. citatæ nullam vim faciunt. Quia ſalua reuerentia tanti Patris, ſunt leues. Nam ad primam reſp. concedendo, quòd verba illa Concilii nō comprehendunt Regulares, nec de illis loquitur Concilium. Sed, hoc non obſtante potuit Papa (provt prætendunt tenentes hanc ſecundam opin.) ita voluiſſe extendere illa, etiam ad Regulares quoàd vtendum facultate abſoluendi a ſuis caſibus, in dict. Bulla, & Iubileis conceſſa, ratione ſupra relata. Itaque licèt approbatio Epiſcopi (de qua inConcilio) ſolùm ſit pro confeſsionibus Secularium: nihilo minus Papa vult eādem obſeruari & requiri, etiam quoàd omnes ad effectum eligendi Cōfeſſarium pro ſuis caſib. Idque voluiſſe Papam, probant rationes contrarię opinionis.

Ad ſecundam reſp. quòd ad impetrandam abſolutionem dictorum caſuum Ordini conceſſorum, non indiget Religioſus Bulla: nec de his loquimur. Certū enim eſt, quòd Cōfeſſarius Religioſus quoàd abſolutionem caſuum, à quib. per indulta Apoſtolica.

stolica Ordini cōcessa, potest Religiosum absoluere; non eget alia approbatione Episcopi, nec alterius, quàm ea quā habet ex deputatione de se facta per suū Prelatum ad confessiones audiendas. Si verò Religiosus pœnitēs habet aliquem casum Sedi Apostolicæ reseruatum, ad cuius absolutionem eget facultate Bullæ: quia forte Cōfessarius deputatus & electus à Religioso pœnitente, non potest à talibus reseruatis absoluere: tūc necessarium est, secundum hanc vltimam opin. quòd talis electus virtute Bulle, sit etiam approbatus ab Episcopo.

Maior difficultas existit in resp. ad nostra Statuta, siuè ad declarationem Clem. 8. Per eam enim renouantur, & in suum vigorem & pristinum statum reducuntur, immò & confirmātur, Priuilegia atq; etiā Statuta Ordinum (quæ quidem Priuilegia secundum Henriq. supra d. c. 22. §. 4. lit. X. ex permissu, & tolerātia Prelatorū, iuncta communi obseruantia in contrarium, erāt iam vsu abrogata) per quæ prohibetur Religiosis, ne possint cōfiteri virtute Bullæ Cruc. vel similium gratiarum, nisi cum aliquo ex designatis à Prælato. Et in d. §. 21. nostrorum Statutorum datur facultas habentibus tales gratias, vt possint eligere indistinctè quem voluerint ex deputatis.

His tamen non obstantibus, resp. ad nostra Statuta, quòd d. §. 21. loquitur quando facultas eligendi Confessarium datur simpliciter sine d. clausula, de eligendo approbatum ab Ordinario. Vt patet ex eod. §. & sic non obstat. Et §. 15. loquitur cùm casus Papæ reseruati, committuntur certis Prioribus Ordinis, ex indulto Sixti Papę 4. Qui quidę Priores, secundū plures, quos refert & sequitur Henriq. de Indul. c. 12. §. 3. lit. K. non indigent vlla approbatione Episcopi, etiam ad confessiones secularium. Quamuis contrarium teneant Suarez, supra disp. 28. Sect. 4. nu. 21. & Rodrig. in Bulla, §. 9. nu. 4. Sed quidquid sit quoad secularium confessiones; tamē quoad Regularium, certum est posse eligi predictos Priores: cùm ex commissione Papæ, qui est Ordinarius Ordinariorum, eos eligat noster Pater Generalis. Et sic minus obstat prædictus, §.

Quòd si aliquis dicat, saltem obstare prædictam declarationem Clem. 8. quatenus generaliter vult, quòd Religiosi accipientes Bullam, vel fruentes Iubileo, sint subordinati dispositioni suorum Prælatorum quoad Sacramentum pænitentiæ. Ergo si ipsi Prælati nihil disponunt circa eligendum Confessarium, nisi quòd eligatur vnus ex deputatis (prout ita dispositum est per Statuta & Cōstitutiones eorū) consequens est, quòd sufficiet sola designatio Prælati ad confessiones audiendas, sine alia approbatione Episcopi. Ad hoc resp. quòd circa qualitatem Confessarii, & conditionem, videlicet quòd sit approbatus ab Ordinario; nihil Papa committit eisdem Prælatis. Conditio enim apposita in dispositione, cùm sit de substantialibus ipsius; non censetur sublata per quæcumque verba, nisi expresse de hoc appareat: maximè vbi est compatibilis cum alia dispositione; ob quam dubitatur de reuocatione, seu amotione conditionis: prout est in nostro casu. Nam sine violatione, dict. conditionis, adeò necessariæ ad tantū opus; stat simul quòd Regularis, volens vti facultate Bullæ, seruet in aliis Statuta, & dispositionem Prelati: puta, quòd non possit eligere alium in Confessarium, nisi vnum ex deputatis; quòd non eligat, nisi quem Prælatus designarit: quòd non confiteatur illa peccata reseruata, quæ ipse Prælatus sibi reseruauerit: quòd peccata reseruata, in itinere confessa alicui extraneo Confessario, iterum ea Prælato, vel cui ipse designauerit, confiteatur. Hæc omnia, & si quæ sunt alia, intelliguntur sub præscripta declaratione Clem. Papæ, 8. non tamen circa qualitatem approbationis ab Episcopo: cùm de hoc nihil sit in Statutis. Præterea, voluntas, talis prę sumitur, qualis esse debet. l. Tale pactum, §. fin. ff. de Pact. l. Si vnquam, C. de Reuoca. Donat. Bal. l. 1. n. 5. C. de Sacrosanct. Eccles. & semper durare præsumitur voluntas, nisi probetur mutata. l. Cum qui. ff. de Proba. l. Perlatum, ff. quòd vi, metus ve. Et sic voluntas illa Papæ, Quòd eligendus sit ex approbatis ab Ordinario, adeò conueniens tanto negocio, non censetur per dictam declarationē mutata: immò præsumitur

sumitur perdurare, cùm talis esse debeat ad rem tam grauem. Eadem ratione non est præsumendum circa Indulgētiam, tempore Iubilei: vel eam, quam semel in vita, & in articulo mortis Religiosus potest consequi: mutasse Papā suā voluntatē per dict. declarationem: quòd scilicet sit in potestate Prælati denegare Subdito facultatem eas lucrandi. Quia talis voluntas in Papa, cōmuni patre; esse non debet. Quare tantùm intelligitur circa alia supra notata, quæ sunt secundùm Statuta Ordinū. Adde not. v. Pœnitētia. 1. Diff. 8. per quæ respōdetur etiā ad vltimū fundamentum supra positū, de §. 22. c. 7. nostrorum Statutorum.

Non obstat denique illud de communi praxi in contrarium. Quia non loquitur Henriq. de nostro casu, sed de alio: videlicet, quoad confitēdum per Religiosos virtute Bullæ Crucia. cuicumque approbato per Episcopū, vel deputato per Prælatum, alterius Religionis: licèt nō sit de deputatis per suū Prælatū, & eiusdē monasterii. Supradictis tamen non obstantibus; tene primam opin. pro qua facit, §. 15. c. 7. nostrorum Statutorum. Vbi in die Natiuitatis B. Mariæ, & Purificationis eiusdē possunt expositi Confessarii ex Indulto Apostolico absoluere à quibuscumque casib. Sedi Apostolicæ reseruatis. Et nulla alia exigitur approbatio, quam illa Prælati Regularis. Vnde idē dicendum est per facultatem Bullæ Cruc. & Iubileorum: maximè stante d. declaratione Clem. 8. per quam tollitur omne dubiū illorum verborum appositorum in Plumbea Cruciata, & Iubileis: scilicet approbati ab Ordinario. Si enim in omnib. spectantib. ad Confes. sionē stādū est Statutis & Cōstitutionibus Ordinum, & Prælatorum dispositionib. ad quid quærimus, si vltra id; requiratur approbatio Episcopi: cùm satis constet non requiri? Nam si voluisset: dixisset, c. ad Audientiam, de Deci. Vide Lop. 2. par. in expositione Bullæ Cruc.

SVMMARIVM.

1 *POTESTAS absoluendi ab excommunicatione, in Foro tātùm conscientiæ; per Iubileum, vel Cruciatam, vel priuilegiū Religionis, concessa; quomodò intelligatur,*

2 *Absolutio in Foro tantùm conscientiæ; nō prodest pro Foro exteriori, de rigore Iuris:*

3 *prodest tamen multùm de æquitate; vt hic latè videbis.*

4 *Excommunicatus ad instantiam Partis, si se componat cum ea; potest absolui à Confessario virtute Bullæ Cruciatæ. Quæ absolutio operabitur etiam quoad Forum exterius.*

5 *Declaratur clausula in literis Beneficialibus apponi solita: nempe. N. ab omni excommunicatione, ad effectum harum dumtaxat absoluentes.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 ABSOLVTIO ab excommunicatione in Foro tantùm conscientię, tempore Iubilei obtenta; vel per Bullam Cruciatā, vel aliquod priuilegiūm (prout habent omnes Religiones) non prodest pro Foro exteriori. Ita declararūt Pius 5. supra Grego. 13. & Xystus Quintus in variis

Bullis

Bullis Iubileorum; prout ego vidi, & testatur etiam Suar. tō. 5. de Censur. Disput. 7. Sect. 5. per totam, & Sect. 8. num. 24. Henriq. de Indul. c. 13. §. 2. lit. V. & de Eucharistia c. vlti. lit. l. sentit gl. 1. in fin. in c. 2. de Schismati. tradit Coua. lib. 2. Varia. c. 10. nu. 2. & 3. Dicit communem Naua. Cons. 15. nu. 2. & Cons. 11. nu. 1. de Sent. excom. Et probat idem Coua. in c. Alma mater, 1. par. §. 11. nu. 16. Ex quo constat, in hoc esse magnum discrimen inter vtrūque Forum.

Et intelligitur data facultas absoluendi: casu, quo poenitens est iustè impeditus pro impetrāda absolutione pro vtroque Foro. Vt, si verbi gratia, est quis excommunicatus ob non solutionem Decimarum; vel alterius debiti; & etiam denunciatus in Foro exteriori; sed commodè non potest restituere; tunc potest Confessarius tempore Iubilei ipsum absoluere pro Foro interiori tantùm; ad effectum potiendi Iubilei. Manet tamen excommunicatus pro Foro exteriori, sicut erat ante absolutionem praecitatam. Ita declararunt supracitati summi Pontifices; & testatur Suarez vbi sup. & alii supra relati.

Et licèt in praefatis Iubileis dicatur, quòd absoluatur poenitens cum reincidentia: nō reincidit, nisi quoad Forum exterius. Vt docet P. Sa. in Summa verbo Absolutio, §. 17. Verum quidem est, quòd etsi talis absolutus, non sit tunc quoad Deum excōmunicatus: si tamen habita possibilitate, non satisfaciat: reincidit statim in eamdem excommunicationem; etiā quoad Deum; & Forum interius. Vt etiam continetur in dictis Iubileis. Et ita est intelligendus Suarez loco supra citato.

2 Ex praefata Differentia inter vtrumque Forum, collige primò; quòd non obstante tali absolutione, & poenitentia, imposita in sacramento Poenitentiae; poterit Iudex Ecclesiasticus de delicto illo cognoscere; ob quòd est excommunicatio in cursa: & satisfactionem seu punitionem Foro publico & contentioso debitam, imponere: vt docent omnes supracitati, & communiter, DD. Ratio est; quia cùm iustè excommunicatus, sit excommunicatus quoad vtrumque Forum; & praefatae gratiae Apostolicae solùm concedant absolutionem quoad Forum interius; necessariò dicendum est, manere excommunicationem quoad alterum Forum exterius: quia actus agentium non operantur vltra intētionem eorū, l. Nō omnis, ff. de Reb. cred. Idque magno consilio prouisum est per Summos Pontifices, vt debitus honor seruetur Iudicibus excommunicationē ipsam ferentibus. Facilè enim contemnerentur, si per solam Cōfessarii absolutionem, habitam in secreto, remanerent excommunicati omninò immunes & liberi. Cōfunderentur etiam Iurisdictiones, & delicta remanerent impunita; & pars, quae instauerat promulgari excommunicationem; saepe remaneret sine debita satisfactione. Faciunt pro his, quae diximus Diff. 4. v. Poena. Vbi, quòd Poena debita in Foro Iudiciali non tollitur per poenitentiam datam in Foro poenitentiali. Itaque taliter absolutus per inde iudicabitur in Foro Iudiciali; ac si non esset absolutus.

Secundò operatur, quia necesse est quòd illa absolutio licèt non iteretur in Foro contentioso; saltem declaretur, & comprobetur seu ratificetur in Foro Iudicis excommunicantis; vt docet Suarez sup. Sectione, 5. nu. 30. pag. 160.

Tertiò operatur, quòd si post obtentam absolutionem quoad Forum interius tantùm, consequatur absolutus Beneficiū aliquod; poterit eo priuari per Iudicem. Et similiter poterit ab aliquo impetrari. Quia talis collatio fuit nulla quoad Forū exterius, iuxta c. Postulastis. de Cleri. excō. min. & c. Cùm dilectus, de Consue. docet Boëri. Decis. 290. Naua. c. 27. n. 21. Rebuff. de Excommu. non vitan. pag. 727. Coua. d. c. Alma. 1. par. §. 7. nu. 1.

Quae confirmantur ex eo, quod tradit Suarez, d. tom. 5. Disputatione, 40. Sect. 2. nu. 28. in fin. vbi dicit, quòd Irregularis impetrans dispensationem irregularitatis quoad Forum conscientiae tantùm; non est tutus, quin possit ab eo impetrari Beneficium, & eo priuari in Foro contentioso. Quia talis dispensatio quoad Forum tantùm interius, non sufficit.

3 Nihil minus, licèt de rigore, absolutio praefata non prosit pro Foro exteriori; ex equita-

equitate tamen multum prodest. Nam taliter absolutus, seu dispensatus; poterit virtute illius absolutionis, seu dispensationis pro Foro interiori retinere prædictum Beneficium tuta conscientia, dùm non accusatur;& per sententiam eo priuatur. Quia vera fuit, & valida collatio eius quoad Forum interius; per not. per Suarez suprà disputatione.4. Sectione,7. nu.27.& Sect. 2.nu. 28.ad fin. Quæ sunt mente tenenda; quia quotidiana & vtilia. Nam cùm hodiè per Concil. Trid.Sessione, 24. c. 6. possit facilè obtineri absolutio, seu dispensatio in quocumque crimine occulto pro Foro interiori: excepto in Irregularitate ex homicidio voluntario proueniente;& aliis ad Forum contentiosum iam deductis: est valde vtile scire præfatos effectus pro vtroque Foro.

Præterea est & alius effectus præfatæ absolutionis pro Foro exteriori in fauorem absoluti. Quòd licèt sit excommunicatus quoad Forum externus: est tamen de eo iudicandum, sicut diximus, v. Excommunicatio.Diff. 9. de excommunicato iniustè ex defectu causæ: secundùm Rodrig. 1. tom. Quæst. Reg. quæst. 61. art. 10. vers. Quantum ad secundum. Et sic in occulto, & vbi ignoratur esse excommunicatus; poterit se gerere tamquam non excommunicatum. Idem tradit Pater Sa. in Summa verb. Absolutio. §. 18. dicens quòd taliter absolutus in Foro conscientiæ, potest se gerere, ac si esset absolutus etiam in Foro exteriori: si res, ob quam fuit excommunicatus, non est manifesta.

Posset tamen accusari coram Iudice excommunicante; & puniri tamquam violator censuræ, & inobediens mandatis Ecclesiæ; vt tradit Naua. Conf. 23. nu. 4. de Pœnit, & Rem. Quamuis Suarez suprà disputatione, 7. Sectione, 5. nu. 25. in fi. contrarium sentiat. Quòd, scilicet excusabitur. Sed tene primum de Iuris rigore; quòd videtur idem Suar. postea, nu. 28. sentire. Nam aliàs daretur isto casu bellum ex vtraque parte iustum citra ignorantiam.

Verum quidem est, quod si nullus adsit accusator; posset Iudex Fori exterioris (si tamen esset benignus & amicus) admittere eum in Iudicio, tamquam actorem, si pars contraria taceat, & nullus ei opponat dict. excommunicationẽ, vt à Iudicio arceatur. Nec nõ & alii, communicare eius factis, dictis,& conuersationi publicę, & tractare ipsum quasi absolutũ, possent etiã quoad Forũ exterius:& sic dissimulare illius excõmunicationem; vt tradit idem Naua. d. Conf.23.n. 4. Henriq. de Indul.c. 13. §. 2. lit. V. post multos recentiores: addens, cũ quibusdã ab eo citatis; q. prædicto casu, posset Iudex repellere accusatorem. Quod censeo esse falcissimum. Quia si pars aduersa, quæ instauit excommunicationem, ipsum accuset; tunc Iudex deberet præcisè, eam audire; nec posset eam repellere: quia eius interest; vt talis excommunicatus denunciatus, saltem quoad Forum exterius patiatur damna excommunicationis; vt sic diligentiùs procuret satisfacere sibi debitũ. Si verò esset Fiscalis, vel alius, qui habeat ius accusandi, similiter nõ posset repelli. Tùm quia fieret illi iniuria. Tũ quia aliàs omnino frustraretur eũ, ac tolleret effectum excommunicationis, quoad Forum exterius: contra not. sup. nu. 11. Et in confirmationem prędictorũ; vide eumdem Henri. de Irregul. c. vlti. in prin. lit. E. Vbi dicit, quòd si per Breue Pontificis, aut sacræ Pœnitentiarię, Episcopus dispensaret cum aliquo, in impedimento occulto; non debet vt Iudex illi esse onerosus, seu molestus, aut eum punire. Idem Naua. docet loco suprà citato, nu. 5. ad fin. Quod intellige: non quòd non possit punire in Foro exteriori, si de eo accusaretur: sed quòd debet dissimulare, etiam vt Iudex: quãdo nõ scit alia via; nec est, qui eum accuset. Vt constat ex traditis per eumdem Nau. Conf. 5. de Priuil. per totum.

Tertius effectus est, quòd taliter absolutus; poterit frui Iubileo, recipiendo publicè Communionem, secundùm Naua. dict. Conf. 23. nu. 3. & Cordub. casu. 20. puncto tertio. Non tamen poterit id facere virtute Bullæ Cruciatæ, si est publicè denunciatus, propter scandalum: quod cessat tempore Iubilei: nisi aliàs eius absolutio, esset nota, ac manifesta.

Quartus, ac valde notandus effectus est; quòd absolutus quoad Forum conscientiæ, non sit irregularis quoad Deum; licèt celebret

celebret publicè,& cum scádalo. Nec etiã erit habendus pro irregulari à Iudice in Foro iudiciali ex equitate. Ita egregiè Rodrig. 1.tom. Quest. Regul. quest. 61. art. 10. verf. Quantum ad secundum. Quod certè est memoriæ perpetuò commendandum.

Sed contra hoc faciunt quæ tradidimus verb. Pœna, Diff. 4. n. 1. vbi habes, q pœna à Iure debita non tollitur per pœnitentiã. Si ergo celebrãs excõmunicatus, incidit in irregulatitatem: nõ videtur tolli posse per pœnitentiam, & sic per absolutionem excom municationis quoàd Forum conscientiæ tantùm.

Sed dic, fieri quidem irregularem quoàd Forum exterius; non tamen quoàd Forum interius. Ratio est, quia taliter absolutus non est iam verè excõmunicatus, maximè corã Deo; teste Nauar. Conf. 23. n. 4. in fi. Nõ mirũ ergò si nõ fiat irregularis quoàd Deum; quamuis publicè celebrauerit. Poterit tamen per Iudicem Ecclesiasticum, si velit, puniri tamquam irregularis; per dicta supra, vers. Posset tamen.

4 Quintus effectus est, q si quis est excõmunicatus, & denuciatus ab Auditore Cameræ, vel alio quocumq; ad instantiam Partis: si se cõponat cum ea, poterit cum eius cõsensu absolui à Cõfessario virtute Bullæ Cruciatę, vel priuilegii, quoàd Forum conscientiæ; secundũ Nauar. dict. Conf. 23. n. 2. Quę absolutio etiam operabitur quoàd Forum exterius, cùm iam Pars sit satisfacta; per dicta sup. vers. Benè verum est. Et ita tenet Rodrig. in Explic. Bullæ §. 9. nu. 56. pag. 265. Et colligitur satis ex declaratione facta per Pium 5. quã ibi refert. Et sic, non indigebit absolutione Iudicis excõmunicantis. Quod est valde notandum. Sit tamen cautus taliter absolutus; vt obtineat à Confessario, & à Parte, testimonium absolutionis, & satisfactionis, si forte a Iudice timeat inquietari.

5 Quod si quæras, quid operetur absolutio illa, quę ponitur in impetrationibus Beneficiorum Sedis Apostolicæ? Dico, tales absolutiones, & similes, nõ esse reales; sed verbales, & de stylo; cùm istos impetrantes non pœniteat. Et ideò expedito actu, propter quẽ absoluuntur, statim reincidunt; vt post Host. docet Feli. in c. Apostolicę. post prin. de Exceptio.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS denunciatus non potest in Foro exteriori absolui inuita Parte; licèt sit impotens: nisi probata impotentia, Parte citata.*

2 *Secùs in Foro pœnetentiali, si Iudex, & Pars longè absint.*

3 *Iudex secularis incidẽs in excõmunicationem Cœnæ Domini, ob sequestrationem bonorum Eccles. oblata debita satisfactione, arbitrio prudentis; potest absolui virtute Bullæ Cruciatæ; etiam Parte renitente.*

4 *Excommunicatus denunciatus impotens ad soluendum; potest adire Nuntium Apostolicum, vel Episcopum, vt ab ipsis ad tempus pro vtroque Foro absoluatur, si Iudex excommunicator longè absit.*

Confessarius virtute Bullæ Cruciatę potest absoluere impotentem quoàd Forum interius, si Iudex longè absit.

DIFFERENTIA TERTIA.

EXCOMMVNICATVS ad instantiam partis, & denunciatus, nõ potest in Foro exteriori absolui, etiamsi sit impotens, nisi de licentia Partis: aut nisi, ea citata, probet suam impotentiam coram Iudice excommunicatore. Ita docet Sot. in 4. dist. 22. questione 2. artic. 3. Nauar. Consilio. 75. Dub. 11. num. 36. de Regular. Caiet. in Summa. verb. Absolutio. c. 4. Couar. in c. Alma mater. 1. par. §. 11. num. 7. Henriq. de Excommunic. c. 28. §. 2. in princip. Quòd si Iudex

si Iudex excommunicator distaret valde à loco domicilii excõmunicati; poteri probare suam impotentiam coram Ordinario Ecclesiastico: qui, ea probata, compellet excõmunicatorem ad dandã absolutionẽ: secundùm Henriq.de Indulg.cap.13.§.2.

2 In Foro tamen Pœnitentiali,licèt regulariter dict.excõmunicatus,non possit per Cõfessariũ virtute Bullę Cruciatæ absolui, inuita parte,& Iudice: quia perturbaretur ordo iudiciarius cũ scandalo; vt post Silu. in Summa,verb.Excõmunicatio. Dub.12. & verb.Pœna.§.18.Cordu.lib.5. Quæstionum,quest.43.& casu.20.Rodrig.in Expl. Bullæ.§.9.nu.58.in fin.docet Henriq. in d. cap.13.de Indulg.§.2.in tex.& glos.Q.Tamen si Iudex, & pars, longè absint: posset Confessarius,per Bullam,& priuilegia, ex causa absoluere impotentem, cum cautione iuratoria, si meliorem dare non posset: quia rationabiliter presumere debet, intẽtionẽ Iudicis,aut Partis,fore,si adesset; aut certè Pontificis, esse, ne impotẽs qui facit totũ quod potest,frustra astringatur graui, & speciali pœna excommunicationis. Ita egregiè idẽ Henriq.in tit.de Excõmunicatione. cap.28.§. 2. litera Q. Idem tenet Rodrig.in Explic.Bullæ.§.9. n.55. p. 264. per not.per Gutier. in Quæst.Canon.c.3.n.

3 5.vsq; ad fin. Vide eumdẽ Hẽriq. d.c.28.§. 1.litera F.& K.Vbi etiã dicit q̃ si Iudex secularis contra BullãCenę sequestrauit bona Ecclesiastica,& offert debitam satisfactionem arbitrio prudẽtis, posset per Bullam absolui, quamuis pars non acceptaret. Quod reminiscere,tamquam singulare,& nouum.

4 Sed aduerte, contra hoc facere quod cõtrariũ videmus practicari.Nã in casu diuturnæ absentiæ, vel longæ distãtiæ Iudicis,solet adiri Nuntius Apostolicus pro obtinẽda,saltẽ ad tẽpus,absolutione.De qua practica, & prædicti Nuntii, ad id, potestate, testatur Felin.in c.Quãuis.de Senten.excõ. Belluga in Spec.Prin.rub.19.Nauar. c.27. n.46.& melius Consil.6.n.6.& Consil.18. n.1.de Sent.excõmunic.& in c. Cùm contingat.de Rescript.nu.4.& 5.& in 3. causa nullit. Vbi etiam docet,posse adiri Episcopum per cap. Eos.de Sẽten.excõmu. lib.6. Vide ad idẽ Felin.in c.Pastoralis. n. 13. de Offic.Delegat.

5 Sed dic adiri præfatos pro absolutione quoàd vtrumq; Forũ,& pro breui tempore,cum obligatione adeundi superiorem excommunicatorem, quàmprimum cessauerit impedimentum. Cũ qua obligatione puto posse etiam adiri quemcumq; alium presbyterum approbatum ad confessiones audiendas.Et virtute Bullæ poterit excommunicatus impeditus, se absoluẽdum curare quoad Forum tãtùm interius. Et sic intellige Henriq.& Rodrig. suprà. Itaquè impeditus impetrare absolutionem excõmunicationis (si non potest adire Iudicem excommunicatorem,nec Episcopum, nec Nuntium, vt per eos absoluatur ad tẽpus pro vtroque Foro) poterit quoàd Fõrum interius tantùm absolui à Confessario virtute Bullæ,cum obligatione se præsentandi quò citiùs poterit,cessante impedimento. Quod tibi ne excidat: quia singulare,& quotidianum; & est recens declaratio, & ampliatio ad dictum c. Eos. Adde Palud. in 4.dist. 18.quæst.4.casu 3.& tradita. infr. Diff. 5.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS occultus, non indiget absolutione quoàd Forum exterius, sed tantùm quoàd interius.*

2 *Excommunicatus non nominatim, sed generaliter, ita est ligatus; sicut si nominatim esset excommunicatus.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 EXCOMMVNICATVS occultus,nõ indiget absolutione quoàd Forum exterius.Benè tamẽ quoàd Forum interius,Nauar,cap.27.nu. 271.vers.4.in fin.Vbi dicit, quòd solus excommunicatus denuntiatus indiget absolutione quoàd Ecclesiam, per Extrauag. Ad euitãda: & quòd occultus non tenetur, immò

immò nec expedit petere absolutionem; quia nihil prodest animæ, quoad Deum; & nocet honori, quoad homines. Sufficit ergo ei, si absoluatur per Confessarium, potestatem ad id habentem: puta à Parocho, si non est reseruata; vt infra Diff. 10. Et si est reseruata; indiget Bulla Cruciatę, vel alia simili sufficienti gratia.

2 Hinc dicit glossa, verb. Nominatim. in cap. Si Sacerdos de Offic. Ordin. quòd Excommunitio lata generaliter; puta, quicumque fecerit talem rem, sit excommunicatus: ligat facientem, perinde ac si proprio nomine expressa esset excommunicatus. Et hoc in Foro interiori; non tamen in exteriori: quia talis non vitabitur ab Ecclesia. Intellige, hoc ideò euenire; non quòd nō sit etiam excommunicatus quoad Ecclesiam (immò quoad vtrumque Forū est excommunicatus ex parte sua, secundùm glossam in Clem. 1. de Heret. §. Verū. verb. Eo ipso; quam dicit mente retinendam Abb. in dict. cap. Si Sacerdos. nu. 13. & eam reputant singul. quàmplures citati per Probum ad Monach. in c. Vt animarū. num. 30. cum sequenti. de Constit. lib. 6. & per Dominum meum Ioan. à Rojas, de Hæret. 1. par. num. 246. Et pro ea est tex. in dict. cap. Si Sacerdos. secundùm Abb. suprà. Et ideò dùm non absoluitur à Confessario, tenetur se abstinere à communione hominum; sicut si esset publicè denunciatus. Aliàs incurrit pœnas Iuris, & fieret irregularis; si antequàm absoluatur, celebret; cap. Apostolicæ. de Cleric. excommunicat. Borgas. de Irregul. part. 6. pag. 333. num. 6. Nauar. vbi sup. nu. 241. Et peccat si adsit Missæ, vel cāteris horas in choro cū aliis; aut petat, etiā data stipe, siue eleemosyna, pro se specialiter offerri Missā; vt docet Hēric. de Excōmunic. c. 11. §. 2. Prohibetur etiā sub mortali, ne recipiat Sacramēta Cōfirmationis, Ordinis, Eucharistię, & extremæ Vnctionis; vt docet idē Hēriq. de Excomu. c. 12. in prin. Conferunt tradita verb. Pœna. Diff. 15.) Sed quia per Extrauag. Ad euitāda. dùm nō est denūciatus, nō debet ab aliis vitari.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS, non potest absolui in Foro exteriori, nisi prius satisfaciat, aut saltem Iuratoriam det cautionē, si satisfacere non possit.*

2 *Excommunicatus, & declaratus per literas Auditoris Cameræ, ob non solutionem pēsionis, vel aliàs; satisfacit in vtroque Foro mittens literas cambii.*

3 *Confessarius potest absoluere impotētem, habentem firmum propositum satisfaciendi, cùm poterit.*

4 *Secùs secundum cōmunem, si virtute Bullæ Cruciatæ sit quis absoluendus. Tunc enim requiritur, quòd prius satisfaciat antequā absoluatur. Sed contrariū defenditur.*

5 *Declaratur gl. Clem. 1. de Iure pat. verb. Inhibentes.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EXcommunicatus, vt absoluatur, in Foro contētioso, debet prius satisfacere, si possit; aut saltē iuratoriā præstare cautionē, si aliā nō possit dare. cap. ex parte. 1. de Verbor. significat. cap. Solet de Sentent. excommunicat. lib. 6. glossa in Clement. 2. de Hæret. verb. Satisfecerint. Nauar. cap. 26. num. 7. & cap. 27. num. 48. Vbi addit eum, etiam dici nō posse satisfacere, qui non potest commodè; vt, quia non potest satisfacere, nisi notabiliter vilius vendendo bona sua; potest què differre satisfactionem absq; magno damno alieno. Quicquid dicat in contrarium Gutier. in quæstion. Canon. cap. 5. nu. 19. Addo, ꝙ idē quod in principio diximus, dicendum est, etiam si offensa, vel excommnnicatio sit dubia; & petat quis absolutionē ad cautelā. Nam nō debet cōcedi, nisi prius prestita cōpetenti cautione,

C 2 de pa-

de parendo iuri; vt habetur in dict.c. Solet.

2 Obserua tamen, q; excõmunicatus, & declaratus per literas Cameræ Apostolicę, ob non solutam pensionem, aut aliam obligationem; si tamen statim sine mora mittat peccunias, saltem per literas cambii; cēsetur in vtroquè Foro satisfecisse parti: & sic posset tunc per Episcopum, aut Confessarium virtute Bullę Cruciatę absolui. Ita singulariter Henriq. de Excõmunicatione. c. 28. §. 2. litera S. Quod ab animo tuo ne effluat; quia quotidianum.

3 In Foro verò pœnitentiali satis est firmũ propositum pœnitentis, si non potest dare aliam satisfactionē. Ita Nauar. c. 27. n. 272. ad fin. Sic limitans quod dicit in c. 26. n. 2. & 7. Quem post Rodrig. refert, & sequitur Henriq. in titulo de Indulg. c. 13. §. 2. litera L. & c. 28. §. 3. litera A. & Cordub. casu 18. dub. 1. & diximus sup. Diff. 3.

Quod amplia, etiam si quis esset excommunicatus propter offensam publicam, & notoriã; nihilominus posset absolui in Foro interiori, cum solo proposito restituendi, cùm poterit. Ita singulariter Nauar. dict. c. 26. num. 7. vers. Nuper autem addimus.

4 Limita tamen, non procedere prædictã differentiam in Confessario delegato, qui virtute Bullę Cruciatę, vel alicuius Iubilei, seu priuilegii, habet potestatem absoluendi, satisfacta parte. Nam talis ablatiuus inducit, seu importat cõditionem, & formã, quam nullo modo Delegatus præterire potest; alias nulliter agit: ita notat Nauar. c. 27. n. 37. & Conf. 75. de Regula dubio 11. num. 36. & Conf. 23. n. 2. in fi. de Pœnit. & Remiss. & Conf. 6. n. 3. & Conf. 11. de Senten. excom. quē sequitur Medin. in Sũma lib. 2. c. 12. fol. 303. Idē notat Sot. in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 3. conclu. 2. Caiet. in Sũma, verb. Absolutio. c. 4. Ledesma in 4. quæst. 22. art. 1. col. penul. Cordub. casu 18. puncto 1. & lib. 5. quæst. 43. dub. 3. in fine. Couar. in cap. Alma mater. 1. par. §. 9. n. 8. Henriq. de Excõmunic. c. 28. in princip. & de Indulg. cap. 13. §. 2. Suar. tom. 5. disput. 7. Sect. 8. nu. 24. pag. 173. Quod probatur per glossam notabilem in Clement. 1. verb. Inhibentes. de Iure patron. quæ habet non valere actũ ab eo, cui data est potestas faciendi illum, adiecta certa forma, si non seruat eam; nec habet aliunde potestatem, qua illum faciat. Quam glossam dicit singularem Panor. in capite Ex parte num. 5. & Felin. col. 4. de Constit. & Nauar. supra. Est ergò necessarium, q; Confessarius Delegatus, qui virtute Bullæ Cruciatę, vel alias, vult pœnitentem absoluere ab excõmunicatione, q; ante absolutionem faciat fieri satisfactionem; alias erit nulla absolutio, etiam si pœnitens omnino sit impotens ad satisfaciendum; vt resoluit Soto vbi supra, & Nauar. dict. Conf. 75. num. 36. Quod est memoria perpetuò tenendum. Vnde Parochus, licet alias sit Ordinarius suarum ouium, & subditorum suorum; non tamen est talis, cùm virtute Bullæ Cruciatæ, vel alterius gratiæ absoluit eosdem; sed Delegatus. Et ideò debet omnino seruare formam sibi traditam in dicta Bulla, seu gratia. Et multò magis ad id tenebuntur alii Confessarii non ordinarii, sed tantùm delegati; vt sunt Religiosi, & alii non Parochi.

5 Hinc collige intellectum ad cap. 12. Sessione 25. Concil. Trid. quatenus prohibet absolui subtrahentes Decimas; nisi plena restitutione secuta. Quòd scilicet poterit eos absoluere Parochus sine dicta præuia satisfactione; si eam nullo modo, aut non commodè facere possunt; vt notat Nauar. cap. 17. nu. 59. §. 4. in fin. & cap. 21. nu. 32. & Henriq. de Excommunicat. cap. 28. §. 1. litera K. Nec requiritur, q; saltem recipiat iuratoriã cautionem; sed sufficiet, q; pœnitens promittat, vel proponat eam, quàm primùm poterit, facere. per notata suprà in principio. At secùs dicendum in eo Confessario, qui virtute Bullæ Cruciatæ vellet absoluere prædictos fraudãtes, vel subtrahentes Decimas. Quia tamquam Delegatus, tenebitur seruare formam in dicto cap. 12. præscriptam: alias nulla esset absolutio, per dicta supra. Sicquè intellige omnia alia Iura, præuiam satisfactionem, ante absolutionem, requirentia: vt notat Nauar. cap. 27. num. 47.

6 Sed, cùm prædicta verba sint de Iure, & Iustitia: videtur per ea nõn dari certam formam; per glos. singu. in Clement. 1. de Offi. Deleg. in glo. magna, in principio;

quam

quam dicit communiter approbatam, Nauar. in cap. Si quando. de Rescript. excep. 7. pag. 24. & exceptione 10. pag. 35. & not. Lap. alleg. 15. & 60. Caualca. Decis. 22. par. 1. Tiraq. in tracta. Res inter alios. pag. 13. limitatione 4. Menoch. de Arbitr. quæst. 17. num. 14. & Panor. dict. num. 9. & Tolet. lib. 1. cap. 14. num. 8. & Couar. dict. cap. Alma. §. 11. num. 7. Hinc dicit Innoc. in cap. Prudentiam. de Offic. Delegati. ꝙ si Delegato mandetur, vt cōdemnet Titium Sempronio in centum, si constiterit illum sibi obligatum; tenet sententia condemnationis; licèt sibi non constet; videlicet, quia fortè non fuit plenè probatum. Nam solùm est contra ius partis; & non contra ius scriptum. Nec illa verba sapiunt conditionem; sed monitionem; cùm sint de iustitia. Idcirco dicit Abb. in dict. cap. Illud. n. 9. de Cleric. excommunicat. ministr. contra Host. ꝙ Delegatus licèt excōmunicet sine monitione expressa in delegatione, non ideò esset nulla excommunicatio; ex quo id est de Iustitia. Quod & tenet glos. in Summa 2. quæst. 1. & 11. quæst. 3. quam allegat idem Abb. in cap. Qua fronte. num. 7. de App. & Nauar. Cons. 4. num. 2. de Senten. excommunic. Ad idem est gl. 2. cap. Reprehensibilis. de App. & in cap. Romana. verb. Iniustas. de Senten. excommu. lib. 6. Sed dic, licèt prædicta sint vera, & ita iudicandū regulariter in similibus Delegationibus, & commissionibus factis cum forma Iuris, iuxta d. glos. magnam in princip. Clem. 1. de Offi. Deleg. fallere tamen, quando Papa facit mentionem de forma Iuris, animo inducendi nouam formam. At Papa, in Bulla Cruciatæ, facit mētionem de præmittenda satisfactione, animo inducendi nouā formā. Quod colligitur ex eo, ꝙ priuilegium Principis, intelligitur, sine præiudicio tertii, l. 2. §. Si quis à Principe. ff. Ne quid in loco publi. & in cap. Si pro eo. de Offi. Deleg. Et si priuilegium præfatū Cruciatæ, aliter intelligeretur; præiudicaret innumeris, & grauissimè. Ita respondet præfato dubio Naua. dict. Cons. 75. de Regul. num. 37.

Sed certè salua pace tanti viri, non arbitror verùm esse, scilicet per huiusmodi absolutionem, quoàd Forū tantū interius, & concessam impotenti, fieri præiudicium parti, nec Iudici: vt patet cuique benè intuenti. Quid enim amittit creditor, si debitor suus, aliàs impotens ad sibi soluendū debitum, reconcilietur Deo, & Indulgentias lucretur? Immò fit ei beneficium. Nam præfata absolutio redundat in eius commodum; ex eo ꝙ debitor, factus per Sacramēta contritus, & Deo amicus, studiosiùs procurabit satisfacere eidem creditori; quàm si sit extra gratiam Dei. Præterea, non est credibile, esse mentis, & intentionis Papæ, excludere a reconciliatione Dei, & susceptione Sacramentorum, & lucratione Indulgentiarum impotentem, & paratum obedire Ecclesiæ: cùm constet in omnibus Iubileis de eius intentione; scilicet velle, vt omnes illis potiantur. Tertiò quia si Iudex Fori contentiosi, non potest denegare absolutionem impotenti, probata coram eo impotentia: quomodo credendum est, eam voluisse Papā, eidem denegari quoàd Forum interius; cùm æquitas magis seruetur in hoc Foro, quàm in illo? Vnde clausula illa (satisfacta parte) non inducit conditionem, & nouam formam, quoàd Forū interius: sed solùm posita est ad admonitionem, casu quo pœnitens potens est ad satisfaciendum. Et hāc esse mentē Papæ, constat ex declaratione facta per Piū 5. in quodam Iubileo per eum concesso 15. Kalend. Nouemb. Anno 1568. sui Pontif. Anno 3. quam refert Rodrig. in Explica. Bullæ §. 9. num. 55. pag. 264. quæ sic habet: *Declarantes insuper tam præsentes, quàm alias quascumque super concessione similium, vel dissimilium indulgentiarum à nobis & à prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurū quomodolibet emanandas literas Christi fidelib. ipsis, nisi ad earum effectum in Foro conscientiæ & pænitentiæ consequendum duntaxat: non autem in Foro Fori, aut contentioso, nisi satisfecerint; vllatenus suffragari.* Vbi nota, fieri distinctionem inter vtrumque Forum circa satisfactionem. Nam quoad interius non requirit eam. Intellige, cùm pœnitens est impotens: aliàs esset necessaria, vt diximus Diff. 2. n. 1. Quoàd exterius tamē, eā requirit: & dicit, ea facta; prodesse absolutionem Cōfessarii, etiā quoàd vtrūq; Forū; aliàs

aliàs solùm proderit quoad interius. Et ita etiam tenet, & colligit Rodrig. ex dict. declaratione, loco supra cit. & tom. 1. Quæst. Regul. quæst. 20. artic. 6. pag. 177. & alii idem tenent, quos citat Henriq. de Indulg. cap. 13. §. 2. Et nota etiam obiter, ex dict. declaratione, quàm parùm curet Summus Pontifex de absolutione Iudicis excommunicantis, cùm pars (ad cuius instantiam fuit lata excommunicatio) est satisfacta, & excommunicatus absoluitur per Confessariũ virtute Bullæ Cruciatæ, vel tempore Iubilei. Quod notà pro his quæ diximus supra Diff. 2. num. 4.

5 Denique obserua circa intellectum glo. Clem. 1. verb. Inhibentes. de Iure Patr. cuius meminimus supra nu. 4. (quatenus dicit facta per Delegatum contra formam sibi præscriptam, esse nulla) non esse vim faciendam in hoc, scilicet; an forma sit data Delegato, & sic ei, qui non habet aliunde iurisdictionem, nisi ex Delegatione: vt videtur sentire dict. glo. & Henriq. post alios, de Excomun. cap. 28. §. 1. in princi. & §. 3. Sed in hoc, scilicet, an sit forma noua, siue hominis; & non Iuris: vt expresiùs tenet glos. verb. Nullatenus. in Clem. 1. de Secrest. post quamplures sequuntur, quos refert, & sequitur Couarr. dict. num. 7. & Tiraq. in l. Si vnquam. verb. Reuertatur. nu 79. C. de Reuocand. donat. Vel si sit forma Iuris; sit tamen præscripta animo inducendi nouam. Tunc enim facta a Delegato contra talem formam, sunt nulla, vt colligitur ex traditis, per Naua. cap. 27. nu. 37. & dict. Conf. 75. num. 37. & Conf. 4. nu. 2. de Senten. excommun. post Deci. in cap. Reprehensibilis. de Appel. & satis probat text. notab. dict. cap. Illud. (vbi Abb. nu. 9. id ipsum notat) vbi excommunicatio lata a Delegato sine monitione, contra formam sibi datam, fuit valida. Et non alia ratione; nisi quia erat forma Iuris; & data tantùm ad admonitionem; & non ad nouam formam inducendam.

SVMMARIVM.

1 *ABSOLVTIO ab excommunicatione in Foro exteriori, datur sub certis ceremoniis.*

2 *Iudex Ecclesiasticus absoluens excommunicatum non seruata forma Iuris, peccat regulariter; valet tamen absolutio.*

3 *Confessarius, nullam tenetur seruare formam in absolutione ab excommunicatione.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 ABSOLVTIO ab excommunicatione in Foro exteriori, dari non potest; nisi seruata forma Iuris; videlicet. Primò, quòd iuret excommunicatus parere mandatis Ecclesiæ, quæ sibi fient super re, ob quam fuit excommunicatus. Secundo, quòd parti satisfaciat; si offensa, aut debitũ, aut cõtumacia est manifesta; vt Diff. præced. diximus. Tertiò, quòd detur absolutio cũ recitatione Psalmi *Miserere*, & percussione in humeros eius nudatos, virga, fune, aut flagellis, & certis versibus, & orationibus, prout habetur in cap. A nobis. 2. cap. Ex tenore. cap. De cetero, de Senten. excommunic. cap. Ex parte. de Verb. significat. cap. Solet. cap. Venerabilibus. §. Porrò, de Sentẽt. excommunic. lib. 6. tradit D. Anton. 3. par. tit. 24. c. 77. §. 1. communiter receptus teste Nauar. cap. 26. n. 7. & 8. Couar. in c. Alma mater, de Senten. excõmunic. lib. 6. 1. par. §. 11. num. 11.

2 Verum quidem est, quòd si Iudex non seruaret prædictam formam; sed solo verbo absolueret; peccaret quidem venialiter. Intellige secluso contemptu, & scandalo,

secundùm

secundùm Suar. infra citandum. Attamen absolutio valida esset,& teneret.iux Glossam final. in c. Cùm ab Ecclesiarum de offic. Ordin. communiter approbatam teste Abb. in cap. Qua fronte num.6.de Appellation.& probat tex. expressus in dict. cap. Venerabilibus §. Sanè, vers. Vbi autē: quē ad hoc dicit Abb. dicto cap. Qua fronte, num. 7. non esse obliuioni tradendum. Et docet idem (dicens communem) Suar. 5. tom.de Censur.disput. 19. num. 13. Idem notat Nau.supra.num. 9. & diximus Diff. præced.

Prædictis adde, nonnumquam Iudices sine peccato posse ex causa omittere prædictas ceremonias in absolutione ab excommunicatione. Nam tertiam omittendam esse in femina,& in locis publicis, quando absolutio ex confessione secreta datur, docet post Nauar.& Caiet.Suar.vbi supra, num. 11. Item,cùm excommunicatio fuit iniusta; vel absolutio datur ad certum effectum, vel ad cautelam, vel a non Sacerdote. Et tandem si necessitas vrgeat, vel alia rationabilis causa concurrat;potest similiter prædicta forma, seu ceremoniæ omitti,secundùm communem, teste Suar. vbi suprà, num.13. Et ita debent intelligi quę tradit Rodrig.1.tom.Quæst.Regul.q. 61.art.10.vers.Et sic sæpe sæpius.

Adde etiam, si Ordinarius absolutè delegauit alteri facultatem absoluendi,non addens vllam conditionem; quamuis dicat, vt seruet iura: vel si Papa committat Ordinario aliquam dispensationem,iuxt. Concil.Triden. Sessione 22.cap.5.de Reformat; Et dicat,vt absoluat, ac dispenset, iuxta formam Iuris: per hoc non censeri eis datā formā necessariā: sed esse quādam admonitionē cū præcepto: vt singulariter notat Henriq. dicto cap. 28. de Excommunicat.§.3. inferens ex hoc, si omittere-tur, valere factum, siue absolutionem,& dispensationē: quod est mēte retinendum. Pro cuius dicti confirmatione (licet ipse nihil alleget) facit tex. notabilis in cap. Licèt, de offic. Ordin. Vbi commissio facta Ordinario cùm forma Iuris, scilicet (appellatione remota) in causa correctionis; non inducit; nec causat alterationem iurisdictionis ordinariæ in iurisdictionem delegatam; sed tantum habetur pro quadam excitatione eiusdē iurisdictionis ordinariæ. Facit etiam cap. fin. ne Cler. vel Monachi lib. 6. vbi per delegationem factam alicui per habentem temporalem iurisdictionem, vt super homicidio perpetrato veritatem inquirens,iustitiæ debitum exequatur; non censetur ei præcipi suspendere homicidam; nec per dicta verba dari ei aliquam formā necessariam; sed tātùm excitari, & admoneri, vt rectè se habeat in negotio sibi delegato.

3 In Foro tamen pœnitentiali nullam formam obseruare tenetur Confessarius; nec aliquid ex dictis tribus requisitis, & ceremoniis facere;teste Caiet.in Summa,verb. Absolutio,c.4. Idē tenet Philippus Franc. in cap. Eos notab. 3. de Sentent. excommunicat. lib. 6. Cordub. quæst. 18. in 1. responso.Henriq.tit.de Indulgēt. cap. 28. §. 3. in glossa C.vbi alios citat. Vnde concessio Leonis.10.facta fratribus Minorib. ne teneantur seruare prædictam formam, cum absoluunt excommunicatos in Foro conscientiæ (de qua in compend. priuil. verb.Absolutio quoàd seculares. num. 14. & per. Nau. c. 26. num.9. & per Rodri. 1. tom.Quæst.Regul.quæst.61.articulo 10.) non erat necessaria. Et forsan fuit impetrata ob scrupulositatē aliquorū: vel quia ita non benè perpenderunt.

SVMMARIVM.

1 *CONTRITIO sola absoluit quoàd Deū,excōmunicatū,etiā denunciatū,in articulo mortis, si nō habuit copiam Cōfessarii.*

2 *Sed secùs est quoàd Forum exterius.*

3 *Pro Excommunicato denunciato moriente cum signis contritionis;an possit dici missa.*

DIFFE-

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 EXCOMMVNICATVS denunciatus, in articulo mortis, non habens copiam Confeſſarii; per ſolam contritionem, abſoluitur ab excommunicatione, quoàd Deum, & Forum interius, cap. A nobis.2. Et ibi notat Felin.de Sentent. excommunicat. Itaque excommunicatus validè, & legitimè, ac decedens cum ſignis contritionis: quoàd Forum interius, & quoàd Deùm cenſetur abſolutus.

2 Quoàd Forum tamen exterius, eſt excõmunicatus, donec abſoluatur ab eo, à quo viuus debuiſſet abſolui:non obſtãte, ꝙ deceſſerit cum ſignis contritionis; vt probat
3 idem text. in cap.A nobis.& in cap.Sacris. eod. tit. Et ideò publicè pro eo non poſſunt celebrari Miſſarum ſacrificia. Idem Nauar.cap.26. num. 32. in fin. Vbi addit, poſſe talem abſolui, licèt iam mortuũ; ab eo tantùm, qui eum ſanum in vita abſoluere poterat, & non à quouis Sacerdote, qui in articulo mortis eum abſoluere potuiſſet:& valere prædictam abſolutionẽ ad eum, in loco Sacro, ſepeliendum; aut ad illum, ab ipſo non extrahendum, ſi iam erat ſepultus; & vt pro eo publicè Deo ſupplicetur. Quę ſunt mẽte retinẽda. Nam aliàs, niſi abſoluatur, non poterit ſepeliri in cemeterio benedicto, teſte Palud. in 4. diſt. 2.queſt.2.ad fi.

Eſt tamen pulchrum dubium circa hanc Differentiam: videlicet, An pro dicto excõmunicato cõtrito liceat celebrari aliquã miſſam priuatã? Hoſt.in c.Cum voluntate. de Sent.excom. tenet affirmatiuam. Quẽ ſequitur Naua.in c. Quando.de Conſecra. diſt.1.notab.19.nu.67.& in Man. cap.27. num.36.Idem tenet Henriq.in excommunicato nõ denũciato, in tit. de Excommunicatione,c.11.§.2.& tit.de Miſſa: cap.15. §. 2. ex eo, ꝙ per contritionem factus eſt membrum viuum Chriſti, & filius iam obediens.

Sed contraria eſt verior,& probabilior, quam defendit Soto in 4.diſt.22.quæſt.1. art.1. Pet. Ledeſma,1.par. tit.de Excommunicatione,c.6.dub. 2.& Viual.eod. tit. nu. 12. Pro quibus eſt tex. notab. in dict. cap. A nobis.2. Vbi Papa conſultus ſuper caſu huius Differentiæ; reſpondit non eſſe orandum pro eo,donec ſit abſolutus: quia licèt per contritionem ſit abſolutus à vinculo,quo erat ligatus apud Deum: non tamen à vinculo, quo eſt ligatus quoàd Eccleſiam. Et confirmatur. Nam ſi talis excommunicatus, etiam ſi ſit contritus, eſt pręciſus ab Eccleſia,& ligatus quoad eam: quomodo poterit eius miniſter,qui eſt Sacerdos, & vt talis,facit Sacrum, offerre licitè pro eo vllam miſſam? Videtur enim abſurdum,ꝙ excommunicatus ſit excluſus ab Eccleſia; & ꝙ nihilo minus Sacerdos eius miniſter poſsit facere Sacrum pro eo nomine Eccleſiæ.

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 ABSOLVTIO ab excommunicatione in Foro exteriori; obtineri poteſt per procuratorem, cap. Quoniam 2. queſt. 5. gloſſa in cap.Quanto. eadem cauſa,& quæſt.& in cap. De manifeſta.verb.Iudicaui.2. queſt. 1. gloſſa penult. in cap. Qui ad agendum. de Procurator.lib.6. & Felin.infra.

At in Foro interiori, ſeu pœnitentiali ſecùs eſt,ſecundùm Domin.in cap. Eos.in princip.de Sentent.excommunicat. lib. 6. Bal. in cap.Imperatorum.col.3.de Iutam. calum. Felin.in cap. Cùm deſideres nu. 2. verſ.Limita primò.de Sentent.excommunicat. Quia ſicut confeſsio ſacramentalis non poteſt fieri per alium, ita nec per alium peti poteſt abſolutio excommunicationis in eo Foro.

DIFFERENTIA NONA.

ABSOLVTVS ab excommunicatione in articulo mortis, ab alio quàm ab eo, qui eum debebat absoluere: debet postea sanus se præsentare superiori, seu excommunicatori, quàm citò cómodè poterit. Quod in Foro exteriori intelligitur arbitrio boni viri. Iuxta text. & ibi notata in cap. Eos qui. de Sentent. excommunicat. lib. 6.

In Foro verò interiori, relinquitur conscientiæ eius: vt tradit Nauar. in Manual. cap. 27. num. 113.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS à Iure, maiori excommunicatione nulli reseruata; potest absolui à proprio Parocho. Et de communi stylo recurritur ad Episcopum. Idquè quoàd Forum exterius.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiæ in quo sufficit recurrere ad Parochum; vel alium per Bullam.*

3 *Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ potest absoluere ab excommunicatione, etiam extra Sacramentum pœnitentiæ.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 EXCOMMVNICATVS, à Iure, maiori excommunicatione, nulli reseruata; potest absolui a proprio Parocho, vel alio quocũque Confessario, qui potest absoluere à peccatis. Ita probat textus in cap. Nuper. de Sentent. excommunicat. & dicit communem Nauar. cap. 27. num. 39. Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. post. D. Thom. dist. 18. quæst. 2. art. 5. Gambar. de Offic. & pot. Leg. à latere lib. 5. num. 74. Sarmiento lib. 1. Select. cap. 9. num. 4. Rodrig. in Summa, verb. Confession. cap. 55. num. 2. in fine & alii quàmplures citati à Couar. in cap. Alma mater. 1. part. §. 12. nu. 5. Vbi ipse post alios tenet contrarium, dicens communẽ praxim seruare, scilicet, quòd recurritur ad Episcopos pro absolutione. Et sic tenet aliud dicendum de communi practica, & stylo. Sed intellige prædictam consuetudinem veram, & procedere in Foro exteriori.

2 At quoàd Forum interius, sufficit absolutio Parochi, vel alterius Confessarii. Et ita cócordat has opiniones Nauar. & Rodrig. vbi suprá, post Iohannem Gutier. de Canonic. quæstion. cap. 5. num. 20. Et meritò potestas Parochi restringenda est, quoàd Forum tantùm interius. Tum, quia d. cap. Nuper. (in quo fundatur prædicta conclusio) de eo Foro interiori loquitur; vt constat ex verbis illis dict. tex. *Per cõfessionẽ à simplici Sacerdote.* Tum, quia absolutio excommunicationis pro Foro exteriori, ad iurisdictionem Fori exterioris pertinet: vt dicit Couar. supra; quam Parochus, seu simplex Sacerdos, & Confessarius, non habet. Tum denique; quia commissio facta

3 Parocho de absoluendo aliquem ab excõmunicatione (qualis est prædicta virtute dict. cap. Nuper. teste Nauar. vbi supra) intelligitur in dubio in confessione Sacramentali; vt sentit idem Nauar. cap. 27. num. 41. cum sequenti. Hoc vltimum est verum, quando prædicta absolutio cõiungitur cũ absolutione a peccatis; vt in Bulla Cruciatæ, secundùm eumdem Nauar. cap. 26. num. 31. §. 22. Rodrig. in explicat. Bullæ §. 9. num. 54. & Cordub. quæst. 19. & 87. dub. 4. Secùs, si non coniungatur. Et sic intellige Henriq. de Indulg. cap. 13. §. 2. qui tenet contrarium, dicens, etiam virtute Bullæ Cruciatæ posse dari extra confessionem; vt constat ex communi practica, quãdo quis fuit excommunicatus per Auditorem Cameræ, & satisfacta parte, committitur alicui Confessario Doctori absolutio. Nã eam virtute Bullæ electus extra

confessio-

confessionem administrat; vt docet Henriq. post alios titulo, de Indulgent. cap. 13. §. 2. litera. O. & cap. 30. §. 6. Secùs in commissionibus factis per Summum Pœnitentiarium. Nam illę semper committuntur in ordine ad Sacramentum pœnitentiæ. In omnibus ergo casibus, & commissionibus, in quibus absolutio ab excommunicatione, non coniungitur cum absolutione à peccatis; potest Confessarius, etiam ad id electus virtute Bullę Cruciatę, conferre absolutionem ab excommunicatione extra confessionem Sacramentalē. Secùs in alijs, in quibus absolutio ab excommunicatione coniungitur cum absolutione à peccatis. Quod est valde notādū.

Sed obserua ad concordiam suprà factā circa absolutionem Parochi; eam locum habere, cùm excommunicatio non reseruata; fuit denunciata; id est, quando fuit quis declaratus in eam incidisse, & denunciatur publicè; Tunc enim procedit concordia facta inter Forum exterius, & interius. Aliàs, si excommunicatus est occultus, nulla indiget absolutione quoad Forum exterius; vt suprà sub hoc verbo Different. 4. diximus. & consequenter cessat prædicta concordia.

SVMMARIVM.

1 *ABSOLVTIO ad cautelam in Foro exteriori, dari non potest nisi seruata certa forma: quæ in Foro pœnitentiali non est necessaria.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 EXCOMMVNICATVS prætendens se nullitèr esse excommunicatum; petens absolutionem ad Cautelam; non potest absolui, nisi priùs, citata parte, iuret de parendo mādatis Ecclesię; iuxta tex. in c. Venerabili. de Sēt. excō. Quod iuramentum non præstat, quando Iudex ex legitima causa ex suo officio dict. absolutionem concedit; vt constat ex traditis per Deciū. in c. Apostolicę, nu. 2. de Excep. & Naua. c. 27. nu. 170. pag. 718. Tenetur etiam præstare sufficientem cautionē; iuxta c. Solet. de Sent. excom. lib. 6. Nempe pignora, aut fideiussores, si potest; aliàs iuratoriam, secundùm gl. verb. Satisfecerint. Clem. 2. de Hæreti. Mandos. de Monito. quęst. 37. nu. 9. & Naua. c. 26. num. 7.

In Foro verò pœnitentiali, si alicui committeretur à sacra Pœnitentiaria; vel ab alio superiore, prædicta absolutio ad Cautelā; nō teneretur seruare Confessarius suprà dicta requisita: sed sufficeret, pœnitentē proponere firmiter satisfacere debito, vel offensæ; si apparuerit excōmunicationem valuisse. ita sing. not. Naua. dict. c. 27. num. 272. ad fin.

Et pro ornatu dic. cap. Solet. quando scilicet locus sit absolutioni ad cautelam, & ea possit impendi; vltra Feli. in c. Veniens. 2. nu. 22. de Testi. qui dicit, in duobus tantùm casibus concedi: videnda est glo. quę alios plures ponit. in cap. Pręsenti. verb. Ad cautelam. de Sent. excom. lib. 6. quam commendat post alios Cenedo. Collect. 25. ad Decretales. nu. 5. pag. 141. & eam dicit celebrem Naua. dict. cap. 27. num. 4. Eosdem casus ponit. diuus Anto. 3. par. tit. 24. cap. 74. adde Abb. in cap. Apostolicæ, nu. 10. & 12. de Excep. & Coua. cap. Alma. 1. par. §. 7. num. 7. vers. Quarta conclusio.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATIO in Foro exteriori, datur diuersimodè, quando scilicet, offensa, vel contumacia est manifesta; vel est dubia: secus in Foro pœnitētiali.*

DIFFE-

DIFFERENTIA DVODECIMA.

ABSOLVTIO ab excommunicatione in Foro exteriori, vno modo impenditur, si offensa aut contumacia est manifesta. Et alio modo, si est dubia. Nã cùm est manifesta, non datur; nisi prius fiat satisfactio; iux. tex. in c. Solet, &. c. Venerabilibus. §. Secus. de Sent. excom. lib. 6. &. c. Ex parte. de Verb. signi. Etsi est dubia, debet prius præstari cautio de stando Iuri; iuxta dict. c. Ex parte. De cuius materia vide Feli. in cap. Cùm cõtingat. de Offi. Deleg. & Rip. in c. 1. de Iudi. col. 39. vers. Eadem gl. vbi ponit quinque limitationes.

In Foro verò conscientiæ & pœnitentiali, ad nihil aliud attenditur, nisi ad id, quod ipse pœnitens de se confitetur, & qualiter se accusat, An scilicet sciat, aut nesciat se debere; aut ostendisse; aut quãtum, aut quomodo, aut cui soluere debeat: cùm in illo Foro confessio pœnitentis faciat notorium; vt not. Naua. cap. 26. nu. 7. Vnde meritò, nulla ibi requiritur cautio. Et licèt quidam consulant; vt cautionem in scriptis à pœnitente Confessarius recipiat, quã se obliget & promittat se solu- turum debitum quàm primùm poterit. Et eos ipse secutus, eam in quadam restitutione facienda, a pœnitente mihi dari feci. Postea experientia reperi, esse inutilem: quia si postea pœnitens nõ adimplet promissum; non potest Confessarius eam dare creditori, ne reuelet confessionem. Nec etiam expedit, vt Confessarius conueniat pœnitentem in Iudicio, quamuis in cautione confiteatur pœnitẽs, se debere illud debitum Confessario. Tùm ne aliquomodo detur occasio Iudici suspicandi, esse debitum, ex restitutione in cõfessione sacramentali manifestata. Tùm vt fugiatur fictio, aut mendacium, quo palliarida est cautio, ne peccatum restitutionis reueletur. Tùm quia non decet, ipsum Confessarium esse procuratorem creditoris. Sufficiat ergò Confessario, recipere à pœnitente promissionem verbalem, de restituendo, vel satisfaciendo quàmprimùm poterit. Nam propositum firmum pœnitentis in Foro pœnitentiali; deficiente possibilitate ad restituendum de præsenti, tantùm valet, quantùm datio pignorum, vel fideiussorum, in Foro iudiciali.

SVMMARIVM.

1 *LAICVS, etiam in articulo mortis constitutum nequaquam potest absoluere ab excommunicatione: sicut nec excommunicare.*

2 *In Foro verò conscientiæ extra Sacramentum pœnitentiæ, & absente Sacerdote, vel Clerico; multi tenent contrarium.*

3 *Laicus potest concedere Indulgentias constituto in articulo mortis.*

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

1 LAICVS etiam in articulo mortis, non potest excommunicatum ab excommunicatione absoluere. Sicut enim neminem potest excõmunicare; quia id iurisdictionis Ecclesiasticæ est (cuius merus Laicus incapax est) sic nec potest quem ab ea absoluere. Allegatur pro hac opinione glossa in cap. fin. in glossa fin. 24. q. cap. Sed illa glossa id nõ dicit; immò contrarium. Quia inter multa, quæ ibi enarrat, licere Laico tempore necessitatis; ponit hãc absolutionem, seu reconciliationem. Licèt tandem dicat, quòd in omnibus, quæ ad officium Sacerdotis spectant, ea tantùm Laicis in necessitate licere credat; de quibus expresse inuenitur. In quo illa gl. valde cõmendatur à Panor. in c. 2. num. 19. de Iudi. & in cap. Quanto. de Consue. Deci. num. 29. Rip. nu. 70. Feli. nu. 9. dict. c. 2. vbi allegat Ioã. de Anania in cap.

in cap. 2. de Hæreti. ponentem illa, quæ sunt permissa Laicis, & expressa in Iure. Eâdem gl. comēdat Alex. de Imol. Consf. 74. num. 22. lib. 4. At certum est, hanc absolutionem ab excommunicatione extra Forum pœnitentiale, non spectare ad officiū Sacerdotis; vt palam est. Allegatur etiam glossa in cap. Pastoralis §. Præterea verb. Præterquam de Offic. Ordin. Sed illa, si benè inspiciatur, magis facit pro contraria opinione. Demùm hanc opinionem tenet Imol. in l. 1. col. 3. ff. de Public. iudic. & defendit Couar. in cap. Alma 1. part. §. 11. nu. 9. post Nauar. in cap. 1. num. 86. de Pœnit. distinct. 6. Quorum opinionem veram esse arbitror quoad Forum iudiciale.

2 In Forò verò interiori, & conscientiæ, extra Sacramentum pœnitentiæ, contrariā sententiā multi tenēt, ac defendi posse arbitrātur, videlicet, à Laico, absente Sacerdote, vel Clerico, posse absolui excommunicatum. Nam ita tenet expressè glossa in cap. A nobis. 2. verb. Non potuerit. de Sēt. excommunicat. & ibi Abb. & Fel. & communiter omnes. Alia in c. 2. verb. Ligata. de Pœnit. & remiss. lib. 6. & glossa. dict. cap. Pastoralis, §. Preterea & dict. cap. fin. 24. q. 1. Quas sequitur Siluest. verb. Absolutio 1. §. 4. col. 2. Angelus eodem verb. in 3. §. 17. Decius in cap. 2. de Iudic. num. 23. & Henriq. post plures à se relatos in Summa. tit. de Pœnit. lib. 3. cap. 9. §. 4. in tex. & glossa. V. licèt eam restringat ad tonsuratum. Sed id non est necessarium pro Foro interiori, de quo nunc loquimur.

Mouentur, quia ad concedendam prædictam absolutionem in articulo mortis, habet Laicus tacitam commissionem ab Ecclesia, vel Papa. Sed hæc ratio nullo Iure fundatur; immò est gratis inuenta: cùm predicta absolutio non sit adeò necessaria constituto in articulo mortis, quòd sine ea saluari nō possit: quia, excommunicatione non obstante, potest conteri, & veniā suorum peccatorū à Deo obtinere. Et quoad sepulturam, & Missas pro eo dicendas, etiam post mortem potest absolui; si signa contritionis exhibuerit; vt dicit glossa dict. cap. Pastoralis, §. Præterea.

3 Melius pro ista opinione facit, quòd Laicus in prædicto articulo mortis, quando alius Clericus haberi non potest, concedere potest Indulgētiam plenariam Bullæ Cruciatæ; vt singular. tradit Nauar. de Indulgent. notab. 30. num. 9. Vbi dicit, ita communiter teneri. Sequitur Henriq. loco superiùs citato: quamuis id etiam restringat ad tonsuratum. Sed non esse id necessarium docet Nauar. suprá. Facit etiam, quòd Laicus etiam recenter baptizatus, potest reconciliare pœnitentem; vt probat tex. in cap. Sanctum. de Consec. dist. 4. Quem ad hoc allegat. dict. gl. cap. Pastoralis. §. Prætereà, & Naua. in cap. 1. §. Tanta. de Pœnit. dist. 6. Quæ reconciliatio est reseruata Episcopis; vt in cap. In capite Quadragesimæ. 50. dist. & in cap. 1. & 2. 26. q. 6. Presbyteris autem id licet tempore necessitatis; vt in cap. fin. 26. quæst. 6. Potest etiam Laicus tempore necessitatis Sacramentum Baptismi concedere; vt in cap. Constat de Conse. dist. 4.

Effectus autem prædictæ absolutionis, secundùm præcitatos Doctores maximus est: scilicet, quòd hæredes absoluti non tenebuntur adire Papam, nec excommunicantē pro absolutione petenda; Ita Feli. post Abb. dict. cap. A nobis. 2. nu. 4. Poteruntquè sepelire defunctum in loco sacro, & pro eo facere Missas celebrare; licèt id impugnet Couar. dict. num. 9. in fine, & Soto in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 4. Quorum opinionem in rigore Iuris veriorem existimo: quia ad absoluendum quem ab excommunicatione requiritur iurisdictio Ecclesiastica; quam Laicus non habet. Sed non damnarem pium Parochum sequentem contrariam; & iuxta eam sepelientem defunctum, & Missam pro eo publicè celebrantem: maximè vbi de facili non potest adiri Iudex excommunicans, vt ab eo absolutio impetretur, antequam defuncti corpus sepulturæ tradatur. Itaquè præfata absolutio multùm proderit quoad prædicta.

Vnum tamen circa prædictam Differentiam aduerte, quòd licèt Laicus in prædicto mortis articulo possit ab excommunicatione absoluere: non tamen id facere poterit solenniter. Hæc quippe solennis absolutio solùm est pro Foro exteriori; vt diximus Diff. 12. verb. Excommunicatio. & ad

& ad eam concedẽdam requiritur saltem, quòd eam ministrãs sit ad minus tonsuratus, & habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatã. Secundùm gloss. penult. in c. Canonica. de Senten. excom. D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 77. in princ. ad fin. Silu. verb. Absolutio. 1. in prin. & Ioan. Andr. Card. & alios, quos refert, & sequitur Couar. d. §. 11. num. 10. vbi latè impugnat quandam distinctionem, quam tradit Host. dict. cap. A nobis. & in c. Ad aures. de Simo. vbi dicit, ad absolutionem ab excommunicatione quoad Iudiciale Forum, sufficere excommunicantem iurisdictionem habere, licèt Sacerdos non sit: quoad Forum tamen Pœnitẽtiale, requiri Sacerdotẽ esse. Quod sanè est adeò certum, & verissimum; vt ambigam, vnde nam potuerit Couar. ex prædicta distinctione colligere id, quod ipse impugnat; scilicet, excommunicationem quoàd Forum internum animæ requirere, quòd sit Sacerdos is, qui eam tulerit. Non enim per Forum pœnitentiale intellexit Host. prædictum Forum interius animæ extra Sacramentum pœnitentiæ, de quo hactenus in hac Differentia locuti sumus (prout nõ benè opinatus est Couar. loco sup. citato.) Si enim de hoc intellexisset, meritò reprehensione dignus esset, per rationes per Couar. allegatas; sed solùm intellexit Forum Sacramenti Pœnitentiæ, & Confessionis: ad quod quis negabit requiri Ordinem Presbyteratus? Certè nullus, qui Christianus sit. Illæ etenim glosellę Decreti, quę contrarium sentiebant, tamquam hæresim in hoc sapientes, meritò a Gregor. 13. deleri iussæ sunt.

SVMMARIVM.

1 *Suspensus, vel interdictus, donec satisfaciat; licèt realiter satisfaciat, indiget absolutione, vel Iudicis declaratione quoàd Forum exterius. Secùs quoàd interius.*

2 *Excommunicatus verò ad tempus; in vtroque Foro indiget absolutione post finitum tempus.*

DIFFERENTIA DECIMAQVARTA.

1 Suspensus *donec satisfecerit*; licèt satisfaciat realiter: nihilo minus quoàd Ecclesiã in Foro exteriori indiget absolutione; vel saltẽ Iudicis declaratione super satisfactione. De hoc est glossa ordinaria, & memorabilis in Clem. 1. de Decim. verb. Donec. quam sequitur Innoc. & Abb. in c. Cũ bonæ. de Aetate, & qualit. Felin. in c. penult. post princ. de Simon. Iohan. de Imol. vbi latè in c. 2. de Solutio. Nauar. Conf. 1. n. 2. de Sequestr. possessio. vide similem glossam (à nullo allegatam) in Extranag. 1. de Elect. ad fi. Iohan. 22. ver. Donec. Vbi dat rationem; quia (inquit) potest in dubium reuocari restitutionis, siuè satisfactionis integritas. Eamdẽ rationẽ tradit Innocen. suprà, dicens; multas posse esse dubitationes: quia vnus diceret plenè satisfactum; alter verò negaret.

Idẽ quod diximus de suspẽsione, dicendũ est in Interdicto posito *donec satisfecerit*. Secũdùm Couar. in c. Alma mater. 1. par. §. 11. n. 7. in fi. Pro quo est optimus tex. in c. Quãquam. de Cẽs. lib. 6. in fi. Quãuis Couar. putans esse contrarium prædictæ conclusioni, conetur illi respondere, & minus benè.

Sed in Foro cõscientiæ (vbi nullũ dubiũ est, sed statur veritati) secùs est. Vndè in cõscientia post factã satisfactionẽ, poterit suspensus gerere se tamquã non suspensũ. Et ita procedit Innocent. ibi contrarius, in cap. Sicut. in 1. de cohabit. Clericor.

2 Et pro ornatu supradictę glossę Clem. 1. de Decim. quatenus habet, excõmunicatũ ad tempus præstitutum, & certum; etiam finito tempore indigere absolutione: non verò suspensum. Vide Abb. eam commẽdantẽ in cap. Cùm desideres. nu. 2. de Sent. Excommunicat. & in cap. 1. nu. 6. de Iudic. vbi eam nominat singularẽ. Sequitur Rip. in Repetit. eiusdem cap. 1. col. 2. Vbi prædictam glossam limitat, & coarctat tribus modis, & Bernard. Diaz Regul. 445. Lãcel. in § Est autẽ. in glos. v. Strictior. Inst. Cano. de Suspens. Borgas de Irregularit. 6. part.

tit. de Suspens. nu. 46. pag. 428. Coua. dict. §. 11. num. 5. Nau. dicens communiter receptam in Manual. cap. 27. nu. 161. in fine, & dict. cap. 1. de Iudic. Notab. 6. Vbi alias quatuor glossas illi similes refert; videlicet, in c. Quia sæpe. verb. Donec. de Elect. lib. 6. & in cap. fin. verb. Quousque. de Offic. Ord. eodem lib. & in cap. Non est nobis. verb. Donec. de Sponsal. & in capit. Si qui sunt. 2. verb. Emendent. 81. distinct. Et ita tene cum prædicta glossa. Licèt Alciat. dict. cap. 1. & Borgas. vbi suprà, tit. de Absolutione mortuorum. num. 6. pag. 407. putent excommunicatum ad tempus certum, & præscriptum; finito tempore, vel facta satisfactione, nō indigere absolutione: sicut nec ea indiget suspensus ad tempus præfixum. Sed contra eos est text. expressus dicta Clem. 1. de Decim. & dict. cap. Quamquam. & nouissimè in Conc. Trid. Sessione 22. cap. 11. de Reform.

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

LEGATVS a Latere; si ab aliquo, etiam si grauiter, vulneretur: potest quoad Forum interiùs, ipsum percussorem absoluere, & remittere illi omnem iniuriam.

Non tamen poterit eū absoluere quoad Forum exterius ab excommunicatione ob percussionem grauem incursa; vt probat text. qui hoc illi prohibet; in cap. Felicis. de Pœnis. lib. 6. docet Felin. in c. Ad eminentiam. de Sentent. excommunicat. & facit glossa optima in cap. Salonitanæ. verb. Relaxaui. 63. dist.

ACCVSATIO.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio non requirit præmonitionem in Foro exteriori.*

2 *Secùs in Foro interiori secundùm aliquos: sed contrarium resoluitur.*

3 *Qui crimen committit, ad duo se obligat; scilicet, ad satisfactionem damni, si quod intulit; & ad pœnam corporalem, vel aliam, secundùm qualitatem delicti.*

4 *Offensus nō tenetur remittere iniuriam quoad Forum exterius: sed potest accusare offendētē, etiā si pœnitētiā quoad Deū egerit.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 ACcusatio, in Foro exteriori fieri potest, nulla præcedente correctione fraterna; etiam si accusans certò sciret, vel certò speraret, q reus se emēdaret, & satisfaciet, si priuatim moneretur. Ita probat tex. in c. Qualiter, & quando. in 2. & ibi notant cōmuniter DD. de Accusation. vbi textus facit differētiam inter Denuntiationē, & Accusationē, quod illā debet præcedere charitatiua monitio; istam autem, sola inscriptio; id est libellus accusatorius, cum obligatione ad poenam talionis, si deficiat in probatione. ad idem bonus tex. in c. Licèt Heli. de Simon. & docet expressè glossa magna in c. Accusatio 1. 2. q. 7. & in d. c. Licèt Heli. verb. Inscriptio. Nauar. c. 18. n. 30. Sot. de Tegend. secret. memb. 2. q. 5. art. 5.

2 Licèt lib. 5. de Iust. q. 5. art. 1. dub. 3. id limitet, cùm accusatio est super iniuria propria: secùs cùm crimen est priuatū; vt cōcubinatus: vel spectat ad Remp. Quia tūc accusationē præcedere debet secreta admonitio, quādo quis est certissimus de emenda; & quòd damnum publicū omnino sopitum cessabit.

Sed Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. c. 4. n. 254. cum sequent. aliter distinguit, dicens, quòd siue agatur pro bono communi, siuè pro bono particulari: si nulla necessitas, vel vtilitas mea vel tertii, vel Reip. intercedat; quia scilicet, reus iā publicè est emēdatus,

vel

vel satisfacere sit paratus; tunc licèt offensus ex iustitia,& Iuris rigore non teneatur desistere ab accusãdo:ex lege tamen charitatis ad id tenetur; & ex eadem tenetur præmittere monitionem,quando spes est, quòd reus offensor sic emendabitur, & satisfaciet.

Silu.verò in verb.Accusatio.quæst.3.aliter procedit,& generaliùs;videlicet,quòd quoties accusatio non est obligatoria, sed voluntaria;qualis est illa, quæ proponitur super propria iniuria, vel super alio crimine non concernente bonum commune; sed tantùm ipsius rei, vel alterius priuatæ personę;tunc necessarium est in Foro conscientiæ, quòd antequàm proponat accusationem, præmoneat accusandum fraternaliter, si spes certa sit de emenda. Secùs quãdo accusatio fit ob bonũ cõmune; quia tunc necessaria nõ est pręcedens monitio.

Cordub.verò de Detractione, quæst.2. conclus.4.& quæst.3.conclus.4.& in Annotat.ad Sot. de Tegend.secret. memb.2. q.5. conclus.4. etiam in hoc vltimo casu, quãdo accusatio fit ob bonum commune, putat necessariò præmittendam esse monitionem secretam:& sic limitat text.in dict. cap.Qualiter.quòd procedat tãtùm in Foro exteriori: in Foro verò conscientiæ semper sub reatu peccati pręmittendam esse, ac seruandam admonitionem fraternam; vt,si ea via reus resipiscat, & cesset damnũ, siuè commune,siuè particulare; non deferatur ad Iudicem.Pro hac opinione allegatur D. Thom.in 4.distinct.19.art.3.quæst. 1.& Durand.ibi distinct.19.quæst.4.ad primum. Miran.de Ord.Iud.quæst.13.art.5. conclus.1.& in fin.dict.artic.

Horum præcipuum fundamentum est, quia plus periculi, & damni imminet proximo ex accusatione, quæ fit Iudici; quàm ex denunciatione Euangelica,quę fit Prælato: sed hæc non est facienda,quin præcedat secreta admonitio; vt si hac via, quæ suauior est,emendetur; non denuncietur. Ergo multo potiùs debet fraterna admonitio præcedere accusationem.

His tamen non obstantibus, intrepidè, & indistinctè tenendum est,dict.cap.Qualiter.procedere in vtroque Foro; & sic, in accusatione nullam requiri, etiam in Foro conscientiæ, monitionem, antequàm proponatur.Quod multis modis,& rationibus probatur.

Primò, cùm mulier illa adultera,de qua Iohan.8. fuit coram Christo Saluatore nostro accusata,ipsos accusatores de hac præuia monitione, minimè Christus interrogauit. Ergo non est necessaria: quia omnis Christi actio,est nostra instructio.

Secũdò, cùm Sãctus Patriarcha Ioseph accusauit fratres suos de crimine illo pessimo coram patre suo,Genes.37.non legitur dictam monitionem præmisisse; nec in loco vllo sacrę Scripturę, vbi de talibus accusationibus mentio habetur (de quibus in Cõcord. verb.Accusare) tale quid reperitur.Ergo &c.

Tertiò, in nullo tex.Iuris Canonici mentio fit de prædicto requisito.Quod si fuisset necessarium, ibi maximè reperiretur, vbi ponitur modus accusationis,qualis esse debeat;videlicet:2.q.8. per totam, & vbi ponuntur quæ in accusatione requirenda sint.vt in cap.Si qui sint.2.q.7. Vbi tamen nullum verbum habetur de prædicta monitione.Ergo.

Quartò,quia in Ecclesia Dei duæ sunt (inter alias) viæ, quibus agitur contra criminosos ad eos puniẽdos,vel emendãdos; scilicet,via accusationis, & via denũciationis Euangelicę;suntquè istæ duæ vię valdè vtiles, ac necessariæ: si ea opinio, quæ habet ante accusationem necessariam esse præmonitionem, sicut ante denunciationẽ Euangelicã, vera esset:omnino tolleretur è mundo via accusationis; quia satis esset via denunciationis, cùm per eam deueniatur ad iudicialem. Quin immò, retẽta prædicta opinione, nulla esset differẽtia inter prædictas duas vias, immò accusatio fieret denunciatio Euangelica,quod est absurdũ.

3 Quintò, quilibet criminosus de Iure naturali, diuino,ac positiuo;ex crimine commisso tenetur ad duo; scilicet,ad satisfactionem damni, si quod intulit; & ad pœnam corporalem, vel aliam, secundùm qualitatem delicti commissi; vt patet in 5. & 7.Decalogi præcepto,& Deuter. 19. in fin. & capit.1.de Iniuriis, & toto tit. de Pœnis, & mille aliis locis. Et inter prædicta duo est hæc Differentia, quòd ad

satisfactionem tenetur ante sententiam; ad pœnam autem non, nisi post sententiã. Quę quidē pœna est necessariò infligēda per Iudices, vt ceteri timorem habeant; & nequaquã talia audeant patrare; vt dicitur dict.c.19.Deut.in fi.& 1.Timot.5.20. At, si prædicta opinio esset vera; Iudices causarum criminaliũ, & eorũ Fiscales tenerentur etiã admonere reos, & sic delicta remanerent impunita in magnum Reip.damnum; quod nullo modo est dicendum.

4 Sexto, quia ex dicta opinione sequeretur; quòd offensus teneretur in conscientia dimittere iniuriam propriam, siuè actionē iniuriarum vltra rancorem, contra glossam cap.Si quis contristatus.90.dist.Dec.Cons. 130.Fel.cap.Inter quatuor.de Maiorit.& obed.& in c.De cetero.de Testib.Silu.ver. Iniuria.§.5.& communem testatur Couar. lib.2.Var.c.10.nu.7.vers. Tertium. Quod cõstat ex eo; quia si offensor admonitus se offerret ad satisfactionem, iam non posset vltra procedere iniuriam passus. At offensus; nullo modo tenetur remittere actionē iniuriarum, etiamsi offensor se offerat ad emendam; secundùm Nauar. Consi. 5. de Pœnit.Cordu.q.58.§.3. & dicit cõmunem Couar.vbi suprà vers. Primũ.& probat tex. in c. Si illic. 23.q.4. Quod adeò verũ est, quòd accusans zelo Iustitię, & nõ ex odio; non solùm bene faciat, vt probat text. in cap.Et qui emendat.45.dist.cap. de Occidendis.23.q.5.glossa c.Si is qui.verb.Possumus.23.q.4.sed etiam præmium mereatur, vt in cap.Sunt plurimi.§.Verum.6.q.1. Quia interest Reip.pœnas nõ facilè dimitti.l.Si operis.C.de Pœnis.cap.Est iniusta. 23.q.4.cap.Sed illud.45.dist. Si ergo offensus nõ tenetur dimittere actionē iniuriarũ, etiã si ei offeratur satisfactio; & potest iniuriatem licitè accusare; ad quid obsecro, est accusationi præmittenda monitio? Ita arguit glossa 2.cap.Indignè.12.q.2.ad probandum, quòd cum agitur ad depositionē, non requiritur, quòd præcedat monitio. Ad quid enim, inquit, admoneretur tunc, cùm sufficiat ad depositionē, quòd homo semel deliquerit, cap. Primum. 25.dist. Ad hæc, si delinquens potest licitè accusari, etiam si egerit pœnitentiam; vt docet gloss.cap.De his.de Accusa. communiter recepta; test Nauar.Cons.5.num.8.de Priuil.Ad quid igitur fieret admonitio? Ita etiam arguit glo.dict.ca.Licèt.verb. Inscriptio.de Simo.

Septimò, quia speciale est in Ecclesia, dum contra eam agitur, siue ciuiliter; siue criminaliter, vt ante actionem, vel accusationem præcedat dicta monitio; vt est text. iuncta glossa ibi, verb. Sed si quis. in fine, in cap. Accusatio.1.cum seq.2.quæst.7. Ergo regulariter non est necessaria prædicta monitio.

Octauò, quia ex dicta opinione sequeretur, quòd omnes tenerentur ciuiliter agere de crimine, & non possent agere criminaliter: quod est contra text.in dict.cap. Si illic.23.quæst.4.& in cap.Postulasti. de Iudæis.& contra Bar.Abb.Fel.& Ias.quos refert, & sequitur Couar.vbi sup. vers. Sic iniuriam passus.

Nono, quia vindictio authoritate publica, & accusatio, actus est iustitiæ; ideò virtutis, qui prohibitus non est; vt probat D.Tho.2.2.q.108.art.1.& 2.& D. Aug. in c.Ea vindicta.23.q.4.& in cap.Prodest.eadem causa.q.5. Ergo nõ est cur eã exulare velimus, obligando offensos, & Iudices ad dictã monitionē accusationi præmittendã.

Decimò, quia nulla alia lege, vel naturę, vel positiua tenemur admonere ante accusationem, vel denunciationem, nisi ex illo loco Euangelii Math.18.*Si peccauerit in te frater tuus*, &c. & ex lege Canonica, quæ habetur dict.cap.Qualiter, & dicto cap.Licèt Heli, & cap. Nouit.de Iud.& c.Si peccauerit.2.q.1.Sed in dictis locis, & Iuribus solùm in denunciatione præcipitur, seruãdam esse dictam monitionem. Ergo ea tãtùm seruanda est in denunciatione, & non in accusatione.

Vndecimò, si teneremur pręmonere delinquentes ante accusationem in Foro consciētiæ, vt prædicta opinio habet: quomodo iidem delinquentes ad similia non perpetranda corriperentur, & alii timore, eadem non perpetrarent? Nam emenda fit in secreto, & fit de bursa, & non in corpore; certè paulatim Respublicæ delictis pullularent. Facit quod dicit Nauar. cap.14. nu. 25. scilicèt q aliquãdo tenetur offensus in cõscientia bonũ illũ rancorem, qui

qui oritur ex iniuria accepta, & tendit ad accusationē ex zelo iustitiæ, concipere, cōseruare, & ostēdere, intētando accusationē; putà, quādo ad salutē spiritualē offensoris, vel ad Dei obsequiū, aut ad Reip. vtilitatē conducit.

Duodecimò, quia in vtroquè Foro bonū publicum in primis est procurandū (quod fit per accusationem. Ad hoc enim tendit, & ordinatur principaliter accusatio, siue ille qui deliquit, correctus maneat, siue non) quàm bonū priuatū offēsoris, nēpè eius fama, & liberatio à pœna, ex delicto debita.

Ex qua ratione defendit Fr. Bernard. de Areualo, lib. de Correct. frater. Conclu. vlti. Proposit. 8. à fol. 197. nullo modo requiri dictam monitionem in accusatione: nec etiam in denunciatione iudiciali; quæ etiam tendit ad bonum publicum; & tantùm differt nomine, ab accusatione. Sed de dicta denunciatione iudiciali posteà dicemus.

Decimotertiò, & vltimò, quia aliàs Iura essent in laqueum animarum. Nam Iura Canonica suprà allegata tradunt, in accusatione non requiri monitionem; sed prædicta opinio dicit contrarium in Foro animarū. Ergo peccat seruans dicta Iura. Quod certè nemo vnquam vix audire non horruit. Nam Iura Canonica nihil magis odio prosequūtur, & detestantur, quam peccatum; vt patet in cap. fin. de Præscrip. Quomodo igitur præciperent rem, in cuius obseruatione esset peccatum?

Nec suffragatur responsio P. Fr. Salon supra col. 1449. dicentis: quòd Iura dant ibi formam, quoàd Forum exterius. Nam indigna res est, & valde cōtraria sanctimoniæ Canonum, quòd præcipiant aliquid, etiam in Foro exteriori, quod seruari non possit, absquè peccato. Quare nullâ ratione id dicendum est, nec etiam excogitandum.

Vnde non obstat fundamentum partis contrariæ. Nam licet reo plus periculi, & damni immineat ex accusatione, quàm ex denunciatione: nihilo minus bonum publicum (quod prætenditur per accusationem) magis est attendendum, quàm damnum priuatum prædicti rei: vt supra diximus; maximè, quòd diuersa res est denunciatio, ab accusatione. Et à separatis non fit illatio, vt est in Iure tritum.

Nec est verum dicere, quòd D. Thom. in 4. loco supra citato, tenuerit contrariam partem: cùm potiùs nostram amplectatur, cùm eam vltimo loco posuerit. Est enim in Iure receptissimū, quòd in dubio, semper quis censetur vltimam opinionem approbare; iuxta glos. fin. in l. Qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebel. communiter receptam, teste Bart. in l. Bona fides. ff. Depos. Et ideò meritò Sotus vbi supra, eum allegat pro nostra parte.

SVMMARIVM.

1 *CLERICVS, potest accusare suū offensorem criminaliter; dummodò verè & ex animo protestetur, se id non facere ad vindictam sanguinis, & petat à Iudice, ne eum occidat, vel membrum aliquod amputet: Aliàs irregularis secundùm aliquos. Sed contrarium resoluitur.*

2 *Presbyter, conuocans populum ad sonum campanæ, pro capiendo bannito, non fit irregularis, etiamsi capitali sententiâ condēnetur; si expressè corā Iudice protestetur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CLERICVS, etiā in sacris, potest conuenire reum, & criminaliter eum accusare coram Iudice laico; quāuis certò sciat, eū furca suspensurū. Nec ob hoc vllā incurret irregularitatē in Foro exteriori; dūmodo agat tantū pro suo interesse, & protestetur &c. Ita prob. tex. in c. Postulasti de Homi. lib. eod. tit. lib. 6. & notat Ioan. Andr. & Felin. in dict. cap. Postulasti ad finem, & est commu-

communis opinio, vt copioſè tradit Henr. in Summa, tit.de Irregul.cap.11.§.4.& ita quotidie practicatur. Aliàs Eccleſia non poſſet ſe defendere à ſuis inimicis, & malefactoribus;& quotidie læderetur à quàplurimis, ſi non poſſet ſuos reos conuenire, niſi ciuiliter, abſque metu irregularitatis.

2 Quidam limitant prædictam communẽ concluſionem ; dummodò accuſator non habeat in animo deſiderium pœnę corporalis.Nam ſi optet eam à Iudice infligi;erit in Foro conſcientiæ irregularis;non obſtãte dicta proteſtatione. Itaque volunt iſti, quòd proteſtatio non ſit ficta., aut (vt ita dicam) facta *por cumplimiento*; ſed verè,& ex animo fiat.Ita Hoſt. & Ant.in dict. cap. Poſtulaſti.& in dicto cap.2.Ang.verb.Homicidium.2.num.6.Silu.eodem verb.2.nu. 8. Nauar.cap.27. num. 217. & 226.Ant. Gom.3.par.de Delict.cap.1.nu33.Cened. in Collect.3.par.Collect.12.pag.406.

3 Sed certè,cum Eccleſia non iudicet de occultis, nec puniat peccata cogitationis: vt infra verb.Peccatum, Diff.8.& irregularitas nunquam incurratur, niſi in caſibus à Iure expreſsis: cap.Is qui.de Sentent. excommun.lib.6. non video quomodo poſſit eſſe vera prędicta opinio; cum talis con ditio nuſquam in Iure legatur; & eſſet ponere magnum animabus offendiculum, & ſcrupulum:cum vix homines iniuriam paſſi, habeant tantam mortificationẽ, & charitatem, vt proprios inimicos diligant; vel ſaltem mala etiam per viam iuſtitiæ eis nõ exoptent.Quarè meritò contra prædictam limitationem tenent Ioan.And.& Felin.in dicto cap.Poſtulaſti.nu.2.Couar. in Clem. Si furioſus.par.2.§.5.num.2. Tabiena verb. Irregularitas 3.num.8.& Henr.ſuprà(poſt recentiores) in dicto cap.11.in fin.

Nec obſtat,quòd aliàs videretur requiſita proteſtatio *por cumplimiento*; quod alienum videtur à mente Sanctiſsimi Pontificis conditoris dicti cap.2.& not.Nauar. dict.cap.27.num.226.ad fi. dicens: quòd Ius non requirit proteſtationem mendacẽ, & fraudulentam; maximè, quòd nulla alia ratione Clerici prohibentur accuſare ſimpliciter abſq; proteſtatione; quam, nè eorum voluntas per eam accuſationem manifeſtè feratur ad homicidium, vel mẽbrorum mutilationem ; vt dicit Couar. ſuprà num.1.

Nam reſpondeo,quòd immò fuit requiſita proteſtatio ad tollendum ſcandalum ſecularium, quod ex ſimplici accuſatione, ad vindictam ſanguinis tendente, capere poterant. Quod quidem ſcandalum ſatis ſubmouetur ex ſola proteſtatione; licèt aliud habeat proteſtans in corde, quod ſoli Deo patet,quiq; ſolus eſt ſcrutator cordiũ.

Nec etiam obſtat ratio Naua. quia licèt malè faciat accuſator falsò proteſtans ; & ſic venialitèr peccet:non tamen ob hoc incurrit irregularitatem: cùm ad ea quæ ſunt cogitationis,& cordis, non ſe extendat poteſtas externa; iuxta notata dict. Differ.8.

Circa dicta ſuprà,poſt prin.vide Bejam. Caſu 17.verſ.Quamuis igitur.vbi dicit,excuſari ab irregularitate Presbyterum, qui ad ſonum campanæ conuocat populum ad capiendum bannitum;qui poſteà ſententia capitis feritur ; ſi expreſſa proteſtatione apud Iudicem ſe munierit. Quod eſt valde notandum,quia quotidianum. Et licèt loquatur prædictus auctor in caſu, quo dict. Presbyter id fecit vigore cuiuſdam Bullæ, ſeu prouiſionis Sanctiſsimi D. N. Grego. 13.in terris Eccleſiæ : nihilo-minus idem dicendum eſt in aliis terris, Eccleſiæ non ſubiectis,cũ eadem ratio militet in vtriſq; nec ſit aliquid conſideratione dignum, cur liberetur ab irregularitate,magis ille Presbyter obediens mandatis Papæ, quæ fuerunt generaliter facta, non diſpenſando in irregularitate; quàm quiuis alius obediens aliis mãdatis Superiorũ extra terrã Eccleſię.Vis enim tota cõſiſtit in proteſtatione, quæ fit in ſimilibus caſibus, & eſt requiſita ad liberandũ quem,ab irregularitate,per c. 2. de Homici.lib.6.

Ex quibus obſeruabis, præfatam proteſtationem, nõ ſolùm prodeſſe quãdo quis agit pro ſuo intereſſe tantùm (vt quidam voluerunt)ſed etiam prodeſſe in omni caſu,licèt pro bono communi reum quis accuſet, vel aliàs capere faciat. Quod tene mente perpetuò.

SVMMARIVM.

1 ACCVSATIONE *pendente, nõ potest quis officio, vel iure suo suspendi. Nec etiam appellatione pẽdente à Sententia condemnatoria: nisi crimen sit notorium.*

2 *In Foro verò conscientiæ, potest subditus denegare seruitia suo Prælato, quem scit nullum Ius habere.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 ACCVSATIONE contra aliquem pendente; non potest, nec debet reus suspendi a suo officio; vel iure suo priuari. Ita glossa in cap. Quia ea. verb. Donec 3. quæst. 2. Alia, in cap. final. verb. Vendendi. de Accusatio. Et ibidem Fel. Alia, in c. Accusatũ. de Simon. Pro quibus est optimus tex. in cap. 1. 8. quæst. 4. Quatenus habet, non licere Clericis ante sententiam, ab Episcopo suo discedere. Per quem tex. dicit Fel. in cap. Cùm dilectus. ad fin. de Accusat. quòd litis pendentia non impedit, quo minus Prælatus vtatur officio suo. Facit gl. verb. Innouata. in cap. Non solùm de App. lib. 6. quæ dicit, nemini auferendum esse Ius suum. Intellige, ante sententiam.

Quod adeò verum est, vt etiam condemnatus, si appellet; remaneat in suo officio, & honore, sicut ante sententiam; vt tradit glossa notab. in cap. Sæpè. verb. Sententia ad fin. de Appellation. quam commendat Fel. in c. Omnipotés, in princ. de Accusat. & dicit valde solennem, & communiter approbatam. Iaf. in l. 1. nu. 10. ff. de Re iud. & probat tex. in l. 2. §. fin. ff. de Pœnis, & in l. 1. §. Integer. ff. Nihil nouari appel. pend. & in l. 3. C. de Appellat. Et ita disponit Ordi. Lusit. lib. 3. tit. 73. & 78. §. 1.

Prædicta limita; nisi crimen sit notorium, vel famosum; vel enormitas delicti, vel scandalum, aliud expostulet. Per tex. in cap. Presbyter si á plebe. iuncta ibi gloss. 3. quæst. 5. Quã dicit sing. Bal. in l. Senatus. C. De his qui acus. non pos. Ange. in l. Vacãtia. C. De bonis vacan. lib. 10. & Hyppol. Sing. 305. & Cons. 130. num. 12.

2 At in Foro conscientiæ, qui scit possessorem Ecclesiæ, vel Dignitatis non esse verũ Prælatum, eò quòd aliquem tituli defectum patitur; licet sit subditus illius Ecclesiæ, vel Dignitatis; non ideò tenetur ei obedire; vt diximus. ver. Nullitas. Differét. 8. Nec debet ei soluere, quod Ecclesiæ, vel Dignitati debet; nec soluendo ei, liberatur. Et consequenter potest eis denegari, & auferri Ius suum, quod alias in Foro exteriori habet. Ita pulchrè D. Anton. 3. part. tit. 15. cap. 1. §. 2. què refert, & sequitur Silu. verb. Beneficium. 3. post princ. & Nauar. Conf. 7. num. 3. de Sent. excom.

ACQVISITIO DOMINII.

SVMMARIVM.

1 DOMINIVM *in Foro exteriori non transfertur, nisi res tradatur.*

2 *Emptor rei, secundus, cui res traditur, præfertur primò.*

3 *Secus in Foro conscientiæ. Secundum aliquos. Sed verius est contrarium.*

4 *l. Quoties. C. de Rei vend. non habet locum in Locationibus.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DOMINIVM in Foro exteriori, & iudiciali non transfertur, neque acquiritur sine rei traditione vera, vel ficta. l. Traditionibus. C. de Pact. vbi latè Corne. ponens. 12. Fall. & Lud. Gozadi. ponens quinque. docet Anton. Gom. 1. Resol. c. 2. nu. 1.

2 Hinc est; quòd ex duobus emptoribus, vel donatariis, præponitur in rei vendicatione ille, cui res prius tradita est; licèt alteri prius fuerit vendita, vel donata, l. Quoties. C. de Rei vẽdic. Ordin. Lusita. lib. 4. tit. 7. §. 1. glossa in Regul. Qui prior. de Regul. Iur. lib. 6. & tradimus verb. Emptio. Diff. 3.

3 At in Foro conscientiæ solus consensus attenditur. Vnde perfecto, solo consensu, contractu; dominium rei in alterum contrahentium transfertur; secundùm Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 243. & cap. 2. nu. Secundùm cuius opinionem non posset secundus emptor absolui, nisi prius restituisset rem emptam primo emptori, tamquam domino eiusdem.

Sed contrarium est verius & tenendum: vt & docet Angel. verb. Emptio. nu. 14. Silu. quæst. 1. & Pater Sa eod. verb. Rebel. de Iusti. & iur. in Præludiis. quæst. 8. nu. 16. Nam sine vrgenti ratione non est assignãda Differentia inter vtrumque Forum, sed standũ est regulæ positæ supra fol. 4. Quare dispositio dict. l. Traditionibus. seruanda est in vtroque Foro. Et sic etiam in Foro animæ secundus emptor, cui res tradita est, securus est, nec tenetur eam restituere primo emptori; quia per traditionem rei, fuit factus dominus eius; non obstante prima venditione facta sine traditione. Agere tamen poterit primus emptor contra venditorem ad interesse; & etiam vt puniatur tamquam falsarius per l. Qui duobus. ff. Ad l. Cornel. de Fals. & not. Ange. loco superiùs citato. Pro quibus facit cap. Ex literis, de Consuet. & melius. l. Vt inter diuinum. C. de Sacrosan. Eccles. Vbi probatur, quòd fauore Ecclesiarum, & Ciuitatũ, res emptę nomine earum, acquiruntur statim Ecclesiis, & Ciuitatibus sine alia traditione, soluto pretio, vel habita fide de eo: & sic dominium acquiritur per Ecclesias & Ciuitates sine traditione: & hoc est speciale fauore earum, teste Ange. vbi sup. Ergo in priuatis, non transfertur dominium rei emptæ in primum emptorem, sine traditione; & hoc, tam in Foro interiori, quàm exteriori. Nam aliàs non excepissent sacri Canones, tamquam speciale, fauore Ecclesiarum, emptionem factam sine traditione nomine earum.

4 An autem dict. l. Quoties. sit extendenda ad Locationes, vt etiam præferatur secũdus cõductor priori, cui res nõ fuit tradita: dic quòd non, cum Couar. 2. Var. cap. 19. num. 8. saltem in Foro conscientiæ, secundùm Rebel. sup.

SVMMARIVM.

1 *THESAVRVS inuentus, ad Regem spectat de consuetudine: licèt de Iure dimidium eius ad dominũ agri, & alterum ad inuentorem.*

2 *De Iure Dei, & in conscientia, si est antiquus, spectat totum ad inuentorem. Sed si est lucidus, quærendus est Dominus.*

3 *Sciens in alteriùs fundo latere thesaurũ, potest fundum emere, & non tenetur ipsum manifestare domino fundi.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 THESAVRVS in quocumque loco inuentus, de consuetudine totius Orbis; ad Reges, & eius Fiscum pertinet, secundùm Palud. in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 5. & D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 2. Et est de Iure Regni Lusit. lib. 2. tit. 26. §. 16. & eam, vti iustã, defendit Caiet. 2. 2. quæst. 66. art. 5. licèt

licèt de Iure communi, si prædictus thesaurus in agro alieno, casu inueniatur, dimidium eius spectet ad dominum agri, & reliquum ad inuentorem. ex l. Vnic. C. de Thesaur. lib. 10. & ex l. Non intelligitur, §. Si in locis. ff. de Iure Fisci, & ex §. Thesaurus, Instit. de Rer.diuis. & docet D. Thom.dict.quæst. 66. artic. 5. ad 2. De Iure tamen Regio Regni Castellæ ex l.7.tit.12.lib.6. Ord. sola quinta pars spectat ad inuentorem. Si verò data opera inueniatur; totus spectat ad dominum fundi. Communem dicit Gom. in l. 45. Taur. nu. 51.

2 In Foro tamen animę potest totum sibi retinere inuentor; secundùm Silu. verb. Inuetum. quest.3.§.Tertiū.n.10.& §.Sextum.n.13. Quia cùm in nullius bonis sit; fit primò accipientis, vt dicit tex. in dicto §. Thesaurus.

Quod verum intelligit Mercado tract.4. cap.15.fol. 217.col. 2. Quando thesaurus est adeo vetus, & monetæ antiquissimæ; ita, vt ex eius specie, & forma constet, nullius domini viuentis esse; immò haberi pro derelicto: secùs si esset lucidus, & talis speciei, & formæ, quòd verisimiliter crederetur habere dominum. Tunc enim facienda sunt diligentiæ debitæ, & ordinariè ad quærendum eius dominum. Et eo non inuento; esset inuentoris post. 14. menses transactos, & non antè. Quæ distinctio est etiam de mente D.Thom.dicta quæst. 66. art.5.ad secundùm.

Cęterùm, Couar.in Regul.Peccatum. 3. part.§.2. num.4. existimat indistinctè prædictum thesaurum in vtroque Foro spectare ad Regem, vigore dictæ consuetudinis totius ferè Orbis. Sed intelligendus est secundùm distinctionem proximè relatā; quæ æqua est, & Iuri consona: videlicet, quando thesaurus nō est lucidus; nec monetæ modernæ, recentis, & currentis; sed veteris, & antiquissimæ formæ; ita, vt appareat iam non habere dominum. In qua specie videtur iustam esse prædictam consuetudinem, maximè vbi ita lege aliqua cautum est. Licèt enim ea, quæ in nullius bonis sunt, de iure naturali primò occupātis fiant: negari tamen non potest, quin Princeps possit ea in totum, vel pro parte dominio alicuius priuati applicare. Post quam applicationem, qui ea occupauerit; non occupat quæ nullius sint, sed quæ Iure humano dominū habēt; vt tradit Cōrad. de Contract. part. 1. quæst. 8. 9. & 10. & Couar.supra. Idem post Caiet.tenet Naua. cap.17.nu.175. & Rebel. de Obliga.Iusti. lib.9.quæst.5.nu.1.

Pro quo facit, quòd sicut leges Iuris Cæsarii, diuidentes inuentum inter inuentorē, & dominū agri, erāt iustæ, prout eas admittit D.Tho.loco supra citato, potuerūtque applicare dimidietatem thesauri ipsi domino agri: ita similiter potest Princeps, & cōsuetudo generalis (quę est altera lex) totum applicare ipsi Fisco Regio: cùm nō sit maior ratio circa potestatē partis, quàm circa potestatem totius; & è contrario. Nō enim dominus agri in thesauro inuento in agro suo habet Ius aliquod magis; quā si quis rem propriam in eodem agro derelictam relinquat, ac dimittat; quæ certè non pertinebit ad dominum agri: sed ad eum, qui primò eam occupauerit. Itaque sicut lex potuit iustè applicare partē thesauri in agro alieno inuenti, ipsi domino agri, aliàs nullum Ius in eo habenti: ita potest Princeps, & consuetudo vniuersalis prædictum thesaurum quocunque in loco inuentum applicare ipsi Fisco, & Regi propter onera Reip. quæ sustinet, eaquè maxima: quamuis in Lusitaniæ Regno aliud seruetur: vt lib. 2. Ord.tit. 34. Solùm enim quinta pars est Regi reseruata; & reliquum est inuentoris. Nam nullam partem domino fundi dare tenetur: licèt teneatur ad iniuriæ & damni satisfactionem, si quod cauando dedit; vt dicit Rebel. de Iust.in Prælud.quæst. 15. nu. 5. per quæ limitabis Ord.Lusit.lib.2.tit.26.§.16.

Sed prędictis obstat, illa parabola Euangelii Math. 13. de inuentore thesauri absconditi in agro alieno, & emente illum, vt sic fieret dominus thesauri. Ex quo colligitur, dominum agri de Iure naturali habere Ius in thesauro, in suo agro inuento: nimirùm si dimidietatem eius concesserint leges Cæsareæ ipsi domino agri: & alteram dimidietatē inuentori, vt sic prouocaretur ad manifestandum illum. At in applicatione eiusdem thesauri ipsi Regi; nulla

nulla videtur ratio, quæ cogat, quævè iustificet dictam applicationem. Iam enim ad onera Reip. soluuntur Regi quamplura tributa, & vectigalia. Quò fit, vt non immeritò dixerit Silu. suprà, prædictam legē & consuetudine messe contra naturalem æquitatem; minimèque obligare in animæ iudicio; quamuis Rebel. de Obliga. Iust. 2. par. lib. 9. quæst. 5. nu. 1. dicat, sine causa eā ab illo improbari.

Quid ergò dicendum? certè non est facilis huius Differentiæ resolutio. Videtur tamen mihi (sub correctione meliùs sentientis) cùm Rex, vel Fiscus in prædictis thesauris inuentis, ante apprehensionem, nullum ius in re; sed tantùm ad rem, per suas leges habeat, per tex. in l. 3. §. Neratius. ff. de Acqui. posses. quòd inuentor possit sibi eum retinere in conscientia; donec per Iudicem ad eius restitutionem compellatur. arg. eorū, quæ dicimus in fi. Diff. 15. & verb. Restitutio. Diff. 5. quicquid dicat Naua. supra. Et ita tenet Medin. in Sum. cap. 14. §. 33. Incipiente. La quarta cabeça, reg. 5. Soto lib. 5. de Iust. quæst. 3. art. 3. Lop. in suo Instruct. conf. 2. parte cap. 2. quæst. 6. & satis est de mente Mercad. vbi sup. Et tandem in idem inclinat Rebel. de Obliga. Iust. in præludiis. quæst. 15. nu. 15. Et est ratio, quia licèt de Iure communi esset diuidendus inter inuentorem & dominum fundi: quia tamen hoc ius dominorum est iam abrogatū per dictas leges, seu generalem consuetudinem: meritò de illo minimè est hodie curandum.

3 Prædictis adde quæ tradit idem Rebel. 2. par. lib. 9. quæst. 5. per totam: vbi quærit, an sciens in alterius fundo latere thesaurum; ipsum fundum emat à domino, eius ignaro, non maiori pretio, quàm si non ibi esset thesaurus: sit securus in conscientia? Et concludit affirmatiuè, cum D. Tho. sup. & Soto dict. art. 3. & lib. 6. q. 3. art. 2. Naua. cap. 17. num. 175. Silu. verb. Inuentum. §. 4. ad finem.

Quidquid in contrarium teneant Ang. & Armil. verb. Inuentum. & Tabiena, verb. Restitutio. §. 26. Quibus fauere videtur parabola Euangelii Matthei cap. 13. v. 44. quia non dicit agrum fuisse emptum pretio cōmuni: immò innuit cōtrarium. Ideò enim vēdidit omnia quę habuit, vt ipsum, quamtumuis pretio auctū, emeret. Negari etiam non potest, quòd emptor decipiens venditorem (v. gratia, si emeret gemmam magni valoris, pro pretio vili; quia venditor id ignorauit) dolum committit: & tenebitur ad restitutionem, per ea, quæ dicemus ver. Contractus. Diff. 1. & per tradita per Rebel. 2. par. lib. 9. quæst. 2. nu. 10. Et sic propter dolum, qui videtur commissus in occultatione thesauri (quem si dominus sciuisset; certè non illo pretio fundum vēdidisset) videtur hæc secunda opinio probabilis.

Nihilo minus prima est verior & sequēda; magisque videtur consentire cum Euāgelio super parabola supradicta. Nec obstat illud de gemma. Nam in gemma valor intrinsecus & ignoratus, est domini ipsius gemmę. Non tamen thesaurus: de quo in conscientia nihil debetur domino agri, per dicta supra. Et ideò nulla iniuria illi fit ex eius occultatione.

DIFFERENTIA TERTIA.

1 LAPILLI, gemmæ, & ceteræ margaritæ in littore maris inuentæ, possunt in conscientia ab inuētoribus retineri, & sibi appropriari: cùm numquam fuerint in bonis alicuius. Et consequenter primò occupanti cōceduntur; vt dicit D. Tho. 22. quæst. 66. art. 5. ad secundum.

2 Licèt aliàs per legem applicarētur Regi: talis enim lex intelligenda est quoad Forum exterius; non autem quoàd iudicium, & Forum animæ. Ita pulchrè Hériq. de Indulgent. cap. 34. §. 1. in glossa G. Faciunt notata in supra proxima Differentia. & tenet etiam expressè Mercad. tract. 4. de Restit. cap. 15. fol. 217. col. 1.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *RAPTA à fluminibus tempore alluuionum, cuius sint?*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 RAPTA à fluminibus (vt communiter sunt trabes ligna, & huiusmódi) in Foro exteriori sunt capientium: & sic quotidiè videmus magno conatu extrahi prædicta, & pœnes se ea extrahentes retinere. Credo, ad id motos fuisse, scilicet, quòd sicut fluuius dat, & remouet terminos fundorum, & prædiorum, iuxta tex. in §. Insula. Instit. de Rerum diuis. Silu. verb. Inuenta, quęst. vlt. Ita, quę per alluuionem deferuntur à fluminibus, detrahi per eadem flumina à suis veris dominis.

Sed omninò falluntur; vt docet Ias. per tex. ibi in l. Si quis nec causam. nu. 4. ff. Si cer. pet. post Bal. in Rub. ff. de Rerum diui. Federi. cós. 107. vbi dicit, furtum committere, qui ligna vi fluminis impulsa, retinet. Sequitur Rebel. in prælud. de Obliga. Iust. quæst. 15. n. 9. & satis probat tex. in §. Pręterea. Inst. de Rerum diu. Vnde in Foro conscientiæ tenentur ea seruare suis dominis, & facere diligentias debitas ad eos inueniendos; Vt seruatur de iure Regni Lusitaniæ. lib. 2. tit. 32. Quòd si ipsis factis, nó reperiatur, nec sciatur dominus. Tunc censeo posse à capientibus retineri, vt sua. arg. eorum, quæ dicemus ver. Restitutio. Differentia 5. Potest etiam fieri proclama, quo Domini vocétur ad ea capiéda. Quòd si non venerint; tunc tanquam ab ipsis derelicta, possunt extrahi, & retineri: secundum Alex. in l. Prætor. §. de His. ff. de Damno infec. Quæ est optima cautela, quá nota. Pro qua vide quæ dicemus Diff. 21. ver. Cótractus. Si tamen proclama non potuisset ad aures Dominorũ peruenire: quia videlicet pręfata rapta venerant de longe: tunc ea nó obstante, possent Domini dicta rapta vendicare soluto aliquo pro labore extractionis.

1 Obserua tamen, quòd si ea, quę vi fluminis deferuntur; sunt parui momenti, & dominus longe distet, & multo labore ad ea extrahenda opus sit; vel ex aliqua coniectura appareat, dominum habere illa pro derelictis. In his casibus erunt res capientiũ; vt docet Naua. c. 17. nu. 176. §. 58. & P. Rebel. vbi supra.

SVMMARIVM.

1 *FERAE à venatoribus captæ in eo agro, cuius fructus consistit in ipsa venatione; in Foro exteriori sunt domini agri.*

2 *In Foro animæ sunt ipsorum venatorum.*

3 *Idem dic quoad pisces, & Thynnos, qui in Thynnariis (vulgo, Almadrauas.) capiuntur, scilicet in Foro contentioso esse illorum, qui ius habent piscandi. Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 FERAE à venatoribus captæ in eo agro, cuius fructus consistunt, & percipiuntur ex ipsa venatione; vt est in Prouincia, & in Anglia; secundum gl. verb. Personalé. in Clem. 1. §. Porro. de Sta. Mon. in Foro exteriori sunt domini fundi. Ex gl. in §. Fere. Inst. de Rerũ diu. facit tex. in l. Item si fundi. §. Aucupiorum. ff. de Vsufruct. quo probatur, reditus venationis ad vsumfructuarium pertinere.

Per

Per quem tex. ita tenent Fel. in c. Omnes leges.col. vlt.dist. 1.Cassan. in Consuetud. Burgund.rub. 13.§.7.Claudi. Canciun.in §. Feræ, Inst. de Rerum diuis. & alii, quos refert, & sequitur Couar. in Regul. Peccatũ 2.part.§.8.nu. 10.vers. 5. ad fine: subiiciés, id Iure Cæsareo non esse adeò certum, ex glossa in l. Diuus.ff. de Seruit. rustic. prædior. & in l.3. ff. de Acqui. rer. dom. Vide tamen Iacob. d. l. Diuus, concordantem dictas gl. cum gl. d. §. Feræ. quod scilicet gl. d. §. Feræ. & quæ diximus, procedunt vbi fructus fundi consistunt in venatione. Dictæ verò gl. l. Diuus. & l.3. quæ dant venationes ipsis capientib. procedunt, vbi fructus non consistunt in venatione.

2 Ceterum, vt cumque sit, hoc certum est, quòd in Foro conscientiæ venatores dictarum Ferarum non tenentur ad earum restitutionem dominis agrorum; quippe qui in ipsis Feris non plus dominii habeat, quàm quiuis alius; cum sint nullius, sed primo capientium. Ex eodem §. Feræ. Solùm enim habet dominus fundi potestatem prohibendi, ne quis fundum suum absque eius licentia ingrediatur: non tamen potest impedire dominium Ferarum in eo conclusarum: cùm non sint suæ, nec sibi debitæ, donec eas capiat; vt sentit Ord. Lusit. lib. 5. tit. 91. Vide not. infr. Differ. 7.

3 Ex dictis appositè sequitur, quòd Pisces, capti in parte maris, vel fluminis; vel Feræ; quę, vel præscriptione legitima, vel Principis priuilegio ad aliquem spectãt: pro vt sunt thynnaria apud aliquos, vulgò *Almadrauas*, & etiam stagna publica. Tales inquàm, Pisces, & Feræ in Iudicio exteriori pertinent ad dominos habentes ius piscãdi, vel venandi in prædictis partibus, vel locis, cum potestate prohibendi alios. Ex tex. iuncta ibi glossa in l. Quisquam. ff. de Diuers. & tempor. præscript. & in l. Sanè si maris. ff. de Iniur. & in l. Venditor. in princip. ff. Communia præd. & docent plures relati a Couar. in loco superiùs citato. Vndè consequitur; quòd in prædicto iudicio contentioso prædicti piscatores, & venatores compellentur ad restitutionem Piscium, & Ferarum in præfatis locis prohibitis captarum. Ex glossa in dict. §. Feræ. probata per l. 16. tit. 28. partita 1. & per Couar. suprà.

Idem tamen Couar. in dicto loco aliter dicit iudicandum in Foro animæ; ex ratione superius annotata. Cui adde Medin. in C. de Restitut. quæst. 12. & not. in d. Diff. 7. in fin.

Vide etiam Diff. 15. ver. Peccatũ. vbi habes, an licitè fieri possint præfatæ prohibitiones in locis communibus; vt sunt maria, & flumina, & alia huiusmodi.

SVMMARIVM.

1 *Capta in bello, quomodo fiant capientium.*

2 *Mercatores redimẽtes à Turcis & Hereticis res captas, tenentur eas restituere veris dominis, soluto eis pretio redemptionis, & expensis, atque interesse.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 CAPTA in bello ab hostibus, de iure communi, & in Foro exteriori, fiunt capientium. l. Si quid bello, ff. de Capt. & ibi notat Bar. Quod intellige verum, quando res mobiles captæ sunt a veris hostibus; & bello inito æquo Marte inter eos & sunt tutè delatæ ad eorum præsidia. Nam, si sunt captæ à latronibus, & piratis, secùs est. Quia non sunt veri, & iusti hostes, de quibus loquitur titulus ff. & C. de Captiu. & consequenter numquam ad eos translatum est earum rerum dominium; eaquè ratione minimè efficiuntur capientium. l. Hostes, & l. Latrones, & l. Postliminium. §. a Piratis, ff. de Captiu. & l. Qui à latronibus. ff. de Testam. Conferunt not. vet. Vsura. Diff. 17.

2 Quo fit, vt si res, quæ per latrones, vel piratas

piratas captæ sunt, pretio redimantur à nostris; vt faciũt quamplurimi mercatores negotiãtes apud Turcas, necnõ & apud insulares Angliæ; ementes ab ipsis hæreticis, & Saracenis, quæ à nobis Christianis iniq;, & iniustè vi capiunt: vel si virtute bellica ipsis piratis fugatis, vel deuictis, à nostris recuperentur, & capiãtur. Tales inquã res, sic per nostros redemptæ, vel captæ à prędictis piratis, nullo modo fiũt redemptorum, vel capientium; cùm dominium earum rerum numquam fuerit abdicatum à prioribus eorũ dominis; nec translatum in sæpe dictos latrones, & piratas: quin immò in quemcumque deueniant, semper transeunt cum suo vitio; non minùs, quàm captæ à furibus, & latronibus. Quod est mente tenendum contra tales mercatores. Vnde tales res erũt prioribus dominis restituendæ, modo reddant mercatoribus redemptionis pretium, & interesse, vnà cum expensis, si quæ eis debentur, & etiam militibus soluerint iustam laboris, & expensarum mercedem.

Præterea vbi res ab hostibus captæ recuperantur statim, priusquàm hostes eas tutè ad sua præsidia deferant; similitèr hæ, nequaquam fiunt capientium. Ratio est, quia tales res in prædicta specie, nondùm fuerunt factæ hostium eas capientium: & ideò cùm ab hostibus auferuntur, sub dominio prioris sunt; eaque ratione debent ei restitui: argumento text. in l. 3. §. Cùm igitur. ff. de Vi, & vi armata. & in l. vltima. C. Vnde vi. vt docet Angel. & Salicet. in l. Ab hostibus. 2. col. 1. C. de Captiu. Iaf. in l. 1. numero 11. & sequenti. ff. de Acquirenda possessione. Martin. Lauden. de Bello. §. 7. & probat l. penultima. tit. 9. Partita 5. Quicquid dicat Iason in l. Id quod apud hostes. ff. de Legat. 1.

Vbi verò ex interuallo res captæ ab hostibus, & ad eorum pręsidia tutè delatę; posteà virtute bellica ab eisdem auferuntur per suos hostes (in quo casu loquimur in hac Differentia) Quidam (vt Franciscus de Rip. in dicta l. 1. ff. de Acquiren. possessione. numero 5.) existimant, tunc demum fieri capientium, si milites non habeant à Republ. stipendium: quasi de militibus habentibus publica stipendia contrarium dicendum sit. Sicut & in rebus, quæ ius postliminii obtinent, de quibus agit l. 2. ff. de Captiu. Nam hæ res, etiam ex interuallo ab hostibus captæ, priori domino restituuntur.

Ego verò, salua, in hoc, lege belli, si qua est, arbitror prædictam distinctionem Rip. tantùm procedere, & intelligendam fore in rebus, quarum primi domini erant illius principatus, & prouinciæ; vnde etiam erant milites, qui res ab hostibus ceperant. Nam si res captæ ignorantur cuius fuerint, vel fuerunt aliorum dominorum alterius principatus; cessat prædicta distinctio; quia indistinctè erunt capientium. Existimo præterea aliàm distinctionem vltra prædictam Rip. attendendam esse; videlicet, an bellum initum, fuerit iustum, nec ne tam ex parte res primò capientium, quàm ex parte istorum hostium a primis easdem res auferentium. Nam si ex vtraque parte res iusto bello captæ sunt: dubio procul sunt capientium: quia tam primi, quàm secundi hostes eas suas fecerunt de iure gentium. Aliàs secùs.

Vndè, licèt in bellis per Christianos Principes secum initis, ob præsumptam bonam hostium fidem, res inibi captæ sint capientium in Foro exteriori: si tamen milites ipsi eas capientes aliàs verè sciant bellum iniustè indictum esse, & mala fide geri: tunc in animæ iudicio prædictæ res in tali bello captæ non fiunt capientium: ita colligo (quibusdam additis) ex iis, quæ tradit Couar. in regul. Peccatum. 2. parte. §. 11. numero 7. & 8. licèt non ita distinctè. sequitur Mercad. tractat. 4. capite 15. fol. 215. colum. 2. vbi dicit capta in bello principio putato iusto, durante hac bona fide, fieri accipientis: detecta verò veritate deberi restitui, etiam illa, quæ fuerunt consumpta, si capiens, ipsis factus est locupletior; puta, quia impendit in necessaria, quæ aliàs ex suo debuerat expendere: non tamen illa, quę destruxit ac dissipauit.

SVMMARIVM.

1 *VENANS in locis prohibitis, in Foro iudiciali cogitur restituere animalia quæ capit. Secùs in Foro pœnitentiali.*

2 *Venans in fundo, cuius fructus consistunt in venatione, potest conueniri super lucro quod verisimiliter dominus fundi habuisset.*

3 *Venans animalia inclusa, tenetur ad ea restituenda.*

4 *Quid autem de venantibus, mensibus prohibitis, vide remissiuè.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 VENATOR ingrediens fundum alicuius contra eiusdem domini voluntatem, seu prohibitionem; si aliquid ceperit: in Foro iudiciali non erit suum, sed domini dicti fundi. Ita tenet gloss. verb. Ingrediatur. in §. Feræ. Inst. de Rerum diuis. cuius opinionem amplexa est. l. 16. tit. 28. part. 3. Estque ita intelligenda secundùm Mencha. de Success. §. 17. num. 12. & Portum dict. §. Feræ. num. 8. & alios quos refert Couar. in regu. Peccatum. 2. par. §. 8. num. 6. Quamuis ipse, attenta dicta l. Partitæ, etiam in Foro conscientiæ, existimet esse domini fundi. Putat enim, quòd licèt illa lex sit pœnalis: quia tamen potest Princeps impedire alicuius rei dominium; quo casu etiam si sit pœnalis, in Foro animæ non sit dominus eius rei contraueniens legi (vt ex multis ibi similibus probat) ita in præsenti casu dicendum ei videtur, quòd scilicèt, per dict. l. 16. teneatur venator in vtroque Foro ad restitutionem rerum, quas ceperit. Idem asserit Faber. dict. §. Feræ. cùm dicta prohibitio fit per Iudicē ad instantiā domini fundi. Sed Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 6. art. 4. negat per dictam legem Partitæ impediri acquisitionem dominii; & ista est veritas.

Quare aliud dicendum est in Foro animæ. Siuè enim prohibitio fiat à domino fundi; siuè à Iudice ad dicti domini instantiam; siuè à Principe per legem: non per hoc fiunt animalia domini Fundi; sed capientium: per l. 1. & 3. ff. de Acqui. rerum dom. Quia dicta animalia in nullius bonis sunt, dum non capiuntur. Et ideò non est cur domino fundi restituantur. Et ita tenent plures quos refert Couar. suprà num. 4. & Palud. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. Felin. in cap. Omnes leges. dist. 1. dicit communem Cepol. de Serui. rust. præd. cap. 21. num. 1. & alii citati 2. tom. Cōmu. opin. lib. 7. tit. 1. num. 226. & docet Rebel. de Obliga. Iust. in Prælud. quæst. 14. num. 13. & ante eos gloss. in l. Diuus. ff. de Serui. rust. præd. & in dict. l. 3. ff. de Acqui. rerū dom. quæ sic sunt intelligendæ. Sequitur Petr. à Naua. tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 284. cum sequent.

Attamē verum est, quòd si dominus fundi conueniat venatorem in Iudicio; tunc condemnabitur ad eorum restitutionem. Quo casu tenebitur in conscientia ea restituere; per tradita verb. Lex. Diff. 8. & verb. Venditio. Diff. 6. Quod intellige verum, si ipsi soli competat ius venationis; & non alteri, eo inuito; vt optimè aduertit Couar. dict. num. 10. in fin. vt in casib. not. sup. Diff. 5. num. 3. aliàs aget tantummodo actione iniuriarum, secundùm gloss. dict. l. Diuus. vel ad pœnam, si aliqua sit apposita per legem, vel Iudicem.

2 Quòd si fructus fundi consistunt in venatione (de quibus diximus dict. Diff. 5.) poterit venatorem conuenire ratione lucri, quod verisimiliter habuisset, si ille non fuisset venatus, secundùm Medin. de Restitu. capit. 12. col. 8. ad finem, & Couarru. suprà num. 11.

Vno

3 Vno tamen casu venator non facit sua animalia, quæ capit; nempe si ipsa sint inclusa, ita vt suam libertatem naturalem non habeant eundi quò velint; vt in apibus, columbis, quæ in columbario concluduntur; & in animalibus inclusis in viuariis, leporariis, piscinis, aut stagnis alicuius priuati; vt docet Cenedo post alios 1. par. Collect. 56. num. 6. Iacob. de Graffis lib. 2. cap. 93. num. fin. P. Lud. Lop. 1. par. Inst. Confess. cap. 148. quæst. 3. Conclusione 2.
4 Vide etiam Nava. cap. 17. num. 124. circa eos qui venantur mensibus prohibitis.

ADVLTERIVM.

SVMMARIVM.

1 *MARITO licet in Foro exteriori, vxorem & adulterum in adulterio deprehensos, occidere.*
2 *Secùs in Foro conscientiæ.*
3 *Nisi post sententiam, dantem ei dem potestatem eos occidendi.*
4 *Bannitum licet occidere in vtroque Foro.*
5 *Datur ratio discriminis in vtroque Foro in casu præsentis differentiæ.*
6 *Occidere licet impunè insidiantes in itineribus; nocturnum populatorem agrorum, nocturnum, & diurnum furem, telo se defendentem, & assassinos.*
7 *Vxor, in multis casibus, adulterans non punitur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 MARITO licet impunè in Foro exteriori occidere adulterū, & adulterā; si eos in flagranti delicto inuenerit. l. Marito quoque. ff. de Adult. l. Castrati. l. Graccus. C. Eodē. & in §. Si quādo. in Auth. Vt nulli Iud. Collat. 9. & per leges Regni Castellæ l. 13. tit. 17. partita 7. & copiosiùs in l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. & etiā per leges Regni Portugaliæ in lib. 5. tit. 38. Vbi §. 1. id extēdit, etiā si eos non inueniat in actu adulterii. Docet latissimè Iul. Clar. in §. Homicidiū. vers. Dixi etiā. cum seqētib. Couar. de Testam. 2. p. c. 7. §. 7. Silua Nup. fol. 24. col. 3. cū seqētib. Silu. in Summa. verb. Adulterium. quæst. 6. & verb. Homicidium. quæst. 2. vers. Quintum. in fin. & vers. Sextum. & ante eos glossa notabilis in cap. Tuæ. de Procurator.

2 In Foro tamen interiori, nullo modo licitum est marito præfatos adulteros occidere; sed peccabit mortaliter eos occidendo, iuxta glossam vnicam in cap. Inter hæc. 33. quæst. 2. quam dicit singularem, & celebrem Nauar. cap. 15. num. 13. in fine; & eam plures Doctores commendant, quos refert Castillo in l. 82. Tauri. Couarr. vbi supra num 9. ad fin. Silua Nupt. vbi suprà, Tiraquel. de Iure mariti. l. 8. & l. 9. Connub. num. 4. & dicit communem Petr. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 220. eamdem glossam commendat Vual. in Candelab. Aur. tit. de Irregular. ex homicid. voluntario. quæst. 5. num. 208. & Ias. in l. Vt vim. nu. 22. ff. de Iust. & Iure. vbi ex ea tradit regulā generalē; videlicet, q in omnibus casibus, in quibus homicidium permittitur de Iure Ciuili, vel Canonico; quamuis tale homicidium non possit puniri in aliquo Foro exteriori; tamen quoad Deum peccat mortaliter illud perpetrans. Et in Foro poenitentiali debet sibi iniungi poenitentia. Ad idem, vide in 2. tom. Commu. opin. lib. 9. tit. 7. pag. 465. vbi inter alios citantur D. Thom. in 4. dist. 37. D. Augu. lib. 1. de Lib. arb. D. Anton. 1. par. Summæ, tit. 7. cap. 8. noster Diony. in Summa Fidei orthodo. tom. 2. artic. 178. sub §. 2. quibus adde Barbos. in l. Si ab hostibus. §. fin. n. 56. ff. Solut. matrim.

3 Limita tamen prædictam regulam, & theoricam, vnà cum præfata glossa, vt non procedat, quando per Iudicem, lata contra adulteros sententententia, tradun-tur marito ipsi adulteri, iuxta leges Regias Castellæ; scilicet, l.1.tit. de Adulter. lib. 4.&l. 2. titu. 15. lib. 8. Ordin. In his quippe legibus cauetur quòd adulteris in Iudicio, marito accusante, conuictis, & per sententiam Iudicis condemnatis; ipsi marito tradantur, vnà cum bonis suis; vt faciat de illis quicquid libuerit; eos etiam occidendo. Quo casu, cùm marito committat Iudex executionem sententiæ, & ei licentiam tribuat, illos etiam occidendi: poterit maritus, non minus quàm carnifex, & minister Iustitię, absque vllo peccato eos occidere.

4 Sicut dicitur de occidēte bannitum, cùm data est per Iudicem libera licētia cuilibet illum occidendi: tunc enim tutè, etiam in Foro conscientiæ potest à priuato occidi: quia id facit priuatus, vt minister Iustitiæ; vt post alios docet Couar. suprà, num. 18. Ias. in l. Vbi pactum. num. 26. C. de Transaction. Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 1. artic. 3. ad fin, & Medin. C. de Restit. quæst. 3. in 4. causa. Et est Ordina. Lusita. lib. 5. tit. 127. §. 8.

5 Nec mireris, quod de Iure Cæsareo, & Regio, liceat marito adulteros in flagranti delicto deprehensos occidere; de Iure verò Poli non liceat: cùm Lex Ciuilis, si aliquid permittat, excuset, etiam in Foro conscientiæ; iuxta glossam singularem, & receptam, in cap. Quæ in Ecclesiarum. in glossa. 1. de Constitutio. Nam respondeo, quòd in prædictis legibus non approbatur factum mariti; prout falsò putauit Fortun. Garcia in tractat. de Vltimo fine. Illatione 11. cuius meminit Couar. vbi suprà, num. 14. alias essent leges iniquæ, & contra dictum cap. Inter hęc & cap. Admonere. 33. quæst. 2. quibus probatur, non licere marito secundum legem Dei, vxorem adulteram occidere. Sed duntaxat prædictę leges loquuntur permissiuè, omittendo eius punitionem, ob dolorem, & perturbationem mariti: quo casu solùm excusant à pœna in Foro contentioso; sed non à peccato; iuxta communem Theologorum sententiam in 4. distinct. 37. quæst. 2. Silu. in Summa verb. Homicidium. 5. quæst. 2. & Felin. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. num. 42. Vnde meritò defendi possunt, vt iustę, & æquæ: prout sunt alię quamplures, peccata permittentes, nec ea punientes ex iusta causa; vt de meretricibus, & lupanaribus, & aliis docet Couar. de Testamen. 1. parte, cap. 4. num. 9. Non enim Lex Ciuilis tenetur omnia peccata exteriori pœna punire: sat enim est, punire ea, quæ maximè Reipublicæ nocent, & hominum conuictum destruunt; vt notat Diuus Thomas 2. 2. quæst. 87. artic. 1. ad primum, & Couar. dicta 2. parte cap. 7. §. 7. num. 15. & diximus in Prælud. num. 10.

6 Si autem quæras: quare in prædictis legibus Cæsareis, & Regiis non datur marito licentia approbatiua, sed tantùm permissiua, occidendi adulteros in flagranti facinore, seu adulterio deprehensos: sicut eam habent occidentes bannitos; seu insidiantes in itineribus; & nocturnum populatorem agrorum: vt l. 1. & 2. C. Quādo liceat sine Iud. se vind. & furem nocturnū, & diurnum, se telo defendentem; vt in cap. Si perfodiens de Homicid. de quo, verb. Homicidium. Differentia 1. num. 3. Et assassinos; vt in cap. 1. de Homicid. lib. 6. & simil. Item, quare essent iniquæ leges; si talem licentiā in dicto casu adulterii cōcederent.

Certè tota difficultas pro defensione dic. glossę, in responsione huius dubii cōsistit: & miror, quòd in specie ipsum non attigerint Couar. Silua Nup. & alii suprà relati: licèt alia fundamenta minus vrgentia adducant pro impugnantibus dictam glossam. Sunt enim quàmplures Doctores, (vt Feli. c. Quæ in Ecclesiarum. num. 13. de Const. Barbo. l. Si ab hostibus §. Fin. num. 56. ff. Solu. mat. & alii) qui per dictas leges, licitum esse putent marito, etiam in Foro conscientiæ occidere adulteros. Adeò, vt Ias. in dicta. l. Vbi pactū. n. 26. dicat, plures theologos tenere cōtra eā. Sed malè quidē; vt ex sequentibus apparebit.

7 Est igitur ratio, prædictæ difficultatis ac dubii, quia mulier in multis casibus potest esse immunis à pœna adulterantium: putà, si passa est violentiam, aut

vim,

vim, vel metum conditionalem amittendi vitam; vt l. Vim passam. & l. Si vxor. §. Si quis. ff. de Adulter. ca. Lotharius. ad finem. 31. quæst. 2. cap. Itane. 32. quæst. 5. ca. Proposito. & cap. De pudicitia. cum pluribus sequentibus, eadem causa, & quæst. vel si fraude, & ea inscia, cognoscatur: argumento cap. In lectum. 34. quæst. 2. & cap. Inebriauerunt. 15. quæst. 1. Vel si maritus sit etiam adulter, cap. penult. & vltim. de Adult. Vel si propter ignominiam vitandam se libidini exponat; vt in Differentia sequenti ostenditur.

Quomodo ergo poterant Leges Ciuiles, & Regiæ, indistinctè, & ad solum arbitrium viri, dare eidem potestatem, & licentiam, vt ministro Iustitiæ, occidendi vxorem, licet cum viro aliquo adulterantem inuenisset? Certè esset periniquum talem potestatem dare: quia daretur ei occasio calumniãdi vxorem, aliàs honestam, & castam; sæpeque eam innocentem occideret.

At in aliis casibus supra memoratis, nullum est tale periculum; sed semper adest iusta causa occidẽdi præfatos facinorosos. Et ideò potuit in eis Lex Ciuilis dare licentiam eos impunè occidendi; faciendo eosdem ministros Iustitiæ, & executores sententiæ à Iure, vel à Iudice, contra eos latæ.

Constat ergo ex dictis, quòd vir absq; peccato mortali non potest vxorem occidere; etiam si eam adulterantem inueniat: quia id facit authoritate priuata; & non authoritate legis, nec vt minister eiusdem; vt quidam allucinati sunt.

SVMMARIVM.

1 *Vxor commitens adulterium propter confusionem vitandam; excusatur in Foro exteriori.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ. Et datur optima ratio diuersitatis in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 VXOR, propter ignominiam, & confusionem vitandam, adulterium committens; non punitur in Foro contentioso; vt est publicũ illud, & notorium exemplum Lucretiæ nobilis Romanæ, de qua in cap. Proposito. 32. quæst. 5. quæ, licèt se libidini filii Tarquini Regis exposuerit: nihilo minus non fuit iudicata adultera à D. Augustino, viro sanctissimo, & doctissimo: quin immò eius pudicitiam summis efferunt Romani laudibus. Tum, quia ob dictam ignominiã, & confusionem vitandam, præfatæ libidini se exposuit. Tum, quia dicti fœdi in se commissi sceleris ægra, atque impatiens, posteà se peremit. Ratio autem prædictorum est; quia secundùm leges, nõ committitur adulterium sine dolo, l. penult. ff. de Adulter. & notat glossa in dict. cap. Proposito. verb. Adultera. & glos. fin. in cap. In lectum. 34. quæst. 2.

2 At in Foro cõscientiæ, tale adulterium punitur; quia priùs debet quis omnia mala pati, quàm peccato consentire. cap. Itane. 32. quæst. 5. cap. Sacris. de His quæ vi. Gabriel. in 3. Sententiarum, dist. 39. quæst. 1. concl. 7. Silu. in Summa, verb. Adulterium. quæst. 9. ad finem, Sot. lib. 7. de Iust. quæst. 2. artic. 1. col. 11. D. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. in fine. vbi dicit, si virgini violentia conditionalis inferatur (puta comminatio mortis, vel infamiæ) & verecundia ducta, non audeat clamare, vel timeat scandalum magnum oriri: non ob hoc excusari à stupro; & consequenter, nec à peccato.

Hinc obiter collige, quàm distans, ac differens sit Mundi iudicium, à iudicio Dei. Mundus enim laudat magnopere Lucretiæ factum; cùm tamen iudicio Dei sit execrabile, ac pœna æterna dignum.

Nec obstat q́ posset quis occidere aggressorem; licet aliàs posset id vitare fugiẽdo; sed cum dedecore, teste Caiet. verb. Excõ-

municatio. verſ. Nota ſextò. Soto lib. 5. de Iuſtit. quæſt. 1. art. 8. ad fi. Mercad. lib. 6. de Reſtitu. capit. 4. Nauar. cap. 15. num. 3. ad fi. Si ergo ignominia fugæ excuſat in Foro conſcientiæ ab homicidio; quare eadem ignominia non excuſabit ab adulterio?

Pulchrum ſanè dubium, & à nemine, què viderim, tactum. Sed dicito, in homicidio non eſſe conſenſum occidentis abſolutè: in adulterio verò concurrere conſenſum adulteræ: nec homicidium eſſe adeò intrinſecè malum (cùm in multis caſibus ſit licitum) ſicut adulterium. Quòd ſi neges, conſentire adulteram in caſu prædicto; magis quam occidentem; dicasque etiam in multis caſibus excuſare adulterium, ſaltem à pœna Fori contentioſi; vt vidimus in præcedenti Differentia num. 7. Reſpondeo, in nullo caſu eſſe licitum adulterium; benè tamen homicidium. Et ideò non mirùm, ſi excuſet homicidium perpetratum ob ignominiam fugiendam; & non adulterium.

SVMMARIVM.

1 *ADVLTERIVM ſæpius cum vna commiſſum; in Foro exteriori non punitur, niſi pro vno adulterio. Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 ADVLTERIVM pluribus vicibus cum vna vxorata committens, in Foro exteriori non punitur niſi pro vno adulterio. Et ideò, ſi per ſtatutum imponatur pœna pecuniaria cõmittenti prædictum delictum: ſolùm tenetur ad vnam tãtùm pœnam pecuniariã, quamuis pluribus vicibus præfatum adulterium cum vna, eademquè muliere commiſerit. De hoc eſt gloſſa notabilis in l. Vulgaris. verb. Immò. ff. de Furt. & probatur in l. Ei qui furti. ff. de Furt. vbi furti actio nata ex contrectatione prima, non naſcitur ex contrectatione aſſidua: niſi actio nata ex prima contrectatione, extincta eſſet; vel per exceptionẽ euerſa: tunc enim ex ſequenti contrectatione durat, vel naſcitur actio furti; vt in l. fin. ff. de Verb. obli. Idem probatur in l. Mariti. §. Sex menſium. ff. de Adulter. & tenet Cyn. in l. Numquam plura. ff. de Priuat. delict. Anchar. Conſ. 4. Bal. Conſ. 265. par. 5. & Bart. (vbi optimè) Conſ. 222. & Bald. in l. Quicumque. ff. de Seru. fugit. vbi diſtinguit plures caſus ad ſciendum quando quis propter plura delicta ad eumdem finem tendentia; vel propter vnum delictum, ſed reiteratum; vel ſi ſint diuerſæ ſpeciei; ſit pluribus pœnis, aut vna tantùm puniendus. De quo etiam vide Iul. Clar. quæſt. 84. num. 2. cum ſequentibus. & not. verb. Pœnitentia. Diff. 3. nu. 5.

In Foro verò pœnitentiali, ſine vlla diſtinctione, & in omni caſu tot peccata committuntur, quot ſunt vices, quas quis committit; & ad tot pœnas tenetur, & manet obligatus, quot peccata perpetrauit; vt palàm eſt: & habes dict. Diff. 3. num. 1.

DIFFERENTIA QVARTA.

QVI adulterium committit cum ea, quæ iam ſe multis, meretricio more, proſtituit; in Foro cõtentioſo nõ tenetur adulterii. Et ideò non punitur tamquàm adulter; vt probat text. in l. Si ea quę ſtupro. C. de Adulter. & dicit cõmunẽ Iul Clar. §. Adulterium. verſ. Quæro numquid. poſt Ang. l. Si vxor. §. Sed & in ea. num. 1. ff. de Adult. & Ananiam, in c. 6. extra. eod. tit.

In Foro verò pœnitẽtiali, dubio procul tenetur adulterii, vt palam eſt.

DIF-

DIFFERENTIA QVINTA.

QVI adulterium committit cum muliere vili; puta, per se cauponam exercente; non est adulterij reus in Foro exteriori; l. Qui adulterium, C. de Adulter.

Secùs in Foro animæ, & pœnitentiali, in quo, quoad hoc, nulla fit differentia, an sit vilis, nec ne: sed sufficit committi à viro, vel muliere, matrimonio copulatis.

SVMMARIVM.

1 *DIVORTIA de Iure Ciuili, etiã Codicis, fuerunt permissa. Secùs de Iure Pontificio, & in Foro conscientiæ; nisi ob causam fornicationis. Et tunc non, nisi quoàd thorum.*

2 *Matrimonium quoàd vinculum, qualiter dissolui possit.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 DIVORTIA de Iure Ciuili permissa fuerũt; non solũ quoàd thorum, & cohabitationem: sed etiam quoàd vinculum. l. Consensu. §. Vir quoq;. & l. fin. C. de Repud. vbi Theodosius & Valentinianus Imperatores Catholici constituerunt, vt si ob causas legibus expressas fieret diuortium; posset maritus statim ducere aliam: mulier verò post annum, ad tollendam incertitudinem prolis. Si verò fieret ob causas legibus non comprehensas; diuertentes inciderent in pœnas legum: diuortium tamẽ tenebat mero iure, etiam quoàd vinculum. Et maritus poterat statim ducere aliam: mulier verò poterat alii nubere post quinquennium. Quam constitutionem approbauit Iustinianus in Auth. de Nuptiis. §. Et si mulier. Colla. 4.

Sed in Foro Canonico, & in conscientia secùs est. Quia quoàd thorum, & cohabitationẽ, non potest dissolui, nisi ob adulteriũ. c. Gaudemus. de Diuor. & Matth. 5. 32.

2 Quoàd vinculum autem, si matrimoniũ est consummatum; ob nullam causam dissolui potest; nisi per mortem. c. Licitè. iuncta ibi gl. 32. q. 7. d. c. Gaudemus. c. Literis. de Præsum. c. Per venerabilem. Qui filii sint legi. Conci. Trid. Sessione 24. de Matrimonio. Can. 7. docet latè post alios Pet. Barbo. 2. p. Rub. ff. Solu. Mat. à nu. 10. vbi nu. 17. fatetur errasse in hoc præfatos Imperatores: non tamen ob id, impietatis esse damnandos, per rationem, de qua ibi. Si verò matrimoniũ non est consummatũ; solùm in duobus casibus potest dissolui; scilicet ob ingressum Religionis. c. Verũ. c. Ex publico. c. Ex parte. de Conuers. cõiug. Conci. Trid. Sessione 24. Can. 6. vel ex dispensatione Papæ, secundum gl. fin. d. c. Ex publico. quam dicit sing. & communiter receptam. Nau. c. 22. n. 21. Præpo. in c. Fin. ad fi. de Sponsa duorum, & c. 2. de Sponsa n. 6. Felin. c. Quæ in Ecclesiarum. n. 20. de Consti. Paul. Paris. (vbi latè) Conf. 51. n. 14. vol. 4. Silu. v. Diuortium. q. 4. Medin. lib. 5. de Sacror. homin. conti. c. 88. D. Antoni. 3. p. tit. 1. cap. 22. Ledesma in secundam quarti. quęst. 69. art. 7. col. 5. Latissimè Borgas. de Irregul. par. 6. tit. de Sponsa. & matrimo. n. 12. vbi in fi. tradit, ex quatuor causis posse Papam dispensare in matrimonio rato, non consummato, quicquid cõtra dicant communiter Theologi, quos videre poteris apud Ledesm. sup. & Coua. 2. p. de Spõs. c. 7. §. 4. nu. 14. & Soto in 4. dist. 27. quęst. 1. ar. 4. Quorum opinionem frustra conantur quidam defendere, cùm Sedes Apostolica, sequens primam opinionem, vt veram & indubitatam, sæpe dispensauerit in talibus matrimoniis ratis tantùm, & nõ consummatis teste Naua. c. 22. n. 21.

DIFFE-

DIFFERENTIA SEPTIMA.

MVLIER nupta, si per metum conditionalem consentiat adulterio; nō dicitur adultera quoad Forum Iudiciale. l. Si vxor. §. Si quis. & l. Vim passam. ff. de Adulte. Conducunt tradita sup. Diff. 2. in fin.

In Foro verò pœnitentiali, est verè adultera; secundùm D. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. in fin. & Siluest. verb. Adulterium. quæst. 9. & tetigimus sup. Differ. 2. nu. 2.

ALIMENTA.

SVMMARIVM.

1 *FILIIS ex damnato coitu genitis non tenentur parentes administrare alimenta; nec eis bona relinquere possunt: etiam hodie in terris Imperii, secundùm aliquos.*

2 *Sed falluntur; quia hodie secùs seruandū quoad alimenta, nedum in conscientia; sed etiam in Foro exteriori.*

3 *Alimenta debent dari iure naturali causali: & non tantùm secundùm indigentiam, sed etiam secundùm dignitatem parentum, & facultates eorum; sed non ita largè, sicut si essent legitimi.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 FILIIS spuriis, & aliis ex damnato coitu genitis, in Foro exteriori non solùm denegatur successio in bonis parentum: vt dicemus v. Hæreditas. Differentia 11. sed nec eis à parentibus alimenta debentur: vt probat text. in Auth. Licèt. in fine, C. de Natural. liber. & in Auth. Ex complexu. C. de Incest. nupt. & in Auth. Quibus mod. natural. efficiātur sui. §. fin. Collat. 7. tradit Fel. in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 45. de Constit. Bart. in l. Si fraudator. §. Si a socero. in fine, ff. de His. quę in fraud. credit. Ioan. de Imol. in l. Ex facto. §. Si quis rogatus. col. 6. ff. ad Trebel. Alex. Cōs. 74. incipit, Circa primū: vol. 3. Mench. de Successiōn. creat. lib. 2. §. 20. num. 313. & alii, de quibus per Gabriel. loco infrà citando. Qui omnes tenēt etiam hodie in terris Imperii seruandas esse prædictas Authenticas, & deneganda esse alimenta filiis ex damnato coitu genitis; id est, natis ex his matribus, quæ tempore conceptus, vxores patrum esse non poterant. Quod statutum fuit ad cohibendum parentes a talibus damnatis complexibus, & vitiis, & in eorum odium; non verò in odium filiorum; quippe qui potiùs misericordia sunt digni, eò quòd alieno laborāt vitio, per l. Legem Anastasii. 7. C. de Natural. liber.

2 In Foro verò cōsciētię, prefatę Authēticę non procedunt, nec locum habent; quia parentes tenentur in cōscientia alere prædictos filios, non obstantibus præfatis legibus; vt docet Silu. in Summa, verb. Filii. quæst. 4. vers. Secundum. & §. 5. post alios a se relatos; per text. ad id expressum in cap. Cùm haberet. de Eo qui duxit in matrim. quam pol. per adult. Adeò, quòd si talibus filiis post mortem alimenta non reliquerint, vel in vita contempserint, excōmunicati reperiantur in Concilio Gangren. relato in cap. Si quis reliquerit. 30. dist. Etenim, ne filii (qui aliàs in peccato parentum non concurrerunt, nec participes illius fuerunt) fame perirent; visum est Iuri Canonico, æquum esse prędictarum legum temperare rigorem; & sic statuere, ne prædictis filiis alimenta denegarentur. Nam qui alimenta denegat, necare videtur; eorumque priuatio, species tormentorum est terribilis. l. Necare videtur. ff. de

ff. de Liber. agnoscend. cap. Pasce famæ morientem. 86. dist. glossa in l. Item apud Labeonem. §. Quæstionem. verb. Dicunt. ff. de Iniur. glossa verb. Tormētis. in Clem. 1. de Hæret. Et cùm simus in materia cōcernente peccatum, prædicta æquitas Canonicà in vtroque Foro seruanda est. Iuxta cap. fina. Cùm ibi notatis de Præscrip. Et ita obseruat Regnum Lusitaniæ: vt patet lib. 4. tit. 99. §. 1. & docet communis contra Doctores superiùs memoratos; teste Dec. in cap. Clerici. num. 2. de Iudic. & in cap. In prẹsentia num. 39. de Probation. Fel. in cap. 1. num. 1. de Magistr. Capic. Decis. 144. Caualcan. Decis. 17. num. 27. part. 1. & alijs quàmpluribus relatis à domino meo Rojas in Epitome de Succession. ab intest. cap. 21. num. 19. & Ant. Gabr. Tom. 2. Communium opin. tit. de Aliment. pag. 382. cùm sequentibus; vbi latissimè resoluit predictam opinionem communem cū ampliationibus quatuordecim; & limitationibus octo, quas ibi poteris videre.

3 Quibus adde, prædicta alimenta a parentibus iure naturali causali, & formali, filijs deberi: vt docet Bal. per tex. ibi in l. final. §. Ipsum autem filium. C. de Bon. quæ liber. Iasan Auth. Quod locum num. 8. C. de Collation. post glossam in Auth. Quib. mod. natural. efficiantur sui. §. Liceat. Collat. 9. & Rojas supra nu. 5. A natura quippe ipsa impellimur, vt eos, quos genuimus, nutriamus, & amemus: vt inquit Cicer. lib. 3. de Finibus: Non mirum ergo, si æquitati prædictæ Canonicæ standum sit, etiam in terris Imperii; vt tenet Bar. in d. Auth. Ex complexu.

Præterea præfata alimenta non debent præstari secundùm indigentiam tantùm naturæ; sed secundùm statum, dignitatem, conditionem, & bona parentum, vt probat idem tex. in dicto cap. Cum haberet. in fine ibi. *Secundùm quod eis suppetūt facultates.* & docet Alex. in l. Si maritus. ff. Solut. matrim. Tiraq. in tract. de Primoge. quæst. 4. num. 33. Couar. in 4. 2. part. cap. 8. §. 6. num. 7. Tello Fernand. in l. 10. Tau. num. 2. Henriq. de Matrim. cap. 20. §. 5. Matienço tit. 8. num. 2. l. 8. Glossa. 1. lib. 5. Molin. lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 15. num. 55. Et est de mente, Ord. veteris Lusitaniæ, lib. 4. tit. 68. in §. 1. iuncto princip. Et probat optimè Mol. de Iust. & Iure Disput. 168. tit. 2. fol. 706. litera A. & B. Licet non ita largè, sicut si esset legitimus; per tex. in l. Sed si quis. 1. §. Sufficienter. ff. de Vsufr. Corset. singul. 17.

SVMMARIVM.

1 *FILIVS Catholicus non tenetur in Foro exteriori patrem hæreticum alere.*

2 *Et propter idem crimen potest eum exhæredare.*

3 *Secus in Foro conscientię quoàd alimenta.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FILIVS Catholicus non tenetur patrem hæreticum alere in Foro exteriori. Propter hæresim enim
2 potest pater à filio exhæredari; ex glossa in cap. Quintaualis. de Iure Iurand. & consequenter potest eidem alimenta denegare. Nam ex quibus causis potest quis exhæredari; ex eisdem possunt ei alimenta denegari; secundùm glossam in l. Si quis a liberis. §. Si quis ex his. ff. de Liber. agnosc. & docet Fel. in c. Cum sit. n. 2. de Iudæis. facit cap. Legi. 23. quæst. 8.

3 Secùs tamen est in Foro interiori, & cōscientiæ; quia propter hæresim non debet, nec potest filius vitæ necessaria patri denegare; iuxta glossam in cap. 1. 30. dist. & in cap. Quiescamus. 42. dist. & in cap. Non satis. 86. dist. docet Ange. in princip. Inst. de Iure natural. & Feli. vbi sup. dicens cōmunem, & facit D. Tho. 2. 2. quæst. 31. art. 2. ad secundum. quatenus dicit, quantum ad sustentationem naturę subueniendum esse, etiam peccatori.

SVMMARIVM.

1 VXOREM adulteram post thori separationem, an in vtroque Foro teneatur maritus alere.

2 An Idem sit dicendum de vxore spiritualiter fornicante, scilicet hæretica. Vidè hic latè.

DIFFERENTIA TERTIA.

1 VXOREM adulteram post factam thori separationem, tenetur maritus alere. Glossa 1. in fine. in cap. Significasti. de Diuort. & ita teneri communiter dicit Card. Alexand. in cap. Ex parte. col. fin. vers. Sed operæ pretium. de Sponsal. refert, & sequitur Iul. Clar. §. Adulterium. num. 27. Et est ratio, quia licèt vxor sit adultera, non propterea desinit esse vxor, etiam post thori separationem. Sed in Foro conscientiæ secus est secundùm Soto. 4. distin. 36. quæst. vni. art. 3. ad fi. Sed contrarium puto verius. Durum enim mihi est, quòd tribunal hominũ sit plus pium, quam tribunal Dei.

Sed obseruа prædictam gl. intelligendã esse de vxore, propria temeritate recedente, quę pœnitẽtia ducta, reuertitur ad mariti consortiũ, & ille non vult eam recipere. Tunc enim tenetur ei alimenta præstare; vt docet Alex. Cõns. 78. nu. 1 lib. 5. At vbi propter adulterium ipsius vxoris fit separatio: non tenetur maritus eam alere, per latè tradita à Barbo. 2. p. Rub. ff. Solu. mat. à nu. 37. & docet Graue. Conf. 280. col. 1. Facit c. Plerumque de Dona. inter vir. vbi adulrera amittit dotem. Et in hoc casu potest procedere opinio Soti.

2 Est tamen dubium notabile, an idem sit dicẽdum in adulterio spirituali; videlicet, an si vxor fiat hæretica, sit à marito alenda si postea pœniteat. Videbitur fortè cuipiam respondendum affirmatiuè, per gl. in c. fin. de Conuers. coniug. quę dicit innocentem coniugem teneri ad receptionem coniugis sic spiritualiter fornicantis, post ipsius resipiscentiam; etiam si iudicio Ecclesiæ fuissent separati. Quam gl. esse receptam testatur. Iul. Clar. verb. Hæresis. nu. 15. & alii relati a Rebel. de Obliga. Iust. 2. parte lib. 2. quæst. 18. num. 1. & à Barbo. vbi infr. nu. 19.

Contrarium verò, scilicet non teneri, docet Coua. in 4. 2. par. c. 7. §. 5. nu. 5. Castro lib. 2. de Iusta hæret. puni. c. 7. Matienço lib. 5. Ord. tit. 1. gl. 1. n. 80. Siman. de Insti. tit. 40. nu. 16. Barbo. 2. par. rub. ff. Solu. mat. nu. 19. ad fi. Quia adulterium carnale, & spirituale, æquiparantur: & in carnali non tenetur. c. Gaudemus. de Diuor. in fi. Ergo nec tenebitur in adulterio spirituali; vt in cap. de Illa. de Adulr.

Hinc infero ad casum, qui Vlyssip. cõtigit; qui talis fuit. Quidam nobilis duxerat ignoráter quamdã Iudæam, sed baptizatã. Post aliquot autem annos capta est vxor ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis; & cùm persisteret in negatiua vsque ad sententiam; condemnata est, vt igni traderetur. At ipsa, die actus publici qua educenda erat ad mortem subeundam; confessa est, & petiit misericordiam. Cui remissa fuit pœna mortis, & in aliam commutata. Exiit ad actum publicum Fidei, cum insignibus mortis, & flammarum in veste, quæ dicitur saccus benedictus, vulgò *sambenito*. Maritus postea recusabat ipsam recipere ad cohabitandum cum ea, nec volebat ei alimenta præstare; pro vt tenet Palac. Ru. & alii quos refert, & sequitur Barbos. 4. p. l. 1. ff. Solu. mat. nu. 85. Sed multi contrarium eidem consuluerunt, teneri scilicet vxori prædictæ alimenta prestare. Vnde maritus coactus fuit eam recipere, ne extra domum suam aleret eam. Sed contra hoc facit, quòd cum mulier præfata incidisset in fornicationem spiritualem; videtur non teneri cum ea vitam agere, nec extra domum ei alimenta præstare; ex Couar. & aliis suprà.

Sed contrarium est verius, & tenendum; per

per not. à Rebel. de Obliga. Iust. 2. p. lib. 2. quæst. 18. nu. 10. & lib. 5. quæst. 4. nu. 36. Ad diuortium enim, causa hæresis, obtinendum; opus est vt præcedat perseuerãtia in hæresi, cum pertinacia. Aliàs non licèt recedere a coniuge, etiamsi detur sententia super heresi, dùmmodo reconcilietur. Ex Barbo. sup. nu. 23. Soto. in 4. dist. 36. quæst. vni. ar. 1. antè fi. Specul. coniug. 3. par. art. 2. concl. 4. Concludendũ igitur est, quòd si separatio thori fiat directo iudicio Ecclesiæ; petente scilicet altero coniuge; altero pertinace, & profugo commorante inter hereticos: tunc fidelis innocens non tenetur eum reuertentem, & reconciliatum secretò, recipere in suũ consortium. ex dict. c. De illa. Quod sic intelligendum est. Si verò simul cohabitantibus, capiatur alter eorũ ab Inquisitorib: & in actu fidei publico exeat condemnatus de hæresi, sed reconciliatus: tunc tenetur innocens eum recipere, & simul cohabitare; etiamsi pœnitentiatus sit, & indutus habitu pœnitentiali: vt fuit in casu dict. feminæ. Quòd si absens condemnetur, vt pertinax; dic idem quòd in primo casu, nisi reconciliaretur; per not. per Rebel. sup. nu. 6. adde notata verb. Matrimonium. Diff. 12.

DIFFERENTIA QVARTA.

VXOR, soluto matrimonio, dùm fiunt partitiones bonorum; alimentatur de bonis viri, si prægnans est, aut de hoc dubitatur, Aliàs secus; & hoc in Foro iudiciali. Ita probat tex. in l. 1. §. Mulier, & l. Curator ventris. ff. de Ventre in possession. mittẽd. & l. Sumptus. eodem tit. & l. Si constante. §. Quoties. ff. Solu. mat. Dicit communem Barbos. (vbi latè) 1. par. l. 2. in princi. nu. 16. ff. Eod. ad idem l. Vnic. §. Exactio. C. de Rei vxo. act.

In Foro verò conscientiæ indistinctè, siuè prægnans sit, siuè non sit, debet alimentari de bonis viri; si aliundè non habeat vndè alimentetur. Ita tradit Anchar. in regula Pecati veniam. quæst. 4. de Regul. Iur. lib. 6. Paul. de Castr. Consf. 424. num. 7. vol. 2. dicit communem Couar. post alios lib. 3. variar. cap. 1. num. 4. vers. Sexto. Ayora de Partit. 1. part. cap. 6. nu. 8. Pro quo facit gl. recepta. verb. Restituendis. dict. l. Vnicę. §. Exactio. C. de Rei vxo. act. quę ait, si mulier sit diues, & ex fructibus immobilium statim restitutorum, vel etiam ex fructibus paraphernaliũ possit se alere: tunc maritus, vel eius hæres nihil ei tenebuntur præstare, alimentorum nomine. Si verò mulier sit inops, neque aliundè habeat vndè se alat: tunc maritus, seu eius hæres tenebuntur mulieri alimenta pręstare ex fructibus hæreditatis. Idem gl. 2. l. Diuortio. & ibi Bar. nu. 1. ff. Solu. mat. Soto lib. 6. de Iusti. q. 1. ar. 2. col. vlt. Naua. ad c. 1. 14. quæst. 3. nu. 75. Meno. Consf. 8. nu. 20. lib. 1. vbi dicunt, fas esse mulieri recipere alimenta, salua dota, post mortem mariti, quamdiù ei nõ restituitur. Quod intellige verùm, si dos restituenda est fructifera. Aliàs secus; nisi ratione damni emergentis, vel lucri cessantis: vt optimè docet Barbo. 2. p. dict. l. 2. in prin. n. 43. ff. Solu. mat. Rebel. de obliga. Iust. 2. parte, lib. 6. quæst. 11. nu. 12. & 16. Faciunt tradita. v. Vsura. in Differentia 16. adde Coua. lib. 3. Resol. c. 1. n. 3. vers. Sextò. & Menoch. Consf. 7. à nu. 15. lib. 1.

DIFFERENTIA QVINTA.

VXOR habens parentes, vel filios ex alio matrimonio genitos; si egestate premantur, etiam non extrema; nec habeant vnde se sustentare valeant, secundùm suum statutum; potest in Foro conscientiæ secretò eis prouidere secundùm facultatem suæ dotis, si maritus nolit ei licentiam cõcedere

cedere

cedere, dummodo caueat, vt post eius mortem, donata in suam dotem computentur. Ita post Sotum. lib. 5. de Iust. & Iure.quæst.3.art.1.tradit Cordub.casu.125. fol.371.cum sequenti.

At in Foro exteriori sine licentia mariti id facere nequit ex eodem Cordub. suprà.

Quid autem si non habeat mulier dotem, vel non ita sufficientem ad prædicta alimenta præstanda? Dic, contra prohibitionem viri, non posse de bonis eiusdem viri, parentibus, & filiis primi matrimonii egentibus prouidere; nisi in extrema necessitate: nec etiam de bonis communibus, si secundùm patriæ consuetudinem administratio eorum ad solum maritum pertineat; quamuis possit procurare, vt ad hoc per Iudicem compellatur. Ita post Guil. docet Silu.verb. Vxor.quæst.7.

DIFFERENTIA SEXTA.

AVVS maternus tenetur in Foro interiori nepotem egentem alere; si hunc paterna linea alere nõ possit, aut nolit. Idem dicendum de socero quoad nurum egentem. Et de tutore quoad matrem, & sororem pupilli alimentis egentes. Et de patrino, & parocho quoad filios spirituales. Hi enim omnes tenẽtur in Foro interiori ad alimenta præfatis administranda.

Licèt in Foro exteriori non sit in vsu secundùm. P. Sa. in Summa, verb. Alimenta.§.6. incip. Tenetur auus.

SVMMARIVM.

1 FRATER *quando cogatur alere fratrem, aut sororem; vel eam dotare.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 FRATER in Foro exteriori cogitur alere fratrem vtrinque coniunctum, id est, natum ex eodem patre,& matre; si egeat,pauper vè sit. Ita tenet glossa in l. 1. C. de Alend. liber. & in l.Si quis à liberis.§.Vtrum.verb.Iustè. ff. de Liber. agnoscend.& glossa penult.in l.Qui filium.ff. Vbi pupillus educa.debeat. Pro quibus est tex.optimus in l.Mutus, ff. de Iure.dot. melior tex. qui expressè hoc statuit in l. 1. tit.18.lib.3.Fori.Idem tradũt Cyn.Bart.& alii in d.l. 1.C.de Alend.liber. Barbos.4.par.l.1.ff.Solu. mat. nu. 125. dicit communem Rebel.de Obliga. Iust. 2. par. lib.5.quæst.4.nu.9. Idẽ docet. Fab.& Iaf. in §. Et si quis.num.4.Instit.de Action. Et ibidem Angel. Subiiciens, secùs esse quando frater non esset vtrinque coniunctus. Communem dicit Grego. Lop.l. 18. tit. 16. Partit. 6. verb. *De las hermanas.* Sed Dominus meus Rojas in Epithome Success.ab intest. c.32.nu.6.id extendit etiã ad fratres vterinos. sequitur Tiraq.de Primogeniis. quæst. 62. ad fi.& Molin.eod. tract.c.15.n.62. Quinimmò & Greg.Lop. in l. 4. tit. 19. Part. 4. extendit prædictas glossas, & cõmunem ad fratres naturales; quod etiam tenet additio glossæ suprà citatæ in d.l. Si quis à liberis, & Salic. in l. Parentum. C. de Alend. liber. per tex. in Auth. Licèt.C. eodem tit. sequitur Silu. in Summa verb.Alimenta.quæst.4.num. 3. & sentit Abbas in cap. Peruenit. num. 1. de Arbitr.dùm indistinctè tenet, teneri à fratre ali sororem in casu necessitatis. Addè glossam final. in l.Qui filium.ff. Vbi pupillus educ.deb.& glossa final.in l. Penult. ff. Vt in possession. legat. Lara. de Alimentis. in §. Idem rescripsit. num. 84. & 98. Latè Pet.Surd.de Alimẽtis.tit.1.quæst. 25. à prin-

à principio,& Molin.de Hiſpan. primoge. lib.2.cap.15.à num.57.

Quæ omnia procedere videntur nedum in Foro exteriori, vt prædiximus, & docet Menoch.de Arbit.lib.2.Caſu 182.num.67. Sed etiam in Foro conſcientię. Nam cum prædicta doctrina tranſit Silu. dict. verbo Alimenta.num.3.quæſt. 4. Cordub. quæſt. 125.Dicto 7.& 8.& Pet.à Nauar.tom.2.de Reſtit.lib.3.cap.1. num. 160. qui impulſus potiſsimùm prædicta lege Fori, cenſet opinionem dictarum gloſſarum etiam procedere in Foro conſcientiæ:quia non eſt (inquit) lex pœnalis, ſed diſpoſitiua.Et in idē reflexit Rebel.ſup.num. 30.

Ego verò ſæpè de prædicta doctrina dubitaui, vbi lex Municipalis nihil circa hoc diſponit; ſed ſtamus Iuri cōmuni, & ſumus extra caſum extremæ neceſsitatis. Tum quia non video eam practicari. Tum per ea quæ dicemus verbo Hæreditas.Diff. 10. Tum quia annis proximè elapſis,ordinatio quædam à noſtro Capitulo generali facta eſt, prohibens ne quis noſtrum auderet accipere eleemoſynas miſſarum pro ſubueniendis conſanguineis egentibus; niſi tantùm pro parentibus: idquè cum licentia alterius Viſitatorum.

Quare licèt in Foro iudiciali prædicta iura receſſerint ab aula;nec ſuprà dicta communis opinio practicetur; vt teſtatur P. Sa in Summa,verbo Alimenta.§.6.& diximus Diff.præcedenti.

In Foro tamen conſcientiæ,& pœnitentię, non auderem indiſtinctè cogere fratrē ad ea alimenta præſtanda;vt tandem ita reſoluit Rebel. ſup.dicto num.30. Et multò minùs ad dotandum ſororem pauperem: quamuis cauſa dotis fauorabilior ſit, quàm cauſa alimentorum; vt dicit Cyn. relatus à Panor.loco ſup.citat. & Silu. dict.verb.Alimenta.quæſt.7. num. 5. Grauius quippe onus eſt præſtare dotem, quæ vnica præſtatione dari debet; quàm alimenta exhibere, quæ ſingulis quoque diebus præſtari poſſunt,aut ſaltem menſtrua, aut annua; iuxta l. Pecuniæ. ff. de Aliment. & cibar. legat. Multæ etenim circumſtantię conſiderandæ ſunt à Confeſſario; vt poſsit pœnitentem cogere ad alendum fratrem; vel ſororem dotandam. An ſcilicet habeant filios. Item, an patrimonium ſit vtriſque ſufficiens.Prętera,an frater, ſeu ſoror dederint cauſam iuſtam ad ipſos obliuioni tradendum. An denique egeſtas ſit magna, nec poſsit aliquo honeſto labore manuum ſubleuari. Et quæ ſit qualitas perſonæ pauperis; & aliæ huiuſmodi.

Vnde magna circumſpectione, & prudentia Confeſſarii circa hoc incedere debent. Vidi enim quamdam feminam, aliàs chriſtianiſsimam,& eleemoſynis valde deditam, ac vt ita dicam, matrē pauperum: quę tamen numquā flecti potuit,vt cuidam ſorori pauperi ſubueniret. Verum eſt,quòd dicta ſoror pauper non erat ei vtrinque cōiuncta, & poterat labore manuum ſuarum alimenta parare, & cum hoc ſe excuſabat. Erat enim ei exoſa nimis, neſcio quam ob cauſam: ſed credendum eſt de magna eius in pauperes propenſione,& liberalitate, ex iuſta cauſa noluiſſe ſorori, aliàs non vtrinq; coniunctæ, ſubuenire. Sed in hoc non laudo eam;quia ſatiùs ei fuiſſet,& ſecuriùs, omiſsis quibuſcumque cauſis, eidem ſubueniſſe, & eam prætuliſſe aliis pauperibus, & egenis;iuxta tex.& ibi gl.verb.Domeſticos. in cap.Eſt probanda.86.diſt.& gl.verb.Cognatis.in cap.Quiſquis. 12.quæſt.2.

SVMMARIVM.

1 *FAMVLVM non tenetur dominus alere ſuis impenſis tempore infirmitatis in Foro externo.Secùs in Foro conſcientiæ, ſi nō habeat vnde ſibi ipſe ſubueniat.*

2 *Defenditur conſuetudo quorumdam Monaſteriorum, quæ poſt infirmitatem famuli, faciunt illum deſeruire gratis tempus geminatum, quo fuit infirmus.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 DOMINVS non tenetur in Foro externo ſuis expēſis curare famulum cùm grauitèr infirmatur: quippe qui magnas impenſas pro eo facere non tenetur; ſecundùm Bart.in l. Si cùm dotem. §.Sin. autem.ff.Solu. matrim. & in l.In rebus.ff.

Commoda. & in l. Legatis.ff. de Alimen. & ciba.lega. sequitur Alex.in l.Diuortio.§. fin.ff. Solu.matr.

In Foro verò conscientiæ, tenetur sub peccato mortali; si famulus non habeat vn de ipse sibi subueniat;& non sit ibi, vel in proximo,hospitale pro infirmis, ad quod remitti possit. Ita Panor.in c. 1.n.8.de Cleric.egro.Ange.Conf.217.circa fi.Rebel.de Obliga.Iusti.2.par.lib.14.q.15.n.2. vbi dicit de honestate quêlibet debere famulis suis infirmis necessaria ministrare; sicuti facere solêt Religiosi,ac nobiles: & sub mortali ex charitate, si in graui necessitate sint, & non sit alius, qui succurrat.

2 Hinc colligo,non esse improbandã quorumdam consuetudinem (quam etiam vidi seruari inter nos) qui licèt prouideant necessaria: post valetudinem tamen, faciunt supplere tempus geminatum;vt si ægrotarunt per mensem, finito anno cogunt famulos,vt seruiant gratis duos menses: vnũ pro illo quo fuerunt impediti; & alterum pro impensis in eorum infirmitate factis. Sic enim satisfit legi charitatis,administrãdo necessaria infirmo; & dominus recuperat quod erogauerat in eum: quippe qui non tenebatur soluere salarium famulo,dũ infirmabatur;vt docet glo. pen. & ibi Bart. in l.Opere.ff.de Vsufru. lega. idem Bart.in l.Si vno.aliàs incip.Ex cõducto.15. §.Item cùm quidã. & ibi Paul.de Cast. ff.de Loca. Alberi.in l.Cũ hæres.§.Stichus. ff. de Stat. libe.& est cõmunis opinio, secundùm Panor.in c.1.n.9.de Cler.ægrot.quam millies in practica obseruari se vidisse testatur Viui.Opi.275.aliàs est 108.in lib.2.qui est positus in 1.tom.Cõmu.opi. quicquid alii contradicãt. Nec etiã tenebatur prouidere necessitati famuli, donando: sed satis erat mutuum dando, per ea quæ dicemus verb. Pecatum.Dif.26.Meritò igitur præfata cõsuetudo defendi potest.

APPELLATIO.

DIFFERENTIA PRIMA.

APPELLATIONES fiunt, ac recipiuntur in Foro contentioso de vno Iudice ad alium; vt de inferiore,ad superiorem;vt palam est. Secùs tamen in Foro sacramentali, vbi pœnitens non potest appellare de vno Confessario,ad alium.Et est ratio,quia tale Forum est supremum;& sententia in eo lata est vltima,ac diffinitiua.Et ideò quæ ibi aguntur, non sunt subordinata alicui homini,etiam Summo Pontifici, vt operanti extra Sacramentum. Et ratio rationis est: quia in prædicto Foro pœnitentiali ipse Christus principalitèr fert sententiam; licèt per ministrum ferat; vt tradit Suar. 4. tom. de Pœnit. disput. 50. Sectione 2. num.5. Vnde non datur in eo Foro Iudex inferior, & superior:& consequenter nõ potest dari appellatio.Est & alia ratio; quia pœnitens potest grauari à Confessario; vel quia eum absoluere recusat: & tunc potest adire aliũ magis benignum;vel quia pœnitentia iniuncta est grauis:& tũc,secundùm aliquos, eam acceptare non tenetur. De quo vide verb.Pœnitentia.Differentia 2. Et sic non est causa cur grauatum se sentiat.

SVMMARIVM.

1 *APPELLATIO licèt denegetur in Foro exteriori per legẽ:nihilo minùs si est iusta, debet eã Iudex in cõscientia admittere.*

2 *Appellatio cùm denegatur per legem, aut canonem; intelligitur de iniusta.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 APPELLATIO in multis casibus a Iure denegatur; vt in cap. Romana.§.Si autem. iuncta ibi glos. verb.Cõsimilibus.de Appellatio. lib.6.& per glossam in l. Qui restituere. ff. de Rei vendicat. quod est verum in Foro exteriori.

2 In Foro verò interiori, & in conscientia tenetur Iudex semper eã admittere, si est iusta, secũdùm Nauar.in c.25.n.14.vers.Nota tertiò. Sequitur Rodrig. de Ord. Iudic. cap.13.num.3.

Ex quibus collige, mentem Legislatoris, cùm denegat in aliquo casu appellationẽ, solùm esse denegare iniustã; & præsumere esse talem in eo casu. Vnde si appareat iusta, cessat prædicta præsumptio. Et ideò meritò in Foro cõscientiæ nõ obligat talis lex: per notata in c.Is qui fidẽ.de Spõsal.& dicemus verb.Excõmunicatio.Dif.20.n.6.

DIFFERENTIA TERTIA.

APPELLANS ex causa verisimili, & probabili, quã scit nõ esse verã; in Foro exteriori nõ punitur; immò eius appelatio est omnino admittenda.cap. Vt debitus. c. Interposita. de Appellat.cap.1.& cap.Romana.§. Si autẽ.iũcta glos.verb.Mãdetur. eod. tit. lib.6.

In Foro autem animæ venit puniendus; quia nedum peccat mortaliter, appellando ex tali causa: sed etiam tenetur ad damna parti causata, secũdùm Cepol.Cautela 11. Sot. lib. 5. de Iust.& Iure. quæst.6.artic.3. Silu.in Summa, verb.Accusatio.quæst. 14. & 15.Cordub. Casu 69. Nauar. capit. 25. n.14.28.29.& 39.& communiter omnes. Adde supradictis quæ dicemus verb. Excommunicatio.Differentia 20.num.5.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX deferens appellationi friuolæ; non punitur in Foro exteriori.*

2 *In Foro verò conscientiæ peccat, & punitur.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 APPELLATIONI friuolæ deferens Iudex, in Foro contentioso nullam pœnã meretur; secũdùm Archid.in cap. 1. de Appellation. lib.6. & Hippolyt. Cons. 84. in princip. Quamuis cõtrarium probet textus in cap. Ei qui.§.Ab executore.2.quæst.6. vbi glossa verb.Ignauam.id notat. Sed in praxi seruatur quod dicit Archid. Quin immò excusatur ne faciat litem suam; licèt malè pronunciauerit. Ratio est, quia Iudex ex sola pronunciatione sententiæ nullæ, aut iniustæ, non facit litem suam, nisi accedat executio facti. Bart.in l.penult.ff.de Variis, & extraord.cognit.Bal.in l.Obseruare.§.Proficisci.col.6.in princip. C. de Officio Proconsul.

2 At in Foro Poli, peccat Iudex deferens talibus appellationibus; secũdùm glossam, verb.Deferẽs.in cap. Cũ appellationibus. de Appellatio.lib.6.&Abb.in c.de Priore. eodem tit. Adde not.verb.Iudex.Diff.3.

BAPTISMVS.

SVMMARIVM.

1 *BAPTISMVS tollit omnem culpam, & pœnam pro culpa debitam in Foro Poli. Secùs in Foro Fori.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 BAPTISMVS remittit omnem culpam, & pœnam quoàd Deum, cap. Sine pœnitentia. de Conſecra. diſt.4.gloſ. memorabilis in c. Gaudemus. in glo.fi. de Diuor. D.Tho.3.p.q.86. art.4.ad 3. Sot. in 4.diſt.19.q.1.art.3. Cano. in Relect. de Pœnit. fol. 13. Et probatur nouiſsimè in Conci. Trid. Seſ.14.c.2. ad fi. & dicit communem Pet. Ledeſm. de Bapt. cap.9. concluſ.2.

Non tamen remittit pœnam temporalem pro delicto commiſſo debitam; vt notat glo.fi. in d.c. Gaudemus. de Diuor. Deci. Conſ.130. Marq. in tractat de Iudæis. 3. p. cap.5. nu.1. Areti. & Iohan. de Anania. in c. De his. de Accuſa. vbi dicunt eſſe magis communem. Idem Additio. ad Tho. Ferrarien. Caute.24. ſub num.4. lit.A. Mar. Mantua. in cap. Quæ in Eccleſiarum. nu. 42. de Conſti. vbi hanc latè tuetur, & reſpondet omnibus contrariis. Idem tenet Felin. in c. Teſtimonium. de Teſti. & Card. Alexand. in cap. Deinde. 26. diſt. Abb. & Petr. Peruſ. in dict. cap. Gaudemus. Et dicit cõmunem Felin. in d.c. De his. num.6. & 7. de Accuſa. Quamuis ipſe poſt Imol. teneat contrariũ, excepto intereſſe partis lęſę. Idẽ tenẽt alii citati 1.tom. Cõmu. opin. lib. 1. tit. 16. de Iudęis. n.10. Pro quibus eſt gl. fin. d.c. Sine pœnitentia. quæ dicit per Baptiſmũ remitti etiã tẽporalem ſatiſfactionẽ. melior gl. fi. in d.c. Quod autẽ. 32.q.1. quã dicit cõmuniter receptam Iul. Clar. quæſt.51. num.19. Sed tene primã, quæ eſt magis cõmuniter recepta. Quia aliud eſt per Baptiſmum remitti pœnã quoàd Deum; & aliud remitti pœnã debitã Parti, & Reipub. quod ſanè nõ fit per ſacramentũ Baptiſmi, quod eſt alterius Fori; & ad aliũ finem, & effectũ inſtitutũ. Et ita habetur in Catechiſmo ad Parochos. tit. de Bapt. verſ. Iã verò in Baptiſmo.

Nec obſtat d. gl. fin. quia intelligẽda eſt de ſatiſfactione temporali, debita in Foro Dei, vt ſunt pœnitentiæ, & vota; quæ quis ſibi ſponte imponit, ſi talia, vel talia fecerit. Sicut enim Baptiſmus tollit omnẽ pœnam æternã: ita & iſtas temporales, ſi baptizatus ad eas ante Baptiſmũ tenebatur. Conferũt ad hæc, dicta in Dif.4. verb. Pœna. Quod confirmatur ex d.c. Gaudemus. in fi. vbi text. dicit à marito fideli nõ poſſe repelli vxorẽ infidelem venientẽ ad Fidem, & Baptiſmum; quamuis ante conuerſionẽ nupſerit alii poſt repudium, & ſic in rei veritate, & ſecundùm Euangelium fornicata ſit. Benè tamen maritus poterit eam repellere, ſeu nõ admittere, ſi extra, & ante matrimonium ſecũdum, adulterium commiſerit. Ecce quomodo per Baptiſmum non tollitur pœna adulterantis, quæ eſt ſeparatio matrimonii, quoàd thorum.

SVMMARIVM.

1 *BAPTIZATO puero domi, & in Eccleſia ſolenniter rebaptizato; quę cognatio ſpiritualis, & in quo Baptiſmo, inter tenentes eum in Eccleſia; & puerum, & parentes eius, contrahatur.*

2 *Cognatio ſpiritualis, ex catechiſmis & exorciſmis vt contrahatur, requiritur, vt præcedant Baptiſmum, & dentur ſeparatim à Baptiſmo.*

3 *Cognatio ſpiritualis ex dict. catechiſmis hodie non contrahitur.*

4 *Puer domi Baptizatus, non eſt iterum in Eccleſia rebaptizandus; etiamſi fiat cum conditione.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 TENENTES in Eccleſia puerum, domi ob neceſsitatẽ Baptizatum; ſed poſteà ſolenniter ad Eccleſiam ductum ad ſupplendũ quæ ei deſunt, & etiam fortè ad rebaptizandũ; cõmuniter in Foro exteriori reputãtur Cõpatres. Et ita fuit reſolutũ poſt longam diſcuſsionẽ corã Illuſtriſsimo Card. Paleotto viro doctiſsimo, in ſimili caſu coram eo propoſito 28. April. anno. 1583. teſte

teſte Fr. Ludo. Beia. tom. 2. Caſuum conſcientiæ, caſu 3. per cap. 1. 30. quæſt. 1. cap. Si quis. 30. quæſt. 4. cap. In catechiſmo. de Conſecrat. diſt. 4. & c. 2. de Cognat. ſpirit. lib. 6. Nam per catechiſmum qui præcedit præfatum baptiſmum ſolennem, oritur cognatio ſpiritualis non quidem impediẽs, & dirimens (vt eſt illa quæ contrahitur ex baptiſmo) ſed impediens tantùm; vt dicit textus in dict. cap. 2. de Cognat. ſpirit. lib. 6 & notat Nauar. cap. 22. num. 40. & 72. Et dict. num. 40. aduertit in hoc multos errare; credentes in ſecundo prædicto baptiſmo ſolenni; non autem in primo domi facto, contrahi cognationem ſpiritualem: cùm contrariè ſe res habeat, vt & docet idem Nauarr. Conſil. 1. de Baptiſmo. Rebuf. in Praxi beneficiali, in Regula de Diſpenſat. in gradu prohibit. gloſ. 5. num. 24. & Beia. ſup. pag. 255. verſ. Ex his colligitur. & verſ. Quòd ſi ſubinde. In primo enim contrahitur impedimentum impediens, & dirimens matrimonium: at in ſecundo, propter catechiſmum, & alias ceremonias, & ſolennitates in primo omiſſas, contrahitur impedimentum impediens tãtùm, & non dirimens. Idem docet Soto in 4. quæſt. 20. artic. 3. Carrera lib. 2. de Sponſal. capit. 6. & 7. Henriq. lib. 2. de Matrimon. capit. 11. §. 2. & probatur in l. 2. tit. 7. Partit. 4.

2 Sed contrarium eſt verius, & tenendum; vt declarauit Pius 5. in quodam Motu Proprio anno 1564. vt docet Petr. Ledeſma de Baptiſmo. cap. 13. concluſione 5. dub. 2. Et ita eſſe de Iure conſtat; quia ad hoc vt prædictum impedimentum, impediẽs tantùm, & non dirimens; ſiue prædicta cognatio ſpiritualis ex catechiſmo (de quâ in dicto c. 2.) oriatur, duo requiruntur. Primùm, vt catechiſmus præcedat baptiſmũ; aliàs ſi ſubſequatur eum (vt in noſtro caſu) nulla contrahitur cognatio ſpiritualis; & per conſequens nullum impedimẽtum impediens oritur ex tali catechiſmo, facto in Eccleſia poſt celebratum baptiſmum domi. Et ita fuit concluſum Romæ inter Dominos Abbreuiatores, teſte Hieronymo Paulo in Pract. Cãcellariæ, poſita poſt Pract. Benef. Rebuf. pag. 594. còtra Fel. qui tũc erat Auditor Rotæ. Idem tenet Armil. verbo Baptiſmus, nu. 55. Mandoſ. de Signat. grat. pag. 73. & dicit commune Vega, verbo Baptiſmo. caſu. 24. Nulla enim cognatio ſpiritualis cõtrahitur, niſi Iure id caueatur; vt palam eſt. At in toto Iure Canonico nullus eſt textus qui talem cognationem inducat, quando catechiſmus datur ſeparatim poſt baptiſmum. Secũdum requiſitum ad contrahendam prædictam cognationem eſt; vt catechiſmus fiat ſeparatim à baptiſmo, & non ſimul cum baptiſmo. Pro quo ſciendum eſt olim eſſe ſolitũ fieri catechiſmum ſeparatim a baptiſmo, quando veniebant adulti ex infidelitate, vel Iudaiſmo ad ſe baptizandum. Nam primò inſtruebãtur in Fide per 20. dies; & ſubſequebatur catechiſmus cum Compatribus, & adminiſtrabatur ante ingreſſum Eccleſiæ. Et poſt interuallum dierum, vel temporis, adminiſtrabatur Baptiſmus, cum aliis Cõpatribus; vt conſtat ex dicto cap. In catechiſmo. de Conſecrat. diſt. 4. cuius verba ſunt: *In catechiſmo, & in Baptiſmo, & in Confirmatione vnus Patrinus fieri poteſt, ſi neceſsitas cogat. Non eſt tamen conſuetudo Romana; ſed per ſingulos ſinguli ſuſcipiant.* Ecce quomodo ſeparatim, & ex interuallo adminiſtrabantur catechiſmus, & Baptiſmus, & cum diuerſis Patrinis.

3 Ex quo colligit Abbas ſic intelligendus in cap. Dilectus. num. 10. de Capel. Monach. hodie non contrahi cognationẽ ſpiritualem per catechiſmum qui datur ſimul cum baptiſmo. Quia duo illi actus, ſcilicèt catechiſmus, & Baptiſmus non reputatur niſi pro vno actu: ex eo quòd fiũt ſimul vno contextu, & cum iiſdem Patrinis: & catechiſmus eſt quid pertinens, & præambulans ad debite adminiſtrandum Baptiſmum; & ſic receſsit ab aula prædictus vſus antiquus vnà cum impedimento quod ex eo oriebatur. Quod ex eo patet; quia hodiè in diſpenſationibus quæ impetrantur pro cognatione ſpirituali contracta ex Baptiſmo, nulla fit mẽtio de altera, quæ contrahebatur olim ex catechiſmo. Quæ ſi adhuc maneret, & contraheretur, neceſſariò eſſet exprimenda: argumento. §. Affinitatis. Inſtit. de Nupt. Et notat Hierony. Paul. ſuprà, dicens multos ita tenuiſſe.

Aptum fortaſsè,& congruens eſſet; vt hodie etiam obſeruaretur mos antiquus, cùm aliquis adultus venit ad baptiſmum; vt docet idem Abbas ibidem. Quod mihi non diſpliceret, ſi conſuetudo non eſſet in contrarium. Sed quicquid ſit de Iure; hodiè indiſtinctè tam in adultis, quàm in paruulis communiter obſeruatur, ſimul nimirùm adminiſtrari Catechiſmum,& Baptiſmum; vt ego practicaui in quodam Turca ſeruo Domni Sebaſtiani Regis Luſitaniæ, qui fugerat è bello illo de Tremecen, & Fez; & fuerat captus per Baiulum, ſeu Iuſtitiam oppidi nũcupati Altura, in regno Valẽtiæ. Deinde fuit dono datus per Regem noſtrũ D.Philippum huis nominis ſecũdum, Monaſterio Vallis Chriſti Ordinis noſtri Cartuſien. qui tandem conuerſus ad noſtram Fidem,& per multos menſes inſtructus circa eam per quemdam monachũ dictæ domus; fuit per me baptizatus in parochia præfati oppidi de Altura, cuius tunc Parochus ipſe eram; & ſimul fuit etiam exorcizatus, & catechizatus, adhibitis ad omnia duobus tãtùm Patrinis. Fuit ei nomẽ impoſitum Ioannes Thomas.

4 Ex prędictis collige, quando obſtetrices baptizãt domi, pueros recẽter natos (quod ſolet frequẽter per eas fieri, etiam ſine neceſsitate,& malè) ſiuè poſteà baptizentur iterum ſolenniter cum conditione (Si non es baptizatus) prout alicubi ſæpè per parochos ignaros & imperitos, temerè fieri ſolet (quod dolentes referimus) ſiuè tantùm ſuppleantur ea, quæ deſunt, vtpote catechiſmi, exorciſmi, & vnctiones olei ſancti,& chriſmatis; nullam cognationem ſpiritualem contrahi inter tenentes rebaptizatum; & inter puerum, & parentes eius; vt & not. Beia ſup. verſ. Quod ſi ſub inde ſciſcitetur. nec inter aſsiſtentes præfatis ceremoniis,& catechiſmis: ſed tantùm cõtrahi in primo baptiſmo domi celebrato inter obſtetricem, & puerum, & parentes eius; quia obſtetrices nullum adhibent Patrinum. Si verò adhiberent, reuerà contraheretur etiam dicta cognatio inter Patrinos,& puerum,& parentes eius.

Quæ omnia numquam obliuioni tradas; quia ſunt quotidiana, & à paucis cognita, ſeu percepta.

SVMMARIVM.

1 *Accedens ad Baptiſmum fictè, licèt quoàd Eccleſiam ſit, & reputetur baptizatus: non tamen quoàd Deum.*

2 *Baptizatus fictè, compellitur ab Eccleſia ſeruare fidem.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 BAPTIZATVS, ſi non habuit intentionem ſuſcipiẽdi Baptiſmũ; ſed fictè acceſsit ad illum; non eſt quoàd Deum baptizatus; ſed quoàd Eccleſiã,& Forum exterius. Ita D. Tho. 3. par. quæſt. 64. art. 8. Sot. in 4. diſt. 1. quæſt. 5. art. 7. col. 3. & eſt cõmunis opinio Theologorum, teſte Victor. de Baptiſmo. quæſt. 31. Ratio eſt, quia in ſuſceptione cuiuſque ſacramenti ſemper requiritur intentio, tã in ſuſcipiente, ſi eſt capax rationis, quàm in miniſtrante: aliàs nullitèr datur, & nullitèr recipitur, ſecundùm eoſdem; iuncto Silu. verb. Baptiſmus. 4. quæſt. 13. & 14. poſt Palud. in 4. diſt. 6. quæſt. 2. art. 1. Petri Ledeſma de Baptiſmo. cap. 5. in fine.

Quare meritò ſunt reprehẽdendæ gloſſæ in cap. Sicut. 1. quæſt. 1. & in c. Solet quęri. verb. Implorandum. de Conſecrat. diſt. 4. & in cap. Maiores. §. fin. verb. Perdurare. de Baptiſmo; quæ voluerunt non requiri intentionem,& animum, ſeu voluntatem ex parte baptizandi, ſed tantùm ex parte miniſtri. Non enim ſufficit, quoàd Deum, vt quis voce tantùm conſentiat,& ſinat ſe baptizari. Vnde talis fictè baptizatus, non ligabitur Canonibus,& præceptis Eccleſiæ, quoàd Deũ; quia non eſt baptizatus, quoàd

Deum

Deum: cùm requiratur omnino intentio, & voluntas in adulto; cap. Aegrotantes de Consecrat. dist. 4. licèt quoad Ecclesiam habeatur vt verè baptizatus; cùm non iudicet nisi secundùm verba externa.
2 Vnde compelletur ab Ecclesia, seruare fidem, & legem Christi; vt in c. Inter Christianos. de Hæret. lib. 6. Et sic vidi decisum in tribunali Inquisitionis Valētinę, cū essem ibi vnà cū Domino meo D. Ioā. à Rojas, anno 1577. Fuerat enim captus quidam pirata Saracenus è ciuitate nuncupata Arger; qui aufugerat à Regno Valentiæ in dictam ciuitatē de Arger. Defendebat autem se, asserendo se non esse baptizatum, neque Christianum. Et casu, aiebat, quò essem baptizatus; id fuit, cùm essem paruulus (vt solent ceteri in dicto Regno baptizari) sed inuitis meis parentibus. Sed quia constitit eum fuisse filium cuiusdam noui Christiani; & in eo Regno omnes filios baptizari; licèt fuissent ex illis Saracenis; seu nouiter conuersis; fuit reputatus baptizatus; & consequenter fuit viuus concrematus; quia noluit vnquam suum errorem, & hęresim, seu apostasiam recognoscere.

BENEFICIVM, ET BENEFICIATVS.

SVMMARIVM.

1 *BENEFICIA duo non licet in Foro animæ possidere, si alterum sit sufficiens; etiam cum dispensatione: nisi fructus in causam piam conuertantur.*

2 *Dispensatio circa pluralitatem beneficiorum quid operetur in Foro exteriori.*

3 *Consuetudo & dispensatio ad plura beneficia simplicia obtinenda, quando excuset in Foro conscientiæ.*

4 *Confessarius quid debeat facere circa obtinentes plura beneficia.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 BENEFICIA plura obtinens, etiam simplicia, cum dispensatione ob suam tantùm vtilitatem; si alterum eorum est sibi sufficiens; non est tutus in Foro conscientiæ, quando fructus conuertit in causam non piam, licèt in Foro exteriori securus sit. Ita Panor. in cap. Conquerente. num. 2. de Cler. non resid. & in cap. In tantùm. num. 3. de Præb. & in cap. Extirpandæ. §. Qui verò. num. 46. in fine, eodem tit. & Nauar. in Manual. c. 25. num. 129. & sentit Innoc. in cap. Cùm iam dudum. num. 3. in fine cum sequenti de Præb. & docet optimè Selua de Beneficio. 4. par. quæst. 3. per totam.

2 Vnde obiter notabis dispensationem in prædicto casu obtentam, nihil aliud operari; nisi quòd vigore ipsius non poterit priuari aliis beneficiis, quæ habet vltra beneficium sufficiens. Alias posset; vt notat idem Abb. per tex. ibi in dicto cap. Conquerente. num. 2. vbi hoc valdè commendat. Et sic dispensatio tantummodò operatur in Foro exteriori, & non in interiori. Quod tenē fixum menti perpetuò; quia multi in hoc decipiuntur, putantes cū dicta dispensatione securos esse; etiam quoad Deum, vtcumquè, & quomodocumque fructus expendant. Idē docet D. Tho. quodlibeto. 9. quæst. 7. Archid. in cap. Non liceat. 12. quęst. 2. Ioan. Andr. in cap. Dudū. 2. de Electione; & Silu. in Summa verb. Beneficium. 3. quæst. 2.

3 Addens, non valere consuetudinem cōtrariam. Nec mirùm; quia consuetudo nō potest plus valere, quàm dispensatio, secundùm Nauar. in dicto cap. 25. nu. 128. nec è conuerso, seccundùm Abb. in cap. Quia in tantùm, num. 3. de Præb. Ratio est; quia est contra ius naturale (in quo Papa non dispensat; vt in princip. & in c. 1. dist. 13. probat etiam tex. in cap. Non est peccatum.

tum. 16. dist.) quòd quis sinè causa iusta, sed solùm ad satiandum suam cupiditatem plura occupet beneficia; de quibus alii pauperes Clerici viuere potuissent. Tum, quià Ecclesiæ, ad quarum vberiorem cultũ beneficia fuerũt fundata, priuãtur maiori seruitio: seruirent quippe alii in illis beneficiis, si sic per vnum non essent occupata. Tum, quia isto casu non solùm alteratur Iuris positiui dispositio; sed etiam Christi patrimonium iniustè dispergitur. Vnde cùm bona Ecclesiæ Papa sine causa alienare non possit sine graui peccato; vt dicit Archid. in dicto cap. Non liceat. & Silu. supra: multò minùs dare potest licẽtiam alteri ipsa dispergendi; argumento cap. Nuper. de Donation. inter vir. & vxor.

Nec prædictis obstat glossa in cap. Dudum. 2. verbo Retinere. de Electione, quę dicit, ab habente plura beneficia, quorum alterum sit sufficiens, non posse sinè mortali peccato aliud retineri: sed dispensatione reddi licitum, quod erat illicitum. Quã glossam dicit singularem, & communiter approbatam Nauar. cap. 25. num. 125. & Cons. 26. num. 1. de Præb. Ex qua habes, dispensationem circa pluralitatem beneficiorum, quorum alterum per se sufficeret ad vitam Beneficiati, facere de illicito licitum: & sic excusare in conscientia; maximè cùm per totum mundum contraria cõsuetudo circa pluralitatem simplicium beneficiorum obseruetur; vt dicit glossa verb. Intitulatam. in fine in dicto cap. Dudum. & glossa verb. de Iure teneri, in cap. Gratia. de Rescript. lib. 6. quam consuetudinem Papa scienter tolerat. Vnde si dictæ vniuersali consuetudini addatur specialis Papæ dispensatio; videtur quis tutus esse in conscientia. Aliàs Ecclesia deciperet impetrantes; quod non est dicendũ. Ad quid enim expenderet quis magnam pecuniæ quantitatem ad obtinendã à Sede Apostolica dispensationem circa dictam pluralitatem; si post obtentam non esset securus in cõscientia: cùm quoàd Forum exterius, tutus sit ex prędicta generali cõsuetudine? Nam respondeo primò prædictam generalem cõsuetudinẽ solùm excusare quoàd vtrumque Forum; cùm nullum beneficiũ est de per se sufficiens. Tunc enim licitum est habere plura simplicia beneficia: secùs si alterum per se sufficeret. Quo casu etiã quoàd Forum exterius, probata sufficientia vnius, non excusaret prædicta generalis consuetudo ex Concil. Trid. Sessione 24. c. 17. & ex dicta glossa, verb. Retinere. D. Tho. dicto Quodlib. 9. art. 15. Maiore in 4. dist. 24. quæst. 13. Bernard. Diaz in pract. cap. 42.

Secundò resp. quòd licèt impetretur dispensatio pro Foro interiori, intelligitur tamen esse concessa non ad luxum, & auaritiam, seu vanam pompam mundi (alias dico tibi, secundùm Host. quem refert Lauacrum conscien. c. 8. fol. 36. quòd sic dispensare, est cum licentia Papæ in infernum intrare.) Nec vt impetrans fiat absolutus dominus ad impendendum fructus beneficiorum in res illicitas, & prophanas. (Ad hæc enim nõ extenditur dispensatio; nec est, nec esse posset de mẽte Papæ, quòd velit suam dispensationem & licentiam extendere ad dissipandum Iesu Christi patrimonium; ex superiùs dictis) sed vt dictis Beneficiis, & eorum redditibus licitè vtatur, impendendo eos in res, & causas pias, & honestas, vltra ea quæ ad suum honestum statum conseruandum necessaria sibi erunt. Et cum hac intentione obtinens dispensationem, securus est. Et secũdùm prædicta, intelligẽda est Inno. doctrina, in c. Cùm ad monasterium. nu. 3. de Sta. Monach. vbi dicit, habenti plura beneficia sufficere dispensationem Papæ, etiã sine causa obtentam: cuius dicti meminit gl. 1. in Extrauag. Execrabilis. de Præb. Ioa. 22. Nam aliàs non esset quis tutus hodie in conscientia habens plura beneficia vltra vnum sufficiens, etiam cùm dispensatione sine causa. ex Abb. c. Conquerente. nu. 2. in fi. de Cleri. non resid. & Naua. c. 25. nu. 129.

Vnde obserua singulariter, dispensationem Papæ in isto casu posse iustificari, tam ex parte Papæ, quàm ex parte impetrantis, scilicet obtinendo eam, non ad splendidiorem victum, vestitũ, & famulatũ, & alia huiusmodi; sed ad largiùs ex fructibus erogandũ in pauperes, & opera pia; retento sibi tãtùm ad vitã decẽtem necessario, secũdùm Card. in Clem. gratię. de Re-

scrip.

ſcript. qui licèt loquatur de impetratione ſola Beneficiorũ abſque diſpenſatione: in quo ſenſu hodie poſt Concilium Trid. ſuſtineri non poteſt, ſecundùm Nauar. cap. 23.n.15. §. 11. & cap. 25. nu. 129. & Beiã 1. par. caſu 1. ex propoſitis. 22. Octo. 1581. p. 331. & 334. Tamen in impetratione diſpenſationis, puto veriſsimam eſſe opinionem Card. & ſic cum dicta intentione, licitam eſſe diſpenſationem, & poſſe in conſcientia retineri plura beneficia ſimplicia; licèt alterum ſit per ſe ſufficiens. Et ita poſteà in hanc ſententiam deflexit Nauar. in dicto numero 129. Et tenet expreſsè Fr. Ludou. Beia. Luſitan. ſup. pag. 335.

Ex quo colligitur, in vtroque Foro licitè poſſe impetrari, & retineri plura beneficia ſimplicia, licèt alterum ſit ſufficiẽs; dummodò duo concurrant; ſcilicèt quòd ſimul impetretur diſpenſatio à Papa ad ea ſimul retinenda. Secundùm, quòd impetrans habeat prędictam intentionem impendendi fructus in opera pia extra neceſſaria honeſtæ ſuſtentationi; & opere compleat. Nam ſi deindè id non exequatur; valebit quidem diſpenſatio: & conſequenter licitè retinebuntur prædicta beneficia; erit tamen in malo ſtatu, dùm non impenderit in opera pia fructus eorum.

4 Vnde Confeſſarius non poterit illum abſoluere; niſi reſignet beneficia ſuperflua; vel ſaltem impendat benè fructus præfatos: & hoc modo intellecta dict. gloſſa. verb. Retinere. in d. cap. Dudum. eſt veriſſima. Quæ retine mente; quia nullibi inuenies ſic explicatam. dict. gloſſam; & cum his poteris diſsidentes Doctorum opiniones ad concordiam reducere: & ſaluantur quàmplurimæ diſpenſationes circa hoc à Sede Apoſtolica impetratæ. Quoniam licèt impetrantes careant prædicta bona intẽtione tempore ſupplicatæ gratiæ: quia tamen ea eſt ſemper intentio Papæ, & in dubio eſt præſumenda: ideò ſaltem ex parte eius tales diſpenſationes debent iudicari legitimæ, & validæ. Vnde meritò dicit dicta gloſſa. verb. Retinere. diſpenſationẽ Papæ facere de illicito licitum.

Tandem circa pluralitatem beneficiorũ vide Panor. in cap. Extirpandæ. §. Qui verò num. 28. de Preb. Soc. & Ioan. Quintinum in repetit. cap. De multa. eodem tit. Selua. de Benefic. 3. part. quæſt. 3. & 39. Reb. in praxi Benefic. tit. de Diſpenſat. ad plura Benefic. pag. 366. Bernar. Diez in pract. Crim. cap. 42. cum ſua addit. Greg. Lop. in l. 3. tit. 16. Part. 1. Petr. Duen. in Regul. 71. Hieronymum Curiel. de Pluralit. Benefic. à principio, & noſtrũ Dionyſ. Cartuſ. in eodem tract. Et plures cauſas iuſtificantes prędictã pluralitatẽ vide apud Nauar. dicto cap. 25. num. 128. Vide etiam tria exempla in Prato Spirit. lib. 5. in Florib. de Apibus. capit. 6. 7. & 8. in quibus fuerunt quidam condemnati æternaliter propter dictam pluralitatem; quorum duo refert etiam Villegas. 5. parte cui titulus Fructus Sanctorum. titulo de Auaricia. Diſcurſo 6. §. El autor del Libro de Apibus.

SVMMARIVM.

1 *FRVCTVS Beneficii non exacti, ad quem pertineant: an ſcilicet ad hæredes Beneficiati defuncti; an verò ad ſucceſſorem eius in Beneficium.*

2 *Fructus qui conſiſtunt in pecunia numerata, diuiduntur pro rata temporis.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FRVCTVS Beneficii non exacti, in Foro exteriori pertinent ad futurum ſucceſſorem ex Motu Proprio Iulii. 3. incipit. *Cùm ſicut nobis*, edito anno 1550. & probatur argumẽto, l. Si vſufructuarius, aliàs ſi fructuarius. ff. Quib. mod. vſufruct. amittatur. Vbi fructus tunc dicuntur fieri fructuarii, cùm eos perce-

perceperit. Et tenet glossa 3. in cap. Si propter.de Rescript.lib.6.& in cap. Præsenti. de Officio. Ordin.eodem lib.& in l. 1. C. de Annon.ciuil. lib. 11. Pragmat. Sanctio. tit.de Annatis. §. Item quòd. & Doctores in cap.final.de Pecul.Cler.Dicit communem Alber.in l. Diuortio.num. 12. ff.Solut. matrim. Salic. in l. Si pater. C. de Vsufruct. Tiraq. lib. 2. de Retract. §. 5. glossa 4. vbi dicit sufficere hæredibus Beneficiati defuncti fructus esse à fundo separatos per defunctum; licèt non fuerint in horrea reconditi; contra glossam in dicto cap.Præsenti. Immò secundùm Naua. Conf. 9. de Dona. nu. 2. etiamsi non sint separati per defunctum, sufficiet si per colonos qui eos colligunt ea mente vt ex eis decimas soluant, sint collecti, & separati à solo.

In Foro tamen interiori fructus eius anni, quo Clericus mortem obiuit, indistinctè pro rata temporis ad defuncti heredes pertinent: licèt non fuerint à defuncto exacti: vt tenet idem Alber. vbi suprà, & Pet. Mattheus in Summa constit. Pontificum in annotatione ad dictum Motum Proprium. pag. 346. Vnde mirandum est, quare in conscientia non sit tutus, seruans præfatum motum proprium, & sic colligens sibi omnes fructus non exactos. Sed arbitror id constitutum fuisse à Papa pro bono pacis. inter Ecclesiasticos; & ad tollendas lites, quę quotidiè circa diuisionẽ horũ fructuum oriebãtur;& in odiũ, & pœnã negligẽtię prędecessoris Beneficiati.

Ratio est; quia cùm prędictus defunctus sustinuerit onera beneficii, ob quæ fructus sunt assignati: æquum erat, & iustum, vt diuiderẽtur pro rata temporis inter ipsum, seu hæredes; & successorem eius in idem beneficium.

2 Et aduerte, vbi fructus, siue redditus beneficii sunt in pecunia numerata; vt sunt redditus annui, & censualia: tunc etiam in Foro exteriori debere pro rata temporis diuidi inter hæredes Beneficiati, & successorem eius in beneficiũ; iuxta singularem distinctionem Ayoræ. de Partition.part.1. cap.9.fundatam in d.l. Diuortio. ff. Solut. matrim.de qua vide optimè per Valasc. de Partition. cap. 29. per totum, maximè à num. 9. Adde Coua.lib.1.Variar.c.15.

Sed Naua. Conf.61. nu. 5. & 6. de Præb. tenet cum communi, pertinere ad defunctum seu eius heredes, fructus collectos, & redditus debitos antè eius mortem: reliquos autem omnes ad successorem eius, non habita ratione partis anni, qua vixit: ita vt predecessor habeat illos, qui fuerunt collecti, vel cæperunt deberi intra tempus, quo ipse habuit beneficiũ;& reliquos successor. Quæ opinio magis mihi placet;si constiterit de iuridica defuncti diligentia, per intimationẽ mandati Iudicis, circa debitores cẽsualiũ, & ita practicatur: maximè quia est conformis diuisioni, quæ fit inter vsumfructuarium finito vsufructu, & proprietarium.

SVMMARIVM.

1 *CANONICVS, & Beneficiatus qui non sunt in choro per totas horas: sed sine causa iusta exeunt ab ipsis sumpto puncto: licèt in Foro exteriori excusentur; non tamen in Foro conscientiæ.*

2 *Idem dic de Canonicis, qui residendo nouem mensibus, absunt ab aliis sine iusta causa, & lucrantur totam massam, seu præbendam.*

3 *Qui se absentat tantisper à choro, causa recreãdi animum à longo officio, excusatur.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 CANONICVS, & Beneficiatus, qui accepit punctum horę Canonicæ, & statim exit à choro sine causa; verbi gratia, ad deambulandum, vel ad negotia propria, vel secularium; non pia, sed prophana; nec pro Ecclesiæ suæ vtilitate: licèt de con-

de consuetudine, & statutis Ecclesiæ lucretur nihilominus distributiones in Foro exteriori; nec in eo possint ei denegari.

In Foro tamen conscientiæ tenetur eas restituere; quia talis consuetudo, vel statutum est irrationabile, & contra mentem legantium eleemosynas pro prædictis distributionibus quotidianis. Ita singulariter Palud. in 4.dist.15.quęst.5.art.3. Conclus. 9. vbi inquit teneri Canonicum adesse integræ horæ, vel recompensare suam absentiam aliquo alio opere pio; aliàs non excusari quoàd Deum, quacumque consuetudine in contrarium, vel statuto Ecclesiæ, non obstante: cuius numquam fuit talis mens, vt quem licentiaret irrationabiliter. Sequitur Lap. allegat. 42. Milis in Repert.vers. Consuetudo non valet, quòd destributiones &c. Mãdosad Lap.allegat. 35. in penult.addit.& Nauar.in c.Quando. de Consecrat.dist. 1.notab. 5. num. 19.& nobilis Bernar.de Sãdoual. tit.Del officio Ecclesiastico. 6.part.cap.15.& facit Fel. in cap. Cùm omnes. nu.32. in fin.de Constit. vbi dicit licentiam Prælati non sufficere, vt quis causa vagandi possit à beneficio abesse.

2 Idem dic de ea consuetudine, quæ habet, Canonicum residẽdo in Ecclesia per nouẽ menses; reliquos tres lucrari; etiã si non resideat. Nam intelligenda est; dummodo absentia sit pro negotiis Ecclesię, vel aliis piis, & Deo, & proximo congruis: aliàs secùs. In quo maximopere errãt quãplures Canonici. Ideò tene prędicta menti affixa.

3 Limitarem tamen primum dictum, vt non procedat; quando Canonicus, & Beneficiatus exeunt à choro defessi officio prolixiore, causa reficiendi tantisper animi, & statim redeunt. talis enim absentiã non est irrationabilis; sed fragilitati humanæ congrua, & sæpè necessaria.

SVMMARIVM.

1 *CLERICIS in Foro exteriori licèt thesaurizare. Secùs in Foro conscientiæ. Nam tenentur ad eleemosynas faciendas de superfluis sub pœna peccati mortalis.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 CLERICI de iis, quæ sibi super sunt ex redditibus Ecclesiasticis, vel quę quoquo mòdo acquirunt ratione suorum Beneficiorũm, licitum est in Foro exteriori thesaurizare, emendo nouos census ac redditus perpetuos; & sic augere suos redditus, & ditari. Hoc passim & sine vllo scrupulo practicatur inter Ecclesiasticos (quod sine cordis dolore & pudore referre nequeo.) Nam nec ipsi de hoc se accusant apud Confessarios; nec Confessarii morsu aliquo consciẽtie vrgentur. Immò apud vulgus ęstimantur prædicti Clerici valdè prudentes, & ab eo honorantur.

In Foro verò conscientiæ, prædicta non licent; & ideò non sunt in tuto statu. Quod aperte colligitur ex iis, quę dicemus, ver. Testamentum.Diff.11.& verb. Obligatio. Diff.20.& verb.Donatio. Diff.7. Si enim Clerici non sunt domini absoluti ac liberi redditũum suorum Beneficiorum, tenẽturque facere eleemosynas de iis, quæ sibi supersunt; vt verb. Testamentum. dict. Diff.11. Nec possunt augere suum statum, incedendo pompaticè, siue cum ostentatione & magnificentia; vt diuites seculares; vt Differen. sequent. Nec possunt facere ex illis donationes suis consanguineis; vt verb.Donatio.dict. Diff. 7. Ad quid igitur obsecro thesaurizant? Ad quid auaritiæ student? Non nè omne id, quod impendũt in emptiones censualium, subtrahunt pauperibus? Certè ita est. Audiat obsecro lector. D. Aug. serm.219.de Tempo. Quicquid, inquit, nobis Deus plusquam opus est dederit; non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum transmisit. Quod si non dederimus; res alienas inuasimus. Idem, sermone 37. ad Eremitas sic ait, Memen-

Mementote quòd pauperem vitam Sacerdos gerere debet. Quod superest prçter victum & vestitum, pauperibus dare non differat; quia omnia, quæ habet, pauperum sunt. Item Vrbanus Papa. in cap. Videntes. 12. quæst. 1. ad fin. dicit, *Ipsæ enim res, fidelium oblationes appellantur; quia Domino offeruntur*. Et additur in Originali Epistola vt refert noster D. Ant. Molina in suo Instructo. Sacerd. tracta. 2. cap. 15. §. 3. ad fi.) Non ergo debent in aliis vsibus, quã Ecclesiasticis, & prædictorum Christianorum fratrum, vel indigentium, conuerti; quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad prædictum opus explendum à Domino traditæ. Si quis autem (quod absit) secùs egerit: videat ne damnationem Ananiæ, & Saphiræ percipiat; & reus sacrilegii efficiatur: sicut qui pretia prædiorum fraudauerunt. Item D. Grego. in cap. Quia tua fraternitas. 12. q. 1. *Omne*, (inquit) *quod superest necessitatibus; in causis piis, & religiosis erogandum est; Domino magistro dicente, Quod superest, date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis*. Deinde D. Bernard. (vt habetur in Lauacro conscien. c. 8. fol. 39.) sic ait: Omnis redditus beneficiorum pro nomine Christi sunt; eò quòd Christus pretioso suo Sanguine, huiusmodi promeruit. Ideò de illo Clerici Sacerdotales non debent thesaurizare, nec consanguineos ditare, neque meretrices vestire, nec in deliciis & voluptatibus bona cõsumere; sed moderatè ex his redditibus debent viuere, & superfluum piè in manus pauperum & Christi fidelium elargiri, ac Baccalarios pauperes iuuare ad Magisteriũ, & Magistros inopes ad Doctoratũ; ad sanctæ matris Ecclesiæ decorem, & Fidei catholicæ defensioné. Nam quicquid præter necessitatis victum, & simplicem vestitum retines; tuum non est; rapina, & sacrilegium est. Tandem idem Bernard. in Epist. ad Henricum Senonensem, sic ait; Clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt, Nobis fame & frigore laborantibus, quid conferunt tot mutatoria seruata in domibus vestris? Nostrum est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur; quod inaniter expenditis: nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis; dum vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Huc accedit, quòd hæc omnia non negotiationis studio, nec proprio manuum exercitio elaborastis, sed nec iure hæreditario possidetis. nisi fortè in corde vestro dixeritis, Hæreditate possideamus Sanctuarium Dei. Hi omnes in futuro stabunt in magna constãtia aduersus eos, qui se angustiauerunt: stante pro eis Patre orphanorum & iudice viduarum, & dicente, Quod non fecistis vni ex minimis meis, nec mihi fecistis.

Ex his satis liquet, in quanto periculo damnationis perpetuæ existant præfati Clerici thesaurizãtes. Si enim omne quod eis superest sine vlla restrictione tenentur sub peccato mortali, in eleemosynas expendere, vt sine contradictione docent citati sup. Diff. 11. v. Testamentũ. vers. Pro quibus facit. sequitur nullo modo posse ab eis, ex eo quod eisdem superest cẽsualia emi. Nec eis proderit excusatio, quã aliquando ab eis audiui, dicentibus id facere; quia nesciunt quid possit eis reliquo vitæ tempore contingere; quasi redditus quos habent perpetuos, possint eos deficere, si tamen benè vixerint. Itaque attendant hæc Confessarii prædictorum Clericorum; & caueant, ne peccata illorum humeris suis imponant; reddituri de eis in futuro tremẽdo iudicio rationem. Et põdera ex verbis D. Bern. sup. relatis; quòd si illi qui suos redditus vanè & superfluè expendunt; ita vt ex eis nihil remaneat pro faciendis eleemosynis; exponunt se periculis; in quanto magis discrimine erũt, qui dictos redditus ob auaritiã nolunt expendere; sed recondunt; vel cum eis alios acquirunt de nouo, vt sic diuites fiant, ex quo omnino pauperes defraudantur? Magis enim peccat, qui auarè retinet bona, & nullum bonum fructum ex eis consequitur, quàm is qui prodigè ea expendit; secundùm. D. Tho. 2. 2. quæst. 119. art. 3. ad primum. Faciunt pro dictis supra, quæ tradit noster D. Ant. Molina. in suo Inst. Sacerd. tract. 2. c. 13. & 14. & D. Hiero. in Epist. ad Nepotiã. de Vita Cler. Negotiatorum,

tiatorem (inquit) Clericum, & ex inope diuitem factum, quasi quamdam pestem fuge. Ignominia Sacerdotum est, propriis studere diuitiis.

Obserua tamen reseruare fructus vnius, vel duorum annorum, non ob auaritiam, sed ad futuras verisimiliter contingentes necessitates ægritudinum, litium, annorum infructiferorum, & id genus aliorum, licitũ esse, & prudenter factum; vt consuluit sanctus Ioseph Patriarcha Pharaoni, Genes. 41.33. & docet D. Thom. 2.2. quæst. 32. art. 5. Naua. lib. de Redditibus. q. 1. monito 25. num. 2.

Potest etiam cumulare paulatim id quod necessarium est matrimoniis aliquot piis contrahendis, aut fabricãdis Ecclesiis, Sacellis, Collegiis, Hospitalibus, aliis-ve piis operibus, vt notat idem Nauar. loco proxime citato. Non tamen placet cautela quam ibi præstitit (saltem quoad Forum interius de quo loquimur) videlicet vt quamprimum poterit, faciat aliquam donationem inter viuos irreuocabilem, ne morte preoccupatus, intestatus decedat; & sic omnes eius pie intentiones euanescant; quia sufficit quoad Deum, vt hac mente cõgerat. Prædicta procedunt in eo qui ex superfluis verisimiliter potest efficere, quod mente concepit, & firmiter facere proponit. Nam si parum superfit, debet illud statim expedere, post reseruata ad futuras verisimiliter contingentes necessitates; quia non debet sibi statuere vitam longam, cũm hora mortis incerta sit. Itẽ procedunt in eo qui determinatè proponit superflua impendere in hoc, vel illud opus pium, & cum hac intentione ea congerit. Aliàs non excusaretur coram Deo; quia si aliter diceremus, nullus Clericus peccaret mortaliter non faciendo eleemosynam ex superfluis; cũm nullus sit qui non habeat in animo, saltem virtualiter, ex suis bonis facere aliqua opera pia tempore mortis; mandando ea fieri in vltima voluntate.

10 Denique hanc partem tamquam magis communem, & veriorem, & sacris Canonibus omnino conformem, latè defendit Frater Ludouicus de Beia in 2. par. casuum conscien. casu 2. ex propositis die 29. Octobris anni 1583. à pag. 415. vbi pag. 429. refert 30. Doctores qui eam tuentur; videlicet Clericos diuites, superflua in pauperes, vel alia opera pia non distribuentes; sed, vel illa thesaurizãtes, vel in profanos vsus dispergentes, mortalem culpam incurrere; & ad restitutionẽ teneri, si malè ea consumpserint. Constat hoc præcipuè ex Diuo Thom. 2.2. quæst. 43. art. 8. in corp. in prin. & quæst. 86. artic. 2. in corp. & quæst. 87. art. 3. ad. 1. & artic. 4. ad 4. & quæst. 119. art. 3. ad 1. & ex iis quæ dicemus verb. Testamentum. Differentia 10.

Adde quæ refert Lauacrum conscientiæ cap. 8. fol. 38. ex lib. de Apibus. Narrat enim de quodam Philippo Cancellario Parisiensi qui post obitum suum apparuit Magistro Arnoldo Episcopo Ambienensi, dicens; Ego sum Philippus misertimus Cancellarius Parisiensis, æterna, & amarissima morte damnatus. Dixit Episcopus, Huius damnationis quæ est causa? Respondit, Tres sunt causæ. Prima est, recẽtes annuos fructus contra pauperes tumidè reseruaui; vèteres quos habui, in vsus pauperum non distribui, cũm tamen illorum essent. Secũda, quia pluralis in beneficiis fui. Tertia, quia vitio luxuriæ multo tempore laboraui.

SVMMARIVM.

1 *PERSONAE Ecclesiasticæ in dignitate constitutæ, an possint se tractare cum pompa seculari.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EPISCOPI, Abbates,& ceteræ personæ Ecclesiasticę in dignitate cõstitutæ,quoad Forum exteriorem possunt se tractare cũ põpa, & ornatu sęculari.Idq; nedum multi concedũt, sed & laudãt eos sic incedétes;quia asserũt sic æstimari à Principibus ,& aliis secularibus,esseq; vtile id Ecclesię,vt sic honorentur; quandoquidem in eis nõ est tanta virtus,& sanctitas, vt ex ea sola,eis reuerentiã exhibeant.

In Foro verò conscientiæ,nullo modo id eis licet. Pro cuius rei confirmatione sufficit contrarium esse nouissimè in Concilio Tridentino præceptum Sessione 25.c.1.de Reform. Ibi: *Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi,non solùm iubet vt Episcopi modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint: verùm etiam in reliquo vitæ genere,ac tota eius domo caueãt, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum;quodq; non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptũ præ se ferat.* Et paulò inferiùs, *Quæ verò de Episcopis dicta sunt, ea non solùm in quibuscumque beneficia ecclesiastica, tam secularia, quàm regularia obtinentibus, pro gradus sui conditione obseruari; sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit.* Hactenus Concilium. Et miror valde quòd stante præfato præcepto Conciliari,& in re tam graui,tamq; pauperibus præiudiciali, & statui Ecclesiastico cõtraria, qui verbo & exemplo docere debẽt harum pomparum,& vanitatũ Mundi contemptum; sint viri aliqui docti,& religiosi, qui audeant dicere hanc Concilii doctrinã esse de honestate,& perfectione,non tamẽ de præcepto: cùm Concilium apertè dicat, *Non solùm iubet*, &c.quæ enim sunt perfectionis,& consilii,non iubentur,teste Diuo Paulo 1.Corint.7.23. vbi loquens de celibatu,& statu castitatis, ait: *Præceptum Domini non habeo; sed consilium*,&c.

Et pro prædictis faciunt notata verbo Donatio. Differentia 7. & illud August. Sermone 37. ad Eremi. *Mementote quòd pauperem vitam Sacerdos gerere debet.* Nã si pauperem, ergo non magnificam , sicut diuites sæculi ducunt. Facit etiam D. Bern. in Epist.ad Henricum Senonen. cuius verba habes in præcedenti Differentia, vbi dicit esse in periculo damnationis æternę,qui omnes redditus Ecclesiasticos impendunt vanè,& superfluè; ita vt nihil eis ex illis superſit,vt possint facere aliquas eleemosynas. Et in Epistola ad Fulcon. *Conceditur tibi si benè deseruis,vt de altario viuas;non autem vt de altario luxurieris , de altario superbias; vt inde cõpares tibi frena aurea; sellas depictas, calcaria deargentata, variã supellectilem,ornatu purpureo diuersificatã: sed vt habentes alimẽta,& quibus tegamur, his contenti simus.* Et probat latè Dom.Barthol.de Martyrib. in suo Instruct. Pastor. & noster D.Ant. Molin.in suo Instruct. Sacerd. tracta. 2.cap. 13. &. 14. vbi §. 2. hoc temperat,dicens eos qui non pollent tanta sanctitate, vt ex se ipsis honorentur ; posse se gerere cum aliqua auctoritate , & apparatu moderato , vt sic à mundanis honor debitus eis præstetur. Quod intellige quãtum ad familiam, & suppellectilẽ domus, vt satis ibi ex notatis per eum colligitur: quem in hoc sequor libenter ; dummodò (vt idem autor dicit) super præfata moderata ostentatione priùs consulat aliquot Religiosos, & personas peritas, Deumque timentes. In re enim tam graui, vbi potest periculum adire salus animæ, non est expediẽs, vt quis faciat id ex suo solo Marte. Et ita faciendo,non obsistet præcepto Cõcilii; & excusabitur coram Deo.

BONA.

SVMMARIVM.

1 BONA, *vulgo dicta* mostrenca, *in Foro exteriori, sunt Dominorum loci, vbi inueniuntur. Secus in Foro conscientiæ.*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 BONA, vulgò dicta *mostrenca* (quę sunt animalia, sc. equi, equę, muli, & similia, quę per euentum, seu fortunâ deperduntur) tamquam aberrantia, & dominum incertum habentia; in quibusdam Regnis & Prouinciis, lege lata, vel de consuetudine, fiunt dominorũ illius Prouincię, seu territorii, vbi inueniuntur, secundùm Bened. in cap. Rainuntius. verb. Et nomine Adelasiam. num. 939. de Testam. Medi. in Instruct. Confess. c. 14. §. 33. reg. 5. in fi. Lud. Lop. 2. par. cap. 2. vers. Igitur propter hęc, Rebel. in Prelud. Oblig. Iust. q. 15. n. 15. Adde l. 6. tit. 13. lib. 6. Nouę recop. & l. 1. tit. 12. lib. 6. Ordin. quę prædicta dispo-nit, dans formã, & modũ qui in istis bonis aberrantibus seruari debeat: cuius meminit Couar. in Reg. Peccatum. 3. par. §. 1. num. 5. vbi tractat de Iustitia harum legum, seu cõsuetudinum, quoad Forum conscientię. Et tandem resoluit solùm procedere quoad Forum exterius.

Nulloquè modo defendi posse in animæ iudicio. Nam in conscientia tenentur præfati domini ea restituere suis dominis, si postea appareant, & ea repetant: non obstante præconio, & etiam sententia, si per eam dicta bona ipsis dominis terrarum adiudicata essent. Idem tenet Rodrig. in Summa verb. Restitucion. c. 42. conclu. 2. Nulla enim hic culpa ex parte dominorum dictorum bonorũ apparet, ob quam suis dominiis priuari debeant: nec vlla vtilitas Reipu. considerari in hoc casu potest, ob quam iustificari prædictę leges possint. Quare meritò de iustitia prædictarum legum dubitauit Chasan. in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 1.

Hinc caueat Lusitanus a sua ordinatione, quæ est lib. 3. Ordin. tit. 94. §. 3. cuius meminimus verb. Præscriptio. Dif. 2. in fi. quæ etiam disponit circa pręfata bona, quæ in illo Regno dicuntur bona *do vento*. Nullo quippe modo seruanda est in Foro animæ, per dicta supra.

Et obserua non esse expectandum in hoc casu, quoad Forum animæ, vt dominus ea bona repetat in Foro iudiciali; vt non rectè sentit Couar. sup. in fi. Quin immò per ordi. Lusit. lib. 5. tit. 62. §. 3. nulla expectatur requisitio domini, etiam in Foro iudiciali. Inquit enim, *E todo aquelhe que achar aue albea, ou outra qualquer cousa; tanto que souber cuja he lba entregue logo; posto que requerido nao seja.*

SVMMARIVM.

1 *FILIVSFAM. in bonis aduentitiis an debeat dare patri vsumfructum eorum, in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FILIVSFAM. in bonis aduentitiis, quæ aliunde, quàm à patre, & ex bonis eius, & ob gratiam illius potissimùm acquirit (qualia sunt bona, illi hęreditario iure à matre, aut à suis cognatis, aut amicis, & suo labore, arte, vel industria acquisita) habet proprietatẽ tantùm; vsumfructum verò pater, quamdiu viuit, l. Non solùm. §. Sin autẽ. & l. Cùm oportet. C. De bonis quæ liber. & hoc regulariter & de Iure communi.

Quò fit vt ea quæ filiusfam. acquirit ex dicto suo labore, arte, seu industria, teneatur tradere patri, vt vsufructu eorum in vita eius potiatur. Quod verũ est in Foro iudiciali; adeò quòd neq; per momentũ ei acquiratur, l. Placet. ff. de Acquirend. hæredit.

In Foro verò conscientiæ, cùm de Iure naturali filius nõ debeat patri vsumfructũ bonorũ sic acquisitorum, nõ tenetur illa patri tradere, secundùm Pet. à Nauar. tom. 2. de Restit. lib. 3. cap. 1. num. 69. & 70.

Sed contrarium est verius, & tenendum secundùm Silu. quem refert, & sequitur Nauar.

Nauar.cap.17.num. 144. Ratio est, quia talia bona sunt patris quoad vsumfructum, per prædicta iura. Ergo ex ipsis non potest filius quicquam accipere, vel retinere, nisi furtum committendo.

Nec obstat, nec concludit ratio Petri à Nauar.suprà relata. Quia licèt de Iure naturali, filius non debeat patri vsumfructum bonorum aduentitiorum; debet tamen illum de Iure positiuo; & hoc sufficit, cùm leges iustę, non fundatæ in præsumptione, regulariter obligent, etiam in conscientia; vt habes in verbo Lex. Diff.11.

SVMMARIVM.

1 BONA, *vulgò de* Realengo, *seu immobilia, nõ possunt vltra annũ per Ecclesias possideri in Foro exteriori. Secùs in conscientia.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 IN quibusdam Regnis; vt Valentię, & in regno Lusitaniæ, & Maioricarum, & quibusdã aliis, est lex prohibens ne bona immobilia, maximè vulgò dicta de *Realengo*, transferantur in Ecclesias, vel Monasteria, vulgò *à mano muerta*, sine licentia expressa Regis, sub pœna priuationis eorũ bonorum, & etiã pretii quoad venditores, seu translatores in dictas personas, & loca: & hoc præcipuè statuitur in illis bonis, vbi Reges habent aliqua tributa, vel quartam partem fructuum; quę in Lusitania dicuntur bona *de Reguengo*. Quæ quidem lex, vltra quòd est grauis nimis, & onerosa ipsis Ecclesiis, & contra libertatem, & vtilitatem Ecclesiæ facta; & consequenter nullo modo in Foro animæ obseruãda: nihilo minùs hoc Iure in Foro exteriori multa Regna vtuntur.

Aliqui putant esse prædictam legem iustam, & obseruãdam; quia cùm sit antiquissima, & eius memoria non existat; credendum est per gratiam, & priuilegia Summorum Pontificum, & in remunerationem seruitiorũ ipsi Ecclesiæ Romanæ per illos Reges factorum, editam fuisse. Argumẽto l.Hoc Iure.§.Ductus aquæ.ff.De aqua pluuia arcẽd.& cap.Super quibusdam.de Verbor.significat.

Sed contra eos facit discordia habita super hoc, inter Papam Paulum 5. & Dominationem Venetiarum anno 1606. & tale priuilegiũ nõ est presumẽdũ cõcessum vmquã fuisse per ipsos Sũmos Põtifices. Facit etiam lex prędicti Regni Portugalię super hoc edita, quæ est lib.2. Ordi.tit.18. in qua apparet totum eius fundamentũ in eo consistere; scilicet in eius antiquitate, & in praxi esse obseruatam, & ab Ecclesiis ei numquam impugnatum esse. Quasi particularium Ecclesiarum negligentia, & timor cadendi à gratia sui Regis, sit sufficiens titulus ad præscribendũ tale Ius, tam grauatoriũ ipsis Ecclesiis. Quod nullo modo est dicendũ.

Quare dicta lege non obstante, poterunt Ecclesię quęcumquè bona immobilia, tuta conscientia acquirere, & possidere.

SVMMARIVM.

1 BONA *malè ablata, vel inuenta, si sint incerta, in Foro exteriori debent per Episcopum distribui. In Foro verò cõscientiæ, possunt per ipsum ablatorem, seu inuentorem distribui.*

2 *Distributio malè ablatorũ, seu inuentorũ incertorũ, de quibus cõstat in Foro cõtẽtioso, si fiat inconsulto Episcopo, valet; licèt possit puniri ab eo, si distributor sit Confessarius, vel alius Commissarius, & in Synodo id sit prohibitum.*

3 *Episcopus potest in quatuor casibus tantùm se intromittere circa distributionem incertorum. Vide hic remissiuè.*

4 *Inuentori incertorum potest Confessarius dare in eleemosynam aliquam partem inuẽti: non tamen latroni, ex ablatis ab eo.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 DISTRIBVTIO, seu veriùs restitutio malè ablatorum, personis incertis faciēda; in Foro interiori fieri potest, incōsulto Episcopo, per Partem, vel eius hæredes, seu testamentarios, secundùm Silu. verb. Restitutio. 8. quæst. 5. & satis probat text. in cap. Cùm tu. de Vsur. & ita procedit opinio Archid. in in cap. fin. de Testam. lib 6. & in cap. Non sanè. 14. quæst. 5. Anchar. in cap. 2. de Pœnit. & Remissio. eodem lib. Panor. in cap. Sicut dignum. num. 8. de Homi. & in cap. Cùm sit. num. 7. de Iudæ. & aliorum, quos refert Fel. in dict. cap. Cùm sit. num. 4. de Iudæis. Idem dic de distributione bonorum inuentorum incertorum, secundùm Nauar. cap. 17. num. 92..

At distributio eorum, de quibus in Foro contentioso constat; fieri non potest ab eo cui commissa fuit, inconsulto Episcopo, secundùm Felin. sup. nu. 6. vbi dat rationem; nempe quia vtriusquè interest mandatarii, scilicet propter animam mandātis; & Episcopi, propter interesse pauperū. Hinc est quod in aliquibus Episcopatibus per statuta Synodalia, vel aliàs, est reseruatum peccatum non distribuentiū bona incerta, quæ habent restituenda. Hoc etiam est certum; scilicet posse ab Episcopo cogi sub censuris negligētes; vt faciāt dict. distributionē; vt probat dict. cap. Cùm tu.

2 Cēseo tamen quòd si distributio eorū, de quibus in Foro contētioso cōstat, fiat incōsulto Episcopo, valeret; prout sentit Rebel. de Oblig. Iust. 1. p. lib. 2. q. 12. n. 25. Quāuis posset mandatarius, vel Cōfessarius puniri, vel mulctari per Eposcopum, si sit ibi statutum Synodale eam prohibens, eo inconsulto.

3 Adde Silu. & Naua. & Rebel. sup. nu. 23. vbi ponūt quatuor casus, in quibus Episcopus potest se intromittere in distributionē bonorum incertorum; extra quos non pertinet ad eos talis distributio.

An autem ex his bonis distribuendis possit distributor aliquam partem sibi, vel consanguineis, & familiaribus, si sint pauperes, capere, vel elargiri: Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 5. affirmatiuam tenet. Soto verò lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1. col. 11. §. Vtilior autem. idem admittit; sed cum temperamento: nempe dummodò sit paternissima, & clarissima eorum necessitas: idque fiat authoritate Episcopi, vel Confessarii. Quorū opinionem verā censeo, si bona distribuenda sint de inuentis, & deperditis, de quibus diximus verb. Restitutio. Dif. 5. & verb. Excommunicatio. Dif. 10. vel de capellis, vel relictis in testamentis, & similibus. Si verò sint furto ablata; negatiuam teneo, & sentit Silu. verb. Restitutio. 3. q. 7. §. Quintum. ne ex malitia sua commodū vllo tempore ipsi fures consequantur. Sufficiat ipsis, posse restitutionem differre propter suam paupertatem, donec ad pinguiorem fortunam deuenerint, vel vsque ad tempus mortis. Effectus horum maximus est; quia primo casu fiunt verè domini illius partis, & eleemosynæ sibi applicatæ: adeò vt neque teneantur eam amplius restituere, licèt ad pinguiorem deuenerint fortunam; vt docet Armil. Aur. verb. Furtum. num. 10. Iul. Clar. eod. verbo §. Sed vidi. Silu. verb. Restitutio. 8. quæst. 4. & Coua. Regu. Peccatum. 3. par. §. 1. nu. 3. Rebel. post Soto de Oblig. Iust. lib. 2. q. 12. nu. 23. quia alioquin non fuisset eleemosyna, nec dominis spiritualiter profuisset. Quod secùs est in secundo casu, vt prædiximus. Et ita intellige Fratrem Man. Rodrig. verb. Restitucion. cap. 41. conclusione 11. vbi primò tenet nobiscum. deinde addit, quòd si cum magna humilitate, faciant traditionem seu depositum de omnibus furto ablatis, in manibus Confessariorum; tūc poterit dari aliquid eisdem in necessitate positis. Quod vix in practica continget. Quis enim fur in necessitate positus, offert furta Confessario; & ita contritus & humilis expectabit misericordiam eiusdem Confessarii; cùm aliàs sciat excusari tunc ad restitutionem? Et quamuis ita euenisset: certè non debet ei dari eleemosyna absolutè de talibus furto ablatis; sed tantùm donec ad pinguiorem fortunam venerit, vt supra diximus. Et ita intellige Rebel. vbi supra. num. 18. vbi addit ex Pet. Naua. & Silu. v. Restitucio. 8. n. 5. & aliis, q̄ licèt bona incerta, quę inueniuntur,

 nemo

nemo sibi tamquam pauperi applicare debeat absq; consilio, & authoritate Episcopi, vel Confessarii;vt Soto suprà, & alii dicunt: si tamen secùs faciat;modò verè pauper sit; excusabitur tam à peccato, quàm à restitutione:quod & nobis placet:quia prędicta applicatio cum authoritate Episcopi, est de consilio; vt sic pauper securus sit omni tempore à restitutione,etiam si dominus postea appareat. Aliàs tenebitur restituere in vtroque Foro; vt idem Rebellus testatur sup. num. 19. & optimè quidem. Adde notata verb. Vsura. Diff.6.

SVMMARIVM.

1 *INVENTOR rei alienæ,tenetur facere diligentias pro domino quærendo.*

2 *Res inuenta, seu eius valor, si dominus ignoretur,est in pauperes distribuẽda in Foro exteriori: sed in conscientia potest inuentor eam sibi retinere.*

3 *Distributo in pauperes valore rei inuentæ; si dominus appareat, an sit securus distributor.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 INVENTOR rei alienæ, tenetur facere diligentias ad quærendum dominum rei; vt est communis opinio: de qua per Nauar. cap. 17. num.170. Sotum lib.5.de Iust.quæst.3.art. 3. Lopez 2.par.sui Instruc.Cõf.c.2. vers.Et quidem. Aliàs furti reus habetur: vt per eosdem, & P.Fern.Rebel.de Obliga. Iust. lib.2.quæst. 12.num.20.

2 Quòd si facta inquisitione, dominus rei non inueniatur: in quibusdam Episcopatibus per Statuta Synodalia, debet res afferri ad Episcopum, vt pretium eius in paupe res distribuat: vt diximus Diff.præced. Nomine autem pauperum intellige etiam Monasteria,& Ecclesias indigentes: & pro dicendis Missis pro animabus dominorum, & aliorum defunctorum, & etiam patiẽtes necessitatem;secundùm suum statum;vt notat Rebel.sup. num. 12.

Prædicta tamen intellige procedere in Foro exteriori, in quo res inuentæ, & domino carentes,sunt pauperum. arg.c. Cùm tu. de Vsur. & Auth. Omnes peregrini. C. Commu.de Succes. & est communis opinio Doctorum in dict.cap.Cùm tu. probat Bart.in l.Qui falsus.§.Qui alienum.num.4. ff. De furt.D.Thom.2.2.quæst.63.art.5. ad quintum.Couar. in Reg. Peccatum. 3.par. §.1.nu.2.& Rebel. sic intelligendus, post plures à se citatos loco superiùs relato.n.3. In Foro verò conscientię potest inuentor eas sibi retinere;nedùm cùm est pauper vt dicit Silu.verb. Inuenta.num.2.& verbo Restitutio.3.quęst.7.Dicto 5.& Naua.cap. 17.num.93. sed etiam si non sit pauper,secùdùm Soto sup.& Paul. a Palacios in Annota ad Summam Caiet. verb. Inuentum. Idem post Sarmiento, Pet. a Nauar,& Lopez sup. tenet Rodrig. verbo Restitution. cap.41.concl.3.& Medin.in Sum. fol.168. Potest inquam illas retinere non tamquã dominus earum; sed vt depositarius,donec appareat dominus:per notata à Rebel.sup. num.19. Vno tamen casu erit inuentor in vtroque Foro securus,etiamsi posteà compareat verus dominus; scilicet quando est pauper,& vt tali contulit Episcopus inuentum, per notata à Soto infr. Nec in hoc casu sufficeret quoàd Forum exterius applicatio facta eidem per Confessarium: quia ea tantùm prodest pro Foro conscientiæ.

Aduertendum tamen est, in quibusdam Regnis, vt Castellæ,& Lusitaniæ, lege lata res inuentas fieri Regis, si post factas debitas, & ordinarias diligentias dominus non appareat (sicut diximus de animalibus perditis, Differ. 1.) Adeò quòd etiam si dominus posteà appareat, nihilominus non teneatur in Foro exteriori, seu iudiciali eas restituere. Quas leges esse tantùm pro Foro exteriori, & non pro interiori docet

docet Mercado. tract. 4. de Restitutione. cap. 15. fol. 219. col. 2. Coua. post Rebuf. in Regula Peccatum. 3. par. §. 1. nu. 5. Rebel. de Obliga. Iust. 1. par. lib. 2. quæst. 12. nu. 1. versiculo. Secunda opinio. & nu. 19. Quid enim mali fecit miser dominus rei deperditę, ad priuandum eum dominio naturali rei suæ? Sanè periniquum est vt eo priuetur ex eo solo, quòd ignoret vbi ea sit; & requisitus, non fuit inuentus. Quicquid contra dicat Salon. col. 1311. Idem cum Couar. tenet Rebel. dict. lib. 2. quæst. 19. nu. 2. & 3.

Nec defendi possunt præfatæ leges ex traditis, per DD. in materia præscriptionis. Nam in prescriptione datur titulus & bona fides vnà cum longa negligentia domini rei præscriptæ: quibus concurrentibus admittitur præscriptio etiam in Foro animæ. At in nostra specie nec titulus, nec bona fides adest, sinè qua nulla admittitur præscriptio, etiam longissimi temporis in Foro animæ; iuxta not. in cap. fin. de Præscrip. quāto minùs admittetur prescriptio in nostro casu ex sola præsumpta negligentia 14. Mensium? Faciunt notat. verb. Prescriptio. Diff. 2.

Circa bona per naufragium amissa, & ab aliis in littore maris inuenta, vide quæ habes verb. Excommunicatio. Differentia 10.

3 Sed est pulchrum dubium, si non apparente domino post factas diligentias, res inuenta, seu eius valor, distribuatur in pios vsus, seu in pauperes; ac deinde appareat dominus: sit ne securus in conscientia distributor, ac liber à restitutione. Silu. v. Restitutio. 6. quæst. 5. in prin. tenet affirmatiuam, dicens esse liberum secundùm omnes; per Reg. Bona fides. de Reg. Iur. lib. 6. Sequitur Soto lib. 4 de Iusti. quæst. 7. art. 1. ad Tertium. §. Pulsare autem. Sed cum quadam restrictione. Agens enim ibi de restitutione debiti facienda, inquit quòd si facta inquisitione, non inueniatur dominus; & ideò restitutio in pios vsus conuertatur: si posteà appareat, tutum esse debitorem in conscientia, & etiam in Foro iudiciali, si publica potestate ea distributio facta fuit; si erat alicuius ponderis. Nam si leuioris; non est tam anxia indagatio necessaria. Et sic intellige quæ circa hoc tradit Rodrig. sup. Conclusione. 12. Idem ferè docet Silu. verb. Restitutio. 3. Dicto. 5. in fi. Rebel. sup. nu. 23. Pro quibus facit hæc ratio; quia quando inuenta, factis diligentiis, & domino nō apparēte; titulo eleemosynæ pro domino in pauperes distribuuntur: tunc prodest illa distributio animæ domini: & presumitur illam, & non aliam esse eius volūtatē. Vnde inuētor ita distribuēs, tamquam bonus negotiorum gestor, securus est: quia vtiliter gessit negotia domini absentis circa dictam pecuniam, seu rem inuentam. Vt ergo dominus non defraudetur hoc spirituali auxilio; aut res inuenta est danda pauperibus; aut retinenda animo reddēdi, donec spes sit, ipsum inueniendi. Qua spe sublata, & desperata; conuertenda erit in vsus pios pro anima domini. Et sic concordandæ erunt præfatæ opiniones, de quibus supra.

SVMMARIVM.

1 *INVENTOR rei alienæ an possit aliquid petere pro inuentione.*

2 *Declaratur quædam Ordinatio Lusitana circa hoc.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 CVM dominus rei deperditæ inuenitur, solet dubitari an inuentor possit aliquid petere pro re inuenta. Et videtur quod non, quia ad eam restituendam tenetur lege iustitiæ: iuxta. capit. Si quid inuenisti. 14. quęst. 5. & tex. in l. Falsus. §. Qui alienum. ff. De furt. vbi Bart. id notat. & Panormitanus in cap. Dudùm. El Segundo. de Electione. numero decimo octauo. Contra Host.

Host. ibi. Nisi pro labore impenso in eã requirendã. l. Si pater. §. 1. ff. De donat. l. Solent. ff. de Præscript. verb. l. 4. §. Si tibi. ff. de Condict. ob turp. caus. quibus probatur posse dari, & etiam exigi in iudicio mercedem pro seruo fugitiuo, vel fure indicando; & dicit communem Couar. in Regul. Peccatum. 2. part. §. 3. num. 4. Sed aliud est recipere mercedem pro labore furis inuenti; & aliud pro manifestatione, & inuentione sine labore: quo casu cùm teneatur gratis ad manifestationem: non potest ob eam aliquid recipere, ex gl. ver. Repeti. in d. l. 4. §. Si tibi. Faciunt not. verb. Restitutio. Diff. 14. & Coua. sup. nu. 5. in fi.

Dic ergo quòd in Foro exteriori non potest peti aliquid pro sola manifestatione, & inuentione sine labore; sed sic cùm impenditur labor, secundùm Fel. in cap. Dilecti. num. 7. de Accusat. & Ias. in dicto. §. Si tibi iudicium. & Couar. suprà, & sentit gl. ver. Celet. in c. Nemo. de Simo. Et etiam peti possunt expẽsæ factę, iuxta Ordin. Lusit. tit. 94. §. 2. & melius lib. 5. tit. 62. §. 3. Idem docet Rebel. de Oblig. Iust. 2. par. lib. 18. quęst. 20. nu. 3. Nisi per legem, aut particularẽ promissionem aliquid inuentori decernatur. Tunc enim ex iustitia ei debebitur, secundùm eundem Rebel. ibid.

In Foro verò conscientiæ, si liberè, & spontè à domino fuerit aliquid datum; potest iustè retineri, teste Couar. suprà, num. 5. & in dicto num. 3. in fin. & Rodrig. post Sarm. verb. Restitucion. c. 41. conclusione 4. & Rebel. sup. & Panor. post Host. in c. Dudum. 2. nu. 18. de Elect.

2 Adde Ordin. Lusit. lib. 5. tit. 62. superiùs allegatam, vbi in principio. & §. 2. & 3. datur certum quid pro seruo fugitiuo inuento, & certis auibus. Et §. 4. prohibetur generaliter peti aliquid pro inuentione aliarum rerum, nisi vltrò offeratur. Et §. 5. & 6. notabiliter dicitur quòd nec pro agno à faucibus lupi, per canes alicuius venatoris erepto: nec pro aue in rete alicuius inuenta, peti potest aliquid, vulgò *Hallazgo*. Itaq; intellige dict. Ord. sup. cit. Quòd scilicet in Foro conscientiæ non poterit quid exigi, nec recipi pro manifestando seruo fugitiuo, si nihil laboris in hoc impensum fuerit; nisi gratis detur.

BVLLA COMPOSITIONIS.

SVMMARIVM.

1 BVLLA *Compositionis an sit tãtùm pro Foro interiori. Et vide etiam nu. 2.*

2 *Quid si post Cõpositionẽ appareat dominus?*

3 *Compositio in quibus rebus locum habeat.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 BVLLA Cõpositionis, solummodò prodest pro Foro conscientię, seu interiori; non tamen pro Foro iudiciario; à quo non intendit Summus Pontifex compositos liberare, secundùm Soto relatum à Fr. Ludou. Lopez. 1. par. suę Instruct. Confess. cap. 139. quæst. 1. pag. 603.

2 Vnde infert quòd si post compositionẽ appareat creditor, & probauerit suum debitum: non admitteretur debitoris exceptio, dicentis se fuisse compositum pretio in diplomate contento. Corduba verò ab eodem Fr. Ludouico ibid. citatus, non transit simpliciter cum præfata opinione Soti: immò eam restringit ad ea tantùm in quibus compositus, seu debitor, ex compositione factus est locupletior, quæ solummodò restituere tenebitur: non tamen ea quæ bona fide consumpsit, si ex illis minimè factus est locupletior.

Coua. tamen in Reg. Peccatum. 3. par. §. 1. n. 3. in fi. indistinctè sentit prodesse pro vtroque Foro.

Ego verò in hoc aliter dicendum puto: videlicet si debitor incertorum fecit diligentias debitas pro inueniendo vero domino; iuxta not. verb, Bona. Diff. 5. tunc tenendam esse opinionem Cordubę, videlicet eum non teneri, nisi in quantum factus est locupletior, aut nullas diligentias fecit; & tunc veram esse opinionem Soti; nempe apparente vero domino, teneri in Foro exteriori reddere omnia; non obstante Bulla Compositionis; licèt etiam alleget bona fide ea, vel aliqua ab ipso consumpta fuisse. Ita colligitur ex Siluest. verb. Restitutio.6.post Prin.& ita intellige Rebel. dict. quęst. 12. nu. 28. vbi tenet simpliciter facta ritè compositione, nihil restituendum esse, etiam si posteà domini appareant, cùm in eorum vtilitatem bona versa sint. Intellige inquam, vt sup. declarauimus; & tenuit Valpedrosa in Scholiis ad Nau.cap.17.nu. 92. Quod confirmatur ex traditis per eumdem Silu. verb. Restitutio.8.quæst.4.vbi dicit non esse excusatum à restitutione, qui inuenta in pauperes distribuit, nulla facta diligentia pro inquirendo vero domino, si posteà dominus appareat.

Obserua tamen præfatum casum, quando scilicet dominus comparet,esse de raro contingentibus. Communiter enim fiunt compositiones, aut de fructibus Ecclesiasticis male perceptis (quo casu compositus in vtroque Foro securus erit, propter plenissimam circa hoc Summi Pont. potestatem) aut de aliis rebus ac debitis, quorum domini nesciuntur; immò verò sæpè nec sciri possunt, etiam si fierent diligentiæ; qualia sunt furta quæ minutatim fiunt à venditoribus carnium, panis, vini, olei, & aliarum rerum similium; super quibus numquam vidi iudicium contra aliquem institui, nisi quando in crimine flagranti capiuntur.

Quin immò si spe præfatæ Bullæ prædicti venditores furentur; existimo eis non suffragari. arg. eorum quæ communiter tradunt DD. circa perpetrantem homicidium iuxta Ecclesiam, spe immunitatis ipsius consequendæ; quia ea non gaudent; vt per Cenedo. 2. par. Collect. 178. nu. 1. quod est notandum.

Adde alium casum, in quo non prodest compositio facta quoàd Forum conscientiæ, nempe quando fuit impetrata coactè, & quasi per vim à compositore, seu Commissario dictæ Bullæ, non dando eidem quod iustum & æquum est; puta vnum,pro 60.remissis.Debet igitur compositio fieri ritè& rectè,vt prosit; vt egregiè tradit.Rebel. sup. lib. 2. quæst. 12. nu. 28. Quod maximè aduertant hi, qui dictas compositiones extorquere curant pro minore summa quàm possunt.

Præterea sunt & alii casus vltra suprà nominatos,in quibus fieri potest compositio; vt in rebus inuentis incertis, de quibus diximus ver.Bona. Diff. 1. 4. & 5. (& in his potest contingere illatio Soti,de qua sup.) & in bonis per Ecclesiasticos, hęredibus sub expressa, vel tacita fide relictis, de restituendo eadem filiis incapacibus, seu ex damnato coitu genitis, de quibus diximus ver. Hæreditas. Differ. 11.& aliis quamplurimis, de quibus in Bulla Compositionis,& apud Rodrig. in explicatione eiusdē. vide omnino Siluest. ver. Restitutio. 8. quæst. vlt. vbi pulchra refert circa hanc Compositionem faciendam, & Rebel. dict. quæst. 12. nu. 28.& 29. vbi dictam compositionis facultatem etiam extendit ad Episcopos quoàd pauperes & indigentes, allegat Silu. ver. Restitutio. 8. §. 8. & D.Antoni. 2.par. tit. 2. cap. 6. dummodò talis compositio maneat intra limites distributionis factæ pauperibus, de qua diximus.ver.Bona.Diff.4.Aliàs nō est in vsu.

BVLLA CRVCIATAE.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi, an possint sumere Bullam Cruciatæ, sine licentia suorum Prælatorum.*

2 *Religiosus sumēs Bullam potest frui lacticiniis,*

ciniis, diebus per Regulam prohibitis.
3 *Religiosus an possit frui Bulla quoad electionem Confessarii; & absolutionem casuum reseruatorum.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DVBITATVR, an Bullã Cruciatæ sumere possint Religiosi sine licẽtia suorum Prælatorum. De hac quæstione agit Emman. Rodrig. in Bulla. §. 9. dub. 8. à nu. 23. Cordub. super Regula B. Franc. Gasp. Passarel. Ordin. Minorum in Compen. suorum Priuil. tit. Notanda priuilegia. fol. 127. & 175. Collector priuil. Mendican. ver. Cruciata. & ver. Absolutio. Collector Priuil. Ordin. Cistercien. ver. Bullæ Cruc. & Viualdus in Candel. Aur. tit. de Absolutione. nu. 18. & Cordub. lib. 5. de Indulg. quæst. 26. dub. 1. ad fi.

Multi Religiosi dictam Bullam accipiũt per se, vel per alios, sine vlla suorum Prælatorum licentia. In Foro verò conscientiæ id non semper licere, ex infra dicendis apparebit.

Vnde pro clariore huius dubii intelligẽtia procedam per conclusiones.

Sit ergo prima conclusio, Omnes Religiosi vtriusque sexus, etiam Mendicantium, de licentia suorum Prælatorum possunt hanc Bullã sumere, & omnibus indulgentiis, & facultatibus eius frui, atque gaudere sicut seculares. Ita docet F. Emmanuel sup. & praxis ita obseruat.

2 Quamuis non desint, qui putent non posse gaudere illis facultatibus, per quas Regularis obseruantia dissipatur, vt edere oua tempore quorumcumque ieiuniorum, tam Ordinis, quàm Ecclesiæ, & similibus. Nam nec Papa intendit per eam dissipare prædictam obseruantiam Regularem, vt inquit idem F. Emman. sup. nu. 23. & 24. nec Prælati possunt ad id dare licentiam; quia non dissipatio, sed dispensatio, & custodia statutorum Ordinis eis cõmissa est, secundùm Nau. in Man. prælud. 9. nu. 13. & Rodrig. 2. par. quæst. Reg. quæst. 46. art. 4. Licet in Bulla. §. 6. teneat contrarium circa dictã facultatem edendi oua; dicens posse ea vti, & frui; quod etiam mihi videtur. Nam solùm quoad ea quæ habes infra, conclus. 5. & quoad esum ouorũ, & lacticiniorũ in Quadragesima, cõstat, factã fuisse à Papa declarationem & restrictionem. Ergo in reliquis iudicandum est nullã esse assignandam differentiam inter Religiosos & seculares Bullam sumentes; quia exceptio firmat regulam in contrarium, Iuribus vulgaribus. Nec obstat illud de dissipatione obseruantiæ Regularis. Nam dicta obseruantia non dissipatur per hoc quòd ille, aut ille Religiosus separatim vtatur lacticiniis.

Secunda conclusio, Non licet Religiosis sumere Bullam contra mandatum, aut voluntatem Prælati per se, vel per alium. Ita post alios not. Henriq. tit. de Indulg. cap. 22. §. 4. in gl. C. Mouetur, quia non licet Religioso per se, vel per alium accipere pecunias contra mandatum, aut voluntatem Prælati, ad eas etiam in opera pia impendendas; cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. vbi Nau. Secundò facit vltra eum, quia per concessiones Bullæ relaxatur in nonnullis rigor Regulæ & statutorum, vt ex se patet. At non est de mente Papæ talem licentiam concedere Religioso, maximè contra voluntatem Prælati; vt in præced. conclusione diximus. Faciunt not. per Silu. verb. Religio. 6. quæst. 6. & meliùs facit tex. in cap. Ad aures. de Tempo. Ordin. vbi habetur, Religiosos contra voluntatem sui Prelati nullo modo esse ordinandos. Idem tenet P. Salas.

Sed obserua sine magna causa non debere à Prelato id prohiberi; quia intellexi ad instantiam Reuerendissimi Commissarii Bullæ, fuisse his proximis annis obtentum à Summo Pontifice Motum proprium cõtra Prælatos prohibentes suis subditis Bullam sumere. Vnde in Societate Iesu practicatur quòd licèt Superiores non prohibeant acceptionem dict. Bullæ; restringunt tamen eam quantum ad facultatem eligendi Confessarium; vt scilicet ea vti non possint sine sua licentia, & ita not. Henriq. supr. in gl. Z. Quod etiam nonnulli Prælati in aliis Religionibus obseruant;

seruant; & iure optimo; maximè hodie post declarationem factam à bonæ memoriæ Clemente PP. 8. de qua infra conclusione. 5.

Tertia conclusio, sine licentia Prælati petita & obtenta, non potest Religiosus Bullam sumere. Ratio est, quia ad eam sumendam requiritur alienatio pecuniæ, & eius quæsitio;ad quæ,necessaria est Prælati licentia, ex dic, cap. Non dicatis. Pro quo facit cap.Quàm sit laudabile. de Iudęis,vbi probatur ab habente à Papa facultatem ad prædicãdum gentibus,nõ posse assumi sibi in socios vllum Religiosum sine licentia petita & obtenta suorum Prælatorum. Et ita in terminis tenet Rodrig. in Bulla.§.12. nu. 15. Idque probat; quia in Bullis ante annum 1564. solebat concedi Bulla cum clausula, vt eam possent recipere Religiosi absque licentia suorum Prelatorum. Et post dictũ annum est sublata: quod est signum nolle Papam id fieri absque licentia. Sed per Motum proprium superius citatum, eam denegare non possunt.

Quarta cõclusio,licitũ est Religioso,etiã sine licentia sui Prælati procurare pecuniã pro Bulla sumenda, dummodò non transeat in eius potestatem; sed vt amicus, qui dat pecuniam, sumat Bullam suo nomine, & faciat in ea ponere nomen Religiosi, & eam eidem det. Itaque licitum est Religioso procurare cum amico, vt sumat sibi Bullam; & post sumptam, potest eam accipere sine licentia sui Prælati. Ratio est, quia in prædictis nulla proprietas interuenit, cùm pecunia non transeat in potestatẽ Religiosi, & accipere Bullam dicto modo procuratam,vel sponte oblatam ab amico, non est quid temporale, in quo versatur proprietas; sed quid spirituale ad bonum animæ eius, extra esum ouorum. Ita tenet Cordub.lib. 5.de Indul. quæst. 26. dub. 1. ad fi.& Pater Salas Societ. Iesu in quadam lectura Bullæ. Mouentur quia sine facultate suiSuperioris potest quilibet Religiosus procurare, seu petere ab aliquo seculari, vt soluat aliquid pro vectura sui in equo vel naui: Ergo similiter, & hoc: maximè ad obtinendas Indulgentias; quod non est dissipare obseruãtiam Regularem; allegat Rosel.idem tenere cum Maiore,verb. Indulgentia. Idem Rodrig.sup.dicens posse; sed faciet cõtra disciplinam Regularem,& ita sentit peccare. Quod clariùs tenet Soto in 4. dist. 21.quæst. 2. artic. 3. versiculo Tertio.vbi dicit quando amicus sua sponte suscipit Bullam pro me, id non esse, nisi donare pecuniam mihi. Ergo ad eam accipiendam ab amico, necessaria erit licentia Prælati, aliter enim non possum donum suscipere. Sed intellige non posse licitè eã sumere absque licentia Prælati, etiam spõte oblatam ab amico: si tamen suscipiatur, valebit sumptio, & poterit ea frui: quia multa fieri prohibentur, quę facta tenent; vt sentit Rodrig.sup.

Sed videndum est circa facultatem eligendi Confessariũ in Bulla concessam, & absoluendi a quibuscumque,&c. an hodie sit sublata per Breue Clement. Papæ. 8. datum Romæ die 23. Nouemb.1599.

Sit ergo quinta conclusio, Regulares quoàd Sacramentum Pœnitentiæ,non obstante Bulla, debent stare ordinationi suorum Superiorũ. Ita habetur in dicto Breui, seu declaratione ibidẽ facta; & sic videtur quoad facultatẽ eligẽdi Confessarium non posse hodie Religiosos frui Bulla sine licẽtia suorũ Prælatorũ. Sed intellige id verũ; si pręfata declaratio, seu Breue,publicatũ fuerit in Conuentibus ab ipsis Prælatis. Aliàs non obligat, cùm sit facta ad instantiam tãtùm Procuratoris Generalis Ordinis Carmelitarum, & non motu proprio Papæ,& sic non publicata,per notata verbo Absolutio. Differentia 1. numero 20. Dum verò non publicatur, possunt Religiosi dicta Bulla frui, etiam quoàd electionem Confessarii, dummodò sit ex deputatis ab ipsis: nisi sint extra claustrum. Nihilominus audiui Religiosos ea indistinctè vti; sicque practicari, quamuis in Foro externo possent per Prælatos puniri, si aliis, quàm à se expositis,confiteantur.Sed neque hoc audent facere Pręlati. Intellexi enim quosdã Prælatos à Comissario Bullæ reprehensos fuisse super hoc.

Circa absolutiones obtentas virtute Bullæ Cruciatæ, an prosint pro Foro externo; vidè quæ diximus verb. Absolutio. Diff. 1.nu.21.& Differentia 2.nu.4.& Differ.3. nu.4.

CESSIO

CESSIO BONORVM.

SVMMARIVM.

1 *CESSIO bonorũ multa habet priuilegia, & multa operatur in Foro contentioſo, vt hic videbis.*

2 *Cedentis bona æſtimantur ſecundùm valorem fructuum, & non ſecundùm valorem proprietatum, quando agitur, vt ei relinquatur, ne egeat.*

3 *Quæ requirantur, vt volens cedere bonis gaudeat eius priuilegio.*

4 *Priuilegium, ne quis teneatur vltra quàm facere poſsit, eſt perſonale; & ideò eo gaudere nequit hæres patris aduerſus filiũ petentem alimenta ex bonis dicti patris.*

5 *Spurius quando teneatur reſtituere bona à patre relicta pro alimentis.*

6 *Ceſsio bonorum in Foro pœnitentiali nihil operatur, niſi quando quis bona fide negotiando, caſu fortuito venit in paupertatem.*

7 *Fr. Eman. Rodriguez reprehenditur quatenus putat cedentem bonis eſſe omnino liberum à ſolutione debitorum, & ideò poſſe ingredi Religionẽ, non obſtante ære alieno.*

8 *Religioſus debens aliquid in ſeculo, teneatur aliqua via honeſta elaborare, vt ſalua obedientia ſatisfaciat debitis.*

9 *Non poteſt quis cedere bonis, quando creditor renunciat iuri quod habet retrudendi debitorem in carcerem.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 CESSIO bonorũ magna habet priuilegia in Foro exteriori, multaquè operatur. Nam primò liberat debitorẽ à carcere. l. 1. C. Qui bon. cedere poſſunt. gloſſa fin. in cap. 2. de Pignor.

Secundò, liberat eumdẽ ne tradatur creditori vt ei ſeruiat, donec totum debitum ei exoluat. Per leges enim Caſtellæ debitor qui non eſt ſoluendo, debet incarcerari, & tradi creditoribus, torque ferreo in collo deprehenſus, vt ſeruiat eis, donec debitum extenuetur; vt probat l. 4. & 5. tit. 13. lib. 5. Ordinam. & l. 2. tit. De los Gouiernos; & l. fin. tit. De las Deudas. lib. 3. Fori legum. & docet Suarez. dicta l. 2. in Princip. num. 8. & Couar. lib. 2. Variar. cap. 1. num. 5. Pro quibus legibus eſt gloſſa finalis in l. Si delegatio. C. de Nouation. & in l. Fideicommiſſa. §. Si rem. verb. Non accipere. ff. de Legat. 3. quatenus habet vt qui accipit mutuum, ſeruus ſit feneratis.

Tertiò, quia dantur ei veſtes quibus quotidie vtitur, tam laneæ, quam lineæ, vt dicit Ord. Luſit. lib. 4. tit. 74. §. 6. & lectus quo neceſſariò ipſe, & familia vtitur. argumento Exod. cap. 22. & 25. & inſtrumenta artis eius, neceſſaria ad quærẽdum victum. Nauar. cap. 17. num. 86. in fin. Sot. & Cordub. vbi infrà; Silu. in Summa, verb. Reſtitutio. 7. quæſt. 6. §. 3. Couar. ſuprà num. 5. & 6.

Quartò, datur ei in poſterum beneficium, ne conueniatur vltra quàm facere poſsit. l. Is qui. 2. C. Qui cedere poſſ. l. 4. ff. de Ceſsione bonor. Et intelligitur ſic, id eſt quòd ſi conueniatur, debent priùs deduci ei, & familiæ eius neceſſaria, ne egeat. Quin immò & ne viuat aliquatenus indecenter, ſecundùm Silu. vbi ſupra, & eſt tex. optimus cum gloſſa verb. Dignitate in l. Nepos Proculo. ff. de Verbor. ſignificat.

2 Eſt autem mente tenendum, æſtimationem bonorum cedẽtium debere fieri non inſpecto patrimonio, id eſt, valore proprietatum, quando agitur vt deducantur eidẽ inde neceſſaria, ne egeat; ſed ſecũdùm quantitatẽ fructuũ, ne veneant bona, vt tenet Bar. in d. l. 4. ff. de Ceſsione bonor. & in l. Imperator. ff. ad Trebel.

3 Vt autem prædictis priuilegiis gaudeat, oportet vt ad requiſitionem vnius ſaltem credi-

creditoris incarceretur, ibique confiteatur debitum, vel condemnetur. Item vt manifestet omnia bona quę habet, & ea dimittat in manus Iudicis, faciens cefsionem, seu renunciationem eorum in fauorem creditorum. Prę∫tet denique cautionem iuratoriam de soluendo ære alieno, cùm ad pinguiorem fortunam deuenerit. Ita Couar. suprà, num.5.&.6.

Aduertendum tamen est priuilegiũ hoc,
4 vt quis non conueniatur vltra quàm facere posſit, personale esse; & ideò cum persona extingui, l. Quia tale. 14. cum præcedenti. ff. Solut. matrim. l. Etsi fideiussor. & l. Sciendum. ff. De re iud. Vnde infertur primò hæredem patris non gaudere hoc priuilegio aduersum filium petentem alimenta ex bonis ipsius patris; & per consequens, si fructus fundi non sufficiant ad competentia filio alimẽta cõstituẽda, proprietatẽ debere alienari, vt illi ex tali vẽditione congrua alimẽta cõstituantur; sicut probat latissimè Barbo. in l. Maritus. 13. à principio, maximè numero 20. ff. Solut. matrim.

5 Secundò infertur etiam ex supradictis, limitationẽ ad illam cõmunem conclusionẽ, q filius spurius tenetur restituere bona sibi pro alimentis relicta, hæredibus patris post mortem, cùm hæreditatis paternę sit incapax; intelligendam esse, dummodò fructus talium proprietatum sufficiant ad cõpetentia alimenta. Aliàs in solutionem alimentorum debitorum esse erogata censendum est, facta computatione l. Hæreditatum. ff. ad l. Falcid. vt firmiter tenet, limitat, ac resoluit idem Pet. Barbo. in l. 1. parti 4. à n. 72. & sequenti, ff. Solut. matri.

6 In Foro autem pœnitentiali, cefsio bonorum nihil operatur, quia non minus cedens remanet obligatus ad restitutionem post cefsionem; quàm si non cefsisset. Ratio est, quia in Foro animæ, cefsio non excusat, nisi quatenus necefsitas eum sine cefsione excusaret. Et ita sola necefsitas attenditur, nullo habito respectu ad cefsionem, vt docent Card. Rauen. & Abb. in cap. Cùm tu. num. 10. de Vsur. & Nauar. in cap. 17. num. 86. Silu. verb. Restitutio. 7. quæst. 6. §. 2. & tenuit Valpedro. in Scholiis ad Nauar. dict. cap. 17. num. 86. & Cordub. casu 86. fol. 187. Vbi tamen hoc limitat verum, nisi quando quis bona fide negotiaretur, & casu fortuito veniret in paupertatem, & diminutionem; quia tunc talis, etiam in Foro animæ, fruetur dicto beneficio, vt non cogatur à Confessario soluere creditoribus vltra quàm facere posſit. Allegat ad id Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 4. Adrian. quodlib. 6. art. 3. & in materia de Restit. Scotum in 4. dist. 15. Gabriel. ibidem quæst. 2. notab. 2. & Siluest. verbo Restitutio. 7. quæst. 2. & 7. Sed in dictis locis nihil de hoc dicit Silu. Puto tamen verissimam esse prædictam limitationem, tamquam Iuri naturali, & pietati christianæ valde conformem; & iuxta eam esse intelligendum Couar. vbi suprà, num 6. quatenus habet dictum priuilegium, & legem de cefsione bonorum tamquam humanam, & iustam intelligendam esse, & admittendam in animæ iudicio; & consequenter in eo non esse, iuxta rigorem, integram solutionem postulandam, vbi ex ea, is qui bonis cefserat, in egestate maneret. Pro qua limitatione facit glossa 2. in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constit. quæ vult non esse subueniendum ei qui propter suã culpã incidit in egestatẽ.

7 Hinc collige falsam esse doctrinã F. Emmanuelis Rod. in Summa 2. par. tit. de Nouicios. cap. 3. nu. 6. vbi dicit per cefsionem bonorũ, licèt debitor non liberetur in totũ in Foro exteriori à debitis, & solutione eorum: benè tamen eximi in Foro interiori. Nam vt superiùs vidisti, cefsio bonorũ nihil operatur quoad Forum interius. Et quamtuuis admittẽda sit in eo Foro (vt in limitatione præcedenti) remanet tamen semper debitor cedens, obligatus in conscientia ad restitutionem, cùm ad pinguiorem fortunam venerit; vt docet Rebel. 1. p. de Obliga. Iust. lib. 2. q. 17. num. 29. Quòd si dixeris restringendã esse doctrinã Rodr. ad casum, ad quẽ ipse eã applicat, scilicet cũ quis vult ingredi, & profiteri Religionẽ; quasi tũc certũ sit, cedentẽ nõ posse vnquã
8 ad pinguiorẽ fortunam venire. Respõdeo, nec tũc verã esse; quia post professionẽ tenetur Religiosus debitis satisfacere, si aliqua via honesta citra iniuriã obedientiæ, id commodè posſit, vt latè probat Nauar. in comment. 2. de Regula. num. 42. & Cons. 75. nu. 5. de Regula.

9 Denique obſerua debitorem non poſſe cedere bonis; & ſic vti dicto priuilegio, quãdo creditor renũtiat iuri quod habet ad illũ in carcerẽ coniiciendũ, ſecũdùm Bal. in l. 1. n. 17. C. Qui bonis ced. poſſ. poſt gl. cõmuniter ibi receptã ab omnibus, & à Ioan. Fab. & Iaſ. in §. fi. n. 17. Inſt. de Actio. Et ratio eſt, ſecũdùm eumdẽ Bal. vbi ſup. videlicet quia tunc ceſſat ratio carceris; qua ceſſante, beneficium bonis cedendi ceſſare debet. Quod eſt valde notandum in practica.

SVMMARIVM.

1 *CEDERE quis compellitur in Foro exteriori. Secùs eſt in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 COMPELLI poteſt quis ad ceſſionẽ bonorum in Foro exteriori. Qui enim propter paupertatem non poteſt creditoribus ſatisfacere; is ſanè ad petitionem creditoris, in Foro exteriori ad ceſſionem tenetur. Nec ſufficit præſtare ei iuratoriam cautionẽ; iuxta notata in cap. Odoardus. de Solution. & in cap. Ex parte. de Verbor. ſignif. Ita docet Guilliel relatus à Silu. in Summa, verb. Abſolutio. 3. q. 3. Vbi dicit ſecùs eſſe in Foro pœnitentiæ, vbi non poteſt quis compelli ad dictam ceſsionem. Nam in eo ſufficit vt præſtet Confeſſario dictam iuratoriam cautionem; immò ſufficit, vt ſimpliciter promittat Confeſſario ſe reſtituturum, cùm ad pinguiorẽ fortunã venerit. Quin immò & ſolùm propoſitum reſtituendi, cùm poterit, ſufficit ſine vlla promiſsione; vt habes verb. Abſolutio. Differentia 5.

Nec item tenetur quis in conſcientia dictam ceſsionem facere; quia ſolùm eſt inuenta pro Foro exteriori, & Parte inſtante eam. Et etiam ſi Pars non inſtet, poteſt debitor præſentare ſe ad carcerem, & requirere à Iudice, vt eam admittat, vt ſic liberetur à vexationibus creditorum.

SVMMARIVM.

1 *CEdens bonis cum ignominia, liberatur in totum à debito in Foro exteriori.*

2 *Secùs in conſciẽtia; quia ſi poſteà deueniat ad pinguiorem fortunam, tenetur ſoluere.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 CEDENS bonis cum ignominia, & vituperio; quia nimirum remotis femoralibus nudo podice percuſsit ſupra lapidem, iuxta conſuetudinem curiarum Lugdunenſ. in Regno Franciæ; vel nudus ſtetit per aliquod temporis ſpatium in publica platea prope patibulũ, plenus pennis, ſeu plumis; vt Neapoli, & Papiæ, & in tota Italia; vt teſtatur Iaſ. in §. fin. n. 29. Inſtit. de Action. quamuis hoc Neapoli in deſſuetudinẽ abiit, ſolùmq; obſeruatur, vt cedens bonis, iuxta columnã ad ingreſſum ſiue portã maiorẽ palatii tribunalium quod *Vicaria* vocatur, ſtans rectus in conſpectu ingredientium, & egredientium, in illo eminenti loco aſsiſtat per ſpatium trium horarum, quibus tribunaliũ negotia abſoluuntur, & hoc per tres dies, vt proſpiciatur à multis. Et ſic talis cedens, in totum liberatur, ita vt non teneatur poſteà aliquid ſoluere, licèt ad pinguiorem fortunam deuenerit; ſecundùm Guid. Pap. quæſt. 343. Allegat ad hoc gloſſam in cap. Sicut dignum. §. Eos. verb. Si habent. de Homicid. quam dicit ordinariam Roman. Sing. 24. aliàs 25. Sed illa gloſſa malè allegatur ad hoc: quia id non dicit; ſed aliud, videlicet ſuſtinentem pœnas corporales loco alicuius pœnæ pecuniariæ, aliàs ex delicto deſcendentis, manere in totum liberũ à dicta pœna pecuniaria. De quo verb. Obligatio. Differentia 14.

Sed

Sed prædictã cõclusionem probat glossa notabilis penul. in eius additione in §. final. Inst. de Action. quæ est expressa, quam tamẽ ego verã puto in Foro tãtùm exteriori.
2 In Foro tamen interiori, licèt quis bonis cum vituperio cedat; nihilo minùs, si postea ad pinguiorem fortunam deuenerit, deductis sibi, & familiæ necessariis, & etiã ad statum conseruandum; tenetur ex reliquis satisfacere creditoribus. Et moueor primò, quia prędictus modus cedẽdi cum ignominia, & vilipendio, est iniquus; & cõtra Ius, introductusq; per particularia quædam statuta, vel obseruantias, quorumdam locorum volentia; vt ille qui vult cedere bonis, ducatur cum tubis per plateam, vel ciuitatẽ, vel sedeat supra lapidem cum vituperio, & blasmo; vt notat Paul. de Cast. in l. In omni. C. Qui bonis ced. poss. Et talia statuta, & obseruantię, seu consuetudines, cõmuniter reprobantur, secundùm Ias. in dict. §. fin. num. 19. Quia est res turpis, fœdique exempli, & oculos vidẽtium infestat. argu. l. Cum suprà verentes. C. de Re milit. lib. 12. & l. Alia. §. Eleganter. ff. Soluto matrim. Secundò, quia illa solennitas, & obseruantia fit contra voluntatem Creditorũ. Vnde sine facto suo, & sine Iure, aut lege non debent iure suo priuari. Tertiò, quia etiam pœna pecuniaria ex delicto descendens, commutata in corporalem, licèt liberet in vtroque Foro quoàd pœnam; non tamen quoàd interesse, & damnum Parti illatum; vt dicemus in verb. Obligatio. Differ. 14. Quantò ergo minùs liberabit ista cessio vituperabilis, ac reprobata à debitis ex cõtractu? Ita post hęc scripta, reperi tenere Mercado de Contract. cap. 12. *Del mercar adelantado.* ad finem.

SVMMARIVM.

1 *CESSIO bonorum, non habet locum in criminalibus.*

2 *Debens etiam vnum nummum ex debito descendente à crimine, punitur integraliter in corpore. Secùs est in Foro pœnitentiali.*

3 *Debens ex delicto aliquam summam pecuniarum, in Foro pœnitentiali gaudet priuilegio cessionis.*

4 *In Foro pœnitentiali non seruatur forma in cessione seruari solita.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 CESSIO bonorum non habet locum in criminalibus. Et ideò condemnatus ex delicto in pœnam pecuniariam, licèt se offerat ad cedendum bonis, non est audiendus: sed si non habeat vnde soluat, opus est vt luat in corpore. Ita docet glossa final. & ibi Abb. in cap. Odoardus. de Solution. & in Regul. Peccatum. lib. 6. quas post alios dicit communiter receptas Couar. lib. 2. Variar. cap. 1. num. 8. Dec. in l. Si quis id quod. num. 22. ff. de Iurisdict. omn. Iud. Iul. Clar. quæst. 95. num. 5. Auiles cap. 4. Prætorum. verb. Entregare. num. 3. Fel. in cap. Ad liberandam. de Iudæis. à num. 2. vbi hoc quinque modis limitat. ibi videas. Adde ad idẽ Ordin. Portugal. lib. 4. tit. 74. §. 7. & tit. 70. §. 5. eod. lib.
2 Quod adeò verum est, vt etiam si vnus solus denarius deficiat; erit nihilo minùs puniendus in corpore integraliter, sicut si nihil soluisset. Ita tenet Bal. in l. Cùm sit. C. de Sepul. viol. Curs. in tract. de Minimis. 2. pat. num. 9. Boër. Decis. 349. num. 7. & 8. vbi latè disputat Fel. in dict. cap. Ad liberandam. num. 4. vers. Item nota. dicit communem Gom. in §. Pœnales. num. 8. Instit. de Action. Iul. Clar. vbi suprà num. 6. & Viuius lib. 1. Commun. opin. pag. 23. dicens hoc de plano procedere. Pro cuius dictĩ confirmatione vide Ias. in Auth. Qui rẽ. n. 16. C. de Sacrosanct. Eccles. vbi tradit in pluribus casibus propter defectum vnius nummi vitiari actum.

Ratio autem quare in criminalibus non habet locum cessio bonorum, multiplex est. Primo, quia in crimine (vt diximus) qui non habet in ære, luit in corpore, cap. Si res aliena. 14. quęst. 6. l. 1. §. 1. ff. de Pœnis. l. final. in fin. ff. de In Ius vocand. glossa verbo Cruciatus. in dicto cap. Si res. Alia in cap.

in cap. Non satis. 86. dist. Alia in cap. Sicut dignum. §. Eos verò. verbo Si habent. de Homicid. Alia in §. final. Instit. de Pœna temerè litigant. Rom. Consi. 11. num. 3. Silu. in Summa, verbo Restitutio. 6. quæst. 1. Secundò (& est ratio prædictæ rationis) quia in criminalibus agitur pro communi vtilitate. Interest enim Reipub. ne crimina remaneant impunita, aliàs magnum daretur incentiuum peruersis delinquendi, cap. Vt famę. de Senten. excommunicat. & capit. Est iniusta. 23. quæst. 4. Vnde cùm Iudici conueniens videbitur, vindictæ loco à reo pœnam aliquam solui pecuniariam: si propter egestatem posset beneficio potiri cessionis bonorum, eluderet vtiquè cum eo talem pœnam, remanente crimine impunito, in magnum Reipub. detrimentum, quod nequaquam admissibile apparet ex suprà dictis.

3 In Foro tamen pœnitentiali nedùm in debitis ex contractu, sed etiam ex delicto est locus beneficio cessionis bonorum.

4 Non quòd in tali Foro seruetur forma vlla, seruari solita in Foro contentioso, cùm quis vult vti dicto beneficio cessionis bonorum; de qua dictum est suprà, Differẽtia 1. num. 7. sed quòd erit tutus in conscientia condemnatus, si non soluit ob paupertatem; donec veniat ad pinguiorem fortunam: & habebitur ratio, ne egeat. Et ratio est, quia in eo Foro propter inopiam, & paupertatem quis nedùm à restitutione excusatur: sed etiam potest vti alienis rebus, si ipsis indigeat ad sua propria alimenta, vt docet Couar. in Regul. Peccatum. 1. par. num. 2. Quod confirmatur ex glo. 1. in c. Quicumq; 16. q. 7 quæ dicit, quòd si quis Decimas tenetur soluere, est tamen in magna paupertate cõstitutus; potest eas sibi retinere in Foro animæ: quã glos. sequuntur Abb. Host. & Florẽti citati infrà verb. Restitutio. Differentia 36.

Et obseruandum est circa id quod diximus, scilicet defectũ vnius nummi haberi in consideratione, adeò vt ob eius defectũ debeat reus corporaliter puniri: meo iudicio non procedere in Foro conscientię. Extra enim omnem ęquitatem videtur, quòd quis ob rem tam minimam sustineat pœnã adeò grauem, qualis est corporalis. Vnde meritò contrarium tenet Ias. post eumdem Bal. in dict. l. Si quis id quod. num. 28. maximè cùm minima quęuis pœna corporalis, maior sit omni pecuniaria, iuxta illud Iob 1. *Pellem pro pelle.*

SVMMARIVM.

1 *Vsurarius gaudet beneficio cessionis bonorum in Foro exteriori. Secus in Foro conscientiæ.*

2 *Sed contrarium esse verius probatur.*

3 *A restititione de præsenti, multi casus excusant.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 Vsurarius in Foro exteriori gaudet beneficio cessionis bonorũ. Vnde si bonis cedat, habebitur cum ipso ratio ne egeat: & cõsequẽter non tenetur restituere in dicto Foro omne turpe lucrũ, per l. Qui bonis. & l. Isqui. ff. de Cession. bonor. ita Abb. in cap. Cùm tu. num. 10. de Vsur. Vbi dicit secùs dicendum in Foro animæ, per glossam ibi verb. In facultatibus. cui est similis in c. Quamquam. verb. Facultates. eodem tit. in 6. Idẽ tenet post Card. & Rau. Adrian. de Restit. cap. Aggredior. vers. Sextò dubitatur. & Ioa. à Medin. de Contract. quæst. 5. & dant rationem; quia scilicet dignum est in odium vsurarum, vt egestate premantur. Argumento l. Bona fides. ff. Depositi. & docet glossa final. in cap. Odoardus. de Solution.

2 Sed certè dura nimis mihi visa est præfata Differentia, cùm contrarium appareat per parabolam illam de seruo debitore Math. 18. 25. Nec inter Christianos admittenda est tanta inhumanitas, vt in Foro pœnitentiali adstringamus pœnitentes vsurarios ad restituendum vsuras integrè; licèt ob restitutionem earum ipse vsurarius, & eius familia maneant in grauissima egestate; & sic mendicare cogantur: cùm contrarium sit statutum & obseruetur in Foro cõtentioso. Non enim æquius ac benignius decet esse iudiciũ hominũ, quã iudiciũ Dei. Maximè

quia

Quia licèt quis ex alieno viuere non debeat: tamen multi ſunt caſus excuſantes à reſtitutione, ſaltem ad tempus. Et vt docet Couarru. Regul. Peccatum. 1. par. num. 2. & tetigimus in præcedenti Diſ. ipſa paupertas eſt ſufficiens cauſa, excuſans à reſtitutione etiam rerum alienarum; ſi ipſis quis indigeat ad ſua propria alimenta. Similitèr excuſatur debitor, ſi habita ratione ſtatus, & dignitatis, grauiſsimam pateretur ex reſtitutione iacturã, v.g. ſi oporteret res proprias propter reſtitutionem vili pretio vendere: vel ſi reſtitutio redundaret probabiliter in alicuius infamiam, aut mortem corporis, vel animæ; vt ſi immineret periculum furti, vel proſtitutionis mulierum, & ſimilia. Sequitur Silu. in Summa, verbo Reſtitutio. 5. quæſt. 3. In his enim & ſimilibus caſibus, licitum eſt rem alienam ad tempus retinere, & differre reſtitutionem; dummodo domino rei non immineat ſimile, vel æquale damnum, vel periculum. Non mirum ergo ſi cum vſurario habeatur ratio, ne egeat. Et ita hanc partem tamquàm veriorem, & Chriſtianæ profeſsioni magis conſonam tenet Couar. in dicta Regula Peccatum. 1. par. num. 2. & lib. 2. Variar. cap. 1. num. 6. videlicet vſurarium gaudere etiam in Foro animæ priuilegio ceſsionis, & ita eſt tenendum; quáuis Silu. in Summa, verbo Reſtitutio. 7. quæſt. 6. Dicto 2. in fine, poſt Gemin. in dict. cap. Quamquam. dicat vſurarium in nullo Foro poſſe gaudere beneficio ceſsionis bonorum, in odium vſurarum. Non enim minùs odit Ius Canonicum ceteros raptores, ac fures bonorum alienorum; quàm ipſos vſurarios; & tamen cum prædictis raptoribus ſeruanda erit in Foro animæ humanitas, & benignitas ſuprà memorata, ſcilicet ne egeant; ſi dominus bonorum non ſit in æquali egeſtate. Ergo idem dicendum in vſurariis, quę confirmantur ex notat. in ſequenti Differentia. Conferunt tradita verbo Reſtitutio. Differen. 36.

SVMMARIVM.

1 *PRIVILEGIVM, ne quis conueniatur vltra quàm facere poſsit in Foro exteriori habent nonnullæ perſonæ.*

2 *In Foro verò pœnitentiali habent omnes.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 PRIVILEGIVM, ne quis conueniatur vltra quàm facere poſsit, habent nonnullæ perſonæ priuilegiatæ in Iure, de quibus vltra Couar. lib. 2. Variar. cap. 1. num. 3. 4. & 9. conſulendus eſt Oldendorpius in tract. Loci communes actionum. fol. 92. col. 4. in 5. volumine Tract. diuerſ. Doctorum, vbi tradit 13. caſus, & perſonas; quæ poſſunt dicto priuilegio vti in Foro exteriori. Nam Regulariter eſt contra.

2 In Foro tamen pœnitentiali vnuſquiſque abſque diſcrimine habet prædictum priuilegiũ, ne ſcilicet teneatur vltra quàm facere poſsit, & ſic deductis neceſſariis alimẽtis. Ita ſentit Couar. dict. lib. 2. Variar. c. 1. num. 6. quatenus habet æquitatem beneficii ceſsionis bonorum, habere locum in Foro animæ. Eſt enim illud tribunal æquitatis, & pietatis longè diſtans à rigore Iuris, & à legibus aliorum tribunalium, de rigore ſæpe procedentiũ; quia in dicto tribunali animæ potiſsimùm agitur de ſatisfaciendo Deo. Qui cùm ſit Pater benigniſsimus, & Deus miſericordiarum, non exigit à quocumque, niſi id quod commodè poteſt. Hinc eſt ab obligato ad ſatisfaciendum alicui, ſi non habeat vnde ſatisfaciat, ſolummodò Deum requirere, vt proponat ſatisfacere, quando ad pinguiorem fortunam deuenerit; vt in duabus Differentiis proximè præcedentibus diximus. Conferunt notata verbo Reſtitutio. Diff. 3.

3 Nec laicum excusare poterit mandatum Iudicis Ecclesiastici; quia mandatum illicitum non excusat mādatarium, vt dicto cap. Vniuersitati, vbi Fel. in 1. notab. id notat: ad idem videndus est tex. in cap. fin. de Homicid. lib. 6. & l. non ideò minùs. C. de Accusation.

SVMMARIVM.

1 *CLERICI vendentes frumētum vltra taxam Regis, vel ciuitatis, quoàd Forum exterius securi sunt: non tamen quoàd Forum interiùs.*

2 *Clerici quoàd vim directiuam subduntur pragmaticis Regiis; licèt non quoàd coactiuam.*

3 *Tempore necessitatis & penuriæ tritici, possunt Clerici cogi ad vendendum suum frumentum quod habent vltra sibi necessarium.*

4 *Lex de non extrahendis equis, an obliget Clericos in conscientia.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 CLERICI vendentes frumentū, & alia victualia contra formam Regiæ pragmaticæ, vel statuti, siue ordinationis ciuitatis maiori pretio, quàm sit stabilitum in ipsa pragmatica, seu ordinatione, tuti sunt in Foro exteriori, quoàd pœnas in pragmatica, & ordinatione appositas, & contrauenientibus minitantes.

1 Non tamen sunt tuti in Foro interiori; quia peccant mortaliter, & ad restitutionē excessus tenentur, secundùm Sot. in 4. dist. 25. quæst. 2. conclus. 4. Nauar. cap. 23. num. 88. Vincent. de Franc. Decis. 9. incipi. Potest Princeps. Viui. decis. 28. num. 1. & per totam. 1. part. vbi refert ita iudicatum per Regium collateralē tempore penuriæ occursæ anno 1569. quo anno aliqui laici fame oppresi acceperunt frumenta à Clericis maiori pretio, quàm in Regia pragmatica stabilitum erat; fueruntquè condemnati tantùm ad solutionem pretii stabiliti in prędicta Regia pragmatica. Idem latè comprobat Rebel. de Oblig. Iust. 2. par. lib. 9. quæst. 2. à nu. 9.

2 Et est ratio diuersitatis circa superiùs dicta; quia licèt Clerici non subdantur legibus Principum secularium, & statutis ciuitatum quoàd vim coactiuam; qua ratione non incidunt in pœnas earum: benè tamē quoàd vim directiuam, quando lex concernit omnes, tam Clericos, quàm laicos; estque in bonum publicum redūdans. Vnde sicut ipsi possunt vti ipsis legibus pro se; tenentur etiam & contra se eas admittere; maximè quia de lege naturali non possunt res vendi cariùs iusto pretio: iustū autem pretium est taxa ipsa à Rege, vel ciuitate posita. ita Nauar. Consil. 3. num. 6. & Cōsil. 6. de Empt. & vendit. Quinimmò (vt alii dicūt) quia Clerici sunt ciues Reip. & vassalli secularis Principis qui Reipub. est caput ideò tenentur ad legum Regni & ciuitatis obseruationem, quæ nō minùs Ecclesiasticis, quàm laicis congruunt, neq; Ecclesiasticæ libertati, ac sacris Canonibus repugnant: quales sunt leges de celebrandis contractibus, de hæreditatis partitione, aut successione, de armis noctu non gestādis; de rerum pretiis, & aliæ similes. Ita Victo. 1. relect. de Potestate Ecclesię. q. vlti. nu. 3. Soto supra. quæst. 2. art. 2. Silu. verb. Lex. quæst. 15. & alii, quos refert, & sequitur Rebel. vbi sup.

3 Quæ adeò vera sunt, vt non solùm Clerici teneantur vendere suum frumentum ad pretium præscriptum à Rege, vel ciuitate; sed etiam tempore penuriæ cogi poterunt ad ipsum vendendum pretio currēte. Quamuis enim regulariter nullus cogi queat ad vendendum res suas. l. Inuitum. C. de Contrah. empt. l. Nec emere. C. de Iure deliber. tempore tamen necessitatis quilibet cogi potest ad vendendum, etiam minore pretio, quàm sit iustum. Ita Bart. in l. 1. §. Cura. ff. de Offic. Præfecti vrb. Iacob. Nouel. Regul. 224. Incip. Vendere. tom. 2. Socin. regul. 435. incip. Vendere

dere rem ſuam.Fallēt. 15.Fabian.de Mōte in tract. de Emptione, & vendit. quæſt. 3. in princip.num.38.& 40.Corcet.Conſ.25. num.9.vol.4.Alex.Conſil.190.Maturè digeſtis. num. 3. vol. 2.vbi num.13. aſsignat rationem, quia vbicumque verſatur publica vtilitas, & neceſsitas; tunc poteſt, mediante ſtatuto, præiudicari iuri priuatorum. Sequitur Couar.lib.2.Variar.cap.3.num.5. Viui. poſt alios vbi ſuprà nu.7.Et ego vidi quodam anno ſterili à Syndico ciuitatis Valētinæ cōfractas portas cuiuſdam horrei, vbi quidam Epiſcopus habebat ſuum frumentum ex Decimis ad vendendum; & pro pretio currente ipſum cepit, & aſportauit. Adde notata in Differentia. 5. ſub verbo. Venditio.

4 Hic opportunè quæri poteſt,an lex Principis ſecularis, quę prohibet equos extra Regnum ſuum aſportari; obliget etiam in Foro cōſciētię Clericos extrahētes equos ſuos, in ſuis equitiis genitos. Nam ſecundùm reſolutionem præcedentis dubii, videtur eos obligare; cùm ſit lex Regno vtiliſsima. Affert enim non modicum detrimentum Regi, ac Regno, equis ſpoliari; præcipuè tempore belli. At peccatū mortale eſt,omnes illas res, quæ in Regni cōmodum euehi vetantur,foras aſportare; vt docet Soto, loquens de frumento, æquis & auro.lib.4.de Iuſt.quæſt.6.ar.4. §. Leges autem.

Sed verius eſt contrarium. Tùm quia talis lex eſt Clericis præiudicialis, & odioſa; & ideò ad ſeculares tantùm reſtringenda. arg.cap.Pœnæ. de Pœni.diſt.1.l.Interpretatione. ff. de Pœnis. Tùm quia eſt pręceptiua: quo caſu, etiam ſi lex Principis generaliter loquatur; & rationabilis ſit, & fauorabilis, cui Canones non cōtradicerēt; non habet locum in Clericis; quia præcipiendo, ſuperioritas notatur,quam in Clericos exercere nequit. Ita egregiè Deci. poſt Abb.& Feli.in cap. Eccleſia.nu.10.de Conſti.Naua.Conſ.4. eod. tit. Graffis. lib. 2. cap. 10. nu. 14.

COMPENSATIO.

SVMMARIVM.

1 *COMPENSATIO in Foro exteriori fit tantùm de liquido, vel de proximè liquidando. In Foro verò conſcientiæ, ſufficit quòd certus ſit quis de debito.*

DIFFERENTIA PRIMA.

COMPENSATIO in Foro exteriori non fit, niſi de liquido ad liquidum, vel de proximo liquidando. l.final.C.de Compenſation. l. 11. tit. 2. Part. 3. & l. 20. tit. 14. Part. 5.

At in Foro interiori (vbi omnia coram Deo ſunt liquida) ſecùs eſt; ſecundùm Palud.in 4.diſt.15.quæſt.2. art. 1. Concluſ. 3. & Gabr.ibidem quæſt.4.Concluſ.2.Quod limitat, & intelligit verum Pet. à Nauar. tom.2.lib. 3. cap. 2. num. 398. dummodò poſt ablationem, ſeu ſatisfactionem, vel compenſationem à ſe factam, dubium auferatur. Verbi gratia, Eras dubius, an tibi decem deberentur: abſtuliſti occultè à debitore prædicta decem, vel rem æquiualentem; poſt acceptionem autem liberatus es a dubio, quia certò cognouiſti tibi debita fuiſſe: non teneris reſtituere in Foro animæ, & pœnitentiæ. Secùs, ſi dubius adhuc maneres.

Ego verò, vel hanc limitationem non intelligo; vel certè eam quoàd rem de qua agimus, veram eſſe non exiſtimo. Quomodo enim dubius circa debitum, poteſt abſq; peccato ſibi ſatisfacere; vel rē æquiualentem occultè auferre? Ante ablationem quippè debet creditor certus fieri de debito; non autem poſt ablationē, vt eam

iuſtè

iuſtè facere poſsit. Ad excuſandum verò ſe à reſtitutione; ſufficit poſteà certum fieri de ſibi debito. Itaque aliud eſt, an poſsit fieri compenſatio de non liquido (quod ſaltem quoàd compenſantem,requirit certitudinem debiti) & aliud eſt,an poſt ablatum,& recuperatum debitum dubium, requiratur ad liberandum ſe à reſtitutione, certitudo debiti, quod eſt ſine dubio.

SVMMARIVM.

1 *COMPENSATIO in depoſito nō admittitur in Foro exteriori. Benè tamen in Foro conſcientiæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 COMPENSATIO in Foro exteriori non admittitur contra petentem depoſitum. cap. final. extrà de Depoſ.l.final. C.de Cōpenſat. vbi tex.dat rationem, Vt contractus,inquit,qui ex bona fide oritur,ad perfidiam minimè referatur. Idem probat tex. in l.Si quis vel pecunias. C. de Depoſ. docet Couar.in cap.Quamuis pactum. 1.part. §. 4. num. 9. verſ. Item nota. Et Medin.in ſuo C.de Reſtit. quæſt. 3.illat.12. dicit cōmunem. Iaſ. in §.in bonæ fidei.nu.72. Inſt. de Actio.

In Foro verò pœnitentiali, & conſcientiæ, ſi quis debitum liquidum aliter recuperare non potens, in depoſito compenſationem faceret, damnandus non eſſet; dummodò ſeruaret conditiones rectæ cōpenſationis, de quibus in ſequēti Differēt. dicemus. Ita ſingulariter Pet. à Nauar. dicto tom.2.lib.3.cap. 2. num. 389. vbi dat rationem, videlicet quia nulla iniuria, nec iniuſtitia fit deponenti,ſed vis vi repellitur. quandoquidem aliter meum debitum recuperare non poſſum. Vim enim meis rebus facit, qui eas iniuſtè retinet. Nec habet deponens, ex quo conqueratur iuſtè; cùm rem meam, ſeu id quod mihi debet, ipſe reſtituere recuſat, & ideò ego mihi ipſi ſatisfacio.

Sed certè hęc Differentia in practica parum, aut nihil vtilitatis; & effectus habet. Depoſitarius etenim dum à ſe depoſitum non petitur; ſiue aliàs ſit creditor,ſiue non, minimè illud reddere tenetur. Cùm verò petitur; ſtatim illud à Iudice reddere compelletur,nulla compenſationis exceptione admiſſa. iuxta l.Vltim. C. de Compenſ. Et ideò contrarium tenet Rebel. 1. par. de Obliga.Iuſt.quæſt.18.nu.3.

SVMMARIVM.

1 *COMPENSATIO non fit, niſi vtraque res debita, ſit in re quæ in genere ſuo recipit functionem; ideſt de pecunia ad pecuniam; de vino ad vinum. At in Foro pœnitentiali, & animæ, poteſt fieri de vna ſpecie ad aliam.*

2 *Ad compenſationem faciendam multa requiruntur.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 COMPENSATIONI locus nō eſt in Foro exteriori,niſi vtraque res debita ſit in pecunia, vel in pondere,aut menſura debita.Et ſic in re quæ in genere ſuo recipiat functionem, & ſit vſu conſumptibilis: vt eſt pecunia, vinum, frumentum &c. vt in l. Si conſtat. C. de Compenſat. gloſſa final. & ibi Panor. & omnes in cap.final.de Depoſito. Vnde fieri nō poteſt de ſpecie ad ſpeciem, nec de ſpeciebus ad pecuniam: vt ſi ego tibi debeo mulam; tu verò mihi canē, vel oleum, vel pecunias; non licèt compenſationem facere: vt in l. Si conuenerit. ff. de

ff. de Pignorat.action. & l. Si non fortem. §. Si centum. ff. de Conditione indebit. & l. Si ea pecunia.C. de Rei vendicatione. Tum, quia fortè alterius intereſt, mulam potiùs habere, quàm pecuniam. gloſſa in dicto cap. final. Cin. in l. Cùm proponas. C.de Pact.Ang.in Summa verb. Excommunicatio. 3. §. 17. Tum, quia abſurdum eſt diminutionem rerum fieri propter pecuniam, vt inquit tex.in l. Quod dicitur. in 2. reſponſo. ff. de Impenſ. in re dol. fact. Tum,quia compenſatio eſt imaginaria ſolutio; & vna res pro alia ſolui non poteſt inuito creditore.Ita Montal. in l.21.tit.14. Part. 5.

At in Foro animæ benè poteſt fieri compenſatio in debitis diuerſæ rationis; & ſic in ſpecie ad ſpeciem, vel pecuniam: vt ſi mihi debes pallium; ego verò tibi mulam, vel pecuniam, quia inuicem commodauimus; te nolēte pallium, vel pecuniam reddere; poſſum mulam retinere, donec mihi reſtituas pallium, vel ſoluas pecuniam. Ita pulchrè Pet. à Nauar. tom.2. lib. 3. cap. 1. num. 384. cum ſequentibus, & Rebel. 1. par.lib.2.quæſt.18.nu.5. dummodò in cōpenſatione ſeruentur requiſita ſequētia.De quibus vide etiam verb. Poſſeſsio. Diff.5.

2 Primò, quòd debitum ſit ex lege,& præcepto Iuſtitiæ, charitatis, ſiue religionis, vel alterius virtutis, ita vt debitor in conſcientia teneatur ad debitum explendum, nec ſine peccato prætermittere poſsit. Et ita intellige quæ tradit Naua. cap. 17. nu. 70.& 114.verſ. Sextò. & Cordu.q. 111. Rebel.ſupra nu.4. & lib. 3. quæſt. 3. nu. 1. & alii communiter. Dicūt enim requiri,vt ſit ex Iuſtitia commutatiua debitum. Intellige ergo ſufficere debitum poſſe à me peti,coram Iudice ſeculari, vel Eccleſiaſtico, etiam per viam denunciationis Euangelicæ: vt dict. Diff.5.nu.3.Ex quibus collige quòd ſi tu debes mihi aliquid in cōſcientia, & non in Foro iudiciali: poſſum me compenſare. Et ſic non eſt neceſſariū illud de Iudice, quòd ſcilicet aliter non poſsim ab ipſo obtinere iuſtitiam. Quin immò,dicto caſu verum eſt, me non poſſe aliter debitum recuperare, niſi dicas poſſe per viam denunciationis Euangelicæ. 1

Secundò, vt non plus capiat, quàm ſibi debetur, & conſequenter; ſi verbi gratia, mula retenta valet plus quàm debitum, debeo ſtatim illud plus reddere.

Tertiò, quòd debitum ſit actu, non potentia. Qua ratione non licet aliquid recipere ratione pœnæ quæ non debetur, niſi lata ſententia: vt notat Naua. dict. cap.17. nu.114.

Quartò, quòd non poſsit alia via debitū recuperare, vel non poſsit commodè, ſiue in Iudicio, ſiue extra: nimirum quia ille nō vult ſoluere ratione potentię, vel Iudex nō cogit ex iniquitate,vel nō poſsū ſine ſcandalo, inimicitiis, aut expenſis,vel ob defectum probationis,& ſimilia. Obſerua hanc conditionem & requiſitum, licèt ponatur à Pet. Nauar. ſuprà, num. 399. impropriè tamen applicari ad veram compenſationē, de qua.ff. & C. de Compenſation. Sed ad aliam, quæ eſt ſatisfactio, quam quis facit propria authoritate de credito ſibi debito. Nec puto neceſſariam ad eam compenſationem, de qua agimus: cùm in ea ceſſet iniuria Iudicis; cùm ſupponamus ex vtraque parte eſſe debitum,& in ea tantùm agi de retinēdo,& nō de acquirendo de nouo: quo caſu, etiam in Foro exteriori licet: vt toto titulo. ff. & C.de Compenſ.quia nullum miniſterium Iudicis requirit.

Quintò,vt admoneat debitorem, vel hæredes, iam debitum eſſe ſolutum, ne biſ ſoluant, vel aliud damnum incurrant.

Aliud requiſitum de liquido ad liquidum, iam diximus ſupra, Differentia 1. non eſſe in Foro animæ neceſſarium.

SVMMARIVM.

1 IN *Decimis non admittitur compenſatio in Foro exteriori. Benè tamen in Foro conſcientiæ.*

DIFFE-

DIFFERENTIA QVARTA.

1 DECIMAE adeò sunt priuilegiatæ, vt in eis compensatio non admittatur: vt tradit Panor. in cap. Tua nobis. num. 10. de Decimis Bernard. Diaz. Regul. 99. vers. Adde & limita primò. Ias. in §. In bonæ fidei. Instit. de Action. Cenedo post alios in Collect. ad Ius Canon. 1. part. Collect. vlt. num. 2. pag. 96. Quod intellige in Foro iudiciali.

In Foro verò animæ, & pœnitentiali, puto licere debitori Decimarum, compensare cum eis debitum, si quod habet liquidū. argumēto eorum, quæ diximus in Depositario suprà. Different. 2. Adde ad dicta in principio Bened. Capta. Reg. 100. vbi ponit decem casus, in quib. datur compensatio in Decimis.

SVMMARIVM.

1 *COMPENSATIO an fieri possit in re, dolo acquisita.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EST pulchrum dubium, & non vidi hactenus ab aliquo tactum. Tu scis de Iure non admitti compensationem, cùm quis furto, rapina, violentia, vel aliàs dolo, & fraude aliquā summam seu quantitatem pecuniæ ab aliquo abstulit. Ita disponit Ordin. Lusitana lib. 4. tit. 78. §. 2. quæ cōfirmatur ex traditis verb. Restitutio. Differentia 23. & ver. Possessio. Differentia 5.

Est ergo dubium, an præfata ordinatio & Ius Fori contentiosi, habeat etiam locū in Foro conscientiæ & pœnitentiali. Pro parte affirmatiua facit dictam ordinationē videri esse æquissimam, & iure optimo fundatam. Nam aliàs aperiretur via fraudibus & violentiis. At lex iusta non fundata in præsumptione, obligat in vtroque Foro; vt dicemus verb. Ignorantia. Differentia 2. & ita tenere videtur Inno. in cap. Olim causam. de Rest. spol. facit Rebel. de Obliga. Iustitiæ. 1. par. lib. 2. quęst. 14. nu. 46. ad fi. Vbi tenet contra aliquos, emptorem mala fide rei furto ablatę, teneri eam restituere domino, absque pretii dati compensatione.

Pro parte verò negatiua, scilicet posse admitti compensationē, faciunt dicta sup. in Diff. 3. & ver. Possessio. Differentia 5. Quia licèt peccauerit, nihilominus non habet plus quam sibi debeatur. Vnde non videtur posse obligari ad restitutionē. Quis enim Confessarius obligabit furem ad restituendum pecuniam furto ablatam, ex eo solùm quòd ista via iniqua eam habuit, si aliàs dicit tantumdē sibi de certo deberi? Et ita in terminis posteà reperi tenere Silu. verb. Compensatio. nu. 3. ad fin. vbi meminit Inno. loco suprà citato, & eum intelligit quoad Forum cōtentiosum. Idem not. Silu. verb. Furtum. §. 13. & §. 16. licèt non ita specificè, quoad casum nostrum: sed potiùs quoad Differentiā suprà citatam, verb. Possessio. Differentia 5. quæ in effectu idē continet quod ista, excepto quòd ibi admittitur compensatio modo licito, quando scilicèt non potest quis via iuridica rem suam, vel sibi debitā recuperare. Hic verò agimus de cōpensatione facta via illicita; quàm etiam tetigimus ibid. in fin. Itaque concludimus, à Confessario non posse cōpelli pœnitentem ad restituendum pecuniam furto, vel rapina ablatam; si aliàs tantumdem sibi debebat is, cui ipsam furatus est: sed solùm imponenda est ei pœnitentia pro peccato quod cōmisit, ita se ipsum compensando. & ita etiam tenet Rebel. 1. p. lib. 2. quæst. 18. n. 7. Et in confirmationem prædictorū vide Soto lib. 6. de Iusti. quæst. 1. articulo 4. in fin. vbi dicit fieri posse vsurarum compensationem, vt si ego a te eamdem quantitatem vsura accepi, quā tu ex me per similem iniuriam extorseris; neuter restat alterius debitor. Quin immò

& in

& in malis,& in criminibus datur cõpensatio;vt si vir ob adulteriũ dimisit vxorẽ, si ipse idẽ crimẽ cõmittat;poterit vxor eũ repetere. Nã paria delicta, mutua cõpẽsatione tollũtur.cap.Intelleximus. de Adulte.l. Viro atque vxore.ff.Solu.matri. Abb. in c. Cùm te.de Re iudi.Hyppo.Sing. 234. gl. verb.Perseuera.in c.Quod Deo. 33. q.5.& in c.1.verb.Hæc cõpensatio.14.dist.latè in 2.tom.Commu.opi.lib.9.tit.7.n.13.& 15. in fi.cum sequent.& dicemus.Dif.sequenti; quicquid dicat gl.1.in c.Si quod verius.33. q.2. vbi quòd in delictis compensatio non admittitur.Idẽ dicit glo.d.c.1.14.dist.quas sequitur Troilus Malvetius in tract.de Sortibus.n.15. in 4.vol. Tract. quod intellige in præiudicium Reip.& Fori cõtentiosi criminalis,vbi delicta sunt publica, vergentia in perniciem Reipu. vltra offensam Partis. Vide duas Fallentias per Soci. Reg. 86.& per Dueñas.Reg.129.& perCarreri.in Praxi crimi.nu. 104.in quibus dolus cum dolo non compensatur.

DIFFERENTIA SEXTA.

Paria delicta mutua compensatione tollũtur, c.Intelleximus.de Adulte. c.Nihil.32.q.6.l.Viro.ff.Solu.mat. & diximus sup. Diff.præce.& notat gl.fin.in c.1.14.dist.vbi dicit compensationẽ admitti in criminibus;& hoc in iudiciis: non tamen in Foro pœnitentiali, allegat c.Quod Deo.33.q.5.& hoc est sine dubio. Non enim est bona excusatio coram Deo, si deliquisti in proximũ, eò quòd similiter ipse in te deliquerat. Quia teneris statim post iniuriam acceptam, ipsam remittere, iuxta not. verb. Remissio.Dif.2.Et ideò dicit Naua.c.17.n.114.decipi eos,qui putant sibi licere,auctoritate propria vlcisci iniurias,quas per Iustitiæ ministros nõ possunt; quamuis gl. l.Nullus.C. de Iudæis. approbata per Paul.de Cast.Cons.203.dicat posse.Idem videtur tenere Rebel. 1.p.lib.2.q. 18.n.9. Sed cõcordari possunt,sc.nõ licere ante factum. si tamen fiat; posse tunc compensari; quidquid contradicat Nau.c.18.n. 46.& Toled.lib.2.cap.4.n.395.faciunt notata verbo Possessio.Diffe.5.in fin.

CONFESSIO IVDICIALIS.

SVMMARIVM.

1 *Confessio Parte absente facta, non nocet confitenti in Foro exteriori.*

2 *Licèt secùs sit in Foro pœnitentiali, & etiã de æquitate Canonica.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 Confessio etiam cum causa, facta absente Parte, non nocet confitenti,nec probat contra eũ in Foro exteriori. l. Certùm. §. Si quis absente.ff.de Confessis.l.Vnica.C.eodem. gl.in c.final.de Confessis.latè Fel.in cap.Si cautio.col.4.de Fide instru. vbi ponit prædictam regulam cum 13.limitationibus.

2 In Foro verò pœnitentiali, & de æquitate Canonica, secus dicendum est, secundùm Salicet.in l.Generaliter.q.13.C.de Nõ numer.pecun.Fel.suprà col.5.n.24.in 3. Declara.vers.Quartus casus.& probatur in c. Quamquã.de Vsur.lib.6.ibi, *Vel eis absentibus loci Ordinario,& c. idoneè de restitutione facienda sit cautum.* Idem notat Fel.in c. Olim.n.8.Fallent.7.de Rescript. vbi dicit confessionem quæ fit ad exonerationem conscientiæ, valere etiam factam extra iudiciũ absente Parte;& quòd in Foro pœnitentiali cõfessio nõ requirit præsentiã partis,ex Bal.in l. Rationes.ad fi.C.de Probat.

pro quibus facit gloss.singu.in cap. Quoties cordis oculus.verb. Et per te.1.q.7. dicens de equitate canonica valere cõfessionem, etiam parte absente factam, & posse alterum alteri absenti stipulari, de qua glossa facit magnum festũ Fel. in dict.c.Si cautio. col.6.vers.Fallit secũdò. Eamdẽ glo. commendat Abb.in Rub.proœmii.Decret.2.lectura.nu.25.Bal.in l.Illud.n.2.in fi.C.de Sacrosan.Eccl.& Iaf.in l.Qui Romę. §.Flauius.n.24.ff.de Verbo.obli.vide notata verb. Promissio.Diff.1.

SVMMARIVM.

1 *Confessus homicidiũ metu tormentorum, licèt reuocet suã confessionem ad pedem patibuli, nihilo minus Iudex eum suspẽdere tenetur in Foro exteriori.*

2 *An verò idẽ possit facere in conscientia, disputatur; & tandem idem concluditur.*

3 *Declaratur quo modo sit quis dominus suæ famæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 Captus propter homicidiũ perpetratum, & positus in tormentis, si metu ipsorũ, delictũ confiteatur; cùm aliàs ipsum nõ perpetrauerit, Iudex licitè in Foro exteriori, vigore dictæ confessionis, posteà extra tormenta ratificatę, poterit reum confessum pœna mortis condemnare; nec tenetur sententiam reuocare, vel eius executionẽ suspẽdere; quãuis in extremis, seu in patibulo, reus suam confessionem reuocet, & dicat falsum se dixisse.argumento not.per Iul.Clar.q.55.n.15. & 16. Nam nec ante sententiã prodest reo reuocatio suæ confessionis, nisi doceat de errore; vt concludit Iul.Clar.in dict.q.55.in fine cõtra Salicet.& Angel.Quantò minùs ei proderit reuocatio post sententiam, nullo edocto de errore?

2 Sed in Foro conscientiæ videtur Iudicem teneri ad executionis suæ sententię suspensionẽ, si reus in patibulo, vel cùm ei sententia intimatur, reuocat suam confessionem; negãdo delictum à se esse commissum, sed metu tormentorum ipsum falsò cõfessum fuisse. Pro quo facit talem reum teneri in conscientia prædictam cõfessionem reuocare, quando verè delictum non commisit; aliàs condemnaretur æternaliter, dando occasionem ad mortem, cùm nõ sit dominus vitæ suæ, nec suorum membrorum; vt docet Abb.in cap.Ex parte.21.nu.2.de Sepult.per tex.notabilem in cap. Si non licet. 23.q.5.Refert, & sequitur Fel.in cap. Exhibita.in fin.de Homicid. Et frustra ad prędictam reuocationẽ teneretur, si aliàs Iudex non teneretur suam sententiam reuocare, vel eam suspẽdere; quia sufficeret reo pœnitere de peccato commisso, & ipsum Confessario cõfiteri. Nec pro saluando suo honore ad dictam reuocationem publicè faciendam videtur obligari: cùm sit quisque dominus sui honoris, & famæ.

Sed his non obstantibus, tenendũ est contrarium: quia aliàs sequeretur de facili omnẽ reum, ita suam confessionem reuocãdo, posse pœnam mortis euadere, tametsi ex aliis probationibus, & indiciis simul cũ dicta confessione esset conuictus, & sic crimina remanerent impunita. Quod tamquã contrarium bono communi, nullo modo est admittendum.

Quod quidem est verum, nisi quãdo non essent indicia legitima. Tũc enim talis cõfessio noscitur ipso iure nulla, & sic nõ potuit confessus ex ea condemnari, vt docet communis, teste Iul.Clar.in dict.quęst.55. nu.14. Quantò magis eo casu deberet sententia suspendi, reuocata confessione?

Nec obstat sic tenendo, videri prædictam obligationem quoàd reuocationem publicè faciendam de sua falsa confessione, esse frustraneam, maximè quia ei non credetur. Nam non est frustranea quoàd se; cùm sic satisfaciat suæ conscientiæ.

Quòd si obiicias sufficere quoàd dictã satisfactionem, quòd in Foro pœnitentiali eã reuocauerit. Respondeo non sufficere ex quo publicè se infamauit ad mortem.

Ex quo

3 Ex quo colligitur limitatio singularis ad regulã, quæ habet vnũquemq; esse dominũ suæ famæ, q; scilicet procedit, & locũ habet in infamia, cui non est annexa pœna mortis, vel mutilatio membri, sed tantùm in discrimine versatur sola fama hominis.

Præterea ad prædictam reuocationẽ reus semper erat obligatus; quia potiùs tenebatur pati tormẽta, quàm falsò sibi crimẽ imponere. Vnde nõ mirũ si Abb. & Fel. suprà, cõpellãt reũ ad retractationẽ ante mortẽ: & imputet sibi reus, si tẽpore debito eam non reuocauit. Iudex enim non debuit credere, quòd crimen falsò contra suam conscientiam confiteretur. Vnde meritò potuit, & debuit eum condẽnare, quandoquidem eã nũquam reus reuocauit, maximè tẽpore statuto ad suas defensiones. Quòd si ante sententiã non admitteretur eius reuocatio, nisi docto iã de errore, vt suprà dictũ est: quantò minus est admittenda post latam sententiam, & solo verbo facta?

DIFFERENTIA TERTIA.

Confessio criminis in Foro exteriori meretur pœnam à lege eidem crimini impositam; vt palã est. Adeò, vt nullæ sint partes Iudicis in cõfessum; nisi ipsum cõdemnando, l. Proinde. ff. ad l. Aquil. cap. Præterea. de Transact.

At in Foro Dei, & pœnitentiali, totum seruatur contrarium. Nam per solam confessionem peccati, cum debita contritione factam, remittit Deus peccatum, quãtumcunque graue sit, iuxta illud Psal. 31. *Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.* Itaq; in hoc Foro animę, cognitio culpę, & confessio peccati, merentur absolutionem eius. In altero verò Foro iudiciali, meretur cõdemnationẽ. Vide quàm dispar sit tribunal Dei, tribunali hominum. Ponderat hoc meritò Diuus Chrysost. Homil. 20. in Genes.

DIFFERENTIA QVARTA.

QVI tacet in Foro exteriori, consentire videtur, iuxta Reg. Qui tacet. de Reg. iur. lib. 6. At in Foro Dei secus est; quia iustus securus de sua innocentia tacet; iuxta illud Psal. 38. *Posui* (inquit Psalmista in persona iustorum) *ori meo custodiam, cùm cõsisteret peccator aduersum me.* Bona enim conscientia non eget defensione verborum: quæ suo nixa est testimonio, ipsa est sui Iudex; vt not. D. Ambro. super dic. Psal. refert Fr. Ant. Feo in Domin. 3. Quadrag. discursu 2. fol. 124. Corroboratur hoc ex illo Apost. 1. Cor. 4. *Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die.*

CONFESSIO SACRAMENTALIS.

SVMMARIVM.

1 *STATVTA Religionis, per quæ quis tenetur peccata semel confessa, iterum confiteri, intelliguntur in Foro exteriori; & non in interiori.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 Confessio sacramẽtalis integrè, & ritè facta; si per legẽ, vel statutum reiterãda veniat; talis lex, & statutũ est tãtùm pro Foro exteriori; nõ autẽ pro interiori. Ita pulchrè post Ang. docet Rip. de Peste. cap. fin. num. 48. Quod ita intellige; scilicet non obligare tale statutum in conscientia ad iterum confitendũ sacramentaliter: quia nemo humana lege obligari potest ad cõfitendum iterum peccatum semel legitimè confessum; vt docet Ang. sup. & Naua. Conf. 75. n. 1. de Regula. & in Man. cap. 9. in prin. post. D. Tho. & communem. Et ideò licèt posteà pœnitens Superiori nõ confiteatur; valere nihilominus non desinet absolutio. Peccabit tamen

de nouo ob inobedientiam; & poterit puniri in Foro exteriori: quia illa manifestatio pertinet ad Forum exterius.

Hinc colligo intellectum ad statuta nonnullarum Religionũ, & maximè ad quoddam nostrum sic disponens, in 2. par. cap. 7.§.17. Quòd si Prior, aut monachus in itinere constitutus, peccatum aliquod mortale alicui Confessario extraneo cõfessus fuerit; tenebitur iterum idem peccatum Vicario, vel alii ex Confessariis approbatis confiteri, cùm primùm ad domũ reuersus fuerit. Intellige id tantùm procedere quoàd Forum exterius; non tamen procedere quoàd Forum animę. Nam semel rectè absolutus, non indiget alia confessione, & absolutione quoàd Deum. quod nota. Et ita deducitur ex Naua.cap.26.nu.12. Heri. de Pœnitentia lib.2. cap.16.§.3.& Beia 2. par.casu.1.ex propo.18.Decẽb.à pag.485.

Nec prædictis obstat Nauar.Cõf.75.de Regul.in 1.& 10.Dub. vbi consultus super simili statuto nostro à V. P. Dom Michae. de Vera, videlicet, An monachus proprietarius absolutus per Bullam Cruciatæ, teneatur ad reuelãdum iterum illudmet peccatum Priori.(est enim quoddam statutum nostrum, cuius meminit idem Nauar. ibid. in 4.Dubio, obligans proprietarium ad manifestandum Priori illud intra certum tempus, sub excommunicatione ipso facto incurrenda) Respondit teneri; quia absolutio à peccato propietatis, non tollit obligationem ad manifestandum illud Priori. Non inquàm hoc obstat, immò confirmat suprà dicta per not.verb.Pœna.Dif.4. Præsupposito, illam reuelationẽ faciẽdam postea Priori, non debere esse sacramẽtalem, sed externam.

SVMMARIVM.

1 *CONFESSIO sacramentalis facta cum exposito; sed à Superiore prohibito, an valeat in Foro animæ; licèt in Foro exteriori, possit Religiosus puniri.*

2 *Quid autem si fiat virtute Bullæ Cruciatæ, & opprobato ab Episcopo?*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CONFESSIO sacramentalis facta Religioso, aliàs à suo Prælato exposito, sed ab eodem prohibito, ne audiat cõfessiones; valet, & tenet in Foro animę, licèt in Foro exteriori possit puniri prædictus Religiosus à suo Prelato propter inobedientiam. Hanc opinionẽ refert Lopez.1.tom.c.26. vers. Rursus.de Religiso. tenere Sotũ post Palud.& Silu.cõtra Naua.Conf.15.n.4. de Pœnit.& remis.& in Manu.cap.4.num.2.

Sed ego cõtrariũ inuenio apud Silu.verb. Confessor.1.n.15.q.19.§.3. ibi *vel præcessisset Superioris inhibitio, non tenerent; vt in cap. Veritatis. de Dolo, & contum.* & ad idem allegat Palud.

Lopez tamẽ loc.sup.cit. conatur prædictos Doctores fœdere distinctionis, ad cõcordiã reducere. Ait enim si prohibitio Prelati fuit occultè facta, & pœnitens eam ignorabat, tũc valere, & tenere cõfessionẽ. Et ita procedat opinio Palud.Sot.& Silu. Si verò fuit publicè facta, tunc procedat opinio Nauar.

2 Quid autem si pœnitens habeat Bullam Cruciatæ, & Confessarius sit ab Episcopo approbatus? Vide Angles quæst.de Confessione.art.8.difficult.8.Rodrig.in Explicatione Bullæ.Cruc.§.9.q.7. nu. 10. vbi dicunt absolutionem factam à Regulari virtute Bullæ Cruciatæ, & ab approbato per Episcopum pœnitentis, esse validam, quãuis aliàs Prelatus dicti Regularis prohibuisset eidem, ne alicuius confessionem audiret, licèt ab eo puniri possit. Quod restringit Rodrig.sup.scil. quoàd peccata ordinaria. Secùs quoàd reseruata. Ego verò aliter distinguo, nempe validam esse, si pœnitẽs non erat subditus Prælati prohibentis, sed Episcopi. Secùs si erat subditus eiusdẽ Pręlati, cùm nõ sit dẽ mente Papę, per suã Bullã Cruciatę relaxare subditos Religiosos, & eis licentiã dare cõtra prohibitionẽ suorum Prælatorum, & eorũ reseruationes; vt cõstat ex Extrau. Clem.8. de qua v. Absolutio.Dif.1.nu.21. Sequitur post Adria.Ledes.1. p.tit. de Sacramento Pœnitentiæ.c. 13.Dub. 12. dicens esse magis probabile primum membrum dictæ distinctionis.

CONSVETVDO.

CONSVETVDO.

SVMMARIVM.

1 *CONSVETVDO dat iuriſdictionē in Foro exteriori, etiam in rebus arduis.*
2 *Secùs in Foro pœnitentiæ, in quo non poteſt quis confiteri alteri, quàm ſuo Parocho vigore conſuetudinis, niſi adſit etiam ſcientia, & patientia Parochi. Et ſic excuſantur Parochi, & alii Sacerdotes ſibi inuicem confitentes.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 CONSVETVDO in Foro exteriori dat iuriſdictionem. l. vlt. C. de Emancip. Libert. & ibi notat gloſ. verb. Conſuetudinem. cap. Dilecti. de Arbitr. cap. Cùm contingat. in fin. de Foro compet. cap. Nouit. & ibi gloſ. verb. Cōſuetudinem. de Iudic. & gloſ. verb. Conſuetudo. in cap. Nullus. 9. quæſt. 3.

Amplia id verū, nō ſolùm in leuibus, ſed etiam in arduis, & durißimis, vt eſt electio Imperatoris, ſecundùm gloſ. penul. in c. Ad Apoſtolicæ. de Re iud. lib. 6. ſingularem ſecundùm Barba. in cap. Cùm contingat. de Foro compet. & in cap. Propoſuiſti. de Probation. & commendat Corſet. ad Abbatem. in cap. Cùm conſuetudinis. de Conſuet. in Additione magna.

2 At in Foro animæ, ſola conſuetudo non dat Iuriſdictionem, cap. 2. de Pœnit. & reī miſsio. lib. 6. vnde non poteſt quis prætendere, poſſe confiteri cui voluerit, licèt ſæpiſsimè id fecerit. Nam nulla conſuetudine introduci poteſt, vt præter proprii Sacerdotis licentiam, aliquis poſsit ſibi eligere Confeſſarium; vt ex dicto cap. 2. notat Palud. in 4. diſt. 17. quæſt. 3. art. 2. concluſ. 3. & Ang. verbo Confeſsio. 3. §. 30. vbi limitat niſi vnà cum conſuetudine adeſſet tolerantia, ſiue ſcientia, & patientia Parochi, vel Epiſcopi. Tūc enim benè poſſet introduci, vt docet etiā Sot. in 4. diſt. 18. q. 4. art. 2. §. Similiter. Vbi ex hoc excuſat conſuetudinem introductam à Parochis, & Sacerdotibus confitentibus promiſcuè. Quare malè dixit Nauar. in cap. Placuit. num. 105. de Pœnit. diſt. 6. & in Man. c. 4. nu. 2. ſublatum hoc eſſe per Concil. Trid. Seſſ. 23. cap. 15. Quamuis enim ibi tollatur conſuetudo in contrarium; non tamen tollit hanc licentiā tacitam Prælatorum, & Parochorum, virtute cuius, Sacerdotes omnes mutuò ſibi cōfitentur, dūmodò ſint ab Epiſcopis approbati ad confeſsiones audiēdas; quippe qui nullus eſt Epiſcopus, aut Parochus, qui in hoc diſſentiat; immò grato animo id tolerant, & cōſentiunt in rem tam quotidianā, & neceſſariam. Eſſet enim graue nimis obligare Sacerdotes, qui quotidie celebrant, vt quærerent ſemper Parochum, ad ei confitendum, aut eius licentiam ad confitendum alteri Confeſſario.

SVMMARIVM.

1 *CONSVETVDINIS quanta ſit vis, & in quibus habeatur pro lege, & ſit iuſta.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MAGNA eſt vis cōſuetudinis: quippe illa facit licitum, quod aliàs erat illicitum, l. Quis ſit fugitiuus. 17. §. Apud Labeonem. ff. de Aedilit. edict. Et approbatum à cōſuetudine, habetur de Iure communi approbatum, ſecundùm

dùm Bar. in l. Si pignore. §. vlti. ff. de Pigno. actio. & Iaf. in l. Certi iuris. C. de Iudi.

Quod intellige verum; dummodò approbatum à consuetudine sit tale, quod per pactum, vel statutum posfit induci. Nam quod nequit per pactum, vel statutum induci; non potest per consuetudinem, vbi vertitur periculum animę. Ita Bart. in l. Si finita. §. Iulianus, col. penult. ff. de Damno infect. Abb. in cap. Quoniam frequenter. §. In aliis. col. 9. vt lite non cont. Refert, & sequitur Valaf. Consult. 8. num. 7. ad finem par. 1.

Ex quibus verbis collige regulam notabilem ad cognoscendum quando consuetudo excuset à peccato. Quam tene mente pro intelligentia Differentiæ 10. in verb. Lex.

Pręterea collige differentiam inter vtrumque Forum, videlicèt quòd consuetudo quæ nequit per pactum, vel statutum induci; non obligat in Foro animæ: licèt in Foro exteriori obseruetur.

Vide plura alia circa vim consuetudinis, per Rebel. de Oblig. Iusti. in Præludiis, quæst. 5. per totam. Vide Feli. cap. 1. num. 18. de Sponsa. vbi dicit quòd si quis per longum tempus soluit, vel dat aliquid in opus pium; potest compelli ad idem prestandum, allegat. cap. ad Apostolicam. 42. de Simo. quod ad hoc dicit aureum.

SVMMARIVM.

1 PRAELATVS *an teneatur in conscientia consuetudines Conuentuum seruare.*

DIFFERENTIA TERTIA.

CONSVETVDINES Conuentuum tenentur Prælati obseruare in Foro exteriori; quia consuetudo est altera lex, & vt dicitur vulgariter; *Lo que se vsa, no se escusa.* Faciunt notata Differentia præcedenti.

In Foro verò conscientię, non tenentur eas seruare, nisi tria concurrant. Primum quòd sint rationabiles; id est, quòd habeāt conditiones bonæ legis. Secundum quòd sint præscriptæ: hoc est, quòd sint ad minus decem annorum; quia hoc spatium tēporis requiritur de iure ad præscriptiones inter præsentes. Tertium quòd habeant consensum legislatoris; quia aliàs non habent vim legis, secundùm Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 7. artic. 2. vbi dicit quòd tunc demùm dissimulatio Prelati est causa, vt consuetudo, lex fiat, quando Prelatus est legislator. Nam si non est; etiam si sit Prouincialis, eius dissimulatio non est sufficiēs vt consuetudo vires legis consequatur.

Sed non puto vltimum requisitum fore necessarium, vt Prelatus teneatur ad obseruantiam consuetudinum Conuentus. Nam licèt non teneatur eas seruare tamquam legem, vel statutum: tenetur tamen eas seruare tamquam consuetudines rationabiles, & præscriptas, si tales sint; per notata Differentia præcedenti. Quod intellige de consuetudinibus præter statuta.

Nam si sunt contra statuta; tunc benè dicit Soto, requiri etiam consensum legislatoris, vt post Inno. Ioan. And. Domin. & alios, tenet Felin. in cap. Cùm ex officii. de Præscrip. vers. Circa dicta. Abb. num. 8. dummodò lex, aut statutum tollat consuetudinem in contrarium: aliàs non, vt resoluit Benedict. Vado in Reperto. Feli. verbo Consuetudo. vers. Consuetudo tàcita, aut expressa.

Hinc colliges quòd cùm nostra statuta tollant, & reprobent consuetudines statutis contrarias; & quòd nulla valeat consuetudo contra ea, legislatorquè eorum sit totum Capitulum Generale: sequitur nullum Prælatum teneri ad obseruationem quarumcumque cōsuetudinum domorum, seu Conuentuum, si sint contrarię statutis; quia deest tali consuetudini consensus Capituli Generalis, cùm eas ignoret.

Circa hoc verbum, vide etiam quæ habes verb. Parochus. Differentia 5. & verb. Peccatum. Differentia 1.

CONTRACTVS.

CONTRACTVS.

SVMMARIVM.

1 *CONTRAHENTIBVS licet se ad inuicem decipere, in Foro exteriori. Secus in conscientia.*

2 *Clericis non licet quempiam decipere in pretio: sed tenētur emere res pro iusto pretio.*

3 *Nulla deceptio est licita, etiam in modico, etiam si fiat re ipsa, & non de industria.*

4 *Nulli licet decipere Infidelem.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 LICITVM est contrahentibus se decipere vsque ad dimidium iusti pretii. l. In causę. ff. de Minor. l. 2. & l. Si voluntate. C. de Rescind. vendit. l. Item si pretio. §. fin. ff. Locat. gl. in cap. Cùm dilecti. de Empt. & vendit. & in cap. In ciuitate. de Vsur. verb. Comparant. facit glossa verb. Malignantiū in cap. Cupientes. de Elect. in 6. communiter recepta, teste Probo ad Monach. cap. 2. num. 79. de Constit. lib. 6. quæ vult licere aduocato decipere aduersarium sui clientuli. Ad idem glossa fin. in cap. 1. 4. quæst. 4. quæ dicit licere Duci exercitus, decipere hostē. Quæ similiter communiter approbatur, teste eodem Probo suprà. Itaque licitum est vendere rem infra dimidium iusti pretii.

Quod est verum iure Fori, non iure Poli, vt dicit Innoc. in cap. In ciuitate. de Vsur. Abb. in cap. Quia plerique. num. 28. ad finem, de Immunit. Eccles. Tiraq. in l. 9. Connub. à num. 7. D. Tho. 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad 1. Couar. lib. 1. Variar. cap. 1. num. 1. latè Viuius Decis. 160. nu. 8. lib. 1. Sot. de Iust. lib. 6. quæst. 1. art. 1. Silu. verb. Emptio. quæst. 7. num. 8. & quęst. 8. num. 9. in fin. Mercad. de Contract. cap. 1 c. fol. 39. Rebel. de Obliga. Iust. 2. parte lib. 9. quæst. 3. per totam. maximè nu. 4. & 11. & Nauar. in cap. Qualitas. à nu. 26. vsque ad nu. 46. de Pœnit. dist. 5.

Ratio diuersitatis inter vtrumque Forū est; quia Ius positiuum in odium litium noluit pro modica lęsione dare actionem: nō tamen sustulit nec potuit auferre obligationem naturalem, qua quisque tenetur esse verax, & iustus, & neminem decipere, cap. Beatus. 22. quæst. 2. l. Semper. in Conuentionibus. 157. iuncta ibi gl. recepta. ff. de Reg. Iur. Itaque prędictæ leges tantùm loquuntur de licentia permissiua, non de approbatiua, secundùm Cepol. de Simula. contrac. num. 23.

Sed prædictis obstant verba tex. dict. l. In causæ. 2. §. Idem Pomponius. ff. de Mino. quatenus habet licitum esse contrahentibus naturaliter se decipere; idest quod pluris est, minoris emere; vt exponit. l. C. in d. l. Itē si pretio. 25. §. fin. ff. Loca. Si igitur naturaliter id licet, quomodo contrarium dicimus esse in Foro conscientiæ? Respōdeo, quòd (vt tradit gl. 1. c. Ius naturali. 1. dist.) natura duobus modis accipitur. Primo pro instinctu naturæ, à ratione prouenīente. Secūdo pro instinctu naturæ à sensualitate manante; vt in l. Sed si damnum. 9. §. Si ipse seruus. ff. de Pecul. vbi dicitur naturaliter licere seruo in suum corpus sęuire. In quo secundo sensu intelligitur illud verbum (naturaliter) dict. §. Idem Pōponius, vt aduertit Barbos. 4. par. Rub. ff. Solu. matri. nu. 26. ad fi. post D. Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 3. Soto. lib. 6. de Iusti. quæst. 2. art. 3. col. 2. Medin. de Restit. quæst. 32. & sentit gl. fin. dict. cap. Qualitas. Quæ, verba illa, *Naturaliter licere* exponit naturale esse. Vel dic verba illa, Naturaliter licere, vel cōcessum esse, de quib. d. §. Idem. & §. fi. accipi pro permissione de iure gentiū; vt sit sensus, Iure gētiū permittitur, &c. vel, vt aliqui volunt, secundùm naturam contractus. Ita Rebel. sup. nu. 6.

2 Quæ resolutio nedum obseruanda est in contractibus, per seculares celebratis; sed etiam

etiam & multò magis in iis, qui fiunt per Clericos, secundùm gl. sing. & celebrem, in cap. 2. verb. Vt plus. 10. quæst. 2. Dec. in Regul. Semper in contractibus num. 10. in fine. ff. de Regul. Iur. Caual. Decis. 3. num. 3. part. 2. Quamuis enim etiam de Iure Canonico non detur actio in emptionibus & venditionibus propter læsionem intra dimidiam; vt in dict. cap. Cùm dilecti. de Empt. & vẽd. Nihilominus in Foro cõscientiæ non licet Clericis alios fallere, & vltra iustum pretium recipere. Ex dict. gl. verbo Vt plus. quàm dicit singularem Roman. Singul. 755. Ias. in §. Sed istæ quidem. numero 14. Instit. de Action. Gerar. Singul. 22. & eam commendat Abbas in cap. Quia plerique. num. 29. de Immuni. Eccles. & in cap. 1. nu. 2. de Empt. & vend. Bero. dict. cap. Cùm dilecti. num. 18. Naua. in c. Nouit. notab. 6. nu. 47. de Iudi. & Gomez. in §. Ex maleficiis. nu. 37. Inst. de Actio. Facit Panormitan. post Calderi. dict. cap. Quia plerique. vbi num. 34. dicit neminẽ debere ex proposito aliquid plus vel minus debito emere, alia parte ignorãte. Cuius dicti rationẽ tradit idẽ Abb. in cap. Cùm causa. n. 4. de Testi. quia (inquit) non debet pati proximum decipi, quem debet diligere sicut se ipsum.

3 Adde quòd nulla deceptio in Foro conscientiæ est licita, etiam si re ipsa, & non cõsilio fiat. Et etiã obligat decipiẽtẽ ad restitutionem, secundùm cõmunem, de qua per Nau. in dict. cap. Nouit. de Iudi. notab. 6. nu. 58. Conrad. de Contract. quæst. 57. Tiraq. sup. nu. 9. Nisi ob paruitatem materiæ, aut ignorantiæ excusetur; vt docet Rebel. sup. nu. 4. dicens communem. Si enim furem excusat à peccato mortali, & à restitutione paruitas materiæ: multò magis excusabit venditorem modicitas pretii. vide Naua. c. 23. nu. 87. Quæ autem sit modica, seu parua læsio, & quæ non; id arbitrio discreti & periti Confessarii relinquitur. Nam aliquando quod erit modicum quoad vnum læsum, erit magnum quoad alium. Adde not. verb. Venditio. Diff. 1.

4 Tandem videdus est Ant. Cordub. quæst. seu casu 96. vbi extendit præfatam resolutionem, etiam ad contractus cum infidelibus initos. Quia nulla deceptio ex proposito, & industria, licita est, etiam si fiat Infideli. Ratio est, quia eadem militat ratio in ipsis, quæ militat in Christianis: quippe qui etiam sunt nostri proximi, & tenemur eos diligere, sicut nos ipsos, authoritate Christi in Parabola illa Samaritani, qui inciderat in latrones. De qua Luc. cap. 10.

SVMMARIVM.

1 *Contrahens cum minore, vel Ecclesia, & ipsos decipiens; tutus est in Foro exteriori dum non imploratur contra eum restitutio in integrum. Secùs quoad Forum interius.*

2 *Cùm contractus est nullus etiam de iure naturali; tenetur lædens in conscientia etiã ante restitutionem in integrum, rem restituere cum damnis.*

3 *Cùm contractus est ipso iure validus, & abest omnis dolus; non tenetur lædens, nisi ad dãna & ad illud in quo fuit factus locupletior, nisi casu quo læsus fuit iustè impeditus; quia tunc tenetur ad rei restitutionẽ. Si verò dolus intercessit, tenetur ad læsionis reparationem.*

4 *Possessor bonæ fidei dicitur possidens aliquo titulo; licèt rescindi possit per restitutionem in integrum. Quod verum in Foro exteriori. Secùs in interiori.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CONTRAHENS cum minore, vel Ecclesia; & ipsos lædens, tutus est quoad Forum exterius, dum contractus, beneficio restitutionis in integrum non rescinditur; siue contractus sit nullus, siue ipso iure validus; vt palam est, & constat ex toto titulo. ff. & C. & in Decretal. extra, de In integr. restit.

2 In Foro verò conscientiæ non est tutus. Quia in tali Foro non expectatur, quod læsus beneficium restitutionis in integrum imploret

imploret: nec quòd lædens conueniatur prius in iudicio. Sed sufficit læsionem intercessisse, & vt de ea sit certus lædens; vt ad eius reparationem statim teneatur.
2 Et quidem si contractus est nullus; tenetur lædens in conscientia, non solùm ad læsionis reparationem, sed etiam ad rei per contractum acquisitæ restitutionem; nisi cõtractus teneret quoàd metas iuris naturalis. Tunc enim ad solam læsionem teneretur; non tamen ad rei restitutionem, donec petatur; vt post Innoc. in cap. Quia. plerique. nu. 3. vers. Sed quid dices. de Immunit. Eccles. docet Silue. in Summa, verb. Restitutio. 5. quæst. 8. & Angel. eodem verb. num. 6.
3 Si verò contractus est ipso Iure validus, & nulla fraus, nec dolus in eo interuenit; tenetur tãtùm ad restitutionem eius quod ipse acquisiuit, & obtinet, vel in propriam vtilitatem impendit, propter læsionem irrogatam: non tamen tenetur rem restituere, donec restitutio in integrum concedatur, & res ab eo petatur: nisi lęsus iusto impedimento detentus omisit, seu non potuit implorare prædictum remedium, & rẽpetere. Nam eo casu, res est restituenda, nõ expectato vt res petatur. Ita notab. Ange. sup. Quòd si fraus, & dolus intercessit; licèt ad rem restituendam non teneatur, donec in iudicio conueniatur; tenetur tamen ad læsionis reparationẽ ratione doli: etiam si ipse nullum commodum ex læsione alterius habuerit. Ita Couar. in Regul. Peccatum. 2. part. §. 3. nu. 8. & lib. 1. Variar. cap. 3. num. 5.
4 Ex superiùs dictis infert Couar. in dicto §. 3. num. 8. in fine, vnum memorabile, videlicet possidentem aliquam rem titulo alicuius contractus, qui beneficio restitutionis in integrum potest rescindi, esse bonæ fidei possessorem, etiam intra quadriẽniũ: modo absit fraus in ipsa cõuentione. Quod verum credo quoàd Forum exterius. Secùs quoàd interius, per not. sup. nu. 2.

SVMMARIVM.

1 *ADVOCATVS cum clientulo non potest pacisci in Foro exteriori, nisi in principio litis. Secùs in interiori.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 ADVOCATVS cum clientulo in Foro exteriori potest in principio litis de salario pacisci; non tamen in medio. cap. Infames. §. Præterea. 3. quæst. 7. Nec potest pacisci de habenda certa re, in casu victoriæ, secundũ Ord. Lusit. lib. 1. tit. 48. §. 11.

In Foro tamen interiori, in quacumque parte litis, & quocumque tempore potest pacisci; dummodò conuentio sit iusta, & sine vi, ac fraude, aut scandalo fiat, secũdùm Nauar. cap. 25. num. 30. Et sic intellige tradita per Silu. in Summa verb. Aduocatus. quęst. 17.

SVMMARIVM.

1 *DOMINVS Assecurans merces, non tenetur aliquas saluare in Foro exteriori, etiam si in naufragio id potuerit. Benè tamen in Foro interiori.*

2 *Quilibet potest habere res suas pro derelictis: dummodo non resultet ex hoc alicui præiudicium.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 CVM assecuratur nauis, & naufragium patitur; non tenetur Dominus rerum assecuratarum in Foro exteriori saluare vllam rem ex assecuratis; tametsi saluari possint. Quin immò vsus, & stylus mercatorũ habet, & obseruat derelinquere tũc omnes res

res data opera, vt eas capiat quicumque voluerit.

Et ratio huius styli est, quia aliàs, si aliquas res dominus saluaret; teneretur probare quænam periissent; nec recuperare posteà posset à mercatore assecurante, nisi quas probaret esse deperditas. A qua probatione excusatur nihil deducendo, nec saluando rem vllam de naui. Et tenetur assecurator ad solutionem, & satisfactionem omnium rerum deperditarum, secundùm Mercad.tract.4.cap.15.fol.220.

Et licèt prædictus author cum hac doctrina transeat: nihilominus censeo præcitatum vsum, & stylum, tantummodò esse admittendum in Foro exteriori; nullo autē modo in Foro conscientiæ. Nulla quippe ratio suadet licere merces relinquere derelictas cum damno mercatorum assecurantium, cùm aliàs possint saluari.

2 Nec obstat quòd tunc præfatæ merces non pereunt omnino; cùm secundùm eumdem Mercado ibidem liceat eo casu cuilibet capere de dictis mercibus quàtas possit, absque obligatione restituendi. Quia nec hoc puto licere in damnum mercatorum; quamuis domini merciū, eas pro derelictis habeant. Nam facultas à iure data cuilibet capiendi res à dominis suis derelictas, intelligo procedere tantùm, cū prædicta derelictio fit à domino sine præiudicio alteriùs, sed solius sui ipsius. At secùs, cùm fit cum præiudicio alterius, vt in nostro casu.

Quare in prædicta specie existimo nec dominum mercium posse in cōscientia eas in totum derelinquere, sed teneri saluare quas potuerit; nec quemquàm posse eas capere, sine obligatione restituendi easdē: posse tamen eas capere, vt domino, vel mercatori eas restituat, soluto sibi aliquo cōgruenti salario pro labore suscepto, eas capiendo.

Ad inconueniens verò, de quo suprà, respondeo esse fundatum tantùm in auaritia, & cupiditate; & non in vlla ratione naturali, nec considerabili. Vnde nulla est eius habenda ratio in Foro Dei.

DIFFERENTIA QVINTA.

DECRETA à Iuris consultis circa stipulationes, in Foro consciētiæ non curantur. Quia in eo, solùm attenditur cōsensus paciscētium, & naturalis obligatio; licèt nulla interuenerit solennitas & interrogatio, vltra pactum nudum. In eo itaque Foro nulla requiruntur verba solenniter præstita, vt tradit Rebel.2.par.lib.1.quest.3.nu.19.Adde Assor.1.tom.lib.11.cap.15.q.9.Ex quibus collige titulos.ff. C.& Inst. concernentes materiam stipulationum, non habere locū in Foro animæ.

SVMMARIVM.

1 *VTRVM fas sit resilire à contractu innominato, altera parte repugnante.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 IN contractibus innominatis, licitum est in Foro iudiciali, secundùm ius cōmune, alteri ex contrahentibus, pœnitere, & à contractu recedere, etiam altero repugnante, dummodò res omnino integra sit, maneatque contractus intra terminos nudi pacti; vt probat tex. in l.Iuris gentium. §. Sed cum nulla. ff. de Pact. Amplia etiam si tua ex parte, impleta res sit; potes nihilominus pœnitere, & repetere id quod dedisti: estò, alter non sit in mora, paratusquè sit adimplere, vt cōstat ex l.3.& l. Si pecunia. ff. de Condict. caus. dat. docet Ant. Gom. tom. de Contract. c.8.n.3. dicit cōmunem Rebel.de Obliga. Iust.2.parte.lib.1.quest.3.nu.10.& 11.

In

In Foro verò conscientię contrarium dicendum est, nempe fas non esse altera parte renuente à contractibus innominatis recedere; cõmunem dicit Anton. Gomez. vbi supra. nu. 5. Rebel. dict. quęst. 3. nu. 19. Coua. in cap. Quamuis pactum. 2. par. cap. 4. nu. 13.

Ratio diuersitatis est, quia Iura Cęsarea non dãt actionem pro pacto nudo, vt dicemus verb. Obligatio. Differentia 10. Nisi tantùm exceptionem, retentionem, & cõpensationem, vt dict. l. Iuris gentium. Præsumunt enim eiusmodi conuentiones siue pacta nuda fieri non ex deliberato consensu, sed ex leuitate, vt inquit Coua. post Alex. Imol. vbi supra. Addit Rebel. n. 21. q. frequẽtiùs in istis innominatis potest deceptio interuenire, non sic in aliis nominatis, vtpote magis vsitatis, & qui fieri solent in rebus magis notis; ideòq; negare directam actionem ad eos stabiliendos. Quia tamen ex ipsis oritur naturalis obligatio, etiam antequã alter impleat ex sua parte, vt tradimus. dict. Differentia 10. meritò in conscientia tenẽtur stare ipsis; nec potest licitè alter ex contrahentibus, altero renuente ab eis recedere.

Non desunt etiam qui dicant à præfatis legibus Cæsareis nõ approbatiuè, sed permissiuè denegatã esse actionem in nudis tantùm pactis; similiterque permissiuè cõcessam esse licentiam pęnitẽdi, re integra, in pręfatis contractibus innominatis. Veriùs tamen est præsumpsisse, noluisse partes in ipsis perfectè se obligare, dum nihil verbis addiderunt, nisi solummodò pactũ nudum facientes; per quod magis videtur voluisse incipere rem super qua pacti sunt, quàm eam finire. Aliàs si de hoc constasset, profectò in vtroque Foro tenerentur ipsis stare, vt cum Ange. obseruat Pet. Duenas. Reg. 3. limitatione 7. 8. & 9. & Rebel. sup. nu. 21. ad fin.

SVMMARIVM.

1 *DOLVS dans causam contractui bonæ fidei, reddit ipsum nullum in Foro iudiciali. Secùs in contractibus stricti iuris, qui valent mero iure; licèt rescindi possint per actionem de dolo.*

2 *Quę differẽtia, nõ seruatur in Foro animę.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 LATVM est discrimen, in Iure, & in Foro iudiciali, inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris, quando dolus causam dedit vtrisque. Nam primi, excepto matrimonio, sunt ipso iure nulli, in fauorem decepti: ita vt si ei non expediat, possit liberè à contractu discedere. Si expediat, possit decipientem ad obseruationem obligare. l. Et eleganter. & ibi Bar. nu. 3. ff. de Dolo. l. Si dolo. C. de Rescin. vend. l. 2. §. Verba. ff. Ad Velleia. Secundi verò, non sunt ipso iure nulli. l. Dolo. C. de Inutil. stipu. Conceditur tamen decepto exceptio doli, re integra, vel actio de dolo contra decipientem, vt damnum restituat. l. Si quis. cùm aliter. 36. ff. de Verbo. oblig. l. Cùm posteaquam. 9. C. de Pact. tradit Coua. in reg. Possessor. 2. parte. §. 6. nu. 6. Conrad. de Contract. quæst. 57. Dicto. 14. Rebel. de Obliga. iust. 2. parte lib. 2. quæst. 6. nu. 10. & 11. Vbi nu. 12. rationem reddit, quare matrimoniũ teneat, non obstante dolo; vt si quis se fingat diuitem, vel ex illustri familia ortum, & sic decipiat feminam, quæ aliàs non consensisset. Nihilo minus matrimonium ex hoc dolo contractum, non est irritum, nec irritari potest; quia error qualitatis (qualis est prædictus) non dirimit matrimonium; sed tantùm error personæ, vel seruitutis. Vt est communis opinio, secundùm eumdem, ibi, & latiùs lib. 3. quæst. 2. nu. 1. & 3. tradit Soto in 4. dist. 35. quęst. Vnica. art. 2. & Coua. lib. 1. Varia. cap. 5. nu. 1. Sanchez. lib. 7. de Matrimo. disputatione 18. nu. 12. & 18. Accidentia enim non pertinent ad substantiam cõtractus. l. In venditionibus. ff. de Contrah. empt. Et ideò defectus consensus in ipsis non vitiat contractum; sed sufficit consensus in substantiam. Conducunt

cunt tradita.verb.Promissio.Differentia 5. vbi nec virginis error vitiat.

2 In Foro verò conscientiæ,tam contractus bonæ fidei, quàm stricti iuris ex dolo celebrati, sunt ipso iure nulli. Ita post Coua. & Conrad.docet Rebel.vbi supra. n.11. Tale quippe discrimen in sola subtilitate iuris fundatum non pertinet ad Forum Dei,nec eum admittit; per not.verb. Iudicium.Differentia 4.

SVMMARIVM.

1 STIPVLATIO *alteri per alterum facta, an teneat in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 ALTERI stipulari nemo potest in Foro iudiciali. l. Stipulatio ista. §.Alteri.ff.de Verbo. obliga. §. Si quis alii.& §. Alteri.Inst.de Inutil. stipul. vbi tex. dat rationem, nempè quia huiusmodi obligationes inuentæ sunt ad hoc, vt vnusquisque acquirat sibi,quod sua interest. At si alii detur,nihil interest stipulatoris.Ob quam rationem, nō solùm erit inutilis stipulatio de Iure ciuili, quando directè stipulatur absenti,vt Promittis dare decem Titio? Promitto ei dare: sed etiam si stipuletur præsenti pro absente; vt,Promittis mihi,dare Titio? Promitto tibi, dare Titio. iuxta gl. pen. dict. §. Alteri. dict. l. Stipulatio ista, quæ æquiparat hos duos modos stipulādi & promittendi: quamuis gl. in dict. l. Stipulatio. §. Si quis insulam. verb.Fieri. faciat discrimē inter vtrumque. Quam gl.plures commendant, & sequuntur, vt constat ex Feli. in Proëmio Greg. nu.27. Sed tenendum est cum dict. gl. penult. Quod adeò verum est; vt non solùm in Foro ciuili erit inutilis stipulatio facta præsenti pro absente, sed etiam in Foro Canonico, ex gl.1. in cap. Constitutis. de Procurato.& in cap. Si cautio. verb. Sed si causam.in fin. de Fide. instru. Sequitur Panor. dict. Proemio.nu. 25.& ibid. Anto. de Butrio, Domini.& Feli.nu.23. Roma. in l. penult. ff. Si quis cautio. & in Auth. Similiter.col.6. C. ad leg. Falci.Ioa.Fab.dict.§. Si quis alii. Corneus Conf. 220. vol. 2.& Conf.211.vol.3.

Mouentur primò per cap. Quamquam. de Vsur.lib.6.vbi tex.exigit personam Parochi, aut tabellionis, & sic personam publicam, vt absenti actio acquiratur.Secundò,quia cùm hoc sit cautum in Iure Ciuili, scilicèt alteri per alterum non posse stipulari, nec sit correctum per Ius Canonicum, standum est dispositioni legali, per cap. 1. de Noui oper. nun. Solùm enim respectu nudi pacti, Ius Canonicum prouidit vltra ciuile, dans pro eo actionem, quam Ius ciuile denegabat, vt in cap. 1. de pact. de quo verb. Obligatio. Differentia. 10.

In Foro verò conscientiæ aliter dicendū est,si stipulatio fiat secundo modo superiùs relato,videlicet,Promittis mihi,dare Titio centum? Promitto tibi,dare Titio centum. Nam in hac specie promissor manet obligatus naturaliter stipulatori, & sic tenetur in conscientia adimplere promissum. Et facta cessione Titio per stipulatorem, poterit conueniri in Foro Ecclesiastico per viam denunciationis Euangelicæ, seu iudicialis, iuxta gl. celebrem sic intelligendam in cap.Quoties cordis oculus. 1. q. 7. communiter receptam, teste Imol. dict. l. Stipulatio.§. Si stipuler.& §. Alteri. Ang. in l.1.ff. de Pact. Ant. de Butrio. dict. cap. Si cautio. & Abb. in cap. Dilecti. de Arbit. & Feli.dict.Proëmio.nu. 27.& aliis citatis ab Ant.Gabri.tom.3.Commu.opin. lib.3. tit. de Verbo. obliga. conclusione 1. nu. 68. Coua.in cap.Quamuis pactum. 2. parte. §. 4.nu.16. Facit gl.dict.l. Sipulatio. §.Alteri. verb. Nihil interest. dicens obligationem naturalem acquiri ei, qui stipulatur alteri, cum pœnæ adiectione. Itaque siue intersit stipulanti, siue non intersit, semper acquiritur eidem stipulanti obligatio naturalis; & promissor manet ei naturaliter obligatus, ex quo fuit illi facta promissio, quamuis stipulata pro altero. ex dict.gl. c. Quoties, & communi, & gl.dict.§. Alteri.& ibi Bart. & in l. Si non sortem. in prin. ff. de Condi-

Condi. indebit. & in l. Si quis pro eo.ff.de Fideiusso.Paul.de Cast.in l. 1. C. Per quas perso.& ibid.Saly.Ange.Areti.in dicto §. Alteri.Insti.de Inutil.stipul.Alex.Consi.66. volu.6.& alii citati à Gabri.sup. num.65.

Quicquid alii contra teneant; vt ibidē per eum. Quibus non suffragatur dict. cap. Quamquam.Quia vt dicit Couar. sup. exigitur ibi persona publica, vt absenti quæratur obligatio sine cessione.

Nec obstat ratio illa ex cap. 1. de Noui. oper.nun.desumpta, per quam contrarium tenuit Abb. dict. Procemio Grego. nu.25. & Rebel. de Obliga. Iust. 2. par. lib. 18. quæst.5.num.7. Nam procedit,& intelligitur quoad actionem ordinariam directam secundū Forū exterius Canonicū; prout ex pacto nudo oritur, & datur per dict.c.1. de Pact. Hæc non competit absenti, sicut nec de Iure ciuili datur eidem. At nos loquimur de obligatione naturali,& de denūciatione Euangelica, quæ est remedium extraordinarium competens, & exurgens ex consensu illo, & stipulatione facta præsenti pro absente. Non enim resistunt Iura tali consensui, & stipulationi; sed tantùm non assistunt eisdem: in qua specie oritur naturalis obligatio ex doctrina Barto. & Paul. de Cast. dict. l. Si non sortem. per text. ibi. quos refert, & sequitur Fel. dict. Procemio Gregor. nu. 26. dans pro regula,vbicumquè lex non resistit, licèt non assistat, oriri naturalem obligationem, per l. 1.& ibi Bart.ff.de Noua.iuncta l.Obligari. in prin.ff. de Aucto.tuto. Et ita idem Abb. dict.cap.Si cautio. num 6. corrigit ea quæ dixit in dict. Procemio Gregor. vt refert idem Fel.ibid.num.27. volens vt dicta ibi intelligantur secundùm quod suprà resoluimus.Adde not.verbo Promissio. Diff.2. & verbo Lex.Diff.8. num.7.

SVMMARIVM.

1 *MVTVANS pecuniam ei, quem scit statim malè consumpturum, perdit eam in Foro exteriori. Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA NONA.

1 MVTVANS pecuniam ei, quē scit statim illam malè consumpturum; vt ad ludendum, vel scorto donandum;in Foro exteriori amittit eā.tex.est expressus in l.Si quis cùm sciret.ff.Pro empt.docet Floria.in l.1. in fi.ff.de Aleato.Ias.in l.Iure gētiū.§.Pretor ait.col.1. ff.de Pact.Hyppo.Sing.564.

In Foro verò conscientiæ contrarium credo.Nam id in pœnam tantùm statutum est.Vnde ante condemnationem(ad quam sanè mutuatarius non instabit) tenebitur in conscientia eam accipiens restituere. Circa hoc verbum, vide etiam quæ habes verbo Vsura.Differentia 1.num.2.

SVMMARIVM.

1 *FACIENS contractum lege prohibitum, an teneatur illi stare in conscientia.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 FACIENS aliquem contractum lege prohibitum,in Foro iudiciali nō tenetur illi stare, seu illum seruare, ex l. Non dubium. C.de Legi.

At in Foro conscientiæ obligatur ad illum seruandum, secundùm Ias. in §. Sed isti quidem.col. penul. Inst. de Actio. & in l. Non sortem. in princ.ff.de Condic.inde. dicit communem Alcia. in tracta.de Quinque ped. præscri. fol. 17. Fundantur hi Doctores;quia vbi datur consensus ex parte contrahentis, etiam nulliter, ibi datur obligatio naturalis l. Consensus. ff. de Action.& obliga. l. 1. ff. de Pact.cap. 1.& 2. eod.

2. eod.tit. & sic ratione consensus naturalis, obligatur in cōsciētia. sequitur Padilla in l. Cùm quis. n. 9. C. de Iuris, & fact. igno. Ioā. Garcia, de Nobili. gl. 6. §. 1. n. 10. quod fuit singulare Dictum Inno. in cap. Quòd sicut. num. 18. de Elect.

Sed contrarium est verius, & tenendum, vt docet Bar. in l. Cùm lex. la 2. ff. de Fideiusso. & in l. Gallus. in prin. ff. de Liber. & post. num. 17. vbi Ias. dicit hanc communē. Ratio est, quia vbi lex resistit obligationi, non oritur obligatio ciuilis, nec naturalis, vt probat tex. in dict. l. Non fortem. in prin. & ibi Bart. in summario, & text. in dicta l. Cùm lex. ff. de Fideiuss. & meliùs omnibus text. Concilii Trid. cap. 1. de Matrimo. eland. Sess. 24. & notat Ias. id d. l. Non dubium. C. de Legi.

SVMMARIVM.

1 *EMENS bona in Regno Portugaliæ cum certa cautela, securus est in vtroque Foro, licèt posteà appareat esse aliis obligata. Sed venditor tenetur in conscientia ipsis creditoribus, si id sciuerit, & tacuerit.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 IN Regno Lusitaniç est quædam constitutio, egregia certè, & mirabilis pro tutandis emptoribus in rebus quas emunt; ne vmquam teneantur aliis creditoribus, si fortè res ipsæ erant illis hypothecatæ. Nam emptor postquam conuenit de pretio cum domino, accedit ad aliquem ex Iudicibus, & petit ab eo quadam supplicatione, vt dignetur affigere edicta publica in quibusdam locis publicis, & assuetis, in quibus narretur qualitèr N. emit domum, vel fundum, vel aliqua censualia, & iura à N. & velle dicta bona securè emere, ac possidere. Ideò citat omnes illos qui ius aliquod, vel hypothecam in talibus bonis habuerint, vt intra tot dies compareant coram dicto Iudice. Nā aliàs ipsis trāsactis, nō audientur. Et huiusmodi edicta stant fixa spatio triginta dierum, vel breuioris temporis, si ita Iudici videatur. Transactis autem dictis diebus, instat emptor coram Iudice, vt declaret nullum apparuisse, qui prætendat ius aliquod in ipsis rebus. Et sic declarat Iudex, dando potestatem emptori soluendi pretium. Itemque declarat prædicta bona esse libera ab omni hypotheca; & vt talia posse emi, ac de eis posse venditionem fieri. Ita ego obseruaui, cùm essem in illo Regno Prior domus beatæ Mariæ Vallis misericordiæ prope Vlysiponā in emptione quorumdam fororū à quodam mercatore Genuen. Certè prædictam constitutionē, licèt sit vtilis, & facta in fauorem publici commercii, vt sic plures inuitentur ad emendum (vt dicemus in simili casu verbo Repetitio. Differentia 6. à nu. 5.) nihilò minus negari non potest esse nimis præiudicialem ipsis creditoribus, continereque apertam iniustitiam contra l. Si conuenit. §. Si fundus. ff. de Pignor. act. & alia Iura relata verbo Debitum. Differentia 11. maximè quia sepè accidit, prædicta edicta, statim vt fuerint apposita in illis locis publicis, extrahi, & lacerari à viatoribus, & fortè ab ipsismet venditoribus. Vnde periniquum videtur vt per solam illam requisitionem, & affixionem edictorum, quæ sunt quædam cerimonialia, tollantur à creditoribus Iura hypothecæ, quæ super ipsis bonis habebant.

Quare præfata constitutio tantùm locum habet in Foro exteriori. Pro qua faciunt notata verbo Acquisitio dominii. Differentia 4.

In Foro verò conscientiç, videtur non restare emptorē securū, quin teneatur præfatis creditoribus, si posteà apparuerint. Tene tamen contra; per notata, dicta Differētia 11. Attamen ipsi venditores tenebuntur in conscientia dictis creditoribus, si ipsi dicta bona hypothecæ supposuerint, vel aliàs scientes esse hypothecata, dolo tacuerint, & vt libera ea vendiderint. Quæ tene mēte, quia singularia.

CVLPA,

CVLPA, Vide verb. sequen. Diff. 1.

DAMNVM.

SVMMARIVM.

1 *DAMNVM datum ex leui, vel leuissima culpa; non debetur in Foro conscientiæ. Licèt sic, in Foro exteriori. quod plurib. exemplis docetur.*

2 *Prouisio legis Aquiliæ, tantùm est pro Foro exteriori.*

3 *Pœna ante sententiam, in Foro conscientiæ non debetur.*

4 *Forus contentiosus intendit conseruationē patrimonii: Forus verò pœnitentialis intendit tantùm salutem animæ.*

5 *Reprobatur gl. 1. c. Consuluisti 2. quæst. 3.*

6 *Culpa lata, leuis, & leuissima, quę dicatur.*

7 *Iudex inferens damnum ex omissione, seu culpa leui, non tenetur; dummodò non procurauerit officium, nec accipiat mercedem.*

8 *Prior procurans per se, vel per suos amicos officium, tenetur ad damna.*

9 *Idem in Confessariis, & in eligentibus indignum. Vide remissiuè.*

10 *Vbi quis non peccat mortaliter in ferendo damnum alicui, per consequens non tenetur ad restitutionem damni sub p. m.*

11 *Occidens aliquem ex vehementi passione; vulgò à Theologis dicta motus secundò primus, non tenetur sub peccato mortali aliquid resarcire, seu reficere damna illata.*

12 *Dans damnū ex obliuione naturali, quod nullus prudens dedisset; in Foro exteriori tenebitur ad damna resarcienda ob culpam latam præsumptam. Secùs in conscientia.*

13 *Declaratur & limitatur multipliciter dictum Inno. De quo sup. nu. 1. scilicèt neminem teneri in Foro conscientiæ ad damnum datū ex leui, vel leuissima culpa.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DAMNVM datum ex sola culpa leui, vel leuissima extra contractus; non debetur in Foro conscientiæ, sed tantùm in Foro iudiciali, post declarationem, & sententiam; vt in l. In lege. 44. ff. ad leg. Aquil. Ponamus exēpla, vt res plus elucescat; vt si quis immitat ignem in siccum prædium ad comburendum paleas tritici, vel hordei (vt fieri solet mense Augusti, Septembris, vel etiā Octobris; vt anno proximè sequenti congruentius sit, & aptius ad vberem sementem) & quia non adhibuit debitam diligētiam ad cohibendum ignem; dilapsus est in agros vicinos, vel in domum aliquam ruralem, & intulit multa damna. Vel si aperuit quis cisternam, vel scrobem fodierit; & non operuit eam, aut lignis adiectis non contexit, cecidit bos, vel asinus alicuius in eam. In his, & similibus casibus fortuitis, non debetur damnum in Foro conscientiæ; licèt sic in Foro exteriori. Hoc est Dictum celebre Innoc. in cap. Sicut dignum. num. 5. de Homicid. quod vt singulare, refert, & sequitur Rom. Sing. 105. Abb. in cap. 1. n. 11. de Constit. & in Proęmio Decretal. num. 5. & in cap. Dilecti filii. num. 12. de Arbitr. & in cap. Rainaldus nu. 25. de Testam. Ias. in §. Sed iste quidem. nu. 130. de Action. Ant. Corset. Sing. incip. Forum conscientiæ. Silu. verb. Restitutio. 2. num. 12. & verb. Aduocatus. quęst. vlt. Idem Abb. in cap. cùm causam. num. 7. de Testib. & cap. Si egressus. de Iniuriis. Naua. Consil. 1. num. 3. de Fideiussor. Loazes Cons. de Mula. pag. 225. Iul. Clar. post alios quæst. 62. num. 5. Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. à nu. 52. Et sentit Soto lib. 4. de Iust. q. 7. art. 2. §. Dubium autem est. Coua. in 4. 2. par. c. 6. n. 12. vbi dicit probabilem.

2 Et ex prædicto Innocen. Dicto, dicit Abb. in dict. cap. Dilecti. num. 12. quòd prouisio legis Aquiliæ super resarcione damnorum, non habet locum in Foro animæ

animæ, nisi in damnis illatis ex dolo, vel lata culpa. Quod pluribus comprobat Dec. in cap. 1. in 2. lect. de Constit. col. 5. vers. Quintò adde.

Ratio autem prædictę sententiæ, ac singul. Dicti Innoc. ea est; quia vbi datur damnum ex sola leui, vel leuissima culpa: non tam debetur damnum, quàm pœna ob culpam negligentiæ. Et sic damnum magis est debitum ratione pœnę, quàm ratione damni. argumento text. singul. in cap. Inebriauerunt. 15. quæst. 1. *Inebriauerunt* (inquit Aug.) *Lot filiæ eius, & se nescienti miscuerunt. Quapropter culpandus est quidem, non tamen quantùm ille incestus; sed quantùm ebrietas illa meretur.* Vnde per illum text. dicit Inocen. loco suprà citato, quando debetur emenda ob damnum ex leui, vel leuissima culpa datum: pœnam esse imponendã de negligẽtia; non tamen de damno: & esse pœnam, illam refectionem damni. Et imponi loco pœnæ sentit Diuus Thom. 1. 2. quæst. 73. artic. 8. in corpore: & Fr. Dominicus Soto suprà.

3 At pœna in Foro conscientiæ, non debetur ante sententiam, ex glossa recepta in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. Corset. singul. incipi. Pœna. latissimè Cenedo 1. parte Collect. 2. D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 3. Ergo, &c. Sed ad hoc quidam respondent hanc pœnam solui loco interesse, & damni illati. Nam ex parte patientis est interesse, & propriè rei amissæ recuperatio, & sic deberi in conscientia, secundùm Couar. sup. & num. 14. & Iul. Clar. quæst. 80. num. 7. Pro quibus est cap. Commissa. iuncta glos. fin. de Elect. in 6. vbi habes teneri ad restitutionem fructuum in vtroq; Foro, tam obtinentem parochialem sine animo, & intẽtione promouẽdi ad sacerdotium; quàm conferentem, huius intentionis conscium: quia illa restitutio non est ibi pœna, sed debiti solutio, & satisfactio, seu veriùs restitutio fructuum non suorum, sed illius Ecclesiæ Parochialis, cui facta est iniuria, siue damnum. Si enim esset pœna, non deberetur ante condemnationem, ex dicta glossa cap. Fraternitatis. & not. in verbo Pœna. Differ. 2. nec etiam incurreretur ob solam prauam intentionem, per not. verb. Peccatum. diff. 10.

4 Vnde aliam rationem assignat Abb. in dicto cap. Raynaldus. nu. 25. & in dict. cap. Cùm causam. num. 7. desumptam ex eodem Innocen. vbi sup. videlicet Forum contentiosum intendere conseruationem patrimonii; sed Forum pœnitentialem intendere salutem animæ; & vt plurimùm, respicere animum delinquentis. Facit cap. Deus qui. de Pœnit. & remission. Conferunt tradita verbo Pœna. Diff. 12. & tradit etiam Couar. vbi sup. Vnde cùm in dicto Foro interiori, voluntas nocendi sit attendenda & hęc voluntas, & propositum longè absint ab eo, qui dãnum ex negligentia leui, vel leuissima intulit; meritò non tenetur ad illud in conscientia.

5 Ex quibus constat reprobãdam esse glossam 1. in cap. Consuluisti. 2. quæst. 5. quæ tenuit contrarium, dicens qui hominem occidit absque animo occidendi, teneri lege Aquilia: dum tamen fuerit in culpa, licèt leuissima. quam sententiam etiam secutus est Adrian. in 4. tit. de Restit. quæst. Vtrum in Foro animæ. & Angel. verb. Culpa. §. 6. Sed magis recepta est opinio Innoc. vbi supra, quę vltra prædictos, sequitur Couar. in Clem. Si furiosus. 2. part. §. 4. num. 9. Ant. Gom. 3. tom. cap. 2. num. 3. 5. & vlt. Sot. lib. 4. de Iust. quęst. 7. dict. art. 2. post medium, & alii, quos refert Pet. à Nauar. vbi supra, num. 57. dicens hanc esse communem sententiam.

Nec obstat, damnum etiam ex culpa lata datum, solui ratione pœnæ, & non ratione damni: & tamen deberi. Item tam in damno dato ex culpa leui, quàm ex culpa lata, fundare se ius in præsumptione. Ergo sicut non debetur in Foro conscientiæ; quando ex culpa leui, idem dicendum est in lata. Quia respondeo cum Fel. in dicto c. Sicut dignum. in fine, quando culpa est lata, est vehemens præsumptio, & indubitata, quæ ęquipollet veritati.

Fallũt tamen prędicta in contractibus, in quibus aliud dicendũm est. ex Nau. c. 17. n. 183. cõtra Sotum, relatum ibid. n. seq. in fi. Ide etiã cũ Naua. tenet Rodri. v. Restitució. c. 39. n. 4. vbi dicit cõmodatariũ inferentẽ damnũ in re cõmodata, etiã ex leuissima culpa, teneri ad restitutionem. Idẽ dicit in cõductore, & depositario cũ mercede, si ex

sua

sua culpa, etiam leui, irrogent damnum.

6 Sed antequàm ad vlteriora progrediamur, obseruandum est, latam culpam dici deuiationem ab ea diligentia, quam communiter illius artis, & professionis, aut officii, homines prudentes adhiberent: leuem verò, defectum talis diligentię, quam prudentiores illius artis, & officii homines habere solent: leuissimam autem, omissionem eius diligentię, quam homines illius artis prudentissimi in ea efficienda ponerent.

7 Hoc prælibato, veniamus nunc ad quædã notabilia, quæ ex prędicta doctrina Innoc. inferuntur. Infertur igitur primò ad notata per Abbat. in dicto capite. Cùm causam. numero 7. de Testib. damnum datum per Iudicem ex omissione, & culpa leui, vel leuissima, non obligare ad restitutionem, & emendam in Foro animę, nisi quando adest dolus, & lata culpa. Ex quo venit limitandus tex. in cap. fin. de Iniuriis. qui cõtrarium probat. Nam est intelligendus in Foro exteriori. Secùs in Foro conscientiæ; vt optimè explicat Dec. in cap. Quoniam. num. 3. & Beroius num. 2. 24. de Probat. Sic declara glossam 1. in fin. in cap. Pastoralis. §. Quia verò. de Offic. Delegat. quatenus habet Iudicem teneri ad damna data per eius iniustam sententiam. quam glosam dicit communiter receptam Nauar. cap. 25. num. 12. Nam intelligitur (loquendo de obligatione quoàd Forum interius) quando dolo, vel lata culpa iniustè iudicauit. Secùs si ex leui culpa. Sic etiam intellige l. Si per imprudẽtiam. ff. de Euiction. & l. Filius familias. 15. ff. de Iud. cum ibi notatis, vbi agitur quãdo Iudex tenetur, cùm per imperitiam iudicauit.

Prædictam autem limitationem sublimita, vt tunc præfatus Iudex non teneatur in Foro interiori ad damna data per suam sententiam per imperitiam, & leuem culpam; si ipse non procurauit officium, sed à Superiore impositum, acceptauit. aliàs etiam ob leuem tenebitur. Ita declarat singul. Siluest. in Summa verbo Culpa. quæst. 4. Cordub. casu 55. ad finem. Petrus à Nauar. tom. 2. lib. 3. capite 3. num. 13. & 14. & melius num. 3. & 4. vbi addit aliam limitationem ad supradicta; videlicet dummodò Iudex non accipiat mercedem, seu stipendium pro administranda iustitia, vt accipiunt Episcopi, & eorum Vicarii generales. Et idem ampliat ad quoscumquè habentes officia cum salario, vel annuo redditu; vt sunt Curati, Lectores, Medici, Aduocati, Procuratores, Scribæ, & similes. Hi enim omnes officiales, non solùm tenebuntur ad damna dolo, & lata culpa data; sed etiam ad data ob leuem. Idem docet in 1. tom. lib. 1. capit. 1. num. 56. post Siluest. in Summa, verbo Restitutio. 3. quæst. 5. Dicto 2. Quæ sunt mente tenenda per Confessarios, vt sciant in quibus casibus debeant obligare supradictos ad restitutionem.

8 Et ex suprà dicta sublimitatione, quam tradit Siluest. in Summa, verb. Culpa. quęst. 4. infero secundò notabiliter ad damna data per Priores Regulares ex leui, vel leuissima culpa. Nam si dicta officia per se, vel per amicos procurarunt, & obtinuerunt: profectò ad ea tenebuntur; vt probat Petrus à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. à num. 5. & num. 14. Facit Siluest. in Summa, dicto verbo Restitutio. 3. quæst. 5. Dicto 2. vbi dicit idem in Confessariis ignaris, vltrò se ipsos ad illud officium offerentibus.

9 Quando verò dicta officia per obedientiam acceptarunt: tunc, si per imperitiam, vel negligentiam leuem, aliqua malè egerint, vel damna intulerint; solùm peccant venialiter, nec ad restitutionem tenentur. Adde notata per Addit. ad Abba. in cap. Nihil. in verbo Peccatum. de Elect. quod certè deberet magnũ incutere timorem ambientibus prædicta officia.

Sed est pulchrum dubium, & quotidianum; an eligentes minùs dignum ex leui culpa: teneantur ad aliquid ex mala administratione, vel negligentia Prioris. Vide verb. Electio. Diff. 1. num. 6.

10 Tertiò infero ad Dictum singul. Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. numero 47. vbi dicit postquàm quis certus est in aliquo facto non peccasse mortaliter; per consequens certum esse debere, non teneri ad restitutionem sub mortali, licèt ex opere suo, graue redũdauerit damnum. (Sed hoc fallit in contractibus; vt infrà Differen. 9.) quam doctrinam desumpsit ex Soto suprà.

Ex quo infert num. 48. si quis vehementi passione motus aliquem occidisset; adeò, vt esset motus, vulgò dictus à Theologis, secundò primus;non sufficiens ad mortale: non teneri talem in conscientia sub peccato mortali ad vllam restitutionem,vel emẽdam damnorum inde alicui illatorum. Pro primo Dicto vide Couar. in 4.2. par.cap.6. §.8.num.12. Sot.lib.4. de Iust.quæst. 7.art. 2.Mexiam in Pragmat.Panis. conclus. 6. num.114. & alios idem tenentes, quos citat Henriq.de Irregul.cap.5.§.1.de quo vide latius infrà eadem Diff.in fine.

12 Quartò infero ex eadem ratione, & doctrina proximè tradita, ꝙ si quis ex obliuione naturali daret aliquod damnum, quod nullus prudens dedisset; & sic esset damnum ex lata culpa datum quoàd Forum exterius; licèt in eo Foro exteriori ob latam culpam præsumptã condemnaretur ad damnum datum: non tamen tenebitur in consciẽtia sub peccato mortali ad ipsum satisfaciendum; quia naturalis illa obliuio excusat eum à mortali. Ita pulchrè idem Pet. à Nauar. tom.1. lib.2. cap.1.num.61. cum quatuor sequentibus, & Mercad. in tit. de Restit.cap.5.

Præterea licèt Dictum Innoc.(de quo suprà) indistinctè Doctores vtriusque Iuris sequantur, & ab eis allegetur; nonnullas tamen patitur limitationes, quibus eluci dabitur, & declarabitur.

13 Primò ergo limita, vt non procedat in damno præuiso, seu volito in causa, ex leui culpa orta: vt si fine necessitate,vel vtilitate quis se dormitioni det, sciens se occisurum hominem,dum dormiet: vel si quis ebrius fiat, & hominem occidat; vel aliud damnum inferat, quod iam præuidit effecturum. In his, & similibus casibus damna illata sunt satisfacienda, nõ obstante, ꝙ ex leui culpa,seu veriùs, causa, proueniàt. Ità colligo ex traditis per Pet.à Nauar. in dict. cap.1.num.44. vbi inquit,peccare mortaliter in dictis casibus inferentem damna, vel occidentem; non quidem peccato mortali somnii otiosi, vel ebrietatis; sed homicidii præuisi,& damnorum subsecutorum,etiam præuisorum. Nihil enim refert causam esse venialem, quo minus peccet mortaliter, si ille voluntariè damnum efficax futurum, aut scit,aut scire debebat.

Secundò limita non procedere in inferente damnũ ex iniusta læsione, verbi gratia, in eo qui venialiter peccando in detrahendo, puta circa venialia; damnum intulit proximo in fama notabiliter; vt videre est in exemplis adductis à Nauar. cap. 18. nu. 25. de viro quodam egregio, erudito, ac probo, qui ob culpas veniales falsas; vanitatem, & iracũdiam concernentes, fuit impeditus ab obtinendo quodam Episcopatu. Et de alio, qui ob defectum falsum generis,visus,& virium naturalium; ab amicitia valde vtili, & honorabili,fuit repulsus. Talis enim detractor tenetur ad damna illata, peccatque mortaliter propter dicta damna notabiliã,& grauia; licèt ex leui culpa oborta. Ita singul.Cordub.de Sigillo secre. memb.4. de Detract.quæst.3.conclus. 7.post Asten.& Adrian.Quodlib.11.suppositione 2.refert Pet.à Nauar. vbi suprà cap. 1.num.45.quia, inquit Cordub. obligatio restitutionis oritur ex iniusta læsione; & id sufficit ad obligandum in conscientia, nullo habito respectu, an is peccauerit mortaliter coram Deo,vel venialiter. Idem videtur tenere Rebel.vbi inf.2.par. lib.1.quæst. vlti.num.9.& lib.15.quest.8.num.3.quatenùs dicit culpam quantumcumque leuem; & venialem contra iustitiam commutatiuã commissam, obligare ad aliquam restitutionem. sequitur Nauar.vbi suprà, & Pet à Nauar.tom 1.lib.2.cap.4.num.321. vbi refert eadem exempla.Itaq; Dictum Innoc. non procedit in damnis subsequutis ex malitia,etiam veniali;quæ à Rebel.1.p. lib. 2. de Obliga.Iust.q.10.n.11.16.17.& 18.dicitur culpa theologica, quæque est deuiatio voluntaria à lege Dei, & recta ratione; sed in datis ob culpam, errorem,ignorantiam,imperitiam,vel negligentiam leuem, quæ ab eodem Rebel. num. 12.& 19.appellatur culpa iuridica, quæque est deuiatio ab eo quod bonum est, & per hominis diligentiam potuit prouideri, vt caueretur. Quod confirmatur ex sequẽti limitatione.

Tertiò limita vt non procedat in damnis datis in committendo, sed tantùm in datis in omittendo. Hoc est dictum singul. Silu. in Summa,verb.Homicidium. 2.quæst.23. quem sequitur Couar. in Clem.Si furiosus

2.par

2.par.§.4.nu.9. dicens, quod in committēdo tenetur quis de leui, & leuissima culpa: quia Iura plus tolerant culpam omissionis, quàm commissionis,iuxta Bart.in l. Quod Nerua.ff.Depositi. quem cōmendat Alex. in l. Si mora.ff. Solu. matrim. inferens ex hoc regulā generalē, in omnibus videlicet actibus in quibus quis solū tenetur de dolo,& lata culpa:teneri etiā de leuissima, in faciendo commissa. Quòd si quæras rationem rationis, cur scilicet Iura plùs tolerent culpam omissionis, quàm commissionis. Respondetur, quia culpa in cōmittendo arguit aliquam malitiam, vel temeritatē, & præsumptionē: nō ita tamē culpa in omittendo; quia communiter committitur ex simplicitate, pigritia, ignorantia, incogitantia, seu obliuiscentia;& sunt peccata ex fragilitate, & quę vix euitari possunt, atque caueri; & ita tene.quicquid dicat.Pet. à Nauar. in dicto cap. 1. num. 71. vbi dicit dictam doctrinam sibi non placere pro Foro animæ; licèt in Foro exteriori sit obseruanda.Si enim,inquit,prudentiam adhibuit: quid refert si positiuo actu, vel negatiuo damnum acciderit? In quo fallitur; quia cùm prudentiam, seu diligentiam debitam adhibuit; nulla est culpa, etiam leuis, vel leuissima. Doctrina verò suprà relata, loquitur cùm culpa est commissa,& prudentia non adhibita. Tunc multùm refert, an positiuo actu, vel negatiuo damnū accidat; per dicta suprà.

Quartò limita vt non procedat quando opus erat aliàs prohibitum. Nā danti operam rei illicitæ,imputatur casus ex leuī culpa contingens.Ita Gabr.in 4.dist.15.quæst. 14. Dub. 2. & quæst. 15. Dub. 2. de quo verb.Pœna. Differentia 12. vbi hoc declaratur, qualiter intelligatur.

Quintò, & vltimò, limita, & intellige Dictum Innoc. de restitutione sub obligatione mortali, dantem videlicèt damnum ex culpa leui, nōn teneri sub peccato mortali reficere damnum: benè tamen teneri, sub peccato veniali. Nam sub veniali datur obligatio restituendi, vt, si quis furatus est pomum; sub veniali tenetur restituere; cùm detur actio furti pro eo, teste Coua.lib.1.Varia.cap.3.nu. 12.Iul.Clar.§. Furtum.nu.24.Ita tenet Naua. cap. 17. nu. 140.& Conf.2.de Furt.Rodrig.in Summa. verb.Hurto.cap.147.n.3.& 7.Pet. à Naua. dict.cap.1.n.48.Rebel. (post Host. Adria. & Cordu.) 1.par.de Oblig.Iust.lib.1.quęst. 10.nu.17.& lib.3.quęst. 15.nu.42.

Ex quibus sequitur inueniri posse furta solùm venialia: quæ tamen obligant ad restitutionem sub pœna p. m. vt in furante minutatim notabilē quantitatem sine animo eam furandi; vt notat Naua. dict.cap. 17. num. 140. Sed contrarium tenent Soto. lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 2. (cuius meminit Naua.dict.cap.17.n. 180. in fin.) Pet.Toledo lib.1.cap.1.dub.3.nu.46. Pet. à Naua. vbi sup.lib. 2.cap. 1.nu.45.& lib.3. cap.1.nu.53. Rodrig.dict.verb. Hurto, nu. 8. Et meritò, quia videtur absurdum ex solo. p. v. insurgere obligationem restituendi sub.p.m. quia satisfactio debet esse proportionata culpæ,& debet ei correspōdere. ergo & obligatio debet habere eādem proportionem. Et hæc videtur fuisse ratio Inno. & aliorum sup.

Nec obstat quod tradit Soto. in 4.distin. 22.quæst.1.art.2.§. Arguitur autem. quem sequitur Rodrig.dict.nu.7.&.cap. 79. ver. Descomunion.nu.16. nempè si plures intulerint ignoranter, & separatim notabile damnū vineę alicuius;si feratur excōmunicatio in eos: incidere in eam, post scitū damnū,& teneri vnūquemq; sub.p.m.restituere id quod abstulit: licèt furtum aliàs esset veniale. quia id cōtingit ratione excōmunicationis,quę tūc iustè ferri potuit ob notabile damnum.Quāuis enim prædicti fures tantùm peccauerint venialiter in furando: tenebuntur tamen restituere damnum sub p. m. ratione excommunicationis decretę: quia potest Iudex præcipere aliquid sub pœna excommunicationis & consequenter obligare ad id subditos sub p.m. quāuis eius transgresio aliàs non sit p.m.vt docet idem Soto. ibid. post princi. §. Sed hinc emergit,& Graff.lib.2.cap. 57.n.2.& probatur in nostris statutis.2.par.cap.19.§.10. vbi excommunicantur Religiosi nostri, si vltra tres quartas partes vnius dragmæ argenteæ, siue regalis surripuerint, vel alienauerint, cùm aliàs certum sit,tam paruam quantitatem non esse sufficientem materiam ad p. m. Vnde seclusa excommunicatione

tione nullus eorum ad restitutionem teneretur: vt not. Naua. cap. 17. n. 130. & Iacob. de Graffis lib. 2. suarum Decis. cap. 127. nu. 24. contra Coua. lib. 1. Varia. cap. 3. nu. 12. Ratio est, quia nullus eorum damnum notabile fecit, nec est causa quò fieret, nec in id consensit; vt dicit Nau. suprà. Item quia præsumitur paruam illam rem non auferri contra domini voluntatem, propter paruum detrimentum, teste. D. Thom. & Caie. 2. 2. quæst. 59. art. 4. vide Cordub. quæst. 70. punct. 1.

SVMMARIVM.

1 DAMNA *data per delegatos quando imputentur delegantibus.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 QVANDO Superior delegat aliquod negotiũ, & causam alicui; vel Episcopus cõstituit Vicariũ, vel committit aliquibus examinationem Ordinandorum; vel Prælatus nominat aliquem in Vicarium, vel committit alicui Religioso aliquam obedientiam, vel nominat Baiulum; vel aliquis Iudex assumit aliquem in Assessorem: in his, & similibus casibus est pulchrum dubium, quando delegans, vel committens vices suas, vel nominans aliquem in Assessorem, vel Baiulum, teneatur de imperitia, de iniustitia, de erroribus, & damnis, per nominatos causatis.

Est ergo dicendum regulariter prædictos non teneri, quando ex iusta causa alteri delegant: vt quando illiteratus assumit Assessorem; & Episcopus propter suas nimias occupationes, & vt liberiùs vacet rebus spiritualibus, creat Vicarium Generalem; & Prælatus Religiosus nominat aliquem in Vicarium, vel in Baiulum, si habet vassallos. In his, & similibus casibus, quia prędicti dant operam rei licitæ, & consuetæ non tenentur, nec in Foro animæ, nec in contentioso. Ita probat tex. in l. 2. ff. Quod quisque iur. quæ loquitur de factis per imperitiam Assessoris, quam allegat glossa fi. in cap. Hoc etiam. 2. quæst. 6. de quo etiam per glossam, & Doctores in l. Argentarius. §. fin. ff. de Edend. Bal. expressè loquens de factis per imperitiam Vicarii, in Rub. C. de Pœna iud. qui male iud. num. 13. Salic. in l. fin. C. Eodem. Abb. in cap. Nihil. 44. num. 5. de Elect. ...

Intellige tamen prædicta vera, dummodò electus, seu nominatus communiter existimetur dignus, & peritus ad officium, ad quod assumitur. Secus si erat imperitus, indignus, & minùs ad illud onus explendũ sufficiens; argumento eorum, quę dicta sunt supra, Differentia præceden. & docet glossa, verb. Examinentur. in cap. Ad hæc de Offic. Archid. & glossa magna in l. Titio fundus. ff. de Condit. & demonstr. & Auiles. cap. 4. in Capit. Prætorum. verb. Sea obligado. num. 44. cum sequenti.

Secundò limita, & intellige in damnis subsequutis per omissionem. Nam ad dãna subsequuta iniustè, vel iniuriosè, vel per malitiam, tenetur; secundùm Rot. Decis. 432. Vtrum Episcopi. in Antiquis. pro qua facit l. Si post. C. de Assessor. vbi Potestas, seu Rector tenentur ex facto Officialium suorũ. Est enim quod imputetur Domino, siue Rectori, si non elegit, seu præposuit honestam familiam. Ad idem l. 1. §. Familiæ. ff. de Public. & vectigal. & ibi Bar. vbi præpositus vectigali tenetur de facto suæ familiæ, quam sibi adiunxit in illo ministerio, & l. 2. ff. Fur. aduer. Naut. & per tot. tit. ff. Naut. caup. & stab. & §. fin. Instit. de Oblig. quę ex quasi delicto. Et habetur 1. tom. Commu. Opi. lib. 3. tit. 27. n. 2.

Intelligo tamen prędictam decisionem Rotæ esse veram. Primò in Foro contentioso. Secùs in Foro animæ ante condemnationem, per notata verb. Pœna. Differentia secũda. Secundò eam intelligo verã, vbi aliqua culpa potest imputari deleganti. Aliàs secùs per gl. not. 2. in cap. fi. ne Cleri. vel Mona. lib. 6. Quia non videtur æquum, vt citra culpam, & dando operam rei licitæ, ego tenear ad damna per malitiam nominati posteà secuta. argumento cap. Ex

Ex literis. in 2. & cap. Significasti. in 1. de Homicid. & glossæ in cap. Sicut dignum. §. Clericos. eodem tit.

Tertiò, limita, & intellige in damnis occultè, & inscio constituente datis. Nam ad publicè facta, vel alia, sciente, & patiente constituente, quæ potuit prohibere, & non prohibuit, tenetur. argumento l. 1. §. Is autem ff. Si fam. fur. fec. dic. & eorum, quæ notat Bart. in l. Nequit. ff. Incend. ruin. naufrag. & Aufre. ad Capellã Tolos. quæst. 196. num. 4.

Si verò sine causa iusta fuit facta commissio, vt quando Episcopus voluntariè, cùm aliàs ipse per se deberet facere, aut saltem assistere, committit examen Ordinandorum, & indebitè aliquem ex negligentia, inscitia, vel corruptione examinatoris, ordinauerit: tunc tenetur Episcopus, & ei imputabitur prædicta negligentia seu incuria; ex glossa verb. Scienter. in cap. 2. de Tempor. ordin. lib. 6. quam ad hoc commendat Abb. vbi suprà. vide ad idem glossam in dicto cap. Ad hæc. verb. Examinetur. pro quibus est bonus tex. in dicta l. 1. ff. de Public. & vectig. vbi publicanus tenetur de iniustè exactis per suam familiam. Et l. 1. §. Magistrum ff. de Exercit. vbi exercitor nauis tenetur de facto magistri. & docet Bart. in l. Neque. ff. de Incend. ruin. naufrag.

SVMMARIVM.

1 *SCANDALIZANS proximum suis malis moribus, nõ tenetur ad aliquid in Foro exteriori, benè tamen in Foro interiori.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 QVI suo dicto, vel facto, aut malo exemplo damnificat proximum quoad animã, & malos mores; in Foro exteriori ad nihil tenetur.

In Foro verò conscientiæ, secundùm aliquos tenetur magis ad restitutionẽ, quàm damnificans in rebus, vel corpore, & sic renetur ad reducẽdum eum ad bonos mores verbis, exemplis, orationibus, & bonis operibus; per tex. in cap. Sunt plurimi. in fine. 6. quæst. 1. Impropriè tamen in isto casu dicitur teneri ad restitutionem; cùm restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ: prædicta verò obligatio descendat ex lege charitatis, vt docet Silu. in Summa, verb. Restitutio. 3. quæst. 1.

Nihilominus certissimum est prædictũ damnificantem in moribus, plus peccare, quàm damnificãtem in rebus, vel corpore. iux. illud Saluatoris nostri Math. cap. 18. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ Mundo à scandalis.* Et iterum, *Væ homini illi, per quem scandalum venit.* Vt hinc discant timere, ac tremere tam inducentes alios ad peccandum, quàm publicè peccantes, & malum exemplum præbentes.

SVMMARIVM.

1 *IN contractibus, gratia vtriusque celebratis: damnum contingens sine culpa vllius; diuiditur inter vtrosque in Foro conscientiæ. In Foro verò exteriori, pertinet tantùm ad dominum rei.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 IN contractibus, gratia vtriusque contrahentium factis, vt in pignore, & locato; si res perit sine culpa vllius ex contrahẽtibus, damnum diuiditur inter ambos in Foro conscientię.

Secùs in Foro exteriori, vbi numquam pericu-

periculum est commune; vt in l. Ex conducto. 15. §. 1. vers. Sed etsi ager. ff. de Locat. vbi dicit text. *Sed etsi ager terræ motu ita corruerit, vt nusquam sit: damnum domini esse: oportere enim agrum præstari conductori, vt frui possit.* Idem probatur in l. Si vt certo. §. Nunc videndum. ff. Cõmodat. vbi generaliter dicitur in contractibus (vbi vtriusque vtilitas vertitur, vt in empto, locato, pignore, & societate) dolũ, & culpam præstari; & non casum extra culpam contingentem. vide verb. Testis. Diff. 2. adeò quòd & in cõmodato (quod plerumque gratia tantùm commodatarii fit) si incendio, vel ruina aliquid contigerit, vel aliquod damnum fatale; non tenebitur commodatarius, nisi fortè cùm posset res commodatas saluas facere, suas illis prætulit; vt dicitur ibidem, & docet expressè Palud. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 1. Conclus. 5. in fine; vbi singul. ponit hanc differentiam inter vtrumque Forum. Quam retine mente; & alibi eam non legi. Cuius ratio esse potest; quia cùm gratia vtriusque fit contractus, & vnusquisque percipiat ex eo commodum: videtur iustum, & æquum, vt etiam participet vterque partem damni, iux. regulam, Qui sentit commodum, sentire debet & damnum.

Hinc collige responsum ad dubium, supra quo elapsis proximè mensibus fui cõsultus. quidã enim mulio locauerat equũ cuidam scholari; & in itinere equus accepit plagam in dorso præter culpam scholaris conductoris, ex qua post iter peractum mortuus est equus in domo domini sui locatoris. Petebat dominus ab scholari medietatem valoris equi. Scholaris recusabat, dicens se nihil debere, cùm ex nulla sui culpa equus interiisset. Respondi in Foro Fori scholarem nihil debere: sed in Foro cõscientiæ teneri ad medietatem valoris equi, per dicta. Quorum numquam obliuiscaris; quia casus hic, & alii similes sunt quotidiani.

SVMMARIVM.

1 *INCIDENS arborem vicini, quæ me lædebat; non teneor in Foro exteriori, seruando quæ hic habentur. At non ita in Foro interiori.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 LAEDENS res alienas, vt saluet suas, quibus illæ nocebant; vt præcidens arborem vicini, quæ pendens super domum eius, lædebat; non tenetur ad aliquid in Foro exteriori, dummodò id faciat, vel authoritate Iudicis; vt in l. Si plures. §. 1. ff. de Arbor. furt. Cæsar. vel propria authoritate, denunciãdo priùs domino per publicum instrumẽtum, & ab eo requirendo vt illam incidat. In Foro verò interiori sufficit sola verbalis denunciatio. Etsi dominus negligat incidere, & ego incidero; si quidem inutilis remansit ad aliquid inde faciendum; cũ tamen aliàs vtiliter posset incidi; tenebor. aliàs nequaquam. Prædicta quippe licentia, quamuis vnicuique tribuatur pro saluandis suis rebus; intelligenda est tantùm ad minus damnum quod possit inferri, vt docet Silu. in Summa, verb. Restitutio. 2. §. 6.

SVMMARIVM.

1 *DOMVM vicini destruens, vt saluet suam, ad nihil tenetur; si omnino erat comburenda.*

2 *Idem de proiiciente merces socii, ad saluandas suas, alleuiata naui.*

3 *Idem de incidente funes nauis, per quos sua periclitatur.*

4 *Domus destructæ instauratio, ad quem spectet?*

DIFFE-

DIFFERENTIA SEXTA.

1 VICINVS potest domum proximi destruere, quando iustè timet ignem qui alienam suæ finitimam, & cohærentem iam apprehendit, ad suam peruenturum. l. Si quis fumo. §. 1 ff. ad l. Aquil. l. 3. §. Quemadmodum. ff. de Incend. ruin. naufrag. l. Si alius. §. Est & alia. ff. Quod vi aut clam. Vbi glossa verb. Destructam, hoc limitat dummodò ad domum destructam ignis peruenisset. Tunc enim dicitur iustus timor. Sed Fel. in cap. Tua nos. de Sentent. excômun. indistinctè tenet licitum esse destruere domũ vicini, inuito eo, pro euitando incẽdio.

2 Pro confirmatione facit l. Qui seruandarum. ff. de Præscript. verb. vbi excusatur proiiciens merces socii ad saluandas suas, alleuiata naui. Facit etiam l. Quemad-
3 modum. §. Idem Labeo. ff. Ad l. Aquil. vbi excusatur incidens funes nauis, per quos nauis sua iacturam facere posset. Faciunt etiam dicta in Differentia proxima.

Ratio prædictorum est; quia in dictis casibus, tã domus vicini, quàm merces socii verisimiliter essent interituræ. Non mirum igitur si possum domũ destruere, vel merces proiicere, cùm fiat sine iniuria, & damno alterius, & ad saluandam rem meam, ne etiam simul pereat; vt sic ex duabus rebus interituris, vna saltem saluetur, & mea potiùs; quia charitas benè ordinata incipit à se ipso. l. Preses. C. de Seruit. & aqua. glos. in §. Se ipsum. sub cap. de Occidendis. 23. quæst. 5. Quæ omnia procedunt tam in Foro exteriori, quàm interiori.

4 Sed tota difficultas, & in quo consistit differẽtia inter vtrumque Forum; est circa refectionem seu instaurationẽ domus destructæ. Fel. enim in dicto cap. Tua nos. distinguit, quòd si probaretur domum illam dirutam omnino combustam fuisse; tunc ad nihil destructor teneretur; per l. 2. & ibi Bart. ff. ad Legem Rhodia de iactu. iuncta. dict. l. Si. alius. §. Est & alia. aliàs si fuisset destructa ad abundantem cautelam, tunc teneretur.

Quam distinctionem ad Forum tantùm contentiosum pertinere puto: & eam intelligo in casu, quo extra culpam alicuius, saltem scitam, & probatam, incendium factum fuisset. Nam si ignis per aliquem iactatus est, & de hoc constat: tunc aliter dicendum est. Supra quo vide eumdem Fel. loco citato; vbi quærit quis ad refectionẽ domus ad abundantem cautelam dirutę teneatur; an scilicet is qui iactauit vel immisit ignem; an verò destructor domus, vel ipsi vicini.

In Foro verò interiori, cùm domum vicini mei destruo, antequàm ignis ad eam perueniat; non solùm ad abundantem cautelam, vt meliùs seruem meam; sed quia verisimiliter si id nòn facio, domus mea combureturi; puto tunc refectionem faciẽdam fore, ac resarciendum damnum, non in totum; sed pro arbitrio Confessarii: cõperto verisimiliter quòd etiam combusta esset domus vicini. Attamen in Foro exteriori, cùm ignis ad domum destructam nõ fuisset peruentus; & per consequens fieri posset vt saluaretur; nullo modo prædicta allegatio, & excusatio admitteretur; sed cõdemnaretur in totum, maximè quia vix posset probari prædicta allegatio.

Si tamen aliquis propriam diruat domũ, vt aliæ saluentur: tunc ęstimationem supra tali domo diruta, inter omnes, cõmodum ex eadem dirutione reportantes, faciendã, & cõponẽdã ex aliis esse, tradit Hippolyt. de Marsil. (penes quem aliqua hanc materiam cõcernentia non insulsè poteris videre, si libet.) in l. 1. in princip. num. 114. ff. ad l. Cornel. de Sicar. Quod in vtroque Foro esse seruandum rationi congruit, & patet ex supradictis, tam in hac, quàm in præcedenti Differentia.

SVMMARIVM.

1 *VENDITOR morosus in his rebus, circa quas potest cadere interesse quanti, plurimi, an teneatur ad damna extrinsecùs emptori obuenientia.*

Tex.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 TEX. in l. Si sterilis. §. Cùm per venditorem. ff. de Actio. empt. quatenus probat vẽditorem morosum in his rebus, circa quas potest cadere interesse quanti, plurimi; non teneri ad dãna emptori extrinsecùs emergentia, (loquitur etenim de seruis emptoris, fame peremptis, quia venditor non tradiderat triticum quod venierat) non procedit in Foro conscientiæ. quia in eo resarciendum est creditori damnum, quod propter moram debitoris incurrit. Ita tenet Adria. in 4. tit. de Restitutione. §. Quia tactum est. pag. 54. col. penul. Rebuf. in l. vnic. n. 441. C. de Sent. quę pro eo. Cagnol. in l. Curabit. num. 61. C. de Actio. empt. Mascar. de Proba. 3. par. conclus. 933. num. 29. & Purpura in l. Rogasti. §. Si tibi. num. 55. ff. Si cert peta.

Sed contrariũ tenet Ange. verb. Vsura. 1. num. 30. Silu. verb. Restitutio. 3. num. 9. & Pet. Barbos. in l. De diuisione. 5. num. 33. ff. Solut mat. Et ratio est secundùm eum; quia cùm sit lex iusta, & rationabilis; debet etiam habere locum in Foro conscientiæ, per glos. receptam 1. in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constit. cuius nos meminimus verb. Ignorantia. Diff. 2. num. 8. Aliam rationẽ collige ex traditis per nos sup. Dif. 1. num. 1. Iustitia autem, & ratio prædicti §. Cùm per vẽditorem. in hoc fundatur, quòd scilicet, Iura abhorrent concursum duorũ interesse; nempe intrinseci, & extrinseci; vt docet Zasius in l. Nummis. num. 8. ff. de In litem iuran. & Barbos. sup. num. 31. Et facit illud vulgare, *Vna enel saco, y otra en el papo*, quo detestamur eos, qui omnia volunt lucrari, nec volunt esse contenti vno moderato lucro. Prætereà Iura etiã abhorrent, & æquitas non admittit vnam culpã, seu peccatum, bis, aut duplici pœna puniri, cap. de His. de Accusa. Et sic sufficit moroso in reddendo tritico, vt puniatur in pretio tritici, quanti plurimi, idest, in maiori pretio quod valuit à die moræ: & non quòd oneretur etiam in solutione damnorũ extrinsecùs contingentiũ ipsi emptori.

Sed obserua ab Angelo, & Silu. limitari præfatum §. Cùm per vẽditorem. & ipsum restringi, vt procedat tantùm, cùm damnum emptori contingens processit ex sola omissione venditoris, seu debitoris; v. g. quia non dedit frumentum post pretium eius receptum. Secùs si non solùm processit ex omissione debitoris, sed etiã ex eius commissione: quia scilicet promisit dare frumentum in tali termino, & creditor aliter sibi prouidisset, nisi promissione debitoris fuisset deceptus; quia tunc propter omissionem, & commissionem, id est falsam promissionem, tenetur ad vtrumque interesse, intrinsecum, & extrinsecum. Considerantur namque tunc duæ culpæ, & sic non mirum, si duplici pœna, (vt ita dicã) puniãtur. Dixi, Pœna, quia huiusmodi damna, & interesse non veniunt sub nomine pœnæ, aliàs quippe non deberentur in Foro conscientiæ ante sententiã, & condemnationem, per not. infrà verbo Pœna. Diff. 2. cùm tamen debeantur, vt habes in verbo Vsura. Diff. 2. & 22. Conferũt quæ diximus sup. Diff. 1. nn. 3. & 13.

Quam quidem limitationem admittit Barbos. suprà, cum hac declaratione, seurestrictione; nempe dummodò inter partes tractatum sit, cur in eo termino solutio seu traditio frumenti fieri deberet; scilicet quia familia ex eo alenda erat. Tunc enim damnum præuisnm, & cogitatum à Partibus, debebitur; aliàs secùs. Quod & nobis placet, per ea quæ diximus d. Diff. 1. n. 13. vers. Tertiò limita. Adde not. Dif. sequenti.

Collige denique ex prædictis doctrinam generalem; scilicet interesse damni emergentis peti posse, & deberi in vtroq; Foro, & in omni contractu, etiam mutui, quoties à Partibus fuit præuisum, & cogitatum; aliàs secùs. Ita Soto lib. 6. de Insti. quæst. 1. art. 3. col. 2. in prin. & Barbos. vbi sup. num. 32. 33. & 34.

SVMMARIVM.

Dãna data per seruos, vel animalia alicuius; an sint per dominũ in Foro cõsciẽtiæ satisfaciẽda.

DIFFE-

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 DIXIMVS sup. in Diff. 1. circa damna data per homines liberos, ex culpa leui, vel leuissima. Nũc operæpretium est dicere, de damnis datis per seruos, vel animalia bruta.

Et quidem distinguendum est, an ipsa damna sint illata concurrente culpa domini, an sine culpa ipsius. Sit ergo prima conclusio.

Si bos meus, mea negligentia, intulit aliquod damnum, puta, tua sata pascendo; vel cùm esset cornupeta, nec eum custodirē, bouem tuum occidit; vt in cap. Si bos. & in c. Si læserit. de Iniur. vel si seruus meus dedit aliquod damnum ex mea negligentia, quia scilicet prohibere, & impedire poteram, & non prohibui, putans non illud illaturum: in his, & similibus casibus; dãnis per dicta animalia, vel seruos illatis, in Foro iudiciali teneor satisfacere soluendo pręcisè æstimationē damni per legē Aquiliã. Vbi enim interuenit culpa hominis, cessat actio tituli, ff. Si quadrup. paup. fecisſ. dic. & alia Inst. & ff. de Noxalib. actio. vt probat tex. in l. 1. §. Itaque. vers. Quòd si. ff. Si quad. paup. Faciunt notata sup. in Diff. 2.

In Foro verò conscientiæ, pręfatis damnis, si ex culpa mea leui, vel leuissima commissa sint, non teneor satisfacere, ex traditis dict. Diff. 1. nisi quando culpa fuerit Theologica, & sic peccauerim saltē venialiter; vt docet Rebel. dicens communē, in suo lib de Oblig. Iust. 1. p. lib. 2. q. 10. nu. 16. in prima conclusione.

Quin immò nec tunc tenebor sub p. m. nisi culpa fuerit mortalis, & damnum notabile, ex traditis dict. Dif. 1. in fi. Non enim ex culpa, seu peccato veniali potest insurgere obligatio restitutionis sub mortali, benè tamen sub veniali, vt ibi diximus. in fi.

Secunda conclusio; quando citra culpã meam seruus meus, vel animal, damnum aliquod notabile intulerit: tũc est in mea electione in Foro iudiciali, vel soluere dictũ damnũ, vel dare seruũ, vel animal pro damno illato, vt toto tit. ff. Si quadru. paup. & ff. de Noxali. actio.

In conscientia tamen, ad nihil teneor ante condemnationem Iudicis, cùm sint pœnales præfati tituli; vt docent plures, quos refert, & sequitur Couar. in Epitom. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 12. & Rebel. vbi sup. n. 23. in vlti. conclus. dicens hanc esse longè probabiliorem sententiam; quàm contrariam, quam aliqui tenent, quos ibi etiam refert. Et inter plures rationes, quibus hæc pars probatur, est illa, meo iudicio concludens, nempe quia in præfato casu, non magis teneor, quàm si domus mea rueret sine culpa mea, & destrueret domũ vicini. At quis auderet me condemnare ad restitutionem æstimationis domus euersæ? certè nullus, quia nulla est lex, quæ tale pręcipiat, & iniquum videretur obligare me ad restitutionem illius damni; in quo ego nihil deliqui, sed Deus ipsum per sua secreta iudicia intulit, vel permisit.

SVMMARIVM.

1 *CVLPA alio modo accipitur in Foro iudiciali, & alio in Foro conscientiæ.*

2 *A restitutione an excusetur quis in contractib. cùm damnum datur ex culpa leui.*

DIFFERENTIA NONA.

1 CVLPA quoàd Forum contentiosum, est deuiatio ab eo quod est bonum, quodque per hominis diligentiam potuit præueniri. ita Bar. in l. Quod Nerua. nu. 7. ff. Depo.

Quoàd Forum verò conscientiæ, est voluntaria deuiatio à lege Dei, & recta ratione, secundùm communiter DD. Theologos, & docet Rebel. de Oblig. Iust. p. 1. lib. 2. q. 10. nu. 10. Deinde prima culpa dicitur iuridica, quia cõsideratur secũdùm Ius. Secunda verò dicitur Theologica, quia consideratur secundùm quod continet peccatũ. Nam culpa secundùm Theologos idem

est,quòd peccatum,teste D. Thom. 1.2. q. 21.art.2.in corp. in fin. Vnde cùm peccatum non possit esse, nisi sit voluntarium: inde est, quòd quoàd Theologos non est culpa, si non contineat saltem peccatum veniale: quamuis quoàd Iuris peritos detur culpa sine peccato; vt apparet communiter in culpis leuissimis, quę committuntur ex leuissima inconsideratione, in quam quilibet incurreret, nisi sit diligentissimus & oculatissimus in suis actibus; vt si librū accomodatum intra cellam,& claue obseratam relinqueres; sed quia manu non tentasti,an bene obserata remaneret,quis eum surriperet. Certè tale furtum sine vllo peccato tuo commissum esse,non est dubium: cùm tamen quoàd Ius, & Forum contentiosum non sit sine culpa,licèt leuissima. Vnde culpa iuridica sæpe reperiri potest sine Theologica: non tamen Theologica sine peccato, vt docet Rebel.sup. num.14.

2 Præterea videndum est circa damna data ex leui, vel leuissima culpa in contractibus, vel quasi contractibus, vltra ea quæ diximus sup. Diff. 1.num.5. an de eis sit idē dicendum, quod de aliis casibus extra contractus,diximus dict. Diff. 1. Vel an sit ponenda aliqua differentia inter vtrumq; Forum in pręfatis damnis ex contractu prouenientibus. Manifesti quippe iuris est, esse quosdam contractus,in quibus ex natura ipsorum tenetur quis ad omnem culpam etiam leuissimam; vt sunt contractus qui fiunt in fauorē, & vtilitatē alterius ex contrahentibus tantùm; vt est cōmodatū l. Si vt certo. §. Nunc vidēdum.& l.In rebus. ff. Commod.& lib. 4.Ordin.Portugal. tit.53. §.2.& 3.& c. vnico.extra,de Commoda. Et alios ad culpam latam, & leuem tantùm: vt sunt ii,qui fiunt gratia vtriusque ex contrahentibus.

Et quidem Soto lib.4.de Iusti. q. 7. art.2. ante responsionem ad argumenta tenet in effectu,in Foro conscientiæ non teneri cōmodatarium ad restitutionem ex leuissima culpa, neque etiam ex leui, nisi sit mortalis apud Deum. Nam à venialibus, vix homo liberari potest.Quare propter illas non est homo tanta pœna plectendus.Nec obstat, inquit, videri continere contradictionem, dicere requiri culpam mortalem,quam Ius dicit leuem. Nam respondet tacitè dictę obiectioni, dicens dici leuem arbitratu humano,& Iuridico, respectu alterius; quæ in depositario cumulatior requiritur, vt condemnetur. Tandem concludit,omnia quæ de contractibus,& culpis in eis commissis dixerat;ęstimanda, & iudicanda esse secundùm Iudiciale Forum, eiusque sententię in conscientia standum esse. Et sic videtur tenere nullam esse in illis differentiam inter vtrumqueForum,excepto quòd exigit culpam mortalem, vbi in Foro externo sufficit leuis, & leuissima; sequitur Ledesma 2.4.quæst.18.art.6. conclusione antepenul.

Sed contra hos insurgit Rebel. vbi sup. 2.par.lib.1.quæst.vlt.nu.9.& lib.16.q.vni. num.1.post Naua.cap.17.nu.184.& alios, dicens perperàm contra omnes Doctores interpretari, vt per culpam leuissimam (de qua in dict.cap.vnico, de Cōmod.) intelligi debeat culpa mortalis: quia inquit,eiusmodi obligatio restitutionis in contractibus non fundatur in proportione ad culpā, sed in ipsa ratione contractus. Vnde si ex leuissima culpa obligatio restitutionis ratione contractus, vel quasi contractus cōsurgat:tenetur ad restitutionē totius.Quod secus est in aliis obligationibus ex aliis actibus extra cōtractus insurgētibus, quęq; ex peccato cōtra iustitiam, tamquam pœna naturaliter debita, oriuntur, & consurgunt. Nam tales non obligant regulariter ad totam rem restituendam,sed ad partem, iuxta culpæ proportionem, quando culpa venialis est,vt diximus dict. Differentia 1. num.5.& 13. vers. Ex quibus sequitur. vbi etiā habes, an ex peccato veniali possit oriri obligatio restitutionis sub mortali. Sed limitanda erunt quæ ibi diximus, per notata hic.

Quare concludit Rebel. sup. dicens cōmunem,nempe in commodato ad obligationem restitutionis sub mortali,nisi paruitas materiæ excuset,sufficere culpam leuissimam;in Foro quidem iudiciali,iuridicam: & in Foro conscientiæ Theologicam; venialem, quamtumcumque minimam.

Sed quòd in vtroque Foro standum sit dispositioni Iuris Cæsarei & Canonici circa culpam requisitam in contractibus, vltra Soto, & Ledesma suprà docet Naua.

cap.17.

cap. 17. num. 179. cum quatuor sequent. vbi ex iis quæ tradit num. 184. potes deducere rationem diuersitatis, quare quis excusetur à restitutione, cùm damnum datur ex culpa leui extra contractus, vt dict. Diff. 1. & aliter dicatur in datis in contractib. vt hic. Et ratio est; quia in primo casu damnum datur præter intentionem inferētis illud: at in secundo, eo ipso quòd quis conuenit in aliquo cōtractu; se obligat, saltem tacitè ad omnia, quæ sunt ex natura illius contractus.

SVMMARIVM.

1 *SOCIVS an teneatur in Foro conscientiæ de culpa leuissima.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 SOCIVS ratione contractus societatis, in Foro exteriori non tenetur de leuissima culpa, vt probat text. in l. Socius socio. 72. ff. Pro socio. & docent omnes communiter. Ratio est, quia contractus ille fit gratia vtriusq; contrahētis; quo casu non tenetur quis nisi de dolo, & culpa lata, & leui l. Si vt certo. §. Nunc videndum. ff. Commo. Vnde si socius in rebus societatis non minorem diligentiam adhibuerit, quam in rebus suis adhibere solitus sit, quantumcumque aliàs negligens sit; excusatur in Foro externo à restitutione. Rationem tradit dict. l. Socius. quia, inquit, qui parum diligentē sibi socium asciscit, de se conqueri debet. Idem dicit text. in §. fin. Instit. Eod.

In Foro verò conscientiæ tenetur, si aliquod detrimentum ex culpa illius, etiam leuissima, societati contingat; siue illa culpa sit diligentis, siue negligentis. Ita Rebel. de Obliga. Iust. 2. par. lib. 15. quæst. 8. num. 3. contra Conrad. quæst. 93. ad fin. Mouetur, quia inquit, etiam si contractus non interuenerit; culpa quantumcumque leuis, ac venialis, contra iustitiam commutatiuam commissa, ad aliquam obligat restitutionem; maiorem, vel minorem, pro ratione maioris, vel minoris culpæ. Sed hęc ratio non est generalis; cùm multa damna dari possint ex culpa leuissima, quæ non sunt ex iniusta lęsione illata, nec contra iustitiam commutatiuam, vt constat ex iis quę diximus sup. Differentia 1. Prætereà cùm hoc damnum non veniat ex natura contractus, iudicandum est secundùm tradita dict. Diff. 1. Quare restringēda est hęc differentia ad damna solummodò contra iustitiam commutatiuam, siue ex iniusta læsione ex culpa leuissima per socium illata, iuxta per nos not. dict. Diff. 1.

DEBITVM.

SVMMARIVM.

1 *DEBITVM ex sola charitate, obligat in Foro conscientiæ, non tamen in Foro iudiciali.*

2 *Potest quis cogi ad dandam eleemosynam extremè egenti.*

3 *Et ad vendendum triticum tempore penuriæ.*

4 *Et Parochus ad baptizādū puerū morientē.*

5 *Et Dux necessarius, vt patiatur membrum à se abscindi.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DEBITVM ex sola charitate, obligat tantùm in Foro conscientiæ; non tamen in Foro iudiciali; quia ad ipsum prestandum, quis cogi nō potest lege iustitiæ;

quæ sola attenditur in prædicto Foro iudiciali. Ita tradit Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 7. Nauar. cap. 17. num. 70. Cordub. lib. Quæst. Theol. quæst. 27. in ratione 13. pro tertia opinione, §. Tum quartò. & in solutione ad quartum secundæ opinionis. & dicemus verbo Restitutio. Differentia 1.

Sed Pet. à Nauar. tom. 1. de Restit. lib. 2. cap. 3. à num. 124. cum sequentibus, nititur impugnare prędictã opinionem, adducẽdo plura exempla, in quibus quis tenetur ex sola lege charitatis; & nihilo minus ad ea, per Iudices Fori exterioris compelli potest. Primum est, de eleemosyna extremè
2 egenti danda, quæ secundùm eosdem met Doctores suprà citatos, non debetur de lege Iustitiæ, sed tantùm de lege charitatis: & tamen potest Princeps cogere diuitem, vt extremè egentibus, & tempore famis succurrat. de quo vide verbo Eleemosina. diff. 2. Secundum est, circa venditionem
3 tritici, & aliarum mercium necessariarum tempore penurię. de quo sub verb. Venditio. Differen. 5. Possunt enim Principes, & Gubernatores ciuitatum, & Regnorum, tempore necessitatis, cogere ad vendendum habentes triticum vltra sibi necessarium, tam ad comedendum, quàm ad seminandum; cùm tamen aliàs, ad dictam venditionem non teneantur ex lege iustitiæ,
4 sed charitatis. Tertium ponit num. 132. & est de Parocho, qui si baptizare puerum morientem non potest, nisi cum discrimine suæ vitæ, vel ratione pestis, aut etiam inimicorum: nihilo minus teneretur, & compelli posset ad id præstandum, ratione extremę necessitatis spiritualis proximi.
5 Quartum est, quando Dux in pace, aut in bello esset necessarius. Nam si vulnere tam seuo saucius esset, vt nisi membrum abscinderetur, obeũda mors sibi esset: posset certè tali casu, etiam nollens, cogi ad abscisionem, vt viueret ad communis boni salutem; quamuis ad id non teneretur de lege iustitiæ, sed charitatis.

Prædicta autem omnia exempla tandem num. 133. non audet tamquam vera asserere, nec per ea tenere contrarium; sed disputationis gratia, dicta esse mauult, ne aduersetur prædictis authoribus, nevè inferat in scholas nouas opiniones.

Sed defendi possunt, si intelligamus præfatam eius doctrinam de coactione per viã denunciationis Euangelicæ; iuxta ea quæ habes in Prælud. Obseruat. 12. num. 15. vel per officium Iudicis secularis.

SVMMARIVM.

1 *DEBITOR impotens ad soluendum, tutus est quoàd Deum, non tamen quoàd Forum iudiciale.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 QVI non potest statim soluere debitum, tutus est quoàd Forum interius. quia hoc casu quoàd iudicium diuinum nõ est in mora, secundùm Silu. verb. Restitutio. 7. quęst. 1. §. 1.

Non tamen est tutus, quoàd Forum exterius. Et ideò oportet petere à creditore dilationem, ne ab eo conueniatur, & molestetur. Vide notata verbo Restitutio. Differen. 3.

Hinc collige solutionẽ ad dubium quod mouet Silu. suprà §. 2. & verb. Restitutio. 5. quęst. 1. an scilicet teneatur petere dilationem, aut remissionem debiti, qui non potest restituere. Nam licèt Pet & Rain. quos ipse sequitur, putent teneri: id verum intellige quoàd Forũ exterius, non tamẽ quoàd Forum interius. & in hoc consistit hæc differentia. Nam sicut est tutus, quoàd Forum interius, qui non potest restituere: ita etiã & quoàd Forũ exterius, est tutus; quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit, iuxta illud quod vulgò profertur, *A quien no tiene, el Rey haze franco.* Potest tamen molestari de facto in Foro iudiciali. Et ideò oportet ad redimendam, excusandam, seu vitandam talem molestiam, petere dilationem, aut remissionem superùs dictam.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *DEBITOR pecuniæ, ante interpellationem non est in mora reddendi debitum in Foro exteriori. Secus in Foro interiori.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 DEBITOR pecuniæ, ante interpellationem non est in mora reddendi debitum in Foro exteriori, l. Mora. 32. ff. de Vsur. vbi glossa l. Quod te. ff. Si cert. pet. l. Titiæ textoris. §. fin. ff. de Legat. 1. l. Si ex legati. ff. de Verbor. obligat. gloss. in regul. Mora. lib. 6. quā dicit solenne Nauar. Consi. 3. n. 3. de Vsur. & est communis opinio, teste eodē Nauar. Consi. 2. n. 4. ad fin. de Diuort. Itaque debitor, nō tenetur soluere quod debet in Foro exteriori, donec ab eo petatur; quia mora regulariter non cōmittitur sine interpellatione. Et ante eam non censetur creditor inuitus; vt ait Medin. c. de Restitutione. q. 2. Couar. regul. Peccatum. 1. par. Relect. nu. 1. Rebel. de Oblig. Iust. 2. p. lib. 1. q. 4. num. 3. quin immò, & ante quam quis per Iudicem condemnetur, non tenetur in Foro iudiciali restituere alienum, vel soluere quod debet; vt malè obseruant quamplurimi, putātes id etiam sibi licere quoàd Deum. Sed toto aberrant cęlo; & vt inquit Naua. c. 17. n. 65. multi ex hoc damnantur, scilicet ob non solutionem debitorum. Nam in Foro interiori, statim, nulla expectata creditoris interpellatione (quātò minùs sententia Iudicis?) tenetur debitor soluere quod debet, si potest. c. Sæpè. de Restit. spoliat. D. Tho. 2. 2. q. 62. artic. fin. in respon. ad primum. & q. 88. art. 3. in 3. argu. Nauar. dict. cap. 17. num. 54. & dict. Consi. 2. Siluest. verbo Restitutio. 5. quæst. 1. vbi reddit rationem, scilicet quia sicut rem alienam auferre, est contra iustitiam: ita & detinere; cùm detineatur dominus ab vsu suæ rei: nulli autem licet (tametsi modico tempore) facere cōtra iustitiam; iuxta illud Eccles. 21. *Quasi à facie colubri, &c.* Quod intellige verum (vt dixi) quando detinens rem alienam, potest illam statim restituere. Nam si non potest, tene dicta in Differentia precedente. Intellige, etiam quando dies certus non est præfixus solutioni. aliàs, dic vt tradimus verb. Interpretatio. Differentia 9.

Tertiò intellige verum, quando creditor non petit debitum ob timorem, etiam reuerentialem, siue respectum, aut ob ignorantiam debiti. Nam si creditor scienter, & sponte tacet, & non petit: probabiliter credere potest debitor, sibi ab eo dilationem dari; & sic tunc excusatur: vt sing. post Ang. & Silu. tenet Naua. dict. cap. 17. num. 79. & Grafis lib. 2. casuum conscien. cap. 132. nu. 7. & ante eos Panor. in cap. fin. num. 19. de præscript. Idem tenet Summa Tabien. verb. Mora. in prin. & Rebel. de Oblig. Iust. 2. p. lib. 8. quæst. 7. num. 3. faciunt notata verbo Hæreditas. Diff. 5.

SVMMARIVM.

1 *Debitor potest renunciare legato, vel hæreditati in fraudem creditorum in Foro exteriori.*

2 *Maritus donationis causa potest repudiare hæreditatem in fauorem vxoris.*

3 *Pater oneratus debitis, potest non acquirere vsumfructū bonorum aduentitiorū filii.*

4 *Coniuges possunt ad inuicem renunciare lucris quæsitis.*

5 *In Foro verò conscientiæ, non sunt licitæ præfatæ renunciationes.*

6 *Cautelæ à doctoribus traditæ, non sunt magnifaciendæ; quia communiter non possunt seruari in conscientia.*

DIFFERNETIA QVARTA.

1 DEbitor in Foro exteriori, potest renunciare legato, vel hæreditati in fraudē creditorū; quia nolle non acquirere, nō est pauperē fieri, seu patrimoniū minuere; sed tantū ipsum nō augere. Ita probat text. in l. Qui autē. vbi Bart. in princ. ff. Quæ in fraud. credit. & not. Ang. & Ias. in §. Itē si quis in fraudē. nu. 121. Inst. de Action. Couar. in c.

Rainaldus.§.3.num.14. de Testam. & in 4. 2.par.cap.7.§.1.num.12.

2 Pro quo facit l. Si sponsus.§. Si maritus. ff.de Donation.inter vir.& vxor.vbi dicitur à marito,donationis causa,in fauorem vxoris posse repudiari hæreditatem delatam; nec ex hoc, vxori donatariæ factam donationem esse nullam; quia in prædicto casu, qui donat non efficitur pauperior.

3 Hinc est quòd pater oneratus debitis, potest, quoàd Forum exterius,nolle acquirere vsumfructum bonorum aduentitiorũ filii, quia per hoc non dicitur minuere aliquid de suo patrimonio; nec donare aliquid filio. Quia aliud est amittere, & aliud omittere, & non lucrari, l final. C. de Codicil. dict. l. Quid autem.ff. Quæ in fraud. cred.facit l.final.vers.Siue ex contrario,patre recusante.C.de Bon. quæ liber.glossa in §.Item nobis.Instit.Per quas person.& in l. Etiam.ff.de Acquir.rerum.domin. Paul. in l. Cùm oportet.num.30.C.de Bon. quæ liber.Corn.Consi.285.num.15.& 16.vol.1. Vital.de Collation.quæst. 8.nu. 184. Et in terminis dant prædictam cautelam patri debitis onerato,vt sic in prędicto vsufructu creditores executionem suorum debitorũ minimè faciant, Salicet.Portius in §.1. nu. 10.Instit. Per quas person. Riminal. ibidẽ num.92.Tellus Fernand. l.17.Tau. nu.61. quos refert,& sequitur Valasc.de Particio. cap.13.num.146.quem etiam vide num. 144.& 149.

4 Idem eadem ratione dicendum est in renunciatione per alterum ex coniugibus, constante matrimonio, de lucris iam acquisitis, facta. In Foro enim exteriori,prædicta renunciatio valet, & tenet; quia non censetur esse donatio ex prohibitis inter virum,& vxorem. Nam is qui remittit lucrorum partem,licèt lucrum repudiet, non tamen amittit aliquid ex bonis quæ anteà habebat. Nec is cui donatio fit, quicquam acquirit, ex quo fiat locupletior;sed tãtùm id agit, ne id quod laboribus forsan maximis acquisierat,pro parte, ad otiosum coniugem deferatur; vt post Ioannem Lup.& Anto.Gom.docet Couar.dict.§.1.num.11. & Boër.Decis.244.col.2.

5 In Foro tamen exteriori, & conscientię, illicita est prædicta renunciatio. Ratio est, quia licèt non sit contra iustitiam; & ideò renuncians ad nullam restitutionem tenetur; est tamen contra charitatem,& in fraudem creditorum;quia cùm posset debitor, non renunciando, satisfacere suis creditoribus, & cauere eorum iacturam; & lesionem circa eorundem patrimonia: id sine causa prætermittit. Ita tenet Pet. a Nauar. tom.2.de Restit.lib.3.cap.1.n.113.Negari etenim non potest,quin faciat iniuriam creditoribus.

Neque obstat,quòd qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam. Nam id verum est, cùm quis ex causa sibi vtili,& ne damnum in bonis suis patiatur,iure suo vtitur. At per prædictam renunciationem nullum damnũ declinat,seu remouet debitor à bonis suis; immò sibi præiudicium infert cum damno creditorum: cùm semper maneat obligatus,& ære alieno grauatus:cùm aliàs posset faciliter se ab eo exonerare. Quòd si dixeris patri renuntianti vsumfructum,in fauorem filii, & marito donanti lucra quæsita vxori, esse id vtrisquè vtile; quia sic pater ali poterit à filio, & maritus ab vxore Respondeo prædictam vtilitatem non esse quærendam cum damno tertii.

Præterea iura suprà allegata,quibus cautela Portii,& aliorum fundatur; magis statuta fuerunt de subtilitate Iuris, quàm de æquitate. At in Foro animę,apices, & subtilitates iuris non curantur, per ea quæ traduntur verbo Iudicium. Differ. 4.

6 Quare prædictæ cautelæ,& similes, non sunt adeò magnifaciendæ; vt nonnulli existimant, eas valdè celebrantes:sunt quippè quæsitæ, & inuentæ ex mera cupiditate, & auaritia, quam veri christiani, & sectatores Christi abhorrere,ac fugere debent.

SVMMARIVM.

1 DEBITOR si non fuit in Iudicio, vel extra requisitus, non potest in Foro exteriori gratificari alicui creditorum non habenti ius prælationis, In Foro tamen animæ id potest.

2 Hæres non potest gratificari vnum ex legatariis sibi benè visis; sed pro rata debet eis soluere.

DIFFE-

DIFFERENTIA QVINTA.

1 DEBITOR habens plures creditores non habentes hypothecas, nec priuilegia prælationis, nec valens omnibus debita soluere: si à nullo fuit in iudicio, vel extra requisitus; non potest in Foro exteriori gratificari alicui creditorum, soluendo illi in solidum;sed pro rata debet bona diuidere, & debita soluere. Tex. est ad hoc singularis in l. Pupillus. ff. Quę in fraud. credit. Secùs si creditor vigilauit, exigendo debitum in iudicio, vel extra. Tunc enim ne dum poterit ei gratificari; sed & debet ei debitor soluere, ante quam bona debitoris authoritate iudicis incipiant possideri; vt dict. l. Pupillus, & l. Qui autem. 6. §. Sciendum. ff. eod. & l. Si mulier. 31. ff. de Mino. & l. Si non expedierit. §. Quid ergo. ff. de Reb. auto. Iud. pos. quia aliàs posteà non poterit sine licentia aliorum creditorum, ex gl. fin. l. Tutores. ff. de Condic. indeb. Ita post alios docet Silu. in Summa verb. Restitutio. 6. quæst. 8. vbi in fine dicit in Foro animæ excusari debitorem, si plurimùm indigenti, pietate motus gratificaretur. Idē tenet Medin. de Restitutione. quæst. 2. art. 5. & Rodrig. verb. Restitutio. c. 46. nu. 6. licèt iure Fori non excusaretur, per suprà dicta.

2 Hinc collige responsum ad dubium infrà tactum, verb. Testamentū. in Differentia 4. circa solutionem legatorum, videlicet non licere hæredi pro libito gratificari legatariis sibi benè visis, soluendo eis in solidum eorum legata, & alios suis legatis fraudare; cùm hæreditas non est omnibus soluendo: sed debet pro rata eis bona diuidere: aliàs in Foro iudiciali reuocaretur, arg. l. 1. & 2. ff. Quæ in fraud. credi. vide ord. Lusit. lib. 3. tit. 91. nisi casu quo ab aliquo legatariorum exactus, vel requisitus in iudicio, vel extra, fuerit. Tunc etenim poterit illi gratificari; immò & tenebitur ei ante omnes in solidum soluere, Vigilantibus quippe, & non dormientibus iura subuenire solent; aliàs peccabit moraliter secundum Rebel. 1. par. lib. 2. quæst. 19. nu. 14. Sed obserua vnum sing. quòd si quis bona fide, ignorans ordinem iuris circa restitutionem, soluerit priùs aliqua debita, quæ posteriùs erant soluenda, vel restituenda: erit tutus in Foro conscientiæ. Ita not. Pet. à Nau. lib. 4. de Restitutione. cap. fin. num. 49. & Rodrig. sup. num. 12. cum sequent. & Rebel. suprà, numero 15. & 16.

SVMMARIVM.

1 *DEBITOR, & pœnali dispositione liberatus debito, an in vtroque Foro sit tutus.*

2 *Præscribens aliqua per quinquennium vigore statuti, an sit tutus.*

3 *Denunciatio iudicialis, non admittitur in exceptionibus pœnarum.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 DEBITOR ex pœnali dispositione liberatus (vt in casu l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. & l. Extat. ff. Quod met. caus. vbi ius sibi dicens, cadit à causa; & debitor, siue reus debito liberatur. & in l. in Criminali. C. Quod quisque iur. vbi trahens reum coram iudice non suo, & sic in vetito examine similiter punitur, & mulctatur in priuatione sui iuris; & in Macedoniano, vt diximus verb. Restitutio. Differentia. 18. & in l. 3. §. fin. ff. Quod quisque iuris. & in aliis similibus casibus, de quibus in l. Si pœnæ causa. ff. de Cond. indeb. iuncta ibi glossa) In his casibus quamuis in Foro iudiciali tutus sit debitor, sitquè liberatus: per iura suprà citata.

In Foro tamen conscientiæ manet obligatus ad debiti restitutionem; non obstante quòd per legem, vel statutum sit creditor in pœnam suo iure priuatus. ita singul. Bart. dict. l. Si pœnę causa. num. 2. & ibid. Alex.

Alex. quia naturalis obligatio qua tenetur, per legem positiuam tolli non potest. l. Iudex. l. Iulianus. ff. de Condict. indeb. glossa 1. in cap. final. de Solutio. in cap. fin. nu. 36. in fin. de Præscript.

Coua. tamen in cap. Quamuis pactum. 2. 2. parte §. 3. n. 4. post Paul. de Castro. Panor. & Fortun. Garcia, tenet contrarium, videlicet præfatum debitorem; qui ex pœnali dispositione liberatur à debito, tutum esse in vtroque Foro, non esseque idem ius in eo, sicut in filio familiàs accipiente ab aliquo mutuum. de quo dict. Differentia 18. Dicit enim aliud esse quòd lex ciuilis, in pœnam, & odium creditoris liberet quem ab actione tantùm iudiciali, & ei cõcedat legitimam exceptionem, si à creditore conueniatur, vt in Macedoniano. (hoc enim casu manet obligatio naturalis in debitore, & consequenter tenetur in consciẽtia ad debiti solutionem) aliud vero esse quòd lex ciuilis in pœnam creditoris exoneret & liberet debitorem à debito, vt in exemplis suprà citatis apparet. Tunc enim manet debitor securus, & liber à debito etiam in Foro cõscientiæ. Verum si soluat, non poterit repetere, vt dict. l. 3. §. fin. Idem repetit. §. 4. nu. 8.

Sed contra hanc distinctionẽ facit quòd lex humana, non potest tollere obligationem naturalem iam natam; quamuis ex causa possit impedire, ne oriatur ex aliquo contractu per eam irrito atque prohibito, vt docet Bal. per tex. ibi in dict. l. Pœnæ. & Coua. sup. §. 4. nu. 6. vers. Quartò. in fi. Ad hæc, creditor ante condemnationem non tenetur in cõscientia ad pœnam; iuxta gl. receptam in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. ergo potest ante cõdemnationem iustè, & tuta conscientia debitum petere à debitore: & consequenter nõ est debitor in cõscientia liber à debito. quia aliàs daretur iustum bellum ex vtraque parte. quod videtur absurdum. 2

Præterea, si debitum soluit, nõ repetit; vt in l. Qui exceptionẽ. ff. de Condict. indeb. Igitur manebat obligatus, saltem naturaliter. vt probatur dict. l. 3. §. fin. ff. Quod quis. & fatetur Coua. sup. §. 3. nu. 4. & §. 4. nu. 8. Quæ obligatio regulariter astringit conscientiam. Nec video hic causam, nec rationem concludentem, quare in præsenti casu prædicta obligatio naturalis non obliget in conscientia. Tertiò, si lex pœnalis non operatur effectum suum in conscientia ante declarationem, quoad condemnationem creditoris in eam incidentis: quomodo debet, aut potest operari quoad absolutionem debitoris? Aequalitas enim in vtrisque seruanda est. 1

Quare sub correctione meliùs sentientis, censeo opinionem Bart. in dict. l. Si pœnæ causa. vt tutiorem, eligendam esse, & tenẽdam, antequàm creditor condemnetur, & suo iure priuetur: post condemnationem verò tenendam esse opinionem Innoc. in cap. Quia plerique. de Immunit. Eccles. & Panor. in cap. Nouit. num. 33. de Iud. contrarium tenentium. Pro quibus faciunt quę tradit Silu. verb. Restitutio. 3. quęst. 7. §. 1. vers. Quintò; vbi dicit si fur, vel emptor sciens rem furtiuam, fecerint aliquas expensas voluntarias, quibus rem furtiuam meliorarunt; teneri dominum in consciẽtia rationabiles restituere: nisi per ciuile iudicium, in pœnam, fur, vel emptor, eas amisissent. Sed adhuc remanet scrupulus. Nam si ante condemnationem tenetur debitor in conscientia soluere, ergo non est iusta lex concedens exceptionem debitori, nec poterit ea in conscientia vti. Resp. concedendo vltimum. ad primum verò dico legem istam pœnalem, esse pro Foro tantùm externo; nec ideò esse iniustam cõcedentem exceptionem ei, qui aliàs tenetur soluere in conscientia; cùm id faciat ex iusta causa in pœnam creditoris, quia non arctat debitorem, vt ea vtatur; nec eum exonerat, vt diximus in Macedoniano. 1 2

Nolo hic preterire vnum mirabile quod tradit Paul. in dict. l. Si pœnæ causa. in fine, videlicet quòd præscribens aliquid per quinquennium, vigore statuti inducentis dictam præscriptionem in odium, & pœnam negligentis, & statuentis: vt creditor cadat à iure suo, potest illa, in conscientia retinere. Nec obstat, inquit, mala fides; quia tunc nõ ea sibi retinet, ex præscriptione, sed ex pœnali dispositione statuti. & ita dicit tenuisse magnos Doctores. Sed intellige vt prædixi; & idem quod Paul. de Castr. tenet Abb. post Ant. & Host. in cap. 1

cap. final. num. 10. in fin. de Præscript. vbi pro hoc allegat glossam final. in cap. Cùm secundùm leges. verb. Certoque casu. de Heret. in 6. quam dicit singularem, quamuis num. 36. in fine, videatur tenere contrarium.

3 Adde etiam quòd in istis exceptionibus pœnarum, non habet locum denunciatio iudicialis, vt tradit Bart. in dict. extrauag. Ad reprimendum. num. 13. & Bal. in cap. 1. §. Si quis per. 30. Si de feudo. fuer. controuer. 10. col. quod est summè notandum. quia regulariter, vbi adest obligatio naturalis, potest quis denunciari iudicialiter, vt per Abb. in cap. Nouit. num. 49. de Iud.

SVMMARIVM.

1 A*N liceat mihi soluere creditori creditoris mei.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 DEBITOR, in Foro iudiciali nō liberatur soluendo debitum creditori creditoris sui. quia quod mihi debes, alii soluere non potes, nisi me mandante aut ratum habente. l. Inuito. C. de Solutio. quæ ita sumatur. Ita Bar. in l. Solutum. §. Solutam. ff. de Pigno. actio. Pro quo facit opt. tex. in l. Cùm quis. 55. ff. de Verbo. obliga. Cùm quis, ait, sibi, aut Titio, dari stipulatus est; soli Titio, nō autē successoribus eius rectè soluitur. Ad idem l. Si stipulatus. 81. ff. de Solu. Si ergo etiam successoribus qui eamdem personā repręsentāt soluendo non liberatur: (quia vt inquit ibi gl. certa persona est, à qua recedi non potest) quanto minus liberabitur soluendo alteri personæ, scilicet creditori creditoris sui? præsertim quia potest creditoris interesse, vt ei soluatur; & non suo creditori: nempe quia habet cum eo rationes & compensationes, vel sperat ab eo dilationem solutionis, vel remissionem, &c. Quare si soluerit; iterum restituere, siue soluere cogetur suo creditori. Et hanc esse communem opinionem testatur Rebel. de Obliga. Iust. quæst. 11. num. 10.

An autem idem sit dicendum in Foro cōscientię, dissentiunt inter se Doctores. Quidam enim putant secùs esse in Foro conscientiæ; & sic licitum esse soluere creditori creditoris: & cōsequenter liberari quoàd Deum; dummodò secundus debitor sit debitor ex eadē causa cum primo; vt si Sempronius, habens domum ad locādum, eam locet Titio, & Titius mihi: tunc si ego soluam sempronio id quo domum à Titio conduxeram, liber ero in conscientia, etiā creditore meo inuito, ratione tex. in l. Soluere. 53. ff. de Solut. vbi etiam pro inuito & ignorante solui posse. Ad idem l. Vtrum præsente. ff. de Consti. pecu. Cùm enim ex tali solutione liberetur meus creditor; meritò satisfactū est ei. & ita tenet Silu. verb. Solutio. quæst. 4. §. Secundum. post gl. in prin. Inst. quib. mod. tolli. obliga. Qui indistinctè tenent liberari, etiam si ex diuersa causa debitum sit contractum. Nam ratio dict. l. Soluere. in vtroque casu locum habere videtur. Idem tenet Ange. verb. Solutio. §. 13.

Sed Medina. c. de Resti. quæst. 5. causa. 5. in prin. Pet. Toletan. in Summa. cap. 2. dubio. 5. negant in Foro conscientiæ licere, quando res est debita in specie. Secùs si in genere. Rebellus verò vbi supra, nu. 11. eosdem sequitur, si nulla rationabilis causa subsit, ob quam debitum ex diuersa causa solutum sit creditori creditoris mei. Secùs si aliqua subsit.

Ego verò in hac diuersitate opinionum, probabiliorem censeo opinionem dict. gl. in prin. Inst. Quib. mod. tol. oblig. scilicèt in vtroque Foro liberum manere debitorem, si creditorem sui creditoris soluerit, per rationes supra allegatas. Poterit tamē creditor agere contra suum debitorē soluentem pro eo, si sua interérat, ne pro eo solueret, aut si soluit plusquam deberet. & sic conciliari poterunt præfatæ opiniones.

Sed maior difficultas est, an (esto, vt soluendo creditori creditoris sui, liber remaneat,

neat, & deobligatus in vtroque Foro) licitè id fiat, id est absque offensa Dei. Nam Rebellus supra nu. 11. tenet nefas esse in conscientia id facere. Idem tenet Medin & Tolet. suprà, quando res non est debita in specie, seu in indiuiduo, sed in genere. Addit tamen Rebel. licere quãdo rationabilis causa subsit; & ponit exempla, vt si ob id Titio soluo quod debeo Sempronio, quia Titius est amicus, vel consanguineus, & sine scandalo, vel magnis expensis non potest suũ debitum recuperare; vel de certo scitur nihil eius interesse, an ipsi, vel ipsius creditori soluatur; vel ignorat me sibi quicquam debere. Quæ exempla, quia sunt practicabilia, retine memoria. Cuius opinionem in hac parte sequor.

SVMMARIVM.

1 *ALIVD pro alio, vt pecunia pro specie, solui non potest, inuito creditore, in Foro exteriori. Secùs in conscientia.*

2 *Errata Officii diuini remittuntur dicendo aliquem psalmum.*

3 *Vouens aliquid, potest illud in æquè bonum commutare.*

DIFFERNETIA OCTAVA.

1 DE iure communi, & in Foro exteriori, non est in optione debitoris soluere æstimationem rei debitæ; vt si quis abstulit ab alio librum, vestẽ, mulam, vel alia huiusmodi; vel debet ex causa legati, vel aliàs, domũ, oliuetum, agrum, & similia: non est in eius potestate soluere pro specie debita, estimationem, seu valorem illius. Ratio est, quia aliud pro alio, inuito domino, reddi non potest, si res extat, l. Eum à quo. & l. Manifesti. C. de Solution. Si verò res nõ extat; tunc soluẽda est eius estimatio; vt in Auth. Hoc nisi. C. eodem tit.

In Foro verò conscientię, ex vi restitutionis, vel obligationis ad rem reddendam satisfacit quis, reddendo eius æstimationẽ, & valorem, vel aliam rem eiusdem prorsus bonitatis, & quantitatis; quia sic reparatur damnum secundùm ęqualitatem; nec vlla iniuria fit domino. Ita pulchrè Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 4. cap. 1. num. 5. Dixi, Ex vi restitutionis, vel obligationis ad rem reddendam; quia alia ratione posset peccare, qui rem in specie non restituit, videlicet contra charitatem, dando occasionem domino contristationis, & iræ; quando scit eum id ægrè laturũ; vel aliàs, eius interesse rem illam in specie habere. Aliàs enim si hoc non timetur, nullum quis peccatum committit non restituendo rem in specie ablatam, etiam si extet.

2 Hinc est, quòd errata, quæ quis committit in Officio diuino, & in psalmis; omittendo aliquos versus, antiphonas, & huiusmodi, satisfacit dicendo alios psalmos; nec tenetur illa repetere, in quibus errauit. Sufficit enim in cõscientia, & quoàd Deũ, reddere æquiualens, secundùm D. Anton. 3. part. Summæ. titul. 13. capit. 4. §. 5. ad fin. & §. 6. in fine, & Pet. à Nauar. post Angel. & Armil. tom. 1. lib. 2. cap. 2. num. 321. Et sic quotidie practicamus, & seruatur in omnibus Religionibus, maximè in nostra Cartusiana, in qua memoriter omnes psalmos recitamus. Dicimus enim post officium aliquem alium psalmum in recompensam, & satisfactionem erratorum, vel defectuum commissorum.

Nec obstat id fieri in multis Religionibus virtute cuiusdam priuilegii, cis à Summis Pont. concessi; vt scilicet pro erratis dicant psalmum, Laudate Dominum de cœlis: vel Miserere mei Deus; quia tale priuilegium non est obtentum pro reddẽdo vno psalmo pro alio; quia ad id nullum priuilegium erat necessarium; sed potiùs pro satisfactione omnium erratorum, cum solo vno ex prædictis psalmis.

3 Hinc etiam est, à vouente aliquid facere, posse illud, in æquæ bonum commutari, vt dicemus in Differen. 1. v. Solutio.

SVM-

SVMMARIVM.

1 DEBITOR *conuentus in plus quàm debet, poteſt negare totum; nec tenetur offerre quod debet. Secùs in Foro conſcientiæ.*

DIFFERENTIA NONA.

1 DEBITOR ſi conueniatur in plus quàm debet, poteſt in Foro exteriori totum debitum ſimpliciter negare; nec tenetur conſiteri, nec offerre partem quam ſcit a ſe deberi, vt tradit Bart. in l. Qui ſolidum. in princip. de Legat. 2. Quem commendat Paul. in l. Quidam. verſ. Sed quæro. ff. Si cert. petat. & notant omnes in Rubro, & Nigro. de Plus petition.

Sed in Foro animę, tenetur confiteri, & offerre partem quam debet. In hoc enim Foro ſola veritas, & ſimplicitas attenditur, & non apices, & ſubtilitates iuris, vt ſæpè dictum eſt. Quod nota, quia iam de hoc dubitaui in quadam facti contingentia.

SVMMARIVM.

1 CORPVS *humanum poteſt impediri per creditores ne ſepeliatur. Secùs in conſcientia.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 FVNVS ſeu cadauer debitoris, in Foro exteriori detineri poteſt per creditorem, petendo à Iudice ne ſepeliatur, donec ſit ei ęs alienum ſolutum. gloſſa 1. in cap. Ei qui appellat. §. Ab executore. 2. quæſt. 6. Angel. in Auth. Vt defuncti ſeu funera. Colla. 5. circa prin. & Segura, quē refert Couar. infra citandus.

In Foro verò conſcientiæ, id petere non poteſt creditor, abſque graui peccato; quia talis petitio eſt iniqua, maximè in Chriſtiana Republica, ſecundùm Couar. in cap. Rainaldus. §. 3. num. 3. de Teſtam. ſentit Fel. in c. Sicut. de Iudęis. facit Bart. in l. 2. §. Confeſtim. ff. Ad Tertyl. vbi dicit in honorem defuncti hęredem nō moleſtari ſuper debitis ipſius; niſi peracto ſeptimo die poſt eius ſepulturā, ſeu mortē. Quòd autē non poſſit ſequeſtrari corpus humanum per creditores, docet gloſſa. in c. Ex parte 1. de Decimi. & ibi Abb. Franc. in cap. Qua frōte. de Appellat. Hippolyt. Singul. 199. Suarez in Repet. l. Poſt rem iudicatam. ampliat. 6. quos refert Couar. vbi ſuprà, & probatur in Auth. Vt cùm de app. cogn. §. Hæc autem. verſ. Meminimus. eſtque cōmunis opinio, de qua latè per Boër. deciſ. 287. nu. 2. & 3. & Gramma. deciſ. 82. Viui. opin. 171. & habetur 2. to. Commu. opin. lib. 9. tit. 15. Ex quibus cōſtat, etiā in Foro iudiciali hoc eſſe ſeruandum. Quare nulla eſt in hac ſpecie aſsignanda differentia.

SVMMARIVM.

1 EMENS *fundum, pro pluribus debitis hypothecatum; an teneatur debita illa in conſcientia perſoluere.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 EMENS fundum, vel domum hypothecatam pro aliquibus debitis in Foro exteriori tenetur ſoluere omnia illa debita, propter quæ res à ſe empta fuerat hypothecata, ſi principalis non ſit ſoluendo; iuxta illud vulgare valentinum, *Qui te la terra; te la guerra.* & probatur in l. Si conuenit. §. Si fundus. ff. de Pigno. actio. l. Alienatio. ff. de Contrahen. empt. cap. Cùm non ſint. de Decim.

vbi

vbi dicit tex. quòd res cum onere suo transit.

In Foro verò interiori, & conscientię, si in rei veritate principalis ob suam inopiam non sit soluendo; non tenetur emptor rei hypothecatę præfata debita soluere. Tùm quia nihil peruenit ad eum de prędictis creditis. Tùm quia cùm principalis propter inopiā remaneat coram Deo deobligatus; per consequens multò magis iste emptor rei hypothecatæ; quia accessorium sequitur naturam sui principalis.

Nec obstat, venditorē posse rei suæ onus hypothecæ imponere, quod transiit in emptorem. Nam respondeo, quòd licèt onus illud reale sit penes rem: obligatio tamen conscientiæ, solùm respicit personā venditoris onus imponentis; qui solùm transmisit in emptorem actionem realem passiuè; non tamen personalem. Vnde donec per Iudicem condemnetur, non tenetur in conscientia ad solutionem illorum debitorū. Faciunt quæ diximus. verb. Cōtractus. Differentia 11.

SVMMARIVM.

1 P*IGNVS retineri potest, donec totum debitum soluatur. In Foro verò conscientiæ debet restitui, si eo grauiter debitor indigeat.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 CREDITOR non tenetur in Foro externo pignus debitori restituere, donec sibi plenè satisfiat. l. Quamuis. C. de Distract. pigno. etiam si ob egestatem, seu impotentiam totum debitum soluere debitor nequeat, & etiam si eo egeat; quia in eo Foro non curatur de charitate, sed de puncto iustitię, per ea quæ resoluimus verb. Restitutio. Differentia 3. & 36.

In Foro verò Dei, magis attenditur charitas, quàm rigor Iustitiæ. Vnde si debitor graui necessitate pignoris premeretur, vt si esset vestis, aut coopertorium interdiu, aut noctu necessarium; & etiam si non omnino, sed grauiter indigeret: tenetur creditor in conscientia sub pęna peccati mortalis illud restituere; iuxta illud Exod. 22. vers. 26. si pignus à proximo tuo acceperis vestimentū, ante solis occasum reddes ei. & ibi not. Abulen. & Silu. verb. Pignus. quæst. 5. & Rebel. de obliga. Iust. 2. parte, lib. 16. quęst. vni. nu. 7.

DEBITVM CONIVGALE.

SVMMARIVM.

1 H*ABERE copulam cum propria vxore, semper licet in Foro externo. Secùs in conscientia; vt in casib. hic not.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 COPVLA cum propria vxore, quacumque praua cogitatione, & quocumque tempore habeatur, non est prohibita in Foro contētioso. cap. Quicquid. 32. quæst. 2. c. Nicena. 31. dist.

Est tamen prohibita in Foro animæ sub peccato mortali, quando maritus habet accessum ad vxorem, sicut si esset amasia, seu concubina, causa omnino libidinis, & inordinati ardoris, vt in cap. Origo. 32. quæst. 4. Naua. cap. 16. nu. 23. Quando autem fit ex concupiscentia, dummodò non excedatur limes matrimonii, non est, nisi

veniale

veniale, secundùm D. Thom. de Veritate. quæst. 25. artic. 5. ad septimum. Summa Armil. verbo Luxuria. num. 2. Idem quando mulier est mẽstruata, secundùm Silu. verbo Debitum coniugale. quæst. 6. Idem quando debet communicare, si aliquo modo præpediatur ad deuotionem.

Et vide circa hanc differentiam glos. singul. dict. cap. Quicquid. quę ponit quatuor causas ob quas vir commiscetur vxori, scilicet causa prolis, causa reddendi debitum, quibus casibus meretur; causa incontinentiæ, & nullum committit peccatum; & causa explendę voluptatis, quo casu solùm peccat venialiter, vt suprà diximus. Quam glos. probat Palud. in 4. distinctione. 31. aliàs. 21. quæstione 3. Antoni. 3. parte titulo 1. capite 20. §. 1. & 6. & commendat Abb. in capite. Quod ad te. numero. 3. de Cleri. coniug.

DEFENSIO.

SVMMARIVM.

1 *PROVOCATO licet in Foro exteriori vim vi repellere, & vindictam in continenti sumere. Sed in Foro conscientiæ non licet se vindicare.*

2 *Non potest quis se defendere, si fuit iustè prouocatus.*

3 *Excedens modum inculpatę tutelæ, non punitur pœna ordinaria.*

4 *Et in Foro animæ etiam excusatur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PRouocato, seu lacessito, non solùm vim vi repellere licet in Foro exteriori, c. Significasti. 2. de Homi. l. Vt vim. ff. de Iust. & iur. & l. Scientiã. §. Qui cũ aliter. ff. Ad leg. Aquil. sed etiã vindictã sumere, insequẽdo aggressorẽ fugiẽtem, dũ modò id fiat in continenti, per tex. in l. Qui cũ maior. ff. de Bon. libert. vbi inquit tex. *Ignoscendũ est ei, si voluerit se vlcisci prouocatus.* & docet Fel. in c. 2. nu. 1. de Homicid. Abb. in c. 1. col. 21. de Iud. & inc. Cùm non ab homine. col. 4. eod. tit. Bar. Ange. & Salyce. in l. 1. C. Vnde vi. plenè Rom. in l. Si verò. §. de Viro fallent. 11. ff. Solut. matrim. dicit communem post alios Franc. Viui. Opini. 85. & habetur in 1. volumine Commu. opin. pag. 442. & Iul. Clar. §. Homicidium. nu. 26. Et hoc intellige verũ, nisi prouocatus dedisset occasionẽ magnã, & iniustam aggressori; vt patet in exemplo posito infrà Differen. 7. tunc enim non licet vim vi repellere, si potest fugere, vt ibi.

At in Foro conscientię, nõ potest lacessitus sine peccato sumere vindictam; sed tantùm se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ, iuxta tex. in d. c. Significasti. 2. de Homicid. Clem. Si furiosus. eod. tit. cap. Placuit. 16. q. 3. cap. Eum qui. de Præb. in 6. facit l. 1. C. Quando liceat se sine Iud. & l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. Hinc dicit gl. 3. c. Si perfodiẽs. de Homici. quòd si me percussisti, & recessisti, non possum te insequi, vt percutiã; quia sic iniuriã vellem vlcisci, & non repellere eam. Idem docet glo. recepta in l. 1. C. Vnde vi. & Viui. suprà.

2 Adde quòd nec se defendere licet, si iustè fuit prouocatus; vt quando insequitur eum minister iustitię propter crimẽ ab ipso cõmissum, vel etiam alius particularis, stante statuto permittente bannitum impunè occidi, si ipse erat bannitus. Hoc est stupendum verbum Bart. in dict. l. Vt vim. col. 2. ff. de Iust. & iur. secundùm Fel. in cap. Dilecti filii. num. 12. de Exception. Et ratio est, quia vbi offensio est licita, est defensio illicita, per glossam in Clem. Pastoralis. verbo Per violentiam. de Re iud. quę dicit condemnato ad mortem iustam, non licere

fugere. Quam glossam dicit singul. Paris. de Puteo in tract. de Syndicatu. §. Si Iudex processit. num. 4. & eam commendat Ias. in l. Admonendi. nu. 175. ff. de Iure iur. Hyppolit. in l. 1. num. 17. ff. de Quæstion. Abb. in cap. 1. de Testib. cogend. & in cap. Si verò. ad fin. de Iure iur. Rom. in l. Stipulationes non diuiduntur. col. 14. ff. de Verbo. obligat. & eam declarat Fel. in cap. 1. num. 47. de Constit. Pro qua facit text. notabilis in l. 2. C. Quando liceat vnicuique sine Iudice se vind. ibi, qui se resistere ausi fuerint; in his velox vbique iubemus esse supplicium. per quem text. Bart. in l. Facultas. C. de Iure Fisci. lib. 10. tenet valere statutum tollens defensionem de facto, esseque talem, quoties offensio est licita.

Et de materia defensionis vide latissimè per Hyppolit. Conf. 25. num. 17. cum sequentibus, & Conf. 31. num. 51. vbi dicit etiam si quis excedat modum, se defendẽdo, non ideò esse puniendum pœna ordinaria delicti, & hanc esse communem opi-
3 nionem testatur. Iul. Clar. sup. nu. 27. In Foro etiam interiori, venit excusandus inuasus, si excessit modum inculpatæ tutelæ; quia tunc temporis non habet Iudicium liberum, secundùm Sot. lib. 5. de Iust. & Iur. quæst. 1. art. 8. vers. At verò faciunt notata in dict. Different. 7.

4 Adde in eodem Foro animæ, non licere vim vi repellere violata charitate, & pace Christiana, vt docet Stapleto. in prompt. Dominicarum hiemali, in domin. in Albis. textu 2. pag. 557. licet in Foro exteriori de hoc non curetur. Sed intellige illud de violata charitate, idest non licere ex proposito & deliberatè, & animo vindicandi vim vi repellere, sed tantùm ob defensionem necessariam.

SVMMARIVM.

1 *NON defendens aggressum, si commodè potest, punitur in Foro interiori.*
2 *Non tamen in exteriori.*
3 *Sciens tractatum pro maleficio faciendo, non tenetur in Foro exteriori facere certiorem aggrediendum, nisi in certis casibus, de quibus hic.*
4 *In Foro verò interiori, semper tenetur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 OMNIS qui non defendit alium, si potest, peccat grauissimè in Foro interiori, iuxta text. in cap. Quantæ. de Senten. excommunicat. vbi glossa 2. id notat. idem probat tex. in cap. Dilecto. ad fin. eodem tit. lib. 6. & in cap. Non inferenda. & in cap. fin. 23. quæst. 3. & in cap. Negligere. 2. quæst. 7. docet Anton. & alii communiter in dicto capite Quantæ. teste Ias. in l. Vim vi. num. 31. ff.
2 de Iust. & iur. Qui addit prędicta iura procedere quoàd Forũ pœnitentiæ, & conscientiæ, & nõ quoàd Forum exterius. Idem docet Naua. in cap. 24. num. 20. & probat tex. in l. Metũ. §. Sed licèt. ff. Quod met. causa. & in regul. Culpa caret. 50. ff. de Regul. iur.

3 Ex quo infert idem Ias. suprà post Bald. ibi, quòd si scio à Titio velle occidi Sempronium, & se præparauisse ad hoc, & ipsum Sempronium de hoc certiorem facio, benè me facere; si tamen non certificaui, non ideò me teneri, quia, inquit, speciale est in sciente tractatum contra ciuitatem, vel Principem, si non reuelat, quòd teneatur, l. Vtrum. ff. ad l. Pompeiam de Parricid. & l. Si sciente. eodem titulo. In aliis ergo secùs. vel nisi sit seruus, aut filius, aut subditus, seu vassallus; vel nisi sit laicus, & videat Clericum insultatum, vt ibi per eum. De quo vltimo vide etiam Naua. idem tradentem cap. 27. num. 78. & cap. 24. num. 21. vers. In. 28. facit l. Si pater. §. 1. ff. de Dona. vbi licet recipere mercedem ob defensionem factam. ergo gratis ad id non tenebatur, ex glo. l. 4. verb. Repeti. ff. de Cond. ob turp. cau.

Adde prædictis casibus etiam alium, scilicet quando quis dolosè omiserit defendere, secundùm Fel. in dicto cap. Quantæ. ad fin. vide eundem in cap. 2. de Heret. & Nauar. in dicto cap. 24. num. 21.

Qui

Qui quidem casus,& limitationes pro Foro exteriori intelliguntur, ac loquuntur in priuatis personis. Nam publicæ, & ministri iustitiæ, ne dum in Foro exteriori, sed etiam in interiori tenentur ex officio defendere insultatos, atque alios quoscumque, ne iniurias, aut damna vlla patiantur, vt docet Nauar. in dicto cap.24.num. 20. & cap.27. num.78. dicens communem. & Coua.in reg.Peccatum. 2. parte. §. 3. nu. 4. & 5.

Non omittam,& alium casum superiùs memoratis annectere, videlicet nisi sit filius spiritualis, vt est parochianus quoàd suum Episcopum,& Parochum. Hic enim tenetur etiam in vtroque Foro defendere præfatos,secundùm Abb.in cap. 1.num. 9. de Restit spoliat. per tex. in cap. Omnes. cum sequenti.30.quæst.1.& Clem. 1. vers. Episcopi.de Pœnis.& cap. Qui abstulerit. 12.quæst.2. Idem dic in Baptizato, & confirmato quoàd suos patrinos; & in scholari quoàd suum magistrum.

Obserua omnia superiùs dicta, nedum procedere quoàd aggressiones,seu insultationes per aliquos in alios factas,sed etiam quoàd maleficia facienda. Vnde priuatus sciēs maleficiū parari cōtra aliquē, non tenetur reuelare, seu illum admonere in Foro exteriori; vt suprà num.3.diximus, nisi
4 in casibus suprà relatis;bene tamen in Foro conscientiæ,in quo quis ex sola scientia tenetur, ex quo poterat impedire delictum proximo inferendum, & non impedit, per tex.in dicto cap.Dilecto.& in cap. Qui potest.23.quæst.3.& in cap.1.& in cap. Error. 83. dist.& docet Abb. post Anto. in dicto cap.1.num.9.de Restit. spoliat. Conferunt not. verb.Excommunicatio.Differ.7.

SVMMARIVM.

1 *AN excedens aliquid circa inculpatam tutelam, sit irregularis in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 EXCEDENS aliquid circa inculpatam tutelā, incidit in irregularitatem in Foro exteriori, si aggressorem interficiat, secundùm Inno. in cap.Olim.1.in fi.de Rest.spo.& gl.margin. ibid.

In Foro autem interiori, non incurrit irregularitatem,secundùm Pet.à Naua.tom. 1.de Restit.lib.2.cap.3.num.367.

Sed contra hanc differentiam facit Couar. in Clem. Si furiosus. 2.par. §.5.num.2. vers.7.in fin.vbi dicit, Qui verè est irregularis in Foro exteriori, est etiam irregularis in Foro interiori. Conferunt tradita in verbo Irregularitas. Differentia 7.

Quare non puto in prædicto casu faciendam esse differentiam inter vtrumque Forum;immò excedentem moderamen inculpatæ tutelæ incurrere irregularitatem in vtroque Foro, si aggressorem interficiat. Ratio est, quia speciale est quòd eam non incurrat, qui se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelę,homicidiū committit,vt in Clem. Si furiosus. de Homi. ergo.

Nec obstant dicta ibi suprà Differen.1.nu. 4. quia dicta ibi intelliguntur quoàd pœnam corporalem, seu temporalem Fori exterioris; & quoàd peccatum: non tamen quoàd pœnam irregularitatis, in qua non datur diminutio, seu mitigatio, sed tota aut incurritur, aut non incurritur.

DIFFERENTIA QVARTA.

PRO defensione Regis, etiam iniusta, licitum est in Foro contentioso ciuili aliquem occidere l. Furem. & ibi per Bartol. ff. ad l.Cornel. de Siccar.& Iaſ.in l. Vt vim. ff. de Iust. & Iur.

Non autem licet in Foro conscientiæ, secundùm Abb.Anan.& Fel. in cap. Interfecisti.de Homicid. facit text.in c. Suscepimus. eodem tit.

SVMMARIVM.

1 FOVENS iuſtam cauſam, poteſt in Foro exteriori vti malitiis, & cauillationibus. Secùs in Foro animæ.

DIFFERENTIA QVINTA.

1 QVI habet ius in cauſa, poteſt, in Foro cõtentioſo, cauillationibus, & malitiis ſe defendere, ſecundũ gloſſam, & Doctores in c. Cupientes in princip. verb. Malignantium. de Elect. lib. 6. & Doctores in l. Decem. ff. de verb. Obligat. & gloſſa. 1. in cap. Dominus noſter. 23. quæſt. 2.

Non autem poteſt, in Foro conſcientiæ, id facere per falſas allegationes cum mendacio, ſecũdùm Præp. in cap. Per tuas. Qui filii ſint legit. & Silu. verb. Aduocatus. quæſt. 12. facit tex. in cap. Ne quis arbitretur. 22. quæſt. 2. & in cap. Sacris. de His quę vi, metusvè cauſa fiunt.

SVMMARIVM.

1 CVSTODES vinearũ, an licitè ſe abſcõdant, in vtroq; Foro, vt ſic dolo capiãt ingrediẽtes.

DIFFERENTIA SEXTA.

1 CVſtodes montiũ, vinearum, & ſimilium, pro defenſione rerũ ſuę cuſtodię traditarum, licitè, quoàd Forum exterius, ſe abſcõdere poſſunt in tabernaculis, ſeu tuguriis ſuis, vt ſic dolo capiant ingredientes ad tollendas vuas. Et tales cuſtodes in hoc laudantur; cùm aliter non bene poſſent tales res cuſtodire. Hoc enim modo, latrones neſcientes quo in loco abſconditi cuſtodes maneant, timentes ſibi damnum, propter inſidias eorum imminens, omittunt ingreſſionem, & excurſionem. vnde ruit in prouerbium, *Miedo guarda la viña, que no el viñadero.*

At in Foro animæ peccant id faciendo, ſecundùm Medin. in C. de Reſtit. quæſt. 12. quia doloſè prædicta faciunt.

Sed contrarium defendunt Nauar. cap. 17. num. 124. Cordub. & Ludou. Lopez, quos refert Cenedo 1. par. Collect. 56. in fin. quod veriùs credo, ſi bono animo fiat, quia nulli eſt prohibitum res ſuas ſeruare, quacumque cautela id fiat. Nec dolus ille eſt culpabilis, cùm fiat ad obuianda furta, & peccata. Secùs eſſet, ſi abſcondendo ſe, peccatum, vel damnum proximi prętenderent, vt tradit Rebel. de oblig. Iuſt. lib. 2. quęſt. 16. in fi. ita concilians pręfatas opiniones contrarias.

SVMMARIVM.

1 INSVLTATVS quando teneatur fugere, in vtroque Foro.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 AGGRESSVS, ſeu inſultatus, in Foro exteriori, non tenetur fugere, licèt poſsit, quando fuga eſt ſibi ignominioſa; puta, quia eſt nobilis, ſecundùm Cyn. & Bal. in l. 1. C. Vnde vi. Bart. & Iaſ. in l. Vt vim. ff. de Iuſt. & iure. Quinimmò licèt non ſit ignominioſa, ſemper excuſatur inſultatus, ſi non fugiat, ſecundùm communem, teſte Fel. in cap. Suſcepimus. de Homicid. vbi dat rationẽ; quia ſcilicet incertus eſt euentus fugæ. inſultans etenim audacior effectus, eũ de facili ſequeretur. Tũ etiã, quia tumultus mẽtis nõ recipit frenum, facit l. 2. C. de Siccar.

Quod

Quod limitat Felin. sup. nisi insultans esset persona, quam ex leui secessu posset quis euitare; vt quia est pinguis, vel claudus, vel quia diuerticula viarum impedirent ictum teli. Facit Soto lib. 5. de Iust. & iur. quæst. 1. art. 8. vers. At verò. vbi excusat inuasum, si deficiat in aliquo, vel non teneat per omnia moderamen inculpatæ tutelæ, propter mentis turbationem, cuius dicti suprà meminimus Diff. 2. num. 4.

In Foro tamen animę, tenetur quis fugere. aliàs peccat mortaliter occidendo, etiā si fuga esset sibi ignominiosa; nisi verisimiliter esset sibi periculosa, secundùm Anchar. in Clem. Si furiosus. de Homicid. quē sequitur Card. ibi quæst. 25. aliàs 26.

Quod intellige verum in Clericis, vt not. Soto lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 8. Rebel. 1. par. de Oblig. Iust. lib. 2. q. 12. nu. 4. quippe qui non debent curare de tali ignominia. secùs verò in laicis, secundùm Fel. vbi sup. & Rebel. num. 3. quod est mente tenendū. Obserua tamen in vno casu teneri laicum, etiam nobilem, fugere, scilicet si aggressori præbuisset vehementem occasionem aggressionis ex magna iniuria eidem illata; vt si eum inuenisset cum sua vxore, vel aliis modis grauiter ipsum prouocasset. Ita sing. Rebel. sup. nu. 6. Adde circa hanc Differen. Viualdum in Candel. Aur. de Irregular. ex homicid. volunt. à num. 218. vbi latè.

SVMMARIVM.

1 *INCARCERATVS iniustè, potest in Foro conscientiæ fugam arripere, etiam cum fractione carceris.*

2 *An si iurasset non fugere, vel redire ad carceres licentiatus ad audiendam Missam, possit non redire.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 QVANDO quis est indebitè, & iuris ordine non seruato, carceratus, vel iniustè detentus, maximè vbi verisimiliter speratur, ac creditur, quòd iniustè est damnādus: potest, immò tenetur, si possit, fugā arripere, etiam cum fractione carceris, & hoc in Foro interiori, per not. in seq. Diff. Nam in exteriori non licet, immò punietur si carceres frangeret, l. In eos. ff. de Custo. reor.

2 An autem teneatur ad carceres redire, si licentiatus ad audiendam Missam iurasset se rediturū. glos. in Clem. Pastoralis. verbo Per violentiam. de Re iud. tenet, quòd nō tenetur redire, quam sequitur Abb. in cap. Sicut. n. 3. & 4. de Iure iur. & in c. Inter alia. num. 32. de Immuni. Eccles. Robert. Armaricen. lib. de Vtroque gladio. tom. 1. cap. 3. dicit cōmunem Coua. lib. 1. Variar. c. 1. n. 7. Ioan. Igneus in l. 2. §. Subuenitur. nu. 121. ff. Ad Senatus Consult. Silan. Rolā. Consil. 7. nu. 47. lib. 1. Iul. Clar. quæst. 21. nu. 26. cum sequenti. Sed contrarium est verius; videlicet quòd vbi reus iurasset de seruando carcere, vel de redeundo ad eam: eo casu propter iuramentum tenetur à carcere non fugere, vel licētiatus ad Missam, redire ad illū, secūdùm Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. ad quartum. Rom. in l. Stipulationes nō diuiduntur. n. 78. ff. de Verb. oblig. Nauar. c. 12. n. 18.

SVMMARIVM.

1 *INCARCERATVS iustè, & condemnatus ad mortem, potest in consciētia fugere si citra fractionem carceris id facere potest, quin immò etiam cum fractione.*

2 *Bellum iustum ex vtraque parte, quandoq; datur, vt in exemplis hic positis.*

DIFFERENTIA NONA.

1 INCARCERATVS iustè, & legitimè condemnatus ad mortem, potest in consciētia fugere, si citra fractionem carceris, in fugam se conferendo iter arripere potest; licet ei Iudex præcepisset, ne de carcere exeat. Ita Silu. verb. Fugere. Petrus à Nauar. tom. 1. libro 2. capite 4. numero 144. Salon de Iust. quæstione 3.

de Dominio.art.1.col.333. in princip.Couar.latè lib.1. Variar. cap. 2. num.7.& meliùs num.10. post Illationem 10.vbi num. 12. id extendit,etiam cum fractione carceris, & vinculorum ruptione. quem libenter in hoc sequor, vt latiùs habes in Diffe. sequenti.

2 Ex prædictis infert Pet. à Nauar. dari quandoque iustum bellùm ex vtraq; parte; sicut etiam in seruo, qui se ipsum non vendidit, cui iustè dominus præcipit,ne fugiat, & ad id cogere potest:& nihilò minus licet eidem seruo,secundùm eum, à domino fugere.

Nauar. tamen in Summa cap. 17.nu.103. cum sequenti, id negat, quando fuit factus seruus,vel captiuus in bello iusto ex parte infidelium. nempe si Christiani, tempore induciarum, aut pace cum illis constituta, infideles ipsos adorirentur,& eis bellum facerent. supra quo vide verbo Peccatum. Differentia 5.

Aliud exemplum iusti belli ex vtraque parte adducit idem Pet. à Naua.suprà,cùm videlicet in absentia damnati ad mortem, præcipit eidem Iudex vt compareat. Qui tamen in conscientia venire non tenetur.

Quamplura alia exempla ex hoc tractatu elicere poteris, de quibus aliud iudicium ferendum est in Foro exteriori, & aliud in Foro interiori; & vtraque pars procedit iustè,& sic datur bellum ex vtraque parte iustum.

Vide aliud exemplum ex eodem Pet. à Nauar.lib.2.cap.1.num. 39. quando seruus alicuius, vel aliquod animal brutum intulit damnum proximo,sine culpa domini. Tunc qui damnum est passus, habet in vtroq; Foro actionem ad damnum illud sibi resarciendum: dominus autem potest etiã licitè occultare animal, vel seruum, donec condemnetur. Sed de hoc vide latiùs verb. Damnum. Differentia 1.

SVMMARIVM.

1 *INCARCERATVS iustè, an possit effringere carceres pro fuga captanda.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 INCARCERATVS iustè, & legitimè,nedum potest fugere in Foro cõscientiæ, si ob negligentiam custodis fores sint apertæ,vt diximus Dif.præcedenti; sed etiam potest vincula, & parietes carceris rumpere pro fuga captanda. Ita tenet Caiet.2.2.quæst.69.art.4.Coua.lib.1. Varia.cap.2.nu.12.Soto lib.5.de Iusti.q.6. art.4.in responsione ad 2. sentit D.Thom. 2.2.dict.q.69.art.4. quatenus ait licere reo fugere,sed non resistere. At solutio vinculorum, & muri carceris perforatio, quæ fit in absentia custodis, & sic sine vlla vi,& resistentia, licita omnino censenda est: quia nihil aliud illud est, quàm remouere impedimenta fugæ, & totum reducitur ad hoc, quod est fugere.

Est & alia ratio, nempe quia vnicuique natura indidit conseruationẽ sui, & amorẽ libertatis. Hinc videmus animalia etiam ratione carentia, cùm inclusa manent; totis viribus conari,vt à vinculis, seu carcere liberentur,etiam rumpendo compedes,vincula, & carceres: quàtò magis enitetur homo, eritq; id sibi licitum,sciens bonum inæstimabile libertatis, & quòd per fugam, effugiet pœnam naturaliter exosãm?

Tertiò, quia nullus reus potest cogi, nisi ad patiendũ:non tamẽ vt sibi ipse vim, aut mortẽ inferat. Qua ratione nullus tenetur in cõscientia ad pęnã, donec per Iudicẽ inferatur; quia nemo debet esse sui carnifex, nec executor.At si non posset licitè incarceratus aufugere, etiam frangendo vincula, & carceris parietem; obligaremus eum ad sibi mortem inferendam,si reus esset mortis:quod nullo modo dicendum est.

In Foro verò exteriori, nullatenus licet reo, murũ carceris perforare pro fuga capienda. id enim sub grauibus pœnis prohibetur;vt constat ex l.De his.ff.de Effracto. & in l.Reor.& in l.In eos. ff.de Custo.reor.

Sed quę sit ratio diuersitatis inter vtrumq; Forum,non est facilè; immò difficile adinuenire

uenire. Nam Soto, loco superiùs citato, torquetur valde in ea assignanda, nec tandem satisfacit, vt infrà patebit.

Et vt euidentiùs constet de difficultate rationis reddendæ, est notandum quòd præfatę leges sunt iustæ, & pro bono Reipub. sanctissimè conditę. Nam ne crimina remaneant impunita, nec detur reis occasio eludendi Iudices, & pœnas ob eorum crimina demeritas; sed timore pœnæ comprimerentur & freno quodam detinerentur: statutum est iustissimè sub grauibus pœnis; ne rei audeant carceres effringere. Et memini quòd quidā rei in Inquisitione Valentina parietem carceris ad fugam capiendam perforarunt: sed antequam eā capere possent, custos carceris factum præsensit, & sic eos detinuit. Et continuò sequenti die publicè per ciuitatem flagellati fuerunt, & reducti ad carceres. Si ergo prædictæ leges sunt iustę: necessariò astringunt reum ad earum obseruationem, etiam in Foro conscientiæ; per not. per gl. 1. receptam. in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constit. & dicemus. ver. Lex. Differentia. 8. nu. 2.

Præterea si licet reo in conscientia carcerem perforare, & sic effugere, vt supra in principio tradimus: sequeretur primò dari bellum iustum ex vtraque parte. nam Iudex iustum bellum reo infert, detinēdo eum in carcere. At bellū nequit esse vtrinque iustum, nisi vbi ignorantia alterutram partium excusaret; vt ait Soto supra.

Secundò sequeretur, quòd iniquè faceret Iudex pœnam non merenti irrogando. Nā quomodo posset reus iustè puniri: si aliàs poterat iustè murū perforare? Pœna enim arguit culpam: & vbi culpa non est, nec pœna irrogari debet. l. Si putator. 31. ff. Ad legem aquil.

Deinde videtur quòd teneatur non aufugere, carcerem rumpendo. Quia quando Iudex ipsum incarcerat, tacitè seu virtualiter ei præcipit, vt ibi maneat, donec sententia in ipsum feratur. ad hoc enim fit in carceratio. Ergo facit cōtra obedientiam, & iussum Iudicis, frangendo carceres, & fugiendo ab eis; & consequenter non est sibi licitum ita fugere: sicut nec esset sibi licitum ab eis fugere, si per sententiam cōdemnaretur ad eas. Quod confirmatur ex traditis per Feli in c. Dilecti. n. 7. de Excep. vbi dicit condemnato ad mortem iustam, non esse licitum fugere. Allegat ad hoc gl. quam dicit sing. in Clem. Pastoralis. v. Per violentiam. de Re iudi. & eam commendat Ias. in l. Admonendi. nu. 175. ff. de iureiu. Hyppo. in l. 1. n. 17. ff. de Quæstio. & Sing. 177. Boeri. decis. 213. n. 30. Paris. de Puteo de Syndica. §. Si Iudex procesit. nu. 4. in 2. vol. Tract. fol. 358. Naua. in cap. Statuimus. 19. quæst. 3. Perez ad l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordi.

Hæ sunt rationes, & fundamenta, quæ difficilem admodū m reddunt differentiam supra traditam.

Nec satisfacit responsio & concordia, quam tradit Soto loco suprà cit. nempe leges illas fundari in præsumptione, scilicet quòd reus inferet vim, & resistentiam ipsi custodi. Qua cessante, pro vt cessat in simplici fractione vinculorum, & carceris; cessat lex in Foro conscientiæ. Sed falsum est, vt pace eius dicam, præfatas leges fundari in præsumptione. Vix etenim rei similem vim, seu resistentiam custodibus irrogant; quia nec tutò eam facere possunt: sed communiter clam prædicta faciunt, & fugam arripiunt, vt palam est. At leges ad ea quæ communiter accidunt, coaptantur.

Nec dicat aliquis, rationem esse, quia prædictæ leges sunt purè pænales, & ideò non obligare in conscientia. Nam contrarium resoluimus. verb. Lex. Differentia 7.

Ratio igitur diuersitatis est; quia non est intētionis legislatoris præfatarum legum, auferre à reo, vel impedire id quod ei à natura inditum est; nimirùm cōseruationem sui, & fugere à pœna sibi imminente, mediis sibi licitis; scilicet, fugiendo & impedimenta remouendo, citra vim seu resistētiam ministrorum Iustitiæ. Nulla quippe est lex, quantumuis pœnam comminetur, quæ ęquissimum naturæ ius, illæsum non seruet: vel quæ epicheiam à Iudiciis abieget, vt inquit Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 6. art. 6. §. Secundùm quod mihi. Quin immò nec posset Iudex sub pœna peccati mortalis, reo præcipere; vt carcerem custodiret, nec ab ea fugeret; etiam si aliàs occasio ei commoda fugiendi sese offerret. arg. cap. 1. de

1. de Cauſ. poſ. & propriet. Inferior enim non poteſt iura ſuperioris fori tollere. cap. Cùm inferior. de Maio. & obed. Ad terrorem igitur tantùm leges illæ conditæ ſunt, vt timore pœnæ in eis contentę, criminoſi incarcerati à fuga cum carceris fractione ſe abſtineant: non tamen ad eos in conſcientia obligandum, vt eas ſeruent.

Eſt & alia ratio diuerſitatis; quia ſicut reus non tenetur in conſcientia ad pœnas delicti perpetrati, donec per Iudicem ad eas condemnetur, vt dicemus verb. Pœna. Differentia 2. ita nec ad preparatoria earumdem pœnarum; qualia ſunt offerre ſe Iudici vt capiatur, & non fugere à carcere poſt capturam. arg. l. Oratio. ff. de Sponſa. cum ibi not.

Quòd ſi dicas verum eſſe non teneri reū carcerem ſeruare, aut non fugere: attamē cum fractione, & perforatione carceris, videtur vis illata Iudici, & eius miniſtris: qua ratione tenet cōtrarium Gandau. quodlibe. 9. art. 25. Sed falleris. Non enim vis fit Iudici, neque eius miniſtris, eò quod reus frangit, ſeu perforat murum carceris, vt palam eſt: ſed tantùm eluditur Iudex, & cuſtos carceris; & hoc reo licet propter ius quod à natura habet, ſcilicet vt conſeruet ſe ipſum. Quamuis enim poſsit reus iuſtè & meritoriè offerre ſe carceri, & condeſcendere cum ſententia Iudicis; & vltrò & ex animo acceptare mortem, in pœnam ſui criminis, & in remiſsionē ſuorum peccatorum: non tamen leges obligare poſſunt vllum, vt quoquo modo agat contra ſe in diſcrimine vitæ, ſed tantùm vt patiatur, ſecundùm D. Tho. 2. 2. quæſt. 69. art. 4. & ſupra tetigimus. At ſi cùm reus poſſet, mediante perforatione carceris, aufugere, teneretur ſe ab ea cauere: certè obligaremus reum, vt faceret aliquid, vnde ſubſequatur mortem pati. quod eſt abſurdum.

Quòd ſi adiicias ſaltē fieri iniuriā Iudici, & cuſtodi carceris. Reſpondeo eamdē fieri per ſimplicem fugā, ſine muri fractione. & tamen omnes concedūt hāc licitè fieri. Præterea negatur iniuriā Iudici, & carceris cuſtodi fieri; quia nemini facit iniuriā, qui vtitur iure ſuo, & potiùs fuga rei imputetur eorum negligentiæ, & incuriæ qui maiore vigilantia carcerem non cuſtodiere.

Reſtat modò reſpondere ac ſatiſfacere argumentis & rationibus in cōtrarium adductis. Ad primum reſpondeo, verum eſſe leges iuſtas regulariter in conſcientia obligare: non tamen quando expreſsè, vel tacitè ſeu præſumptiuè conſtat de contraria mente legiſlatoris, nimirùm nō velle reos ad vllum peccatum obligare, ſed tantummodò pœnas imponere ad terrorem, vt metu ſolùm earum, rei contineantur. Et in noſtro caſu præſumptiuè cōnſtat de mente legiſlatoris, ſcilicèt non fuiſſe intentionis ipſius obligare reos ad peccatum, ſed tantùm ad pœnam, ne aliàs tolleret ius à natura deſcendens, conſeruandi ſcilicet ſe ipſum.

Et in iſto & ſimilibus caſibus, vbi conſtat de mente legiſlatoris (ſaltem præſumptiuè ſecundùm materiam legis) non eſſe eius intentionis obligare contrauenientes legi, ad peccatum, eſt vera opinio illorum qui tenent leges purè pœnales non obligare in conſcientia. quod nota pro limitatione eorum quæ dicemus. verb. Lex. Differentia 7. de quo multa exempla adducit P. Salas de Legi. diſputatione 15. ſectione 1. à nu. 17. vbi nu. 21. ponit. iſtud de fractione carceris.

Ad ſecundùm reſpondetur, negando dari hic iuſtum ex vtraque parte bellum; ſuppoſito non eſſe de intentione legiſlatoris compellerē reum ſub reatu peccati mortalis, ne carcerē effringat. Et eſto, bellum ſit vtrinque iuſtum, videlicèt a Iudice iuſtè præcipi ne carceres effringantur; & ſimiliter à reo iuſtè eos frangi: nihilominus nullum eſt in hoc inconueniens, vel abſurdū; quia diuerſis reſpectibus admittitur bellū ex vtraque parte iuſtum, vt plura exempla congeſsimus Differentia præced. Et in noſtro caſu Iudex iuſtè id præcipit, habendo reſpectum ad bonum commune, ne crimina remaneant impunita. Reus item iuſtè frangit ob ſuam naturalem conſeruationem.

Neque eò quòd Iudices, fractores carceris puniunt, malè faciunt; quia (vt ſupra diximus) ex iuſta cauſa id faciūt, vt ſcilicèt ſic crimina ob quæ rei ſunt incarcerati, puniantur. Expedit enim Reipublicæ, ne crimina remaneant impunita. Præterea aliquando

quando poteſt quis iuſtè pœna affici ſine culpa, non tamen ſine cauſa, vt videmus in filiis hæreticorum, qui in multis, propter crimen hæreſis parentum ſuorum, puniuntur ſine culpa, ſed non ſine cauſa. Et ideò Iudices pœnas tales cum cauſa irrogantes, non malè faciunt, ſed iuſtè procedunt. Et in terminis pœnam flagellationis poſſe iuſtè infligi ſine culpa, docet Salas poſt alios vbi ſupra.

Ad tertium reſpondetur cõcedendo virtualiter, & implicitè præcipere Iudicem reo, cùm eum incarcerat, vt carcerem ſeruet: non tamen ex hoc ſequi peccare reum contra obedientiam, rumpendo carceres, & fugiendo, quia non eſt eius intentionis obligare reum in cõſcientia ad ipſum carcerem tenendum, ſed tantùm ſub obligatione pœnarum, & ſic non facere contra obedientiam arg. Clem. Exiui. §. Nec tamẽ putandum eſt. de Verb. ſign. Quòd ſecùs eſt, cùm ad carceres temporales, vel perpetuos reum condemnat.

Vltimò, non obſtant allegata pro confirmatione, quia aliud eſt poſſe fugere ante ſentẽtiam; quo caſu procedũt dicta ſupra, & aliud poſt ſententiam, vel contra iuramentum; de quibus caſibus loquitur Iaſ. & gl. illa Clem. Paſtoralis.

DENVNCIATIO.

SVMMARIVM.

1 *ANTE denunciationem monendus eſt denunciandus, ſi denunciatio eſt Euangelica, & habetur ſpes certa de emendatione.*

2 *Edicta Epiſcoporum quomodo intelligenda ſint, circa denunciandos.*

3 *Monitio fieri poteſt per Prælatum, vel alium.*

4 *Denunciatio iudicialis, vel Canonica requirit præmonitionem, niſi caſu quo non habetur ſpes de emendatione.*

5 *Iudex cùm procedit ex officio, non tenetur præmonere denunciandum.*

6 *In viſitationib. delinquentes poſſunt denunciari abſque præuia monitione.*

7 *Viſitatores Religioſorum tenentur præmonere, cùm crimina ſunt occulta.*

8 *Et etiam ſi ſint publica, quando ſperatur citiùs, & meliùs ſic eſſe delinquentem corrigendum.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DENVNCIATIO de crimine occulto alicuius, fieri non poteſt Iudici, vel Prælato, niſi denunciandus, monitus priùs fuerit, vt ſe corrigat, iuxta ordinem traditum in Euangel. Math. 18. & Luc. 17. ita poſt Adrian. & Sot. docet Nauar. in Man. cap. 24. num. 14. verſ. Sextò. idem Sot. lib. 5. de Iuſt. quæſt. 5. art. 1. Rodrig. de Ord. iud. cap. 4. num. 9. D. Tho. in 4. diſt. 19. art. 3. quæſt. 1. & cõmuniter omnes Specul. tit. de Denunc. verſ. Quòd autem monitio debeat denunciationem præcedere. & tit. de Inquiſit. §. 1. verſ. Sed numquid poterit, & §. Qualiter ad fin. verſ. Item Inquiſitio, & docet gloſſa notabilis. 2. in c. Quapropter. in 2. quæſt. 7. & gloſſa fin. in cap. In ſcripturis. 96. diſt. ſic intelligenda, ſcilicet in denunciatione, licèt dicat in accuſatione. vide Abb. in cap. Nouit. nu. 61. de Iud. Et aliter denuncians, peccat mortaliter. Nauar. in cap. Inter verba. concl. 6. num. 23. Miran. de Ord. iud. quæſt. 12. art. 3. concl. 2. in fin. cũ ſeq. D. Tho. 22. quæſt. 33. ar. 7. ad quartum, & probat tex. in cap. Licèt. §. Contra quos de Simon.

Quidam limitant, & reſtringunt ſupradictam concluſionem. Primò, vt intelligatur in denunciatione Euangelica, de qua loquuntur textus Euangelii Math. & Luc. & Doctores

Doctores suprà citati. Secundò, quando spes est certa de emendatione. Tertiò, quādo Episcopus, vel Prælatus, is est, cui securè committi non posśit prædicta denūciatio, & sic timeretur non prodesse, immò obesse. alias posset ei denunciari, vt patri: ipse verò teneretur præmonere subditum denunciatum, loco denunciantis, vt latè prosequitur Fr. Bern. Areualo in lib. de Correct. fraterna concl.6.fol.198. cum seq.& ratio est; Primò, quia prædicta admonitio fieri potest etiam per alium; dummodò sit honesta persona, quæ posśit prodesse, & non obesse.c. Hoc videtur 22.q.5. Specul. vbi suprà, vers. Quid si monens. Secundò, quia hodie vix haberi potest spes certa de emendatione; immò magis sperari potest indignatio delinquentis, & forsan reputabit vt iniuriam, & aget actione iniuriarum contra corripientem, tamquam sui infamatorem, propter magnam superbiā, & malitiam hodiernam. Tertiò, quia communiter Prælati fructuosiùs, & securiùs possunt facere correctionem fraternā. Vnde meritò absque ea monitione, poterit quis facere Superiori denunciationem fraternalem. quod sanè ita videmus in practica obseruari, maximè in visitationibus, de quibus statim dicemus.

Nec obstat contra præcepta Euangelica (quale est istud de correctione fraterna) non valere vllam præscriptionem, nec cōsuetudinem in contrarium, iux.glossam receptam in cap. Denique. 4. distinct. Nam respondemus secundùm Bonauent. super Lucam.cap.17. ordinem istum Euangelii à Christo Iesu præscriptum, non esse de præcepto, sed de consilio; aut saltem non obligare, nisi in quantum lex charitatis, & ratio naturalis expostulat, vt latè probat Areualo per totum lib. de Correctione fraterna, maximè concl.4. vel dic non esse contra dictum præceptum, sed secundùm idem ipsum, quando fit denunciatio Prælato, vt ipse tamquam si esset priuatus moneat, & corrigat delinquentem.

Aduerte tamen casum posse quandoque contingere, in quo delinquens occultus, esset paratus ad correctionem fraternam, & graui iniuria afficeretur ex delatione sui delicti ad Superiorem, etiam si vt patrem. Quare in hoc dari non potest certa regula: sed consilio maturo vtendum est, antequā ad denunciādum aliquem sine præuia monitione quis progrediatur. Vide ad hoc Doctores quos refert Cenedo. 2. part. collect.101. num.3. vers. Sed & facit. D. Tho. 2.2. quæst.33. art.7. in corpor. vers. Quędam enim peccata occulta sunt. vbi etiam in criminibus Reip. damnosis, prohibet fieri denunciationem, cùm firmiter creditur statim post secretam admonitionem posse prædicta damna impediri.

2 In edictis autem factis per Episcopos, seu eorum Vicarios generales, quibus præcipitur vt qui viderunt, aut audierūt talem, aut talem delinquentem, ipsum denuncient: aut excommunicantur qui non manifestauerint scientes quis tale furtum cōmisit; dubitatur an seruanda sit priùs correctio fraterna. Nauar. cap. 18. num. 40. & cap. 25. num. 45. & cap. 17. num. 134. putat idem dicendum esse quod suprà in principio, videlicet eos denunciare non posse, nisi præcedente correctione fraterna, id est admonitione præmissa, etiamsi in edictis cōtineretur teneri denūciare, etiam non præcedente correctione fraterna, quia inquit, talia generalia mandata intelligenda sunt secundùm ius. l. Si procurator. ff. de Cōdict. indeb. c. Causam quæ. de Rescript. & consequēter salua correctione fraterna, vt docet D. Tho. 22. quæst. 33. art. 3. ad quintum, communiter receptus.

Sed Fr. Bern. de Areu. dicto li. de Correct. frater. fol.56.67. & 78. latè defendit contrarium, scilicet non esse prædicta edicta intelligēda, salua correctione fraterna, sed statim reos esse denunciandos, & quòd ita habet vsus, & practica communis, & si aliter diceretur, esset in graue damnum Reip. & Communitatum. Multa enim crimina remanerent impunita, & multi peccatores remanerēt in suis peccatis, & multæ Inquisitiones generales, seu visitationes eluderentur.

3 Quare pro resolutione, & clariore prædictorum intelligentia, notandæ sunt sequentes cōclusiones. Sit prima conclusio, Quotiescumque quis vult aliquem denunciare ad correctionem tantùm, sed timet, vel aliàs non audet admonere denunciandum

dum per semetipsum: putat tamen si manifestauerit illum Superiori, tamquam patri, commodiùs, ac meliùs emendari eumdem, & pœnitere: tunc optimè potest, & absque vllo scrupulo ipsi Superiori denunciare, tametsi eum non præmonuerit. argumento cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. quatenus probat eum qui audit aliquem falsum iurare, excusari à peccato taciturnitatis, & omissionis correctionis, si illum indicet talibus, qui magis prodesse possint, quàm obesse periuro; per quem tex. ita tenet Sot. de Secret. memb. 2. quęst. 4. dubio. 3. Nauar. dicto cap. 17. num. 134. Rodrig. de Ord. iud. cap. 4. num. 9. Miran. eodē tit. quæst. 11. art. 5. & art. 9. concl. 1. Estque communis opinio omniū Doctorum, tam Theologorum, quàm Canonistarum, vt latissimè per Cened. suprà num. 5. vers. Dicunt etiam. pag. 256. Ratio est, quia tunc parum, aut nihil nocetur famæ proximi. Et quantumuis in aliquo læderetur, & ingrata esset denunciato prædicta manifestatio; non est de hoc curandum, sed magis est attendenda eius animæ salus. Quæ quidem concl. locum habet, & procedit, cùm denunciandus est in peccato, quod ei tantùm nocet, vt in concubinatu, odio proximi, & similibus. nam si peccatum sit in perniciem Reip. v. g. falsæ monetæ, proditionis, hęresis, subornationis ad cathedras, vel electiones, vel in damnum alterius: tunc statim tenetur quis illud denunciare, nulla præcedente admonitione, sicut quando peccatum est publicū. Ita D. Tho. dicta quæst. 33. art. 7. Sot. lib. 5. de Iust. q. 5. art. 1. Rodrig. suprà num. 6. 7. & 8. Ratio est, quia agitur tunc de maiore damno, & periculo, quàm sit fama proximi. Vide latissimè per Cened. 2. par. Collect. 101. num. 4.

4 Secunda conclusio, Volens facere partē in iudicio, & processu denunciationis, & instare per dictam viam, siue sit ad correctionem tantùm (quod fieri potest iudicialiter secundùm Innoc. num. 2. & Dec. num. 17. in dict. c. Nouit.) siue sit ad pœnam, & punitionem, quæ dicitur denunciatio iudicialis; siue ad remotionem ab officio, & administratione, quæ dicitur Canonica specialis: tunc proculdubio tenetur præmittere admonitionem. aliàs repelletur à iudicio, vt dicit Specul. tit. de Inquisit. §. 1. vers. Sed numquid poterit. ad fin. & §. Qualiter. ad fin. vers. Item inquisitio. per tex. expressum in cap. Licèt Heli. §. Contra quos. de Simon. vbi ob defectum dictæ admonitionis quidam denunciatores fuerunt repulsi, qui agebant contra suum Pręlatum ad eum amouendum ab administratione, & beneficio ob dilapidationem, vbi Abb. num. 7. id tenet, & in cap. Qualiter. in 2. num. 20. in fin. de Accusation. post Ioan. And. ibi & Host. in c. 2. de Calumniator. & docet D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 2. communiter receptus, teste Miran. suprà quæst. 12. art. 3. concl. 3. & probat etiam tex. in cap. Cùm dilectus. de Accusation. & in cap. Nouit. de Iudiciis.

Hinc orta est practica, à nonnullis Visitatoribus obseruata circa pręceptum, quod ponunt de reuelando quicquid sciuerint. nam expressè admonent, ne denuncient aliquem iudicialiter sine pręmissione correctionis fraternę, iuxta formā Euangelii, de quo in 4. concl. latiùs dicemus. Ratio est, quia ex quo quis elegit hanc viam, & non alteram accusationis, tenetur seruare formam, in denunciatione requisitam, & traditam in dicto cap. Qualiter. licèt Fr. Areual. suprà relatus concl. vlt. proposit. 8. fol. 197. putet nullā requiri monitionem. sed fallitur. Rationē vide per Miran. quęst. 11. art. 4. pag. 271.

Ad prędictam tamen conclusionem vide quamdam singularem fallentiam per Miran. de Ord. iud. quæst. 11. art. 9. ad fin. scilicet quando nulla spes emendationis habetur. Tunc sanè potest fieri denunciatio iudicialis, si crimen probari potest, absque præuia monitione. Ratio est, quia cessat tunc causa, ob quam exigitur prædicta admonitio. Idem docet art. 10. concl. 4. in fin. & sentit, quæst. 12. art. 3. concl. 3.

5 Tertia conclusio, Cùm Iudex, siue Prælatus procedit ex mero, & puro suo officio ad vindictam publicam: tunc siue id faciat instante procuratore fiscali, siue alio adiuuante, & administrante testes, non tamen partem faciente; potest absque vlla monitione præmissa in causa procedere, vt probat tex. in cap. 1. §. Sanè. de Censib. lib. 6. vbi

vbi Archiepiscopus visitans diœcesim Suffraganei, & reperiẽs quosdam diffamatos propter quædam crimina, eos denunciauit Ordinario suffraganeo absque vlla præuia monitione. Ad idẽ est optimus tex. in dict. cap. Licèt. & in cap. Episcopus. in Synodo. 35. quæst. 6. & in l. Ea quidem. C. de Accusation. docet Specul. tit. de Denunciatione. vers. Publica iudicialis. Ioan. And. & Abb. in dicto cap. Qualiter. n. 20. in fin. Marant. tit. de Denunciat. num. 2. Ratio est, quia procurator fiscalis tãtummodò potest denunciare de criminibus notoriis, secundùm Abb. in dicto cap. Nouit. de Iud. num. 48. & in notoriis non requiritur monitio, secundùm eumdem, ibidem num. 44. & tetigimus in fine 1. conclusionis. Tum, quia Iudex non potest procedere per viam Inquisitionis regulariter, fama non præcedente, aut clamosa insinuatione, ex dict. c. Qualiter. ad fin. & dicetur in seq. Quo casu absurdum esset, etiam exigere admonitionem, teste Ioan. And. ad Specul. in tit. de Inquisit. §. 1. in additione. ad verb. Et Ioannes. licèt hodie ex communi practica fiat inquisitio ex mero officio Iudicis, etiam publica fama non præcedente, vt dicit glossa, verb. Inquirere. in Extrauag. Execrabilis. §. pœnult. de Præb. & tradit Iul. Clar. quæst. 7. num. 1.

6 Quarta Conclusio, In visitationibus, & inquisitionibus generalibus, delinquẽtes denunciari possunt absque præuia monitione. Et hoc potissimum in visitationibus Religiosorum, & etiam Episcoporum, cõmuniter practicatur. Et potest esse ratio, quia prædicti Superiores procedunt eo casu tam vt patres, quàm vt Iudices. & communiter sunt tales, qui possunt prodesse, & non obesse. & consequenter possunt eis crimina denunciari. argumento dicti cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. & de prædicta communi practica testatur. Fr. Areual. vbi suprà Concl. 3. fol. 56. 67. & 78. & est valde communis, & vtilis prædicta practica. alias enim multa crimina remanerent incorrecta; præsertim quia meliùs decernet Visitator de eo, quod expedit ad emendam, & salutem delinquentis; quàm subditi, qui communiter sunt ignari, & parùm prudentes.

Vnde dicit Areual. Concl. vlt. fol. 178. & 201. Prælato etiam præcipienti, vt sibi tãquam patri reuelẽtur secreta nondum correcta, vt secretiore, & prudẽtiore cura emẽdentur, parendum esse, si talis sit, qualis esse debet. Idem dicit. in 5. Concl. fol. 144. in fin. cum seq. & fol. 152. licèt sint correcta, quando timetur, ne lapsus iterum corruat. quod & docet D. Bonauent. super Luc. cap. 17. Ricar. in 4. distinct. 19. quæst. 1. art. 3. Gerson. 2. part. Alphab. 34. lit. C. D. Tho. quodlib. 11. quæst. 13. & Angelus. verb. Denunciatio. §. 10. Secùs vbi nullum prorsus formidatur reincidendi periculum. secundùm Miran. quæst. 11. art. 6. vel vbi nõ prætenditur aliquod bonum publicum cõmunitatis, vel priuatum ipsius delinquentis, ex eodem Areu. Concl. 6. fol. 183. Quibus casibus ad solos Fiscales spectat prædictos emendatos denunciare, teste Miran. quæst. 12. art. 3. Concl. 1.

7 Sed est pulchrum dubium, & valdè notandum, an prædicti Iudices, iidemque Visitatores teneantur obseruare formam, & modum traditum in Euangelio. Pro parte negatiua, scilicet non teneri facit Conclusio tertia supra tradita. quia in dictis visitationibus proceditur ex mero, & puro officio. Secundò, quia ita obseruat communis practica. Nam vix videmus contrarium obseruari per vllos Visitatores. Tertiò, quia statim vt eisdẽ aliquid denũciatur, eò ipsò videtur esse publicum factum, & de occulto mox fieri notorium, ratione publicæ personæ Visitatoris, & loci Iudicii.

Quicquid verò sit quoad Forum exterius, tenenda est pars affirmatiua quoad Forum interius, videlicet Visitatores Ecclesiasticos sub pœna peccati mortalis teneri præmonere priùs ipsos denunciatos, si crimina sint grauia, & occulta. Ita docet D. Aug. in sua regula, & D. Tho. dicta quæst. 33. art. 2. Sot. suprà ad finem ante solutionem argumentorum. & de Secret. memb. 2. quæst. 4. Concl. 7. Rodrig. de Ord. iud. cap. 3. num. 4. in 2. Concl. post princip. Miran. eodem tit. quæst. 12. art. 3. Concl. 3. & 4. regul. 2. & quæst. 11. art. 10. Concl. 1. Sentit idem D. Tho. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. in responsione ad primam quæstionem. Ratio est, Primò, quia denunciantes,

vigore

vigore præcepti eisdem facti, & communis practicæ prællegatæ, omiserunt præmonitionem, ad quam aliàs tenebantur per dicta suprà nu.2.confisi quòd ipsi Visitatores eam facient, si sit necessaria,& viderint eam obligare. Hoc dico propter casus exceptos, vnde omnis obligatio eorum, translata est in ipsos Visitatores. Secundò, quia in prædicta visitatione procedunt vt Patres, & Iudices. Et vt Patres,tenentur in conscientia corrigere secretò quę sunt occulta, vt docet Fr. Areualo suprà fol. 170. & 177. col. 2. constituens in hoc differentiã inter Iudices Ecclesiasticos,& seculares. Seculares quippe,quia non procedunt nisi vt Iudices,nõ tenetur ad obseruationem prædictorum, maximè cùm ipsi non astringant subditos ad denunciandum, sicut faciunt Iudices Ecclesiastici. Ideò subditi nihil denunciant occultum, vel saltem denunciare non possunt, nisi præmissa prędicta correctione fraterna, exceptis quibusdam criminibus, ad quæ non tenentur eam præmittere.Vnde non mirum, si Iudices seculares non teneãtur ad dictam correctionem faciendam, etiam in suis visitationibus.

Quam quidem præmonitionem, & correctionem secretam,pręcipuè debent obseruare Visitatores Religiosorum; quia procedunt secundùm Regularia statuta de plano, & sine figura iudicii, non compilato processu, & ad correctionem, & emendationem tantùm, & non ad pœnam ordinariam. quæ quidem statuta sunt extracta ex Euangelio, & fundata in lege charitatis. Non mirũm igitur si teneantur seruare formam traditam in Euangelio. Consule eumdem Areualo conclus. 6. fol. 184. & fol. 205. vbi idem repetit; estque doctrina Sot. lib. 5.de Iust.quæst.6.artic.2. Petr.Aragon.2.2.quæst.33.art.8.pag.828. Rodrig.dicta Pract. cap. 3. num.4. concl. 2.Altisiodoren.lib.3. tract. 25.cap. 2. Palud.& Duran.in 4.dist. 19.quæst. 4. Caiet. 2.2.quęst.33.art. 8.Pro qua est tex.ille pręclarus in cap.Inquisitionis.§.Tertiæ. de Accusat. vide etiam D. Thom. dicta quæst. 33. articulo 7. vbi circa denunciationem occultorum,& eorum correctionem optimè distinguit.

8 Quibus adde Visitatores ne dum debere corrigere secretò ante omnia,peccatá occulta sibi denunciata, non præmissa dicta monitione; sed etiam publica, quando verisimile est fratrem citiùs esse corrigendum per secretam admonitionem, quàm per publicam. hoc est dictum singulare Palud.in dicta quæstione 4. quod refert, & sequitur Areual. post Adrian. & Gabr.conclusione 5. fol. 130. loquens de denuciante. Idem docet Miranda quæst. 11.artic.1.concl.1.de iis criminibus, quorum increbuit infamia. Quibus euenientibus casibus ad satisfaciendum scandalo publico,oportebit vt in genere, ante rèprehensiones (loquimur nunc de visitationibus Religiosorum) aduertant Visitatores à se circa ea quæ supprimentur, iam esse præstitum quod decebat. Idem est obseruandum in peccatis occultis, quæ vergunt in pręiudiciũ cõmunitatis,vel tertii,si indubitàter, vel verisimiliter creditur dicta monitio profutura. Ita Miran. quęst. 11. art. 2. conclus. 2. & artic.3. concl. 2. & Duran. & Palud.citati ab Areualo concl.5.fol. 135.in fine cum seq.

Vnde non obstant allegata pro parte négatiua.Non primum,scilicet in visitatione procedere ex mero officio. Nam dupliciter potest Iudex procedere ex officio. Vno modo priuatim, secundùm formam iuris, compilato scilicet processu, & ad pœnam ordinariam. Et tunc non tenetur præmonere delinquentem, licèt secretò deliquerit. sicque procedunt dicta in 3.cõclusione. Alio modo procedere potest ex officio, non quidem ad pœnam ordinariam, sed extraordinariam,nec ad vindictam,sed potiùs ad pœnitentiam, & correctionem delinquentis, quomodo procedunt in visitationibus. Et tunc tenetur Iudex Ecclesiasticus seruare formam Euangelii, quibusdam casibus exceptis, de quibus infra verbo Inquisitio. Diff. 1.

Nec obstat secundum,de communi practica in cõtrarium. Nam vel intellige eam circa peccata non grauia, nec infamiam irrogantia; vel de delictis publicis,vel famosis (vt sæpe contingit Religiosis. vix enim manet delictum in occulto, quod intra conuentum statim non diuulgetur) vel

de casibus exceptis à præcepto correctionis fraternę. aliàs non excusaretur, cùm faceret contra legem naturalem, & preceptum diuinum.

Non denique obstat, peccata occulta fieri publica, mox vt manifestantur personæ publicæ. nam id verum est, quando manifestatur Iudici, vt Iudici ad vindictam publicam, & pœnam ordinariam, secundùm formam iuris. Secùs cùm manifestatur Iudici, non vt Iudici, sed vt Patri, ad correctionem, & emendationem peccati, & non secundùm formam iuris, sed secundùm formam Euangelii, vel statutorum Regularium, vt fit in Visitationibus Clericorum, & Regularium.

SVMMARIVM.

1 *Ad manifestationē furis, vel malefactoris, an aliquis teneatur in vtroque Foro.*
2 *Subditi tempore visitationis, quomodo se gerere debeant circa manifestationē eorum, quæ sciuerint.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 NEMO tenetur in Foro iudiciali manifestare furem, vel quemuis alium malefactorem. l. 4. §. fin. & ibi gloss. verb. Repeti. ff. de Condict. ob turp. caus. quam dicit sing. Bal. in cap. Super eo. de Transact. Quod latè declarat, & quatuor modis limitat Iaf. in l. 1. §. Si tibi indicium. ff. de Condic. ob turp. cau. Hinc infert dict. gl. posse quem recipere pretium pro manifestatione furis, vt probat tex. in dict. l. 4. §. fin. & l. Solent. ff. de Præscrip. verb. quia pro eo quod gratis quis facere non tenetur, potest pecuniam accipere.

In Foro verò conscientię, tenetur quis indicare furem, iuxta gl. in cap. Nemo. verb. Celet. de Simo. & in cap. Quod quidā. verb. Furti. 1. quæst. 1. & videtur probare text. in cap. Qui cum fure. de Furt. ibi, *Non fur solùm, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quærente possessore non indicat.* Et pro hoc faciunt monitoria, & sententię excōmunicationis Episcoporum contra non reuelantes furta. Si enim non esset peccatum in non reuelando; non possent excommunicari, vt notat Panor. dict. cap. Qui cum fure. num. 2.

Sed Bart. in l. Ciuile. C. de Furt. dicit quòd furtum quis indicare debet, non furem, nisi Iudex ex officio implorato; vel dum procedit per inquisitionem generalem, compellat ad indicandum furem. Tūc enim tenetur quis ad eius mandatum indicare. ex dict. gloss. verb. Repeti. & ex traditis per Naua. cap. 25. num. 46. nisi id sciuerit ex reuelatione (intellige secreta) solius furis; vt dicit Iul. Clar. lib. 5. quæst. 27. num. 3. Et sic intellige dict. cap. Qui cum fure. Nā si benè ipsum ponderes, nihil dicit de fure, sed de furto. Vnde quod traditur de Beato Francisco (qui interrogatus an vidisset homicidam transeuntem, respondisse fertur ponendo manum in manica, Hàc non transiuit) non est contra resolutionem Bar. de qua suprà; quia non fuit interrogatus à Iudice, sed à familia Iudicis; nec fuit illud dictum, nec potuit dici sub præcepto; quia erat Religiosus, & sic non subditus; nec fuit iuridicè interrogatus; vt per Naua. cap. 12. numero 8. Adde supradictis Additionem Panor. dict. cap. Qui cum fure. verb. Diuersitatem. vbi limitat Dictum Bart. circa Iudicē; dummodò Iudex haberet aliqua indicia contra eum, à quo hoc requireret.

Ex his collige benè dixisse Angel. dicta l. 4. de Condic. ob turp. caus. nimirùm non indicare furem, non esse peccatum. quod intellige de indicatione facienda Iudici,

ad

ad ipsum capiendum, & puniendum. Secùs verò est de ea, quæ fit Episcopo, vel alii Superiori, iuxta formam denunciationis Euãgelicæ. Ad hãc enim quilibet tenetur, iuxta illud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c. Quòd si te non audierit, dic Ecclesiæ*, quia illa fit ad bonum animæ, & fit ei, qui potest prodesse, & non obesse.

2 Verùm quia supra diximus teneri subditum indicare furem, vel malefactorem ad præceptum Iudicis, ex officio ad inquirendum crimina procedentis: operæpretium erit, gratumque lectori, ostendere quando quis teneatur indicare criminosos ad pręceptum Superiorum ex officio procedentium; vt quando Episcopi, vel Visitatores Regularium tempore visitationis, sua edicta proponunt.

Sit itaque regula, Omnes subditi scientes aliquid de iis quę in edictis continentur, tenentur denunciare, & manifestare ipsis Visitatoribus; quia præceptum neminem excipit. Et intellige de publicis, & famosis, c. Qualiter. 1. de Accusa. vel quæ vergunt in perniciem publicam, vel præiudiciũ tertii, secundùm Mirand. de Ordi. Iudi. q. 6. art. 6. concl. 4. pag. 153. & quæst. 5. art. 4. concl. 6. pag. 130. & concl. 2. & 3.

Occulta verò nullus tenetur denunciare, si non præmisit correctionem fraternam; vt probatur in d. cap. Qualiter. 1. per argum. à contrario sensu, & docet D. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. cõmuniter receptus, teste Naua. c. 18. nu. 40. & c. 25. nu. 45. & Miran. vbi sup. q. 5. art. 4. concl. 3. & q. 12. art. 3. cõcl. 2. & q. 11. art. 4. & 6. nisi quando vergerẽt in perniciẽ publicam, vel pręiudicium alterius, secundùm Miran. sup. q. 12. ar. 3. cõcl. 3. & 4. reg. 3. quia in his non est necessaria præuia monitio.

Sed obserua Fr. Bern. Areualo dict. tract. de Correctione frater. conclusione 3. fol. 69. constanter defendere non esse attendendum an sint publica, vel occulta, sed quomodocumque subditus sciuerit, etiam secretò, teneri reuelare Prælato. aliàs enim, inquit, si ad sola publica teneretur, esset id in perniciem Religionum, & status Ecclesiastici, & Reipublicæ, vt ibi latè probat fol. 66. cũ seq. & fol. 79. adiiciens, in statutis fratrum Minoritarum, quæ Barcinonensia dicuntur, haberi sic, *Debeant Fratres exeuntes in reditu suo, secretè Guardiano suo excessus notabiles sociorum intimare.* & fol. 80. dicit idem haberi in statutis fratrum Prædicatorum, & docet S. Bonauentura super Lucam, cap. 17. & in suis Constitutionibus, in quodam generali Capitulo factis. & ita videtur tenendum, saltem in his visitationibus Religiosorum, vbi solùm, vel pręcipuè agitur de bono animæ, & salute eorum; & magis procedunt Visitatores vt patres, quàm vt Iudices.

Secundò fallit, quando nõ speratur emẽdatio, licèt detegatur Prælato seu visitatoribus, si in aliis visitationibus fuit correptus, & noluit se emendare. frustra enim videtur obligandus tunc nemo ad eum denunciandum. Ita docet Miran. sup. quæst. 11. art. 4. conclusione 3. & art. 8. conclusione 2. pag. 280. & art. 10. conclusione 3. in fine cum seq. & quæst. 9. art. 2. conclusione 1. cum seq. & art. 9. conclusione. 3. dũmodò nõ sit delictum in perniciẽ Reipub. vel tertii, secundùm eumdem dict. art. 4. conclusione 3.

Sed in hoc aduerte quòd si peccatum, seu delictum fuerit publicum; tunc licèt non speretur emendatio in delinquente, facienda est denunciatio de eo; quia publicè est arguendus. & in talibus publicis correptionibus semper fit fructus in aliis; quia ędificantur, & timent, & in bono confirmantur, & satisfit iustitiæ, & sic mali quasi freno cohibentur à multis malis perpetrandis. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 33. art. 6. in corp. & Areualo vbi sup. conclusione 5. fol. 142. col. 2. Vbi verò peccatum est occultum, & correctio est facienda secretò per Visitatores: tunc si denunciandus iam fuit sæpe correctus à Visitatoribus, & non fuit emendatus: excusabitur quis iterum eum denunciare. Idem dic, si non speratur emendatio, licèt aliàs non fuerit vmquam ab eis correctus. Sed cùm hoc sit incertum, meliùs est, & tutiùs, vt denuntietur dictis Visitatoribus, pro vt volunt nostra statuta. cap. 24. §. 8.

Tertiò fallit in defectibus venialibus, qui de se non ordinantur, nec dispo-

nunt ad mortale. aliàs fecùs.Ita Miran. vbi fup.quæft.9. art. 1.Concl. 3.& 4. & quæft. 11.art.4.D.Tho.2.2.quæft. 33.art.7. ad 4. Sed cùm communiter (faltem inter nos) omnis vifitatio confiftat in iftis minutis, & venialibus: non videtur feruanda hæc fallentia quoàd Vifitatores Religioforum. Admonitos tamẽ hic volo ipfos Vifitatores, ne omnia minuta denunciata fcribant, & multo minùs in publicum prodant: fed tantùm grauiora,& quę pofsint effe aliis in correctionem, & fructum. Quòd fi fint fecreta, & aliquam notam infamiæ, vel ruboris ipfi culpabili, fi publicentur, inurant: caueant Vifitatores à publicatione eorum; maximè cùm ad illa non teneantur, ob eorum paruitatem; immò nec pofsint ea tunc publicare, per ea quæ docet Diuus Thomas dict.quæft. 33.art.7.ad 4.

Quartò fallit, quando nec de certo, nec à fide dignis fcit id quod audiuit,fecundùm Nauar. in cap. Inter verba. conclufione 6. num.21.Miran.quæft.12.art.3.conclufione 2.ad fin. dicens, ita effe intelligendum, & interpretandum dictum præceptum, nec aliter effe Prælatis obediendum. Pro quo facit cap.Licet Heli.de Simo. quatenus dicit, non facilè effe cuique credendum.

Quintò fallit, quando quod quis fcit, probare non poteft, vt docet latè remifsiuè Cenedo Collectan.101.ad Decretales. pag.254.num. 3. dummodò crimen occultum non vergat in detrimentum communitatis.aliàs fecùs,vt ibidem. In noftris ftatutis cap. 25.§.14. circa hæc ordinatur,vt fi crimen omnino probatione indigeat,nec probari pofsit,nemini dicatur, nifi Vifitatoribus,& Priori; & tunc procedatur per eos cum fufpecto,fub forma fraternæ correctionis, & non accufationis. Quod confirmatur ex his quę tradit Areua.fuprà conclufione 5. fol. 144.ad fin.cum feq. & conclufione 6.fol.181.

Sextò fallit in Aduocato,& aliis, quibus fecretò detegitur crimen, vt per Cened. ubi fuprà num.6.pag.256.

DIFFERENTIA TERTIA.

NVLLVS tenetur ad accufandum aliquem criminis, nec ad id cogi quis poteft,vt probat tex. in cap. Licet.ad fin.de Accufa.& l. vnic. C. Vt nemo inuitus agere,vel accufare cogatur.docet gl.4.in cap.Quapropter. 2.q.7. & hanc dicit communem Canoniftarum Barthol. Fumus in fua Armilla aurea, verbo, Accufatio.nu.6.vbi tamen dicit hoc effe verum, & intelligendum in Foro exteriori

Secùs in Foro confcientiæ, quando crimen vergit in detrimentum Reipub. vt in corruptelam corporalem, vel fpiritualem alicuius communitatis, & poteft probari fecundùm D.Tho.2.2.q.68.art.1.& glo.2. cap. Quisquis.1. q. 1. aliàs non obligatur per c.Plerúq; 2.q.7. Sed glof.dict. c. Quapropter. aliter diftinguit, nempe ad denunciationem quemlibet teneri;vt probat tex. dict.cap.Quapropter.& diximus Differen. præced. nifi in cafibus ibi not. non tamen ad accufationem. quod hodie de communi practica, & confuetudine eft indubitatum; quia in omnibus ferè tribunalibus, tam Ecclefiafticis, quàm fecularibus funt Fifcales, ad quos fpectat accufatio criminũ publicorũ. & in aliquibus Regnis,vt Franciæ, & Flandriæ, etiam accufatio delictorũ priuatorum fpectat tantùm ad eofdem Fifcales,ita vt pars offenfa folùm admittatur pro fuo intereffe, nec pofsit concludere ad pœnã criminalem. Et Neapoli folùm admittitur quis ad fuã, vel fuorũ iniuriã profequendam,vt teftatur Iul. Clar. §. 1. nu. 6. & queft.3.nu.5.ad fi. Vnde nulla eft hodie afsignãda differentia in hoc, inter vtrumq; Forum; quia fufficit denuciare Iudici, vel Fifco crimen commiffum, vel committendum, iuxta l. Ea quidem. C. de Accufa. & dict. capit. Quapropter. Et pro fupradictis, nota quòd in aliquibus Epifcopatibus, & Regnis,funt afsignatæ certę perfonę per Parochias,& caftra, ad denũciandum omnia delicta, iuxta c. Epifcopus in Synodo.35. quæft.6. cuius meminit Ange. verbo Epifcopus.num.10.& Ripa.refpon. 36.num.12.& tradit Iul.Clar.quæft.7.num. 4.& 5.

DEPO-

DEPOSITVM.

SVMMARIVM.

1 *DEPOSITARIVS, ad quam diligentiam, seu custodiam teneatur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DEPOSITARIVS in Foro exteriori, tenetur res depositas, sicut suas seruare. & si simul nō potest vtrasque seruare; non potest res suas rebus depositis præponere. Vnde si depositas furto, aut aliàs amittat, seu pereant, rebus suis saluis; tenebitur, & condemnabitur ad earum æstimationē, vt deducitur ex l. Quod Nerua. ff. Deposi. & c. 2. eod. tit. extra. quia præsumitur dolosè, seu culpa sua, eas amisisse. Ita glos. verb. Illæsis in l. 1. C. de Loca. allegans illud vulgare, *An quid de suo perdiderit*. Itaque si nihil de suis rebus perdiderit, condemnabitur; quia est mala præsumptio cōtra ipsum. Aliàs secùs, per notata verbo Damnum. Diff. 4.

In Foro verò conscientiæ, nulla charitas aut iustitia obligat hominem, vt res suas, præsertim pretiosiores posthabeat; nisi ad id se obliget. Nec per contractum depositi, quādo ob gratiam deponentis prorsus fit, censendus est depositarius ad id se obligare, nisi exprimat. Ita in terminis tenet Rebel. de Iusti. lib. 16. q. vnic. num. 23. Nec obstant, inquit, præcitata iura. quia aut in Foro iudiciali tantùm loquuntur, & intelligi debent, cùm se fundent in præsumptione: aut requirunt illam exactam custodiam, ad præsumptionem doli cauendam: aut certè tantùm similitudinem, & non prorsus gradus æqualitatem exigunt; sicut iuxta scripturam sacram, homo tenetur diligere proximum, & quæ sunt proximi, sicut se, & sua: quamuis priore gradu, absque vllo peccato, possit se, suaque diligere. Hactenus Rebel.

Nihilo minus non est cur ponamus differentiam inter vtrumque Forum circa dicta in principio; cùm tam in Foro conscientiæ, quàm iudiciali, non teneatur quis, siue sit depositarius, siue commodatarius, res alienas suis anteponere, nisi quando essent suæ viliores, vt docet glos. in l. Si vt certò. §. Quod verò. verb. Saluas facere. ff. Commod. vbi glos. margin. id extendit etiam ad tutores. Adde Roma. Singu. 701. Est tamen differentia, quando furto, aut rapina eas amittit, saluis suis. Et hoc, propter præsumptionem, quę locum non habet in Foro conscientiæ, cùm veritas est in contrarium, per notata verbo Lex. Diffe. 12. & secundùm hæc, sunt intelligenda verba illa dict. §. Quod verò, ibi, *Nisi fortè cùm posset res commodatas saluas facere, suas prætulit*. Quæ verba gloss. ibi exponens, dicit, Simili enim modo debet eas custodire; vt dicta l. Quod Nerua.

SVMMARIVM.

1 *Depositarius si rem vendat, & redimat, & posteà illa, casu pereat, an teneatur ad eius pretium in conscientia.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 DEPOSITARIVS depositum vendens, & pœnitentia ductus posteà ipsum redimens, si postmodùm casu pereat, in Foro exteriori tenetur depositi ad pretium

pretium ipsius; quia dolus qui præcessit, facit eum teneri de casu. textus est de hoc sing. in l. 1. §. 25. incip. Si rem depositam. ff. Deposi. qui ita sumatur, *Dolus commissus in vendendo, non purgatur rem redimendo.*

In Foro verò conscientiæ, non crediderim eum teneri; quia in pœnam doli commissi in vendendo, illud statuitur, & ideò non obligat in conscientia, per not. verbo Pœna. Diffe. 2. & facit l. vltima. §. fin. ff. de Lege Rodia. de Iactu. vbi nauta ponens scienter merces vehendas in naui deteriore; si pereant, non tenetur, si vtraque nauis ea nauigatione periit. ad idem l. Item quæritur. §. 1 ff. Loca. quas allegat Silu. verb. Locatio. quæst. 17. ad fin. Et dat rationem; quia licèt fuerit in culpa, rem meam infideliter pertractando: ex illa tamen culpa non periit, ex quo omnino erat peritura: & sic non mirum si non teneatur.

SVMMARIVM.

1 B*ONIS confiscatus, si deponat aliqua ex illis, an sint ei restituenda.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 REVS capitalis iudicii, cui bona sunt confiscata, si deponat rem aliquam apud tertium, & eam repetat extra iudicium, restituenda est ei in Foro conscientiæ. argumento eorum quæ dicemus verb. Restitutio. Diff. 22. Melius facit l. Bona fides. ff. Deposi. ibi, *Hæc est bona fides, vt commissam rem recipiat is qui dedit.* adde notata infra Dif. 5. Quod verum puto, cùm depositarius nescit rem illã esse iã per sententiã confiscatam. facit Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 2. col. 3. Aliàs nõ liberaretur, sed teneretur depositi. argum. l. Quòd seruus. 11 ff. eod. Quin immò si à Fisco non petatur, posset tutò deponenti petenti reddi, per dict. l. Bona fides. ibi, *Quòd si ego ad petenda ea nõ veniam; nihilo minus ei restituenda sunt qui deposuit, quamuis malè quæsita deposuit.* Vbi depositum factum à seruo, potest ei restitui, si petat; dũ dominus serui, illud non petit.

In Foro verò iudiciali, restitui debet Fisco, per dict. l. Bona fides. in prin. Itaq; condemnatus crimine capitali ad triremes; vel deportatus, & bonis confiscatus, si habeat aliqua bona secretò deposita, Confessarius compellet depositarium, vt ea restituat deponenti. Iudex uerò Fori contentiosi faciet ea reddi Fisco.

SVMMARIVM.

1 D*EPOSITARIVS, an teneatur in conscientia de re perempta ex lata culpa.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 DEpositarius si rem depositam ex sua magna culpa, seu lata negligẽtia amittat, tenetur in Foro iudiciali ad eius restitutionem, seu æstimationem. Ita probat text. in l. Quòd Nerua. ff. Deposi. Ratio est, quia depositarius tenetur non solùm de dolo, sed etiam de lata culpa, vt post gl. in §. Præstereà. verb. Dolo. Inst. Quib. mod. re contract. oblig. & in cap. 2. extra, de Deposi. docet Bar. in l. Si vt certò. §. Nunc videndum. ff. Commo. & est cõmunis opinio, vt per Viui. lib. 4. Cõmun. opin. verb. Depositarius. & per Anto. Gom. lib. 2. Resol. c. 7. nu. 2. & probat l. 3. 4. & 5. tit. 3. Partita. 5. & ibi Greg. Lop.

In Foro verò conscientię, non sufficere latam culpam iuridicam, sed requiri Theologicam, seu mortalem, ac denique solùm dolum verum, vltra omnes, tenet nouissimè Rebel. lib. de Oblig. Iusti. 2. par. lib. 16. quęst. vnic. num. 5. vsque ad nu. 10. inclus. Itaque vult, si depositarius per crassam ignorantiam, vel incogitantiam, seu obliuionem amittat rem depositam, non teneri in

ri in conscientia: nisi quando culpa scienter est commissa, vt si propter pigritiam nolit expresse rem alienam custodire, vel data opera eã per periculosa loca deferat. Fundatur Primò, quia Doctores Theologi in hoc sensu sumunt culpam communiter quando absolutè de culpa sine distinctione à dolo, loquuntur. Secundò, quia id videtur requirere æqualitas contractus depositi, vt scilicet depositarius non teneatur ad ampliùs, quàm ad fidelem custodiam, quãdoquidem eam facit gratis, & deponens nihil aliud præstat, nisi rem depositam. Tertiò, quia id videntur probare multa iura, vt dict. cap. 2. de Depos. & l. Si sine. ff. eod. tit. & dict. §. Præterea. & §. fin. Inst. de Societ. cum aliis, maximè, quia dict. cap. 2. requirens culpam latam, fundat se in præsumptione. culpa quippe lata, est dolus præsumptus. dict. l. Quod Nerua. ergò non interueniente vero dolo, cessabit præsumptio in Foro conscientiæ, & sic non tenebitur.

His tamen fundamentis nõ obstantibus, nullo modo recedendum est à communi opinione, quæ habet; ne dum in Foro iudiciali, sed etiam in Foro conscientiæ, teneri depositarium de dolo vero, & præsumpto, idest de dolo, & lata culpa. Quam opinionem vltra vtrumque Tho. 2.2. quæst. 62. art. 6. tenet Gabriel. in 4. dist. 15. quæst. 10. Silu. verb. Depositum. quæst. 1. & Tabien. eod. verb. Naua. cap. 17. nu. 181. Barth. Medi. in Inst. Confes. de Restitutione. §. 30. regula 4. Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 2. col. 2. §. Tertio modo. Ea ratione, quia qui graui sua culpa in causa fuit, vt res deposita pereat, reus erit damni illati, per regulam Iuris. *Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur.* Est & alia potior ratio quę magis vrget, videlicet damnum datum ex culpa in contractibus, metiendũ esse, etiam in Foro conscientiæ, secundùm regulas Iuris: ita, vt vbi contractus requirit solum dolum, & latam culpam, non teneatur quis ad vltra, in conscientia. Si verò requirat etiam culpam leuem, vel etiam leuissimam, sufficiat dicta culpa, quantumuis venialis ad obligandum quem in consciẽtia ad restitutionẽ, per latè tradita verb. Damnum. Diff. 9. Quam doctrinam idem Rebel. in multis locis amplectitur. vt apud eum videre poteris. Si ergo contractus depositi exigit à depositario vt præstet nõ solum dolum, sed etiam latam culpam, per iura supra citata, & communem: quomodo potest sufficere solus dolus verus? Præterea omnis depositarius, etiam si nihil capiat pro custodia, eò ipsò quòd sibi assumit custodiam rei depositæ, tenetur communiter ponere ad minùs eamdem diligentiam, quam in suis, data paritate valoris inter vtrasque. hoc enim est de natura illius contractus, vt probat dict. cap. 2. & dict. l. Quod Nerua. *Nec enim* (inquit Celsus) *salua fide minorem iis, quàm suis rebus diligentiam præstabit.* Quomodo igitur satisfaciet, non curando scienter, etiam propter pigritiam, de ipsis? Nullus sanè esset qui suam rem deponere auderet, si sciret non curaturum depositarium de ea seruanda; vel non teneri in conscientia ad aliquam sedulitatem, & diligentiam. Insuper quis queso est ita suarum rerũ ignauus, vel (vt ita dicam) ita ipsis infensus (nisi sit aliquis mente captus, aut prodigus) qui nõ curet de ipsis conseruandis, ne pereant? Immò amor proprius facit communiter ad hoc, vt sint homines, nimis suarũ rerum zelatores. Si ergo depositarius se obligat ex vi, & natura cotractus, ad ponendam in re deposita tantam affectionem, & curam circa eam conseruandam, quantam in suis: profectò deficiet à sua obligatione, nec satisfaciet suæ conscientiæ, non curando de illa magis, ac si esset penes alium deposita; sed tenetur ad eas adhibere saltem communem curam, quam adhibet ad suas. Quòd si per pigritiam magnam non curat de ipsa: reus erit eius interitus, si pereat. Videtur mihi contingere depositario, sicut ei qui gratis, & ex mera voluntate & deuotione assumit sibi onus dicédi quotidie officium diuinum. nàm talis ante hoc susceptum onus, non tenebatur, nec peccabat, si illud non recitaret, nec diceret data opera deuotè & reuerẽter: at si semel in se (quãtumuis libenter) suscipit tale onus, tenetur in conscientia illud recitare deuotè & diligenter. aliàs maledictus erit, si opus Dei negligenter faciat.

Vnde non obstant in contrariũ adducta. Ad

Ad primum, negatur, à Doctoribus Theologis ita accipi culpam absolutè prolatam, pro vero dolo; cùm de hoc nullam probationem afferat. Deinde in nostra specie. D. Tho. & Soto non requirunt culpam simpliciter, & absolutè; sed cum adiectione, magnam vel grauem: alludendo ad latam culpam, quam Iuris-periti exigunt.

Secundò, non obstat illud de æqualitate, immò eam destruit exigẽdo tantummodò verum dolum à depositario; cùm non sit res deposita tuta & secura, si depositarius non tenetur ad aliquam curam in conscientia, nisi quòd scienter eam non negligat.

Tertiò, inquit Rebel. non obstat dict. c. 2. ibi, *Bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis saluis existentibus, depositas amisisti.* Ergo si bona fides abest, dolus inest. quia sunt contraria, vt l. Si dolo. C. de Rescin. vendi. & gl. fin. dict. l. Quod Nerua. Item si dolus præsumitur, quando res tuas habes saluas, alienis non apparentibus. igitur si in veritate, non dolo, sed culpa, & negligentia, etiam lata, & magna, res alienæ perierunt, non videtur in conscientia condẽnandus à Confessario, nec obligandus ad eas soluendas. Hæc est tota vis opinionis, ob quam Rebel. tenet contra communem. Sed respondetur primò, In iure equiparari dolum, & latam culpam; adeò vt latam culpam præstet, qui & dolum, vt notat Cuiac. dict. l. Quod Nerua. sub verb. Latiorem culpam. Quod adeò verum est, vt licèt lex taxatiuè loquatur, dicens solo dolo, vt dict. §. Prætereà. tamen extenditur ad latã culpã, vt post gl. verb. Dolo. notat Ange. dict. §. Prætereà. Et sic pro bona fide dict. cap. 2. accipitur lata culpa, vt patet etiam in dict. l. Quod Nerua. iuxta glo. ibi. verb. Fraude. quasi diceret Papa, Lata culpa præsumitur, si rebus tuis &c. Ex quo non sequitur quod infert Rebel. immò sequitur, si in veritate, citra culpam latam res alienę perierunt, non teneri in conscientia depositarium ad eas restituendas, seu ad earumdem valorem. Secundò respondeo, Etiam si ibi pro bona fide intelligatur dolus, & nõ lata culpa, nihilominus nõ inferri quod ipse Rebel. putat. Nam licèt præsumamus dolum, cùm res proprię saluantur, & alienæ pereunt; & cesset dolus in Foro conscientiæ, si in rei veritate, non malo animo & scienter eas omisit perire, sed tantùm graui negligentia & pigritia: non ex hoc sequitur, ad earum satisfactionem (hoc ita eueniente) non teneri, cùm sufficiat deposito illa grauis negligentia & pigritia. Sequeretur autem, si solus verus dolus desideraretur in deposito.

Ad alia iura quæ allegat, quæ videntur solum dolum requirere, iam patet responsio, per ea quæ diximus ex gl. & Ange. dict. §. Prætereà. nempè (licèt ita loquantur) esse nihilominus extendenda ad latam culpam, quæ dolo comparatur. Ex præfata resolutione etiam constat, non bene dixisse eumdem Rebel. ibidem nu. 11. vbi dicit, Si deponens moraliter certus sit, hoc est, tales coniecturas habeat vt probabiliter credere debeat depositarium non fuisse in dolo, illicitum sibi est eam satisfactionẽ in iudiciali Foro exigere. Hoc enim ita est falsum, sicut & primum. Nam sicut depositarius tenetur in vtroque Foro de lata culpa: ita cùm de ea moraliter constat deponenti, potest eum in iudicio licitè cõuenire, & ab eo satisfactionem exigere.

SVMMARIVM.

1 *DOMINVS, & deponens si concurrant in petitione rei depositæ, quis sit præferendus.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 DOMINVS, & deponens, si concurrant ad petitionem depositi; in Foro iudiciali præfertur dominus, & sic ei est res restituẽda. l. Officium. ff. de Rei vendi. l. Bona fides. ff. Deposi. Oldra. Conf. 92. nu. 8. Nisi in casu. l. 1. §. Idem Pomponius. ff. Nautæ Caupo.

In Foro verò conscientię, potest depositarius, immò tenetur rem deponenti restituere;

tuere; quia hoc est de iure gentium, vt probatur dict. l. Bona fides. in prin. & notat Oldra. sup. nu. 17. cui ius ciuile quoàd suũ Forum derogauit. Quod est mirabile; quia ius gentium est quodammodò naturale. Inferior autem non potest contra ius Superioris. c. Cùm inferior. de Maior. & obed. Et naturalia sunt immutabilia. Sed dic posse ius ciuile derogare conclusionibus ex iure naturali descendentibus: non tamen primis principiis naturalibus, nec preceptis Decalogi, vt latè docet Fortun. Garcia in tracta. de Vlti. fine.

DISPENSATIO.

SVMMARIVM.

1 *DISPENSATIO inferioris requirit causam. aliàs tam dispensans, quàm dispensatus peccant, & est nulla; & toties peccabit dispensatus, quoties ea vtetur.*

2 *Papa, sine causa nõ potest dipensare, circa ius naturale, vel diuinum.*

3 *Dispensatio sine iusta causa obtenta, excusat in Foro exteriori.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DISPENSATIO facta per inferiorem, circa legem Superioris in casibus sibi permissis, debet fieri ex causa iusta. aliàs tam dispensans, quàm dispẽsatus peccãt, secundũ Innoc. receptum in c. Veniens. n. 2. de Filiis presbyterorum. Abb. in cap. de Multa. num. 9. de Præb. & in cap. A nobis. de Iure patron. Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 5. in vltim. annotatione ad fin. Couar. li. 1. Variar. cap. 17. num. 9. & in 4. 2. part. cap. 6. §. 9. num. 7. Et dispensatio aliter facta, est nulla ex Cõcil. Trid. Session. 25. cap. 18. Nauar. cap. 25. num. 74. in Man. cum traditis infr. in Differentia 4. Debetque constare de dicta causa per informationem super veritate ipsius receptam, vt dicemus Differentia seq. & meliùs Different. 4.

Hinc colligitur, dispensatum sine iusta causa, peccare toties, quoties dicta dispensatione vtetur, sicut peccaret, si absque ea contraueniret legi, super qua obtinuit dispensationem. Ratio est, quia illa dispensatio, cùm sit nulla, nihil ei prodest, nec excusat quoàd Deum.

2 Idem dicendum est de dispensationibus à Papa impetratis, super rebus iure naturali, vel diuino prohibitis, de quibus dicemus infr. in Differentia 6. quia circa prædictum ius naturale, & diuinum, etiam Papa est inferior; & ideò non potest sine iusta causa dispensare. aliàs nulla est dispensatio, vt ibidem videbis.

3 In Foro tamen exteriori, excusat prædicta dispensatio; quia non poterit dispensatus accusari, vel puniri, si contraueniat legi virtute suæ dispensationis, quæ aliàs nulla est.

SVMMARIVM.

1 *DISPENSATVS sine causa per Papã circa legẽ Canonicã positiuam, tutus est quoàd Forum exterius, & impetrãdo peccauit venialiter, non tamen ea vtendo.*

2 *Causa quando requiratur in dispensationibus circa canones Cõciliares, & alias leges.*

3 *Contraueniens legi cũ conditore eius, peccat ipse, non tamen Legislator.*

4 *Inferiores dispensantes circa suas leges, peccant si respiciebant principaliter bonum publicum. aliàs secus.*

5 *De stylo Curiæ Romanæ, non solet Papa dispensare, nisi causa cognita. fallit in dispensationib. quæ per Pœnitetniariam fiunt.*

DIFFE-

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 DISPENSATVS à Papa sine causa, circa legem Canonicam, & positiuam, tutus est quoàd Forum exterius. nam cùm Papa sit supra ius commune, & Canonicum, vt dicemus sub verbo Lex. in Differentia 11. licèt malè faciat aliquando dispensando sine causa: tamen si dispenset; valet, & tenet; secundùm Nauar. in Manual. Prælud. 9. num. 11. & cap. 17. num. 57. & consequêter dispensatus vtêdo ea dispensatione, tutus est; quamuis eam impetrando tantummodò peccauerit venialiter, vt per Nauar. suprà. quod intellige, vt infra nu. 4. vers. In vtrisque tamen.

2 Vt autem scias quando Papa, & quiuis alius Monarcha dispensare posit sine causa, vel non posit circa suas, vel aliorum leges, absque peccato: notanda est sequens distinctio, videlicet in illis dispensationibus requiri causas, quæ fiunt circa leges humanas, quæ principaliter sunt editę propter bonum publicum, quales sunt Canones conciliares, & quæ in aliqua ratione descendente à Iure diuino, vel à dictamine rationis merè naturalis fundatur, vt docet Henriq. Boic. in cap. Cùm ad monasterium de Stat. Monach. & Panor. in repet. cap. Per tuas. col. 11. de Arbitr. & in cap. De multa. num. 8. de Pręb. & cap. Quia in tantum. num. 3. eod. tit. vbi dicit communem. Fel. in cap. Ad audientiam. 2. nu. 4. de Rescrip. glossa Pragmat. Sanct. tit. de Collation. nu. 6. fol. 71. Cape exemplum, vt si Princeps tolleret alicui actionem. quia licèt sit à Iure inuenta; tamen descendit à ratione naturali. prędictum exemplum ponit Abb. d. repet. c. Per tuas. & Fel. suprà. Aliud ponit Innoc. cit. Dif. præced. vt si super vniuersalē Ecclesię statū, vellet Papa aliquid relaxare, seu dispensare. Aliud ponit Abb. in dicto cap. Quia in tantum. num. 3. circa pluralitatem beneficiorum, de quo diximus supra sub verbo Beneficium. Differentia 1. & per Pragmat. Sanct. vbi suprà.

Secùs in aliis dispēsationibus circa leges merè voluntarias, vel non respiciētes principaliter bonum commune, & publicum; sed priuatum cōmodum, quales sunt multæ, teste eodem Fel. suprà, quibus partes possunt renunciare, vel in quibus Princeps habet liberam potestatem; vt Papa in beneficialibus cap. 2. de Pręb. lib. 6. & in pensionibus imponendis; & ipse, & alii Principes in pœnis delictorum non existente parte instante, & præiudicata; & in dispensationibus Illegitimorum, & similibus. In his enim possunt sine causa dispēsare; quia tunc militat ratio Innoc. in dicto cap. Cùm ad monasterium. num. 3. scilicet quòd sicut ex sola voluntate eorū potest lex creari, & sanciri: ita per solam eorumdem voluntatem potest in ea dispensari. Et exemplificat circa interstitia ad Ordines; & vt possit quis habere duas curas. sequitur Innocētiū. glossa 1. in extrauag. Execrabilis de Præb. Ioan. 22. cui non est similis in toto iure. Idē docet Abb. in cap. De multa. nu. 9. de Pręb. & in cap. At si Clerici. §. de Adulteriis, num. 10. de Iud. Fel. in cap. Quæ in Ecclesiarum, num. 32. de Constit. & in cap. Nōnulli. num. 18. de Rescript. Dec. Consil. 436. viso instrumēto. n. 14. Bal. Cōsil. 436. 3. part. vbi agit de Dispensattionib. matrimonialib. Bellā. Decis. 697. in fi. Addition. Rebuf. in Concord. rub. de Registrat. concord. pag. 818. Couar. in pract. cap. 31. nu. 4. Suar. in repet. l. Quoniam in prioribus. fallent. 2. num. 15. fol. 69. col. 2. De his ergo legibus intelligendus est Innoc. secundùm præfatos Patres. Et in his, sicut non peccat legislator dispensans sine causa: ita nec im-

3 petrans dispensationem: licèt secùs sit cōtraueniendo legi; quo casu potest peccare inferior, & non Superior; vt in exemplo, de quo per Abb. in cap. 1. de Simon. num. 8. & Angel. in Summa verb. Simonia. 7. in fine, de committente simoniam cum Papa, de quo in sequenti Differentia in fine. & de Episcopo ludēte cum subdito, ludo per eum prohibito sub pœna excommunicationis ipso facto. nam Episcopus non incurrit eam; benè tamen subditus.

4 Eadem distinctio seruanda est, & facienda in Episcopis, & aliis inferioribus circa eorum statuta, & dispensationes super ipsis per eosdem factas. Quia si sint circa res voluntarias, à sola eorum voluntate depēdentes,

dentes, vel si non respiciant principaliter bonum publicum: tunc possunt super ipsis sine causa dispensare ex sua libera voluntate. aliàs secùs, vt docent Prædicti Doctores, & maximè Abb. in dicto.§.de Adulteriis. num.10. & Nauar.Præl ud.9. num.14. vers.4. In aliis autem si dispēsent sine causa, peccabunt; sed solummodò venialiter, per ea quę paulo antè diximus de Papa, & aliis Monarchis dispensantibus in legibus suis: cùm eadem sit ratio in vtrisque circa eorum leges.

In vtrisque tamen dispensationibus, etiā primi membri, nempè circa iura respicientia principaliter bonum publicum, si Monarcha dispenset, valet, & tenet dispensatio: & dispensatus ea posteà vtens, nō peccat, secundùm Nauar. in dicto cap. 12. nu. 57.& glossam.1.in dicta Extrauag.Execrabilis. dummodò falsa causa non exprimatur, aut vera non taceatur, quam iura exprimi iubent. aliàs irrita esset, propter defectum intentionis. Ita limitat Henriq.de Matrim.lib.2.cap.9.§.8.

5 Et aduerte quòd de stylo Curiæ Romanæ, non solet Papa dispensare, nisi causa cognita, committendo eas in Partibus, aliquibus in dignitate constitutis. Secùs quādo petuntur in Pœnitētiaria pro Foro animæ; quia in eo Foro creditur pœnitenti, ex glossa in c. Significasti. 2. de Homicid.

SVMMARIVM.

1 *DISPENSATIO ab inferiore circa legem Superioris, debet fieri expressè, & causa cognita, in Foro exteriori.*

2 *Secùs in Foro interiori.*

3 *Et secùs in Papa.*

4 *Dans pecuniam Papæ pro beneficio, non est simoniacus. quia censetur in ea dispensare. Idem dic de Simonia de Iure diuino quoàd pœnas iuris.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 DISPENSATIO ab inferiore circa ius commune, & circa legē sui Superioris, in casibus in quibus potest, non censetur ab eo facta in Foro exteriori, nisi expressè dicat eam à se fieri, etiam si iubeat, aut permittat aliquid quod sine ipsius dispensatione iustè fieri nequiret; vt si infectus, seu infamatus verè de aliquo peccato notorio depositione digno, putà, adulterio, periurio, homicidio, aut falso testimonio, Ordines susciperet ab Episcopo sciente, & potestatem habente ad dispensandum: non ideò censetur dispensatus ab eo; ipso facto, ordinando illū; etiā si id intendisset. Idē dic, si conferret in aliquem excommunicatum, vel irregularem beneficium aliquod. Nam nisi priùs eum absoluat, vel cum eo dispenset, non valeret collatio, nec censeretur eum voluisse absoluere, vel cum eo dispēsare; quia nec potest, nisi actualiter absoluat, vel dispenset.

Ratio est, quia in dispensationibus inferiorum Papa, requiritur causæ cognitio. l. Libertus.ff.de In ius vocan.c. Requiritis. §. Nisi rigor.1. quæst. 7. cap. In causis.de Re iud. Numqam enim tribuitur inferioribus facultas dispensandi in lege Superioris, nisi causa cognita, & summa maturitate, iuxta Concil. Trid. Sessione 14. cap.7. de Reformat.& Sessione 25.cap.18.tradit glossa fin. in cap.Vnic.de Aetate, & qualit. lib. 6. tradit Innoc. receptus in cap. Veniens. nu. 2.de Filiis presbyt. & in cap. Dilectus. nu. 4. de Tempor.ordin. Abb. in cap.2. col. 1. de Schismat. & in cap. At si Clerici. §. de Adulter. num.6.de Iud.& in cap.Extirpandæ.§.Qui verò. num. 43.de Preb. Hyppolit. Singul. 230.incipit Antiqua dubitatio. Guid.Papa. quæst.140.Henriq.de Excom. cap.13.§.3. post plures, quos citat in glossa A, & dicit communem Nauar. Consil. 39. num. 1.de Tempor. Ordin. & in cap. Si quando.de Rescript.exceptione 6.pag. 29. & Consil. 21.de Pœnit. & remission. in fine. Aliàs est nulla, vt in dicto cap. 18. Sessione 25. Concil. Trid. docet Reb. in Praxi beneficior. titulo de Dispensatione

ad plura beneficia num.84. & Guid. Papæ suprà. optimè Nauar.in Manual. prelud.9. num. 14. & cap.25. num. 74. & in cap.fin. de Simon. num. 4. & Consil. 20. eodem tit. Meritò ergo nullus censetur ipso facto dispensatus in Foro exteriori ab inferiore, Papa, circa ius commune, licèt intenderet dispensare: sed requiritur vt expressè dicat se dispensare. & ita fieri debere, & practicari dicit Silu. verb. Irregularitas. in fine. Quod adeò verum est, vt etiam Prælatus Ordinis, si verbo dispenset cum subdito, circa aliquid Regulę, sine causæ discussione; talis dispensatio est potiùs dissipatio. Et ideò licèt præcipiat aliquid contra, vel præter Regularem vitã, dispẽsando vt supra; non tenetur subditus obedire, sed debet potiùs sequi statutum Religionis suæ. Ita sing. Caiet. 2.2. quæst. 104. art.5. ad fi.

2 At in Foro interiori secùs dicendum est. quia in eo Foro prædicta causæ cognitio non est necessaria, dummodò aliàs verè causa adsit. Et ita intelligendus est Silu. vbi suprà, dicens posse Episcopum dispensare ipso facto, si hoc intendat, licèt verbis nõ vtatur. intellige loqui in Foro interiori; prout se declarat in verb. Dispẽsatio. quęst. 15. vbi dicit si Prælatus mandet ordinari eum, quem scit irregularem, sufficere in Foro animæ intentionem dispensandi in irregularitate, licèt non dixerit, Dispenso. & docet etiam expresè Nauar. dicto cap. 25. num. 74. & prælud. 9. num. 14. & Consil. 21. de Pœnit. idem Abb. & Fel. in dicto cap. Veniens. Maiol. de Irregul. lib.3. cap.24. n.14. Felician. tit. de Suspens. cap.11. Astens. lib.6. tit.5. col. vlt. Henriq. tit. de Irregul. cap. 17. §. 4. litera O, & in textu. quicquid in cõtrarium teneat Coua. in 4. 2. parte cap. 6. §. 9. num.12. & Azor. tom.1. lib.5. cap.15. quæst.9. & 10.

3 De Papa verò qui est supra Ius. cap. Proposuit. de Concessionib. præb. secùs est dicendum. quia nec tenetur præmittere vllam causæ cognitionem, nec arctatur ad vtendum verbis dispẽsatoriis in suis dispẽsationibus. l. Quidam consulebat. ff. de Re. iud. l. Idem Vlpianus. §. 1. de Excusation. tut. Innoc. in cap. Diuersis. num. 1. de Cler. coniug. Henriq. in tit. de Irregul. cap. 17. §. 4. vbi litera H, alios citat. Fel. & Dec. in cap. Ad hæc. de Rescript. & in cap. Cùm inter. de except. Bart. in l. Barbarius. num. 12. ff. de Offic. præt. glossa, verb. Literarũ. in cap. Statutum. in princip. de Rescript. in 6. docent Palud. in 4. dist. 25. quæst. 4. art. 1. Conclus. 3. Fel. in cap. 1. de Simon. & cap. De cetero. col. vlt. de Re. iud. Turrecrem. in cap. Latorem. num. 4. 1. quæst. 1. Silu. verb. Simonia. quæst. 4. & 19. Sot. lib. 9. de Iust. quæst. 5. art.2. ad fin. & quæst. 8. art.2. Couar. in regul. Peccatum. 2. parte. §. 8. num. 9. vers. Hinc etiam. Nauar. Consil. 39. num. 1. de Tempor. ordin. & dict. cap. Si quando. de Rescript. exceptione 6. pag. 20. & 21. Selua de Beneficio. 3. part. quęst. 8. num. 27. Pet. à Nauar. qui prædictos citat lib. 2. cap. 2. num. 434. quicquid in contrarium tenuerit Adrian. quodlib. 9. art. vlt. ad Quartum. Maior. in 4 dist. 15. quæst. 3. col. pen. Oldra. Consil. 325. & inclinat (licèt dubius.) Caiet. 22. quæst. 100. art. vlt. Vnde si scienter Papa conferat spurio aliquod beneficium, eò ipso censendus est voluisse cum eo dispensare. aliàs frustra vanèque ageret. quod non est vllo modo dicẽdum, & ita docet Abb. in cap. Cùm in cunctis. §. Inferiora. num. 8. de Elect. Fel. in cap. Præterea. num. 9. de Testib. & Doctores suprà citati.

4 Hinc etiam dicit Angel. verb. Simonia. 7. §. 5. si quis ex pacto dederit Papæ pecuniam, pro aliquo beneficio: eò ipsò quòd in eum, ipsum contulerit, censeri dispensasse super Simonia, & sic posse retinere beneficium, tuta conscientia. Quod mirabiliter ampliat idem Angel. dicto verb. Simonia. 5. §. 7. siue sit de Iure diuino, siue positiuo. vtroque enim casu non incurret pœnas iuris committens Simoniam cum Papa sciente, etiam si non dicat se dispensare in ipsis; quia scientia Principis purgat illud vitium. Quod est mente retinendum. licèt contrarium teneat Abb. & malè, in cap. 1. de Simon. num.8. quia argumentatur à facto Episcopi, ad factum Papæ, in quo fallitur, cùm in Principe sit speciale, vt sine expressa dispensatione, sed solo facto dispenset. quod secùs est in inferiore, per dicta supra. Et licèt Simonia sit de Iure diuino, pœna tamen eius, est de iure positiuo, & sic

& sic non mirum, si in eas non incurrit, committens eam cum Papa. Et obserua idem quod dictum est de Papa, dicendum esse de aliis inferioribus, quoad eorum statuta, secūdùm Salas de Legi. Disputatione 14. Sectione 3. num. 34.

SVMMARIVM.

1 *IVdex Fori exterioris, non potest dispensare pro libito in pœnis à iure impositis.*

2 *Confessarius potest pro suo arbitrio dispensare in Canonib. pœnitentialibus, & aliis pœnis iuris.*

3 *Confessarius extra casus reseruatos, est Iudex supremus, & veluti alter Papa super pœnitente.*

4 *Dispensatio in Foro pœnitentiali semper est permissa, nisi expresè sit prohibita.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 IVDEX Fori exterioris, non potest dispensare in pœnis à iure impositis. Et sic non potest eas, in facti contingentia, minuere, moderare, vel modo aliquo alterare; sed eas omnino infligere debet. cap. de Causis. §. final. de Offic. deleg. l. Hodie. ff. de Pœn. l. Si operis. C. eod. l. 1. in prin. ff. Ad turpil. §. Notandum. 2. quæst. 3. docet D. Tho. 2. 2. quæst. 67. art. 4. & glossa notab. in cap. Licèt. de Pœnis. facit cap. final. de Transact. quatenus dicit tunc demùm posse Iudicem vti æquitate, vbi ius expresè non statuit. de quo vide in verb. Iudicium. Differentia 5.

Ratio est, quia Iudex non debet esse mitior lege, vt in Authen. de Iudic. §. Oportet. Item, quia inferior non potest tollere legem Superioris. cap. Inferior. cap. Quod super his. de Maiorit. & obed.

Quod est verum, nisi adsit causa iusta. Tunc enim licet Iudici pœnam iuris mutare in aliam. Et vide septē causas iustas, per Fel. in capite. Qualiter. 2. à numero 37. de Accusat. vbi etiam à numero 31. ponit sex casus, in quibus etiam sine vlla causa potest Iudex mutare pœnam à iure impositam.

2 At in Foro interiori, Iudex Confessarius non tenetur sequi pœnas Canonum pœnitentialium, nec alias iuris, sed pro suo arbitrio potest eas moderatiùs temperare, & imponere pœnitentiam, quæ sibi benè visa fuerit, cap. Quem pœnitet. de Pœnit. dist. 1. quod ad hoc dicit singul. Fel. in cap. Accusasti. numero 4. de Accusat. & dicit communem Abb. in cap. At si Clerici. §. de Adulter. numero 5. de Iud. licèt glossa verbo Sacerdotis. in cap. Mēsuram. de Pœnit. dist. 1. in princip. contrarium teneat. argumento dicti cap. de Causis. quod procedit in Foro exteriori, à quo multum differt

3 in hoc casu Forum interius. Nam in eo, Iudex Confessarius est supremus. adeò vt extra casus reseruatos, sit veluti alter Papa, eamdē à Christo, virtute Clauium, habens potestatem super pœnitente, sicut Papa. Ita Henriq. lib. 2. de Pœnit. capite final. §. 1. ad finem. Item, quia secundùm contritionem pœnitentis, imponenda est pœnitentia, quæ tanta potest esse, vt nulla ei sit imponenda. glossa verbo Doloris. in dicto capite Mensuram. alia, quę est final. in cap. Si is qui. 23. quæstione 4. alia final. & ibi Felin. id notat in capite Sicut. de Iudæis. alia, quæ est 8. in Extrauag. 1. de Pœnit. & remission. inter communes docet Felin. in dict. capite Sicut dignum. de Homicid. col. 1. Decius in dicto §. de Adulter. num. 6. in fine. Caiet. verò, verbo Satisfactio. Nauar. in cap. 1. numero 43. & capite 26. num. 21. & in cap. Consideret. §. Ponat. num. 8. de Pœnit. dist. 5. & in cap. Qui egerit. & cap. final. de Pœnit. dist. 7. & in cap. Quis aliquando. §. In Leuitico. notab. 16. de Pœnit. dist. 1. Innoc. in cap. Quod autem. numero 2. in fine, de Pœnit. & remission. Et ob hanc causam, omnes pœnitentiæ, in

3 Foro pœnitentiali, sunt arbitrariæ; quia secundùm quantitatem doloris, & contritionis sunt imponendæ.

4 Hinc etiam est, quòd in eodem Foro pœnitentiali dicitur permissa dispensatio in omnibus casibus, nisi expresè appareat prohibita. glossa magistra in dicto

O cap.

c. At si Clerici. §. de Adulteriis. & ibi Ant. col. 6. Borgas. de Dispēsat. par. 2. tit. de Different. &c. num. 15. pag. 40.

5 Non tamen ex hoc credas esse in potestate Confessarii dispensare in pœna pro peccato Deo debita. Nā si iniquè arbitratus est, & minorem pœnitentiam imponat quàm debeat, & quàm par est; non ideò pœnitens est excusatus, nec liberatur coram Deo, à pœna pro peccato debita. Ita tenet glossa singul. verb. Et confessis. in Extrauag. antiquorum de Pœnit. & remission. inter communes Abb. in c. Deus qui. eod. tit. & Rip. de Peste. cap. final. num. 136. reprobata glossa in dicto cap. Mensuram. contrarium tenente, & ita eam meritò impugnat Suar. 4. tom. in 3. part. D. Tho. disput. 38. sectione 2. num. 6. quia Deus non fecit Sacerdotem, dominum; sed Iudicem, ratio verò iudicii, æquitatem postulat, & iustitiæ proportionem. Et cùm sit ei commissa iustitia Dei, debet procedere seruato ordine iustitiæ. Et contra dictam glossam tenet D. Tho. in 4. dist. 18. quæst. 1. art. vlt. quæstiunc. vlt. Alens. 4. part. quæst. 80. memb. 3. art. 1. Palud. in 4. distin. 20. quæst. 2. Durand. quæst. 1. dicit communem sententiam antiquorum Pet. Sot. lect. 1. de Satisfact. refert Suar. vbi suprà sectione 5. nu. 3.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX inferior, non potest mutare pœnam à Superiore impositam.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali; sed cum causa vrgente.*

3 *Iudex inferior, etiam ex causa vrgente potest dispensare super pœna à Superiore imposita; sed requitur maior causa, quàm in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 DIximus in præcedenti Diff. de potestate Iudicis inferioris, circa pęnas iuris: videamus nūc circa pęnas hominis. Nōnumquam enim grauior est pœna Iudicis, quā iuris, & difficiliùs tollitur, vt notat Inno. in c. Sicut. n. 2. de Cohabit. Cler. & mulier. Nihilo minus tamen circa eas, idem dicendum est, quod diximus in præced. circa pœnas iuris, videlicet Iudicē Fori exterioris nō posse dispēsare, nec se debere intromittere in moderāda pęna à Superiore imposita. quia minor, in maiorē non habet imperiū l. Illi, à quo. §. Tempestiuum. ff. Ad Trebel. l. Nam Magistratus ff. de Arbitris. nec inferior tollere potest legem Superioris. cap. Inferior. c. Super his. de Maiorit. & obedient. l. 1. §. 1. ff. ad Turpil. & in §. Notandum. 2. quæst. 3. Innoc. & Fel. in cap. Qualiter. 2. §. Debet. num. 29. de Accusation.

2 At in Foro pœnitentiali, Episcopus potest mutare pœnitentiam impositā à Papa; & Parochus impositam ab Episcopo, iuxta gloss. singul. & receptam in cap. Tempora pœnitudinis. 26. q. 7. cui est alia glossa similis in cap. Latorem. 33. quæst. 2. quas post Dec. sequitur Naua. cap. 26. n. 22. Ledesma in 4. q. 20. art. 4. Fel. cap. 1. nu. 49. de Constitut. & alii cōmuniter; dūmodò id fiat cū causa vrgente, & non habeatur facilis aditus, seu recursus ad Superiorem qui eam imposuit, & habeat Confessarius potestatē super peccatis, super quibus fuit imposita. Ita Nauar. suprà & Hēriq. lib. 2. de Pœnit. c. 22. §. 1. vbi in glo. H, quamplures Doctores refert. Nam aliàs, regulariter nō potest inferior mutare pœnitentiam à Superiore impositam. Card. in Clem. vlt. de Pœnit. & remiss. Turrecrem. dicto cap. Tempora. nu. 4. Angel. verbo Confessio. 6. num. 4. Tabien. eod. verbo in 2. num. 21. Silu. verbo Confessio 1. num. 27. Summa Armil. eod. verbo num. 30. Suarez disput. 38. Sectione 10. num. 14. in 4. tomo. quod intellige, vt habes verb. Iurisdictio. Differentia 1.

3 Sed aduerte quòd intelligendo glossam in dict. cap. Tempora. cum limitationibus suprà tactis, nō videtur statueda differentia inter vtrumque Forum. Nam etiam in Foro exteriori, data iusta, seu vrgente causa, & absentia Superioris, potest inferior mutare pœnā à Superiore impositam. argumento eorum

eorum quæ tradit Fel. in cap. 1. num. 49. cum sequenti. de Constit. motus ex tex. singulari in l.Si hominem. ff.Mandati.& in cap. Vni. §. final.Ne Sede vacant.lib. 6. & meliùs per notata ab Henriq. in dicto cap. 22. §. 1. in glossa. H. in fine. vbi generaliter dicit Iudicem inferiorem dispensare in lege,& mandato Superioris ex causa, quãdo non est recursus ad Superiorem. Est tamen in hoc discrimen, quòd ad dispensationem, & commutationem pœnitentiæ in Foro pœnitentiali, non requiritur tam grauis causa, vt in dispensationibus circa pœnas in Foro exteriori, per ea quæ diximus. Differentia præced. Nec requiritur vt adeatur Superior, si aliàs habeat inferior potestatem super peccatis, pro quibus pœnitentia fuit à Superiore imposita, vt habes sub verb.Iurisdictio. in dict. Diff. 1.

SVMMARIVM.

1 *Dispensatio circa ea quæ sunt de Iure diuino, vel naturali, excusat in Foro exteriori, licèt fiat sine causa; non tamen coram Deo.*

2 *Absolutio à iuramento facta sine causa, non valet.*

3 *Dispensatio cum sorore vxoris, vel fratre mariti, an sit de iure naturæ. vbi refertur sententia lata in fauorẽ matrimonii Regum Angliæ.*

4 *Papa an possit dispensare in matrimonio rato, non consummato.*

5 *Vel cum monacho, vt ducat vxorem.*

6 *Dispensatio circa votum Religionis, qualiter excuset in conscientia.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 Dispensatio circa ea, quæ sunt Iuris diuini,& naturalis; vt super votis Deo factis,& iuramẽtis,& similibus; si fiat sine causa, excusat quoàd Forum exterius; quia nõ poterit in Foro iudiciali quis compelli ad eius obseruationem.

In Foro tamen interiori,& corã Deo, nõ excusat. & ita non est tutus in conscientia taliter dispensatus. De hoc est glossa trita, & solennis in c.Non est. verb. Adimplere. de Voto.quã dicit singularem Abb. & Fel. ibi Naua.c.12.n.76.& in §.In Leuitico. notab.15.n.2.& 10. & eam plurimùm cõmendat Couar.in 4.2.par.c.6.§.9.nu.4.& 7.& in §.10.nu.12.in fin.probat text.in c. Literas. de Restit.Spoliat.c. Sunt quidam. 25.q. 1. §.Sed naturalia. Instit. de Iure natur. docet D.Tho.1.2.q.97.art.4. ad tertium. & 2.2. q.70.art. 1.ad secũdum,in fine.& Quodlib. 4.art.13.Silu.verb.Excõmunicatio.5. dub. 2. Naua.in c.Si quãdo.exceptione 9. litera L.pag. 29.Alphon. à Castro de Lege pœnali.lib.1.c.5.fol 91.litera B.Innoc. in c. 2. in fine, de Renuntiat.

Vbi loquens de absolutione à iuramento facta sine causa legitima, ait non valere. Cuius dictũ,dicit singulare Abb.in dict. c. Non est.nu.7.& in c.Significasti.col. 3. de Elect.Fel.in c. Quæ in Ecclesiarum. col. 8. vers.Demùm.de Constit.& in c.Ad audientiam.2.& in c.Si quando.& in c. Postulasti. de Rescript.Hyppolit.Singul. 230. incipit Antiqua dubitatio. & in l. 1. §. Præterea. à nu.67.ff.de Quæst.Paul. de Castro Consil. 119.Gigas de Pẽsion.quæst.6.n.13.& 14. glossa Pragmat.sanctionis.tit.de Collatio. fol.71.nu.1.& 7. & est optima glossa 1. in Extrauag.Execrabilis.de Præb.& alia 2.ad fin. in c.Quãto. de Iure iur.quæ loquitur tã de voto, quàm de iuramento, quod principaliter tendit in obsequiũ Dei, seu piæ causæ fauorem, quam ibi notat Abb. n.8. & in c.1.n.4.& Fel.num.2.eod.tit.Couar.in cap. Quamuis pactũ.1.par. §. 3. nu.4.& D.Tho. 2.2.q.89.art.9.Sot.lib.8.de Iust. q. 1.art.9. idẽ Fel.in c.2.n.20.de Sponsal. vbi ampliat prędictã theoricã, & glossas ad omnẽ Papę dispẽsationẽ, emanantẽ ex materia prohibita de Iure diuino, vel ex ratione ab ipso elicita. Ratio est, quia super lege Superioris nõ potest inferior dispẽsare, nisi vrgẽte iusta causa. aliàs est nulla dispensatio, vt diximus suprà Diff.2.num.2.

Obserua tamen quòd aliquando dispensat Papa super quodam iure naturæ, vt

cum sorore vxoris, vel fratre mariti, capit. fin. de Diuort. & aliis gradibus, qui habentur Leuit. 18. & per glossam in capit. Literas. de Restit. spoliat. verbo Diuina. quos prohiberi iure naturæ, videtur probari ex D. August. quæstione 53. vbi dicit omnes illas prohibitiones comprehendi sub præcepto Decalogi, ac subinde esse morales; & innuit D. Thom. 3. parte, quæstione 57. artic. 3. & tenet Palud. in 4. dist. 40. quæst. 1. artic. 7. & dist. 41. quæstione 1. Siluest. verb. Papa. §. 17. Specul. coniug. 1. part. artic. 43. conclus. 2. & 2. parte, artic. 27. Couarru. in 4. 2. parte, capit. 6. §. 10. numero 5. Borgas. de Irregular. part. 6. tit. de Sponsal. numero 2. pag. 209. Abb. in dicto capite Literas. num. 4. de Restit. spoliat. D. Ant. 3. part. tit. 1. cap. 14. §. 2. in fine, Card. Sanct. Xysti in cap. Coniunctiones. 35. quæst. 3. num. 1. Paris. Consil. 68. num. 6. vol. 4. & alii, quos refert Henriq. de Matrim. lib. 2. cap. 9. §. 8. in glossa. F. super quibus si dispenset sine causa (licèt peccet) tenet factum, vt docet idem Henriq. ibidem in tex. Sed veriùs est tales gradus non esse de iure naturæ, sed de iure Ecclesiastico; & sic matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ collateralis; solo iure positiuo prohiberi, ideòque Papam in eo dispensare posse, vt satis probat dictum cap. fin. de Diuort. & probatur Genes. cap. 29. vbi Iacob duxit duas sorores simul, & Genes. 38. vbi filii Iudæ duxerunt successiuè eamdem Thamar; & optimè tractat Loazes de Matrim. Regum Angliæ, dubit. 1. numero 7. cum sequentibus; & satis colligitur ex D. Thom. 2. 2. quæstione 154. artic. 9. ad tertium. & ibi sequitur Caiet. Et ita Ecclesia sæpissimè obseruauit, præsertim quando dispensauit in matrimonio Regum Angliæ. Quam dispensationem ad literam refert Castro lib. 1. de Lege pœnali. capite finali, pag. 212. vbi pag. 213. & 214. ponit sententiam, quam Clemens septimus Pontif. Maxim. de consilio, & assensu omnium Cardinalium (ad quam priùs, omnium Theologorum ferè, & Canonistarum vniuersitatum, & Academiarum euocauerat consilia) in publico consistorio, pro tribunali sedens protulit diffinitiuam, pro validitate matrimonii contracti inter Catharinam Angliæ Reginam, Don. Ferdinandi, & Elisabeth Hispaniç Regum filiam, & Henricum Octauum Angliæ Regem, quæ prius nupserat Arturo, eiusdem Henrici fratri maiori. Quo sine liberis defuncto, posteà ex Papæ dispensatione, nupsit ipsi Henrico. Et hanc rem pluribus defendunt Rofensis, Viruesius, & Loazes in suis tractatibus de Matrimo. Regum Angliæ. Nauar. capit. 22. numero 84. Soto in 4. distinct. 41. quæst. vnic. artic. 3. Couar. suprà, num. 2. & 7. Specul. coniug. vbi suprà. 1. part. art. 43. alias 49. in fin. & refertur in Histor. Pontific. 2. part. lib. 6. cap. 26. §. 13. fol. 327. & hanc sequuntur communiter. DD. Quamuis contrarium teneat Paris. Consil. 194. vol. 4. Grat. Consil. 1. num. 9. vol. 2. Gozad. Consil. 51. num. 28. Quorum fundamentis satisfaciunt Couar. num. 3. in fin. & alii suprà citati.

4 Sed quæro hic de illa valdè controuersa quæstione inter Theologos, & Canonistas, an scilicet Papa possit dispensare in matrimonio rato, & non consummato. Sed quia hanc quæstionē copiosè per 25. columnas tractat Borgas. de Irregular. part. 6. tit. de Sponsal. à num. 12. vsque ad num. 76. ponendo 12. fundamenta, & rationes ex parte Theologorum, & totidem ex parte Canonistarum: ideò remitto lectorem ad prędictum locum. Solum hic resolutoriè respondeo affirmatiuè, videlicet posse Papā dispensare cum matrimonio rato tantùm, & non consummato; quia authoritas, & locus Euang. Math. 5. & 19. vbi Christus prohibet separari matrimonio coniunctos, intelligitur tantùm de matrimonio consummato, & non de rato solùm sine consummatione, iuxta interpretationem Ecclesiæ, de qua in cap. Ex publico. de Conuers. coniugat. vbi glossa final. id tenet, quam sequuntur Abb. in disputa. 1. colu. 3. Præp. in cap. final. ad fin. de Spons. duor. & in capit. 2. de Sponsal. num. 6. Fel. in capit. Quæ in Ecclesiarum. num. 20. de Constit. Deci. Consil. 112. Borgas. num. 76. & alii relati copiosè à Paul. Paris. Consi. 51. num. 14. vol. 4. & dicit communem Nauar. cap. 22. num. 21. Henriquez vbi infrà latè, & ex Theologis Caieta. Opuscul. 27. Quęstionū. quæst. 25. Silu. verb. Diuortiū. quęst. 4. Ambros.

4. Ambrof. Cater. libro 6. contra Caieta. cap.3. Medin.lib.5.de Sacro.homin.contin. cap. 88. Et Summum Pont. sæpènumero dispensasse in tali matrimonio rato,& non consummato, testatur D.Anto.suprà tit.1. cap. 22. Ledes. in 2. 4. quæst.69. art.7.col. 5. Caiet. in Opuscul. dicta quæst.25. Et in hac specie,ter,vel quater dispensasse Pium Quintum,testatur Nauar.in Addit.ad Manual.c. 28.fol.45.& facit cap.fin.de Sponf. duor. ibi, *de cetero*. vbi matrimonia anteà contracta,non reuocat.& Henriq. de Matrim.cap.8.§.11. in glossa F. testatur Greg. 13.vno die dispensasse cum vndecim. & in text.dicit sæpe idem fecisse Paul.4.& Martinum 5.Eugen.4.& Benedictum.& etiam posse, ob communem pacem, dispensare, altero ex contrahentibus inuito. quod est mente tenendum. & vidimus ita fecisse Greg.13.cũ Duce Albano,vulgò *de Alua de Tormes*. qui contraxerat primò matrimonium de præsenti per procuratorem, cum filia Ducis *de Alcala*, Hispali;& secundò cũ alia, quod consummauerat. Ex quibus constat non esse de Iure diuino,nec naturali, vinculum, seu prohibitionẽ separationis talis matrimonii rati, & nõ consummati;& consequẽter Papam posse in eo dispensare.& ita est tenendum.

Quamuis contrariam opinionem esse communem apud Theologos, & receptissimam testatur Iacob. Almain. de Potesta. Eccles. capit. 15. Couar. 2.par.de Sponsal. cap.7.§.4. num.14. (sed in vltima editione se retractauit, teste Henriq. vbi suprà) & de Testament.3.part.capit.2. à numero 10. Ledesma vbi suprà, Soto in 4. distinct.27. quæst.1.artic.4. Et certè sufficere deberet cuicumque Christiano quantumuis literato,Romanos Pontifices(&præcipuè Pium 5.alioqui sanctissimum,ac eximium Theologum) sæpe dispensasse in prædictis matrimoniis nondum consummatis.Quod facere solent,vel pro pace seruanda, vel pro odio, & inimicitiis euertendis, ortis post contractum matrimonium, vel propter lepram superuenientem, vel ob promouendum virum ad Episcopatum ratione maioris boni, vt dicit Borgaf. vbi suprà, in fin. vel vt permaneat in secũdo consummato. Ita Henriq.vbi supra §.12.glossa Q.in fin.

Sufficere etiam debet,eosdem Romanos Pontifices declarasse non fuisse de mente Christi Math.5.& 19.includere prædictum matrimonium. cui interpretationi summa fides adhibenda est, cap. Hæc est fides.24. quæstione 1. & docet Innoc. in cap. Quod suscepti muneris.de Foro compet.& Naua. in cap. Nouit. de Iud. notab.3. corol. 4. & in capite fin.de Simon.notab.3.

5 Circa illam autem alteram quæstionem, An Papa possit dispensare cum monacho professo, vt (non obstante voto continentiæ, & castitatis) possit ducere vxorem: licèt D. Thomas 2.2.quæstione 88.art. 11. Soto lib.7.de Iustitia. quæst. 4. art. 2. & alii relati à Couar. in capit.2. de Testam.num. 11. tenuerint partem negatiuam: contraria tamen est verior, & tenenda, scilicet posse Papam dispensare, pro vt dispensauit cum Rege Ramiro, qui erat anteà monachus Vicentinus,& cum aliis,vt cõstat ex Chronicis.Et deConstantia Imperatrice,dispensata per Papam Celestinum tertium, testatur Caiet. super D.Thom. suprà.& Illescas 1.parte Pontif. in vita Celest. 3. aliàs Papę 181.fol.226.& tenet gloss. final.in cap. Cùm ad monasterium. de Stat. monach. communiter recepta teste Felin. in capit.Si quando. num. 15. de Rescript. Paul.Paris. Consi.68.volu.4.& docet idem, D.Thom. Maior.Durand.& alii in 4.distin.38. quæst. 1.articulo 1. Osius Card. lib. 4. de Tradition. contra Brentium fol. 220. Medina libro 5.de Sacro.homin.contin.capite 40. & multi alii quos citat Henriq. de Matrimon.cap.8. §. 11. glossa F, post medium, & in text. Innoc. Hostien.& Ioan. Andr. quos refert, & sequitur Borgaf. vbi suprà, numero 8. & Caietan.dicta quæstione 88. articulo 11. super D. Thomam , vbi concludit cum glossa, & aliis suprà citatis, nempe quando Papa dispensat cum monacho ad matrimonium contrahendum,facere illum de monacho non monachum; sicut quando priuat Imperatorem Imperio(qui aliàs vngitur, benedicitur, & sanctificatur)denudat illum omni illa vnctione, benedictione, & sanctificatione. quod facit Papa in articulo cõmunis necessitatis, & nõ aliàs,quia in lege Superioris nõ potest inferior dispẽsare,nisi ex causa cognita,

vt suprà diximus in Dif.4. Lex autē de seruandis votis perpetuis,est Dei. Ergo &c.

Nec obstat dictum cap. Cùm ad monasterium. in fin.de Stat.Monach. nam intelligitur manente monacho in suo statu monachatus. Tunc implicat contradictionem, & est inseparabilis castitas à monacho, ita vt Papa nequeat dispensare. Sed hoc non prohibet, quin iusta causa emergente,possit eum transferre de dicto statu,ad statum secularem, & tunc castitas non est ei annexa. Ita Caiet. & alii suprà, post glossam ibi.

6 Prædictis adde dispēsationem voti, cùm non adest totalis causa ad ipsum in totum relaxandum, licèt in Foro exteriori excuset, non tamen excusare in iudicio animæ. Verbi gra. Vouit quis ingredi, & profiteri nostram Religionem Cartusianam. sed quia propter perpetuam, & omnimodam carnium abstinētiam, non potest in ea perseuerare,obtinet dispensationem super voto.Sanè talis dispensatio non caret culpa. Non enim ob prædictam causam poterat in totum relaxari votum, sed commutari in aliam Religionem. Ita Soto de Iusti.& iure.fol.240.col.2.facit D. Tho.2.2. quæst. 88.art.12.in corpore, vbi dicit omnem dispensationem debere fieri ad honorem Christi, vel ad vtilitatem Ecclesiæ.

SVMMARIVM.

1 *PAPA potest secum dispensare super iuramento etiam licito, dummodò faciat eum causa. aliàs valebit tantùm in Foro exteriori.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 PAPA potest cum se ipso dispensare super iuramento, ne dum illicito,sed etiam licito,quod potest seruari sine interitu salutis æternæ, vt post alios docet Salas de Legi.Disput.20. sectione.12.num.102.& 105. & si id faciat sine causa rationabili, valebit quidem in Foro contentioso, in quo Prælati non habent iudicare de gestis per ipsum,vt in c. Si quis suadente.§.Qui autem.17.quæst.4.

Tamen quoàd ipsum Deum, prædicta relaxatio, seu dispensatio erit nullius momenti,secundùm Innoc.in c.Cùm inter. P. de Renunciat.& ibidem Ant.& Imol.Idem tradit post Ant.Abb.in cap. Quanto. de Iure iur.& Fel.in cap.2.num. 20. de Sponsal. & facit gloss. singul.& vulgata in cap. Non est.verbo Adimplere. de Voto. quæ dicit non posse Papam dispensare in voto sine causa. aliàs dispensatum,non esse tutum in conscientia, pro vt etiam in iuramento, & aliis dispensationibus super iure naturali, vel diuino, vt copiosè suprà tradidimus in Differentia præced. Adde pro supradictis quæ not. verb. Iurisdictio. Diffe.11.& quæ tradit Alph.à Castr. de Lege pœnal.fo.91.

SVMMARIVM.

1 *IMPEDIMENTA matrimonii,quæ impediunt,& dirimunt, solus Papa tollit: & nullus Episcopus, præter Papam,dispensat in eis,in Foro exteriori.*

2 *In Foro verò interiori, nonnumquam dispensat Episcopus.*

3 *Quod potest Papa per totum Mundum, potest Episcopus quoàd suos subditos, exceptis reseruatis.*

4 *Idem dic de Parochis quoàd eorum oues.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 IMPEDIMENTA quæ impediunt, & dirimunt matrimonium,solùm per Papam tolluntur,& nullus alius,præter ipsum,in Foro exteriori dispensare potest in illis. Communem dicit Nauar. cap.22.num.84.cum sequenti.

2 At verò quoàd Forum conscientiæ, si impedimentū est occultū, & contrahentes contraxe-

contraxerant antè publicè in facie Eccleſiæ bona fide, & ex ſeparatione timeretur ſcandalum, & ad Papam non eſſet facilis recurſus propter paupertatem contrahentium, vel alia legitima impedimenta: tunc poteſt Epiſcopus in dicto impedimento, in Foro conſcientiæ, diſpenſare. Ita ſingulariter Angel. & Silu. verb. Diſpenſatio, num. 5. & 25. Nauar. cap. 22. num. 85. Rodrig. poſt Armil. & Margar. in explicatione Bullæ Cruc. §. 13. num. 6. in fin. dicens ita practicari. & docet optimè poſt Sot. diſt. 37. quæſt. vnic. art. 2. Cordub. Caſu 45. & lib. 1. Quæſtionum. quęſt. 11 art. 1. Specul. coniug. 2. part. art. 18. in fin. Couar. in 4. part. 2. cap. 6. §. 10. num. 13. & 15. Quamplures alios refert Henriq. de Impedim. matrim. lib. 2. c. 3. §. 2. per tot. & in gloſſa K. & N. Et nos teſtes oculati fuimus binę diſpenſationis, factę per quemdam Epiſcopum cum duobus viris, qui ante matrimonium, rem habuerant cum ſorore vxoris. Idem docet Rodrig. in Summa, verb. Matrimonium. cap. 236. num. 2. & Nauar. Conſil. 4. de Sponſal.

Et obſerua ex exemplis per me relatis, non ſemper ſeruari illud requiſitum de bona fide, licèt æquum, ac iuſtum eſſet, vt ſeruaretur; quia aliàs indigni ſunt præfato remedio, & diſpēſatione, per Concil. Trid. Seſsione 24. cap. 5. de Reformat. matrim. Attamen in prædictis exemplis, & ſimilibus bona fides alterius coniugis ignorantis impedimentum, meretur dictam benignitatem, & diſpenſationem.

3 Et pro confirmatione ſupràdictorum, & ampliatione poteſtatis Epiſcoporum circa eorum oues; vide plura per Henriq. ſuprà, vbi in gloſſa. N, exhibet vnam regulam notabilem, videlicet Epiſcopum idē poſſe circa ſibi ſubditos, quod Papa in vniuerſali Eccleſia, niſi circa expreſsè reſeruata. Quam regulam tradit Sot. lib. 8. de Iuſt. quæſt. 1. art. 9. & lib. 10. quæſt. 1. art. 3. & in 4. diſtin. 27. quæſt. 1. art. 4. & diſt. 28. quæſt. 1. art. 2. & diſtin. 32. in fine. Abul. ſuper Matth. cap. 16. q. 87. Nicol. de Cuſa. lib. 2. de Concor. Cathol. cap. 3. Abb. & communis in cap. At ſi Clerici. de Iud. Theſaur. Chriſt. Relig. cap. 17. Gambar. de Offic. Legat. lib. 10. à num. 466. & 476. Maiol. lib. 3. de Irregul. cap. 22. & lib. 5. cap. 1.

4 Perez lib. 8. ordin. l. 5. tit. 15. Et amplia prędictam regulam ad Parochos circa proprias oues, eos ſcilicet poſſe etiam omnia, quæ Epiſcopus, niſi ſpecialiter reſeruata; per not. infra, verb. Iuriſdictio. Diff. 1.

SVMMARIVM.

1 *DISPENSATIONES in rebus Fori exterioris, reſtringuntur, nec excedūt ſuum caſum, etiam data parili, ſeu maiore ratione. quod multis exemplis oſtenditur.*

2 *Secùs in rebus, pro Foro animæ. Sed contrarium reſoluitur.*

3 *Item ſecùs in connexis & acceſſoriis; & in incluſis ſub diſpenſatis.*

DIFFERENTIA NONA.

1 DISPENSATIONES factæ in rebus Forum exterius attingentibus, tamquam odioſæ reſtringuntur. c. 1. §. 1. de Filiis presby. lib. 6. Et ideò in eis non fit extenſio etiam ad caſum parilem, vel habentem in ſe maiorem rationem, quàm caſus diſpenſatus. Hanc regulam ponit Felinus in capit. Poſtulaſti. numero 8. de Reſcript. Et Panormitan. in capit. Ad aures. numer. 7. eodem titul. vbi dicit in diſpenſationibus non argui ex paritate, vel maioritate rationis. Et hanc eſſe communem opinionem teſtatur Villalobos in primo tom. Commun. opin. lib. 1. tit. 2. de Epiſco. & Cleri. num. 74. & probat tex. in l. Quod vero. ff. de Legi. & l. 1. ad fin. ff. de Conſtit. Princip. & cap. Sanè. de Priuil. tradit vt indubitabile Barbo. l. Si conſtante. in prin. nu. 96. ff. Solu. matrim.

Hinc dicit Hyppo. ſing. 193. incip. Baſtardus, quòd diſpenſatus, vel habilitatus ad habendam dignitatem, non poteſt habere beneficium ſimplex, niſi ſpecialiter de eo

de eo facta sit mentio. sequitur Tiraq. de Nobilit. quæst. 15. nu. 16. Similiter dispensatus ad beneficium, non extenditur ad beneficium extra eius diœcesim, secundùm Rebuf. in Praxi. tit. de Dispensatione ad plura beneficia. nu. 33. Nec poterit illud obtinere in Ecclesia Cathedrali, secundùm Rotam antiq. 45. Et dispensatus vt possit etiam habere in Cathedrali, non poterit habere in Metropolitana. Rebuf. in Concorda. in Rub. de Colla. §. 1. pag. 278. Nec etiam poterit habere in Ecclesia, vbi pater illegitimi illud beneficium, vel aliud obtinuit. Conci. Trid. Sessione 25. cap. 15. Et dispensatus ad duo in compatibilia, non potest alterum eorum permutare cũ alio, sine noua dispensatione. ex gl. sing. verb. Ea quæ. in cap. Ordinarii. de Offi. Ord. lib. 6. quam ibi sequitur Domin. Hinc dicit gl. fin. in cap. Literas. de Filiis presby. dispẽsatum ad ordines, intelligi tantùm de minoribus, vt sic dispensatio restringatur. quã gl. commendat Panor. in cap. 2. nu. 5. de Cohabi. Cleri. & mul. Præpos. in cap. Cleros. 21. dist. Albert. Troti. de Vero & perfe. Cleri. lib. 1. cap. 7. in fin. & Soci. reg. 381. incip. Priuilegia debent strictè interpretari, vbi ponit Ampliat. & 10. limitationes. Adde gl. verb. Dispensationem. in cap. Ordinarii. de Offi. Ord. lib. 6. quæ secundùm Feli. vbi supra, dicit istum esse vnum casum in quo beneficium Principis strictè interpretatur, etiam si neminem lędat, nisi ius commune. quam gl. dicit sing. Panor. in cap. Dilecti. col. 3. de Foro comp. & in cap. Quod dilectio. de Consan. & affin. & Ias. in l. fin. nu. 38. de Constit. Princip.

Et de materia dispensationis qualiter sit restringenda, & intellig ẽda, vide Oldra. Conf. 215. Bellame. Decis. 756. Rotam nouam. 339. Feli. supra vbi ponit quatuor limitationes. Deci. Cons. 62. & 695. Alciat. lib. 1. Paradoxo. Præpo. in cap. Consuetudine. 12. dist. Calderi. Cons. 6. sub tit. Qui filii sint legi. Ias. in l. fin. nu. 37. cum pluribus sequentib. ff. de Constit. Princ. & in l. 7. col. 3. de Iureiu. Ange. in summa. verb. Beneficiũ. nu. 17. cum sequentib. Doctores in dict. c. Quod dilectio. de Cõsan. & affin. & in dict. cap. 1. §. 1. de Filiis presbyte. lib. 6. Sanchez lib. 8. de Matrim. disputatione 1. num. 31. Salas. de Legi. quæst. 97. disputatione 20. sectione. 1 c. §. 2. Deci. in cap. Quia in tantum. à nu. 15. vsque ad 19. de Præb. & in Reg. Non debet. 21. n. 6. ff. de Reg. iur. Inno. in cap. Dilectus. 3. de Præb. Et quando mixtum veniat sub simplici in dispensationib. docet Feli. in cap. At si Clerici. §. de Adulteriis. nu. 7. & 8. de Iudi.

Inter alias autem limitationes, quas Doctores ad prædictam regulam tradunt, vna est, non procedere quando casus dispensatus habet rationem expressam, & occurrit casus in quo militat eadem ratio; quia tunc dispensatio potest extendi ad casum non expressum. Hanc limitationem tradit Panor. in d. c. At si Clerici. §. de Adulteriis. col. 5. de Iudi. & ibi Deci. col. 8. ad medium, dicens magis communem. Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 9. & Emman. Rodrig. 1. tom. Quæst. reg. quæst. 46. art. 11. Sanchez post alios supra. n. 34. Et fundantur in doctrina gl. verb. Italiæ. in cap. 1. de Tempo. ordin. lib. 6. dicentis, quòd vbi est eadem ratio, & penitus omnimoda similitudo, non propriè dicimus extendere. Allegat. l. Si postulauerint. §. Idem. ff. de Adulte. (quem §. non inueni) Allegat etiam. l. Quædam. §. Nummularios. ff. de Edendo. Qui tex. non loquitur in materia odiosa. Meliùs probat doctrinam dict. gl. tex. in §. Vnico. Inst. de Legitim. patronorum tutela. vbi fit extensio de vno casu legis, ad alium omninò similẽ; nec dicitur extensio, sed eiusdẽ legis dispositio, & comprehensio. Vide ad idem bonum tex. in l. Ideò quia. ff. de Legi. & l. 1. C. de Interdictis. quæ ita sumatur, *Statutum Prætoris, per rationis idemtitatem, interpretationem recipit extensiuam.* vbi Salic. idem tenet. & Hyppo. Conf. 61. incip. Post reditum consilium. nu. 6. vol. 1. Bal. in l. Ea quę. in fi. de Condict. indeb. & dictam gl. dicit sing. Abb. in cap. Nihil. de Elect. & in cap. Sacris. nu. 6. de His. quæ vi. Barba. in rep. Rub. de Fide. inst. Fran. de Areti. in l. fin. C. de Reuoc. dona. Bal. & Alex. in l. Curatoris. de Nego. gest. idem Abb. in Rub. Proœmii Decret. n. 14. lectu. 2. vbi bona Addit. Card. in Clé. 1. de Rescrip. Deci. in Cõs. 372. incip. Visis & diligenter. nu. 5. & 7. vbi reddit bonam rationem, & Abb. in d. cap. At si Clerici. §. de Adulte. nu. 8.

nu.8.de Iudi. vbi dicit quòd vbi est omnino eadem ratio, non dicitur extensio, sed inclusio ex tacita mente statuentis. adde Bern. Diaz. Reg. 286. verb. Extensio. Et intellige prędicta de dispensationibus in iure inclusis. Nam in factis per hominem; certum est, ac indubitatum non extendi ad aliã personam; quàm ad expressam, quãuis ad alium casum eiusdem personæ quandoque extendantur; vt in tertia limitatione.

Sed cùm dispensatio, sit iuris communis relaxatio, & nullus inferior possit dispensare contra legem Superioris; per dicta suprà, Differentia 4. non video quomodo priuatus possit ex identitate, vel maioritate rationis, dispensare contra legem Superioris; vel extendere dispensationem factam in certo casu, ad alium non expressum. Quod confirmatur ex Regula. Quę à iure. de Reg. Iur. lib. 6. per quã dicit Abb. in cap. Ioannes. nu. 8. de Cleri. coniug. & Ioan. Andr. dict. regula, quòd in materia dispensationis quæ est exorbitans, non debet argui de casibus permissis, ad non permissos, etiam si permissi sint maiores. Idem tenet Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 9. addens idem dicendũ, etiam quãdo ratio est expressa. sequitur Barbo.d. l. Si cõstãte. in prin. nu. 103. in fi. cum seq. & Salas. vbi suprà. nu. 95. reprobantes præfatam limitationem. Pro quibus faciunt dicta verb. Interpretatio. Differentia 1. Item quòd exceptio exorbitans à regulis iuris communis, nõ debet ab inferioribus Principe ad casus similes extendi, vt optimè probat tex. in cap. 2. de Coniug. leprof. & gl. verb. Vendiderit. in l. 2. C. de Patrib. qui filios distra. Anto. Conf. 31. Ioan. And. dict. cap. Sacris. col. 2. Iaf. d. l. Si constante. nu. 72. ff. Solu. matrim. Gandal. in tract. Extensionum. nu. 90. in 1. tom. tract. Gomez. in cap. Dispendia. nu. 19. de Rescri. lib. 6.

Quidquid dicant in contrarium. gl. in l. 1. verb. Iudicati. ad fi. C. de Condict. indeb. & in l. Ob ęs alienum. in gl. 1. C. de Prædiis mino. Deci. per tex. ibi. in cap. Cùm dilecta. nu. 5. de Confirm. vtil. & in l. 1. nu. 42. ff. de Reg. iur. Iaf. in l. Transigere. col. 5. C. de Transact. Feli. in cap. Pastoralis. col. 3. de Rescript. & in cap. Lator. de Homic. Cassan. in Consuet. Burgun. Conclusione 12. pag. 384. refert plures. DD. Naua. in cap. 1. §. Laboret. nu. 14. de Pœnit. distinct. 6. & in cap. Si quando. de Rescrip. exceptione 13. pag. 62. Abb. in cap. Ad audientiam. nu. 2. de Cleri. non resid. Rip. d. l. Si constante. nu. 78. testatur hoc esse cõmuniter receptum. Iaf. in l. Illam. nu. 15. C. de Collat. qui omnes tenent exceptionem factam à regulis iuris communis, esse extendendam etiam ab inferioribus Principe, ad casus similes in ratione. pér dict. cap. Cùm dilecta. & l. Deo nobis. ad fin. principii. C. de Episco. & Cleri. iuncta. l. Quicquid adstringẽdæ. ff. de verb. Obliga. Quia hæc omnia procedunt in lege limitatoria, quę extensionem recipit ad casus similes in ratione, vt docet Coua. post alios in cap. Alma mater. 1. parte, §. 11. nu. 15. verf. Tertiò. dicta autem suprà, in lege exorbitante, quę nõ extenditur ex similitudine rationis, iuxta distinctionẽ D. Ant. 1. par. tit. 20. col. 1. probatã (post Iaf.) à Barbo. d. l. Si constante. nu. 19. cum seq. subscribit Cagno. l. 1. nu. 22. ff. de Reg. iur.

2 Secunda limitatio quam tradunt. DD. ad regulam supra dictam, est non procedere in rebus ad Forum animæ spectantibus. Ita Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 9. in secunda limitatione. verf. Et idem si fauore animarum. Sanchez, & Salas, vbi suprà. qui male allegat pro hac limitatione. cap. Per venerabilẽ. Qui filii sint legiti. Quamuis enim illum tex. notet Abb. in dict. cap. At si Clerici. §. de Adulteriis. nu. 8. & 10. & dicat se nescire alibi, ad hoc, quòd dispẽsatio extenditur quando fit in rebus spiritualibus. Veritas tamen stat in contrarium per dicta in præcedenti limitatione. Siue enim loquamur de rebus prophanis, siue de rebus spiritualibus, siue pertineant ad Forum exterius, siue ad interius; semper dispẽsatio tamquam odiosa & à iure exorbitans, est restringenda, nec potest extendi per inferiorem, ad alium casum, etiam similem ratione. Nec obstat ille tex. quia quæ ibi dicuntur in principio, vsque ad verf. *Rationibus igitur his* &c. est allegatio patris, vt constat ex eodem tex. quia Papa iudicat contra allegata ibidem; quicquid dicat Communis allegata per Feli. in dict.

dict. secunda limitatione. In dicto etiam cap. Per venerabilem. agitur de habente facultatem dispensandi. Quo casu dispensatio non est odiosa, nec restringibilis, nisi respectu illius, cum quo dispensatur, vt tradit Abb. in dict. §. de Adulteriis. nu. 6. & 11. & ibid. Feli. nu. 5. idem Abb. in cap. fin. nu. 3. de Simo.

Tertia limitatio est, vt non habeat locum in connexis, & accessoriis. Hoc docet gl. in cap. Quia in tantum. verb. Plures. de Præb. quam commendat Abb. & Imol. ibid. nu. 9. Ias. in l. fin. nu. 43. ff. de Constit. Princi. & in l. Omnium. nu. 13. C. de Testa. Feli. dict. cap. Postulasti. nu. 10. de Rescrip. similis gl. 2. in cap. Si quis à Clero. 7. q. 1. commendata à Feli. in cap. 2. col. fin. de Simo. & Abb. in cap. Extirpandæ. §. Qui vero. col. 2. de Præb. & in cap. Cùm in cunctis. §. 1. nu. 7. de Elect. & ibi eius Addit. Vbi quòd dispensatus in vno, censetur dispensatus ad consecutiua ad illud. ad idẽ gl. verb. Retinere. in cap. Non potest. de Præb. lib. 6. vbi dispensatus ad duo beneficia curata, per consequens cẽsetur dispẽsatus super residentia alterius. quam gl. sequitur Feli. dict. cap. Postulasti. & Ias. dict. l. fin. & Andr. Sicul. de Præstan. Cardin. 1. part. quæst. 12. col. 3. & dicit communem Rip. respons. 26. incip. Plura. nu. 32. & eam commendat Abb. dict. cap. Quia in tantum. nu. 4. ad hoc quòd dispensatus super duabus Ecclesiis, non tenetur vni seruire per se, & alteri per Vicarium; sed potest interpollatim vtrique seruire. Quod verũ est quando cõmodè vtrumq; fieri potest; quia scilicet sunt non longè distantes. Ex his itaque collige dispensatum ad aliquid, censeri dispensatum ad accessorium, seu ad id, quod est illi connexum. Quod intelligendum est de accessorio, & connexo inseparabili, & sine quo principale non potest subsistere iustè, & vtiliter, vt in exemplis supra relatis, & similibus. secùs de accessorio separabili, vt in exemplo gl. in cap. Statutum. in prin. verb. Canonicis. de Rescript. lib. 6. quæ dicit, si puero, maiori septennio, detur Canonia; nõ pro inde posse ei committi causam aliquã per Sedem Apostolicam. quam gl. commendat Ias. in l. Barbarius Philippus. nu. 11. ff. de Offi. Præto. & docet Rebuf. in Praxi Benefi. tit. de Dispensatione ad plura beneficia. nu. 70. eam etiam commẽdat Tiraq. de Vtroque retract. tit. 1. §. 7. gl. 12. Abb. in cap. Cùm apud. de Sponsa. & Feli. in cap. 1. nu. 8. vers. Nota. 7. eod. tit.

Idem quod diximus de Accessoriis, intellige de inclusis sub dispensatis. Nam quando minus sub maiori includitur, tunc dispensatus in maiori, censetur dispensatus in minori. Ita egregiè Additio 1. Rotæ. 2. in nouis. sub tit. de Filiis presby. potest exemplificari in concessione, seu dispensatione quoad oua diebus ieiuniorũ Quadragesimalium. Nam dispensatus quoad ea, censetur etiam dispẽsatus quoad lacticinia. Sed veriùs est, ideò id esse; quia comprehenduntur sub eodem genere, sementinam trahentium originem à carnibus, iuxta c. Denique. vers. Par autem est. 4. dist. Sed secundùm hoc, videtur etiam posse extendi ad carnes. Resp. diuersam esse rationem in carnibus, quę sunt expressè, & principaliter prohibitæ, quàm in prædictis ouis, & lacticiniis, quę sunt minùs, & in consequentiam quamdam prohibentur. Ita Henriq. & Sanchez relati à Salas supra. in 5. limitatione. facit. l. Marcellus. ff. de Dona. caus. mor. per quam dicũt pręfati, ab Episcopo, vel Monacho dispensato, vt possit testari: per consequens, posse codicillos fieri, & etiam donari nõnulla causa mortis; quia hæc minora sunt in genere, causa mortis. facit gl. verb. In liberos. in fine in l. Vnic. C. de His. qui ante aper. tab. quæ legem correctoriam loquentem in casu testamenti extendit ad casum ab intestato. Quod intellige verum in eadem persona. secùs in diuersa. vt per gl. verb. Romana. Clem. Auditor. de Rescri. & gl. verb. Prorogamus. cap. Constitutionem. de Regu. iur. in 6. Barbo. sup. nu. 104. (& hæc potest esse quarta limitatio) Idẽ Imol. l. Si vero. §. de Viro. nu. 18. ff. Sol. mat. vbi dicunt legem exorbitantem extendi ex similitudine rationis de vno casu ad alium, contingẽte tamen inter easdem personas, non tamẽ admittetur extensio in eodẽ casu ad aliã diuersam personã, vt videmus in priuilegiis concessis vni Ordini, quæ non prosunt alii, nisi Papa extendat.

DOMINI-

DOMINIVM.

SVMMARIVM.

1 *FERA laqueo meo capta, an sit mea, vel capientis eam.*

2 *Capiens piscem rete meo inclusum, tenetur mihi illum restituere; non tamen illos, quos eodem rete capit.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 FERA in laqueo meo detenta: si antequam eam capiam, alius eam tollat: in Foro iudiciali, erit illius. Ita probat tex. in l. in Laqueum. ff. de Acqui. rerum domi. & ibi gl. & docet Iacobi. in l. Diuus. ff. de Serui. rusti. præd. & habetur. 2. tom. commu. opin. lib. 7. tit. 1. nu. 223. Quod approbat. l. 20. tit. 28. pag. 3. Idem tenet Ange. in dict. l. Diuus. ff. de Serui. rust. præd.

In Foro verò conscientię secùs dicendum est, si laqueus extensus est in loco, aliàs non prohibito, & non sit lex, vel cõsuetudo in contrarium; & animal erat bene irretitum, ita vt luctando non se expediturum erat; quia negari non potest, per dictam apprehensionem laquei, ius ad rem, à domino laquei acquisitum esse, vt optimè tradit Rebel. in Pręlud. de Obliga. lust. quęst. 14. nu. 25. & ita obseruat Lusitania per legem ad hoc latam lib. 5. Ordi. tit. 62. §. 6. Nec obstat ratio quę deducitur ex dict. l. In Laqueum. scilicet illud quod detinetur in laqueo meo, non effici meum, nisi mea manu capiam. Quia respõd. quoàd Forum conscientiæ, sufficere illud ius ad rem, per quod animal captum, dicitur mihi debitum, licèt non sit meum. Per quam rationem puto idem seruandum in Foro exteriori, vbi non est lex, vel cõsuetudo contraria, vt docet idem Rebel. suprà. adde Lop. in suo Inst. Confes. 1. par. cap. 146. & l. 17. Fori. lib. 3. tit. 4. Cordub. casu. 119. & Coua. reg. Peccatum. 2. par. §. 8. nu. 13.

2 Hinc collige quid dicendum sit, de eo qui rete meũ de fluuio extrahit, piscesque inclusos aufert, ac rete in eodem loco iterum extendit, & alios capit. Certè dubium non est, priorem prædam ad me pertinere; posteriorem verò ad illum, tamquàm fructum industrię suę. Tenebitur tamen, pręter iniuriæ satisfactionem, ad compensandum mihi vsum retis. Ita optimè Rebel. supra nu. 28. Adde not. Diff. seq.

SVMMARIVM.

1 *FERA letaliter vulnerata, in Foro exteriori est capientis eam. sed in Foro conscientiæ est vulnerantis.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FERA ab aliquo, etiam letaliter vulnerata; in Foro iudiciali non fit vulnerantis, sed capientis, vt est textus expressus in l. Naturalem. §. 1. ff. de Acq. rer. dom. & in §. Illud. quæsitũ. Inst. eod. tit. docet Bar. in l. Quo minus. quæst. 5. ff. de Flumi. Theophil. dict. §. Illud. & Coua. in reg. Peccatum. 2. parte §. 8. nu. 13. Addens contrarium seruari in aliquibus locis.

In Foro verò conscientiæ, etiam cessante prefata consuetudine, vel lege contraria, non fit capientis, sed vulnerantis, per ea, quæ diximus Differentia præced. Pro quo facit vulgare illud, *Llebre y Cabirol, de aquell es, qui la mou.* Id est, Fera illius est, qui eam

eam mouet. Intellige dummodò eam sequatur,iuxta sententiam Trebatii in dict.l. Naturalem. §. 1. Nam si desinat eam persequi; videtur ius quod habebat ad eam, remittere, ac renunciare, cedereque inuenienti eam. Et ita tenet Doctor illuminatus Raimund. Lull. in lib. De quinque statmentis.lib. 1. cap.5. vbi præfatum dubium latè prosequitur.Ex quibus colligitur,præfatas feras vulneratas,esse restituendas ab inuentoribus, his qui eas vulnerauerunt; nec posse eas tamquam suas penès se retinere.

Vide alias Differ. circa hoc verbum. in verb. Acquisitio dominii.

DONATIO.

SVMMARIVM.

1 *HISTRIONIBVS & ioculatoribus donare,non est prohibitum in Foro exteriori. Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DARE histrionibus, & ioculatoribus,qui illicitis ludis vtuntur,nō est prohibitum in Foro cōtentioso ciuili. argumēto tex. in l. Ciuitatibus. ff. de Legat. vbi valet legatum ad ornandum theatrum pro spectaculis faciēdis. & not. gl. 2. l. 1. C. de Spectacu.lib. 1 o.

Est tamen prohibitum in Foro conscientiæ, quia peccat mortaliter qui donat magnas quantitates talia exercētibus, vt pote prouocantibus homines ad superbiam,aut vanam gloriam, & alia vitia, vt in cap. Donare,& in cap. Qui venatoribus. 86. dist.& ibi Præp.& Card. Turrecrema. in 4. conclusione dict. cap. Donare. post D.Tho. 2. 2. quæst.168.art. 3.ad 3.idem sentit Soto lib. 3. de Iusti.quæst.6.art.2.§.Cōtra hæc. Nam aliàs prodigalitas de se nō est mortalis, ex D.Tho. relato à Nau.cap.19.nu.10.

SVMMARIVM.

1 *DONATIO ob merita, requirit probationem meritorum in Foro exteriori. secùs in Foro conscientiæ, vbi sufficit vera esse*

2 *Donatione simpliciter prohibita, non prohibetur remuneratoria.*

3 *Donatio concubinæ facta, valet ob benemerita.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 DONATIO facta ob merita,ab eo qui prohibitus est donare;valet in Foro conscientiæ, si verè merita præcesserint. In Foro tamen exteriori, probari debent merita. Nec sufficit,patrem,vel alium donatorem dicere esse vera. Ita notat Nauar. cap. 17. num. 145.

Vnde aduertendum est, iura, & Doctores declarantes donationem ob bene merita irreuocabilem esse, (vt est tex. in l. Si pater.§.final.ff. de Donation.docet P. Barbosa in l. Si ante.fol.860. num.10. vers. Id tamen non procedit. ff. Solut. matrim. per tradita à Bart. in l. Quod semel. ff. de Decret. ab ord. fac. & in l. 2. in fine. ff. de Iure immunit. Bal. num. 10. in l. Qui se patris. C. Vnde liberi. Pinel. in rub. de Rescind. 1. part. cap. 2. col. penult. & vlt. Valasc. lib. 1. consult. 72. num. 5.) intelligendos fore præcedente in Foro contentioso probatione, vel saltem aliqua sufficiente iuris

iuris præsumptione, si qua sit. aliàs non.
2 Simili modo intelligendum est de illa vera resolutione, quæ habet donatione simpliciter prohibita, non prohiberi remuneratoriã;(de qua per Bal.in Auth.Ex testamẽto.C.de Collation. quẽ sequũtur ibi Corn. & Rom. Cuius resolutionis ratio ea est, quia donatio remuneratoria,eo quòd qualificata, & non simplex dicitur,nõ includitur sub generali alienationis prohibitione,iux. tex. in l. Si vnius. ff. Si quid in fraud. credit) scilicet in Foro contentioso debere probari benemerita.

3 Idem dicendum est in donatione facta cõcubinę ob benemerita; quę quidem valet,teste Anchar. Cõsil.224.incipit.Nouo. Afflict. decis. 102. vbi dicit ita iudicatum, & Tiraq. multos citante in l. Si vmquam. verb. Donationem largitus, nu. 22.Capit. decis. 102. ad quod facit tex. in l.Sed.& si lex. §. Consuluit.ff.de Petit.hæredit. Intelligitur tamen valere in Foro contentioso,si talia merita probentur. In conscientia autẽ sufficit merita verè præcessisse, vt suprà in initio huius Differentiæ resoluimus cum Nau. ibi.

DIFFERENTIA TERTIA.

DONATA à consanguineis viri, eius vxori, in Foro exteriori,sunt ipsius viri.In Foro verò conscientiæ,sunt vxoris, si absolutè ei donata sint.Hanc differentiã tradit P.Sa,verb. Donatio.§.9. Tu adde quòd pro primo dicto est Bar.in l.Sed si plures.§.In arrogato. in fi.ff.de Vulga.& cõmunis teste Iul.Clar. §.Donatio.q.10.n.2.Pet.Barbo. l.Quæ dotis.34.nu.24.ff.Solu.mat.vbi nu.25.id limitar,nisi fortior pręsumptio persuaderet cõtrarium,quòd scilicet contemplatione vxoris fuerint donata,per l.Si te in vacuam.23. C. de Dona. inter vir.ex Rota decis. 1. nu. 8. de Dona. inter vir. in antiquio. Meno, Cõsi.40.n.21.lib.1.Vnde tam in Foro exteriori,quàm interiori,erunt vxoris, si cõstet absolutè, & eius contemplatione donata fuisse.& sic non videtur faciendam esse differentiam.Idem quod suprà,docet Ias.l.Vt liberis.nu.17.C.de Collatio. Cagnol. in l. Cõtractus.n.38.ff.de Reg.iur.Phili.Corne, Cõsi.81.lib.2.Rolan.à Valle Consi.10.nu. 10.lib. 1.

SVMMARIVM.

1 *MARITVS quando teneatur supplere ex ouibus peremptis, sibi in dotem vxoris traditis.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 DISPOSITIO l. Vetus. §. Fetus. cum l.sequenti,& l.Quid ergo.ff. de Vsufruct.quatenus faciũt differẽtiam inter oues faciẽtes gregem,vel non facientes;ad hoc,vt si in dotẽ detur grex, teneatur maritus supplere ex fetibus, tempore diuisionis bonorum, tot quot ex ouibus perierunt. secùs si non fuerint nisi decem,aut viginti, quæ non faciũt gregem.Hæc(inquam)dispositio, siue decisio procedit tantùm in Foro exteriori. Cuius discriminis rationem sentit Ayora de Partition. 3. parte quæstione 28. quia scilicet grex est quid vniuersale, & augmentum recipit, l. Grege legato. ff. de Legat. 1. & §. Grex. Instit. eodem titul. secùs cùm sunt paucę, non facientes gregem.

In Foro verò interiori, & pœnitentiali, æquitas suadet seruari idem in vtroque casu, videlicet vt siue oues sint multæ, siue paucæ; siue faciant gregem, siue non faciant, semper debeant subrogari, & suppleri aliæ ex fetibus loco demortuarum, & deperditarum. Præfata enim distinctio prædictarum legum, magis ad subtilitatem spectat, quàm ad æquitatem, & damni resartionem. Vnde cùm prædictæ subtilitates à Foro pœnitentiali explosæ sint, & exterminatæ, vt trademus verbo Iudicium. in Differentia 4. meritò æqualitas seruanda est in vtroque casu.

Et ratio eſt, quia ſi prædicta ſuppletio æqua eſt, & iuſta, cùm plures ſunt oues: quare non erit etiam iuſta, cùm paucę fuerint? Ideò hanc partem, vt æquam, amplexa eſt l. 21. tit. 11. Partit. 4. & ſequitur Greg. Lopez ibi, & Ayora de Partition. 3. part. quæſt. 29. Adde gloſſam 2. ſuper l. 1. tit. 3. lib. 3. Fori. & l. Oues. & ibi gloſſ. ff. de Abigeis.

SVMMARIVM.

1 *CLERICVS, cui ad Ordines ſuſcipiendos, facta eſt donatio, cum obligatione ipſi ſtatim renunciandi, an teneatur in conſcientia ad renunciationem faciendam.*

2 *Promiſsio facta mulieri, de ea ducenda ſi fuerit virgo, reiicitur, & obligat, licèt non ſit virgo.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 DONATIO facta alicui Clerico, loco tituli, vt ſic poſsit ad Ordines promoueri: ſed cum pacto, vt ſtatim ſuſceptis Ordinibus ei renunciet, & reſtituat donatori bona donata. Talis donatio in Foro exteriori, propter fraudem, & iniuriam quam fecit donator Eccleſię, illam illudēs, & decipiens: valet, & tenet. & ſic donatarius non tenetur ei renunciare. Ita Cordub. quæſt. 32. verſ. Y ſi aun ſe replicaſſe. facit gloſſa final. in cap. Si Epiſcopus. de Præbend. lib. 6. quam commendat Naua. capite 27. numero 158. & Viualdus in Cādelab. Aur. de Suſpēſ. nu. 30. quatenus habet non valere pactum antè ordinationem factum per Epiſcopum cum Ordinando, ſcilicet quòd Ordinandus poſteà ſuper alimentis, ſibi moleſtiam non inferet. cui gloſſæ eſt alia ſimilis in cap. 2. 10. quæſt. 1. Quibus adde Gigan. de Penſio. quæſt. 51. num. 27. & Perez. ad l. 1. tit. 12. quæſt. 6. col. 3. lib. 3. Ordin.

Sed in Foro interiori, non valet vltra intētionem donantis. Vnde tenetur donatarius in conſcientia, iuxta promiſsionem factam, ei renunciare, ex eodem Cordub. vbi ſuprà. quia lex in donatione impoſita ſeruari debet.

Sed ſalua pace tanti viri, contrarium quoad hoc vltimum, tenēdum eſt, ſcilicet non ſolùm poſt Ordines ſuſceptos, ante quàm Beneficium aliquod obtineat, non poſſe renunciare, nec teneri, in Foro conſcientię, iuxta Concil. Trident. Seſsione 21. cap. 1. ſed nec etiam poſt Beneficium obtentum. Ratio eſt, quia ex tali promiſsione, nulla eſt nata obligatio, cap. fin. de Pact. l. Generaliter. l. Si ſtipuler vt id. ff. de Verb. obligat. & gloſſa 1. in cap. final. de Simon. Fuit enim pactum turpe, & promiſsio contra ius publicum, necnon & turpis, & nulla, ex cap. 1. de Pœn. iuncta ibi gloſſa 1. recepta, de Simon. Vnde meritò vigore illius, ad nihil remanſit obligatus in conſcientia ipſe donatarius, & conſequenter in vtroque Foro erit tutus.

2 Pro quo facit, quòd promittens mulieri accipere eam ſibi in vxorem, ſi fuerit virgo: ſi eam cognoſcat, & virginem non inueniat; nihilo minus tenebit promiſsio, reiecta conditione tamquam turpi, vt docet Silu. verbo Matrimonium. 3. quæſt. 8. de quo dicemus verbo Promiſsio. Differen. 6. Meliùs facit cap. final. cum ibi notatis de Condit. appoſit. & dictum cap. 2. 10. quæſt. 1. quatenus probant turpibus pactis, & à iure reprobatis, nō vitiari actum, ſeu donationem; ſed reuci, manentibus ipſis validis.

SVMMARIVM.

1 *DONATIO facta per Epiſcopum intra 20. dies ante obitum, nulla eſt in Foro exteriori.*

2 *Sed in Foro interiori valida eſt; quia Regulæ Cācellarię ſunt pro Foro tatū exteriori.*

3 *Vnde poterit donatarius obtuſas prębere aures, & conticere, ſi excommunicatio publicetur.*

DIF-

DIFFERENTIA SEXTA.

1 DOnationem inter viuos,factã per Episcopum intra 20.dies ante eius obitum, palam est nō tenere, & inualidam,ac nullam esse in Foro exteriori, per regulam Cancellariȩ, de Viginti. Præsumitur enim facta,causa mortis, & in fraudem iuris Cameræ Apostolicæ, & ita quotidie admuntur, seu anullantur similes donationes, etiam si fiant Ecclesiis, & Monasteriis, & in fauorem cuiuscumque causæ piæ. Et vtinam in hoc non essent tã rigidi nonnūquam Collectores generales, quippe qui etiam de factis, multò antè prędictos 20. dies,indistinctè, & inexorabiliter sæpe non curant, etiam inualidas decernunt, aut saltem super ipsis se cum donatariis componunt;quin immò idem faciunt super iis rebus, & bonis circa quæ Episcopi à Sede Apostolica, vel aliàs à iure,liberam disponendi potestatem obtinuerant.

2 In Foro verò interiori, prædictæ donationes inter viuos irreuocabiliter factæ, validæ sunt,& tenent; quia prædicta regula de Viginti,& aliȩ regulȩ Cãcellariæ sunt tantùm pro Foro exteriori. sunt etenim iudiciales, per notata per Gom. de Regul. Cancellar.in princi.& tradetnus verbo Possessio, Differentia 1.Quod maximè procedit, cùm donatio facta fuit extra infirmitatem; cùm scilicet sanus esset Episcopus. adeò vt dicat Henriq. in Summa tit. de Indulgent.cap.30.§.7. in glossa. N. prædictas donationes factas, etiam prope, vel circa mortē, validas esse in vtroque Foro, vt multi in vtroque iure periti, Salmanticȩ consulti, responderunt. Sed id præfati Collectores generales nequaquam admittent. Nihilominus tamen quoàd Forū conscientiȩ,tutus est donatarius.

3 Vnde poterit obsurdescere, si fortè publicetur excommunicatio contra non reuelantes bona Episcopi defuncti. Quod nota, quia est quotidianum.

SVMMARIVM.

1 DONATIONES *factæ per Episcopos, & Clericos, cognatis ad eorum statum augendum, an valeant in vtroque Foro. & an sit facienda restitutio dictorum bonorum datorum.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 EPISCOPI,& Clerici Beneficiati, facientes amplas donationes consanguineis, non vt pauperibus, sed ad eorum statum, & pompam augendam; in Foro exteriori,non puniuntur, nec eorum donationes irritantur,saltem de cōmuni vsu,& obseruantia.

In Foro verò conscientiæ, id non licet, sed peccant mortaliter, per Concil. Trid. Sessione 25.cap.1.de Reformat.Et quamuis per text. illum videatur etiam in Foro exteriori,prohibitas esse præfatas amplas donationes,& posse,in iudicio,& Foro cōtentioso, irritas decerni: tamen in practica numquam vidi contrarium obseruari.& sic text. ille tantùm procedit quoàd Forum interius. Vel dic secundùm Rodrig. verbo Limosna. cap. 200. conclus. 6. per illum Canonem tantùm prohiberi donationes in Foro exteriori,non tamen irritari in Foro conscientiæ; nec per eam prohibitionem impediri translationem dominii.

Sed hoc est gratis dictum, & contra verba,& mentem Concilii, vt copiosè tradémus verbo Testamentum. Differentia 11. 1
Nec benè applicat quamdam doctrinam Soti, de qua verbo Lex.Diff.8.quia illa habet locum in bonis, quorum disponentes de ipsis, sunt domini. At Episcopi, & Beneficiati,non sunt domini bonorum Ecclesiasticorū, vt sunt seculares,suorū. Si enim Episcopi, & Beneficiati essēt veri domini, vt sunt bonorū patrimonialiū; aut liberam haberent administrationem fructuum Beneficiorum suorum (vt diffusè Soto loco superiùs citato, & alii probare nituntur) profectò non ita strictè interdiceret Concilium prȩfatis Episcopis, & Beneficiatis,

ne ex dictis fructibus, consanguineos, familiaresvè suos ditarent: nec præciperet vt si pauperes sint, eis vt pauperibus ex illis distribuant. Et nota verbum (distribuant) quod denotat, & præse fert officiũ dispensatoris bonorum alicuius. Et cuius sint hæc bona, satis apertè idem Canon docet, dicens esse Dei.

Quare pręsens hæc differentia solummodò fundatur in vsu, seu potiùs abusu, qui in hoc inoleuit, vt etiam in Foro exteriori, tales donationes tolerentur. Sed non sic quoàd Deum. Et memini à quodam Episcopo Hispano emptam fuisse quãdam villam, & in ea erexisse maioratum de bonis sui Episcopatus; & à bonæ memoriæ Dominò D. Philippo Rege nostro huius nominis 2. prædictam villã ab eo ablatam esse, & sibi adsciuisse, seu confiscauisse. Et credendum est id fecisse, habita priùs licentia à Papa, & cum eius authoritate.

Vnde in hoc sequor opinionem Fr. Ludouici Lopez, qui in suo Instructo.Confess. 1.parte cap. 143. victus præfato Canone Concilii, fatetur donatarios talium bonorum teneri ad eorum restitutionem. Idem etiam tenent Silu.verbo.Clericus.4.quæst. 11.& q.20.& alii citati dict. Diff.11. Vide in confirmationem prædictorum, notata verbo Beneficiatus. Differentia 5.

Pręterea obserua, dum Conciliũ id quod interdicit, probat authoritate Canonum Apostolorum 59.& 75. innuere naturam horum fructuum Ecclesiasticorum non fuisse immutatam ob illam distinctionem dictorum bonorum in quatuor partes, & assignationem duarum partium Episcopis, & Clero factam: neque ob consuetudinem posteà inductam disponendi de ipsis, sicut de patrimonialibus. in quo magnam vim faciebat Soto.

Quare absq; hęsitatione cõcludẽdũ est prędictas amplas donationes factas consanguineis, vel aliis ex solo affectu carnali, ad eorum statum augendum, esse coram Deo irritas, & nullas: non obstante dicta diuisione bonorum, & consuetudine generali. & consequẽter peccare mortaliter eas faciẽtes; & donatarios teneri in conscientia ad bonorum datorum restitutionem. Quia Ecclesiastici non sunt verè domini, nec habent liberum suorum redditũum dominatũ vel solutam administrationem, nisi in hoc quòd possunt eos impendere in hoc, vel illud opus pium, quod ipsi voluerint.

SVMMARIVM.

1 *DONATIO excedens 500. aureos sine insinuatione, non valet in Foro externo, benè tamen in Foro interno.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 DOnatio facta vltra 500. aureos sine insinuatione, in Foro externo nõ valet, l. penult. C.de Donatio. l.9.tit.4.Part.5. & in Regn. Portug.lib.4.Ordin.tit.62. Anto. Gom.de Cõtract.c.4.n.6 Iul.Clar.de Dona.q.17. Tho. Ferar. Cautel. 33. etiam si insinuationi expressè renuncietur. Cõmunem dicit Anto. Gom.vbi sup.n.7 in fi. sequitur Guido Papa Consi. 33.& Pinel. relatus à Rebel. de Oblig.Iust.2.par.lib.18.q.6.n.6.nisi cum iuramento insinuationi renunciaretur. Paul. in l. Si quis pro eo.ff.de Fideiusso. Iul Clar. sup.q.18. communẽ dicit Corne. Cõsi.69. lib.2.& alii citati tom.2.Cõmu.opin.lib. 8. tit.32.n.138.cũ seq.Intellige tamẽ, Primò nõ valere in eo quod dictã summam excedit, vt dicit l.Sãcimus. C.de Dona.& di.l.9. Partitæ in fi. tradunt Guid.Pap. Consf.214. n.5.& communiter omnes. Secundò intellige dictos.500. aureos, secũdùm valorem tẽporis Iustiniani Imperatoris; qui modò ob abundantiã auri, valebũt secundùm aliquos 700.aureis. vt cõmunem ait Bellon. Conf.3.nu.14.& secundùm alios 800. vel mille, vt per Dueñas Reg.223.aliàs 224. limitat.19.in fi.& Gabriel de Dona. cõcl. 1. n.58.quos refert, & sequitur Rebel.de Oblig.Iust. lib.18. dict.quæst.6.num. 5. Vide ad idem Iul. Clar.d.§.Donatio.quæst.15.

In Forò

In Foro verò conſcientiæ,prefatus exceſſus poteſt retineri etiam ſine inſinuatione; dum modò fiat particularis cõdonatio poſteà de eo, per donatorem, vel eius hæredem; quia hoc non prohibetur per vllam legem. Quod confirmatur per d.l.Sácimus. §.Si quis autem per diuerſa.C.de Dona. vbi probatur quòd licèt donatio vltra 500.aureos,ſine ſcriptura,non valeat:ſi tamẽ quis diuerſis temporibus plures faciat, & ſingulæ non excedant dictam ſummam, validæ erũt; & ſic poteſt de nouo ille exceſſus donari,ſeu remitti.Communem dicit Gom.& Rebel.ſup.nu.8.& quæſt.8.nu.2. & facit l. Si mulier.ff.de Condic.cauſ.dat. vbi idẽ eſt remittere,quod donare. Quin immò etiãſi non fiat prædicta condonatio ſpecificè; nihilò minùs prædictus exceſſus poterit à donatario retineri in conſciẽtia, dùm à donatore non repetitur: argumento eorum quæ dicemus verb.Reſtitutio.Dif.15.Quãuis enim illa donatio,quoad exceſſum, ſit irrita,& nulla,ne dum in Foro iudiciali, per iura ſuperiùs citata, ſed etiam in Foro animæ, etiam ſi nulla fraus in ea interuenerit. quippe non ſolùm prohibetur ad fraudes vitandas, ſed etiam ob bonum publicum. expedit enim Reip. ne quis prodigaliter rebus ſuis vtatur, vt poſt Bal. notat Gom. ſuprà, & conſequenter obligat eius prohibitio in vtroque Foro, per ea quæ reſoluimus verbo Lex.Diff.8. Quia tamen dominium dicti exceſſus,non tollitur à donatore, ſed penes ipſum manet: poteſt vtique tamquam de re ſua, facere gratiam ipſius eidem donatario,tamquam capaci,& habili ad ipſum retinendum: quæ quidem gratia,& condonatio,tacitè præſumitur, dum exceſſum non vult repetere; vel ſaltẽ preſumendum eſt, eſſe de eius voluntate, vt donatarius eo vtatur, dùm eum non repetit. Qua præſumptione ſtante, ſecurus eſt donatarius, in Foro animæ, ipſum retinendo,per not.dict. Diff.15.Faciunt not. verb. Debitum. Differen.3.& ita tenet Lop.poſt. Fr.Ioſeph.2.par.c.27.quæſt.1.pag.155.& Rebel.vbi ſup.queſt.8.n.3.& lib.8.q.7.n.3. Adeò vt in conſcientia putet d.q.8.n.7.nõ poſſe donatorẽ,ſeu eius herẽdẽ agere,in Foro externo,ad exceſſus repetitionẽ. Quod nõ placet in hoc ſecũdo caſu,per ſup.dicta.

Quibus attentis, conſtat deciſionem d.l. pen.C.de Donat.facilè poſſe deludi. Nam primò apponendo iuramẽtum, ceſſat prefata diſpoſitio. Vt cõmunem tradũt plures in d.2.tom. Cõmu.opi.loco ſuperiùs citat. Secundò,faciendo de nouo donationẽ,vel remiſſionẽm de illo exceſſu. Tertiò, non curando de illo repetẽdo. Quamuis in hoc vltimo caſu,non eſſet ſecura, ſeu perpetua retentio, quia hæres poſſet repetere dict. exceſſum poſt mortem donatoris.

SVMMARIVM.

1 *Donatio omnium bonorum præſentium,& futurorum, non valet in Foro externo; benè tamen in Foro conſcientiæ. & declaratur.*

DIFFERENTIA NONA.

1 Donatio omniũ bonorum præſentiũ,& futurorũ, tamquã contraria bonis moribus,nulla eſt,& inualida, l.Si libertus. §.Si quis plures. ff.de Iure pat.l.Omnes.§.Lucius. ff. De his quæ in fraud.cred.l.1.C. Vt actio ab hæred. & cõtra hæred.dicit cõmunẽ (vbi latè) Iul. Clar.§.Donatio.q.19. docent communiter DD.in l.Stipulatio hoc modo concepta. ff. de Verb.oblig.& in l.fin.C.de Pact.Socin. Regu.108. Dueñas Reg.219. Villalobos Cõcluſ.136.litera D. adeò vt iuramẽto nõ firmetur,per Regul. Nõ eſt obligatorium. de Reg.iur.lib.6. Si enim eſt cõtra bonos mores,quia tollit teſtandi facultatem, cùm nemo ſit tunc,qui velit eſſe hæres ſine vllo cõmodo:meritò talis donatio iuramento firmari nequit;ſecũdùm Rip. Reſpõ.3.n.1. & 2.tit.de Donis,& gratiis perficien.& reuocan.pag.84.poſt Bart.d.l.Stipulatio hoc modo.Panor. Conſi.48.n.2. vol.2.Iul.Clar. vbi ſup.q.20.Pau.Pariſ.Cõſ.26.n.59.& 60. vol.2.& alii citati tom. 2. Commu.opi.lib. 8.tit.32.de Donat. num.192.& 205. Tale etiam iuramẽtum cenſetur factum in fraudem legis prohibentis talem donationem;

ideò seruandum non est. & hanc dicit esse magis veram, & communem opinionem Zasi.dict.l.Stipulatio hoc modo.n.52.Soci. iun.Consl.44.nu.35.vol.3.& Crauet. Consl. 139.num. 9. vol. 1.Quicquid alii teneant; quibus satisfacit Alex.d.l. Stipulatio. nu.7.

In Foro verò conscientiæ, talis donatio valet,& tenet, secundùm Rebel.de Oblig. Iusti.2.par.lib.18.quæst.8. nu. 1. Ait enim si nulla concurrat vis, nec fraus, nec iniuria creditorum,nec aliquid aliud,per quod aliquod præiudicium fiat alicui;nec etiam donator remaneat in penuria, & paupertate ad se alendùm his cessantibus,arbitrari se, non peccare mortaliter donatorem faciendo talem donationem, vel eam iurando; nec similiter donatarium eam acceptando, licèt venialiter peccauerint, contrauenniendo legi prohibenti tales donationes; & cõsequenter non teneri donatarium in conscíētia ad restituendum dicta bona, quamdiu donator in eadem voluntate perstiterit; cùm volenti, ac consentienti non fiat iniuria;nec sit obtrudendum quod non vult accipere, licèt iure possit. Nota hoc dictum, quia singulare. Faciũt notata verb. Debitum. Differentia 5. in fine, & verbo Hęreditas.Dif.5.&verb.Restitutio.Dif.14. Ego verò non arbitror posse simpliciter cum eius opinione,pro vt iacet,transiri.Nā primam partem,qua habet non peccare letaliter contrauenniendo præfatæ legi, etiam cum iuramento, falsam esse cēseo. Si enim talis donatio est contra bonos mores, ita vt iuramento firmari non possit; & consequenter lex quę ipsam prohibet, est iustissima, & in re graui disponens: necessariò fateri debemus, teneri vnũquēq; sub p.m. ad eius obseruantiā, per notata verb.Ignorantia. Diff.2.& verb.Lex.Differ.8.num.6. Alteram verò partē, qua habet non teneri in conscíētia ipsum donatarium ad restitutionem,dum donator persistit in eadem voluntate, censeo veram esse, per rationem quam supra retulimus, & per ea quæ Diff. præcedente tradidimus.

SVMMARIVM.

1 *DONANS Ecclesiæ,vel monasterio,omnia bona sua, retento sibi vsufructu; si posteà filios habeat, an reuocetur donatio.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 DONANS Ecclesiæ,vel monasterio, omnia bona sua, retento sibi vsufructu; si posteà habeat filios, nõ reuocatur donatio in totum, sed tantùm quantum ad eorum legitimam. Itaq; non tenetur Ecclesia,secundùm Forũ iudiciale,restituere nisi tantùm legitimam. argum.l.Si totas.C.de Inoffi.testam. vbi donatio omnium bonorum, facta filiis emancipatis,per patrem credentem alios filios non habiturũ; reuocatur tantùm quoàd legitimam. Vnde cùm Ecclesia, siue monasterium habeatur loco filiorum,vt in Auth. Si qua mulier.C.de Sacrosan.Eccles.cap.Si qua mulier. 19. q. vlt. meritò donatio sibi facta,debet tantùm reuocari quoàd legitimam, per superuenientiam filiorum. & ita tradit Bar.in l. Titia. la 2. §. Imperator. de Lega.2. Abbas in cap.fin. col. 3. de Dona. dicit communem Fortun. Garcia de Vlti. fine, Illatione.16.numero.189.

In Foro verò conscientiæ, non potest aliquid Ecclesia penes se retinere, sed tenetur omnia bona restituere filiis posteà natis,vt docet D.Aug.in c.fin.17.quæst. 4. Et hoc propter pręsumptam intentionem donatoris,seu veriùs propter defectum voluntatis,& intentionis;quia certum est,vel saltē id præsumere debemus si filios habuisset, dictam donationem non fecisse. Nec facere debuisset; quia ordinata charitas incipit à se ipso, cap.Estote. de Reg. iur. docet Bal.in l.Si vmquam. C. de Reuo. dona. Paul.dict.§.Imperator.& probatur in d.l.Si umquam. quin immò, & in Foro iudiciali idem seruandum erit, secundùm Fortun. Garciam,vbi suprà num. 193.contra communē Legistarum. Sed tu tene cum communi,& secundùm pręfatam differentiam superiùs traditam.

ELE-

ELECTIO.

SVMMARIVM.

1 *ELECTIO de digno, omisso digniore, quoàd Prælaturas, valet, & non punitur talis electio in Foro exteriori, benè tamen in Foro pœnitentiæ.*

2 *Eligentes minùs dignum relicto digniore, licèt peccent; non tamen tenētur ad aliquam restitutionem.*

3 *Eligentes indignum, vltra peccatum, tenētur ad restitutionem omnium damnorum consecutorum.*

4 *Confirmantes indignum, ad idem tenētur.*

5 *Eligentes indignum ignoranter, sed factâ priùs debita diligētia, & inquisitione, excusantur à peccato, & restitutione. Secùs si eam omiserunt.*

6 *Eligentes tenentur habere plenam notitiam de eligendo.*

7 *Indignus, si se non obtulit officio, non tenetur, nisi de dolo, & lata culpa.*

8 *Eligentes indignum, quando teneantur ad damna, etiam ex leui culpa subsequuta.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 ELECTIO facta de digno, omisso digniore, quoàd Prælaturas valet, & sufficit in Foro exteriori. cap. Cùm olim. cap. Cùm dilecti. cap. Cùm inter Canonicos. de Elect. glossa penult. in cap. 2. de Offic. custod. glossa, verb. Præstantior. in cap. Licet. 8. quæst. 1. & in cap. Constitutis. verb. Vtilem. de Appellation. D. Tho. 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad tertium, Silu. verb. Electio. 1. quęst. 16. & verb. Acceptio personarum. quæst. 4. Soto lib. 3. de Iusti. quæst. 6. art. 2. Cōclusione 8. dicit communem Couar. in regul. Peccatū. 2. part. §. 7. num. 3. Dida. Perez. in l. 2. tit. 6. lib. 1. Ordin. in glossa 1. Peralta, & Menes. in l. Cùm quidam. num. 18. ff. de Legat. 2. Idque statutum est, propter tranquillitatem, & pacem Reip. Aliàs daretur occasio ad multas lites, & quæuis electio posset impugnari, & calumniam pati. Propter quam rationem ne dum in Foro exteriori, sed etiam in Foro conscientiæ valet electio digni, relicto digniore, vt est communis opinio, secundùm Couar. vbi suprà. num. 3. & 4. Est tamen magnum discrimen inter vtrumque Forum in hoc. nempe in Foro exteriori, non punitur relinquens digniorem: in Foro tamen animę punitur, quia peccat mortaliter, vt probat Concil. Trid. sessione. 24. cap. 1. de Reformat. Ibi, *Eosque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint.* Et cap. 18. vers. Peracto. eadem Sessione. & docet D. Tho. in dict. art. 2. & Quodlib. 8. art. 6. Rochus verb. Honorificum. num. 42. Sot. vbi sup. conclusione 9. Silu. & Couar. vbi suprà. Nauar. in cap. Si quando. de Rescript. exceptione 16. nu. 2. & 3. Ant. Abb. Præp. & Fel. in dicto cap. Constitutis 2. de Appellat. Palat. Rub. in Repet. cap. Per vestras de Donation. inter vir. & vxor. col. 355. facit tex. in cap. penult. de Elect. lib. 6. & probat latè Rebel. 1. par. de Obliga. Iustitiæ. lib. 3. quæst. 4. nu. 11.

Sed aduerte dupliciter posse quem dici meliorem altero: vel secundùm se, & simpliciter; vel in ordine ad bonum commune. Secundùm se, vt quia vnus est magis sanctus, vel magis doctus, quàm alius. In ordine verò ad bonum commune, potest minùs sanctus, vel minùs doctus, dici melior doctiore, & sanctiore, quia scilicet est magis industrius, aut magis potens ad defendendum iura Ecclesiæ; vel quia cum eo erunt subditi magis pacifici, & magis hilares, & consolati, & consequenter erit vtilior. Vt ergo eligens non peccet mortaliter, sufficit quoàd Forum conscientiæ, eligere meliorem, vel secundùm se, & simpliciter,

pliciter, vel in ordine ad bonum commune. Ita singul. D. Tho. d. quodlibet. 8. art. 6. Silu. dicta quæst. 4. & D. Ant. 2. part. tit 1. cap. 20. §. 1. Adde Nicol. Lyranum. super. cap. vlt. Ioan. in glossa *Diligis me*. vbi dicit illum esse digniorem, qui excusſis omnibus conditionibus, melior est ad tale officium, ad honorem Dei, & Ecclesiæ vtilitatem, secundùm iudicium eligentis. quæ est optima regula pro securitate multarũ conscientiarum timoratarum, quam amplecti videntur nostra statuta. 2. par. cap. 2. §. 9. ibi *Quem ipsi in sua conscientia credāt*, & §. 28. ibi, *Quem secundùm Deum, & conscientiam iudicauerint vita, scientia, & ætate, &c.*

Sunt tamen aliquę causæ excusantes à peccato eligentes minùs dignum, dummodò sit dignus. Primò, si minùs dignus sit iam expertus, & disertus circa prælaturam, & dignior inexpertus, secundùm Rodrig. in summa. 1. part. cap. 106. num. 5.

Secundò, quando magis dignus, est implicatus negotiis externis, vel non ita residentiam faciet, sicut minùs dignus, secùdùm eumdem Rodrig. ibidem cap. 108. num. 5.

Tertiò, quando magis dignus est de alia domo, vel Ecclesia, secundùm glossam 1. in cap. Licet. 8. quæst. 1. Pet. à Nauar. post Sot. tom. 1. lib. 2. cap. 2. num. 166. & Rodrig. vbi suprà. num. 8.

Quartò, quandò video maiorem partem eligentium inclinantem in minùs dignum. Tunc ne videar singularis; & etiam quia turpis est pars, quę non congruit toti, & se ei non conformat: possum dare suffragium minùs digno. Ita Silu. verb. Electio. 3. q. 2. & Caiet. eodem verb. & Salō de Iust. quęst. 63. art. 2. col. 1004. vbi dicunt posse à me eligi minùs dignum, quando est magis acceptus conuentui.

Quintò, quando ex tribus concurrentibus, scilicet magis digno, digno, & indigno; eligitur indignus, si pro digno suffragium non do. Tunc possum, immò debeo omittere magis dignum, ne indignus eligatur. Sic post Sotū dicto art. 2. docet Pet. à Nauar. vbi suprà, num. 159. & Pater Sa verb. Electio. num. 9.

Sextò, quando excessus non est notabilis, & manifestus. Ita Pet. à Naua. vbi suprà

numero 162. & Sot. dicto art. 2. limit. 2.

Septimò, cùm dignior præesset alteri Ecclesiæ, & esset postulandus. sentit Sot. dict. art. 2. fol. mihi 91. col. 2.

Octauò, cùm eligitur Prælatus Regularis, non habens ex electione beneficium, sed tantùm onus, & officium; vt sunt nostri Prioratus, & Prioratus Dominicanorum, & similes. Ita singulariter Caiet. verb. Electio Prælati. & facit Concil. Trid. Sessione 7. cap. 3. vbi sufficit eligere dignum ad curata inferiora. Vnde quod dicitur Sessione 24. cap. 1. intelligitur de Electione Episcoporum, & aliorum Superiorum. Sed contra Caiet. sunt nostra statuta. 2. part. cap. 2. & §. 28. vbi dicitur quòd sub pœna. p. m. tenemur eligere, quem secundùm Deū & conscientiā iudicauerimus vita, scientia & ætate, aliisque debitis qualitatibus esse magis aptum, & idoneum, &c.

2 Preterea est obseruandum, eligentes dignum, relicto digniore, licèt peccent mortaliter extra præfatos casus exceptos (vt prædictum est) non tamen teneri ad vllam restitutionem damnorum, per dictū electum forsan datorum. Ita colligo ex notatis per Couar. vbi suprà, num. 6. ad finem, quatenus dicit cōferentes Magistratus dignis, relictis dignioribus, nullum damnū inferre communitati, seu Reipub. nec ex tali electione vllo modo lædi. Licèt enim, inquit, fuisset sibi meliùs prospectum, dādo ei meliorem: attamen nullum ei infertur damnum, nec iniuria, dando ei dignum. Ex quibus verbis sequitur ad nihil teneri, quoad resarcienda damna, eligentem dignum, relicto digniore. & ita tenet in terminis Sot. lib. 4. de Iustit. & iur. quæst. 6. art. 3. conclus. 2. Mercad. de Restitut. cap. 17. versi. *Todo esto*, & Pet. à Nauar. dicto cap. 2. num. 138. & 143. & 155. & Rebel. vbi suprà. num. 1. & meliùs. quæst. 5. à num. 1. Naua. cap. 17. nu. 74.

3 Eligentes autem indignum, vltra peccatum mortale, tenentur ad restitutionem omnium damnorum; quia ipsis imputantur omnia mala tam in spiritualibus, quàm temporalibus, quæ illum facere, & pati contigerit, occasione talis in ordinatæ electionis. Verba sunt expressa, in cap. 2. nostrorum statutorum §. 8. & satis id probat

Concil.

Concil. Trid. dicto cap. 1. Sessione 24 & docet Couar. dicto. §. 7. num. 2. & Nauar.
4 vbi suprà nu. 2. & 3. vbi addit quòd etiam Cõfirmatores, confirmantes scienter indignum, tenentur ad omnia damna. Idem docet Rodrig. verb. Electio n. cap. 107. nu. 5. in fine. Et quoàd peccatum, idem tenet Rodrig. post Nauar. cap. 106. num. 5. in fine. Attamē verum est maiorē diligentiā fieri debere ab eligentibus, quàm à Confirmatoribus, vt ex Mercad. docet Pet. à Nauar. dicto lib. 2. cap. 2. num. 156. Nam sufficit Confirmatoribus, vt electus sit dignus, vt patet ex nostris statutis dicto cap. 2. §. 38. electoribus autem non sufficit, vt sit dignus, nisi in casibus suprà notatis.

5 Secundò est obseruandum eligentes bona fide indignum, putãtes dignum (vt quia est ignotus, & alterius domus, vel prouinciæ) si quidem ante electionem fecerunt debitam diligentiam, informantes se de personis fide dignis circa personam, & merita electi: tunc excusationem habere coram Deo, tam de peccatò, quam de restitutione damnorum. Si verò improuidē ipsum elegerunt, absque debita diligentia, & inquisitione, non requirentes de eius persona ab his per quos certificari poterant: tunc peccant mortaliter, & tenentur, in vtroque Foro, ad restitutionem damnorum; per cap. Bonæ memoriæ. 2. vbi notat Abb. de Postulat. Prælat. & per cap. Miramur. 61. dist. Et ratio est, quia talis ignorantia est crassa, & ex lata culpa prouenies, & ideò non excusat, vt dicit glossa, verb. Ignorantiam. in cap. Innotuit. de Elect. & docet expresse Pet. à Nauar. dicto cap. 2. num. 155. & 162.

6 Ex quo infert Silu. verb. Electio. 1. quæst. 16. teneri in conscientia eligentes habere plenam notitiam de eligendo. pro quo facit Pragmatica Sanctio tittul. de Elect. §. Et quoniam. vbi dicitur qui dolosè, vel negligentes, ac timore Domini postposito in electione, seu collatione, se gesserint; sicut authores sunt in causa malorum pastorum: ita participes fieri pœnarum, quas ipsi mali pastores in districto iudicio patientur. refert, & sequitur Nauar. in dict. cap. Si quãdo. de Rescript. Except. 11. Horrenda quidem, & timenda sententia hæc est; quam vigilanter attendant Electores, & Collatores Beneficiorum.

7 Tertiò est obseruandum, quando eligitur indignus, si se non obtulit officio, non teneri, nisi de dolo, & lata culpa, per ea quæ diximus sub verb. Damnum. in Differ-
8 rent. 1. numero 7. Eligentes tamen ipsum tenentur ad damna, etiam ex leui culpa illius, illata. Ita singulariter tenet Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 5. in 2. dicto. Quod quidem Caiet. eodem verb. in 1. §. Attende. limitat, ac restringit, ad eos tantùm qui fuerunt causa, vel concausa talis electionis: nõ tamen procedere, nec esse verum in aliis eligentibus, qui consentiunt maiori parti, & sic non sunt causa, nec concausa; vt quãdo vota sunt aperta, & quis consentit, quãdo iam per alios, qui sunt maior pars eligẽtium, est quis canonicè electus. quem sequitur Naua. cap. 17. num. 21. Rodriguez. verb. Hurto. cap. 152. nu. 11. Lopez. 1. par. cap. 100. Graffis. lib. 2. cap. 127. nu. 15. Cenedo 1. part. Collect. 120. nu. 2. vbi plures citat, & Pet. à Naua. 2. par. cap. 4. nu. 33. & 34. vbi nu. 35. & 36. hoc limitat quatuor modis, scilicet secùs esse vbi vota sunt secreta, vt in electionibus Priorum, & Abbatum. Item fallere in votis prioribus. Itē in posterioribus, si priora sunt reuocabilia. Item denique si vltimum suffragium causa fuit, vt citiùs vel acriùs iniusta electio executioni mandaretur. In his enim casibus, non excusantur à restitutione damnorum, per electum indignum datorum, dãtes sua suffragia indigno, licèt sciãt maiorem partem Capituli, seu Conuentus illum electuram.

SVMMARIVM.

1 *PATRONVS laicus non tenetur præsentare digniorē. Secùs si sit Ecclesiasticus.*

2 *In Foro verò conscientiæ, etiam laicus tenetur præsentare digniorem.*

3 *Reges, & alii Domini terrarum tenentur nominare sub p.m. ad munera Reip. digniores. non tamē ad aliquã restitutionē tenētur.*

4 *In prouisionibus Parochialiũ eligendus est necessa-*

necessariò dignior. aliàs vltra p. m. reuocabitur in Foro contentioso nominatio digni, relicto digniore. In Foro verò conscientiæ valet, & tenet.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PATRONVS laicus in Foro exteriori non tenetur præsentare ad Beneficia, etiam curata, digniorem, sed sufficit vt sit dignus. Ita probat tex. in cap. Monasterium. 16. quæst. 7. & Concil. Trid. Sessione 25. cap. 9. ibi, *Adhæc liceat Episcopo præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere.* Melior tex. Sessione 24. cap. 18. vbi Concilium facit differentiam inter patronos Ecclesiasticos, & laicos, vultque vt Ecclesiastici teneantur præsentare digniores; laici verò, si præsentauerint idoneos, admittantur. & ita docet post Lambert. Coua. in Regul. Peccatū. §. 7. num. 5. Nauar. Consil. 5. num. 2. & Consil. 6. num. 2. de Iure patron. Pet. à Nauar. post alios lib. 2. cap. 2. num. 150.

2 Quæ differentia posita à Concilio, quantum attinet ad laicos, intelligenda est permissiuè posita, non approbatiuè. Nam in Foro conscientiæ, nulla est distinctio inter patronum Ecclesiasticum, & laicum; quia vterque tenetur eligere digniorem, vt probat idem Couar. loco suprà citato, post Feder. de Senis Consil. 95. Idem tenet Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 4. nu. 5. & 6. quidquid contra teneat Lamberti. de Iure pat. 1. parte quæst. 10. & Pet. Toleta. lib. 2. de Restitutione. c. 2. nu. 150. Conciliū enim (vbi sup.) solùm voluit dare patronis laicis electionem, decernens ad eos, & non ad Episcopos spectare eligere instituendum: non tamen ex hoc eis concessit facultatem eligendi minùs dignum, relicto digniore, cùm id semper vergat in detrimentum Ecclesiæ. Vnde cū electio ad episcopos non pertineat; tenentur admittere quemcūque patroni elegerint; dummodò sit dignus. Quæ confirmātur ex traditis per idē Concil. dict. Sessione 24. cap. 1. vbi dicitur peccare mortaliter habentes ius ad præsentandum ad Cathedrales, si elegerint minùs dignum, & non digniorem, & sic obligat Reges sub. p. m. ad præsentandum digniores.

3 Idem quod diximus circa præsentationes ad Beneficia, dicendum est circa nominationes, & collationes aliorum munerum, & officiorum Reipub. Vnde Reges, Prælati, Domini terrarum, & alius quilibet distributor, & collator Beneficiorum, Magistratuum, Episcopatuum, Iudicum, & aliorum munerum Reip. vel Ecclesiæ, tenentur in Foro animæ, ea cōferre dignioribus, & vtilioribus Ecclesiæ, vel Reip. sub pœna mortalis peccati, licèt ad nullam restitutionem teneantur, si contrafecerint, cùm nihil ademerint digniori, vt docet Couar. suprà dicto §. 7. nu. 6. & Sot. lib. 5. de Iustit. & iur. quæst. 6. art. 3. ad sextum.

In Foro verò exteriori, sufficit præfatis eligere, nominare, & conferre prædicta munera, & officia publica, vel Beneficia personis idoneis, ac dignis, relictis dignioribus. Nec de hoc cōqueri potest dignior, aut saltem non reuocaretur electio, nominatio, vel collatio facta digno, vt docet idem Couar. dicto num. 6. ad fin. quia eo casu nullum damnum Reip. vel Ecclesiæ infertur, ex quo eis digni ministri exhibētur.

4 Vno tamen casu cōqueri potest dignior, & reuocaretur collatio facta digno, relicto digniore, in vacationibus scilicet, ac prouisionibus Beneficiorum, curā animarum habentium, quæ fiunt, mediante concursu, ex noua Extrauag. Pii Quinti, circà hoc edita. In Foro tamen conscientię, valet talis nominatio digni, relicto digniore. Et sic non tenetur electus, & prouisus illi renunciare, donec per sententiam ad id compellatur. Non enim quis debet esse examinator sui. arg. eorum quę trademus. verb. Iudex. Different. 9.

Supradictis adde Pala. Ruui. in Rep. cap. Per vestras. de Donat. inter vir. col. 356. vbi post Bal. in l. Id quod pauperibus. quæst. 22. C. de Episcop. & Cleri. tenet etiam in executore dato ad eligendū pauperes, vel feminas ad maritandum, seruandam esse prædictā differentiam, quia non satisfacit in Foro poli, eligendo idoneum pauperem

seu

ſeu feminam quamcumque, ſi alius vel alia eſt pauperior. Ratio eſt; quia tunc talis fungitur munere diſtributoris: at iuſtitia diſtributiua læditur, niſi pauperior eligatur. quod tempera, niſi exceſſus ſit paruus, per not. per Soto. lib. 3. de Iuſti. quæſt. 6. art. 2. concluſione 9. §. At verò antequam. Nec puto contra facientem in hoc vltimo caſu, peccare niſi venialiter. arg. eorum quæ docet idem Soto loco ſupra proximè citato ad fi. vide not. ſuprà Differentia præced. nu. 2.

SVMMARIVM.

1 *PATER meliorans filium minùs dignum, an ſit tutus in Foro conſcientiæ.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PATER meliorans filium minùs dignum in tertio, & quinto, ſecundùm leges Regni Caſtellæ, in Foro exteriori, ad nihil tenetur, ſed validà omnino eſt prædicta melioratio, nec vllo modo reuocari poteſt à filio magis digno, & benemerito, per notata ſupra in Differentia præced. & probat l. 9. tit. De las demandas. lib. 3. Fori legum.

In Foro tamen conſcientiæ, ſecùs eſt; quia nedum peccat pater meliorando filiũ minùs dignum, relicto digniore: ſed & filius melioratus, bona prædicta fratri digniori reſtituere tenetur. Ita Palatius Rubios in repet. cap. Per veſtras. notab. 3. §. 26. in princip. & Ludou. Gom. in cap. 2. de Conſtit. lib. 6. num. 23.

Sed reprobantur à Couar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 7. num. 7. Idemque tenet Naua. cap. 26. nu. 37. Cùm enim talia bona non ſint debita vlli filio in particulari, immò ſint in libera diſpoſitione patris: (lege id permittente) nulla eſt ratio, quæ cogat patrem ad eligendum magis hunc, quàm illum, licèt de benè eſſe, & honeſtate, meliùs faceret eligendo digniorem, vt ſic filii prouocarentur ad virtutem, & obedientiam parentum. argumento l. Feminæ. C. de Secun. nupt. & probat gloſſa notab. in l. Ex facto. §. Si quis rogatus. in 2. ff. ad Trebel. & l. 18. Tau. & l. 6. tit. 6. lib. 5. Recopil. quę permittunt parentibus beneficium hoc meliorationis in quolibet ex filiis, aut nepotibus. Pro quibus faciunt not. per Soto lib. 3. de Iuſti. quæſt. 6 art. 2. §. Mox alia. cum ſeq. & §. Quintum autem.

Nec obſtant proximè dictis quæ reſoluimus in Differentiis præcedentibus. Nam ibi egimus de electione perſonarum ad munera communia Eccleſiæ, vel Reip. gubernanda, & perfruenda, cum onere publico, eiſdem iniungendo perſonis, in bonum, & vtilitatem publicam. At hic agimus de bonis liberis particularis perſonæ, diſtribuendis, vel dandis ſine vllo onere, ſaltem publico, quæ ea ratione qua ſunt propria, & libera, poſſunt ad libitum donari; & de ipſis, domini eorũ liberè diſponere; modò nihil contra leges agant.

Sed contra hoc faciũt quę dicemus. verb. Poſſeſsio. Differentia 4. per quam redditur dubia reſolutio, de qua hic. Quòd verũ credo, quando pater facit meliorationem filio malis moribus imbuto, atque omniũ filiorũ indigniſsimo. Eo enim caſu, à culpa patrem omnino eſſe immunem, non poſſum mihi perſuadere, per ea quæ tradit gl. magna. col. 4. poſt prin. in Extrauag. 1. de Pœn. & rem. inter communes, maximè ſi ſit diſsipator, & ludis deditus, per not. Luc. 15. 13. ibi, *Diſsipauit ſubſtantiam ſuam, viuendo luxurioſè*. Extra quem caſum, veram eſſe opinionem Couar. cenſeo. Nec eius ratio, ſcilicet in hoc nullam violari iuſtitiam commutatiuam, vel diſtributiuam, ſtringit quoàd peccatũ. Cùm etiam debitum morale (quale eſt hoc in prædicto caſu) obliget ſub pœna ſaltem peccati venialis, vt latè docet P. Ioan. de Salas de Legi. q. 96. Tracta. 14. Diſputatione 14. Sectione 2. nu. 19. & 20. loquens de obligatione, de honeſtate, quam habet Princeps circa obſeruantiam ſuarum legum. de quo verb. Lex. Differentia 11. & de aliis ſimilibus.

SVM-

SVMMARIVM.

1 MAIORATVM *instituens, potest nominare etiam indignum in vtroque Foro, quidquid aliqui in contrarium teneant.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 HABENS licentiam à Rege instituendi maioratum, & eligendi vnum ex filiis quem voluerit, in Foro exteriori, potest nominare successorem minùs dignum, aut minùs meritum. argumento eorum quæ notauimus suprà, Differentia 1.

In Foro tamen animæ, debet nominare benemeritum, secundùm Palat. Rub. in Repet.cap. Per vestras. de Donation. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 26. Et intellige benemeritum, id est dignum, licèt non sit magis dignus. Itaque in hoc consistit hæc differentia, videlicet quòd in Foro exteriore, potest institutor maioratus, nominare indignum: in Foro verò conscientiæ, sufficit, immò & tenetur eligere dignum. Sed contrarium tenendum est, nimirùm non peccare, etiam eligendo indignum, per ea quę resoluimus suprà, Differentia præced. nullam enim in hoc violat legem, quæ ipsum astringat, & obliget ad eligendum successorem bonorum suorum personam dignam, ac bene meritam.

SVMMARIVM.

1 PAPA *in Beneficialibus quomodo habeat plenissimam potestatem. declaratur hoc copiosè.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 PAPA licèt possit in Foro exteriori, ceteros Collatores inferiores preuenire, & etiam conferre beneficiū iam in aliquem collatum, reuocando collationem inferioris, per Clem. dudū. §. Verum. de Sepult. quam ad hoc allegat pro sing. Roma. Consi. 298. Circa præmissam. num. 2. & pro valde sing. Ias. in l. Quoties. nu. 13. C. de Rei vend. non tamen licitè id facere sine iusta causa posset in Foro cõscientię, esset enim res scandalosa. Ad quod videndus est Tiraq. ad leg. Connub. l. 9. num. 3. vbi dicit si id faceret Papa, non esset honestum, nec laudabile.

Et pro primo dicto, & pro ornatu huius differentiæ, adde cap. 2. de Præben. lib. 6. & Clem. 1. in fin. vt lite pend. quibus probatur Papam in Beneficialibus habere plenariam, & liberam potestatem; idque probat copiosè Feli. in cap. Quæ in Ecclesiarum. num. 39. de Constit. dicens communem. & ibid. Deci. col. 11. & Consi. 125. Anto. Burgen. in Rub. de Empt. & vendi. Ias. dict. l. Quoties. num. 13. & in l. fin. col. pen. & vlt. ff. de Pact. & Hyppol. Sing. 25. & 634. incip. Credo te scire. Hinc dicit gl. 2. in cap. Si gratiosè. de Rescript. lib. 6. in prædictis Beneficialibus quæ vult Papa esse pro ratione voluntatem. quam commendat ibi Domin. & Feli. in cap. fin. col. 3. de Iudi. Deci. Consi. 436. nu. 13. & Nauar. in Repet. cap. Si quando. de Rescri. exceptione 13. pag. 64. Dominus meus Rojas post alios in Epitho. succes. cap. 23. nu. 15. vbi alias similes gl. refert.

Effectus huius plenariæ potestatis Papę in Beneficialibus, sunt quā plures. Primò, potest præuenire ceteros Collatores inferiores, vt in principio huius Differentiæ diximus. Secundò potest sub conditione, & ad tempus, sicut vult, beneficia, & prælaturas conferre, vt dicit gl. suprà citata, dict. cap. Si gratiosè. quę in hoc, est multis probata, & reputata sing. secundùm Feli. dict. cap. fin. de Iudi. & Naua. supra. sequitur Deci. dict. Consi. 436. nu. 13. Rebuf. de Pacif. posse. nu. 280. & est similis gl. in cap. 2. verb. Incerta. de Elect. lib. 6. alia in cap. Pastoralis. 7. quæst. 1. & alia in cap. 1. in gl. 3. de Capel. monach. Pro quibus est

textus

text.expressus in cap. Veniens ad fin.de Filiis Presbit. Tertiò, potest priuare quẽ Beneficio sine causa, secundùm gl. verbo. Ad nos. in cap. Per principalem. 9. quæst. 3. sequitur Feli. dict. cap. Quæ in Ecclesiarũ. nu.13.Hyppo.dict.Sing.634.Ias. in dict.l. fin. col. fin. ff. de Pact. dicit communem Ant. Burg.loco superiùs citato. Pro vt fecit bonæ memoriẹ Syxtus quintus dum ego essem Romẹ, cum quodam nobili Doctore Cẹsaraugustano. Nam contulerat in eũdem quamdam dignitatem, & posteà precibus oratoris Regis Catholici, & ob eius gratiam, dictam dignitatem abstulit à prouiso, iam in Hispania agente. Et cùm anceps esset Papa, quomodo id facere posset, tandem concessit antidatam in fauorem illius in quem Rex Catholicus cõferri desiderabat. Quod cùm prẹfatus Doctor Cẹsaraugustẹ cognouisset, rediit citus Romã, cui posteà alia dignitas fuit data in compẽsationem, & satisfactionem ablatẹ. Et meritò. Nam secundùm veriorem opinionẽ, non potest Papa sine causa quem priuare eius Beneficio, vt docet Cardi.Cons. 142. Abb.in disputatione Episcoporum, col. 8. vbi profundè Roman.Cons. 345.Selua de Beneficio. 2. parte, quæst. 1. per totam, maximè num.20.cum seq. & 6. par.quæst. 60. Rebuf. in tracta. Nominationũ. quæst. 21. num.55.Deci. plenè distinguentem in cap.fin.de Confirm. vtil. Soto lib. 3. de Iusti. quæst.6.art.2.Naua.dict.cap.Si quando. Exceptione 13.vbi contrariam opinionem admittit quoàd Expectatiuas, & alias gratias Beneficiorum quærendorum, non tamen quoàd Beneficia iam quæsita. & in hanc partem videtur inclinare Mencha. in tracta.de Illustrib. lib.1. quæst.5.à num.15. & quæst.15. num.5. adde Pinel.in rubr. de Rescindend. vendi. 1.par. cap.2. num.29. Mantuan.lib.1. Dialogo 10. Couar.Regu. Peccatũ. 2.par. §.10.& vide l.2.tit.1.Partit. 2.& l.2.3.& 4. titul.12.lib.3. Ordinamen. Quare concludendum est, siue loquamur de rebus prophanis, siue Ecclesiasticis, non posse Principem sine iusta causa, rem vnius in alterum trãsferre. Hinc dicit gloss. verb. Diuisiones. in cap.1.Distin.10. non posse Papam auferre bona ab vna Ecclesia sine causa, & dare alteri. cui est similis in cap.1. verb. Iniustitiam.22. Dist.sequitur Dominic. dicto cap.1. Dist.10.col.5. Rochus de Iure patro. verbo Honorificum. quæst. 3. num. 19. Abb. in cap. Ad audientiam. num. 10. de Eccles. ędifi. Rota noua Decis.1. de Rebus Eccles. Cardi. in Clem.1. de Supplen. negl.Prẹl.quæst.6.num.9.& 11. Gigas de Pensio.q.23. Bero.in cap.1.nu.38.de Reb. Eccl.Rip. respons.26. incip.Plura. nu.38.

Nec prefatæ resolutioni obstant iura superius citata, quæ sunt Capitalia in hac materia. Nam prædicta iura non probant posse ad libitum Papam conferre, & auferre Beneficia, & de rebus Ecclesiẹ dispo nere; vt docet glossa regulæ 16. Cancellariæ, Inno.8. Gigas de Pensio. quæstione 6, Gomez. in regula de Non tollend. iure quæsi.quæst.1. Anto.Burguef.dict. rub. de Emptione, & vend.col.1. Ias.in l. Barbarius Philippus. ff. de Offi. Præto. num. 43. Sed tantùm probant Summum Pontificem liberam habere facultatem, eò quòd non obstantibus iuris humani regulis, potest disponere omnia, ordinando ea in Ecclesiæ vtilitatem, iuxta text.in cap. Non liceat. & cap. Sine exceptione. 12. quæst. 2. & hoc significat verbum *Libera*, de quo in dicta Clem.1. Vt lit. pen. iuxta glos. verb. Liberè. in Clem. Dudum. §. Si verò. de Sepult. commendatam à plurimis citatis à Couar. in 4. 1.par. cap. 5. in prin. num. 7. cui similis in cap. Ordinarii. verb. Liberè. de Offi. Ord. lib.6. alia in Clem. fin. eod. verb. de Aetate, & qual. & in cap. Dudum. de Præbend. lib. 6. alia in cap. Sunt plures. de Offi. deleg. eod.lib. & ita docent Selua, & Soto, locis suprà citatis. Vide alium effectum circa assignationes Pensionum. de quo, verbo Pensio. Differentia 1. & sentit Couar. in cap. Cùm in officiis. nu.6. in fin. de Testam. Sed adde not. verb. Testamentum. Diff. 11. in fi. Quintò, quia potest procedere in Beneficialibus contra non citatum, teste Gigan. de Pensio. quæst. 37. num. 3. & Rebuf. dict. tract. Nominat. q.21. n.54. in fi. Sextò, quia in causa beneficiali potest pronunciare vltra contenta in libello, secundùm Felin. in cap. Licet Heli. num. 21. de Simo. Septimò, quia sententia lata in Beneficialibus, quoàd Papam, non transit in rem iudicatã, vt in c. Cùm olim. de Dolo, & cõtu.

Tandem vide aliôs effectus per Rebuf. dicta quæstione 21. & per Gigan. de Pensio. q. 10. nu. 11. & 13. & in numeris præced. & quasi per totam illam quæstionem.

SVMMARIVM.

1 *HONORES, & officia honorifica appetere, & procurare; an liceat in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 HONORES appetere, & procurare dignitates, & officia honorifica, in Foro exteriori, non licet, adeò vt eò ipsò se quis indignum, & ineligibilem faciat. cap. In scripturis. 8. quæst. 1. cap. Nullus. 1. quæst. 1. cap. Sicut is. 1. quæst. 6. l. final. ff. de Ambit. & l. 1. C. eodem, glossa. 1. ad fin. in cap. Officii. de Elect. & in cap. Cupientes. verb. Post obtentam. eodem tit. lib. 6. quæ ad idē allegat bonum tex. in l. Si quemquam. C. de Episcop. & Cleric. vbi dicitur, *Quòd rogatus quis ad honores, debet recedere, inuitatus fugere, & sola debet illi suffragari necessitas excusandi.* Idem docet D. Bernar. lib. 4. de Considerat. & Epist. 42. ad Henriq. Senoneñ. Archiepiscopum, & Panorm. in cap. Cùm iam dudum. num. 2. de Præb. & in capite Bonæ. 36. numero 13. de Elect. Et potest esse ratio, quia qui talia appetit, & procurat, proculdubio dat de se notam superbiæ, inanis glorię, ambitionis, præsumptionis, & temeritatis. Quæ vitia lōgè abesse debent ab iis, qui ad exemplū aliorum ponuntur, & quos facilè subditi imitantur, iuxta illud, *Regis ad exemplum, totus componitur orbis.*

At in Foro conscientiæ, si prędicti honores (excepto Episcopali) ob bonum finē, ab idoneo, & digno appetantur; nullū inest peccatum, secluso scandalo; nec vlla apparet deformitas, ipsos honores mediis licitis, procurādo. Primò, quia aliàs nō liceret se opponere Beneficiis curatis, Canonicatibus Magistralibus, & Doctoralibus. cùm tamen contrarium sanxerit Concil. Triden. & Pius 5. in quadam Extrauag. Secundò, quia in Foro exteriori, est prohibitum prædictos honores appetere, & procurare, propter præsumptionem ambitionis, & inanis gloriæ, atque aliorum vitiorum suprà relatorum. At in Foro conscientię, cessant prædictæ præsumptiones, cùm ad bonum finē, & à digno procurantur. Tertio, quia honos alit artes. Vnde sicut licet operā dare literis, principaliter propter Deum, & ad eius obsequium, & seruitium; secundariò verò, propter obtinendam aliquam dignitatē de qua posſit viuere, & se sustētare, vt totus Mundus obseruat: ita etiam licebit mediis licitis eamdem dignitatem procurare, principaliter vt Deo in ea deseruiat, & proximis prosit, & secūdariò propter proprias commoditates. Quartò, quia merita alicuius, excusant ipsum ab ambitione, vt notat glossa final. in cap. Miramur. 61. dist. Quintò, quia licitè potest quis procurare cōfirmationem suę electionis, absq; metu, & nota ambitionis, vt in dicto cap. Cupiētes. Per quæ fundamēta, defendi posset hæc pars, provt eam defendit Pet. à Nauar. licèt nō ita corroboratam, in 1. tom. de Rest. lib. 2. cap. 4. nu. 23.

Quamuis à nu. 44. in fin. non audeat recedere à doctrina D. Tho. 2. 2. quæst. 185. art. 1. & à communi contrarium tenente. Et meritò, quia ab hoc appetitu, omnes arcentur per Apost. ad Hebr. 5. dicentem, *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo.* Tum, quia perpauci, & rarissimi sunt, qui posſint in rei veritate cognoscere se dignos, & idoneos. Tum, quia appetere prædicta officia honorifica, est in effectu appetere testimonium suę virtutis, & excellentiæ, in quo est nonnulla species ambitionis, & superbiæ, atque inanis gloriæ. Tum, quia est contra humilitatem adeò à Christo commendatam. Tum, quia vix procurari possunt sine scandalo, & nota prædictæ ambitionis, & leuitatis; exceptis quibusdā casibus, in quibus à iure, vel aliàs datur facultas, vel opponendi se ad Curata, & quosdā Canonicatus de quibus suprà; vel prosequēdi electū suā electionē.

His

His enim casibus citra, vllam notam, accedit quis ad Prælatos, & subijcit se eorum examini, & iudicio, an sit dignus, nec ne, ad Beneficia vacãtia. Et vtinam etiam Episcopatus concursu darentur. sic enim meliùs prouiderentur, & multorũ vanæ prætensiones cessarent, qui modò fauore, pecunia, & aliis mediis illicitis, ambire, ac procurare non erubescunt.

In vno tamen casu posset quis appetere, vel saltẽ libẽter acceptare (non tamẽ procurare) eligi ad aliquam dignitatem; quãdo scilicet habet eam vt crucem, & horret illã: vt sunt multi Religiosi ita mortificati, per multiplices electiones, & assumptiones ipsorum, ad officia Prioratuum, vt ea valde abhorreant, propter multa in eis perpessa; vel aliàs. pro quo facit quod dicitur de B. Machario in Vitis Patrum, qui libenter sumebat hausta, & pocula vini quę ei porrigebantur; quia erant illi vt magnæ, & acerbæ cruces; quippequi pro quolibet poculo, nõ bibebat posteà aquam totidẽ diebus. Et satis probatur per quoddam respõsum, quod circa hoc accepit à Domino nostro Iesu Christo beata Mater Theresa de Iesus (vt habetur in eius vita cap.40.ad fin.§. Rogome vna persona.p.378.) quæ rogata à quodam prętendente episcopari, vt supplicaret Deo reuelare dignaretur an esset eidem Deo gratũ, si acciperet Episcopatũ prædictus prætendens. fuit illi dictum tunc demum posse dictum Episcopatũ acceptare, quando certò sciret, & cognosceret, nullũ aliud maius dominium, nec maius esse bonum, quàm nihil habere. significando tunc licere, & optare, & accipere dignitatem honorificam, cùm nihili pẽderet, nec ęstimaret eã, sed haberet pro cruce. vel tunc posse eam acceptare, quando eam fugeret, iuxta dictum cap. Sicut is: quod idem est. aliàs Episcopatum ambire, delictum est: oblatũ tamẽ, citra culpam, suscipi potest, vt inquit Soto lib.3.de Iust. q.6.art.2.§. Contra hæc: vbi §. Secũdo loco. respõdet authoritati D. Paul. 1 ad Thimot.3.1. *Qui Episcopatũ desiderat, bonũ opus desiderat.* id est, consultò videat, quãtum sibi oneris imponat. quia omniũ est optimũ munerũ, quę in Ecclesia sunt; atque ideò gubernatu difficilimum.

ELEEMOSYNA.

SVMMARIVM.

1 *DIVITES seculares, habentes superflua vltra necessaria, ad sustentationẽ personarum, & status; an teneantur ad eleemosynam faciendam in vtroque Foro, in necessitatibus grauibus.*

2 *Item an possint thesaurizare, & coaceruare diuitias, non existentibus extremis, nec grauibus necessitatibus. & an teneantur, in conscientia, superflua vitæ, & status, in cõmunes pauperes, & opera pia impendere.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 SEcularis diues, habẽs superflua, vltra necessaria vitæ, & status; de cõmuni practica, & consuetudine, non tenetur ea impẽdere in cõmunes pauperes, neq; in patientes graues necessitates, pro status sui conseruatione, seu aliàs; nec in alia opera pia; sed potest ea seruare, etiam auarè, vel impendere in res sibi benè visas. Hoc sine vllo scrupulo fit à diuitibus huius seculi, non curantibus sua effluitate adiuuare proximos in maxima necessitate constitutos, quales sunt quàmplures nobiles, qui ob tenuitatem rei familiaris, & annonæ caritatem, sunt nonnumquam in periculo necessariò decidendi à suo statu cum dedecore. Alii patientes carceres, ob impotentiam soluendi æs alienum. Vel sunt in tanta paupertate, vt si partem æris alieni, seu nominis, dissoluere velint; lecti in quo cum vxoribus, & liberis iacent, eis sint vendendi. Alii detinentur captiui inter Turcas, & Saracenos; ex quibus plurimi, quia pueri sunt & adolescentuli, versantur in maximo salutis discrimine apostatandi à Fide. Alii, vxores, & liberos quos dimiserant in patria sua

sua, & terris Christianorũ, vbi priùs degebant; manu, & arte alebãt: nũc verò desunt illis victui necessaria. Alii ita fame premũtur, vt aliquot diebus septimanæ, etiam frustro panis careant, ad vitã suã sustentãdam. Alii à prędonibus capti viarũ (quos vulgus *bandoleros* appellat) qui ni redimantur, iugulãtur. Hi omnes, & similes, sunt in maxima necessitate constituti, secũdùm Naua. in cap. 24. nu. 9. vers. Circa prædicta. Immò & in extrema, secundùm Rodrig. vbi infrà. Et tamẽ opulenti, & diuites, iis mederi renuunt; iis ita laborantibus non succurrunt. adeòque circa eorum inopiam segniores efficiuntur, vt nec opere, nec verbo quorũquam, subleuetur, etiam si ipsis plane innotescat. Sed solummodò curant de iis quæ sua sunt, viuendo vel luxuriose, vel thesaurizando diuitias, ob nullum aliũ bonũ finẽ, nisi ex nimia siti quam habent ad eas; & vt ab hominibus circũfluentes opibus, & potentes habeãtur, & vt tales ab eis honorentur. Nec à superioribus iudicibus ob id puniuntur, neque ab eisdẽ coguntur, ad supradictas necessitates suis facultatibus leuandas; nec cogi possunt, attento cõmuni vsu, & obseruantia totius Mundi.

Omitto nunc agere de necessitate faciendæ eleemosinæ extremè egenti; de quo dicemus verb. Peccatũ. Dif. 22. vel pauperibus cõmunibus; sed solùm agere intẽdo in hac differentia, circa patiẽtes graues necessitates, vt in exemplis supra positis.

Circa hos ergo pauperes dico, habẽtes quę supersunt statui, teneri in cõsciẽtia sub pœna peccati mortalis, succurrere, & impẽdere dicta superflua in præcitatos, iuxta illud. 1. Ioan. 3. *Qui habet substantiam huius Mũdi, & viderit proximum suum necesse habere, & clauserit viscera sua; quomodo charitas Dei in illo est?* Ita tenet Alex. de Ales, Ricard. Palud. Liranus, Abulen. Duran. noster Dionys. citati à Cordub. lib. 1. Quest. quæst. 26. p. 223. Florenti. 2. par. tit. 1. cap. 24. §. pen. Ange. verb. Eleemosyna. §. 2. Silu. eod. verb. quæst. 1. & verb. Auaritia. quæst. Vlt. Conrad. de Contract. quæst. 19. Conclusione 5. & 6. Pet. ab Aragon. 2. 2. quæst. 32. art. 3. pag. 738. Naua. cap. 23. nu. 73, post Caiet. 2. 2. q. 18. art. 4 ad 6. Idem Naua. c. 24. n. 5, Rodrig. v. Limosna. c. 119. concl. 2. Caiet. de Elcemosy. c. 3. Coua. lib. 3. Var. c. 14. n. 5. Soto, Victoria, Adria. Turrecrem. relati à Cord. sup. Villeg. 2. par. in vita Iudith c. 2. pag. 298. dicens hanc partẽ esse receptã ab Ecclesia, vt patet in c. Quid dicã 14. q. 4. & in c. Sicut hi. 47. dist. sequitur Paul. Comitol. lib. 4. Respõ. mora. q. 31. nu. 3. Beia. 2. par. Casuũ cõsci. casu 1. ex propositis 29. Octob. anni 1583. & Toledo in Summa in tract. de 7. peccat. mortal. c. 35. dicens cõmunem nu. 1. & 2. allegat D. Tho. in 4. dist. 15. q. 2. art. 1. cõcl. 3. Tabien. Armil. ver. Eleemosyna. Medin. C. de. Penit. tract. 5. de Eleemosyna. & probatur Matt. 26. *Ite maledicti in ignem æternum, quia sitiui, &c. esuriui, &c.*

Probatur etiam rationibus. Primò, quia sicut videns, aut sciẽs rem proximi notabiliter periclitari in incendio, naufragio, vel alio infortunio, vel eius famam: & cùm cõmodè posset, illi succurrere nõ curaret; nec esset alius qui id præstare tunc posset, aut faciat: certè peccaret mortaliter in omittẽdo, secundùm Naua. in c. Non in inferenda. 23. q. 3. n. 10. 11. 12. 39. & 40. Medina C. de Restitutione. q. 25. Ita in casu præsenti, vt post D. Tho. & Caiet. docet Naua. dict. cap. 24. n. 6. Cordub. sup. pag. 223. ad fi.

Deinde, Deus nihil facit frustra. & consequenter nõ dedit diuitibus diuitias, vt eas auarè retineãt, quia in hoc nullus bonus vsus est. nec eas dedit, vt luxuriosè eas expẽdant, quia ad malũ vsum eas nõ dedit. alias non peccarẽt ita malè expendendo. Tenẽtur ergo eas benè erogare, largiẽdo scilicet eas, vel pauperibus valde egẽtibus, vel positis in grauissimis necessitatib. de quib. sup.

Tertiò probatur idem ex ordine charitatis. quia temporalia nostra tenemur sub m. postponere vitæ proximi, vel eius bonę reputationi, & honori conseruando; & sic res superfluas pro saluanda decentia status proximi, vel pro liberãdo eo, ab aliqua alia summa necessitate. Sunt enim hæc temporalia inferioris ordinis, quæ postponenda sunt aliis bonis magis præcipuis, & potioribus, quia hoc dictat ratio naturalis, maximè quia sunt data, vt instrumenta, & remedia necessitatum ni 2.

Et ita tene, quicquid alii multi teneant, quos refert idem Cordub. sup. p. 223. vers. Sunt

Sunt enim dicentes solùm peccare venialiter, nisi quando extremè egeat proximus. Et de hac necessitate, intelligunt dictã authoritatem Ioannis, & alia iura supra citata. Sed certè quando proximus est in extrema: tunc etiam si non sint superflua, sed tãtùm necessaria ad decentiam status, tenetur quis tribuendo subuenire. aliàs peccaret mortaliter, per cap. Pasce. 86. distinct. & l. Necare. ff. de Libe. agnosc. Et contra eos est communis sensus DD. circa diuitem illum Lucæ 16. qui ob id potissimùm dicitur condemnatus æternaliter, quia propria, indigenti Lazaro, non dederat: vt not. S. Basili. in Homilia de diuite. & Pet. Damia. Epist. 9. tom. 3. Biblio. sacræ. col. 739. Don Thom. à Villanoua Serm. 2. de. B. Martino Cordub. sup. p. 224. ad fi. & Beia sup. p. 404. Faciũt etiã cõtra eos verba illa B. Iacobi in sua Canoni. c. 5. *Agite nunc* (inquit) *diuites, plorate, &c.* & infra, *Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.* Omnia enim hęc verba tẽdũt ad significandũ periculosũ statũ diuitũ. & nulla alia ratione, nisi ob auaritiã, & defectum eleemosynarũ, & luxũ eorum, in modo viuẽdi. Ad idẽ illud Saluatoris nostri, Marci 10. *Faciliùs est camelũ per foramẽ acus transire, quàm diuitem intrare in Regnum Dei.* vbi constat de difficultate saluationis eorũ, propter malũ vsum diuitiarũ. Nam de se nõ sunt diuitiæ improbandæ; quippe *Diuitiæ* (vt inquit D. Ambros. lib. 8. Cõmentar. in Luc.) *vt impedimenta improbis: ita bonis sunt adiumenta virtutis.*

Sed aduertendũ est in hac quæstione totã difficultatẽ cõsistere in iudicãdo, & decernendo, quando sit talis casus qui obliget ad prædicta. Nam primò nõ tenetur ostiatim diues secularis quærere pauperes præcitatos, sed tantùm tenetur occurrẽtibus necessitatibus succurrere, quę sibi quomodocũque innotescant. Deinde non potest facilè cõstare, an vera, vel ficta sit necessitas proximi, & an tanta sit, vt obliget sub mortali. Preterea ex parte etiã diuitis, potest iure optimo dubitari, an habeat superflua; cũ possit quæ sibi supersunt, ad multos casus licitos seruare. Ad hęc, cura pauperum de iure spectat ad Episcopos, & hodie in oppidis Iurati habent hanc curam: ob quę, rationabiliter potest se excusare diues, cùm sint alii, qui huiusmodi necessitatibus occurrũt, vel occurrere tenentur. Quare vix poterit Confessarius denegare absolutionẽ his diuitibus secularibus, ob causam de qua agimus in præsenti differẽtia, per notat. per D. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 7. ad 1. vbi dicit nõ posse determinari quando sit ista necessitas, quæ ad p. m. obliget; sed relinquit humanæ prudentię. Puto tamen tũc posse, quando certò scit Confessarius emergere aliquas graues necessitates, ex dictis sup. & de his in confessione eos certiores facit, suntq; pœnitentes, senes, qui de augendo statu non curant, & ei confitentur, superflua quæ habent non seruare in euentũ aliquẽ licitũ, sed tãtùm amore diuitiarũ. Hoc enim casu tenetur Cõfessarius denegare talibus absolutionẽ, nisi superflua impendant in prædictas, vel alias necessitates, seu opera pia. quia tunc absque peccato mortali nõ possunt ea auarè retinere.

2 An autẽ dicti diuites, habentes superflua vltra necessaria vitæ, & status; & nõ existẽtibus necessitatibus extremis, nec grauibus, possint thesaurizare dicta superflua, consulendus est D. Tho. 2. 2. q. 87. art. 1. ad quartum, & quæst. 118. art. 4. ad secundum. vbi videtur tenere partẽ negatiuã. Et eam etiã tenere omnes Doctores sanctos, testatur Illustrissimus Toledo in tract. de Septẽ peccatis mortal. c. 35. nu. 3. quamuis dicat esse vnanimem DD. scholasticorum sententiam in cõtrariũ, sc. ea auarè retinere posse. & hanc partẽ affirmatiuã ipse sequitur. Et eã intelligit, & existimat verã indistinctẽ, tã in diuitibus secularib. quàm Clericis. & solùm ponit discrimen inter eos in modo, nẽpe istos teneri querere necessitates, non tamen illos.

Sed salua illius reuerẽtia, circa diuites Clericos, contrariũ tenendũ est, vt resoluimus verbo Beneficiatus. Dis. 4. quibus ibi dictis adde, si Clerici habẽtes superflua tenentur quęrere necessitates, profectò numquã eis liceret retinere superflua; quia nullibi desunt graues necessitates, & extremæ, in quas impendi possint, & debeant; maximè quia nulla alia ratione tenẽtur quęrere necessitates, nisi quia non sunt domini eorũ, quæ eis supersunt, nec similiter possunt ea retinere.

SVMMARIVM.

1 *DIVITES tempore caritatis, non tenentur ad eleemosynas, in Foro exteriori; quia ad id compelli nequeunt, nisi per viam denũciationis. Benè tamen in Foro cõsciẽtiæ.*

2 *Pauper extremè egens, seu grauiter patiẽs, potest ab inuito accipere eleemosynam. Sed primus, publicè: secundus verò occultè.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 EX dictis in præcedente Differentia, infertur decisio alterius dubii; an scilicet teneantur dicti diuites tempore caritatis, ad subueniendas necessitates; possintque ad id cogi. Dic ergo diuites, tempore caritatis, & magnæ necessitatis, in Foro exteriori, non teneri, nec iure actionis cogi posse ad succurrendum pauperibus, & eleemosynam eisdem erogandum, secundùm glos. verb. Esurientiũ. in cap. Sicut, 47. dist. cõmendatam à Panor. in cap. Cùm causam. n. 8. de Elect. & in cap. Si quis. de Furt. & in cap. 1. nu. 8. de Cleric. egro. cui est similis in cap. Exigunt. 1. q. 7. & in c. Domino sancto. verbo Necesse. 50. dist. sequitur Silu. verb. Eleemosyna. nu. 9. latè Ludo. Messia in Pragma. Panis. Cõclu. 1. n. 5. Vide latissimè per Cened. 1. par. Collect. 27. nu. 1.

Benè tamen ad id tenentur in Foro conscientiæ, secũdùm glos. & DD. sup. citatos; Sot. lib. 5. de Iust. & iur. q. 1. art. 7. Cordub. lib. 1. Quæst. Theolog. quæst. 27. in ratione 13. pro tertia opinione, §. Tùm quartò. & in solutione ad quartũ, in 2. opinione. Vbi tradunt rationem diuersitatis; quia scilicet debitum ex sola charitate (quale est præfatum) obligat tantùm in Foro conscientiæ, non tamen in Foro iudiciali; quia ad ipsum præstandum, quis cogi non potest. Solùm enim debitum legale, descendens ex lege iustitię, obligat, & debetur in Foro iudiciali: non tamen illud, quod ex sola lege charitatis descendit, vt diximus verbo Debitũ. Dif. 1. & verb. Restitutio. Dif. 1. Faciunt quę diximus suprà in præced. Dif.

Licèt autẽ in Foro seculari, cogi nõ possint iure actionis: benè tamen cogi poterunt per officium Iudicis; vel coram Episcopo, seu eius Vicario generali, per viam denunciationis Euangelicę, secũdùm dict. glossam, verbo Esurientium. in cap. Sicut. 47. distinct. & alias suprà allegatas, & per notata in Præludio. 13. Et infra, verbo Peccatum. Differentia 23. docet Couar. lib. 3. Resolu. cap. 14. num. 5. Nauar. cap. 23. num. 73. & alii citati à Rebel. 2. par. de Iust. lib. 9. quæst. 2. Sectione. 1. num. 5.

2 Prædictis adde vnũ singulare, videlicet à paupere, quando est in extrema necessitate constitutus, posse accipi eleemosynã propria auctoritate, etiam aperte ab inuito, vt docet Naua. c. 17. n. 62. & Pet. à Naua. tom. 1. lib. 2. c. 3. n. 125. Quin etiã, & quãdo patitur graue necessitatem. Tunc enim potest occulte eamdem eleemosynam accipere ab eo, qui eam dare recusat. Ita tenet Silu. v. Furtũ. q. 5. Dicto 2. Ang. eod. v. q. 36. cũ seq. Dicit probabilẽ Couar. Regu. Peccatũ. 2. par. §. 1. n. 3. quãuis ipse contrariũ teneat. cuius argumentis, & rationibus satisfacit Pet. à Naua. quem refert, & sequitur Rodrig. verb. Hurto. cap. 144. aliàs 147. Conclusione 1.

SVMMARIVM.

1 *HOSPITALITATEM nemo tenetur in Foro exteriori exercere. Secùs ex lege charitatis.*

DIFFERENTIA TERTIA.

2 AD hospitalitatẽ, in Foro contentioso, nullus tenetur, cùm per legem nemo ad benefaciẽdum sit cogẽdus. aliàs enim, nullũ quis meritũ consequeretur. cap. Fidem 23. q. 5. cap. Qui syncera. & cap. De Iudæis. 45. distinct.

In Foro tamen animæ, omnes ad hospitalitatem, ex lege charitatis, tenentur, iuxta glos-

glossam, verb. Debita. in Extrauag. Execrabilis. Ioan. 22. post princip. de Præb. quæ facit differentiam inter Clericos Beneficiatos; & inter laicos, & Clericos non Beneficiatos. Nam primos in vtroque Foro teneri docet, per cap. 1. 85. dist. alios verò non, nisi vt in hac Differētia. Et vide plura de Hospitalitate, per Nauar. Conf. 2. de Emptio. & vendi. Et faciunt not. per Rodrig. verb. Limosna. Conclusione 3. & 4.

EMPTIO.

SVMMARIVM.

1 *EMENTES Aetiopes, an tuti sint tam in Foro interiori, quàm exteriori.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 EMENTES seruos Aethiopes, putà de Cabo verde, de Mandinga, & de Guinea, quos Lusitani exinde ad Hispaniam asportant: in Foro exteriori tuti sunt, & securi; quia prædicti Aethiopes, communiter veneunt tamquàm iustè capti in bello, vel tāquàm inimici fidei, Turcarum instar, & Agarenorum.

At cùm tales non capiātur iusto bello, sed vt plurimùm dolo, & fraude; nec possint verè dici inimici, & hostes nostri, cùm numquam contra nos bellum gerant, nec gesserint: probabilior sententia est, ementes tales seruos, non esse tutos in Foro conscientiæ. Ita tenet Soto lib. 4. de Iust. quæst. 2. art. 2. Ledes. 2. 2. quęst. 18. art. 1. dubio. 11. Mercad. tract. 2. cap. 15. & Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 1. num. 214. Conferunt dicta sub verb. Vsura. Different. 15. Sed vide latiss. per Rebel. in Præludiis Iustitiæ, quæst. 10. Sectione 1. & 2. per totam; vbi dicta Sectione 1. nu. 4. dicit receptum esse à magistris Lusitanię prouinciæ suæ Societatis, regulariter non esse illicitam emptionem dictorū seruorū, si fuerit examinata per ministros Regis, qui ad id, in dictis partibus constituuntur, & tributum recipiunt, pro vt in dubio præsumitur. Secùs si constaret insciis Regis ministris, vel contra formam à Rege præscriptam, factam fuisse. quod & nobis placet. Ex quibus infertur ementes seruos in partibus Vlyssiponæ, & aliis: propter bonam fidem quam habent, excusari à p.m. & restitutione, propter ignorantiam fraudis, vel iniustitiæ, si qua in prima emptione eorum interuenit. quæ nō præsumitur, vt idē Rebel. supra. nu. 41. annotauit.

SVMMARIVM.

2 *EMENS rem furtiuam bona fide; si posteà sciat esse talem, sed nescit verum dominum: an possit reddere statim venditori.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 EMENS rem furto ereptam, bona fide; si posteà sciat esse alienā, sed nescit cuius sit: potest in Foro cōscientiæ, dum non scit verum dominum, restituere eam vendenti, vt ab eo pretium recuperet.

In Foro verò exteriori, condemnabitur, si probetur eam venditori reddidisse, & nō domino, postquàm sciuit esse alienam. Ita Mercad. tract. 4. de Rest. cap. 14. fol. 210. quasi velit dicere, teneri eā seruare, donec sciret verum dominum.

Sed

Sed nõ video rationẽ diuerſitatis; immò credo eſſe falsũ, per ea quę habes ſub ver. Repetitio. Diff. 6.& ita reprobat Rebel. vbi infra, quæſt.9.nu.5.ad fi. Si enim emẽs à fure ſcienter, poteſt reddere rem eidem furi,vt pretium recuperet(vt ibi dicimus) quanto magis licebit emptori bonæ fidei reddere venditori? Et ita poſtmodùm inueni tenere (etiã ſi ſciatur dominus) Naua. cap.17.nu.8.& 9. quem refert, & ſequitur Rodrig.verb.Hurto. cap.150.nu.1. contra Caiet. Idem tenent alii citati à Rebel. de Obliga. Iuſt. 1. par. lib. 2. quæſt.9.num.3.

Hic nolo omittere dubium egregium,& ſatis practicabile, ſcilicet ſi iſte emptor, bona fide eamdem rem alteri vendat, & poſteà ſciat eſſe alienam: an teneatur procurare, vt domino reddatur, & pretium emptori ſuo reſtituere. Et ſanè ſi res eſt penes ſecundum emptorem, & timetur ab eo auferri: tenetur eum indemnem ſeruare. de quo infrà Differentia 7. aliàs ſecùs.Domino autem nõ tenetur,ad aliquid. Ita collige ex traditis per Soto, lib. 4. de Iuſt.quæſt.7.art.2.verſiculo Quid autem.

SVMMARIVM.

1 *EMPTOR ſecundus cum poſſeſſione, præfertur primo ſine ea.*

2 *Secùs in Foro conſcientiæ, ſi ſcienter id fecerit.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 EMPTOR ſecundus alicuius rei, vt præferatur primo emptori, remedium eſt, vt poſt pretium ſolutum, vel habitam fidem de eo, capiat priùs poſſeſsionem illius,per tex.ſing. in l. Quoties. C. de Rei vendica. tradunt Canoniſtę in cap.Cõtinebatur. de His quę fiunt à Præla.ſine conſ. cap.& Feli.in Rub. de Sponſa. nu.12.verſ.21.& eſt ord.Luſit. lib. 4. tit. 7. in prin. Idque facere poteſt impunè, ex traditis per Iul.Clar.§. Falſum. nu.29. vbi dicit quòd licèt vendens eamdem rem duobus,incidat de iure in crimen falſi.l. Qui duobus. ff. de Fal. per conſuetudinem tamẽ generalem derogatum eſſe dicto iuri. Idem refertur. 1.tom.commu. opin.pag.340.ad fi. Et circa dict.l. Quoties. vide latiſsimè. 2.tom. Commu. opin. loco infra citando, vbi ponuntur. 12. ampliat. & 17. limitatio.

2 Quod in Foro conſcientiæ, nequaquam procedere puto, ſi ſciens emerit. Itaque cenſeo primò, non poſſe à quoquam in conſcientia emere rem,quam ſcit alteri vẽditam,licèt nondum traditam;quia cooperatur fractioni fidei venditoris.Deinde nec poterit abſque peccato,prędictæ rei capere poſſeſsionẽ, vt ſic eludat primũ emptorem, & ei præferatur; ſed tenebitur rem tradere primo; & hoc propter ſuam malã fidem, propter quam,etiam in Foro externo, conſtito de ea, reuocaretur ſecunda venditio,& res traderetur primo, vt tradũt plures citati. 2.tom.Commu. opin. lib. 3. tit.de Emptione,& venditione,Concluſione 2.nu.30.Vnde nulla eſt in hoc aſsignãda differentia inter vtrumque Forum. Itaque tam in Foro externo,ſeu iudiciali, quã in Foro conſcientiæ, erit tutus ſecundus emptor, ſi inſcius prioris venditionis, rei emptæ prior poſſeſsionem acceperit, vt tenet Rebel. de Obliga.Iuſt.in Prælud.lib. 1. quæſt. 8. nu. 16. & 2.par. lib.1.quæſt.7. nu.13.& 15.& lib.9.quæſt.17.nu.28.Et ſic dict. l. Quoties. habet locum in vtroque Foro. quod eſt notandum.

SVMMARIVM.

1 *EMENS rem pluris iuſto pretio, propter neceſsitatem; an poſsit,illud plus, retinere; ſi non petatur.*

DIF-

DIFFERENTIA QVARTA.

1 EMENS rem aliquam pluris iusto pretio, propter necessitatem; tenetur in Foro exteriori, ad totũ pretium conuentum, vt palam est. In Foro verò conscientiæ, non tenetur. Et ideò potest apud se, illud plus, retinere, si nõ petatur, per dicta verb. Venditio. Differentia 7.

Nec obstat promissio, & conuentio facta; quia tamquam iniusta, non obligat in conscientia.

Hinc, in facti contingentia, dixi quemdam coquentem calcis fumum; & ob necessitatem, conducentem quosdam piscatores, seu nautas qui per mare ducerent nauiculas duas lignis onustas, pretio 17. ducatorum: cùm tamen iustum pretium essent 15. tantùm scuta: non teneri in conscientia soluere illa duo scuta, si ab eo non peterentur.

SVMMARIVM.

1 *EMENS rem alicuius à Fisco, præcedente subbastatione, propter debita fiscalia; securus est in perpetuum in Foro iudiciali: Secùs in Foro conscientiæ, si non iusto pretio fuit empta.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EMPTORES rerũ à Fisco, propter debita fiscalia solenniter sub hasta distractarũ; adeò securi sunt in Foro contentioso, vt nec per rescriptum Principis, nec ratione minoris ætatis, earum venditio, & emptio, rescindi possint, vt est tex. expressus. in l. Quæcumque. C. de Fide & iure hastæ fiscalis. lib. 10. & in Ordin. Portuga. lib. 2. tit. 53. nisi quãdo minor fuit indefensus, vt l. vlti. C. Si propter publ. pensit. Minor etenim restituitur, si Fiscus vendidit rem ipsius, vt sibi obligatam sine tutore, vel curatore. aliàs secùs, vt l. fin. C. Si aduers. Fisc. l. 1. de Fund. patrim. & l. Imperatores. ff. de Publ.

Quod priuilegiũ Fisci, procurator eiusdẽ, adeò tenaciter obseruari curat, vt si bona debitoris, ad Ecclesiam perueniant; non dubitet, etiam in aliis Ecclesiæ bonis, vim eius exercere. Et pauci dies euoluti sunt, ex quo id ipsum, contra nos intentarunt.

Et obserua in dicto tit. 53. Ordin. Portugaliæ §. 4. & 8. sub grauibus pœnis prohiberi, ne emptores præfati possint vllo vmquam tempore res emptas, aliquo titulo, siue emptionis, & venditionis, siue donationis, siue locationis, & cõductionis, in dominos earum executos, transferre. Ac etiã §. 7. tales venditiones nõ posse vmquã impugnari pretextu nullitatis, vel deceptionis, seu læsionis pretii, vltra dimidium iusti.

Quæ omnia dubio procul, sunt valde rigida, ne dicam inhumana. Quare in Foro conscientiæ, non sunt tuti prædicti emptores, si quoquo modo, sine iusto pretio prefatæ res ad eos peruenerunt, per not. verb. Venditio. Differentia 1. & facit tex. sing. in l. Si quos. 26. C. de Rescin. vendi. vbi venditio fundi, facta à publicò exactore pro debitis Reipublicę, etiã sub hasta, rescinditur, si fraus in pretio debitori facta fuerit.

SVMMARIVM.

1 *EMERE rem aliquam à venditore ęre alieno grauato, an sit licitum.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 COMMVNITER nullus constituit scrupulum in emptione rerum alicuius, etiam si sciat venditorem esse ære alieno grauatũ. Solùm inquirit an habeat rem alicui

alicui obligatam, vt cum securitate eam emant. Omitto hic illas alienationes, quæ fiunt scienter, tam à venditore, quàm ab emptore, in fraudem creditorum. de quibus tit. ff. & C. Quæ in frau. cre. Loquor hic solummodò de illis, quæ bona fide fiunt ab emptoribus; & venditores, pro suis necessitatibus subueniēdis, eas efficiūt, quàuis ex eis, damna ipsis creditoribus habentibus tantùm actiones personales, obueniant, cùm non possint sua credita posteà recuperare. De his ergo loquemur in hac differentia. Sit ergo prima cōclusio quoàd venditorem.

Vendens rē propriam, non animo fraudandi creditores, sed ad suas necessitates subueniendas, etiam si aduertat ex prædicta venditione præiudicium fieri dictis creditoribus, quia non remanent apud se sufficientia bona ad soluendum ipsis: tutus est coram Deo, quia licitum est cuique suis necessitatibus prospicere; adeò vt ratione paupertatis, seu necessitatis, quis excusetur, nō tantùm à debitorum solutione, sed etiam à rei alienæ restitutione, vt dicemus verb. Restitutio. Differentia 36. Si ergo necessitas excusat à solutione debiti: profectò licitè quis potest res suas alienare, pro necessitatis suæ subuentione. Nec in hoc, quoàd Deum, iniuriam irrogat creditoribus; cùm plus quis teneatur sibi, quàm alteri.

In Foro verò iudiciali, secùs dicendum est, secundùm Rebel. de Obliga. iust. 2. parte lib. 1. quæst. 7. nu. 10. vbi dicit sufficere vt debitor aduertat, cùm vendit, se remanere impotentem ad soluendum suis creditoribus, etiam si non habeat intentionem eos defraudandi, vt dicatur vendidisse in fraudem ipsorum; quamuis si credat morali certitudine, se ex officio, vel industria, vel aliundè comparaturum, vnde cōgruo tempore soluere possit: aliud esse, saltem in Foro conscientiæ. Quod vltimū est sine dubio quoàd Forum conscientiæ. Et pro primo dicto facit gl. t. in l. Iuris gētium. §. Sed si fraudandi. ff. de Pact. vbi dicit duplicem esse fraudem: vnam, re; & consilio. de qua in l. Fraudis. ff. de Reg. iur. alteram, re tantùm, vt l. 2. C. de Rescin. vendi. præsertim quia in dicto Foro iudiciali, præsumetur fecisse in fraudem creditorum præfatam venditionem, ex quo cōstat remansisse impotentem ad soluendum; cùm ea quæ sunt solius animi, & intentionis, non pateant, nec pertineant ad dictum Forum.

Sed contrarium, nempe præfatum debitorem non teneri in Foro iudiciali, videtur probare textus, arguendo à correlatiuis, in l. Ait pretor. §. Aliàs autē. ff. Quæ in fraud. credi. Cuius verba sunt, *Aliàs autē qui scit aliquem creditores habere, si cum eo contrahebat simpliciter, sine fraudis conscientia; non videtur hac actione teneri.* Sed responderi potest aliud esse, scire quem quòd venditor habet creditores in genere, nesciens si sufficiant bona eius, vel si habet aliunde vnde soluat: & aliud, scire ipsum venditorem remanere impotentem, ad soluendum.

Verumtamen vt cumque sit; non est cur in hoc ampliùs immoremur, & inquiramus, an conueniri possit, nec ne in iudicio; cùm supponamus eum remansisse impotentem ad satisfaciendum creditoribus. Si enim emptor (vt statim videbimus) nō tenetur in subsidium, ob eius bonam fidem: inanis erit profectò actio personalis in ipsum venditorem, quam inopia ipsius excludit.

Secūda cōclusio quoàd emptorē. Emptor bona fide, nesciēs scilicet an ex hoc remaneat venditor impotens, etiam si aduertat venditorem esse ære alieno grauatum, si modò rem quam emit, non est alicui hypothecata, nec eam emit animo defraudandi creditores, sed simplici animo, quia est sibi vtilis; tutus est in vtroque Foro. Nam primò non tenetur in Foro iudiciali, per dict. l. Ait prætor. §. Alias autem. Idē probatur arg. l. 2. C. eod. tit. vbi bona in dotem data, quæ creditoribus non erant obligata, non reuocantur; nisi probentur in fraudem data, & accepta. Secundò, nec in Foro conscientiæ tenetur, secundùm Palud. in 4. dist. 15. quæst. 3. Coua. in 3. Resolu. cap. 3. n. 6. dicit communem Rebel. sup. nu. 12. vbi etiam allegat Naua. cap. 17. nu. 271. sed ibi nihil de hoc dicit. Ratio conclusionis est, quia contra emptorem, nullam habent actionem creditores, nec etiam

etiam personalem, cùm bona fide emeret; nec hypothecariam, vt supponimus. Ex parte verò venditoris, non apparet vlla lex, quæ dirimat venditionem; cùm titulus, Quæ in fraud. cred. in onerosis requirat fraudem ex parte vtriusque, vt concedat reuocatoriā.dict.l. Ait prætor.§. Quod ait. l. Is qui. ff. eod. & meliùs in l. Quod, autem.§. Hoc edictum. ff. eod. & l. Ignoti iuris.C. de Reuocan. his quæ in fraud. quæ ita sumatur, *In titulo oneroso requiritur fraus dantis & accipientis*, docet Coua.lib. 2. Varia. cap. 19. nu. 5. licèt Ant. Gom. 2. Resol.cap.2.nu.2. quem refert Rebel. sup. lib. 9. quæst. 17. nu.27. alterius dicat sufficere. In gratiosis auté,& lucratiuis, sufficit vnius tantùm dolus, dict.l.Ignoti iuris.

Tertia conclusio est notabilior. Emens scienter in fraudem creditorum, siue vendens bona fide vendat, siue mala: & sic, siue sit conscius fraudis, siue non, cum vẽditore: tenetur in conscientia ad rem restituendam creditoribus, si extet, vel pretium ipsius. Hanc dicit probabiliorem & cõmuniorem Rebel.sup.nu.14.& nu.22. Et hoc, ratione damni quod intulit creditoribus.

SVMMARIVM.

1 EMPTOR *bonæ fidei, si eadem bona fide, & eodem pretio rem vendiderit; an teneatur de euictione, in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 EMPTOR bonæ fidei, si eadem bona fide rem eamdem postea vẽdiderit, & ab emptore secundo postmodùm euincatur: in Foro iudiciali, tenetur de euictione, iuxta l. 1.& l. Qui alienam. 54. & l. Euicta. 70. ff. de Euictio. quibus concordat Ordin.Lusita.lib.3. tit.45.§.3. & 5. & tenet in specie Fr. Lud. Lop. in suo Instruct. 1. par. cap. 94. in fin. Putat tamen præfata iura, & titulum de Euictio. in præsumpta mala fide, & culpa venditoris, se fundare. Sed fallitur. Non enim actio de euictione fundatur in bona, vel mala fide, seu culpa venditoris, sed in iure commutatiuæ iustitiæ, & in bona fide emptoris. Quid enim magis iuri, & rationi consonum, quàm vt contractus sint firmi? Et si fortasse ex aliquo euentu, siue causa, rescindantur; id fiat sine iniuria & damno innocentis. Cùm ergo quis emit bona fide rem aliquam; si posteà appareat esse alienam, & ob id ab eo euincatur: bona fides, ratio, æquitas, & iustitia commutatiua, postulãt vt emptor recuperet pretium solutum; nec non & omne interesse, si quod passus est ex tali emptione, & euictione rei emptæ; ac denique omne illud quod emptoris interest, non fuisse rem euictã, vt sic emptor innocens seruetur incolumis, vt probat tex. dict. l. Euicta. cuius verba sunt, *Euicta re ex empto, actio non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id quod interest, competit.* Idem probat l. Titius. 43. in fin. ff. de Actio. empt. Præterea actionem de euictione non fundari, nisi in bona fide emptoris, vel in stipulatione, si expressè cautum est de euictione, probat textus expressus in l. Si fundum. 27. C. de Euictio.

In Foro verò conscientiæ, an dictus vẽditor bonę fidei similiter teneatur emptori de euictione, & ipsum seruare indemnem; Doctores inter se discrepãt. Quidam enim vt Soto. lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 2. §. Quid autem. Ioa. Medina, & Ledesma, quos refert, & sequitur Rebel. de Obliga. Iust. 2. parte lib. 9. quæst. 18. nu. 11. & 12. Petrus etiam à Naua. post Mercado, quem allegat lib. 3. cap. 4. §. Vltimo. nu. 206. cum seq. tenent partem affirmatiuam, & consequenter nullam ponũt in hac specie differentiam inter vtrumque Forum, propter rationes supra allegatas, quę non solùm militant in Foro externo, sed etiam in Foro conscientiæ. præsertim cùm id exigere videatur iustitia commutatiua, vt scilicet emptor recuperet suum pretium, & omnes expensas in dicta emptione factas, in qua fuit damnificatus ratione rei à se euictæ; quandoquidem contractus fuit rescissus, nec potuit habere effectum. Alii verò, vt Naua.

Naua. in cap. 17. nu. 8. post Caiet. Siluester item verb. Restitutio. 3. quæst. 7. §. Tertium. & Bart. Medin. in Instruc. Confes. cap. 14. §. 3. in secunda regula, tenent contrarium, nempe in prædicto casu venditorem bonæ fidei ad nihil teneri, si eodem pretio quo emit rem, vendidit; quia nihil ampliùs, quã suum habet. Quòd si maiori vendiderit; solùm, ad illud plus, tenetur; quia eo, factus est locupletior. Allegat Naua. in confirmationem suę opinionis, l. In creditore, & l. Cum ea. ff. de Euictio. Sed non aptè, quia illa iura loquuntur de venditione facta per creditorem, iure pignoris. quo casu cessat euictio, vt dicit dict. l. Cum ea. *Cum ea* (inquit) *conditione pignus distrahitur: ne quid, euictione secuta, creditor præstet.* At in nostro casu, tenetur venditor de euictione, vt suprà probatum est in princip. Si ergo tenetur, & nedũ de iure ciuili, sed etiã de iure Canonico: (cùm actio de euictione per Ius Canonicum approbetur, vt in cap. fin. de Emptione.) quomodo potest verũ esse, quod Naua. & eius sequaces dicunt, ad nihil teneri in Foro conscientiæ? Ad hoc respondet Naua. nõ teneri ad aliquid in effectu, nisi tantùm ad cedendam actionem euictionis; quam habet aduersus suũ venditorem. Nam cũ hoc, satisfacit obligationi de euictione, ad quam tenetur; & sic cedendo liberabitur. Allegat dict. l. In creditore. Sed ibi liberatur; quia non tenebatur ex contractu, sed quia erat creditor habens pigneratitiam contrariam actionẽ, & eam cedere compellitur; quando quidẽ sine vllo sui dispendio id facere poterat, & de euictione non tenebatur aliàs. Secùs tamen esset, si ex contractu cum eo, per agẽtem de euictione, celebrato, vt dicit ibi gl. pro quo allegat, l. Non aduersus. C. Si cert. petã. At in nostro casu, tenetur ex contractu, & venditione per eum facta. ergo.

Quid igitur dicendum? Certè passus est dubius. Adeo vt quidam Iudex (cùm esset electus arbiter in quadam simili causa) nescierit alio modo rem hanc decidere, nisi diuidendo pretium inter emptorem, & vẽditorem, condemnando venditorem ad restitutionem medietatis pretii, vt testatur Lop. 1. par. cap. 94. ad fin.

Nihilominus tenenda est opinio Naua. facientis in hoc differentiam inter vtrunque Forum. Pro cuius opinionis confirmatione, allego tex. not. in l. Si ea res. 31. ff. de Actio. empt. vbi venditor, licèt aliàs teneatur ex empto rem tradere: si tamẽ per vim ab eo auferatur, sufficit ei cedere actionẽ, ratione rei competentem. Ad idem melior tex. in l. Eũ qui. 13. ff. de Peric. & commo. rei vendi. vbi idem permittitur, licèt venditor fuisset in culpa. Secundò, eandem opinionem confirmo per tex. sing. in l. Si is. 16. ff. Deposi. vbi depositarius, si rem apud alium deponat, non tenetur ad aliud, quàm ad cedendum actionem quam habet contra secundum depositarium. Nõ mirùm ergo si venditor bonę fidei (licèt aliàs teneatur de euictione) liberetur cedendo actionem contra suum auctorem. Tertiò, idem confirmatur argumento tex. celebris, in l. Quod sæpe. 35. §. Si res vendita. in fin. ff. de Contrahen. empt. vbi tex. primò tradit idem, quod dict. l. Si ea res. & dict. l. Eum qui. deinde dicit venditorem, si alienam rem scienter vendiderit, & ea, ante traditionem, furto perierit, non liberari cedendo actionem, quia nullam habet rationẽ dominii, quam cedere possit vindicationẽ; nec condictionem, & ideò condemnandũ; quia si suam rem vendidisset, potuisset eas actiones ad emptorem transferre. Probat ergo textus, si venditor haberet actionem, quam in emptorem transferre posset, sufficere eam cedere. Quartò, facit pro hac opinione, ratio quam tradit Lop. vbi sup. nempe neminem, citra culpam, ad restitutionem esse damnandum; quando reuerà alienum nõ retinet. Per quam rationem dicit, opinionem Naua. tamquam magis iuridicam, esse tenendam. Saluat tamen opinionem Soti in tribus casibus, scilicet quando primus emptor fuit in aliqua culpa; vel se obligauit expressè de euictione, vel esset frustanea cessio euictionis. Quibus contingentibus casibus, dicit opinionem Soti esse tutiorem & tenendam. Ego verò tertium casum non approbo, si per frustraneam cessionem intelligit quando primus auctor qui rem vendiderat venditori, esset pauper, vel non appareret: quia erat fur, & fugerat; quia, hoc non obstante, sufficit venditori in Foro conscientiæ cedere

dere actionem quam habet; quia in ea fuit factus ex re primò empta locupletior, & ad nihil ampliùs tenetur, cùm nihil aliud habeat alienum, quod restituere teneatur.

Quid autem, si venditor rem euictam dono habuisset? tunc aliter dicendum esset. Ratio est; quia in eo casu; nō habet vēditor actionem quam cedere possit, vt patet in l. 2. C. de Euictio. & tenet Soto sup. col. 3. ante. §. De illo autem.

SVMMARIVM.

1 *EMENS ignoranter equum, vel seruū vitiosum, vel morbosum, habet sex mēses ad Redhibitoriā, & annum ad Aestimatoriam quanti minoris. In Foro verò conscientiæ, quandocumque.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 EMENS equum, vel seruum vitiosum, vel morbosum (ignoranter) quod si sciuisset, nullo modo ipsū emisset; habet in Foro iudiciali sex menses vtiles, à die scientiæ, ad rescindendam emptionē per actionem Redhibitoriam: & annum ad Aestimatoriam quanti minoris, l. Cùm proponas. iuncta ibi gl. C. de Aedilit. actio. l. Sciendum. §. fin. & l. Si tamen. 48. §. 2. ff. eod. & vtrobique communiter DD. Quod procedit, siue venditor fuerit bonæ fidei, siue malæ fidei, vt docet Paul. de Cast. in l. Sequitur. §. Si viam. nu. 6. ff. de Vsu capio. Panor. & Felin. in c. fin. de Præscri. Balb. de Præscrip. 2. p. tertiæ partis prin. q. 13. Cremens. Sing. 164. Matthesil. Sing. 23. estque communis opinio secundùm Viui. opin. 9. quæ habetur 1. tom Cōmun. opin. lib. 4. tit. 5. num. 45.

In Foro verò conscientiæ, semper manet obligatus venditor ad rem recuperandam, vel minuendum de pretio, quantò minus valuerit, ob vitium vel morbum præfatum, secundùm D. Thom. 2. 2. quæst. 77. artic. 3. & ibi Caiet. Maior. in 4. dist. 15. quæst. 40. art. 3. Silu. verb. Emptio. quæst. 19. etiam si in ipsa venditione interuenerit proxeneta, siue corretor publicus, & diceret ipsum vendere cum tali, & tali vitio, & morbo, nominando quamplures, & inter eos, illū de quo agimus. Est enim hæc cautela dolosa, & captiosa. Nam sciens vēditor vitiū, tenetur illud specificè notificare emptori. aliàs etiam in Foro iudiciali, si intra tēpus debitum petatur, compelletur ad recuperandum animal, seu seruum venditum, & ad restitutionem pretii, vt iam habui in facto Barchinonæ, & obtinui. & in terminis consuluit Corne. Consi. 81. vol. 3. & docet S. Bernardinus sermone 33. art. 2. sub cap. 7. Specula. tit. de Empt. & vendi. §. de Rescind. vendi. Ias. post Ang. & Pau. in l. Pacisci. ante fin. ff. de Pact. Port. in §. Suspectus. num. 8. Inst. de Suspect. tut. Alex. Cons. 14. in fi. & ibi Nata. in Additione, & Cons. 95. vol. 5.

EXCOMMVNICATIO.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS, & denunciatus, non potest communicare in Foro exteriori, nisi probet, duobus saltem testibus, se esse absolutum.*

2 *In Foro verò conscientiæ, sufficit vt ipse hoc dicat.*

3 *Absoluto à Confessario virtute Bullæ Cruciatæ, quo modo credatur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

SEMEL excommunicatus, & denunciatus, debet ab omnibus vitari in Foro exteriori, donec probet, duobus saltem testibus,se esse absolutum. cap. Sicut. 39. de Sentent. excommunicat.

At in Foro conscientiæ, vt quis possit cum excommunicato communicare,etiam in Diuinis; sufficit vt ipsemet dicat se iam esse absolutum, per glossam celebrem in Clement. 1. verb. Non habita. de Priuil. quam valde ibi commendat Rauen. vbi Card. quæst. 15. eam sequitur, & dicit singularem Nauar. in cap. Placuit. num. 153. de Pœnit. dist. 6. & Consil. 1. num. 5. de Cōstitut. ad hoc, quòd in Foro conscientiæ, statur dicto pœnitentis. vide similem glossam.in cap. penult. verb. Electio. de Re iud. lib. 6. & in cap. Significasti. 1. & 2. de Homicid. Idem docet Host. & Abb. in cap. Cū illorum. num. 15. de Sentent. excommuni. & in cap. Sicut. num. 4. eodem tit. Ratio est, quia non est verisimile, quem esse immemorem suæ salutis, cap. Sancimus. 1. quæst. 7. Et licèt prædictę glossæ loquantur de Sacramento pœnitentiæ: idem est dicendum extra ipsum, cùm non simus in contradictorio iudicio, nec sit in præiudiciū alicuius; cū in dicto casu, principaliter agatur de interesse solius absoluti. Non ergo mirùm si solo ipsius dicto credatur, etiā extra Sacramentum pœnitentiæ; & ita vidi practicari. Et licèt is, ad cuius instantiam fuit quis denūciatus, possit aliquod interesse prętendere: attamen ego non teneor quærere, & examinare, an verè sit absolutus, nec ne. sed sufficit vt ipsemet excōmunicatus id dicat, de cuius interesse principaliter agitur.

3 An autem absolutus, satisfacta parte, per Confessarium virtute Bullæ Cruciatæ electum, possit, & sufficiat probare suam absolutionem, per testimonium solius Confessarii, & fidem in scriptis ab eo obtentam: quidam tenent quòd sic. Ita Calder. Consil. 2. de Testib. pro quo est optima glossa finalis in capit. In præsentia. de Testib. quatenus dicit sufficere mulieri, vt possit cum alio cōtrahere, esse certificatā de morte sui viri, scilicet per testimoniū magistri militū, vel alicuius cuiuscumque, asserentis fuisse mortuū in bello, vel alibi; quia in dicto casu, solùm agitur de interesse vxoris, vt docet ibi Felin. num. 22. post Innoc. & optimè Henriq. de Indulgent. cap. 13. §. 2. in fine, in glossa V. vbi consulit vt curet excommunicatus à Confessario se absolui coram Notario, vel testibus, vt sic euitetur scandalum, & periculum, ex Angelo, & Silu. verb. Excommunicatio. 5. num. 26. & Nauar. cap. 27. numero 43. & 272. ad finem. quę est optima cautela, vt sic securiùs possit probare in Foro exteriori suam absolutionem, quando publicè fuit excommunicatus. Idem docet Henriq. de Excommunic. cap. 29. §. 5.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS non denunciatus, non repellitur à iudicio contentioso.*
2 *Benè tamen à Foro pœnitentiali.*
3 *Et etiam à contentioso, si pars excipiat.*
4 *Excommunicatus communicans, quod peccatum incurrat.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 EXcommunicatus non denunciatus, non repellitur à iudicio contentioso, cùm non teneatur vitari, per Extrauag. Ad euitanda scandala, de qua per Nauar. cap. 27. num. 35.

2 Benè tamen repellitur à iudicio pœnitentiali, quia aliàs sacrilegium committit qui sciens se excommunicatum, & non valens absolui à Confessario, accedit ad Sacramentum Pœnitentiæ, vt docet Nauar. cap. 9. num. 3.

Sed obstat primo dicto, nempe prædictā Extarua-

Extrauagantem nihil prodesse excommunicato. vnde perinde tenetur nunc se abstinere, sicut ante ipsam latam, vt docent communiter Doctores, & notat Nauar.dicto cap.27.nu.35. vers. Nota secundò. At ante dictam Extrauagantem,de iure communi,repellebatur;vt in cap. Intelleximus. de Iud. ergo, & nunc potest repelli.

Respondetur verum esse prædictam Extrauagantem nihil prodesse excommunicato; & ideò teneri in conscientia se abstinere à communione Fidelium, & consequenter à iudicio contentioso. Si tamen se
3 non abstineat, puto vltra peccatum quod incurrit, posse excipi contra ipsum; & repelli à iudicio, sicut ante dictam Extrauagantem: non tamen teneri partem alteram ipsum repellere. Et in hoc stat, & consistit differentia inter vtrumque Forum, scilicet in Foro contentioso posse admitti per dictam Extrauag.si pars conuenta per ipsum, nolit excipere contra eum: in Foro verò pœnitentiali, teneri Cõfessarium illum repellere, ne ambo incidant in sacrilegium.

4 Et obserua solùm in tribus casibus peccare mortaliter excommunicatum non se abstinendo à communione. Primò, cùm communicat in sacramentis. Secundò, vel in Diuinis, assistendo Officiis diuinis. Tertiò, vel communicando cum aliis per contemptum. Adde not.per Sil. verb.Excommunicatio.3.§.5. & infrà Diff.9.num.5.

SVMMARIVM.

1 *EXcommunicatus minore, potest conferre Sacramenta, quando conferendo non recipit.*

2 *In Foro verò conscientiæ, non potest absque peccato, saltem veniali ea conferre, etiam si ea conferendo non recipiat.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 EXcommunicatus minore excommunicatione, vt quia communicauit cum excommunicato maióre excõmuncatione, & denũciato; nõ peccat quoàd Ecclesiam cõferendo Sacramenta, quando conferendo non recipit; quia non à collatione, sed à participatione tantùm Sacramentorum est remotus, iuxta cap. A nobis.de Except. & cap.Si celebrat. de Cleric.excommunic.ministr. secùs quãdo conferendo reciperet; vt in celebrante Missam ad communicandum alios, vel in Episcopo missante ad celebrandum Ordines.Hi enim peccant, nõ ex parte qua dãt, sed quia sumunt.Ita singulariter Naua.cap. 27.nu.24.& 249.in fin. sic limitans,& intelligens dictum cap.Si celebrat. vers. Peccat autem. vt scilicet intelligatur de conferente, qui vt conferat, debet etiam recipere, vt in exemplis suprà relatis. secùs in conferente tantùm.

2 At quoàd Deum,& Forum interius,peccat tantùm propter temeritatem,& irreuerentiam. Eò enim ipsò quòd ad Sacramenta suscipienda accedere nequit, venialem quamdam irreuerentiam eisdem Sacramẽtis,ea cõferẽdo,irrogat, vt inquit notabiliter Sot.in 4.dist.22.quęst.2.art.3.post prin. pro quo facit tex.in c. Ministri altaris. dist. 81.vbi prohibetur Presbyteris, & Diaconis suas,aliàs, vxores cõtingẽtibus,ne recipiant interim Sacramenta, nec ea illis ministrent,nec quoquo modo ad aliquod ministerium intra Ecclesiam accedant, tamquam peccatores,& indigni,vt talia contingant,& exerceant. Idem quod Sot. suprà, docent Anchar.& Marian.in dict.c.Si celebrat. nu.5.& Couar. in cap. Alma mater. 1. part.§.8.nu.2.& Ledes.in secundã 4. quęst. 25.art.2.& ita tene, licèt Doctor Sahagun magister meus Salmanticæ in tractatu de Excõmunicatione,tenuerit nedum venialiter, sed etiam mortaliter peccare excommunicatum minore, administrando aliis Sacramenta, quamuis ea ipse non recipiat.

SVMMARIVM.

1 *EXcommunicatus occultus, si impetret rescriptum aliquod, an valeat in vtroqe Foro.*

R 2   2 In

2 *In iis quæ non geruntur ratione publici officii, non est differentia inter excommunicatum publicum, & occultum.*

3 *Dispositio cap. 1. de Rescript. lib. 6. ampliatur ad alia rescripta impetrata à Regibus, & Principibus secularibus, & etiam ab inferioribus Papa.*

4 *Excommunicatus insordescēs per annum, non gaudet absolutione quæ solet apponi in rescriptis à Sede Apost. impetratis.*

DIFFERENTIA QVARTA

1 Excommunicatus occultus, impetrans rescriptum aliquod, validè impetrat in Foro conscientiæ, secundùm Nauar. Consil. 28. nu. 8. & 9. de Sentent. excommunicat. sequutū Archid. in cap. 1. de Rescript. lib. 6. tenentem dicto cap. 1. non comprehendi excōmunicatum occultum. Contra quem tenet communis, vt testatur idem Naua. ibidem, sed limitat prædictam communem, vt non procedat quoàd Forum animæ. & sic vult dictum cap. 1. solùm habere locum in Foro exteriori, quoàd excommunicatum occultum; & in vtroque Foro, quoàd excommunicatum publicum.

Sed certè opinio Archid. etiam cum restrictione Nauar. stare non potest; & contra eam tenet Siluest. verb. Rescriptum. nu. 2. in fine, post Direct. & Suarez 5. tom. Disput. 17. Sect. 1. num. 4. vbi dicit in vtroque Foro nullum esse tale rescriptum. Et ideò quantumuis excommunicatus occultus sit: tenebitur in conscientia non vti tali rescripto, prout notauit in terminis Silu. vbi sup. ex Direct. Nam licèt prædictum cap. 1. pœnale sit; hoc nihil refert, secundùm Suarez; quia in his effectibus priuatiuis, & præsertim in hoc qui pendet à voluntate Principis, & ad censuram pertinet, quæ secum affert executionem, si effectus simpliciter ipso iure imponatur, statim committitur, seu irritat, & anullat, prout ibi verba sunt perspicua, & notat ibi glossa communiter recepta, quam commendat ibi Peruf. num. 4. & Socin. Conf. 76. vol. 1. Et mirandum est, ob dictam precipuè rationem pœnalitatis, adhæsisse Nauar. præcitatæ opinioni; cùm ipse in Manuali cap. 23. num. 67. teneat legem pœnalem ipso iure imponentem pœnam, licèt aliàs non obliget in conscientia, nec in dictam pœnā quis incurrat ante Iudicis declarationem; fallere tamen in sententia excommunicationis, & aliis censuris, vt est communis opinio, teste domino meo Rojas in Epithome succesion. cap. 20. num. 147. & 150. & Couar. 2. de Testam. cap. 6. §. 8. nu. 16. in fine, vers. Nonò. & Rodriguez in Summa 1. parte cap. 195. num. 2.

2 Et pro hac opinione contra Nauar. facit dictum illud celebre, & communiter receptum Innoc. in cap. Cùm dilectus. num. 5. de Consuet. vbi ponit notab. regul. nimirùm in his quæ non geruntur ratione publici officii, sed respiciunt proprium commodum excommunicati, non esse differētiam inter excommunicatum publicum, & occultum. Quod Dictum commendat Abb. in cap. Ad probandum. num. 13. de Re iud. vbi Fel. col. 1. dicit esse theoricam auream, & in cap. Rodulphus. num. 13. dicit hoc Dictum esse singularissimum. Vide ad idē eumdem Felin. in cap. Sicut. numero 3. de Re iud. & Abb. in cap. Exceptionem. num. 27. de Except. & Dec. in cap. Post cessionem. num. 20. de Probation. sequitur Pet. Barbos. in l. Diuortio. in princip. num. 48. ff. Solu. matri. Adde notata verb. Nullitas. Diff. 5.

3 Et licèt prædicta differentia hodie nullius videatur effectus, & considerationis, (cū in omnibus rescriptis à Sede Apostolica impetratis ponatur clausula illa, Absoluentes. N. ad effectū harum literarum, vt aduertit Suarez vbi suprà, numero 2. & meliùs Nauar. dicto. Consil. 28. numero 5. addens licèt non poneretur dicta, clausula, esse tamen intelligendam, aut certè reformari posse literas cum illa inserta, secundùm Reb. quem ibi allegat, & de dict. clausula vide notata verbo Absolutio. Diff. 2. num. 5.) nihilominùs est magni effectus ad alia rescripta impetrata per eosdem occultos excōmunicatos ab Imperatore, Regibus, & Principib. quæ secūdùm eumdem Naua. vbi sup. n. 2. & 6. & Suar. dicta Sect. 1. num.

num.3. sunt etiam nulla, per dict.cap.1. licét ipse in partem contrariam magis inclinet, sed nihil definire voluit.

Ad alia verò Rescripta Inferiorũ Ecclesiasticorum non putãt extendi debere prædictum cap. 1. Cùm sit pœnale, & sic restringẽdum, vt scilicet nõ loquatur, nisi de Rescriptis à Sede Apostolica impetratis. Quod libenter admitterem, nisi obstaret Dictum illud Inno.de quo supra nu.4.

Et pro conclusione principali dicti cap. 1. & ornatu illius tex. vltra Lap. Domin. & Perus. ibi num.3. vide Calder. Consil. 4. de Rescript. Fel. in cap. Cùm illorum. num. 2. de Senten. excommunicat. Dec. in Rub. de Rescript. num.1. ad fin. Rota antiqua 220. glossa in cap. Prudentiam. §. Sexta.de Offic. delegat. & in cap. Cùm bonæ.de Aetate, & quali. Et pro eius ampliatione vide Calder. Consil.12. sub titul. de Regul. Ioan. And. ad Specul. in tit. de Rescript. præsent. col. pen. Palat. Rub. in Repetit. capit. Per vestras. de Donation. inter vir. & vxor. §. 2. nu.9. & 10. Felin. latissimè in cap. final. de Exception. vbi ponit tres Ampliationes, & sex Limitationes, & latiùs Domin. dict. cap.1. vbi ponit 19. Limitationes, quas trãscribit Mõtal. in l.4. tit.10. de las Deten. lib.2. Fori. in glo. verb. Demandar. vide etiam Feli. in c. Nonnulli. §. Sunt & alii. nu.49. de Rescript. & in cap. Dilectus filius. col. fin. & ibi Imol. n.1. eod. tit. Abb. & eius Additionat. in cap. Veritatis. in fine, de Dolo, & contu.

4 Vltimò adde ad dictũ cap.1. & ad absolutionem, quæ de stylo curię apponitur in omnibus Rescriptis à Papa impetratis, ad effectũ valoris eorum, nempe, si excommunicatus impetrans, est insordescens per annum, talem non frui prædicta absolutione generali. Ita post Rebuf. in Praxi in form. & delarat. nouæ prouis. num. 10. annotauit Nauar. in capit. Ita quorumdam. de Iudæis. Notab.11. in glos. vlt. n. 14. refert, & sequitur Suar. vbi supra nu.10. Et consequenter, si talis impetret dispensationem ad cõtrahendum in gradu prohibito, vel legitimetur, vel suppleat ætatem, vel quid aliud, & eius virtute faciat aliquem contractum dependentem substãtialiter ab illo rescripto, contractus erit etiam nullus, licèt tempore illius iam esset absolutus. Ita singulariter Feli. in cap. Cùm illorum de Sentent. excõ. & in cap. fin. de Rescript. quem defendit Suar. dicto tom.5. Disp.15. Sect.8. nu.9. cõtra Couar. in 4. par.2. cap.6, in princip. num. 3. & Ludou. Gom. ab eo relatum. quod retine mẽte perpetuò. poterit enim tibi esse in practica valde vtile, & honorificum. Et est singularis limitatio ad cap. Felicis. de Pœnis. lib.6.

SVMMARIVM.

1 *EXcommunicatus non potest in Iudicio petere debitum. secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EXcommunicatus in Foro iudiciali, & cõtentioso, non potest petere sibi debitũ, cap. Intelleximus. de Iud.

In Foro tamen interiori, id est, in consciẽtia, & absque peccato, bene potest ipsum petere priuatim, & ad partem, vt docet Caiet. verbo Excommunicatio. in cap. De his quæ excommunicato illicita sunt. in fine, quem sequitur Suar. 5. tom. de Censur. Disputatione.15. Sect.8. num.3. pag.299.

SVMMARIVM.

1 *EXcõmunicatio Papę excusat in Foro exteriori infra duos menses à die publicationis, nõ tamẽ post. Bene tamẽ in Foro interiori.*

2 *Statuta Ordinariorum quomodo ligent ignorantes.*

DIFFERENTIA SEXTA.

EXcommunicatio lata in Extrauagantibus, seu Motibus Propriis, qui quotidie in curia

curia eduntur, ac publicātur in campo Floræ, & aliis locis publicis, solùm excusat infra duos menses à dicta publicatione, Romæ facta, neque admittitur ignorantia vltra dictum tempus in Foro exteriori; & ita post duos menses incipit ligare omnis noua constitutio cum sua pœna, si est iuris noui promulgatoria, non veteris iuris declaratoria. Ita glossa final.in Data lib.6. Iaf. in l. In eum. num. 8. ff. de In ius vocand. Nauar. latissimè, Consil.1.de Constitutiō. in 4.quęst. à num.15.

At in Foro interiori, excusat semper ignorantem, secundùm eūdem Nauar.cap. 27.nu.16.& Consil. 54.nu.3. vers.Quintò. de Senten.excommunicat.

2 Quod cōfirmatur ex cap.2.de Cōstitutio. lib.6. vbi statuta Ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes, nec incurritur excommunicatio in eis lata;etiam si sint super actibus alioquin prohibitis, & illicitis; vt commune, & practicandum dicit Felin. in cap. à nobis 1. de Sentent.Excommunic. num.1.Nauar.cap.27.num.16. & Iul.Clar. quæst.85.n.1.conta Victor. de Excommunicatione.nu 8.vbi dicit contrariam rutiorem, & vsu Ecclesiæ receptam; quam latè defendit Couar. in cap. Alma mater. 1.par. §.10.num.8.cum sequentibus, de Senten. excommunic.lib.6. Sed aduerte non loqui Victoriam de ignorātia facti, sed de ignorantia iuris.

SVMMARIVM.

1 *NON defendens Clericum percussum, non est excommunicatus in Foro interiori, si absque dolo malo & consensu id omittat. Secùs in Foro exteriori, si est minister Iustitiæ.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 VIDENS percuti Clericum, & omittens eum defendere absque dolo malo, & consensu, non est excommunicatus in Foro interiori, licèt sit minister Iustitiæ, qui ad id, non solùm lege charitatis, sed etiam lege iustitiæ tenetur, secundùm Naua.cap.24.nu.20. ad finem.

At in Foro exteriori excommunicatus est, si est minister Iustitiæ, cap. Quantæ. de Senten.excommunicat. Abb. ibid. num. 7. Nauar.d.cap.24.num.26.ad fin.& in c. Nō inferenda.nu.18.& 29.23.quæst.3.& Additionator ad Iul.Clar. quęst.73. lite. C.Quia præsumitur id dolo malo fecisse;& non ex negligentia, secundùm eosdem Doctores.

Quoàd peccatum verò nulla est differentia inter obligatos ex sola lege charitatis, & obligatos ex lege etiam iustitiæ, vt docet idem Nauar. capite 24. num. 20. & probatur in cap. Dilecto. vers. Et quidem. de Senten.Excommunicat.in 6.Conferunt ad hic dicta quæ habes sub verb. Defensio. Differentia 2.

SVMMARIVM.

1 *DEMENS vnam literam, vel apicem ex literis Papæ, est excommunicatus quoàd Forum exterius. Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 FALSIFICANS literas Papæ, est excommunicatus quoàd Forum exterius, licèt solùm vnam literam, aut vnum apicem, qui non mutaret illarum sententiam, demeret. capit. Dura. de Crimine. falsi. cum ibi notatis.

At in Foro animæ, non est excomunicatus; vt post Gerso. docet Nauar. capite 17. numero 169.& Rodriguez verbo Falsarios. capite.118. num.4.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *EXcommunicatus iniustè, idest, sine causa, vel ex iniqua, vel falsa causa; est verè excommunicatus quoàd Ecclesiam, & Forū exterius. Non verò quoàd Deum. Ponuntur latè fundamenta pro vtraque parte.*

2 *Excommunicatus iniustè, scilicet ex defectu rectitudinis animi, vel formæ accidentalis; verè est excommunicatus quoàd vtrūque Forum.*

3 *Excommunicatus iniustè ex falsa, vel nulla causa, seu iniqua; tenetur in conscientia seruare excommunicationem, & se abstinere à diuinis, & communione Fidelium: non solùm in publico, sed etiam in secreto. Licèt multi contra.*

4 *Differentia inter excommunicationem iniustam, & nullam.*

5 *Excōmunicatio habet executionē paratā.*

6 *Diuersimodè operatur excommunicatio quoàd Ecclesiam; & quoàd Deum. vbi ponuntur effectus vtriusque Fori.*

7 *Intellectus ad cap. Cui est illata. 11. q. 3.*

8 *Excommunicari quis potest, etiam sine peccato mortali præcedente.*

9 *Excommunicatus iniustè, si celebret; an incurrat irregularitatem.*

10 *Excommunicato iniustè, si conferatur Beneficium, an teneat collatio.*

11 *Excommunicatus iniustè, si celebret extra diœcesim in occulto, poterit puniri à suo Iudice.*

DIFFERENTIA NONA.

1 EXcommunicatus iniustè, putà, innocens sine vlla causa, vel ex causa iniqua, vel falsa; vt quia non cōparuit tali die, & præcisè fuit impeditus, vt in cap. Venerabilibus. §. Porrò. vers. Idem est. iuncta ibi glossa, verb. Impedimento (quæ ponit multa exempla) de Sentent. excommunicat. lib. 6. vel quia non cohabitat cum secunda vxore, quam duxit publicè; cùm tamen duxerit aliam primò clandestinè ante Concilium, de quo per Gabr. in 4. dist. 18. quæst. 2. & dist. 19. quæst. 2. vel quia non vult reddere debitum vxori putatiuæ, quæ aliàs est consanguinea, vt in cap. Inquisitionis. de Sentent. excommunicat. vel quia iudex iubeat rem impossibilem, v. g. à paupere solui statim debitum; vel quia nō dat alteri suum librū, de quo per Sanct. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 73. §. 1. ad fin. & Silu. verb. Excommunicatio. 2. num. 8. vers. Dico quinto. vel sine vlla monitione, de quo in cap. Si Episcopus. 1. 11. quæst. 3. & cap. Illud. de Cler. excommunicat. vel ob furtum commissum; cùm tamen illud ipse non fecerit, de quo per Sanct. Anton. vbi suprà. vel denunciet, & reuelet talem rem Francisci, nec eam possit detinere animo compensandi, de quo per Silu. vbi suprà vers. Sed restare potest dubium. vel similia, copiosè tradita ab Henriq. de Excommunicat. cap. 15. §. 1. vbi alios citat. In his, & similibus casibus excommunicatus, verè est excommunicatus, quoàd Ecclesiam, & Forum exterius, indiget què absolutione. aliàs si ingerat se diuinis, & communioni Fidelium, incidet in pœnas, excommunicationem in prædicto Foro consequentes.

Quoàd Deum verò, & Forum interius, non est excommunicatus. pro vt etiam notauimus sub verb. Sententia. Differentia 3. nu. 2. Hæc Differentia, quia est notabilis, & multum practicabilis, ideò eam copiosè, & à fundamentis examinare, ac probare operepretium duxi.

In primis pro ea probanda adducitur textus, in dicto cap. Venerabilibus. §. Porro. vers. Idem est. vbi quidam fuit citatus præfixo sibi termino: & quia in itinere captus, vel valetudine, aut vi fluminū impeditus, non comparuit; fuit excommunicatus ob præsumptam contumaciam. nihilominus dicitur ibi, vt si sit ligatus, conqueratur coram Archiepiscopo, & petat absolui, & quòd debet prædicta absolutio præstari, non obstante contradictione alterius partis, propter expensas factas, &c. Ecce quomodo excommunicatus ex falsa causa, dicitur ligatus, & absoluitur. Ergo tenuit excommunicatio. Et ita per illum tex. tenet D. Anto.

D. Anton. suprà post D. Tho. Rayn. Innoc. & Bern. quos ibidem citat, & Ioan. Faber. in §. Semel. num. 5. Inst. Quibus ex caus. manum. Sed parum vrget ille tex. quia loquitur de absolutione ad cautelam, quando excommunicatio dicitur nulla; vt ex dicto cap. in fin. docent Abb. & Fel. col. 3. in cap. 2. de Testib. cogend. Vel veriùs, dicitur ibi ligatus, & absoluitur ante cognitionem impedimenti, propter præsumptã contumaciam; & sic reputatur excommunicatus, dum ignoratur iniustitia: & ideò absoluitur ab ea, ad cautelam. Vnde non probatur ibi excommunicatum, fuisse verè excommunicatum.

Secundò videtur probare eamdem prædictam conclusionem idem tex. in §. Sanè. vers. Si vero. vbi dicitur, vbi constat de iniustitia excommunicationis, non esse remittendum excommunicatum ad excommunicatorem, sed absoluendum esse à Superiore, qui cognoscit de dicta iniustitia. Sed nec ille tex. vrget, quia non constat an iniustitia fuerit ex falsa causa, an ex defectu rectitudinis animi, vel formæ accidẽtalis. Nam nos nõ loquimur de hac secũda
2 iniustitia, quippe illa verè operatur quoàd vtrumque Forum omnes effectus excommunicationis, secundùm omnes, vt per Nauar. cap. 27. num. 3. Caiet. 2. 2. quæst. 70. art. 4. Sot. lib. 5. de Iustit. quæst. 7. art. 4. ad fin. & latiùs in 4. dist. 22. quæst. 1 art. 3. & de Secret. memb. 3. quęst. 7. & Couar. in c. Alma mater. 1. part. §. 7. num. 7. vers. Quarta Conclusio, & vers. Illud tamen.

Tertiò adducitur textus, in cap. Sacro. de Sentent. excommunicat. vbi habetur, iniustè excommunicatum, puta, quia absque manifesta, & rationabili causa iudex eum excommunicauit; si appellet, vel conqueratur coram Iudice appellationis, remittẽdum esse ad excommunicatorem, vt intra certum tempus eum absoluat: alioquin ipse Iudex appellationis ipsum absoluit, recepta ab eo sufficienti cautione &c. Sed nec hic textus vrget, quia non constat de qua iniustitia loquatur.

Quartò adducitur textus, in cap. Per tuas. §. Verùm. de Sentent. excommunicat. vbi dicitur, cùm quis conqueritur, se iniustè, nõ tamẽ nulliter, fuisse excõmunicatũ, non debere audiri, nisi priùs absoluatur; ne sententiam excommunicationis contemnere videatur, & per hoc, ampliùs ex suo contemptu ligetur. qui textus satis probat nostram differentiam: cùm in vers. præcedenti, ante dictum. §. Verùm. ponat Pontifex modum seruandum in admissione eius, qui proponit se nulliter excõmunicatum. Et posteà addit in dicto, §. Verùm. in aliis excõmunicationibus, siue iustis, siue iniustis quomodocũque (vt exponit ibi glossa) non esse admittendum, nisi priùs absoluatur. Ergo erat ligatus. intellige quoàd Ecclesiam, & Forum exterius. nam statim addit. *Aliàs etiam ligaretur quoàd Deum.* Vnde probat ille textus, iniustè excommunicatum, quomodocumque sit iniustitia, (& sic comprehendit illum qui ex falsa causa) esse excommunicatum, & indigere absolutione quoàd Forum exterius: non tamen esse excommunicatum quoàd Deũ, & Forum interius.

Nec dicas ibi etiam absolui ante cognitam iniustitiam. Fateor; attamen textus supponit, etiam si ita sit, nempe, & si quis sit excommunicatus ex falsa causa, vel quomodocumque, indigere absolutione; & sic nõ obstat esse absolutum ante cognitionem iniustitiæ, cùm disponat tex. etiam si ita sit. Idem probat tex. notabilis, in cap. Ab excommunicato de Rescript. vbi excõmunicatus sine vlla monitione (secundùm Abb. ibi Notab. 1.) etiã cognita dicta iniustitia, mandatur absolui. Ad idem est textus egregius in cap. Si Episcopus. in 1. 11. quæst. 3. quem ad hoc not. Nauar. Consil. 4. nu. 2. de Sentent. excommunicatio. Idem probat tex. singul. in cap. Illud. de Cler. excommunicat. ministr. vbi, sine vlla monitione fuit quidam Episcopus excommunicatus à quodam delegato, eò quòd propria authoritate dimiserat suam Ecclesiam, & se intruserat in aliam. Et quia sciẽs dictam excommunicationem (licèt per famam tantùm) celebrauit publicè, & non se abstinuit à diuinis; incurrit irregularitatem, non obstante, quòd id fecerat putans ignoranter illam excommunicationem nõ tenere, quia erat lata à delegato sine monitione vlla. Nec obstat ibi factum, pro quo fuit lata excõmunicatio, esse notoriũ.

Nam

Nam etiã in facto notorio,requiritur monitio,quoàd excommunicationem ferendam, vt post alios resoluit Abb.in cap. Cũ sit Romana.num. 30. 32. & 33. de Appellation. Et nota prædictam iniustitiam, scilicet excommunicare quem sine vlla monitione,esse adeò grauem, vt multi teneãt reddere nullam ipsam excommunicationẽ. Sed veritas est in contrarium, vt optimè probat Nauar. Consil.4. de Sentent.excõmunicat. per totum. Nam licèt quis tunc excommunicetur sine contumacia, & sic sine causa: tamen excommunicatio lata sine causa,valet, & tenet, vt probant prædicta iura, quæ sunt ad hæc singularia,& mẽte retinenda; maximè quia nedum in eis absoluitur taliter excommunicatus, post cõstitam in iudicio iniustitiam excommunicationis adeò grauem: sed etiam si celebrauit ante absolutionem, fit irregularis. Nota ergo prædicta iura pro quinto fundamento nostrę differentiæ.

Sextò allegatur pro ista opinione textus ille famosus, & singularis in dicto cap. Inquisitioni.de Sentent. excommunicat. in vers. In primo casu. vbi mulier coniugata sciens certò (sed occultè, & sine testibus) impedimentum consanguinitatis viri sui putatiui,& ob id, nolens reddere debitum: si excommunicetur,quia non vult reddere; & sic iniustè, & ex causa iniqua, vel sine causa rationabili: nihilominùs valet excõmunicatio, & debet eam patienter sustinere, vt dicit ibi textus. & consequenter debere se abstinere tã à diuinis, quàm à cõmunione Fidelium, docet latè Couar.in 4. part.2. cap.7.§.2.num.7.& dicit communẽ Nauar.cap. 16.num.39. Sed ille textus nõ vrget,nec facit multum pro nostra conclusione, quia ibi propter ignorantiam iniustitiæ, & præsumptam contumaciam excommunicatione astringitur, & debet illã seruare, quia non potest probare suam iustitiam, scilicet non rectè fuisse excõmunicatam. Nã etiam si nulliter quis excommunicetur: si tamen non potest probare nullitatem, tenetur se abstinere, licèt solùm in publico.

Septimò allegatur pro eadem opinione textus, in cap.Cùm contingat. vers. In eo verò.de Officio Delegat.vbi habetur eadẽ distinctio, quam habet dictum cap. Per tuas. §. Verùm. de quo suprà egimus in quarto fundamento, sed mutatis quibusdã, nec ita clarè. Dicit enim dũtaxat cùm quis se asserit iniustè excommunicatum,vix,vel numquam esse eius, antequam absolutus fuerit, probationem admittendam, nisi cũ dicit esse nullam. Sed cùm agat ille textus de absolutione danda ante cognitionem iniustitiæ, parum facit pro nobis. Et idem est dicendum de cap. Ad reprimendam de Offic. Ordin.

Octauo allegatur textus ille insignis in cap.1.11.quæst.3.*Sententia* (inquit textus) *siuè iusta, siuè iniusta, timenda est*. Si timenda est iniusta. ergo ligat; alioquin non esset cur timenda veniret.

Nonò allegatur glossa verb. Spoliandi in cap.Postulastis. de Cleric. excommunicat. ministr.quæ dicit Clericum iniustè excommunicatum, si celebret, debere Beneficiis suis priuari tamquam irregularem. Quam glossam, post Abb. ibi, num. 2. sequuntur plures quos refert, & sequitur Couar. in dicto cap. Alma mater. 1. part. §.7.num.7. vers. Quarta conclusio, & idem tenet Palud. in 4.dist.18.quæst. 1.art. 3. conclus. 1. Sot. in 4.dist. 22.quæst.1.art.3.vers.Secundo modo. Victor.de Excommunicat. nu. 336. Borgas. de Irregul.6.part.tit.de Cleric. excommunic. num. 16. Alph. Aluis Guerrero in Thesaur. Christ. Relig. c. 29. Mandos.de Comissione.forma 2. vers. Ecclesiasticis.Salzedo ad pract.Bernar. Diaz. cap.126. litera A. Henriq.latè de Excommunicat. cap.15.§. 4. & de Indulgent. cap. 13. §. 2. litera X. dicit communem Fel. in dicto cap. 2. de Testibus cogend.in glossa final.& in cap.Rodulphus.num.43.de Rescript. Henriq. Bottheus. de Synod.2.part. à num.74.& Rip.de Peste.3.part.secundæ partis,num.30.Vide etiam glossam 1. post medium. in cap.Ex parte.de Offic. Ordin. & glossam marginalẽ ad glossam penult. in cap.Quod super.de Fide instr. quę tenẽt cõclusionem nostram principalem. Idem, glossa in fine casus positionis. in cap. Si is qui.§. Cùm ergo. 11. quæst. 3.& glossa verb. Irretiri. in cap.Romana. §. In vniuersitatem. de Sent.excommunicat.lib.6.

Decimò,adducit Fel.in dicto cap.2.aliud funda-

fundamentum, scilicet excommunicationem, potentiorem esse sentẽtia diffinitiua, cùm teneat, etiam si ab ea appelletur, vel lata sit sine monitione. cap. Pastoralis. §. Verùm. de Appellat. & dictum cap. Sacro. Quod secùs est in sententia diffinitiua; l. 1. §. Item cum edicto. ff. Quæ sentent. sine appellat. rescind. cap. Venientes. de Iure iuran. Et tamen sententia lata contra non comparentem in termino, quamuis impeditum; tenet, si Iudex nesciat impedimentum. glossa, & Doctores in l. Quæsitum. ff. de Re iud. licèt posteà, cognito impedimento, reuocetur per restitutionem in integrum, vt per dictam glossam, & l. Si prętor. §. Marcellus. ff. de Iudic. Ergo idem fortiùs dicendum est in sententia excommunicationis; scilicet tenere, licèt posteà sine difficultate reuocetur, & ab ea absoluatur.

Vndecimò idem probatur ratione. Nam ex quo non deficit iurisdictio in Iudice, nec intentio ad excommunicandum; nulla est ratio, cur eius sententia non debeat tenere, licèt iniustè procedat. Sicut iniustè absolutus, verè est absolutus, quoàd Forum exterius, vt probat tex. in dict. cap. Venerabilibus. §. Vbi autem. docet gl. fin. cap. Cùm ab Ecclesiarum. de Offi. Ordi. Abb. in cap. Qua fronte. nu. 6. de Appel. vbi dicit ita communiter teneri. Felin. in dicto cap. Ad reprimẽdam. nu. 2. vers. Dixit etiam. Nauar. cap. 9. num. 3. & cap. 27. num. 38. Et idem videmus in omnibus aliis sententiis, siue condemnatoriis, siue absolutoriis omnium Iudicum. Nam licèt sententia sit iniusta, & lata cõtra ius litigatoris: nihilominùs valet, & tenet, & transit in rem iudicatam, si vitium est remissibile per partes, & ab ea nõ appelletur, vt toto tit. C. Sentent. rescind. non posse. l. 1. & 2. C. Quando prouoc. non est necesse. l. 1. ff. Quæ sentent. sine appellat. notat glossa final. in fine, dict. l. 2. C. Quando prouocar. non est necesse. & obligat in Foro exteriori, dum expressè non reuocatur per Superiorem, vt palam est; & sic interim operatur in prędicto Foro exteriori omnes effectus quos operaretur, si fuisset iusta.

Duodecimò probatur etiã ratione; quia in dubio, & vbi non apparet euidenter de iniustitia mandati Superioris, obedire coguntur ei inferiores, & subditi; quia in dubio semper præsumitur pro Superiore. cap. In prę̃sentia. de Renunciat. cap. Bonæ. §. Porrò. de Elect. glossa in d. c. Cùm ab Ecclesiarum. de Offi. Ordin. Tùm quia non pertinet ad subditum, & inferiorem, discutere sit ne iustum, an iniustum mandatum Superioris; quia satis est, vt apparenter sit iustum, cap. Pastoralis. §. Quia verò. de Offic. Ordin. D. Tho. 2. 2. quæst. 64. art. 6. ad tertium. Alioquin facilè daretur ansa, & occasio subditis, & inferioribus subtrahendi reuerentiam maioribus, vt tradit Caiet. 2. 2. quęst. 70. art. 4. in postrema additione. Tum quia sunt multa exempla, maximè inter Anachoretas, & Religiosos, quibus præcipiebantur multa irrationabilia, & impossibilia: & tamen miraculis declarauit Deus fuisse sibi gratam eorũ obedientiam. Et in nostris statutis 2. par. cap. 10. n. 27. sic continetur, Si durum, & graue aliquid, prę̃ter statutum, alicui, Prior imponere voluerit, repugnare fas nõ habemus. Idem docet Panor. in cap. Super eo. num. 6. in fine. de Regular. Et in regula Sancti Benedicti. cap. 68. habetur, etiamsi impossibile videatur quod præcipitur, nihilominùs obediendum esse. Meritò igitur per Iura Canonica, & Pontificia, statutum est vt excommunicatus, etiam iniustè, ex iniqua, nulla, vel falsa causa, patienter sustineat, & obediat, ac se abstineat in Foro exteriori à Diuinis, & communione Fidelium. Quod certè cedit innocẽti in magnũ meritũ corã Deo, ita se abstinendo, à Diuinis, & obediendo Ecclesiæ, & Dei ministris, teste D. Tho. nu. 4. distin. 18. quęst. 2. art. 1. ad 4. & D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 76.

Quare tenendum est intrepidè, excommunicatum ex nulla, vel falsa causa; verè esse excommunicatum. Quod etiam ex eo constat, quia talis excommunicatus, si excommunicationem non seruet, incurrit quoàd Ecclesiam, & Forum exterius, pœnas excommunicatorum, vt statim probabimus. ergò verè erat excommunicatus. ex effectibus enim colligitur causa, & vbi fumus erumpit, necessariò, & ibi ignis est.

Sed priùs videndum est, an prædictus excommunicatus debeat se abstinere in publico

publico tantùm, & non in secreto, & occulto; an verò tam in publico, quàm etiã in priuato. Super hoc enim est magna cõtrouersia inter Doctores. ex cuius dilucidatione, & resolutione, magni erumpunt effectus.

3 In primis tamen statuendum est, excommunicatum iniustè, ex nulla, vel falsa causa, teneri in conscientia seruare excommunicationem, & se abstinere a Diuinis, & communione hominum, dum non reuocatur sententia; vel absoluitur ab ea. Si enim est verè excommunicatus (vt iam probauimus) necessariò debet se abstinere à Diuinis, & communione hominum, cap. Sententia pastoris. cap. Quibus Episcopi. 11. quæst. 3. cap. Illud. de Cler. excommunicat. ministran. cap. Per tuas. §. Verùm. de Sentent. excommunicat. cum aliis suprà citatis. Et à Diuinis quidem, sub pœna peccati mortalis. cap. Si celebrat. de Cler. excommunicat. per argumentum de minore ad maius. Nauar. cap. 27. in Manuali. num. 152. vers. Quartò. Abb. in cap. Sacris. de His quæ vi, metusvè causa, fiunt. A cõmunione verò hominum, communiter, ac regulariter solùm sub pœna peccati venialis. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 27. vers. Septimò. Quod probatur, quia tã ratione scandali, quàm propter obedientiam debitam Superiori, si contraueniatur eius præcepto, perspicuum est peccare inferiorem, cap. Nihil prodest. de Præscript. cap. Quid culpatur. 23. quæst. 1. Et de hoc nullus dubitat. Solùm enim agitatur inter Doctores an solùm in publico, an autem etiam in occulto, sit seruanda, sub pœna peccati, id est in conscientia.

Circa quod sit secunda Conclusio. Iniustè excõmunicatus, ex nulla, vel falsa causa, dum non absoluitur ab excõmunicatione; vel reuocatur à Iudice Superiore, probata corã eo, eius iniustitia: tenetur in conscientia, & sub aliis pœnis excommunicatorum, abstinere se à Diuinis, & communione Fidelium, ne dum in publico, sed etiã in secreto. Quod probatur primò per text. in dict. cap. 1. 11. quæst. 3. vbi generaliter, sine vlla distinctione publici, aut occulti loci, præcipitur vt excommunicatio, etiam iniusta, timeatur. Secundò, per cap. Quibus Episcopi. 11. quæst. 3. vbi dicit tex. *Quibus Episcopi non communicant, non communicetis; & quos eiecerint, non recipiatis. valde enim est timenda sentẽtia Episcopi, licet iniustè liget.* Qui tex. loquitur de excommunicato iniustè, ex nulla causa, secundùm Laur. & Archid. ibi, & habetur in additione marginali glossæ final. in cap. 2. 6. quæst. 2. Et certum est ibi præcipi vitandum esse illum excõmunicatum, tam in publico, quàm in secreto. quia ab Episcopo qui eum excommunicauerat, idem fieri non est ambigendum. Si ergo tenentur omnes istum vitare, tam in publico, quàm in occulto: multò magis tenebitur ipse excommunicatus eosdem vitare, per dictum cap. Illud. de Cler. excommunic. ministran. ibi, *Et excommunicato non vitare, multò magis quam non vitari, periculosum existat.* Quem textum commendat Nauar. in cap. 1. §. Laboret. in fin. de Pœnit. dist. 6. & in Manuali. cap. 27. num. 28. ad hoc, quòd magis peccat excommunicatus participando cum alio, quàm alius participando cum ipso. sequitur Couar. in cap. Alma mater. 1. part. §. 2. num. 11. & Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. Tertiò per cap. Si quis frater. eadem causa, & quæst. quod est immediatè sequẽs post dictum c. Quibus Episcopi. vbi dicitur, *Si quis frater aut palàm, aut absconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut iunctus communione, statim cum eo excõmunicationis contrahit pœnam.* Quartò idem probatur irrefragabiliter per dictum cap. Inquisitionis. de Sentent. excommunicat. vbi illa mulier erat excommunicata ex nulla, vel iniqua causa, quia scilicet nõ reddebat debitum marito, qui non erat maritus propter consanguinitatem à muliere certò cognitam: & tamẽ consultus super hoc Innoc. Papa Tertius respondit, *Potiùs debet excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale cõmercium, peccatum operari mortale.* Quòd si dicas ibi propter peccatum mortale quod committeret, si redderet debitum, teneri seruare etiam in secreto excommunicationem. Respondeo obseruãtiam excõmunicationis non consistere solùm in negatione debiti, sed etiam in omni alia communicatione prohibita excommu-

communicatis, quam, inquit Papa, debet patienter sustinere. Quintò ex glossa verb. Spoliandi. superiùs allegata, in nono fundamento, quæ generaliter, & indistinctè dicit esse irregularem iniustè excommunicatum, celebrando. Sextò probatur ratione. Nam aliàs facilè deluderentur sententiæ excommunicationum, & mandata Superiorum, si licitum esset inferiori, & subdito excommunicato, prætextu iniustitiæ ex falsa causa, vel nulla, non seruare excõmunicationem, etiam in secreto; præsertim quia obedientia debita mandatis Superiorum non solùm obligat in publico, sed etiam in secreto, & in quouis loco, vt est notum. Præterea esset temerarium, & irrationabile, committere conscientiæ, & iudicio condemnati, iudicare quoàd Forũ exterius, vel interius, de iniustitia sententię excommunicationis. Sæpe enim ex passione erraret, iudicans nullam esse causam ad excommunicationem proferendã, quãtumuis esset maxima, sufficiens, ac legitima. Denique non est inferioris iudicare de actibus Superiorum, sed obedire quomodocumque, & qualiacumque ei pręcipiãtur, cùm sine peccato ea exequi valeat; potissimùm, quia hęc est intentio omnium Iudicum proferentium tales sententias. Nam vbique volunt, vt sibi obediatur. Septimò etiã facit, quia aliàs nulla esset differentia inter prædictam excommunica-
4 tionem, & excommunicationẽ nullã; cùm compertum sit, & fatentur omnes, etiã ab excommunicato nulliter, si non constet publicè de nullitate, debere in conscientia seruari excommunicationem in publico, licèt non in secreto. At inter dictas excommunicationes plurimùm interest; cùm ista sit vera excommunicatio, licèt iniusta; altera verò sit nulla, ac nomine tenus; immò cùm careat effectu, nec nomen habere meretur. Licèt quidã DD. Theologi falsò teneant, in rei veritate, nullam esse differentiam inter prædictas duas excommunicationes, de quibus infra agemus. Octauò idẽ probatur alia ratione; nẽpe quia excõmunicatio habet executionẽ paratã; ita vt statim ac profertur, & intimatur excõmunicato, ipsamet in eo operetur omnẽ suum effectũ, & pœnã. Intellige vt habes infrà.

5 Hinc dicitur, q̃ licèt aliæ pœnæ nõ obligent, donec Iudices eas exequantur. Couar. de Testam. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 10. vers. Secundò infertur, & alii quàmplures citati ab Henriq. in tit. de Excommunicatione. cap. 56. §. 2. litera I. & §. 3. in fine. fallit tamen in censuris; quia istæ nullum actũ Iudicis exigunt. Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 3. Couar. vbi suprà, num. 16. in fin. vers. Nonò. Rojas in Epithome succesiõ. cap. 20. num. 150. Ruder. in Summa. cap. 195. num. 2. part. 1. Vnde quod operatur executio in aliis pœnis, operatur sola prolatio excommunicationis in dicta sententia. Ergo sicut in aliis pœnis tenetur executus obtemperare Iudici in conscientia, etiam si in secreto faciat executionem sententiæ: ita similiter excommunicatus tenetur obedire dictæ sententiæ, tam in publico, quàm in secreto. Nonò idem probatur apertè; quia effectus excommunicationis, non est separabilis ab ipsa sententia, vt docet Panor. in dicto cap. Pastoralis. §. Verùm. num. 13. de Appellat. Hinc est nõ posse suspendi quoàd eius effectus, sed oportere vt aut omnino liget, aut penitus tollatur. glossa 1. ad fin. in cap. Præsenti. de Excommunicat. lib. 6. Angel. in Summa. verb. Excommunicatio. 2. num. 5. Couar. dicto cap. Alma mater. 1. part. §. 10. num. 6. Vnde non potest non obligare vbique locorum, & suos effectus operari, si violetur. Tandem istam partem, scilicet q̃ excõmunicatus ex nulla, vel falsa causa, debeat eam seruare in secreto, sicut in publico, tenet D. Tho. in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 1. ad quartum, à communi receptus, teste Gabriel. ibidem, quæst. 2. col. 1. Adrian. Quodlibeto 6. art. 1. Conclus. 1. vers. Sed dubium. sequitur D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 73. §. 1. ad fin. Silu. verb. Excommunicatio. 2. §. 8. vers. Dico quintò. & vers. Sed restare potest. & alii citati ab Henriq. de Excommunicat. cap. 15. §. 3. litera P. & magister meus Nauar. Iunior in cap. Cui est illata. 11. quęst. 3. & probat eam stylus Romanæ Curiæ, quæ in excommunicationibus generalibus contra detinentes res alienas solet apponere clausulam, non obstante quòd animo recompensandi eas retineat. Quæ compensatio fit in occulto,

& est

& est de iure licita: & nihilominùs incurret in eã excommunicationẽ non manifestãs, secundùm Silu.in dicto vers.Sed restare potest. dicens ita seruare Romanam Curiam, & multos alios;& non esse dicendum errare dictam Curiam Romanam.

Licèt contrariam sententiam,scilicet in occulto non teneri se abstinere,sed tantùm in publico, vbi timetur scandalum, doceat Couar.in c.Alma mater.1. par.§.7.n.7.ad fi. Borgas. latè de Dispensat. pag. 308. à nu. 16. vsque ad nu.20.Nauar.Consil.65. n.2. de Sentẽ.excõmunicat.& n.3.& 48.Caiet. 2.2.q.70.art.4.ad secundũ,& tom.1.Opusc. tract.19.q.vnic.ad secũdum;Adria. Quodlibeto 6.artic.1.& in 4.de Confessione.q.4. Durãd.in 4.dist.18.q.4.Driedo.lib.2.de Libert. Christian.c.8.Gerson.Alph. 15. liter. L.M.& Alph.33.litera Z.consideratione 5. & 7.Medin.C.de Restit.quæst.11.Alphon. à Veracruz in Speculo coniug.3.par.art. 5. pag.541.Cenedo post alios Collect.25.in Decretal.num.7.ad fin.latè Henriq.de Excommunicat.cap.15.§.3. vbi dicit communem, & Cordu.lib.1.Quæstionũ.quæstione 23.Salzed.vbi suprà, vers. Procedit. ita limitantes iura, & glossas suprà citatas.Idem Sot.in 4.dist.22.quæst.1.artic.3.ad fin.vers. Adde. vbi dicit taliter excommunicatum,si sit Sacerdos,& celebret, nullam irregularitatem, nec pœnam iuris incurrere in conscietia:esseque ei licitum, vbicumque, citra scandalum, id facere voluerit, Sacris se ingerere, perinde quasi non esset excommunicatus. Et in fine dicti articuli concludit in rei veritate carere effectu, & esse vanam ex natura sua prædictam excõmunicationem: & nihilominùs esse timendam, & obseruandam, tam propter vitandum scandalum, quàm propter obedientiam, quę in Foro exteriori Præfectis debetur. Hanc eamdem opinionem tenent quamplures alii citati ab Henriq. de Excommunicat.cap.15.§.4. & de Indulgent. cap.13.§.2.in fine, vbi latè in glossa V. Sed reuera falluntur per fundamenta suprà allegata; quæ si matura consideratione excussissent, & perpendissent, forsitan aliter sensissent.Quorum opinio etiam conuincitur ex iis quæ statim dicemus circa effectus dictæ excommunicationis. Sed expẽdamus, & diluamus priùs fundamentà huius opinionis.

Primum igitur fundamentum Soti, & aliorum est;iudicium,esse determinationem iusti;& sic iudicium iniustum,non esse iudicium ex D.Thom. Respondeo concedendo antecedens, & etiam consequens,prout sumitur iudicium in antecedente, nempe pro iudicio iusto: sed negamus ex hoc sequi non esse verum, seu validum iudicium, nisi quod est iustum. Nam in exemplo de quo loquitur, cùm scilicet Iudex pronunciat contra innocentem iuxta allegata, & probata;negari non potest quin sit verum iudicium (licèt aliàs sit iniustum). cùm ibi concurrant omnia requisita ad verum iudicium, nempe Iudex, actor, reus, probationes sufficientes, & legitimæ, ad ferendã sententiam condemnatoriam, ac denique ipsa sententia; & sic in aliis sententiis iniustis ex parte rei, vel aliàs; sed rectis ex parte Iudicis, & iudicii. Non ergo sequitur, Hoc iudicium non est iustum: ergo non est verum iudicium,nec validum. sicut malè argueret, qui diceret, Hic homo non est iustus. ergo non est verus homo. Ecce vides quomodo claudicet prædictum fundamentum. Ita etiam dicimus in lege; quæ si non est iusta, dicitur non lex, sumendo legem, prout continet æquum, & iustitiam.At hoc non obstante, si feratur lex quæ contineat iniustitiam: licèt non mereatur nomen legis;nihilominùs lex vera est, & operabitur omnes effectus, sicut si esset iusta, quoàd Forum exterius: & sic tenebuntur subditi eam seruare,tam in publico,quàm in occulto, si non sit fundata in præsumptione, nec contineat in se intolerabilem errorem, vel non sit notoria,& patens iniustitia, iuxta l. Prospexit.ff.Qui,& à quib. vbi sufficit ita scriptũ,& mandatũ. pro quo faciunt adducta suprà in 6.fundamẽto 2. conclusionis.

Secũda ratio fundatur in regula illa iuris, nimirùm legem fundatã in præsumptione non obligare in conscientia. & idem in sententia,prout latè dicemus v. Sentẽtia.Dis.3. ex quo inferunt pręcitati DD. ad excõmunicationẽ,nẽpe non obligare in secreto, & in cõscientia, si aliàs est iniusta; & Ecclesiã nõ accepisse potestatẽ lędẽdi quẽ in spiritualibus;sicut nec Princeps in tẽporalibus;

S vnde

vnde ſicut condemnatus iniuſtè, poteſt ſubterfugere acerbitatem latæ ſententię arripiendo fugam, dum modò non inferat vim miniſtris iuſtitiæ: nec tenetur ſoluere in conſcientia id ad quod cõdemnatus eſt; ſaltem ſi ſine ſcandalo eximere ſe poteſt. Ergo idem in excommunicato iniuſtè. Et miror ex hoc inferre Sotum nullam eſſe excõmunicationẽ in rei veritate. Nã multa fieri prohibẽtur iure, quæ facta tenent: nec eò quòd Iudices nõ accipiant poteſtatem, niſi ad iudicandũ iuſtè, ſequitur omnia quæ iniuſtè faciunt eſſe nulla: potiſsimùm cùm ipſe Sotus, & omnes cõcedant ſentẽtiã iniuſtã ex defectu ordinis iuris, eſſe validam.

6 Reſpondeo ergo primò ad dictã regulã. Licet prędicta ſententia excõmunicationis fundetur in præſumptione, nihilominùs teneri taliter excõmunicatum eam ſeruare in conſcientia quoàd actus externos, ſcilicet cõmunionem Fidelium, & Sacramentorũ; quippequi ſunt inſeparabiles ab excommunicatione. Eò enim ipsò quòd quis eſt excommunicatus quoàd Eccleſiã, tenetur ſe abſtinere à prædictis actibus, etiã in ſecreto, quia tales effectus operatur vbicumque ſit. quia hoc eſt eſſe quem excõmunicatum quoàd Eccleſiam, id eſt non poſſe communicare, nec in Diuinis, nec cũ Fidelibus. Nõ tamen propter hoc, memorata regula ceſſat habere ſuum effectũ in prędicta excõmunicatione. Nã eò quòd fundatur dicta excõmunicatio in præſumpta contumacia, vel probatione (ſed falſa in veritate;) ideò nõ operatur effectus internos, qui ſpectãt ad cõſcientiã ſine vllo miniſterio Eccleſiæ, quales ſunt ſeparare, ac expellere excõmunicatũ à Corpore Chriſti; vt nõ ſit eius mẽbrum, neq; protegatur à Deo; nec gaudeat communione charitatis; & vt difficilior, & ſegnior efficiatur ad reſurgendũ à peccato; & debilior ad operãdũ opera bona; vt Angelus deputatus ad eius cuſtodiã, non operetur in eo, ſicut in alio; & vt ſit magis expoſitus tẽtationibus Satanę; & eijcere eum ab Eccleſia, & eiectũ detinere. Ad hos enim & ſimiles effectus nõ ſe extendit poteſtas Iudicis, ſi ſine culpa mortali quẽ excõmunicet, vt docet glo. 2. in c. Quodcũque. 24. q. 1. quã dicit ſingularẽ Abb. in c. Dilectis. n. 23. de Appellat. & in c. Ita quorũdã. n. 3. & 4. de Iudæis, vbi optimè. & eã cõmendat in c. Ad probandũ. nu. 15. de Re iud. vbi per eam dicit, dictã excommunicationẽ, & eius abſolutionẽ, nihil, aut parũ operari quoàd Deũ; ſed potiſsimũ vim ſuã exercere quoàd Eccleſiã militantẽ: nec ex intẽtione piæ matris Eccleſię excludi hũc à ſuffragiis communibus eiuſdẽ Eccleſię, quę ad exiſtentes in gratia pertinent, vt docet idẽ Soto ib: d. verſ. His tamẽ. Coua. vbi ſup. Palud. diſt. 18. q. 2. art. 1. cõcl. 4. Silu. verb. Excõmunicatio. 1. n. 1. Caiet. in d. Opuſcul. q. 13. Naua. c. 27. n. 3. & alii citati ab Hẽriq. de Excõmunica. c. 15. §. 2. lit. N. (Itẽ nec tenebitur ad reſtitutionẽ fructuũ ſecũdùm Rodrig. in Explica. Bullę cõpoſ. n. 17. ad fi.) Et propter hos internos effectus dicimus in præſenti Differentia excõmunicationem iniuſtã ex nulla, vel falſa cauſa nõ ligare quoàd Deum; nec taliter excõmunicatum eſſe verè excõmunicatũ quoàd Deũ: ſed ſic quoàd Eccleſiã, propter externos effectus ſuprà dictos, & propter pęnas iuris, in quas incurrit, vt ſtatim dicemus. Ex his etiã colligitur genuina ratio diuerſitatis inter vtrumque Forum.

Secũdò reſpondeo prædictã regulam nõ procedere in excommunicatione. Ratio eſt quia regula illa procedit in iis, quæ ad huc quis non eſt executus. Nã in iam executis, non eſt poſsibile vti eius priuilegio; v. g. Condemnatur quis ex præſumptionibus, & nõ ex veritate, ad ſoluendũ Petro ducenta. licèt condẽnatus non teneatur ea ſoluere in conſcientia; intelligitur tamẽ, ſi ab eo nõ exigantur. Nã ſi exigantur, nõ ei licet reſiſtere Executori, vt idẽ Soto notat verſ. Secundò probatur. ſed tenetur patiẽter ferre condemnationem. At in excõmunicatione, ſpeciale eſt, ea lata, ſtatim ſuam trahere executionem: qua extante, fruſtra quæritur an teneatur iniuſtè excõmunicatus eam ſeruare in occulto: ſicut fruſtra idẽ quęreretur in condẽnato ad ſoluendũ aliquid, ſi iam eſſet Iudex executus ſentẽtiam. Executio autem excommunicationis in eo ſtat, nempe quia ſtatim ligat, id eſt, ſtatim obligat ad ſui obſeruantiam, & infert continuò illud ligamen, ita vt iam non ſit in poteſtate excommunicati, frui prædicta regula, quia nihil reſtat faciendum per Iudicẽ, ſed debet excommunicatus, ita ligatus patienter ferre

illud ligamen, quod eſt circa impedimentum communionis in diuinis, & humanis, donec ab eo diſſoluatur, & liberetur. Vnde conſtat cùm ſit ligatus ne poſsit communicare; non poſſe id facere, nedum in publico, ſed nec in ſecreto. Quis enim, percontor, tunc ſoluit eum? aut quomodo poteſt ſuſpendi effectus dictæ excommunicationis, qui eſt, impedimentum dictæ communicationis, contra cap. Paſtoralis. §. Verùm.de Appellationib? quare abſque hæſitatione tenendum eſt, taliter excommunicatum, cùm ſit ligatus, non poſſe, nec in publico, nec in occulto ingerere ſe Diuinis, nec communioni Fidelium.

Tertia ratio Soti deſumitur ex cap. Illud. 11. quæſt. 3. & ex cap. Si quis. 24. queſt. 3. quibus probatur per iniuſtam excommunicationem non lædi excommunicatum. Sed illa iura non obſtant, quia loquuntur quoàd Deum, & effectus internos, de quibus ſuprà, vt idem Aug. (cuius eſt c. Illud.) exponit in cap. Et ſi ad tépus. eadem cauſa, & quæſt. & Gratianus in c. Qui iuſtus. ibidē.

7 Quarta ratio deſumitur ex cap. Cui eſt illata 11. quæſt. 3. vbi ait Gelaſius Papa, *Sed ſi iniuſta ſententia eſt, tantò eam curare non debet; quantò apud Deum, & Eccleſiam eius, neminem poteſt iniqua grauare ſententia.* in quo textu exultat, & triūphat Adrian. Quodlibeto 6. pag. 100. lit. D. colligens ex eo, iniuſtè excommunicatum ex defectu cauſæ, poſſe ſe gerere pro non excōmunicato, vbi ceſſauerit ſcādalum, nec teneri ſe abſtinere à participatione Sacramētorum, & ita ſecurè celebrare. quod latiùs probat in 4. tit. de Confeſſ. dub. 4. §. Si petas. & ad hoc ipſum citauit dict. cap. Soto de Ratione tegend. memb. 3. q. 7. & lib. 5. de Iuſt. & iur. q. 7. art. 4. ad fin. Caiet. vbi ſup. & Couar. in c. Alma mater. 1. par. §. 7. nu. 7. ad fin. Sed falſum eſt, & contrarium probant iura per nos ſuprà citata in princi. Nec obſtat dictū cap. Cui eſt. nam loquitur de ſententia lata à Dioſcoro hæretico, quæ nulla fuit, vt docet gloſ. ibidē, cuius intellectū probat ibi vterq; Card. & Durand. in 4. diſt. 18. q. 4. ad fin. Abb. in cap. Ab excommunicato. nu. 11. de Reſcript. & magiſter meus Naua Iunior in c. Paſtoralis. §. Quia vero. de Offi. Deleg. & cōſtat ex ſuptaſcriptione eiuſdē cap. iunctis iis quæ ſcripſit Platina de Vitis Pót. in vita Gelaſii, à quo Dioſcorū fuiſſe damnatum hæreſeos conſtat ex epiſtola eiuſdē Gelaſii ad Epiſcopos Dardaniæ, quæ ſic exorditur, Dilectiſsimis. col. 5. tom. 1. Cōciliorum, & tandē Couar. vbi ſuprà concluſ. 4 ante verſ. His equidem. dicit etiā predictū cap. intelligēdū eſſe de excōmunicatione nulla; & ſic malè Soto in eo ſe fundat, licèt generaliter text. loquatur. Nūc ad effectus veniamus.

Ex prædictis collige primò, quantum ſit diſſidiū inter DD. circa hanc differentiam. Nam pleriq; Theologorū tenent excōmunicationē ex nulla, aut falſa cauſa, parū, aut nihil differre, in rei veritate, ab excōmunicatione nulla; & ideò excōmunicatum ex prædicta cauſa non (niſi ratione ſcādali) teneri abſtinere ſe à Diuinis, & communione Fideliū; & ſi celebret, etiā in publico (licèt peccet mortaliter ratione ſcādali, & poſſet excommunicari) minimè tamen fieri irregularē. Hec eſt cōmunis Theologorum, & eā tenēt plures relati ab Henriq. de Indulg. c. 13. §. 2. lit. V. ad fi. Quāuis contrariū, ſcilicet fieri irregularem ſit probabiliùs, & tutiùs ſecundùm eumdē ibi, poſt Coua. c. Alma. 1. par. §. 7. n. 7. Naua. c. 27. nu. 38. Soto in 4. diſt. 22. q. 1. art. 3. Palud. 4. diſt. 18. q. 1. art. 3. Silu. verb. Excommunicatio. 2. caſu 8. & Cordub. lib. 1. quæſt. 43.

Alii aliquid plus concedūt, ſcilicet taliter excōmunicatū, eſſe quidē excommunicatū quoàd Forū tantùm publicū, non tamen in occulto, quia nō tenetur eam ſeruare in cōſciētia, nec quoàd Forū exteriùs in ſecreto, vel vbi ignoratur, & ideò ſi celebret publicè, fieri irregularem; non tamen ſi in occulto. & hæc eſt receptior opinio.

Nos verò cū aliis, tenemus eſſe verè excōmunicatum quoàd Eccleſiam in publico, & in ſecreto; non tamen quoàd Deum: & hæc eſt communis, & tutior, ac conuenientior cuilibet Chriſtiano; quia defert obediētiam, & reuerentiā Superioribus. Nec ex eius obſeruatione, aliquod damnum in anima quis patitur; quia, quoàd Deum, dicta excōmunicatio nihil nocet; & quoad Eccleſiam, damnum quod quis ex ea patitur, ſe abſtinendo à perceptione Sacramentorum, & communione Fidelium, cōpenſatur cum bono obedientiæ, & patiētię,

Et licèt videatur graue, quem sine culpa excõmunicari, & teneri eam seruare. argumento textus in cap. Duę sunt. in fine. 19. quæst. 2. cui concinit illud Ouidii, *Quæ venit indignè pœna, dolenda venit*, Quia tamẽ illa grauitas non officit, nec est noxia, sed vtilis animæ: non est cur impatienter ea feratur, præsertim cùm non sit nouum, nec absurdum in iure, pati aliquos sine culpa, vt cùm vniuersitas, vel populus, interdicitur. cap. Romana. §. In Vniuersitatem. iuncta ibi glossa, verbo Penitus. in fine, de Senten. excõmunic. in 6. & cap. Non est. de Spõsal. Itaque hanc opinionem tamquam veriorem, & securiorem cuicumque consulerem, ante factum; Post factum verò consulerem præcedentem, tamquam receptiorẽ, & probabilem.

8 Secundò collige, licèt in excommunicationem quis incurrere non possit, sine peccato mortali, iuxta cap. Nemo. cũ ibi notatis 11. q. 3. id verum esse de excommunicatione, quoàd vtrumque Forum, id est non posse quem esse excommunicatum, quoàd Deum, & Ecclesiam, sine peccato mortali: quoàd Ecclesiam autẽ tantùm, benè posse quem incidere in excommunicationem, etiam sine culpa, vel contumacia vera mortali. Nam sufficit præsumpta, etiam si in rei veritate nulla præcesserit culpa; vt vidisti in præsenti differentia. Quæ est singularis declaratio, & limitatio ad dict. cap. Nemo. vt intelligatur de peccato mortali vero, vel præsumpto: de vero, quoàd incurrendas omnes pœnas, tam Fori exterioris, quã interioris; de præsumpto autẽ, quoàd pœnas Fori exterioris. adde Nauarrũ. in c. 27. nu. 9. vbi etiã allegat dictũ cap. Nemo. cum suprà notatis super eo. Sic etiam venit limitandũ quod tradit Suar. 5. tom. disp. 18. sect. 2. vbi num. 4. & 5. dicit etiam de potestate absoluta data Ecclesię à Christo (etiam si sit Summus Pont.) non posse quem pro sola veniali culpa maiorem inferre excommunicationem; quia per eam, inquit, quodammodo quis eijcitur ab Ecclesia: nemo autem meretur eijci ab Ecclesia, qui non sit dignus eijci à Regno Dei, quod non est, nisi propter peccatum mortale. Itẽ excõmunicationem esse in Ecclesia instar pęnę mortis, quę infligitur in Foro seculari; & consequenter non debere, nisi pro crimine graui infligi, ferriq;. Nam id verũ est, quoàd plenos, & totales effectus excõmunicationis. secùs quoàd notatos suprà.

9 Tertiò collige taliter excommunicatum, etiã si celebret in occulto, fieri irregularẽ, & posse priuari eius Beneficiis. Ita deducitur ex generalitate rationis, cui text. innititur in dicto cap. Illud. de Cler. excom. min. videlicèt, quia in dubiis tutior via est eligenda. & ita per illum text. tenet glossa recepta in c. Postulasti. eod. tit. verb. Spoliãdi. superiùs citata, nihil distinguens inter celebrationem publicam, vel secretam, sed generaliter loquens. quod intellige procederè, dum nõ constat de iniustitia. Sed (vt dixi sup. in 1. Corol. in fin) opinionem dictæ glossæ tenerem ante factum. Post factum verò, tenerem eam quæ habet non incurrere in irregularitatem, si in secreto, & sine scandalo celebret; quia, cùm sit hęc opinio quamplurium illustrium virorum; sine scrupulo sequi eam possumus; præsertim quia promptiores, & faciliores esse debemus ad absoluendum, quàm ad condemnandũ, l. Ariani. C. de Hæret. cap. Disciplina. 45. dist.

10 Quartò collige si tali excommunicato cõferatur interim aliquod Beneficiũ, vel eligatur, seu præsentetur: omnia esse nulla, vt docet Henriq. post alios dicto tit. de Excõmunicat. cap. 15. §. 2. litera I. Quod amplia singulariter, etiãm si postea declaretur fuisse iniustam excõmunicationẽ: nihilominùs collatio, seu præsentatio anteà facta, semper esset nulla; facilè tamen dispensaretur cum eo, vt docet notabiliter Felin. in dicto cap. 2. de Testib. cogẽd. col. 3. & facit Abb. in cap. 1. de Sagittar. in fin. Quod tene mẽte, quia est magni effectus. nam interim possent impetrari à Sede Apostolica Beneficia collata tali excommunicato, & tũc non esset locus dispensationi prædictæ. Adde Abb. per tex. ibi in cap. Postulastis. num. 2. de Cler. excommunicat. min. vbi dicit ab adepto Beneficiũ, existente excõmunicato, non posse illud salua conscientia retineri, sed teneri illi renunciare. Idem Suar. 5. tom. disput. 14. Sect. 2. num. 2.

11 Quintò collige talem excommunicatum in occulto, vel extra diœcesim, si non se gerat vt excõmunicatus; & de hoc accusetur

tur ante Iudicem excommunicâtem posse ab eo puniri, tamquam violatorem censuræ, & inobedientem mandatis Ecclesiæ. Ita egregiè Suar. in 5. tom. super 3. part. D.Tho. disput.4.Sect.7.num.18. quod est magnum argumentum in confirmationem nostræ huius vltimæ opinionis; quia si licerèt in occulto celebrare (vt tenent Doctores secundæ opinionis) non liceret Iudici taliter celebrantem punire, saltem post cognitam iniustitiam excõmunicationis; quia aliàs daretur bellum ex vtraq; parte iustũ, sine ignorátia alterius ex bellantibus. quod omnes Theologi negant.

SVMMARIVM.

1 *CAPIENS bona in mari ob naufragiũ proiecta; si statim non restituat, est excommunicatus quoàd Deũ. Licèt non quoàd Ecclesiam.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 CAPIENS aliqua bona ex his quæ in mari, vel propter naufragium, vel aliàs amittuntur, seu proiiciũtur (de quo in Auth.Nauigia.C.de Furt.) si ei innotescat dominus eorum, & sit in mora restituendi, etiam ante monitionẽ: est ipso facto excommunicatus in Foro animæ, & quoàd Deum, ex Bulla Cenæ Domini, secũdùm Rebel. post alios in Prælud. de Obliga. Iusti. quæst.15.nu.10.

Quod nõ procedit quoàd Ecclesiam, donec præcedat monitio, c.Excõmunicationi. de Raptor. iuncta declaratione Panor. ibid. nu.2.& docet Naua.c.17.nu.98.& Felin. in cap.2.n.5.de Magist. Rationem diuersitatis tradit Panor.& Felin. sup. ex quadã doctrina sing. Inno. in c. Extirpãdæ. §. Qui verò. de Preb. de qua verb. Lex. Dis.4. nempe quòd vbi pœna apponitur negatiuè sine determinatione temporis, vt Quicumque non fecerit residẽtiam, sit excõmunicatus: ad hoc vt incurratur pœna, requiritur admonitio præcedens. quia nobis occultum est an habuerit causam nõ residendi. & sic tũc per admonitionem conuincitur. Cùm verò pœna ponitur affirmatiuè; vt puta, Quicũq; tali hora intrauerit Ecclesiam, sit excommunicatus: tũc non requiritur admonitio; quia facta, se manifestant: non facta latent, secũdùm leges. At pœna, de qua in d.c. Excommunicationi. apponitur negatiuè; quia dicit, Nisi ablata restituerint, sint excommunicati. ergo requiritur admonitio quoàd Forum exterius, non autem quoàd Deum; quia quoàd ipsum cessat prædicta ratio, cũ apud Deum, nihil lateat.

Sed certè quoàd me videtur mirabilis huiusmodi differẽtia. Nã si prædicta excõmunicatio est iuris humani, & non incurritur nisi ad voluntatẽ ferentis eam, secundùm Nau.c.27.n.11.Sil.verb.Excõmunicatio.2. & constat ex dicta doctrina, non incurri eã nisi post monitionẽ præmissam: quomodo igitur incurretur quoàd Deum ante dictam monitionem? Sed responderi potest quòd in rei veritate, statim ligat dicta excõmunicatio; quia id quod certũ est naturæ, est certum legi: sed requiritur monitio ad hoc vt quoàd Ecclesiam militantẽ possit declarari excõmunicatus. vt in simili docet gloss. verb. Quã cito cõmedè. in Clem.1.de Pœnis. vnde negatur non incurri, nisi post monitionem. Vbi verò apponitur affirmatiuè, statim potest declarari excommunicatus, propter euidentiã facti (Parte tamẽ citata) vt docet glo. verb. Constiterit. in Clem. fin. de Censi. commendata à Fel. in c. Cùm nõ ab homine. de Iudi.& in cap. Rodulphus. de Rescri. Deci. in c. Reprehẽsibilis. de Appel. & Nau. Cõs.4.n.3.de Sẽt.excõ. & cõmuniter approbata teste Mãdos. post alios in tractã. de Monito. q.26. in fin. cui est similis in Clem.2. in gl. penul. de Pœnis. tradit Abb. Cons.68. incip. Qùamquam. num.4.par.2. Ex qua resolutione dicendũ est theoricam illã Inno. sic intelligendã esse, videlicet requiri monitionem, non vt incurratur pœna excommunicationis, sed vt possit declarari incurrisse in eam. Nam reuera, data mora in restituendo, incurritur in eam: sed non est habendus ab Ecclesia tamquam excõmunicatus, donec præcedat monitio, & per eam certa sit Ecclesia, in dictam excõmunicationem incurrisse.

Et circa ista, quæ per naufragium amittũtur. Vide Coua.in regu. Peccatum.3.par. §.1.num.5. vbi improbat quãdam consuetudinem, quæ habetur in quibusdam Prouinciis, & territoriis Galliæ, appropiãtem, seu dominum facientem inuentorem dictorum bonorum per naufragium amissorum. Et meritò. Nam est nedum contra Auth. Nauigia.C.de Furt. sed etiam contra ius naturale, siue gentium, per ea quæ diximus verbo,Bona.Diff.5.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS, si intra mensem nõ soluerit; an si à Parte prorogetur terminus, censeatur etiam prorogata excommunicatio.*

2 *Quando Pars facit declarare quẽ excõmunicatũ; an ea incurratur à die declarationis, vel à die notificationis, seu publicationis.*

3 *Cõcordantur opiniones, & scilicet excõmunicatio non incurritur in Foro exteriori de communi stylo, Parte prorogãte terminũ, nisi in termino prorogato. Secùs de iure, & in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 EXCOMMVNICATVS ad instãtiam Partis, sub conditione, si non soluerit intra mensem: si Pars proroget terminum ante mensem cõpletum; tunc etiam censetur prorogata excommunicatio, & sic non incurrit in eam, intra terminum præfixum à Iudice, sed in termino prorogato, si in eo non soluerit. Ita singulariter Abb.in cap.Præterea. 2. nu. 4. de Appellation. quem omnes sequuntur, teste Felin.in cap. Ad aures.num.24.de Simon.& in cap.2.nu.34.de Sponsal. Eamdem dicit communem Viui.opin.185.& alii citati 1.tom.Commu.opin.lib.4. tit.2.Si cert.pet. num. 176. in fi. pro quibus facit glos.2.cap.Hi qui. de Præb.in 6. à pluribus commendata, quæ dicit prorogationem debere fieri cum omnibus qualitatibus primi termini. melius facit text.not.in l. 1. §. Inde quæritur.ff. de Noui oper. nun. commendatus à Panor. in cap. Cùm contingat. n.6.ad fi.de Iure iu. vbi si post nouum opus nunciatũ, partes inter se conueniant, Iudex tenetur conuentionem ratam habere, Quid enim (inquit text.) aliud agebat Prætor; quàm hoc, vt controuersias eorum dirimeret? A quibus si sponte recesserunt, debebit id ratum habere. Et ita quotidie practicatur in monitoriis contra debitores impetratis. Nam non soluente debitore, in termino prorogato; accedit creditor ad Iudicem, vt eum declaret excommunicatum; & vt talem, faciat eum denunciari publicè in Parochia eiusdem debitoris. Et ratio huius communis practicæ hæc est; quia Iudex in talibus excommunicationibus, ad instantiã Partis latis, nullam aliam intentionem videtur habere, quam Partis instantis, secundùm Nauar. in cap. 27. numero 11. Vnde ea prorogante terminum: censetur etiam Iudex ipsum prorogasse. Et ideò debitor eam incurrit in termino prorogato, & non in primo. pro quo videtur casus expressus in cap.1. de Locat. secundùm Siluest. verb. Excommunicatio. 2. notab. 1. casu 13. & facit cap.2. de Sponsal. vbi sponsalia etiam iurata dissoluuntur de consensu contrahentium; & Deus remittit, remittente Parte, vt ibidem. & in cap. 1. de Iure iur. notatur. non obstante, quòd Deo potissimùm quęratur obligatio, cap.Debitores. de Iure iur. & etiam Parte differente, Deus similiter differt, vt dicunt Doctores suprà citati.

Contrariam autem sententiam, quòd immò in dicto casu, prorogato termino per Partem, etiam vnius diei, non incurrat excommunicationem in termino prorogato, si sine Iudicis consensu ea prorogatio facta sit; tenet Innoc. & Host. in dicto cap. Præterea. ad fin. Siluest. suprà ante finem, Couar.in cap.Alma mater. 1.par.§.11.num. 6.Soto in 4.distinct. 22.quęstione 2. artic. 3.(sed ego in volumine quod penes me est, non inueni) Deci. in dicto capite Præterea. Dida. Perez.in l. 1. titu. 5.lib. 8. Ordin. Pedraza in 7.Mãdam.notab.15.Sil. verb.

verb. Nuptię. lib. 3.num.55. Cordub. casu 20. Nauar.Consil.6.num.3.& 7.de Sentẽt. excommunicat.& in Manual.cap.27.num. 15.vbi dicit communem, quos omnes refert, & sequitur Henriq. tit.de Excommunicat.cap.20.§.1.& docet etiam D. Anton. 3.part.tit. 24.cap.74.ad fin. Horum ratio est,quia licèt Pars possit prorogare terminum respectu solutionis,l.1.ff. Si quis caution. cap. Cùm dilecti de Dolo, & contumac.cap.de Causis. de Offic.Delegat.quia talis terminus est datus in eius fauorem, cui potest renunciare, l.Titio centum.ff.de Condit. & demonstrat. non tamen potest illum prorogare respectu excommunicationis,sine consensu Iudicis. Tum, quia id est iurisdictionis, quam Pars non habet, l. Priuatorum. C. de Iurisdict. omnium iud. Tum, quia in dicta prorogatione versatur factum alterius, scilicet Iudicis. Vnde sine eius consensu fieri non potest, l. Labeo. in fine. ff. de Arb. l. Item quæritur.§.Qui impleto. ff. Locati. Vnde in secundo termino, nullam potuit incurrere excõmunicationem. Præterea facta prorogatione primi termini per solam partem, ipso facto cessat contumacia;& sic consequenter tollitur excõmunicatio ad eã accessoria, antequàm incurratur.argumẽto Regulæ Accessorium, de Regul. iur. in 6. & sic tam in primo, quàm in secundo termino nulla incurritur excommunicatio, cùm nulla sit tunc excommunicatio quæ incurri possit, præsertim cùm non sit in facultate Partis tollere excommunicationem post iam incursam; vel eam suspendere, aut differre. quia id totum est quid iurisdictionis,quam Pars non habet,vt suprà diximus.

Et ita tenendo, non obstant fundamenta pro cõtraria parte adducta. Nõ primum de tacita voluntate, & consensu Iudicis in prorogatione facta per Partem, quia id negamus.cùm constet de expressa eius voluntate in monitorio, & mandatò facto, quòd vult debitorem esse excommunicatum, nisi ante terminum soluerit, vel aliter satisfecerit Parti. At expressum, facit cessare tacitum; nec in perspicuis est opus coniecturis, adnotata in l.Continuus.§. Cũ ita. in fin.& §. Stipulatus.iũcta glossa verb. Nullus. de Verb. obligation. Nec obstat dict.l.1.§. Inde quæritur. quia immò facit pro opinione secũda, cùm requirat Iudicis ratihabitionem. Igitur non erat adhuc cõsensio Partis firma.Quãto ergo minus erit suspensa excommunicatio, qui est actus iurisdictionalis? Et hoc de iure. nam de communi stylo Curiæ Romanæ, contrarium introductum est,vt infrà dicemus.

Ad secundùm,de cap.1.de Locato.respõdetur ibi tantùm probari,posse Partem cõsentire in factum, in eius fauorem prohibitum, sub excommunicatione latæ sententię: & sic impedire ne incurratur excommunicatio. quod nos suprà etiam concessimus, quia id fit per accidens, & indirectè, non tamen directè.; nec minùs post semel incursam; sicut dicimus in periurio, quod potest Pars ante quàm incurratur, tollere,ne incurratur: sed non post incursam. vt per Feli.dict.cap.1.nu.3. de Iureiu.

Ad tertium de iuramento, respondetur in remissione, vel dilatione ipsius, nullã requiri iurisdictionẽ,sed solum consensum Partis. Secùs in excommunicatione, & sic nõ esse simile. Nam quòd terminus videatur prorogatus cum suis accessoriis: intelligitur de accessoriis dependẽtibus ex Partium potestate, vt dicit Feli. dict.cap.1. num.5.

2 Sed antequam finem præsenti differentiæ imponamus, quæro hic de quæstione subtili,& quotidiana, de qua sæpe dubitaui. quando scilicet iste talis declaratus excommunicatus,post terminum Iudicis expletum, & transactum, sit excommunicatus. an à die qua declarauit Iudex; vel à die, qua Pars creditrix intimauit excommunicationem. Nam videtur, quòd à die qua Iudex declarauit. Tum, quia ipse Iudex est qui excommunicat,& non Pars intimans. Tum, quia per denunciationem, excommunicatus ampliùs non ligatur, vt inquit tex. in dicto §. Verum.Per quæ verba datur intelligi, quòd excommunicatio non incurritur tempore denunciationis, seu intimationis ipsius; sed tempore quo Iudex declarat. immò veriùs in instanti termini præfixi, seu conditionis non adimpletæ. argumento l. Ad diem. ff. de Verborũ Obligation. vbi per lapsum diei appositi ad solutionem committitur pœna,

&

& docet glossa in c. Salonitanę. 63. dist. & in cap. 1. de Sagittar. præsertim cùm Pars non possit eam suspendere, vt supra diximus; nec possit esse in pendenti. cap. Ad hæc. de Appellation.

In contrarium, immò quòd à die intimationis factę, faciunt notata per Cassad. decis. 2. & 3. de Locat. Vbi tenet, quòd amissio emphiteusis, ipso iure incursa per cap. Potuit. de Locato. & l. 2. C. de Iure emphit. non censetur incursa, antequàm Pars, siue dominus proprietarius illam petat, vel declaret se velle petere. Quas decisiones in hoc dicit singulares Nauar. cap. 27. num. 15. & eas refert cap. 23. num. 104. Vbi addit ex eodem Cassadoro suprà, ad propositum, quòd nec excommunicatio lata ipso iure contra pensionarium, in casu non solutionis faciendæ in certo termino, eo lapso censetur incursa, donec is cui illa debetur, declaret se velle illam esse incursam. Ex quibus colligitur quòd excommunicationes latæ fauore Partium, dependent à volũtate earum; etiam si aliàs videãtur incursę secundùm Iuris rigorem. Et quòd hæc sit mens Iudicis eam proferentis, scilicet non aliter eam ferre, nisi Pars consentiat: nec velle quòd in eam incurrat excommunicatus, donec Pars declaret idem velle. Et sic, quòd donec Pars intimet, & denunciet excommunicationem ipsi excommunicato, non erit excommunicatus.

Quid dicendum? Certè anceps, & difficilis est quæstio, & eam in effectu adducit glossa magna post medium, in cap. penult. de Cler. excommunicat. ministr. vbi distinguit, quòd si excõmunicator voluit quòd statim sit excommunicatus: tunc statim erit excommunicatus; sed non obest, donec ei innotescat: aliàs tunc demùm erit excommunicatus, cùm receperit literas. Et sic vult quòd depẽdeat à voluntate Iudicis proferentis, & secundùm eius intentionem esse regulandam. Quod verum crederem; cùm excommunicatio fertur à Iudice ob contumaciam, vel crimen commissum, aut propter interesse publicum, vel iniuriam concernentem principaliter ipsum Iudicem, tamquam Iudicem. secùs si potissimùm concernit excommunicatio interesse Partis; ita vt ob solam eius instantiam, vel interesse, fuerit lata. Tunc enim non puto incurri, donec Pars declaret per intimationẽ declarationis se velle vt in eam incurratur, per dictam resolutionem factam à Rota, teste Cassad. suprà.

Ex quo nota quòd cùm quis impetrat monitorium, v. g. contra Petrum, vt intra triginta dies soluat, vel faciat certum quid, sub pœna excommunicationis ipso facto; quam nunc pro tunc declarat, & profert in illis scriptis. Deinde debitore non soluente, vel non faciente mandatum, impetrat, seu obtinet à Iudice dictus creditor instans, literas excommunicationis declaratorias, ad Parochum excommunicandi directas, vt ipsum denunciet publicè excommunicatum. quod sciẽs excommunicatus, precibus, seu fauore, facit suspendere publicationem dictæ excommunicationis. In hoc casu nõ indigebit absolutione à dicta excommunicatione, si statim satisfaciat Parti; quia non censetur incursa, dùm non fuit publicata, ex quo talis excommunicatio regulatur secundùm intentionem Partis obtinentis eam propter suum tantùm interesse, & dependet ab eius voluntate. Quæ est noua, & singularis declaratio ad dictum §. Verùm, & ad dictam glossam, cap. penult. de Cler. excõmunicat. ministr. Quam sæpe reminiscere; quia quotidiana, & vtilis valdè.

Nec dicas, Ex quo Pars instans fecit à Iudice declarari, & dari literas declaratorias Parocho pro denunciatione eius facienda, quòd satis in hoc suam patefecit voluntatem. Nam omnia hæc non addunt aliquid vinculo excõmunicationis iam præceptæ ipso facto; ex dict. §. Verùm. Nec censetur voluntas satis declarata, donec fiat eius intimatio. Vnde licèt sint præparatoria ad eam; non tamen per ea est adhuc perfectè incursa, donec denunciatio fiat. Quod probatur; quia adhuc potest mutare voluntatem Pars instans: ergo non est incursa; quia post incursam, nihil potest Pars.

Quòd si adjicias posse à Parte mutari voluntatem quoad publicationẽ excommunicationis: non tamen sic dicendum quoàd eius incursionem, cùm iam sit incursa eo instanti, quo Pars adiit Iudicem, & coram

coram eo expresſit ſuam voluntatem, & Iudex dedit literas declaratorias. Quæ obiectio adhuc ſanè vrget. Sed non puto perfectam voluntatem Partis, quouſque non ſubſequatur intimatio, prout de ſtylo Datariæ non dicitur conſenſus primus, conſenſus renũciãtis Beneficium in fauorem, donec extendatur, & præſtetur ſecundus; quaſi primus, non ſit niſi præparatorius ad ſecundum; & in ſecundo perficiatur renũciatio. Vel veriùs diſtingue, prout gloſſa in dicto cap. penult. ſcilicet quòd ſi Pars intẽdit quòd ſtatim in eam incurrat, & de hoc eſt certificatus ipſe declaratus: dico quòd erit continuò excommunicatus, & conſequenter indigebit abſolutione illius; licèt faciat ſuſpẽdere eius publicationem. Si autem id non intendit; ſed præparare ſe ad ipſum publicandum, caſu quo non ſatisfaciat: (prout puto ita ſentire omnes hos nec aliam eſſe eorum voluntatem) tunc nulla indigebit abſolutione; cùm non fuerit excommunicatus. quod tene mente; vt numquam ab ea effluat.

3 Hæc omnia fundantur in communi ſtylo Romanæ Curię, quem (cùm prædicta faueant ipſis excommunicatis) facilè plerique complexi ſunt, etiam in partibus, ſaltem quoad excommunicationes literarum penſionum, & ſimilium. Vnde iuxta dictũ ſtylum concordari poſſunt opiniones contrariæ ſuprà citatæ, circa differentiam ſuprà poſitam. (vt ſuperiùs animaduerſum eſt.) Si enim excommunicatio literarum penſionum, quæ ipſo iure fertur, ſi intra præfixum terminum penſio non ſoluatur; non ſortitur effectum, donec penſionarius declaret animum ſuum, & intimet; aut veriùs faciat declarari, & denunciari excõmmunicatum debitorem penſionis. Et ſic dependet à voluntate penſionarii effectus excommunicationis, aliàs ipſo iure latæ ſiue verius Iudicis, qui eam tulit, nam cenſetur prorogare illam tamdiu, quamdiu Pars voluerit: profecto idem dicendum erit in excommunicationibus in monitoriis latis; quòd ſcilicet terminus à Parte prorogatus, cenſetur etiam à Iudice prorogatus. Et ideò tunc erit contumax excommunicatus, quando non ſatisfaciet in termino prorogato, cum Panor. & cõmuni; licèt de iure, & in Foro interiori, ſecùs dicendum eſt, cum Innoc. & aliis ſuprà citatis.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS etiam minore excommunicatione, non poteſt eligi ad honores Eccleſiaſticos, nec ad officia ſecularia iuriſdictionalia. Benè tamen ad non iuriſdictionalia.*

2 *Excommunicatus minori excommunicatione, poteſt eligi in Confeſſarium, non tamẽ excommunicatus maiori. Sed contrarium in mortis articulo defenditur.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 EXCOMMVNICATVS ſiue maiori, ſiue minori excommunicatione, non poteſt eligi ad dignitates, & honores Eccleſiaſticos Fori exterioris. cap. Si celebrat. de Cleric. excõmunic. miniſtran. & ſi eligatur, electio eſt nulla. cap. Cùm dilectus. de Conſuet. gloſſa in dicto cap. Si celebrat. verb. Scienter. Sot. in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 3. verſ. Item excommunicatus. Nec etiam eligi poteſt ad officia ſecularia, & dignitates, quibus iuriſdictio annexa eſt. Rip. in ſing. reſpon. tit. de Reſcr. num. 21. Auendaño de Exequend. mand. cap. 19. num. 16. §. Octauus caſus. Et ſic non poteſt eligi in Regem, aut Imperatorem. cap. Venerabilem. de Elect. iuncta ibi gloſſa, verb. Electus. vt poſt Palud. docet. Silue. verb. Excommunicatio. 3. §. 8. Armil. §. 9. Panor. in dicto cap. Venerabilem. num. 8. de Elect. quos refert, & ſequitur Henriq. de Excommunicat. cap. 13. §. 1. litera. H. Adde Suar. 5. tom. Diſput. 16. Sect. 2. per totam. Vbi diſputat an electio talis excommunicati ad officia, quæ iuriſdictionem temporalẽ habent annexam, ſit nulla. Et tenet quòd non

non,contra communem(de qua in ſequẽti Differentia,nu 7.) Et num. 4. dicit, quòd ad alia officia ſine iuriſdictione ſi eligatur, valida eſt electio, nec irritanda; idem docet Diſput. 17. Sect. 1. num. 1. verſ. Decimũ.

2 Bene tamen poteſt eligi ad officia Fori pœnitentialis, v. g. in Confeſſarium: vt poſt Palud. docet D. Anton. in Summa Defecerunt, cap. 2. Quod intellige verum, cũ tantùm eſt excommunicatus minori excõmunicatione. Nam ſi maiori; non poteſt prędictum officium exercere, etiam in caſu neceſsitatis, cum ſit membrum ſeparatum ab Eccleſia. per gl. in cap. Præterea. §. Hęc de malis. verb. Per manus. 32. diſt. & in c. 1. §. Laboret. verb. Ab vnitate. de Pęnit. diſt. 6. quarum opinionem probat. D. Tho. in 4. diſtinctione 17. quæſt. 3. art. 3. & diſtinctione 19. quæſt. 1. art. 2. ad 3. & 3. par. quæſt. 82. art. 7. ad 2. Abb. & Præpoſ. in cap. Non eſt. de Sponſa. Medin. de Pœnitentia. quæſt. 26. & 27. dicit communem Cano de Pœnitentia. 5. parte, fol. 30. col. 4. Coua. in cap. Alma. 1. parte, §. 6. nu. 8. Concluſione 8. & Naua. in cap. 26. nu. 26.

Sed contrarium in caſu neceſsitatis, ſeu in articulo mortis, tenet gl. pen. in dict. cap. Non eſt. Cano vbi ſup. & Naua. c. 27. nu. 271. motus ex generalitate cap. 7. Seſsione 14. Conci. Trid. vbi dicitur, quòd omnis Sacerdos in dict. articulo poteſt abſoluere quoſlibet pœnitentes, & ſentit Toledo in Summa lib. 3. cap. 10. nu. 4. Quod amplia, etiam ſi ſit nominatim excommunicatus. Nam ſi non ſit talis, nec publicus percuſſor Clerici, poſſumus eidem confiteri, per Extrauag. Ad euitãda. vt docet Toled. ſup. Itaq; conſtitutus in articulo mortis, ſi non ſit Sacerdos catholicus, cui poſsit cõfiteri, niſi Sacerdos excommunicatus publicè; poterit validè eidem confiteri. præſumendum enim eſt ex pia matre Eccleſia, quòd in tali articulo noluit arcere præfatum, & eum priuare exercitio iuriſdictionis clauiũ ob bonum filii ſui catholici: quandoquidẽ etiam extra neceſsitatem, ad tollẽdos ſcrupulos ſuorum Fidelium, & ob bonum eorumdem, nõ priuat excommunicatos non denunciatos dicto exercitio.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS ſi recipiat Sacramenta, valida ſunt.*

2 *Profeſsio facta per excommunicatum, valida eſt.*

3 *Electio, & collatio facta excommunicato, nulla eſt. Idem de aliis actibus Fori exterioris.*

4 *Contractus, vel quaſi contractus facti per excommunicatum, validi ſunt.*

5 *Cap. Felicis. de Pœnis. lib. 6. limitatur duobus modis.*

6 *Teſtamentum factum ab excommunicato valet.*

7 *Excõmunicatus ſi fiat hęres, valet inſtitutio.*

8 *Tabellio excõmunicatus ſi recipiat inſtrumenta, valida ſunt.*

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

1 EXCOMMVNICATVS iuſtè, & validè, non poteſt ſine peccato vllum ſuſcipere Sacramentum; licèt ſuſcepta, valeant, & teneant. Et ſic excommunicatio maior, licèt priuet à ſuſceptione Sacramentorum; non tamen irritat illa; vt de Matrimonio, & Ordine docet Silu. verb. Excommunicatio. num. 4. De Confirmatione, Euchariſtia, Extrema Vnctione, & Matrimonio. docet Henriq. de Excommunicat. cap. 10. in princip. poſt D. Thom. 3. par. quæſt. 64. art. 9. ad tertium. Couar. in cap. Alma mater. 1. par. §. 6. num. 5. & 6. & §. 8. num. 5. Nauar. in Man. cap. 9. num. 2. Soto in 4. diſt. 20. quæſt. 1. artic. 5. concluſ. 5. & diſt. 22. quæſt. 1. artic. 1. Et de Ordine probatur in cap. 1. de Eo qui furt. Ordin. ſuſcep. De abſolutione à peccatis ſunt opiniones, an valeat. De quo latè idẽ Henriq. vbi ſup. cap. 12. Sed dic valere quotieſcumque, vel ex ignorãtia, vel inaduertentia, vel aliàs excuſatur pœnitens à peccato mortali; immò ſufficit, quòd credat ſe non peccare recipiẽdo abſolutionẽ; ſecun-

secundùm Nauar.in cap.9.num.3.& Cand. Aur. de Excommunicat.num.26. cum seq. vbi alios citat,& Toledo lib. 3. cap.10.nu. 2. Aliàs nulla esset confessio,& esset reiteranda, ex D.Tho.& aliis, quos refert Toledo sup.nu.1.

2 Professio etiam facta ab excommunicato valet, cap. Cùm illorum. de Sentent. excommunicat. glossa fin.in cap. Veniens. de Simon.vbi Fel.dicit communem, nu. 5. & dict.cap. Pro illorum. num. 2.idem docet Nauar. in dicto cap.9.num.2.& 3.

3 At quoàd actus externos, & ciuiles Canonicos Fori exterioris, excommunicatio nedum prohibet; sed etiam eos irritat: vt patet in Electione,cap.Cùm dilectus.vers. Quia nobis.de Consuet.& ibi glossa notat, verb. à Suspensis.& communis.Idem probatur in cap. Constitutis. de Appellat. cap. Cùm inter R. de Elect. glossa, verb. Electus. in cap. Venerabilem. eodem tit.& l. 17. tit.9. Partit. 1.Idem in Collatione,cap. Postulastis. de Cler. excommunic. Couar. in cap.Alma.1.part.§.7. nu. 1. Boër. Decis. 290.per totam. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 21. Rebuf.de Excommunic. non vitand. pag. 727. Mandos. de Signat. grat. pag. 8.
4 Licèt secùs sit in Contractibus, & quasi contractibus, cap.Felicis. §. Cum autem. cum seq. de Pœnis. lib.6.& cap. Pia. de Exception. eodem lib. Abb. in cap. Ad probandum. num. 5. & 9. de Re iud. vbi à num. 11. agit etiam de præallegatis actibus Canonicis, Electione, scilicet, & Collatione. Adde Suar.5.tom.Disput.15. Sect. 8.num.9.& 11.
5 Vbi ponit duas limitationes ad dictum cap.Felicis. Vnam habes suprà in Differentia 4. in fi. & alia est, quando ratione publici officii Ecclesiastici contraheret, vt in cap. Veritatis. in fin. de Dolo, & contum. vbi vide Innoc.num.2.

Cuius differentiæ ratio ea esse potest; quia licèt Ecclesia potuerit arcere excommunicatum maiori à Sacramentis; & ea irrita facere: non quidem directè, sed indirectè; faciendo, scilicet eos inhabiles ad illa: non tamen fecit: vt docet Soto in 4. dist.22.quæst.1.ar.1.vers.Ac demùm. Aliàs nullam habet potestatem circa substantialia Sacramentorum, addendo, mutando, irritando &c. secundùm Nauar.in cap.27. num. 38. ad finem. In aliis autem actibus Ciuilibus,& externis, habet plenam potestatem. Et sic expressè statuit prohibendo aliquos, & eos irritos faciendo; vt præcitatos: alios verò solùm prohibendo, propter communionem vetitã,vt per Henriq. de Excommunic.cap.7. §. 3.alios etiam approbando, vt factos per eos, tamquam personas publicas, per l. Barbarius. ff. de Offic.Præsid.& docet Silu.in Sũma. verb. Excommunicatio.3.post num.22. Fel. latè in cap. Si verè. à num.2. de Sentent.excõmunic. allegat cap. Veritatis. de Iureiur. cap. Ad probandum. de Re iud. cap.final. de Ordin. ab Episcopo. c. Nullus.3. quæst. 6
4. Vbi etiam addit valere testamentum per excommunicatum, etiam denunciatum factum, ne dum ad pias causas; sed etiam ad non pias. Sequitur tãquam verius Silu. verbo Excommunicatio. 3. num. 19. Panor.post alios, in dicto cap. Ad probandum.24. num. 9.& 10. de Re iud. Couar. in Rub. de Testam. 2.par. sub num. 18. & defendit latè Suar. 5.tom.disput. 15. Sect. 9. per totam,& probatur per argumentum ab speciali in cap. Excommunicamus. §. Credentes.de Hæret.lib. 6.& in cap. Felicis. de Pœnis.eodem lib. vbi de percussoribus Cardinalium, & in cap.final.de Vsur. eodem lib. dicit communem Villalob. lib. 7
Commu.opin.verb.Excommunicatus. Valet etiam institutio ipsius in hæredem, secundùm eundem Suar. suprà num. 4.contra Silu. verb. Hæreditas. 3.num.2. Armil. num.26.Angel.verb.Hæres. num. 22. Tabien. num. 20. Idem docet Suar. Disput. 8
16.Sect.2.num. 6.Valèt etiam instrumenta ab eo facta, si est Tabellio. Vide verb. Nullitas. Different.13.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATO denunciato non licet soluere debitum in Foro exteriori, etiam si iurauerit soluere. Sed isto casu tenetur deponere debitum.*

2 *Cum excommunicato non denunciato possumus, si volumus, communicare, etiam si sit*

sit publicum, extra percussionem Clerici. Ibid. Idem in subdito quoad obedientiam.

5 *In Foro verò conscientiæ, potest reddi debitum dicto excommunicato denunciato, secundùm aliquos. Sed contrarium latè defenditur.*

DIFFERENTIA DECIMAQVARTA.

1 EXCOMMVNICATO denunciato non licet soluere debitum per debitorem, in Foro exteriori, glossa in cap. Nos Sanctorū. 15. quæst. 6. quam plures sequuntur, quos refert, & sequitur Coua. in Reg. Peccatum. in princip. nu. 8. Ludou. Messia. in Pragmat. Panis, conclus. 6. num. 62. & Henriq. de Excommunicat. cap. 7. §. 7. litera G. tenet Abb. & Feli. in cap. Inter alia. de Sentent. excom. sentit Nauar. in Man. cap. 27. nu. 23. §. 15. etiam si iurauerit. Ita glossa. 2. in dicto cap. Nos Sanctorum. Abb. in dicto cap. Inter alia. num. 6. & ibidem Felin. & glossa 2. in cap. final. de Hæret. sentit glossa final. in cap. fin. 11. quæst. 3. Idem tenet Dec. in cap. Intelleximus in fine. de Iud. allegat ad id Innoc. in cap. Veritatis. nu. 3. de Dolo. sed loquitur de debito fidelitatis. de quo latiùs infrà. Casu autem quòd iurauerit, tenetur deponere debitum apud bancum alicuius mercatoris, vel in alio loco tuto, secundùm dictam glossam, in dicto cap. Nos Sanctorum. & Abb. & Felin. suprà, & alios, quos refert Silu. verb.

2 Excommunicatio. 5. num. 12. Si verò non sit denunciatus, etiam si sit publicus, extra casum percussionis Clerici; voluntarium est cum eo communicare, vel non; per Extrauag. Ad euitanda. Et ideò in potestate debitoris est soluere: sicut in potestate subditi est Domino obedire; vt dicit Suar. 5. tom. Disput. 14. Sect. 1. nu. 15. & meliùs Disput. 15. Sect. 7. nu. 3. Hoc addito, quòd si Dominus est occultè excommunicatus, in publico tenetur ei obedire, cap. Cùm nō ab homine. de Sentent. excommunicat.

3 At in Foro interiori, licitum est soluere debitum excommunicato, etiam denunciato, secundùm Silu. verb. Excommunicatio. 5. §. 12. & alios citatos per eumdem Henriq. vbi suprà litera H. Quin immò ad id tenetur debitor. Nec eum excusat excōmunicatio; vt satis constat ex dicta glossa dicti cap. Nos Sanctorum. Et probatur per c. Quoniam multos. in fine 11. quæst. 3. & per dictum cap. Inter alia. per quæ ita tenet Couar. post alios, loco superiùs citato. Itaque licèt debitor excommunicati tutus sit in Foro exteriori; quia conueniri per eum non potest, cap. Intelleximus. de Iud. Non tamen est tutus in Foro conscientiæ; quia tenetur ei soluere, non obstante excommunicatione. Et ita etiam defendit Silu. supra, & Suar. 5. tomo Disput. 15. Sect. 8. à num. 4. & consulit Innoc. in dicto cap. Veritatis. de Dolo. num. 3.

Sed certè, re altiùs considerata, non possum flectere animum meum in hanc vltimam opinionem Silu. Couar. & aliorum. Et ducor primò per tex. in cap. final. de Hæret. vbi obligatio illa iustitiæ, scilicet fidelitatis vassalli erga Dominum, cessat durante excommunicatione. Et ne dicas, id esse propter hæresim. Nam idem etiam extra casum hæresis statuitur generaliter, sola excommunicatione attenta, in d. c. cap. Nos sanctorum. Quòd si adiicias, id ob id fieri, quia scilicet excōmunicatio priuat, vel suspendit vsum, & exercitium iurisdictionis, quā habebat Dominus in sibi subiectos. Respondeo id concedendo; sed hoc non obstante, vrget illa ratio, nempe quia si eò quòd excommunicatio suspendit, vel tollit vsum iurisdictionis; non tenetur vassallus præstare Domino debitum naturale fidelitatis, & subiectionis: ergo & debitor pecuniæ, eò quòd excommunicatio tollit communicationem, & obligat omnes ad non communicandum cum excommunicato, cap. Cùm non ab homine. de Sentent. excommunicat. non tenetur, nec potest creditori soluere; cùm id facere non possit, nisi cum eo communicando. Quòd si neges inhiberi ei communicationem, per regulā dicti cap. Inter alia. vbi generaliter dicitur illos qui ex debito tenebantur ad aliquod obsequium excommunicato, ante excommunicationem: debito durante post excommunicationem; teneri

etiam

etiam tunc ad idem obsequium, & per cõsequens ad communicationem, sine quo illud exhiberi non potest. Respondeo prędictum textum, & regulam eius, agere de debito, seu obsequio personali quarumdã personarum, quæ ex beneficio, cap. Quoniam multos. 11. quæst. 3. tenentur non deserere excommunicatum, nec poterant aliter satisfacere suo debito, nisi communicando cum eo; & quorum obsequium erat ei necessariũ ad vitã. Hæc omnia colligũtur ex dict. c. Inter. iuncto dict. c. Quoniã. Vnde nulla est ratio, quæ nos obliget, & cogat ad extendendã dictã regulã ad alia debita nõ necessaria ad vitã, & ad alias personas non ita astrictas, nec sic priuilegiatas, seu beneficio donatas: maximè quia deponẽdo debitum in banco mercatorum, exuitur debitor ab obligatione, & debitò. Quare nisi essemus in casu necessitatis, & egestatis, vt notat Abb. in dicto cap. Veritatis. de Dolo. num. 40. puto veriorem, & securiorem, ac magis menti Canonum, & Ecclesiæ consonam opinionem glossæ in dicto cap. Nos Sanctorum. videlicet non teneri, nec etiam posse à debitore in vtroque Foro solui debitum excommunicato denunciato, etiam si iurasset: sed satisfacere deponendo ipsum, vt prædictum est. Pro quo facit cap. final. 11. quæst. 3. vbi etiam ex necessitate non licet alicui communicare cum excommunicato; nisi sit ex contentis in dict. capite Quoniam multos. In quibus aduerte fore noxiam eisdem priuationem communicationis. Ideò non mirum si illis concedatur licentia. Qua ratione etiam in cap. Si verè. de Sentent. excommunicat. cõtractus societatis initę ante excommunicationem cum excommunicato durant post eam. Nec licentia dandi aliqua excõmunicato, humanitatis causa (de qua in dict. cap. Quoniã.) facit pro contraria opinione, quia non datur simpliciter, sed existente excommunicato in necessitate eiusdẽ eleemosynæ. Nec deniq; obstat ratio Suar. scilicet ex generali ratione obligationis implẽdæ, cõpetere debitori facultatẽ cõmunicãdi cum excommunicato. Respondetur enim id verum esse, si necessariò teneretur debitor tẽpore excõmunicationis soluere ipsi excõmunicato. At id negamus; quia tunc, aut manet suspensus effectus debiti: aut deponẽdo pecuniã, ab eo debito, seu obligatione, liberatur. Facit etiã c. Cũm inter. de Excep. vbi prohibet Papa ne excommunicatus petat restitutionem dãnorum, durante excõmunicatione, à damnificãte. Qui textus indistinctè loquitur, & debet intelligi tam de damnificãte ante excõmunicationẽ, quàm durante eadem. Item dat exceptionem non excõmunicato damnificanti ad eũ (scilicet excommunicatũ) repellendum; & sic tuetur ipsum damnificantem, ne interim teneatur ad dicta damna. Ergo idem dicendũ est de debitore. Nam non minùs est obligatus in conscientia dãnificans, quàm debitor pecuniæ sibi creditę, etiam cũ iuramẽto de restituendo tali die; quia obligatus ad restitutionẽ semper est in mora, vt diximus verbo Debitũ. Diffe. 3. nec credendũ est à Papa id statutum fuisse pro Foro tantùm exteriori, & sic fouere neminẽ in peccato constitutũ, contra cap. final. de Præscript. Vnde illum text. allegat Innoc. in c. Veritatis. de Dolo. nu. 2. in fine ad hoc, quòd tempore excommunicationis durant obligationes, sed manent suspẽsæ. Nec obstat quod adducit Innocen. in dict. cap. Veritatis, nu. 4. scilicet si seruiens tenetur excommunicato seruire, quia promisit, vt in dict. c. Quoniã multos. 11. q. 3. Quare igitur eadẽ ratione debita nõ soluet? Et dicit ad id facere c. Iullianus, & cap. Imperatores eadẽ caus. & quæst. vbi innuitur apostatis, debere nos de omnibus iuribus eorũ respondere. Respõdeo ad primũ, non benè argui ex casu excepto, ad nõ exceptũ. Itẽ de seruiẽte ob necessitatẽ excõmunicato, ob quã pia mater Ecclesia indulget hoc beneficiũ dicto excõmunicato. Quæ ratio cessat in debitore, nisi quãdo excõmunicatus egeret, vt suprà diximus. Ad secundũ de apostatis. Resp. cũ D. Th. 2. 2q. 12. ar. 2. apostatis qui nũquã fuerunt fideles, debere nos de iuribus eorũ respõdere; quia tales nõ sunt excõmunicati: at apostata à Fide, vbi talis quis denunciatur, amittit dominiũ in subditis Christianis; & sic subditi nõ tenẽtur ei in nihilo respõdere de eius iuribus; quia ipso facto sunt absoluti à dominio eius, & iuramẽto fidelitatis, quo tenebãtur. Nec obstat iuramẽtũ (si debitor iurauit ei soluere) quia excommunicatus est, in

causa, si ei non soluit, iuxta promissionem; quia non reddit se talem, vt licitè ipsi possit solui. Et iuramentum intelligitur, si res in eodem statu permanserit, cap. Quemadmodùm.de Iureiur. Hæc, & alia, in confirmationem nostræ opinionis videre poteris post Host. & Bart. Brixien. per Abba. in dicto cap. Veritatis.nu.39.cum sequenti.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus iustè, ob crimē, vel ob contumaciam, in Foro exteriori priuatur fructibus, & ponitur æconomus in Beneficio etiam si in sententia nihil de fructibus dicatur. Quod qualiter intelligatur, vide nu. 4.*

2 *Priuatur etiam collatione Beneficiorum, si sit Episcopus, vel aliàs habeat ius conferendi Beneficia.*

3 *Excommunicatus iustè, non potest accipere ex fructibus necessaria vitæ, si habeat aliundè. secùs si fame periret.*

4 *Excommunicatus, impeditus ad impetrandam absolutionem, non amittit fructus Beneficii in Foro interiori.*

5 *Excommunicatus iniustè, probata iniustitia, recuperat fructus, & distributiones.*

6 *Excommunicatus insordescēs per annum, qualiter puniatur.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 EXCOMMVNICATVS iustè ob crimen commissum, putà quia violentas manus in Clericum iniecit, vel furtum, vel sacrilegium publicè commisit, ob quod fuit à notorio excommunicatus declaratus, vel ob contumaciam veram, vel præsumptam; & tandē quomodocumque sit quis excommunicatus; eò ipsò quòd est talis, in Foro exteriori priuatur fructibus sui Beneficii, vel Canonicatus, si est Beneficiarius; adeò quòd licèt in sentētia excommunicationis nihil de ipsis dicatur; nihilo minùs Episcopus potest statim ponere æconomum in Beneficio, vt fructus colligat, & seruet, quo usque finiatur negotium, ob quod fuit lata excommunicatio. Hoc probat textus eximius in cap. Pastoralis. §. Verum.de Appellation. iuncto ibi Abb.num.17.& 18. (quę est optima practica, vt sic fame oppressi ipsi excommunicati citiùs, & omni cūctatione seposita, se absoluendos curent. Nam sæpe homines de cibo securi, iustitiam negligunt. cap. Non minus. 5. quæst. 5. licèt numquam eam viderim obseruari.) Idem tenet Innoc. in cap. 1. de Iud. Abb. in cap. Ex tuæ.num.7.de Cleric.non resid. Nauar. in cap.Si quando. de Rescript. except. 11. Rebuf.in Concord.tit.de Excōmunicat.nō vitād.vers. Vigesimò. pag.733.& Iul Clar. q.73.nu.7.vbi dicit communiter teneri, excommunicatū ipso iure esse priuatū fructibus Beneficii.

2 Extende hoc ad collationem Beneficiorū quæ inter fructus cōputatur. glos.in cap. Cùm olim.de Maior.& obed. cap.vnic.Ne Sede vacante.lib.6.c.Tanta.de Excessibus Prælat.c.Quia diuersitatem. de Cōcessione præb.dicit cōmunem, (vbi copios) è Suar.5.tom.Disp.14.Sect.2.per tot.

3 Quæ adeò vera sunt, vt etiā in cōscientia nihil possit accipere excommunicatus ex ipsis fructibus pro sui sustentatione, secundùm glos.d.§.Verùm, cōmuniter receptam teste Naua.c.25.n.124.Ratio est, quia potest sibi prouidere petendo absolutionem. Ob quā rationem hoc limitat, & intelligit Naua.verū, in excōmunicato, per quē stat, quo minùs absoluatur. aliàs secùs; vt not. gl.per tex.ibi in d.c.Quia diuersitatē.verbo Suspensionis.Ias.in §.Rursus.nu. 26. Instit. de Actio. Idem post alios tenet Henriq. de Excommunicat.c.13.§.4. quod sublimita dupliciter. Primò, nisi iusta causa excusaret non volentem pati se absolui, secundū Card. & Domin. Quos refert, & sequitur Feli.in c.Apostolicę.col.4. nu.10.de Exception.vt v.g.si ob negligentiā procuratoris in Curia quis excōmunicaretur ob nō restitutionē fructuū Beneficii, super quo litigat, & fouet bonū ius. Secūdò sublimita, nisi fame periturus esset, ex dict. glos.§.verū.ver. Subtrahuntur. & glossa final. capit. Studeat.distinct.50. Toledo libro 1. capite 13. numero 14. quas sublimitationes intellige veras;

veras; dummodò excommunicatus recitet horas,& satisfaciat per alium oneribus Beneficii. Ex quibus habes, excõmunicatum, dum dormit in excommunicatione, nõ facere fructus suos in vtroque Foro. Idem docet Couar.lib.3.Variar.cap.13.num.8.vers. 12.Siluest.verbo Clericus.4.§.25.& verbo Excommunicatio.3.numero 1. effectu 9. Caiet. eodem verbo ad fin. vers. Vbi scito. D.Anto.3.par.tit.24.cap.76. Pet. à Nauar. lib.2.cap.2. num. 235. & alii quamplures copiosè citati per Henriq. suprà, in gloss. M.

4 In Foro tamen exteriori, licèt non dormiat, priuabitur dictis fructibus in pœnam contumaciæ. Quin immò etiam si probet fuisse impeditum, quo minùs absoluatur; si tamen impedimentum non fuit præcisum, (secundùm exempla tradita à gloss.final.in cap.2.de Testib.cogen.) sed causatũ: similiter priuabitur in eodem Foro exteriori dictis fructibus. argumento eorum quę tradit Felin.in dict. capite 2. Secùs est dicendum in Foro interiori. Nam in eo, siue impedimentum sit causatum, siue præcisum; dum modò verè aliàs per excommunicatum non stet, quo minùs absoluatur: tuta conscientia ab eo tempore recipit fructus, & eos facit suos. Ita singulariter Petrus à Nauar. tom. 1. libro 2. capite 2. numero 239.& 240. cum duobus sequentibus.

5 Cùm autem quis est excommunicatus iniustè; tunc omnes fructus recuperat in vtroque Foro, constitò de iniustitia. Ita tenet glossa in dicto §.Verù. argumento cap. Super. 2. quæstione 5. Quam glossam ad hoc dicit communiter receptam Nauar. Consil. 9. numero 7. de Cleric. non resid. sequitur Couar. suprà, Panor.numero 6.& Imol.dict.§.Verùm.Domin. in cap. Contumaces.dist.50. Clar.Tolet.& Pet.à Nauar. vbi suprà. qui Petrus à Nauar. extendit etiam ad distributiones, propter eamdem rationem.

6 Prædictis adde, quòd si excommunicatus insorduerit per annum (dummodò id fecerit ex pertinacia) non solùm priuabitur fructibus (vt dictum est) sed etiam de hæresi suspectus, compelletur se purgare, ex Concil.Trident.Sessione 25.cap.3.in fi. de Reform.& poterit etiam Beneficiis priuari, saltem in Foro exteriori, vt post longam examinationem ita resoluit Suarez 5. tom. Disput.17.Sect.1.à num.6. vbi addit ad id non semper teneri Iudicem in conscientia. Nam tales circunstantiæ possunt occurrere, quòd non sit æquum talem pœnam priuationis imponere. Et pro ornatu, & materia dicti cap.3.Concilii, vide Abbatem in cap.1.de Iudic. Couar.in cap. Alma mater.1.par.§.7.à num.10.Simanc. de Cathol.instit. cap.27. Direct. Inquisit.2.part. quæst.47. latè Vgolin. de Censur. cap. 14. §.3.num.3.

SVMMARIVM.

1 EXCOMMVNICATVS, si appellet nihil facit; quia excommunicatio trahit secum executionem. Potest tamen à declaratione appellare.

2 Quod est magni effectus in practica, etiam si appellatio sit iniusta. Nam interim non vitalitur; & si celebret, non fit iregularis.

3 Excommunicatus, si appellet iniustè à declaratione, non potest in conscientia se iuuare dicta appellatione. vnde tenetur se abstinere; & si celebret, sciens iniustam, fiet irregularis coram Deo; & omnia gesta ab eo interim, vt persona priuata, nulla declarabuntur.

4 Excommunicatus potest appellare à denunciatione; & sic interim non vitabitur.

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

1 INCIDENS in excommunicationem Canonis ipso facto; si declaretur incidisse, licèt ab excomunnicatione incursa non possit appellare, quia trahit secum executionem, capit. Pastoralis. §. Verùm. de Appellarion. potest tamen à tali declaratione appellare. Gloss. sa est expressa in capite Cupientes.§.Quòd si per

si per viginti. verbo Priuatos. de Elect. lib. 6. quam commendat Abb. in capite Peruenit. 1. de Appellation. & in cap. final. de Præscript. & in cap. Parochianos. de Sentent. excommunicat. & Consil. 68. incipit Quanquam. num. 4. part. 2. & in cap. final. de Iuram. calumn. Felin. in cap. 2. num. 6. de Sponsal. & in cap. Qualiter. in 1. num. 27. de Accusation. & in cap. Rodulphus. num. 43. de Rescript. & eam dicit singularem Angel. verbo Appellatio. num. 7. & 8. & communiter receptam Bernard. Diaz regul. 41. incipit, Appellare à pœna legis, vel statuti, non licet. & Nauar. Consil. 12. nu. 2. de Sentent. excommunicat.

Effectus dictę appellationis est magnus.
2 Quia pendente articulo appellationis, nec vitabitur ab aliis, nec ipse tenebitur alios vitare, nec se à Diuinis abstinere: & si celebret, non est irregularis. Ita notat singulariter Felinus in dicto cap. Rodulphus. nu. 43. & Nauar. in Manual. cap. 23. num. 104. Quod procedit, & est verum, in Foro exteriori; licèt alias appellatio sit iniusta.

3 Secùs quoad Deum. Nam vbi quis fuit iustè excommunicatus; licèt appellando à declaratione, excusetur in Foro exteriori: non tamen in Foro conscientiæ, & coram Deo. immò non obstante appellatione, tenetur se abstinere à Diuinis. aliàs peccaret mortaliter, vt docet Felin. in dicto cap. Parochianos. nu. 4. Lancel. de Attent. cap. 12. in prefatione. num. 99. Nauar. in dicto c. 23. num. 104. Quod satis probatur in cap. Venerabilibus. §. fin. de Sent. excommu. lib. 6. vbi excommunicatus post appellationem indiget absolutione ad cautelam, ante quã probet eam nullam; & debet se abstinere, & ibi not. gl. pen. Vnde si sciẽs esse iniustã, celebrauerit, erit etiam coram Deo irregularis. vt dicemus infrà Diff. 20. num. 6. Et omnia gesta interim ab eo, vt persona priuata, nulla declarabuntur; ex Fel. in dict. nu. 43. constito, scilicet de veritate excommunicationis, & iniustitia appellationis. Et est ratio, quia appellatio iniusta non suspendit, cap. Cùm parati. cap. Peruenit. de Appellat. cum aliis in dicta Diff. citatis. Tùm etiam quia statim suum effectum excommunicatio operatur, vt in dicto §. Verùm.

4 Prædictis adde, excommunicatum non solùm posse appellare à declaratione, qua declaratur incidisse in excommunicationẽ Canonis, vel statuti: sed etiam posse idem facere à denunciatione; vt cùm Iudex, postquam excommunicauit aliquem, iubet Parocho illius, vt ipsum denunciet publicè inter Missarum solennia, vt sic euitetur ab omnibus, iuxta Extrauagan. Ad euitanda scandala. Potest enim etiam ab ista denunciatione facta à Parocho appellare, si putat Iudicem excessisse, & iniustè id præcepisse: nempe quia prætendit non esse excommunicatum, vel non potuisse ipsum excommunicare. hoc est singulare dictum Cardin. in Clement. 2. §. Si quis autem. quæst. final. de Sequestr. possession. quem sequitur Domin. in capit. Is cui. §. Sanè. de Sentent. excommunicat. in 6. Dec. in cap. Reprehensibilis. numero 5. in fin. de Appellation. & in capite Peruenit. in 1. num 2. in fin. eodem titulo, dicens hoc esse notandum in practica, & Angel. verbo Appellatio, numero 8. Ex quo collige, licèt effectus excommunicationis non suspendatur per appellationem sequentem, vt in dicto §. Verùm. & in dicto capite Is cui. §. Sanè. benè tamen suspendi effectum denunciationis, si ab ea appelletur. Et sic pendente appellatione à denunciatione, appellans non potest vitari, licèt fuerit denũciatus; vt vltra suprà citatos docet Felin. in dicto capite 2. numero 6. & 7. de Sponsal. & Nauar. Consil. 12. de Sentent. excommunicat. Quod tamquam singulare, & vt optima cautela ad impediendum effectum excommunicationis, (si excommunicatus est certus de eius iniustitia) est summè notandum.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATIO in Foro exteriori præsumitur in dubio præcessisse ipsam appellationem, secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFE-

DIFFERENTIA DECIMASEPTIMA.

1 EXCOMMVNICATIO indubio, præsumitur in Foro conscientiæ præcessisse ipsam appellationē. secùs in Foro Fori. Ita Rota Decis. 29. aliàs 317. incipit Nota quòd ubi. de Sentent. excommunicat.in antiquis. Felin. in cap.Apostolicæ. num.18. de Exception. Lancel. de Attent. cap. 12. Ampliat. 8. in fin. Silu. verb. Excommunicatio. 2. dub. 1.num. 6. Pro quibus est glossa notab. penult. in cap. Venerabilibus. §. final.de Sentent. excommunicat. in 6.& est communis opinio teste Dec. in cap. Super eo. in 2. de Appellation. licèt ipse teneat contrarium. Vide eumdem Dec.in cap.In præsentia.nu. 13. de Probation. & est glossa similis in Clem.final.de Rescript.verb.Creatum.Pro quarum declaratione vide Couar. in capit. Alma mater. 1. part. §. 2. numero 5. Eamdem differentiam docet Card. in Clement. 1. quæstione 15. de Sepultur. & Bald. in dicto capite Super eo. & probat textus in cap. Cùm tu.de Testibus. Ratio discriminis supradictæ differentiæ ea esse potest; quia in Foro conscientiæ, stamus veritati, & non præsumptioni; ad nota. verb. Lex. Differentia 10.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS absens, non est quoàd Deum excommunicatus, donec sciat. secùs quoàd Ecclesiam.*

DIFFERENTIA DECIMAOCTAVA.

1 CVM quis excommunicatur in absentia, non est excommunicatus quoàd Deum, donec sibi innotescat, secundùm glos. 2. cap. pen. de Cleric. excommun. minist. ubi dicit quòd si talis moriatur antequam sciat, liber erit quoàd Deū. Si insuper se ingerat communioni hominum, antequam hoc perspectū sibi sit, non peccabit, secundùm gloss. cap. Quanto. 2. quæst. 5. At quoàd Ecclesiam, statim est excommunicatus; & ideò indiget absolutione, secundùm easdem gloss. Et sic si eligatur, non tenebit electio. Ita tradit glo. dict. cap. pen. cuius opinionem sequitur Rota teste Mādo. de Commissio. form. 23. quæst. 8. & Feli. in cap. Rodulphus. num. 43. de Resc. Adde Couar. in cap. Alma. 2. par. §. 10. num. 7. & not. supra Diff. 11.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS post appellationem legitimam, si eam non prosequatur, potest denunciari publicè quòd est excommunicatus, & eum habeant pro tali.*

2 *In Foro verò interiori, non est excommunicatus.*

3 *Vnde si celebret, non erit irregularis. Vide ibidem rationes huius differentiæ.*

DIFFERENTIA DECIMANONA.

1 EXCOMMVNICATVS post appellationem legitimam, si eam non prosequatur intra tempus à iure, vel ab homine præfixum; eo elapso, potest denunciari publicè excommunicatus, non obstante dicta appellatione; & est tunc vitandus, tam in iudicialibus, quàm in extraiudicialibus. Textus est singularis in cap. Licèt. de Senten. excommunicat. lib. 6. debetq; reputari pro excōmunicato post talē denunciationem, donec sentētialiter fuerit declaratū appellationē ante excōmunicationē fuisse interpositā; & sic fuisse nullā ipsam excōmunicationē, vt docet

docet Angel. verb. Appellatio. num. 4. glossa in dicto cap. Licet. verb. Nunciari. quam approbant Doctores ibi, & Innoc. in cap. Ad præsentiam. & ibi Abb. num. 2. de Appellation. Quæ vera sunt, & procedunt in Foro exteriori.

2 At in Foro interiori, nec ipse excommunicatus tenetur à Diuinis se abstinere; nec alii veritatem scientes, tenentur ipsum vitare, per text. in dicto cap. Ad præsentiam. vbi Abb. num. 2. id notat, & Nauar in cap. Cùm contingat. de Rescript. Remed. 3. Felin. in cap. Ex tenore. num. 2. eodem tit. Iaf. in l. final. num. 4. ff. de Offic. eius. & Zasius in l. Cùm querebatur. num. 3. ff. de Re iud. Ratio est, quia talis excommunicatio est nulla, nec vires assumit propter desertionem appellationis, vt probat idem cap. Licèt. in princip. & notat. Matthesil. notab. 19. incipit, Nota quòd appellans. post glossam, verb. Incurris. in cap. Penul. de Sentent. excommunicat. lib. 6. & Abb. in cap. Sœpe. num. 14. de Appellation. & sic cessare à Diuinis non tenebatur, vt dicit glossa 2. in dicto cap. Ad præsentiam. & probat tex. in dicto cap. Dilectis. 55. in fine de Appellat. vbi Abb. num. 15. & 16. id notat, dicens excommunicatum post appellationem legitimam, licet denuncietur, non teneri denunciationi obtemperare. Intellige in Foro interiori, cùm fuit facta denunciatio post desertionem appellationis. Et si fiat ante desertionem, & ab ea appelletur; non tenebitur ei obtemperare, etiam in Foro exteriori, per cap. Pastoralis. §. Verum. de Appellation. Felin. latè in cap. 2. num. 6. de Sponsal. & Pet. Cened. in Collectan. ad Ius Canonic. 2. par. Collect. 42. nec alii tenebũtur eum vitare, secundùm Card. egregiè in Clem. 2. §. Si quis autem, quæst. final. de Sequestrat. possession. Domin. in cap. Is cui. §. Sanè. de Sentent. excommunicat. lib. 6. quos sequitur Dec. in cap. Reprehensibilis. num. 5. in fin. de Appellation. & in cap. Peruenit. in 1. nu. 2. in fin. eodem tit. dicens hoc esse notandum in practica. Idem docet Fel. in cap. Rodulphus. nu. 43.

3 de Rescript. Ex prædictis infertur quòd si talis excommunicatus, post dictam desertionẽ appellationis denunciatus, celebret; non efficetur irregularis, vt post Archid. & Gemin. in dict. c. Licèt. docet Angel. supra num. 5. vbi reddit rationem, quia ex quo appellatio legitima fuit ante excommunicationem interposita, ipsam excommunicationem suspendit. Et licèt post desertionẽ appellationis, denuncietur excommunicatus: non tamen verè est excõmunicatus; vt patet ex dicto c. Licèt. sequitur Fel. dict. c. Rodulphus. num. 43. vbi dat aliam rationem; scilicet quia non videtur contempsisse, ex quo pendebat appellatio. Allegat cap. penult. cum glos. de Cler. excommunicat. ministr. vbi probatur probabilem ignorantiam excusare. sed ibi Felin. non agit de appellante non prosequente appellationem; sed de celebrante post appellationem non suspensam, nec desertam, sed pendentem; qui est alius casus, de quo in sequenti Differentia agetur.

SVMMARIVM.

1 *EXCOMMVNICATVS post appellationem, si bona fide celebret; non est irregularis, licèt posteà declaretur esse iniustã, & illegitimam. Intellige vt num. 10. Secùs si sciebat esse friuolam, vt num. 6.*

2 *Suspensus ignorans probabiliter se esse suspensum, si celebret, non est irregularis.*

3 *Opinioni falsæ bona fide adherens, non peccat.*

4 *Excommunicatio lata post appellationem, regulariter nulla est in Foro externo.*

5 *Secùs si declaretur appellationem fuisse friuolam.*

6 *Appellans friuolè à comminata excommunicatione, in Foro conscientiæ non excusatur.*

7 *Absolutionem ad cautelam petere, semper est bonum consilium.*

8 *Gesta per excommunicatum vt priuatam personam, post appellationem ab eo interpositam, & posteà declaratam minùs iustam; sunt inualida. Secùs si vt publicam personam.*

9 *Celebrans post appellationem, non fit irregularis,*

gularis, si probabiliter ignorabat iniustitiā appellationis. aliàs secùs.

10 *Non est differentia vlla inter excommunicatum publicum, vel occultum, quoàd validitatem gestorum per ipsum, nisi in iis quæ ab eo geruntur, ratione publici officii.*

DIFFERENTIA VIGESSIMA.

1 EXCOMMVNICATVS post appellationem, si bona fide, putans esse legitimam suam appellationem, non curet de excommunicatione; sed ea non obstante, celebret; securus est in Foro exteriori, & etiam in interiori, quoàd irregularitatem. Nam licèt posteà declaretur appellationem fuisse illegitimam, & minùs iustam; nihilo minùs ob celebrationem anteà factam; nullam incurrit irregularitatem. De hoc est glossa celebris in cap. 2. in glossa penult. de Sentent. excommunicat. lib. 6. quam commēdat Couar. in cap. Alma mater. 1. par. §. 7. num. 7. in fin. & dicit communiter receptam Nauar. cap. 23. num. 104. ad fin. & Cenedo in Collectan. ad Ius Canon. Collect. 25. in Decretal. num. 6. & Lancel. de Attent. 2. par. cap. 12. Ampliat. 8. num. 7.

2 Pro qua facit in simili, quòd si suspensus probabiliter ignoret se esse suspēsum, nullam celebrando incurrit irregularitatem, cap. Apostolicæ. de Cleric. excommunicat. Specul. tit. de Dispensat. §. Nunc de Episcoporum. num. 3. vers. Sed numquid potest. facit etiam glossa in cap. Capellanus. de Feriis. singularis secundùm Nauar. in cap. Si quis autem. num. 7. de Pœnit. dist. 7. quatenus habet non esse peccatum adhærere vni opinioni (quamuis aliàs sit fal-

3 sa) vbi sunt contrariæ Doctorum opiniones. Intellige, dummodò censeat esse veram, per not. verb. Opinio. Diff. 3.

4 Et est ratio supradictæ cōclusionis; quia excommunicatio lata post appellationē, regulariter reputatur nulla; quia appellatio suspendit iurisdictionem Iudicis, & ligat manus eius, vt illa pendente, nihil valeat innouare; cap. Non solùm. de Appellation. in 6. cap. Venientes. de Iure iur. cap. Pastoralis. §. Præterea. de Offic. Delegat. adeò vt si post huiusmodi suspensionem, Iudex procedat, processus sit nullus, Bellam. Decis. 707. Lancel. de Attent. cap. 4. in præfatione, num. 569. & cap. 12. in præfatione num. 68. & consequenter excommunicatio lata, post appellationem, erit nulla, tamquam lata à non habente iurisdictionem, & tamquam si esset lata à 3
priuato; & probat text. in cap. In præsentia. de Appellation. & ibi notat glossa 2. ad idem text. in cap. Per tuas. de Sentent. excommunicat. & docet glossa 2. in cap. Præsenti. eodem tit. in 6. quam commendat Cenedo vbi suprà. num. 5. & appellat celebrem Nauar. cap. 27. num. 4. & tradit Abb. per text. ibi in cap. Cùm contingat. num. 2. de Offic. Deleg. & D. Anton. 3. par. tit. 24. cap. 74. At actus nullus, nullum producit effectum l. Sicut. ff. de Oper. libert. l. Non putauit. §. Non quæuis. ff. de Bon. possession. contra tab. l. 4. §. Condemnatum. ff. de Re iudic. Hyppolit. singul. 254. Meritò ergo celebrans post dictam excommunicationem, non fit irregularis. Aliam rationem tradit Fel. in cap. Rodulphus. num. 43. de Rescript. quam habes in fine præcedentis Differentiæ, & est Abb. in cap. Pastoralis. §. Verùm. num. 15. in fine de Appellation. scilicet quia ex quo pendet appellatio, non dicitur contempsisse celebrando; & consequenter nec potest incurrere irregularitatem, quæ est pœna contemptus. Si tamen posteà de- 5
claretur talem appellationem non fuisse legitimam, licèt quoàd irregularitatem sit immunis (vt prædictum est) non tamen quoàd excommunicationem. Nam non *
obstante dicta appellatione illegitima, potuit excommunicari, glossa final. in cap. Quoties. 1. 2. quæst. 6. Et reuera incidit in eam statim, post quàm fuit excommunicatus, vt docet Panor. in dicto cap. Pasto- 2
ralis. §. Verùm. num. 14. de Appellation. dicens numquam excommunicationem, vel eius effectum stare in suspenso. Nec obstat appellatio. Quia ad hoc, vt excommunicatio lata post appellationē sit nulla, requiri-

requiritur quòd appellatio ſit iuſta, & procedens ex cauſa legitima. Aliàs, ſi eſt friuola, non ſuſpendit iuriſdictionem Iudicis, vt probat text. in cap. Cùm parati. cap. Peruenit,& cap. Si duobus. de Appellation. cap. Cum appellationibus. & cap. Non ſolùm. eodem tit. lib. 6. docet Innoc. in cap. Significauit. num. 2. ad fin. de Cenſibus. Nauar. in Repetit. cap. Accepta oppoſit. 8. num. 34. ad fin. & num. 35. Conferunt dicta in differentia 33.

6 In Foro tamen cõſcientiæ, ſi quis noſcet, vel noſſe deberet ſuam appellationem minùs iuſtã eſſe; incurret irregularitatem, ſi celebret. Ita hinc dicit idem Nauar. in dicto cap. Cùm contingat. Remed. 3. verſ. Secunda deciſio. de Reſcript. Salzedo ad pract. Bernar. Diaz. cap. 126. litera A. aliàs cap. 33. litera. A. pag. 109. verſ. Nec etiã Clericus. Spin. in Specul. teſtament. in gloſſa rub. 11. part. num. 44. Barptolemæus Humada in l. 21. tit. 9. Part. 1. in gloſſa 5. num. 3. quos refert, & ſequitur Cenedo in Collectan. ad Ius Canon. Collect. 25. ad Decretal. num. 6. Et hoc numquam obliuioni tradas. Ratio eſt, quia vt excommunicatus celebrans excuſetur ob ignorãtiã ab irregularitate, debet eſſe eius ignorantia probabilis. cap. Apoſtolicæ. de Cler. excommunica. At qui ſciat, vel ſcire teneatur ſe eſſe verè excommunicatum; vel ſuã appellationem non eſſe iuſtam, non eſt talis. Ergo &c. Conferunt not. ſub verb. Appellatio. Differentia 2. Quod tene perpetuò fixũ in mente. Ex quo colligere potes non eſſe nimis fidendum omni appellationi, eſſeque ſanum conſilium timere omnẽ
excommunicationem, etiam ſi feratur poſt
7 appellationem iudicio tuo legitimã. Quare
cautè faciunt qui à talibus excommunicationibus petunt abſolutionem ad cautelã
iuxta cap. Per tuas. de Sentent. excommunicat. & cap. Venerabilibus. §. final. eodem
tit. in 6. & gloſſa final. in cap. Quotie. 1. 2.
quæſt. 6. Nam vt inquit Abb. in dicto §.
8 Verùm. num. 15. omnia geſta per talem
excõmunicatũ poſt appellationẽ, & poſtquàm fuerit declaratum illam extitiſſe minùs iuſtam, ſunt inualida; demptis illis quę
9 ratione publici officii geſſerit, & etiã præter pœnam irregularitatis, propter ſpecialem rationem eius. Quod vltimum intellige vt ſuprà, ſcilicet quando probabiliter ignorabat appellationis iuſtitiam. aliàs ſecùs. Ex quo infert collationem Beneficii factam tali, non valere. Allegat in confirmationem dictum ſingulare Innoc. in
10 cap. Dilectus. de Conſuetud. vbi dicit non eſſe differentiam inter publicum excommunicatum, & occultum. intellige quoàd validitatem geſtorum per ipſum, niſi in his quæ geruntur ratione publici officii. quod dicit eſſe mente tenendum. Idem docet Felin. in dicto cap. Rodulphus. nu. 43. dicens quòd omnia acta, geſta cum eo excommunicato ratione priuati iuris, ſeu officii erunt nulla, conſtito de veritate excõmunicationis, etiam priùs occultæ; traheturquè effectus declaratæ excommunicationis retrò, etiam ſi ignoret ſe eſſe excõmunicatum, per dictum Innoc. ſuprà. quod dicit ſingulariſſimum. & allegat quamplures Doctores ipſum ſequentes.

SVMMARIVM.

1 MONITORIA *contra non ſoluentes, ligant etiam impotentes in Foro externo. ſecùs in interno.*

DIFFERENTIA VIGESIMA PRIMA.

1 MONITORIA ſeu charte excõmunicationis extractæ cõtra nõ reſtituentes talem rem, vel Decimas, vel non ſoluentes tale debitum, in Foro exteriori adſtringunt, & ligant etiam impotentem ea ſoluere; & ſic declarabitur excommunicatus, niſi probet euidenter ſuam impoſſibilitatem, vt tradit Rodriguez. verb. Deſcomunion. cap. 79. nu. 10. & faciunt tradita ſupra in Differentia 12. & 14.

In Foro verò conſcientiæ, & coram Deo non erit excommunicatus: quia ſine contumacia, & peccato mortali non incurrit

quis

quis excommunicationem quoàd Deum, cap. Nemo. 11. quæst. 1. docet Soto in 4. distin. 22. quæst. 1. art. 2. & quæst. 2. art. 3. Nauar. & Didac. Perez relati à Rodrig. suprà.

DIFFERENTIA VIGESIMA SECVNDA.

EXCOMMVNICATVS hoc modo, Si nō veneris die tali, sis excōmunicatus. Si non venerit, quia nō potuit venire; in Foro exteriori, & quoàd Ecclesiam erit excommunicatus, secundùm gl. fin. cap. Cùm super. de Testi. cogend. & gl. 1. cap. Vnici. 4. quæst. 5. quarum opinionem dicit communem Feli. in dict. cap. Cùm super. & Henrriq. Botheus de Synodo. 2. par. nu. 64. cum sequentib. vbi hanc conclusionem probat tribus modis, & totidem limitat. Eādem dicit communem Rip. de Peste. 3. par. 2. partis. nu. 30. Pro quibus est tex. pulcher in cap. Venerabilibus. §. Porrò. verf. Idem est. in fi. de Senten. excom. lib. 6. & notat Henriq. Boic. in cap. 1. nu. 11. de Iudi. & ita tene, quicquid dicat in contrarium Nauar. in Man. cap. 27. nu. 38. in fi. Pro præsumpta etenim contumacia, validè quis excommunicatur, vt dicit tex. dict. vers. Idem est. Quamuis constito de impedimento, veniat absoluendus statim, vt dicit gl. dict. cap. Vnici. 4. quæst. 5. Vnde cauendum est à Silu. & aliis, quos allegat verb. Pœna. nu. 18. vbi in hoc casu dicit nulla absolutione opus esse, probato impedimento. Nam contrarium constat ex dict. §. Porrò. vers. Idem est. & ex traditis sup. Diff. 9.

In Foro verò conscientię, & quoàd Deū, præfatus non est excommunicatus, vt dicit gl. dict. cap. Cùm super. & Siluest. vbi sup. Quia nullum commisit peccatum, nedum mortale, sed nec veniale, ob iustum impedimentum quo obedire non potuit.

SVMMARIVM.

1 *CONSTITVTI in articulo mortis, possunt absolui, etiam si sint excommunicati, & denunciati, à quocumque Sacerdote simplici, tametsi non approbato; etiam præsente proprio Parocho, vel Superiore eorūdem. Et valet absolutio pro vtroque Foro; licèt quidam contra.*

2 *Constituti in articulo mortis, non possunt confiteri Sacerdoti excommunicato, vel hæretico: licèt multi teneant contra; nisi, &c.*

DIFFERENTIA VIGESIMA TERTIA.

1 CONSTITVTI in articulo mortis, etiam si sint excommunicati, & denunciati, possūt absolui à quocumque Sacerdote simplici. Intellige, etiam non approbato. gl. in cap. Pastoralis. §. Præterea. verb. Præterquam in mortis articulo. de Officio Ordin. communiter approbata, secundùm Silu. verb. Confessor. 1. nu. 20. Armilla. verb. Absolutio. nu. 12. Angel. verb. Confessio. 3. nu. 2. docet. Naua. cap. 4. nu. 1. Toledo lib. 1. cap. 15. nu. 1. estque ita declaratum per Cōci. Trid. Sessione 14. cap. 7. per hęc verba. *In articulo mortis, omnis Sacerdos quoslibet pœnitentes à quibuslibet peccatis, & censuris absoluere potest.* Per quæ verba ita generaliter prolata, constat in dicto articulo nullam esse reseruationem, fierique tunc quemlibet Sacerdotem, quoàd absolutionem, tam à peccatis, quàm à censuris, Summum Pontificem, vt notat Naua. cap 27. nu. 89. in fin.

Sed obserua talē absolutionem non prodesse, nisi pro Foro interiori, secundùm Paul. Comitol. lib. 6. Respon. moral. quæst. 27. nu. 6. vbi dicit sibi probabile esse, Concilium in Foro tantùm conscientię, pœnitentibus in mortis articulo consulere voluisse.

Sed contrarium est verius, & tenendum, & probat expresſè textus, in cap. Eos. de Sent. excom. lib. 6. vbi dicitur absolutum,

in

in articulo mortis, ab aliqua excommunicatione reseruata, ab alio quàm ab eo à quo aliàs debuisset: si sanus fiat teneri se præsentare dicto Superiori, offerendo se eius parere mandatis. Et non dicit textus vt absoluatur; immò vt notat D. Antoni. 3.par.tit. 24.cap. 47. & Armilla. verb.Absolutio.nu. 12. & Henriq.lib. 3. de Pœnit. cap.9.§.6. in gl.K. L ad hunc finem debet comparere, vt scilicet Superior intelligat ipsum esse obedientem Ecclesiæ, & paratum implere grauiorem pœnitentiam pro excommunicatione, si fortè imponatur, & vt satisfaciat Ecclesię, & læsis, si opus sit; non vt ab eo ampliùs absoluatur. Item dicit textus, Talē, si nō se pręsentet quamprimùm potuerit, reincidere in eamdem excommunicationem. Ergo iam erat absolutus, etiam quoàd Forum exterius, & ita tenet D.Tho.in 4. distinctione 20. q. 1. art. 1. ad secundam questiunc. Silu. verb. Absolutio.1.nu.9. Armilla.eod.verb.n. 12. Naua.cap.27.nu. 271. vers. 5.Quod idem. & Palud. in 4.dist. 17. quæst. 6. opinione 5. vers. Nec obstat, & communiter Doctores.

Dubitant tamen DD. primò an prædictam potestatem habeat quilibet simplex Sacerdos, etiam præsente Parocho, vel Iudice Superiore excommunicatore: vel solùm eisdem absentibus. Nā videtur quòd tantùm cùm pręedictorum præsentia haberi non potest. Tunc enim adest causa iusta dādi dictā potestatē, nè pereāt pœnitentes ob defectum ministrorum Sacramēti Pœnitentiæ; & ita tenet Armilla dict. nu. 12. ibi, & aliquis de propriis Sacerdotibus haberi non potest; & Ange. vbi sup. Naua. cap.26. nu. 26. & videtur textus expressus à contrario sensu in dict.cap.Eos.ibi, *Cùm ad illum à quo aliàs de iure fuerant absoluendi, nequeunt, propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimū, pro absolutionis beneficio habere recursum.* Sentit D.Anton.sup.& Toledo lib. 1. cap.15.nu.1. & expreßius nu.4. post Inno, quem allegat. Idem tenet Silu. verb. Confessor. 3. quæst. 6. Soto in 4.dist.18.quæst. 4. art. 4. Suarez in 4. tomo de Pœnitentia Dispu. 30. Sectio. 3. nu. 1. & est communis opinio teste Nauar. Cons. 15. de Pœnit. & remis. & Viual. tit. de Absolutione. nu.63.

Sed Nauar.ibid. tenet affirmatiuā, nēpe etiam presente proprio Sacerdote, seu Superiore Pœnitentis, posse eumdem infirmū, in articulo mortis, eligere quē voluerit, adductus generalitate dictorum verborum Concilii. sequitur Henriq. de Pœnitentia, lib.3.cap.11.in fin. & Rodriguez verb. Confeßion. cap.59. conclus.3. nu.5. ad fin. Quorum opinionem libenter amplector. Non enim in tali articulo arctandum est absolutionis medicamen tam necessarium. maximè quia contingere potest Pœnitentem non esse benè affectum ad Parochum, vel Superiorem excommunicatorem. Et multi sunt adeò infirmi, quòd potiùs sine confeßione morerentur; quàm talibus Sacerdotibus confiterentur, vt dicit D. Tho. in 4. distinctione 17. quæst. 3. art.3.questiunc.4. ad 6. Quare licèt de honestate, congruitate, & benè esse debeat confiteri præfatis, si eorum copia haberi poßit: non tamen ad id tenetur precisè. Et sic intellige verba illa suprà citata dict. cap. Eos. attento nouo iure Concilii, & generali dispositione illius.

Secundò dubitant an dictus constitutus in articulo mortis poßit eligere in Confessarium quemcumque Sacerdotem, etiā si sit excommunicatus denunciatus. Et videtur non posse, cùm talis sit extra Ecclesiam, & membrum præcisum ab ea. Quomodo igitur poterit alium, si est etiam excommunicatus, introducere in eam, & facere membrum illius? Deinde excommunicatus non habet exercitium, seu vsum Clauium, quia impeditur ex defectu materiæ, quæ est homo subditus, in quam exercetur vsus Clauium. Subtrahit enim ab istis Ecclesia subditos; & ideò non possunt vsū Clauium habere. Ita D. Tho. in 4. distinctione 17. quæst. 3. art. 3. quæst. 5. & dist. 18. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. & consequenter eius absolutio esset nulla, tanquam lata supra nullam materiam, & à non habente iurisdictionem. Qua ratione id sentit D. Tho. in 4. distinctione 19. q. 1. art. 2. q. 2. ad 3. & tenet expreßiùs, questiuncula. 3. & 3. par. quæst. 82. art. 7. ad Secundum. Turrecrema. in cap. Præter hóc. dist. 32.

Panor.

Panor. in cap. Non est. de Sponsa. Silu. v. Confessor. 1. §. vltimo. Naua. cap. 26. n. 26. Pisanella verb. Confessio. 3. §. 9. Palud. in 4. distinctione 17. quæst. 3. art. 1. in fi. Coua. in cap. Alma. 1. par. §. 6. conclus. 8. vbi hanc dicit cõmunem. Pro qua est optimus textus in cap. 1. iuncta glossa verb. Ab vnitate. de Pœnit. dist. 6. & inuenio ita tenere illustrissimos Cardinales Cõgregationis Cõcilii, qui cõsulti ab Archiepiscopo Valentino super præfato dubio, responderunt non posse pœnitentes in articulo mortis constitutos, absolui à casibus reseruatis per Sacerdotem excommunicatum denunciatum: & reprobant opinionem contrariam. Quod responsum meminit Henriq. dict. lib. 3. de Pœnitentia. cap. 11. §. 1. in gl. E. & ita compellor idem tenere, dummodò adsint alii non præcisi, quibus existens in articulo mortis, possit confiteri. Et ita limitata hæc opinio est certissima, & tenenda.

Quamuis Naua. cap. 27. nu. 271. contrariam teneat, reuocans quod dixerat dict. cap. 26. nu. 26. compulsus generalitate verborum Concilii, & Couar. sup. dicit defendi posse, & sequuntur plures alii quos refert, eos sequendo, Viual. vbi sup. nu. 64. & Tolet. lib. 1. cap. 15. num. 6. & defendit latè Paul. Comitol. lib. 6. Respon. mora. quæst. 27. per totam. Sed nullæ eius rationes, & fundamenta vrgent. Nam præcipua quæ à D. Tho. in 4. distin. 20. quæst. 1. articulo. 1. questiunc. 2. desumitur, scilicet necessitatem legi humanę non subiacere; non obstat; quia non existente Sacerdote Catholico, non tenetur quis in necessitate confiteri, cùm desit copia: sed confiteatur Deo, & sufficit, vt post Rayne. docet Silu. sup. & D. Tho. in 4. distinctione 17. quæst. 3. art. 3. quæstiunc. 1. ad secundũ. Vel dic, ibi agere D. Tho. de habẽte vsum Clauium, & sic de existente in vnitate Ecclesiæ, qui vt supra in principio diximus, potest quemcunq; constitutum in articulo mortis absoluere. Sed secùs est in pręcisis ab Ecclesia per excommunicationem, nisi casu quo non esset copia aliorum. Tunc enim præsumendum est à pia matre Ecclesia noluisse in tali articulo tollere ab eis iurisdictionem. Et ita concordari possunt opiniones contrariæ circa hunc articulum: & sic sunt limitanda, & intelligenda, quæ diximus suprà, Differentia 12.

Et si existentes in articulo mortis, non possunt confiteri excommunicatis denunciatis, nisi vt proximè diximus: multò minùs poterunt hæreticis vel schismaticis; cùm in his sit etiam timor subuersionis, & scandali. Et ideò sancta illa Regina Scociæ Domna Maria Stuard numquã voluit cõfiteri vlli hæretico. Et meritò, quia aliàs peccaret mortaliter secundùm D. Tho. sup. & dist. 17. quæst. 3. art. 3. & 3. par. quæst. 82. art. 7. ad 2. Silu. sup. Abb. & Præpos. in cap. Non est. de Sponsal. post gl. verb. Per manus. in dict. cap. Præter hoc. 32. distin. Medin. de Pœnit. quæst. 26. & 27. & Coua. dicentẽ communẽ dict. conclusione 8. nu. 8. & Cano. de Pœnitentia 5. parte fol. 30. col. 4. reprobata gl. quæ tenuit contrarium in dict. cap. Non est. verb. Donec ibi fuerint.

Denique obserua omnia quæ suprà resoluimus circa constitutos in articulo mortis, intelligenda esse, & procedere, etiam quoàd constitutos in periculo verisimili eiusdem mortis; ita vt eos mori, probabiliter timeatur. Non enim in hoc vlla assignanda est differentia, cùm in vtrisque eadem militet ratio; vt post Naua. dic. cap. 27. nu. 271. & cap. 26. nu. 31. vers. 23. docet Viual. dict. tit. de Absolutione. nu. 60. vbi refert idem tenere Palud. Adria. Medin. Silu. Coua. & alios, quorum etiam meminit Henriq. lib. 3. de Pœnit. cap. 11. §. 3. in gl. Q. Contra Canum, Sotum, Mandos. & alios, quos citat Viual. sup. & Henriq. dict. §. 3. in gl. P. & cap. 9. §. 1. in gl. E. Quare patientes naufragium magnum, item feminæ grauidæ habentes difficiles partus, & quę numquam parturierunt, & sunt proximæ partui, ingrediẽtes etiam mare periculosum, vel longã nauigationẽ, vel bellũ, aut loca insidiosa; item condẽnati ad mortem, quibus certò est mors inferenda, & similes quibus mortis discrimen finitimũ est, & maximo cum timore, verisimilique coniectura speratur, possunt confiteri cuilibet Sacerdoti simplici, etiam non approbato; vt docent præcitati, pręsertim Coua. in cap. Alma. 1. par. §. 11. num. 8.

expensæ

EXPENSAE.

SVMMARIVM.

1 EXPENSAS *bona fide factas in re aliena, si quis semel rẽ restituat, an eas repetere possit.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 EXPENSAS factas bona fide in re aliena, recuperare quis nequit, si semel rem restituat. Vnde conuentus rei vendicatione, & cõdemnatus ad rem vero domino restituendam, si nesciat excipere de dictis expensis, & rem, propter expẽsas, retinere: eas amittit. Textus est ad hoc singul. in l. Si in area 33. ff. de Condict. indeb. vbi Iaſ. num. 1. id notat, & refert quemdam fecisse magnũ palatium in solo alieno bona fide, & amisisse expensas; quia nesciuit retinere ipsum propter eas. Idem tenet Cin. in l. Si quis sciẽs. C. de Rei vend. vbi latè. Itaque in isto casu, in Foro iudiciali, tutus est dominus rẽ recuperans à prædictis expensis. Idem notat Paul. de Castr. in dict. l. Si in area. in fine, & Barbos. 2. par. l. Diuortio. §. fin. nu. 10. & 64. vbi dat de hoc rationem, scilicet quia possessor bonę fidei rei alienę, solùm habet remedium retentionis pro meliorationibus, opposita doli mali exceptione, ex dict. l. Si in area.

In Foro verò conscientię, secùs est. Nam dominus rei restitutæ, tenetur in conscientia sæpe dictas impensas reficere, & restituere; & consequenter per viam denunciationis Euangelicæ posset agi cõtra ipsum. Non enim ęquum est, nec rationi consonum, vt quis cum iactura aliena locupletetur. Ad quod facit l. Si me, & Titium. ff. Si cert. pet. Adde Silu. verb. expensæ. quæst. 4. Capic. decis. 93. num. 9. & tex. in l. In fundo, & in l. Sumptus. ff. de Rei vendicat. Quibus in locis habetur, quæ impensæ veniant restituendæ de factis in re aliena bona fide. Vide etiam Fel. in cap. Cùm causam. num. 29. de Re iudic. vbi, quòd in prędicto casu sumptus compensantur cũ fructibus perceptis. Idem tenet Rebel. de Obliga. Iustitiæ. 2. parte lib. 7. quæst. 7. nu. 6. dicens posse rem melioratam retinere possessorem tam bonæ fidei, quàm malæ fidei, propter meliorationes vtiles à se factas, eas compensando cũ fructibus, etiã ad integram æstimationẽ earum, in quibus dominus fieret locupletior. Quòd est notandum, quamuis in Foro externo nõ posset malę fidei possessor, nisi pro vt valerent abrase, iuxta l. In fundo. ff. de Rei vẽdi.

SVMMARIVM.

1 FVR, *seu quiuis alius iniustus rei detentor, expensas factas in re, causa colligendi fructus eius, & similes, recuperat.*

2 *Expensas verò vtiles non recuperat in Foro externo.*

3 *Sed sic in Foro conscientiæ.*

4 *At expensas voluptarias neutro in Foro recuperat, nisi in duobus casibus, de quibus hic.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FVR, simoniacus realis, intrusus, & quiuis alius iniquus rei detentor, in Foro exteriori solùm repetit expẽsas necessarias, factas in re furtiua; illas scilicet quas gratia fructuum colligendorum, congregandorum, & conseruandorum, & huiusmodi, fecit, quasque verus dominus rei omnino fecisset. Si à domino

domino. §. Fructus. ff. de Petit. hæred. vbi glossa final. multas leges concord. allegar, l. Penult. ff. Rer. amot. §. Ex diuerso. Inst. de Rer. diuis. glossa in l. In fundo. ff. de Rei vend. communiter approbata, secundùm Couar. lib. 1. Var. c. 2. n. 15. vers. Quartò. & docet Capic. Decis. 93. n. 9. Silu. ver. Expēsæ. q. 4. Pet. à Naua. lib. 4. c. 1. n. 31. cum seq. & etiā illas, quæ fiunt, & pertinent ad totius rei conseruationē, l. Domum. in fi. C. de Rei vend. l. Ait Prætor. §. Per hanc. ff. Quæ in frau. cred. l. Plane. de Peti. hæred. l. 44. tit. 28. Partit. 3. docēt plures quos refert Barbo. 1. parte l. Diuortio. §. fin. nu. 59.

Nec obstat, l. Ex argento. ff. de Condic. fur. vbi expensæ factæ à fure in seruo furto subtracto in eius sustentatione, non reficiuntur à Domino. nam id est speciale in fure, vt post plures solutiones resoluit Barbos. 1. p. dict. l. Diuortio. §. fin. n. 62. & Rebel. vbi infr. nu. 7. Intellige esse speciale quoàd alimenta præstita. Et hoc in odium furis: maximè, quòd iam non sint in rerum natura, & ex operis serui potuit se compēsare. Expensas autem vtiles, & voluptatis non recuperat, dict. l. Domum. C. de Rei vendi. & dict. l. Ex argento. ff. de Condict. furt. vbi pocula facta ex argēto meo furato cōdicere possum, nullis expēsis solutis pro manufactura, ad idē text. in l. Si quis vxori. 53. §. Si quis massam. ff. de Furt. & l. De eo. §. 1. vers. Si quis. ff. Ad exhib. vbi similiter condicere possum vinū, seu mustū factū ex vuis meis, vel oleū ex oliuis; vel vestimēta ex lana mea, nullis expēsis solutis. & docet Abb. in c. Ad nostrā. in fin. de Reb. Eccles. non alien. & Fel. in c. Cùm causam. n. 29. de Re iud. Ratio horū est; tū, quia quod ex re nostra fit, nostrum est; vt dicit text. in dicto ver. Si quis. Tū, quia videtur donare omnes illas expensas, & melioramenta, qui sciens rem non esse suam, sed alterius; nihilo minùs eas facit. vt dicit glos. in dict. l. Ex argēto. Tū deniq; in pœnā criminis, & malæ fidei. Cōceditur tamen ei abrasio earū, si sine detrimento prioris status rei, tolli possunt; vt in dicta l. Domum. in fine.

3 At in Foro conscientiæ, fur, & quiuis alius iniquus detētor potest deducere ex æstimatione rei expēsas, nedū necessarias, sed etiā vtiles, ex quib. res furata facta est maioris æstimationis, & precii, & ex quibus dominus rei factus est locupletior, secundùm D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3. Silu. verb. Expensæ. dict. q. 4. & verb. Furtū. q. 16. & verb. Restitutio. 3. q. 7. §. 1. vers. Quintò. Tiraq. de Retrac. tit. 1. §. 15. glos. 1. nu. 2. Sot. lib. 9. de Iust. q. 8. art. 1. fol. 303. col. 2. Couar. in Regul. Peccatum. 2. p. §. 6. n. 3. Pet. à Naua. sup. Vnde dominus rei, eas restituere tenetur in conscientia; ita Rebel. de Oblig. iust. 2. p. lib. 7. q. 2. nu. 8. & 15. & fur potest eas repetere per viam denunciationis euangelicæ. vt post Monal. in Summa, verb. Vsura. §. 5. tenet Silu. in dict. verb. Expensæ. q. 4. & verb. Restitutio. 2. nu. 5. in fin. & verb. Restitutio. 3. quæst. 7. in dicto vers. Quintò. & Couar. vbi sup. Potest etiam idem fur à domino rei furati æquiualentem summam: quandoquidē ab eo, in iudicio, dictas expēsas recuperare non potest, ex communi, relata à Couar. dict. lib. 1. Var. cap. 2. num. 15. vers. Quartò. Iul. Clar. in §. Furtum. vers. Excusatur. & habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 540: Poterit etiā deducere per subtractionem materiæ ab ædificio (dum modò id facere possit absque læsione rei ipsius, pristinoque eius statu) expensas, quas in re ornatus, & voluptatis causa, fecerit; vt sup. diximus, & tradit Coua. in dict. vers. Quartò. & dict. Regu. Peccatū. 2. p. §. 6. n. 3. in fin.

4 Hinc infero non esse verā opinionē Silu. verb. Restitutio. 3. q. 7. Dicto 1. in fi. & ver. Furtū. q. 16. in fi. vbi dicit, Quòd si res furata perueniat legitimè ad manus domini, tunc dominus non tenetur in cōscientia ad melioramēta, & expēsas voluntarias: & dat rationē; quia dolo facit, qui petit, quod necesse habet restituere. Certè hæc ratio malè applicatur ad nostrū casum; quia in Foro cōsciētiæ (vt diximus) nō tenetur fur restituere melioramēta, nec expēsas vtiles. Et cōsequēter non facit dolo, eas petendo; intellige per viā denunciationis. vt idē Silu. docet in locis sup. cit. cū Coua. nisi per ciuile iudiciū, in pœnā, fur eas amisisset. vt post Rain. tradit Sil. d. verb. Restitutio. 3. q. 7. Dicto 1. in fi. Nec similiter potest dominus in consciētia eas retinere, nec petere a fure, si forsan eas propria authoritate recuperauit, vt supra diximus, ex eisdem Siluest. & Couar. Nisi (sicut diximus) per Iudicem, in pœnā

condemnaretur ad eas restituẽdas,& amittẽdas. Extra quem casum nullo modo potest admitti opinio Silu. immò ex prædicta exceptione colligitur cõtra ipsum, nempe si dominus per viam iuris conueniendo furem corã Iudice recuperet rem furto ablatam; & Iudex non condemnet furem in pœnam, ad amittendum expensas, & meliorամenta: tenebitur in conscientia ipse dominus eas reficere. Sed obserua Siluest. supra non loqui de impensis vtilibus, sed de voluptariis, in quibus benè dicit non teneri dominum ad eas reficiendas in conscientia. Idem Rebel. sup. nu. 16. nisi in duobus casibus, scilicet cùm dominus eas esset facturus, vel rem venditurus, arg. l. In fundo. 38. ff. de Rei vendi. ex Garcia. de Expens. cap. 5. nu. 6. quicquid dicat Barbos. 1. par. l. Diuortio. nu. 101. qui intelligendus est in Foro externo.

FORNICATIO.

SVMMARIVM.

1 *FORNICATIO cum meretrice, etiam violenter habita, non punitur in Foro contentioso.*

2 *Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 COITVS non violentus, habitus cum muliere non nupta, ab alio tamen cognita; nõ est in Foro exteriori punibilis; vt probat text. in l. Si vxor. in princip. ff. de Adulte. Quem ad hoc ponderat ibi Bart. & Ange. & Paul. de Cast. Consi. 303. viso dicto statuto. lib. 1. docet Coua. in Regu. Peccatum. 2. parte §. 2. num. 3. Hinc est quòd meretrices in Foro contentioso ciuili, non puniuntur; vt in l. Ancillarum. ff. de Peti. hæred. & in l. 1. §. Sed quod ob meretrices. ff. de Condict. ob turp. caus. immò tolerantur ab Ecclesia, secundùm glos. Præpo. & Doctores in cap. Inter opera charitatis. de Sponsa. idque fit propter maiora mala vitanda. Et ideò lupanaria in prædicto Foro permittuntur. Prædictis adde fornicationem cum meretrice adeò de iure ciuili non esse punibilem; vt si quis etiam per vim meretricem cognouerit; puniri nequaquam debeat, vt communiter teneri contra Bald. dicit Alcia. Consi. 469. num. 1. & Iul. Clarus §. Fornicatio. in princip. Ex quo enim habet meretrix corpus suum venale, potest cogi. argu. glos. singul. in l. Non enim. ff. de Act. rer. amo.
2 At in Foro animæ, grauiter punitur; quia est peccatum mortale, ac lege Diuina sexto Decalogi præcepto prohibitum; vt tradit D. Thom. 2. 2. quęst. 32. art. 7. in corp. ad fin. & probatur in cap. Meretrices. & in cap. Nemo sibi. 32. quæstione 4. & nouissimè in Concil. Trident. Sessione 24. de Reform. matrim. cap. 8.

DIFFERENTIA SECVNDA.

CONCVBINATVS in Foro contentioso non punitur; quia non reprobatur de iure ciuili, l. In cõcubinatu. ff. de Concubin.

At in Foro animę, non permittitur; sed peccant mortaliter prædicti concubinarii, secũdùm glossam, & Bart. in dict. l. In concubinatu. facit textus in capite Dicat aliquis. & in capite Nemo. 32. quæstione 4. & in capite Si concubinæ. de Sentent. excommunicatio. & est indubitatum inter Christianos. Hodie verò per Concil. Tridenti. Sessione 24. capite 8. de Reform. etiam in Foro contentioso Ecclesiastico punitur. Adde Iul. Clar. §. Adulterium. num. 4. & ibi Addit.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *FEMINA vi oppressa, tenetur vociferari in Foro exteriori. aliàs rea erit. Sed in Foro conscientiæ, sufficit non consentire.*

2 *Femina vi oppressa potest licitè, morte sprêta, resistere.*

3 *Vir, iuuenis, & puer, vi oppressi, possunt licitè immoti manere non resistendo, dummodò non consentiant.*

4 *Vir spiritualis per dæmonem oppressus tẽtatione carnis, tempore orationis, potest licitè eam pati, etiam pollutionem.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 FEMINA vi oppressa, vel cui mortis terror inijcitur; vel aliàs, imminet præsens periculum vitam amittendi, nisi consentiat, seu patiatur ab aliquo sibi pudicitiam eripi, & stuprari: in Foro exteriori, tenetur resistere, & vociferari; nisi alibi hoc contingat, vel alio loco, vbi ei opis ferri posset. aliàs rea adulterii, vel stupri iudicatur; vt in Deuter. cap. 21.

In Foro tamen animæ, si interius non cõsentiat, licitè potest sinere sibi vim inferri, seu violari. Ita pulchrè Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 2. art. 1. quin immò morti cooperaretur propriæ, si resisteret, cùm posset se licitè liberare, vt inquit Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 104. Potest ergo immota manere, negatiuè se habendo. Et hoc sufficit, dummodò non consentiat, nec sit periculum consensus.

Hęc probantur per factum Lucretiæ, cuius castissimam voluntatem laudat Augustinus lib. 5. de Ciuit. Dei. cap. 20. & per dicta per B. Luciam, videlicet non inquinari corpus, nisi de cõsensu mentis. Quod probat text. optim. in cap. Ita ne. 32. quæst. 5. vbi gloss. fin. colligit ex eo, non debere dici quem perpetrasse, quod nolens fecit, vel passus fuit; nec debere imputari, quæ per coactionem absolutam fiunt. Idem cum Soto tenet Fr. Ludouic. Lopez in Instruct. conscient. 1. par. cap. 75. ad fin. dicens satis esse mulierem vi absoluta coactam, non se præparare ad turpitudinem, licèt non resistat. Vix tamen, secundùm Nauar. reperietur mulier honesta, quæ aliquo modo, licèt sine clamore, non resisteret.

2 Quia tamen difficile est, ob vehementem naturæ in hunc actum procliuitatem, & delectationem, non consentire: ideò licitè poterit, id periculum præueniendo, resistere, etiam morte spreta; vt ait Pet. à Nauar. loco superiùs citato, n. 105. quáuis ad id efficiendũ nõ teneatur, nisi probabili periculo consentiendi se exponeret. Est nãq; naturæ, vitæque tuendæ maximum ius.

3 Idem quod de femina vi opressa diximus, dicendum est de iuuene, & viro quibus metũ mortis quis inferre minatur, nisi rẽ cum eo se habere patiantur, vt frequẽter fit apud Turcas, & Saracenos, cùm aliquos pueros, vel adolescẽtes captiuos Christianos ad suas barbaricas regiones transferũt.

4 Hinc collige (quod vel maximè obseruãdum est. Nam facit pro consolatione multorũ spiritualiũ) tẽtatũ videlicèt à dęmone tentatione carnis, tempore quo est in oratione, vel extra eam in lecto, vimq; perferentem, & nimio ardore flammæ carnis, & spurcitiæ conflagrantem, posse eam licitè pati, sic manendo; nec teneri desistere ab oratione, vel à lecto surgere, quáuis à dicta oratione desistendo, vel à lecto surgendo posset impedire prædictã tentationem; dũmodò longè absit à cõsensu in prędictam delectationẽ. Quod verũ est, etiã si veniret in pollutionẽ; quia totũ illud fit à dæmone; & vir spiritualis verè tunc patitur, & vi opprimitur; nec habet in potestate illã tentationẽ à se tunctẽporis repellere, nec tenetur orationem omittere propter eam; quia id intendit dęmõ, & ob id eã immittit. Vnde nec conuenit orationẽ omittere, ne dæmon suum finem, consequatur. esset enim satisfacere eius malo proposito. Nam prædictus inimicus cũ se videt deuictũ, nec posse trahere virum spiritualem in suũ cõsensum: hoc modo ipsum inquietare procurat, vt sic eum ab oratione diuertat. Et non minùs tunc vim patitur seruus Dei, quàm femina a tyranno, vel ab aliquo alio iniquo oppressa. Et sicut ista non tenetur, quoad Deum, vociferari, nec resistere;

sed sufficit immota sic maneat,& non consentiat tam fœdo, nefarioque actui, & delectationi: ita & vir spiritualis non tenetur ab oratione desistere, & se ab ea diuertere ad aliud exercitium distractiuum;quia id est instar vociferationis, & resistentiæ. Sed sufficit ei, in ea permaneat immotus, & tentationi non consentiat. Quod est mēte tenendū, & de quo sæpius ego dubitaui. Et cùm primùm id ipsum accepi à quodam viro spirituali, qui similem tentationem patiebatur vsque ad pollutionem: & tamen, hoc non obstante, celebrabat quotidie: ocius interrogaui eum, an posset diuertere prædictam tentationem, & impedire pollutionem desistendo ab oratione,& diuertēdo se ad alia exercitia. Cùmq; mihi respōdisset à se posse prędictam pollutionem impediri dicto modo; expaui eò quòd,ea non obstante, quotidie celebrasset. Nam id adhuc nec expertus, nec consequutus fueram. Et de hoc non est ambigendum. Est namque licitum,& fundatum in doctrina superiùs adducta.

Prędictis adde,ꝙ aliquando etiā Dæmon in prædicta tentatione, ita hominem spiritualē vi opprimir; vt vix valeat manere immotus: sed magna vi ipsum commouet,interiùs, & aliquādo agitar etiā exteriùs, donec in pollutionē cadere faciat. quod certè ipsi summoperè abhorrent, & pleni verecundia, ac tremebundi accedunt ad Sacra. Quod scire, erit multis gratum,si similibus tentationibus crucientur.

SVMMARIVM.

1 *SERVA si à domino stupretur, habet ius petendi,vt manumittatur, si erat virgo; aliàs non.*

2 *Serua si à domino solicitetur, habet ius ab eo fugiendi.*

3 *In Foro verò conscientiæ,non cogitur dominus seruam à se violatam manumittere.*

4 *Dominus habens ancillam in concubinam: si tempore testamenti nihil de ea disponit: intelligitur reliquisse eam liberam.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 SERVA, seu ancilla, si à domino suo cognoscatur,vel impetatur: eò ipsò habet ius implorandi officium Episcopi,vt cōpellat dominum suū, vt eam manumittat. Ita probat text. in l. Si lenones.C.de Episc.aud.& tradit Silu.verb. Seruus.q.5.in fi. Quod intelligo verū,cùm à domino corrumpitur, eique virginitas eripitur. secùs si iam esset ab alio cognita.

2 Præterea aduerte in prædicto casu, cùm scilicet à domino impetitur, & solicitatur ad eam violandam, posse tunc seruam licitè ab eo fugere. Quin immò,& se gerere vt liberam. Ita Silu.sup. & Pet. Sa in Summa, verb.Seruus.num.5.

3 In Foro tamen conscientiæ, non tenetur dominus violans seruam, eam manumittere. Tum quia dict.l.Si lenones.est pęnalis, & consequenter non obligat in conscientia ante condemnationem; vt dicemus verbo lex.Diff.7.& verb.Venditio.Differentia 6. Tum quia priuatio iuris proprii ipso iure, numquā intelligitur facta,nisi à iure exprimatur, iuxta glos.receptam in cap. final. de Iure patron. At nusquam legitur talis pri-
4 uatio dominii ipso Iure.Ergo,&c. Pro quo facit,quod tradit idem Pet.Sa vbi sup.videlicet quòd si dominus solutus,habuit ancillam in concubinam vsque ad mortem; & tempore testamenti nihil disposuit de ea: intelligitur eam reliquisse liberam. Igitur nō fit libera eò ipsò quòd eam cognouit; sentit quippe quòd potuit eam relinquere seruam alicuius. Quæ omnia tene mente, quia sunt quotidiana, & cùm Vlysiponę essem,fui de primo casu consultus.

FRVCTVS.

SVMMARIVM.

1 *VEnditione retractata ob deceptionem vltra dimidium,an etiam fructus teneantur restitui.*

DIFFE-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IN aliquibus Regnis solet obseruari dispositio l.Cùm autem.23.§.lubent. ff.de Aedil.edict. vt quando retractatur cōtractus vēditionis ob deceptionem vltra dimidium insti pretii, vel aliàs recuperetur res cum fructibus, restituto tantùm pretio accepto, & expensis,& melioramētis.Cōmunē dicit Pinel.in l.2.C.de Rescind.vēd.par.2.cap.2.nu.1.Ant. Gom. ad l.70.Tau.Coua.lib.1. Resol.cap.3.n.15.

Cuius obseruantiæ ratio ea videtur,vt scilicet sic contrahens emptor compescatur, & quasi freno quodam detineatur, ne ad litem prosiliat, nc vè facilè ad dirimendos, & soluendos cōtractus semel approbatos, & perfectos,progrediatur; ac denique ad lites dirimendas,& obuiandas.Est & alia ratio,scilicet quia rescinditur cōtractus quasi non fuisset factus. & sic non vt ex nunc,sed vt ex tunc.Non ergo mirùm si debeant restitui fructus.Et ita seruandum esse, docent Coua.& alii suprà citati. Quæ obseruantia in Foro tantùm iudiciali procedit,secūdùm Anto.in cap. Ad nostram.circa mediū, ibi, Sed veniente tempore.de Empt. & vendi. & Bald.in c.1.de Feud. dato inuicē legat.

Nam in Foro conscientiæ,non licet fructus recipere, sed tenetur venditor vel eos remittere, vel saltem reddere interesse pecuniæ qua potitus est,iuxta l.Curabit.C.de Action.empt.& l.Vtere & l. Si prædium rusticum.C.de Præd.minot.& cap. Ad nostrā. de Rebus Eccles.non alien. vbi est ad hoc text.expressus. Ibi enim Tusien. Monasterium necessitate coactum dederat quoddā fundum cuidam laico,pretio tantùm 80.librarum; & propter enormē læsionem fuit restitutum prædictum fundum eidem Monasterio,restituto dicto laico pretio à se soluto,sed retinuit laicus penes se, ob laborem, fructus quos ex dicto fundo percepe rat. Idem docet Ayora de Partition.2. par. quæst.33.n.19. cum sequenti, & Mercad. post Bal.& Pātaleo.Cremens. lib. de Contract.tract.2.cap.10.fol.40.col.2. cum seq. vbi hāc æquitatem dicit seruari in tribunalibus supremis,& Cācellariis Castellæ.Idē dicit Costa relatus à Rebel.de Oblig. Iust. 2.par.lib.7.q.4. nu.9. vers. Contrariam. Et eamdem seruari in regno Portugaliæ testatur Gāma decis. 441.& dicit cōmuniorem Pinel.sup.cap.4.nu.1. Et ratio est,quia non videtur æquum,nec pectore christiano dignum, vt venditor potiatur pretio, & fructibus: & emptor frustretur omni commodo;& solùm recuperet pretium post multos forsan labores, in eam rem impensos.

Sed obserua ꝙ prędicta obseruantia non defraudat emptorē suo labore quē in colligendos fructus impēdit. Id enim non esset ęquū,vt prædictum est.Vnde tam expensæ factę circa fructus, quàm labor expēsus circa eosdē fructus, debēt deduci ante omnia; quia fructus intelliguntur,deductis expensis circa fructus factos, & etiā labore quē aliàs impendere debebat Dominus fundi pro fructibus colligēdis,& habēdis. Rigor igitur prædictæ obseruantiæ in eo cōsistit, scilicet ꝙ venditor recuperat fructus quos collegit emptor,deductis prędictis expensis,& labore circa eosdem fructus colligēdos; & potitur insuper ipsa pecunia, seu pretio rei vēditę. Quæ quidē pecunia,licèt ex se,& ex natura sua nō pariat fructus: potest tamē esse maioris vtilitatis, & interesse,quàm ipsi fructus,secundùm industriam eam habētis. Potest siquidem dari ad censum, vel ea emi statim aliquid fructiferum. Quo in casu negari non potest teneri vēditorē in conscientia ad restitutionem huius lucri quod lucratus est venditor cum pecunia, & pretio rei venditæ; vel fructuum per emptorem collectorū. Velle enim retinere vtrūque, est cōtra omnem æquitatē. & ita docet Anto.de But.in c.In ciuitate.de Vsur. & in c.Quia plerique.in fi.antepenul.col.de Immunit.Eccles.& Cepol.de Simula. contract. num.7. 8. & 22. Gutierrez Practic. quæst. lib.2.q.135.& Rebel.loco sup.citat. n.10.& Molin.in tract.2.de Iust.& iu.Disp. 349.adde Ord. Lusit.lib.4. tit.13.§.10.vbi solùm condemnat decipientē in fructibus à die motæ litis; nisi quando læsiò foret enormissima.

SVMMARIVM.

2 POSSESSOR *malæ fidei, quos fructus restituere teneatur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FRVCTVS alienæ rei per furem, vel alium iniustum possessorem perceptos, restituendos esse in vtroq; Foro, nemo est qui dubitet; & probat textus in l. Si me, & Titium. ff. Si cert. pet. tradit Barto. in l. Ratio. §. 1. ff. de Action. empti. & non solùm extantes, sed etiam consumptos. Nam damni illati per iniuriosam acceptionem rei alienæ, omnino reparatio fieri debet. Quin immò & eos restitui oportet, quos malæ fidei possessor propter suam industriã, & solicitudinem percepit; rei; etiam si dominus fructus istos nõ percepisset; deducta tamen ex eis, prædictæ solicitudinis iusta mercede; vt post Bart. sup. tradit Couar. in Regu. Peccatum. 2. par. §. 6. num. 4. dummodò prędicti fructus extent, vel malę fidei possessor, factus sit locupletior. Qui quidem fructus, isto in casu non percipiuntur à domino, nec ei debentur ratione illati damni; cùm ipse aliàs (vt supponimus) eos nõ percepisset; nec ratione acceptionis iniquę; quia hoc modo non debentur in Foro conscientię ante condemnationem, iuxta Regul. glossę, in cap. fraternitatis. 12. quæst. 2. sed debentur domino in vtroque Foro; quia fuerunt ex re propria illius percepti, atque ita vt fructus extantes, sunt domino rei restituendi, iuxta text. in dict. l. Si me, & Titium. Si verò isti iidẽ fructus, singulari iniusti possessoris industria percepti, iam fuerint consumpti; nec ex eis factus sit locupletior: tunc restituendi etiam in Foro animæ minimè veniunt. Ratio est, quia nec ratione damni illati exigi possunt, nec vt interesse lucri cessantis; siquidem dominus eos non percepisset, vt optimè tenet Couar. suprà.

Tota difficultas, & differentia inter vtrumque Forum consistit circà restitutionẽ fructuum, qui in veritate percepti fuissent à domino, ob singularem eius industriam. Nam de aliis quos nõ percepisset, sed percipi potuissent ex communi hominum cura, & diligentia dicemus in Diffe. sequenti. Et quòd in Foro exteriori ad hos fructus malæ fidei possessor teneatur, probat text. in l. Si nauis. §. vlt. ff. de Rei vendicat. & tenet Abb. in cap. Grauis. per text. ibi, de Restit. spoliat. Alex. & Iason l. Apud Iulianum. §. 1. nu. 3. de Legat. 1. & dicit communem Dec. in l. Generaliter. ff. de Regu. iur. & Couar. suprà, & docet Bar. in l. Domum. C. de Rei vendica. & probat l. 40. tit. 28. Partit. 3. vbi Greg. Lopez in glos. 1. fatetur hanc esse magis communem opinionem. Ratio est, quia si res non fuisset à malæ fidei possessore occupata, eius verus dominus commodum hoc ab ea percepisset. Vnde iustũ est, vt eidem resarciatur, & satisfactio fiat, aliàs si prędicto commodo fraudaretur, fieret ei iniuria; quippe qui damnum ei datum ob iniustam rei proprię occupationẽ, sine causa, & culpa sua, subire, patiq; cogeretur.

Qua ratione idem dicendum esse in Foro conscientiæ putat Couar. loco sup. cit. vers. Sed & eadem ratione. Sed sanè contrarium esse verius credo. Et ratio est, quia ad obligandum quem ad satisfaciendum prædictũ damnum, opus est, vt de eo constet iuridicè per probationem super eo factam. quod ad Forum exterius pertinet, & non ad hoc interius. Quis enim Confessarius occupabit se in examinando an dominus rei furto sublatæ, vel aliàs malè occupatę, potuerit ex sua singulari industria fructus aliquos extra communes, ex re ipsa acquirere, atque lucrari? Certè nullus. Nec vmquam vidi, nec audiui Confessarium aliquem obligasse quemquam ad tale lucrum, seu damnum datum restituendum. Quare tenendum est prædictos malæ fidei possessores, in Foro conscientiæ non teneri nisi ad restitutionẽ fructuum perceptorum: non tamen ad eos, quos dominus rei aliàs ex sua singulari industria percepisset: nisi postquàm de hoc in Foro cõtentioso cõstaret. Tũc enim æquissimum, ac iustum est, vt restituãtur, siue satisfiant. Et ita concordari poterunt Doctores suprà citati cum Decio, qui contra communem tenuerat in dict. l. Generaliter. n. 5. ff. de Regu. iur. existimans non esse attendẽdã singularem domini industriã. Quod est verum in Foro animæ, vt diximus. secùs in iudiciali Foro, vt habet communis. Faciunt notata in Diff. sequenti.

Est & alia ratio pro hac nostra opinione, & differentia, quia illi fructus qui ex industria

ſtria ſingulari domini percepti forét, magis venirent in reſtitutionem, vt intereſſe, quã vt fructus, vt palam eſt. Ergo ad eos non tenetur fur, ſeu aliùs iniuſtus poſſeſſor, ex Bart. in d. l. Ratio. §. 1. ff. de Actio. empti, & notatur in l. Videamus. §. Si actionem. ff. de Vſur. quod & paulò ante amplexus eſt idem Couar. Quæ omnia nota pro exoneratione conſcientiæ Confeſſariorũ; quippe qui etiam de expẽſis factis à domino circa rẽ furtiuã quærendã, non curant obligare furem ad eas reſtituendas (licèt malè) vt notat Nauar. cap. 17. num. 140. quantò minùs curarent ſupradictam ſubtilem examinationem facere? Circa emolumenta tamen quæ quis ex re alterius per ſuam ſolam induſtriam lucrifacit (vt ſi negotietur cum pecunia furto ablata, & aliqua lucretur) non eſt dubium quin pertineant ad eumdem furem; quia illi non ſunt verè fructus, cum pecunia non pariat pecuniam; ſed ſunt labores ipſius furis, poſiti in re quæ nullo modo de ſe eſt fructifera, immò potiùs infructifera. Et ideò nulla ratione pertinent ad dominum pecuniæ furto ſublatæ; vt copioſiùs dicemus in Diff. ſequenti, nu. 4.

SVMMARIVM.

1 *MALAE fidei poſſeſſor non ſolùm tenetur ad reſtitutionem fructuum quos dominus rei aliàs percepiſſet; ſed etiam ad eos quos percipere potuiſſet quilibet alius diligens poſſeſſor.*

2 *Fallit ſi titulum habuit.*

3 *In Foro verò cõſcientiæ ſecùs eſt; quia ſolùm tenetur ad eos quos dominus percepiſſet, ſi ab eo res non eſſet ablata.*

4 *Lucra quæ fur, vel vſurarius ex ſua mera induſtria acquirit, cuius ſint.*

DIFFERENTIA TERTIA.

DIXIMVS in præced. Differen. quando malæ fidei poſſeſſor teneatur ad fructus quos dominus rei ex ſua ſingulari induſtria in veritate percepiſſet, ſi ab eo res furto ſublata non fuiſſet. Nunc attendendum eſt circa fructus qui percipi potuiſſent ex cõmuni hominum cura, & diligentia. Sit ergo concluſio.

1 Malæ fidei poſſeſſor in Foro Iudiciali tenetur non ſolùm ad fructus quos dominus percepiſſet; ſed etiam ad eos quos percipere potuiſſet ex communi hominum cura, & diligentia; licèt aliàs omnino non eſſet percepturus. Itaque in Foro contentioſo, non attenditur, quoàd reſtitutionem fructuum per furem, vel alium malæ fidei poſſeſſorem faciendam, ad realitatem: ſed ad potentiam. id eſt, non habetur ratio fructuum, quos in veritate dominus percepiſſet, & quibus fraudatus eſt ob iniquam, vel iniuſtam rei ſuæ occupationem; ſed eorum quos quiuis alius diligens percipere potuiſſet. & hoc in pœnam iniquæ acceptionis. Ita probat textus, in cap. Grauis. de Reſtitut. ſpoliat. in fin. & In l. Si nauis. 62. §. vlt. ff. de Rei vendicat. quam ſic intelligit Bart. in l. Domum. C. eodem, communiter receptus, ſecundùm Alex. in l. Apud Iulianum. aliàs incipit Africanus. (quam legit ſub lege Cũ ſeruus. §. Fructus.) & ibi Iaſ. num. 3. De legat. 1. Quam interpretationem probat l. 40. tit. 28. Partita 3. vbi Greg. Lop. in gloſſa 1. fatetur hanc eſſe magis communem opinionem, eamque ſequitur poſt alios Couar. in Regula Peccatum. 2. par. §. 6. num. 4.

2 An autem in hac ſpecie excuſet titulus à percipiendis, nec ne: non eſt vulgaris difficultatis, ac dubitationis. Nam gloſſa in cap. Non liceat Papę. 12. quæſt. 2. tenet partem affirmatiuam. cui eſt ſimilis in l. Et ex diuerſo. in princip. in gloſſa magna ad fin. ff. de Rei vendicat. & in l. Si fundum. C. eodem. Et hanc eſſe communem opinionem fatetur Imol. num. 6. & Abb. n. 7. in dicto cap. Grauis & eam ſequitur Dec. in l. Generaliter. num. 6. ff. de Regul. iur. qui omnes tenent malæ fidei poſſeſſorem cum titulo non teneri ad fructus percipiẽdos;

dos; siue qui percipi potuissent; nisi cùm non habet titulum. Quæ opinio retinenda est in praxi. Nam & eam in Beneficialibus obseruat Rota, vt patet in Decisione vlt. de Restitut. spoliat. in antiquis. Quamuis partem negatiuam teneat Beroius in dicto cap. Grauis. num. 34. dicens probabiliorem; & eam tamquam veriorem, post plures a se citatos, sequatur Menoch. de Recuperan. possession. Remed. 15. n. 600. & Balduin. in §. Si quis à non domino. vers. Licèt consumpti sint. Instit. de Rer. diuis.

3 In Foro verò conscientiæ, malæ fidei possessor non tenetur restituere fructus quos potuit dominus percipere, attenta communi hominum diligentia, & cura: sed quos in veritate probabiliter fuisset percepturus. Quin immò, si vllos omnino non erat percepturus; (vt quia rem non locasset, si habuisset; vel alias) ad nullos tenebitur. Ita singulariter Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 9. Itaque in Foro animę, non attenditur potentia, sed realitas. id est, non id quod quis posset percipere, sed quod in veritate percepisset, si vsu suæ rei non caruisset. Nam & hoc est magis consonum iustitiæ commutatiuæ, & obligationi, ad quam quis naturaliter est obligatus in facienda satisfactione iniuriæ, & damni alteri illati; reducendo eum ad pristinum eius statum; maximè quia in pœnam (vt diximus) iniquæ acceptionis, statutum est vt etiam ad fructus qui aliqua ratione percipi potuissent, teneatur malę fidei possessor. Quæ pœna ad Forum iudiciale spectat; & non ad istud conscientiæ, per glossam receptam in capite Fraternitatis. 12. quæstione 2.

4 Circa lucra verò, & emolumenta, quę quis ex re furto ablata, de se non fructifera, per solam suam industriam acquirit; vt si quis negotietur cū pecunia furto sublata; & aliqua lucretur: dubium est non contemnendum, cuius sint illa lucra; an scilicet creditoris, vel ipsius negotiatoris, vel pauperum. Nam videntur ad creditorem pertinere, eò quòd eius pecuniæ fuerint causa illius lucri. ad not. dict. l. Si me, & Titium. vel meliùs videtur esse pauperibus erogandum. Quia si radix est infecta. ergo, & rami, cap. Fettur. 1. quæst. 1. Cùm ergo radix illius lucri sit vel vsura, vel res furto ablata, seu rapina: videtur etiam quòd fructus, scilicet lucrum exinde cæptum, & acquisitum, sit infectum, & obnoxium restitutioni, vel erogationi.

Nauar. verò cap. 17. nu 25. indistinctè tenet pertinere ad negotiatorem. quem sequitur Pet. Barbo. in l. 2. in prin. nu. 18. in 1. par. ff. Solu. matri. Idem tenet Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. artic. 2. col. 6. vers. De negotiatoribus. & lib. 6. quæst. 1. art. 2. in fi. Ange. verb. Restitutio. 1. vers. Quid si res. Rebel. de Obliga. Iust. 1. par. lib. 2. quæst. 4. nu. 6. dicens hanc esse communē omnium opinionem. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 9. Pet. à Naua. 2. par. lib. 4. cap. 1. nu. 32. Armilla verb. Fructus. num. 2. Paul. Comitol. lib. 3. Resp. mor. quæst. 36. & est etiam opinio. D. Tho. 2. 2. quæst. 78. art. 3. in corp.

Quid ergo tenendum? Sanè videtur sub distinctione rem hanc esse definiendam. Aut enim fur, vel vsurarius, lucratus est lucra iustè, aut iniustè. Iustè quidem; vt si ex pecunia furto sublata, vel iniustè acquisita, emit agrum fructiferum, vel d. pecuniam impendit in negotiationes licitas; & tunc omnia lucra sunt illius. Et ita procedit opinio. D. Tho. Nauar. & aliorum sup. citatorum.

Aut lucra sunt illicita, vt quia pecuniam dedit ad vsuram, vel eam impendit in alios contractus illicitos, & fenebres; & talia lucra sunt pauperibus eroganda; quia penes vsurarium non debent remanere, excepta mercede debita labori eius, & industriæ, ne ex hoc paretur via vsuris. Nec debent creditori restitui, quia tunc reciperet vsuras de sorte sua; nisi fortè ex pecunia sibi ablata, vel ex vsuris à se solutis aliquod damnum in bonis suis passus sit; vt quia oportuit eum accipere ad vsuram pro suis necessitatibus, vel vendere res suas multo minori pretio, quàm valerent; quia tunc illud damnum resarciēdum est illi. Ita pulchrè D. Antonin. 2. part. titul. 2. cap. 2. §. 5. dicens hanc vltimam partem distinctionis magnæ æquitati inniti, & ita est procul dubio.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *FRVCTVS rei alienæ bona fide possessi, quinam restituantur, cùm res reiuendicatur, & restituitur.*

2 *Fructus hodie ex communi practica non restituuntur, nisi qui post litem contestatam percepti sunt.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 FRVCTVS bona fide percepti, siue naturales sint, vt sunt fructus arborum: siue industriales ex re fructifera, vt sunt vinum, triticum, & similes: siue cum titulo, siue sine titulo: in conscientia debent restitui, vnà cum re euicta aliena, si extent. Si autem eos consumpsit: tenetur restituere tãtum, in quantum factus est locupletior. l. Item veniunt. §. Præter hæc. & l. Sed & si. §. Consuluit. ff. de Peti. hæred. Dicitur autem factus quis locupletior, vel quia in eam rem impẽdit, in quam oportuisset impendere, tantum de suo: vel aliqua emit, ex quibus patrimonium suum ampliauit. Tamen de fructibus industrialibus rei lucrosę, seu fructiferæ, diminuet quantum industria sua merebitur. Si verò non est factus lucupletior, de rebus consumptis non tenetur. De lucro verò facto ex re non fructifera, vt ex pecunia, vel ex torque aureo sępius locato: non tenetur, nisi de interesse, vt in exemplis per Nau. vbi infra, adductis. Ita in terminis Barth. Fumus in sua Armilla aurea, verb. Fructus. nu. 2. Silu. eod. verb. num. 2. Panor. in cap. Grauis. nu. 6. de Resti. spol. Naua. cap. 17. nu. 25. D. Tho. 2. 2. quæst. 62. articu. 6. & alii quos refert Rebel. de Obliga. Iustitiæ, lib. 2. quæst. 3. num. 1. & latissimè quæst. 4. per totam. Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 2. col. 4. ante versiculum De illo aut. & col. 6. vers. De negotiatoribus autẽ. Coua. lib. 1. Variar. cap. 3. n. 6. in 1. conclusione, dicens hanc receptiorem.

In Foro verò iudiciali, titulus excusat quem, à restitutione fructuum, secundùm Ioan. And. in Additione ad Specula. tit. de Fructibus, & expensis. §. 1. & Feli. in cap. De quarta. nu. 30. de Præscript. Roma. cons. 454. In re præsenti. col. vlt. Et licèt secũdùm magis communiter receptã sententiã, in terminis iuris communis in Foro prædicto iudiciali bonæ fidei possessor teneatur ad restitutionem fructuum extãtium, iuxta l. Certum. C. de Rei vendi. & etiam consumptorum, si ex illis factus est locupletior, vt aduersùs gl. tradit Bart. in l. Ex diuerso. nu. 7. ff. de Rei vendi. cuius opinio magis communiter recipitur, testè Coua. dict. nu. 6. vers. Tertia conclusio. Pinel. l. 2. C. de Rescind. vend. 2. par. cap. 4. nu. 47. Pet. Barbo. l. Si ante. num. 37. ff. Solu. matri. & in l. Diuortio. in principio, nu. 47. ff. Eod. & copiosè per Ant. Gabri. 3. tom. Commu. opin. lib. 5. conclusione 2. per totam. sub tit. de Acqui. rerum domi. pag. 316.

2 Tamen communis praxis iudiciorũ contrarium admisit. Neque enim obligat bonę fidei possessorem ad restituendos fructus extantes, neque consumptos, quantumcũque ex illis factus sit locupletior; cùm non soleat condemnari reus, nisi ad fructus perceptos post litem contestatam: quia ab eo tempore incipit considerari tanquam malæ fidei possessor, l. 2. C. de Fructi. & liti. expen. & l. 4. §. 2. ff. Fini. regun. l. Qui scit. 25. ff. de Vsur. Quod ita in praxi esse receptum asserit Pinel. d. l. 2. C. de Rescind. vend. 2. par. cap. 4. nu. 47. & 60. ad fin. & Bellame. in cap. Grauis. num. 8. ad fin. de Resti. spol. Pet. Barbos. dict. l. Diuortio. nu. 48. vt litiũ ambages euitarentur. Quod perpetuò nota, quia vidi Vlyssiponæ contra hoc iudicatum in causa satis graui, propter incogitantiam huiusmodi praxis. In iudicio verò Fori interioris, tene quod suprà diximus. Idem post alios docet Rebel. 1. par. de Obliga. iust. lib. 2. dict. quæst. 4. num. 10.

SVM-

GABELLA.

SVMMARIVM.

1 *GABELLA, & vectigal (etiam de his quæ quis pro necessitatibus, & prouisionibus domus suæ, comparat) in Foro exteriori debetur. Secùs in Foro conscientiæ; licèt quidam contra.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 GABELLA in Foro exteriori non solùm exigitur, & soluitur de his quæ causa negotiationis, vel mercimonii deferuntur, l. Omnium.C. de Vectiga. sed etiam de his quæ quis asportare facit pro necessitate ad vsum suæ vitæ, & familiæ; & ita communiter obseruatur in Foro exteriori.

In Foro verò conscientiæ, tenendum est contrarium, vt probat textus in l. Vniuersi. C.de Vectiga. & gl. verb. Pedagia. in cap. Super quibusdam. de Verbo. sign. Et consuetudinem contrariam nõ valere, nec obligare in conscientia, docet Ange. verb. Pedaguem. §..3. Caiet. verb. Vectigal. §. Reputatur. Host. dict. cap. Super. Gabri. in 4.distinct.15.quæst.5.conclusione 2.lit. I. Sotus lib. 3. de Iusti. quæst.6.art. 7. Barth. Medin. 1. 2. quæst. 96. art. 4. Beia casu 13. vers. Tum demum. Et de iustitia huius gabellę valde dubitat Tolet. lib.5.cap. 75. in fi. Quin immò quidam existimant esse etiam iuris naturalis, vt quis sit immunis, & liber ab omni vectigali de his quæ suo vsui, & familiæ comparat, aut vehit; quamuis Naua. dict. consuetudinem defendat. cap.17.nu.202.post. D.Anto. 2. par. tit. 1. cap.14. eò quòd sicut lege dict. Gabella statui posset: ita potuit consuetudo inducere id omne quod lex, ex cap. fin. de Consue. Sed diuersa est ratio in lege, saltem vbi non statuitur nisi in Comitiis generalibus. Tunc enim concurrit consensus totius Regni. Et sic non mirum si eo in casu obligent gabellæ ibi impositæ. Nec tunc, nisi fiat id ob quod imponuntur, & Syndici eò destinati renuncient prædicto iuri, data eis priùs ab vniuersitatib. facultate acceptandi dictũ vectigal. aliàs secùs. At in cõsuetudine introducta in fauorem Regis, vel Principis, non adeò certum est quomodo sit introducta, an scilicet coactè (vt sæpe fit) an verò sponte. Quare arbitror veriorem opin. Ang. Vide tamẽ Silu. verb. Gabella.3.quæst.5. vbi distinguit an Princeps habeat necessaria ex mercibus lucri causa venditis, vel aliunde. & tunc veram esse opinionem Ange.& aliorum. aliàs secus. Quam distinctionem sequitur Pet. à Naua.tom.2.lib.3.cap.1.nu.237.& videtur rationabilis. Vnde si Rex est ære alieno grauatus propter bella, & alias necessitates, rationabiliter exigi possunt prædicta vectigalia.

SVMMARIVM.

1 *GABELLA debetur de rebus traditis legatario æstimatis.*

2 *In Foro verò conscientiæ, non debetur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 GABELLA in Foro exteriori debetur per hæredem, vel legatarium, cui res ęstimatæ traduntur pro quantitate illi debita. Ita tenent quamplurimi Doctores, ea ratione, quia in prædicta solutione virtualiter cõtractus emptio-

emptionis, & venditionis, ratione præfatæ æstimationis contrahitur.

Alii autem tenent contrarium, prout copiosè tradit Pet.à Nauar.tom.2.lib. 3.cap. 1. num.273. cum tribus sequentibus;quorum opinionem in Foro conscientiæ,puto veriorem; quia virtualis illa emptio, & vēditio, magis procedit ex subtilitate iuris, quā ꝙ in rei veritate, partes id intēdāt; per not. verb.Iudicium.Differentia 3.& ita cōcordari poterunt istæ opiniones contrariæ.

DIFFERENTIA TERTIA.

IN quibusdam ciuitatibus, & villis; in impositionibus, & gabellis,quas imponunt super vino, carnibus,niue, & aliis rebus ad victum necessariis:solet obseruari quidam abusus, quoniam exigitur ab exteris hominibus ampliùs, quàm ab indigenis.

Quod periniquum esse, docet in terminis Paul. Comitol. lib. 4. Respon. moral. quęst.41.per totam.Valde enim à charitate christiana alienum est,in præfatis impositionibus , deteriores facere peregrinos, atque alienos,quàm ciues;cùm potiùs habenda esset ratio peregrinorum , aut saltē æqua, cum indigenis. Tum quia inter opera charitatis externa , hoc connumeratur, ad quæ opera Christus nos inuitat, Matth. 25. Tùm quia Exod. 12. dicitur. *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam*, &c. *erit sicut indigena terræ*. Tū quia huiusmodi grauamen potest esse magno ciuitatib. impedimento. Deterrentur enim hoc modo ne prouideant ipsas ciuitates de multis mercibus.Tùm quia forenses de iure non tenentur conferre , nisi solùm ad expensas viarum, & securitatis cōseruandæ, vt docet Silu. verb. Gabella. 3. nu.18. quare præfati abusus eliminādi sunt per Confessarios.

GENVS.

SVMMARIVM.

1 *DESCENDENTES ex genere Iudæorum, vel Saracenorum,de iure,& in conscientia non possunt, nec debent à communitatibus, & Beneficiis, seu officiis excludi, si sint Christiani veterani, & non neophyti, seu nuper ad Fidem conuersi. De consuetudine tamen, & non sine causa, & ratione à multis Ecclesiis, Religionibus, & officiis excluduntur, & sic in Foro externo hodie secùs est.*

2 *In quibusdam tamen casibus(etiam non obstāte dicta cōsuetudine)debēt admitti,nisi ex priuilegio Sedis Apostolicę expellātur, vt in Ecclesia Toletana,& aliis.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DESCENDENTES ex genere Iudęorum,vel Saracenorum , in Foro exteriori non possūt repelli à Benęficiis,& dignitatibus Ecclesiasticis , nec ab aliis officiis publicis ciuitatum , vt probat textus, in cap. Eam te. in fi. de Rescript. & textus celebris in l.6.tit. 24.Part.7.& ibi Grego. Lop. gl. 3. copiosè Montaluus. in l. 2.tit.3.lib.4.Fori. Paris. Conf. 2.col. 2.& 3.lib. 4. Henrri. Mayron.in Apologia. 2.parte cap. 2.cum sequentibus & Alphon. Heredia in Speculo Iudicum. à pag. 50. & Cordub.lib. 1. Quæst. Theolog. quæst.54.per totam.

Quod intellige de his qui à tempore natiuitatis sunt Christiani, etsi patrē, auū, vel pro auum Iudęum, vel Saracenum habuerint , vt in specie docet Naua. in Man. cap.

cap. 27. nu. 205. Deci.col.3. Feli.num.12. Rip. nu. 31. dict.cap. Eam te. & eleganter Coua. in Clem. Si furiosus. 1. par. §. 2. nu.7. vers. Tertia conclusio. Nam de neophytis, seu nouiter conuersis secùs dicendum est, ex textu in capit. Constituit. 17. quæst. 4 quem dicit mirabilem Feli. in cap. Cùm sit. ante nu. 1. de Iudę. & notat. gl. 1. dict. cap. Constituit. quàm dicit sing. idem Feli. cons. 3. nu. 9. & eam sequitur Ias. in Rub. de Iusti. & iur. col. 1. Roma. Sing. 672. Hyppol. Sing. 107. & 179. & alii citati. 1. tom. Commu. opin. lib. 1. tit. 16. de Iudæis. nu. 16. & à Coua. Mayron. & Hered. vbi sup. Et prædicta confirmantur eò quòd nec iure diuino excluduntur, vt patet ad Roman. cap. 10. & 1. Corin. cap. 1. vbi dicitur quòd apud Deum non est distinctio Iudæi, & Græci. Idem constat ex eo quòd Christus suam Ecclesiam ex ipsis Iudæis fundauit, vt dicit gl. fin. dict. cap. Eam te. & ibi Feli. nu. 12. & Rip. nu. 31. Quare cum iam diu sunt in fide firmati, & nulla de eis inest, sinistra suspicio; immò in moribus, & vita sunt laudabiles, & sine querela, nulla videtur tunc sufficiens ratio ad eos ex officiis, Beneficiis, Communitatibus, Religionibus, & Collegiis excludendos. Nisi aliud per fundatores eorum, vel per statuta à Sede Apostolica confirmata, statutum sit. Et consequenter etiam in Foro conscientiæ, & sic in vtroque Foro sunt admittendi, vt constat ex traditis per D. Aug. ad Simplic. lib. 1. quęst. 2. D. Hiero. in Epist. ad Roma. & ibid. Soto in eius argumento D. Thomas in Opusculo sexto, & in tract. Contra impugn. Relig. cap. 3. Montal. vbi sup. l. 2. quos citat Coua. loco citato.

De consuetudine tamen contrarium seruatur in multis Religionibus, & Communitatibus, & multi etiam Episcopi nolunt præfatos vllo modo ad Ordines, & Beneficia admittere; maximè quando eorum macula est manifesta, & labes publica. Idq; non sine causa, & ratione. Nam vt experiẽtia quotidiana, rerum magistra, nos docet; vix vnus, ex mille ex prædictis descendentibus, siuè ex Iudæis, siuè ex Saracenis, reperitur, nedum hac nostra ætate, sed nec post tempus Apostolorũ, qui in fide Christi præfulserit. Quin potiùs ab ea quàmplurimi defecerunt, & quotidie deficiunt. q̃ si nõ deficiunt; talis tamẽ est vt plurimũ eorum vita, & sitis diuitiarum, vt magis filii huius seculi, quàm alterius dici possint, & sint.

Cõstat etiam ex eorum expulsionibus ab Hispania: quàm proterui, & duræ ceruicis fuerint per tot secula ad fidem Christi amplectendam. Sunt prætereà plerique Iudæorum natura lucris terrenis adeò addicti, item inquieti, pacis perturbatores, ac honorũ, & gloriæ præ ceteris gentibus ita appetentes, ac sic sitibundi, & auidi laudis vt omnem lapidem moueant pro eorũ cõsequutione. Sunt etiam præfati Iudęi valdè exosi, & infesti vbique terrarum; adeò, vt etiam Turcæ, & barbaræ nationes, si quis Iudæorum vult ad eorum sectam conuerti, erubescant eos recipere; nisi priùs Christiani fiant. Cùm igitur vnicuique licitum sit, suę Cõmunitatis vtilitatẽ tueri, atque eidem prospicere, amicabilemque eius conuictum, gratamque conuersationem procurare; & opposita incommoda fugere, & vitare; eosque prohibere, vnde probabiliter aliquod dedecus, incommodum, atque inquietudo Communitatis timeri possit, vt docet Adria. Quodlib. 11. in Respons. ad sextum. & Caiet. quodlib. 2. in quinta respons. ad quartum dubiũ; meritò præfati descendentes hodie tuta conscientia, à pluribus Communitatibus, Religionibus, & Collegiis excludi possunt. Et confirmantur prædicta per ea quę tradit Caiet. suprà, vbi dicit quòd non solùm propter honorem societatis tuendum, sed etiam quia ii, à tali traduce, & genere profecti, plerumque non benè conueniunt cũ aliis in moribus, gratoque conuictu; possunt ad societatem, & communitatem non admitti; vel intrusi, repelli. Idem docet Siman. de Instit. Cathol. capite 46. §. 23. Addens etiam in his quæ ad iustitiam pertinent distributiuam, rationem generis, & personæ licitè haberi posse. Adde Staphil. de liter. gratiæ, & Iust. col. fin.

Quam quidem consuetudinem, non admittendi, sci. præcitatos, nostra Cartusiana Religio ad vnguem, & strictè obseruat: adeò,

adeò, vt si post professionem, etiam longò tempore factam, talis macula de aliquo ad nouam notitiam veniat, continuò à Religione expellatur. Præterea constat, dictam consuetudinem iusta ratione introductam esse, nempe ex quasi possessione malitiæ huius miseræ nationis: quæ quasi possessio facit præsumptionem contra ipsam, secundùm doctrinam Dyni sup. citatā: vbi ait, accidens naturæ contrarium, facere præsumptionem contra ipsam naturam. Nec est mirum si Ieremias videatur cap. 31. in persona ab his fluentium sic loqui, *Patres comederunt vuam acerbam: & dētes filiorum obstupuerunt.* quia clamauerunt, *Sanguis eius super nos, & filios nostros.* Quāuis enim filius non portet iniquitatem patris. Ezech. 18. cùm delicta suos habeant authores, l. Sancimus. C. de Pœnis. honor tamen vel infamia patris ad filium descēdit: & ab auis ad nepotes, & ceteros manantes, tamquam à radice infecta descendit honor vel ignominia, sicut dicitur in Euāgelio, quòd gloriabātur se habuisse patrem Abraham: & in vtroque iure est manifestum, vt habetur in cap. Et si Iudæos. de Iud. & Saracenis. ibi, *Quos propria culpa submisit perpetuæ seruituti*, &c. l. Diuo Marco. C. de Quæst. l. Quisquis. & ibi Glossa in verb. In quibus. C. Ad leg. Iul. Maiest. l. Quod si nolit. §. Qui mancipia. ff. de Aedilitio ædict. In quorum confirmationem est videndus. B. Vincen. Ferrer in serm. vnico in die Parasceue post med. vbi dicit, in signum vindictæ illorum qui dixerunt, *sanguis eius super nos, & super filios nostros*, quando masculi Iudæorum de hoc genere, qui sic clamarunt, nascuntur; habere manum dexteram plenam sanguine, capiti innixam. Adde prædictis esse delictum, Iudæum esse, habito respectu ad Deum, & sic quoàd Forum interius. Secùs quoàd Forum exterius. Et ita concordat glossas iuris Ciuilis contrarias (quæ habētur in l. Multum. ff. de Verb. obliga. & in l. Apud Iulianum. §. 1. de Lega. 1.) Roma. dict. §. 1. & Feli. in cap. 2. num. 4. de Iudæis. Attamen, si ambigatur de nitore, & puritate alicuius, tunc permittitur admitti. Item si is esset probatissimę virtutis, eminentisq; scientiæ; ita vt verisimiliter sperari posset communitatem, seu Religionem, per eum fore illustrādam: tunc admitti potest ac debet. & demum sunt ad officia, & honores admittendi, si præsumptionē, suspicionēve, quæ est contra illos, & maculam quam habent; insignibus, præclarisq; gestis deleuerint. Cùm enim infamia facti laborent immanissimi, videlicet, & plusquam dici potest famosi sceleris, à suis ascendentibus, maioribusque, Dęmone instigante, patrati læsę Maiestatis Diuinæ, & humanæ, contra Deum, & hominem Christum Dominum: non potest non apud bonos & graues viros eorum conditio prægrauari. argu. l. Ea quæ. C. Ex quibus cau. infam. irrog. Vnde contrario facto opus est, vt quoàd homines, tanta, talisque generis obscuritas illustretur. omnis enim res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur. cap. Omnis res. extra. de Reg. iur. aliàs semper contra eos militabit hoc accidens, quo eorum natio fœdata est inter gentes. quod ad infamiā facti irrogādam sufficere tradit Dynus in c. Semel malus. de Reg. iur. in 6. quem omnes sequuntur. *Non enim* (vt I.C. ait) *tali peccato pœnitentia sua, nocens esse desiit.* l. Qui ea. ff. de Furt. Vel vt alius ait, in l. Palam. §. Non solùm. ff. de Ritu nuptia. *Neque enim aboletur turpitudo, quæ postea intermissa est.*

GRATIA.

SVMMARIVM.

1 *GRATIA Papæ non probatur per testes: intellige si est registrata, & non deperdita. Aliàs secùs. In Foro verò cōscientiæ potest probari.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 OMNIS Gratia Papæ requirit scripturam publicã, nec probari ulla potest per testes, saltem de stylo Curiæ, secundùm Rotam Decis. 326. incip. Item, quod licèt Romana Curia. Cardi. in prologo Clement. §. Sanè. quęst.5. Gomez.in Regula de Nõ iudican. literis non exped. & dicit communem Felin. in cap. Ex diligenti. nu.3.de Simon.

Quod ipse Felin. limitat non habere locũm in Foro cõscientię ex Abb.in Clemẽt. Dudum.de Sepult.idem docet Nauar. cõs. 33. numero 3. vers. Quinto, de Tempor. Ordin.

Limita tamen primum dictum non procedere in gratia iam registrata; & deperdita eius Bulla, vnà cum registro. Nam talis gratia benè tunc probari potest per testes: dummodo testes deponant de substantialibus, & accidentalibus literarum; vt post alios docet Mandof.dict.Regul.27.de Nõ iudican. num.5.

SVMMARIVM.

1 *SVPPLICATIO sola signata, non sufficit in Foro exteriori: nisi literæ expediantur. Secùs est in Foro animæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CVM aliquid supplicatur Domino nostro Papæ, & supplicatio ab eo subsignatur per Fiat vt petitur; in Foro iudiciali, dicta supplicatio nullam fidem facit; quia requiritur, vt literę super ea expediantur. Ita statutum est Regula 17.Cancellariæ, de non iudicando iuxta formam supplicationis.

In Foro verò interiori sola supplicatio signata per Papam sufficit sine literis, secũdùm Nauar.in Repet. c. Accepta.Oppositione.8. num. 30. de Restit. spoliat. vide latè de dicta regula, per Mandof. maximè quæst. 3. Collige igitur ex hac differentia, quòd in Foro animæ non requiritur, vt expediantur literæ super gratiis per Papam concessis. Idem docet Nauar. Consil. 33. num. 3. vers. Quinto. de Tempor. Ordin. quod est summè notandum, & mente tenendum.

SVMMARIVM.

1 *DIspensationes expeditæ per Datarium pro Foro Cõtentioso; in quo differãt, ab expeditis per Pœnitẽtiariã pro Foro animæ.*

2 *Et de magno effectu istarum.*

3 *Doctor, cui aliquid committitur per Pœnitentiariam, sufficit vt sit factus à Nuntio, vel alio ad id potestatem habente.*

4 *Commissarius Pœnitentiariæ nihil potest recipere ratione salarii pro expeditione gratiarum, non obstante consuetudine.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 DIuersimodè se habet stylus Romanæ Curiæ circa expeditiones Dispensationum, quę fiunt per Datarium, seu Cancellariam Apostolicam pro Foro exteriori; ab iis quæ expediuntur pro Foro animæ per Pœnitẽtiariam. Nam quę expediuntur per Cancellariam non sortiuntur suum effectum, nec cẽsetur quis per eas dispẽsatus, donec pręsentetur coram ordinario Episcopo, seu eius Officiali, aut Vicario Generali, vt cognoscat summariè de veritate precum: & faciat declarationem super ipsis, vt nouissimè statuit Cõciliũ Tridẽtinũ Sessione. 22. cap.5.& notat P.Sa, verbo Dispensatio.§.5.

2 Quæ verò expediuntur per Pœnitentiariam, quædam statim sortiuntur suum effectum, & est quis dispensatus, vt in votis, & similibus. Quod est magni effectus. Nam super hoc interrogatus, respõdi, quòd licèt quidam non haberet pecunias ad soluendũ Curiali impensas factas in impetrationem, seu

seu veriùs in expeditionem dispensationis circa quoddam votum intrandi Religionē, & sic non posset ad manus habere, & recuperare illud Breue, siue literas dispensationis: nihilominus iam erat securus in conscientia, ex quo iam erat dispensatus, quāuis teneretur in conscientia soluere dicto Curiali impensas, quas fecerat; pro vt in similibus se obligant per scripturam publicam, vel priuatam curiales.

Quædam autem non sortiuntur suum effectum statim; quia committuntur in partibus, cum clausula, Discreto viro Confessario, magistro in Theologia, vel Decretorū Doctori ex approbatis ab Ordinario. Addi etiam solet, Si ita esse per diligentem oratoris, seu supplicantis examinationem; ac post monita, & consilia opportuna illi præstita, inueneris, &c. Hæ nempe dispensationes, seu potiùs commissiones quæ fiunt per Pœnitentiariam pro Foro animę, differunt etiam ab aliis quæ dantur in Dataria pro Foro iudiciali. Nam licèt Confessarius debeat diligenter examinare an veræ sint causę Pontifici propositæ: non tamen tenetur, nec debet testes recipere super ipsis; vt recipi solent ab Officiali in dispensationibus pro Foro externo: sed satis est, oratorem examinare, nullo iuramento petito, nec vllo testimonio externo exhibito, seu accepto, quia ei soli integra fides adhibenda est, per dicta in d. verb. Pœnitentia. Diff. 5. & notat in terminis Salas de Legib. Disputatione 20. Sect. 10. num. 97. vbi addit quòd si nihilominùs Confessarius causam esse falsam cognouerit, non debet dispensare. Et meritò, quia aliàs esset inanis commissio ei facta. Adeòque est necessaria præfata oratoris examinatio, vt etiam si à parte rei afflueret causa dispensandi: si tamen Confessarius non premitteret dictam diligentiam; dum vndique veritas non pateret, seu esset notoria: talis dispensatio, seu executio cōmissionis non esset valida, quia clausula illa, *Si ita inueneris, &c.* præbet formam, & imponit conditionem necessariam, siue quia nulla est executio, vt docet Gutierrez lib. 2. Quæstio. Canon. cap. 15. n. 112. Sanchez lib. 8. de Matrimōn. Disput. 34. nu. 26. Salas vbi suprà. Fines enim mandati diligenter obseruandi sunt, c. Cùm dilecta. de Rescript. gl. fin. c. Olim. 25. eod. tit.

Illud autē quod dicit Salas, scilicet requiri gradum Doctoratus in Vniuersitate approbata, vt possit Doctor Canonista exequi similes commissiones; falsum puto. Sufficit enim vt sit Doctor, etiam factus à Nuntio Apostolico, vel alio, potestatem à Papa ad dictum gradum conferendum habente: vt vidi in practica à quibusdam eximiis Doctoribus obseruari. Ratio est, quia præfati Doctores ad omnia habiles redduntur, nisi ad ea quæ ex Concilio Tridentino gradum Doctoratus requirunt, vt patet in ipsis literis, seu titulis Doctoratus.

Quoad illud autem quod dicit valere cōsuetudinem percipiendi aliquid à Cōmissario ob executionem præfatarum cōmissionum, ex Pœnitentiaria emanatarum; tametsi in literis contineatur clausula (& gratis vbique) etiam censeo contrariū. Quāuis enim prædicta cōsuetudo toleretur in cōmissionibus, seu delegationibus, ex Cācellaria decretis; non obstante cap. Statutum. §. Insuper. de Rescript. lib. 6: Tùm quia cōmuniter cōmittūtur Officialibus Episcoporū, quibus tenue salariū ab ipsis datur. Tùm quia indigent prædictę delegationes magno labore & studio literarū, ad eas benè exequēdas. At istæ pro Foro animæ, paruo, aut nullo labore expediuntur, vt constat ex suprà dictis. Et sicut in administratione Sacramentorum, præsertim Pœnitentiæ, iura abhorrent quamcumq; pecuniarum acceptionem; idem videtur sentiendum in nostro casu. Quare prædicta consuetudo tanquam irrationabilis non excusabit in Foro conscientiæ Cōmissarium, salariū aliquod accipientem; nisi sit esculentum, vel poculentum ex mera liberalitate oblatum, iuxta dict. §. Insuper.

SVMMARIVM.

7 *Literę Apostolicæ pro absolutionibus à censuris, vel votis, seu iuramētis, si sint pro Foro exteriori, obtinentur à Datario cum cōpositione pecuniaria, & diriguntur ad Officiales Episcoporū. Secùs in iis, quæ expediūtur à Pęnitētiaria pro Foro tantū cōsciētiæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 EST & alia differentia circa expeditionem harum literarum Apostolicarum, siue sint dispensationes, siue absolutiones à censuris, & votis, seu iuramentis, siue super aliis negotiis etiam animam concernentibus. Nam quoties petitur aliquid, quod ad animæ iudiciũ pertineat: id negotii expeditur per sacram Pœnitentiariam, & Confessario committitur, cum clausula, quam habes Diff. præceden. & ei iniungitur, vt id expediat nullis testibus adhibitis; & quòd literæ statim lacerentur post perfectam illius actionem. Nec vlla tunc fit compositio pecuniaria cum Datario: quia solùm expediuntur à Pœnitentiaria, & in secreto. Quæ autem expediuntur pro Foro externo, dantur à Romanæ Curiæ Datario, & cum compositione pecuniaria, & diriguntur ad Officiales Episcoporum. Prędicti stylı meminit Paul. Parif. Conf. 67. num. 22. lib. 4. Gomez. Regu. de Non iudi. iuxta form. sup. quæst. 14. nu. 3. Coua. in cap. Alma mater. 1. par. §. 11. ad fin. Naua. Confi. 5. de Priuile. nu. 5. & 12. cum seq. vbi agit de literis à sacra Pœnitentiaria expeditis; & qualiter nullam fidem faciant quoàd Forum contentiosum. Aduerte tamen quòd qui post matrimonium contractum sciuerint fuisse nullum, ob aliquod impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis posteà detectum; si illud est adeò secretum, vt nullum timeatur periculum ob eius detectionem, nec ex eo vlla speretur molestia in Foro contentioso; sufficit eis obtinere à sacra Pœnitentiaria dispẽsationem dicti impedimenti quoàd Forum conscientiæ tantùm. Si verò de eius reuelatione timeatur, & quòd possent aliqua molestia affici in Foro iudiciali sui Ordinarii Episcopi; tunc ad Datarium recurritur; à quo expeditur dispensatio, mediante compositione.

HAEREDITAS, ET HAERES.

SVMMARIVM.

1 *ADITIO hæreditatis quoàd Forum exterius requirit facta, aut verba, quibus declaret quis, voluntatem suam esse, hæreditatem acceptare. Secùs est quoàd Forum interius.*

2 *Hæres deliberans cum effectu, & omnino acceptare hæreditatem sibi delatam; ab eo instanti tenetur in conscĩetia restituere fructus legatorum.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IN aditione hæreditatis requiruntur facta, aut verba quoàd Forum exterius. quia verbis, aut facto debet declarari talis aditio, vt per glossam in l. Mutuum. ff. de Acquiren. hęred. & notatur in l. Gerit. eodem titul. docet Dec. in l. 1. num. 25. C. Qui admitti. quia aliàs probari non potest. l. Duo sunt Titii. ff. de Testament. tutel.

2 In Foro verò conscientiæ sufficit sola voluntas in mente retenta ex Dec. suprà. quod est magni effectus. Nam secundùm hoc teneretur in conscientia hæres restituere fructus legatorum ipsis legatariis à die, quo deliberauit adire hæreditatẽ; licèt per aliquod tempus id verbis, aut facto non declarauerit.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *HAERES non conficiens inuentarium, tenetur in Foro exteriori vltra vires hæreditarias. secùs in Foro conscientiæ.*
2 *Rationem diuersitatis vide.*
3 *Hæres non conficiens inuẽtarium, an teneatur in conscientia soluere debita testatoris, licèt hæreditas non sufficiat.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 HAERES non conficiens inuentarium tenetur in solidum in Foro contentioso vltra vires hæreditarias. l. final. C. de Iure deliber. cap. Rainaldus, ad finem, de Testam.

In Foro verò conscientię nõ tenetur, nisi quatenus vires hæreditariæ se extendunt, vel patiuntur, secundùm Bart. Alex. & DD. in Rubr. ff. de Acquir. hæred. Abb. & DD. in cap. Quia plerique. n. 41. de Immunit. Eccl. Felin. in c. 1. n. 44. de Constitution. Anchar. in Regul. Possessor. pag. 4. de Regul. iur. lib. 6. Palud. in 4. dist. 15. q. 2. art. 3. Siluest. verb. Hereditas. 3. q. 5. Fumus verb. Hæreditas. num. 15. Couar. post alios in cap. 1. de Testam. n. 16. Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 4. nu. 171. Anan. in cap. in Litteris. de Raptor.

2 Cuius differentię, & diuersitatis rationem tradit Abb. in dict. cap. Quia plerique. n. 41. Tùm quia prædicta lex final. est fundata in præsumptione, quòd scilicet hæres fraudauit bona, ex quo nõ confecit inuentarium. vnde constando de contrario, in Foro animæ non habet locum prædicta dispositio, per notata sub verbo Lex. Differ. 12. Tùm, quia illa lex est pœnalis in quãtum adstringit hæredem ad soluendum in solidum omnia debita, legata, & alia onera à defuncto in testamẽto relicta; licèt vires hæreditatis ad id non sufficiant. At in Foro animæ quis non arctatur ad soluendum pœnam antè condemnationem, ex glossa in capit. Fraternitatis. 12. quæst. 2.

3 Intellige tamẽ prædicta vera esse, & procedere quoad solutionem legatorum; non tamen quoad creditores hereditarios, cum quibus hæres, qui sine repertorii auxilio adit hæreditatem, quasi contrahit, l. Apud Iulianum. §. final. ff. ad Trebel. & ideò adhuc, cessante qualibet fraudis suspitione, tenetur hæres eis satisfacere, vt defunctus tenebatur, etiam vltra vires hæreditarias. Ita singulariter tradit Aret. in dicta Rubr. ff. de Acquir. hæred. & Coua. vbi sup. nu. 15. & 16. Ex quibus constat, quòd quoàd creditores, non solùm cessat prima ratio Abb. de presumptione fraudis, vt predictum est; sed etiam secunda de pœna, per dictum §. fin. & ideò non mirum, si quoad eos, heres non conficiens inuentarium, nequeat se iuuare prædicta doctrina cõmuni quoad Forum internũs. Benedictus tamen Aegidius Lusitanus amicissimus noster, atque patronus, in suis eruditis Commentariis ad l. 1. C. de Sacrosanctis Eccles. 5. p. §. 1. nu. 6. indistinctè tenet tam in creditoribus, quàm in legatariis prædictam differentiam procedere. cuius opinionem libenter amplector: cùm quoàd Forum interius eadem sit, atque militet in vtrisque ratio. Nec obstat dict. §. final. quia loquitur quoàd Forum exteriùs.

SVMMARIVM.

1 *HAeres nõ conficiens inuentariũ, non potest in Foro exteriori detrahere quartam Falcidiã ex legatis. secùs in Foro cõsciẽtię.*
2 *Rationem diuersitatis vide.*
3 *Legatarii scientes non sufficere hæreditatem ad legata soluenda; tenentur in cõsciẽtia soluere Falcidiam, si ab ipsis petatur.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 HAERES non conficiens inuentarium, non potest in Foro exteriori detrahere quartã Falcidiam à legatis; quamuis hæreditas sit exhausta legatis, l. Scimus. C. de

C. de Iure deliber. Secùs est in Foro conscientiæ, secundùm Abb. in cap. Rainaldus. nu. 14. de Testam. Quod confirmatur per ea quæ diximus in Differentia præcedenti. Idem tenet Anchar. Consil. 430. Abb. in cap. Tua nos. de Vsur. num. 11. Felin. in cap. Audiuimus. num. 1. de Simon.

2 Et est ratio, quia scilicet lex inducens oppositum, & obligans hæredem vltra vires hæreditarias, est fundata super præsumptione: quia præsumit plus fuisse in hæreditate: quæ præsumptio cessat in Foro animæ, asserente pœnitente (cui in prædicto Foro creditur) non fuisse amplius in hæreditate. Hæc tamen differentia vix in practica continget. quia licèt hæres possit in conscientia retinere dictã quartam; legatarii tamẽ eam non soluẽt, cùm sint de iure in prædicto casu immunes ab ea, & nollent credere, non

3 fuisse plus in hæreditate. Quãuis si id sciant; tenerentur in consciẽtia se abstinere à perceptione dictæ Falcidiæ, & eam relinquere hæredi; ex traditis per Abb. in c. Quia plerique. n. 17. ver. Tertius casus est. vel saltem eam soluere, si ab hærede petatur. vt dicemus inf. Diff. 5.

SVMMARIVM.

1 *QVARTA Trebellianica an possit detrahi in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 LICET detractio Trebellianicæ habeat locum in Foro contentioso; vt C. & ff. ad Trebellian. per totũ, & in cap. Raynũtius. de Testam. & in l. Filium quem. ff. Famil. hercifcun.

Non tamen habet locum in Foro animæ. immò hæres grauatus debet restituere totam hæreditatem fideicõmissario citra diminutionẽ, secundùm Iaf. in §, sed istæ quidẽ. Instit. de Action. alleg. Abb. in cap. Quia plerique. de Immunit. Eccles. Sed ego non potui inuenire illum, nisi quantum ad Falcidiam, de qua in præcedenti Differetia.

Quod intellige verũ quando testator erat iuris ignorans, & non cogitauit de quarta. aliàs benè posset detrahi, etiam in Foro animæ; nisi testator prohibuisset; vt in Auth. Sed cùm testator. C. ad l. Falcid. & in dict. c. Raynuntius. Cùm enim approbetur à Iure Canonico; proculdubio detrahi potest licitè, per dicta supra Prelud. 5.

SVMMARIVM.

1 *HAERES soluens integrè legata ex errore facti; repetit quartam Falcidiæ, in Foro exteriori.*

2 *Legatarius recipiens ab hærede integrè legatum; nõ tenetur in Foro conscientiæ quartã partẽ eius restituere; quicquid dicat Abb.*

3 *Nisi aliud constet de voluntate testatoris: vel nisi repetatur ab hærede.*

4 *l. Error. C. ad l. Falcid. non habet locum in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 HAERES soluens integrè legata, nõ detracta, ex errore facti, quartã Falcidia; potest in Foro contentioso prædictã quartam repetere, c. Raynũtius. c. Rainaldus. de Testam. Auth. Sed cùm testator. & l. Error. C. ad l. Falcid. & consequenter in eodem Foro compelletur legatarius eam restituere.

2 In Foro verò animæ non tenetur legatarius dictam quartam Falcidiam restituere, secundùm Innoc. Host. & Anton. in c. Quia plerique. de Immunit. Eccles. quos sequitur Silu. verb. Restitutio. 2. num. 1. & 11. Licèt Abb. in d. c. Quia plerique. nu. 17. in fi. contrarium teneat, dicens legatarium omninò teneri in Foro anime, memoratam quartã restituere. Ea ratione, quia per Ius Canonicũ, est dicta lex Falcidia admissa, & fuit ex iusta

iusta causa instituta. quem sequitur Petrus à Nauar. tom. 2. de Restitutio. libro 3. capite 4. numero 170. sed cum hac conditione, nempè cùm lege Regni id etiam præcipitur. quæ conditio est friuola, cùm stemus iuri communi, quando legem Regni non habemus; & sic æquè seruandum sit ius commune, sicut ius speciale Regni, eo deficiente.

In hac igitur contrarietate Doctorum, non possum nō adhærere opinioni Innoc. videlicet in Foro animæ legatarium non teneri ad restitutionem sæpe dictæ quartæ
3 Falcidię; nisi quando aliud constaret ex voluntate testatoris. & puto eam constare eo solo, quòd erat iuris peritus, vel aliter certificatus de dicta lege Falcidiæ, secundùm Anton. suprà. Et ratio qua ad id tenendum adducor, hæc est, quia legatarius habet integrum legatum ex voluntate testatoris, saltem expressa: habuit etiam idem legatū de manu hæredis, qui potuit licitè velle adimplere plenè testatoris voluntatem, & sibi præiudicare. Vnde dùm hæres nō agit contra legatarium ad repetitionem dictæ quartæ; tutus omnino est: quia non constat de contraria eius volūtate. faciunt not. verb. Restitutio. Differentia 14. Nec in hac specie adimpletionis plenè voluntatis defuncti potest cadere aliquis error, vt ex Anton. dicit Abb. in loco suprà citato.

4 Ex quo colligit idē Anto. in dicto c. Quia plerique. quem sequitur Silu. verb. Ignorantia. quæst. 8. §. 3. in fin. quòd dicta lex error, non habet locum in Foro animæ; sed in Foro tantùm contentioso. & faciunt ad hæc ea, quæ dicimus verb. Lex in Differentia 8. Quòd si extra iudicium hæres manifestet voluntatem suam, & petat à legatario prędictam quartam, & simul fidem illi faciat, quòd ignoranter eam soluit, putans hæreditatem sufficientem fore; sed postea litigiis, vel debitis subortis, absortam fuisse; eo casu ęquam puto opinionem Abbatis, ꝙ legatarius tenebitur in vtroque Foro ad restitutionem dictæ quartæ. faciunt not. verb. Debitum. Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 *HAERES in Foro ciuili non tenetur ex delicto defuncti: nisi quando fuit lis cōtestata cum ipso.*

2 *Hæres in Foro conscientiæ, tenetur exonerare conscientiam defuncti, etiam litè non contestata cum ipso, dummodò vires hæreditariæ id patiantur. Et idem dic in restitutione famæ; quamuis non quoàd satisfactionem iniuriæ.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 HAERES in Foro contentioso ciuili non tenetur ex delicto defuncti; quando lis non fuit contestata cū eodem defuncto. Nec quando ad hæredem ex delicto defuncti nihil peruenit; vt in l. 1. C. Ne ex delicto defunct. & in l. 1. ff. de Priuat. delict.

2 In Foro autem Canonico, & animæ hęres tenetur exonerare conscientiam defuncti, restituēdo extorta, vel malè acquisita per eum; etiam, lite non contestata cum ipso: etiam si ad hæredem res malè acquisitæ non peruenerint: dummodò vires hæreditariæ patiantur, cap. Si Episcopum. 16. q. 6. cap. Episcopus qui filios. 12. quæst. 2. cap. fin. de Sepult. cap. fin. de Raptorib. notat Abb. & Communis in dict. cap. fin. de Sepult. Idem probat text. in capit. A nobis. 2. de Senten. excommunic. in fi. tradit Bart. & ibi eius Additio. dict. l. 1. ff. de Priua. delict. Ange. verb. Hæres. nu. 4. Silu. verb. Hæreditas. 3. nu. 4. Tabien. verb. Hæres. nu. 4. & ita communiter teneri testatur Bened. Capra. Reg. 67. nu. 1. & 10. & habetur 3. tom. commu. opin. pag. 500. Et idē dic in restitutione famæ, per defunctum ablatæ. Naua. cap. 18. nu. 42. Paul. Comitol. lib. 4. Resp. mor. quæst. 42. Secùs in cōpensatione iniuriæ, communem dicit idem Comitol. dict. lib. 4. quęst. 11. nu. 5.

DIF-

DIFFERENTIA SEPTIMA.

TEXTVS in l. final. C. de Fideicommissar. libertat. quatenus habet, quòd si quis moriens, hæredem rogauerit; vt vnum ex suis seruis manumittat, quemcumque is elegerit; & hæres moriatur, nullo delecto; simul omnes libertate donentur; procedit meo iudicio in Foro tantùm iudiciali.

In Foro verò animæ non auderem cogere hæredem hæredis ad libertate donandũ omnes seruos; sed fortibus, aut aliàs rem diffinire consulerem. Sed quia nullibi legi, ideò cogitandum relinquo.

SVMMARIVM.

1 *TEXTVS in l. 1. C. de His quib. vt indig. & l. Hæredem. ff. eod. quatenus priuant hæredem hæreditate, si mortem testatoris nõ vindicauerit; procedunt tantummodo quoàd Forum iudiciale. Non tamen in Foro animæ.*

2 *Pacem, & concordias quotidie faciunt hęredes circa mortes testatorum.*

3 *Proprias iniurias remittere etiam quoàd Forum exterius, & sic ab accusationibus se abstinere, est perfectionis.*

4 *Leges in principiò citatæ hodie etiã cessant in Foro externo.*

5 *Ius remissionis, & pacis competit proximioribus. Quod amplia dupliciter.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 LEX 1. C. de His. quib. vt indig. & l. Hæredem. 17. ff. eodem, quatenus ipsum hæredem mortẽ testatoris defuncti non vindicantem; hæreditate priuant: tantummodò procedunt in Foro contentioso.

In Foro enim animæ, & in conscientia nõ tenetur omnino hęres accusare interfectores defuncti. Vnde merito prędictæ leges abierunt in desuetudinem, teste Iulio Claro quæst. 79. num. 8. quia erant nutritiuæ peccati; impedientes pacem, & iniu-
2 riarum remissionem. Hinc videmus quotidie inter hæredes interfectorum, & ipsos reos occidentes, concordias fieri; quibus, data aliqua pecunia, fiunt remissiones, & condonantur mortes testatorum. quod est magis consonũ Christianę religioni; quàm reos accusare, & accusationes contra eos prosequi.

Vnde Salon. de Iust. & iure, quæst. 68. art. 1. col. 1423. inuehit contra prædictas leges, & contra Bart. eas etiam hodie defendentem: quia, inquit, non satis conue-
3 niunt cum Euangelio Christi, iuxta quod non solùm licet proprias iniurias, & damna remittere, & ab accusationibus abstinere: verùm etiam est cõsilium perfectionis. quomodo igitur obligandi erant hæredes ex coniecturata testatorum voluntate, ad eorum iniurias, & mortes vindicandas, licèt aliàs per viam accusationis in iudicio id fieret? Certè inter Christianos talis voluntas non est præsumenda; sed contraria; condonationis, scilicet, & misericordiæ: maximè, cùm defunctus ea maximopere indigeat coram Deo; qui remittere, & cõdonare solet illis, qui proprias remittunt iniurias; iuxta illud Math. 18. *Sic, & pater meus Cœlestis faciet vobis; si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris*, & illud orationis Dominicę; *Dimitte nobis debita nostra; sicut, & nos dimittimus debitoribus nostris.* Matth. cap. 6. & illud Pauli ad Colossẽ. 3. *Induite vos ergo sicut electi Dei Sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donãtes vobis metipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam. Sicut, & dominus donauit vobis. ita, & vos.* Ex quibus authoritatibus constat, quàm longè debet esse à Christiano, & perfecto corde, vindicatio, etiam si sit per viam Iustitiæ. Vnde meritò hodie præfatæ leges non solùm non habent locũ in Foro interiori; sed nec in exteriori, & sic

sic hodie cessat prædicta differentia.

5 Sed, quia, vt prædiximus, hæredes concordias cũ occisoribus facere consuescunt; non erit abs re hic aperire, quibus, & qualiter remissionis, & pacis ius competat? qua in quęstione resolutoriè dico, videlicet, proximioribus, exclusis remotioribus in gradu, competere tale ius, ex text. in l. Si plures. ff. de Accusation. & in l. 2. §. Si simul. ff. de Adulter. vbi Bart. & Doctores, Alex. in l. Penult. §. final. ff. Naut. Caup. & Stab. & in l. Viduæ. C. de Nupt. & in l. Si cum dote. §. Hoc autem tempore. ff. Solut. matrim. Iaf. in l. Non solùm. num. 3. ff. de Noui oper. nunciat. facit Ordin. Regni Portug. lib. 5. tit. 124. §. 9. ibi, *eos outros parentes*, &c. & ibi, *podera citar, se quiser*. quę verba nõ necessitant; sed inuitãt. quam Ord. sic interpretatus fuit Supremus senatus dict. Regni. anno 1608. inter quosdam ex oppido Cabellicastro, vulgò *Sanctaré*, vbi excluso proximiori per partes publicę Iustitiæ, cupiit se opponere secundus in gradu, & fuit per sententiam Senatus explosus. Scriba Ludo. de Aluarenga. Vnde cum ex dictis iuribus probetur, ius accusandi solis proximioribus, exclusis remotioribus in gradu, concedi; fit inde consequens, eosdem etiam componere, & pacẽ cum occisoribus facere posse, vt ex suprà relatis, & aliis refert, & tenet Plaça de Delictis lib. 1. cap. 39. num. 17. & illam regulam communem dicit Gom. de Delict. nu. 35. sub vers. Item etiam intellige. vnde filii semper præferuntur, vt per eumdem Plaç. dicto lib. 1. cap. 40. num. 2. in fine.

6 Prædicta primò ampliabis procedere, etiam si alius in remotiori gradu priùs veniret ad accusandum: ad huc namque præferretur proximior, expellendo illum à iudicio accusationis, vt per Plaç. vbi proximè cap. 39. num. 18. qui licèt loquatur in terminis legis Regiæ, de qua ibi; ex generalibus tamẽ rationibus per eum adductis, idem dicendum est de iure communi: eo præsertim, quia iura nullũ proximioribus constituunt tempus ad defuncti mortem vindicandam; ideò sine requisitione, nullam moram possunt incurrere l. Lecta. §. Præterea. ff. Si cert. petat. & argum. text. in l. Cùm solus. ff. de Acquirend. hæred. vbi sic diffinitur; *Cùm pluribus aliquid ius defertur in solidum, vel in partes; is qui in primo gradu semper est, admittitur intra tempora legis diffinita: tametsi præuentum sit abulterioribus hęredibus, & in gradu remotioribus.* & l. Maritus. §. vlt. ff. de Adult. facit etiam tex. in l. Filius qui §. Cum filius. ff. de Bonis libertor. ibi, *& sine dubio qui sequentis gradus sunt, non admittuntur interim.* Nec tenetur resarcire sumptus factos ab existẽte in gradu remotiori. debuerat enim cogitare talem accusationẽ proximioribus competere; argum. text. in l. Si demum. §. Idem quærit. ff. Locat. l. Quibus diebus. §. 1. ff. de Condit. & demonstration. vt benè sic concludendo considerat Plaç. dicto loco, num. 19.

7 Amplia secundò competere proximiori, etiam non hæredi, vel non legitimo, sed spurio, argum. l. Sororem. C. de His quibus vt indig. & esse magis cõmunẽ testatur Plaç. dicto c. 39, n. 4. ratio est in promptu: nam cùm talis accusatio ratione sanguinis competat, ab alio tolli non potest, l. Abdicatio, vbi glossa C. de Patria potest. l. Iura sanguinis. ff. de Regul. iur. & ideò proximior, licèt hæres non sit, præfertur, l. Si verò. §. Hæc actio. ff. de His, qui deiecerunt.

SVMMARIVM.

1 *NEMO tenetur in Foro exteriori, si careat filiis, vel parentibus; sua bona relinquere consanguineis, sed potest instituere hæredes extraneos: dummodò consanguinei extremè non indigeant.*

2 *In Foro vero conscientiæ tenetur bona cõsanguineis relinquere; si extreme indigeant.*

3 *Potest quis bona sua relinquere Ecclesiis, monasteriis, & hospitalibus, licèt aliàs habeat consanguineos pauperes.*

4 *Bona ingressi religionem ipso iure sunt monasterii, salua legitima filiorum. Et etiã parentum.*

DIF-

DIFFERENTIA NONA.

1 HABENS consanguineos collaterales; sed non filios, nec parentes, quibus legitima de iure naturæ debetur: potest in Foro exteriori, relinquere sua bona cui voluerit, instituendo extraneos hæredes, & cõsanguineos omittendo, nec de eis curando; dummodò extremè non indigeant, vt quotidie id fieri videmus, & docet Nauar. cap. 26. num. 36. ad fin. & Rodrig. in Summa. verb. Testamento. Conclus. 3. num. 4. facit cap. 2. de Successsion. ab intest. vers. Peculium verò. vbi solùm meminit text. parentum, & non propinquorum, in distribuendo peculio Clerici ab intestato morientis.

2 In Foro tamen conscientię, non potest omittere consanguineos, & extraneis bona relinquere, sine peccato mortali: maximè si sint fratres, vel consobrini, vel filii fratrum. quod est verùm non solùm quandò sunt indigentes (de quibus diximus sub verbo Alimenta. in Differentia 7.) sed etiã si sint diuites, vt passim seculares pleno ore prædicant, & tuentur. Sed tamen quoàd diuites consanguineos, contrarium tenendum est: cùm à nullo iure prædicta obligatio descẽdat. Nec obstat quòd ab intestato de iure ciuili ad eos bona defuncti consanguinei, deferuntur, & competunt. Nam id ius statuit ex coniecturata mente testatoris, quòd scilicet id voluerit: quia carnẽ suam nemo odio habet. At lex fundata in pręsumptione, non obligat in conscientia; si in contrarium est veritas, cap. Is qui fidem. de Sponsa. & tradit Rodrig. suprà, post Nauar. dict. cap. 26. nu. 36. & sentit Basilius in sua Regula. c. 6. licet Naua. loco supraci ato solùm excipiat extremè indigentes, putans extra ipsos nullam esse obligationem relinquendi eis hæreditatẽ. Quod veriùs censeo; quicquid dicat Anchar. in Regul. Possessor. quęst. 1. de Regul. iur. li. 6. quòd sc. qui moriens relinquit fratres, vel consanguineos indigentes; & extraneum diuitem hæredem instituit: institutus bona conscientia hæreditatem non possider. sequitur Palat. Ruuius in l. 7. Tau. in fin. & glossa in l. 13. tit. 6. lib. 3. Fori, & Dominus meus Rojas in Epitome Succession. cap. 32. num. 4. & de eisdem dicit Ioannes Fab. in §. 1. in fine Instit. de Hæredit. quæ ab intest. quòd qui instituit extraneos hęredes, omissis consanguineis indigentibus, facit contra officium pietatis, & mortaliter peccat. Pro quibus facit text. singul. in cap. fin. 17. quęst. vlt. *quicũque* (inquit Augustinus) *vult exhæredato filio, hæredem facere Ecclesiam: quærat alterum qui suscipiat non Augustinum.* Sed textus ille loquitur de filio exhæredato, cui de iure naturali debentur alimenta iuxt. cap. Cùm haberet. de Eo. qui duxit in matrim. quam pol. per adulter. Et præfati authores intelligi debent de consanguineis extremè indigentibus, secundũ Naua. sup. & sic non sunt contrarii.

3 Quid autem dicendum erit, si non reliquit bona extraneo diuiti, sed alicui monasterio, vel hospitali, & similibus? existimo in tali casu monasterium, secura conscientia, retinere posse prædicta bona. Ratio est, quia nullo iure cauetur, quòd teneatur omnino ea relinquere consanguineis, si aliàs extremè non indigeant (vt suprà dictum est) & sic nulla in hoc iustitia violatur: & eligendo alios pauperes Christi meliores, cessat ęquitatis ratio, & offensa Dei, quæ in præcedenti casu considerabatur, ac militabat. Nõ enim culpę imputari potest, quòd quis omittat carnem, & sanguinem, & de iisdem non curet, licèt in paupertate positis: & eligat, illis omissis, alios pauperes, vel meliores, vel in maiori necessitate constitutos. In pari quippe casu necessitatis, bonitas præeminet consanguinitati, atque præualet, præferendaque est. Et hoc, quando monasterium eligitur. Cùm verò hospitali bona relinquuntur; in maiori necessitate tales pauperes positi sunt (cùm sint infirmi, & manibus suis se iuuare non possint) quàm consanguinei, si sani sint; & ideò nõ mirùm, si eligi illi possint, & pręferendi veniant meritò istis secundis. Prędicta confirmantur ex Auth. Ingressi C. de Sacrosanctis Ecclesiis, & ex cap. Quia ingredientibus. 19. quæst. 2. quatenus probant bona ingressi Religionem, ipso iure

4 esse monasterii, reseruata legitima descendentibus

dentibus iuxta cap. final. 19. quæst. 3. & etiam ascendentibus, secundùm Silu. verb. Religio. 6. quæst. 2. ergo ius non curat de successione aliorum propinquorum; sed licitum iudicat, quòd Ecclesia succedat in bonis ingressi, exclusis etiam descendentibus, salua eorum legitima.

SVMMARIVM.

1 *HAERES accommodans fidem testatori, quòd restituet hæreditatẽ filio spurio: vt indignus prædicta hæreditate; priuatur ea in Foro exteriori. Et peccat.*

2 *Hæreditas, quæ aufertur ab accommodãte fidem supradictam, cui sit restituenda?*

3 *Hæres accommodans prædictam fidem, potest nihilominus bona penes se retinere in Foro animæ.*

4 *Quod debetur Fisco in pœnam, potest dari ei qui illud dedit.*

5 *Indignitas non reddit quem incapacem ipso iure.*

6 *Differentia est, quoàd retentionẽ bonorũ relictorum spuriis, sub tacita fide, &c. inter ipsos spurios, & hæredes promittentes.*

7 *Indignitas est duplex.*

8 *l. Prædonis. ff. de Petit. hæred. declaratur.*

9 *Cùm hæres non accommodat fidem; sed tãtùm testator confidit in animo de eo, &c. Tũc receptius est, eos esse veros hæredes, & dominos bonorum. Etiam si confidentia sit verbis explicata.*

10 *Fallit duobus casibus.*

11 *Declaratur quædam Extrauagans Pii 5. circa hoc edita.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 HAEREDITAS alicui relicta sub expressa, vel tacita fide de restituẽda filio incapaci, putà spurio, incestuoso, vel aliàs ex damnato coitu, genito; reprobata est à iure: ita vt hæres in testamento scriptus accommodãs prædictam fidem, eam retinere in Foro exteriori nõ possit, tex. est ad hoc capitalis in l. Prædonis. ff. de Petit. hæred. vbi inquit Modestinus. *Prædonis loco intelligendus est is, qui tacitam fidem interposuerit, vt non capienti restitueret hæreditatem.* Ad idem l. Cùm quidam. §. Diuus. ff. de Vsur. iuncta ibi glossa verb. Fideicommisso, & l. Cùm quidam, & l. Eum qui. ff. de His, quibus, vt indig. & l. Ex post facto. §. Iulius. aliàs Iulianus. ff. de Vulg. quibus iuribus probatur auferendam esse hæreditatem ab eo, qui fidem suam accommodauit, quòd eam restituet filio incapaci. idque in pœnam, tamquam sit indignus, quòd eam habeat; ob promissionẽ factam, à iure reprobatam. Iura enim in odium incestus, sacrilegii, & adulterii, sanctissimè statuerunt; ne bona parentum, qui talia crimina commiserunt, vllo modo ad filios taliter genitos peruenirent; reddendo eos incapaces ad prædicta bona. Vnde grauiter in leges præfatas delinquit, qui expressam, vel tacitam fidem accommodat, quòd ea bona talibus incapacibus, & odiosis restituet. Quia aliàs, si per interpositam personam possent filii ex damnato coitu geniti ea bona retinere; ludibrio certè essent prædictæ leges, & nullius effectus. meritò ergo talis promissio, vt fraudulenta, reprobatur: simulque à sic promittẽte, bona auferuntur, tamquam ab indigno, qui ea retineat.

2 Cui autem sint talia bona applicanda, siue restituenda; non bene conuenit inter Doctores. Quidam enim dicunt, vt Sot. lib. 4. de Iust. & iure, quæst. 5. art. 1. restituenda esse legitimis hæredibus, si extant: aliàs pauperibus eroganda, si fides data probari non potest. Alii, quos refert, & sequitur Dominus meus Rojas in Epit. successión. cap. 20. num. 159. dicunt, quòd, quando publicè, ac palàm contra legis prohibitionem à testatore bona fuerunt relicta, vt illa hæres filio spurio restituat (quod vix continget) tunc restituantur venientibus ab intestato; quod sequitur Henriq. in tit. de Matrim. cap. 20. §. 6. vers. Tertio. Sin autẽ clam,

clam, & occultè sint amico relicta, Fisco tunc restituantur, iuxta text. in l. Cùm quidam. §. Diuus. ff. de Vsur. sic limitantes glossam in dict. l. Ex facto. §. Iulius. verb. Auferantur. quæ in distinctè tenet, esse talia bona Fisco applicanda; quàm glossam sequuntur ibi Imol. & Alex. licèt displiceat Angel.

Sed in hoc ego aliter distinguerem, videlicet, quòd aut loquimur de restitutione facienda in Foro exteriori per sententiam: & tunc indistinctè facienda erit Fisco, iuxta glossam suprà citatam. Si verò loquamur de restitutione in Foro animæ; tunc si hæres timet, quòd Fiscus poterit suam promissionem probare; & non existunt hæredes legitimi: possent dari alicui monasterio in depositum, cum onere ea restituendi, casu quo Fiscus ea repeteret, vt dicit Sot. vbi suprà. Fisco enim non debent restitui in Foro animæ ante sententiam, & eius executionem; immò nec posset illa capere ex l. 1. C. Vbi causæ fiscal. Quòd si extent hæredes legitimi, possunt eis restitui cum eodem onere, de quo suprà, solutis priùs alimentis dicto filio. Si autem hæres sit securus, quòd Fiscus nullo vmquam tempore poterit suam dictam promissionem probare; nec sint hæredes legitimi; pauperibus sunt tunc eroganda, detractis primò, vt diximus, alimentis filio, etiam spurio, de iure naturę debitis, de quibus etiam infra. Quòd si sint bona à persona ecclesiastica relicta: poterit etiam penes se retinere; obtinendo ante omnia compositionem à Papa, vel eius Commissario super ipsis.

3 Redeundo ergo ad id, vnde digressi sumus, dico prędictas leges, quibus hæreditas alicui relicta sub tacita, vel expressa fide, de restituenda filio ex damnato coitu genito, reprobatur; non habere locum in Foro animæ: sed eis non obstantibus poterit hæres institutus dicta bona penes se in animæ iudicio retinere; ita Couar. in 4. 2. part, cap. 8. §. 3. vbi dat rationem; quia scilicet, per illam promissionem, à iure reprobatam, non remansit hęres obligatus in conscientia ad ea bona restituẽda Fisco: donec à Iudice fuerit condemnatus. non enim tenetur ea Fisco deferre; seu crimen à se commissum pandere; quia leges hæreditatem hanc in pœnam Fisco deferunt, l. 1. C. de His. quib. vt indig. l. Ita fidei. l. Non intelligitur. ff. de Iure Fisci. Pœna autem in dicto Foro non debetur, iuxta glossam illam celebrem, & receptam in cap. Fraternitatis. 12. quæst. 2. idem tenet Didadus Perez. in l. 22. lib. 1. Ordin. tit. 3. circa finem, Ant. Gomez. in l. 9. Taurnum. 23. & 28. Silu. verb. Restitutio. 4. §. 1. vers. Eo tamen casu. Henriq. post Victor. Ledesm. & alios, vbi suprà, §. 5. in glossa. G. Dueñ. Regul. 366. Ampliat. 5. vbi agit de filiis adulteræ. Et confirmatur hæc sententia (quæ videtur in praxi communiter recepta: cùm numquam viderim, nec audiuerim, quòd huiusmodi heredes in Foro consciétiæ per Confessarios compulsi fuerint ad restituendas hæreditates, sic sibi relictas) primò, quia Fisco non debentur, vt dixi, ante sententiam condemnatoriam (licèt nonnulli id negent) At prædicta cõdemnatio vix, aut nunquam fiet ob defectum probationum: cùm hæ promissiones fieri soleant occultissimè, & clam inter testatorem, & hęredem tãtùm. Et licèt probari possint: nihilominus interim retineri possunt bona in Foro cõscientię; sicut dicemus infra sub verb. Pœna. dict. Diff. 20. de incidente in hæresim, vel in priuationẽ Beneficii ipso iure, quòd scilicet, tuta conscientia percipiunt fructus, & bona retinent interim dùm non priuantur eisdem per sententiam. Secundò, quia quod de-
4 betur Fisco, potest dari ei, qui dedit; licèt turpiter dedisset, ex Silu. verb. Restitutio. 4. quæst. 1. vnde, si posset hæres restituere bona eidem testatori, si resuscitaret: poterit etiam alteri ea dare de voluntare eius; ex dictis infra sub verb. Simonia. Differentia 1. & sic filio eiusdem. Tertiò, quia nusquam apparet, quòd huic hæredi impediatur dominii translatio: vel, quòd præcipiatur, ne occupet talia bona. quia per dictam fidem præstitam non fuit factus incapax eorum bonorum; sed indignus, vt talia bona perpetuò retineat; vel quòd remaneat cum eis; vt notat Paul. per text. ibi, in dicta l. Ex facto. §. Iulianus. quem ad
5 hoc dicit quotidie allegari. Vbi loquens de huiusmodi hærede inquit; Nota quod indignitas

gnitas non reddit quem incapacem ipso iure, sed in effectu: quia scilicet potest adire,& hæres effici; licèt possit sibi auferri hæreditas. Hoc idem notat glos. 1. in dict. l. Prædonis.& Couat.in 4.2.par.cap.8.§.5. num.8. vers.2.&.3. & probat text. in dicta l. Cùm quidam. §. Diuus. ff. de Vsur. facit Bart.in l.Hæreditas.num.3.C. de His quib. vt indign.iuncto numero 1. vbi facit differentiam inter spurium, qui est incapax bo-
6 norum patris; & inter hæredem indignum, qui propter suum delictum est indignus hæreditate, & venit ea priuandus. Nam talis
7 est capax. Ibique ex verbis eius colligitur quòd indignitas est duplex; vna quæ facit indignum omnino incapacē: vt est in spurio. altera quæ non facit incapacem, de qua intelligendus est Paulus in dicto §. Iulianus.Quod quanti sit effectus,apparet ex glossa in Auth. de Incest. nupt. §. 1. verb. Imminere. in fine, vbi quærit ad quid hoc proderit, quòd bona non auferantur, nisi lata sententia. Respondet quoàd fructus medii temporis, vt l. Eum qui. ff.de His. quib. vt indig. & dicemus sub verbo Lex. Differentia 8.& sub verb. Pœna.dict. Differentia 20. Quartò, quia hæredes legitimi, quibus aliàs ab intestato prædicta bona competerent,nō curant ea petere, extātibus prædictis filiis spuriis, quibus alimenta etiam secundùm statum, & dignitatem, ac conditionem testatoris omnino debentur,iuxta cap.Cùm haberet. de Eo qui duxit in matrim.Couat.vbi suprà. §.6.numero 7.& latè per nos suprà sub verbo Alimenta. Differentia 1.Et communiter dictæ hæreditates non sunt nimis opulentæ, & magnæ;neque excedentes valdè prædicta alimenta, seu dotes, ac donationes propter nuptias, immò præsumitur vnusquisque pauper, secundùm Ioseph. Ludouic. in Decision. Perus. Decis. 33.num. 20. latè Cornel.Benic. de Priuil. paupert. quæst.3.

8 Nec obstat dict.l.Prædonis,quæ est totale fundamentum contrarium tenentium propter verbum, *Prædonis*, quia non dicit simpliciter, quòd sit prædo; sed quòd sit loco prædonis. quod ideò dicit, quia occupat bona, quę debentur Fisco; & tenebitur ea restituere tempore sententiæ vnà cum fructibus perceptis,& percipiendis; sicut si esset prędo. tametsi aliud sit bona esse Fisci,quod non dicit ille text.nec vlla alia iura; sed *deberi*. quod verbum non impedit dominium;vt patet in acquirente bona Ecclesię de consensu Conuentus contra formam iuris; vel in bonis, quæ possunt peti à minoribus per restitutionem in integrū, vt per Innoc.in cap. Quia plerique. num.3. vers. Sed quid dices. de Immunit. Eccles. Facit Cordub.quæst.155.

Et licèt contra supràdictam resolutionē teneat communis opinio Doctorum; de qua latè per dominū meum Rojas in Epit. Successionab intest. cap.20. à nu. 139. & præcipuè nu.152.& Bernar. Diaz in Pract. cap.58.in fi.& ibi Salzedo c.64.& Gregor. Lop.l.13.tit.7.Partit.6.& Franc.Marc. Decis.256.cum tribus sequentibus par.1. moti præcipuè per dictam l. Prędonis. & etiā quia leges quę tales hęreditates reprobāt, data fide per hęredes de eis restituendis filiis spuriis,sunt sanctissimę,in odium adulterii,incestus,& sacrilegii; nec fundatę in pręsumptione;& testamenta per interpositam personam facta, sunt fraudulēta: & sic videntur leges illę obligare, etiam in Foro animę, & testamenta esse inualida. Nihilominùs non est recedendum à contraria opinione Couar.& aliorum,quam suprà resoluimus;& pręcipuè vbi hęredes nec expressè,nec tacitè fidem accommodant; sed testatores sola confidentia in animo concepta, quòd redderet bona ipsis spuriis; eos hęredes instituūt. In hoc enim casu frequētiore calculo Doctorum receptum est, esse veros hęredes, & dominos bonorum relictorum; posseque ea retinere in Foro conscientię, saluis alimentis; vt docet Sot.lib. 4.de Iust.quæst. 5. artic. 1. Rojas vbi suprà num. 154. vbi dat rationem, quia illud testatoris propositum in mente retentum, neque verbis, neque alio quouis modo expressum, nihil operatur, l. Si repetendæ. C. de Cond.ob caus.l.Si mater. C. de Donatio.ante nupt.l.Dedit tibi.§.Si quis quasi. ff.de Cōd.causa dat.Idē docet Salō de Iust. q.5.de Dominio.art.5.col.541.& Henriq. vbi suprà litera O. & meliùs §.7. vbi tenet idem dicendum,etiam si confidentia sit verbis explicata. Dicit enim, Potest significare amico, se relinquere filios; eosque

 inopes;

inopes;& habere in eo cōfidentiam, quòd illis prouidebit. Quod multò magis admit tam:cùm in absentia hæredis prædicta verba dixerit.

Vnde non obstant prædicta fundamenta contrarium tenentium;quia iam satis suprà ipsis satisfecimus, maximè dictæ l. Prædonis. nec negamus,immò affirmamus leges illas esse iustas, & seruandas in Foro animæ; sed non reddere incapaces ipsos hæredes;vt & docet Victor.in Summa §.299. Ledes.2.par.quæst.18.art.1.dub.16.ad tertium,& quæst.57.art.4.ad fi.Fr. Medin. 1.2. quęst.96.art.4.ad quartum,& Sot. vbi sup. licèt communis teneat contrarium, teste Henriq. dicto §. 5. in glossa E. Nec obligare ante sententiam, cùm sint pœnales; nec priuent ipso iure dictis bonis relictis; sed iubeant auferri: quod requirit iuris, & facti cognitionem,& sententiam: vt sentit glossa dict.l. Prædonis. & clariùs glossa in Auth.de Incest.nupt. §.1.verbo Imminere.

10 In duobus tamen casibus est admittenda prædicta communis contraria;& nostra est limitanda.Primus est, quãdo in Regno aliquo per legem particularem anullantur prædicta testamenta,& dominium impeditur, vt est in Regno Valentiæ Foro 14. de His quib.vt indignis. Secundus est in testamentis Clericorum quoàd bona Ecclesiastica.Nam hodie per Extrauag.Pii Quinti, (cui titulus, Reuocatio facultatum testãdi, & disponẽdi de rebus Ecclesiasticis.) expeditum est, prædictos hæredes nulla expectata sententia esse statim obnoxios restitutioni eorum bonorum: quia in dicta Extrauag.reddit Summus Pont.talia testamẽta quoàd hoc,nulla,& irrita;& impedit dominium illorum bonorum;vt patet in vers. Nemo.vbi dicit,*Nemo quamtumuis capax, illius prætextu, fructus, res, pecunias, aut prorsus alia bona sua faciat; nec illa detinẽs vlla præscriptione, aut vllo alio iuris præsidio adiuuetur; sed ad integram illorum restitutionem, quocumque temporis lapsu non obstante, debeat coërceri.* Hactenus Papa.

11 Sed fortè dici posset prædictã Extrauag. non fuisse vsu receptam: saltem, cùm non pacto tacito,vel expresso, seu stipulatione præcedente;sed tacita tantùm fide, quę innitatur confidentia, relinquitur hæreditas. Quo casu adhuc posset sustineri opinio Coua.& aliorum,quam suprà defendimus, & sentit Henriq. in dicto §. 7. cuius verba suprà retulimus in vers.Nihilo minùs. Vnde licèt respondeat hæres eidem testatori habenti de se dictam confidentiam, quòd nihil vult promittere,quia non potest:attamen confidat de eo: non ob hoc erit testamentum irritum; nec tenebitur hæres in conscientia restituere bona filiis; dummodò in animo nō habuerit velle se obligare per illa verba; sed tantùm repetere eamdẽ confidẽtiam ipsi testatori, & quòd tantùm spem de eo haberet.

SVMMARIVM.

1 *FILIVS ex damnato coitu genitus, est incapax successionis in bonis patris in vtroque Foro; nisi ea habeat per tertiam personam simpliciter hæredẽ institutam; dummodò intercedat aliquod tempus intermedium à morte patris.*

2 *Filius illegitimus non potest habere bona patris per tertiam personam; si data sit fides patri de eis tradendis eidem.*

3 *Quod quidam intelligunt verum in Foro tantùm exteriori.*

4 *Sed falluntur, quia etiam in Foro interiori sunt inbabiles, & incapaces ad dicta bona paterna obtinenda.*

5 *Declaratur glossa in cap. Fraternitatis. 12.quæstione 2. non procedere in pœnis priuatoriis.*

6 *Nec in illis,in quibus propter crimen efficitur quis inbabilis.*

7 *Inter filios adulterinos, & incestuosos, vel sacrilegos, nulla est differentia quoàd successionem bonorum patris.*

8 *Filii Clericorum, omnino sunt incapaces bonorum parentum.*

9 *Filius spurius, & etiam sacrilegus, circa bona matris solutæ, non sunt incapaces successionis; sed succedunt vt legitimi. secus si mater sit cōiugata. Quod est verum in vtroque Foro.*

DIF-

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 SPVRIVS siue sit ex adulterio, siue ex incestu, siue sacrilegio procreatus, omnino est incapax bonorum patris in vtroque Foro, si ea à patre immediatè ipsi relinquantur in testamento, vel in vita donentur, exceptis alimentis, de quibus diximus suprà sub verbo Alimenta. in Different. 1. Hoc probat text. in l. Si quis incesti. C. de Incest. nupt. ibi, *Neque superstes donet, neq; moriturus relinquat.* & in l. 1. C. de Naturalib. liber. & in Auth. Licèt. in fi. C. eodem, & in Authen. Quib. mod. natural. effic. sui. §. final. Coll. 7. & docet Bart. in l. Si is qui bonis. ff. de Vulg. & in l. hæreditas. num. 1. C. de His quib. vt indig. Dec. Consil. 311. Silu. verb. Filij. quæst. 4. §. 2. & 6. Couar. in Regula Peccatum. 2. par. §. 8. num. 6. & dicit communem Henriq. tit. de Matrim. cap. 20. §. 5. in glossa F. Quod sanctissimè statutum est in odium adulterii, incestus, & sacrilegii. Tùm, vt sic retrahantur homines à talibus criminibus. Tùm propter indignitatem taliter procreatorum; qui non merentur, vt cum otio, & honore vitam degant; sed vt pauperes, & despecti. Vnde prædictæ leges tamquam maxime vtiles Reip. & bono communi, merito obligant in vtroque Foro. Si verò pater in fraudem dictarum legum bona sua relinquat amico simpliciter, & absolutè, confidens de eo, quòd ea postea spurio donabit: isto casu, & isto modo poterit filius ea habere, & retinere in vtroque Foro: si modo ea non protinus restituatur illi. Quia aliàs in Foro exteriori præsumeretur tacitum præcessisse pactum, fidemque datam de eis restituendis, ita docet Couar. in 4. 2. part. cap. 8. §. 5. num. 5. & 8. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 1. Did. Perez in l. 22. tit. 3. lib. 1. Ordin. Anto. Gomez. l. 9. Tau. num. 22. Henriq. vbi sup. §. 7. num. fin. & in glossa C. vbi dicit communem. idem docet Rojas in Epit. Succession. cap. 20. num. 55. & 56. vbi dat rationē primi dicti, quia spurius prædicto casu non capit bona patris, sed extranei; à quibus non arcetur à iure. idem etiam docet Iul. Clar. dicens communem in §. Testamentum. quæst. 31. vers. Sed pone quòd pater, & habetur 1. tom. Commu. opin. pag. 195.

Nec mirum, quia illa confidentia patris in mente retenta nihil ponit in esse, nihilq; operatur, vt diximus Differentia præced. Vnde cùm dicta bona iustè ad hæredem peruenerint; (intelige, exceptis bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis: de quibus etiam diximus Differ. præced. vers. Secūdus est.) meritò potest ea, cui voluerit dare in vita, vel in morte, etiam prædicto spurio: cùm talium bonorum extraneorum sit capax; iuxta glossam dict. Auth. Quib. mod. natural. effic. sui. §. fin. quam ibi sequuntur communiter Doctores.

2 Tota difficultas est, quando pater relinquit bona sua spurio per interpositam personam, data ei fide tacita, vel expressa de restituendis dictis bonis prædicto spurio: an scilicet in Foro conscientiȩ possit ea habere, & retinere. Nam in Foro exteriori id apertè prohibitum est; vt sunt iura expressa in l. Si quis incesti. in princip. C. de Incest. nupt. l. Neque per se. C. de Hęred. instit. l. 1. §. Siue itaque. C. de Natural. liber. & alia relata à Rojas vbi suprà, nu. 59. Si enim directò ea consequi non potest: ergo neque per obliquum, id est, per alium, l. Si tibi, & mihi. §. Regula. ff. de Lega. 1. Regula, Cùm quid. de Regul. iur. lib. 6. Aliàs si per interpositam personam posset ea consequi, & retinere; essent prædictæ leges ludibrio, & nullius effectus. Quidam ergo putant prædictas leges procedere in foro tantùm exteriori, quia sunt pœnales: & ideò filium spuriū posse in consciētia ea bona retinere, si à prædicto hęrede ea donentur. ita docet Couar. vbi sup. vers. 3. nu. 9. Did. Per. l. 22. circa fi. tit. 3. De los Prelados. lib. 1. Ordin. idem tenet Victor. §. 299. Ledesm. 2. par. q. 18. art. 1. dub. 16. ad tertium. & q. 57. art. 4. ad fin. Medin. 1. 2. q. 96. art. 4. ad quartum. & alii plures relati ab Henriq. d. c. 20. §. 5. in text. & glos. 1. quorum precipua fundamēta sunt duo. Primū, quia prędictæ leges, vt diximus, sunt pœnales: & ideò nō obligant in conscientia; iuxta glos. receptā in c. Fraternitatis. 12. q. 2. Secundū, quia talia testamēta etiā si sint facta in fraudē legū, nihilo minùs sunt valida; & per ea hæredes instituti,

instituti, sunt veri hæredes, & fiunt domini bonorum in eis relictorum: vt probat l. Ex facto. §. Iulianus. de Vulgar. vbi Paul. id notat; licèt tamquam indigni possint, & debeant eis priuari, vnà cum fructibus perceptis, & percipiendis. ergo interim, quòd non priuantur, possunt ea tamquam iam sua tradere filiis spuriis. quod etiam ingenuè fatetur, & admittit quoàd filios ex adulterio susceptos, Sot. lib. 4. de Iust. & iur. quæst. 5. art. 1 ad quartum.

4 Sed certè hæc opinio, licèt sit probabilis: contraria tamen videtur probabilior, quam tenet Anto. Gom. in l. 9. Tau. num. 23. & 28. Dueñ. Regul. 366. cum sequent. Segura in l. Cohæredi. §. Cùm filius. num. 124. ff. de Vulg. Soto vbi suprà (exceptis filiis adulterinis, siue nothis) Bernard. Diaz in Pract. cap. 58. Gregor. Lop. in l. 13. tit. 7. Partit. 6. vers. *Cumpliesse*. Rojas vbi suprà num. 157. & dicit communem Henriq. vbi suprà in text. & glossa F. & H. sequitur Sũma Rosel. verb. Filii. vers. Quæro quòd debeatur. idem Segura in l. Cùm filiæ. §. Cohæredi. num. 124. ff. de Vulg. Quæ sententia probatur; Primò, quia iura, & leges arcentes prædictos filios spurios ab hæreditate paterna; æqualiter loquuntur, scilicet siue immediatè, siue per interpositam personam dicta hæreditas ipsis relinquatur: vt patet in Authenticis, & legibus suprà relatis; & per eadem iura iidem spurii redduntur omnino inhabiles, indigni, & incapaces paternæ hæreditatis. ergo quemadmodum ipsi spurii, non possunt dicta bona paterna capere, nec retinere in cõsciẽtia per testamentum paternum, propter eorum incapacitatem, vt diximus in principio: sic nec retinere poterunt in Foro animæ, si à dictis heredibus ipsa relinquãtur, vel donẽtur, propter eamdẽ incapacitatẽ. probatur consequentia. Nã qui non habet testamẽti factionem passiuam, nõ potest institui hæres. §. In extraneis. Instit. de Hæred. qualit. Secundò quia prædictæ leges sunt sanctissimæ, ac Reipub. maximè vtiles ad impedienda plura peccata, & crimina enormia, vt palam est; nec fundantur in præsumptione; sed super certo, & veritate. ergo obligant in conscientia, iuxta glossam celebrẽ, & receptam in capit. Quæ in Ecclesiarum. de Constitut. Bald. in l. final. col. 5. C. de Iur. & fact. ignorant. Couar. in 4. 2. parte cap. 7. num. 9. Soto. lib. 1. de Iust. quæst. 6. artic. 4.

5 Nec obstat quòd sint pœnales. nam glossa illa in dicto capite Fraternitatis. 12. quæst. 2. procedit in pœnis priuatoriis: secùs in prohibitoriis; vt docet Rodrig. in Summa verbo Simonia. cap. 56. conclus. 6. §. 9. Aliud enim est legem priuare aliquem dominio, & possessione rei, quam habet; quod requirit Iudicis actum: & aliud impedire, & prohibere ne quis fiat dominus; quod nullum Iudicis actum requirit. & ideò in talibus legibus, non expectatur sententia Iudicis; sed statim ligant. vt docet Couar. in dict. Regula Peccatum. 2. par. §. 8. num. 6.

6 Præterea glossa illa non procedit in pœnis, quibus propter crimen aliquis efficitur indignus, inhabilis, & incapax alicuius rei; quia tales nullum Iudicis actum exigunt. Ita pulchrè Caiet. 2. 2. quæst. 62. artic. 3. Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 8. numero 16. in fine vers. Nonò. Rojas dicto cap. 20. num. 150. vbi etiam addit, prædictas leges suprà relatas non solùm esse pœnales, sed etiam impeditiuas translationis dominii: quod est dicere, esse prohibitorias, prout suprà diximus. & ideò statim obligant in conscientia. Per quæ manet responsum ad primum fundamentum, contrarium tenentium. In confirmationem prædictorum vide quę habes infrà verbo Pœna. Diffe. 20. vers. Notat tamen Henr. vbi habes eamdẽ doctrinam. vide etiam verb. Simonia. Diff. 2. & Soto lib. 1. de Iust. quęst. 6. art 6. in 4. argumento.

Nec obstat similiter secundum fundamentum, quia licèt testamentum, quo quis data fide, se obligat restituere bona incapaci, sit mero iure validum quoàd ipsum hæredem; & consequenter fiat ipse dominus hereditatis: non tamen est in potestate dicti heredis dare dicta bona incapaci: potest namque vigore dicti testamenti retinere ipsa bona penes se; vel dare cuicumque capaci; non tamen incapaci; quia id à iure est prohibitum, vt per dict. §. In extraneis. Instit. de Hered. qual.

7 Nec distinctio quam facit Sot. inter filios

lios ex adulterio susceptos, & alios incestuosos, & sacrilegos, iure probatur; sed est ab eo excogitata, immò & cōtra ius ipsum est. quia de iure communi, ęqualiter prędicti omnes spurii sunt incapaces quoàd bona paterna, & ab eis excluduntur; vt patet in Auth. Ex cōplexu. C. de Incest. nupt. iūcta ibi glossa cum ibi notatis per Doctores, & in Auth. Licèt. C. de Natural. liber. & ex aliis iuribus suprà citatis. Sotus namque fundat suam sententiam in quibusdam legibus Regni Castellæ, quę nobis nō obstāt, quippe qui loquimur iuxta ius cōmune, & pręfatum Sotum etiam reprehendit Rojas dicto cap. 20. num. 145.

8 Quoàd filios autem Clericorum, maximè præsbyterorum, nulla est dubitatio, præcipuè hodie, per Extrauagantem Pii Quinti, de qua suprà in Diff. præced. Nam per eam omnino declarantur inhabiles, & incapaces; & annullantur testamenta parētum; atq; prohibētur ne vllū dominiū bonorū patris ad eos transeat; vt aduertit Hēriq. dicens cōmunem, dicto cap. 20. de Matrimon. §. 5. in glossa I. licèt non meminerit dictæ Extrauagantis. Possent tamē præfati filii Presbyterorū, se cōponere cū Papa, vel eius Subcollectore: & sic tuta conscientia possent prædicta bona retinere.

9 Circa verò successionem matris solutæ: licèt filius sit Sacerdotis, vel Professi: si ipsa non habeat legitimam prolē; succedit spurius tamquā hæres necessarius, perinde ac si esset filius naturalis: & sic tam ex testamento, quàm ab intestato. ita docet Salyc. per text. ibi in l. 1. C. de Adulte. & in l. Si qua illustris. & ibi etiam Alberic. C. Ad Orfician. Ioan. de Platea in princip. Instit. eodem tit. Socin. Consi. 148. vol. 1. Dec. Cons. 306. Rojas in dicto Epitome Succession. cap. 26. num. 75. quod probat l. 9. Tau. & ibidem Gomez, Couar. vbi sup. nu. 15. Greg. Lop. l. 10. tit. 13. Partit. 6. glos. 3. Henriq. dict. cap. 20. §. 5. quamuis Rojas vbi suprà cap. 27. nu. 6. contrarium conetur deducere ex dict. l. 9. Tau. Sed tu tene cum Communi. Cuius ratio esse potest; quia filii extra matrimonium concepti, matris conditionem sequuntur; argumento l. Cùm legitimè. ff. de Statu homin. à contrario sensu. Si verò mater non sit soluta, sed coniugata; licèt non sit illustris, nec legitimam prolē habeat; nullo modo ei succedit; per text. in dict. Authen. Quib. mod. natural. efficiantur sui. §. fin. Collat. 7. gloss. in dicta Auth. Ex cōplexu. & in l. Si suspecta. §. de Inofficioso. ff. de Inoffi. testam. Bal. in l. Eam quā. n. 25. C. de Fideicom. Abb. in c. Tanta. n. 13. Qui filii sint legit. & dicit communem Soc. Cōs. 188. vol. 1. Alex. Conf. 174. in fin. vol. 5. Gabr. de Filiis nothis. cap. 43. num. 2. Coua. vbi sup. num. 15. refert Rojas in dicto cap. 26. num. 18. Quod quidam intelligunt esse verum in Foro tantùm exteriori; vt testatur Henriq. vbi suprà in glossa F. Sed non video rationem differentiæ: cùm iura indistinctè loquantur tam in bonis patris, quàm matris. Vnde sicut non possunt succedere in bonis paternis in vtroque Foro propter eorum incapacitatem, vt suprà probauimus; sic nec poterunt succedere matribus coniugatis.

SVMMARIVM.

1 *HAERES institutus ab ingrediente Religionem, an sit dominus bonorum statim facta professione: an verò teneatur expectare mortem naturalem ipsius: vbi ponitur differentia inter vtrumque Forum.*

2 *Monasterium non succedit monacho in vsufructu bonorum eius, alii relictorum, durante vita ipsius, cùm id exprimit monachus: vel facit donationem eorum inter viuos ante ingressum, vel post.*

3 *Nec in Maioratu, vel fideicommisso, relicto ad conseruandam familiam, & Casale: secùs si sit institutum pro conseruandis tantùm bonis: & hoc in Foro exteriori. secùs in interiori.*

4 *Professio monachi in Ordine, bonorum incapace, habetur pro morte naturali.*

5 *Nouitio donāte alicui bona sua, donatione inter viuos: non potest monasterium frui ipsis, durāte vita dicti Nouitii posteà professi. secùs si donatio fuisset causa mortis.*

6 *Hæres institutus in testamento monachi,*

si præmoriatur, viuente monacho; an transmittat bona hæreditaria ad suos hæredes: vel remaneant tanquam caduca penes Monasterium?

7 *Sicut pater, ingrediendo Religionem, non potest præiudicare filiis in legitima: sic nec filius patri.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 HAERES institutus à Nouitio, vel à volente ingredi Religionē, facta professione per ipsum, potest statim cōsequi hęreditatem, & ea frui in Foro conscientię, si monasteriū eam non petat. Ratio est, quia testamētum factum à dicto Nouitio, per professionem ab eo factam, fuit confirmatum; vt in Auth. de Monach. §. Illud quoque. Colla. 1. Et ratio rationis est, quia per professionem Religiosus habetur pro mortuo, l. Deo nobis. C. de Episco. & cler. c. In præsentia. de Proba. & ita tenet Ceuallos, sic intelligēdus, in Specul. Commu. opin. contra com. 3. par. quæst. 806. nu. 20.

In Foro verò iudiciali, si Monasteriū est bonorū capax, potest petere præfata bona, & eis frui, durāte vita monachi: & sic dictus hæres tenebitur ea restituere. Et ratio est, quia testamētum monachi censētur factū in diē mortis naturalis: nec censetur plenissimè confirmatū per mortē ciuilem, qualis est professio; sed tantùm per mortem naturalem; & sic manet eius dispositio, seu effectus illius suspensus, durante vita monachi. argu. text. singul. in l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de Iure Fisci. vbi fideicommissum relictum Petro post mortem Ioannis, non cedit ante mortem naturalem Ioānis, etiam si ob delictum Ioannis, bona fideicōmisso subiecta, ab eo sint confiscata; & ita ibi notat Bar. idē Bar. in Auth. Si qua mulier. n. 9. vbi Pau. nu. 4. & Ias. nu. 26. C. de Sacrosf. Eccle. Anto. de Butrio, & Abb. dict. c. In præsentia. n. 58. vbi Feli. n. 55. & Deci. nu. 97. dicit communē Areti. in l. Res vxoris. C. de Dona. inter vir. Guillel. Bened. in c. Rainuntius. de Testa. verb. Mortuo itaq; el primero, n. 297. & 302. Naua. Cōmēt. 2. num. 54. Leonar. Lassius de Iust. lib. 2. c. 41. dubita. 1. n. 85. Coua. in c. 2. de Testa. n. 6. & lib. 1. Variar. c. 21. n. 7. Suar. Allegat. 20. nu. 27. Bal. Consi. 407. nu. 13. vol. 1. Gutierrez (vbi alios allegat) in c. 1. lib. 2. Cano. quæst. n. 47. Ceuallos vbi sup. d. nu. 20. & 23. & q. 193. n. 7. Manti. de Coniect. vlti. volun. lib. 11. tit. 7. n. 4. Molin. lib. 3. de Hispa. primog. c. 13. n. 79. & 93. Ant. Gomez. in l. 40. Tau. n. 61. Greg. Lop. in l. 8. tit. 39. verb. de Heredar Partit. 6. Cancer. 1. p. Pract. c. 24. n. 24. vbi loquitur de substituto, dicens teneri expectare mortem naturalem Religiosi; & ita fuisse pronuntiatum in Senatu Principatus Cataloniæ. Facit ad idem opt. text. in l. Sed si mors. 13. §. 1. ff. de Donat. inter vir. vbi donatio causa mortis facta per maritum vxori, si posteà deportetur, licèt deportatione confirmetur, tamquā si mortuus fuisset: non tamē habet plenissimam firmitatem, donec mors naturalis subsequatur: & ideò interim potest eam reuocare. Itaque ad Monasterium pertinēt bona monachi, dùm naturaliter non moritur, & ideò potest ea petere. Quæ si non petat, videtur posse ab instituto hærede ea retineri in Foro conscientiæ, ex tacita volūtate Monasterii. Pro quo facit quod tradit Bart. in dict. l. Sed si mors. per text. ibi ff. de Donat. inter vir. & in l. 1. ff. de Testa. & in Auth. Si qua mulier. C. de Sacrosan. Eccl. in dict. Auth. Ingressi. n. 17. C. eod. quòd Religiosus factus Episcopus potest reuocare testamētum prius factum. quod est signum, suspensum esse effectum eius vsq; ad mortem naturalem testatoris facti monachi. aliàs non posset reuocare, si per mortē ciuilem, seu professionē fuisset omnino confirmatum, sicut per mortē naturalem.

2 Si tamen Nouitius in testamento dicat, se velle statim bona ad hæredē pleno iure deuenire, non expectata sua morte naturali: tunc extra dubium est pertinere ad hæredē nōsolùm proprietatem, sed etiam fructus, & cōmoditatem illorum, statim facta professione. arg. l. In conditionibus. ff. de Cōdi. & demōst. & Auth. de Nuptiis. §. Disponat testator. colla. 4. & docet Gutierr. vbi sup. n. 48. & Ceuallos. dict. quæst. 806. num. 21.

Idem

5 Idem dic cùm Nouitius poſsidebat Maioratum, vel fideicōmiſſum quod fuerat inſtitutum, & fundatum pro conſeruanda familia ſeu Caſali fundatoris, & obligat ad deferendum nomen ſuum, & arma. Hoc enim in caſu tacitè cenſetur excludere monaſterium, etiam durante vita ipſius monachi; cùm per profeſsionem eius, ſupprimatur memoria fundatoris, & aboleatur; nec nomen, nec arma ipſius, & familiæ eius appareant; nec etiam ornatus, & pompa Mundialis, quibus ſolita erat conſeruari, vllo modo ſplendeant; ſed omnia ſint abolita. Quare meritò in iſto etiam caſu non poterit monaſterium frui dicto Maioratu, ſeu fideicommiſſo, etiam durante vita monachi; vt poſt plures tradit Cancer. vbi ſup. & Ceuallos dict. quæſt. 193. in fin. Et hoc in Foro iudiciali. ſecùs in conſcientia, per not. verb. Teſtamentum. Diff. 10.

Secùs tamen eſſet ſi vinculum ſeu fideicommiſſum ſolummodò fuit inſtitutum pro conſeruandis bonis, & vt poſsiderentur à primogenitis, ſeruato ordine primogenituræ; vt optimè docet idem Cancer loco ſuperiùs citato. Hoc enim in caſu monaſterium frueretur dicto fideicommiſſo pro vita ipſius monachi.

Quæ omnia intellige procedere in monaſteriis bonorum capacibus, quæ hæreditant bona ſuorum Nouitiorum, cùm ab eis inſtituuntur hęredes; vel fruuntur eorum bonis, durante illorum vita, ſi extranei

4 inſtituantur hæredes. Si verò monaſterium non eſt bonorum capax: tunc profeſsio monachi habetur pro morte naturali; & ſic eius bona ſtatim pertinent ad hæredem inſtitutum. Ita Bar. & DD. in l. 1. ff. de Teſta. Abb. dict. cap. In præſentia. nu. 50. Feli. nu. 54. Beroi. nu. 400. Coſta in cap. Si pater. verb. Teſtatore mortuo. nu. 6. Iul. Clar. §. Teſtamentum. quæſt. 28. Molin. lib. 2. de Hiſpar. primog. cap. 9. nu. 39. Et probat text. in Clem. Exiuit de paradiſo. de Verbo. ſign. & docet Ceuallos, dict. quæſt. 806. nu. 2. 11. & 20.

5 Eſt etiam alius caſus, in quo monaſteriū bonorum capax non poteſt frui bonis ſuorum filiorum, etiam durante illorum vita; quando ſcilicet volens ingredi Religionē, vel etiam Nouitius (ſeruata tamen forma per Conci. Trid. tradita Seſsione 25. cap. 16.) facit donationem ſuorum bonorum inter viuos, vel renunciationem eorum in fauorem alicuius. Nam cùm in ea conſtet de voluntate ipſius, voluiſſe nimirum, vt ſtatim bona ad donatarium pertineant: nō eſt in poteſtate monaſterii ea penes ſe retinere, per notata ſuperiùs nu. 2. & docet Quintilia. Mandoſ. Conſ. 22. nu. 8. & Ceuallos. dict. quæſt. 806. nu 13. Si verò donatio fuiſſet cauſa mortis: tunc in ea idem ſeruandum eſſet, quod in teſtamento diximus, cùm donatio cauſa mortis, vires non habeat, niſi poſt mortem naturalem, vt toto tit. de Donat. cauſa mort. & tradit Bal. in l. Hac conſultiſsima. C. Qui teſtam. fac. poſ. Coua. in Rub. de Teſtam. 3. parte nu. 1. Anto. Gom. 2. tom. Var. reſol. c. 4. nu. 16. Ceuallos vbi ſup. quæſt. 695. nu. 2.

6 Ex dictis ſupra in principio colligitur reſolutio ad quæſtionem illam, de qua per Palac. Ruui. in l. 6. Tau. & per Gutier. ſup. nu. 48. qui eam in reſolutam reliquerunt, quia lis ſuper ea pendebat; videlicet an ſi hæres inſtitutus in teſtamento monachi præmoriatur, viuente monacho, tranſmittat hæreditatem ad ſuos hęredes, vel remaneat caduca penes monaſteriū? In qua quæſtione dicendum videtur dictam hæreditatē tranſmittere hæredē ad ſuos hæredes; & nullo modo fieri caducam. Et ratio eſt, quia (vt ſupra diximus) per profeſſionem monachi, confirmatur eius teſtamentum, & acquiritur hæreditas hæredi inſtituto; & ſic poteſt eam adire, & retinere, donec per monaſterium ab eo repetatur pro conſequendo illius vſu fructu, durante vita monachi, per text. in l. Cùm hæredes. ff. de Acqui. poſ. & l. A Titio. ff. de Furtis. Et conſequenter eam ad ſuos tranſmittet. Et ita in terminis tenet Ceuallos, dict. quæſt. 806. nu. 23. & 27. vbi dicto nu. 23. dicit numquam hæreditatem poſſe dici caducam, poſtquàm fuit acquiſita aut morte naturali, aut profeſsione; niſi quando nullum ius fuit quæſitum hæredi, viuente teſtatore, vt conſtat ex toto tit. C. de Cadu. tol. Vnde cùm hæreditas relicta à monacho, hæredi inſtituto, acquiratur eidem ſtatim facta profeſsione; & ſolùm ſpectet ad monaſterium reſpectu vſusfructus,

ctus, & commoditatis illius, & non respectu dominii; cùm non sit hæres institutum: meritò transibit ad suos hæredes, excluso monasterio; licèt sit præmortuus viuente monacho: & sic non poterit dicta hereditas remanere perpetuò penes monasteriũ tamquam caduca.

Contrariam tamen opinionem tenent communiter Doctores. Nam eam tenet Bart. in dict. Auth. Si qua mulier. nu. 10. C. de Sacrosf. Eccl. Abb. dict. cap. In præsentia. nu. 58. & 59. & ibi Feli. num. 55. Et eam dicit communem Suarez dict. Allegatione 20. nu. 17. Videlicet in hoc casu bona pertinere ad monasterium iure caduci, per tex. dict. l. Statius Florus. §. Cornelio. de iure Fisci. Vbi text. inquit, ideò fideicommissum relictum in diem mortis hæredis, non cedere ante diem mortis naturalis, etiam si bona sint ob delictum hæredis confiscata; quia potest ipse fideicommissarius priùs mori. Innués ex hoc, quòd casu quo præmoriatur fideicommissarius: non ad ipsius fideicommissarii hæredes; sed ad hæredem grauatum, & eius hæredes bona pertinebunt. Cùm ergo bona monachi, relicta hæredi, videantur relicta in diẽ mortis naturalis, vt tenet communis supra post principium relata, & Specula. in tit. de Monach. nu. 56. lib. 4. & Suarez loco sup. citato: videtur iure caduci præfata bona ad monasterium pertinere, si hæres, viuente monacho, moriatur. Sequitur Anto. Gom. dict. l. 40. Tau. n. 61. col. 6. & Grego. Lop. in l. 6. tit. 11. Partit. 6. in verb. *Que no la pueda enagenar.*

Quid tenendum? Certè ardua est res, & difficilis. Ego verò in hac quæstione notabili, opinionem Ceuallos tenerem, intellectam tamen, vt supra nu. 1. videlicet quòd si hæres bona monachi possideat, & illa ab eo monasterium non petierit: tunc si præmoriatur, transmittet ea ad suos hæredes, per rationem, de qua sup. dict. n. 1. Si verò ea non possideat, sed monasteriũ: tunc remanebunt penes ipsum perpetuò, exclusis heredibus instituti, per dict. §. Cornelio Felici. Quod multò magis procedet, cùm bona nondum fuerint delata ipsi monacho; vt si ingrediatur monasterium viuentibus parentibus: tunc enim si instituat hæredem, siue parentes, siue extraneum in legitima sibi debita in bonis eorumdem parentum: profectò si heres præmoriatur antequam legitima perueniat ad monachum, seu ad dictum eius hæredem; non eam transmittet ad suos hæredes; cùm viuente monacho, & parentibus ipsius, nullum ius sit quæsitum hæredi in dicta legitima. Et ideò isto in casu dicta bona ad monasterium spectabunt, tamquam hæredem legitimum ab intestato dicti monachi: per dict. Auth. de Mona. §. Illud quoq;. colla 1.

7 Vt autem nihil intactum remaneat, aduerte ad vnum valdè notandum quòd si monasterium capiat legitimam patris vel matris præfati monachi, & ipse monachus præmoriatur, superstite parente: tunc pater vel mater super viuens consequetur suam legitimam ex illis bonis, in quibus monasteriũ successerat, loco dicti monachi. Nã quemadmodum pater, qui Religionem profitetur, non potest filiis suis in legitima præiudicare: ita nec filius ipsis parentibus. Pro qua opinione est l. 6. Tau. post text. cum gl. verb. Liberos. in Auth. Si qua mulier. C. de Sacrosanct. Eccles. Et ita latè tradit Alua. Valas. Consult. 24. nu. 5. Castillo. de Vsufruct. lib. 1. cap. 65. nu. 2. vbi hanc dicit esse communiorem, & veriorem opinionem; quos refert, & sequitur Ceuallos sup. dict. quest. 806. à nu. 36. Quidquid in contrarium teneat dominus meus Rojas in Epitho. Succes. ab intest. cap. 29. nu. 40. & Azebedo in l. 1. tit. 8. nu. 47. lib. 5. Recopil.

SVMMARIVM.

1 HAERES *an teneatur priùs soluere legata; quàm ab eo impensa.*

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

1 HAERES in Foro exteriori tenetur priùs soluere legata per testatorem relicta; quàm debita per ipsummet hæredem contracta: quia bona defuncti sunt tacitè

citè hypothecata pro legatis, & fideicommissis. l. 1. C. Commun. de Lega. Ita tradit Silu. verb. Restitutio. 6. quæst. 6.

Sed in Foro conscientiæ cõtrarium tenet Rodrid. verb. Restitutio. cap. 46. nu. 9. post Pet. à Naua. lib. 4. cap. fin. nu. 49.

Sed optarem, vt hoc distinctius per præfatos Doctores fuisset declaratum: nam si loquuntur de debitis priuilegiatis; qualia sunt, sumptus funeris, medicorum, pharmacopolæ, tabellionis testamentum recipientis, & similium: non est dubium, huiusmodi debita in vtroque Foro esse legatis præferenda. Tùm quia sunt priuilegiata, l. pen. ff. de Religio. & sump. fun. l. At si quis. §. 1. ff. eod. & docet. Siluest. Restitutio 6. quæst. 5. §. 3. Tùm qnia sunt debita defuncti, & non per hæredem facta. Et sic de istis non possunt intelligi. Si verò loquantur de aliis debitis in aditione hæreditatis factis; prò vt videtur Rodrig. in fin. dict. nu. 9. significare: si quidem intererat solùm ipsius hæredis: non video rationem, quare talia debita præferri debeant legatis. Si autem fuerunt facta ratione defensionis ipsorum bonorum; quia scilicet, lites super bonis exortę fuerunt, quę si non fuissent per hæredem defensæ; præfata bona periclitata fuissent: tunc huiusmodi defensio, & impensæ in ipsa factæ, spectant ad totam hæreditatem: & sic ante legata extrahuntur ex acerbo, & corpore hæreditatis. Idem dic in expensis factis in inuentario bonorum defuncti conficiendo: & in venditione rerum hæreditariatum: & in his etiam debitis per hæredem contractis non possunt intelligi præfati Doctores. Quare meritò tenendum est contra ipsos; & cum Siluest. dict. v. Restitutio. 6. q. 6. Et ratio est; quia bona defuncti sunt tacitè hypothecata pro legatis, & fideicommissis; per dict. l. 1. Meritò igitur debent prædicta legata ante ferri, & præponi debitis per hæredem contractis, exceptis debitis suprà memoratis. Et sic nulla est in hoc differentia inter vtrumque Forum.

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

RELICTA indignis, in Foro exteriori, applicantur Fisco, iuxta l. Papinianus. §. Meminisse. ff. de Inoffi. testa. Hinc est quòd hæreditas vxori, alias consanguineæ, relicta, quã testator sciēter in vxorem duxerat; fuit per sententiam in Supremo Lusitaniæ Senatu, ablata ab ea, tamquam indigna, & Fisco applicata, & nõ hæredibus, vt testatur Valascus Consultat. 15. per totam. parte 1.

In Foro verò conscientiæ, relicta indignis nullo modo debentur Fisco, donec per sententiam eidem applicētur, per not. verb. Pœna. Differentia 20. An autem possint interim retineri ab ipsis hæredibus in conscientia; vide not. sup. Diff. 11.

SVMMARIVM.

1 *FILIVS naturalis tantùm, succedit matri simul cum legitimis, in Foro externo. Secùs in interno.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 FILIVS naturalis tantùm, in Foro iudiciali, succedit matri simul cum legitimis, l. Si qua illustris. C. Ad Orficia. gl. verb. Manzeres. in cap. Nisi cũ pridem. de Renun. sequitur Host. in cap. Lator. Qui filii sint legi. Panor. in cap. Tanta. eod. tit. & in cap. Cùm haberet. in fin. de Eo qui duxit in mat.

Sed in Foro conscientię, secùs est. per not. per Fortu. Garcia. de Vlti. fine, Illatione 8. nu. 88. cum seqq. Ratio est, quia natis ex matrimonio debetur successio iure naturæ: non tamen naturalibus. Vnde dixit Deus (Genes. 21.) ad Abrahã: *Eiice ancillam, & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ cum filiis liberæ.* facit cap. Dicat aliquis. 32. quæst. 4. vbi D. Ambros. eamdem sententiam probat. Iniquum enim videtur, quòd vterque filius par sit in successione. Præterea ratio ob quam illud de

Iure

Iure Cæsareo statutum erat, nulla alia fuit; nisi quia cõcubinatus in eo iure licitus erat: qui cùm iure naturæ sit prohibitus atque damnatus: merito filius ex eo quæsitus arcendus est à successione, stantibus legitimis.

Vnde sic videtur intelligenda Ordinatio Lusitana, lib. 4. tit. 92. vbi idem disponit quoàd successionem patris plebei, contra l. Humanitatis. C. de Natural. libe. de qua Ordinatione, an possit defendi; agit Gomez. in l. 9. Tau. nu. 16. Gamma. Decisione 167. col. fin. & Decisione 317. col. 3. & 4. & alii citati à Valas. Consultatione 151. nu. 9. tom. 2.

Tandem quæ requirantur, vt filius dicatur naturalis, vltra dict. gl. verb. Manzeres. & l. 2. tit. 4. Partit. 4. explicat Rip. in l. Ex facto. §. Si quis rogatus. nu. 4. ff. Ad Trebel. Alcia. de Præsumpt. Regula 2. Præsumptione 5. nu. 4. Dominus meus Rojas de Succes. ab intest. cap. 10. nu. 4.

HAERESIS.

SVMMARIVM.

1 *VERBVM malè sonans, vel propositionem aliquam aliàs hæreticam, si quis dicat per errorem, vel simplicitatem; in Foro animæ, non est hæreticus.*

2 *In Foro tamen exteriori præsumeretur: & ideò posset puniri.*

3 *Dicens aliqua verba aliàs hæretica, non est protinus accusandus Inquisitoribus: sed potest is, qui ea audit, interrogare illa proferentem; qualiter ea intelligat.*

4 *Edicta Fidei qualiter intelligantur; vbi ponuntur multi casus, in quibus quis non tenetur denunciare reos dominis Inquisitoribus.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 QVI ob simplicitatem, vel ignorantiam, etiam crassam, credit aliquid, quòd est hæresis; paratus tamen corrigi; non est excommunicatus in Foro animæ, secundùm Nauar. in Man. prælud. 1. num. 10. & cap. 11. num. 17. in fine. Rodrig. verb. Heregia. cap. 130. num. 2. & probatur per illud dictum Aug. Errare possum; hæreticus autem esse non possum, & est text. expressus, in cap. Hæc est fides. 24. quæst. 1. Et ideò talis poterit absolui à suo Parocho, cùm non sit hæreticus; per dicta in sequenti differentia. Et multo magis per Bullam Cruciatæ.

2 In Foro tamen exteriori præsumetur hæreticus.

3 Antequàm verò tales denunciētur dominis Inquisitoribus possunt interrogari, quomodo credāt illud, quod asseuerarūt. Et si corrigant se, non tenemur eos denūciare. Ita vidi obseruari à quodam celebri viro cum quodam scholari satis intelligente circa quædam verba ab eo audita. Quod est valdè notādum. Non enim statim, quocumque verbo audito, licèt suspecto, & aliàs condemnato, debemus indistinctè quemuis accusare, vel denunciare coram Inquisitoribus. Nam, si talis est notoriè optimus Christianus; si aliquid dicat malè sonans, vel aliàs reprobum; magis credendum est id dixisse per errorem, vel ignorantiam, vel simplicitatem; quàm animo obstinato, & pertinaci. Et ideò consultè, & sanctissimè faciet; si ante denunciationem, ipsum interroget; qualiter verba prolata intelligat. Secùs crederem, si est descēdens ex Iudaismo, vel est prauæ vitæ; quia contra tales est mala præsumptio: & ideo sunt statim denunciandi.

Et quia meminimus de denunciationibus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis faciendis, vel non faciendis, erit vtile id copiosius pertractare.

4 Sit ergo regula. Quilibet sciens aliqua de iis, quæ in edictis Fidei continentur, tenetur

netur reuelare, & indicare dominis Inquisitoribus sub pœna peccati mortalis, & aliis pœnis, de quibus ibi. Hanc regulam tradit dominus meus Ioan. à Rojas in Singularibus fidei, Sing. 5. à nu. 14. vbi ponit 8. ampliationes, & tres limitationes.

Verùm obserua sub hac regula non includi ipsummet delinquentem, vt quidam perperàm aliquando intellexerunt. Ratio est, quia nemo tenetur se ipsum prodere, iuxta regulam. B. Grego. *Non dico, vt te prodas*. De qua in cap. Quis aliquando. de Pœnit. dist. 1. docet D. Tho. 2.2. quæst. 69. articulo 2. & Soto lib. 5. de Iusti. quæst. 6. art. 1. & 2. & in specie Rojas sup. nu. 35. Pro quo facit nullum teneri detegere suã turpitudinem l. Aliàs. ff. de Iureiu. Quod esse communiter receptum tradit Deci. in l. fin. nu. 6. C. de Edendo. & Iuli. Clar. §. fin. quæst. 45. vers. Sed quæro. Et intellige nõ teneri reum se ipsum prodere, quando nec indiciatus est, nec infamatus, nec contra eum est semi plena probatio, vt per DD. sup. & Bernard. de Areualo in suo aureo tracta. de Correct. frater. fol. 194. in fine. cum seq. Padilla l. Transigere. nu. 5. C. de Transact. aliàs tenetur se prodere, & confiteri delictum sub pœna peccati mortalis. vt per Nauar. cap. 12. num. 8. & Maran. de Ordi. Iudi. 6. parte. in 7. membro Iudicii. nu. 9. Bal. in l. 2. §. Quod obseruari. num. 23. vers. Concludo ergo. C. de Iuram. calum. D. Tho. optimè 2.2. quæst. 69. artic. 1. Inno. & Communem, in cap. 2. de Conses.

Fallit primò prædicta regula; quando errans circa fidem est idiota, & simplex; ita vt magis credendum sit errare ex ignorantia veritatis, aut determinationis Ecclesiæ: quàm ex malitia, & pertinacia. quia talis non est hæreticus in Foro conscientiæ, secundùm Nauar. in Man. dicto prælud. 1. nu. 10. & Rodrig. loco sup. citato. Vnde circa hos seruanda est regula, quam doctissimus Fr. Petrus de Salamanca Ordinis Prædicatorum obseruandam dicebat. Aiebat enim, si quis dicebat aliquid apparens hæreticum, non teneri me statim de ipso denunciare dominis Inquisitoribus: sed sufficere ab ipso percõtari, quomodo verbum illud intelligebat: & si eũ pœnitebat verbi malè, vel erroneè prolati, satis esse. & sic videtur aliquo modo deobligatus ad eũ denunciãdũ. Idem docet Bernar. de Areualo. vbi sup. fol. 188. col. 2. Quod tamen limitandum puto (vt suprà etiam annotaui) dummodò errans circa fidem non sit de genere Hebræorum, vel apertè deprauatæ vitæ. Nam secundùm Aug. hæresis prouenit in pœnam peccati.

Secundò fallit quando per Sacramentũ Pœnitentię patet quem non esse corde, sed tantùm ore hæreticum; vt in exemplis adductis per Naua. sic intelligendum, cap. 11. nu. 24. §. 3. quem sequitur Viualdus in suo Candela. aure. tit. de Absolutione. nu. 11. & Pet. Aragon. 2. 2. quæst. 11. nu. 3. pag. 344. Obserua tamen in hoc casu vnũ mente retinendum, videlicet si quis adeat Confessarium, & confiteatur se aliquid dixisse, vel fecisse exterius sapiens hæresim: non tamen ex corde, sed fictè ob timorẽ, vel aliam causam. (vt sæpe accidit in Anglia, & Francia) tunc Confessarius tenetur ei credere, per not. verb. Pœnitentia. Differentia 5. alias inferret iniuriam pœnitenti. Et cùm talis non sit verè hæreticus, poterit ab eo absolui, iuxta præfatos, & Communem.

Tertiò fallit in eo, qui scit aliqua ex cõtentis in edicto, quæ non spectant ad fidẽ sed ea habent domini Inquisitores ex cõmissione speciali Papę, in quibus est locus præuẽtioni, & potest quis adire Ordinariũ Ecclesiasticũ, vel secularẽ; vt est peccatum Sodomiæ seu nefandum, vsuræ, latuarum seu maleficarum, & similium. Nam tunc sufficit vt indicem, & detegam alicui ex dictis Iudicibus; dummodò statim post publicationem edicti id faciam. aliàs præceptum edicti obligat me ad reuelandum, cũ præuenta sit Inquisitorum iurisdictio, saltem, quoàd obligandum ad denunciationem. Verumtamen cum æquè sint alii Iudices dictorum casuum, videtur sufficere vni ex illis manifestare, saltem in Foro cõscientiæ; non obstante dicta præuentione Inquisitorum.

Quartò fallit in eo, qui aliqua audiuit, seu vidit, quæ sapiunt hæresim, vel sunt suspecta: sed non benè recordatur de verbis, seu factis. Nam nemo denunciandus est, nisi de certo, & indubitato crimine. Communem

nem dicit Arevalo vbi sup. fol. 189. col. 1. & f. 190. quod habui in facti contingētia. Nā quidā dixerat cuidā amico suo quædā quæ fecerat in certo casu; quæ posteà amicus existimauit esse, vel cum pacto dæmonis, vel saltem suspecta de hæresi. Sed quia non potuit benè recordari de iis, quæ ille dixerat; numquā eū denūciauit: quia nesciebat quid certi dicere posset. Faciunt not. per Nau. cap. 25. nu. 46. §. 2. & 3.

Quintò fallit in his in quibus edictum se fundat in præsumptione: vt in chiromāticis, nigromanticis, & aliis qui ex inspectione rimularum vel linearū manuū, aliqua predicūt: si aliàs ego certò scio nō habere tales pactum vllum cum dęmone. Nā Motus proprius Xysti. V. circa hoc editus, fundat se in hoc pacto. In dubio autem tenetur quis eos denunciare.

Sextò fallit cùm denunciandus dubitat de Fide inuitus, vel non firmato animo, nec pertinaciter. Licèt enim aliqua suspecta à tali audierim; si tamen ipse non id dicit cū pertinacia; sed dubitans inuoluntariè; non teneor ipsum denunciare, secundùm Rojas Sing. 56. ad fin. incip. Errans in delictis. Idē docet Direct. Inquis. 2. parte in cap. Dubius. de Heret. & Læli. Zechus de Casib. Episco. reseru. Casu 2. Melchior Cano. de Locis Theo. lib. 12. cap. 9. vbi idem dicunt, si sit primus motus dubitationis, secundùm Abb. in cap. 1. de Hæret. Idem si sit scrupulus, cui tamen non consentiatur: cum id sit potiùs pœna, quàm culpa. Immò resistēs huiusmodi motibus, meretur pręmium, secundùm Anto. & Ioan. And. dict. cap. 1. & alios sup. citatos.

Septimò fallit in filio cōtra patrem: maximè si pater non inducebat filium ad hæresim. Ita Rojas Sing. 12. à nu. 2. Et ita intellige eumdem, Sing. 5. nu. 29. Idem videtur dicendum de vxore, marito, & fratre. Sed contrarium in his tenet Rojas dict. Sing. 5. nu. 30. Quod veriùs credo, saltem quoad fratrē, & tenet in terminis Direct. Inquis. 2. par. tit. de Præsump. in cap. Literas. §. 14. Comment. 15. Vide Lęlium sup. in dict. casu 2. vbi dicit quòd etiam si pater, vel frater sit, qui dictū crimen commiserit, tenetur filius, vel frater ipsos denunciare. & sic tenet contra Rojas.

Octauò fallit in Confessario Rojas dict. Sing. 5. nu. 36. cum sequentib. de quo non est dubium.

Nonò fallit in simplicioribus, & rusticis: quibus tutum est, vt adeant Confessarium doctum, cui exponant omnem conscientiam suam; teste Fr. Bern. Areua. vbi sup. fol. 188. in fin. qui est sic intelligendus.

Decimò fallit in consultore, à quo quis petit consilium pro anima sua; Cenedo 2. parte Collect. 101. nu. 6. pag. 256. maximè si id faciat in Sacramento Pœnitentiæ, vt sup. dictum est.

Deniq; vide alios casus per Rojas d. Sing. 5. n. 18. & 32. & Sing. 107. num. 5. & Sing. 200. num. 1. & 3. & à Naua. cap. 25. nu. 46.

SVMMARIVM.

1 *FIDEM negans ore tantùm, sed non corde: non est hæreticus quoàd Deum. Et ideò potest absolui à Parocho.*

2 *In Foro tamen exteriori punietur, vt hæreticus.*

3 *Et debet vitare communionem Fidelium.*

4 *Et tenemur eū accusare apud Inquisitores.*

5 *Nec licet pro eo orare.*

6 *Nec sacrificium Missæ pro eo offerre.*

7 *Et priuatur suffragiis Ecclesiæ.*

8 *Excommunicatus quoàd Ecclesiam tantū præsumptiuè, & citra culpam; non incurrit pœnas excōmunicationis. Secùs si cum culpa.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FIDEM negans exterius; interius tamen seruans (vt faciunt quàmplurimi Christiani inter Turcas, & hæreticos, ob vitandam mortem, vel immensos labores, & ęrumnas seruitutis) non est in Foro animæ excommunicatus: & ideò in tali Foro non indiget absolutione ab excōmunicatione; & potest à suo

suo Parocho à prædictis peccatis absolui;
vbi Episcopi non habent prædictum pecca
tum reseruatum: & si est reseruatum,pote-
rit per Bullam Cruciatæ absolui. Ita tradit
Pet.ab Arag.2.2.quæst.11.artic.3.pag.344.
Nauar.in Man.cap.11.num.25. Candelab.
Aur.tit.de Absolutione.num.11.
2 In Foro tamen exteriori iudicabitur ex-
communicatus,secundùm Naua.& Arago.
3 suprà. Et ideò debet cauere à cõmunione
Fidelium in publico; dum non facit se ab-
solui.
4 Et tenemur eum denunciare dominis In-
quisitoribus, sicut alium verè hæreticum.
Neque hoc videatur mirum:cùm aliquãdo
quis sit ligatus quoàd Deũ, & solutus quo-
ad Ecclesiam;& è conuerso,ligatus quoàd
Ecclesiam,& solutus apud Deũ, vt probat
text.in c.A nobis.2. de Sentent. excommu.
Candel.Aur.tit.de Excommunicatione.nu.
9.& 109.& patet in excõmunicato iniustè,
sed valida excõmunicatione;vt in c.1. 11.
quæst.3.cum ibi notatis. de quo latè dixi-
mus verbo Excommunicatio.Differẽtia 9.
5 Ideòque pro tali excommunicato, etiam
cessante scandalo, non licet orare, neque
6 offerre sacrificium Missæ pro ipso, secũ-
dùm veriorẽ opinionẽ, de qua in prædict.
Candel.Aur.loco proximè citato.n.12.vbi
7 n.13.etiam resoluit talẽ excommunicatũ
quoàd Ecclesiam tantùm,etiam priuari suf-
fragiis,& orationibus Ecclesiæ. Quæ sunt
mente tenenda, & valde notãda pro intel-
lectu illorũ verborũ d.c.1.11.q.3. *Sẽtentia*
(inquit) *Pastoris,siue iusta, siue iniusta ti-
mẽda est.* Meritò quippe timẽda;cùm tales
tremendos effectus pariat, & operetur.
8 Sed obserua diligenter aliud esse incur-
rere excommunicationem quoàd Eccle-
siam tantùm citra culpam,& præsumptiuè;
vt in d.c.1.quia prædicto in casu nõ incur-
rit quis prædictos effectus; vt resoluimus
verb.Excõmunicatio.dict.Dif. 9. sicut nec
qui absoluitur iudicio,& authoritate Eccle
siæ; vt cùm per Iubileum absoluitur quoàd
Forum interius;vt singulariter diximus sub
verbo Absolutio.Diff.2. At cùm quis eam
incurrit culpa sui, offendendo Ecclesiã; vt
in casu,de quo hic: tunc iure optimo talis
excõmunicatus,etiam si sit quoàd Ecclesiã
tantùm,vitandus est;& orationibus, ac Ec-
clesiæ suffragiis priuandus.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi de iure cõmuni sunt Iudices com-
petentes & Ordinarii in crimine hæresis
in vtroque Foro: sed hodie per priuilegia cõ-
cessa Officio sanctæ Inquisitionis, secus est.*
2 *In Foro verò conscientiæ, nullam habẽt ho-
die facultatem absoluẽdi hæreticũ; nõ obstã-
te Concil.Trident.Sess.24.cap.6.de Reform.*
3 *Episcopi,& Inquisitores nõ possũt absolue-
re hæreticũ in Foro cõscientiæ,& pœnitẽtiali.*
4 *Sublata excõmunicatione per Inquisitores
Fidei, potest quilibet Confessarius virtutẽ
Bullæ,vel aliàs,absoluere hæreticum recon-
ciliatum.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 Episcopi licèt de iure cõmuni sint iu-
dices ordinarii in vtroque Foro,in
crimine hæresis, c. Ad abolendam.
de Hæret.docet Viual.tit.de Abso-
lutione.n.12.post Siman.& Caiet. quos ibi
refert, adde Rojas,Sing. 109. adeò vt in-
ter casus eisdem Episcopis,de iure cõmuni
reseruatos,ponat dict.crimẽ Host.in Sũma
§.Cui cõfitẽdũ.vers.In hoc. & Rip. in tract.
de Peste.c.fin.n.39.Per priuilegia tamen à
Sede Apostolica Officio sanctę Inquisitio-
nis concessa,restricta est Episcoporum po-
testas,quoàd d.crimẽ.Nã solùm ipsis con-
ceditur cognoscere de dicto crimine in Tri
bunali,& domo dicti sacri Officii, vnà cum
Inquisitorib.vt constat ex text.in c.Per hoc.
de Hæret. lib. 6. Itaque potestas illa am-
pla quam Episcopi de iure communi ha-
bebãt,ad cognoscẽdũ de crimine hæresis in
vtroq; Foro,& in quacumq; parte, & loco
suarum diœcesum, stricta est hodie quoàd
Forum exterius ad tribunal, & domũ San-
cti Officii Inquisitionis; vbi omnes Epi-
scopi, qui sunt in districtu cuiusque domus
Inquisitionis, assistunt per se, vel per suos
Delegatos ad decidendum causas Fidei

suarum diœcesum; vt docent Anton. Genuen. in Praxi Curiæ Archiepiscopi Neapolitani cap.66.& alii citati ab Additionat. Summæ Toleti in vlti. fol. fine quibus quidem Episcopis, seu eorum Delegatis non possunt dicti Inquisitores decidere causas Fidei subditorum præfatorum Episcoporum;vt notat Rodrig. in Summa.tit. de Prelados.cap.29.Conclu.4.Et est ratio, quia officium Inquisitorum, cum Ordinariis Episcopis, est cumulatiuè, & non priuatiuè; vt probat text.dict.cap.Per hoc.quē ad hoc notat Felin. in cap. Excommunicamus.num.43.de Hæret.& Nauar.Conf.10. num.3.eod.tit.

2 Præterea Episcopi non solùm in Foro exteriori nequeunt cognoscere de crimine hæresis,nisi vt dictum est: sed etiam quoàd Forum interius, & conscientiæ est sublata ipsis iurisdictio,& potestas absoluendi hæreticos, per Bullam Cœnæ Domini;vt notat Caiet.verb.Excommunicatio. cap. 1.& Nauar. in Manua.capite 27.numero 273. Itaq; quamuis per Conciliū Trid. Sessio. 24.cap.6.sit dictis Episcopis restituta facultas cognoscendi, & absoluendi de dicto crimine hęresis in Foro conscientię.Posteà tamen per eādem Bullam Cœnę Domini ablata est eis dicta facultas, per verba illa Bullę superaddita post Cōciliū,scilicet,*Seu à cuiusuis Concilii generalis Cononibus.* per quæ manet derogatū dict.c.6.Cōcilii Trid. quoàd potestatem datā ibi Episcopis absoluendi à crimine hęresis in Foro consciētię. Licèt enim sit controuersum inter DD. sit nè necessaria derogatio, & mētio specialis ad derogādū Cōcilio:& multi graues DD. teneant affirmatiuā,& sic nō sufficere clausulam, *Non obstantibus*, & hanc esse communē opinionē testatur Feli.in c. Nonnulli.in prin.n.2.&.3.& Menesi.in l. Vniuersi. ff.de Diuers.rescrip.vbi dicit ꝙ totus Mundus sequitur istam sententiā.cui fauet dict. c. Nōnulli.in prin.& c.Ex parte.de Capel. monach.Sed verius est non esse necessariā specialem derogationem, sed sufficere generalem per clausulam,*Non obstantibus*, vt affirmat Inno.& Abb.dict.c.Ex parte. idem Abb.d.c. Nonnulli.n.10.& in c.1.n.14.de Rescript.Henri.de Indulg.c.26.§.3.in fi.Et ita seruatur in practica, & ita etiā decreuit Pius 5.per specialem Bullā Motus proprii, in qua declarauit, ꝙ ad derogandum Concilio Trid. sufficiebat derogatio generalis per clausulam *Non obstantib.* Nec obstat d. c. Non nulli.& d.c.Ex parte, quia sunt specialia,secūdùm Acostā in lectura d. c. 1.de Rescript.Itaq; hodie nullus præter Papam extra articulū mortis, potest absoluere hæreticum,etiā in Foro conscientiæ. Et quòd sit derogatum per Bullam Cœnę dicto c. 6. Cōcilii.Trid.in specie declararūt Pius 5. & Grego.13.teste Naua.d.c.27.nu.273. & sępius ita fuisse pronūciatū Romę in almo Sacrosanctæ Inquisitionis Prætorio, testatur Directo.Inquis. Idem etiam declararūt Illustrissimi Card. Congreg. Concil. Trid. per hæc verba, *Episcopus, neque Inquisitor absoluere possunt hominem hæreticum in Foro conscientiæ; licèt hæc facultas à Concilio Trid. tradita sit Episcopis.*& docēt Nauar. Consi.43.n.3.de Sent.excō.Maiol.de Irregul.pag.487.& Suar.tom.4. Disp. 30. sect. 2.n.10.Azor,& alii citati ab Additio.Sūmę Tole.lib.4.c.4.& in fol.Vlt. quicquid in cōtrarium tenuerint aliqui ex recētioribus; vt Naua.(sibi cōtrarius)d.c.27.n.273.& Cōs. 15.n.1.de Sent. excom. Cordub. quæst.8. Pet.ab Aragō 2.2.quæst. 11.art.3.pag.343. & Rodriig.verb. Heregia.c.131.§.3.Viual. in Cādel.Aur.tit.de Absolutione.n.13.Henriq.de Pœnit.c.4.n.7.post Gutie.in Quæst. Canonic. & alios per eū citatos,& Rodrig. in Quæst. Regular.lib.1.quæst.20 artic.10.

Ex hactenus dictisiconstat,Episcopos in Foro conscientiæ nō posse hodie absoluere quemquā hæreticū In Foro verò exteriori posse,vnà cū Inquisitoribus in Tribunalibus dicti Sancti Officii.

3 Constat etiā, dominos Inquisitores Fidei posse cognoscere de crimine hæresis,& absoluere hæreticos à censura, & excommunicatione,ob dictū crimen incursa, in Foro exteriori: non tamen posse absoluere eos à peccato hæresis in Foro pœnitentiali: quia tantū sunt Iudices quoàd Forū contentiosum.Et hinc est, ꝙ plures ex ipsis non sunt Sacerdotes;sed tantū Clerici primæ tōsure.

4 Denique obseruandum est,quòd postquā præfati domini Inquisitores abiurare faciūt hæreticos, & eos absoluūt ab excommunicatione quoàd Forum exterius;tunc potest quilibet

quilibet Confessarius, virtute Bullæ Cruciatæ, vel aliàs, eos absoluere à peccato hæresis: quia sublata censura, non remanet dictum crimen reseruatum. nullum quippe peccatum est Papæ reseruatum, nisi ratione censuræ; qua sublata, remanet peccatum non reseruatum; vt est communis opinio omnium Doctorum, & notat Rodrig. dict. lib. 1. Quæstionunt regul. quæstione 20. art. 10. in fine.

DIFFERENTIA QVARTA.

DEVOVENS animam suam diabolo, & Fidē Christi solo verbo abiurans; ac sanctissimæ Matris eius virginitatem negans, vt virgine quadam potiatur: iste talis si non addidit prædictis errorem intellectus; non est hæreticus in Foro interiori, & consequenter nec incidit in excommunicationē Bullæ Cœnæ Domini, per dicta sup. Dif. 1. In Foro tamē exteriori tamquam idololatra, hæreticus, & blasphemus punietur; vt in Terminis docet Paul. Comitol. libro 4. Respons. moralium, quæstione 51. numero. 1.

SVMMARIVM.

1 *HAERETICVS, quoàd Forum interiùs, non potest à suo Episcopo, sed à solo Papa absolui: non obstante Concilio Triden. excepto casu articuli, vel periculi mortis.*

2 *Quoàd Forum verò exteriùs, à solo Papa, vel Inquisitoribus Fidei potest absolui.*

3 *Hæreticus absolutus in Foro conscientiæ in articulo mortis; si sanus fiat, an teneatur se præsentare Inquisitorib.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 HAERETICVS, licèt per Concilium Tridē. Sessione 24. cap. 6. poterat, quoàd Forum interiùs, à suo Episcopo absolui; vel ab alio Confessario, de eius licentia, & commissione, secundùm Naua. Consi. 1. de Constitu. n. 88. cum seq & Consi. 15. nu. 3. de Sent. excom. & Cordub. Casu 8. Pet. ab Aragon 2. 2. quæst. 11. art. 3. Viual. in Candelab. Aur. tit. de Absolutione, numero 12. & 13. Henriq. lib. 3. de Pœnit. cap. 4. numero 7. Gutier. in Quæstio. Canonic. & alios neotericos, quos refert, & sequitur Rodriguez tomo 1. Quæstio. Regularium. quæst. 20. artic. 10. pag. 181. & in Summa 2. par. capit. 29. num. 4. per Bullam tamen Cœnæ est dicto Canoni derogatum, vt declararūt Grego. Papa. 13. & Pius 5. teste Naua. cap. 27. nu. 273. & Maiol. de Irregula. pag. 437. & Suar. 4. tom. Disp. 30. sectio. 2. à nu. 10. Declarauit etiam Congreg. Illustrissimorū Card. Concil. Trident. & ita est tenendum, quicquid in cōtrarium tenuerint præcitati, & aliqui alii recentiores.

In vno verò casu poterit à quocumque Sacerdote absolui; cùm scilicet præfatus hæreticus fuerit constitutus in aliquo periculo, vel articulo mortis, per notata verbo Excommunicatio. Differentia 23. quia tūc nulla est reseruatio; & tradit Azor 1. tom. lib. 8. cap. 19. quæst. 5.

2 Quoàd Forum tamen exterius à nullo potest absolui, nisi à Papa, vel ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vt cōstat ex dictis suprà Differentia 3.

3 Est tamen pulchrum dubium, an scilicet cum heretico absoluto in articulo, vel periculo mortis, sit seruanda dispositio capitis Eos qui. 22. de Senten. excommunic. lib. 6. quatenus obligat taliter absolutos, vt se præsentent coram Superioribus, cessante articulo, vel periculo, vt diximus verbo Absolutio. Differentia 9. In hoc dubio distinguendum est, Aut hæreticus est occultus, aut non; sed accusatus, seu denunciatus apud Officium sanctæ Inquisitionis, & tamquam hæreticus condemnatus. Primo in casu, nō tenetur se præsentare, per nota. verb. Absolutio. Dif. 4. In secūdo verò casu, videtur q. sic. Sed cōtrariū est tenendū. Nā cum

cùm tales propter eorũ absentiã, & contumaciã in nõ cõparendo, soleant condẽnari ad mortem igne adhibitam.& ita eorumdẽ statuæ concremantur: durum nimis esset obligare eos ad se præsentandum, & sic ad subeũdam dictam mortem; quia nemo tenetur facere illud, vnde mors sequatur, vt post D.Tho.tradit Silu. verb. Accusatio. q. 16.& faciunt not.à Caiet.2.2.q.69.art.vlti. ad 8.dubium. & ab Armilla verbo Accusatio. quæst. 21. facit etiam l. 1. ff. de Bonis eorum, vbi dicitur ignoscendum esse ei, qui sanguinẽ suum qualitercumq; redemerit. Adde not.verb.Defensio.Diff.9. vbi habes licitum esse iustè condemnato fugere à carcere. Quanto ergo magis erit licitum non ire ad eam, ad mortem vitandam? Durius enim eiicitur, quàm non admittitur hospes.

HOMICIDIVM.

SVMMARIVM.

1 *OCCIDERE licet in Foro exteriori pro defensione rerum temporalium.*

2 *Furem nocturnum vt occidere liceat; quæ requirantur.*

3 *Furem diurnum occidere licet, si se telo defendat.*

4 *Bona, & res æquiparantur vitæ. adeò vt pecuniam quidam dixerint esse animam hominis.*

5 *Magis licet occidere inuasorem, seu violẽtum occupatorem rerum immobiliũ, quàm mobilium.*

6 *Clericis non licet occidere furem.*

7 *Benè tamen licet resistere inuasori rerum Ecclesiæ.*

8 *Prælatus non ponat se inermis cõtra inuasores rerum Ecclesiæ.*

9 *In Foro conscientiæ non licet quemquam occidere, pro defensione rerũ trãsitoriarum; si fur comprehendi potest.*

10 *De iure Canonico, etiam in Foro exteriori, non licet quemquam occidere pro defensione tantùm bonorum. sed cõtrarium resoluitur.*

11 *Extremè egenti teneor subuenire, etiam si nolit laborare.*

12 *In terris Ecclesiæ, etiam laici tenentur seruare Canones in Foro exteriori.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PRO defensione rerum suarum licet impunè vnicuique in Foro exteriori, & ciuili aliũ occidere. De hoc est glos. ordinaria in l.Vt vim.verb. Iure.ff.de Iust.& iur.quam ibi notat Ias. nu. 23. & dicit communiter receptam, nu.25. vbi duobus modis eam ampliat, & totidem limitat. Dicit enim id licere, nedum in continenti, sed etiam ex interuallo; & etiam si res essent iniustè possessę; dummodò res essent magni pretii, & aliter eas tueri, & saluare non posset, nisi occidendo furem, vel inuasorem. Prædicta conclusio probatur in l. Furem.ff.de Sicar.vbi Bart. & Communis Legistarum notat. ad idem l. Itaque. ff. ad l.Aquil.& cap.Si perfodiens. de Homicid.& cap. Olim.in 1. de Restitut. Spoliat. Idem probat Bart.per text.ibi in l.1.C. Vnde vi. glossa in cap.1. §. Si quis hominem. de Pace tenenda. Couar.in Clement. Si furiosus.3.par.§. vnico, num.6. vbi ad id allegat l.4.tit. De los homizillos.lib. 8. Ordin. tradit Iul.Clar. dicens cõmunem post plures à se relatos in §. Homicidium. numero 25. & numero 47. vbi distinguit inter furem nocturnum, & diurnum; & ponit requisita in vtroque, vt liceat impunè eos occidere. Vide ad idem primum tomum Commun.opin.pag. 540.col.2. vbi dicitur quòd vt liceat furem occidere nocturnum, requiritur primò vt fiat pro defensione corporis, vel rerũ. Secũdò, quòd occidẽs

prius

prius clamet. Intellige si est in loco, vbi vociferando potest subueniri. aliàs secùs, arg. eorum quæ notat Rodrig. verb. Homicidio. cap. 136. nu. 15. in fi. Tertiò, quòd eum non cognouerit, neque habeat testes, qui potuerint eũ cognoscere, vel cõtra eũ deponere. Quartò, quòd eum non potuerit capere. Et hanc esse communem testatur Belencus in repet. l. Capitalium. §. Famosos. num. 164. ff. de Poenis. & Pract. Iodoci cap. 78. num. 2. Si verò fur fuerit diurnus, licet illum interficere, si telo se defendat. Cõmunem dicit idem Belen. ibidem, num. 165. & alii relati à Iul. Clar. vbi suprà, vers. vlt.

4 Ratio autem supradictę conclusionis esse potest, videlicet quia bona, & res æquiparantur vitæ; vt tradit glossa in l. Aduocati. C. de Aduocat. diuers. Iud. communiter approbata, secundùm Iul. Clar. suprà num. 25. Res enim dicuntur secũdus sanguis hominum; vt post dict. glossam notat ibi Bal. & in l. Tuis nũmis. C. de Oper. libert. & Iaf. in dict. l. Vt vim. num. 23. adeò vt Doctores pecuniam, hominis animam dixerint, sicut colliges ex Gel. Antiq. lect. c. 2. Baeça de Inope debitore. cap. 2. n. 31. Petr. Bursio Decis. 3. & aliis relatis à Pet. Cened. Collec. 27. nu. 7. pag. 37. col. 1. Non mirum igitur si pro defensione earum liceat impune occidere furem, seu inuasorem.

5 Et obiter aduerte magis licere defendere possessionẽ fundi, vel rerũ aliarũ, etiã occidendo inuasorem, seu violẽtum occupatorem; quàm furem, siue nocturnum, siue diurnum: nec tot requisita esse necessaria in primo casu, sicut in secundo de fure. Ratio est, quia primo in casu datur violentia, & oppressio contra dominum; & communiter adest, & interuenit periculũ eius etiã vitæ: quia in resistentia deuenitur ad defensionem personæ, vt ait Fel. in cap. 2. de Homicid. nu. 3. At in fure secùs est, nisi quàdo rem ablatam, telo defendit; vel aliàs cum armis aggreditur furtum.

6 Hinc est quòd quamuis Clericis non liceat occidere furem. c. Suscepimus. de Homici. gl. 2. in Summa. 23. quæst. 3. & est cõmunis opinio teste Toleto lib. 1. c. 80. nu. 18. quicquid dicat Rodrig. post alios in Sũma verbo Homicidio. cap. 186. num. 16.

7 benè tamẽ licet eis resistere violẽtèr contra violẽtum aggressorem rerum Ecclesię; vt in dict. cap. Olim. 1. & ibi Innoc. & Abb. Vnde dicit idem Inno. in cap. Nisi cùm pridem. §. Propter. de Renunc. & Fel. in dict. c.

8 2. de Homic. n. 3. ne contra inuasores rerũ Ecclesiæ ponat se Prælatus inermis, sed armatus eas defendat, per tex. valde notabilẽ in c. Dilecto. in fi. de Sẽten. excom. lib. 6.

9 In Foro verò conscientię non est licitum (etiã laicis) pro defensione rerum transitoriarum aliquem occidere; si facilè fur comprehendi, vel dictę res recuperari poterãt; vt probat tex. in dict. cap. 2. de Homicid. à contrario sensu, secundùm editionẽ, & correctionẽ Gregorianam ad cap. fin. 13. q. 2. Quod est idẽ quod d. c. 2. vbi Abb. n. 2. & Felin. 4. id notãt, & gloss. in dict. l. Vt vim. verbo Iure. quæ exponit text. *Iure* scilicet *Fori, non Poli*, quam ibi sequuntur cõmuniter Legistæ, teste Iaf. ibid. n. 21. 22. & 27. Idem Silu. verbo Homicidium. 1. q. 4. Paul. Comitol. lib. 4. Respon. mor. q. 10. n. 8. post Naua. c. 15. n. 4. vers. Secundò. & Rebel. de Oblig. Iust. par. 1. lib. 3. q. 12. n. 10. ad fi. Toletus lib. 1. cap. 80. num. 10.

10 Quod adeò verum est, vt de iure Canonico nonsolùm in Foro animæ, sed etiam in Foro exteriori non possit vlla persona pro defensione tantùm bonorũ, vllum occidere, nisi simul agatur de defensione rerũ, & personæ. quod contingit, quando adest resistentia, & insultatio cum armis ex parte inuasoris, seu furis, nec aliter possunt prędicti inuasores apprehendi, vel res defendi. Ita probat text. in c. Suscepimus, & in dict. cap. 2. de Homic. ibi per Abb. põderatus in verbis, *Te, & tua*, &c. Pro qua ampliatione facit ratio text. in cap. 3. de Homic. & dict. l. Furẽ. & sentit D. Tho. 2. 2. q. 64. art. 7. ad secundùm. & probat latè Couar. in Clement. Si furiosus. 3. par. §. Vni. n. 6. vers. Contrariũ sanè. & melius, vers. Nos verò. vbi nouẽ casus distinguit ad verã huius differẽtię intelligentiam, qui omnes includũtur, ac resoluuntur in resolutione per nos suprà proximè facta, & tradita. Et ad hæc reducendus est Nauar. cum Caieta. & D. Anton. quos allegat in Man. cap. 15. num. 2. vers. Quartò. quatenus tẽnent licere cuique priuato, etiam in Foro conscientiæ, pro defensione

rerum,alterum occidere, quãdo aliter rem suam tueri non potest. Intellige, inquam, dummodò simul agatur de defensione rerũ,& personę, prout suprà explicauimus. aliàs non videntur benè dicere; nec respõsio Nauar. suprà contra supràdicta,satisfacit: quia si verum est (prout ipse fatetur) quòd tempore necessitatis pręferenda est vita proximi rebus nostris. ergo non possum vitam proximi auferre pro defensione rerum mearum. Probo cõsequentiam;quia tunc adest talis articulus necessitatis, quia scilicet debet mori proximus, si bona mea defendo:cùm pręsupponamus alitèr defendi non posse bona, nec protegi, nisi ipsum occidendo. Quòd si dicas voluntariè proximum positum esse in necessitate: & in manu, seu potestate eius esse liberare se à tali necessitate, dimittendo bona mea: & quòd maiorem curam rerum mearum habere debeo ad vitam meam, & meorum tuendam; quàm vitæ alienæ,iuxta D. Tho. citatum à Nauar.supra.
11 Respondeo primò prædictæ rationi, quòd etiam existentis in extrema necessitate(quia scilicet non vult laborare)teneor in conscientia pręferre vitam, bonis meis. licèt aliàs ille talis habeat sub sua potestate ab illa necessitate se liberare,laborando,iuxt. Apost.2.ad Thessal.3. Respondeo item secundò, procedere pręmdicta in cura omnis patrimonii,ex quo etiã pendet vita mea,& meorum. At nos loquimur de furto aliquorum bonorum,de quorum tuitione vita mea non pendet. Durum enim esset valdè, maximè inter Christianos, qui bona fortunę non debent tanti facere,cùm ea contemnenda esse consuluerit magister noster Christus, vt propter furtum quorumcumque bonorum, etiam non parui momenti,licitum esset furem fugientem cum ipsis occidere. Quare concorda Couar.cum Nauar.quòd scilicet ille loquatur,cùm bona quæ abripiũtur,non sunt tot,tanta, ac talia, vt ex ipsis pendeat conseruatio vitæ propriæ,& suorum: Naua. verò,cùm sunt prædictæ quantitatis,& qualitatis. Tũc enim agitur in effectu de defensione rerum,& personę; &non mirũ si tunc liceat furem occidere. Re tamen altiùs pensitata; etiamsi res furto ablatę non sint tot, ac tales, vt ex ipsis pendeat conseruatio vitæ propriæ, & suorum (dummodò non sint parui momenti) existimo licitum esse secularibus occidere inuasorem, quando omnino aliter seruari non possunt. Hoc probat efficaciter textus in dict.cap.2. ad fi. prout optimè ponderauit Cardin. Toletus dict.num.10. Si enim non liceret in bonorum defensionem occidere; non etiam licerȩt in secundo casu dict. cap.2. occidere in defensionem personæ. nam suæ personę consulere potest,dimissis bonis. Si ergo tunc defendit personam, & occidit licitè quidam laicus, ideò fecit, quia bona sua sibi tueri licet, & inuasorem occidere. Et si aliter diceremus vix bella multa iustificari possent,quæ fiunt ad temporalium defensionem, & in quibus multa homicidia perpetrantur. Item daretur euidentèr occasio implẽdi Rempub. iniquissimis latronibus; nullusque securus,aut domi,aut in agro viueret. Ita etiam tenet Nauar.cap. 15. num. 2.& Pet.à Nauar.1.parte lib.2.cap.3. à nu. 395.vsque ad num.408. & Rodrig. supra num.15.

12 Quibus adde dictũ singulare Ioan.Anan. in dicto cap.2.de Homicid.videlicet quòd in terris Ecclesię etiam nullus laicus excusaretur ab homicido virtute legum in Foro ciuili.Quod dictum dicit mirabile Fel.ibid. licèt de eo dubitet; sed non est de eo dubitandum:cùm in terris Ecclesiæ non sint seruandæ leges ciuiles,sed Canones, etiam in Foro ciuili; vt docet latè idem Feli. in cap. Ecclesia sanctę Marię. nu. 44. vbi ex hoc, in numeris sequẽtibus,plures notabiles effectus deducit.

SVMMARIVM.

1 *Magister percutiens discipulũ causa disciplinæ:si moriatur,excusatur quoàd Deũ,non tamẽ quoàd Forũ iudiciale,si citra culpã alicuius fuit mors subsecuta. Secùs si culpa eiusdem infirmi,vel medici;quia tunc excusatur; dummodò percussio fuerit iusta.*
2 *Ex culpa leui cõtrahitur irregularitas in homicidio. secùs in aliis speciebus irregularitatis.*

DIF-

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MAGISTER, causa disciplinę percutiens discipulum; si posteà ex dicta percussione, casu moriatur; quoàd Deum tutus est, cap. Si quis non iratus. 15. quæst. 1.

Non tamen quoàd Forum exterius: quia irregularis erit; siue percussio fuerit magna, siue leuis. Ita probat text. in dict. cap. Si quis non iratus. iuncto cap. Presbyterũ, & glossa 1. & Fel. ibi, num. 3. de Homicid. Quod intellige verum, quando citra culpã alicuius, mors subsecuta est. Nam si culpa vel sui, vel medici obiit, excusatur: quia tunc non ex percussione; sed aliunde mors euenit, ex traditis per Sotum lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 9. col. 2. & 4. dummodò percussio fuerit iusta ex Naua. cap. 27. nu. 223.

2 Ex quibus collige in hac specie irregularitatis, quæ contrahi, & incurri potest etiam sine peccato, veriorem esse opinionem Caiet. 2. 2. quæst. 64. articulo 9. tenentis fieri quem irregularem etiam ex culpa leui, seu peccato veniali: in aliis autem speciebus quæ requirunt dolum, saltem præsumptum; vt in not. verb. Irregularitas. Differentia 2. veram esse opinionem contrariam Soti, loco superius citato; ad fin. articuli §. Id autem.

SVMMARIVM.

1 *INIMICVM insidiantem, ac parantem se ad me occidendum, possum impunè occidere in Foro exteriori.*

2 *Nec teneor me absentare.*

3 *In Foro verò conscientiæ, secùs est.*

4 *Mulier potest occidere virum, qui concludens cubiculum, ponit pugionem sub ceruicali, si non potest fugere.*

5 *Occidere licet insidiantem in itineribus.*

6 *Testem, & Iudicem, an liceat occidere, quando suo testimonio falso; vel sententia, volunt me occidere.*

7 *In venenum mihi propinantem; possum occultè conuertere.*

8 *Quæ requirantur, vt defensio dicatur fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 HABENS inimicũ, qui sibi minas fecit de occidendo; si deinde sunt signa, & actus manifesti, quòd vult minas ad actum producere; vt quia parat arma; & ea secum defert; cùm anteà non esset solitus deferre. Itẽ vadit associatus cũ aliquo parato ad similia perpetrãda: eo in casu, impunè potest in Foro exteriori eum præueniendo occidere. Ita tenet glossa fin. in l. 1. C. Vnde vi. & ibi Bart. num. 9. & glossa verb. Rixatus esset, in l. Si ex plagis. §. 1. ff. Ad l. Aquil. & glossa 3. in cap. 3. de Homicid. quas esse communiter receptas testatur Iul. Clar. post alios in §. Homicidium. num. 33. addens ita fuisse in facti contingentia iudicatum, & absolutum quemdam nobilem, qui alium sibi minãtem interfecerat. Non enim quis expectare debet, vt priùs ab inimico insultetur; vt dicit Bart. suprà, & ibi communis, teste Ias. vbi infra. adde ad idem Paul. Comitol. lib. 4. Resp. mor. quæst. 10. num. 9. & 12.

2 Quod amplia esse verum, etiam si posset aliàs euadere mortem absentando se à loco habitationis: vt notat Ias. in l. Vt vim. num. 9. de Iust. Ratio est, quia non est necesse in specie ista, vt quis probet fecisse ad necessariam defensionem: sed sufficit, vt fecerit ad sui defensionem. Communem dicit Iul. Clar. supra: à qua non putat esse in practica recedendum. licèt cõtrariam sententiam receptiorem esse affirmet Mench. Controu. illustr. cap. 18. nu. 6.

3 In Foro tamen conscientię, id non licet, nisi quãdo nullum est aliud diffugium euadendi manus inimici, nisi eum occidendo. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 64. art. 7. & ibi Caiet. Fr. Ludo. Beia. 2. parte Casu 1. ex propositis 27. Septemb. 1583. pag. 366. Sot. lib. 5. de

de Iust. quæst. 1. art. 2. Nauar. cap. 15. nu. 2.
4 in fin. verſ. Credimus. vbi ponit exemplũ in muliere occidente virum dormientem pugione, ab eo ſub ceruicali ſeruato; quæ fugere non poteſt, concluſa claue ianua. ſequitur Petr. a Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 350. & Pau. Comito. lib. 4. Reſpon. mora. quæſt. 10. nu. 12. & facit quod notat
5 Silu. verb Homicidium. 1. quæſt. 2. Dicto 5. vbi dicit licere occidere inſidiantem in itineribus, vt & probat text. in l. 1. C. Quando liceat vnicuique ſine Iud. ſe vind. quod intellige, vt nu. ſeq. dicitur. Durum enim nimis eſſet, & rigidum, vt quis non poſſet; etiam in Foro interiori, præuenire inimicum ſuum parantem contra ſe arma, & inſidias, ad ipſum occidendum; ſed deberet expectare illũ, vt priùs ipſum vulneraret. Et ita hanc partem tenet Henrriq. in Sũma. tit. de Irregul. cap. 10. §. 4. ſupra quo etiam vide Laurent. in Clem. vni. de Homi. & Archidia. in cap. De his. 50. diſt. Faciunt etiam pro ſuprà dictis quæ tradit Cordub. lib. 1. Quæſtionum, quæſt. 38. dub. 1. vbi dicit requiri in hac ſpecie, vt inſidians iam attentet, & aliquo modo incipiat. aliàs non licere ipſum præuenire, & occidere. Quæ ſunt valde notanda pro limitatione, & intellectu, l. 3. §. Eum igitur. ff. de Vi, & vi. armata, & gloſſæ in dicto cap. 3. de Homicid. dum requirunt, vt in continenti vis vi repellatur. Nam parans arma, etiam ante aggreſsionem vim infert per text. in l. 3. §. Qui armati. ff. de Vi. & vi arma. vbi quòd ſolus terror armorum vim facit.

6 An autem idem dicendum ſit de teſte, & Iudice, qui pecunia corrupti, vel aliàs per calumniam, volunt me occidi; Teſtis, inquam, ſua falſa depoſitione: & Iudex ſua ſententia, quòd ſcilicet poſsim eos occidere, antequam Iudex per ſuam iniquam ſententiam me occidi faciat. Quod planè fatetur Petr. à Nauar. vbi ſupra, num. 358. & 361. dummodò id faciat occultè: ſicut licet venenum in propinãtem, occul-
7 tè conuertere. Sed contrarium eſt verius, & tenendum cum Sot. ſuprà quæſt. 1. art. 8. verſ. Quid autem. Caiet. 2. 2. quæſt. 95. art. 8. Dubitat. 8. Cauſ. 4. ad fin. & Cordub. ſuprà. Ratio eſt, quia defenſio armata non eſt licita niſi cõtra inuadentẽ cũ armis: non tamen contra eum, qui in iudicio calumnia vtitur: quia tale factum, & iniuria non eſt inuaſio: cùm non ſit corporalis, ſed fraudulenta machinatio. Pro quibus eſt gloſſa magna in dicta l. 1. C. Vnde vi in gloſſa
8 fin. quę inter alia requiſita, vt defenſio dicatur fieri cum moderamine inculpatæ tutulæ, dicit requiri, vt ſi armis inferatur violentia, & armis repellatur: ſi ſine armis, ſimili modo repellatur; vt dict. l. 3. §. Eum igitur. de Vi, & vi arm. non tamen requiritur, vt declarat ibi Salyc. vt fiat defenſio ſub eodem genere armorum.

SVMMARIVM.

1 *MINISTRI Iuſtitiæ dantes facultatem occidẽdi impune facinoroſos homines abſentes, vel fugientes; In Foro exteriori licitè id faciunt.*

2 *In Foro conſciẽtiæ iuſtè id fit quoàd aſſaſſinos, & publicos latrones; non tamen quoàd alios reos, qui non ſunt communes hoſtes Reipublicæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 FREQVENTER Vicereges ſolent dare cuicumque facultatem occidẽdi aliquos valdè facinoroſos; ſi aliter capi non poſſunt. Idem faciunt officiales, & miniſtri iuſtitiæ; cum aliquem criminoſum fugientem inſequuntur, dicẽtes, *muerto, ò preſo*. Quæ certè facultas licèt in Foro exteriori licita appareat, & eam etiam, quoàd Forum interius denfendat Silu. verb. Aſſaſsinus. quæſt. 3. Angel. cõſ. 13. Gemin. in cap. Pro humani. de Homic. lib. 6. referuntque eſſe Venetis morem, vbi quos exules habent ad mortem damnatos, ſingulis facultatem faciunt; vt qui aliquem eorum interfecerit, vita, & facultate eius donetur. Qui mos, & facultas ſuprà

prà relata probatur per l.Reos.C.de Accusation.

2 In Foro tamen interiori distinguendum videtur.Si enim sint Assassini, vel publici latrones, vel occulti malefactores, quorũ damna pendent, & sperantur in futurum: quoàd hos sanè, tamquam communes hostes Reipub. licitè confertur prædicta facultas, ad not. verb. Adulterium.Differentia 1. nu.4.& 6.Si verò non sint tales; peccabit mortaliter, & ad restitutionem tenebitur, talem concedens facultatem. Tùm quia adimit reo facultatem confitendi sua peccata,& eucharistiam sumẽdi.Tùm,quia cõmuniter talium occisio fit animo irato, & ex passione,& vindicta. Tùm,quia contingere posset executionem fieri in alieno territorio;quod nõ licet; vt annotauit Siluverb. Homicidium. 1. quæst. 2.& 3. Tùm quia nec citatos, neque auditos in iudicio, neque cõuictos, occidere iubent, quod est crimen notum. Ita Caiet.verb. Homicidiũ. Paul. Comitol. lib. 4.Resp.mor.quæst.10. nu. 8.& Pet. à Nauar.tom. 1.lib. 2.cap.3. num. 218.& 229. Vnde Sot. lib.5.de Iust. quæst. 1.art.3.ad primum,putat talem dari facultatem,non expedire.Quorum opinionem censeo esse verissimam, & certissimã quantum ad officiales concedentes prædictam licentiam contra reos fugientes indefensos,& inauditos.tollũt enim eis illorũ defensam naturalẽ, qui fortè sunt inculpabiles; & fortè fugiunt ad effugiendas, ac vitandas molestias carceris, & litis, circa defensionem faciẽdam. Vnde dicit Rebel. 1.parte de Oblig.Iust.lib.3.quæst.11.nu.4. Iustitiæ ministros obnoxios esse restitutioni, si contra ordinem iuris hominem quãtumuis facinorosum occidant, antequàm iuridicè dignus morte esse probetur.

SVMMARIVM.

1 *HOMICIDA est in Foro pœnitẽtiali,& conscientiæ, qui desinit pascere, fame morientem.*

2 *Idem in medico, & chirurgo; qui cùm possint sanare, vel curare, id omittunt.*

3 *In Foro exteriori nullus prædictorum est homicida.*

4 *Nec irregularis.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 HOMICIDA est in Foro pœnitentiali,qui desinit pascere,fame morientem, iuxta illud Ambrosii, *Si non paueris, occidisti.* relatum in cap.Pasce.86.dist.& in cap.Immolans.14.quæst.5.

2 Idem dic in medico, & chirurgo, qui cùm possint sanare, siue curare infirmum, & mortali vulnere percussum; sinunt perire; cap. Facientis.dist. 86.cap. Non inferenda. cap.Qui potest.23.quæst.3.

3 In Foro verò exteriori non est homicida. cap. Si quis non iratus.15. quæst.1.& ideò 4 talis non est irregularis,secundũ Silu.verb. Homicidium 3.quæst.2.§.3.& quæst.5.§.5. Palac.ad Summam Caiet. verb.Irregularitas.§. 2.

Ex quibus collige quòd prædicta iura in principio citata, tantummodò procedunt quoad Forum animę.

SVMMARIVM.

1 *OCCIDERE an liceat insultantem cum armis in consanguineum, affinem, vel magnum amicum.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 OCCIDENS insultantem cùm armis in consanguineum, vel affinem suum;in Foro exteriori nõ punitur,secundũ Bal. in l.Raptores.Not. 2.C.de Episco.& Cleri.Ias. in l.1. col. 2.C.de Indict. viduit. tol.vbi plura adducit in cõfirmationem huius dicti; refert, & sequitur Hippo. Sing.351.id extendens ad

ad amicum maximâ amicitia coniunctum; ex Bal. in l. Vt vim. col. 2. q. 5. ff. de Iusti. & iu. Quia magna amicitia idem operatur, quod coniunctio sanguinis; l. Cum allegas. C. de Castren. pecul. lib. 12. gl. penult. in cap. 2. de Testam. lib. 6. & in cap. Requisisti. verb. Nec est. & ibi Abb. eod. tit.

In Foro verò conscientiæ id non licet. Quamuis enim tenear defendere consanguineum, sicut & quemlibet proximum, ne occidatur: non tamen mihi licet ipsum insultantem occidere. Et sic videtur intelligendus Salyce. qui contrarium tenuit in l. Nullus. C. de Maledi. & Mathema.

Sed gl. in cap. 1. verb. Hactenus. 23. q. 8. tenet contrarium, quam sequitur Feli. in cap. Si vero. 1. de Sent. excom. fin. 2. & Abb. in cap. 2. nu. 3. de Vita, & hone. Cleri. per cap. Dilecto. de Sent. excom. lib. 6. vbi licitum est vnicuique vicino, vel proximo propulsare iniuriam proximi sui. Facit ad idem text. in cap. Fortitudo. 23. quæst. 3. Item si licitum est vnicuique se defendere: ergo etiam erit licitum defendere proximum; cùm teneamur illum diligere, sicut & nos, iuxta illud Dominicū, *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*. Et ita tene.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

SAEPE contingit dari publicè facultatem cuilibet priuatæ personæ occidendi reos aliquos, vt bannitos, assassinos, & similes, vt sup. diximus Differentia 4. Et in his casibus licitum est, etiam Clerico in minoribus constituto, in Foro exteriori, præfatos occidere, vt palam est.

In Foro verò conscientię, peccat venialiter dictus Clericus si eos occidat, secundùm Soto lib. 5. de Iust. quem refert, & sequitur Tolet. in Summa. lib. 5. cap. 6. nu. 17. Ex quo enim ministerio Dei se obtulit, & Ordines minores suscepit: tenetur ex honestate primæ speciei (de qua in Preludiis. n. 24. diximus) à talibus se abstinere; iuxta tit. Ne Cleri. vel Monach. secul. neg. se immisceant. Idem dic si assistat bello iusto. Quamuis enim tunc aliis sit licitum occidere hostes, cap. Si homicidium. 23. quæst. 5. non tamen dicto Clerico, etiam si nullam habeat intentionem ascendendi ad Ordines sacros; sed remanendi in seculo, & vxorem ducere. Semper quippe est persona Ecclesiastica, & vt talis potest gaudere priuilegio Canonis, & Fori; & consequēter, ab ea decet neminem occidi, etiā si secundùm leges seculi id liceat.

HORAE CANONICAE.

SVMMARIVM.

1 *HORAE Canonicæ quam attentionem requirant, latè discutitur. Et resoluitur, quoad Forum exterius, sufficere eas dicere ore, licèt non corde. Secùs quoàd Deum.*

2 *Distrahens se ex proposito ad cogitanda inutilia, peccat tantùm venialiter.*

3 *Distrahens se ad opera externa, an teneatur horas iterū dicere, & peccet mortaliter, latè examinatur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 HORAS Canonicas recitans in choro, vel extra chorum, & eas memoriter, vel legendo dicens: si eas benè recitat quoàd verba; licèt non sit attentus, nec quoàd verba, nec quoàd Deum; nec quoàd sensum; quia vel dormitat, vel est negligens, & non curat, etiam aduertenter, à se depellere vanas cogitatio-

cogitationes; vel eas ſpontè admittit: nihilominus iſte talis ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, & conſequenter non tenetur eas iterum recitare; nec fructus, ſeu diſtributiones reſtituere: quamuis quoàd Deum, & Forũ interius peccet venialiter tantùm; ſed grauiter in ſecundo, & tertio caſu, quãdo ſcilicet per longum tempus, ſeu ſpatium detinet ſe ſcienter, & volens in vanis illis, ac inutilibus cogitationibus; ſed redit ad ſe nonnumquam ad videndum an erret, nec ne.

Hæc concluſio eſt conſolationis plena; & eam in effectu ſequuntur D. Tho. in 4. diſt. 15. quæſt.4. art. 2. in 4. quæſt. ad ſecũdum. Palud. ibidem quæſt.5. art. 2. §. Sciendum. D. Antoni. 3. par. tit. 13. cap. 4. §. 7. Silu. verb. Hora. quæſt. 11. verſ. Tertium. & verb. Miſſa. 2. quæſt. 6. verſ. Primum. Ang. verb. Hora. quæſt. 27. & 28. & ante eos gloſſa, verb. Fructum. in Clement. 1. de Celebrat. Miſſar. quæ dicit ſufficere dicere ore, licèt non corde: quam ſequitur Card. ibi notab. 5. & quæſt. 1. & alii plures, teſte Angel. ſuprà, idem Hoſt. Archid. & Summa Roſel. teſte Silu. ſuprà, Cordub. poſt plures à ſe relatos, li. 4. Quæſt. Theol. quæſt. 13. Henriq. de Verò Miſſæ Sacrific. cap. 25. §. 5. lit. L. vbi etiam plures Doctores refert, dicẽs hanc opinionem eſſe probabilem, & Pet. à Nauar. lib. 2. cap. 2. nu. 233. vbi inquit ab Eccleſia non præcipi interiorem attentionem, videlicet ad Deum, vel ſenſum. Idem docet poſt Duran. D. Anton. Aſtenſem, Turrecræma. Gerſon. Gabriel. Almain. & Naua. in cap. Cogitationis. nu. 14. de Pœnit. diſt. 1. Pau. Comitol. lib. 1. Reſpon. moral. quæſt. 63. nu. 5.

Vnde infert d. Pet. à Naua. non peccare mortaliter qui voluntariè, & ex profeſſo ſe diſtrahit cogitando de bellis, & aliis rebus inutilibus: eam tamen attentionem, ſine qua recta pronunciatio, & recitatio eſſe non poteſt, in Eccleſiæ eſſe præcepto. Et paulo inferiùs nu. 234. addit hæc verba. *Fateor equidem quòd ſi quis memoria teneret omnia recitanda; quamuis nec ad verba attenderet, ſatisfaceret: cùm non ſe exponat periculo non pronunciandi, vt exteriùs attẽtionem exhibeat.* vbi loquitur in fortiore caſu; quando ſcilicet orans diuertit ſe ad opera externa, quæ forſitan non ſecum patiuntur attentionem orationis. Sed de hoc ſtatim dicemus.

Omnes itaque iſti Doctores tenent, quãdo euagatio eſt ſolùm ſecũdùm actum interiorem; licèt ſit temeraria, & grauis, ſi ſcienter, & ex propoſito habeatur; non eſſe mortalem. Item cum eadem euagatione mentali (ſi aliàs quis perfectè, & integrè diuinum officium exoluit) ſatisfacere Eccleſiæ præcepto, de quo in cap. Dolentes. de Celebrat. Miſſar.

Et probatur horum opinio; primò quia per præfatum cap. Dolentes. quatenus præcipit in virtute ſanctæ obedientiæ, vt diuinum officium ſtudioſè, & deuotè, quatenus Deus dederit, perſoluatur; non præcipitur attentio ad interna, ſed tantùm ad externa, ſcilicet ad verba, & ad recollectionem, & honeſtatem corpoream, & ſilentium à confabulationibus, & ſimilibus. Omiſſam hic facimus primam illam intentionem, omnibus etiam operibus bonis neceſſariam, vacandi ſcilicet Deo, & ſatiſfaciendi Eccleſiæ præcepto &c. Ratio eſt quia Eccleſia non iudicat de actibus merè interioribus, vt docent prędicti Doctores, & dicemus ſub verb. Iudicium. in Differentia 1. & verb. Peccatum. Diff. 7.

Vnde recitans exactè horas Canonicas quoàd omnia externa, licèt inter orandum notabiliter, & ſcienter, ac ſponte euagetur, & ſe diuertat; in hoc non peccat contra Eccleſiam, ſed ſolùm contra Deum, occupando mentem in rebus vanis, & inutilibus; maximè illo tempore quo Deo vacat: ob quod fit grauior illa ſpontanea, ac inutilis euagatio, quã ſi alio tẽpore fieret: non tamen eſt mortalis; nec minus obligans ad iterum recitandum officium; vel fructus, aut diſtributiones reſtituendum. eſſet enim hoc illaqueare animas multorum, etiam Religioſorum, ac piorum, & obligare ad humani fragilitati fermè impoſsibilia. Qui tamẽ Religioſi, ac pii numquam ob dictam culpã (niſi ſit aliquis ſcrupuloſus) ſe reos peccati mortalis putant; nec repetunt ab integro officium: ſed tantùm pro malè pronunciatis, vel omiſsis, aliqua dicũt. Nec mirum, cùm pro hac ſua opinione tantos, ac tam graues habeant Docto-

Doctores; quod sufficit ad rem faciendam probabilem, & vt quis sit tutus in consciẽtia, vt in alio proposito testatur Card. Toletus lib. 5. cap. 21. ad fin. Secundò idem probatur, quia omnes etiam contrariæ opinionis in hoc conueniunt, scilicet sufficere attentionem ad verba. At is qui memoria tenet omnia recitanda, ac de facto ea benè recitat, satis censetur attentus in effectu ad verba; quia eius memoria est virtualis attentio, aut saltem eam supplet. Similiter & is qui legendo ea recitat, licèt se sponte diuertat; non ob id potest dici non attendere saltem in effectu ad verba; supposito quòd ea benè recitat. Nam lectionem cõcomitatur attentio. aliàs si eam non haberet, erraret vtique, vel sisteret in legendo.

Vnde falsum putamus quod quidam dicunt, videlicet subtrahi actualem, vel virtualem attentionem à principio horarum habitam, per subsequẽtem distractionem, vel euagationem actualem, vel virtualem, & ob id peccare mortaliter, & teneri ad iteratò dicẽdum horas, & ad restituendum fructus, & distributiones. Nam licèt concedamus antecedens: negamus tamen cõsequens. Ratio diuersitatis est, quia prima intentio mentalis est necessaria, antequam officium inchoëtur, vt suprà tetigimus. At in prosecutione officii, non requiritur prædicta atentio mentalis, scilicet ad Deum; sed sufficit ad verba, ne errent: quam certè habent virtualiter, qui vel memoria tenentes omnia recitanda; vel ea accuratè legentes in choro, vel extra, ea benè pronunciãt, ac diuinum officium persoluunt. Vnde ita dicendi sunt isti satisfacere præcepto Ecclesiæ, sicut illi qui ea recitant, attendendo ad verba ne errent. Quod per hoc simile clariùs patebit. Si duo, verbi gratia, tenerentur Petro depingere quamdam imaginem; & vnus eam depingeret, attendendo ad penicillum ne erret, & pulchram eam faciat: & alter habens quamdam formam, seu modellum, & sic non egens dicto penicillo, nec quòd illum attenderet, formaret eamdem imaginem æquè formosam; licèt cum euagatione mentis ex proposito ad alia extra imaginem: certè ob dictam euagationem, non minùs satisfaceret Petro, & promissum adimpleret iste secundus, ac primus. Sic in nostro casu &c. Et ita est tenendum.

Quamuis D. Tho. Nauar. Medin. Petr. à Nauar. Sot. Cordub. Caiet. relati à Rodrig. verb. Horas. cap. 144. num. 1. (quos ipse sequitur) teneant, secundùm eum, peccare mortaliter: & aliqui ex his teneant, etiam teneri ad iterum dicendum horas, & ad restitutionem distributionum, & fructuum: ideq; teneat Fr. Lud. Beia. 2. par. casu vlti. pag. 517. vbi etiã allegat Gabriel. in Cano. Missæ. lect. 62. Maior. in 4. dist. 12. quæst. 7. Adria. quodlib. 8. Gerson. 3. par. Alphabeto 71. lit. F. vers. Orationem & sequatur Azor. 1. p. lib. 10. c. 12. Sed aduerte falsò allegari pro ipsis D. Tho. Medin. Cordub. & Pet. à Nauar. immò sunt pro nostra opinione; & Nauar. & alii, loquuntur in casu differenti à nostro.

3 Maior difficultas est circa euagationem spontaneam ad externa opera. An scilicet recitans horas, & se scienter diuertens ad aliquam externam operationem, peccet mortaliter, & teneatur eas dicere iteratò.

Et quidem sunt quàmplures Doctores magnum discrimen facientes inter hunc casum, & præcedentem, scilicet inter euagationem mẽtalem, seu internam (de qua iam nunc diximus) & inter euagationem externam, de qua est præsens dubiũ, quippe hæc vltima cadit sub præcepto Ecclesię: altera verò minimè. Et negari non potest, si externa operatio sit contraria actui illi recitandi horas; nimirum confabulatio, pictura, scribere, aspicere ludos, audire vana, & similia opera; peccare mortaliter, & teneri ad iteratò dicendum horas. Ratio est, quia hi actus, aut se non compatiuntur cum actu orandi; vel communiter excludunt attentionem, etiam ad verba; & consequenter de necessitate aut desistunt ab orando pro tempore, quo in alio contrario actu sunt occupati; aut se exponũt manifesto periculo errandi; erranique sæpè; ac denique tales apertè cõtraueniunt precepto Ecclesię dict. cap. Dolentes. & sunt ipsius transgressores. Non mirum igitur si peccent mortaliter, teneanturque iterum persoluere officium diuinum. Ita tenet D. Thomas suprà, Caieta. verb. Horæ. §. 3. Nauar. capite 25. numero 107. Petr. à Nauar.

Nauar. ſuprà, & ferè omnes communiter. Licet Cordub. lib. 4. Quæſt. Theolog. q. 3. dub. vlt. poſt alios, idem admittat quoàd peccatum mortale; non tamen quoàd iterū dicendum officium, & reſtituendū fructus, & diſtributiones. Sed certè fallūtur in hoc, vt idem Pet. à Nauar. ſup. n. 202. 203. 204. & 231. cum ſequenti, latè id contra ipſos probat. Quod intellige, & limita, niſi modicè in his ſe occupauerint, aut niſi ſæpe redeant ad ſe, vt videant an errent, nec ne; aut denique niſi ita memoria teneant omnia recitanda, vt non ſe exponant periculo malè pronunciandi; licèt exteriùs circa alia attentionem adhibeant; vt ſunt nonnulli ita felices memoria, & periti in arte ſcribendi, vt ſimul ſcribant, & confabulentur. Tales enim in ſecundo tantùm caſu; cùm ſcilicet ſępe redeunt ad ſe, licèt peccent mortaliter, & ſint tranſgreſſores dicti capitis. Dolentes. non tamen tenebuntur ad repetendum diuinum officium, vt ſingulariter notat Pet. à Nauar. dict. num. 234. & Henriq. dicto §. 5. & ante eos tenuit D. Anto. 3. par. tit. 13. c. 4. §. 7. quamuis malè per Cordub. allegetur pro ſua opinione; quia dictus §. intelligendus eſt de diſtractione mentali, vt patet ex cōtextu; licèt à principio videatur loqui de diſtractione externa: quod etiam apparet ex dicto §. ſequenti.

Si verò externa operatio bene ſe compatiatur cū actu recitandi horas; vt eſt veſtire ſe, reuoluere libros, facere retia ad piſcandum (vt vidi in quadam filia piſcatoris ſanctiſsima, Valentiæ, quæ meliùs habebat attētionem orationi, faciendo retia; quàm nō faciendo: & ideò cum ea Confeſſarius eius diſpēſauerat, ſeu veriùs dederat ei licentiā, vt etiam diebus dominicis, & feſtiuis, poſſet prædicta retia facere) vel aliquod opus manuale, quod non occupat mentem, nec linguā; ſed tātū m manus. Talis inquā operatio inter dicendū officiū, vel non eſt peccatum, vel non plus, quàm veniale. Quæ omnia diligenter nota, quia proderūt tibi ad ſedandos, & tollendos multorū ſcrupulos, qui in horis Canonicis recitandis variè ab eis vexātur, atque torquentur. Pro quorum cōfirmatione operepretium duxi apponere hic quędam notabilia verba, quę Magiſter Victoria Primarius Theologiæ in Vniuerſitate Salmāticæ ſcripſerat in quadā epiſtola circa hoc cuidā ſcrupuloſo, nempe, *Circa officium diuinū, inquit, nota hæc tria pūcta cū ipſum perſoluis. Primū, ad ſeruiendū Deo perfectè, enitere vt ſis benè attētus. Secundū ad excuſandū te à peccato veniali, fac vt ſis aliquantulū attētus. Tertiū, ad excuſandū te à peccato mortali, dicito horas eo peiori modo, quo poſsis, & cū minori intentione, quā volueris; & hoc ſufficit, dūmodò ipſas perſol uas, ſiue malè, ſiue benè.* Hactenus ille doctiſsimus vir.

Deniq; circa ceremonias Breuiarii; ſi horę dicantur priuatim extra chorū; obſeruādum eſt, eſſe tantùm de honeſtate illas ſeruare. idē puto circa illas quę per ſtatuta Religionū pro his qui priuatim recitant, ordinantur. Vnde citra peccatū poteſt quis orare pedeſter, equitans, procūbens, iacēs, vel recumbēs, ambulans, vel quieſcēs. Ita poſt Inno. in c. 1. de Celebr. Miſſa. tradit Silueſt. verb. Hora. q. 2. Dicto 4. Nauar. de Horis Canoni. c. 4. cōcluſ. 3. Paul. Comitol. lib. 1. Reſpon. moral. q. 64. nu. 1. quod nota, quia aliquoties habui circa hoc ſcrupulū, & cōmuniter pii Religioſi de hoc ſe accuſant.

SVMMARIVM.

1 *INfirmus non ſolitus ire ad chorum, an poſsit lucrari diſtributiones.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 INFIRMVS non ſolitus ire ad horas Canonicas, nō poteſt in Foro exteriori lucrari, vel recipere quotidianas diſtributiones, vt notant DD. in cap. Ad audientiam. de Cleric. non reſiden. Fel. in cap. Apoſtolicæ. numero 12. de Exceptio. In Foro verò interiori, & in conſcientia eas capere poteſt; vt ſingulariter docet Per. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 2. n. 240. cum duobus ſequentibus. Sed non video ſufficientem rationem diuerſitatis. nec vlla æquitas cōgit (niſi aliàs egeat, & ſit pauper infirmus)

infirmus) vt sola infirmitas sit sufficiens causa ad soluendum distributiones ei, qui tempore sanitatis, Ecclesiæ non seruiebat.

Quare teneo contrarium: nisi reuera tunc infirmus haberet firmum propositum frequentandi chorum, si infirmitate non detineretur. Si enim verè, & coram Deo, est paratus in posterum frequentare chorum: tunc veram puto opinionem Petr. à Naua. quamuis hic animus, & propositum non sufficeret quoàd Forum exterius, si aliàs, sanus non erat solitus ire ad chorum. Faciunt not. verb. Obligatio. Diff. 12.

Hinc collige male, quoàd Deum, percepisse distributiones eum Clericum, qui cũ haberet duo beneficia simplicia, & in vno resideret: postmodùm infirmus factus, ob valetudinem recuperandam iuit ad locum alterius Beneficii, & fecit se portare ad chorum; vt sic in posterum sibi darentur distributiones, pro vt datæ fuerũt. Tales enim cautelæ sunt proficuę pro Foro exteriori, non pro interiori.

Vide ad hoc verbum, sub verbo Beneficiatus. Diff 3. vbi egimus de accipientibus punctum horæ, & statim exeũtibus à choro; an lucrentur distributiones in conscientia: & de Canonicis residentibus nouem menses, & reliquos impendentes in vagationes, & vana extra Ecclesiam, an lucrentur benè fructus respondentes dictis tribus mensibus.

Vide etiam sub verb. Simonia. Dif. 10. vbi habes circa intentionẽ necessariã, cùm itur ad chorum pro lucrandis distributionibus.

SVMMARIVM.

1 *Horas Canonicas non recitans sine causa; qualiter olim, & hodie in vtroque Foro puniatur.*

2 *Bullã Cõpositionis accipiens, pro mala fructuũ perceptione, ob nõ recitatas horas; tenetur etiã dare fabricæ Ecclesiæ Beneficii, duo regalia.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 HORAS Canonicas, Beneficiarius sine causa rationabili nõ recitãs; in Foro exteriori de iure communi Canonico non punitur amissione fructuum, sed alia pœna, vt in c. Si quis in Clero. 7. q. 1. Vnde ad eorum restitutionem in prædicto Foro non tenetur; quia non est Canon talem pœnam imponens; vt latè probat Panor. in cap. 1. n. 8. de Celebrat. Missar. sequitur Ias. in l. Scriniarios. n. 6. in fin. C. de Testam. milit. & Fel. in cap. Postulasti. nu. 7. de Rescript. vbi respõdet textui in cap. Si Canonici. §. Scituri. de Offic. Ordin. lib. 6. qui videtur facere cõtra: sed non obstat, quia ibi loquitur textus in alio casu, scilicet quando propter cessationem à Diuinis temerè factam, non recitantur in Ecclesia diuina officia.

In Foro tamen conscientiæ, contrariũ tenendum est, secundùm Panor. & alios sup. citatos, vbi nullam rationem discriminis in præsenti casu assignant. Vnde Siluest. verb. Clericus. 4. q. 23. habet (post alios à se relatos) nec in conscientia teneri Beneficiariũ propter omissionem recitationis horarum ad fructuum restitutionem; ea præcipuè ratione, quia non eos percipit Beneficiarius ratione tantùm præfatarum horarum; sed etiam ratione tituli, & aliorum diuinorum officiorum, & ministeriorum Ecclesiæ.

Hodie verò huiusmodi opinionũ varietas est sublata per Concil. Lateranen. celebratum sub Leone 10. Sessio. 9. §. Statuimus. relatum à Nauar. c. 25. n. 122. Ibi enim statuitur vt Beneficiarius, qui post sex mẽses ab obtento Beneficio, cessante iusto impedimento, horas Canonicas non recitauerit: fructus non faciat suos, sed eos restituat, vel ipsi Ecclesiæ, seu fabricæ, vbi est Beneficium fundatum; vel pauperibus. Et Pius 5. per suum Motũ Propriũ declarauit prædictã fructuũ restitutionem faciendã esse pro rata; hoc modo, scilicet vt non recitãs Matutinas, restituat dimidietatem fructuum: qui verò ceteras omnes horas omiserit: alterã restituat medietatẽ. Pro singulis autẽ ex prædictis horis, sextã partem ex iis quæ vnicuique diei respondent, & obueniunt.

Ex qui-

Ex quibus constat in vtroque Foro prædictam distinctionem fore seruandam. Pro quo facit Bulla Cópositionis, quæ in Hispania quotannis ferè vnà cũ Bulla Cruciatæ publicatur: in qua inter alias gratias, & facultates Cõmissario generali concessas, est etiam cõpositio pro mala fructuum perceptione, ob non recitatas horas Canonicas.

Et si fortasse virtute dictæ Bullæ te composueris cum prædicto Commissario generali, vel aliàs, accipias præfatam Bullam; teneris dare fabricæ Ecclesiæ vbi erat Beneficium fundatum duo dragmata, siue regalia argentea pro qualibet Bulla compositionis, vt in eadem habetur. aliàs non tibi proderit cõpositio facta. Quod à paucis puto aduerti, propter non benè recursam, vel intellectam dictam Bullam quoàd prædictam compositionem. Vbi verò Bulla prædicta Compositionis haberi non potest: aduertat is qui ad dictam restitutionẽ tenebitur, quòd praxis temperauit præfatum Concilium Lateranen. ad hunc, qui sequitur, modum, videlicet vt Parochus non restituat nisi quintam partem; Canonicus quartam; alii verò Beneficiarii, & pensionarii, tertiam, diuidendas pro rata: & reliquas partes sibi retineãt, pro titulo, & aliis oneribus sibi incumbentibus, vt testatur Henriq. in Summa tit. de Excommunicat. cap. 13. §. 2. in glossa V. Y. Z. Quod temperamentum intellige quoàd Forum animæ. Nam in Foro exteriori, ad vnguem seruabitur prædictum Concilium. Adde pro prædictis Sot. lib. 10. de Iust. quæst. 5. art. 6. conclus. 4. & Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. à num. 180.

8 Secundò aduerte quòd si fueris pauper, poteris facere per Confessarium, vt prædicti fructus restituendi, tibi applicentur ab eodem; quia non debet esse ipse Beneficiarius peioris cõditionis, quàm alii pauperes. Ita tradit Naua. in d. c. 25. n. 123. Notab. 1. & Pet à Nauar. suprà num. 191.

IGNORANTIA.

SVMMARIVM.

1 *IGNORANTIA, in Foro pœnitentiali, probatur proprio iuramento, immò & simplici verbo. In Foro verò iudiciali, secùs est in multis casibus.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IGNORANTIA, in Foro interiori, & Pœnitentiali, probatur proprio iuramento; gloss. verbo Ignorantiam. in cap. Innotuit. de Elect. & in capit. Significasti. 1. verbo Si est ita. de Homici. quin immò & sine iuramẽto, sed solo simplici verbo in Iudicio animæ cuilibet credendum est, per gloss. receptam in capit. Significasti. 2. verbo Credendum sit. de Homicid. & dicemus verbo Pœnitentia. Differentia 5.

In Foro verò iudiciali, licèt etiam probetur ignorantia proprio iuramento: quia generale est, quòd ea quæ consistunt in animo (qualis est ignorantia) possunt probari per proprium iuramentum, ex glos. notab. in cap. Proposuisti. verb. Non probatur. 82. dist. Alia in cap. Qui & diuinis. 12. q. 2. Alia in dict. c. Significasti. 1. & in §. Namq; si cui. verb. Dicit. Inst. de Actio. vbi Iás. hoc notat. Pro quibus est text. in capit. Si verò. 2. de Sent. excom. Tamen quãdo est præsumptio contra allegantem ignorantiam; tunc non statur eius iuramento; sed cogitur probare dictã ignorantiã, ex dict. glo. c. Proposuisti. dist. 82. quã cõmẽdat, & dicit receptã Nau. Cõs. 1. n. 7. de Constitu. Vide alias sex fallẽtias seu limitationes per Feli. in c. 2. col. 6. de Cõstitu. in quibus ignorãtia non potest probari proprio iuramẽto; sed aliis modis: ex quibus aliquos ponit Naua. vbi sup. post glos. in Reg. Præsumitur. de Regu. iur. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 LEX *si est iusta & recepta, obligat ad eius obseruantiam in Foro exteriori, & punitur eius transgressor, etiam si ignoranter id faciat.*

2 *Sed in Foro conscientiæ, eam transgrediẽs ex causa sibi rationabili, nõ peccat, nisi quãdo ex contemptu, vel aliàs, lex sit super materia de iure naturali præcepta.*

3 *Quando dicatur quis peccare ex cõtemptu.*

4 *Declaratur glos. 1. cap. Quæ in Ecclesiarũ. de Constitu.*

5 *Vide tres regulas ad cognoscendum quando lex positiua obliget in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 LEX secularis ciuilis, vel municipalis, si est iusta, & recepta, obligat in Foro exteriori, capit. Erit autem. dist. 4. c. Qui resistit. 11. quæstione 3. cap. 2. de Maioritate, & obedient. Nauar. cap. 23. num. 40. & punitur eius transgressor, etiam si ignoranter id faciat, l. 1. ff. de Legi. & dicemus in sequenti Diff.

2 At in Foro conscientiæ, qui non ex contemptu eam transgreditur, nõ punitur, nisi sit super materia aliàs de iure naturali præcepta; vel puniat factum, aliàs eodem iure damnatum. Hoc est dictũ singulare Imol. in Repet. cap. Cùm contingat de Iureiur. de quo facit magnum festum Felin. in cap. 1. numero 19. de Sponsal. vbi dat regulam generalẽ docẽs cõtrauenientẽ legi seculari ciuili, vel municipali, quantũcumque iustę, numquam incurrere mortale, nisi hoc faciat ex contemptu; vel lex ipsa statuat in materia, cuius transgressio aliàs inducit peccatum. Quod idem in effectu voluit Caiet. in Summa verbo Pręcepti transgressio. in fin. vbi dicit in his quæ sunt positiui iuris: si absque contemptu, ac refutatione finis, ex ignorantia pura, aut ex apparenti sibi excusatione transgressio fiat ab eo qui animum habet nullo pacto consentiendi contra præceptum obligans ad mortale; non incurri peccatum mortale. Idem tenet Nauar. cap. 23. num. 43. vbi dicit illam causam quæ bona fide pro iusta habetur, & ob quam, nisi talem eam iudicaret, contra legem non faceret; à peccato mortali excusare. allegat Siluest. verbo Ieiunium. quæst. 8. & eumdem Caiet. 2. 2. quæst. 147. artic. 5. Pro quibus facit c. Violatores. 25. quæst. 1. *Violatores*, inquit, *Canonum voluntariè, grauiter à sanctis Patribus iudicãtur*. Nota verbũ *voluntariè*, idest sine vlla causa, ex contemptu.

3 Quando autem quis dicatur ex contemptu pecare, declarat Felin. in capite 2. de Maioritate, & obedient. & in capite Cùm quidam. de Iureiuran. Gemin. in cap. Nullus. 55. dist. Abb. & eius Additrona. in cap. Cùm non ab homine. num. 7. de Iud. optimè Nauar. in capite 23. numero 42. vbi dicit, Tunc transgreditur quis legem ex contemptu, cùm principaliter mouetur ad id, eò quòd illam, vel eius authorem paruifaciat. secùs si per iram, auaritiam, aut aliam causam etiam iniustam.

4 Hinc colliges limitationem singularem ad glossam 1. in capit. Quæ in Ecclesiarum. de Constit. quatenus habet legem ciuilem, vel municipalem obligare in Foro conscientię. Quam dicit singularem, insignem, & ordinariam, post plures à se relatos, Couar. de Testament. 2. parte, capite 7. §. 7. numero 9. & dicit receptam Nauar. vbi Suprà, Soto lib. 1. de Iust. quæstione 6. articulo 4. Ias. in l. Nemo potest. col. 3. de Legat. 1. Felin. in capit. 1. numero 47. de Const. & in capite Sicut dignum. numero 17. de Homicid. sequitur D. Thom. 2. 2. quæstione 96. artic. 4. Est enim intelligenda, vt procedat in sciente legem, & ex nulla causa eam transgrediente, nisi ex contemptu, vel in lege statuente in materia, cuius transgressio aliàs inducit peccatum, secundùm Felin. in dicto cap. 1. de Sponsal. numero 19. Vide circa regulam dict. gloss. 1. Iacob. de Graff. in suis Decis. lib. 2. c. 10. per totum, vbi eam limitat 8. modis; adde eumdem in cap. 57. num. 6.

Ad

5 Ad cognoſcendum autem quando lex poſitiua obliget in vtroque Foro, notandæ ſunt duæ regulæ traditæ per Abb. in dicto cap. Quia plerique. num. 7. de Immunita. Eccleſ. Prima eſt talis, Vbicumque ius poſitiuum habens concurſum legis, ſeu æquitatis naturalis, diſponit ſuper retentione, vel reſtitutione: ſeruanda eſt talis lex, etiā in Foro conſcientiæ. Secunda, Vbicumque inter legem poſitiuam, & legem naturalem datur diſcrepantia: ſeruanda eſt lex, ſeu æquitas naturalis in Foro animę, niſi lex poſitiua ex aliqua iuſta, & vera cauſa diſponat cōtra illam legem naturalem. Nam tunc non eſt ſeruanda equitas naturalis; vt in detractione quartæ Falcidiæ. de qua vide verb. Hæreditas Diff. 5. & in Macedoniano, de quo per Inno. & Abb. in cap. Quia pleriquæ. num. 38. & 39. de Immunitate Eccleſ. & verb. Reſtitutio Dif. 18.

Adde aliam regulam per eumdem Abb. ibidem numero 17. videlicet Ius Canonicum, etiam quatenus diſponit in Foro cōtentioſo, numquam diſponere cum peccato. Et ideò habet etiam locum in Foro animæ, cùm permittit aliquid fieri, vel retineri. De hoc vide notata ſuprà in Preludiis, Obſeruatione 4.

SVMMARIVM.

1 *IGNORANS nouam conſtitutionem, poſt duos menſes non excuſatur in Foro externo.*

2 *Niſi probet impedimentum.*

3 *Abſens, & ignorans, poteſt excommunicari.*

4 *Et collatio ei facta, eſt nulla.*

5 *Non tamen incurret irregularitatem, ſi celebret ignorans ſe eſſe excommunicatum.*

6 *Ignorantia iuris communis, non excuſat.*

7 *In Foro conſcientiæ, ignorantia excuſat à pœnis, dummodò non ſit craſſa, & ea ſit cauſa tranſgreſsionis. quicquid alii teneant.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 IGNORANS conſtitutionē Summi Pontificis, ſiue Motum Proprium, Romæ tantùm publicatum: & poſt duos menſes poſt publicationem cōtrauenìens eidem, in Foro exteriori non excuſatur, nec à peccato, nec à pœna irritationis actus, ſi eſt anullatiua, & fuit recepta; nec ab aliis pœnis in ea contentis; ex gloſſa fin. Datę lib. 6. Silueſt. verb. Excommunicatio. 10. quæſt. 3. in fin. D. Thom. quodlibeto 1. artic. 19. quem refert Silu. verbo Ignorantia. quæſtione 7. latè Nauar. Conſi. 1. de Conſtit. quæſtione 4. à num. 15. Hoſt. & Abb. in cap. Quia plerique. num. 15. de Immunitate Eccleſ. idem Abb. & Anton. in cap. A nobis. 1. de Senten. excommunicat. & Ant. & Domin. in cap. 2. de Conſtit. in 6. Bart. in l. Cunctos populos. C. de Summa Trinit. & Paul. Comitol. lib. 6. Reſp. moral. quæſt. 1. num. 4. Quod
2 procedit, niſi probet iuſtum impedimentum, nempe ſe fuiſſe abſentem, vel incarceratum, vel aliter impeditum, ob quod non potuit, vel non fuit inculpa ignorātiæ illius, ſecundùm eumdem D. Thom. ſuprà; & Caiet. 1. 2. quæſt. 90. art. 4. Nauar. ſuprà num. 18. ad fin. & num. 21. verſ. Ad quintū.
3 Itaque in Foro exteriori, ignorantia non excuſat. Hinc eſt poſſe quē abſentē & ignorantē excōmunicari, c. Cùm ſit Romana. §. vltimo, de Appellatione. gloſ. & ibi communis in cap. Apoſtolicæ. de Cler. excōm. Cou. c. Alma. 1. p. §. 7. n. 7. vbi dicit dicto in caſu excommunicationem; quoàd vinculum, etiam in ignorantem, & inſcium, proprium effectum operari, ſicuti communi omnium ſententia deciſum eſt. Vnde col-
4 latio tali excommunicato facta, nulla eſt, vt reſoluit Rot. teſte Mando. de Commiſſio. Form. 23. quæſtione. 8. vbi inquit, Licèt ignorantia excuſet excōmunicatum igno-
5 rantem quoàd pœnam irregularitatis, (vt eſt textus expreſſus in dict. capite Apoſtolicæ) non tamen quoàd nullitatem actus; vt & tenet gloſſ. in d. c. Apoſtolicæ. cómuniter recepta, teſte Coua. ſuprà §. 7. num. 3.

6 Hinc etiam est quòd ignorantia iuris, cui est annexa irregularitas, non excusat à tali pœna, vt habetur in cap. Cùm illorum.de Sentent.excommunicat.

7 In Foro verò interiori, ignorans (etiam cum culpa leui, vel leuissima, dummodò non sit lata) excusatur quoàd pœnas, Fel. in cap.2.de Constit.n.3.in prima regula, Silu. verb.Ignorantia.q.8.nu.3.Caieta.& Nauar. suprà, Couar.c.Alma.1.p.§.40.nu.12.& in Cle.Si furiosus.2.p.§.4.n.9. Hinc dicit Caiet.1.2.q.90.art.4. absentē, ignorantē Motus Proprios Romę tātū publicatos, nullo modo incurrere pœnas in ipsis contentas, refert,& sequitur Naua.dict.Consi.1.n.18. ad fin.& nu.21.vers.Ad quintum. adde Sil. verb.Baptismus.4.post princip. vbi dicit in Foro conscientiæ nullam legem obligare ignorantem, nisi ignoret ex sua negligentia,& intelligere noluerit.Quod amplia, vt procedat etiam in iis constitutionibus,quæ feruntur super rebus de iure naturali, vel diuino,aliàs prohibitis; dummodò pœnæ sint valde graues,& extraordinariæ, excedentes naturam delicti,& contraueniens si sciuisset eas fuisse impositas, non fuisset legem transgressus. Ita Ant. in cap. A nobis. 1.de Sent.excōmunic.Naua.post D.Anto. & alios in Man.c.23.nu.47.& cap.27.num. 277.§.13.& Consi.47.48.50.51.& 52.de Sent.excōmu.Et hanc dicit cōmunem opinionem,& practicandam Iul.Clar.q.49.n. 2.Silu.in dict.verb.Excommunicatio.2.q. vlti.§.3.Soto in 4.dist.22.q.1.artic.1.idem Nauar.in cap.9.n.2.& cap.27.n.16.& 272. vers.13.Innoc.in c.Si verò.de Sent.excō. sentit Anto.& Fel.in dict.c. A nobis.1.n.2. quatenus habent de ęquitate quadam seruandam esse prædictam opinionem, quam etiam tenet Ioan.And.ibidem, & Imol.vbi latissimè in dict. cap.Vt animarum. & cum ea residet Fel.vbi suprà num.5.

Quicquid voluerit glossa in dicto cap. A nobis.quam sequitur Couar. post alios in c.Alma.1.par.§.10.n.8.11.& 12.cuius opinionem dicit Victor.in Summa,sub titu.de Excōmunicatione nu.8.aliàs 337. vsu Ecclesiæ fuisse admissam, remittentibus ipsis Confessariis pœnitentes delinquentes ad Superiores pro absolutione pœnarum, & censurarū.Sed id magis contingit ob scrupulos Confessariorum trepidantium, vbi non erat timendum. Quamuis Victoria magis videatur loqui de pœnis, & sententiis iuris communis, cuius ignorantia nemi nem excusat,iuxta Regul.Ignorantia facti, & nō iuris excusat.de Reg. iur.lib.6. quàm de censuris,& pęnis constitutionum nouarum, quæ non sunt in corpore iuris clausæ. vel intelligendus est cum glossa in dicto c. A nobis,& eam sequentibus, vt procedat in Foro exteriori,& non in interiori. & sic concordari possunt opiniones contrariæ,& in pœnis communiter statutis.

Aduerte tamen ignorantiam,vt excuset, non debere esse crassam,vel supinam. Duo enim requirit vt excuset, secundùm Naua. dicto Consi.1. in princip.& num.5. vers.2. videlicet vt sit ea trāsgressionis causa, idest quia aliter non fieret actus prohibitus, nisi quia ignoratus.Secundò,vt sit iusta,probabilis, seu inuincibilis, idest, vt sit talis, quæ excuset à culpa mortali; puta quando trāsgressorem legis non oportebat legem scire;vel si oportebat,non optauit eā ignorare,neque neglexit adhibere ad eam sciēdam, illam diligentiam quam cōmuniter alii qualitatis eius, prudentis viri arbitrio, adhibere deberent.

INDVLGENTIA.

SVMMARIVM.

1 PER *indulgentias solùm condonatur pœna debita Deo pro peccato; non autem debita Foro exteriori.*

2 *Per indulgentiam non liberatur quis à pœni-*

à pœnitentia in Capitulo imposita.

3 *Per indulgentiam non absoluitur quis à pœna sibi per votum imposita; si tale quid fecerit.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PER indulgẽtias, virtute Bullæ Cruciatæ, vel Iubileorum acquisitas, solùm condonatur pœna peccato debita in Foro Dei, siue pœnitentiali; non autem debita in Foro exteriori; quia omnis indulgentia respicit pœnitẽtias iniunctas, vel quæ iniungi potuerunt, vel debuerunt à Confessario, & ita solùm respicit Forum pœnitẽtiale. Communem dicit Nauar. de Indulgent. Notab. 11. nu. 20.

2 Ex quo infert num. 21. non condonari per dictas indulgentias pœnitentiam in Capitulo iniunctam, quia illa Forum exterius respicit.

3 Dubitaui an idem dicendum sit de pœnitentia quam quis sibi per votum, vel aliàs, imponit, si tale, scilicet peccatum, commiserit. Nam videtur quòd sic. nam talis pœnitentia non est de iis, quæ per Confessarium iniungi poterant, vel debuerant, vt patet; nec ordinatur per se ad remissionem pœnarum purgatorii; nec id intendit vouens, cùm eam sibi imponit; sed tantùm cauere à peccato committẽdo: & casu quo ipsum commiserit, plectere se prædicta pœna, propter transgressionem legis, sibi impositæ. Tertiò, quia Confessarius, non obstante prędicta pœnitentia, potest infligere aliam pro voto, seu promissione violata. Et sic videtur quòd illa pœna, seu pœnitentia respicit Forum exterius, & non pœnitentiale; maximè quia indulgentiæ solùm valent ad remissionem pœnæ residuæ post contritionem, & confessionem, & absolutionem; siue sit iniuncta per sacerdotem, vel Canones, siue non sit iniuncta ab eis, sed à Deo iniungenda, vt post D. Tho. & alios, dicit communem tam Theologorum, quàm Canonistarum Silu. verb. Indulgentia. quæst. 2. num. 5. ad fin. At prædicta pœna, seu pœnitentia non est talis: ergo non includitur in indulgentiis. Quartò, quia prędicta pœna habet vim voti, immò verè vouet dictam pœnam, qui eam sibi imponit, casu quo non seruauerit promissum; seu inciderit in peccatũ, à quo cauere desiderat. At ridiculum esset, si quis prætenderet per indulgentiam absolui, seu liberari à votis, per eum factis. Quare absque dubio tenẽdum est per nullas indulgentias quem liberari à prædictis pœnis.

SVMMARIVM.

1 *INdulgentię extra Sacramentum pœnitentię conceduntur à Papa, & Prælatis tãtùm, vbi etiam habes quis eas concedere possit, & quantas.*

2 *In Foro verò pœnitentiali, etiam Parochus eas concedit; quod intellige vt ibidem.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 INdulgentias, quæ vulgò, & communiter extra Sacramentum Pœnitẽtię conceduntur, solus Papa cum plenitudine potestatis, & Episcopi cum limitatione, & restrictione, nempe pro vno anno in die dedicationis Ecclesię, & in aliis casibus vsque ad 40. dies tantùm concedere possunt, vt probat text. in cap. Cùm ex eo. de Pœnit. & remission. & in cap. fin. eodem tit. lib. 6. & tex. in Extrauag. Vnigenitus. de Pœnit. & remission. inter communes docet D. Tho. in addit. ad 3. par. quæst. 26. art. 1. & 3. & latissimè Henriq. in Summa tit. de Indulgent. cap. 31. §. 1. Inferiores verò Episcopis, nullas indulgentias in dicto Foro concedere possunt, vt est text. in cap. Accedentibus. de Excessibus Prælat.

2 In Foro verò pœnitentiali, quilibet Sacerdos potest concedere indulgẽtiam, etiã vltra quinquaginta, vel centum dies, & annos, secundùm Innoc. in cap. Quod autẽ. in fin. de Pœnit. & remission. Ioan. And. in cap.

in cap. fin. eodem tit. lib. 6. in Nouel. Gabr. in Can. Missæ. quæst. 26. litera D. Rosariũ Busti sermone 13. litera GG. col. 3. Pauin. de Pot. cap. Sede vacante. 1. part. quæst. 4. num. 7. Quod intellige non propriè, applicando merita Christi, & Sanctorum, per modum indulgentię, sed impropriè, nempe pœnam debitam minuendo, augendo erubescentiam, & contritionẽ virtute Clauium, exhibendo ministerium in Sacramẽto, in quo Deus aliquid remittit; orando pro pœnitente, & etiam minuendo pœnitentiam ab alio iniunctam, in casu quo minui, & mutari potest, vt declarat Silu. ver. Indulgentia. quæst. 5. Abulen. in Math. 16. quæst. 80. Cordub. lib. 5. quæst. 12. propositione 5. ad secundùm, & Henriq. vbi sup. §. 8. litera.

SVMMARIVM.

1 *CONFITENS in peccato mortali, vel communicans in Quadragesima, vel lucrans indulgentias in eodem p. m. licèt quoàd Ecclesiam satisfaciat præcepto Ecclesiæ, vel Confessarii quoàd pœnitentiam, non tamen quoàd Deum.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 QVI confitetur nulliter, vel informiter, vel communicat in peccato mortali, vel lucratur aliquã indulgentiam nulliter, idest in peccato mortali: putans tamen in omnibus his casibus benè vel confiteri, vel cõmunicare, vel lucrari indulgentiam; quia putat in statu gratiæ, & non cum peccato mortali præfata fecisse: talis licèt in Foro exteriori satisfaciat præceptis de confitendo in Quadragesima, vel de communicando in pascha, & etiam quoàd pœnitentiam sibi per Confessarium impositam: Attamẽ in Foro interiori, & quoàd Deũ, secùs est. Ita post D. Tho. & Nauar. docet Fr. Emman. Rodrig. in explicatione Bullæ Cruc. §. 2. dubio 2. ad fin. est D. Tho. in 4. dist. 17. quæst. 4. art. 1. & Naua. in cap. Inter verba. 11. quæst. 3. conclusione 5. num. 61. Intellige tamẽ dicta de communione; quãdo scilicet quis communicat in p. m. culpabiliter. Nam quando ignorantia est inculpata; fit de attrito contritus, virtute sacramenti Eucharistiæ, iuxta distinctionem cõmunem Theologorum, de qua per Sotum in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 4. in quinto argumento.

INIVRIA. vide verbo Remissio iniuriæ.

INQVISITIO.

SVMMARIVM.

1 *INQVISITIO fieri non potest, nisi præcedat infamia, aut clamorosa insinuatio.*

2 *De occultis non potest Iudex inquirere. aliàs peccat mortaliter.*

3 *Sed in practica contrarium seruatur.*

4 *In Foro tamen conscientiæ, primum est seruandum.*

5 *In criminibus vergentibus in perniciem Reipub. potest Iudex procedere ad inquisitionem, nulla præuia infamia.*

6 *Quæ sint talia crimina.*

7 *Vbi agitur de damno euitando, vel de crimine committendo, nulla requiritur diffamatio.*

8 *Nisi per secretam monitionẽ speraret certò remedium.*

9 *Vbi crimen est notum, & ignoratur auctor eius: si in inquisitione generali detegatur auctor,*

auctor, non est præmonendus, si versatur bonum commune. aliàs secus.

10 *Iudex Ecclesiasticus tenetur semper procedere præcedente infamia, nisi quando agitur de criminibus vergentibus in perniciem Reipub. vel Communitatis, vel tertiæ personæ. Nec sufficiunt duo, aut tres testes, nec indicia, nec instantia Fiscalis.*

11 *Visitatores Regularium, quomodo procedere debeant.*

12 *Iudex Ecclesiasticus, non potest ex inquisitione generali descendere ad specialem, vbi non constat de infamia, nisi in casibus supra exceptis. Et ponitur discrimen in hoc; inter tribunalia secularia, & Ecclesiastica.*

13 *Vbi agitur per viã inquisitionis, non æquiualent indicia, & semiplena probatio, ipsi infamiæ.*

14 *Iudex laicus excusatur de inquisitione infamiæ, vbi per statuta tenetur inquirere ad denunciam Fiscalis. In aliis autem denũciationibus per alias personas factis, non excusatur.*

15 *In quibusdam casibus, præter exceptos supra, non requiritur infamia.*

DIFFERENTIA PRIMA.

INQVISITIO absque diffamatione,
1 aut clamorosa insinuatione, fieri non potest. Text. est expressus in cap. Qualiter, & quando. in 2. & in cap. Inquisitionis. & cap. Cùm oporteat de Accusat. & in c. Licèt Heli. de Simon. & cap. Deus omnipotens 2. quæst. 1. & sentit Ordi. Portugal. lib. 1. tit. 65. §. 31. docet Specul. tit. de Inquisit. §. 1. in princ. Cenedo latè 2. part. Collect. 101. num. 7. pag. 256. Quam conclusionem totus Mundus sequitur, vt dicit Iul. Clar. quæst. 20. nu. 3. subdens aliter factam inquisitionẽ, esse nullam. Cuius rei ratio est, quia Iudex regulariter nõ potest ex officio procedere ad punienda delicta sine accusatore, iuxt. glossam verb. Sine accusatore. in l. 2. §. Si ex publico. ff. de Adult. communiter receptam, teste Iul. Clar. quæst. 3. num. 3. vel nisi interueniat aliquid quod sit loco accusatoris, & aperiat viam inquisitioni, vt dicit idem Clar. quæst. 5. num. 3. ad fi. vbi dat rationem dictæ rationis, videlicet quia si Iudex posset procedere ad inquirendum contra omnes ex se ipso, & ad sui libitum, posset multos indebitè vexare. Ideò statutum est, vt priùs aliquid præcedat, quod Iudicem ad procedẽdum inducat, & quodammodò ex necessitate officii sui impellat (puta) fama, vel clamor, vel querela partis, vel huiusmodi. Vnde ibi refert quemdam Iudicem fuisse grauiter reprehensum, eò quòd processisset contra quemdam de incestu, qui propriam filiam carnaliter cognouerat; nulla præcedente querela, vel denunciatione: & ambo fuerunt absoluti. Deinde ipsa diffamatio, seu clamorosa insinuatio succedit loco accusationis, vt tenẽt communiter Doctores per text. ibi in dicto cap. Licèt Heli. quasi videatur populus ipse, diffamatum, & reũ criminis ad Iudicẽ deferre. Meritò ergo sine dicta diffamatione Iudex ad inquirendum contra aliquem procedere nõ potest; quia aliàs idem Iudex esset accusator, & Iudex, quod iura abhorrent, vt in dict. cap. Licèt. iuncta ibi glossa verb. Iudex.

2 Quòd si crimen, seu peccatum sit secretum: tunc vltra rationem suprà allegatam, est & alia ratio quare Iudex non possit inquirere de eo; nisi præcedat diffamatio rei de illo crimine, pro quo contra ipsum inquirere intendit; quia scilicet quamdiu de crimine aliquo nulla præcessit infamia, peccatum est secretum, & occultum, saltem quoàd Forum iudiciale, & consequenter, non spectat ad dictum Forum, ipsum punire, vt probat text. in dicto c. Deus omnipotens. & in cap. Consuluisti. 2. quæst. 5. & cap. Erubescant. 32. dist. quia tale Forũ est potestas publica, quæ ipso iure requirit notitiam publicam. In qua ratione fundatur regula l. Illicitas. §. Veritas. ff. de Offi. Præsi. de qua verb. Iudex. Differentia. 1. Hinc dicit text. in cap. Qualiter, & quando. in 1. de Accusat. testes in iudicio inquisitionis debere iurare se dicere veritatem, excepto in occultis criminibus; quasi talia crimina occulta non spectent ad Iudicem ex officio. Ex quo text. Abb. ibi in 5. notab. vnam colligit differentiam inter modum inquisi-

inquisitionis, & accusationis. Nam in inquisitione non discutitur de occultis criminibus, eò quòd inquisitio requirat præcedentem infamiam, & quòd priùs sit crimen publicum, & diffamatum. Sed accusatio potest fieri de occultis criminibus, dummodò possint probari, vt in cap. Plerumque 2. quæst. 7. Quare Iudex, vel Prælatus, inquirens; non præcedente dicta infamia, peccaret mortaliter; quia infamaret occultum peccatorem. Facit Naua. cap. 24. num. 14. & cap. 18. num. 40. & in specie docet Sot. de secreto. memb. 2. quæst. 6. conclusione 1. & Valpedrosa in Scholiis ad Nauar. dicto cap. 18. num. 40. vbi dicunt quando delinquens est occultus, & non laborat infamia, aut indiciis illi æquipollētibus; non posse Episcopum inquirere ad punitionem; sed ad paternam correctionē. Idem docet Miran. de Ord. iud. quæst. 6 art. 4. & 6. concl. 4. & quæst. 11. art. 10. conclusione 1. Rodrig. eodem tit. cap. 4. nu. 9. Idem Sot. de Iust. lib. 5. quæst. 5. art. 1. Salon eodem tit. quæst. 68. art. 1. controuers. 2. col. 1450. vers. Ad sextū. & meliùs quęst. 69. art. 2. controuers. 7. per tot. Nauar. in cap. Inter verba. concl. 6. num. 185. Quod adeò verum est, vt licèt quis denunciet crimen occultum (dummodò nō sit ex exceptis, de quibus infrà) & offerat duos, aut tres testes conscios eiusdem criminis: nihilominus Iudex non poterit in conscientia, vigore dictæ denunciationis, ad examen iudiciale dictorum testium procedere, & formare specialem inquisitionem contra criminosum, & eum punire. De hoc est text. mirabilis, & vnicus in iure in dicto cap. Inquisitionis. §. Tertiæ. de Accusation. & docet Abb. ibi num. 2. subdens rationē, quia scilicet dicta paucorum non infamāt, vt probat §. Quæsiuisti. d. c. Inquisitionis. Idē tenet Sot. lib. 5. de Iust. q. 6. art. 2. Rodrig. & Miran. vbi suprà concl. 1. ad fin. & quæst. 5. art. 4. concl. 5. Pet. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 4. nu. 151. Adde l. 4. tit. 29. Partita 7. vbi plenè Greg. Lop. in glossa magna, & Roder. Suarez l. 4. tit. De las Iuras. lib. 2. Fori. num. 14. Sed de intellectu, & practica dicti §. Tertiæ. infrà 4. conclusione latè videbis.

3 Sed contra prædicta facit practica contraria, quam totus Mundus seruat, vt dicit Innoc. in cap. Bonæ. 1. num. 5. de Elect. & ibi Abb. & communis idem Bart. in l. 2. §. Si pupillo. num. 17. ff. de Adult. & in l. fin. num. 2. ff. de Quæstion. Nauar. in cap. Inter verba. concl. 6. num. 125. & Iul. Clar. dict. quęst. 5. num. 4. Nam constiro legitimè Iudici per quamcumque viā de crimine aliquo commisso, nullo facto processu super infamia, statim ex officio inquirit generaliter ad sciendum delinquentem; interrogando testes, quos putat de negotio informatos, an sciant quisnā delictum cōmiserit, neminem nominando. Et si testes nominant in specie delinquentem; tunc illa generalis inquisitio transit in specialem, & sic statim eū capi facit, & ad vlteriora procedit. Quòd si testes dicant se nescire quis delictum commiserit; tunc interrogat eos super diffamatione, neminem nominando; sed in genere interrogando, à quo publicè dicatur patratum fuisse maleficium; seu contra quem illius delicti fama disseminetur, vt hoc modo intelligat quis sit de ipso crimine diffamatus. Et vbi ex ipsis informationibus assumptis super infamiam, resultat suspicio contra aliquem; tunc incipit inquirere specialiter contra eum, & ad vlteriora procedit, vel per citationem, vel per capturam, iuxta qualitatem indiciorū. Ex quibus apparet, eodem contextu à Iudice assumi informationes super veritate criminis, & super diffamatione. Ita docet Clar. in dicta quæst. 5. num. 4. & quæst. 6. num. 1. Si autem delinquens est certus: tunc similiter Iudex recipit testes de maleficio commisso, & de persona delinquente. Et constito de veritate vtriusque, facit capi delinquentem, & format inquisitionem specialem contra eum procedendo ad vlteriora, scilicet ordinando denunciationem secundùm informationes receptas, recipiendo eius confessionem, & repetendo testes in dictis informationibus receptos, & alios de nouo recipiendo; nulla præhabita informatione de fama. Et sic vides quomodo de communi stylo, & practica totius Orbis, nec in inquisitione generali, nec in speciali seruetur ius commune circa infamiam prius præhabendam. Et ita testatur Iul. Clar. dict. quæst. 6. num. 1. ad fin.

ad fin. dicens, se numquam vidisse fieri aliquem processum, qui inciperet à diffamatione.

Quę practica nedum seruatur per Iudices seculares, sed etiam per Ecclesiasticos, vt dicit glossa singularis, quam à nemine legi citatam, in Extrauag.1. de Præb.§. Penult. verb. Inquirere. Ioan.22. Cuius verba sunt. *Nota quòd inquisitio quæ fit ex mero iudicis officio, fieri potest, etiam publica infamia non præcedente. Et per hoc tolerari posse videntur inquisitiones, quæ fiunt per Iudices moderni temporis, tā Ecclesiastici, quā temporales.* Hactenus glossa, per quam cōstat non solùm prædictam practicam esse communem in omnibus tribunalibus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus; sed etiam posse tolerari, & sic posse seruari sine peccato. Ratio est, quia cùm præfatum requisitum de infamia præhabenda ante inquisitionem, sit Iure Canonico inuentum, vt dicit Clar. quæst.31. num. 10. (Non enim constat per aliquod aliud ius, siue naturale, siue diuinum fuisse præscriptum, & statutum, vt fatentur communiter Doctores) non mirum si contraria consuetudine potuerit derogari; cap. fin. de Consuet. l. De quibus. §. Inueterata. ff. de Legib. l. An in totum. C. de Aedific. priuat. & l. Si venditor. §. Si constat. ff. Communia præd. Pręsertim cùm non temerè, & sine ratione, introducta fuerit. Expedit enim Reip. vt delicta non remaneant impunita, cap. Vt famę de Sentent. excommunic. ne facilitas venię incentiuum tribuat delinquendi, cap. Est iniusta. 23. quæst. 4. At si infamia expectaretur, multa crimina impunita manerent, vt palàm est.

4 Hac tamen generali consuetudine non obstante, tenent quamplures Doctores, nullo modo in Foro conscientiæ licere Iudicibus procedere ad inquisitionem specialem delicti; nisi sit etiam infamia delinquentis. Ita Palud. in 4. dist. 19. Adrian. Quodlib.11. Caiet. 22. quæst. 69. art. 2. & quæst.70. art. 1. Sot. dicta quæst.6. memb. 2. de Secret. dub.4. & lib.5. de Iust. quæst.6. art.2. ante responsioné ad argumēta. Naua. in dicto c. Inter verba. corol. 48. pag. 163. & in Manual. cap.25. num. 36. & 42. & melius cap.18. num.38. Cordub. casu 64. post princip. Miran. de Ord. iud. quæst. 6. art.4. per tot. & art. 2. concl.4. & 5. Et pro est esse ratio, quia licèt non sit præceptum naturale, vt sine infamia præcedente non fiat inquisitio particularis de criminoso occulto: est tamen valde consonum iuri naturali, vt peccata, & peccatores occulti non reuelē-tur, propter magnum damnū, quod infertur, tam ipsis peccatoribus quò ad honorē, & famā; quam aliis, qui eorum exemplo scandalizantur. Quod quidem damnū, cùm sit de re graui, quale est de iactura famę, & boni nominis, & ęstimationis, quod præualet diuitiis; est peccatū mortale: nisi in casu, quo ex nō reuelatione subsequeretur aliquod magnū detrimentū, vel Reip. vel tertię personæ, secundùm Nauar. in cap. 18. num.26. & 61. & cap.25. num.42. Est & alia ratio magis vrgens, quia scilicet Iudices, & eorum Fiscales non minùs tenentur ad pręceptum de correctione fraterna, quàm alii subditi, vt docet D. Tho. 2.2. quęst.33. art.7. ad Quintum. Miran. de Ord. iud. quæst. 8. art. 6. quia pręceptum vniuersale est, neminem excipiens. ergo saltem in his casibus, & denunciationibus, quę eis fient, vbi dictum pręceptum non fuerit seruatum à denunciante; tenebitur Iudex illud seruare; & consequenter non poterit ad inquisitionem specialem procedere. Alia etiam ratio potest assignari, videlicet quia si Iudices possent indistinctè, & in omni casu ex prædicta generali consuetudine inquirere tam generaliter, quàm specialiter absq; pręuia diffamatione: multis testibus daretur occasio reuelādi occulta crimina, occultosquè peccatores, etiam vbi non ageretur de obsistēdo peccato futuro, vel damno Reip. vel tertiæ personæ. Quam reuelationem (saltem quoàd ipsos) est communis opinio esse peccatum mortale, vt docet D.Tho. in dict. ar.7. ad Quintum, Nauar. in dicto cap.25. nu. 42. & cap. 18. num.54. & 61. §.34. Iul. Clar. quæst. 27. num. 3. Rodrig. de Ord. iud. cap.7. num. 1. Quòd autem daretur talis occasio, patet ex eo, quia si Iudex potest inquirere absque infamia, & interrogare testes super dicta inquisitione. ergo, & testes tenebuntur respondere, & manifestare quod sciēt, etiā occultum. Nec valet responsio quorumdā dicen-

dicentium id verum esse, cùm testes interrogantur super accusatione; non tamen super inquisitione: nam talem distinctionem nescient facere communiter testes, nisi sint literati. Et sic nisi eis aduertatur (quod cõmuniter numquam fit) quòd non tenentur reuelare occulta, nec de eis respondere; facilè etiam occulta reuelabunt, pro vt experientia docet. Alias plures rationes assignant Sot. Nauar. Salon. & alii suprà citati, sed quia magis spectant ad corroborãdum ius commune in dicto cap. Qualiter. 2. & aliis capitulis suprà relatis, contentum, circa necessitatem præuiæ infamiæ ante inquisitionem: quàm ad impugnandã prædictam consuetudinem, & practicam vniuersalem: ideò eas consultò omitto.

Nec obstat pro communi practica suprà adducta; non primum de derogatione iuris per contrariam consuetudinem: quia id procedit in cõsuetudine rationabili, & præscripta; vt docet glossa antepenult. in cap. Ecce. 95. dist. & in cap. Frustra. 8. dist. At prædicta consuetudo, de qua agimus, non videtur rationabilis: iure enim naturæ seruare renemur famam proximi, quoàd fieri potest, iuxta ordinem, & mentem Christi Saluatoris Nostri, in dicto præcepto de correctione fraterna, manifestatam. Et eodem iure, occulta, & secreta, quæ non sunt in damnum alterius, celanda sunt; cap. Cùm dilecti de Accusat. cap. Si Sacerdos de Offic. Ord. cap. Si tantum Episcopus. 6. quæst. 2. Quòd si dicas, hac ratione nec posset quis accusare occultum delinquentem, ne eius famam læderet, etiam si suam, vel suorum iniuriam prosequeretur, quod est absurdum. Nam respondetur, quòd per iniuriam, quam delinquens irrogat alicui, amittit ius, ne ille teneatur in illo casu seruare eius famam; sua enim malitia promeruit, vt in casu dictæ iniuriæ, seu delicti, famæ illius nulla habeatur ratio; vt dicit Sot. de Secret. memb. 2. quæst. 4. concl. 2. & Arag. 2. 2. quæst. 33. art. 2. Miran. suprà quæst. 11. art. 3. concl. 2. At cum peccatum nulli est damnosum, sed tantùm ipsi perpetranti illud; cessat dicta ratio. Et Reip. non interest (vt ad secundum respondeamus) quòd Iudex occulta, nulli damnosa reuelet: nam licèt communiter vtile sit Reip. vt delicta puniantur; non tamen occulta, & quorum nulla est infamia. Qum immo magis nocet Reip. crimina occulta reuelari. Nam, quòd occulta maneant impunita, nullum est damnum Reip. cum satis occurratur audaciæ sceleratorum, puniendo crimina notoria, & publica per famam. Manifestando autem crimina occulta, & criminosos occultos, amittunt ciues suum honorem, & famam, quæ sunt magna bona Reip. & inquietatur Resp. ex scandalo, quod offertur, detegendo delicta eorum, qui bene audiebant, ad similia perpetranda. Hinc dicit text. in c. Præsbyter. 2. quæst. 5. ne sine infamia contra aliquem Clericum procedatur; ne populus scandalum patiatur, & in cap. Si à plebe. eadem causa, & quæst. ne infiormorum corda de mala fama percutiantur.

Neque item obstat, quòd si infamia expectaretur, multa crimina impunita manerent: nam vt inquit Anacletus Papa in cap. Si omnia. 6. quæst. 1. multa relinquẽda sunt iudicio diuino. præsertim, quòd non spectat ad Iudicem ex officio, nisi punitio eorum, quæ notoria, aut publica sunt per famam. cap. Erubescant. 32. dist. cap. Sicut tuis in fine. de Simon. aptior text. quoàd propositum in cap. Qualiter. in primo. de Accusat. in fine.

Quid ergo dicemus? condemnabimus nè ad supplicia æterna tot Iudices, & Episcopos, ac Prælatos, & eorum Vicarios Generales, aliàs literatissimos, & suæ salutis non immemores? certè durissimum est, & temerarium valde tale opinari. Propter quod ingenuè fateor, resolutionem huius differentiæ me multos dies suspensum tenuisse, ac valdè in ea laborasse pro veritate in re tam graui educenda: præsertim, quòd in multis partibus tam Iudices, quam Fiscales tenentur in Syndicatu, & faciunt litem suam, si illi non inquirant de omni crimine, & isti non ea denuncient: quos ad peccatum mortale condemnare, si obedientes fuerint; absurdum, & horrendum videtur.

5 Quare pro resolutione sequentes annectam cõclusines. Prima cõclusio. In omnibus delictis, quæ vergunt in perniciẽ Reip. in quibus non requiritur monitio ante denuncia-

nunciationem, potest Iudex licitè inquirere, nulla expectata, siue præuia infamia. Et ratio est, quia tunc agitur de maiore damno, & periculo, quàm sit fama proximi. Est etiam alia ratio, quia si monitio secreta non requiritur: multo minùs requirenda est diffamatio publica, quæ est veluti quædam monitio publica, tam delinquentis, vt caueat sibi; quàm iudicis, vt de eo inquirat, & ipsum puniat, vel remedium adhibeat. Hęc conclusio est receptissima ab omnibus, & eam tradit Sot. de Secret. memb. 2. quæst. 4. concl. 1. Arag. 2. 2. quæst. 33. art. 2. Miran. de Ordin. Iud. q. 11. artic. 2. vt si v.g. aliqui conspirarent secretò in Principem, vel tradere vellent ciuitatem: in his, & similibus casibus, absurdum esset, & ridiculum expectare; quòd prædicti priùs diffamarentur: sed statim, habita notitia prędictorum, debet secretò Iudex recipere informationes. Et si ex ipsis sibi constiterit vera esse quæ sibi nunciata sunt, vel sint indicia vrgentia, vel vnus testis, & sic semiplena probatio: potest, & debet Iudex ad capturã procedere, & deinde ad vlteriora.

6 Quæ autem crimina dicantur vergere in perniciem publicam, non conuenit apud omnes. Nam Soto vbi suprà, quęstione 4. conclus. 3. ponit sex crimina, videlicet crimen hæresis, læsæ Maiestatis, conspirationis in Principem, traditionis ciuitatis, falsificationis monetæ, latrocinii publici, commissi, nempe ab obsessoribus viarum, vulgò *salteadores de caminos*, qui vias publicas obsidẽt, & quorum est animus quoscumque depredari, & occidere. Et in his criminibus nulla est dubitatio quin sint in damnum totius Reipub. Consulatur etiam Nauar. in dicto capite, Inter verba. numero 197. & 201. cum sequentibus, & copiosè per Salon col. 1509. vbi ponit quamplura alia crimina, putà peccatum blasphemiæ, & subornationis pro indigno ad cathedras, & electiones; quem in his vltimis sequitur Rodrig. de Ordin. Iud. cap. 3. numero 4. ad fin. Alii ponunt etiam peccatum nefandum, vt Miran. quæstione 6. artic. 6. concl. 1. licèt contra teneat Rodriguez vbi suprà. Peccata verò fornicationis in Religiosis, vbi timeri potest publicatio, puto vergere in damnum totius Religionis. secùs vbi est adeò secretum, & cum tali persona, vt verisimiliter credatur numquam detegi. Et ita cõcordari possunt Miran. & Rodrig. qui in hoc sunt contrarii. Nam Miran. tenet vergere in damnum publicum: Rodriguez verò negat. Adde alium casum, cùm parãtur scilicet insidiæ ad mortem alicui personæ eminenti, ex cuius vita pendet salus Reipublicæ; hoc crimen reputatur etiam à Soto, & Rodriguez vbi suprà vergere in perniciem Reipub. Peccatum etiam Prælati Religiosi, propter damnum conuentus, & periculũ regiminis, putat Miran. quęst. 6. art. 6. concl. 4. ad fin. vergere in damnum publicum; non quòd via inquisitionis contra eum procedatur; sed aliqua via honesta ad priuandum eum Prelatura eius. Prædictis adde quòd si aliquod delictum sit publicum, & patrator secretus; etiam hunc casum puto vergere in perniciem publicam, si occultaretur patrator, & non fieret de eo inquisitio. Quare ad tollendum scandalum, & ne alii reddantur audaciores ad malum, oportet de eo inquiri, licèt non sit malus rumor de ipso peccante. argumẽto eorum quæ traduntur per Gers. 2. parte Alphab. 34. lit. O. & per Areual. de Corect. frater. conclus. 5. fol. 143. vbi dicunt in prædicto casu patratorem secretum teneri se prodere, quamuis non in publico. & hoc propter bonum publicum, scilicet ad tollẽdum scandalum, & ne alii fiant audaciores ad malum. In his criminibus potest procedere Iudex ad inquisitionem eorum, nulla pręcedente infamia.

Quidam tamen tradunt quamdam limitationem, videlicet si crimen non fuerit commissum, & Iudex firmiter crederet, & speraret posse se per suã secretam admonitionem huiusmodi malis occurrere, & ipsis mederi; teneri priùs vti dicto suaui medicamine ante quàm ad vlteriora in inquisitione procedat; sicut dicitur in accusatore, & denũciatore, vt per Miran. q. 13. art. 5. cõcl. 2. & q. 11. art. 2. cõcl. 2. & per Durã. & Palu. citatos per Areual. sup. fol. 135. in fi. cũ seq. Sed quia rarissimè, aut numquam id cõtinget, scilicet vt Iudex certissimus sit tali via posse sufficiẽter remedia adhibere, & dãnũ publicũ pariter omninò cessare: ideò non est multum curandum de dicta limitatione

7 Secunda conclusio, Quotiescumque Iudici denunciatur crimen committendum; vt à Petro parari insidias ad occidendum Ioannem;sicut contigit Paulo quando quadraginta viri cõspirauerant ad illũ occidẽdũ, Act. 23. Vel,aliàs agitur de damno inferendo tertię personę. Tunc Iudex absque aliqua præcedente infamia potest specialiter inquirere, seu informationes in continenti recipere; & constito, etiam semiplenè,de negotio; poterit ad vlteriora procedere ad euitandum damnum tertii; si (vt dixi) damnum est in fieri, vel adhuc pendet in futurum. Ita fecit Tribunus ille Pręsidis Felicis ad obuiandam mortem Pauli. Idem probat text.in l.1. C. de Calumniat. vbi si reus est accusatus per calumniam, & Iudex procedẽdo in suo officio,illud comperit: absque pręcedẽte infamia potest inquirere contra calumniatorem, & ipsum punire. Idem faciet si comperiat falsum testem, aut à quopiam falsam scripturam in iudicio productam fuisse, vt habetur in l. penult.C.de Probation.& in l. Nullum, C. de Testib. Idem si inueniat tutorem infideliter agere rem pupilli, vt in l. Tutorum. C. De his quib. vt indig. Et idem generaliter est obseruandum in omnibus aliis criminibus vergẽtibus in præiudicium tertii. Ita Soto de Secret. memb.2. quæstione 6.conclus.3.in sexto casu, Miran.quęstione 6.artic.6.conclus.4.& quæstione 11. art.3. conclus.1. vbi dicit esse dictam conclusionem ab omnibus receptam, & cõmunem. Ratio præfatæ conclusionis est, quia cùm peccatum non sit commissum, non obest iudex, etiam volenti illud committere,sed prodest in procurando illud impedire ex officio, per dictam viam inquisitionis; & consequenter potuit inquirere, licèt de eo non esset infamia.argumento cap. Hoc videtur. 22. quæstione 5. & docet expresè glossa verbo Sed proditor. in cap. Si peccauerit.2.quæst. 1. sic excusans Paulum prodendo Tribuno crimen Iudæorum, non præcedente infamia. Tum quia in dictis casibus melior est conditio iniuriam patientis;quàm inferentis. Ac proinde non est curandum de fama, seu infamia volentis crimen committere, vel damnum proximo inferre: sed de iniuria propulsanda ab innocente, & iniustè eam patiente.

8 Limita tamen prædictam conclusionem, vt non procedat quando Iudex certissimè speraret adhibere priuatim remediũ omni periculo,& dãno tertii sperato, seu futuro quod timebatur. Nam tunc charitas, & ratio ipsa expostulant, vt subueniatur tertio quãto minore damno proximi fieri potest. Quò fit, vt si ego admonendo proximum, abundè possum succurrere damno, & periculo tertii; contra charitatem faciam ipsum ad iudiciũ aduocando; vt in volentibus accusare, vel denunciare delinquentem corã Iudice. docet Sot.de Secret.memb.2. q.5. concl.4.& q.7.post 4.conclusionẽ,& Arag. 2.2q.33.art.7.Miran.q.11.artic.2.concl.2. & quæst.13.art.5.concl.2.

9 Tertia conclusio, Vbi crimẽ est notoriũ, vel publicũ, & ignoratur auctor ipsius: tũc si in disquirendo auctore versatur bonum commune:poterit,immò & debebit Iudex de eo disquirere, accipiendo primò informationes de crimine;deinde & simul interrogando testes de auctore, neminẽ nominando, & alia indicia ad negotia facienda, inquirẽdo. Et testes tenebuntur dicere,quę sciunt; & manifestare auctorem, etiam occultum, & non diffamatum: verbi gratia (vt exemplis res clarior fiat) fuit homo mortuus in vico inuentus,vel domus aliqua furto spoliata, & depredata: certè tenetur in conscientia Iudex,ad euitandũ scandalũ, & propter bonũ cõmune, recipere de vicinis informationes de ipso negotio,& casu. Et similiter vicini, & alii de negotio informati, tenẽtur dicere veritatem, & reuelare quicquid fcierint;licèt auctor sit occultus. Ita probat l.1.tit.17.Par.3 & l.6.& 10.tit.1.lib.8. Ordin.& ita seruat totus Mundus,vt inquit Innoc.& alii relati à Iul.Clar.quæst.5. nu.4.

Nec est admittẽda distinctio Silu. verbo Correctio.q.8.& verb.Inquisitio. 1.q.3.§.3. licèt eum sequatur Pet. à Naua.tom.1.lib. 2.c.4.n.167.& latissimè pro vtraque parte Salon vbi sup. à col.1502. vsque ad 1522. videlicet Iudicẽ benè posse inquirere;nõ tamen testes debere reuelare delinquentem occultum. Nam primò, si testes non tenentur in conscientia manifestare Iudici interrogãti ipsum delinquentẽ: esset dare bellum iustum pro vtraque parte in hoc casu. quod

quod eſſe impoſsibile teſtatur Miran. dicta quæſt. 6. artic. 10. concluſ. 2. licèt Pet. à Nauar. id concedat, & malè, vt ex ſequentibus patebit. Secundò, quia id deteſtantur (vt vidi Barcinone) tam Iudices ſupremi Conſilii; quàm publicè in ſuis concionibus Prædicatores; quia eſt occaſio vt crimina non poſsint puniri; & pariter delinquentibus datur anſa ad talia occultè perpetranda impunè; & nullus poſſet ſecurè viuere in domo ſua; nec conſeruare bona ſua. Et denique iuſtitia impediretur, in graue damnũ Reipub. Vnde meritò, quoniã vergit in perniciẽ Reipub. & in damnũ publicum, non poſſunt teſtes excuſari à ferendo teſtimonio, & à manifeſtatione delinquentis. Tertiò, quia aliàs ſi teſtes nolint dicere veritatem, & reuelare quod ſcierint; poſſunt, & debent torqueri, vt dicit Bart. in l. fin. num. 4 ff. de Quæſt. ergo non peccabũt manifeſtando occultum delinquentem. Nã nemo tenetur cum tãto damno ſeruare ſecretum, aut peccatorem occultum, maximè cùm delictum eſt notorium. Quartò, quia euidentia criminis notorii, vel publici, eſt plus quàm accuſator, vel ſaltem habet vicẽ accuſatoris, vt probat text. in cap. Euidentia. de Accuſation. ergo ſicut cùm adeſt accuſator, non requiritur infamia ad procedendum in negotio per Iudicem, & teſtes tenentur dicere veritatem, & manifeſtare auctorem, etiam occultum (vt diximus.) Sic cùm crimen eſt notorium, vel publicum, poteſt Iudex procedere ad recipiendas informationes, & indicia, & ad ſciendum quis ſit auctor criminis; & teſtes tenebuntur dicere quod ſcierint. Quintò, quia aliàs ridiculum eſſet, & quaſi fruſtraneum iudicem non poſſe in ea inquiſitione generali indagare, & perquirere malefactorem à longe, non nominando aliquem; ſed tantùm indicia facientia ad negotium, vt Sot. conatur defendere. Non enim iura iubent recipi dictas informationes, niſi vt vndequaque perquiratur veritas; & delictum, & delinquens manifeſtentur.

Nec illa cautela quæ præſcribitur ab omnibus, de non nominando perſonam, cùm ſit in genere inquiſitio, ideò adhibetur, quia non poteſt inquiri de delinquente ſine infamia, vt ſentit Soto: ſed quia eſſet iudicium temerarium, vel interrogatio impertinens, & iniurioſa, nominare aliquem, non præcedentibus aliquibus indiciis, vel fama, vel ſaltem vno teſte contra nominatum. Nec licèt perueniatur ad notitiam delinquentis per interrogationem in genere de auctore criminis, ſubſequitur aliquod inconueniens; cùm tunc ratione ſcandali, & propter bonum commune non ſit habenda ratio famæ, vel infamiæ auctoris, per ea quæ dicta ſunt in 1. concluſ. & docet optimè Miran. quæſt. 6. art. 10. poſt primam conclu. pag. 167. quia magis tenemur omni iure ad bonũ commune, quàm ad conſeruationem famæ vnius perſonæ priuatæ. & ita hanc partem tenuit D. Tho. cùm eſſet Bachalaureus: nec fuit ex hoc reprehenſus à Capitulo habito Pariſiis, vt Sot. & nonnulli falsò opinantur; ſed quia dixit reum, etiam occultum, teneri ad ſe manifeſtandum, & ſe prodendum, vt benè aduertit Salon col. 1517. in fin. Eamdem opinionem tenet Nauar. in dicto cap. Inter verba. concluſ. 6. corol. 49. num. 124. (licèt ab aliquibus pro contraria parte allegetur in numero 185.) Cordub. quæſt. 64. puncto 1. Arag. de Iuſtitia. quæſt. 69. art. 2. Paz in ſua Praxi. part. 1. cap. 1. num. 7. Miran. dicta quæſt. 6. art. 10. ante primam concluſionem, & concl. 1. Si verò in diſquirendo auctore non verſetur bonum commune; vt ſi, verbi gratia, duo rixentur noctu, ſiue die, & alter ſit vulneratus etiam letaliter; vel ſi quis ignotus inueniatur à marito cum vxore, & fugam ceperit; vel Clericus, vel alius perpetrauerit aliquod peccatum, quod tamen eſt in damnum peccantis, vel aliàs non ſit in damnum publicum, vel præiudicium tertii: in his, & ſimilibus caſibus admittam diſtinctionem Silu. vbi ſuprà in hoc ſenſu, ſcilicet poſſe Iudicem ſi ſit Eccleſiaſticus, inquirere de delicto, non vt deſcendat ad ſpecialem inquiſitionem; etiam ſi ex informationibus reſultent indicia, vel ſemiplena probatio; vel ſciatur auctor, ſi aliàs eſt occultus; niſi ad hoc, vt corrigat paternaliter. & ita procedit Sot. libro 5. de Iuſt. quæſtione 6. art. 2. verſ. Quinta cõcluſio. relatus à Cened. in d. Collectan. 101. par. 2. num. 7. in fin. pag. 257. vt infrà

infrà latiùs dicemus; vel vt dictas informationes, & dicta testium seruet ad tempus, quo auctor diffametur. Quòd si Iudex est laicus, poterit ad vlteriora procedere ad euitandum scandalum, si indicia sint legitima alias non. Testes tamen non tenebuntur, nec debent manifestare occultum delinquentem. Et in hoc iudice laico veram credo opinionem Siluest. quam Salon latè defendit à col.1513. Et licèt prędicta ratio scandali, etiam militet, & locum habeat, ac vigeat in Iudice Ecclesiastico; & sic videatur idem dicendum de eo, quod de laico: est tamen longa differentia inter eos, ex parte eorūdem Iudicum; quia Ecclesiasticus, est etiam pater; & ideò tenetur non solùm ad punitionem, sed etiam ad correctionem, & emendam: at laicus numquam procedit nisi vt iudex; quia solùm attendit punitionem, & ideò non tenetur, nec debet; maximè in notoriis, & publicis, ac scandalosis procedere paternaliter; sed vt iudex. & cōsequenter constito sibi ex informationibus esse sufficientia indicia contra aliquem, tenetur cōtra eum inquirere specialiter, eum capiendo, & ad vlteriora procedendo. Item est differentia inter eos ex parte subditorum ipsorū Iudicū; quia fama Ecclesiastici magis strictè obseruanda est propter damnum commune, quod irrogat eius infamia, & malum exemplum: quod non est in laico. Non mirùm ergo si iudex Ecclesiasticus, etiam in crimine notorio, vel publico teneatur seruare famā sui subditi occulti; & consequenter non possit descendere ad informationem specialem repetendo testes, & capturando reum, ac tandem publicè puniendo. Prædictam differentiā inter vtrumque Iudicem ponit singulariter Fr. Areualo de Correct. frater. concl.6. fol. 203. quæ vt clariùs innotescat, sit

20 Quarta conclusio, Iudex Ecclesiasticus in casibus exceptis in 1.&.2. conclusionibus, nempe quę vergunt in perniciem Reipub. vel tertiæ personæ; & est periculum in mora: potest procedere ex solis indiciis, vel semi plena probatione ad specialem inquisitionem; quia in illis non est necessarium vt præcedat infamia ad inquisitionem specialem, vt ibi probauimus. In aliis autem casibus semper debet præcedere infamia; adeò vt nec vnus, duo, aut tres testes sufficiant; & multo minùs indicia, etiā si sint vrgentissima, vt possit ex generali inquisitione, quæ fit quoad crimina, & personas; vel speciali, quę fit ad sciendum personam; procedere specialiter contra aliquem. Itaque licet sibi constet de informationibus receptis ex officio, ab aliquo Clerico commissum fuisse aliquod crimen, vel alias esse indiciatū: si tamē nō est infamatus apud maiorem partem Conuentus, vel viciniç: non poterit in conscientia Iudex Ecclesiasticus procedere ad punitionem dicti maleficii, capturando Clericum, denunciando ipsum per libellum criminalem, repetendo testes, & tandem sententiam ferēdo. Hoc probatur in dicto cap. Inquisitionis. §. Tertiæ. de Accusation. qui est apertus ad hoc, vbi Papa prohibet ne inquisitio specialis fiat contra aliquem, licèt adsint contra eum tres, vel plures testes, nisi præcedat infamia. Ex quo arguit Nauar. in cap. 18. num.38. quòd si non sufficiunt duo, aut tres testes, quibus delictum probari potest: à fortiore minùs sufficient indicia. Idem *Mirand.* quæst.6.art.9. conclus. 2. In quo grauiter errare video multos Theologos, alias grauissimos, qui licèt teneant omninorequiri infamiam ad formandam inquisitionem specialem: fatentur tamen sufficere indicia, vel semiplenam probationē, coèquando hæc ipsi infamiæ; quasi dicta infamia requiratur ad probationem delicti, & non ad abolendam, seu curandam bonam famam publicam inquisiti. Vult enim Ius Canonicum omnino conseruari bonam famam proximi. Quæ fama cùm non lædatur multum per scientiam cōtrariam duorum, aut trium testium: meritò hac probatione non obstāte, nec indiciis, etiam vrgētibus, (dūmodo non sint publicata) non vult vt habeat Prælatus, aut Iudex Ecclesiasticus ius ad infamandum publicè ipsum delinquentem, mediante inquisitione speciali, formata contra eum. Interest enim multum christianæ Reipublicæ, ne sint mala exempla; & vt bona fama publicè habita de aliquo conseruetur, quia semel amissa; licentiùs solent homines in peccata irruere; & è contrario ipsa verecundia, & timor ne infametur, & sciatur publicè peccatum

catum eorum, est maximum frenū ad continendos multos, ne peccent, vt palàm est, & docet D. Hieronym. super cap. 18. Math. & Soto de Secret. memb. 1. quęst. 2. Miran. de Ord. Iud. quæst. 6. artic. 1. in fine. Hinc infer adnotata per Rodrig. in Explicatione Motus-Proprii positi post Bullam Compositionis, num. 30. vbi dicit si publicetur monitorium pro furto commisso, & sciatur per testes fur: non posse Episcopum nominatim declarare ipsum excommunicatum, sed in genere tantùm. & hoc ob seruandā famam furis. quod est summè notandum; quia malè obseruatur in practica.

Ex hac conclusione constat nullo modo esse admittendas denunciationes Fiscalium in tribunalibus Ecclesiasticis, nisi præcedat infamia de crimine in denunciatione contento, & de delinquente; & de ea priùs ipsi Vicario Generali constet; aut nisi sit de criminibus in 1. & 2. conclusionibus contentis. aliàs peccaret mortaliter Iudex procedendo contra non infamatum. Ita Soto de Secret. memb. 2. quęstione 6. conclusione 3. in 3. & 5. casu. Gondisal. de Paz in Pract. crim. tom 1. part. 5. cap 2. numero 7. vbi dicit esse id de mente cuiusdam Concilii Compostellani, & alterius Toletani. refert, & sequitur Miran. de Ordina. Iudi. quæstione 6. artic. 6. conclus. 4 & quæst. 12. artic. 1. conclus. 5. Limita supradicta, vt nō procedāt quando denūciatio fit de persona aliàs infami ex aliis rebus argumento eorum quę docet Pet. à Nauar de Restitut. lib. 2. cap. 4. numero 105. cum sequenti. vbi dicit detractorem de persona infami, vel ita vili vt nihil perdat: non teneri ad restitutionem famæ; & consequenter non esse curandum de eius fama.

11 Secundò infertur quomodo se gerere debeant Visitatores Regularium, & etiam Episcoporum in suis visitationibus, seu inquisitionibus generalibus, quando denunciantes manifestant crimina infamatoria, de quibus nulla laborat infamia ipse denunciatus; nisi solùm ea sciūt duo, aut tres, aut quatuor de conuentu, vel de populo. Nam receptis eorum dictis, & denunciationibus, nullo modo possunt facere processum contra denunciatos ad eos puniendos publicè. Nam hoc esset descendere ad inquisitionem specialem contra non infamatum; quod est prohibitum per dictum §. Tertiæ. Tantùm enim poterunt eos corrigere, & etiam extraordinariè punire priuatim, & in secreto eos flagellando, vt docet Rodriguez de Ordin. Iud. cap. 3. num. 4. post Sot. vbi suprà quæstione 4. Arag. 2. 2. quæst. 33. art. 8. pag. 818. col. 1. Mirand. quæst. 11. artic. 10 concl. 1. & 3. D. Thom. in 4 dist. 19 quæstione 2. art. 3. quæst. 1. in eius responsione, & probat optimus text. in cap. 1. §. Sanè. de Censib. lib. 6. Conferunt dicta suprà verbo Denunciatio. Diff. 1. numero 6. Et ita ordinatum est per nostra statuta 2. par. c. 23. §. 31. vbi sic dicitur, *Inquisitione autem facta, si quid graue de Priore, vel de aliquo alio denunciatum est, quod grauiori pœna dignum sit: Visitatores ante recitationem scrutinii debent interrogare, & audire eum, qui denunciatus, & accusatus est. Qui si attulerit sui facti iustificationem, iustificatio ipsius in recitatione scrutinii declaretur, si factum illud ad multorum notitiam iam deuenit. Nam si occultum* (nota hæc verba) *& paucis cognitum fuerit; non erit in recitatione publicandum, sed iustificatio illius declaranda bis duntaxat, qui illud denunciarunt.*

12 Tertiò infertur doctrinam Bart. in l. 2. §. Si publico. numero 9. ff. de Adult. & Innoc. in dicto cap. Inquisitionis. videlicet posse Iudicem descendere ad inquisitionem specialem, & condemnare delinquentem quando pręcessit generalis inquisitio, & in ea inuenit eum delinquentem, licèt non sit infamia notatus; per l. Congruit. ff. de Offic. Præsid. & l. 4. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. talem, inquā, doctrinam (licèt aliàs sit cōmuniter approbata, secundùm Iul. Clar. q. 5. n. 5. ad fin.) non posse practicari in tribunalibus Ecclesiasticis; nisi in casibus exceptis; quia est expressè cōtra dictū cap. 1. §. Sanè. de Censib. lib. 6. vbi præcessit per Archiepiscopum inquisitio generalis; & tamen ad puniendum inuentos culpabiles, & reos criminū, nō remittit ad Suffraganeos, nisi sint infamati. Et sic patet in iudicio Ecclesiastico non posse descendi ex generali inquisitione ad specialem propter indicia, vel testes probantes crimen contra aliquem, nisi sit de eo crimine diffamatus.

Et ita meritò non admittit dictam doctrinam, saltem in Foro conscientiæ, Sot. de Secret. membr. 2. quæst. 6. conclus. 3. in. 3. & 5. casu, & Miran. dicta quæst. 6. artic. 6. conclus. 4. non obstante consuetudine contraria quorumdam Iudicum Ecclesiasticorum, qui in hoc veniunt meritò reprehendendi. Rationem autem discriminis inter tribunalia secularia, & Ecclesiastica, quoàd dictam diffamationem, precedere debentē inquisitionē specialem, deducere potes ex traditis per Iul. Clar. q. 31. nu. 10. vbi dicit prædictum requisitū de diffamatione ante inquisitionem specialem, fuisse inuentum à Iure Canonico, nec in practica obseruari in Foro ciuili. non mirùm ergo, si Iudices seculares excusentur; non tamen Ecclesiastici, qui tenentur seruare ordinem, ac formā traditam per sacros Canones. Obseruandum tamen est dictam l. Congruit. & dictā l. 4. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. loqui de Sacrilegis, latronibus, furibus, & plagiariis; quæ crimina secundùm aliquos, si frequententur, sunt ex exceptis; vt tradit Salon vbi suprà col. 1509. in 4 casu, tamquam vergentia in damnum commune. vnde meritò in ipsis non requiritur infamia, ad ea puniēda, ex traditis sup. in 1. conclusione.

13 Quartò infertur, in hac via inquisitionis nō æquiualere indicia, & semiplenam probationem, famæ, seu infamiæ. Nam vt vides, licèt sint indicia, & vnus testis; immò & duo, aut tres contra inuentum criminosum in generali inquisitione; nihilò minùs non potest ex eis descendi ad specialem inquisitionem. In quo (vt dixi suprà) toto cœlo multi decipiuntur, non distinguentes inter viam accusationis, in qua indicia vrgentia, & semiplena probatio æquiualent famæ: & inter viam inquisitionis; in qua, nisi in certis casibus exceptis, non æquiualent; sed requiritur necessariò, vt pręcedat infamia; non ad probationem, sed vt possit Iudex ex officio inquirere de crimine, & de persona: non obstante, quòd ex tali speciali inquisitione, & eius processu, & sententia maneat diffamatus inquisitus. Imputari enim infamia Iudici non debebit, postquàm inquisitus est iam aliàs ante inquisitionem diffamatus. Ex quo nota, quàm chara sit sacris Canonibus æstimatio, & bona fama, ac opinio cuiusque. nam non vult eam tolli sine graui necessitate, & cogente bono cōmuni, vel damno tertii, vel instante parte accusante. & sic ꝙ quasi coactus, & inuitus Iudex id faciat. Pro prædicta 4. illatione vide Rodrig. de Ord Iud. capite 3. numero 3. in 1. conclus. vbi eam tenet post nonnullos, quos allegat.

14 Quinta conclusio. Iudex laicus in locis in quibus per statuta tenetur inquirere de crimine ad denunciam Fiscalis, vel alterius ad dictas denuncias deputati, potest licitè vigore alicuius talis denunciæ, recipere informationes; licèt nulla sit infamia: quia dicta denuncia succedit loco diffamationis: & si ex dictis informationibus appareat, esse legitima indicia contra denunciatum; poterit, immò & debebit formare libellum, & ad vlteriora procedere per viam inquisitionis. & sic vides, denunciationem Fiscalem aperire viam Iudici ad inquirendum. Ita notat Bart. in l. 2. §. Si publico. numero 7. in 1. regul. allegat l. Diuus. ff. de Custod. reor. & l. Ea quidē. C. de Accusation. cum similibus: & ita communiter practicari docet Iul. Clar. latè, quæstione 7. per totam. & licèt ipse ibidem numero 1. in fine, & numero 7. idem seruandum esse in aliis denunciationibus factis per tertias personas, licèt non sint deputatæ ad eas faciendas, & ita practicari asserat: ego tamen talem ampliationem nullatenus admittam quoàd Forum conscientiæ. Et est ratio discriminis; quia primo in casu tenetur Iudex denūciationis eas recipere; aliàs facit litem suam, secundùm Bald. in l. Iubemus. col. 3. C. de Probation. non mirùm ergo si sit tunc excusatus, etiam in Foro conscientiæ: licèt inquisitus non sit diffamatus. At in secundo casu, cùm denunciatio non fit per officialem publicum, non tenetur eam necessariò admittere: immò nec potest, non præcedente infamia; sed debet eam non curare; vel ad summum poterit super ea recipere informationes ad videndum indicia, & an sint manifesta maiori parti cōmunitatis, vel viciniæ; & sic an sit infamia. Et idem dicendum crederem in aliis denunciationibus, per Fiscales inferiorum Iudicum factis, quas ipsi Iudices recipere non tenentur; dummodo non sint

de

de criminibus exceptis,& folummodo eas faciant ad puniendum delictum iam perpetratum, per notata per Sot. de Secret. memb. 2.quæst.6.concl. 3. in 3. & 5. casu, & lib. 5. de Iust.quæst.6. art.2.ante responsionem ad argum. & per Miran. quæst. 6. art.6. concl. 4. vbi impugnant has denunciationes Fiscalium, quæ fiunt tantum ad vindicandum præteritum crimen absque præuia infamia, non obstante consuetudine in contrarium.

15 Denique aduerte esse nonnullos alios casus, in quibus potest Iudex procedere ad specialem inquisitionem, non præcedente infamia; vt cùm de crimine cognocit Iudex incidenter, de quo per Bart. in l.2.§. Si publico. num. 8. ff. de Adulter.& per Miran. de Ord.iud.quæst. 6. art.6. concl. 3. Item, cùm deprehēdit quem in flagrāti delicto, de quo per Iul.Clar.quæst. 8. qui in duabus sequentibus ponit alios duos, scilicet, cùm notorium est crimen; vel pars offensa sequerelat. & Salon in Controuersia suprà allegata tradit alios, col. 1509. cum sequēti, ibi poteris eos videre.

INTERPRETATIO.

SVMMARIVM.

1 *EPICHEIAM seruare, & secūdum eam interpretari legem;in Foro iudiciali solùm spectat ad Principem,& ad Supremos Regios Senatus:non tamen ad inferiores qui tenentur iudicare secundùm iuris rigorem, & non secundùm æquitatem vel epicheiam.*

2 *Iudex non debet esse clementior lege.*

3 *Confessarius, dummodò sit doctus, potest praeferre æquitatem, rigori iuris; si id sibi videatur iustius.*

4 *Forum pœnitentiale est tribunal Regium, & Supremum: in quo non datur appellatio, nec supplicatio.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 INTERPRETARI legem per epicheiam,in Foro iudiciali, solùm spectat ad Principem; & non ad priuatū secundùm D.Tho. 1.2. quæst.96. art. 6. & probat text.in l.1.C.de Legib.& ideò solis tribunalibus, & Consiliis Regiis Supremis licèt præferre equitatem,rigori iuris scripto, & secundùm eam iudicare:quia funguntur vice Regis. Aliis autē Consistoriis inferioribus Regiis nullo modo licet iudicare secundùm æquitatem non scriptā, seu epicheiam; sed tantùm secundùm iuris rigorem; nisi ius deficiat. per cap. fin. de Transaction. & l.2.§.Item variis in fine. ff. de Aqua pluuia arcen. Bal. in cap. Pastoralis. in fin. de Causa possession.Dec. in l. Si tibi. 20.num.6. ff. Si cert.pet. Et ratio est, quia æquitas nihil aliud est, quàm mitigatio,& interpretatio legis scriptæ, ex aliqua circumstantia rationabili personarum, rerū, aut temporum, vt docet Couar. in regulā Possessor.2.part. §.6. num.3. At eius est interpretari,cuius est condere,cap. Inter alia. de Sentent. excom. Et eius etiam est limitare legem. l. 1. C. de Legib. Non enim propter æquitatem, quam velit formare Iudex de capite suo, vel de communi opinione hominum, licet recedere à iuris rigore scripto, vt inquit Paul. de Castr. in dicta l.1.in fin. aliàs possent multi errores suboriri; nec haberent aduocati quid certi in suis iuris allegationibus: frustrarentur quippe quotidie, licèt aliàs haberent textum rotundum pro se; si liceret iudici iudicare, non secundùm ius, sed secundùm 2 æquitatem sibi benè visam. Pro quo etiam facit, quòd Iudex non debet esse clementior lege, §. Oportet. in Auth.de Iud. Et ideò delinquentibus,pœnas à lege impositas infligere debet, vt probat text. in l. 1.

§. 1.

§. 1. verſ. Nam. vt Papinianus. ff. Ad Turpil. nec ſuo arbitrio applicare poteſt, per Ordin. Reg. Portug. lib. 5. tit. 137.

3 In Foro tamẽ pœnitẽtiali ſequi debemus ęquitatẽ, & eſt præferenda rigori. Lcitũq; eſt Confeſſario (dummodò ſit doctus, & peritus) iudicare ſecundùm ęquitatem, & non ſecundùm iuris rigorem. Nam in eo Foro remitti ſolent ſummi, ac rigidi apices iuris, ſecundùm Bal. Iaſ. & Pet. Pichium ſub verbo Iudicium, in Differentia 4. & 5. allegatos.

4 Et ratio eſt, quia Forum pœnitentiale, eſt tribunal Regium, & ſupremum, à quo non datur appellatio, nec ſupplicatio: quia eſt tribunal Dei, cuius vices ſupremas gerit Sacerdos; iuxta illud Ioan. 20. *Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatũ & in cœlis; & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Præterea in Foro animæ, ſolùm attenditur mens, & intentio Dei. Cùm autem Deus ſit infinitè rationabilior, & benignior, quàm quiuis alius legiſlator: conſequens eſt ſatisfacere quem Deo in omni lege, ſiue humana, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue diuina, ſi ſecundùm epicheiam eam obſeruet; licèt nõ exactè ſecundùm verba. Pro quibus faciũt not. per D. Tho. 2. 2. quæſt. 120. art. 1. in cap. vbi agit de Epicheia.

SVMMARIVM.

1 *DVBIA, fauore animæ, in peiorem, & ſecuriorem partẽ interpretamur. Quod multis exemplis confirmatur.*

2 *In Foro verò contentioſo, interpretamur dubia in mitiorem partem.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 DVBIA, in Foro animæ, in peiorem partem interpretamur, cap. Iuuenis. de Sponſal. per quem text. dicit Caſſad. Deciſ. 5. ſub tit. de Conſtit. num. 9. Quòd in concernentibus animæ periculum, in partem deteriorem interpretemur, & tutiorem teneamus, docet latè Fel. in cap. Auditis. num. 32. de Præſcript. Bonarum quippe mentium eſt ibi etiam culpam timere, vbi culpa non eſt cap. Ad eius verò. in fine. diſtinct. 5. Clement. Exiuit de Paradiſo. verſ. Vtrum. de Verb. ſignificat. & eſt regula quòd in dubio tutior pars eligenda ſit, fundata in iure diuino, iuxt. Illud Eccleſ. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Hinc eſt in dubio, fauore animæ, præſumi irregularitatem, cap. Ad audientiam. 12. de Homicid. Fel. in cap. Significaſti. 2. eodem tit. nu. 2. De quo ſub verbo Irregularitas. in Differentia 5. Idem, quando dubitatur de periurio, vel de cõtractu vſurario, ſecundùm Fel. poſt alios, in dicto cap. Ad audientiam. num. 1. Idem, quãdo dubitatur an ſit peccatum mortale, necne. Nã faciens cõtra illud, peccat mortaliter, licèt aliàs non eſſet mortale, ex allegatis in initio huius Differentiæ. Aduerte tamen in timoratis conſcientiis, cùm dubitatur an aliquid per eos factum ſit mortale, tenendum eſſe non peccaſſe mortaliter, quamuis ſecùs in aliis non timoratis. Idem, quando dubitatur an appellatio pręceſſerit excommunicationem. Nam præſumitur excommunicationem pręceſſiſſe, & poſteà fuiſſe appellatum, vt diximus ſupra ſub verbo Excommunicatio. Different. 24. Idem, quando dubitatur an fetus ſit animatus, quando quis procurauit aborſum. nam debet ſe reputare homicidam, & ſic fuiſſe animatum, ſecundùm Silu. verb. Aborſus. num. 2. Idem, quando dubitatur an quis ſit excommunicatus, ſecundùm gloſſam fin. in cap. Conſulti. de Regular. Infertur etiam adnotata ſub verb. Pœna. in Differentia 1.

2 In Foro verò contentioſo, quia agitur ad pœnam, interpretatio fieri debet in partẽ mitiorem, per l. Merito. ff. Pro ſoc. l. Nummis. ff. de Legat. 3. cap. Ex parte. de Cenſi. regul. in obſuris de Regul. iur. in 6. docet Innoc. in dicto cap. Ad audientiam. & ibi Fel. num. 1. & Silu. ſuprà.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *IVRAMENTVM interpretamur in Foro interiori, secundùm mentem iurantis; dummodò absit dolus.*

2 *At in Foro iudiciali, interpretamur secundùm ius.*

3 *In stipulationibus interpretamur iuramẽtum contra stipulantem.*

4 *In iudiciis interpretamur iuramentum in principio litis pro actore, in medio pro vtroque, & in fine pro reo.*

5 *In delictis interpretamur iuramentum cõtra delinquentem.*

6 *Cùm iurans vtitur dolo, & fallacia, & interrogatur ritè; interpretamur cõtra ipsum iuramentum, & secundùm sanam intentionem illius cui iuratur: nisi quando non legitimè exigitur iuramentum ab eo.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 IVRAMENTVM siue in genere, siue in specie, super re aliqua determinata præstitum, in Foro interiori interpretamur secundùm intentionem iurantis, cap. Quanto. cap. Ad nostram. 2. cap. Quintauallis. de Iureiur. facit cap. Audita de Restit. spoliat. cap. Ex multiplici. de Decim. cap. Ne quis. 22. quæst. 2. cap. Humanæ aures. cap. Qui peierare. §. Ex his omnibus. 22. quæst. 5. glossa 1. in cap. Ex tenore. de Sentent. excommunicat. quam cõmendat, & dicit mente tenendam Abb. in cap. Ad hæc 2. num. 2. de Appellat.

2 At in Foro exteriori recipit interpretationem secundùm ius, cap. Venientes. de Iureiur. Innoc. in cap. Veniens. eodem tit. vbi expressè ponit hanc differentiã inter vtrũque Forum. Eamdem tradit D. Tho. 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad quartum. Latè Couar. in cap. Quamuis pactum. 1. part. §. 5. num. 1. & 2. & Angel. verb. Iuramentum. 4. in princip. vbi hoc restringit, & dicit verum, quando tam iurans, quàm recipiens iuramẽtum sunt in simplicitate, & absque dolo. Tunc enim si verba habent duplicem intellectũ, debemus ea interpretari in Foro animæ, secundùm intentionem iurantis; sed in Foro contentioso, secundùm ius.

3 Aduerte tamen debere nos in stipulationibus, & aliis contractibus, iuramenta interpretari contra stipulãtem, & vendentẽ, l. Inter stipulantem. §. 1. ff. de Verb. oblig. l. Labeo. la. 1. ff. de Contrahend. empt.

4 In iudiciis verò, in principio litis interpretantur pro actore; in medio pro vtroque: in fine pro reo, cap. Ex literis. de Probation. c. Vt nostrũ. Vt Ecclesiast. Benefic.

5 In delictis autem, contra delinquentem, nisi aliud appareat. cap. 1. de Probation. Et sic intellige Innocẽt. & alios superiùs memoratos.

6 Præterea quando is qui iurat, vtitur fallacia, & dolo: siquidem se offert sponte iuramento; vel à suo Iudice ritè, & rectè iubetur iuramentum præstare: tunc nullo modo, nec in Foro animæ, nec in contentioso accipitur iuramentum, nec interpretatur secundùm intentionem iurantis; sed secundùm mentem eius, cui iuratur; vt est text. memorabilis in cap. Quacumque arte. 22. quæst. 5. quem ita intelligit D. Tho. suprà. Couar. in dicto cap. Quamuis pactum. 1. part. §. 2. Sot. lib. 8. de Iustit. & iur. quæst. 1. art. 7. Nauar. cap. 12. num. 8. & 13. vbi dicit communem. Vnde in tali casu non solùm peccat mortaliter iurans dolosè; sed etiam tenetur in Foro exteriori adimplere iuramentum si est promissorium, secũdùm sanam, & communem intentionem illius, cui iuratum est, vt dicit idem Nauar. dicto num. 13. & Ang. suprà, cum communi in dicto cap. Quacumque arte. De quo vide infra Differentia 11. Si verò non ritè, & rectè ab eo iuramentum præstari iubeatur: tunc solum accipiendum est iuramentum secundùm iurantis intentionem; non autẽ secundùm intentionem eius, cui iuratur, vt docet idem Nauar. dicto cap. 12. num. 8. & 9. inferens ex hoc ad factum B. Francisci, & ad responsa facienda per reos, cùm à Iudicibus incompetentibus compelluntur, vel à suis Iudicibus contra ius interrogantur; & ad alios priuatos, qui ab amicis, & aliis per metum, vel importunitatem indu-

cti

cti, iuramenta præstant. Tunc enim potest fieri iuramentum, seu iurari id quod secundùm mentem iurantis est verum: falsum autem secundùm mentem alterius, cui adhibetur iuramentum. Quæ sunt notanda, quia quotidiana.

DIFFERENTIA QVARTA.

VERBA persuasionem importantia, vt consulo,& similia,in materia conscientiæ,important præceptum, secundùm glossam 3. in cap.Matthęus. de Simon.cui similis in cap. Ad aures.in glossa finali. de Aetate,& qualit. quam dicit sing. Cardin. in Clement. 1. de Testib.& Fel. in dicto cap. Matthęus. num.3.Secùs est in Foro exteriori,vbi verba persuasiua, vt consulo, solùm importãt consilium.

SVMMARIVM.

1 *LICENTIA, vbi requiritur in Foro exteriori, debet esse expressa. Secùs in interiori.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 LICENTIA, vbi de iure ad aliquem actum requiritur, debet esse expressa,& nõ sufficit tacita,in Foro exteriori, secundùm Lapum allegatione Rationem tradit Abb. in cap.Vt super.num.17. de Rebus Eccles. quia scilicet debet peti primò, etiam in casu licito; quasi Superior reseruet in se cognitionem, vtrum casus sit licitus, nec ne. allegat cap. Licèt. de Regul.in fin. vbi ipse Abb. idem notat num.11.

At secùs est in Foro interiori, ex Nauar. de Regula. comment.2.num.20. vbi dicit quoàd conscientiã, & Forum animę, quomodocumque appareat de volũtate, *etiam præsumpta*, eius à quo erat petenda, sufficere.

SVMMARIVM.

1 *LICENTIA vbi requiritur, & iniustè denegatur, potest in Foro conscientiæ, fieri actus sine ea.*

2 *Habens casum reseruatum absque excommunicatione; si petat licentiam à Superiore ad ipsum confitendum suo Confessario, & eam deneget: potest, ea non obstante, illud cõfiteri, & absolui ab eo.*

3 *Petens à Parocho idiota licentiam alteri confitendi; poterit, ea denegata, id facere.*

4 *Regularis petens ab Episcopo loci licentiam audiendi confessiones; si malitiosè, aut iniustè deneget: poterit nihilominus eas audire.*

5 *Licentia requisita in Foro exteriori, debet necessario obtineri ad actũ faciendũ. Quòd si denegetur sine causa; recurrendum est ad Superiorem, vt compellat inferiorem ad eam concedendam, quod confirmatur duobus excẽplis.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 VBICVMQVE requiritur licentia alicuius, ad aliquid faciendum: si petatur ex iusta causa, & denegetur; potest in Foro conscientiæ, ea non obtẽta, fieri actus, per text.& glossam ibi penult. in cap. Placuit. de Pœnit. dist.6. iuncto intellectu Naua.ibid.nu.146. cum seq.& Silu.verb.Confessor. 1.quæst.6. vers.1. & Tolet. lib.3. in cap.3. nu. 11. per quem text. dicit Henriq. in Summa. tit. de Pœnit. lib. 3. cap. 15. §. 6. Et Rodrig. in Summa 1.par.cap.55.de Confession.n. 1 1. ad fin. conclus. 8.

2 Si quis habet casum reseruatum absque excommunicatione, & petat

petat à Superiore licentiam, vt pofsit de eo à fuo Confeffario abfolui;& eam deneget; poffe, ea denegatione non obftante, abfolui ab eo per inferiorem. fecùs fi habeat excommunicationem annexã, quia tunc res eft grauis, & magna circumfpe-ctione indigens.

3 Hinc dicit Palud.in 4. dift. 17.queft. 3. art.3.fi à proprio Parocho inepto,& ignorante licentia petatur, vt pofsit alteri confiteri,& eam deneget;poffe parochianum, ea non obftante, alteri confiteri, & probat dict. cap. Placuit. Idem docet D. Anton. in Summa Defecerunt. cap. 3. fol. 6.& Henriq. fuprà, & cap. 13.§.6.ad fin.& §.9.

4 Hinc etiam dicit Henriq. dicto in cap. 15.§.6. fi Regularis petat ab Epifcopo licẽtiam ad confefsiones audiendas; & eam iniuftè illi deneget;poffe,ea non obftante, eas audire. quod probat exprefsè text. in Extrauag. Inter cunctas. verf. Vt autem.de Priui.inter communes. Ratio prædictorum eft, quia licentia iniuftè denegata, habetur à iure pro conceffa, vt probat text. in cap. Licèt. de Regular. Facit gloffa in cap. 1. 65.dift. quæ dicit cõtradicentem fine caufa, haberi pro confentiente.

5 In Foro tamen exteriori, non fufficit petere licentiam. Nam fi denegetur, etiam fine caufa; neceffariò adeundus eft Superior, vt compellat inferiorem iniuftè denegantem ad eam concedendam. argum. cap. Nullus.de Iure patron. per quem dicit Abb.in cap.Tuæ.num.3.de Cler.non refid. & conf.84.lib. 2. Parochum priuilegiatum habentem licentiam, vt pofsit ire ad ftudẽdum,debere habere licentiam ad id à Prælato fuo; nec fufficere eam petere; nifi obtineatur. Quòd fi Prælatus fine caufa contradicit, recurrere debet ad Superiorem;vt eum compellat. Hinc dicit idem Abb. in cap. Relatum. num.5.& 6.de Cler.non refid. Clericum habentem iuftam caufam fe abfentandi à Beneficio, etiam per breue tempus non poffe fine licentia Prælati id facere, etiam fi eam peteret, & fuerit fibi denegata: fed recurrere debere ad Superiorem,vt eum compellat, nifi quãdo caufa effet fubita, & neceffaria, & breui reuerfurus. Idem docet Fel. in cap.1.num. 2.de Magiftr. vbi allegat dictam gloffam cap. 1.65.dift.quæ in fine dicit adeundum effe Superiorem cafu, quo inferior fine caufa contradicat.

SVMMARIVM.

1 *INTER offenfam, & contumaciam notoriam, & dubiam, nulla eft differentia quoàd Forũ interius, licèt fic quoàd Forum exterius.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 IVRA diftinguentia inter debitum, offenfam,& contumaciam notoriam, & dubiam, qualia funt, cap. Ex parte. de Verb.fignific. cap. Solet. cap. Venerabilibus.§.Porrò.de Sent. excom.lib.6, locum tantùm habent, & procedunt in Foro exteriori, & contentiofo. Non tamen in interiori, & pœnitentiali, in quo fola affertio pœnitentis facit notorium.Ita Nauar.c.26.ad fin. vbi hoc valde commendat.

SVMMARIVM.

1 *DIES ftatuta ad foluendum,interpellat pro homine in Foro exteriori, non tamen in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 DIES ftatuta ad foluendum, vel aliquid aliud agendũ in Foro fori,interpellat pro homine c. fin. de Locat. l. Magnam. C. de Cõtrah. ftipul. In Foro verò pœnitentiali non interpellat, fecundùm Abb. poft Hoft. in cap. fin.num.19.& 20. de Præfcript.quem refert,& fequitur Lancel.in §.Ruinæ. gloffa fin.

Quæ quidem ratio scandali, licèt in Clericis militare videatur, & non in laicis: nihilò minùs ipsi etiam erunt irregulares, si absq; dicta protestatione suas criminales accusationes intentent. Quare in ipsis etiam laicis requiritur prædicta protestatio; quippe qui accusantes absque ea, viderentur viri sanguinum, & consequenter digni, vt à Sacerdotio, & ministerio altaris arcerêtur.

SVMMARIVM.

1 *REBAPTIZANS scienter, etiam sub conditione; irregularis est quoàd vtrũque Forum: licèt quidam in hoc distinguant inter Forum interius, & exterius.*

2 *Dans operam rei illicitę, non excusatur ab irregularitate propter bonam eius intentionem.*

3 *Idem si dabat operam rei licitę, & non adhibuit debitam diligentiam.*

4 *Rebaptizans per errorem, vel turbationẽ mentis, excusatur ab irregularitate.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 REBAPTIZANS sciẽter siue sub conditione, siue sine ea; sed cum bona intentione, non intendens rebaptizare, sed assecurare baptismum, & puerum: iste quoàd Forum animæ, non est irregularis, licèt sit quoàd Forum exterius, secundùm Nauar. cap. 25. nu. 75. §. 13. iunctis ab ipso notatis cap. 27. nu. 246. quem sequitur Vual. in suo Cãdel. Aur. 3. par. c. 14. n. 57. & 1. p. de Baptismo. n. 46. in fi. & Petr. à Ledesma de Baptismo. cap. 5. conclus. 3. dub. 2. vbi loquitur de rebaptizante sub conditione, & in 3. dub. loquitur de rebaptizante sine conditione; sed fictè, & sine intentione, & ob metum aliquorum. pro quibus faciunt quæ dicemus Differentia sequenti.

Sed contrariũ est verius, & tenendũ, nẽpe in vtroque Foro esse irregularem; vt constat ex Cathecismo ad Parochos de Sacramento Baptismi, & docet Soto in 4. dist. 2. quæst. 1. artic. 9. Dicit communem Cordub. casu 37. quos refert, & sequitur Rod. verb. Irregularitas. cap. 167. nu. 3. Ratio est, quia intentiones fatuæ, temerariæ, & culpabiles (qualis est prædicta) non possunt, nec debent quem excusare ab actibus à iure prohibitis. Est & secunda ratio; quia sicut animus prauus non inducit irregularitatem (vt diximus suprà sub verbo Accusatio. Differ. 2.) sic nec candidus ab ea quemquam liberat, secundùm Coua. in Clem. Si furiosus. 2. par. §. 5. num. 2. vers. Septimò. & diximus Differentia proxima. Hinc est, quòd dans
2 operam rei illicitę non excusatur ab irregularitate ex homicidio casuali pręter eius intentionem perpetrato. cap. Continebatur.
3 cap. Ad audientiam. de Homicid. vbi etiam dicitur, licèt quis det operam rei licitæ, si tamen non adhibuit diligentiam quã debuit, incurrere irregularitatem. Qomodo igitur poterit excusari prædictus baptizans dans operam rei illicitæ? Quare per dicta iura puto nedum prædictum baptizantem sciẽter, incurrere irregularitatem: sed etiam si ignoraret fuisset ne puer baptizatus: si non adhibuit debitam diligentiam ad sciendum an esset verè, ac benè, & ritè baptizatus; quia ignorantia crassa, qualis est ista, non excusat. c. Apostolicę. de Cler. excõ. ministr.
4 Secùs crederem si non scienter, sed errore ductus, nesciens an esset verè baptizatus: vt si ignorans latinam linguam diceret, Ego te baptizo in nomine Patria, & Fiiia, & Spiritus Sancta. vt in cap. Retulerunt de Consecrat. dist. 4. & certioratus à circunstantibus, non benè dixisse formam, nec baptizasse: cùm aliàs verè esset baptizatus. vel si se diuertisset; cùm formam baptismi dixisset; & turbatus ac dubius in se, an vere dixisset formam; iterum eam repeteret. Istis, & similibus casibus non incurreret irregularitatẽ; licèt iterũ repeteret formã, etiã rebaptizãdo; quia turbatio, & inaduertẽtia excusat à p. mortali; & cõsequenter à sacrilegio, & ab hac specie irregularitatis quæ requirit pręsumptionẽ, & dolũ, saltẽ præsumptũ. Quæ tene memoria, quia quotidia-

quotidiana; & vtinā quàmplures Parochi, & eorū Vicarii sint à tali irregularitate immunes, quia sæpe vidi in hoc errare non paucos, quando Concilium Triden. recenter erat publicatum. nescio modò; moderni laborent hac intolerabili ignorantia.

SVMMARIVM.

1 *DIACONVS baptizans solenniter, putans id sibi licere tanquam Diacono: nō est irregularis quoàd Deum. Sed sic quoàd Ecclesiam.*

2 *Idem dic de constituto in minorib. canente Epistolam cum manipulo.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 DIACONVS baptizans puerum in Ecclesia solenniter, putans id sibi licere tanquam Diacono; nō est irregularis in Foro animę, sed sic in Foro exteriori, secundùm Naua. Cōs. 70. de Sentent. excom. ad fin. vbi dicit posse in Foro exteriori præsumi baptizasse tanquam presbyterum, & non tanquam Diaconū, vsurpando officium presbyteri, & ideò in eo Foro reputaretur irregularis, & egeret dispensatione.

2 Idem dicit de constituto in minoribus Ordinibus; vel de laico si caneret Epistolam cum manipulo in Missa, indutus vt Subdiaconus; & ibi non esset consuetudo id faciendi. Talis enim si noluit canere Epistolam tanquam Subdiaconus; sed tanquam Clericus in minoribus constitutus, non erit in Foro animæ irregularis: in Foro tamen exteriori, bene reputaretur talis. Idem refert in Manuali capite 27. numero 242. Sed dubiam puto præfatam decisionem, & opinionem, per ea que in præcedente Differentia diximus. Non enim irregularitatis poena pendet ab animo candido, vel prauo; & ita teneo contrarium.

SVMMARIVM.

1 *MONACHVS post triennium iudicatur in Foro exteriori dispensatus ab irregularitate. secùs quoàd Deum.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 MONACHVS persistens in monachismo per triennium; præsumitur, & iudicatur in Foro exteriori ab omni macula liber; nisi contrarium probetur; vt in Authen. de Monach. in princip. Collat. 1.

At secùs est quoàd Forum interius. Vnde Monachus qui nouit se in aliquā irregularitatē ante Monachismū incurrisse; debet se talē in Foro cōsciētię iudicare, etiā post 20. vel 30. annos; donec per legitimā dispensationem generalem, vel specialem ab ea liberetur, atque tollatur, secundùm Nauar. Comment. 2. de Regula, num. 60.

SVMMARIVM.

1 *IRREGVLARIS nemo iudicatur in dubio, in Foro exteriori.*

2 *Benè tamen in Foro animæ; quicquid aliqui teneant contra istam differentiam.*

3 *Cùm datur potū ad aborsum: si dubitetur an fætus esset animatus; in Foro animæ ita iudicandum est.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 NEMO in dubio in Foro contentioso irregularis iudicandus est, per notata sub verb. Iudex. in Differentia 7. quia in eo Foro in dubiis non fertur sententia

tentia condemnatoria; immò absolutoria ab instantia iudicii. Ita post Panorm. in cap. Ad audientiam. de Homicid. notat Naua. c. 27. n. 193. & Borg. de Irreg. pag. 379. n. 21.

2 In Foro verò cõscientiæ in dubio aliquis habere se debet pro irregulari, vt probat text. in dict. cap. Ad audientiam. 12. de Homicid. docet Fel. in c. Significasti. n. 2. eodē tit. & in cap. Licèt Heli. num. 2. de Simon. Adde Innoc. in c. Cùm tu. de Testib. & docet in terminis post Naua. sup. Cordub. Casu 173. §. 5. vbi ex hoc docet, idem dicendū de dante potū ad abortum, si sit dubium, an fætus sit animatum; nā in Foro interiori ita iudicādum est. secùs in exteriori. Idem docet Speculator in tit. de Lega. §. Restat. in 10. colu. vbi plenè. Rationem diuersitatis quoàd Forū interius tradit Nauar. sup. nēpe quia nemo potest facere absq; peccato, id de quo dubitat an sit peccatum, nec ne. qui enim amat periculū, peribit in illo. Alia ratio deducitur ex c. Iuuenis. de Sponsa. per quod dicit Cassado. Decis. 5. sub tit. de Cõstit. num. 9. quòd in concernentibus animę periculum, in partem deteriorem interpretamur; & tutiorē tenemus. quod latè prosequitur Fel. in c. Audiris. nu. 32. de Præscrip. Sed quia hæc ratio etiam procedit in Foro iudiciali: vt patet ex d. c. Iuuenis. Ideò meritò non admittit eam Nauar. sup.

Sed cõtra hanc diffe. tenet Couar. de Homicid. 1. p. n. 3. quē sequitur Rebel. de Obli. iust. 2. p. lib. 1. q. 2. n. 13. putans etiā Nauar. sui oblitū idē tenere in cap. Si quis. de Pœnit. dist. 5. nu. 35. Sed fallitur. Tantùm enim abest dixisse ibi cõtrarium, vt in dict. c. 27. nu. 193. vbi hanc differentiam ponit, citat dicta in d. c. Si quis. in cõfirmationē d. diff.

Reprobant igitur prædicti DD. præsentē differentiam eò quòd Summus Pontif. in d. c. Ad audiedtiā. & in c. Significauit. 2 eod. tit. de vtroq; Foro loquatur: & consequenter aiūt in dubio in vtroq; Foro esse quem iudicandum irregularem. Tùm etiam, quia quod sufficit in Foro conscientię, vt quis à sacramentis se abstineat: id ipsum in Foro iudiciario sufficiet, si constet in eo. Vnde dicunt faciendam esse distinctionem inter dubium iuris: & dubium facti: & quòd in dubio iuris, verum est non esse quem iudicandū irregularē. & sic intelligunt c. Is qui. de Sent. excom. lib. 6. Secùs in dubio facti, de quo præd. cta iura loquuntur.

Sed salua pace præfatorū DD. tenenda est 3 præsens d fferentia. Nā negari non potest, quòd in Foro iudiciali, etiam si agatur v. g. de homicidio cõtra aliquem, vel ad pœnā imponendam pro irregularitate contracta; & sit dubiū, an comiserit homicidium, vel incurrerit irregularitatē, nec ne; (quod est dubiū facti) no poterit Iudex condemnare reum de homicidio: nec cum irregularē iudicare. argu. Reg. Cùm sunt iura. de Reg. iu. lib. 6. & eorū quæ diximus verbo Iudex. Diff. 7. & tradit Abb. d. c. Ad audientiā. n. 2. estq; de mente Inno. ibid. in f. secùs si agatur in Foro pœnitētiali ad imponendā pœnitentiā, vel ad cauendū ab altaris ministerio; aut consultatio fiat extra dictū Forū pro securitate animæ. In vtroq; enim casu agitur in Foro cõscientiæ, vt diximus Prælu. 2. Tunc nāq; in dubio semper securior pars tenenda est, etiā si sit durior: vt dicit gl. fin. in c. vnic. de Scruti. in Ord. faci. cõmendata ab Abb. d. cap. Ad audientiam. n. 2. & docet Inno. in c. Cùm tu. de Testi. & consequēter iudicandus est quis irregularis, secundùm glos. 2. in cap. 3. de Cleric. percusso.

Vnde non obstant in cõtrarium allegata. Nā primò negatur iura supra citatā loqui de Foro iudiciali, seu cõtentioso. Nā ex eisdem cõstat fuisse tantùmodò consultū Papā pro securitate animæ pœnitentiū extra iudiciū; vt patet in d. c. Ad audientiā. ibi, *Et eidem iniuncta pœnitentia congruenti*. & in d. c. Significasti. ibi, *Cùm de ceteris credendū sit ipsi qui non accusatur, vel denūciatur ab aliquo: sed per se ipsum consilium appetit salutare*. & d. c. 3. de Cleric. percus. ibi, *Præsentium lator in quodā conflictu asserit se fuisse, &c.* & in c. 2. de Cleric. pugn. in duel. ibi, *Henricus presbyter nobis humiliter intimauit, &c.*

Secundò, non obstat ratio illa; scilicet, q sufficit, &c. Quia contrariū cõstat ex dictis iuribus. In Foro quippe conscientię, sufficit dubium inesse, vt quis teneatur se à Sacramentis abstinere; vt probant prædicta iura. Quod tamē non sufficit ad proferendā super illo sententiā condemnatoriam, vel ad declarandum quem irregularem, cùm de veritate non constat.

SVMMARIVM.

2 *LAICVS cantans Epistolam cum manipulo, putans id sibi licere: non est irregularis coram Deo. Sed sic quoàd Ecclesiam.*

DIFFERENTIA SEXTA.

3 LAICVS cantans Epistolam solénniter, videlicet cum dalmatica, & manipulo (vbi non est talis cósuetudo) nolens id facere tamquam subdiaconus, putà, quia ignoranter accepit manipulum, credens posse ipsum deferre. Talis, inquam, non est irregularis in Foro animæ.

Secùs dicendum est in Foro exteriori, in quo præsumeretur id fecisse, vt subdiaconus. Ita notabiliter Nauar.cap.27.nu. 242. in fin.& Conf.70.ad fin.de Sentent.excom. Vbi idem putat dicendum de Diacono baptizante solemniter puerum, tamquam Diacono, & non tamquam presbytero, diximus Differenti3 2.

SVMMARIVM.

? *IRREGVLARITAS an incurratur ex delicto occulto.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

3 IRREGVLARITAS non incurritur, quoàd Forum exterius ex delicto occultè perpetrato; licèt aliàs pœnam irregularitatis ipsum crimen adferat, seu contineat; vt est simonia circa Beneficium, vt inf.verb.Simonia.Diff.2.dicemus. Ita tenēt plures quos refert Castro, de Lege pœnal.lib.2.cap.fin.& Candelab.Aur.in Appendi.cap.1.num.22.in fin.

In Foro verò interiori bene incurritur, vt constat apertè ex Concilio Tridenti. Sess. 24.cap.6.& ex aliis notatis dicta Diff.2.

Vnde cauendum est à Castro, & aliis per eum citatis vbi suprà, quatenus putarunt, nō incurri etiam in Foro interiori; & quòd non indigebat taliter criminosus vlla dispensatione: neque compositione circa fructus cum Camera Apostolica. Nam licèt quoàd Forum contentiosum, & exterius non indigeat dispensatione; quia non debet se prodere. Conferunt notata verbo Pœna. Diffe. 20.num.4. versi. Cùm verò. Indiget tamen quoàd Forum conscientiæ, & consequenter indiget compositione circa fructus: cùm compositio respiciat Forum conscientiæ, iuxta tradita verb. Vsura. Dif.6.Et sic intellige dicta, in allegata Dif. 2.sub verb.Simonia.Conferunt dicta verb. Excommunicatio.Diff.13.

Effectus verò huius differentiæ est; quòd præfatus irregularis occultus potest dispensari per Episcopum, vigore illius Canonis Concilii Trid.Sess.24.c.6.quamuis irregularitas tolli nō possit regulariter, nisi à Sūmo Pont. Erit præterea securus cum sola illa dispensatione obtenta, quoàd Forū cōscientiæ: licèt ea non sufficeret, si esset etiā irregularis quoàd Forum exterius.

Non tamē ex hoc colligas, quòd talis occultus irregularis poterit impetrare Beneficia, vel se gerere in Foro exteriori, sicut si non esset talis: quia interim quòd non obtinet dispensationem quoàd Forū consciētiæ, est verè irregularis quoàd vtrūque Forum: vt diximus de excōmunicato occulto sub verbo Absolutio. Diff.4. Et si publicus fiat casus, ob quē in dictam irregularitatem incurrit; indigebit tūc dispensatione Papali, vltra obtentam quoàd Forū interius. Conferunt tradita sup. Diff.3.& verb. Excōmunicatio.Diff.9.

SVMMARIVM.

1 *IRregularis occultus ob infamiam vitandam, an possit facere sacrum.*

DIF-

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 IRREGVLARIS ob homicidium etiam occultè perpetratum; non potest in Foro exteriori facere sacrum, etiam ob infamiam vitandam; cap. 1. & toto titulo de Homicid. Concil. Triden. Sessione 14. cap. 7.

In Foro verò interiori potest licitè facere sacrum, post debitam contritionem, & confessionem, ante dispensationem, is qui occultissimè occidit alium, & probabiliter est certum; creditum, & infamatum iri, ab eo illud homicidium fuisse factum, nisi celebret. Ita in terminis tenet Nauar. capite 27. numero 239. Quia inquit, lex nataralis, & diuina de defendenda sua fama, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate: sequitur Anton. Cordubén. casu. 41. ad fin. & casu 142. vbi alios allegat. Idem post Soto, & Castro tenet Rodrig. in Explicatione Motus Proprii. Puii Quinti, super ingressu mulierum in monaster. qui habetur in fine Expli. ationis Bullæ Cruciatæ, & Salzedo ad Practic. Bernardi Diaz. capite 33. litera A. in fine, pagin. 110.

Sed contrariam, vt veriorem, & securiorem post. Couar. Medin. & Soto, tenet Cenedo in Collectan. 25. nu. 3. 2. par. & dicemus verbo Pœnitentia. Differentia 9. fallentia 6. ibi videas. Nec mireris, quòd Soto allegetur pro vtraq; opinione: nam tenet primam in casu grauissimi scandali. aliàs istam secundam.

SVMMARIVM.

1 *PERCVTIENS leuiter, si ex culpa infirmi, vel medici moriatur percussus, an sit irregularis in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA NONA.

1 PERCVTIENS iniustè aliquem leuiter, si tamen ex culpa medici, vel ex malo regimine, vel ex coitu, vel alio notabili excessu ipsiusmet infirmi, moriatur percussus: est irregularis in Foro interiori, vt tenet Naua. c. 27. nu. 223. §. 8. allegat text. in c. Presbyterum. de Homicid. quem ad hoc dicit singu. vbi quidam magister percussit puerū in capite, intuitu disciplinæ, qui post paucos dies expirauit, & fuit declaratus irregularis, siue illa mors subsecuta fuisset ex ipsa percussione, siue ex alia infirmitate. ad idem allegat cap. Ad audientiam. eod. tit. Ratione tradit glo. fin. dict. cap Presbyterum. quia nimirum occasionē dedit morti ex sua percussione. Aliā tradit text. in d. c. Ad audientiam. scilicet, propter dubium quod versatur, an ex illo vulnere etiā leui, vel an ex excessu, seu ex culpa medici, aut infirmi, vita cū morte cōmutata fuerit. Vide eadē notata verb. Homicidium. Differentia 2.

In Foro verò externo, talem non esse reū mortis, nec irregularem, communi practica comprobatum esse testatur Fr. Llamas 1. p. cap. 11. §. 22. Nam statim quòd quis leditur leuiter, accipitur informatio à percussore cum attestationibus medici, & chirurgi, nimirum fuisse vulnus leue, & nō letale: cum quo testimonio manet securus percussor à pœna homicidii, si infirmus posteà moriatur quippe qui præsumitur mortuus esse ex sua culpa, & ex aliquo excessu notabili, & non ex percussione. Pro quo facit l. 1. vers. Sed sciendum. ff. de Aedili. edict. ibi, *Vel vulnusculum modicum nullum habet in se delictum; quasi pronuntiatum non sit. contemni enim hæc potuerunt.* Adde Iura Canonica irregularitatis pęnā homicidæ infligere, & non vulneranti: & in Foro externo nemo in dubio iudicandus est irregularis, secundū eumdē Llamas d. c. 11. §. 1. ad fin. pag. 81. & diximus sup. Diff. 5. Ideò etiā in Foro conscientiæ non esse irregularem testatur idē Llamas vbi sup. Quod nobis non placet propter iura superiùs citata: quāuis enim quis leuiter vulnerās, nō sit reus mortis, bene tamen est irregularis, si occasione illius vulneris, etiam ex malo regimine infirmus moriatur.

IVDEX.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, tenetur in Foro iudiciali iudicare secundùm allegata, & probata, licèt priuatim sciat contrarium.*

2 *In Foro verò conscientiæ id non potest facere. vide hic latissimè.*

3 *Licitum est pro tuenda vita propria innocentem occidere. & etiam vti puero, vel alio, vt clypeo ad se defendendum.*

4 *Ponuntur varii intellectus ad cap. Pastoralis. §. Quia verò. de Offi. deleg.*

5 *Carnifex benè potest furca suspendere reum, quem scit innocentem. Et an Ioab teneretur homicidii Vriæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IVDEX nedùm in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, tenetur iudicare secundùm allegata, & probata, licèt vt persona priuata sciat veritatem esse in contrarium, iuxta regulam l. Illicitas. §. Veritas. ff. de Offic. Præsid. & cap. Iudicet. 3. quæst. 7. cap. Deus omnipotens. 2. quest. 1. tradit glossa magna in §. Sin minùs. Instit. de Action. alia in Authent. de Mand. Princip. §. Sit tibi quoque. alia in l. Litem. verb. Quanti. ff. de In litem iur. alia in l. 1. in glossa 1. C. Qui aduer. quos. alia in l. Lex quæ tutores. verb. Testificatione. C. de Administr. tut. alia in l. 2. verb. Atrox. ff. de Feriis. quæ est penult. quas cumulat Ias. in dicto §. Sin minùs, numero 15. & docet D. Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 6. ad tertium, & quæst. 67. art. 2. quem communiter Prædicatores, & alii Theologi, & Canonistæ sequuntur, teste Siluest. verb. Iudex. 2. quæst. 5. Estque hæc opinio magis communis secundùm eumdem Siluest. ibidem. Eamdem dicit communem Couar. lib. 1. Variar. capite 1. numero 9. Imol. in cap. Pastoralis. §. Quia verò. numero 49. de Offic. delegat. Mench. de Controuers. illustr. cap. 13. num. 1. & cap. 14. numero 5. Iul. Clar. quæst. 66. vers. Iudex. Bened. Capra. regul. 32. num. 8. & sequuntur quamplures relati à Pet. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 157. & à Viuio. 1. part. suarum Decisionum, Decis. 178. & defendit latissimè Cotdub. lib. 1. Quæstionum. quæst. 37. & Caiet. super D. Thom. suprà, & Nauar. cap. 25. num. 10. & Toletus dicit eam communiorem, in Sum. lib. 5. cap. 6. num. 19. Quotum doctrinam intellige veram quoàd Forum exterius; quia si aliter faceret, faceret litem suam; vel aliàs puniretur, ac eius sententia reuocaretur.

2 In Foro tamen conscientiæ, nedùm non tenetur iudicare contra suam priuatam scientiam; sed nec potest sub pœna peccati mortalis. Ita post Calder. & Anton. ac Nicol. docet Capra suprà, Felin. dicto §. Quia verò. num. 24. post Innoc. ibidem num. 8. quem allegat Ang. in l. A diuo Pio. ff. de Re iud. & commendat post plures alios à se citatos Hippolyt. in Pract. §. Expedita. num. 72. Ias. in dict. §. Sin minùs. num. 16. Angel. de Clauasio in Summa verbo Iudicare. n. 7. vbi dicit, quòd nũquam inueniet quis ius, quod dicat, Iudicẽ teneri iudicare secundùm allegata, & probata; sed benè secundùm ordinem iuris, scilicet in procedendo, & examinando, & etiam sententiando. sed ius non vult, vt in sententiando aliquis puniatur, qui est innocens, & contra veritatem. Sequitur Adrian. Quodlibe. 6. artic. 3. Quodlibet. 2. art. 2. in fine Nicol. de Lyra Exod. 2. Panor. & Hostien. dicto §. Quia verò. Arbor. lib. 9. Theosophiæ capite 20. Coras. libro 4. Miscellan. capite 20. & defendit latè Pet. à Nauar. suprà, & Ghierard. de Odone relatus à Fel. suprà num. 25. in 7. limit.

Et ratio huius differentiæ est; quia prædicta regula dicti §. Veritas. nempe Iudicẽ debere

debere pronuntiare secundùm allegata, & probata; fundatur in præsumptione. Quia ius præsumit testes vera dicere, iuxta illud Christi, *In ore duorum, vel trium stat omne verbum:* ne præsumamus delictum contra l. Meritò. ff. Pro socio. At lex fundata in præsumptione, non obligat in conscientia, vt sub verbo Lex. Differentia 12. infra dicemus. Est, & alia ratio; quia scilicet potestas publica requirit notitiam publicam, per not. in Differentia 1. nu. 1. vers. Quòd si crimen. verb. Inquisitio. Vbi obserua, quòd Iudex isto in casu non debet, nec potest absoluere reum per solam suam scientiam priuatam; sed tenetur sistere in negotio, non absoluendo, neque condemnando; sed remittendo ipsum ad Superiorem, vel committendo alii, pro vt infrà latiùs dicemus. Et ita faciendo, infero notabiliter, veram esse prædictam regulam; Iudicem semper teneri pronuntiare secundùm allegata; & nullo modo secundùm scientiam suam priuatam. Sed intellige eã, vt infra num. 3. An verò teneatur idem facere contra conscientiam suam? Respondeo nullam esse legẽ, aut Canonẽ qui tale præcipiat: immò in hoc omnes vtriusque opinionis conueniunt, nimirùm nõ teneri nec posse eo in casu ferre sententiam; sed teneri omnem viã tentare, & facere omnẽ diligentiam, vt se exoneret à pronuntiando, vel id notificando Superiori, & ad eum remittendo negotium (vt quotidie faciunt Vicarii Generales Episcoporum, quando habent aliquem scrupulum circa aliquod negotium, vel causam, vel mandatum eorumdem Episcoporum) vel committendo negotium alteri, si potest sub delegare; vel examinando diligentiùs testes; vel repellendo à principio accusatorẽ, vel actorem; vel instando, & solicitando reum, vt ipsum remouere procuret: allegãdo sc. intendere ipsum Iudicem in testem producere: quæ causa est iusta ad remouendum eũ, cap. Dilecto. de Testibus. vel aperiendo secretò carcerem, si causa sit capitalis, & sit ferenda sententia mortis, vel mutilationis membrorum; vel denique omittendo officium; si aliter non posset se ipsum, & reum liberare. Et intelligo *contra consciẽtiam* non tantum quando Iudex putaret se peccare mortaliter, si ferret sententiam contra reum; quia tunc est indubitatũ nullo modo posse id facere, etiam si Superior minas mortis ei inferret; quia potius debet, & tenetur eam pati; quàm peccatum mortale committere, vt palàm est: sed etiã quando posset eam deponere, quantum ad scrupulum. Credo quippe veriorem esse sententiam quæ habet, non posse Iudicem absque peccato condemnare innocentem, licèt in actis probetur illum esse nocentẽ. Omnes enim Doctores vtriusque opinionis (vt diximus) conueniunt in supradictis mediis, & diligentiis, faciendis necessariò, antequàm innocentem Iudex condemnet; quod satis constabit ex iis, quæ statim dicemus.

Dubium solùm est quando non potest se liberare ab officio; nec potest subterfugere à sententiando per vllam ex supradictis viis, sed cogitur ferre sententiãm contra innocentem: alias occidetur, vel membro aliquo mutilabitur: an isto in casu teneatur potiùs omne periculum subire; quàm innocentem condemnare. Et certè hic casus vix continget inter Christianos: neque quisquam est inter eosdem Christianos, qui Pilatum excuset à peccato grauissimo: eo quòd secundùm allegata, & probata, condemnauerit Christum humani generis vindicem, quem aliàs sciebat innocentem. Et patet ex eodem Euangelio fecisse magnas diligentias, vt posset liberare Christũ à morte, nisi dicas non fecisse omnem diligentiam: quia potuit remittere causam ad Cæsarem; vel omittere officium; vel aliàs, se exonerare à ferenda sententia cõtra innocentem: & ideò peccasse grauissimè. Quod concedo. Ex quo comprobabis ea quæ diximus paulo superiùs in vers. Ex quo infero.

Deinde etiam concedendum est Iudicem posse deponere conscientiam, & adhærere opinioni. D. Tho. & aliorum suprà citatorum in princip. absque vllo peccato, & sic seruare prædictam regulã in vtroque Foro: vt & docet Tolet. vbi sup. quandoquidem est probabilis, & habet pro se multos, & graues Doctores, per ea quæ dicemus verb. Testis. Different. 5. & verb. Iudicium. Differentia 6. & hic obiter nota, quàm diuersum

uersum sit quandoque iudicium hominum à iudicio Dei: nam in Foro hominum sępe innocens patitur: in Foro verò Dei innocens non patietur: sed immò præmium cōsequetur, vt & not. Tole. sup. Itaque potest Iudex deponere scrupulū, & sine peccato sequi opinionem contrariam: præsertim vbi immineret Iudici periculum vitę, vel mutilationis alicuius mēbri, vel amissionis patrimonii, vel officii, quo se sustē-
3 tat, vnà cū sua familia. Pro quo facit glossa singul. in l. Si familia. verb. Agi potest. ad fin. ff. Si fam. furt. fecisse dic. quæ dicit licitum esse pro tuenda conseruandaque vita propria, innocētem occidere. Quam glossam dicit singul. & vnicam Ias. in §. Si minùs. num. 17. Instit. de Action. Facit ad idē quod tradit Cordub. lib. 1. Quæstionum. quæst. 37. ratione 14. ad primum, & Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 3. nu. 144. quòd possum vti puero, vel alio, vt clypeo, ad me defendendum, licèt occidatur.

Tertiò infertur ex dictis in vers. Ex quo infero. & vers. Deinde. non esse indistinctè, & simpliciter veram prædictam regulam de iudicando secundùm allegata, & probata contra conscientiam priuatam eiusdem Iudicis, nec omnino tutam: nam aliàs frustrà Iudex ad tot remedia quærenda, tantoque conatu, & periculo omittendi etiam officiū, teneretur; maximè cùm dicta remedia non sint aliquo iure fundata: immò multa sint ipsi contraria: vt non admittere accusatorem; aperire secretò carcerem; sollicitare partem innocentem, vt ipsum remouere procuret, & similia. Et si aliquo in casu est tuta, debet esse sub conditione, scilicet seruando priùs ea quæ habes num. 2. nempe præmittendo omnē diligentiā, &c.

Quartò, dico Iudicem, qui nollet ferre sententiam secundùm allegata, & probata contra innocentem, sed potiùs pati quodlibet incommodum in persona, vel rebus, quàm talem sententiam ferre: non peccare immò mereri, sequēdo opinionem aliorū, quos habes nu. 2. per eamdem rationem quàm ibi diximus pro adhærentibus contrariæ opinioni. Pro quo facit licere cuiquam ponere vitam propriam pro alterius corporalis vitæ defensione, iuxta glossam penul. in Clem. 1. de Homicid. & in Summa 15. quæst. 8. docet Basil. relatus, & sequutus per D. Chrysost. lib. 2. de Sacerd. & homil. 15. super Matth. & D. Ambr. lib. 1. Offic. cap. 33. Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 1. art. 6. Innoc. Panor. & communis in cap. Penult. de Cler. percussor. dicit communem Nauar. in cap. 15. num. 2. & Petr. ab Arag. 2. 2. quæst. 26. art. 4. pag. 649. ad fin. cum sequenti.

Quintò infertur, cùm ille casus (de quo suprà in vers. Dubium solùm est) sit rarissimus, & penè impossibilis, & ad practicam incontingibilis: non esse cur Doctores propter ipsum ponāt prædictam regulam, Iudicem, scilicet teneri iudicare secundùm allegata, & probata, non obstante quòd priuatim sciat falsos esse testes, vel instrumenta adducta: immò ponendam esse regulam, Iudicem teneri se abstinere à iudicando; cùm scit reum esse innocētem. Fallit tamen secundùm aliquos, de quibus suprà d. nu. 2. cùm aliter non potest euadere periculum vitę, bonorum, vel amissionis membri, aut renunciationis officii, de quo viuebat: ne Iudicem obligemus cum tanto eius incommodo, ad vitandum damnū proximi, quod ipse non intulit.

Restat nunc satisfacere, ac respondere
4 ad cap. Pastoralis. §. Quia verò. de Offic. deleg. qui text. est capitalis, & magnum fundamentum pro contraria opinione. Vbi habes, Iudicem ordinarium requisitum à Delegato Sedis Apostolicæ, vt suam sententiam exequatur; teneri obsequi, etiamsi
5 sciat sententiam esse iniustam. Idem dicit D. Tho. 2. 2. quæst. 64. art. 6. ad Tertium. de carnifice, seu ministro iustitię. Et fecit Ioab, cùm ad mandatum Dauid posuit Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum erat præliū, vt percussus interiret; vt 2. Reg. 11. v. 14. Et licèt ad illum text. multi intellectus à Doctoribus tradantur. Quidam enim putant intelligendum tantum esse, cùm executio fieri mandatur in ciuilibus. Ita sentit ibi Innocent. nu. 4. & tenet expresè Petr. à Nauar. suprà num. 175. & 195. qui tamen num. 206. non firmando pedes in proximè dictis, intelligit etiam in criminalibus; sed tātùm quoad capturam, & custodiam Rei. Qui intellectus est ridiculus, & omnino falsus, cùm text. apertè loquatur de exe-

cutione

cutione sententiæ: & non de præparatoriis ad iudicium; qualia sunt captura rei,& eius custodia. nec captura fieri debeat ab executore, sed à Iudice causæ. Alii, vt Caier. 2.2. quæst.70.art.4.ad fin. putant intelligi de executore:& cùm sententia exequenda, non est manifestè iniusta. Tunc enim, inquiũt, quando iniustitia nequit manifestari in publico, sed est occulta; ne videatur cõtemnere sententiam, & ipse contemptus sententiæ, culpabilem reddat; tenetur eam exequi in publico: quamuis in occulto, & secreto (si sententia fuit excommunicationis) possit eam non seruare. Et sic in effectu dicũt, intelligẽdum esse quoàd Forum exterius, & quando iniustitia non est euidens, & manifesta. Qui intellectus quoàd sentẽtiam excommunicationis verus in se est, cùm in eius obseruatione nullum interueniat peccatum; immò euitatio peccati contemptus, & diximus sub verb. Excommunicatio. suprà Differen. 11. Sed quoàd alias sententias, maximè criminales nullo modo admittendus est, etiam quoàd Forũ exterius, cùm agatur tunc de damno irreparabili. Et ita Innoc. ibi limitat illum textum, vt non procedat in criminalibus, quẽ sequitur post alios Fel. ibidem num. 24. Limit.9. Alii verò, vt glossa ibi, intelligunt illum textum, vt procedat cùm iniustitia est contra ius litigatoris, & non est appellatum à sententia; vel si secundò appellauit, succubuit; quia primo in casu spontanea appellationis omissio, turpitudinem purgat, quæ sententiæ inerat. argumento l. Si ob turpem. ff. de Condict. ob turp. cau. secundò verò in casu, vt sit aliquis litium finis, introductum est de rigore iuris, vt post tres sententias omnino debeat iudicatũ executioni mãdari. At secùs dicit glossa esset, quando scit Iudex sententiam esse nullam; vt si esset lata authoritate falsarum literarum, vt in cap. Super eo. de Crim. fals. vel obiiciatur per falsa instrumẽta, vel per dolum aduersarii, latã esse sententiam. nam tunc non debet Iudex sentẽtiam executioni mandare; sed debet supersedere, & admittere reum ad probandum dictas exceptiones. Qui quidẽ intellectus in se verus est, & ipsum sequitur Abb. ibidem in princip. & Maran. disput. 1. num. 36. quæ habetur in fine Pract. vbi dicit illum textũ procedere, quando sententia (ad quam exequendam instat executor) est iniusta contra ius litigatoris, & transiuit in rẽ iudicatã, nec est notoriè iniusta, nec nulla. Sed non facit ad nostrum casum. Vnde respondẽdo ad dictũ text. dico procedere in mero executore cui non cognitio, sed executio demandata est. Nos verò loquimur de Iudice de causa cognoscente, in quo secùs dicendum esse innuit illemet text. à contrario sensu. Adde etiam Nauar. c. 25. nu. 15.

Tandem respondendum est ad id quod Sot. suprà dicit, impugnando remissionem causæ faciẽdam ad Superiorem: putat enim idem esse remittere reum ad Superiorem, ac supplicio offerre: & consequenter si nõ liceret Iudici eum occidere, cùm est innocens; nec debere eum tradere Superiori. Nam respondeo, salua reuerentia tãti viri, Iudicem non teneri in hoc casu omnino liberare reum à morte, vel alio damno: cùm sua scientia priuata non sit sufficiens de iure ad id consequendum: sed solùm teneri se seruare indemnem à peccato illo malè iudicandi contra veritatem. Quod satis cõsequitur remittendo negotium ad Superiorem.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX non potest officium suum impertire ad commodum partis. Et ideò non potest reum condemnare in refectione damnorum, si pars non petat.*

2 *Confessarius contrarium obseruare tenetur. aliàs ipse de suo tenetur damna reficere secundùm plures, sed contrarium resoluitur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 IVDEX in Foro contentioso non potest ad commodum partis officium suũ impertire. Et ideò si agit contra criminosum, & pars offensa nihil dicit: non poterit reum

reum condemnare ad refectionem damni ipsi parti læsę irrogati argumẽto l.4.§.Hoc autem iudicium. & ibi Bart. ff. de Damno infecto. l. Vnic. C. Vt quæ desunt aduoc. Sebast. Vantius de Nullit. sententiæ. tit. de Nullitate ex defectu processus. nu. 98. fol.paruo 241.

2 In Foro tamen pœnitentiali secùs est. Nã Confessarius tenetur præcipere pœnitenti damnificanti, & ipsum obligare, vt damnũ læso satisfaciat; per notata per Nauar.cap. 17.num.59.& cap. 26. num.5. Quod adeò verum est, vt si aliter eum sine causa absoluat: teneatur ipse Confessarius, de suis propriis bonis præfatam restitutionem, seu damni refectionẽ facere, secundùm Ange. verb.Restitutio.vltimo. §.5.Barth. à Medi. in suo Instru. Confes. in materia restitutionis. §. 31. vers. 6.& Naua. & Caiet. quos omnes citat Rebel.de Obliga.Iust.2. parte lib. 17.quæst. vlt.de Offic.Confes. nu. 12. Sed ipse tenet contra, & benè, quia Confessarius non tenetur esse procurator creditoris, quia solùm eius officium est in ordine ad pœnitentem, & ei tantùm tenetur ad restitutionem si culpa sua lata, aut dolo faceret eũ restituere aliquid vni, quod alteri debeetur; vel soluere quod nõ debebat.

Hinc collige frustraneam, & superuacaneam, esse illam diligentiam quàm aliqui Confessarii faciunt, recipiendo cautionem in scriptis, vel pignus à pœnitente pro debito alicuius. cuius meminit Naua.c.17. num. 65. Ego semel eam petii à quodam pœnitente, & experientia didici fuisse inutilem; quia nec Cõfessario post confessionem licet ampliùs agere de confessis, nisi petita ab eo priùs licentia: & acerbè ea petitur, & acerbiùs conceditur. Et tunc extra confessionem non potest eum cogere Confessarius, ne reuelet confessionem. Vnde benè dicit Rebel. Confessarium non debere esse procuratorẽ pœnitentis. Cuius opinio multum mihi placet, verùm nihilominus est per accidens esse illius procuratorem, compellendo pœnitentem ad restitutionem, quando potest, iuxta not. verb. Interpretatio. Differentia 8. Si tamen per ignorantiam inuincibilem, vel obliuionem tam ipse pœnitens, quàm Confessarius in aliquo defecerint: non curet amplius Confessarius, quia finita confessione iam functus est officio suo, & fuit officiũ finitum. Faciunt quæ dicemus infrà Diff.6.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX si grauat partem, tenetur in conscientia deferre appellationi, licèt de iure denegetur.*

2 *Iura remouentia appellationem procedunt tantùm in Foro exteriori.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 IVDEX grauans partem in casibus in quibus de iure denegatur appellatio: tenetur in Foro interiori deferre appellationi, aut grauamen reuocare; licèt in Foro exteriori non teneatur. Ita notat Nauar. in cap. 25. num. 15. vbi ponit regulam memorabilem circa hoc, videlicet

2 iura remouentia appellationem in aliquot casibus, & admittentia regulariter, iux. regulam singularem in l. Qui restituere. ff. de Rei vendic. non procedere nisi quoàd Forum exterius. quod est mente tenendum. Nam in hoc grauissimè multi peccant cum obligatione restituendi damna causata, secundùm eumdem Nauar. loco superiùs citato. Eamdem differentiam tradit Miran. de Ord. iudic. quæst. 30. art. 11. conclus. 3. ad fin. pag. 671. Adde eadem not. v. Appellatio. Differentia 2.

Pro primò dicto adde glossam in c. Romana. §. Si autem. de Appellation. lib. 6. verb. Mandetur. commẽdatam à Lanfran. in Rep. c. Quoniã contra. de Proba. fol. 21. & probatam à Roma. Conf. 334. num. 6. Deci. in cap. Consuluit. 1. nu. 5. de Appel. & à Feli. in cap. Quoàd consultationem. nu. 20. de Rescript.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *IVDEX grauans partem, si ea non appellet; non tenetur in Foro exteriori quicquam ei reficere.*

2 *Secus in Foro pœnitentiali, & conscientiæ.*

3 *Nisi consentiret in sententiam.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 IVDEX in Foro exteriori non tenetur parti, (& sic non facit litem suam propter iniustitiã, vel nullitatem suæ sententiæ) si pars quæ prætendit se grauatam, & damnificatam, non appellauit intra tempus debitum, saltem coram authenticis personis; si propter Iudicis potentiam, vel malitiam non est ausa appellare coram eo, nec aliàs dixit de nullitate sententiæ; sed passa est sententiam in rem iudicatam transire, adnotata in l. Ab eo C. Quomodo, & quando Iudex. & in c. Cùm inter. de Re iud.

2 In Foro tamen conscientiæ non ideò Iudex est tutus, sed tenetur restituere parti, nedum principale, sed omnes expensas, damna, & interesse, quæ ex dicta sententia consequuta fuerit. cap. fin. de Iniur. glossa in cap. Pastoralis. §. Quia verò. de Offic. deleg. communiter recepta, secundùm Naua. cap. 25. num. 12. vers. Secundò. nisi consen-
3 tiat in sententiam pars nõ appellans, animo remittendi debitum. quod vix quisquã facit. Et sic intellige Medin. in C. de Restit. quæst. 3. causa 7. in fine contrarium tenentem; pro vt notat Nauar. suprà, & dicemus infrà sub verb. Sententia. Differ. 3.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX tenetur in conscientia concedere damnato ad mortem, tempus quo possit confiteri sua peccata.*

2 *Nisi reus id respuat.*

3 *Iudex, si secluso scandalo, & ereptionis periculo potest differre sententiam mortis, donec reus confiteatur sacramentaliter; tenetur id facere in conscientia. licèt non in Foro externo.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 IVDICES causarum criminaliũ tenentur in conscientia, & sub pœna excommunicationis, concedere damnatis ad mortem, tempus sufficiens, vt possint sua peccata sacramẽtaliter confiteri. Ita disponit text. in Clement. Cùm secundùm. de Pœnit. & remission. Adeò, vt Silu. verb. Iudex. quæst. 13. Dicto 6. dicat teneri ad id Iudicem, etiam si timeatur ob dilationẽ, cõdemnatum esse à Foro eripiendum. sequitur Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 225. Ratio est, quia plus æstimãda est æterna proximi salus, quàm vt eripiatur, & sic effugiat mortem temporalem.

2 Quòd si Iudex tempus sufficiens ad pœnitentiæ Sacramentum concesserit, & reus nollet eo tempore confiteri: licitè potest tunc eum etiam, inconfessum suspendere.
3 Si tamen secluso scandalo, & ereptionis periculo, esset spes aliqua, vt post duos, aut tres dies pœniteret: licet in Foro exteriori, non teneatur differre ampliùs mortem.

In Foro tamen interiori teneretur, instar extremè egentis, cui succurri necesse est. Ita in præsenti specie, spiritualis prædicta eleemosyna grauiter indigenti, necessariò conferenda est, si aliunde non vrgeat occidendi necessitas. Ita tradit Pet. à Naua. loco superiùs citato, num. 226. cum sequẽti, vers. Quartò videtur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *IVDEX interrogare debet reum, & eũ exactè examinare.*

2 *In Foro verò pœnitentiali, Confessor nõ tenetur nisi audire pœnitentem.*

3 *Pœnitens qui ob ignorantiam nescit conferi sua peccata; est à Confessario interrogandus.*

4 *Idem seruandum, cùm pœnitens ob obliuionem, vel inaduertentiam omittit aliquod peccatum.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 IVDICIS officium proprium est, in criminalibus causis reum interrogationibus examinare, & de crimine se exactè informare. l. Singula. C. de Accusation.

2 At in Foro pœnitentiali officium per se Confessarii, non est interrogare, sed audire pœnitentem. In eo enim Foro, cùm non procedatur per vim coactiuam, vt in criminali; sed per spontaneam voluntatem pœnitentis: quantum est de se ex parte Confessarii, satis est simplicem confessionem audire, & secundùm illã iudicare; vt optimè docet Soto in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 4. §. At postquàm. & Rebel. de Obliga. iust. 2. parte, lib. 17. quæst. vni. de Peculiari of-

3 ficio Confess. nu. 1. Dixi, Quantum est de se; quia si pœnitens est ignarus: tunc propter eius ignorantiam, tenetur Sacerdos interrogare ipsum diligẽter; iuxt. c. Omnis vtriusque sexus. de Pœnit. & remission. & docet optimè Fr. Hier. Llamas in Summa, cap. 3. §. 1. & 2. Cautè tamen, & ea tantùm, quæ secundùm eius statum, & officium verisimile est incurrisse, vt post D. Tho. in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. quæstiuncula 5. ad 4. aduertit idem Sot. suprà, addens, quòd vbi pœnitens recordatus apparet, neque tãta peccatorum sarcina onustus; dicitque se tantam diligentiam fecisse quantam moraliter potuit, & suo iudicio nullius esse oblitum delicti: nihil ampliùs interroget Sacerdos. Quod multò magis facere debet cũ his qui solent Sacramenta Confessionis, & communionis frequentare. Et nolo hic omittere quãdam optimam regulam, quam circa interrogationes, quas facere debet Confessarius, tradit Rebel. sup. nu. 15. ita dicens, Culpa lata, & dolus circa Confessariorum interrogationes, est, cùm Confessarius aduertit, aliqua in re dubium esse, quod interrogare, aut ampliùs considerare oportet; & nihilominus eam diligentiam omittit. Et ita tunc ratione officii tenebitur inde ad restitutionem. Et nu. 9. tradit aliam, quòd quando in confessione fuit commissus aliquis error circa aliquam restitutionem omissam, vel quid simile: si charitas vrgeat ad pœnitentem admonendum: si id omittat, peccabit quidem contra charitatem: non tamen contra iustitiam, aut officium, cùm iam illud finitum fuerit, & inde non contrahet restitutionis obligationem. Faciunt notata suprà Differentia 2. Sed contra hoc vltimum facit text. in cap. Qui cum fure. de Fur. per quem tex. Medin. de Pœnit. tract. 2. quæst. 23. tenet contrarium, quem secutus fuit Vera magister meus legendo, cap. 1. §. Diligens. de Pœnitentia. distinctione 6. Vide Victo. in Summa. tit. de Cõfessione. quæst. 193. vbi dicit sufficere Confessario, vt ab interrogatione sit immunis, vt sit sibi probabile cõfessionem esse sufficientẽ ad consequendã gratiam, licèt credat quòd pœnitẽs habet alia peccata, præter cõfessa.

4 Huc cadit opportunè dubium, an sicut propter ignorantiam pœnitentis tenetur Sacerdos eum interrogare; dicendum sit idem, quando propter incogitantiam, aut obliuionem omittit pœnitẽs aliquod peccatum. Et Nauar. cap. 5. num. 2. idem affirmat, argumento cap. Sit Rector. 43. dist. dicens hoc ad eius munus pertinere; idque sub pœna peccati mortiferi, videlicet interrogare omnia quæ ipse videt, animaduertit, & credit esse necessaria ad hoc vt sit integra, & fructuosa confessio; quamuis omittere aliquam interrogationẽ per inaduertentiam, aut obliuionem, nõ sit nisi veniale. Quæ regula notanda est pro declaratione eorũ quæ suprà diximus. Adde eũdem Naua. d. c. 1. §. Diligens. n. 7. de Pœnit. dist. 6. vbi est opt. text. pro hic not.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *IVDEX in dubio non pronuntiat.* 2 *Confessarius verò sic.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 IVDEX, in dubiis non debet ferre sententiam in Foro contentioso, sed tanquam non probatum absoluere reum ab instantia iudicii, cap. Habuisse. 33. dist. Facit l. Duo sunt. ff. de Testam. tute. & cap. Graue. 11. q. 3. & Reg. Cùm sunt iura. de Reg. iur. in 6.

2 In Foro verò pœnitentiali, & conscientiæ, secùs est; quia in eo Foro, quod certiùs existimamus, id eligere debemus. capite Ad audientiam. de Homicid. Hinc inferto ad notata sub verbo Irregularitas. Differ. 5. & ad notata sub verbo Iudicium. Differ. 6.

SVMMARIVM.

1 *ADVOCATVS, non potest esse Iudex in causa, cuius patronus fuit.* 2 *Benè tamen in Foro conscientiæ, cessante omni carnali affectione.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 IVDEX, in Foro exteriori esse non potest in illa causa, in qua quis fuit advocatus: propter affectionem, & præsumptionem, quę est contra eum; l. Prętor. ff. de Iurisd. omniū Iud. tradit Franc. Marc. Decis. 904. nu. 9. par.

2 At in Foro interiori, si aliàs cessat omnis carnalis affectio, non prohibetur. nec peccaret, si sententiam ordinaret, etiam altera parte inscia; vt in casu quem ponit Cordub. quæst. 259. de Baiulo cuiusdam villæ, qui secretò miserat processum cuiusdam causę eidem Doctori qui patrocinatus fuerat in causa, vt sententiam ordinaret, & per alium tanquam Assessorē eam subscriberet. Nam si reuera eam tulit secundùm Deum, nullo habito respectu ad affectionem carnalem, valida est in Foro conscientiæ; nec peccauit d. Doctor eā ordinādo, secūdùm eumdē Cord. vbi sup. Sed nō auderē id practicare.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX in causa propria, nemo potest esse in Foro exteriori.* 3 *In Foro tamen conscientiæ, benè potest quis in re dubia sibi ipsi declarare.*

2 *Fallit in Papa, & Imperatore.*

DIFFERENTIA NONA.

1 NEMO potest esse iudex in causa propria in Foro exteriori, etiam si causa videatur esse clara, & sine dubio; l. 1. C. Ne quis in sua causa. cap. Ex parte. de Verb. significat. cap. Cùm venissēt. de Iud. Ias. in l. Qui iurisdictioni. à numero 1. vsque ad num. 6. ff. de Iurisdict. omnium iud. Specul. copiosè tit. de Actore. vers. Itē quod vult propria authoritate. vbi ponit 19. limitationes ad prædictam regulam dictæ l. 1. Inter quas vna est notabilis; nempe in Principe non agnoscente superiorem, vt est Papa; & Imperator in temporalibus; ex text. in l. Proximè. ff. De his qui in testa. delen. & l. Et hoc Tiberius Cæsar. ff. de Hæred. insti. & in c. Guilisarius. 23. quæst. 4. & post Bart. dict. l. 1. Idem tenuit Abb. post glo. & alios d. c. Cùm venissent. n. 6. de Iudi. & Naua. in c. Nouit. notab. 3. n. 47. eod. tit. Quod limitat Abb. in c. 1. de Proba. n. 5. in Imperatore, quādo est actor. secùs quādo est reus. quē sequitur Fel. ibid.

nu.8.& Mantua.num.4 sed verius est etiam si sit reus, posse esse Iudicem in sua propria causa;ex l.Benè à Zenone.C.de Quadrien. præscrip. nisi causa nimis ardua sit; & articulus dubius. Quod videtur tandem tenere Feli. dict.numero 8.vers.Sed aduerte. & Deci.numero.8.& Beroi.numero 44. & Fulgos.dict.l.Vnica.C.Ne quis in sua caus. idem Deci.dict.cap.Nouit. numero 8. & in cap. Si duobus.numero 5. de Appella. & Stepha.Aufrer.in tract.de Potestate Eccle. super laicis.casu 40. numero 32. volumine 14. Diuerso.Doct. & ita quotidie practicatur.

2 In Foro tamen conscientiæ, in re dubia vir doctus potest sibi ipsi declarare; vt post Sot. Victor.& Ledesm. 1. par. quæstione 20.artic.4. docet Henriq. in Summa titu. de Pœnit.lib.2.capite 22.§.3.in fin.& litera P. Et vide ad hanc differentiam supra sub verbo Dispensatio.Differentia 7.& Alphō. à Castro in loco illic allegato,& D.Thom. 2.2.quæstione 120.artic. 1. Faciunt notata sub verbo Possessio.Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 *DELICTA minus grauia nonumquam puniuntur in Foro exteriori, magis quàm grauiora.*

2 *Sed in Foro pœnitentiali secùs est.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 IVDICES Fori exterioris, cùm eorum munus sit prospicere bono communi temporali; in punitione delictorum non respiciunt qualitatem culpæ; sed damnum,& perturbationem,quam delicta bono communi, & Reipub. afferunt: ideò magis puniunt furtum, quàm fornicationem: & homicidiū,quàm blasfemiam.

2 Iudices autem Fori interioris, qui sunt Deus, & Confessarii,aliter faciunt. Nam puniunt iuxta qualitatem, & grauitatem culpæ. Et ideò plus puniunt fornicationē, quàm furtum; quia illa est grauior culpa; iuxta illud Apocalip.cap.18. *Quantum glorificauit se in delitiis, tantum date ei tormentorum, & luctus.* Ita Salon. de Iust.& iur. quæstione 68. de Iniust.accusat. columna 1422.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX ordinarius potest recusari in Foro contentioso. Sed non in pœnitentiali.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 IVDEX proprius,& ordinarius in Foro contētioso, ex causa, potest recusari, l.Apertissimi. C. de Iud. cap. Cùm speciali. cap. Postremo. de Appellat. In Foro tamen pœnitentiali non potest Parochus,vel Episcopus recusari.Ratio est secundùm Rip.post Gemin.in tract. de Peste.cap.fin.n.145. quia nulla alia ratione potest recusari,nisi ob pœnitentiam iniungendam,timens eam.At ob hanc causam nulla est ratio,nec causa iusta recusationis;quia si maiorem,quàm debeat pœnitentiā imponat,vtile erit animæ suæ, si eā peragat: quā si peragere non possit;peragat illam quam ferre poterit: vel eam poterit postea in aliā cōmutare, de licētia eiusdem Parochi, vel alterius cum Bulla.Adde not. verb.Dispensatio. Diff.5.Adde not.v.Appellatio. Dif.1.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

IVDEX iurans libertates seruare alicui communitati, potest ex causa, iuramento nō obstāte,in Foro exteriori delinquētē punire,& pœnā libertatum augere,vel minuere. Secùs in Foro poli, secūdùm Guid. Papæ.quæst.206.

SVM-

SVMMARIVM.

1 IVDEX, lata sententia, non potest eam cõmutare
2 Vide octo ampliationes, & nouem limitationes remissiuè.
3 Et in Delegato nouem fallentias.
4 Maxime vbi fuit lata ex relatione peritorum in arte.
5 In Foro pœnitentiali potest idem Confessarius pœnitentiam commutare, etiam extra confessionem. Vide hic multa requisita circa hoc.

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

1 IVDEX Fori exterioris postquàm suã tulit sentẽtiam diffinitiuam, non potest pœnam in ea appositam reuocare, commutare, seu minuere; l. Quod iussit.l. Iudex posteaquàm.ff. de Re iud. l. 1.§.1.ff. Ad Turpil. §.Notandum.2.quæst. 3.cap.In literis.cap. Venerabilis. de Offic. Deleg.gloss.1.in cap.Si à Iudice.de Appellation.lib.6. tradit Innoc. in cap. Qualiter. 2. de Accusation.& ibi Fel.num. 29. etiam si partes consentiant, glossa communiter recepta in l. Si diuersa.ff. de Transaction.Faciunt tradita sub verbo Sententia. Differ. 2. Ratio est, quia per sententiam Iudex functus est officio suo; vt dicit text.in dicta l. Iudex.vel (vt ait Guillel. de Cuneo. in l. Qui arbiter.ff.de Arbitr.quem refert Additiona.Bart.in dicta l. Iudex.) recitata sententia, statim desinit esse Iudex, præterquàm in accessoriis omissis, quæ potest eodem die supplere; vt sunt expesæ, vt in l. Paulus. Ia 1.ff.de Re Iud.

2 Vide Rip.in dict. l. Quod iussit.num. 50. vbi ponit octo ampliationes, & nouem limitationes ad dictam l.Iudex posteaquàm. & Marian. in cap.Qualiter.in 1.de Accusationib. ponit sex limitationes.

3 Et in Iudice delegato ponit nouem fallẽtias Fel.in cap.Literis. de Offic. Deleg. Et vnam fallentiã nota in quocumque Iudice, siue Ordinario, siue Delegato; videlicet

4 in sententia absolutoria, lata propter relationem peritorum in arte. Nã constito per alios magis peritos de falsitate primæ sententiæ: potest idem Iudex eam retractare. l. Si qui adulterii.C.de Adulter.l.1. C.Si ex fal.instr.l. Imperator.ff.de Re Iud. c. Causam.in 1.de Offi. Delega. cap. 2.de Purga. vulg.docet Fel.in cap.Significasti. in 2.n.8. de Homicid.

5 At in Foro pœnitentiali potest idẽ Confessarius pœnitentiã à se iniunctam quãdocumque, & vbicũque ex causa commutare in aliam; vel eam minuere.c.Presbyter.82. dist.cap.Tẽpora pænitudinis.26.q. vlt. cap. Trãsmisse de Eo qui cogno. consan. docet Card.in Clem.1.vers. Si qui.n.3.ad fi.de Priuile. Nauar. in Manual.c.26. nu.22. Suarez 4.tom.de Pœnit.disput.38. sectio.10. n.3. Soto in 4.dist.20.q.2.art.3.Vival.in Cãdel. Aur.tit.de Satisfactione.nu.28.& 30. & est cõmunis opinio vbique in praxi recepta; vt constat ex Henriq.de Pœnit.lib.2. c.21. §. 7.ad fi.lite.G. Et ratio est; quia in hoc tribunali pœnitentiali, sententia nõ transit in rẽ iudicatã. Tum quia potest pœnitẽs eadem peccata iterum cõfiteri, & super ipsis aliud iudicium subire, secundùm Suar. sup. nu.7. & disput.18.sect.4.nu.8.& 10. vbi dicit esse hoc certũ ex cõmuni vsu, & approbatione Ecclesiæ. licèt hoc passim, & sine aliqua rationabili causa, siue occasione, fieri non debeat, ex Soto in 4. dist. 18. quæst.4. artic.3. Erit tamen iusta causa quando pœnitens nõ sine difficultate, vel periculo salutis animę, vel corporis pœnitentiã adimplere nõ potest, vel ex fragilitate est in periculo malè eam implendi, secundùm Nauar. suprà.

Sed aduerte etiã extra cõfessionem posse ab eodem Cõfessario eius pœnitentiam cõmutari, si id fiat intrà vnum, vel alterum diẽ, scilicet dũ peccata sibi cõfessa habet in memoria, seu eorũ recordatur; quia isto in casu, adhuc censetur idem iudicium, vt dicit Sot.sup.dist.20.q.2.art.3.ad fi.quẽ sequitur Suar.sup.Disp.38.sect.10 n.3. Idẽ poterit fieri, si intra triduũ, aut hebdomidã redeat pęnitens, secundùm Henriq.lib. 2. de Pœnit. cap.21.§.fin.in fin & Ledesma in 4.dist.18. q.20.art.4.fol.301.col.2.in fi.& Viuald. de

Satisfactione.d.n.30. & censeo posse eam cõmutari etiam sine causa: quia sicut fuit in eius arbitrio eam imponere; ita in eodem debet esse illius cõmutatio. Nam vnaqueq; res per quascumq; causas nascitur, per easdem dissoluitur. Cùm autẽ petitur cõmutatio ab alio Sacerdote, requiritur causa; & semper postulãda, & cõcedenda est in actu confessionis;& nullo modo extra eã; vt docent Sot.& Suar.vbi sup.de quo vide notat. verb.Iurisdictio.Differentia 1.numero 2.

Nec cõtrariũ tenet Vict.in Sũm.n.211.& Nauar.d.c.26.n.22.quicquid dicant Suarez dicta disput.18.sect.4.n.8.& Greg. de Valentia super 3.par.D.Tho. in 4.tom. nã solummodò dicunt non esse necessariam iterationẽ confessionis peccatorũ, super quibus data fuit poenitentia, quãdo postulatur cõmutatio eiusdẽ. Hoc autem nõ est dicere extra confessionẽ sacramentalẽ fieri posse regulariter dictã commutationem. Quin immò ex verbis Victoriç satis cõstat loqui in actu tantùm confessionis aliorum peccatorũ. Et idem constat ex Naua. cùm in toto illo capite 26. agat quomodo Cõfessarius gerere se debeat erga poenitentem. Nihilò minùs (vt diximus) fieri potest etiam extra confessionẽ,quando petitur cõmutatio intra breue tempus ab eodẽ Confessario.

Si verò poenitentia nõ sit imposita in vindictã,& satisfactionẽ peccatorũ cõmissorũ; sed sit tantùm medicinalis ad cauẽda futura:isto in casu potest quilibet Confessarius ad solam instantiam poenitentis,extra confessionem,nullis reseruatis requisitis superiùs memoratis,dictã poenitentiã medicinalẽ cõmutare, suspendere, atque super ea dispensare,vt sæpe practicaui.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX extorquens à reis minis, & falsis promissionibus crimina; in Foro exteriori non punitur. secùs in interiori.*

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

1 IVdices causarũ criminaliũ, qui minis, dolo, fraude, & falsis promissionibus crimina à reis extorquẽt: quãuis quoàd Forũ exterius laudẽtur,& in popularem eorum gloriam id cedat. In Foro tamen conscientiæ, in maximã animarũ eorundem perniciem cedit; quia id minimè licitum eis est: immò sunt magna reprehensione,& punitione digni; tum propter eorũ insolentiã; tum quia verã illam erga proximũ charitatẽ,& clemẽtiã respuũt, & omnino ea se exuunt; quam Christus Dominus (cuius ministri sunt) ab omnibus requirit. Ita aduertit Pet.a Nauar.tom.1.lib.2.c.3.n.232.vide copiosè circa hoc in 2. tom. Cõmun.opin.lib.7.tit.19.de Cõfes.n.180. vbi habes pro,& cõtra,an Iudex teneatur dictã promissionẽ,& fidẽ seruare, quãdo promisit impunitatẽ reo,si delictũ cofiteatur. Idẽ habes ibid.lib.9.tit.28.de Quæst.num.99.

SVMMARIVM.

1 *REVS an teneatur soluere expensas in sui inquisitione factas, si vt innocens absoluatur.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 ORdinatio Lusitan.lib.3.tit.67.§.6. quatenus vult vt reus teneatur soluero expensas, quas Iudex in inquisitione criminis, super quo fuerat denunciatus,fecerat; quàmuis aliàs vt innocens absoluatur: procedit tantùm in Foro contentioso.

In Foro verò conscientiæ, non potest Iudex ad prædictas expensas præfatum innocentem condemnare; quia nulla est ratio quæ ad eas reum, aliàs innocentẽ,obliget. Quòd si dicas, Iudicem,& Fiscalem nõ debere de suo, facere prædictas expensas: maximè vbi sunt aliqua indicia, vel testes cõtra dictũ reum; tũc enim non videtur iustum, vt Iudex de suo salario dictas expensas refundat. Respondeo; Primò, Iudices debere esse cautos, ne omni spiritui, contra aliquem deponentẽ, de facili credant. Secundò, ad has expensas faciendas solere

à mul-

à multis tribunalibus haberi ærarium, seu bursam communem: cui solent multorum criminum condẽnationes, & pœnæ applicari. Quòd si talẽ bursam non habeant; patienter huiusmodi damna, quæ ratione sui officii patiuntur, sustineant. Aequius enim est vt ipsi iudices prefatas expẽsas soluant; quippe ad eas faciendas tenentur (cùm teneãtur inquirere de criminibus denũciatis) quàm miser reus iniustè denunciatus: cui sufficit eius afflictio, ne duplici onere ipsum grauemus.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX lata sententia, nihil potest de ea commutare.*

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

1 IVDEX postquam in causa criminali sententiam diffinitiuã tulit, non potest ampliùs de eo crimine cognoscere. l. Iudex posteaquàm. ff. de Re iud. Ordi. Lusit. lib. 5. tit. 131. & l. 12. tit. 1. Par. 7. & faciunt dicta suprà in Different. 13.

At in Foro pœnitentiali Parochus, & Cõfessarius possunt iterũ, atq; iterũ de eisdem peccatis cognoscere; si pœnitens ea iterũ confiteatur, vt palam est.

SVMMARIVM.

1 *DIEBVS feriatis in honorem Dei, & Sanctorum cessatur in iudicio contentioso; nisi in casibus, vt hic.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA DECIMA SEPTIMA.

1 INTER differentias vtriusq; Fori, vna est vulgaris, nẽpe diebus Dominicis, & aliis festis sanctorum nihil in Foro iudiciali agi posse; quia talibus diebus Deo vacandum est, & ab omni strepitu iudicii cessandum. l. Dies festos. C. de Feriis. Guido. Pap. q. 215. vbi plures tradit fallentias; nẽpe in examinatione testium, qui iurarũt die non feriato. in appellatione. l. 1. C. de Feriis. in datione libelli. l. Miles. §. Sexaginta. ff. de Adulte. in adoptionibus, emancipationibus, & manumissionibus. l. Actus omnes. C. de Feriis. in citatione ad diẽ non feriatam. in pignoratione. l. Prætor. in prin. ff. de Iudi. in insinuatione donationis. in delegatione, & commissione causæ. in excõmunicatione, & absolutione. in missione in possessionem realem bonorum incantatorũ. & vbicumq; immineret necessitas. in executione sententiæ; & etiã quoàd confessionẽ aduersarii exigendã, secundùm Inno. in c. Vltra tertiã. n. 3. de Testi. & Bal. in Margarita ad eumdẽ, verb. Feriæ. & vbi proceditur absq; Iuris solẽnitate. Abb. in c. Dilecti. n. 6. de Iudi. & in arbitris, quibus à partibus datũ est, vt quomodocũq; voluerint, possint de causa coguoscere. l. 32. vers. Pero si. tit. 4. Partit. 3.

2 In Foro verò pœnitentiali non cessatur his diebus, vt palam est: immò omnes fideles monentur, vt saltem diebus solennibus ad sacramentum pœnitentiæ accedant. adde notata verb. Iuramentũ. Differentia. 7.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX arbiter non debet iurare de iustè iudicando. Quòd si iuret, & iniustè iudicet, etiã ex dolo; non facit litem suam. Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

1 IN cõpromissis prohibetur, ne à Iudice arbitro iuramẽtũ exigatur, sc. quòd iustè iudicabit. quòd adeò strictè precipitur, vt si ei differatur iuramentũ, & posteà malè iudicet, etiã dolosè; nõ facit litem suam. text. est expressus in Authent. Decernimus. C. de Arbitr. quem ad hoc dicit mirabilem Ias. in l. Non dubium. C. de Legi. numero 21. & hoc in odium compromittentium contra prohibitionem le-

gis; quod procedit tantùm quoàd Forum iudiciale,& denegationem actionis in iudicem arbitrum in Foro feculari.

In Foro verò confcientiæ, nihilò minùs Iudex arbiter malè, & iniuftè ex dolo iudicans facit litem fuam, vt conftat ex eadem lege. ibi, *Pœnam à Deo expectet*. Et fic in Foro pœnitentiali, & etiam in Foro Canonico per viam denunciationis compelletur fatisfacere damno parti læfæ ex fua iniqua fententia illato, per notata in Præludiis §. 12. Et obferua, dict. auth. Decernit ius. non habere locū in arbitratore, vt not. ibid. gl. feu additio eius fub v. Ei. Ille enim poteft affumi cū iureiurādo, vt in l. Si libertus ita.ff. de Oper. liber. & in cap. Quintauallis. de Iureiu.

Et ad notata hîc, conducunt quæ dicemus verbo Iuramentum. Diff. 9. vbi refoluimus, licet lex prohibeat iuramentum apponi in aliquo contractu: fi tamen partes ipfum iurauerint, remanere in Foro confcientiæ obligatas ad illud feruandum; quamuis in Foro ciuili nullam habeant ex hoc actionē ad compellendum renitentem, vt dictum contractum obferuet. Id ipfum colligitur ex dicta Authent. Decernit ius. Nam non obftāte quòd per eam prohibeatur, ne Iudex arbiter affumatur cū iureiurando, nevè partes cōpromittentes, illud ab eo exigant: fi tamen exigatur, vel ipfi etiam compromittentes iurauerint de ftando fententię arbitri: tenentur in Foro confcientiæ ftare eidem, non obftante prohibitione legis. Prohibet autem vtrumque dict. Authen. fecundùm duos intellectus ipfius, de quibus ibi per glof. & Doctores.

IVDICIVM.

SVMMARIVM.

1 ECCLESIA *an iudicet de occultis, & de quibus.*

2 *In Foro tamen pœnitentiali, de omnibus iudicat.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 OCCVLTA, multa funt, de quibus in Foro exteriori iudicare non licet; vel quia funt per fe occulta, quæ foli Deo patent, vt funt peccata cogitationis; de quibus agemus verbo Peccatum. Differ. 7. vel quia probari non poffunt, quę funt occulta per accidēs, de quibus eft nunc fermo. Et circa hæc occulta eft dubium egregium, an lex, vel conftitutio fe extendat ad ea, ita vt liget, & puniat omnino occulta. & videtur quòd non, vt probat text. in capite fin. de Tempo. ordin. c. Sicut tuis. in 2. circa fin. de Simo. & in cap. Erubefcant. 32. dift. vbi dicitur, *De manifeftis quidem loquimur: fecretorum autem & cognitor Deus, & Iudex eft.* faltem nominatim de illis non iudicat, vt dicit glo. verb. Eo ipfo incurrant. ante fi. in Clement. 1. §. Verum. de Hæreti. quam fequitur Marcus quæft. 859. num. 2. part. 1.

Ceterùm quoàd cenfuras, & irregularitatem, intrepidè tenendum eft ligari ab Ecclefia delinquentes quamtumuis occultos, vt refoluit dicta glofl. verb. Eo ipfo. quam in hoc dicunt fingularem, & magiftram plures relati à Probo ad Monachum in capite Vt animarum. numero 30. cum fequent. de Conftit. lib. 6. Abb. in Proœmio Decretal. col. 4. Rojas de Hæretic. 1. parte num. 246. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. in princip. numero 6. & Nauar. in Manua. capite 25. num. 69. in fine.

In Foro verò pœnitētiali, nulla funt occulta, fed omnia publica, & manifefta; & fic de omnibus iudicat; c. Omnis vtriufque fexus. de Pęnit. & remi. docet Hoft. in c. Ex parte. de Cēfi. Domi. in c. Scimus. ad fin. 12. q. 1. & Feli. in c. Porro. in princ. de Sent. excom.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *CONTRA præsumptionem iuris, & de iure, non admittitur probatio, in Foro exteriori.*

2 *Præsumptiones legum sunt lucidissimæ probationes, sufficiuntque ad victoriam reportandam.*

3 *Quæ dicatur præsumptio iuris, & de iure.*

4 *In Foro pœnitentiali auditur, & creditur pœnitenti contra præsumptionem iuris, & de iure.*

5 *Cap. Is qui fidem. de Spons. non procedit in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CONTRA præsumptionem iuris, & de iure, in Foro cōtentioso nemo auditur, licèt velit contrarium probare, quia talis præsumptio habetur in iure pro indubitata veritate. Ita probat text. in cap. Is qui fidem. & ibi notat glos. 1. de Sponsal. & l. 1. §. 1. C. de Rei vxor. act. l. Si arrogator. ff. de Adoption. & glossa fin. in l. Siue possidetis. C. de Probation. quam ibi sequuntur Bart. & Paul. idem notat glossa verb. In contemptum. in cap. Cùm illorum. de Sentent. excommunicat. de quo vide latissimè per Viuium
2 Decis. 61. part. 1. vbi inter alia dicit præsumptiones legum esse lucidissimas probationes, ita vt sufficiant ad victoriam reportandam. l. Omnes. §. Lucius. & ibi glossa. ff. de His. quæ in fraud. Bart. in l. In illa stipulatione si Kalendas. 8. ad fin. ff. de Verbor. obligat. Bal. Salyc. & omnes in l. Si tutor petitus. C. de Peric. tut.
3 Dicitur autem præsumptio iuris, & de iure, illa de qua factum est ius, & transit in statutum legis. Itaque vbicumque lex, vel statutum, præsumit super aliquo facto, & super præsumpto disponit, & statuit: tunc dicitur præsumptio illa iuris, & de iure. Ita tradit post alios Viu. suprà num. 4. & 5.
4 At in Foro pœnitētiali benè auditur pœnitens contra præsumptionem iuris, & de iure. adeò vt solo pœnitentis verbo credatur contra prædictam præsumptionem; vt notat Ioan. Andr. & omnes in dicto cap.
5 Is qui fidem. tenentes prædictum cap. nō procedere quoad Forum pœnitentiale. Idē tradit Fel. in cap. Sicut dignum. in fin. de Homici. Alcia. latè de Præsumptio. Regul. 3. præsumptione 38. Couar. in 4. 1. part. cap. 4. §. 1. num. 1. adde glossam in cap. Significasti. in 1. de Homic. vbi Felin. copiosè num. 2. referens alias glossas, & meliùs in cap. Significasti. in 2. eodem tit. num. 4. post glossam ibi verb. Credendum.

SVMMARIVM.

1 *APICES, & subtilitates iuris, non curantur in Foro conscientiæ.*

2 *Secùs in Foro contentioso.*

3 *Prætoris tribunal inuentū fuit pro æquitate seruanda contra rigorem, & subtilitatem iuris: instar cuius est recursus ad denunciationem Euangelicam.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 APICES, & subtilitates iuris, in Foro conscientiæ non admittuntur, nec curantur, neque excusant. Ita singulariter Archid. in cap. Scriptum. 6. quæst. 3. commendatus à Dec. in cap. Dilecta. de Confirmat. vtili. à Bal. in l. 5. col. 2. C. de Cōfessis. & à Viu. decis. 160. nu. 10. part. 1. Idem notat Bal. in l. Penul. §. Illo. C. de Necessar. hæred. Ias. in l. Si post. num. 7. C. de Iur. & fact. ignor. & Pet. Pechius in tract. de Amortizatione bonorum. cap. 7. Silu. verb. Restitutio. 2. num. 14. Abb. in cap. fin. num. 12. in fin. de Præscript.
2 At in Foro exteriori, sæpe numero attenduntur, & approbantur, vt patet in multis iuribus,

iuribus, & responsis Doctorum, & iurisconsultorū Vlpiani, Papiniani, & aliorū, quorum multa responsa fuerunt data de subtilitate iuris contra æquitatem; vt patet in l. Prospexit. ff. Qui. & à quibus. l. Si alii. ff. de Vsufr. leg. l. Si ita scriptum. in princip. ff. de Liber. & post. l. In bello. §. Codicilli. ff. de Capt. l. Si tibi. ff. de Donation. l. Filio præterito. ff. de Iniusto rupto. quas allegat Couar. in regul. Possessor. 2. part. §. 6. nu. 3.
3 Et hinc institutum fuit, & adinuentum tribunal Prætorium pro æquitate seruanda, instar cuius inter catholicos habetur ille recursus ad Episcopos per denunciationē euangelicam.

Nec obstat lex Si fideiussor. §. Quidam tamen. ff. Mand. & l. Ita vulneratus. ff. Ad l. Aquil. vbi dicitur de apicibus iuris non esse curandum. Nam id est verum, cùm contrarium est à iure statutum. Tunc etenim non est curandum de apicibus iuris; nec etiam de ipsis, cùm non sunt secundùm ius, vel sunt contra æquitatem scriptam; vt dicemus in sequenti.

SVMMARIVM.

1 *AEQVITAS semper seruanda est in Foro conscientiæ. Et præferenda est rigori scripto.*
2 *Secùs in Foro iudiciali.*
3 *Forus poli, & conscientiæ, est Forus æquitatis.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 AEQVITAS (quæ est naturalis iustitia) semper est seruanda, & sequi eam debemus in Foro cōsciētiæ; cap. Disciplina. 45. dist. & præferenda est rigori scripto, secundùm Bal. in l. penult. §. Illo. C. de Necessar. hæred. Ias. in l. Si post. nu. 7. C. de Iur. & fact. ignor. & Pet. Pechium in tract. de Amortizatione bonorum. cap. 7. facit gl. verb. Existimamus. in Authen. Vt fine prohibitio. matres. Colla. 7. quę dicit ineptum esse non fallere regulam, si æquitas videatur.

2 In Foro verò iudiciali, rigor scriptus præferendus est æquitati non scriptæ. l. 1. C. de Legib. l. Placuit. C. de Iudic. l. Si tibi pecuniam. 20. vbi Dec. num. 6. id notat. ff. Si cert. pet. & ibi omnes. Abb. & Felin. in cap. 2. nu. 5. de Iudic. glossa in d. l. Placuit. & ibi Ias. num. 3. Alexander Conf. 121. num. 8. lib. 5. Cagno. l. In omnibus. n. 8. ff. de Reg. iur. dicit communem Neuiza in Silua nup. lib. 5. nu. 68. & probat glossa fin. iuncta interpretatione Abbatis ibidem, num. 5. in cap. Ex transmissa. de Renunciat. vbi verba Glossę, scilicet, *Iure poli, non iure fori*, vertit Abbas, idest ex quadam æquitate, & nō de iuris rigore; innuens, Forum poli esse
3 Forum æquitatis; & Forum Fori esse Forū rigoris iuris: quamuis aliàs ius Fori exterioris sit bonum, & æquum, l. Si me. & Titium. ff. Si cert. pet. l. 1. in princip. ff. de Iust. & iure. Faciunt notata sub verb. Interpretatio Differentia 1. Hinc collige verum dixisse glo. vnicam in iure. verb. Vacabunt. in cap. Si propter. de Rescrip. lib. 6. videlicet, æquitatem non esse iuris rigori præferēdam, nisi in casibus à iure expressis. Quę omnia tene mente. Sunt enim multi casus in iure, in quibus rigor seruatur, qui non habebunt locum in Foro cōscientiæ. quod erit summi pōderis aduertere. In illis enim tribunalia Suprema, quæ habent potestatem recedēdi a summo iure, & præferre æquitatem, etiam non scriptam, rigori scripto; poterunt partem Fori conscientiæ amplecti.

DIFFERENTIA QVINTA.

IN Iudiciis est benigna interpretatio facienda. In Foro verò animæ securior facienda est. Hanc differentiam inter vtrumque Forum tradit Inno. in cap. Cùm tu. in fin. de Testi. allegat. cap. Per tuas. de Sent. excom. vide not. verb. Interpretatio.

IVRA-

IVRAMENTVM.

SVMMARIVM.

1 *IN his quæ dependent ab animo, statur simplici verbo pœnitentis.*

2 *Secùs in Foro contentioso: Nisi in tribus casibus: vide eos hic remissiue.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IN his quæ dependent ab animo, statur iuramento; immò simplici dicto cuiusque, in Foro conscientiæ. cap. Si
2 verò. 2. de Sentent. excommunicat. & ibi notat Felin. vbi secùs dicit in Foro cõtentioso; per glossam, verb. Commodè. in Clement. 1. de Pœnis. & in cap. Significasti. in 1. de Homicid. vbi hoc idem notat Fel. & ponit tres limitationes. Vide ad idẽ glossam fin. & ibi Fel. in cap. Cùm illorum, in fin. de Sent. excommunicat. Adde not. verb. Interpretatio. Differentia 3.

SVMMARIVM.

1 *REVS legitimè interrogatus à Iudice sub iuramento in causa capitali, an teneatur dicere veritatem in vtroque Foro.*

2 *Confessarius non potest absoluere reum criminis, nisi proponat dicere Iudici veritatem.*

3 *Fallit quando non legitimè interrogatur, scilicet quia est reus occultus.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 REVS interrogatus à Iudice iuridicè, iuransque dicere veritatẽ: licèt causa sit capitalis, tenetur verum dicere in Foro exteriori; non tamen in Foro interiori. Volo dicere posse per Iudicem compelli ad dicendam veritatem, præcipiendo ei sub iuramento, vel eum torquendo: reus verò non obligatur in conscientia ei obedire, sed potest tuta conscientia, secluso mendacio, veritatẽ detegere, sc. cùm agitur de crimine capitali, vel de membri mutilatione, vel etiã de graui infamia, & dedecore. Hanc opinionem defendit Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 4. à num. 142. vbi num. 137. allegat quamplures Doctores, qui eam indistinctè tenent in omni causa; dummodò non habeat pœnam spiritualem. Mouetur principaliter, quia natura tribuit cuique summam ac liberrimam facultatem se tuendi, maxime in re tanti momẽti, qualis est causa sanguinis. Quod probat aliquibus exemplis, quæ habes verb. Homicidium. Diff. 3. & verb. Deffensio. Differentia 9. n. 2. Sed meliùs facit pro eo. l. Vt vim. ff. de Iustit. & iu. Ibi. *Nã iure hoc euenit, vt quod quisq; ob tutelam corporis sui fecerit, iure fecisse existimetur.*

Sed certè prædicta opinio est contra omnes ferè theologos, quos ipsemet refert num. 138. estque ratio, quia subditus tenetur parere in conscientia præcepto Superioris iusto; sed Iudex (vt præsupponitur) iustè, & legitimè in prædicta interrogatione procedit; ergo tenetur ei in con-
2 scientia respondere verum. Quod adeò verum est, vt dicat Nauar. post Sot. in Man. cap. 25. nu. 36. non esse absoluendum reum à Confessario; nisi proponat illa confiteri. Est etiam alia ratio, quia aliàs daretur ex vtraque parte iustum bellum, quod quidã putant impossibile. vide circa hoc not. sub verb. Defensio. in dict. Different. 9.

Verum est, multos Iudices nolle iam exigere iuramentum à reis in criminalibus, de dicenda veritate; sed simpliciter eos interrogare,

rogare, & hoc, vt tollant ab eis occasionẽ peierandi. Quam quidem praxim vtinam omnes seruarent; vt sentit etiam Iul. Clarus quæst. 45. nu. 9. quamuis contraria est communiter admissa, teste eod. Claro ibid. post alios quos refert.

9 In vno tamen casu posset practicari opinio Pet. à Nauar. vbi suprà, quando scilicet crimen est publicum, & persona est occulta; nec est infamata. Tunc enim si per Iudicẽ exigatur iuramẽtum à reo in inquisitione dicti criminis, non tenebitur reus se prodere. Ita Siluest. verb. Inquisitio. 1. q. 3. dicto 3. in fin. & Pet. à Nauar. suprà, num. 167. Nec mirum, quia non diceretur tunc Iudex procedere iuridicè, sed contra iura, procedendo per viam Inquisitionis contra reum non infamatum: per notata sub verb. Inquisitio. Differentia 1.

Et ad fundamentum Pet. à Naua. de quo sup. Respondeo, negando talem potestatem dari vlli à natura, vt per fas, vel nefas suam vitam defendat. Immo est in iure indubitatum, non licere cuiquàm se defendere, nisi cum moderamine inculpatæ tutelæ, iuxta l. 3. §. Cùm igitur. ff. de Vi, & vi arm. & cap. Significasti. 2. de Homici. gl. verb. Inferentem. in cap. Si verò. 1. de Sent. excom. Et verba illa, l. Vt vim. declarat ibi gl. recepta, procedere quoàd Forum exterius; non verò quoad Forum Dei. Hinc dicit Iul. Clar. in §. Periurium. num. 11. periurium rei accusati, vel inquisiti in eius examine, quando interrogatur super crimine; non posse iudicialiter puniri: sed solùm Deum habere vltorem. Constat igitur non licere reo in Foro conscientiæ negare crimen commissum, si legitimè à Iudice iuramentum exigatur.

SVMMARIVM.

1 *FILIA renuntians cum iuramento suæ legitimæ: si dolus absit, non potest venire in Foro conscientiæ contra iuramentum, etiam si enormissimè sit læsa.*

2 *Secùs in Foro extoriori. Sed intellige, vt hic declaratur.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 FILIA renuntians sponte cum iuramento suæ legitimæ, tenetur in Foro conscientiæ seruare iuramẽtum, etiam si enormiter, vel enormissimè lesa sit, cap. Quamuis pactum. de Pact. in 6.

2 In Foro tamen exteriori, impetrata priùs absolutione à prædicto iuramento ab ipso Ordinario, vt moris est, iux. cap. 1. de Iureiur. potest venire contra renuntiationem, & sic non tenetur stare contractui, etiam iurato, secundùm Nauar. cap. 17. nu. 152. Quod intellige esse verum, quando fuit enormiter læsa. Et ratio est, quia ex tali damno præsumitur quòd fraus, aut dolus interuenit in prędicta renũtiatione. Et ideo in prædicto Foro exteriori datur locus filiæ renuntianti, vt contra suam renuntiationem iuratam veniat.

Ex qua ratione existimo, etiam in Foro exteriori, compelli stare renunciationi; si probetur fuisse certam, & certificatam dict. filiam de damno, quod patiebatur. Quin etiam infertur ex dicta ratione, si filia fuit certior facta de dicta enormi læsione, non posse in Foro conscientiæ cõtrauenire prefatæ renuntiationi, vt sentit Nauar. loco sup. citato.

SVMMARIVM.

1 *DEFERRE iuramentum neganti debitum, etiam si sciat pars falsum iuraturum, licitum est in Foro exteriori. Secùs in interiori.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 IVRAMENTVM deferre parti neganti debitum, licitum est in Foro exteriori: etiam si deferens sciat, vel certò teneat alteram partem falsum iuraturam. Ita quotidie

die practicatur. Et hinc est, quod in dicto Foro non punitur tale periurium; communem dicit Boëri. Decis.305. num.4. & Iul. Clar. §. Periurium.nu.11.

In Foro verò interiori, peccat mortaliter qui sciens veritatem, deferr iuramentum alteri parti neganti eam; si credat falsum iuraturam. Ita probat latè D. August. in sermone decollationis B. Ioan. Bapt. & refertur in cap. Ille qui. 22.quæst.5. Idem probat text. in cap. Si quis peierauerit. & cap. Qui exigit.cum sequenti.eadem causa, & quæst. Adde Archid. & Cardin. in dict. cap. Ille qui. & Abb. & Doctores, in cap. Clericos. de Cohabit. Cleric.& mulier.

SVMMARIVM.

1 *MONITORIA pro rebus furto ablatis, licita sunt in Foro exteriori; etiam si extrahens ea, sciat latronem non restituturum rem furatam.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 PRO rebus furto ablatis, vel occultatis quotidie extrahuntur monitoria; seu (vt vulgò dicuntur) chartæ excōmunicationis. In his ergo monitoriis idem resoluendum est, quòd in præcedente resoluimus; videlicet licitum esse in Foro exteriori prædicta monitoria obtinere contra fures, vel occultantes res aliquas; quamuis obtinens eadem sciat, vel certò credat nihilominus præfatos non esse eis obtemperaturos.

2 In Foro verò interiori, peccabit mortaliter, propter grauissima damna quæ sciens infert inutiliter animabus prædictorum furtium, vel occultantium, argumento eorū quæ in præcedente Differentia diximus, & facit text. in dict. c. Ille qui hominem. 22.quęst.5. in fine ibi, *Immò, & tu periisti, qui de illius morte satiari voluisti.* Et verè isti omnes, qui talia monitoria extrahunt contra prædictos, scientes non esse resipituros, immò futurum esse vt obdurescant, nihil aliud desiderant, nisi satiati morte, & damnis spiritualibus eorum. Et vidi nonnullos huius generis dicentes, à se, data opera, extrahi dicta monitoria, vt magis prædicti damnentur. Quæ tene mentè, quia pauci hoc attendunt.

SVMMARIVM.

1 *PROMISSIO simplex, idem valet, & operatur, quod iuramentum in Foro cōscientiæ.*

2 *Secùs in Foro iudiciali.*

3 *Iuramentum impediri potest, & irritari per legem, antequam fiat; non tamen postquā semel est validum.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 INTER simplicem loquelam, seu promissionem; & iuramentum: nō est differentia in Foro Dei, & conscientiæ, cap. Iuramenti. 22. quæst.5. cap. Querelam. Ne Prela. vices suas. Notat Panor. & Feli. in cap. Debitores. nu.3. de Iureiur. & dicemus v. Promissio. Diff. 1. nu. 10. Quod est intelligendū quantū ad obligationem. Nam sicur quis obligatur ex iuramento: ita, & per simplicem promissionē. Et sic vtroque casu tenetur quis adimplere proximo, quod ei promisit, vel iurauit, si promissionem alter acceptauit (vt dicemus verb. Promissio. dict. Differ. 1.) Sed quantùm ad violationem, non æquiparantur; quia frangens iuramentum grauius peccat; quàm frangēs simplicem promissionem. Nam in hac simplici promissione proximus principaliter offenditur. In iuramento verò, Deus. Ita declarat. gl. in cap.

cap. pœn. de Iureiu. D. Tho. 2. 2. quæst. 89. art. 8. Coua. in cap. Quamuis pactum. 1. parte §. 2. nu. 1. Abb. in cap. Quod super his. de voto. nisi sit promissio facta Deo, quæ aliàs dicitur votum. Tunc enim etiam quoàd violationem æquipatantur; quia æquè peccat frangens iuramentum, & frãgens votum. Et è conuerso, vt palam est.

In Foro verò contentioso, in multis casibus, leges aut non curãt de simplici promissione; vt patet in pollicitatione facta absenti per Epistolam, vel per nuntium ad id non electum, seu destinatum; quæ nec actionem, nec obligationem naturalem parit, secundùm communem, de qua per Alcia. nu. 8. & Ias. nu. 5. in rub. ff. de Verbo. oblig. Feli. cap. 1. de Pact. & Ant. Gom. de Contract. cap. 9. nu. 1. nisi quando fit piis locis, vel pro causis piis; vt dicemus dict. Differentia 1. Idem patet in pacto nudo de Iure ciuili quoàd dandam actionem; vt dicemus verb. Obligatio. Differentia 10. Aut eam irritant, non tamen iuramentum; vt l. De die. ff. de Pact. dota. l. Vni. §. Et cùm lex. C. de Rei vxor. actio. cap. Quamuis pactum. de Iureiu. lib. 6. cap. Cùm contingat. cap. Licèt mulieres. eod. tit. l. Stipulatio ista. ff. de Verb. oblig. Iuncto Coua. in Rub. de Testa. 2. par. §. 5. nu. 2. & constat ex traditis verb. Promissio. Differentia 4. & docet Pet. a Barbo. 1. par. lib. 1. ff. Solu. mat. nu. 69. cum seq. vbi post Abb. dict. cap. Cum contingat. nu. 11. reddit rationẽ diuersitatis; nempe quia ex simplici promissione obligatio soli parti quæritur; quã lex ex iusta causa potest irritare, l. Non dubium. C. de Legi. at in iuramento obligatio fit Deo, quam inferior irritare non potest, cap. Cum inferior. de Maio. & obed. Quod intellige verum, postquam est semel validum, & in esse productum. Nam ante, benè potest ex causa illud impedire; vt dicemus infra Differ. 8. in fi.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

PERIVRIVM quod non cedit in præiudicium alicuius, etiamsi deliberatè fiat, in Foro exteriori nõ punitur, sed tantùm in Foro animæ; quia solũ Deũ habet vltorem. Ita gl. fin. in cap. Quicumque. 6. quæst. 1. communiter recepta, teste Ias. in l. Si duo patroni. §. Si quis iurauerit. in secundo, post nu. 1. ff. de Iureiu. & Iul. Clar. in §. Periurium. nu. 10. & Paul. Gran. theorem. 3. nu. 15.

DIFFERENTIA OCTAVA.

IVRAMENTVM quoàd Forum iudiciale, die feriato prẽstari nõ potest, cap. 1. de Feriis. Hippo. sing. 624.

Secùs quoàd Forum conscientiæ; per tradita verb. Iudex. Differentia 17.

SVMMARIVM.

1 *DECLARATVR Ordinatio Lusitana, qua prohibetur apponi iuramẽtum per notarios in vllo contractu.*

2 *Declaratur Auth. Sacramenta puberum. cap. Cùm contingat. cap. Licèt mulieres.*

3 *Iuramentum contractui irrito, & nulli, appositum, quando validet, & confirmet illum.*

DIFFERENTIA NONA.

1 IN Regno Lusitaniẽ, est quædam Ordinatio lib. 5. tit. 73. prohibens, & anullans omnes contractus, in quibus apponitur iuramentum ad eorum obseruantiam. Quæ certè Ordinatio videtur nimis exorbitans, cùm regulariter iuramẽtum validet, non validum; & confirmet, quod aliàs est nullum; vt in Auth. Sacramenta puberum. C. Si aduers. vendi. cap. Licèt mulieres. de Iureiu. lib. 6. & cap. Quam-

Quamuis pactum.de Pact. eod. lib. docet Gutier.1.p.de Iuraméto cõfirm.c.14.n.5.in fi.Spino in Specul.testa.gl.18.n.117. Sanchez de Matrim.lib.6.disp.34. nu.3. ad fin. Prædicta verò ordinatio non solùm tollit prædictum effectum iuramenti; sed (quod mirabile est) inualidat cõtractum,aliàs validum,ob solam iuramenti appositionem; & consequenter irritat iuramentum Deo præstitum. quod videtur excedere potestatem legislatoris ciuilis. Cùm enim per iuramentum principaliter quæratur Deo obligatio,cap.Debitores. de Iureiu. non potest lex ciuilis hanc acquisitionem prohibere,& impedire;cùm lex subiiciatur Deo. cap.Si habes.24.q.3. cap. Iulianus.11.q.3. docet Panor.cap. Cùm contingat. nu.5. de Iureiu. dicit receptum Coua.dict.c.Quamuis pactum.2.par.§.1.nu.5. Barbos. post alios in l.1.ff.Solut.matri.5.par.nu.73. Vide ad idem Sanchez sup. nu. 2. & quòd nec Imperator, nec alius quiuis Princeps possit tollere iusiurandum, vel eius effectus suspendere,vel impedire, testatur commu nem Alex.Cons.59.nu.9.lib.1.& Cons.37. lib.4.Turzan.Opinione 226.Viui.lib.1.Opin.297.Hinc dicit Barbos. d.l.1. in 1.parnum.70. quamuis lex prohibeat iuramentum interponi:non tamen prohibere, neq; prohibere posse interpositum nõ obseruari. Idem sentit Couar. dict.cap. Quamuis pactum.2.par.in prin.§.1.num.8.

Vnde Mencha.de Successi. creatio. lib.3. §.28. num.30.(quem sequitur Sanchez supra) tenet præfatam prohibitionem tantùm operari quoàd Forum ciuile; non tamen quoàd Forum Ecclesiasticum. Nam Iudex Ecclesiasticus ad instantiam alterius contrahẽtium,poterit compellere partem, & Iudicem secularem ad obseruantiã iuraméti.Quæ opinio, siue doctrina,desumpta est ex gl.2.magna in medio d.c. Cùm contingat. quæ ponit in hoc differentiam inter vtrumque Forum, Ciuile, & Canonicum. putat enim dispositionẽ d.l.Nõ dubiũ.C.de Legi.nõ habere locum in Foro Canonico in quo omnis actus nullus,adhibito iuramẽto,confirmatur. Quam differentiam etiam approbat Barbo.d.l.1.p.5.n.74.Quod intellige verum,quãdo lex prohibet, & anullat actũ, siue contractum, fauore priuato principaliter: tunc enim iuramentũ confirmat contractum; dummodò non sit contra bonos mores naturales, nec in præiudicium tertii.Itaque quando iuramentum non est contra bonos mores naturales, siue super re de iure naturali prohibita; nec contra ius publicum; nec in præiudiciũ tertii;poteftq; seruari absq; peccato ex parte iurantis:tunc cõfirmat actum prohibitum, & etiam irritum de iure tantũ ciuili. aliàs secùs. de quo vide plenè per Couar.vbi sup.per totũ §.1. vbi nu.10.vers.3. reprobat prædictam differentiam inter vtrumq; ius,cùm etiam ius ciuile dict. vim,et effectũ iuraméto tribuat in Auth.Sacraméta pub.C.Si aduers.vendi.

2 Præterea notandũ est circa intellectũ iuriũ superiùs citatorũ,scilicet Authẽt. Sacramenta puberũ.c.Cùm cõtingat.c.Licèt mulieres.&.c.Quamuis pactum.scilicet in illis iuramentũ nõ esse cõtra ius publicũ principaliter; sed cõtra ius priuatũ, & fauore priuato inductũ,cui vnicuiq; licet renunciare; l.Quod fauore.C.de Legi. Quidam tamen subtiliùs dicunt quòd in prædictis iuribus numquã iuramentũ cõfirmat contractũ de iure nullũ; nec est contra leges,sed præter: ac proinde tenet.v.g. in d.cap. Cùm cõtingat,dicunt non fuisse factũ iuramentum de alienãdo fundo dotale.Id enim, cùm cõtra legis prohibitionẽ fieret, licitè fieri nequiret: sed factum fuisse,de nõ petendo dicto fundo; nec super hoc controuersiam mouendo.quod est licitum;cùm nemo inuitus agere, vel accusare compellatur; l: vnic.C. Vt nemo inuit. Si igitur licet non petere: promissio de non petendo, vel de non mo uenda controuersia, iuramento iustè confirmatur. Ita resoluerunt magistri mei Salmanticenses,nempe Moya primarius in d. cap.Cùm contingat.& Naua. iunior cathedraticus vesperarum in d. Auth. Sacraméta puperũ.explicata in c. Nulli. de Rebus Eccles.Et iuxta hæc,intellige l.16.tit.11. Par. 3.& l.54.tit.18.ead. Part. & l.56.tit.5. Part. 5. Quem intellectum ad dicta iura, vltra eos,confirmo ex text. singul. & famoso in capit. Significante. de Pignorib. vbi licèt pactum legis commissoriæ, sit à iure in pignoribus reprobatum: si tamen in pignore dato cum dicto pacto,apponatur iuramentum de vlteriùs super eo, transacto

Ee tempore

tempore constituto ad pignus recuperandum, creditorem non molestando, est iuramentum obseruandum: quia tale iuramẽtum non fuit contra canonem prohibentẽ præfatum pactum legis commissoriæ, nec firmauit ipsum; sed fuit tantùm de re licita, scilicet de non molestando, seu controuersiam super eo mouendo; vt constat ex eod. text. ibi, creditorem vlteriùs super eo minimè molestaret; & tradunt Cardi. in prin. Anchar.nu.7.Imol.nu.14.Abb.n.4.Anani. nu.8.d.cap.Significãte.& Beroi.in cap. Ad nostram.n.12 de Empt.& vendi.tenentes, in casu d.cap.Significante.obseruandũ esse iuramentum: sed non ex ratione per nos supra allegata; quæ verior est: sed alia, scilicet quia illa prohibitio fuit fauore iurantis, & in odium alteriùs.

3 Sed redeũdo ad præcitatam Ordinationẽ Lusitanam, dico primò, eam non fuisse factam fauore publico, nec in bonum publicum: sed fauore tantùm Regio, & fauore iurisdictionis eius; ne ratione iuramẽti, cõtrahentes traherentur ad Forum Ecclesiasticum; iuxta c.Nouit.de Iudi. Secundò dico, prædictam nihilò minùs Ordinationẽ defendi posse ex iis quę tradit Fortun.Garcia de Vltim.fin.Illatione 20.n. 266.in fin. vbi dicit valere statutum irritãs contractũ minoris, etiam iuratum; quia obligationem contractus impedire potest, non tamen obligationem iuramenti. & sic intelligenda est dicta Ordinatio. Nam non irritat iuramenta, sed tantùm contractus. Ex quo infero tertiò, dictam Ordinationẽ procedere tantùm in Foro iudiciali ciuili, secũdùm Fachina.lib.3.Controuersi.c.13.tom.1.sentit Barbo.d.1.p.l.1.ff.Solu.mat. n.70.Peña 3.par.l.2.C.de Rescindend. vend.c.1.n.11. & ibi Menes.nu.35. In Foro verò conscientiæ, & canonico, si contractus iuramento firmetur (iuxta superius notata) tenebitur pars in conscientia illum obseruare; & poterit etiam coram Iudice Ecclesiastico ad obseruationem iuramenti compelli. Quod singu.cõfirmo ex tex.memorabili in Auth. Decernimus.C.de Arbit. de qua vide v. Iudex.Dif.18. Vbi verò tã contractus, quàm iuramentum prohibentur, & irritantur à lege ob bonum publicũ principaliter (vt fieri potest secundùm cõmunẽ, de qua per Couar.sup. Nam iuramentum antequam suam vim operetur, & in esse deducatur, potest lex ob bonum publicum ipsum prohibere, & irritum reddere; vt in simili dicimus de obligatione naturali, quæ à lege ciuili impediri, & tolli potest ante quam sit in esse deducta; quamuis id non possit, postquam est in esse deducta; vt docet Ias. d.l.Nõ dubium.nu.8.) tunc in vtroq; Foro exteriori, & interiori prędictus contractus nullã vim habet, sed reputatur tanquam non factus; nec ex iuramẽto in eo apposito potuit cõfirmari. Vnde meritò contrahẽtes ex prędicto contractu etiam iurato, in nihilo remanserũt obligati; vt cõstat apertè ex text. omnium meliori de Iure Conci. Trid. Sess. 24.c.1.de Refor.matr. vbi matrimonia clãdestina ob bonum publicum prohibentur, etiam iurata, & omnino irrita nunciantur: adeò vt ex iis ad nihilũ contrahentes astricti remaneant. Idque iu re optimo. Non enim pacto priuatorum, ius publicum remitti, aut tolli potest, nec debet; l. Ius publicũ. ff.de Pact.c.Si diligẽti. de Foro compet. c. Cùm ad Apostolicam.de Regula. & secũdũ hæc intelligitur d.l.Nõ dubiũ. C.de Legi.funtq; limitãda, & intelligenda quæ diximus sup.post princ.num.2.

SVMMARIVM.

1 *IVrans cum dolo, animo scilicet fallendi alterum, sine intentione adimplendi quod iurat; an teneatur in vtroque Foro iuramentum adimplere.*

DIFFERENTIA DECIMA.

IVrans cum dolo, animo, scilicet alterũ fallendi, & sic sine intẽtione adimplẽdi iusiurãdum, in Foro iudiciali tenetur ad eius implemẽtũ. Ita probat tex. in c.Quacũq; arte.&. c.Humanæ aures. 23. q.5. vbi B.Greg. ait, *Humanæ aures talia verba nostra iudicãt, qualia foris sonãt.* ex quo cõstat in Foro cõtentioso stari verbis; vt in c.Ex literis.de Spõsa.& hoc in odium dolosi, fallacisq; hominis: ne ex sua malitia commodum

commodum aliquod reportet; contra cap. Ex tenore.de Rescript.Ita D. Bonauent. in 3.dist.39.art.3.q.1.& dicit id neminem inficiari Paul.Comitol.lib.2. Respon. moral. quæst.3.nu.5.in 1.propositione.

In Foro verò conscientiæ,non obligatur ad eius impletionẽ; quãuis peccauerit mortaliter,falsum iurando,& proximum fallẽdo. ita Scotus in 4.dist.39. quæst.vnic.ar.3. & ibid.Gabriel Biel.q.1.art. 2.cõcl.5.D.Bonauent.sup.Panor.in cap.Si verò.col.fin.de Iureiur. & dicit ita communiter teneri à Theologis Rosella verb. Pactum. refert, & sequitur Paul. Comitol. loco sup.citato n.3.6.&.7.pro quibus facit l. Obligationũ. ff.de Actio.& obliga.per quam dicit glo.2. in c.3.de Voto. neminem se obligare, nisi qui animum habet se obligandi: quod maximè procedit in obligatione conscientiæ, quæ est quoàd Deũ, qui solũ cor intuetur.

Sed contrarium tenent multi graues DD. in quibus est D. Tho. 2.2.q.89.art. 7.ad 4. & ibid.Caieta.Turre crem. d. c. Quacumq; arte.Ange.verb.Iuramentum.4.in prin. Tabiena verb.Iurare.nu.14.Naua.c.12.nu.13. Soto.lib.8.de Iusti.& iu.q.1.art.7.vbi dicit iuramento promissorio tàm naturale esse obligationẽ adimplendi quod promissum est,quàm naturale est igni esse calefactiuũ. Idem tenet Alex. Alens. Alber. Magnus, & D.Anton.citati a Paul.Comitol.sup. nu. 2. dicens ex Naua & D.Anto. hanc esse communem sententiam Canonistarum,& tutiorem,atq; consulendam.quam ego libenter amplector, per ea quæ v.Metus Diff.6 dicemus. Sed concordari possent prædictæ contrariæ opiniones hoc modo, videlicet taliter iurantẽ, & promittentẽ fraudulẽter, licèt non teneatur in conscientia propter defectum consensus ad adimpletionẽ ipsius: propter dolum tamen, & sacrilegium commissum merri non solùm in Foro contentioso, sed etiam in pœnitentiali, vt ei imponatur in pœnitentiam, vt iuramentum compleat. Et ita consulũt omnes præcitati DD.contrariæ opinionis. Atque ita facientes ipsi Cõfessarii,vt & decet vt faciãt; in effectu vtraque opinio in idẽ recidet.

IVRISDICTIO.

SVMMARIVM.

1 PAR in parem non habet imperium.

2 *Sententia lata ab vno Iudice, non potest retractari,nisi per eius superiorem.*

3 *Ab Officiali Episcopi, non potest appellari ad Episcopum.*

4 *Successor alicuius Iudicis, potest ex causa corrigere sententiam à prædecessore latam.*

5 *In Foro pœnitentiali potest Confessarius ex causa mutare pœnitentiam ab alio impositã. Vide plures rationes de hoc.*

6 *Pœnitens iterum confitens eadem peccata alteri confessa, potest ad libitum facere pœnitentiam primi,vel secundi Confessarii, quã maluerit.*

7 *Confessarius, vt possit mutare pœnitentiã ab alio Confessario impositam,requiritur vt habeat potestatem absoluendi à peccatis, pro quibus fuit imposita.*

8 *Non tamen requiritur, vt pœnitens confiteatur iterum prædicta peccata, cõtra Silu.*

9 *Nec vt primus Confessorius facilè adiri non possit, contra Nauar.*

10 *Confessarius dubitans de prædicta potestate, quid facere debeat vt possit pœnitentiam commutare?*

11 *Commutatio pœnitentiæ fieri debet in ipsa cõfessione sacramẽtali,si fiat ab alio Confessario.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PAR in parem in Foro exteriori non habet imperium; l. Ille à quo. §. Tempestiuum. ff. Ad Trebellian. l.3. §.fin. cum l. sequẽt.ff. de Arbi- 2 tris. Et sic ad retractandam, seu reuocandam sententiam vnius Iudicis, adiri debet Superior per viam appellationis, supplicationis,vel querellæ; quia æqualis id facere

 nequit,

nequit; l. 1. C. Sentent. rescind. non posse. cap. Dilectus. in 2. de Rescript. cap. Vt debitus honor. de Appellation. l. Si quis adversus. C. de Precib. Imperator. offerend.

3 Hinc est ab Officiali Episcopi, non posse appellari ad eumdem Episcopum; quia est idem tribunal, suntque æquales; immò eadem vtriusque iurisdictio, cap. Romana. in princip. de Appellation. lib. 6. renouatū per Concil. Trid. Sessıon. 22. cap. 7.

4 Aliquando tamē ex noua causa, vel aliàs iusta, potest successor in officio; putà Papę, Regis, vel etiam Episcopi, corrigere sententiam a prędecessore latam. Nec hoc derogat authoritati iudicum; vt docet Hĕriq. in Summa, tit. de Pœnit. lib. 2. cap. 22. §. 2. & 4. vbi in glossa G. ponit exempla in Episcopo dispensante in lege, & sententia Episcopi prædecessoris; & in Cācellaria Papæ, seu tribunali Rotæ; & in Audientiis, seu Cancellariis Regiis: vbi iidem iudices Auditores, aut qui eis succedunt, possunt in reuisione corrigere, & mutare sententiam ab aliis æqualibus latam.

5 In Foro tamen pœnitentiali indistinctè potest Parochus, vel quiuis alius Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ electus, ex causa commutare, vel minuere sentētiam, seu pœnitētiā ab alio impositā. Ita Silu. v. Cōfessio. 1. q. 27. Ang. v. Cōfessio, 6, n. 4. Rosel. v. Cōfessio sacramētalis. nu. 11. Victor. n. 211. Naua. c. 26. n. 22. Ledesma, Medina, & Soto in 4. dist. 20. q. 2. art. 3. vers. In calce autem. & dicit cōmunem Suar. 4. tom. de Pœnit. disput. 38. Sect. 1. nu. 4. pag. 564. vbi prædictos Doctores allegat. Idem docet Henriq. vbi sup. §. 4. & gloss. in cap. Tēpora pęnitudinis. 26. q. 7. quam dicit singularē, & receptā Naua. sup. Hippo. post alios Singul. 182. incip. Iudex nō debet. Fel. in c. 1. n. 49. de Cōstit. & Cādel. Aur. tit. de Satisfactione. n. 28. & ita quotidie practicatur.

Et licèt Soto loco superiùs citato dicat se nō videre qua authoritate id fieri queat, & Victoria de Clauib. nu. 13. censeat alium Sacerdotem æqualem nō posse cōmutare; quia par in parem non habet imperiū. Nihilò minùs iure optimo id fieri fatendum est. Primò, quia tribunal hoc pœnitentiale est supremum tribunal. in eo quippe vice Christi, omnes Confessarii sunt Iudices supremi: adeò vt quilibet Confessarius in nō reseruatis sit æqualis ipsi Papæ, tanquam officium Christi gerens immediatè. Et in reseruatis, si pœnitēs habeat Bullam Cruciatæ, eamdem cum eo habeat potestatem; vt diximus verbo Dispensario. Diff. 4. nu. 3. At in tribunalibus Regiis supremis, Iudices vnius aulæ, seu ordinis (licèt sint æquales aliis alterius aulæ) cognoscunt per viā supplicationis de sentētiis alterius aulæ; & eas reuocant aliquando, vel moderant; vt est notissimum. Igitur multò melius poterunt idem facere Confessarii; cùm habeat magis amplam, & liberam potestatem. Secundò, sicut Confessarius imponens pęnitentiam, potest eam postea cōmutare ex causa (vt diximus sub verb. Iudex. Diff. 13) sic & alius eidem æqualis poterit idem facere; quia inter æquales censetur idem tri-
6 bunal, secundùm Henriq. supr. §. 4. Tertiò, quia hoc sacramentum Pœnitentiæ est iterabile, & potest quis in eo peccata semel confessa, iterum atque iterum confiteri; vt est communis vsus, & practica in Ecclesia Dei. & docet D. Tho. in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 3. & ibi Sot. & consequenter potest Cōfessarius secundus ferre suam sententiam, siue absolutionem, & dare pœnitentiam sibi benè visam: licèt sit mitior, & diuersa à data à primo Confessario; vt docet Ledes. in 4. dist. 18. q. 20. art. 4. Henriq. post plures à se relatos, dicto lib. 2. de Pœnit. cap. 21. §. vlt. in tex. & litera G. & isto in casu erit pœnitenti liberum, quam voluerit pœnitentiā eligere, ex Suar. dict. q. 2. art. 3. nu. 7. in fine: licèt enim se obligauerit primę pœnitētię: intelligitur tamen, dummodo alius æquè potens Confessarius, eam non relaxauerit; vel ab ea ipsum liberum fecerit: non enim Deus iudicat bis in id ipsum. Quòd si pœ-
7 nitens non confiteatur, nec repetat eadem peccata, à quibus iá erat absolutus; sed alia noua peccata; & petat pœnitentiam ab alio Confessario impositam, ex causis dictis in d. Diff. 13. n. 7. sibi in aliā cōmutari: poterit iure optimo idē secūdus Confessarius cōmutare, sicut primus. quia licèt materialiter sint diuersi Cōfessarii: tamē re vera eadē est vtriusque potestas; & ambo reputantur pro vno, eodemque Confessario, quoàd pœnitentem; ob cuius gratiam; & non propter

Confes-

Confessarios, hæc clauium potestas data est; vt dicit Suar. dicta sect. 10. numero 5. Quartò quia etsi par in parem non habeat imperium in causa iam iudicata: bene tamé potest causam de nouo exortam iudicare: qualis est, non posse adimplere pœnitentiam. Quod intellige, dummodo secundus Confessarius habeat potestatem absoluendi à peccatis, super quibus pœnitentia imposita est: vt si pœnitens habeat Bullam Cruciatæ, & ea vsus adhuc non est, quoad casus Papæ reseruatos; vel aliàs certificetur à pœnitente, quòd non est imposita ob peccata, à quibus ipse secundus Confessarius absoluere non posit. debet enim Confessarius commutans esse æqualis, vel superior eo, qui pænitentiam imposuit: aliàs, si sit inferior; nec habet potestatem absoluendi ab illis peccatis; nullo modo poterit dictam pœnitentiam commutare; vt post alios docet Nauar. capit. 26. num. 22. & Borgas. de irregulari. 3. part. fol. 87. num. 1. Angel. verb. Confessio. 6. §. 4. Beia 1. par. casu 15. pag. 60. Rodrig. 1. par. capit. 56. num. 8. Sed non video rationem vrgentem ad id tenendum, cùm nullo iure fundetur, quòd scilicet, si verbi gratia pœnitentia sit iniuncta pro aliquo casu reseruato, sit eo ipso pœnitentia reseruata, ita vt non possit tolli, vel commutari, nisi ab habente potestatem absoluendi à casibus reseruatis. Immò constat quòd per absolutionem casuum reseruatorum, remanent peccata non reseruata, & consequenter, nec pœnitentia pro eis imposita;
8 vt dicit Henriq. suprà capit. 22. §. 1. ad fin. Et aduerte non requiri quòd pœnitens repetat confessionem peccatorum, super quibus pœnitentia, quam petit commutari, fuerat sibi ab alio Confessario iniuncta; vbi Confessarius potest certificari de sua potestate; vt docet Nauar. suprà, & Consi. 21. de Pœnit. & remission. Soto vbi suprà quæst. 2. art. 2. vers. Ad tertium. Victoria tit. de Satisfactione. q. 211. Caiet. verb. Confessio ad fin. & alii relati in Candelab. Aur. suprà, nu. 29. & Henriq. suprà. qui omnes tenent ad prædictam commutationem non requiri, quòd peccata iterum confiteantur: quamuis contrarium tenuerit Siluest. sup. & alii. sed malè. quid enim commune habet pœnitentia, cum peccatis iam ritè confessis? Et obserua optimam esse cautelam, vt in confessione addat, & iniungat Confessarius, quòd pœnitens lucretur plenissimam aliquam indulgentiam, visitando quinque altaria die aliquo stationum (si Bullam habet) vel recitando aliquot orationes dominicas, & angelicas virtute alicuius grani benedicti; si similiter ipsum habeat. Poterit etiam sine alia inquisitione facere commutationem in æquiualentem, vel maiorem pœnitentiam alterius generis, etiam sine vlla causa. nam causa tunc est necessaria, quando in minorem fit commutatio. Requirit etiam Nauar. suprà, quòd secundus Confessarius adeatur; quando primus facilè adiri non potest; quod admittit Suarez loco sup. citato num. 15. in Confessario inferiore. quod tamen necessarium non puto, per dicta suprà num. 7. licèt congruentius, atque honestius esset. Est tamen necessarium, quòd secundus habeat notitiam peccatorum, ob quæ fuit pœnitentia imposita: aliàs enim quomodo poterit se bene gerere in commutatione? nisi vtatur cautela, de qua suprà, scilicet, commutando pœnitentiam in æqualem, vel maiorem. & ita potest intelligi, & saluari Silu. vbi suprà. Adde notat. supra sub verbo Iudex. Differ. 13. num. 5.

Extra Sacramentum verò pœnitentiæ nullus alius Confessarius extra Papam, cùm indulgentias concedit, vel aliàs dispensat; potest commutare, vel minuere pœnitentias ab aliis impositas; vt constat ex traditis per Sot. in 4. distinct. 20. quæst. 2. arti. 3. in fin. Victor de Clauibus. §. 13. à num. 311. Angel. verb. Confessio. 6. §. 4. Armil. §. 29. Nauar. dicto cap. 26. num. 22. quos refert, & sequitur Henriq. lib. 2. de Pœnit. cap. 21. ad fin. in text. & litera H. l. & Beia. sup. etiam si sit Superior; secundùm Suarez dicta Sect. 10. num. 3. & 8. vbi allegat Victor. Ledes. & Nauar. contrarium tenentes, quos non vidi præter Nauar. qui loco suprà proximè citato nihil tale dicit. Vt aduerti in dict. Diff. 13. nu. 5. vers. Nec contrarium. Et ratio potest esse, quia cùm potestas Confessarii sit iudiciaria, & iudicium primi Confessarii sit finitũ; non potest ab alio Confessario, seu Iudice alterari pœnitentia ab alio iniuncta, nisi in alio iudicio, quo pœnitens per confessionem se illi submittat. arg. l. Iudex posteaquàm. ff. de Re iudi. iunctis iis, quæ diximus sup. n. 5.

SVMMARIVM.

1 *FORVM quis sortitur ratione delicti, & ideò remittendus est reus ad locum, & Iudicem delicti. quod intelige; vt hic.*

2 *In Foro pœnitentiali non fit remißio. Vi derationes hic.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FORVM quis sortitur ratione delicti in Foro iudiciali, & contentioso; capit. Postulasti. capit. finali, de Foro competen. vbi glossa verbo Ratione delicti. plures text. concordantes adducit. Vnde remittendus est reus ad Iudicem illius territorii, in quo delictum commisit; capite 1. de Raptor. Hippoly. in l.vnic.C. de Rapt. virg. num. 123. Bart. in l.Si quis.§.Si quos.ff. de Pœnis. Bald. in l.Executionem.col.4.&.5.C.de Execut.rei iud.& in Authent. Qua in prouincia. C.Vbi de crimin.agi opport. latè Couar. in Practi. capite 11.numero 3. vbi plures de hoc rationes adducit.quod procedit,& est verum de iure communi, si remißio petatur. Et hanc dicit esse communem opinionem Iul. Clar.quæstione 38.numere 19.& etiam intelligendum est, dummodò ambo iudices, tam requirens,quàm requisitus sint subditi eiusdem Principis. Nam inter diuersa dominia, de generali consuetudine non solet fieri remißio;vt latißimè docet idem Clar. ibidem.num.20.& 21.

2 In Foro tamen pœnitentiali non sortitur quis Forum ratione delicti.Nam Parochus est Iudex competens omnium peccatorum vbique terrarum per suos parochianos cõmissorum. Nec potest adiri Parochus loci, vbi peccatum fuit commissum. glossa est singular.in capite 1.16.quæstione 1.quam commendat Corset. in Repert.ad Abbbat. verbo,Iudicis in competentia.Couar. dicto capite 11.numero 4.Siluest.verbo Confeßio.1.quæstione 13.Nauar.cap.27. numero 255. & in capite Placuit. numero 83. de Pœnit.dist.6.dicens communiter approbatam.sequitur Henriq. lib.3.de Pœnit. cap. 7.§.2. Philipp. Fran. in capite 2. de Pœnit. & remiss. lib.6.notab.2.Iul.Clar.dict.quæst. 38.numero 4.Rip.post alios à se citatos in tractatu de Peste.capite.fin.numero 47.vbi ad eam duas aßignat rationes. Prima est, quia aliàs deberet diuidi confeßio in tot Confessarios, quot peccata quis perpetraret in variis parochiis. Quod fieri non potest: quia debet confeßio esse integra coram vno Confessario. capite Omnis vtriusque sexus. de Pœnit. & remißion. Secunda,quia pœnitentia imponitur propter offensam Dei, & animæ propriæ; ideòque illi soli quis subiicitur, quem habet loco Dei, & qui est iudex animæ suæ.easdem rationes aßignat Siluest.vbi suprà. Vide Palud.in 3.dist.17.quæst.3.arg.2.& D. Anto. in suo Defecerunt.cap.1.ad fi. qui eamdem differentiam inter vtrumque Forum tradunt.

SVMMARIVM.

1 *DELEGATVS à Principe, vel ab inferiore ad vniuersitatem causarum, subdelegat.*

2 *Sed secùs est in Foro pœnitentiali: quamuis quidam teneant contrarium. quod intellige, & salua,vt hic.*

3 *Canonici pœnitentiarii an poßint suas vices alteri demandare.*

4 *Vicarii Religionum absente Priore non possunt deputare Confessarios; nec alicui dare licentiam, vt audiat alicuius confeßionem. Benè tamen id facere poterunt Priore amoto, vel mortuo, vel excommunicato,vel suspēso. Rationem vide hic.*

5 *Vicarius Generalis Episcopi cessat ab officio; mortuo, vel excõmunicato vel suspenso Episcopo.*

6 *Vicarii Parochorum non possunt suas vices quoàd cõfeßiones audiēdas alteri demãdare. Quod intellige, vt hic.*

7 *Vicarii Parochorum non dicuntur delegati.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 DELEGATUS à Principe, vel ab inferiore ad vniuersitatem causarum potest sub delegare, l. A iudice. §. à Principe. C. de Iud. cap. Super quæstionum. §. Si verò. de Offic. deleg. cap. Cùm causam. de Appellat. l. 1. §. 1. ff. Quis & à quo. l. Cum prætor. §. 1. ff. de Iud. gl. penul. in fin. dicti cap. Cùm causam. & communis, teste Couar. lib. 3. variar. cap. 20. num. 11.

2 At in Foro pœnitentiali secùs est. Nam qui instituuntur Confessarii ex commissione; siue sint ad vniuersitatem causarum; sicut quádo Episcopus dat alicui suas vices, & potestatem per totá diœcesim, iux. cap. Inter ceteras. de Offic. Ordin. vel quando Parochus committit omnes suas vices vicario; vel cùm quis obtinet à Papa, vt possit vbique terrarum omnium ad se venientium confessiones audire, vt sunt pœnitétiarii Romę, & Sanctæ Mariæ de Loreto. Isti, inquam, non possunt nec vnius confessionis audientiam delegare, vt probat text. in cap. fin. de Offic. deleg. vbi inter alia, quæ delegatus non potest subdelegare, numeratur *Pœnitentias iniungere; vel absoluere aliquos*, & tenet in terminis Palud. in 4. distinctione 17. quæstione 4. articulo 1. conclus. 2. & quæstione 5. art. 1. in fin. & Silu. verb. Confessio. 1. §. 4. Licèt Angel. verb. Confessio. 3. §. 14. contrariú dicat in generali Pœnitentiario Episcopi: cuius opinio fortè sustineri posset in Confessariis qui id habent ex officio perpetuo; vt sunt Canonici Pœnitétiarii, & Summus

3 Pœnitentiarius Romæ. Sed nec Canonicos Pœnitentiarios puto posse id practicare; quia ad id officium præuio rigido examine, & per oppositionem instituuntur, & sic eorum industria eligitur. Vnde meritò suam potestatem, & vices in tali ministerio, & officio alii demandare non possunt.

4 Quæ sunt mente retinenda pro Vicariis Religionum, qui secundùm supradicta, absente Priore nullo modo possunt alicui dare licentiam ad confessiones audiendas. Mortuo verò Priore, vel amoto, vel excómunicato, vel suspenso; omnia possunt, sicut Prior, l. 2. C. de Eo qui vicem. Palud. vbi suprà art. 2. conclus. 3. & ita consuluit respondit Reuerendissimus ac Sapientissimus Noster Generalis. D. Bruno. facit Nauar. cons. 12. num. 2. de Elect. quatenus docet mortuo, vel excommunicato, vel suspenso Priore, non expirare, vel suspendi officium præfatorum vicariorum;

5 sicut expirat, vel suspenditur officium Vicarii Generalis, mortuo, vel excommunicato Episcopo, iuxt. cap. 1. de Offic. Vicar. lib. 6. Ratio diuersitatis est; quia, inquit, Vicarius Episcopi, à solo Episcopo recipit iurisdictionem: at Vicarii, seu Priores claustrales, qui sunt vt Vicarii, non à Prælato, sed à iure recipiunt suam potestatem.

6 Idem quod diximus de Vicariis Religionum, dicendum etiam est de Vicariis Parochorum, scilicet nó posse suas vices aliis demandare, cap Clericos. de Offic. Vicarii. l. Necessario. §. vlt. ff. de Pericul. & commodo rei vend. l. Si vsus fructus. ff. de Iure dot. glossa, verb. Sacerdotium. in Clement. vnica. de Offic. vicar. dicit communem Rip. resp. 214. num. 1.

Dicit tamen Abb. dicto cap. Clericos. num. 2. post Host. & Ioan. de Lignan. ad tempus per modicum, & ex causa necessaria, quia scilicet est infirmus, vel ex magna causa, & non nimis frequenter posse id facere. Idem docet Guid. Papæ, quæst. 374. nu. 6. & glossa, sic intelligenda in Clemét. 1. verb. Presbyteri. de Priuil. quam commendat Nauar. Consil. 27. num. 3. ad fin. de Sponsal. melior glossa in Clement. 1. verb. Locum aliorum. de Regular. quam sequitur Nauar. post Anchar. in cap. Placuit. num. 69. de Pœnit. dist. 6. vbi etiam

7 dicit tales Vicarios non dici delegatos; cú alias propter Ordinem Sacerdotalem sint habiles ad sacramenta: sed submoueri eis impedimentum, & concedi licentiam vtédi potestate, quam aliàs habent. Sublimita prædictas limitationes, dummodo parochus non sit præsens; nec ab eo peti possit dicta licentia. aliàs, etiam in casibus supradictis puto, non posse Vicarium vices suas alteri demandare.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *ARCHIEPISCOPVS visitãs suos Episcopos suffraganeos, potest circa Sacramentum Pœnitẽtiæ, & sic circa Forum animæ, quicquid potest ipse Episcopus.*
2 *Non tamen potest dispensare super aliqua irregularitate.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 ARCHIEPISCOPVS, cùm visitat diœceses suorum Suffraganeorũ, circa Sacramentum pœnitentiæ, potest omnia quæ potest Episcopus diœcesanus; vt probat tex. in c. vltim. §. Notoria. de Censib. lib. 6. Et ideò potest absoluere sacramẽtaliter æquè, atque Episcopus ipse, & vti circa illos subditos potestate Concil. Trid. Sessione 24. cap. 6. in concernentibus absolutionem à censuris; quia talis absolutio spectat, & ordinatur ad dictum Forum pœnitentialem.
2 Non verò poterit cum eis dispensare super aliqua irregularitate, etiam vigore dicti cap. 6. quia talis potestas non limitatur ad Forum conscientiæ tantùm, neque ordinatur ad Forum sacramentale; sed ad Forum exterius. Ita pulchrè Suarez 5. tom. de Censur. disput. 41. Sect. 2. nu. 12. in fine.

SVMMARIVM.

1 *IVDEI quoàd Forum exterius subiecti sunt legibus Christianorum; Non tamen quoàd Forum interius.*
2 *Iudei non ligantur lege Canonica in spiritualibus.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 IVDEI quoàd Forum exterius, subiecti sunt legibus Christianorum, tam secularibus, quàm Ecclesiasticis; nõ tamen quoàd Forum interius. Ita colligitur ex glossa fin. in cap. Post miserabilẽ. de Vsur. & ex glossa verb. Permittantur. in cap. Iudæi. in 2. de Iudeis. vbi Felin. nu. 5. dicit ita communiter teneri, & probatur in cap. Gaudemus. de Diuort. & in cap. de Infidelibus. de Consanguinit. & affinit. vbi
2 patet prædictos Iudæos nõ ligari lege Canonica in spiritualibus; quia non curatur de animabus eorum. Vide ad idem, glossam vltim. in cap. Sæpe. 28. quæst. 1. quam dicit communiter receptam Fel. in cap. Sicut in 2. num 15. de Iudæis, & Philip. Dec. in cap. Consuluit. in 3. de Appellation. & in cap. 1. de Constitution. & eam allegat idẽ Felin. in cap. Postulasti. in fin. de Iudæis, vbi optimè distinguit, quando Iudæus delinquit; an Iudex Ecclesiasticus, vel secularis, cognoscat.

SVMMARIVM.

1 *INQVISITORES hæreticæ prauitatis in Foro contentioso non cognoscunt de crimine vsurarum.*
2 *Secùs in Foro pœnitentiali. Sed veriùs est contrarium.*
3 *Inquisitores Fidei, non sunt Iudices Fori pœnitentialis, sed Fori tantùm iudicialis.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 INQVISITOR hæreticæ prauitatis, in Foro contentioso, non cognoscit de crimine vsurarum; cap. Accusatus. §. De quæstionibus. de Hæret. lib. 6.
2 Sed in Foro pœnitentiali potest procedere, & cognoscere de dicto crimine, cõpellendo ad restitutionem. Ita Fel. in cap. Excommunicamus. num. 4. vers. Vtrum autem

autem eodem tit. de Hæret. lib. 6. cuius
3 opinio vix practicabitur, nec puto veram, quia Inquisitores hæreticæ prauitatis, non audiunt confessiones reorum in Foro pœnitentiali, sed tantùm in Foro exteriori, mediante notario, seu secretario dicti officii vt diximus sub v. Heresis. supra, Differentia 3.

SVMMARIVM.

1 *PROROGARE iurisdictionem licet in Foro exteriori; quamuis ea sit tantùm in habitu, & non in actu.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali. Sed contrarium est verius.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 PROROGARE iurisdictionem Iudicis, qui tantùm habet dictam iurisdictionē in habitu, & nō in actu, vt sunt Iudices cartularii, licitum est vnicuique in Foro exteriori; vt in l. 1. & ibi glossa ff. de Iud.

2 At in Foro animæ, requiritur iurisdictio in actu, & sic vt Confessarius habeat curam animarum. Ita notat glossa, verb. Speciali. in Clem. 1. de Priuil. quam ibi Abbas dicit communiter approbari. Sed contra eam (& meritò) tenet ibidem idem Abb. & Fran. in cap. 2. de Pœnit. in 6. & etiam plures alii, quos refert Rip. de Peste. cap. fin. num. 42. Sufficit enim vt Confessarius sit approbatus ab Ordinario, licèt aliàs nullā curam animarum habeat, vt quis virtute Bullæ Cruciatæ, vel de licentia proprii Parochi possit eum eligere in Confessarium; & cōsequenter prorogare eius iurisdictionem, quam habet in habitu tantùm, vt palam est.

SVMMARIVM.

1 *AD prorogādam iurisdictionem Fori exterioris, & contentiosi, nullus consensus Iudicis proprii requiritur.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 IN prorogatione iurisdictionis secularis, in Foro iudiciali ciuili, nullus consensus proprii Iudicis requiritur, l. 2. ff. de Iudic. & ibi communiter Doctores l. Episcopale. C. de Episcop. audiē. quamuis de Iure Canonico aliud seruetur in Clericis iux. cap. Significasti. de Foro comp. Nisi sit Forus iure speciali (vt priuilegio) competens; cui potest renunciare, cap. Dilecti. eod. tit.

2 In Foro verò pœnitentiali, omnino requiritur consensus, & licentia vel Papæ, vel Episcopi, vel proprii Parochi, c. Omnis vtriusque sexus. de Pœnit. & remission. cap. 2. eodem tit. lib. 6. & ibi Philip. Fran. notab. 2. Abbas in dicto cap. Omnis. nu. 6. & communiter omnes.

SVMMARIVM.

1 *ARCHIDIACONVS, de iure est Vicarius Episcopi quoàd ea, quæ sunt Fori exterioris. Non tamen quoàd ea, quæ sunt Fori interioris.*

DIFFERENTIA NONA.

1 ARCHIDIACONVS de iure est Vicarius Episcopi quoàd ea, quæ sunt Fori exterioris; vt toto titulo de Officio, Archid.

Non

Non tamen est Vicarius quoàd ea, quę pertinent ad Forum interius. Vnde non poterit quem absoluere à peccatis; vt notat D. Antoni. in Summa, Defecerunt. cap. 2. §. Si verò essent.

Censeo tamen hodie nullam esse assignandam in hoc differentiam inter vtrumquè Forum; quia præfata iurisdictio Archidiaconi recessit ab aula. Nullam enim cōmuniter habent hodie Archidiaconi iurisdictionem quoàd adiuuandum Episcopū, etiam in Foro externo, nisi specialiter Episcopi aliquid eis commiserint.

SVMMARIVM.

1 *DELEGATVS inferioris à Principe nō potest extra territorium exercere ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis.*

2 *Vicarius Episcopi habet ordinariam iurisdictionem quoàd institutiones.*

3 *Vicarius Episcopi potest instituere præsentatum extra suam diœcesim.*

4 *Non tamen potest conferre Beneficia spectantia ad collationem Episcopi: licèt aliàs habeat potestatem ad ea conferenda.*

5 *Vicarius parochi potest absoluere suos parochianos extra parochiam, & diœcesim.*

6 *Parochus potest extra parochiam audire confessiones suorum parochianorum.*

7 *Et etiam eos matrimonialiter coniungere.*

8 *Archiepiscopus potest visitando prouinciam audire confessiones omnium visitatorum.*

EA, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, extra territorium in Foro exteriori exerceri non possunt ab habentibus delegatam iurisdictionē ab inferiore à Principe, l. 2. ff. de Offic. Proconsul. vers. Apud legatum verò. dicit communem Rip. in tract. de Peste. cap. fi. num. 51. Licèt secùs sit in habentibus iurisdictionem ordinariam, vel delegatam à Principe, vt dicta l. 2. & l. Emancipare. ff. de Adoption. glossa fin. in l. vlt. ff. de Offic. Præfect. vrb. & in l. 3. ff. de Offic. Præsid. glossa 1. in cap. Nouit. de Offic. deleg. quas dicit à cōmuni receptas Ias. in l. Cunctos populos. lect. 2. num. 83. C. de Summa trinit. Corras. in Paraphr. sacerdot. 1. part. cap. 7. Couar. lib. 3. var. cap. 20. à num. 8. Nauar. cap. 27. num. 39. in fin. & Suarez infrà.

2 Hinc est, quòd Vicarius Episcopi, qui quoàd institutiones, habet ordinariam potestatem, cap. Ex frequentibus. de Instit.
3 potest instituere præsentatum à patrono extra diœcesim. Rota Decis. final. sub tit. de Offic. Vicar. in antiquioribus, & Ge-
4 min. in cap. fin. eodem tit. lib. 6. Non tamē potest conferre extra diœcesim Beneficia spectantia ad collationem Episcopi; licèt aliàs habeat potestatem ad ea conferenda: quia circa hanc potestatem est delegatus ab Episcopo, vt in dicto cap. fin. de Offic. Vicar. lib. 6. & docet Bal. dict. l. 2. de Offic. Proconsul. Phil. Franc. dicto cap. fin. Barba. dicto cap. Nouit. Ias. in l. Sed si hac. §. 1. de In ius vocand. & Soc. in cap. fin. art. 6. de Foro compet.

5 In Foro tamen pœnitentiali Vicarius parochi, licèt delegatus inferioris à Principe, bene potest absoluere suos parochianos extra parochiam, & diœcesim; & sic exercere ea, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis; vt probat latè Rip. dicto cap. fin. num. 50.
6 & multò magis parochus, qui potest, & audire confessiones eorum extra parochiā Host. in Summa de Pœnit. & remission. §. Cui confitendum. Abb. in Repet. cap. Cum contingat. num. 33. de Foro compet. Anton. Capic. Decis. 203. num. 15. & 16. & alii citati, sub verb. Sententia. Differen-
7 tia 1. & etiam potest coniungere parochianos suos, volentes contrahere matrimonium, nulla ad id obtenta licentia à parocho illius loci, & parochiæ, Nauar. in cap. Placuit. de Pœnit. dist. 6. num. 84. Præpos. in cap. Qui in aliquo. col. 2. dist. 50. Palud. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. dicit communem Rip. dicto cap. fin. num. 49. vide ad idem Suar. 4. tom. disput. 28. Sect. 6. nu. 4. & Anto. Capic. vbi suprà.

Et est ratio diuersitatis: tum, qui ea, quæ sunt Fori pœnitentialis exercentur sub silentio, & sic nullius territorium læditur, vt in cap.

in cap. Nouit. de Offic. Leg. Abbas suprà: tùm, quia iurisdictio Fori pœnitētialis nō terminatur loco, secundùm Suar. & Palud. supra. vbi Palud. dicit, quòd absolutio in Foro pœnitentiali non ita arctatur ad ter-
8 ritorium; sicut illa, quæ fit in Foro exteriori; vt patet in Archiepiscopo, qui visitans Prouinciam, potest omnium confessiones audire; non autem exterius crimina, nisi notoria, corrigere. cap. vlt. §. Notoria. de Censib. lib. 6. & diximus suprà Differen. 6. Hinc cauendum est a Lęlio Zecho de Casib. Episcopo reseru. in Obseruat. gener. nu. 2. vbi falso putauit, iurisdictionem Fori pœnitentialis loco terminari: & sic non posse Vicarium foraneum mittere existentem in eius Vicaria, ad alium Vicarium foraneum, à casu reseruato absoluendum.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX sui, nemo potest esse in Foro exteriori. Hinc collige plurima.*
2 *Nemo potest se ipsum excommunicare.*
3 *Nec electionem suam confirmare.*
4 *Nec se absoluere, vel condemnare.*
5 *Nec sibi conferre Beneficium. Nec se præsentare. Nec se baptizare.*
6 *Episcopus non potest authorizare in facto proprio.*
7 *Pater non potest authorizare donationem sibi à filio factam.*
8 *In Foro animæ potest quis vti Iurisdictione in se ipsum; vt lucrari indulgentias à se concessas.*
9 *Princeps, & Prælati inferiores possunt secum dispensare, sicut cum subditis.*
10 *Agens, & patiens potest quis esse, vbi actio non requirit coactionem.*
11 *Prelatus incurrens irregularitatem occultam; potest secum dispensare.*
12 *Et se absoluere ab excommunicatione minori. Sed meliùs faciet; id committendo suo confessario.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 NVLLVS potest in se ipsum, in Foro exteriori, ea quæ sunt iurisdictionis exercere, l. Qui iurisdictioni. ff. de Iurisdict. omnium
2 iud. Hinc est, quòd nemo potest se ipsum excommunicare Nauar. cap. 27. num. 6. Nec potest quis suam propriam electionē
3 confirmare cap. fin. de Instit. Nec se absoluere, vel condemnare, l. Penul. ff. de Recept. arbitr. l. Ille à quo. §. Tempestiuum.
4 ff. Ad Trebel. Nec sibi cōferre Beneficium cap. Ad aures. de Excess ib. Prælat. Nec se
5 ipsum præsentare, cap. Per tuas. de Iure patron. Nec se baptizare, cap. Debitum. de Bapt. Quorum ratio est; tùm, quia inter dantem, & accipientem debet esse distinctio personalis; vt dicto cap. fin. Tùm, quia par in parem non habet Imperiū. vt dict. §. Tempestiuum. & l. Nam magistratus. ff. de Arbitr. l. Præcipimus. §. Penult. C. de Appellation. & l. Digna vox. C. de Legib. quantò ergo minus habebit imperiū quis in se ipsum? quod etiam confirmatur ex Clement. 2. vers. Quòd si Episcopus. de
6 Reb. Eccles. vbi habetur, quòd Episcopus non potest authorizare in facto proprio; sicut nec æconomus, cap. Hic vsus. 10. q. 2. Nec tutor l. 1. l. Pupillus. ff. de Auctor. tuto.
7 Nec pater donationem sibi à filio factam, glossa, verb. Rem acquirit. l. 1. ff. eodem. quam dicit communiter approbatam Iul. Clar. in §. Donatio. quæst. 6. num. 7.
8 In iudicio tamen pertinente ad Forum animę, aliquando quis vtitur iurisdictione in se ipsum; vt in indulgentiis. potest enim Prælatus, qui indulgentiā generaliter concedit, eamdem sibi lucrari; vt constat ex vsu, & docet D. Thomas. in 4. dist. 20. art. 5. quæst. 4. Palud. ibidem quæst. 4. art. 3. Geminian. in cap. Indulgentiæ. de Pœnit. & remission. lib. 6. Calder. in cap. In nostra. eodem tit. Nauar. de Iubilæo. notab. 20. num. 11. Sot. in 4. dist. 21. quæst. 1. art. 4. vers. Postremum hic. vbi latè hoc probat, contra Caiet. & respondet rationibus in cōtrarium facientibus, & Suarez copiose, tom 4. super 3. D. Tho. disput. 52. Sect. 1. à num. 14. vbi dat rationem; quia scilicet

Prælati

Prælati non debent esse peioris conditionis, quàm inferiores. Nec obstat regula in princip. tradita; quia intelligitur de iurisdictione coactiua in se ipsum. At in hac specie lucrationis indulgentiarum, nulla interuenit coactio, quia conferuntur vniuersè, opus tale facientibus.

9 Idem dicendum est in dispensatione. Ná potest Prælatus ex causa legitima secum dispensare; sicut potest cum subdito. Ita D. Tho. in Addit. ad 3. p. q. 27. art. 4. ad tertium, & 2. 2. quæst. 185. art. 8. & dicta q. 4. ad tertium; Sanchez post alios, lib. 8. de Matrim. disput. 3. Suar. tom. 5. disp. 41. Sectione 2. nu. 9. vbi dicit ita fuisse declaratum à Card. Concilii. refert Salas vbi infr. quod in Papa, & in Principe non recognoscente superiorem tenuit Abb. & Fel. in cap. 1. num. 33. de Constit. & in cap. Præterea. (licèt cum hæsitatione) num. 20. de Sponsal. Soto lib. 1. de Iust. quæst. 6. art. 7. ad fi. Suar. tom. 4. disp. 52. Sect. 1. n. 10. Palud. Rodrig. Sanchez, & alii, quos refert Salas de Legi. disput. 20. Sect. 12. nu. 103. Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 5. Pro quibus facit capit. Per venerabilem. Qui filii sint legit. vbi dicitur posse Regem dispensare cum filiis suis, eos legitimando in ordine ad temporalem hæreditatem, & alias dignitates seculares. Quæ quidem dispensatio, est quędam virtualis dispensatio cum se ipso; non solùm quia filius est aliquid patris; sed etiam propter correlationem. Nam dispensando cum filio vt possit esse hæres: dispensat etiam secum, vt possit illum hæredem instituere. Idem dicito de inferioribus Prælatis, quòd scilicet possunt secum dispensare, sicut possunt cum subditis, vt post Cordub. tenet Rodrig. in Summa 2. part. cap. 30. num. 4. & Suarez vbi suprà. num. 20. & 22. In quolibet enim Prælato considerantur duæ personæ: vna vt Prælatus, secundùm quam dispensat, vel concedit indulgentias: altera vt homo, secundùm quam potest secum dispensare, & gaudere indulgentiis; præsertim, quia adminiculo diuini Iuris dictis potestatibus secum vtitur. Pro quo facit cap. A collatione. de Appellat. in 6. vbi si collatio Canonicatus facta est à Capitulo, assistente Episcopo; vt Episcopus est: nó potest appellari ad ipsum; quia fieret ad eumdé, secundùm eumdem. Si verò Episcopus interfit, vt Canonicus: tunc benè valet appellatio: quia licèt videatur fieri ad eamdem personam; non tamen secundùm idem munus. Facit etiam quod singulariter notat Abb. in cap. Sicut vnire. num. 5. de Excessibus Prælat. vbi dicit quòd licèt Episcopus nó possit vnire suæ mēsæ aliquam Ecclesiam, etiam accedente sui Capituli cōsensu; quia authorizaret in facto proprio: quod facere non potest; vt in Clement. fin. §. Quod si Episcopus. de Rebus Eccles. non alien. si tamen idem Episcopus esset legatus Cardinalis, posset id facere ex tali potestate. Quod dictum dicit valde notandum Selua de Benefic. 2. parte. quęstione 3. numero 45. Non mirum ergo si Episcopus, vt egens dispensatione, subdatur sibi ipsi, tanquam Episcopo, possitque dispensare ex potestate sibi à Deo data secum, tanquam subdito dictæ potestati. Nec abhorret

10 etiam à naturalibus, vt sub diuersis rationibus idem sit agens, & patiens; dummodo actio non requirat coactionem.

11 Hinc dicit Suar. tom. 5. disputat. 33. Sectione 3. numero 6. posse Prælatum secum dispensare in irregularitate a se occultè contracta: verbi gratia, quia non obseruauit interdictum à se positum: & etiam posse se absoluere ab excommunicatione minori; contracta similiter, quia communicauit cum excommunicato à se ligato, vt docet idé Suarez tom. 5. disputatione. 33. Sect. 3. num. 6.

12 Aduersus hæc obstant plurimum ea quæ in principio diximus. Resp. tamen ea procedere in Foro exteriori, & quoàd iurisdictionem coërciuam, & vbi requiritur distinctio personarum. Ceterùm in rebus grauibus meliùs faciet Prelatus si à Confessario suo in actu confessionis petat, vel dispensationem, vel absolutionem. & ita practicatur, & docet Maiol. de Irregular. lib. 2. capite 2. numero 12. & lib. 5. cap. 51. num. 7. Henriq. de Irregul. cap. 18. §. 3. in glossa Z. vbi latè. Suarez tom. 4. disput. 30. Sect. 2. num. 15. Rodrig. in Summa 2. part. cap. 30. num. 4.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *IVRISDICTIO, quam quis habet in Foro exteriori, non potest delegari alteri, vt illam exerceat in se ipsum delegantem.*

2 *Commitens vices suas in electione, non potest eligi à Commissario.*

3 *Nemo potest se ipsum eligere, nec se præsentare.*

4 *Persona electa non potest computari inter eligentes, & sic non auget numerum.*

5 *Procurator constitutus ad præsentandum, non potest præsentare ipsum constituentem.*

6 *Clericus patronus si vult præsentari, obseruet cautelas hic notatas.*

7 *Vicarius Episcopi, si vult vt sibi conferatur Beneficium vacans, quid faciet?*

8 *Prælatus potest gaudere, in Foro pœnitentiali, eisdem beneficiis, quibus subditi gaudere possunt ab ipso; & sic absolui, & dispensari cum ipso per suum Confessarium in omnibus casibus, quibus ipse Prælatus posset cum subditis.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 IVRISDICTIO quam quis habet in Foro exteriori, non potest alteri demandari, vt illam exerceat in se ipsum delegantem; quia sicut nemo potest se ipsum absoluere: (vt diximus suprà sub hoc verbo Differen. 4.) ita nemo potest dare alteri potestatem se absoluendi, vel ligandi. argumento regulę, Qui per alium. de Regul. iur. lib. 6. quia potestas quam quis non habet, non potest alteri demandari, l. Si vniuersę. C. de Legib. c. Quod autem. de Iure patron. At nemo habet potestatem se absoluendi. ergo nemo potest alteri delegare illã. Ita argumẽtatur Nauar. de Iubil. notab. 20. nu. 9.

2 Hinc est habentem potestatem, & ius eligendi, si vices suas alicui committat, non posse eligi per eum; quia censeretur electus à se ipso. l. Item eorum. §. Si Decuriones. ff. Quod cuiusq; vniuersit. nom. Per quem tex. dicit ibi Paul. electum ab eo cui data est potestas eligendi, censeri electum ab ipso dante. At nemo potest seipsum eli-
3 gere, sicut nec se pręsentare; c. Per nostras.
4 de Iure patron. vbi glossa 2. ad fi. ex hoc infert rationem quare persona electa non sit computanda inter eligentes, vt augeat numerum eligentium; quia scilicet se ipsum eligere non potest. ergo nec potest eligi à suo mandatario, nec hoc ei demandare.

5 Hinc etiam est, nec procuratorem à patrono Clerico constitutum ad præsentandum, posse ipsum Clericum constituentem præsentare; vt docet Panor. dicto cap. Per nostras. nu. 3. copiosè Lambert. lib. 2. par. 1. quæst. 8. art. 3. 4. & 9. cum sequent. & Greg. Lop. l. 7. tit. 15. Par. 1. gloss. antepenultima.

6 Nec prædictis obstat cautela quæ communiter in practica obseruatur, cùm Clericus patronus vult præsentari ad Beneficium, cuius est patronus. Solent enim cùm vacat Beneficium, pro illa vice transferre cum auctoritate Ordinarii totum ius quod habent, in quemdam fidelem amicum, vel fratrem, qui virtute illius cessionis præsentat illum qui patronus antea erat. Et eamdem cautelam obseruãt Vicarii Generales Episcoporũ, cùm volũt vt sibi conferatur aliquod Beneficiũ vacãs. Nam similiter solent præfati Vicarii Generales delegare, seu committere totum suum officium Vicariatus Generalis alicui amico fideli, cum potestate conferendi, si eam habent à suis Episcopis, & ab illo collationem, seu institutionem Beneficii recipiunt. Hæc cautela non obstat, quia in prædicta specie, patroni, & Vicarii Generales non committunt suas vices in dictum amicum, quasi in comissarium suũ. Nã eo in casu nõ possent prædicta fieri, esset q; contra suprà dicta, vt docet Abb. in c. fin. de Instit. & Fel. in cap. Sane. in 2. de Offi. & post. iud. deleg. nu. 4. sed omnimodam potestatem quam habẽt, in eum trasferunt; ita vt post cõmissionẽ, & cessionem; tam Vicarius delegatus, quàm patronus cessionarius iure proprio alter præsentat; & alter iure optimo confert, seu instituit. quod optimè fieri posse docet singulariter Lancelot. in §. Sunt autem. verb. Accipiẽtem. Instit. Cano.

 de Instit.

de Instit. qui in §. Licet autem. eodem tit. in glossa Non debeat. dat aliam cautelam Clericis patronis, vt possint prædicta sua Beneficia obtinere, videlicet vt supplicent Episcopo vt sibi ipsis ea motu proprio cõferat sine alia præsentatione. Nam Episcopus nõ solùm ad supplicationem patroni, sed etiam motu proprio, potest patrono Beneficium patronatum conferre, & docet Abb. in dicto cap. Per nostras. & Doctores supra relati. quod est mente tenendum.

3 In Foro verò pœnitentiali, potest Papa, & quilibet Prælatus dare alteri iurisdictionem in se, committendo Confessario omnes vices suas, & potestatem omnẽ quã à iure habent erga subditos. Virtute cuius commissionis poterunt non solùm absolui à peccatis, & censuris; sed etiam dispensari in irregularitatibus, ex delicto tamen occulto prouenientibus; si sint Prælati inferiores Papa, iuxta cap. 6. Concil. Trident. Sessione 24. & in votis, & ceteris omnibus, quæ de iure possunt facere cum subditis; vt in Papa docet glossa in cap. Nemo. 9. quæst. 3. & in cap. Sanè. in 2. verbo Terminandam. de Offi. Delegat. quam commendat Abb. in cap. fina. de Instit. & in cap. Significasti. col. 5. post Ioan. And. ibi, de Foro compet. & in cap. Omnis vtriusque sexus. de Pœnit. & remission. sequitur Fel. in cap. 1. nu. 33. de Constit. & Flam. Paris. de Resignat. Beneficior. lib. 3. quæst. vlt. num. 113. & 131. Idem docet quoad alios inferiores Prælatos Paludan. in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 3. vers. Archiepiscopi. D. Anto. in suo Defecerunt. post princip. tit. de Patriarchis, & aliis. Maiol. de Irregul. lib. 2. c. 2. num. 12. & lib. 5. cap. 52. num. 7. Henriq. tit. de Irregul. cap. 18. §. 3. litera Z. Suarez tom. 4. ad 3. par. D. Thom. disput. 30. Sect. 2. num. 15. & Rodrig. in Summa 2. par. cap. 30. num. 4. Quorum omnium ratio est, quia non debent esse Prælati deterioris conditionis, quàm Subditi. Vel secundùm Felin. dicto cap. Sanè. num. 4. hoc ideò est, quia Sacerdos habet potestatem à Deo, non à Papa, seu aliis Prælatis; & sic subiiciunt, se eidem tanquam homines, & non tanquam Prælati. Faciunt ad hęc notara suprà Different. 11. Adde eumdem Suar. tom. 5. de Censur. disput. 17. Sect. 2. nu. 8. vbi dicit probabile esse excommunicatorem, si contingat participare in crimine cum excommunicato à se, posse alteri suammet potestatem cõmittere; & ita ab alio per iurisdictionem à se delegatã, absolui, sicut absoluitur Pontifex à peccatis, & sic ampliat dictum suprà, nedum Confessario, sed alii extra confessionẽ posse id delegari. Quod verissimum puto.

SVMMARIVM.

1 *NEMO tenetur in Foro exteriori, vt sit arbiter, & suscipiat compromissum in se factum.*

2 *In Foro tamen conscientiæ, tenetur illud suscipere, cùm diu inter partes litigatum est.*

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

1 ARBBITRIVM, seu compromissum in Foro exteriori, nullus tenetur suscipere; nec cogi potest ad ipsum acceptandum iuxta l. 3. §. 1. ff. de Arbitr. & glossam, verbo Renitentem. in cap. Pastoralis. in princip. de Officio Delega. Paries enim quę conueniunt in arbitrium, seu campromissum, sunt priuatæ personæ, nec habent vllam iurisdictionem ad compellendum arbitrum ab ipsis electum, vt prędictum onus suscipiat; nec possunt agere coram iudice ordinario vt eum compellat; quia nemo priuatus tenetur facere negotia alterius, sed totum id dependet à voluntate libera suscipientis, & acceptantis.

2 In Foro tamen conscientiæ, vbi diu litigatum est inter partes: tenetur arbiter electus compromissum acceptare, iuxta glossam in capit. Sicut. 11. quæstione 1. & ibi notat Archidiac. & Præpo. idem tenet Felin. dicto capit. Pastoralis. numero 6. Soci. l. Quidam. col. 1. ff. Si cer. pet. Alber. in l. Labeo. §. Tametsi. in princ. ff. de Arbitr. Ioan-

Ioan. Bapt. de Sancto Blasio in tractat. de Arbitr. quæstione 74. & dicit communem Viuius Decis. 57 num. 1.

Et ratio est, quia ex litibus multa mala, & odia oriuntur, iuxta l. Seruus verò. §. Sed si aliqua. ff. de Action. & obligation. & Eccles. 28. *Abstine* (inquit) *à lite, & minues peccata*. & Compromissum dirigitur ad componendas partes, & finem litibus imponendum. Qui ergo citra incommodum proprium renuit acceptare compromissum: per consequens conuincitur non velle obuiare prædictis peccatis, licèt possit. Et ideò peccat grauiter, per ea quæ tradit Felin. in capit. 1. de Offic. Delegat. & per notata verbo Defensio. Differentia. 2.

SVMMARIVM.

1 *PRAELATI non habentes iurisdictionem in Foro interiori, non gaudent priuilegio, cap. fin. de Pœnit. & remiss.*

2 *Prælati habentes iurisdictiones etiam in Foro pœnitentiali, an hodie gaudeant dicto priuilegio.*

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

1 PRAELATI habentes tantùm iurisdictionem in Foro exteriori, & non in interiori; vt sunt de iure Archidiaconi, & si quæ sunt aliæ dignitates; non habent priuilegium, cap. fin. de Pœnit, & remission. de eligendo liberè Confessarium: quia textus ille intelligitur tantùm de Prælatis, qui habent curam animarum, secundùm Paluda. in 4. distin. 17. quæstione 3. artic. 2. conclus. 2. fol. 80. col. 4. Itaq; priuilegium dicti capit. fina. solùm concernit, & spectat ad Prælatos habentes iurisdictionem in Foro interiori, non autem ad alios non habentes iurisdictionem nisi in Foro exteriori. Idem probat tex. & ibi Communis in cap. Ne pro dilatione. de Pœnit. & remis.

2 Hodie verò post Concil. Trident. nec Episcopi, nec vlli alii Prælati(nisi sint Regulares) possunt eligere sibi Sacerdotem non subditum, qui non sit à suo Ordinario, vel aliàs approbatus. Ita declarauit Cõgregatio Cardin. Cõcil. Trident. teste Suar. 4. tom. de Pœnit. Disput. 28. Sect. 6. p. 424.

Sed contra prædictã declarationẽ Cardinal. obstat mihi valdè regula tradita suprà Diff. 11. nu. 9. & 10. videlicet posse Prelatũ quoad se, idem quod potest quoàd subditos. Sed Episcopus potest approbare quẽcumque idoneum quoàd suos subditos. ergo poterit idem facere quoàd se; & sic eligere quemcumq; idoneũ in Confessarium. nam eligendo, ipso facto, illum approbat.

Quare salua reuerentia talibus Patribus debita, dum de prædictis declarationibus non constat authenticè, nec publicantur vt ab omnibus obseruetur; existimo, sub prædictorũ Patrum correctione, posse etiã hodie ipsos Episcopos vti prædicto priuilegio dict. cap. fin. eodẽ modo, quo poterant ante Concilium. Quoàd alios autem Prelatos non Regulares, puto verissimam esse prædictam declarationẽ; quia ipsi non possunt approbare Confessarios quoàd alios, & per consequens, nec quoad se ipsos. Regulares verò Prelati Monachorũ, possunt eligere quemcumque quoàd se ipsos, etiam non approbatum, nec expositum, vt notat singu. Fr. Hieron. Llamas in Epito. part. 1. cap. 5. §. 5. pag. 31. Adde not. verbo Nullitas. Diff. 10.

Et prædictis adde, Regulares posse eligere in Confessarium, cùm iter faciunt, quemcumque Presbyterum, tam secularẽ, quàm Regularem, etiam si non sit approbatus, vel expositus à suo Superiore. Ratio est, quia Concilium nihil circa Regulares innouauit; vt est communis opinio. At ante Cõcilium id licebat cuicumque (vt diximus sub verbo Cõsuetudo. Dif. 1.) maximè Religiosis iter agentibus, ex tacita permissione, & licentia suorum Prælatorum, inclusa in licentia ad iter agendum. ergo idem poterunt facere hodie. & ita tenet Henriq. de Pœnit. lib. 3. c. 6. n. 4. lit. K. quẽ refert, & sequitur post alios F. Hier. Llam. in Method. cura. anim. 1. p. d. c. 5. §. 12. & 13. quicquid in contrarium dicat Angles in suis Florib.

SVMMARIVM.

1 *GENERALES Ordinum non Mendicantium, sunt tantùm Superiores suorum Abbatum, seu Priorū sibi subditorum, quoàd Forum exterius.*
2 *Non tamen quoàd Forum interius.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 GENERALES Ordinum nō Mendicantium, sunt tantùm Superiores pro Foro externo respectu Abbatū, & Priorum sibi subditorum; & ideò nullum casum habent re-
2 seruatum quoàd eos; quia quoàd Forum interius, Abbates, & Priores non subsunt ipsis, sed tantùm immediatè Summo Pont. Quod colligitur ex cap. Ne pro dilatione. (quod est vltimum) de Pœnit. & Remiss. vbi datur facultas omnibus Prælatis inferioribus eligendi sibi Confessarios, etiam sine licentia Superiorum. Et sic constat nō esse Prelatos inferiores subiectos Superioribus extra Summum Pont. in casibus Fori interioris. aliàs non possent eligere alium sine eorū licentia: & si casum haberēt reseruatum, etiam deberent requirere eosdem ad confitendum ipsis. Ita docet in terminis F. Hieron. Llamas in Epito. cura. ani. cap. 5. §. 5. pag. 29. vbi dicit aliud esse dicēdum de Guardianis Sancti Francisci, & aliis Superioribus Mendicantiū, qui nō sunt Prælati, sed tantùm sortiuntur vicem Curatorū. Ipsi namq; in Foro animæ suis Generalibus, & Prouincialibus subiiciūtur: & casus reseruant dicti Prouinciales respectu eorum, & ex eorum licentia Cōfessarios eligunt; vel nominātur ab ipsis, vel à Capitulis eorum.

Ex quibus collige intellectum ad d. cap. Ne pro dilatione. quatenus loquitur de Prælatis minoribus exemptis, intelligi tātùm de Prioribus Ordinum non Mendicātiū, & nō de omnibus Prælatis Religiosis.

LEGATVM.

SVMMARIVM.

1 *HAEres, seu testamentarius, in Foro exteriori habet annum ad soluenda legata.*
2 *In Foro verò interiori tenetur ea soluere quàmprimum poterit.*
3 *Hæres non soluens legata, nec faciens ordinata in testamēto, potest priuari hæreditate, etiam si sit filius, salua ei legitima.*
4 *Vlyssipone sunt duo Iudices, vnus pro residuis, alter pro Missis, per quos ordinata per testatores, egregiè, & singulariter ad executionem perducuntur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 HAERES, seu testamentarius, habet annū in Foro exteriori ad exequendam testatoris voluntatē circa legatā prophana, iux. Auth. Hoc amplius. C. de Fideicō. & gloss. in cap. Si hæredes. de Testam. adde c. Nos quidē. eod. tit. & vtrobique Coua.

2 At in Foro animæ, statim, vel quamprimū poterit, tenetur ea soluere. Ita Silu. verbo Testamentū. 2. q. 6. Pet. à Naua. tom. 2. lib. 3. cap. 4. n. 166. & P. Sa verb. Legatū. §n 2. Pro quibus facit l. Si domus. §. In pecunia. & l. Cùm res. de Lega. 1 Ex quib. apparet hęredē debere cumprimùm poterit, exequi ea quæ in testamēto disposita fuerint. Facit etiā quòd Episcopus potest intra quinque mēses, aliudue tēpus arbitrariū cogere hæredes, & executores testamētorū per censuram Ecclesiasticā, vel interdictum administrationis bonorū defuncti; vt vltimā defuncti volūtatē ad executionē deducāt, per tex. cū Cōmuni. in d. c. Si hæredes. etiā quoàd legata prophana; vt post glossam, & alios, docet Coua. dict. cap. Si hæredes. nu. 4.

ergo

ergo tenebantur præfati hæredes,& executores non expectare annum. aliàs non possent excommunicari.

3 Adde prædictis vnum singulare, videlicet quòd si hæres fuerit negligens per annum, à die monitionis factę per Episcopum circa soluenda legata, & alia ordinata per testatorem: poterit priuari hæreditate, si est hæres extraneus,& etiam filius; salua ei legitima, per dict. Auth. Hoc amplius. & transit ad substitutos, vel alios per ordinem. Ita Siluest. & Pet. à Nauar. suprà. de quo vide etiam glossam final. in fi. in dicto c. Si heredes. & ibi Panor. num. 8. & Coua. nu. 5. & 6. Quod vtinam in praxi vbique seruaretur. In Regno autem Lusitaniæ egregiè
4 circa hoc est prouisum. Nam sunt duo tribunalia instituta; vnum pro residuis, & alterum pro Missis. In primo de residuis, cogitur hæres, seu testamentarius reddere rationem omnium quæ in testamento relicta fuerunt, an sint plenè executa. aliàs compellitur, vel Iudex exequitur. In altero de Missis, virtute cuiusdã priuilegii Sedis Apostolicæ in fauorem Hospitalis generalis in inclyta ciuitate Vlyssipponensi cõcessi, cogitur hæres, vel executor testamentarius soluere prædicto Hospitali omnes Missas, quæ sua culpa, vel negligentia celebratæ non fuerunt; in facellis, vel aliàs, à testatoribus relictas: quarum eleemosynæ remanent in dicto Hospitali pro adiuuãdis sumptibus illius. Et sic voluntates testatorum in dicto Regno omnimodo adimplentur, etiam si hæredes sint Duces, & Comites. Omnium quippe, sine discretione personarum, & statuum, vna est mensura, & æqualis iustitia.

SVMMARIVM.

1 *HAERES soluens credita, seu debita, non seruato ordine prioritatis, an sit securus.*

2 *Hæres, seu testamentarius non potest gratificari alicui ex legatariis, sed pro æquis portionibus sunt soluẽda, si hæreditas omnibus non sufficiat.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 HAERES, vel testamentarius soluens debita creditorum, non seruato ordine prioritatis in habentibus hypothecas, vel priuilegiũ prælationis in bonis hæreditariis, contra l. fin. §. Et si. vers. Sin verò hæredes. C. de Iure delib. non liberatur in Foro exteriori, vbi bona non sufficiunt omnibus; quia aliàs frustra à iure prædicta prioritas, & priuilegium concessa fuissent. Et sicut defunctus debitor non poterat facere deteriorem causam priorum creditorum: ita nec ipse hæres; vt probat text. in l. 1. §. E contrario. ff. de Separat. & docet Bald. in l. Pro debito. C. de Bon. auth. Iud. possid. & Silu. verbo Restitutio. 6. quæst. 5. vers. Post hos autem. vbi latè à numero 5. ponit ordinem prioritatis in omnibus creditoribus. Adde not. verbo Debitum. Diff. 5.

In Foro verò conscientiæ, si hæres credidir hæreditatem omnibus fore soluendam, vel probabiliter ignorauit vnum creditorem esse alio potiorem: tunc liberatur, licèt simpliciter soluerit, non seruato prædicto prioritatis ordine. Ita post Hostien. & alios, tenet Siluest. suprà. quæstione 7. & Angel. verbo Restitutio. 2. numero 9. Facit l. Tutores. ff. de Condict. indebit. vbi quod bona fide factum est, habetur ratum.

2 Vidi dubitari an in legatis soluendis sit seruandus ordo prioritatis, & dignitatis; vt priùs soluantur legata magis pia, deinde alia minùs pia; tertio loco prophana, & non pia; & an teneretur in conscientia, qui prædictum ordinem non seruauerit, quando hereditas nõ est ita sufficiens, & ampla, vt possit simul omnibus satisfieri. Et dubiũ hoc contingit potissimùm vbi testator relinquit in testamẽto, vt ex quibusdã redditibus paulatim legata per se relicta soluerentur. Et sanè si testator nihil circa hoc dispofuit, videtur idem dicendum de legatis, quod de creditoribus chirographariis;

 nempè

nempe non esse locum gratificationi, sed pro æquis portionibus esse soluenda, seu pro rata bona esse distribuenda, per l. Priuilegia.17.ff.de Priui.credi.ibi, *Et si eiusdē tituli fuerunt; concurrunt*. vbi gl. Cuiatii id significat. ad idem opti.text.in l.Is cui. §.Si plures legatarii. ff. Vt in possess. legat. vbi dicitur, *Inter legatarios nullum ordinem obseruamus; sed simul omnes æqualiter tuemur*. & ita tenent Angel.verb.Legatum.1. num.57.Siluest.eod. verb.tit. 1. quæst. 16. & ceteri Summistæ teste Paul.Comito lib. lib.7.Respons. moral.quæst.10.num.4.

SVMMARIVM.

1 *QVAE sint legata pia.*
2 *Quædam sunt legata pia, quoàd Forum exterius, quæ non sunt quoàd interius.*
3 *Ponuntur magni effectus, ex hoc vt legatum sit pium.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 QVAEDAM sunt legata pia in Foro interiori, quæ non sunt talia in Foro exteriori. Et è cōtrario, secundùm Naua. in tracta. de Reddit.Eccl. quæst.1.monit.26.num.4. pag.47.Et quænam sint illa, colliges ex infrà dicendis, maximè, num. 2.

Et primò quærendū est, quid veniat appellatione piæ causæ.Resp.in primis omne illud quod relinquitur pro anima, censeri esse relistū ad pias causas, secundùm Guid. Pap. q.576.nu.3.allegat l. Si quis Titio. & ibi glos.& Bar.ff.de Legat.2.& l. Lutius.§.1.ff.Ad Treb & ibi glo.& Bart. & Salycet. in Repet.l.1.C.de Sacrosan.Eccl. Panor.in c.Relatum.1.n.7.de Testam.Silu.verb. Legatum. 4. quæst.1.& alii Summistæ citati à Pau.Comito.lib.7.Resp.moral.q.4.num.3. Latè Bal.in Auth.Similiter.per totam.C.ad l.Falcid.vbi ait dici etiam relictum ad pias causas, omne illud propter quod anima testatoris, vel cuiusque Catholici subleuatur; & similiter relicta pauperibus in genere, & miseris, hospitalibus, & Ecclesiis; vt notat glo.in Auth.de Eccles. titul. §.Si autem hæres.verb.Pias. Collat.9. Item relicta cōsanguineis egenis, dummodò non sint excessiua legata. Item legatū alimētorum. Et relicta pro redemptione captiuorum: sub quorum appellatione etiam veniūt carceribus mancipati, etiam pro maleficio, iuxta glos.singularem in c.Sacrorū.12.q.2.quam non esse alibi dicit Fel.in c.Significauit. n. 4.de Iudæis, & sequitur Bal. in d. Auth. Similiter.& Soc.regu.38.incipit.Bona.fallēt. 7.& Ludou.Mesia in Pragma.verb.Taxatio panis.conclus.1.n.8. Ex quo inferr Fel. vbi sup. iura quæ loquuntur de redimēdis captiuis apud hostes, habere etiam locum in captiuis carceratis ex maleficio; & ab executore testamēti, habente distribuere aliquid pro redimendis captiuis, posse redimi carceratos pro maleficio.

Præterea dicitur relictum ad pias causas, quod relinquitur filio monacho, vel filiæ moniali; maximè quādo monasterium est pauperrimum; quia si non est, videtur potiùs datum respectu sanguinis. Vbi obiter nota, hāc præsumptionem sanguinis in relictis consanguineis Religiosis, tantùm extendi vsque ad quartum gradum secūdùm computationem legum; & non vltra. Text. est singularis in d. Auth. de Eccles. titul.§. Interdicimus.& ibi glo.notat, v. Ad quartū.

Dicitur etiā relictum ad pias causas, quod relinquitur pro emendandis, seu reficiēdis muris, & pro custodia terræ; quia custodiuntur orphani, & miseri, qui sunt intus, vt docet Bal.sup.& Nauar.c.17.n. 93.& de redditibus Eccl.monit.26.q.1.n.2. & in Apologia.q.1.monit. 28. & plenè per Rom. in Repet.dictæ Auth.Similiter.& Bal. in l. Id quod pauperibus.C.de Episc.& Cler.

Ad hęc, dicitur relictum ad pias causas legatum factum pro maritandis feminis, tam extraneis, quàm coniunctis; si sint pauperes. Et etiā relictum, seu datum in remunerationē, & satisfactionē bonorū operū, seu beneficiorum receptorū. Et ad celebrādas Missas, vel alia cultus diuini, secūdū Cordu.

casu

casu 54. & quod datur ad maritādū cū equè æquali, non habenti sufficiens patrimoniū, seu dotem; secundùm Nauar. dicta Apologia quæst. 1. monit. 77. num. 4. & in Man. cap. 17. num. 93. Et quod datur à patre filio familias in literas incumbenti ad alimenta, nihil aliàs habenti; licèt pater sit diues, secundùm Nauar. Consil. 59. nu. 2. & 4. de Præb. contra quem est text. in cap. 1. de Magistris. vbi Felin. num. 1. id notat asserens non dici pauperes quos parentum opes sustentare possunt; quia pater tenetur alere filium. l. Si quis à liberis. ff. de Liber. agnoscend.

2 Ex his colligere poteris quæ sint legata pia in Foro exteriori; quæ tamen non sunt in Foro interiori. Nam relicta, vel data pro reparatione murorum, vel custodia terræ, vel pro maritando cum æquali, non habenti sufficiens patrimonium, vel pro sustentatione in studiis filii patris diuitis: vel generaliter pro alimentis, vel pro satisfactione beneficiorum receptorum, vel pro excarceratione carceratorum ex maleficio, & similium: non puto esse opera pia quoàd Forum interius; licèt sint quoad
3 Forum exterius. Quod est magni momenti, & effectus. Nam quæ sunt pia quoàd Forum interius; si legentur in testamento minùs solenni, vel nullo: nihilominus debentur, etiam adita hæreditate; iuxta tradita per Guid. Pap. quæst. 200. in fin. & quæst. 576. num. 3. alia autem non debentur. Item in legatis piis non detrahitur Trebellianica, iuxta Communem Legistarum, teste Guid. Papa, quæst. 188. licèt Canonistæ contra teneant cum glossa in cap. Si pater. verb. Trebellianica. de Testam. lib. 6. Quæ Communis Legistrarum, restringenda est ad relicta pia Fori interioris: non tamen est extendenda ad alia pia Fori exterioris. Præterea ex dictis legatis piis quoàd Forum iuterius, soluitur septima pars Episcopis pro definitione testamentorum in quibusdam Episcopatibus; vel quarta pars pro lege diœcesana: & nō ex aliis. Est etiam magni effectus, vt aliqua sint pia, etiam quoàd Forum exterius. Nam talia, si legentur in testamento etiam minùs solenni, & præstentur per triennium; confirmantur, ac debentur in futurum, iuxta text. singul. in l. 1. C. de Fideicom. & tradit Guid. Papa, quæst. 576. nu. 3. Adde Comitol. loco sup. citato, nu. 2. & 3. vbi dicit legatum pium à Fisco vindicari non posse, licèt alia bona testatoris ob crimen læsæ maiestatis diuinæ, vel humanę commissum, confiscentur. & nu. 11. idem dicit de bonis incertis restitutioni subiectis, quia talia sunt Christi.

SVMMARIVM.

1 *Legatum sub conditione impossibili, vel turpi, vel matrimonii seu maioris boni impeditiua: an sit validum.*

2 *Lex fundata in præsumptione voluntate valida: cessat, cessante præsumptione. Secùs si se fundat in præsumpta recta contraria voluntate.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 Legatum factum sub conditione impossibili, vel turpi de futuro; vel matrimonii impeditiua (vt lego mille Catharinę, si non nupserit) vel maioris boni impeditiua, scilicèt si Religionem non ingrediatur: non ideò inualidatur in Foro exteriori, quia huiusmodi conditiones pro non appositis habentur, l. Reprehendenda. C. de Instit. & substit. l. Quidam. ff. de Condit. instit. l. Turpia. ff. de Legat. 1. cum aliis citatis à glossa penul. in cap. final. post text. ibi, de Condit. apposit. Itaque prædicta legata valent, & debentur in Foro exteriori, etiā legatario non adimplente conditionem.

In Foro verò conscientiæ, quando constat voluntatem testatoris fuisse, vt cōditio adimpleretur, & non aliter voluisse legata prædicta facere: tunc conditione non existente, legatum non valet. Vnde in conscientia non potest capere legatum non nubens, vel Religionem ingrediens contra

tra voluntatem testantis, vel donantis. Ita tenent Caiet. Nauar. & Angles, quos refert, & sequitur Fr. Lud. Lopez. 2. part. sui Instructorii Confes. cap. 18. post princip. in 1. & 2. conclus. pag. 160. Medin. C. de Restit. quæst. 23. §. Ad tertium dicendum. Gutierrez lib. 2. Quæstio. Cano. cap. 25. nu. 13. Rebel. de Obliga. Iust. 2. part. lib. 18. quæst. 16. nu. 3. ad fi.

Mouentur prædicti Patres, quia deficiente conditione, deficit legantis voluntas; qua voluntate deficiente, non transfertur dominium: tum etiam, quoniam prædictę leges de Conditionibus turpibus, fundantur in præsumptione, quòd scilicet sic testator legans, voluit se iuri, & rationi conformare. At lex fundata in præsumptione, non obligat in conscientia, cùm de veritate in contrarium constat, vt habes verb. Lex. in Different. 12.

Sed certè salua pace tantorum Patrum, contrarium puto verius, videlicèt tam in Foro interiori, quam etiam exteriori posse à legatario, tuta conscientia, capi prædictum legatum, etiam si deficiat conditio turpis, vel impossibilis. Et moueor, quia. cùm talis conditio à iure meritò reprobetur, & pro non scripta habeatur: non video cur in conscientia secutus esse non possit, licèt de contraria voluntate testatoris appareat; quia regulanda est eius voluntas secundùm ius; nec potest facere, vt leges iustæ in suo testamento non valeant. Nec verum est prædictas leges fundari in præsumptione, taliter, vt constito de voluntate in contrarium, prædictam voluntatem approbent; immò eam improbant, casu quo de ea constaret: quicquid dicant in cõtrarium Ioseph Angles, & Lop. suprà vers. Igitur pro ampliori. Putant enim iniquè iudicaturum Iudicem, si contra legantem sub vna conditione ex supradictis, ea non impleta, sententiam tulerit; quando testator insinuauit nolle valere legatum, neque sortiri effectum, nisi conditione impleta. Sed sanè iudicio meo falluntur, quia non semper voluntas testatoris pro lege seruāda est, nisi quando est secundùm, vel præter legem; non tamen quando talis voluntas à lege reprobatur, vt est in nostro casu. Faciunt not. verb. Testamentum. Diff. 10. Vide fallentias ad dictam regulam per addit. 1. Decii in l. Non omnis. sub num. 3. ff. Si cert. pet. vbi habes quando voluntas testatoris seruanda sit.

2 Vnde collige dupliciter leges præsumere aliquid. Vno modo, fundando se in præsumpta voluntate valida & legitima: & hac ea cessante, in Foro exteriori, cessat lex. Alio modo fundando se in præsumpta recta contraria voluntate, & simul reiiciente aliam contrariã à iure reprobatam. v. g. cùm testator dicit, Lego Catharinæ mille, si non ingrediatur Religionem. Reiicit ius hanc conditionem, interpretans in meliorem partem mentem testatoris, & benè præsumens de ea: & sic statuens id quod verisimiliter benè informatus testator disposuisset, & simul respuens contrariam, tanquam alienam à viro bono, & iusto. Simile videbis sub verb. Lex. Differen. 8. num. 16. Præsumendo igitur in hanc bonam voluntatem testatoris, scilicet testatorem aliter statuisse si benè informatus fuisset; & si de contraria constat; supplendo dictam bonam voluntatem; reiicit tales conditiones, & pro non appositis habet. Et in istis præsumptionibus non cessat lex; licèt de voluntate contraria testatotis constaret; immò contrariatur ius tali voluntati, alias turpi, vel impossibili, vel inhonestæ, vel non bonæ. Reiicit etiam eas quę aliquo modo impediunt matrimonium siue carnale siue spirituale, fauore eorũdem, per cap. fin. de Condi. appo. & per Bart. & Communem. in l. Titiæ. de Condi. & dem. & Feli. in cap. In præsentia. nu. 42. de Proba. & ideò non mirum, si legatarius tuta conscientia potest petere, & retinere legatum, etiam si conditionem non adimpleat. & ita tenent post Summistas verb. Hęreditas. Coua. lib. 1. Variar. cap. 19. nu. 10. Mantica de Coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 19. nu. 4. Ledesma in 2. Sent. parte 4. quæst. 18. art. 1. dub. 12. Molin. tomo 1. de Iust. & iu. tit. 2. disputatione 207. & latissimè Sanchez. de Matrim. vbi plures alios allegat, lib. 1. disputatione 33. nu. 2. & disputatione seq. per totam. & probatur in l. Quoties. 22. & l. Cùm tale. 71. §. Meniæ. & dict. l. Titiæ si non nupserit. ff. de Condit. & demonst. & Paulus Duran.

Duran. in tract. de Conditio. & modis impossib. 3. parte cap. 1. nu. 8. & 9. Vbi in 2. parte cap. 3. nu. 31 limitat prædicta, in cõditione apposita, nempe si Religionem nõ ingrediatur, quando constat appositam fuisse principaliter causa conseruandi familiam. Tunc enim talis conditio non reiicitur, quamuis in consequentiam aliquem à Religione auertat, ex Coua. dict. num. 10. & Oliba. de Iure Fisci. cap. 7. nu. 38. Sed contrarium annotauimus, verb. Hæreditas. Differentia 12. nu. 3. & latiùs verb. Testamentum. Diff. 16. Adde not. verb. Matrimonium. Diff. 3.

SVMMARIVM.

1 *LEGATA incerta, ratione incertitudinis personæ, in Foro exteriori non debentur.*

2 *In Foro verò conscientiæ tenetur hæres ea inter illos diuidere, si in id consentiant.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 LEGATA incerta, ratione incertitudinis personæ ex aliquo extrinseco accidente, vt quia eiusdem nominis, & paris amicitiæ erga testatorem duo reperiuntur: in Foro exteriori non debentur; vt in casu l. Duo sunt Titii. ff. de Testam. tutel. l. In tempus. §. 1. ff. de Hæred. instit. l. Si quis seruum. §. Si inter duos. ff. de Legat. 2. l. 3. §. Si duobus. ff. de Adimend. legat. l. Si fuerit. ff. de Reb. dub. l. Cum pluribus. ff. de Manumissis testam. cum simil. Bal. in l. Hac consultissima. num. 4. C. Qui testam. facere possũt. idque contingit ex defectu probationis. Cùm enim neuter ex legatariis concludenter probare possit, propter similitudinem nominis, ac causæ legandi; quæ vtrique pariter adhæret, de quonam eorum testator intellexerit: fit vt actore concludenter non probante, veniat hæres reus absoluendus, ex regul. l. Qui accusare. C. de Edendo. & l. Neque natales. & l. Actor quod asseuerat. C. de Probat.

Quod adeò verum est, vt etiam si alter eorum renuntiet alteri ius, si quod habet in legatum: nihilominus hæres non tenebitur ei legatum soluere, secundùm Bart. & Communem in dicto §. Si inter duos. teste Peralta ibi, num. 14. & Mantica de Coiect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 4. num. 4. quicquid in contrarium teneat Cuman. in dicto §. Si inter duos. & patronus noster Lusitanus Benedictus Aegidius, in l. 1. in princip. num. 38. C. de Sacrosanct. Eccles. Quod probo non solùm ex ratione Communis, scilicet quia cùm de renunciantis iure non constet; & sic nullum ius in effectu habeat: non potuit eius renuntiatio aliquid operari; quia nemo plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habet: sed etiam quia ex prędicta incertitudine, ius est hæredi quæsitum: adeò vt tutus sit eius ratione, in Foro exteriori. Vnde fit, vt non sit in renuntiantis potestate, hæredi præiudicare.

Qua ratione idem censeo si fortè inter se paciscantur vt legatum inter eos diuidatur. Adhuc enim hæres in Foro exteriori non tenetur illud soluere; quia ratione incertitudinis, nulli eorum nec partem, nec totũ legatum debet; quicquid in contrarium teneat prædictus Aegidius supra num. 39.

2 In Foro verò conscientiæ, contrarium crederem, scilicet teneri illud inter eos diuidere, si in id consentiant. argumento eorum quę docet Vict. in Relectione de bello. §. 27. Sot. de Iust. & iure. lib. 4. quæst. 7. art. 1. ad tertium. & Lud. Lopez. 1. part. Instruct. conscient. cap. 132. vers. Tertia conclusio. iuncto Caiet. 2. 2. quęst. 62. artic. 5. ad tertium. vbi dicunt debitorẽ de debito quidem certum; incertum verò, vtrum Petri, vel Ioannis; teneri inter illos debiti quantitatem dispartiri. Facit etiam, ab hęrede in pręsenti casu nõ videri legatum illud, in conscientiæ Foro, retineri posse. Cũ enim illud ex legitima testatoris voluntate alterutri deberi certò constet, solumque cui debeatur incertum sit; negari non potest hæredem, sibi legatum retinen-

retinentẽ, rem alienam inuito domino retinere. Et ita tenet præfatus Bened. Aegid. loco superiùs citato, num. 39. cum sequenti. Quòd si non cõsentiant vt inter se ipsos diuidatur (quòd vix credo euenturum) dubium est an hæres teneatur, in Foro conscientiæ, quantitatem legati inter pauperes diuidere, seu in aliquod opus pium impẽdere. Et teneri, docet idem Bened. Aegidius dicto num. 40. argumento eorum quę diximus verb. Bona. in Differentia 5. circa inuenta, & vero domino ignorato, factis erga id debitis diligẽtiis, scilicet inter pauperes diuidi debere. Sed non video rationem concludentem ad hæredem compellendum, vt in pauperes legatum præfatum incertum distribuat; præsertim quia etiam inuentum, cuius dominus ignoratur, retineri posse (saltem instar depositi) resoluimus in dict. Differ. 5.

SVMMARIVM.

1 *HAERES ab intestato, an teneatur soluere legata in testamento minùs solenni relicta.*

2 *Hæres ab intestato, potest tuta conscientia se defendere ab hærede scripto in testamẽto minùs solenni.*

3 *Mulier contrahens sine licentia mariti, potest licitè discedere à contractu.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 EST dubium egregium, nempe an hęres ab intestato, teneatur soluere legata in testamento minùs solenni relicta. Nam non teneri, in Foro iudiciali probat l. Si veritas. & l. fin. C. de Fideicom. & l. Ex imperfecto. C. de Testa. quibus probatur ex prędicto testamento non oriri obligationem naturalem efficacem. Facit l. Si vnus. C. de Testam. quæ sic sumatur; defectus solennitatis facit totum testamentum deficere.

In Foro verò animę teneri, docet post Ant. Panor. in dict. cap. Quia plerique nu. 42. Et dicit communem Ias. in l. Si post diuisionem. nu. 5. C. de Iuris. & fact. igno. Bal. l. Cùm quis. C. eod. Imol. Alex. & Ias. l. Nemo potest. ff. de Lega. 1. idem Ias. in l. Cùm quis. nu. 14. C. de Iuris. & fact. igno. D. Anto. 3. par. tit. 10. cap. 3. §. 14. Silu. verb. Testamentum. 1. quæst. 5. notab. 4. Pau. Comito. lib. 7. quęst. 8. nu. 2.

At Soto lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 3. post prin. col. 2. vers. Exponitur conclusio. & vers. Tertiò arguitur. col. 3. & vers. Si hunc exempli gratia. col. 4. tenet contra-
2 rium, videlicet quòd hæres ab intestato potest tuta conscientia adire hæreditatem, & defendere se nullitate testamẽti, quamuis sciat absque fraude testatorem aliter dispofuisse, sed minùs solenniter. Quam opinionem in effectu sequitur Coua. dict. cap. Cùm esses. nu. 6. cum seq. de Testa. quatenus probat legata in minùs solenni testamento relicta, nec in Foro iudiciali, nec in Foro conscientię deberi. Et ratio est, quia lex iusta de causa, ob euitandas fraudes, & ob bonum publicum, prædictas solennitates introduxit. Nec negari potest testatorem teneri, etiam in cõsciẽtia, eas seruare; cùm legibus iustis subdatur, & obligetur in conscientia ad earum obseruantiam, per gl. 1. receptam in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constitu. Predicta tamen intellige pro vt resoluimus, verb. Lex. Differentia 8. Potest enim hæres legitimus statim se defendere, & agere de nullitate testamenti, & sic excusabitur à restitutione hæreditatis, si eam possideat, nec tenebitur soluere legata. alias si eam nõ possideat, facta declaratione, eã obtinebit. Quòd si legatarii possideant legata: non tenebuntur ad eorum restitutionem, donec per sententiam condemnentur.

3 Hinc collige veram esse opinionẽ Tiraq. post Leges connubiales, gl. 2. n. 21. & Soti lib. 4. de Iusti. quæst. 8. art. 3. (licèt Coua. in reg. Peccatum. 2. part. §. 3. nu. 10. & in cap. Quamuis pactum. 2. parte § 4. nu. 6. vers. 4. contrarium teneat:) videlicet si sine licentia mariti contrahat vxor, non teneri in Foro conscientiæ stare contractui, etiam

etiam si certa sit nullam sibi fraudem factã fuisse. Vide circa hoc latius, verb. Contractus. Differentia 10. & verb. Vsura. Differentia 20. Similiter & qui cum ea contraxit, potest licitè rem acquisitam ex contractu minùs solenni, & nullo, retinere. Hæc enim non sunt contraria, vt putauit Coua. suprà; sed intelligenda, vt superiùs resoluimus. Nam mulier potest licitè agere in Foro iudiciali ad rescissionem contractus, seu ad declarationem nullitatis illius. Dum verò non declaratur; potest licitè alter cõtrahens rem retinere.

SVMMARIVM.

1 *LEGATVM rei alienæ, valet in vtroque Foro, si testator sciuit esse alienam, contra Abb.*

2 *Declaratur text. in cap. Filius noster. de Testam.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 LEGATVM rei alienæ, valet in Foro exteriori, si testator rem sciebat esse alienam. l. Cùm alienam. C. de Legat. & §. Nõ solùm. Instit. eodem. Valet etiam, licèt ignoranter fiat, quando legatur coniunctæ personæ, vt in dicta l. Cùm alienam. 2. responso; vel piæ causæ, vt tradunt Alex. & Doctores ibi, & Bal. in Repetit. l. 1. col. 14. quæst. 2. C. de Sacrosanct. Eccles. & Benedict. Aegidius Lusitanus Pacensis ibidem 1. part. in initio. num. 30.

At in Foro conscientiæ, indistinctè non valet, secundùm Abb. per tex. ibi, in cap. Filius noster. num. 3. de Testam. & in cap. Cùm esses. à nu. 18. eod. tit. Sed Communis est in contrarium, teste Silu. verb. Legatum. 3. quæst. 2. in 2. dicto, & Couar. vbi latè, dicto cap. Filius.

2 Sed, quia tota difficultas consistit in respõsione ad dictum text. pro maiori declaratione libet verba dicti cap. Filius. referre, *Filius noster F.* (inquit Gregorius Papa tertius) *conquestus est, quòd quondam P. pater suus aliqua Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratia, iuris alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, vt hæres ad soluendũ cogatur, si auctor eius rem legauerit alienã. Sed quia lege Dei, non autem lege huius seculi viuimus; valde mihi videtur iniustum: vt res tibi legatæ, quæ cuiusdam Ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui aliena restituere debuisti.* Hactenus Gregorius. Ecce, vt vides, Summus Pont. in legatis rei alienæ facit differentiam inter leges iuris ciuilis, & legem Dei: quasi velit non deberi in Foro conscientiæ, licèt in Foro exteriori debeantur. sed (vt dixi) communis opinio habet tam Legistarum, quã Canonistarum, legatum rei alienæ scienter a testatore relictum, vtroque iure, & in vtroque Foro valere, ac deberi, & docent plures, quos refert, & sequitur Paul. Comitol. lib. 7. quæst. 6. nu. 9. & 10. dicens communem.

Nec obstat prædictum caput. Nam perpende quatuor, aut quinque interuenisse in eo legato, de quo ibi agitur. Primum, fuisse legatum factum de re Ecclesiæ, vt patet ibi, *Quæ cuiusdam Ecclesiæ esse.* quæ sine iusta, & necessaria, vel vtili causa, alienari non potest, cap. Sine exceptione. 12. quæst. 2. qualis non erat illa, scilicet ob legatum factum de ea. Secundùm, non constasse testatorem sciuisse d. rẽ legatã, fuisse alienam, & Ecclesiæ. Tertium, fuisse factũ legatum pro sepultura. ibi, *Sepulturæ suæ gratia.* quæ vendi non potest; cap. Abolendæ. de Sepult. Et licèt sponte oblatum pro ea recipi possit, iuxta glossam ibi receptã: tamen in casu dicti cap. cùm res legata esset aliena, & non posset retineri ab Ecclesia legataria, exigebat ipsa eius æstimationem ab hærede inuito; quod facere nõ poterat: quod est quartum, quod ibi interuenit. Est, & quintum, dictam rem legatã retinere voluisse, cùm sciret esse alienam, occasione iuris ciuilis perperàm ab ea intellecti; quia æstimationem eius ab hærede (qui aliàs in illo casu inuitus solueret non

sion tenebatur) obtinere non poterat. Quibus omnibus perpensis, & concurrentibus: meritò summus Pont. respondit quòd licèt de iure ciuili teneatur hæres ad æstimationem rei alienæ, per testatorem legatæ: attamen quia tunc agebatur, & conquerebatur hæres, à legatario noli rem legatam, quæ erat Ecclesiæ, restitui; quia æstimationem hæres nolebat ei soluere, quasi malè faceret; quia non seruabat dictum ius ciuile. Respondit, Aliis legibus, de Iure canonico viuimus; quasi diceret, Licèt aliàs teneatur hæres soluere æstimationem: in hoc verò casu de iure nostro non tenetur propter rationes suprà memoratas; maximè primam, tertiam, & quartam.

SVMMARIVM.

1 *FRVCTVS rei legatæ à quo tempore pertineant ad legatarium.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 FRVCTVS rei legatæ, in Foro exteriori, non pertinent ad legatariū, nisi illi qui collecti fuerint post aditam hæreditatem. Vnde si testator legat fundum plenum fructibus, & isti percipiantur ante aditam hæreditatem: nō pertinent ad legatarium, sed augent hęreditatem. l. Si tibi homo. §. Cùm seruus. de Lega. 1. Ratio est, quia fructus rei sequuntur dominum: at dominium rei legatę, ante aditam hæreditatem non transit in legatarium. l. A Titio. ff. de Furt. gl. in l. Herennius. 1. ff. de Vsur. & in l. fin. C. eod. tit. tradit Barbos. in l. Diuortio. in princip. 2. par. nu. 82. ff. Solu. mat.

In Foro verò conscientiæ, censeo deberi fructus rei legatæ ipsi legatario à die mortis testatoris, & sic ante aditam hæreditatem. Quia dicta aditio requiritur ex subtilitate iuris, quæ in Foro animæ, & æquitatis non attenditur, per not. verb. Iudicium. Differentia 3. Tùm quia si legatum mihi debetur à morte testatoris: cur etiam non mihi debebūtur fructus illius? Facit l. Quæsitum. ff. de Acqui. rerum domi. vbi si hæres sciat rem aliquam esse mihi legatam, debet mihi restituere fructus eius, à die mortis testatoris obuenientes; per regulā, l. Certum. C. de Rei vend. Et idem si fuit in mora adeundi, ex gl. d. l. Hærennius.

SVMMARIVM.

1 *LEGATA sine hæredis institutione sunt inualida, nec debentur in Foro iudiciali. Secùs in conscientia quoàd pia.*

DIFFERENTIA NONA.

1 LEGATA, etiam pia, in Foro iudiciali, non valent, nec debentur, hærede in testamento non instituto. Ratio est, quia hæredis institutio est fundamentum totius testamenti, & ab ea omnia ibi disposita vires sumunt; vt probat tex. in l. fin. ff. de Iure codicil. l. Ex ea scriptura. 29. ff. de Testam. & in §. Ante hæredis. Inst. de Lega. & §. In primis. Inst. de Fideicom. hæred. notat gl. 2. in c. Cùm tibi. de Testa.

In Foro verò conscientiæ, legata pia, sunt valida, si testator eligit mori intestatus. aliàs secùs; secundùm Panor. in cap. Indicante. de Testam. Ange. verb. Legatum. 2. nu. 7. & Tabien. eod. verb. nu. 7. Quinimmo etiam si testator noluerit mori intestatus, sunt valida; secundùm Silu. verb. Legatum. 4. quæst. 8. quem defendit Paul. Comitol. lib. 7. Resp. Moral. quæst. 14. à nu. 4. & quæst. 6. nu. 6. Quod intellige esse verum, dummodò imperfectio testamenti fuerit respectu solennitatis. Secùs si sit respectu voluntatis; vt probant quàmplures citati à Coua. in cap. Relatum. 1. nu. 9. de Testa. Pro quo facit quod idem Silu. ibid.

ibid. quæst. 10. docet ex Bart. nempe quādo testator voluit testamentum valere iure directo testamenti, & non aliter: tunc si testamentum est nullum; vt quia instituit incapacem; non tenetur hæres ab intestato soluere in conscientia legata. Secùs si voluit vt valeret, saltem iure codicillorum, aut alio modo, quo posset.

LEX.

SVMMARIVM.

1 *Contemnere dicitur legem, in Foro exteriori, transgrediens legem præceptiuam sine iusta causa.*

2 *Nec admittitur in dicto Foro probatio in contrarium.*

3 *Contemnere etiam dicitur qui potens facere aliquid commodè, illud omittit.*

4 *In Foro verò conscientiæ is tantùm dicitur contemnere, qui ideò principaliter omittit, quia parui facit.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 Legem transgrediens sine iusta causa; in Foro exteriori videtur eā contemnere, secundùm glossam celebrem in capit. Metropolitanū. 2. quæst. 7. Felin. in cap. 2. num. 7. de Maior. & obed. & in cap. Cùm quidam. num. 7. de Iureiur. Castro de Lege pœna. lib. 1. cap. 5.

2 Intellige facere ex contemptu, quando venit cōtra legem præceptiuam. Et tunc non admittitur probatio in contrarium. glos. in c. Cùm illorum. verb. In contemptum. de Sent. excom. quam dicit ad hoc auream, & singul. Fel. ibidem num. 14.

3 Adde etiam in Foro exteriori contemnere dici, qui potens facere aliquid cōmodè, illud omittit.

4 In interiori verò dici illum contēnere, qui ideò principaliter omittit, quia parui facit, secundùm Naua. c. 22. n. 9. & cap. 23. n. 42. Vide Fel. in d. c. 2. incipit, Si quis. nu. 7. de Maio. & obed. vbi latè, quando quis dicatur facere aliquid ex contēptu. Adde not. sub verb. Ignorantia. Dif. 2. n. 6. & sub verbo Peccatum. Differentia 1.

SVMMARIVM.

1 *Lex recepta, semper obligat in Foro exteriori; quamuis eius circumstantiæ notabiliter varietur. Secùs in Foro cōscientiæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 Lex recepta, dum non reuocatur, semper obligat in Foro exteriori; quamuis eius circunstantiæ notabiliter varientur.

In Foro verò conscientiæ, non obligat; quia propter notabilem variationem circunstantiarum videtur iam lex iniusta; & ideò tunc tenetur Rex, vel quiuis alius Legislator reuocare eam. aliàs in conscientia non obligat. Ita tradit Petr. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 2. vers. Secundò fatentur. quamuis vitio typographorum sit sub nu. 420. pag. 144.

SVMMARIVM.

1 *Lex correctoria, non extenditur etiam ex maioritate rationis.*

2 *Secùs in Foro animæ.*

3 *In Foro animæ non curantur subtilitates iuris.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 LEX iuris communis correctoria in Foro exteriori, non extenditur ad alios casus, etiam ex maioritate rationis. Communem dicit Bart. in l. Si constante. num. 39. ff. Solut. matrimo. Ias. in Auth. Quas actiones. num. 21. & 22. C. de Sacrosanct. Eccles. Pinel. in l. 1. n. 78. C. de Bon. matern. 1. par.

2 At vbi agitur de salute animæ, & sic in Foro conscientiæ, extendenda venit; si eadem, vel maior ratio concurrat. Communem dicit Curt. Iun. in l. 1. numero 8. ff. de Offic. eius, cui mand. est iurisdict. & habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 281. & docet. Felin. in capit. fin. numero 1. ad fin. de Præscript. In hoc enim Foro subtilitates iu-
3 ris non curantur; sed sola æquitas, & ratio naturalis attenditur, vt habes sub verbo, Iudicium. Differentia 3. Limita prædicta non procedere in dispensationibus, vt habes sub verbo Dispensatio. Diff. 10. vers. Secunda limitatio.

SVMMARIVM.

1 *LEX loquens negatiuè, requirit monitionem in Foro exteriori, ad hoc, vt contraueniens incidat in eius pœnas.*

2 *In Foro verò conscientiæ, nulla requiritur monitio, sed statim incidit in pœnas spirituales, seu ad animam spectantes.*

3 *Licèt quoad alias corporales, seu temporales nō incidat ante sententiam declaratoriā.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 QVANDO lex, vel canon loquitur negatiuè, verbi gratia, qui non fecerit residentiam, vt in Concil. Trident. Sessione 24. capit. 12. vers. Præterea obtinentibus; vel si non fecerit inuentarium; vel qui non restituerit ablata à fidelibus, naufragium patientibus, vt in capit. Excommunicationi. de Raptor. & similibus: tunc ad incurrendam pœnam temporalem, vel spiritualem dictæ legis, vel canonis, requiritur in Foro exteriori, vt præcedat monitio; & sic vt constituatur in mora. aliàs non incurritur in prædicto Foro. Istud est Dictum Solenne Innocen. in capit. Extirpanda. ad fin. de præbend. de quo vide plura ad eius ornatum per Bernard. Diaz Regul. 474. incipit, Monitio requiritur. & in Pract. capit. 61. titul. de Venator. & per Hippolyt. in l. Vnius. §. Cogniturum. numero 13. cum sequenti, de Quæstion. vbi plenissmè, & per Felin. in cap. 2. numero 4. de Magistr. vbi limitat quatuor modis, & per Ias. in l. Ita stipulatus. num. 17. ff. de Verbor. oblig. vbi plenissimè, & per Dec. consil. 151. nu. 16. cum sequenti, & consil. 37. num. 9. vbi optimè, & per Abb. dicto capit. Extirpandæ. §. Qui verò, num. 10. & in Repetit. eiusdem §. num. 19. & 21. vbi dicit prædictum Dictum Innocen. communiter approbari. Idem testatur Rosella verbo Excommunicatio. 1. Excommunicatione. 21. & Paulus Comit. lib. 6. Respon. moral. quæst. 24. num. 13. vbi plures commendantes refert. sequitur Nauar. consil. 13, num. 1. & 7. de Cleric. non resident. vbi duobus modis limitat. Pro quibus est glossa notabilis finalis in dicto capit. Excommunicationi. de Raptor. & facit glossa final. in cap. Ad Apostolicæ. de Re iud. lib. 6. quatenus habet nō dici quem negligentem, nisi post monitionem: quam glossam sequuntur plures, quos refert Felin. vbi suprà num. 3.

2 Inter limitationes autē per Doctores superiùs relatos traditas; vna est: videlicet vt prædictū Dictū Innoc. nō procedat quoad Forum interius, siue quoad Deum. Ita Panormit. in specie dicto §. Qui verò, numero 21. Felin. dicto cap. 2. de Magistr. limit. 3. sub num. 4. Nauar. dicto consil. 13. num. 7. in fine, & in Man. capite 17. num. 98. Nam quoad Deum, cui omnia patent, & sunt manifesta, statim incidit contraueniens in pœnam spiritualem, & ad animam spectantem. Vnde in casu dicti cap. Excomunicationi. de Raptor. erit ligatus contraueniens

ueniens quoàd Forū interiùs; vt notat Caiet. ita intelligendus, relatus, & fecutus à
3 Nauar.cap.27.nu.117.ad fin. Licèt quoàd pœnas temporales non ligabitur, per glos. in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. quia non debentur ante fententiam declaratoriam, per dicta fub verbo Pœna. Diff. 20. Adde tradita verbo Excommunicatio. Diff. 10.

SVMMARIVM.

1 *LEX pœnalis in Foro exteriori extenditur ad cafus fimiles.*
2 *Secùs in Foro interiori, & confcientiæ.*
3 *Nifi ad correlatiuos: dummodò fit eadem ratio. aliàs fecùs.*
4 *Vel nifi ad cōmunicantes in eodē crimine.*
5 *Excommunicatio lata contra vnum ex concubinariis, extenditur ad focium.*
6 *Miniftrans excommunicato in Miffa, & etiam rebaptizanti, fit irregularis.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 LEX pœnalis in Foro exteriori extenditur ad cafus fimiles, gloffa in Clement. 1. verbo Eligatur. de Elect. & in cap. 1. verb. Italiæ. de Tēpor. ordin. lib. 6. fingul. gloffa in Auth. de Hæred. ab inteft. venient. §. fin. verf. Ordinem. Collat. 5. commēdata à Bal. in l. fin. C. de Hæred. inftit. & gloffa in Auth. Minoris debiti. C. Qui tutor. comendata à Soc. in l. 1. col. 3. ff. de Vulg. vbi alias plures gloffas adducit. docet Panor. in cap. Si quis contra. de Foro cōpet. & in cap. Tranflato. in prin. & ibi eius Addit. de Conftitutio. Silu. verb. Lex. quæft. 18.
2 At in Foro interiori, non extenditur. Caftro de Lege pœnali. cap. 7. Soto, Couar. & Perez relati ab Henriq. tit. de Indulgentiis.
3 cap. 30. §. 4. litera C. Nifi ad correlatiuos; vt poft Panor. & Fel. docet Nauar. cap. 22. num. 74. & Henriq. fuprà in text. Quod eft verum. vbi eft eadem ratio. fecùs fi diuerfa; vt per Mandof. de Monitor. quæft. 4. nu. 7.
4 vel, nifi ad communicantes in eodem crimine. bonus text. in cap. Si concubinæ. de
5 Sentent. excommunicat. vbi excommunicatio lata contra vnum concubinarium, extēditur ad alterum, fcilicet ad focium eiufdem criminis. ad idem cap. 1. de Offic. Vicar. lib. 6. Couar. in capit. Alma. 1. par. §. 3. num. 5. Nauar. cap. 27. num. 32. Maiol. de Irregul. lib. 3. capit. 21. numero 17. vbi fin-
6 gulariter ex hoc refoluit miniftrantem excommunicato in Miffa, & etiam rebaptizanti, fieri etiam irregularem per focietatem delicti. Vide ad idem cap. Significauit. de Senten. excommunicat. Et pro eius ornatu vide Clar. queft. 77. nu. 18.

SVMMARIVM.

1 *STATVTA obligantia viciniores populos ad foluenda robaria, & homicidia; procedunt tantùm in Foro exteriori.*
2 *Non tamen in Foro interiori, licèt fint iufta, & vtilia: quia funt pœnalia.*
3 *Melius obuiatur malis, faciendo fraternitates, vulgò* la hermandad.

DIFFERENTIA SEXTA.

1 IN QVIBVSDAM Regnis, & Dominiis funt ftatuta, & pragmaticæ conditæ circa robaria, homicidia, & alia damna in itineribus, & viis publicis commiffa, obligantia viciniores villas, feu populos, ad eorum fatisfactionem, nifi dederint malefactores. Quæ quidem ftatuta, licèt fint rigida, dura, & nimis exorbitantia; tamen experientia tefte, fuerunt vtilifsima; & in magnum bonum publicū cedérunt. Timore enim dictę pœnę, populi vigilantiore cura obferuant; ne in fuis terminis, & territoriis homines fufpecti commorentur; nec potentes viri, ac no-

ac nobiles (quorum domus sæpe solent esse receptacula talium hominum ad suas iniurias vindicandas) audent facinorosos homines,& istos valentes ad malum, vulgò *valentones, y de la vida irada*, in domos suas recipere; timentes ne à populis, casu aliquo contingente, bona sua, ac domus destruantur. Vnde cùm prædicti pessimi, ac malæ vitæ homines non habeant quo tutò accedãt, & commorentur:necessitate compulsi vltro se exulant vsque ad loca remota,& alia Regna, vbi talia statuta non extant.

2 Quãuis igitur prædicta statuta pro bono regimine visa sint vtilia,& iusta: nihilominus tamen vt exorbitantia, & in sola præsumptione fundata, & pœnalia; minimè procedunt, nec locum habent in Foro, & iudicio diuino, & interiori: & sic non tenentur in conscientia ipsi populi vicini soluere robaria; nec alia damna resarcire, si quæ ab istis perditis hominibus in itineribus publicis dẽtur; dũmodò ipsi populi talia dãna præcauere nõ possint,nec impedire; nec in ipsis culpabiles notabiliter sint.

3 Et obserua sanctiùs,meliùs, & vtiliùs ad obuianda prędicta dãna fore non condere supradicta statuta; sed alia vulgò dicta, *De la Santa hermandad*,aut *de la liga*,per quæ compellũtur homines vicini cuiusq; villæ, casu aliquo contingente, vel ingredietibus villas,seu eorũ terminos sæpe dictis perditis hominibus, cymbalis Ecclesiæ tangentibus,exire omnes è villis ad quærendos eos,& cõprehendẽdos.Ita enim fit, vt minimè audeant prædicti malæ vitæ homines male agere,nec ingredi fines taliũ Regnorũ.vnde cõmorãtes in eis magna pace, & securitate fruũtur, prout videmus in Regno Castellæ,& aliquãdo vidimus in Principatu Cathaloniæ, & Romæ, & terminis eius,tempore Xysti Papæ Quinti.

SVMMARIVM.

1 *LEX merè pœnalis non obligat in Foro interiori, sed exteriori.*

2 *Dum modò nõ sit lata super re aliàs de iure naturali, vel diuino prohibita, & talis fuerit mens Legislatoris.*

3 *Sed contrarium resoluitur.*

4 *Omnis lex iusta, & de re graui disponens obligat ad mortale.*

5 *Omnis legis transgressio, ad minus est venialis; nisi expressè aliud in ea caueatur: vt in statutis B. Dominici.*

6 *Qui promittunt Beneficia vacatura, peccant mortaliter.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 LEX merè pœnalis non obligat in Foro conscientiæ, sed tantum in exteriori. Ita Mathes. notab.78. Dec.in cap. Nam concupiscentiã. in 2.lect.de Cõstit.Lud.Gom.in c.2.n.60. eod.tit.lib.6.Ias.in l.2.n.143.C.de Iure Emphyt.& in §.Item si quis postulante. n. 78. Instit.de Action. Naua.latè in Manua.c.23. à nu.55.& in c.Fraternitas. 12.q.2. nu.23. Caiet.2.2.q.186.art.9. & in Summa verbo Præcepti trãsgresio.Henric. Boter.de Synodo.3.p.art. 2.ad fi.latè Messias in Pragmatica panis.conclus.3.n.26.Beia 1.p. casu 13.Angel.verb.Inobedientia. §. 1. & alii à Couar.relati in Regula Peccatum.2. p. §.5. n.2.Vide exempla dict. legis merè pœnalis Exod.22.1.& in cap. Qui non probauerit.2.q.3.& in l.Capitalium. §. Solent.ff.de Pœnis.

2 Quod intelligunt esse verũ,dũ modò illa lex nõ sit lata super re aliàs de iure diuino, vel naturali prohibita;nec sit mens,& intẽtio Legislatoris obligans, etiam ad culpã, seu vtrumque Forum.aliàs secus.

3 Sed certè cùm mẽs omnis Legislatoris sit vt quę sua lege pręcipiũtur,ab omnibus obseruentur; soleatque apponi pœna ad maiorem legis obseruantiam: vt quos timor Dei à transgressione non arceat, saltem id præstet pœnæ formido: non video qualiter hæc vltima conditio in vlla lege desideretur: cùm regulariter inter Christianos in omnibus legibus talis sit mens Legislatorum.quicquid contra dicat Nauar.

4 Nauar.sup.Deinde cùm certum sit omnem legem iustam,& de re graui disponentem, etiam gentilium, & Romanorum, (qui de æterna vita nihil curarunt, vt dicit idem Naua.)obligare ad mortale,iuxta glossam receptam in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constit.& diximus verbo Ignorantia.Diff. 2. ad quid,obsecro, nos facere Iudices debemus de mente Legislatoris; cùm officium subditi sit obedire, & non de actibus interioribus sui Superioris inquisitionem facere? præsertim cùm ex materia legis colligatur mens Legislatoris, nec sit vlla
5 legis transgressio, quę ratione inobedientiæ non sit saltem venialis;nisi expressè caueatur in ipsa non obligare ad vllam culpam,etiam venialem,vt sunt plures constitutiones Fratrum Prædicatorum.

Quare meritò opinio contraria est tenenda, quam latè defendit post alios Couar. vbi suprà. Pro qua est text. optimus, ab eo non allegatus,in capit. Detestanda de Concessione præb.lib.6. quatenus habet trans-
6 gressores Concilii Lateranen. sub pœna prohibentis Beneficia vacatura promitti, peccare mortaliter. Nam talis prohibitio non est de materia, aliàs iure diuino, vel naturali prohibita,& tamen dicit vltra pœnam: pecare mortalirer. Idem docet optimè Salon de Iust.quæst.62.art. 3. col. 734. post D.Thom. 2.2.quæst. 108. art.4.& 1.2. quæst. 69. artic.4. per tres rationes. prima, quia omnis pœna regulariter supponit culpam. Secunda, quia à culpa oritur impositio pœne maioris, vel minoris; vt habetur Deut.25.*Iuxta mensuram* (inquit) *delicti, erit & plagarum modus.* Tertia est iam dicta,scilicet, pœnam apponi ad maiorem legis obseruantiam. Vide ad idem Soto lib. 1.de Iust.quæst.6.art.5. vbi dicit esse errorem vulgi putantis; cum sua pœna licere cuilibet legem trasgredi.Vide latè P.Salas de Leg.disput. 15. Sectione 1. per totam. vbi num. 12. in fin.allegat cum Toleto & Sayro in confirmationem dictorum, text. in cap.fin.de Celebr.Missa. sed nihil facit, quia ibi pœna apponitur pro excessibus. aliàs grauiter culpabilibus.Celebrare enim Latinum in Ecclesia occidentali in pane fermentato, & non in azimo, est contra vniuersalem Ecclesiæ consuetudinem; & in re graui. celebrare etiam sine igne, est contra cap. Vasa. de Consecra. dist.1.quod expressè denotat esse peccatum mortale. Non mirum ergo si propter tales excessus priuetur ibi delinquens officio, & Beneficio.& sic constat illum text. non benè allegari pro materia merè pœnali, aut mixta. Adde Iacob. de Graff. in suis Decisionibus lib.2.cap. 10. num.15.& 16.

SVMMARIVM.

1 *Contractus irritus, & nullus per legem ex defectu formæ per eam traditæ: an sit nullus in Foro conscientiæ; si verè partes in eum consenserunt.*

2 *Hæres in testamento minus solemni institutus, an possit tuta conscientia penes se retinere bona.*

3 *Donatio sine insinuatione facta, an valeat in Foro conscientiæ.*

4 *Carpitur Soto,quòd Canonistas circa decisionem casuum conscientiæ, indignos,& inhabiles reputet.*

5 *Quod est Iuri consonum, est etiam,vt iustum, in conscientia obseruandum.*

6 *Lex iusta non fundata in præsumptione, obligat in vtroque Foro.*

7 *Vbi ius resistit contractui;tunc nec ciuilis, nec naturalis nascitur obligatio.*

8 *Contrahens cum minore absque tutore, vel decreto Iudicis: tenetur ad restitutionem.*

9 *Princeps, & Ecclesia ob bonum publicum possunt anullare contractus quoàd vtrumque Forum.*

10 *Electio facta de scienter indigno; quamuis sit nulla de Iure Canonico: si tamen sine fraude facta fuerit; valet, & tenet in Foro conscientiæ.*

11 *Si in alienatione rei Ecclesiæ, Ciuitatis, vel minoris, non fuit seruata forma Iure Ciuili, vel Canonico tradita: fuit tamen facta in casu licito, & interueniente libero consensu eorum, qui alienationi consentire debet: valet coram Deo alienatio.*

12 *Contractus factus à muliere sine consensu mariti, vel propinquorum requisito: valet in conscientia.*

13 *Actus potest esse nullus de iure positiuo: & validus de iure naturali.*

14 *Irritatio actus, est pœna.*

15 *Pœna ipso facto, vel iure, imposita, non debetur in Foro conscientiæ, donec per Iudicem declaretur, vel condemnetur.*

16 *Lex fundata in præsumptione, non obligat in conscientia.*

17 *Tandem resoluitur hæc differentia, & eius materia per duas conclusiones.*

18 *Carpitur Fr. Emman. Rodrig. applicans doctrinam huius differentiæ, donationibus magnis, factis per Ecclesiasticos suis cognatis.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 CONTRACTUS irritus, & nullus per legem, ex defectu formæ per eam traditæ, non est nullus in Foro conscientiæ; si verè partes in eum consenserunt. & ideò res ita translata, potest retineri in conscientia; donec per Iudicem, sententia mediante, ad
2 eam restituendam contrahens compellatur. Idem dicendum est de testamento minùs solenniter facto; scilicet ab hærede, tuta consciẽtia, posse retineri bona, quãuis aliàs testamẽtũ ex defectu formæ sit nullũ.
3 Idẽ dè donatione nõ insinuata, & similib.

Hanc differentiam tradit Soto lib. 4. de Iusti. & iur. quæst. 5. art. 3. §. Nũc igitur. vers. Crediderim. & eam valde commendat Fr. Emmanuel Rodrig. post Fr. Ludou. Lopez in Summa, verbo Limosna. c. 182. conclus. 6. in fin. Eam etiam tenet Sanchez de Matrimonio. lib. 3. disput. 4. num. 1. & vlti. dicens esse valde probabilem; & Probus ad Monac. in cap. 2. num. 76. de Constit. in 6. & eam habuit Soto à nostris; præsertim ab
4 Inno. & aliis, de quibus infrà §. 2. Vnde (vt hoc etiam obiter dicam) cùm ipse Soto, & pleriq; Theologi; tam istum casum, quàm alios quamplures decidant iuxta opinio-
5 nem nostrorum (cùm regulariter, quod est iuri consonum, sit etiam vt iustum, in conscientia obseruandum; vt in principio huius operis tradidimus) mirum est quomodò ita sit nobis infestus præfatus magister circa decisiones casuum conscientiæ; indignos nos arbitrãs similia iudicia exercere, vt in hoc articulo pag. 294. & lib. 1. quæst. 6. artic. 6. pag. 56. videre est. Vnde in hoc meritò à quibusdam reprehenditur. Redeundo igitur ad rem, de qua agimus, dico præfatam differentiam tanquam singularem, & mirabilem, esse valde notandam. Per eã enim declarantur multa iura, & multorum conscientiæ sedari possunt.

Et tota eius difficultas consistit in reddenda ratione diuersitatis inter vtrumq; Forũ; nẽpe quomodo contractus nullus in Foro iudiciali; non sit nullus, sed validus in Foro conscientiæ.

6 Nam contra eam facit, Primò legem iustam, non fundatam in præsumptione, obligare in vtroque Foro, iuxta glo receptã 1. in c. Quæ in Ecclesiarum. de Constir. docet D. Thom. 2. 2. q. 96. art. 4. Idem Sot. in dict. art. 3. in 4. argumento, & lib. 1. q. 6. artic 4. Naua. cap. 23. nu. 42. & alii citati sub verbo Ignorantia. Diff. 2. n. 8. At prædictæ leges irritantes contractus, & testamenta, sine certa forma facta; licèt sint motæ, & editę ad obuiãdas fraudes: non tamẽ ita fundãtur in præsumptione, vt si cesset fraus, velint etiã vt cessent formæ per ipsas introductæ, & præceptæ. Quin immò volũt vt in omni casu seruetur forma, etiam si nulla fraus intersit. De iustitia autẽ dictarũ legũ non est dubitãdũ, cùm sint factę in bonũ cõmune, & ad auertẽdas fraudes, & malitias hominũ, quibus bonus vir, & iustus, est infestus valde; & Iura eas odio maximo prosequũtur. Ergo d. leges tãquã iustę, & in sola pręsumptione nõ fundatę, debent vẽdicare sibi locũ, & obligare in vtroq; Foro. aliàs videtur absurdũ, esse in potestate subditorũ, vt leges iustæ non militẽt nisi in Foro exteriori; contra not. sup. verb. Ignorãtia. Dif. 2.

Secundò facit text. memorabilis qui mihi magnam incutit vim pro hac opinione in l. Si creditoris. 17. C. de Fideicom. cuius verba sunt, *Si creditoris voluntas iure subnixa liberari te debito volentis, doceri potest: etiam antequàm solenniter tibi liberatio à successore præstetur, exceptionem tibi ex voluntate defuncti descendentem competere manifestum est.* Ex quibus verbis apertè dedu-

deducitur à contrario sensu, non dari exceptionem debitori, cui legatum est debitum in testamento minùs solenni, si ab eo debitum per hæredem legitimum petatur in iudicio; & consequenter non oriri ex testamento minùs solenni obligationem naturalem efficacem; per not. in Prælud. nu. 24. sed aliam de honestate, & debito morali, pro vt ibid. nu. 25. annotauimus, & tenet Coua. in cap. Cùm esses. nu. 9. de Testa. quamuis communiter DD. teneant contrarium, teste Ias. infr. nu. 13. & Coua. dict. cap. Cùm esses. nu. 5.

7 Tertiò facit doctrina Paul. de Castro. in l. Si non sortem. ff. de Cōdictione indebi. vbi dicit vbi ius resistit contractui; tunc nec ciuilem, nec naturalem nasci obligationem. secùs vbi non resistit; sed tantùm non assistit. Adde ad idem nota. sub verb. contractus. in Differentia 14. in fi. At vbi lex anullat contractum: certum est resistere eidem, & sic ex eo non potest nec ciuilis, nec naturalis obligatio oriri, per text. in l. Cùm lex. ff. de Fideiusso. quia prohibitio legalis impedit eas, & probat latè Salas. de Legi. quæst. 96. tract. 14. Sectione 12. per totam; vbi defendit ex actu lege humana irrito, nullam oriri naturalem obligationem. Idem probat Coua. in dict. cap. Cùm esses. de Testa. à nu. 4. quantum ad naturalem veram, & efficacem, obligātem in Foro animæ: concedit tamen oriri honorariam, nu. 9. ad fi.

8 Quartò facit Dictum sing. Inno. in cap. Quia plerique. nu. 3. vers. Sed quid dices, de Immuni. Eccles. vbi docet contrahentem cum minore, sine auctoritate tutoris, vel decreto Præsidis, teneri ad restitutionem. Ergo defectus formæ irritantis contractum, impedit dominii translationem, in vtroque Foro.

9 Quintò facit negari non posse, à Principe, & Ecclesia, ob bonum publicum posse anullari cōtractus quoàd vtrumque Forū, si certa forma ab eisdem tradita, non seruetur. Posse etiam coarctari liberas hominum voluntates, ad sic, & non aliter, contrahendum, vt fecit nouissimè Concil. Tridentinum, Sessione 24. cap. 1. de Reform. matrim. circa matrimonia clandestina, & Xystus Quintus in sua Extrauag. circa receptiones Nouitiorum.

Nec satisfacit ratio diuersitatis, quam assignat Soto dict. art. 3. §. Nunc igitur. vers. Crediderim. nēpe iura humana nihil aliud voluisse præfatis legibus; quàm vt in iudicio tales contractus habeantur nulli: non autem vt ipso facto translatio facta contra formam, statim sit nulla. Nam huiusmodi ratio est diuinatoria, immò, & falsissima. Vnde enim constat mentem statuentium prædictas leges, solùmodo voluisse quod ipse dicit? quinimmò est contra regulam iuris (de qua in l. Nō dubium. C. de Legi.) vbi factum contra legem, maximè irritantem, est nullum. Si ergo contractus est nullus: necessariò debent esse etiam nulla, omnia facta vigore ipsius. aliàs inutilis esset lex, si non anullaret factum contra se ipsam; immò intēdit lex irritans, anullare quicquid contra se fiat. Quod vt clarius innotescat, ponamus à Nouitio aliquo fuisse factam donationem suorum bonorum, non seruata forma tradita in Concil. Trid. Sessione 25. c. 16. de Regul. Perspicuum est (licèt vigore dictæ donationis, à donatario capiatur possessio bonorum) eū non esse dominum illorum; quia dominiū eorum non potuit transferri in ipsum, vetante Concilio, & irritam talem donationem faciente. aliàs frustranea esset, aut tātùm verbalis talis prohibitio, & irritatio. Ergo necessariò etiam irritatur translatio; quia hoc principaliter intendit Concilium, aliàs enim si translatio dominii esset valida (vt putat Soto) profectò præfata donatio esset magni effectus. Quòd si translatio est nulla: non potuit donatarius acquirere ex ea bonorum dominium; cùm titulus nullus inficiat possessionem, cap. Cùm ad sedem. de Caus. pos. & habeatur pro non titulo. Ita arguit Inno. supra ad obligandum contrahentem cum minore sine tutoris auctoritate, ad restitutionem. Ergo donatarius recipiens rem, non poterit eam retinere tuta conscientia. Et ita concedit, & resoluit Coua. contra Sotum. in c. Cùm esses. de Testa. nu. 10. illatione 2. dicens teneri hæredem minùs solennem restituere in conscientia bona defuncti hæredibus ab intestato venientibus. Data enim nullitate tituli, videtur impossibile de iure posse trans-

se transferri dominium in hæredem minùs solennem. Idem tenet, & defendit idem Coua. in cap. Quamuis pactum. 2. parte §. 4. nu. 6. vbi probat mulierem per contractum factum ab ipsa sine viri licentia, non remansisse naturaliter obligatam, ex quo per statutum id prohibetur, & irritatur. Idem in simili concludit Cancer. 2. tom. var. cap. 1. quæst. 39. nu. 195.

Sed pro opinione Sori, & aliorum suprà in principio citatorum adduco Dictum solenne Inno. in cap. Quia propter. nu. 9. de Elect. & in cap. Si celebrat. n. 5. de Cleri.
10 excom. vbi dicit electionem factam de scienter indigno; quamuis sit nulla de Iure Canonico: si tamen sine fraude facta fuerit; valere, & tenere in Foro conscientiæ: & sic electum esse tutum coram Deo, ex quo habet voluntatem, & consensum maioris partis Capituli. De hoc Dicto faciunt magnum festum Doctores nostri, præsertim Panor. in cap. 1. nu. 19 de In integ. rest. & in cap. Quia plerique. nu. 81. de Immun. Eccl. & in cap. Porrectum. de Regul. Feli. in cap. 1. nu. 39. vsque ad n. 47. de Constit. Iaf. in l. Si post diuisionem. nu. 12. C. de Iur. & fact. igno. & in l. Iulianus. num. 2. & in l. Si non sortem. §. 1. ff. de Cōdict. indeb. Gigas. de Pensio. quæst. 34. nu. 9. & Naua. cons. 4. nu. 2. de Elect.

11 Ex quo Dicto Inno. infert Panor. dict. c. 1. de In integ. rest. in fin. si in alienatione rei Ecclesiæ, ciuitatis, vel minoris, non fuit seruata forma Iure Ciuili, vel Canonico, tradita; fuit tamen alienatio facta in casu licito, & interueniente libero consensu illorum qui alienationi consentire debebāt: valere coram Deo alienationem. Et consequenter obtinentem rem illam esse tutum in conscientia, donec per Iudicem dicta alienatio declaretur nulla, & præcipiatur rem ipsam restitui.

12 Hinc etiam dicit idem Panor. in cap. Relatum. 1. nu. 5. de Testa. quem refert, & sequitur Feli. dict. cap. 1. nu. 40. de Consti. & Iaf. dict. l. Si post diuisionem. num. 13. & in §. Istæ quidem. nu. 131. Inst. de Actio. contractum mulieris factum sine fraude, etiam non seruata forma statuti, cōsensum mariti, vel propinquorum requirentis: valere in conscientia. Quod nota pro declaratione l. 55. Tauri. quicquid cōtra teneat Coua. in cap. Quamuis pactum. 2. parte §. 4. nu. 6. vers. 4.

13 Pro cuius Dicti Inno. & aliorum ex eo illatorum confirmatione, allego text. sing. & mente tenendum in cap. 1. in prin. de Sponsa. lib. 6. quatenus probat sponsalia inter consanguineos, vel affines, vel alios, quauis ratione nulla; modo non sint ex defectu consensus: parere impedimentum publicæ honestatis. Ex quo infert Gemin. ibi, actum posse esse nullum de iure positiuo, & valere de iure naturali. & sic illū tex. notat ibi Gemin. pro supra relato Dicto Inno.

Prætereà prædicta opinio videtur duabus
14 posse fulciri rationibus. Prima est, quia irritatio actus, est pœna; vt probat text. in cap. Si Religiosus. de Elect. lib. 6. notat gl. verb. Processus. in cap. Decet. §. Ordinarii. de Immun. Eccles. & Feli. in cap. 2. num 3. de Constit. Communem dicit Boëri. decis.
15 1. n. 16. At pœna, etiam ipso iure, vel facto imposita, nō debetur in Foro consciētiæ, donec per Iudicem ad eam quis condemnetur, vel in eam incurrisse declaretur, ex gl. Recepta. in c. Fraternitatis. 12. q. 2. Feli. in cap. Rodulphus col. pen. & vlti. de Rescri. Thom Gramma. decis. 15. nu. 8. & Ludo. Mesia. in Pragmatica Panis. conclusione 6. n. 65. & dicemus sub. verb. Pœna. in Differ. 20. quamuis hæc ratio militet quādo per pœnam astringitur quis ad aliquid soluendum, requiriturque aliqua executio hominis. Secùs vbi nulla requiritur. arg. eorum quæ diximus de pœna excommunicationis in Differentia 16. Facit verb. Pœna. Differentia 14. veriùs est tamen, requiri declarationem in hoc nostro casu; vt infra nu. 17. videbis.

16 Secunda ratio desumi potest ex regula illa notissima, nempe legem fundatam in præsumptione, non obligare in Foro conscientiæ; quando in contrarium est veritas; vt probat text. & ibi omnes notant Doctores, in cap. Is qui fidem. de Sponsa. & docet Panor. in cap. Rainaldus. nu. 14. de Testa. Feli. latè in cap. Canonum statuta. col. 11. vers. Hanc fallentiam de Cōst. Coua. in cap. Cùm esses. nu. 9. de Testam. & habes verb. Lex. in Differentia 10. Iam verò

verò negari non poteſt pręfatas leges formam certam ſtatuentes, & contractus cõtra eas factos, irritantes; fundari in præſumpta fraude, vel violentia, aut dolo; & ad eas obuiandas, prædictas formas ſub pœna irritationis actus, ſtatuiſſe; prout docet Feli.in dict.cap.1.nu.48.de Conſtit. vbi dicit canonem requirentem ſolennitatem, fundari in præſumpta fraude. Et ſic ea ceſſante,ceſſare canonem quoad Deum.

Nec obſtat quod in primo argumento in contrarium facto, diximus, nempe prædictas leges nõ fundari in ſola præſumptione; nam (eſto vt nulla fraus interueniat) nihilominus volunt vt contractus abſque forma celebratus, ſit nullus. Quoniam licèt hoc verum ſit: non tamen ex hoc ſequitur prædictas leges non fundari in præſumpta fraude vel violentia: cùm conſtet ob eas obuiandas, factas fuiſſe, vt poſt Panor. docet Silu. verb. Hæreditas. 3. quæſt. 7.Et ſic nõmirum, ſi cõtractus abſque forma factus, ſit validus in Foro conſcientiæ, quando partes liberè in eum cõſenſerunt; quamuis in Foro exteriori ſit nullus. Sed hæc reſponſio ex eo claudicat; quia ſi lex, non obſtante quòd ſuſpicio fraudis ceſſet: voluit ſuam diſpoſitionem vim ſuam obtinere, & obſeruari: manifeſtum eſt ipſam ſuſpicionem fuiſſe tantùm cauſam impulſiuam: & principalem cauſam legis fuiſſe, vt res cautius, & tutius fieret: & conſequẽter non poſſe ceſſare legem in Foro conſciẽtiæ; licèt nulla fraus interuenerit. quod confirmatur per ea,quę tradimus,ſub verb. Teſtamentum. Differentia 7.

Nõ obſtat etiam doctrina illa Paul. dict. l. Si non fortem. quia intelligitur vbi ius reſiſtit, fundando ſe ſuper certo. Secùs ſi ſuper incerto, ſeu fraude præſumpta; vel fiat ad obuiandas fraudes. Sed hæc reſponſio potiùs confirmat opinionem Coua. cũ paulo ante dixerimus dictas leges nõ fundari principaliter in fraude: ſed ſuper certo.

Ad Dictum verò Inno.in d.cap.Quia plerique.reſpondetur loqui de minore, in quo non datur ſufficiens conſenſus ad contractus celebrandos: quippe ob defectum ætatis, & diſcretionis, eſt de iure inhabilis ad contrahendum ſine auctoritate tutoris, vel Præſidis: & ideò non mirum ſi non transferat dominium in contrahentem cũ eo.

Ad quartum reſp. concedendo id ipſum, nempe poſſe Principem anullare contractus quoàd vtrumque Forum; ſed negamus id voluiſſe latores dictarum legum, ob rationes ſupra traditas.Sed hæc reſponſio impugnatur per ea quæ diximus ſup. nu. 9. verſ. Nec ſatisfacit.

17 Quid igitur dicendum in tanta varietate opinionum? Profectò res eſt valde difficilis, & periculoſa pro Foro conſcientiæ, cùm ſint Doctores grauiſsimi pro vtraque opinione, & contraria tenentes circa Forum conſcientiæ. Arbitror tamen per ſequentes concluſiones decidi poſſe.

Prima eſt, teſtator tenetur in conſcientia ſeruare omnem ſolemnitatem in teſtamẽtis à iure requiſitam; cùm ſit instituta ob bonum publicum, & ad obuiandas multas fraudes quæ circa dicta teſtamenta emergere poterant. Et hoc probat primum fundamentum Coua. de quo ſupra num. 6. & etiam alia duo quæ ipſe adducit dict. cap. Cùm eſſes. nu.7. & 8. verſ. 3. & 4.

Secunda, ſi teſtator non ſeruauit ſolennitatem à lege requiſitã ob aliquod iuſtum impedimentum, ſeu iuſtam ignorantiam ſuam, vel notarii:nihilominus hæres ſcriptus virtute teſtamenti, licèt minus ſolennis, & imperfecti, poteſt capere bona, ſeu hæreditatem, & ea retinere, dùm non declaratur per Iudicem eſſe nullũ,& imperfectum; per tradita, verb. Pœna. Differ, 20. & verb. Iudex. Differ. 9. Et in hoc conſiſtit preſens hæc differentia. Nam præfatum teſtamentum imperfectum,quamuis in rei veritate, & in Foro externo, appareat nullum:in Foro verò cõſcientiæ, eſt validum, dum non declaratur per Iudicem eſſe nullum, & ita tenet D. Anto. 3. parte tit. 10. cap. 3. §. 14. Silu. verb. Teſtamentum. 1. §. 7. notab.4.Paul. Comitol.lib.7.Reſpon. Moral. quæſt. 1. per totam. & quæſt. 6. nu. 5. & quæſt. 8. nu. 2. quicquid dicat Couar. ſup. num. 10. Illatione 2. Quod adeò verum eſt,vt ſi quis conficiat prius teſtamentum ſolenne, & poſteà manu ſua propria faciat alterum: ſtandum ſit vltimo, etiam imperfecto, probata manu teſtatoris. Ita tenent

tenent DD. precitati, & in pluribus Regnis antefertur primo, etiam in Foro exteriori. Et idem dicendum est de contractibus factis fine solennitate à iure requisita, si ob aliquod iustum impedimētum omissa fuit, vt probat Paul. Comit. dict. lib. 7. quæst. 4. nu. 5. Et obserua communiter contractus & testamenta imperfecta, esse talia ob aliquod impedimentū seu ignorantiā; ideoq; non mirum si valeant saltē in Foro animę, cùm constat de voluntate libera, & non coacta, vel decepta testatoris, vel contrahentium. Et quamuis teneantur seruare in vtroque Foro solennitates à iure statutas: iustum tamen impedimentū, & iusta ignorantia, eos excusat; & sic æquitas suadet, vt dictis in casibus sint excusati, tam testator, & eius hæres; quā contrahentes. Quòd si impedimentum, & ignorantia non fuerint iusta, & excusabilia; cognito hoc, & declarato per Iudicem: tunc proculdubio testamenta, & contractus declarabuntur nulla, & cōsequenter obligabit in cōsciētia prędicta sententia statim hęredem scriptum ad restituenda bona hæreditaria hæredi legitimo, seu venienti ab intestato; & contrahentibus ad facienda ea quæ Iudex præcipiet. Et ad hoc tendit fundamentum Coua. in dict. cap. Cùm esses. nu. 7. vers. Eadem sententia. Docto enim de nullitate tituli; nullo modo potest hæres licitè bona hæreditaria retinere; iuxta dict. sup. nu. 9.

Et confirmantur supradicta per ea quæ resoluimus. verb. Hæreditas. Differentia 11. nu. 4. & Differentia. 12. nu. 5. & verb. Pœna. dict. Differentia 20. & verb. Restitutio. Differentia 20.

18 Et obserua obiter Fr. Emmanuelem Rodrig. in Summa. verb. Limosna. cap. 182. conclusione 6. non benè accommodare prædictam doctrinam Soti ad donationes magnas per Ecclesiasticos suis cognatis factas. Nam per eam vult præfatas donationes defendere ab earum restitutione, contra Fr. Lopez. Enimuerò donationes illę, non sunt irritæ ob præsumptam aliquā fraudem: sed quia fiunt à non absolutè dominis, vt copiosè tradidimus, sub verb. Beneficium. Differ. 6.

SVMMARIVM.

1 *CONSVETVDO praua, quando, & à qua pœna excuset.*

DIFFERENTIA NONA.

1 CONSVETVDO praua in Foro cōtentioso excusat à pœna temporali transgredientem legem, etiam naturalem, secundùm gl. in cap. Cùm venerabilis. de Consue. quam dicit auream Feli. in cap. In nostra. nu. 12. de Rescri. & eam probat Præpo. in cap. Cū non est. nu. 10. de Sponsa. & dicit communiter approbatam Gome. in cap. 1. nu. 131. de Consue. lib. 6.

In Foro verò conscientiæ, non excusat à pœna gehennali, secundùm gl. in cap. Deniq; 4. dist. quam ibi cōmendat Prępo. & dict. cap. Cùm venerabilis. & DD. in l. De quibus. ff. de Legi. Tiraq. l. 9. connub. nu. 4. Naua. cons. 4. nu. 5. de Accusa. Infer ad not. sub verb. Venditio. Diff. 8.

SVMMARIVM.

1 *LEGISLATOR in Foro exteriori nō incurrit pœnas, nec tenetur seruare suas leges sub pœnis earum, nisi iurasset eas seruare.*

2 *Papa excommunicatus ante Papatum, nō indiget postea absolutione ab ea, quia sola voluntate absoluitur.*

3 *Papa cōmunicando cum excommunicato scienter, & eum intendens absoluere; remanet dictus excommunicatus absolutus ipso facto.*

4 *Legislator non seruans suas leges: peccat saltem venialiter.*

5 *Episcopus cōmittens delictum, non incurrit excom-*

excommunicationem à se latam cōtra ipsum perpetrantem.

6 *Confirmator eligens minùs dignum, non incurrit excommunicationem à se latam cōtra eligentes indignum.*

7 *Duo cōiudices, si dātur ad aliquā causam; non potest vnus facere aliquid sine suo socio.*

8 *Aliud est inuestire, vel excommunicare, & aliud mandatum de inuestiendo, siue excommunicando.*

DIFFERENTIA DECIMA

1 PAPA, & alii legislatores non obligantur in Foro exteriori ad seruandas suas leges sub pœnis earum. Tū, quia sunt supra eas, cap. Proposuit. de Concession. præb. l. Princeps legibus. ff. de legib. Tum, quia nemo potest ius sibi dicere; nec habet iurisdictionem in se l. Qui iurisdictioni. ff. de iurisdict. omnium iud. & habes verb. Iurisdictio. in Differentia 3. & 13. Quod verum est, nisi conditor legis, vel eius successor iurasset seruare eas; vt solet tale iuramentum exigi à Regibus, & Dominis terrarum, cum capiunt de nouo possessiones earum. Tunc enim isti, qui iurant, non possunt contrauenire iis, quæ iuramento suo confirmant; sed tenentur in conscientia ea seruar. Tum ob iusiurandū. Tùm quia Princeps naturaliter etiam sub p. m. potest se suis subditis obligare, ex cap. 1. de Proba. & ibi Communis. Rebel. de Oblig. Iust. 2. parte lib. 1. quęst. 8. n. 9. vbi nu. 11. dicit, non contrahere obligationem ciuilem, per quam cogi possit, secundùm Deci. dict. cap. 1. Licèt alii contra; vt Gomez. 2. resol. cap. 1. nu. 3. Padilla. l. Interpositas. nu. 37. C. de Transa. Molin. disputatione 261. Et adeò Papa non liga-
2 tur vlla pœna, vel censura; quòd si aliquā incurrisset ante Papatum, non indigeret absolutione: hoc est Dictum mirabile Palud. in 4. dist. 25. quæst. 4. art. 1. conclus. 2. fol. 134. & dist. 17. quæst. 3. art. 2. conclus. 2. fol. 80. quem refert, & sequitur D. Ant. in suo Defecerunt cap. 2. in princip. Ratio autem esse potest, quia Papa non indiget verbis, nec aliquo, ad se absoluendum à censuris, sed sufficit eius voluntas; quippe ab iis quæ sunt iuris positiui, ipse potest se absoluere, teste Fel. in cap. 1. num. 33. in fin. de Constit. & in cap. 2. num. 20. de Sponsal. post Anchar. in cap. Venerabilē.
3 in fin. de Elect. & pro prædicta ratione facit, quòd Papa communicando scienter cū excommunicato, intendendo eum absoluere ipso facto illū absoluat; etiā si nullum verbum dicat, secundùm glossam notabilem in cap. Si inimicus. 93. dist. cui similis in cap. Si aliquando. in glossa 1. ad fin. de Sentent. excommunicat. & ibi Ioan. And. in margin. Sequitur Silu. verb. Absolutio, 3. num. 7. Couar. in cap. Alma. 1. part. §. 2. num. 2. Henriq. de Excommunicat. cap. 29. §. 2.

4 In Foro tamē interiori, tenetur Princeps, & quiuis legislator sub pœna peccati, saltē venialis, suam legem seruare, l. Digna vox. C. de Legib. D. Tho. 2. 2. quęst. 96. art. 5. & 1. 2. quæst. 97. art. vlt. Abb. in cap. 1. à num. 30. de Constit. Fel. in cap. Ad audiētiam. in 2. num 4. de Rescript. Sot. lib. 2. de Iust. & iur. quæst. 3. art. 8. Hippolyt. singul. 230. & 599. Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 9. Nauar. cap. 12. num. 57. & prælud. 9. num 12. Rodrig. in Summa, verb: Simonia. c. 56. num. 4. & 5. Et hoc est quod vulgò dicitur, scilicet Principem teneri, & obligari ad suas leges quoad vim directiuam, sed non quoad coactiuam; quia non incurrit in pœnas earum; si contraueniat, & eas transgrediatur: tenetur tamen, saltem sub peccato veniali, dirigere subditos, per exemplum, ad ea quę fieri vult, & pręcipit. Aliquando tamē nec peccabūt Principes venialiter, dispensando super ipsis, etiā sine causa, in fauorem subditorū, vt diximus verb. Dispensatio. in Differentia 2. vers. Eadem distinctio. tūc enim ideò non peccant, quia cessat scandalum, & malum exemplum; cùm id non faciāt pro se ipsis, sed gratia alterius.

5 Hic videndum est de quæstione illa notabili, nimirum an Episcopus excommunicans ludentes, vel aliquod delictum patrantes, sit etiam excommunicatus, si ipse illud faciat. Hanc quæstionē ponit Archid, in cap. 2. de Constit. lib. 6. & eam disputauit

tauit

tauit Ioan. Andr. & refert Bal. in l. 1. §. Similique modo. C. de Latin. libert. tollend. vbi refert duas opiniones contrarias, alteram Cyn. & Archid. loco citato, tenentiũ partem affirmatiuam, videlicet esse excõmunicatum, & alteram negatiuam, quam tenet Ioan. Andr. & Bal. suprà; quæ omnino tenẽda est; quia nõ potest quis sibi præcipere, vel vetare, vt l. Penult. ff. de Arbit. addens idem Bal. statutum Episcopi non includere, nec includere posse disponentis personam.

6 Ex quo Dicto infero ad aliam singularẽ, & subtilem quæstionem, quæ talis est, In nostris statutis Cartus. 2. part. cap. 2. §. 28. habetur, vt tempore electionis Prioris, principalis confirmator auctoritate Capituli Generalis præcipiat electoribus (adde sub pœna excommunicationis ipso facto, licèt ibi supprimatur) vt eligant digniorẽ &c. Pone vt secundus confirmator sit Vicarius domus, qui etiam eligit. Quæritur nunc an si Vicarius eligat scienter minùs dignum, incurrat dictam excommunicationem. Et pro maiori dubii declaratione suppono per dicta verba statuti, scilicet Auctoritate Capituli Generalis &c. principalẽ confirmatorem facere dictum præceptum tanquam Delegatum, iuxta glossam, verb. Auctoritate. in c. Vnico. de Cleric. ægrot. lib. 6. & quòd idem præceptum censetur facere confirmator minus principalis, scilicet, Vicarius, per notata per Abb. in cap. Causam. 1. num. 7. de Offic. deleg. vbi

7 docet, quòd vbi duo Iudices conueniunt simul, etiam si sint ordinarii, ad aliquam causam expediendam, non potest quicquã facere vnus sine alio. Videtur ergo, quòd cùm dicta excommunicatio proferatur de mandato statuti, quòd eam incurrit, per l. Item eorum. §. 1. ff. Quod cuiusque vniuersit. nom. vbi dicitur, quòd id, quod fit ab his qui habent auctoritatem à Concilio, videtur fieri à Concilio, & sic videtur dicta excõmunicatio magis lata à Capitulo Generali, quàm à confirmatoribus. Sed in contrarium facit, quòd licèt quis, vt delegatus præcipiat; non videtur, nec potest sibi præcipere, l. Ille à quo. §. Tempestiuũ. ff. Ad Trebel. facit glossa fin. in cap. penult. de Elect. lib. 6. vbi dicit aliud esse

8 inuestire, & aliud mandatum de inuestiendo. Et sic aliud est excommunicationem esse à Capitulo generali, & aliud mandare confirmatoribus vt illam proferant. Nam primo in casu Capitulum generale est causa immediata præcepti: secundo verò in casu est mediata. At absurdum est vt Capitulum dicat; Præcipio tibi, vt tibi præcipias. Nam licèt possit dicere præcipio tibi, vt facias hoc: non tamen potest dicere, Præcipio tibi, vt tibi præcipias. Vnde patet nullo modo includi in secũdo casu personam præcipientis; nec ad id se extendere Capitulum generale. Secùs crederem in excõmunicatione quam proferunt Priores Dominica palmarum contra proprietarios. Nam illa excommunicatio est lata à Capitulo generali, & Priores tantùmmodo eam denunciant. Vnde si Vicarius, Priore absente, eam proferat, si aliàs sit proprietarius; in eam certè incurret. Prior verò non incurrit in eam; quia solùm fertur contra subditos. Quod tene mente pro intellectu cap. 19. §. 12. nostrorum statutorum, & similium.

SVMMARIVM.

1 *INTER Forum animæ, & Forum Canonicum, an sit differentia.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 INTER Forum Canonicum, & Forũ animæ, non est differentia. Nam quæ sunt licita in Foro Canonico, sunt etiã licita in Foro animæ; dummodò fundet se super certo. quia Ius Canonicũ fundando se super veritate, & certò, nunquam inducit aliquid cum peccato; vt probat tex. in cap. fin. de Præscript. docet Panor. & Feli. in cap. Vigilanti. eod. titulo Franc. in cap. Constitutus. de Appel. idem Abb. in cap. Quia plerique. nu. 25. de Immun. Eccl. Ecclesia quippe militans, est exemplata instar

instar Ecclesiæ cælestis triumphantis, secundùm gl. in cap. Ad nostram. de Hæreti. pro qua facit text. in cap. Ecclesia Paradyso comparata. de Consecra. dist. 4. & in cap. fin. 38. dist.

Vbi verò Ius Canonicum nõ disponit super certo; sed fundando se super præsumptione: tunc si veritas se habeat in contrarium, standum est certo in Foro animæ, vt in Differentia sequenti.

Adde not. Preludio quinto.

SVMMARIVM.

1 LEX *fundata in præsumptione, non obligat in conscientia, quando veritas est in contrarium. Nisi, &c.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 LEX fundata in præsumptione, nõ obligat in conscientia, si veritas aliter se habeat. Ita Panor. & Feli. in c. Vigilanti. de Præscri. Idem Feli. in c. 1. nu. 40. de Constit. Panor. in c. Rainaldus. nu. 14. de Testa. Vnde tantùm habet locum in Foro contentioso, iuxta notat. in c. Is qui fidẽ. de Spõsa. & l fi. C. de Iure delib. tradunt DD. prelertim Inno. Ant. & Abb. in c. Quia plerique. de Immunit. Eccl. Anania in c. In ciuitate. de Vsur. Bal. l. Cùm quis. C. de Iur. & fact. igno. Coua. c. Cùm esses. n. 9. de Testa. Feli. latissimè in dict. c. 1. col. 11. versi. Hanc fallentiam. de Consti. & in cap. Sicut dignum. in fi. de Homi. vbi ponit fallentiam ad prædictam regulã, nempe quãdo presumptio est vehemens, & indubitata, vt in dante damnum ex culpa lata. Tunc enim talis præsumptio æquipollet veritati, & obligat in conscientia. Vide eumdẽ Feli. in cap. Nouit. n. 6. versi. Tertia conclusio de Iudi. Adde dicta sup. in Diff. 8. nu. 6. & sub ver. Matrimoniũ. Dif. 2. vbi meo iudicio videtur mirabile, in qua fallit presens regula.

LOCATIO, ET CONDVCTIO.

SVMMARIVM.

1 LOCANS *vasa vitiosa, etiam ignoranter; an teneatur ad interesse extra rem.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 LOCANS vtres, vel vasa vitiosa ignoranter; propter quod oleũ, vel vinum effusum est: in Foro exteriori, & iudiciali, tenetur ad restitutionem olei, vel vini effusi, & ad omne interesse, si quod aliud conductor passus sit: nec ignorantia eum excusat. De hoc est text. expressus, in l. Sed addes. 19. §. 1. vbi gl. verb. Excusata. dicit hoc esse speciale in vase locato. Et rationem dict. textus reddit Silu. verb. Locatio. quæst. 18. quia, inquit, dicta ignorantia ibi non præsumitur sine negligentia sciendi quod scire debuit. Quod confirmatur, quia ex quo habet illa vasa, vel vtres ad locandum pro oleo, & vino in eis ducendis: tenetur ea habere apta, & sana, & ea recognoscere, an in aliquo sint vitiosa. Communiter enim conductores eorum, ea non recognoscunt, fidentes de ipsis locatoribus. Vnde meritò tenetur ad omne interesse, quia excusari non potest de negligentia in non recognoscendis dictis vasis. Et quod dictũ est de vasis, intellige de omni re vitiosa, ex qua damnũ prouenire potest. Vnde qui locat equos se demergentes in aquas; tenetur, si vestes alicuius destruãtur, vel aliud dãnum patiatur is qui eos conduxit, ad resarcienda detrimenta; licet id ignorauerit: vt si id factum cõtigit prima vice, qua ipsum locauit, postquam eum emit. Secùs in locante saltem pascuorum, ignorante in eo esse herbas pestilentes, quibus pecus interiit, vel deterioratum est. Nam non tenetur ad interesse, nisi tantùm ad remissionem pensionis, ex dicto §. 1.

In Foro verò conscientiæ, dicta lex non habet locum, secundùm Siluest. suprà. nisi quando locasset talia vasa pro bonis. Secùs si simpliciter conductori exhibuisset cõspicienda, ignorãs an essent bona, nec ne. Idẽ notat Ange. verb. Locatio. nu 24. & Naua. cap. 17. num. 196. Sed non placet; quia (vt supradiximus) ex quo habet illa vasa ad locandum: tenetur ea habere sana, & ea recognoscere. Hoc enim est totũ fundamẽ tum dict. l. 19. §. 1. & facit D. Tho. 2. 2. quæst. 77. art. 3. in corp. vbi dicit venditorem qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dare emptori dãni vel periculi occasionẽ, q; rẽ vitiosam ei offert; si ex eius vitio damnũ, vel periculum incurrere possit: nisi debitam diligentiam adhibuisset ad inuestigandum vitium. Tunc enim excusaretur in Foro conscientiæ, ex Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 14. quæst. 4. num. 4. vbi num. 10. inquit, quòd de vase vitioso, & similibus rebus locatis dictum est, idem censendum esse, si quis seipsum, vel seruos suos nescienti conductori locet ad eam operam, cui minimè idonei sunt. Idem dic de Aduocato, vel artifice, qui se maximè idoneum iactaret, cùm talis non esset, vnde alium maximè idoneũ excluderet, pro eodem pretio se offerentem. Teneretur enim is de damno, etiã per leuissimam culpam ipsius subsecuto, ex eodem Rebel. suprà. num. 11. In locante verò equum prima vice qua illum emit, secùs crederem, & tenerem cùm Silu. quia emens illum vt sanum, non potest in domo sua scire vitium præfatum, donec transeat per flumen. Vnde in nulla culpa est, si postea vitium illud deprehendat conductor, transiens per amnem, & sic non tenebitur in conscientia ad interesse, quamuis in Foro iudiciali fortè teneretur per dictam legẽ. Quæ nota, quia sunt practicabilia.

SVMMARIVM.

1 *EMPTOR rei locatæ, an teneatur stare locationi, factæ per suum venditorem.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 EMPTOR domus, vel fundi alteri locati; nisi id in pactum deducatur; vel nisi venditor rem locatam, vel generaliter bona sua cõductori, tempore quo rem locauit pro obseruatione contractus hypothecauerit, non tenetur stare locationi in Foro iudiciali, cùm nihil contraxerit cum eo, l. fin. §. fin. ff. de Cõtrah. empt. & sic potest conductorẽ expellere, l. Qui fundum. ff. Loca. l. Emptorem. C. eod. Vide hãc regulam cum quinque limitationibus per Soci. regula 287. & cum vndecim limitationibus, & tribus ampliationibus per Dueñas reg. 240. docet Ias. in l. Diuortio. n. 35. ff. Solu. matrim. Couar. lib. 2. Resol. c. 15. n. 3. Ant. Gom. 2. tom. c. 3. n. 9. Greg. Lop. l. 19. tit. 8. Partit. 5. Barbo. in l. Si filio familiàs. 26. §. fin. nu. 1. ff. Solu. mat. vbi dat rationem; nempe quia imputãdum est venditori qui voluntariè rem vendidit, & neque pactus est vt colonus non expelleretur, prout potuit, & debuit pacisci, vt d. l. Emptorẽ. & l. Si merces. 25. §. 1. ff. Loca. vel aliter ius coloni reseruare, vt l. Si mercedem. §. fin. ff. de Actio. empt. Aliam rationem tradit nu. 2. post Bar. & alios; nempe quia emptor per traditionẽ rei emptæ acquisiuit dominium eius; vnde non tenetur pati, vt se inuito rem suam quis detineat, l. 1. §. pen ff. Depos. c. fin. de Precar. Et licèt colonus habeat actionem ex locato aduersus locatorem; ea tamen tanquam personalis intendi non potest aduersus emptorem, l fin. §. fin. ff. de Contrah. empt. Est & alia ratio; scilicet quia fructus pẽdentes rei emptæ pertinent integraliter ad emptorẽ, per l. Iulianus. §. Si fructibus. ff. de Actio. empt. quam extollit Deci. Consi. 543. n. 20. & alii relati per Thesau. Decis. Pedam. 55. num. 1. quia fructus pendentes censentur pars rei, l. fin. §. fin. ff. Quæ in fraud. credit. l. Quæsitum. §. Ea verò. ff. de Fund. instru. & ideò meritò pertinent ad eum ad quem res ipsa transit. Ita Bartol. l. fina. §. finali, ff. de Iure Fisci. Anto. Gom. l. 40. Tauri, num. 74. versi. Tertiò. Menoch. Consi. 13. numero 6. lib. 1. Sarmien. lib. 6. Selectar. cap. 15. & alii quos referens sequitur Barbos. in l.

in l.Diuortio.in princip.2.par. num.79. & consequenter non potest eos colligere cõductor, sed debet rẽ conductã relinquere, vt emptor,nouus dominus possit eos colligere. & sic meritò potest emptor conductorem expellere: tenetur tamen priùs impensas vtiles, vel necessarias factas, soluere conductori, l.penul. in prin. ff. Loca. gl.verb.Allegatio.in fi.l.penul.C.Vnde vi. Et eo prætextu potest conductor rem retinere, donec sibi soluantur l. Colonus. in fi. ff. de Vi, & vi arm. l. Qui iniuriæ. §. fin. ff. de Furt. tradit Socin. Consi.15.nu.20.lib. 1.Caualca.Decis.44.num 46.Hippo. sing. 321.ad fin. Ange. verb. Locatio.num. 21. Barbos.dict.l.Si filio familiàs. num.30. nõ verò illas quas fecit causa colligẽdorũ fructuum.Nam ad has tenetur locator dict. l. Si merces. §. 1. & l. Qui fundum. ff. Loca. Valas.Consultatione 76.nu.3.in fin. 1.par.

In Foro verò conscientiæ tenetur emptor stare locationi per venditorẽ factæ, nec poterit cõductorem expellere, si laborauit in fundo,& sumptus fecit;sed debet pati eum frui,& percipere fructus illius anni;dũmodò ei soluat pretiũ conductionis: pro aliis autem annis non tenebitur stare locationi. Ita sing.Bal.d.l.Emptorẽ.n.7.vers. Sed pone colonus.& Sil.verb.Locatio.q.11.Quã æquitatẽ seruauit Senatus N.teste Octaui. Decis.82.ad fin.& Senatus Delphinatus,vt asserit Fran.Marc.Decis. 196.n.8.in 2.par. quam & probauit Cephal.consi.181.ad fin. lib.2. Et eam sequendam omnino esse, & sepius secundùm eam fuisse iudicatum,asserit Caualca. Decis.44.nu.23.& nu.40.

Sed contrarium melius tenuit Barbos.d.l. Si filio familiàs. nu. 12. & 30.quia præfata æquitas iure non probatur, immò confunditur per l. Si quis domum. §.1.ff. Loca. & æquitas quę à prædictis consideratur, tantùm euincit,sumptus quos colonus fecit,esse ei restituendos, prout superiùs resoluimus: non autẽ inuito domino durare locationem.Adde Alex.d.l.Emptorem.n.17.& Ias.l.Cum filio.nu.fin de Lega.1.

Nec etiam admittenda est opinio Rebel. de Oblig.iust.2.p.lib.14.q.11.n.6.vbi dicit emptorem si sciuit esse rem alteri locatã, teneri in conscientia stare locationi. Idem etiam quoàd Forum externum tenet Bero. Cõs.2.n.12.& 15.lib.1.& Bursa.cõsil.101. n.4.lib.1. Hoc enim confunditur ex d. l. Si merces. 25. §.1. Frustra etenim requireret ille text.venditorem pacisci, & curare cum emptore,vt suæ stet locationi, & sic reseruet ius coloni,si aliàs sufficeret admonere emptorem de locatione à se alteri facta. & reprobat Barbos.d.l. Si filio familiàs. n.31.

SVMMARIVM.

1 *Conducẽs operã alicuius,quãdo teneatur soluere mercedẽ cõuentã, si locator nõ laborauerit.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 Conducens operam alicuius, si per cõductorẽ stetit, etiã ob casum fortuitũ,quo minus locator operã suã prẹstaret:tenetur ad omnẽ mercedẽ in Foro iudiciali,iuxta tex.in l. Si addes. §.Cũ quidã.ff.Loca.dùmmodò locator eas aliis non locauerit;vt ibidẽ dicit tex. ad idẽ l. Colonus. §.Nauem. & gloss.in l. Si vno. aliàs incip. Ex conducto. 15. §. Item cùm quidam.ff. eod. Facit Cassado.Decis. 1. de Loca.

In Foro verò conscientię,non tenetur nisi ad eam, quam sua culpa locator amisit. Vnde si locator aliam non inuenisset mercedem,si mihi suam operam non locasset: aut potuisset inuenire si vellet, & omisit: ad nullam teneor,secũdùm Sil.verb. Locatio.q.12.Angel.Armil.& Tabien. quos referens sequitur Rebel.de Oblig.Iust.2.par. lib.14.quęst.14.num.5.Sed Nauar.cap.17. num.198. hoc non admittit, eo quòd iure id non probetur. Sed tene primum, quia ęquissimum. Non enim debet locator esse otiosus, *y estarse mano sobre mano*, nisi ita staret expectans responsum meum: nec est rationi consonum, vt ego tenear reficere dãnum,seu interesse, alicui, quod revera non passus fuit propter me, vel

Hæ 2 potuit

potuit ipsum excusare. Hinc in facti contingentia respondi, cùm quidam conduxisset vespere operam cuiusdam pro die sequenti, & statim mane certiorem fecisset cõductorẽ, se non indigere opera eius: nõ teneri ad mercedem illus diei, si certum erat, ab illo pro eo die nullum inueniri locatorem, etiam si non locasset illi operã suã: vel poterat se locare cum alio, si voluisset: vel in suis terris, quas habebat, operari. Ratio est, quia dictis casibus euenientibus, nullam operę suę cõductor mercedẽ amittit mea causa; sed sua culpa; quia voluit esse otiosus. Faciunt quæ in simili dicimus de malæ fidei possessore, nimirùm non teneri ad fructus, quos in veritate dominus rei nõ erat probabiliter percepturus; vt quia rem non locasset, si habuisset. De quo per Silu. verbo Restitutio.3.quęst.9.

SVMMARIVM.

1 *FAMVLVS cõductus per annum, si discedat ante tempus completum, perdit in Foro iudiciali quicquid lucratus fuerat. Secùs in Foro animæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 FAMVLVS qui locat se per annum, non potest sine iusta causa à domino discedere. aliàs si ante tempus impletum discedat, in Foro iudiciali amittit quicquid lucratus fuerat. Ita not. Bar. in l. Si vno. §. Item cùm quidam. ff. Locat. quam opinionem amplexa est Ordin. Lusitana lib.4.tit.34.

In Foro vero conscientiæ, tenetur dominus famulum redeuntem admittere, vel ei soluere mercedem temporis quo seruiuit; etiam si redire nolit. Ita Bald. sic intelligendus in l.2.C. Loca. & in l. Diem functo. vers. Sed pone. eod. tit. & Ias. ibidem col. vlti. & in specie docet Rebel. de Obligat. iust. 2. part. lib.14. quæst.13. num.18. Quod vltimum intellige esse verũ, nisi domini multum interesset immoratio, & seruitium famuli. Eo enim in casu ad nihil tenetur in conscientia, si eius interesse tantum valeat, quantum id quod famulo debet.

Et idem quod diximus de Famulo; dicendum est de domino expellente famulum sine iusta causa ante tempus completum; vt habetur in dicta Ordinatione Lusitana. Nam tenetur soluere famulo totum salariũ seu mercedem totius annni in Foro exteriori, si à famulo conueniatur.

In conscientia verò ante condemnationẽ non tenetur; quia dicta Ordinatio est pœnalis; & sic eius pœna ante condemnationem non debetur, per nota. verbo Pœna. Diff.2. Tenetur tamen in conscientia repetere famulum, & seruare cum eo pactum, seu conuentionem initam, seu contractum locationis, & conductionis cum eo factum per nota. verb. Contractus. Diff.6. & verbo Obligatio. Dif.10. & docet Rebel. vbi sup.

SVMMARIVM.

1 *CONDVCTOR qui ex negligentia non coluit agrum conductum, tenetur ad pensionem in Foro exteriori, quamuis aliàs nihil collegisset ob sterilitatem, vel grandinem contingentem. Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 COnductor qui ex negligentia, seu culpa sua nec seminauit, nec coluit prædiũ: si posteà constiterit per fortuitum casum fructus omninò deuastãdos, si nascerẽtur: nõ tenetur ad pẽsionẽ in Foro consciętiæ, cùm dicta pẽsio, seu merces, nõ ratione cõtractus, sed ratione fructuũ debeatur. vnde cũ nulli fructus aliàs colligẽdi essẽt, meritò nõ tenebitur in cõsciẽtia. Ita Rebel. de Oblig. iust. lib.14.

2.par.

2.par.quæst.8.num. 3. secùs in Foro iudiciali, secundùm Valasc.(post fulgo.) quest. 29.nu.42. & hoc in pœnam, eò quòd non coluit. Fauet, l. Ex còducto.15. §.1.in fin. ff. Loca. ibi, *fundum coluisti*, vbi gl. Id notat. faciunt notata verbo Depositum. Diff. 2.ex quibus colliges rationem diuersitatis, nimirum quia licèt fuerit colonus in culpa, non colendo agrum: ex illa tamen culpa non defecerunt fructus; ex quo nulli aliàs colligendi erant, vt supponimus: & ideò conductor non tenetur ad pensionem in conscientia.

SVMMARIVM.

1 *Conducens agrum, vel fructus alicuius Beneficii, pro iusto prætio, habito respectu ad fructus qui colligi solent quotannis: si contingat casus fortuitus insolitus, qui ferè omnes fructus destruat: non tenetur in conscientia soluere pretium conuentum; licèt renunciauerit omni casui fortuito: quamuis in Foro iudiciali non audietur.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 CONDVCENS possessionem aliquam per tres, aut quator annos; vel locans fructus alicuius Episcopatus, vel Dignitatis, aut Canonicatus,& renuntians omni casui fortuito, & luæ quæ contingere potest,etiam rarissimè, vt est solitum apponi per notarios in instrumentis, seu scripturis locationum, & conductionum; tenetur in Foro iudiciali soluere omnem pensionem, etiã si ex aliquo euentu,& fortuna, etiam insolita, nullos fructus Dignitatis, vel ex dicta possessione colligat. Hoc practicatur in tota hac Corona Aragonum,maximè in isto Regno Maioricarum. propter quam causam sunt multi coloni pauperrimi effecti & egẽtes; & in hoc nullus habetur scrupulus; quia fundatur prædicta praxis in l. Licèt.8.C.de Locato. vbi textus presupponit valere huiusmodi renunciationes,si inter partes fiãt, & standum esse illis,per regul. l.Semper in stipulationibus.34.ff.de Reg. iur. Ad idem est bonus text. in l.Si quis fundum.aliàs est l. Si quis domum. 9.§.Iulianus. ff. Locati. quę sic sumatur,*valet pactum ꝙ quis teneatur de casu fortuito.* Idem tenet Rebel. de Oblig. iust.2.part.lib.14.quæst.8.num. 17. & 18.post Bar.Feli.Gomez.& alios citatos à Valasco quæstione 27.num.36.& 37.qui omnes præsupponunt,posse conductorem renunciare in specie omni casui fortuito, etiam insolito, & rarissimè contingenti. quamuis si tantum renũciet in genere quibusdam expressis; renunciatio intelligenda sit de paribus,ac minoribus; non tamen de maioribus. Et si renunciatio fiat absque expręssione vlla insoliti, fortuiti vè casus; sed tantùm suscipiendo omne periculum aut cum omnibus suis damnis, id est, *a su riesgo*: tunc non veniunt casus fortuiti, nec ipsis censetur renuciare, secundùm Bart.& alios quos sequitur Valasc.& Rebel. suprà. Nam licèt considerata conditione fructuũ, ipsi ex natura sua casibus fortuitis subdantur: debet tamen fieri in vtroque Foro ad ratam compensatio, seu remissio pensionis, vt probat text.in cap.Propter sterilitatem.de Loca.& l. Si merces. §. Vis maior. ff.eod. Adiecta tamen compensatione annorum fertilium, vberum,vel pręcedentiũ, vel subsequẽtium immediatè,durante eadẽ locatione,cum sterilibus,ex tex.in l.Ex còducto.§.Si vis.ff. Locati.& dict.c.Propter. etiam si remissio facta sit per verbũ *Dono*, l.Si vnus.in princ. ff.Loca. Bart.in l. Huiusmodi. ff. de Verb. oblig. Ange. in prin. Inst.de Emptio.& vendi.Roma.conf.509. incip. Circa propositam. num. 3. Ias. in l. Lecta. col. 1. ff. Si cert. peta. Faciunt not. verb. Vsura. Differ.11. Adde glo.d.§. Vis maior.& in l.5.tit.17.lib.3.Fori legum.Couar.in Pract.cap.30.Et Hippo.sing. 85. incip. Tu scis quòd propter sterilitatem. Et aduerte ad vnum singulare,& peregrinum, scilicet propter vberiatem; fructus, seu merces debere augeri; vt per Hippolit. Singu.134.incip. Tu scis. cum contrariorũ eadem sit disciplina. quod intelige vt per

Ange. verb. Locatio. num. 17. qui varios casus circa hoc distingit, Siluest. eod. verb. nu. 14. & Armilla eodem verbo n. 17. & latius per Rebel. sup. quęst. 9. per totam, vbi tenet contra cum communi obseruantia, videlicet propter vbertatem non esse augendam pensionem. Pro qua facit dict. §. Vis maior. ibi, *Modicum damnum æquo animo tolerare colonus debet, cùm immodicum lucrum non aufertur.*

In Foro verò conscientiæ, censeo non esse tutum locatorem, si non remiserit partem, aut totam pensionem, si casu insolito nullos, aut modicos fructus cóductor percepit: maximè si in conductione non fuit habita ratio talium casuum, remittendo de pensione quantum importare poterat illa renunciatio, prout rarò id fit. Nam communiter solent locari fructus pro illa pensione, seu pretio quod valent, computatis fructibus vnius anni, cum aliis. Et moueor primò quia locator ex natura contractus debet agnoscere casus fortuitos, & diminutionem fructuum, & pẽsionis; vnde debet remittere de pensione quod iustum fuerit arbitrio boni viri, ratione illius oneris in conductorem impositi; vt notat Rodri. cap. 22. num. 5. & Rebel. sup. quæst. 7. num. 4. dicens esse præter omnem rationem, & contra æqualitatem iustitiæ commutatiuæ, si conductor periculum intolerabilis detrimenti ex fortuita sterilitate susciperet: locator verò nihil ex sua parte in compensationem talis oneris exhiberet. Secundò, quia non est æquum vt ager tuus, qui à me colitur, tibi sit fructuosior; quàm si à te coleretur; & quo anno calamitas, aut alius casus fortuitus, qui aut prouideri, aut prohiberi non potuit, tibi omnes fructus eripuisset; eosdẽ largiatur, quia est in manu mea, vt dicit Paul. Comitol. lib. 3. Resp. moral. quæst. 29. num. 4. Tertiò, quia iste contractus est bonæ fidei, quæ in conductore nõ patitur tantum damnum sine culpa sua, vt post Cynum, & Bart. in dict. l. Licet. tradit Siluest. verbo Locatio. q. 13. vers. Tertia. vnde sicut emptori decepto vltra dimidiũ iusti pretii datur remedium, l. 2. C. de Rescindend. vendi. similiter debet dari conductori, si sterilitas causet damnum vltra dimidium iusti pretii, vel pensionis; etiam si omni sterilitati renunciauerit. Extra quam renunciationem in conscientia dicitur annus sterilis quando de tribus partibus solitis colligi, non colliguntur nisi duę, vt dicit Armilla. verbo Locatio. numero 16.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

LOCANS equum, vel mulam cũ vitio manifesto, sciens tamen conducenti fore occultum, & quòd si vitium suspicaretur, non eam conduceret, in Foro conscientię perinde tenetur, ac si vitium occultum non detegeret: & sic tenetur ad damna conductori subsecuta; vt diximus suprà Differentia 3. de locante vasa vitiosa occulta.

In Foro verò iudiciali excusaretur; quia quod omnibus perspicuum est, conducenti quoque notum esse iura præsumunt. Ita Rebel. 2. par. lib. 14. quæst 4. n. 7.

SVMMARIVM.

1 *DOMINVS conducens famulum salario seu stipendio, ac mercede iniusta; an teneatur in vtroque Foro ad refundendum iustum.*

2 *Famulus faciens seruitia extraordinaria, excedentia valorem mercedis, si dominus ea non remuneret, non poterit secretò sibi ipsi satisfacere.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 DOMINVS conducens famulum; si ex conuentione det ei diminutum salarium, ita vt ad iustum infimum pretium nõ perueniat, ad nihil aliud tenetur in Foro exteriori. Non enim cogi potest ad refundendum, & reintegrandum salarium iustum, & æquiua-

æquiualens obſequio. Pro quo facit illud Euang. Math.20. *Nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade.* Et cõfirmatur, nam aut citò adfuiſſet alius qui maius pretium ei daret; vel nullus. ſi cito; imputandum eſt ei, quia cum eo non contraxit. ſi non occurriſſet; non eſt cur conqueratur de modico pretio: cũ ob paucitatem conductorum, ſicut propter caritatem alimentorum, minori pretio famuli conduci ſoleant.

In Foro verò conſcientiæ, tenetur dominus ſoluere iuſtum pretium ſaltem infimũ; ſi famulus iuſta de cauſa noluit aliis ſeruire, & dominus non refutaſſet illius ſeruitium etiã pro iuſto infimo pretio, ſi famulus inſiſtiſſet. aliàs ſecùs. Ita colligitur ex traditis. per Rebel. de Oblig. Iuſti. l. p. lib. 14. quæſt. 15. nu. 9. cum tribus ſeq. vbi etiã quærit an famulus poſſet ſecretò ſe recõpenſare de pretio ſibi in conſcientia debito. Et poſſe exiſtimat, ſi ex aliqua iuſta cauſa cohoneſtetur dicta compenſatio; vt ſi alioquin veriſimiliter timeret ſe debita pręteriti ſeruitii mercede priuandum, vel alia graui iniuria, vel damno afficiendum. Ego verò in noſtro caſu nullã cenſeo aſsignãdã differentiã in vtroque Foro, per not. in principio, maximè ex loco illo Matthei 20. quem dicere, intelligẽdum eſſe quoad Forum iudiciale, & non conſcientiæ, abſurdum eſſet. Præterea ſcienti, & conſentienti nulla fit iniuria; iuribus vulgaribus. ergo nulla eſt ratio, quæ faueat famulo ad conquerendum de domino, nec de diminutione pretii, & conſequenter nullo modo poteſt ſe compenſare.

2 Cùm verò famulus facit aliqua grãdia, & extraordinaria ſeruitia excedentia pretium conuentum: tunc dominus ex gratitudine, & honeſtate, & debito morali; non tamen legali, tenetur ad æquiualentem ſatisfactionem, vt docet Cordub. caſu. 111. art. 1. in fin. & iſto in caſu non poſſet famulus ſibi facere vllã cõpenſationem, ex Nauar. cap. 17. nu. 114. & confirmatur ex traditis per Coua. in cap. Cùm eſſes. nu. 10. Illatione 7. de Teſtam.

MAIORATVS.

SVMMARIVM.

1 *MAIORATVS an ſint liciti in vtroque Foro.*

2 *Relinquere bona pro conſtructione monaſterii pro feminis pauperibus, & earum ſuſtẽtatione; eſt optimus Maioratus: Deo, & & Reipublicæ gratior, & vtilior, & animæ magis meritorius.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 MAIORATVVM inſtitutiones eſſe licitas in Foro exteriori, nemo eſt qui dubitet. intereſt enim Reip. familias conſeruari, l. 1. §. Denũciare. ff. de Venrre inſpic. l. Super ſtatu. C. de Quęſtion. tradit Albert. Brun. in tract. de Statuto exclud. femin. art. 3. & Couar. in cap. Raynutius. num. 24. de Teſtam. & lib. 3. var. cap. 5. n. 5. verſ. Tertiò eadem opinio.

An autem in Foro interiori, & conſcientiæ liceat tales inſtitutiones facere, nec ne; non ſemel dubitaui: nam videtur talis inſtitutio ſapere multum gentilitatis, & mũdum redolere; quia principaliter fit ad cõſeruandum nomen familiæ; & requirit certa quædam; putà arma, nomen, & alia quę magis reſpiciunt pompam, & vanitatem ſeculi huius; quàm quidquam Deo gratũ, & animæ conducens: vnde videtur, quòd licèt Reſpub. prædictum primogeniorum vſum admiſerit, id procedat quoad Forum exterius, non tamen quoad Forum interius. 2

His

His tamen non obstantibus, non audeo rem æternaliter condemnare tot institutores Maioratuum, præsertim quòd ob bonum publicum sentit Soto esse licitos prædictos Maioratus, lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 1. ad secundum, & Coua. dict. cap. 5. & in 4. 2. parte cap. 8. §. 6. nu. 5. Admoneo tamen satius illis fore, si filiis carent; bonorum suorum alium Maioratum; Deo, & Reipub. vtiliorem, & animæ magis meritorium, instituere: videlicet, quòd ex ipsis bonis erigatur monasterium aliquod pro feminis pauperibus, quæ dotes non habét, vt ibi recipiantur, & alantur.

An autem pater teneatur ad Maioratum eligere digniorem ex filiis, vide verb. Electio. Differentia 4.

SVMMARIVM.

1 *MAIORATVS successor an teneatur reficere expēsas factas per suum prædecessorem in castris, muris oppidorū, & refectione vel ampliatione domus maioratus.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 IN Regno Castellæ per l. 46. Tauri, quæ hodie est, l. 6. tit. 7. lib. 5. Nouę recopila. disponitur successorem Maioratus non teneri reficere expensas factas per suum prædecessorem in castris, muris oppidorum, & refectione vel ampliatione domus Maioratus, & sic repeti non posse præfatas expensas, vt tradit Molina, & alii infra citandi, & Coua. lib. 3. var. cap. 5. nu. 7. licèt de iure communi secùs sit, per l. Domos. 61. ff. de Lega. 1. & gl. receptam. in l. Emptor. verb. Superfluum. ff. de Rei vendi. & etiam per Ordin. Lusitanam. lib. 4. tit. 95. §. 1.

In Foro verò conscientiæ tenetur eas reficere, secundùm Pala. Ruui. in Rub. de Dona. inter vir. §. 26. num. 16. Mencha. de Succes. creat. §. 5. Gãma Decis. 308. Molin. de Iusti. & iur. disputatione 433. §. In hoc autem Regno. & disputatione 644. num. 2. Et hoc, quatenus excedunt tertiū, & quintum bonorum. Non enim potuit prædecessor præiudicare filiis in legitima, vel vxori in sua medietate lucrorum. Nam aliàs facile posset spoliare vxorem omnibus lucris, augendo ex illis Maioratum, ad suos consanguineos peruenturum.

Sed veriùs est non ipsum successorem, sed hæredes prædecessoris facientis dictos sumptus, teneri ipsi vxori reficere eius medietatem ex bonis hæreditatis, arg. l. Sed si vir. 31. §. 2. incip. Si vir. ff. de Donat. inter vir. & vxo. vbi si vxor fecerit aliquas expensas in fabrica, seu opere facto super area mariti, ipsi vxori donata; licèt id omne cedat viro: tamen vxor repetit expensas, & ita tenet Barbos. post alios sup. Molina de Iusti. & iur. disputatione 433. §. Hinc facilius. & Rebel. de oblig. Iusti. 2. parte lib. 7. quæst. 9. nu. 27. Filii autem nihil poterunt repetere, quamuis sumptus excesserint dictum tertium, & quintum: quia censentur donati à patre. Adde circa prædicta Barbo. 1. par. l. Diuortio. in initio. num. 114. & 118. cum seq. & Molin. de Primogeni. lib. 1. cap. 26. nu. 1. & 14.

Vide ad hoc verbum notata verb. Electio. Diff. 4.

MANDATVM.

SVMMARIVM.

1 *MANDANS percuti Clericum; si ante percussionem reuocet mandatum: non erit excommunicatus in Foro animæ; licet reuocatio mandati ad mandatariū non peruenerit,*

uenerit, & Clericum percutiat. Secùs in Foro contentioso.

2 *Irregularitatem tamen bene incurret, etiã in Foro animæ. Et datur ratio diuersitatis.*

3 *Irregularitas, quæ ex opere illicito contrabitur; requirit culpam mortalem secundùm aliquos: sed verius est sufficere venialem grauem, vt in casu præsenti.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 MANDANS Clericum percuti; si ante percussionem reuocat mãdatum, licèt reuocatio ad mandatarium non perueniat, non incidit in excommunicationẽ in Foro animæ. Benè tamen quoàd Forum exterius; ita docet glossa 1. in cap. Cùm quis.de Sẽtent. excommunicat. lib. 6. & Fel. in cap. Sicut dignum. num. 14. Fallent. 1. de Homicid. sicque intelligenda est alia glossa, verb. Authoritate. in cap. Mulieres. eodẽ tit. vbi plura iura allegat in argumentum ad probandum, quòd mandans incidit in excommunicationem; nisi reuocauerit mãdatum; ita, quòd reuocatio peruenerit ad mandatarium: nam procedit quoàd Forum exterius, & tradit Hyppolyt. singul. 181.
2 incipit, Mandans. Aduerte tamen, quòd licèt in Foro animæ mandans, & reuocans mandatum non incidat in excommunicationem; licèt reuocatio non peruenerit ad mandatarium: benè tamen incurreret pœnam irregularitatis, si occideretur Clericus, secundùm Nauar. cap. 27. num. 233. & Cordub. casu 173. in fine. Henriq. de Irregul. cap. 16. §. 2. Cand. Aur. eod. tit. num. 257. Ratio huius discriminis inter excommunicationem, & irregularitatem est, quia ad excommunicationem requiritur culpa mortalis; quæ abest, facta dicta reuocatione, & secuta pœnitentia. Irregularitas verò etiam sine culpa contrahitur.

Sed contra hanc rationem facit, quòd hic non agimus de irregularitate Iudicis, vel chirurgi, & similium, qui ex opere licito eam contrahunt, & sic sine culpa: sed
3 de irregularitate, quę ortum habet ab opere illicito, & quæ non contrahitur sine culpa: in qua non desunt graues doctores, qui teneant, etiam in ipsa requiri peccatum mortale, vt contrahatur, ita Sot. lib. 4. de Iust. & iur. quæst. 7. art. 7. Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 69. cum sequenti. & ideo dicunt, ex homicidio casuali, ex leui, vel leuissima culpa contingente, non incurri; nisi sit lata, quæ communiter continet peccatum mortale. quamuis Couar. teneat contrarium in Clement. Si furiosus 2. parte §. 4. num. 9.

Quid dicendum? certè in prædicto casu mandantis, ac facientis quod in se est, vt reuocatio mandati perueniret ad mandatarium, non auderẽ discedere à prima opinione, quia semper tali imputanda est magna culpa, ex quo tale mandatum fecit: vnde patienter ferat pœnam irregularitatis; si ex suo mandato, licèt contra voluntatem suam, quis occidatur. Neque obstat illud de homicidio casuali; quia ibi non interuenit tanta culpa, vt in nostro casu.

Adde not. sub verb. Peccatum. Diff. 11.

SVMMARIVM.

1 *MANDATVM procuratorium etiam iuratum potest in Foro exteriori quãdocumque reuocari.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ.*

3 *Idem dic in iurante non præsentare alii.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MANDATVM procuratoris etiã factum cum iuramento de non reuocando ipsum; nihilominus in Foro exteriori potest reuocari, & valebit reuocatio, de hoc est gl. celebris. in cap. fin. de Procura. lib. 6. quam dicit sing. Felin. in cap. Cùm accessisset. num. 12. de Constit. Rochus de Curte, de

Iurepat.

Iurepat. verb. Honorificum.nu.43.vbi per eam decidit sing. quæstionem, Alex.Conf. 16.nu.7. vol.3.vbi singulariter in materia, & in l. Si quis mihi bona. §. Iussum. ff. de Acqui. hæred. & Loazes, vbi copiose Cõsil. de Mula. pag. 378. nu. 150.& eam dicit communiter approbatam post alios Coua. in cap. Quamuis pactum. 2. parte, §. 2. nu. 4. & in 4. 2. par. cap. 4. nu. 10. & Alcia. in cap. Cum contingat. num. 42. de Iureiu. & Moheda. Decis. 168. aliàs 188. incip. Dubium fuit. & Feli. in cap. Ex parte Decani. à nu. 10. de Rescript. & confirmatur per ea quę notat gl. in cap. Vltima voluntas. 13. quæstione 2. vbi dicit si quis iurauit non venire contra voluntatem suam; nihilominus posse venire contra; quia nemo potest sibi indicere legem, vt non liceat sibi recedere à priore volũtate, vt l. Si quis. in prin. ff. de Lega. 3. quam gl. post. infinitos quos allegat, dicit communiter approbatam Loazes. dict. Consil. pag. 383. num. 160. & Coua. vbi latè in Rub. de Testam. 2. par. nu. 15.

2 In Foro verò conscientiæ non licèt venire contra iuramentum, & reuocare mandatum iuratum. aliàs erit periurus; secundùm præcitatam gl. dict. cap. fin. quam in hoc sequitur Alex. dict. Consi. 16. nu. 6. & 7. vol. 3. Quamuis Paris. de Resigna. Benef. lib. 6. quæst. 5. nu. 94. dicat non esse periurum. quod est verũ, quando ex iusta causa reuocar; vt dicit Gutierrez. de Iuram. confirma. 1. par. cap. 1. nu. 84. cum seq.

3 Idem dic de iurante non præsentare aliũ, secundùm Alex. dict. consi. 16. Et de materia, dict. gl. cap. fin. vltra supra citatos videndus est omnino Paul. de Castro, Cõs. 56. & 57. Rota antiq. 184. Bal. Cons. 22. nu. 3. vol. 1. Ias. in l. 2. ff. de Iureiur. Alex. ad Bar. in l. Stipulatio. ff. de Verbo. obliga. Federi. Cons. 106. Mandosi. de Signa. gratiæ. pag. 54. & DD. in l. In bonæ fidei. ff. de Eo quod certo loco. & Ioan. And. Domin. & Perusi. dict. cap. fin. de Procura. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *MANDATARIVS passus damna propter executionem mandati, non potest ea recuperare à mandante in Foro exteriori.*

2 *Benè tamen in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 TEXTVS in l. Inter causas. 26. §. Non omnia. ff. Mand. quatenus habet mandatarium pro exequẽdo mandato, captum à latronibus, & derobatum, non recuperare damna à mandante: tantùm procedit, & locum haber in Foro exteriori iudiciali.

2 In Foro verò conscientiæ, nullo modo seruanda est; quia est contra æquitatem; vt notat Paul. de Castro. in l. 1. C. de Leg. Vnde obligandus est mandãs ad restituenda damna à mandatario passa. Nam vltra quòd esset contra curialitatem, eã non soluere; (vt notat ibi glossa verb. Mandato. in fine) est etiam contra æquitatem, & rationem naturalem, vt mandatarius iacturam bonorum suorum, propter seruitiũ mandanti exhibitum patiatur, & sibi non satisfiat.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX Ecclesiasticus adiuuat suo gladio, & censura Iudicem secularem, sicut & ille adiuuatur brachio huius secularis.*

2 *In Foro tamen conscientiæ non potest, nisi quando alia remedia cessant ad exquirendam veritatem.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 IVDEX Ecclesiasticus, si recipiat precatorium à Iudice seculari, vt eum suo gladio adiuuet contra testes veritatem occultantes, vel contra occultantes scripturas facientes

facientes ad aliquam litem, quæ coram eo vertitur: poteſt ſanè ipſum adiuuare ſuo gladio; ſecundùm Abb. in cap. Ad noſtrã. de iureiu. quem refert,& ſequitur Rodrig. verb. Deſcomunion. cap.79.nu. 3.Sicut,& Eccleſiaſticus ſępè iuuatur brachio ſecularis.

2 In Foro verò interiori, id non licere ſentit Soto in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 2. verſ. Inter hæc. pag. 490. Quod ita indiſtinctè accipiendum uon eſt,ſed tunc,cùm alia via non poteſt ſecularis à ſuo ſubdito veritatẽ excerpere. Aliàs ſi poſsit; (vt communiter poteſt, eum incarcerando, vel torquendo, vel moleſtando) non videtur fas eſſe Iudici Eccleſiaſtico eo in caſu ipſum ſuo gladio adiuuare. quippe non debet extrahi; niſi quando alia remedia ceſſant. Et in hoc caſu loquitur Soto, vt ibi videre potes. Vnde non bene reprehenditur à Rodrig. loco ſupra citato.

SVMMARIVM.

1 *RATVM habere non poſſum in Foro exteriori, niſi quod meo nomine eſt geſtũ.*

2 *Secùs ſeruatur in Foro conſcientiæ.*

3 *Ratam habẽs manus iniectionẽ in Clericũ, peccat; ſed non eſt excommunicatus.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 RATVM habere non poſſum in Foro exteriori, quod meo nomine non eſt geſtum Reg. Ratum. de Regul. iur. lib.6.

2 In Foro verò animæ,ſecùs eſt.In eo enim, inuoluitur quiuis peccato, approbando factum damnabile, licèt nomine ſuo non ſit factum,per text.in cap.Cùm quis. de Sent. excommunicat. lib. 6. vbi probatur quempiam, ſi ratam habeat iniectionem manus

3 factam in Clericum,non ſuo nomine; peccare quidem; non tamen incurrere excommunicationem; niſi ſuo nomine ſit facta, & notat Abb. per tex. ibi in cap.Sicut tuis. num. 8. de Simon. Adde not. ſub verb. Reſtitutio. Differ.38.

DIFFERENTIA SEXTA.

MANDATVM in alicuius vtilitatem factum, etiã ſi ſit acceptatum, non obligat in Foro exteriori; quia tranſit in conſilium, iuxta l.2. §.fin.ff. Manda.

Quod ſecùs eſt in Foro pœnitẽtiali; quia ibi mandata facta à Confeſſario, & acceptata à pęnitẽte, neceſſariò ſunt adimplẽda, ſub pœna p. m. non obſtante quòd omnia ſint in vtilitatem pœnitentis. Hoc probatur argum. cap. Tempora. iuncta ibi gl.1. & iuncto c. Præced. & ſeq. 26. quæſt. 7. & docet Naua. in cap. 1. §. Ponat ſe. nu. 11. de Pœnit. diſt.5.& in cap.Contrarium. num.17. ead. diſt. & in Man.cap. 26.n.20. vbi dicit pœnitẽtem,poſt acceptatam pœnitentiam, teneri ſub p.m. eam adimplere. Quod intellige verum in pœnitẽtia iniuncta pro p. m. ſecùs ſi pro venialibus tantùm.

MATRIMONIVM.

SVMMARIVM.

1 *FILIAE nubentes ſine, vel contra voluntatem parentum, poſſunt exhæredari.*

2 *Quod intellige, ſi nubant indignis.*

3 *In Foro animę non poſſunt ex hoc exhæredari*

dari. Quod intellige, vt infrà num. 4.

4 *Filii familiàs licèt contrahant matrimonia sine, vel contra voluntatem suorum parentum, non possunt ex hoc exhæredari.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 FILIAE sub potestate patris constitutæ, minoresque 25. annorum, si sine parentum consensu nubant: in Foro exteriori, pœna priuationis legitimæ, & successionis hæreditatis parentum afficiuntur; vt probat text. iuncta ibi gl. in Auth. sed si post C. de Inoffi. testa. Eademque pœna posita est hodie per leges municipales diuersorum Regnorum; vt Castellæ, per l. 1. tit. 1. lib. 5. Ordi. Cathaloniæ, per Constit. 2. & 3. tit. de Espósales. Lusitaniæ, lib. 4. Ordi. tit. 88. §. 1. & Galliæ, teste Costano relato à Barbo. 4. parte l. 1. nu. 36. ff. Solu. matri. Idem tenet gl. verb. Excusata. in cap. de Raptoribus. 36. quæst. 1.

2 Prædicta pœna locum tantùm habet, quando nubunt indignis. secùs si dignis, secundùm Panor. cons. 12. lib. 1. Costam. l. Cùm tale. §. Si arbitratu. nu. 36. ff. de Condi. & dem. Et fuisse sic declaratum in Senatu Cathaloniæ testatur doctissimus Cáncer Aduocatus noster Barcinone 3. par. Var. cap. 11. nu. 5. & 6.

3 In Foro verò conscientiæ, non potest pater exhæredare filiam, etiam si nubat viro ignobili, & indigno, contra suam voluntatem, secundùm plures quos refert, & sequitur Coua. in 4. 2. parte cap. 3. §. 8. nu. 7. & dicit magis communem Ceuallos in Pract. Quæst. communium. contra commu. quæst. 5. nu. 3. Quamuis enim filia malè faciat, & peccet grauiter; quia contrauenit præcepto de honorandis parentibus in re graui, secundùm Naua. cap. 14 num. 13. Sotum in 4. dist. 28. quæst. 1. art. 4. S. Bonau. in 4. dist. 29. quæst. 3. Ricar. ibid. quæst. 4. Alphon. à Veracruce in Specu. coniug. 3. parte art. 20. col. 4. Menoch. cons. 69. nu. 23. & 31. lib. 1. Barbos. vbi sup. nu. 36. Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 2. quæst. 14. nu. 29. ad fin. & nu. 8. & tanto magis, aut minùs peccabit, secũdùm quòd fuerit matrimonium ab ea celebratum; & secundùm iniuriam, iniustamque vexationem, quam patri irrogauerit; vel causam habuerit ita nubendi, vt deducitur ex D. Tho. in additione ad 3. partem quęst. 47. art. 6. in corp. Tamen quia matrimonia debent esse libera, cap. Locum. cap. Requisiuit. de Sponsa. cap. Sufficiat. 27. quæst. 1. cap. 1. de Sponsa. impub. (quibus probatur liberum esse vtriusque sexus liberis post pubertatis annos, nullius requisito consilio, nulloque expectato consensu, matrimonia legitimè contrahere; adeò vt nec cuiusquam pœne metu libertas huiuscemodi reprimi possit, c. Gemma. de Sponsa. & secundùm Canones nulla pœna apposita sit filiis familiàs sine patris cõsensu matrimonium contrahentibus, vt docet gl. in dict. cap. Sufficiat. addens pręfatum consensum parentum solùm requiri de honestate, sed non de necessitate. Idem tradit gl. 2. in cap. fin. 32. quæst. 2. quas probat Tiraq. ad l. Connub. l. 9. nu. 3. & Coua. vbi sup. nu. 1. & secundùm eas est intelligendus text. in cap. Aliter. 30. quæst. 1. in prin. vt docet Magister Sent. in 4. dist. 28. §. 2. & alii communiter) non videntur posse admitti præfatæ leges in Foro conscientiæ, nec in Foro Canonico, pręsertim quia disponunt in materia spirituali, & matrimoniali, in qua nullã Reges, & Regna habent potestatem, cùm spectet ad solam iurisdictionem Ecclesiasticam, cap. Tuam. de Ordin. cogni. & ita audiui practicatem fuisse in Senatu Regio Valentino. declarauit siquidem non potuisse à patre exhæredari filiam, eò quòd nupserat cõtra eius voluntatem. Idem docet Naua. dicens cõmunem cap. 14. nu. 15. in Man. Et prædictas leges esse nullas, nullamque vim habentes; testatur, post Ioan. And. & plures alios, Feli. in cap. 1. nu. 13. de Sponsa. Negari enim non potest isto metu pœnæ coarctari, & impediri directè libertatem matrimonii. At pœna quæ principaliter tendit ad impediendam libertatem matrimonii, non valet, dict. cap. Gemma. & docet Areti. in l. Titia. nu. 7. ff. de Verb. obliga.

Nihilominus nõ desunt qui teneant prę-fatas

fatas leges esse validas; quia, inquiunt, nihil disponunt circa substantiam matrimonii; sed circa qualitates & accessoria matrimonii, nempe circa successionem bonorum, & dotem; quo in casu statutum laicorum tenet, secundùm Innoc. Ioa. And. & alios in cap. 1. de Sponsa. & ibi Feli. n. 16. & Bal. in cap. Tenor. de Re iudi. & dicit Communem Cancer. 1. par. Var. c. 24. nu. 4. qui 3. par. cap. 11. nu. 4. dicit in Senatu Regio Cathalonico ita fuisse iudicatũ 1. Octo. 1603. in fauorem cuiusdam patris, & contra filiam, quæ viro indigno nupserat contra eiusdem patris voluntatem. Et similia statuta valere, tenent etiam plures, quos refert Matieço lib. 5. Recop. tit. 1. l. 2. gl. 10. Cened. in Collect. ad c. 1. de Cland. despõ. & Fulci. Pacia. de Proba. lib. 2. c. 3. n. 83. Alphon. à Veracru. in Specu. cõiug. art. 20. per totũ. Oliba. in Vsat. Alium nãq; c. 7. n. 39. & 40. de Iure Fisci. & de Actio. par. 1. lib. 3. §. Quædã. nu. 14. Barbo. vbi sup. n. 34. & Rebel. d. q. 14. n. 16. vbi alios refert. Cels. Hugo cõs. 38. n. 5. & 6. & deniq; sic incõcussè obseruari testatur Cancer d. c. 24. nu. 6. in fi. quia dictæ pœnę nõ imponũtur matrimonio; sed bonis quæ Principis iurisdictioni subiecta sunt. Idẽ tenet Soto in 4. dist. 29. q. 1. art. 4. & alii quos refert, & sequitur amicissimus D. Paul. Durã vir egregius, & Iudex integerrimus, in lib. de Cõdit. & modis impossib. 2 p. c. 3. nu. 81. Pro quorum confirmatione faciũt quæ tradit Meno. d. cõs. 69. à n. 32. videlicet Parentes habere ius impediẽdi nuptias filiorũ ex causa iusta, vt patet Genes. 24. v. 3. vbi Abrahã impediuit filio suo Isaac, ne acciperet vxorẽ de filiabus Cananeorum. Idẽ fecit Isaac cũ Iacob filio suo Genes. 28. v. 1. Quod adeò verũ est, vt etiã sponsalia iã facta, etiã iuramẽto cõfirmata, possint parentes ex causa irritare, faciendo absoluere filios ab eis. Cõmunem dicit idẽ Meno. sup. n. 43. & Rebel. n. 12. nisi sint facta sub conditiono copulæ, & ex parte feminæ sit completa. Ita Rebel. num. 13. & cùm præfata statuta sint rationabilia, & habeãt in se summã iustitiam, secundùm Bal. d. c. Tenor. ad fi. & in l. Omnẽ. C. ad Tertul. Paris. consi. 29. n. 45. cũ seq. lib. 3. & Fel. cõs. 26. n. 21. vbi ait cõtrahere matrimonũ sine patris cõsensu esse contra bonos mores, & inducere odiũ capitale: & ego cognoui in Lusitania patrẽ qui ob dictã causam nũquã voluit videre filiã, nec ei aliquid dare de hęreditate matris præmortuæ: quãuis filia cõtẽdebat esse dignũ, & sibi æqualẽ, nisi quia erat coloris auellanæ, & ob solum dict. colorem erat tota contentio: videtur secundùm ea tenendum. Verùm si teneamus opinionẽ Couar. & alior. scilicet prædicta statuta non obligare in Foro interiori, immò patrẽ teneri in cõscientia non exhæredare filiã, etiã si nupserit cõtra eius volũtatẽ: non posset Cõfessarius absoluere patrẽ in articulo mortis, nisi priùs reuocet testamentũ, vbi eã exhæredauit. Quid dicendũ?

4 Sanè articulus est valde dubius. Nã pro vtraq; opinione sunt rationes, & fundamẽta non contẽnenda. & Rebel. sup. licèt nu. 16. tenuerit contra Coua. & alios, & pro dictis statutis: posteà n. 30. re meliùs cõsiderata, ait cõsultiùs facturos patres, si nõ exhæredauerint, pręsertim quãdo non nubũt indignis. Est enim durũ, & graue nimis, vt filiæ per totũ vitæ decursum famę excrucientur, eò quòd sine patris consensu maritos accipiãt, etiã sibi aptos, & suis cõditionibus cõuenietes. satiùs quippe videtur, & congruẽtiùs, vt ipsæ filiæ eos eligãt, quos per totã vitã indissolubiliter socios habere debent; quàm parẽtes earũ; cùm propter dictos cõiuges, patrẽ, & matrẽ relinquere iubeantur. Genes. 2. v. 24. & sępe patres magis mouentur passione, quàm ratione in talibus exhæredationibus; estq; valde durũ obligare generos ad lites suscipiẽdas cũ hęredibus parentũ. Et cùm pręfatæ leges locũ non habeãt cũ filiis matrimonia cõtrahẽtib. sine, vel cõtra volũtatẽ suorũ parentũ, secũdùm Affli. Decis. 21. n. 9. Tho. Grãma. Decis. 74. nu. 4. & Decis. 101. nu. 4. Alex. cos. 29. n. 10. lib. 3. Ioa. Bologni. cõsi. 8. per tot. Alphon. à Veracru. in Spec. cõiug. art. 20. Cãcer 1. p. Var. c. 24. n. 8. & 3. p. c. 11. n. 10. cùm tamẽ ipsi maiorẽ iniuriã parẽtibus irrogẽt, si cũ indignis, & infamibus feminis copulẽtur; quàm filiæ, quę sunt fines cognationũ: non videtur equũ, vt ipsæ præfatis pœnis afficiantur, saltẽ in Foro cõsciẽtiæ. Parcendũ est enim fragilitati earũ; & potiùs permitti, & tolerari debet iniuria, quę parentibus fit; quàm vt libertas matrimonii impediatur;

vt tradit Couar. suprà num. 5. Molin. de Hispanor.primog.lib. 2.cap.3.num. 6. Gutierrez in Practic.quæst.lib. 2.quæst. 1.nu.3. Quare teneo cum Coua. Naua.& aliis, præcitatas leges licèt seruentur in Foro contétioso in Regnis in quibus cōstitutæ sunt: non tamen esse seruandas in Foro interiori: & sic patres teneri in conscientia reuocare dict.exhæredationes in testamētis factas. Quàuis enim cōcedamus (quod absq; veritatis præiudicio dixerim) prædictas leges esse rationabiles: non tamen debet esse in potestate parentum, vt pro suo arbitratu ipsi exhæredirent filias eò quòd nuberint sine eorumdem consensu, vel contra ipsorum voluntatem; cùm vt (supra dictum est) si nubant dignis, locum non habent præfatæ pœnæ; & sæpe falli ac decipi possint parentes, existimantes aliquos indignos; cum aliàs sint digni, secundùm eorum statum. Quare nisi id faciant præcedente declaratione Iudicis, potestatem ad exhæredandum tribuentis; nequeunt in conscientia, prædictis pœnis filias plectere; quemadmodum de marito volente exequi pœnam mortis contra vxorem adulteram diximus sub verbo Adulterium. Diff. 1.nu. 2.& 3. Deinde addi potest, prædictas leges plus cōditas esse ad terrorem, quàm vt executioni mandentur: cumquè sint pœnales, non videtur decere, pium, ac misericordem animū patris executorem earum esse. Adde in confirmationem prædictorū, quæ dicemus in Differantia sequenti, circa filiam maiorem 25. annis, quæ licèt secundùm leges iustas (tamen pœnales) possit nubere sine patris voluntate: id tamē nō potest facere in conscientia. faciunt notata verbo Restitutio. Dif. 24.& ver. Possessio. Dif. 5. Vnde licèt concedamus, patrē non peccare si facta declaratione à Iudice, exhæredet filiā; tamē secùs est, si ipse velit esse iudex in propria causa, negādo ei dotē, vel exhæredando, ante quàm ei à Iudice licētia detur. quod malè obseruatur in practica, & in hoc stat differētia inter vtrumq; Forum. Et in confirmationē proximè dictorū, obserua (vt refert Ceuall.& Paul. Durā suprà) fuisse tēpore Cōcil. Trid. à Patribus ibi cōgregatis factā petitionē, vt fieret Canō circa prædicta, nēpe vt in vniuersum, & vtroque iure posset filia exhæredari, quę sine patris consensu nuberet: sed nihil fuit super ea prouisum: & nulla alia ratione profectò, nisi quia non fuit visa iusta, nec conueniens supradicta petitio.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium de Iure ciuili contrahi nō potest à filiis familiàs, sine Patris cōsensu, nisi sint maiores 25. annis.*

2 *Secùs de Iure Canonico, & in conscientia.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FILII famil. de iure ciuili matrimoniū contrahere nequeunt sine patris cōsensu. aliàs nō erat validū, l. 2. l. Filius familiàs. ff. de Ritu nup. l. Nec filiū. 12. l. In coniūctione. 20. C. de Nup. & in prin. Inst. de Nup. vbi tex. dicit hoc fieri debere, & ciuilis, & naturalis ratio suadet, nisi filia excederet annum. 25. vt in Auth. Sed si post. C. de Inoffi. testamen.

2 De Iure verò Canonico, & in cōscientia validū est matrimoniū à præfatis filiis fam. contractū; etiā si fiat sine, vel contra voluntatem parentum; quia prædictus consensus non requiritur de necessitate, sed de honestate (ut diximus in præcedenti Diff. n. 3.) Nec filię, etiam maiori 25. annis licet in hoc Foro nubere sine patris consensu, per ea quę ibidem diximus, eodem num. 3. post princip. maximè quia forsan parer iusto aliquo impedimento non potuit filiam maritare, quo in casu cessat dispositio dict. Authent. Sed si post.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contractum cum conditione impossibili de facto, & natura, tenet in Foro iudiciali.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ, si deficiat*

ciat consensus. *Nec etiam in Foro iudiciali tenebit, si de hoc constet.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 CONTRAHENS matrimonium cum conditione impossibili de facto, & natura; vt si diceret, Accipio te in vxorem, si cœlum digito tetigeris: in Foro exteriori manet obligatus, tenetque matrimonium; quia conditio illa impossibilis habetur pro non adiecta. capit.fin.de Condit.apposit. Quod dicit mirabile Palud.in 4.dist.29.quęstione 2. artic. 5. conclus. 5. quia videtur potiùs deridere, quàm consentire.

2 At in Foro conscientiæ, si verè non consensit, nō est matrimonium; quamuis aliàs compelleretur consentire,& de nouo contrahere, secundùm eumdem Palud. supra. Vide ad idem Ioan. à Medin. in tract. de Contract. quæst. 23. quem refert Couar. in 4. 2. part. cap. 3. §. 2. num. 1. & 4. vbi dicit à contrahente matrimonium cum cōditione turpi, vel impossibili; ad hoc vt in Foro interiori teneat matrimonium, requiri sciri interpretationem quam facit Ecclesia in contrahentibus cum talibus conditionibus; scilicet fauore matrimonii eas reiicere,& interpretari verba illa iuxta sensum simplicem, ac si conditio adiecta non esset, & sic reputare matrimonium purè contractum. aliàs non erit matrimonium coram Deo, deficiente consensu. sequitur Adrian. in 4. de Matrimonio quæst. 7. Et ratio est; quia prædicta iura fundantur in præsumptione. Verùm cū quibusnàm cōditionibus prędicta fiat interpretatio, declarat Couar. supra num. 2.& 3.

3 Quibus adde etiam in Foro iudiciali, iudicari matrimonium nullum taliter contractum, si ex coniecturis, vel aliàs constaret coniugalem consensum defuisse; vt post Adrian. docet Couar. supra numero 5. Adde notata sub verbo Legatum. Diff.4.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 VERBA denotantia consensum de pręsenti, in Foro contentioso inducunt matrimonium.

In Foro verò conscientię, quando fuerunt prolata causa decipiendi, & non animo consentiendi, minimè inducunt matrimonium, secundùm Doctores per text. ibi in cap.Tua nos, de Sponsal.

SVMMARIVM.

1 *MATRIMONIVM contractum cum leproso, etiam altero ignorante, valet in Foro contentioso.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ, data prædicta ignorantia.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 MATRIMONIVM contractum scienter cum leproso, est validū in vtroque Foro; iuxta capit.2. §.Leprosi.de Coniug. lepros. Si autem contrahatur ignorante altero contrahēte; in Foro contētioso valet, & tenet.

2 Non tamen in Foro animæ; cùm contrahens, si sciret vtique morbum, non contraxisset; secundùm Cardin. & Præpos. in cap. final. eodem tit.de Coniug.lepros.

SVMMARIVM.

1 *SPonsalia de futuro, secuta copula, ante Cō cil.Trid.fiebāt matrimoniū de præsenti, de iure cōmuni, licèt consensus nō adesset. Secùs in Foro conscientiæ. Sed hodie hoc cessat.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 LICET copula de iure communi transfundat sponsalia de futuro in matrimonium de præsenti, in Foro contentioso; vt in capit. Is qui fidem. de Sponsal,

Non tamen in Foro animæ, quando est adhibita, non animo consentiendi, nec augendi vinculum, sed aliàs; secundùm Vincent. Abb. & Præpos. & communiter omnes in dicto cap. Is qui fidem. Sed hodie post Concilium Tridentinum Sessione 24. capit. 1. de Matrimonio. recessit ab aula prædictum capit. Is qui fidem. & sic cessat hæc Differentia.

SVMMARIVM.

1 *FIDES data inter consanguineos de matrimonio contrahendo, Si Papa dispensauerit; an obliget in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 SPONSALIA contracta inter cōsanguineos, siue veriùs conuētio, & fides, datæ inter eos, de matrimonio contrahendo, & procuranda dispensatione à Papa: nullam pariunt obligationem in Foro exteriori. Ita tenet Silu. verbo Matrimonium. 3. quæst. 9. ad fin. pòst Fran. de Aretio. consil. 143. incip. In facto proponitur. Panorm. in capit. Super eo. de Condit. appo. Victo. quæstione 258. Soto in 4. dist. 29. quæstione 2. artic. 1. vers. Quod autem, dicens communem. Idem testatur Adrian. vbi infrà, & Paul. Comitol. in lib. 1. Respon. moral. quæstione vltima numero 1. Et ratio est, quia inter præfatos nedum matrimonium prohibetur, vt in cap. Non debet. de Consanginit. & affinit. & Clement. 1. eod. tit. vbi additur pœna excommunicationis ipso facto; sed etiā sponsalia, cap. Ad audientiam. de Sponsa. cap. 1. eodem tit. lib. 6. Naua. cap. 22. numero 43. Sed prædicta ratio non videtur satisfacere, quia iura superius citata, loquuntur de matrimonio, & sponsalibus purè factis. Hæc enim prohibentur fieri inter consanguineos, & affines. Nos autem loquimur de spōsalibus, sub conditione expressa, vel tacita factis, nempe, Si Papa dispensauerit. Quæ per dicta iura non prohibētur; immò permittuntur, & sunt licita, si fiant sub conditione honesta; vt probat text. iuncta ibi gloss. fin. in dict. cap. 1. in fin. de Sponsa. lib. 6. At prædicta conditio videtur honesta, vt tenet Adria. in 4. in tract. de Sponsa. quæst. 10. Igitur per eam non videtur inesse ratio ad tollendam obligationem.

Ideò redditur alia ratio, nempe prædictam conditionem censeri impossibilem de iure, eò quòd depēdeat à volūtate Principis; per not. in l. Apud Iulianum. §. Constat. in fin. de Legat. 1. vbi latè Bar. ad idem l. Inter stipulantem. §. Sacram. & ibi Ias. & alii, ff. de Verbor. obligat. Sed neque hæc ratio vrget; quia, ea quæ dependent à voluntate Principis, tunc censentur in iure impossibilia, si non soleant concedi; vt notant omnes, per text. ibi in dicto §. Constat. At dispensationes in gradibus prohibitis, passim conceduntur, vt palam est; maxime si sint in tertio, vel quarto gradu. Quin immò, & in secundò gradu ex iusta causa, etiā conceduntur, non obstante Concilio Tridentino; vt sępe vidimus, & testatur Paul. Duran. in tracta. de Conditionib. impossib. 4. p. c. 6. n. 52. tametsi aliqui contra teneant.

Nec etiam vrget ratio quam nonnulli deducunt ex l. Si stipuler. 35. ff. de Verbor. obligat. vbi promissio, seu stipulatio, facta de contrahendis nuptiis cum sorore, vel adoptiua, dicitur esse contra bonos mores. Nam id est verum, cùm simpliciter, & absolutè fit dicta promissio. secùs si sub conditione honesta, suspendendo actum in euentum, quò sublatum sit impedimentum; per regul. l. In tempus. ff. de Hæredib. instit. & confirmatur per ea quæ tradit Molin. de

Primog.

Primogen. Hiſpanor.cap. 7. numero 2. & Duran ſuprà numero. 50.verſic. Contraria. videlicet inſtitutionem filii ſpurii ſimpliciter factam, pro non ſcripta haberi. Si verò fiat ſub conditione, Si princeps eum legitimauerit, valida eſt. Ad idem facit quod dicitur de litigantibus ſuper aliquo Beneficio; qui licet non poſsint ſimpliciter paciſci de penſione (aliàs eſſet ſimonia) ſi tamen faciant pactum ſuper ea, cum conditione, Si Pontifex conſenſerit, ſuſpendendo dictam penſionem in euentum, quo Papa conſentiat, licita eſt conuentio, & ita quotidie practicatur, & notat Paulus Duran vbi ſuprà. Quod confirmatur per gloſſ.ſingul.verb. Volentibus.in Clement. vnic. de Rerum permu. quæ dicit ſolum tractatum circa ſimoniam non facere contractum ſimoniacum, niſi concluſionem, & obligationem. Melius facit quod tradit Felin.in capit. Ad audientiam. 2. num. 3. de Reſcrip.vbi dicit pactum,& conuentionem circa Beneficia,& circa ſimoniam, licèt ſint illicita, ſi fiant ſimpliciter; reddi licita quando ponuntur ſub illa clauſula, Si Pontifici placuerit, vel ſub beneplacito Superioris. Sequitur Rebuf. in Praxi Benefi. tit. de Permutatio. fol. 534. Deci.cóſ. 141. ad plura. Boëri. Deciſ. 205. Ex quibus conſtat dict. conuentionem factam inter conſanguineos,ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, vel in euentum, quò impetretur diſpenſatio ſuper conſanguinitate, eſſe honeſtam, & licitam, & non eſſe contra bonos mores; nec dictam conditionem eſſe impoſsibilem de iure, nec de facto. Quod adeò verum videtur, vt dicat Adria. vbi ſup. prædictos conſanguineos manere obligatos etiam in Foro iudiciali ad obſeruationem fidei datę circa matrimoniũ contrahendum, & procurandam diſpenſationem. Idem ſentit Paul. Duran. ſup. nu. 50. & 52.verſ. Tertiò.

Nihilo minus non eſt recedendum à Cómuni ſuperiùs tradita, de qua plenè per Gutierrez lib.1.Quæſtio.Canoni.cap. 22. à num.18.Pro cuius ratione, & confirmatione facit. Primò l. Oratio.ff.de Sponſa. quę ita ſumatur, *Cùm aliquid prohibetur, videtur eſſe prohibitũ omne illud, per quod peruenitur ad illud.* ſed inter cõſanguineos prohibetur nedũ matrimoniũ,ſed etiam ſponſalia ergo & prædicta conuentio videtur prohibita; quia per eam peruenitur ad illa. Secundò, quia ſicut non poſſunt contrahi per conſanguineos ſponſalia ſimpliciter: ita nec promiſsio de ſponſalibus faciẽdis, etiam cum dicta conditione, Si Summus Pontifex diſpenſauerit; ſecundùm Fran.de Aretio dicto conſi. 143.quem refert, & ſequitur Silueſt vbi ſuprà. Sed fundantur in eo quòd putant eſſe dictam conditionem de iure impoſsibilem, & conſequenter vitiare ſtipulationem, per dict. l. Si ſtipuler. ff. de Verbor.obliga.Sed (vt diximus) contrarium eſt verius. Tertia ratio deduci poteſt ex l.Cùm lex ff. de Fideiuſſo. vbi ex pacto iure reprobato, nulla naſcitur obligatio. & ex l. Continuus. §. Cùm quis. ff. de Verbor. oblig.& ex dicta l. Si ſtipuler. vbi ſi quis ſtipuletur de eo quòd leges fieri prohibent, ceſſat obligatio. quamuis reſponderi poteſt Ius non prohibere talia facta & conuentiones conditionales, ſed ſimpliciter factas; vt ſuprà diximus. Quarta ratio eſt Soti vbi ſuprà, videlicet quando cõſanguinei contrahunt ſponſalia ſimpliciter, & abſolute, intelligitur contraxiſſe implicitè cum dicta conditione, Si Papa diſpenſauerit; cùm ſine ea notum ſit, non poſſe habere effectum dicta eorum ſponſalia. Et tamen ſunt nulla, vt ſuprà vidimus. ergo erũt etiam nulla, licèt contrahãt cum dicta conditione explicita: quia taciti, & expreſsi, idem eſt iudicium. Quinta ratio deſumitur ex capit. Ex literis. de Eo qui cogno.conſangui. & ex capit. Super eo. de Conſangui.& affin. vbi ſponſalia de futuro valida, diſſoluuntur per affinitatem ſuperuenientem; quia tunc promiſsio matrimonii non poteſt adimpleri. ergo multò magis erunt inualida, nullamque patient obligationem quę ſiunt inter iam conſanguineos; quia durius eiicitur, quam non admittitur hoſpes, & faciliùs eſt rei ortum impedire; quàm rũpere poſtquã nata eſt. Sexta ratio, & ceteris omnibus melior eſt, quia d. cõſanguinei, aut intẽdũt ſe obligare de pręſenti ad d.matrimoniũ cõtrahẽdũ, & ad obtinendam, & procurandam diſpẽſationem;

aut hoc non intendunt;quia omnia suspendunt ad tempus licitum, scilicet ad euentum impetratæ dispensationis. si primùm omnino decipiuntur; quia cùm sint inhabiles ad contrahendum matrimoniũ, & spõsalia; & ius resistat talibus contractibus, & obligationibus de præsenti inter personas prohibitas factis: nullo modo ex dicta conuentione potuit oriri aliqua obligatio naturalis; per l. Si non fortem. ff. de Condict. indebit. & per notat. verbo Lex. in Dif. 8. numero 7. Quomodo enim fomentum, & actionem dabit ius ciuile, & Canonicum iis quos omnino habet exclusos à talibus contractibus? Nam si prohibet illos in perpetuum coniungi matrimonio; vt in dicto capit. Non debet. quo iure, quauè actione poterit alter eorum conuenire renitentem, etiam si millies dederit ei fidem contrahendi? Cùm enim decreuerit Ecclesia tales personas numquam posse coniungi: inaniter agerent in iudicio vigore dictæ conditionis per eos appositæ, ad obligandum alterum. aliàs esset in potestate quorumcumque consanguineorum obligare Papam ad dispensandum cum eis. quod est absurdum. Deinde quomodo poterit Iudex Ecclesiasticus compellere quemquam illorum ad coniugia per Ecclesiam illis prohibita? Quod quàm sit à ratione alienum, per sequens simile videre poteris. Nam si duo coniugati promitterent ad inuicem contrahere, si amborum coniuges obirent, certè ex dicta conuentione, etiam in tempus habile collata, nulla inter eos orta dici posset obligatio; quia talia concupiscere, etiã Deo haud gratũ esset. Si verò intendunt se obligare in euentum impetratæ dispensationis. ergo interim ad nihil tenentur; & sic nulla ex dicta conuentione orta est obligatio pro nunc, essetque necessarius nouus consensus, post impetratam dispensationem; quia tractatus ille qui præcessit, nihil posuit in esse; immò (vt diximus verbo Contractus. Differentia 7.) à contractibus innominatis, (quales sunt istę conuentiones inter personas prohibitas) fas est in Foro iudiciali resilire, & pœnitere, etiam altera parte renitente; & etiam si ex parte illius esset adimpleta res, & impetrata dispensatio, vt docet Gutierr. sup.

Quare indubitanter tenendum est præfata sponsalia de iure non valere in Foro iudiciali; siue fiant simpliciter, siue cum dicta conditione (si Papa dispensauerit) siue sint iurata, siue non: nec teneri alteram partem promissum adimplere si nolit, etiam post obtentam dispensationem, vt copiosè docet Gutierrez suprà.

In Foro verò conscientiæ, si non intenderunt facere sponsalia, sed tantùm se obligare naturaliter in casu dispensationis: tunc obtenta dispensatione, tenebuntur adimplere promissa ex honestate, & benè esse, secundùm Soto suprà: non tamen poterunt compelli per viam denunciationis Euangelicæ; per ea quæ suprà diximus. & ita intellige Adria. supra, tenentem contra Communem superiùs relatam, quem sequitur Couar. in 4. 2. par. capit. 3. §. 2. num. 7. & 8. Specul. coniug. in Appendice ad artic. 19. & Paul. Comitol. lib. 1. Respons. moral. quæstione vltima per totam. & Rebellus de Obligat. Iusti. 2. par. lib. 2. quæst. 10. numero 46. cum sequent. limitat tamẽ prædicta Soto sup. versi. Quò fit. & versi. Sed arguis. nẽpe teneri in cõscientia adimplere promissa, & posse compelli per viam denunciationis Euangelicę, vbi adest causa iusta: & inter eas enumerat, nempe si impensæ magnæ factæ sint ad obtinendam dispensationem. Tunc inquit iusta ratione compelli potest consanguineus, si subterfugiat adimplere promissum; ne alter tot impensis in obtinendam dispensationem factis frustretur. Quod tanquam ęquum videtur omnino seruandum, saltem quoàd refectionem impensarum, diuidendo eas inter ipsos, si ex iusta causa resiliat à promissione, vt si velit ingredi Religionem, vel alter eorum inciderit in aliquam infirmitatẽ incurabilem; vel ob deformitatem alteri superueniẽtem, & similibus: aliàs, si sine causa resiliat: ad totas impensas tenebitur, secundùm Gutierrez suprà numero 19. in fin. Sanchez de Matrimonio. lib. 5. disputatione 5. numero 32. cum sequent. Pet. Ledesma de Matrimonio. quæstione 47. artic. 5. dub. 2. Adde Henriq. de Matrimonio. lib. 12. cap. 10. in fin.

SVM-

SVMMARIVM.

1 FILIVS, *in Foro exteriori, nõ tenetur stare post 14. annum sponsalibus per patrem factis.*
2 *Idem dic de factis pro pubere, eo ignorante.*
3 *Et de oblatione facta de filio alicui monasterio.*
4 *Filius soluitur à patria potestate post 14. annum, quoàd omnia spiritualia.*
5 *In Foro tamen animæ, tenetur filius stare promissis pro se per patrem.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 SI pater paciscatur, & contrahat spõsalia de futuro pro filio impubere; non tenetur filius in Foro exteriori postquàm peruenerit ad quatuordecim annos stare dictis sponsalibus. Ita probat text. in c. 1. iuncta glossa ibi, verb. Debet. ab omnibus recepta, teste Abb. ibi num. 5. de Desponsat. impub. & in cap. Si vir. num. 3. de Adulter. Fortun. Garcia in l. Gallus. in princip. num. 45. ff. de Libe. & posth. Sot. in 4. dist. 27. quęst. 2. art. 2. col. 2.

2 Et idem dic de aliis sponsalibus, seu pactis, factis per patrem pro filio tam pubere, eo inscio, & absente. Itaque filius non tenetur in Foro exteriori ducere vxorem illam, de qua assumẽda, pater paciscitur. Et ratio vtriusque dicti est, quia filius ab anno quartodecimo incipit esse sui iuris quantũ ad ea, quę sunt iuris diuini, vel naturalis. cap. Cùm virum. cap. Cùm scimus. de Regul. cap. 2. de Iudi. lib. 6. docet D. August. quæst. 59. super numer. D. Tho. 2. 2. quæst. 189. art. 5. & 6. Decanus Louanieñ. in explicatione de Impedim. matrim. fol. 351.

3 Per quę, idem dicunt Doctores de oblatione paterna, facta de filio alicui monasterio; vt probat text. in prædicto cap. Cùm virum. in fine, & in cap. Cùm scimus. da Regular. & l. 4. tit. 7. Part. 1. & text. in c. 120. quæst. 2. vbi glossa final. dat rationem, nempe quia patria potestas soluitur post annum quartum decimum, quoàd

4 Religionis ingressum. Adde tu non solùm quoàd Religionis ingressum; sed etiã generaliter quoàd omnia spiritualia; vt est text. expressus in dict. cap. fin. de Iudic. lib. 6. & not. Lancelo. in §. Licèt autem. in gl. verb. Seipsum. in fin. Inst. Canon. de Institu. & in §. 1. in gl. verb. Offert. de Regula. Ab anno igitur decimo quarto non tenetur filius stare, in Foro exteriori factis per patrem in his quæ ex solo arbitrio, & voluntate ipsius filii dependent; vt sunt contrahere matrimonium; vel ducere hanc, vel illam, vel intrare, aut perseuerare in Religione, & his similia.

5 In Foro tamen animę, tenetur stare filius promissis pro se per patrem, & consequẽter ducere eam, de qua assumenda paciscitur pater, vt docet Nauar. cap. 14. num. 15. vers. 12. in fine. maximè si id præcipiat pater ex causa necessaria; vt si illo matrimonio inimicitiæ periculosæ sopiuntur; vel alia simili causa id iubeat. Tunc enim si sine causa iusta filius non obtemperaret patri, peccaret mortaliter, secundùm D. Tho. in addition. ad 3. partem, quæst. 47. art. 6. Bonauent. in 4. dist. 29. quæst. 3. Ricard. quæst. 4. Sot. quæst. 1. art. 1. & Cordub. latè casu 171. & Rebel. de Oblig. Iust. 2. parte lib. 4. quæst. 6.

SVMMARIVM.

1 VIDVA *secundò nubens infrà annum luctus, an peccet.*

DIFFERENTIA NONA.

1 MORTVO viro, non licet mulieri in Foro exteriori, alii nubere infrà annum luctus. aliàs efficitur infamis. l. 1. ff. de His qui not. infam. l. 1. C. de Secun. nup. & aliis pœnis afficitur, de quibus in Auth. de Nuptiis. cap. 23. Qui est. §. Si verò expectet.

In

In Foro verò conſcientiæ, & ſecundùm Canones licet; vt per Apoſt. 1. Corinth. 7. & in cap. Super illa. de Secun. nupt. & tradit noſter Dioniſ. Cartuſ. ſuper cap. 24. Deuteron. fol. 385. col. 1. in fin. & Coſta. l. Cùm tale. §. Cùm arbitratu. ff. de Condi. & demonſt. num. 43. Menoch. de Arbitr. caſu. 443. à num. 7.

Hodie prædicta infamia ſecundùm leges ciuiles receſsit ab aula, immò eſt ſublata per ius Canonicũ in c. fin. de Secun. nup. cui concordat l. fin. tit. De los matrimonios. lib. 5. Ordin. Caſtellæ: & aliæ etiam pœnæ ceſſant, vt reſtatur, poſt Ferdin. Perez, Rebel. de Obliga. iuſt. 2. par. lib. 6. quæſt. 8. num. 14.

SVMMARIVM.

1 AN *liceat coniugi innocenti tranſire ad Religionem, ob fornicationem ſpiritualem alterius.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 OB fornicationem ſpiritualem, ſeu negationem Fidei; ſi quoàd thorum, & cohabitationem, matrimoniũ ſeparetur: poteſt coniux innocens intrare Religionem, dummodo ſeparatio fiat iudicio Eccleſiæ. De hoc eſt text. expreſſus, in cap. fin. de Conuerſ. côiuga. Dubitant tamen Doctores an idem ſit dicendum, cum ſeparatio non ſit iudicio directo Eccleſiæ; ſed per indirectum, & modo tacito; vt cùm quis fugit ad hæreticos, vel turcas, & de hoc accuſatur apud S. Inquiſitionis officium, & declaratur hæreticus, ſeu apoſtata in actu publico Fidei; an propter hoc liceat coniugi innocenti tranſire ad Religionem. Sit ergo concluſio.

Separatione, quoàd thorum, & cohabitationem indirectè facta, ideſt non agente coniuge ad ſeparationem; ſed indirectè per condemnationem, & declarationem hæretici pertinacis, vel apoſtatæ, licitum eſt, in Foro conſcientiæ coniugi innocenti ingredi Religionem, arg. cap. vlt. de Hæreti. Qui text. licèt loquatur de ſubditis Principum ſecularium hereticorum, eos liberans ab obedientia, & ſubiectione atq; obſequiis præfatorum: multi autem DD. ipſum extendunt ad coniugatos, vt Coua. in 4. 2. par. cap. 7. §. 5. num. 5. ad fin. & Barboſ. 2. parte Rub. ff. Solu. mat. à nu. 19. & Rebel. vbi infrà. num. 6. & 7. & gl. in cap. vlt. ad fin. per quos fiat inueſtit.

Et hoc, tùm in fauorem Religionis, & Fidei, & in odium contumacis hæretici, ſeu apoſtatæ; tùm quia durum nimis eſſet, vt innocens teneretur expectare hæreticum virum toto tempore vitæ ſuæ, an reſipiſceret, nec ne; interimque non poſſet a ſeculo exire: maximè in tanto incontinentiæ diſcrimine conſtitutus.

In Foro verò iudiciali, ſi reſipiſcens, & reconciliatus petat vxorem; reddenda eſt ei, etiam ſi profeſsionem feciſſet. Ita poſt Bal. tenet Tiraq. in tract. de Ceſſante cauſ. nu. 100. & Rebel. de Obliga. iuſtitiæ. 2. par. lib. 2. quæſt. 18. nu. 6. Ratio eſt, quia per reconciliationem, recuperat iura deperdita, cap. Ex literis. de Conſti. cap. Filius. & cap. Nos ſanctorum. & cap. vlt. 15. quæſt. 6. & cap. Domino quæram. tit. Hic finitur. lex 2. in Vlib. feud.

Vnde cautè faciet coniux fidelis in tali euentu, vt petat ſeparationem matrimonii coram Iudice Eccleſiaſtico, antequam hæreticus poſsit reſipiſcere, & reconciliari. Facto enim diuortio iudicio Eccleſiæ, poterit viuere ſeparatim in ſeculo, nec tenebitur virum recipere. Et poterit ſimiliter ſecurè ingredi Religionem, & profiteri. Et ſi fidelis eſt maritus, poterit etiam Ordinari, & fieri Sacerdos, ſi ſcientiam habuerit, & non ſit bigamus, ex Soto in 4 diſtinctione 39. quæſt. vlt. art. 4. col. pen. Gutier. in Canon. quæſt. cap. 25. nu. 5. Barboſa vbi ſup. nu. 20. poſt med. Quod tene mente; quia ſæpe accidit hic caſus, quippe nõnulli milites poſiti in arcibus finitimis, ad turcas ſe conferunt, & renegant fidem. Idemque faciunt quamplurimi captiui, aliàs vxores habentes: & poſteà redeunt ad nos, & petunt miſericordiam à dominis Inquiſitori-

bus

bus, & reconciliantur. Tales autem redeũt ad ſuas vxores, & quandoque inuitæ compellentur cohabitare cum ipſis, & eos ad ſuum conſortium, & domum recipere, ſi non fecerint diligentiam ſupradictam; etiã ſi in actu publico Inquiſitionis exirẽt veſte pœnitentiali induti. Nam per hoc, non cẽſetur lata ſententia ſuper diuortio, per nor. verb. Alimenta. in Differentia 3. in fi. Quinimmò etiam ſi abſentes condemnarentur vt hæretici, ſeu apoſtatæ, tanquam cõtumaces, & pertinaces: nihilominus (licèt per hoc cenſeatur data licentia coniugi innocenti ad degendum ſeparatim à viro, & pariter cẽſeatur virtualiter lata ſententia ſuper diuortio, quoàd thorum, & habitationem, vt dicit Barboſ. ſup. nu. 21. & 22. poſt Coua. & Matienço ſup. & dict. Differentia 3. citatos) talis ſeparatio non eſt directè facta ab Eccleſia, ſed indirectè: quod non ſufficit ad non recipiendum reſipiſcẽtem reconciliatum; vt dicit Rebel. ſup. ſic reſtringens text. in dict. cap. fin. de Conuerſ. coniug. vt ſolum intelligatur de ſeparatione directè facta ab Eccleſia: non autem indirectè. Nec obſtat tex. dict. cap. vltimo de Hæreticis. quia loquitur de ſubditis, ſeu vaſſallis: quales non ſunt vxores quoàd viros; ſed conſortes, & conſociæ. Et licèt extenderetur; id tantùm verũ eſſet durante marito in ſua pertinacia, & hæreſi. Nam ſi reſipiſcat Princeps, & reconcilietur: profectò ſtatim illi reſtituuntur ſua iura, & dominia in ſubditos.

Ex iis infertur, cùm repeti poſsit coniux, etiam ſi profeſsionem feciſſet, ſi ingreſſus fuit vigore ſolùm ſententiæ Inquiſitionis, ſuper hæreſi; & non vigore ſententiæ Epiſcopi ſuper ſeparatione thori; non poſſe ingredi Religionem cùm ſecuritate, & perpetuitate. & ideò ad nullum monaſterium admittetur pro habitu ſuſcipiendo. Vnde fruſtra ponitur hęc differentia à Rebello, cum in effectu in vtroque Foro cõpelleretur redire, & recipere coniugem pœnitentem, & reconciliatum, ad mutuam cohabitationem, ſi agat ad reſtitutionem ipſius memoratus reſipiſcens. Si verò non ageret; valeret profeſsio quoàd Deum, ſecundùm eumdem Rebel. num. 7. Sed (vt prædixi) ad vllum monaſterium recipietur.

Vnde in hoc differt adulterium ſpirituale à carnali; nempe quia in carnali, non cogitur maritus adulteram, etiam emendatã, recipere, Auth. Sed hodie. C. de Adulte. cap. Gaudemus. de Conuerſ. coniug. At in ſpirituali cogitur, vt dicit gl. in cap. fin. eod. tit. approbata à multis ſuprà citatis, in d. Differentia 3. Intellige ſi vult manere in ſeculo. Nã ſi velit ingredi Religionem, non cogetur poſt factam ſeparationem ab Eccleſia expreſsè quoàd thorum; vt ſuprà vidiſti per cap. fin. de Conuerſ. coniug.

SVMMARIVM.

1 *SPONSVS per verba de præſenti, ſi ſponſam cognoſcat; & non ſeminet vaſi eius; an ingredi poſsit Religionem.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 SPONSVS cognocens ſponſam, ſiue vxorem; ſed non ſeminans; vt quia non potuit propter debilitatẽ; vel quia impeditus fuit, eo quòd aliquis ſuperuenit, & ratione honeſtatis receſsit ab ea; vel quia in ipſomet actu ſpiritus ſanctus Religionem inſpirauit; vel quia ſeminauit extra vas; vel aliàs ex quocumque alio euentu non ſeminauit, ſaltem intra vas ſponſę: ſi ingrediatur Religionẽ, & profiteatur; coram Deo valida eſt eius profeſsio. Et ſponſa, ſi alii nubat, erit etiã verum matrimonium; quia prius per ingreſſum Religionis ſolutum fuit, per cap. Ex publico. de Conuerſ. coniug. Iunctis iis quæ tradunt S. Antoni. 3. par. Summæ tit. 1. cap. 11. ante §. 1. Silu. verb. Matrimonium. 8. quæſt. 15. Dicto 2. Inno. in cap. Atteſtationes. in prin. de Sponſa. impub. Soto in 4. diſt. 27. q. 1. art. 4. verſ. Cauſæ dirimendi. & verſ. Hoc autem perplexum. Henri. lib. 11. de Matrimo. cap. 8. num. 8. & cap.

& cap. 15. num. 3. Sanchez post istos, & alios eod. tract. lib. 2. disputatione 21. n. 5. Qui omnes tenent per dictam copulã imperfectam, non consummari matrimoniũ, etiam si femina seminaret, vt dicit Silu. & Soto, locis supra citatis. Ratio est, quia vt non possit sponsus ingredi Religionem, requiritur vt sit factus vna caro cum sponsa. cap. 2. de Conuers. coniuga. quod nequit fieri, nisi per copulam. cap. Lex diuinę constitutionis. 27. quæst. 2. ibi; *Non aliter virum, & mulierem posse fieri vnam carnem, nisi carnali copula sibi cohæreant.* At vt fiant vna caro vir, & mulier, per copulã, requiritur, vt vir effundat semen in vas feminæ. aliàs non fit commistio sanguinis, nec illa vnitas corporum, vt tradit gl. Per text. ibi in cap. Extraordinaria. 35. quæst. 2. in gl. 1. & vlt. approbata à Panor. in cap. Fraternitati. nu. 3. de Eo qui cogno. consang. vxo. suæ. & dicit communiter approbari Silu. verb. Matrimonium. 2. §. 16. & Soto sup. Adde Speculum coniug. 1. par. art. 47. in fin.

In Foro verò iudiciali, non erit valida dicta professio; nec matrimonium secundũ, si sponsa alteri nubat, vt tradunt Archid. dict. cap. Extraordinaria. Henri. Boic. in dict. cap. Fraternitati. num. 9. de Eo qui cogno. consang. Siluester supra, Grego. Lop. in l. 5. verb. Carnalmente. tit 6. Part. 4. Paluda. in 4. dist. 41. quæst. 1. art. 3. conclusione 1. nu. 18. S. Antoni. vbi sup. & Sanchez sup. nu. 8. vbi dat rationem, quia in eo Foro, non crederetur sponso qui ad sponsam accessit, dicenti se minimè seminasse, tanquam testi in causa propria: & quia vt in plurimum seminatio contingit; ideò præsumeretur. In Foro autem conscientiæ, fides ei adhibenda esset, per not. verb. Pœnitentia. Differentia 5. Et ita reneo. quamuis contrarium asserant Pet. à Ledesma. de Matrim. quæst. 61 arr. 1. Medin. lib. 1. de Sacrorum homin. continen. cap. 76. & 79. Rodrig. 1. par. Summę. cap. 239. aliàs 220. conclus. 2. in fi.

Ex quibus infertur si sponsus velit Religionem aliquam profiteri, posse quidem in lõginquas partes recedere vbi cognosci nequiret; ibique habitum religionis assumere. & sic esset securus in vtroque Foro.

SVMMARIVM.

1 ARRAE *datæ in præmium virginitatis, non debentur si sponsa corrupta sit.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 ARRAE in aliquibus Regnis dãtur in præmium virginitatis, vt in Regno Valentię, vbi prædictæ arræ dicuntur vulgari sermone, *El escrex.* idest augmentum dotis quod percipit vxor mortuo viro, & vtitur eius vsufructu; & post mortem illud restituitur hæredibus viri, nisi aliud tempore contractus matrimonii vterque paciscatur. In aliis Regnis dantur à viro in compensationem dotis à muliere receptæ, vt per Velasc. consultatione 16. num. 6. tom. 1. & consultatione 2. num. 4. In Regno Castellæ dantur in pręmium pudicitiæ virginalis, vel vidualis, vel in compensam nobilitatis, & honoris mulieris, vel ratione matrimonii contracti, vt per Coua. in cap. Officii. num. 4. de Testa. & lib. 2. Varia. cap. 6. n. 7. Gutier. lib. 1. Practicarum quæst. 124. num. 2. & lib. 2. quæst. 18. num. 4. Castillo in l. Si Tauri. nu. 2. Anto. Gom. l. 52. Taur. num. 12. Matienço lib. 5. Recopila. tit. 2. in Rub. gl. 2. num. 6. Azebedo lib. 5. Recepta. tit. 2. l. 1. nu. 26. & l. 2. num. 9. Baeça de Non melio. filia. cap. 5. num. 19. Sanchez. de Matrim. lib. 5. disputatione 27. num. 4.

Istæ igitur arræ vbi dantur in præmium virginitatis: si sponsa, virgo non sit; in Foro conscientiæ non debentur à viro, nec femina poterit eas tuta conscientia percipere, siue vir id deprehendat, siue non deprehendat. Ita Cordu. casu. 135. Lopez 1. parte Instruct. cap. 76. §. Præterea consequenter. Vega lib. 1. Summæ casu 387. Manu. Rodrig. 1. tom. Summæ, cap. 208. nu. 12.

num. 12. (licèt minùs bene dicat, si vir deprehendat, & vitam maritalem agat; censeri iniuriam remittere, & denuò donare. Q[u]id enim miser maritus tūc agere debet? num prodere debet impudicitiam vxoris? absit. nam cùm testes non habeat, quid ei prodesset? certè nihil. Nemo ergo in necessitatibus liberalis existimandus est; & consequenter non est putandus denuo donasse dictas arras in præfato euētu.) Adde supradictis Castillo, dict.l.52. Taur. super gl. Antes de consumado. num. 20. & ità tene. quicquid dicat Sanchez sup. num. 4. post Molin. de Iusti. & iu. Tract. 2. disputatione 209.

In Foro verò iudiciali lucrabitur mulier dictas arras; quia nemo est qui possit circa hoc contra eam agere, vt palam est: nisi aliàs hæredes viri possent probare, antè matrimonium fuisse ab aliquo cognitam; quod perraro continget.

METVS.

SVMMARIVM.

1 *METVS in Foro exteriori debet esse iustus, & cadens in constantem virum. Et sic iura requirentia talem metum, tantùm procedunt in Foro iudiciali.*

2 *In Foro verò interiori sufficit qualiscumque metus, etiam leuis, ad quem excusandū.*

3 *Acquisita per metum etiam leuem, veniūt restituenda.*

4 *Vt metus leuis sufficiat in Foro animæ, debet esse causa principalis, vel sine qua non.*

5 *Ratio diuersitatis inter vtrumque Forum assignatur.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IVRA requirentia metum iustum, tātùm procedunt in Foro exteriori. vnde l. Vani timoris. ff. de Regul. iur. quę dicit vani timoris nullam esse excusationem; & l. Metum. ff. Quod met. causa. quæ dicit non debere attendi metum vani hominis, sed cadentem in hominem constantissimum: loquuntur quoàd Forū iudiciale, secundùm Silu. verb. Restitutio. 2. §. 7. & Nauar. cap. 17. num. 16. & 29. ad fin. & cap. 19. num. 13.

2 In Foro verò interiori, omnis metus etiā minus iusto, excusat. Nauar. cap. 17. num. 4. 15. & 29. & cap. 22. num. 51. & cons. 84. num. 4. de Regula. Anto. in cap. Sacris. de His quæ vi. Castren. in l. 1. num. 1. C. de Rescin. ven. Coua. in 4. 2. part. cap. 3. §. 4. num. 16. Soto in 4. distinctione 29. quæst. 1. art. 3. ad quartum. Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 18. quæst. 1. nu. 7.

3 Quod adeò verum est, vt etiam irritet factum, sicut si esset iustus. Vnde acquisita per metum, etiam leuem, in Foro animæ restituuntur; vt docet Coua. in Regula Peccatum. 2. part. §. 3. num. 7. Naua. cap. 17. n. 15. Adriā. de Restitutione. §. Aggredior. vers. Ex quibus omnibus. & Silu. dicto §. 7. vbi dicit acquisitum per metum qualēcunque, obligare primò accipientem ad eius restitutionem in Foro conscientiæ. Quòd si metus fuit iustus: obligare, transireque obligationem in omnem alium, ad quem res peruenerit. Quia hæc actio in rē scripta est, & transit res affecta, ex dicta l. Metum. §. Licèt. & §. Cùm autem. Idem docet Rebel. vbi infrà.

4 Licèt autem leuis metus sufficiat in Foro animæ, vt & diximus ver. Contractus. Diff. 8. debet tamen is coram Deo esse causa principalis, vel sine qua non, illius consensus; vt aduertit Nauar. dicto cap. 17. num. 29. ad fin. quem sequitur Rebel. 2. par. lib. 1. quæst. 5. num. 9. Addens requiri etiam, ne sit iustè incussus: aliàs non infirmaretur promis-

promiſsio, ſeu contractus; iuxta Communem in cap. Cùm dilectus. de His quę vi. & probat l. Si mulier. ff. eod. docet Silueſt. verb. Metus. quæſt. 5. Soto in 4. diſt. 29. quæſt. 1. art. 3. Idem probat cap. Ex literis. 2. de Sponſa. & cap. Sicut nobis. de Regul.

5 Ratio autē diuerſitatis inter vtrúque Forum, ea eſt, ſecundùm Silu. ſuprà; quia in Foro exteriori nemo præſumitur facilè iactare ſuum. l. Cùm de indebito. ff. de Probat. vnde donans, v. g. leui motus metu; præſumitur potiùs ſponte, quàm coactè donaſſe. Lex autē fundata in præſumptione, in Foro animæ non obligat, vt diximus ſub verb. Lex. in Different. 12. per cap. Is qui fidem. cùm ibi notatis. de Sponſal. nec habet locum contra veritatem. Vnde conſtito de qualicumque metu, & q aliàs non donaſſet; ceſſat in Foro conſcientiæ prædicta præſumptio, & conſequenter debet in conſcientia res taliter donata reſtitui. vide Naua dict. cap. 22. nu. 51. vbi tradit, quaſi eamdem rationem, ſcilicet quia leges conſtituentes diſcrimen inter alium, & alium metum, ſe fundant ſuper præſumptione, qua præſumunt alium, nempe iuſtum, eſſe cauſam actus: alium verò non. at lex fundata in præſumptione, &c. Adde iura nòn curando de metu leui, non intendere approbare facta per coactionem, ſed conſulere tranquillitati Reipub. multiplicationem litium preſcindendo. In quo ſe habuit ius inſtar eius, quod circa fraudes, & deceptiones in pretiis rerum venditarum, & emptarum ordinauit in l. 2. C. de Reſcin. vend. per quod non fuit ſublatum remedium quoad Forum animæ; vt diximus verb. Contractus. in Different. 2. Sic hic. Quamuis enim metum, & coactionem leuem inferēs, impunitus per leges maneat: æquum tamen erat, vt in Foro conſcientiæ teneretur. Indigniſsimum quippe eſſet, vt per huiuſmodi contractus ex metu iniurioſo initos, rerum tuarum dominio priuareris: Is verò qui iniuriam intulit, non ſolùm impunitus per leges; ſed etiam ab obligatione reſtituendi liber remaneret in Foro conſcientiæ; lucrum impudentiæ ſuę reportans, vt benè annotauit Rebel. ſup. num. 16.

SVMMARIVM.

1 METVS *iuſtus quomodo iudicetur, & arbitretur in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 METVS iuſtus, ſiue cadens in conſtantem virum, de quo in l. Metum. ff. Quod met. cauſ. in Foro conſcientię, ille dicitur, & reputatur, quo minus malum, maioris euitandi cauſa, eligitur, ſecundùm D. Tho. in 4. diſt. 29. receptum, & ita intelligendum ſecundùm Nauar. cap. 22. nu. 51. §. 1. & 4. quicquid dicat Rebel. 2. par. lib. 2. de Matrimonio. quæſt. 11. num. 4.

In Foro verò exteriori, & iudiciali, qualis metus ſit iuſtus ad infirmandum, ſeu irritum nuntiandum actum metu factum, arbitrio prudentis eſt definiendum, iuxta gl. in cap. Cùm dilectus. de His quæ vi. verb. Metum. & in l. Interpoſitas. verb. Cruciatum. C. de Tranſact. Coua. in 4. 2. parte cap. 3. §. 4. num. 8. & Communem teſte Nauar. ſup. Effectus eſt magnus. vide per Nauar. cap. 22. num. 51. ad fi.

SVMMARIVM.

1 METV *facta an ſint irrita, vel irritanda.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 OMNIA metu facta regulariter ſunt valida, & tenent, in Foro externo, licèt poſteà per actionē, Quod metus cauſa, veniant reſcindenda, iuxta gl. in cap.

Abbas.

Abbas.de His que vi. receptam,fecundùm Naua.cap.22.nu.50.& Menoch.de Recup. pof.remed.1.n.105. Quod intellige etiã si metus sit iustus, & cadés in constantem virum.Nam de iniusto, & leui non curatur in iure, iuxta eamdem gl. per l. Metum. ff. eod. Casus autem exceptos, qui ipso iure propter metum irritantur, ponit dict. gl. Silu. verb. Metus. à num. 8. Panor. in cap. Cùm locum.de Spon.Rebel.vbi infr.n.12.

In Foro verò conscientiæ omnia, metu etiam leui,facta, regulariter sunt irrita, & nulla; dũmodo metus causa fuerit,sine qua actus non fuisset gestus; & non sit tam exiguus, vt pro nullo reputetur; vt docet Couar. in reg. Peccatum. 2.par.§.4. num.7. Naua.c.17.nu.15. Adria. de Restit. §. Aggredior.versi.Ex quibus omnibus.Sil.verb. Metus.ad fin.& verb.Restitutio. 2. §.7.Rebel.de Obliga.iust.2.p.lib.1.q.5.nu.9.15.& 16.& diximus Diff.præced.n.3. Fallit tamẽ hoc in Sacramẽtis quæ characterem imprimunt,vt sunt Baptismus, Ordo, & Confirmatio;quę valent etiã si metu iusto sint accepta.c. de Iudęis.45 dist.c.Vbi.54.dist. docet Naua.d.c.22.nu.50.Rebel.2.p.lib.2.q. 11.n.8.vbi dat rationem;quia scilicet causa efficiens prędictorũ Sacramentorũ non est liber consensus, sed intentio ministri, etiã coacta;& forma materiæ applicata. Ex qua ratione idem dicit Soto in aliis Sacramẽtis præter sacramẽtũ Matrimonii,quod nõ tenenet,si metu iusto contrahatur,vt infrà videbis in sequẽte Diff.Ita Sot.in 4.dist.29.q. 1.artic.3.§.At perinde.

Hinc infer adnot.per glo.in cap.Præsens. 20.q.3.quæ dicit non valere professionem filii, metu reuerentiali patris factam.Qui metus in iure reputatur leuis.Quam glo.ad hoc dicit sing.Naua.conf.2.nu.2.& conf.6. de His quæ vi.& confi. 3. nu. 6. de Renun. Rebuf.de Pacif. possef. pag.1221.nu.230. & dicit communiter approbatam Rodrig. 2.tom.Quæst.regu.q.54.art.4.in fin.& Rebel.sup. num.10. quamuis ipse contrarium teneat n.16.in fi.cũ sequent.in fin.cum Couar.de Sponsa.2.par. cap.3.§. 6. num.7. & Sarmiento lib.2. Select.interp. cap.11.nu. 9.& Padilla in l.Interpositas.num.17. C.de Transact. Cùm in matrimonio carnali nõ sufficiat prædictus metus reuerentialis, ex l.Si patre cogẽte ff. de Ritu nupt.& nõ minùs vinculũ indissolubile, & perpe uũ insit in matrimonio spirituali, quã carnali vt palã est: merito videtur idẽ dicendũ in de eo, quod de carnali.Sed prima opinio in practica seruatur,dũmodò concurrat nunc cũ metu reuerentiali. Ita vidi practicari in quodã Religioso nostri Ordinis qui adhuc viuit, & tenet Bar.in dict.l.Interpositas.

De voto autem simplici minùs videtur dubitandum, nẽpe nõ obligare in conscĩẽtia, si metu, etiam leui,fiat; dummodò ipse metus sit causa,sine qua votum factum nõ fuisset, vt resoluit Rebel. loco suprà citato nu.10.& 16.in fin.cum seq. Allegat Naua. c.17.nu.4.sed ibi tantùm loquitur de transactione, & donatione. Allegat glo dict.c. Præsens. sed illa non agit de voto simplici, sed solẽni. Sed cùm quoàd vim se obligãdi Deo, tantùm importet votum simplex, quantum solenne, vt tradit Turrecrema. post Hugo.in c.Vidua.nu.2.20.quæst.3.videtur nõ sufficere quemlibet metum leuẽ, vt votum sit irritum coram Deo; cùm etiã in solenni non sufficiat, vt suprà proximè resoluimus; sed oportere esse grauem. Ita Lopez. 1.par.c. 45. Quemlibet autẽ metũ, etiam leuem, puto esse sufficiẽtem causam ad dispensandũ super eo,si dispẽsatio à Superiore petatur.quod est securius; & sentit Soto. sup. §. Sed tunc.& docet Lop. sup.& Naua.c.22.n.51.§.vlt.

Vnum autẽ hic meo iudicio mirabile prętereundum non duxi, videlicet votũ solenne Religionis,metu iusto, seu in constantẽ virũ cadente factũ: vsq; adeò esse nullum; vt licèt ille qui metu vouit, iureiurãdo cõfiteatur in iudicio, se dum illud vouerat,cõsensum adhibuisse;nihilominùs si iustũ metũ legitimè probauerit,absoluetur voto.Ita Sot. d.dist.29.q.1.art.3.§.de Voto. dicẽs talem esse vsum Ecclesiæ. sequitur Rebelus vbi sup.n.9.ad fin.Ex quo infert idem Sot. esse hoc argumentum in prędicta voti meticulosi nullitate, nec se fundare Ecclesiam in sola præsumptione; sed consentaneum visum fuisse ita disponere, propter summam libertatem in dicto voto Religionis requisitam; iuxta cap. Notificasti.33.quæst. 5.& cap. 1. de His quę vi. nihilominùs in Foro conscientiæ standum esset dicto

vouentis, per ea quæ diximus verb. Pœnitentia. Differentia 5. Sed videtur idem dicendum esse in Foro conscientiæ per not. per Nauat. dict.cap.22. nu. 51. ad fin. vers. Porro. vbi dicit iustum metum non solùm anichilare matrimonium eius qui ob illum fingit se consentire: sed & eius qui verè consensit. allegat D. Tho. & communem in 4. distin. 29. & cap. Cùm locũ.de Spõsa. & cap. Abbas. de His quæ vi. Prædictis tandem adde, licèt in Foro iudiciali requiratur metus grauis (vt suprà diximus) nihilominus tales circumstantias occurrere posse, attenta qualitate personarum, & rerum; vt etiam sufficiat leuis, si ex circumstantiis Iudex præsumpserit metum fuisse causam sine qua actus non fieret. Ita optimè Rebel. sup.n.13. vbi n.18.addit teneri stare cõtractui per metũ facto eũ qui metũ intulit, si coactus ipsi stare voluerit. Quod vt iuri, & rationi consonum, placet vt puniatur in quò deliquit, & ne cõmodum, immò incommodum in pœnam suæ malitiæ reportet. Tùm quia illa nullitas causatur in fauorem metum passi. & ita etiã tenet Panor. in contractib.tatione doli nullis, in c. Cùm dilecti.de Empt.& vend.& Sil.verbo Culpa.q.7.n.10.& probat Bar. in l. Et elegãter.per tex.ibi n.3.ff.de Dolo.& Naua.d. c.22.n.51.in fin.dicens communem, per c. Ad id.de Sposa.

Pro complemento supradictæ differẽtiæ, dubitari potest sing.à lectore cur vota metu iusto emissa sint nulla, in vtroque Foro, vt tenet Anto.in cap.Sacris. de His quæ vi. Pau.Castrẽ.in l.1.C.de Rescind.vẽd. Coua. in 4.2.p.c.3.§.4.n.16.gl.in.c.Authoritatem. 15.q.6.Ricar.in 4.dist.29.q.2.art.1.idẽ Sot. lib.7.de Iusti.q.1.art.1.Porti.cõs.5. Sarmiẽ. lib.2.Select.interp.c.11.n.9.& est cõmunis opinio teste Naua.sup.d.c.12.n.52.& cons. 4.n.1.de His quæ vi.Iuramentũ autẽ nõ sic, vt tradidimus verb. Iuramentũ. Differen 9. Hoc dubiũ egregium tangit Abb. in cap.Si verò. in fin. de Iureiu. & dicit causam esse; quia in iuramẽto, vt quotidiano, & familiari in cõmerciis hominum, noluit Ecclesia aperire viam hominibus, & occasionẽ prebere dejerãdi. Ideò statuit valere etiã metu facta. secùs in voto, quod est rarum, & soli Deo factum.

Aliam rationem tradit Pau.Comit. lib 2. Respons.moral.q.2. num. 4 videlicet quia in voto, quod est volũtaria promissio Deo facta, repugnat coactio. ideo irritatur per metũ emissum. In iuramento autem citatur Deus, vt testis & prima veritas, & honor ei exhibetur. Honor autem primę veritati debetur, etiam ab inuitis, nec impediri debet vllo metu, nec vllius mali terrore. Ideo tenetur iurans illud seruare, etiam si inuitus iurauerit.

Melior ratio colligitur ex Ang.verb.Iuramentum.4.post prin. & Sil.verb. Iuramentum.3.q.2.ad fi.scilicet votũ fieri Deo, & iuramentum hominibus. Itẽ in voto cõtrahitur obligatio per solam intentionem: in iuramento verò per deliberatam verborum attestationem, & ideò votum metu, aut dolo emissum, est nullum, quia constat Deo, qui est scrutator cordium, defuisse voluntatẽ vouendi. Ecclesia verò quę non iudicat de occultis, sed per signis facta, & verbis, approbat iuramentum, quia de eo illi constat per illa verba foras prolata, licèt corde aliud teneat iurans, cuius scrutatio non spectat ad eam.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium metu mortis celebratum, & consummatum, non est validum in Foro consciẽtiæ. Præsumitur tamen validum in Foro iudiciali.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 MAGNA est contentio inter DD. circa matrimoniũ metu mortis celebratum, & eodem metu cõsummatum, an sit validũ, nec ne. In quo dubio Soto in 4.dist.29.q.1.art.3.§. Potissima tamen. fuit adeò perplexus, vt nec pedem ferè firmare ausus esse videatur. Sed procedendo more nostro, sit conclusio, Matrimonium coram Parocho, & testibus celebratum, sed metu mortis præcedente, & eodẽ metu subsequẽte, cõsummatum, validum est quoàd Forũ exterius; & sic

& sic in iudiciali Foro cogetur taliter contrahés,& consummans,vt viuat maritaliter cum vxore; licèt probet minas, & terrores mortis, & iureiurando dicat se numquam ex animo consensisse. Hanc conclusionem reuerà, ac in effectu,tandem tenet Soto vbi sup. & ante cum Paluda. ibid.art.4. cóclusione 3. Ange. verb.Matrimonium. impedimento 1. num. 3. Hosti. in cap. Consultationi. de Sponsa. Rebel. de Obliga. iust. 2.par. lib.2.quæst. 11. nu. 21. & alii recentiores, quos citat Sanchez lib. 4. disputatione 18.n.13.Ratio est,quia vt matrimoniū irritū ratione metus,debet metus esse iustus,& cadés in constanté virū, vt probat tex.in c.Veniēs.2.de Sponsa. At præfatus metus,in prædicto casu nō fuit viri cōstantis, sed infirmi. Potiùs enim debebat mortem patiēter pati;quàm,etiam coactè, animo fornicario ad vxoré accedere. Tùm quia ne tale crimen letale in eo admittamus, contra l. Merito. ff. Pro socio.Ecclesia potiùs præsumit mutata voluntate, maritali affectu, & ex vero consensu,cognouisse eam. Tùm quia hanc partem videtur probare tex. dict. cap. Veniens. quem Ias. in l. Titia. nu. 6. ff. de Verbo. oblig. dicit quotidianum, & sing. ad hoc, quòd si aliquis iuuenis inuentus est in domo alicuius puellæ; & metu armorum, vel minarum mortis, per patrem, vel affines puellæ, illato, contrahat matrimonium cum illa,& sequatur copula: matrimonium est nullum, si posteà, dum est in tuto, matrimonio contradicat. Ergo si non contradixerit,reputabitur validum, quamuis in illo tex.non cōstet post matrimonium metu contractum, esse copulam subsecutam, nec qualis metus præcesserit:sed solùm probat matrimonium metu constantis viri contractum,esse nullum ipso iure. Et ad hoc ipsum notat Panor.ibi nu. 7.dicens speciale esse in matrimonio vt nulla requiratur recisio per actiónem, *Quod metus causa*. iuxta regulā per nos traditam Diffe. præced. in princip. propter eius prærogatiuam;quia metus repugnat omnibus tribus bonis matrimonii. Itaque ex iis quę hactenus diximus cōstat in isto casu validitatis matrimonii post copulam consummati, Ecclesiam non curare de metu quantumcumque graui; cùm tamen in voto Religionis solenni, in matrimonio spirituali contrarium obseruet, vt vidisti in Differentia præceden. verf. Vnum autem. Quod videtur mirabile; quia valet argumentum de carnali ad spirituale; & è conuerso, vt in cap. Inter corporalia. de Transla. Episcopi. & probat latè Prepo. in cap. Tuæ. de Sponsa. vbi 12. specialitates vtriusque ponit. Potest dici rationem diuersitatis esse, quia hic allegat turpitudinē suam; & ideò non auditur. l. Transactione. & ibi glo. fin. C.de Transl.l. Si creditoribus. & ibi bona glo. 1. C.de Seru.pig. dat. secùs in voto solenni.

In Foro verò conscientiæ,tale matrimonium metu consummatum,nullum est ipso iure, secundùm communem teste Nauar. cap.22.nu.51.§.3. D.Antoni. 3. par.tit.1. c. 7.ad fin.Menoch.de Pręsumptio.lib. 3.pręsumptione 4.nu.31. Soto,Sanchez. & Rebel.locis sup.citat. Ratio est,quia de essentia matrimonii est vt consensus sit liber, & voluntariè contrahatur; quia aliàs nō possent coniuges consequi bona illius. Quomodo enim haberi posset proles, & bene educari,& fides inter vtrosque seruari, si odium sit inter virum,& vxorem, & eam vir exosam habeat? Deinde si consensus coactus directè exhibitus in contractione matrimonii,non validat ipsum:quomodo poterit eum validare consensus coactus, indirectè, & præsumptiuè ex copula desumptus? Pręterea metus ille necis de se, & ex natura sua est grauis,& cadens in constanté virū,vt probat tex.in c.1.de His quæ vi. & ibi notant omnes,& in dict. c.Veniens.per accidens autem est, vt non sit talis in eo qui eius causa consensit in fornicationem, qualis est ille accessus coactus ad copulā. Et licet ex hoc non esset ille metus iustus, nec cadés in constantē virum: nihilominùs negari non potest,vt ait Soto,esse terribilē tollentemq; liberum cōsensum qui necessarius est ad matrimonium.Quibus adde c. Ex literis.in fin.de Sponsa.impub.vbi probatur spōsalia de futuro metu facta, etiam esse nulla. Et dicit cōmunē Coua.in 4. 2.p. c.3.§.5.n.1.Quod amplia etiā si post ea cōtracta sequatur copula nō coacta. Tū quia quę ab initio sunt inualida,tractu temporis non cōualescunt.regu.Quod ab initio in 6.

Tùm quia copula secundùm se, non est signum expressiuum consensus, nisi saltem valida præcedant sponsalia, & liberè contracta, ex quibus ita tenet Rebel. vbi suprà num. 22.

SVMMARIVM.

1 *MATRIMONIVM metu leui contractum, validum est in Foro iudiciali. Secùs in Foro conscientiæ, si verè aliàs non fuisset factum.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 MAtrimonium ob leuem metũ factum, in Foro exteriori validum esse probat tex. in c. Veniēs. 2. de Sponsa. vbi Papa requirit metũ viri constantis ad dissoluendũ matrimoniũ. Ergo leuis nõ sufficit. & cõsequenter metu leui matrimonium contractum, validũ est, & tenet. Et hanc esse cõmunem opinionē testatur Almain in 4. dist. 29. q. 1. Rebel. de Oblig. Iust. 2. p. lib. 2. q. 11. n. 9. & Paul. Comitol. lib. 1. Respõs. mora. q. 111. n. 2. aliàs nullus esset litium finis. Nec credendũ est quempiam terrore leui adductum, contraxisse inuitum. Hinc dicit glo. verb. Patron. in c. Præsens. 20. q. 3. matrimoniũ factum à filia ob metum reuerētialem patris, validũ esse. Quam gl. sequuntur Cardi. & alii quos refert, & sequitur Coua. in 4. 2. p. c. 3. §. 6. n. 3. & Rebel. vbi sup. n. 10. Et eam dicit sing. Naua. conf. 36. n. 4. de Sponsa. vbi eam latè probat. Quod confirmatur ex l. Vani timoris. ff. de Reg. iur. & l. Metũ. ff. Quod metus caus. quibus probatur vanum & leuē timorem non esse habendum in cõsideratione. Quæ leges habent tantùm locum in Foro contentioso, vt dicit Ange. verb. Metus. §. 15. & Silu. eod. verb. in fin. Quod adeò verũ est, vt licèt constet in dicto Foro ex leui metu quem omnino dissensisse: nihilo minus gesta per dictum metum, non rescinduntur, sed valent. Ab obsistendum enim multitudini litium, noluerunt iura dare actionem, *Quod metus causa*, in præfatis casibus, sicut ob eamdem causam, & rationē denegarunt actionem deceptis intra dimidium, vt aduertit Gabriel in 4. dist. 29. q. 1. artic. 2. conclu. 4. & Rebel. dict. num. 10. Quod est valde notãdum, quia videtur mirabile.

In Foro verò conscientiæ, dictum matrimoniũ metu leui factũ, esse nullũ tenet Gabriel vbi sup. Naua. c. 17. n. 29. & c. 22. n. 51. Coua. loco sup. cit. & Ledesma 1. par. art. 2. conclu. 7. & dicit Communem Rebel. sup. & hoc propter summam libertatem quam cõiugia requirunt c. Cùm locum. de Spõsa. Quia nõ minùs obsistit libertati cõsensus; & matrimonium coram Deo nullum reddit, metus leuis, quàm grauis. si verè metũ leuem passi; aliàs non consensissent. Tùm quia idem metus leuis est sufficiens in Foro conscientiæ ad rescindendos alios contractus; vt diximus sup. Dif. 1. ergo & in matrimonio debet etiam esse sufficiens, per regulam quam tradit Naua. cõsi. 36. n. 10. vbi dicit omni metu qui facit alios contractus rescisione dignos, fieri matrimoniũ ipso iure nullum. Eamdem tradit Coua. vbi sup. nu. 5. & in Regu. Peccatum. 2. p. §. 3. nu. 7. & Sot. lib. 4. de Iust. q. 7. Ange. vbi sup. & Silu. verb. Metus. §. 9. Quod confirmatur ex traditis per Paul. Comit. vbi sup. lib. 3. q. 2. n. 8. vbi dicit in conscientiæ Foro nõ esse discrimen inter leuem metum, & vehementem.

Nec obstat contrariũ sentire D. Tho. in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. scilicet esse etiã validũ in Foro cõscientię. Idē tenet Ricar. in 4. dist. 29. q. 1. art. 1. Sot. eadē dist. q. 1. art. 3. versic. Hinc ergo primum argumentũ. & de Iusti. & iur. lib. 7. q. 2. art. 1. in fine secundi argumenti. & dicit Cõmunem Rebel. vbi suprà num. 8. & 9. Nam intelligendi sunt quando metus leuis non tollit omnino consensum. aliàs secùs, vt resoluit Rebel. suprà num. 10.

Et quando metus sit vel dicatur leuis, vel non, declarat Coua. in 4. 2. p. §. 4. num. 8. & Menesi. in l. Interpositas. numero 19. C. de Transact. & Paul. Comitol. dicta quæst. 2. num. 7.

SVM-

SVMMARIVM.

1 IVRAMENTVM *per vim, vel iustum metum extortum an sit nullum, vel pariat aliquam obligationem in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 IVRAMENTVM per vim, vel iustū metum extortum, in Foro iudiciali nullum est, nullamque parit obligationem. Tex. est expressus in Auth. Sacramenta puberum. C. Si aduersus vēditio. & in cap. Verum. de iureiur. & vtrobique communiter DD. & docet D. Thom. in 3. dist. 39. quæst. 1. art. 3. ad 2. D. Bonauē. ibid. art. 2. quæst. 2. Ricard. in eamdem dist. art. 1. q. 2. Gabriel ibid. q. 1. concl. 8. noster Dionis. ibid. q. 3. vers. Insuper si queratur. Soto lib. 8. de Iust. q. 1. artic. 7. Idq; meritò prefata iura statuerunt, ne quis ex sua malitia cōmodū reportet, maximè quia per dictā vim constat eum qui sic iurauit, caruisse voluntate adimplendi iuramentum; sine qua in priuatis obligationibus nullum iura menum est obligatorium.

In Foro verò conscientiæ, tale iuramentum est validū, & sic tenetur iurans sub pena peccati mortalis adimplere illud. Ita colligitur ex d. c. Verùm. ad fi. iuncta declaratione D. Thom. 2. 2. q. 98. art. 3. ad 1. quem omnes Theologi sequūtur, maximè Caiet. ibid. & quæst. 89. artic. 7. in 2. quæst. Sotus in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. D. Anto. 2. p. tit. 1 o. c. 6. casu 5. omnes Summistę, vt Silu. verb. Iuramentū. 4. §. 7. Angel. eod. verbo in 5. §. 9. Nauar. cap. 12. num. 14. Tabiena verbo Iurare. §. 20. dicit Communem ex Canonistis Panormit. in cap. 1. de Iureiur.

Rationem huius secundi Dicti assignat D. Thom. dict. q. 98. art. 3. ad 1. Quia inquit, coactio in Foro conscientiæ non aufert iuramento promissorio vim obligandi respe ctu eius, quod licitè fieri potest. Vel, vt dicit noster Dionis. in 3. dist. 39. q. 3. In iuramento coacto duplex est obligatio, vna quoàd vim inferentem: & illa per violentiam aufertur; quia ipsa coactio promeruit vt cogenti, promissum non obseruetur: altera quoàd Deum, qua homo tenetur implere quod per nomen Dei promisit; & hanc non tollit coactio. Quid enim promeruit Deus, vt ei irrogetur magna illa iniuria & offensa quæ irrogatur ex violatione, & infidelitate promissionis, & iuramenti, ex coactione alterius? Alia ratio elicitur ex c. Si verò. de Iureiur. vbi dicitur non esse tutum quemlibet contra iuramentum suum venire, nisi tale sit, vt seruatum, vergat in interitum salutis ęternæ. Cùm igitur iuramentum à coacto præstitum est tale vt seruari possit sine interitu salutis ęternæ, per consequens est seruandum in Foro animæ.

Sed contra superius resoluta, mihi sese offert non contemnendus scrupulus. Si enim Ius Canonicum principaliter intendit euitare peccatū quoàd fieri potest, vt probat text. dict. cap. Si verò. & in cap. Ita ne. 32. q. 5. cap. fin. de Consue. cap. fin. de Prescrip. cap. Cùm contingat. de Iureiu. cap. Quia in omnibus. cap. Super eo. de Vsur. cap. Mattheus. de Simo. cap. Vt animarum periculis. de Consti. lib. 6. cap. Licèt mulieres. eodem tit. & lib. gloss. 2. dict. cap. Cùm contingat. quam dicit singularem Barba. in capit. Ceterum. de Iuram. calum. & in cap. Filius. colum. 2. de Testam. & Additionat. Abb. in Rubric. Proemii Decretalium. nu. 16. tradit Abb. in cap. Quia plerique. quæst. 7. numero 25. de Immunit. Eccles. pulchrè Fortun. Garcia de Vltimo fine vtriusque Iuris. num. 207. vers. Prætere à. singulariter Naua. per text. ibi in capit. Nouit ille. notab. 6. de Iudi. & Barbos. in 5. par. l. 1. num. 74. ff. Solut. matrim. & diximus in Prælud. num. 6. Et iurans etiam coactè, tenetur in conscientia promissum adimplere, aliàs incurret periurium, per dicta sup. quomodo ergò in Foro exteriori Ius Canonicum ipsum iurantem absoluit ab obligatione illud adimplendi? Videtur enim hoc continere in se repugnantiam, scilicet iuramentum esse nullum, nullamque parere obligationem in Foro Canonico, per dict. c. Verùm. & teneri quem in conscientia ad obseruationem ipsius sub pœna periurii.

Sed dissolui potest præfatus scrupulus ex iis quæ tradit D. Bonauentu. loco superiùs citato. Dicit enim in priore casu Ecclesiam presumere eum qui coactè iurauit, caruisse voluntate adimplendi illud; & ideò eum absoluere in Foro Canonico; quia iuramētum non obligat, si iurans animum non habuit se obligandi, vt post S.Bonauentu. docet Ang. verbo Iuramentum.5.§.19.nu.32. At qui probat coactionem, eò ipso probat non habuisse animum ad se obligandum. ergo, &c. Prætereà lex fundata in presumptione non obligat in conscientia; ad not. in Prælud. nu.7. ergo si iurans coactus, verè promisit, & voluit facere quod iurauit; tunc tenetur in conscientia iuramentū adimplere. & in hoc casu procedit hæc differentia.

Ex quo sequitur, iurantem per vim, si nō habuit animum adimplendi promissum, liberum esse in consientia, dùm modò aliqua honesta dissimulatione vtatur, cùm iurat; vt si tacitus apud semetipsum dicat, dabo si tenear, vel si cogar iure, vel si tibi debeam, vel licita alia tergiuersatione vtatur. Immò etiam si simpliciter sine vlla exceptione iuret daturū, si careat intētione dādi; peccaret quidē mortiferè: nō tamē teneretur in cōsciētia illud adimplere. Hęc est cōmunis omnium sententia, teste Paulo Comitol. lib.2. Resp. moral. q.3. nu.2. & 9. Adde ad predicta Soto sup. & Caiet. dict. q. 89. art.7. in fin. annotat. & eumdem Comitol. dict. lib.2 quęst.2. nu.2. versi. Verùm enim, & Naua. dict. c.12. n.14. & notata v. Iuramentum. Diff.10.

Nec tādem obstat regula illa deducta ex d.c. Si verò. scilicet iuramentum seruandū, si sine interitu salutis æternę seruari potest; quia fallit in multis casibus, de quibus per gloss. 2. dict. cap. Cùm contingat.

Adde notata sup. Diff.2. in fin. vbi dissoluitur dubium egregium, quod circa hic dicta moueri poterat.

MISSA.

SVMMARIVM.

1 *MISSAS plures habens dicendas, an possit eas committere aliis dicēdas pro minore stipe, quàm ipse acceperat. Declaratur hoc copiosè per septem limitationes.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PResbyter habens multas Missas dicendas; est dubium egregium, si nō potest omnes illas per se celebrare, & vult dare alicui Sacerdoti aliquas dicendas: teneatur eidem dare omnem stipem & eleemosinam, quam pro ipsis acceperat. An verò possit secura consciētia retinere penes se partē illius, & cōducere Sacerdotē pro minori eleemosina, quàm acceperat. v.g. vt si habebat duo regalia argentea pro qualibet Missa; possit dare vnū regale tantùm, & alterū penes se retinere.

Et quidem quòd possit id facere in Foro exteriori, nulli dubium est. Nam ita multi faciunt sine vllo scrupulo. quorum ratio, & fundamentum esse potest. Primò, quia nō videtur fieri aliqua fraus danti dictas eleemosinas pingues: cùm principale intentū ipsius, sit vt prædictæ Missæ celebrentur. Secundò, quia Missa non videtur esse minoris valoris, & meriti, si celebretur minore stipe; quàm si magno & pingui. sicut videmus in cōductione aliorum operum. parum enim refert quoàd effectum operis, quòd quis v.g. conducat operarium pro stipendio quatuor regalium qualibet die; vel pro tribus: si opus faciendum non erit minoris valoris, si fiat ab isto, vel ab illo. At Missa ex opere operato non crescit, nec decrescit quantum ad eius valorem, si fiat à bono Sacerdote, vel à malo. iuxt. tex. in c. Vtrum. de Cōsecra. dist.2. vbi de ea dicitur, *in my-*

in mysterio Corporis Christi, nihil à bono maius: nihil à malo minus perficitur Sacerdote. Tertiò quia is, qui accipit stipem pro Missa, eo ipso instanti fit dominus ipsius: sicut quilibet officialis, & artifex fit dominus illius stipendii, quod accipit, pro conductione alicuius operis faciendi. At faber lignarius, verbi gratia, si accipiat scutum pro facienda arca; poterit sanè dare eamdem faciendam alteri artifici seu fabro çquè perito in arte, sicut est ipse, pro octo regalibus, & reseruare sibi reliqua tria. Ergo similiter presbyter poterit idem facere circa Missas.

Hę sunt rationes, & fundamenta, quibus prædicti se tueri possunt. Et video Fr. Manuel Rodrig. in summa verb. Missa. cap. 131. conclusione 7. eos excusare, etiam quoàd Forum conscientiæ, tribus concurrentibus. Primò quòd prędatas Missas non acceperint intentione faciendi cum eis negotiationem, scilicet, vt eas posteà dent dicendas minori stipe, & lucrentur reliquum. Secundò quòd sint pauperrimi. Tertiò, quòd is, qui vltimò accipit dicendas Missas, & sic conductus, liberè consentiat. Vult dicere; quòd sciat maiorem stipem fuisse datum pro ipsis: & nihilominus gratuito, & libere illud plus, quod alius sibi retinet, remittat. Alias enim ignorans non dicitur consentire: sicut nec dormiens, cap. Maiores. §. Item quæritur. de Baptism.

Ex quibus verbis, & conditionibus colligitur, quòd in Foro conscientiæ non est tutus, qui huiusmodi Missas dat dicendas alicui, qui paupertate, & necessitate pressus; vel ignorans, eas accipit cum minori stipe; quàm mandanti dederunt.

Sed pro vera, & clariori resolutione huius notabilis differentiæ; has, quę sequuntur, conclusiones apponam.

Prima conclusio; Parochus, vel monasterium; quibus relictæ sunt à defunctis Missæ aliquæ dicendæ, cum salario maiore ordinario: tunc si non possunt, vel nolunt eas per se celebrare: possunt aliis eas dare cum minori stipe, quàm acceperunt; sed tamen consueto. Ratio est; quia eas relinquunt dicti defuncti contemplatione parochiæ, & monasterii, & ratione eleemosinæ eorum. Vnde non tenetur totam eleemosinam refundere: sed tantùm consuetam. Ita tenet Soto lib. 9. de Iusti. quæst. 3. art. 1. Nau. cap. 25. num. 91. Beia casu. 12. parte 1.

Secunda conclusio, cùm eleemosina Missarum est data per personam consanguineam, vel amicam præsbyteri; poterit similiter ipse præsbyter retinere penes se quod excedit consuetum stipem: & dare alteri pro ipsis celebrandis consuetam eleemosinam. Quia illud plus censetur ei datum ob consanguinitatem, vel amicitiam, & ratione eleemosinæ.

Tertia conclusio, Parochus, vel Conuentus dans Missas aliis dicendas, stipe minori consueto: non est tutus in conscientia: quamuis is, cui eas committit dicendas, videatur in id consentire. Tùm quia est illicita negotiatio, & auaritia. Tùm quia iustum pretium, vt ita dicam, ipsius Missæ; est consuetum: & sic non potest ipsum defraudare, per not. verb. Venditio. Diff. 1. Tùm quia ob necessitatem, & paupertatē credendum est consensisse dicere minori stipe, & consequenter talis consensus non est sufficiens ad Forum animę, per not. verb. Emptio. Diff. 4. & verb. Vendito. d. Differ. 1. in secunda ampliatione, faciunt notata à Maiore in 4. dist. 45. quæst. 3. & à Beia. suprà.

Quarta conclusio; vbi eleemosina Missarum non est per statutum Episcopi, neque per consuetudinem loci, certa, & determinata: sed incerta; vt quia vnus soluit regale, & dimidium; alius duo; alius tria; alius regale tantùm; alius regale, & quartam partem alterius. Tūc benè poterit presbyter, vel Conuentus dare stipem minorem, seu inferiorem; puta regale. arg. eorum, quæ tradunt Doctores circa pretium iustū, minimè taxatum, quod non est in puncto indiuisibili; sed habet latitudinem: scilicet tres gradus, infimum, medium, & supremū. Et inter hanc latitudinem dicitur iustum. vt per D. Tho. 2. 2. q. 77. art. 1. & Nauar. in Summa, cap. 23. num. 78. Soto lib. 6. de Iusti. quæst. 2. art. 3. & alios quos congerit Rodrig. in Summa, verb. Vendas. cap. 77. in prin.

Quinta conclusio, quærens Missas, cum

praua

praua intentione, dādi posteà easdem aliis pro minori stipe; quàm acceperat: furtum committit, & sic tenetur ad restitutionem illius quantitatis, quam apud se retinuit. Quia nullo iure, vel ratione potest illud plus apud se retinere: immò venit grauiter puniendus: quippe qui facit mercaturam, & genus negotiationis in re tam sacra, & veneranda. Aliàs si posset illud retinere; multi non dubitarent præfatam mercaturam exercere: non obstante peccato, seu crimine. At obuiandum est malis: & hominibus peruersis, & auaris tollenda est omnis occasio, & ansa peccandi. Præterea negari non potest fieri fraudem illis Missis, seu eleemosinis earum, dando minus pro illis, quàm porrectores earum, pro illis dederunt; quamuis enim valor Missæ non minuatur ex eò quòd minor eleemosina pro ea detur: fraudatur tamen is, qui eam dedit: vel saltem is, qui retinet fraudatū, facit contra iustitiam, non dando integrè quòd acceperat pro stipe Missę. Et ideò tenetur ad restitutionem ipsius. Sicut famulus, qui non porrigit pauperi integram eleemosinam, quàm herus seu dominus suus illi dedit; tenetur restituere id quod retinuit: estò quòd dominus non defraudetur merito, & satisfactione, illi eleemosinæ integræ, quam dedit famulo, debitis.

Sexta conclusio, Presbyter quęrens Missas cum bona intentione, ne scilicet infrà annum sibi deficiant; si aliquæ eidem supersint; vel quia plures acceperat, quàm poterat celebrare; vel quia infirmitate detentus, non potuit eas dicere: si eas alicui dederit; tenetur omnem eleemosinam quā acceperat, eidem elargiri. Ratio est, quia alias defraudaret illum, non dando illi integram eleemosinam dictarum Missarum, vt suprà proxima cōclusione probauimus. Præterea isto in casu non datur vlla præsumptio, de qua in 1. & 2. cōclus. locuti sumus; nempè quòd largitor eleemosinarū voluerit facere liberalitatē cum ipso primo presbytero ob amicitiam, vel consanguinitatem; aut eleemosinam vltra cōsuetam. Et sic tenebitur totum stipem dare ipsi celebranti dictas Missas. Aliàs teneretur de furto: sicut famulus teneretur de eodem; si stipendium datum à domino pro mercede, verbi gratia, Petri ad aliquod opus cōducti: ipse conduceret eum minori pretio, & reliquum sibi reseruasset.

Septima conclusio, Presbyter pauper habens aliquas Missas dicendas; quas tamen propter infirmitatem, vel aliud iustū impedimentum, non potuit celebrare: si eas velit alteri præsbytero dare: potest licitè minori stipe, quàm ipse acceperit, alterum conducere. Dummodo ei rem manifestet, & conductus liberè consentiat, secundùm Rodrig. loco superiùs citato.

SVMMARIVM.

1 MISSA an possit hodie dici in Oratoriis priuatis, in altari portatili? Ponitur regula, cū sex limitationibus valde notandis.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 FRATRES Prædicatores, & Minores habent priuilegium, vt possint cum altari portatili, sine alia Ordinariorum licentia, celebrare Missas in locis, quos degunt, & sic in locis non sacris; vt probat tex. in cap. In his. de Priuileg. Et licèt hoc priuilegium cesset hodie post Concilium Trid. secundùm Nauar. cap. 25. nu. 82. secundùm tamen Rodriguez in Summa. verb. Missa. num. 16. non cessat in Foro conscientiæ. Nam Pius 5. viuæ vocis oraculo confirmauit prædictum priuilegium quoàd Forum conscientiæ, non obstante Concilio Trid. Quinimmò nec in Foro exteriori cessat, interim dùm Episcopi non prohibent, ne eo vtantur, argum. eorum quæ notat Naua. conf. 16. num. 1. vers. Secundo. de Priuile. & docet in terminis Rodrig. 1. tō. Quęst. regula. quęst. 28. art. 3. pag. 296. Alii autem Fratres, & Regulares non poterunt eo vti virtute communicationis priuilegiorum, quia in præ-

in prędicto priuilegio extenſiuo, ſiue communicatiuo, expreſsè excipiuntur priuilegia contraria decretis Concilii Trid. niſi fortè obtinerent eamdem confirmationē, ſeu ſimilem ei quam Pius 5. conceſsit prædictis fratribus Prędicatoribus, & Minoribus, vt habent patres Societatis Ieſu, teſte Suarez. 3. par. pag. 1216. qui in ſuis domibus, in priuato oratorio à Prouinciali approbato, poſſunt facere ſacrum.

Et quia hæc materia de dicendis Miſsis in oratoriis priuatis cum altari portatili, eſt multum practicabilis; operępretium duxi eam copiosè pertractare. Sit ergo regula.

Miſſa celebrari non poteſt extra locum ſacrum. cap. Sicut. cap. Miſſarum. cap. Hic ergo. & cap. Nullus. de Conſe. diſt. 1. docet D. Tho. 3. par. quæſt. 83. articulo 3. Soto in 4. diſtinctione 13. quæſt. 2. articulo 3. Naua. in Man. cap. 25. num. 82. & probat latè Anto. de Mocharis. de Sacrificio Miſſæ. lib. 3. cap. 10. Si enim ad panem terreſtrem manducandum, ſunt domus, & certa loca deputata, 1. Corin. 11. ibi, *Numquid non habetis domus ad manducandum?* &c. quantò magis decet vt non vbique, & quouis in loco; ſed in locis tantùm Deo ſacratis ſacroſancta myſteria celebrentur, & panis ille diuinus comedatur?

Quia tamē Eccleſiæ conſecratę, propter plures caſus occurrentes ſæpe polluebantur, & difficilè poterant per eoſdem Epiſcopos reconciliari, ob idque diuinorum celebratio impediebatur: hinc conſuetudine introductum eſt, vt Eccleſię, vt in plurimum non conſecrentur, ſed tantùm benedicantur, vt ſic poſsint per ſimplicem ſacerdotem de licentia Epiſcopi reconciliari, ſi polluantur. & ita ſeruatur communiter teſte Palud. vbi inf. & Soto in 4. dicto articulo 3. col. 7.

Poteſt etiam dici Miſſa in oratoriis publicis, ſiue eremitoriis, etiam ſine licentia Epiſcopi. Ratio eſt, quia talia oratoria ſiue eremitoria publica erigi non poſſunt ſine licentia Epiſcopi. gl. 1. in cap. Auctoritate. de Priuile. lib. 6. Cepola cautela. 211. & Cardin. conſ. 11. & tunc cùm eriguntur, datur licentia ab Epiſcopo, vt in tali loco, ſub inuocatione talis Sācti, poſsit conſtitui eremitorium, & ibi erigi altare. Non mirum ergo ſi ibidem poſsit dici Miſſa ſine alia noua licentia. Pro quo facit quod notat Panormi. in cap. fin. num. 3. de Conſe. Eccle. vel alta. vbi inquit quòd ex quo locus à primordio eſt deputatus ad diuinas laudes, non exigitur alia licentia. Et licèt ibi Abb. loquatur de Baſilicis ſiue Eccleſiis nondùm conſecratis, nec benedictis: tamen idem dicendum eſt de iſtis oratoriis publicis, quippe etiam eriguntur non ſolùm ad orandum tantùm, vt priuata oratoria; ſed etiam ad ibi Miſſas celebrandum, vt conſtat ex erectione altaris, quod ſolet ſemper in talibus oratoriis erigi.

Colligitur ergo ex hactenus dictis, quòd Miſſa neceſſario eſt celebranda ſiue in Eccleſiis tam conſecratis, quàm benedictis; ſiue in oratoriis publicis. Quod etiā recēter ſtatutum eſt in Conci. Trid. Seſsione 22. cap. Quanta.

Hęc tamen regula non ſemper ſeruatur. Plures enim ſunt caſus, in quibus extra Eccleſiam, & oratoria publica, Miſſa licitè celebrari poteſt. Prima ergo fallentia eſt in Epiſcopis itinerantibus. Epiſcopi enim quia quotidie oportet eos vel dicere Miſſam, vel eam audire: ex priuilegio in corpore iuris clauſo poſſunt tranſeundo, & itinerando dicere vel audire Miſſam vbicumque, idest in quouis loco honeſto extra Eccleſiam, & eremitoria, vt probat text. in cap. fin. de Priuile. lib. 6. Quo priuilegio etiam hodie poſt Concil. Trid. vbi ſuprà, poſſunt vti Epiſcopi, vt reſpondit cōgreg. Cardinalium Concilii Trid. reſponſo mihi 839. contra Naua. conſ. 16. num. 1. de Priuile. Eodem poterunt vti ex cauſa valetudinis. Hæc enim æquiparatur cauſæ itineris ſeu profectionis. Ita cenſuit dict. congreg. Illuſtriſsimorum Cardinalium. die 19. Iunii 1586. vt in reſponſo mihi 840.

Eſt tamen aduertendum præfatum priuilegium eſſe intelligendum primò dummodo Miſſa dicatur cùm altari portatili ſiue viatico, quòd alio nomine dicitur ara conſecrata; vt dict. cap. fin. habetur. Hoc enim generale eſt, quòd nullibi dici poſſunt Miſſæ, niſi in altari conſecrato. Quod altare eſt duplex. vnum quod totum eſt conſe-

consecratum, scilicet vt totus lapis superior altaris qui capit totum altare, sit consecratus: alterum quod non est totum consecratum, sed quidam tantùm lapis paruus positus in medio altaris, qui dicitur ara cōsecrata, capiens tantùm pedem calicis, & hostiam. Et ita probat text. in cap. Concedimus. & ibi DD. de Conse. dist. 1. & in dict. cap. In his. de Priuile. & in cap. fin. eod. tit. lib. 6. & docet Abb. in rub. de Cōse. Eccle. & Palud. in 4. dist. 13. quæst. 2. & Soto ibid. art. 3. col. 10. & Selua de Benef. 1. par. quæst. 5. num. 125. Pro quibus facit quod notat Inno. in cap. 1. in fi. de Conse. Eccl. vel alta. vbi dicit locum consecratum appellari posse altare viaticum, seu portatile, ex quo per Episcopum est consecratum. Secundò est intelligendum dummodo Episcopi sint in itinere, & in transitu. Nam extra iter, & profectionem, non licet eo vti, vt notant omnes DD. dict. cap. fin. de Priuile. lib. 6. Tertiò est intelligendum de iure antiquo extra diœcesim. Nam in sua diœcesi, vnusquisque Episcopus citra vllum priuilegium poterat vbicumque cū dict. altari portatili dicere, vel audire Missam; sicut de eius licentia poterant omnes alii eius subditi eamdem audire, vt statim dicemus. Hodie verò post Conciliū Trid. etiam intra suam diœcesim, in itinere vtuntur prædicto priuilegio iuris communis dict. cap. fin. (vt ex infrà dicendis apparebit; contra Nauar. vbi sup.) Quo etiam vti possunt tempore valetudinis; vt eadem congreg. rescripsit resp. 841.

Secundò fallit prædicta regula in habentibus à Papa priuilegium dicendi, vel audiendi Missam in priuatis oratoriis. Licèt enim de iure antiquo sufficeret ad id sola licentia Episcopi: (cap. Missarum. cap. Clericos. de Conse. dist. 1. & dict. cap. In his. de Priuile. vbi Abb. nu. 2. dicit communem, videlicet Episcopum posse in suo Episcopatu concedere licentiam celebrādi extra locum sacrum, etiam in priuatis domibus, cum altari portatili. Et ita seruari in vniuerso terrarum orbe testatur Iul. Clar. lib. 5. quæst. 79. num. 4. & vidi etiam seruari in nostro Episcopatu Segobricen. & docet Palud. vbi suprà) hodie tamen post Concil. Trid. solus Papa potest concedere præfatas licentias, & priuilegia, vt bis rescripsit congreg. Cōcilii Trid. respōso mihi 625. & 841. & tradit Nauar. cap. 25. num. 82. Ratio est, quia per Concil. Trid. dict. Sess. 22. cap. de Obseruan. in Sacrif. Missæ. fuit prohibitum, ne vllo modo diceretur Missa in priuatis domibus. & consequenter fuit sublata Episcopis facultas dandi licentiam, vt in priuatis oratoriis, in priuatis domibus constructis, & multo minùs in cameris, & cubiculis, aliisque altaribus priuatis Missæ celebrentur. Est ergo necessarium vt à Papa, qui est supra Concilium, prædicta priuilegia, & licentiæ impetrentur. Quod procedit non tantùm quoàd priuatos, sed etiam quoàd quoscumque, etiam Principes, & Episcopos, vt rescripsit congreg. Concilii resp. mihi, 625. & 841. cum seq. Et de dominis Cardinalibus testatur Nau. suprà. Præfatæ autem licentiæ solent concedi nō solùm ab ipsomet Papa, per Breue; sed & à Commissario Bullæ Cruciatę qui ex speciali commissione Papæ easdem licentias concedit. Et quibusdam Nuntiis Apostolicis eadem commissio facta fuit, licèt recentiores eam non habeant. Solent tamen concedi diuersimodè cum quibusdā limitationibus, & conditionibus, & ex causa; puta ob ætatis, & valetudinis incommoda; vt respon. mihi 112. & ob necessitatē; vt resp. 82. & 392. & aliquando vt semel tantùm in hebdomada dicatur; vt respon. 503. & interdum vt illis sanis non permittatur ibi audire Missam; vt resp. 356. & vt ab Ordinariis designentur, & visitentur oratoria, in quib. Missa dici debet.

Est etiam aduertendum pręfata priuilegia dupliciter concedi. Vno modo restricta ad certum oratorium, quæ passim conceduntur: alio modo non restricta, sed vt vbiq; possint celebrare, vel efficere vt celebrentur. Quæ solùm Cardinalibus, & quibusdam ex magno fauore conceduntur, teste Naua. in Man. cap. 25. num. 81. Et ita huiusmodi priuilegia simul sunt personalia, & localia.

Vno tamen in casu videtur (etiā hodie) posse ab Episcopo dari licentiam dicendi Missam in domo priuata, quando scilicet esset aliquis infirmus qualificatus, vt colligitur

gitur ex congreg. Conci. Trid. resp. mihi 626. vbi habentur hæc verba, *Ordinarii arbitrio relinquitur, personarum, & infirmitatis qualitate pensata, pro infirmorum commoditate, in priuato oratorio, vel altari deputato, facultatem celebrandi concedere.* Et resp. 82. dicitur, *In priuatis domibus nõ debet permitti vt Missæ celebrentur, nisi propter necessitatem. Et tunc fieri debet in oratorio, aut altari ad diuinum cultum tãtùm dedicato.* Poterit etiam Episcopus eãdem licentiam dare sine vllo scrupulo in aliis casibus necessitatis, de quibus infrà, si prædicta licentia petatur; quia Concil. Trid. vbi supra, non sustulit ab Ordinariis indistinctè has licentias; nec prohibuit directè ne ab eisdem darentur; sed tantùm dicit vt Ordinarii non patiantur dici Missas in priuatis domibus. Quod Nauar. conf. 16. num. 2. de Priuile. sic intelligit, idest ne patiantur vt id fiat pro libito, & sine aliqua iusta causa. At causa necessitatis, & aliis de quibus in cap. Concedimus. de Cõse. dist. 1. benè poterunt eiusmodi celebrãdi facultatem concedere. Idem refert, & sequitur Emman. Rodriguez in summa verb. Missa. num. 16. Extra casus ergo necessitatis prędictas licẽtias Episcopi cõcedere non debent. Benè tamen poterunt deputare loca, & approbare oratoria iis qui habuerint licentiam ad celebrandum in priuatis oratoriis, siue à Papa, siue ab eius Commissariis.

Ex quo infertur non posse Episcopos, extra casus necessitatis, dare licẽtias dicẽdi Missam in priuatis oratoriis. & consequenter nec ipsosmet Episcopos posse eam dicere, vel eam facere celebrare in oratoriis quæ habent in suis palatiis. Solùm itaque ex causa profectionis, & valetudinis, licitum est Episcopis facere sacrũ per se, vel per alium extra Ecclesiam, vel oratoria publica. In sacellis verò, vel oratoriis quæ habent in suis palatiis, non possunt hodie Missas celebrare cũ cesset causa; & sola eorum commoditas non sufficiat, vt declararunt domini Cardinales respon. 841. & ita vidi seruari à Reuerendissimo domino meo D. Ioan. Bapt. Perez Episcopo Segobricen. Idem etiam dicendum est de priuatis oratoriis, seu capellis quas habent multi Priores in suis cellis; & in domibus quas habent in vrbibus; licèt ex tempore immemorabili ibi soliti fuerint omnes Priores dicere Missam, etiã si fuerint approbata per Episcopum, nisi eorũ Religio habeat priuilegium speciale vel per participationem post Concilium, quia tam priuilegia habita circa hoc ante Concilium, quam consuetudo immemorabilis, & licentia Episcopi sunt hodie sublata per Conci. cap. 1. Sessione 22. de Obseru. in Sacrifi. Missę. vt constat etiã ex Suarez vbi sup. & Naua. in Man. cap. 25. num. 82. Hoc autem malè à multis obseruatur. & ideò tene mente perpetuò. Sanctius enim facerent dicti Priores, & eorum procuratores si se abstinerent à celebratione Missarum in præfatis oratoriis, & capellis, cùm commodè possunt adire Ecclesias.

Tertiò fallit in præfatis fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, de quibus iam in principio locuti sumus. Vnde isti poterunt ad libitum erigere altaria in infirmaria cõmuni, & in cameris priuatis infirmorum; vt docet Palud. in 4. dist. 13. quęst. 2.

Quartò fallit in necessitate quę legem non habet; vt in cap. Sicut. & in cap. Concedimus. de Conse. dist. 1. & l. 1. tit. 10. Partita 1. Vt quando fiunt supplicationes ad parua eremitoria, vel debent celebrari aliquæ Missæ nouę, ad quas maxima multitudo quam Ecclesia, vel eremitorium capere non possunt, conuenit. Tunc enim ad fores prędictarum Ecclesiarum, & eremitoriorum potest, & solet dici Missa, apposita mensa cùm altari portatili, & aliis ad id necessariis. Idem obseruatur quando Ecclesiæ sunt combustæ, & exercitu existente in campo. In his enim, & similibus casibus, si commodè à principio obtineri potest licentia ab Episcopo, condecens est vt obtineatur. Si verò Episcopus facilè adiri non possit, benè potest absque vlla licentia sub tegmine, aut tentoriis Missa celebrari, ne tanta multitudo à Missa absit. Ita sing. Turrecrema. in cap. Missarum. de Conse. dist. 1. Palud. in 4. dist. 13. quæst. 2. Gabriel. in Canon. Missæ. lect. 13. litera H. Silu. verb. Missa. num. 5. Ledesma in Summa, tit. de Eucharistiæ Sacramento. difficul-

difficultate 40. Soto in 4. dist. 13. quæst. 2. a t. 3. col. 7. & Naua. in Man. c. 25. nu. 82. & conf. 4. num. 5. de Celebra. Missa. Suarez 3. par. pag. 1215. & Rodrig. verb. Missa. pag. 605.

Quinto fallit in Clericis itinerātibus diebus festiuis, si Ecclesię defuerint. per dict. cap. Concedimus. & probat Scotus in 4. dist. 12. quæst. 2. Tales enim presbyteri si secum deferant altare portatile, & alia necessaria, poterunt in quouis loco honesto dicere Missam etiam hodie, vt adnotauit Doctor Bustos Salmāticę anno 1592. in lectura. cap. Sicut. de Conse. dist. 1. Et est satis æquum, & rationi consonum, ne talibus diebus careant Missa. Hic tamen casus est de raro contingentibus; & ideò in eo non est diutius immorandum.

Sexto fallit in Regno Cathaloniæ. Nam in Concil. 3. prouin. Tarracon. factum post Conci. Trid. sub tit. de Celeb. Missa. cap. Vni. §. Prohibet. ordinatum fuit vt nedum in sacellis eremiticis, & aliis Ecclesiis, sed etiā in Capellis domorum priuatarum (si decenter ornatæ, & clausæ fuerint, & separatæ à cubiculis) possint. Episcopi dare facultatem celebrandi, post earum visitationem. Quod certè decretum credo fuisse factum, ob ignorantiam declarationum Cardinalium dict. Conci. Trid. Vnde cùm transierint iam non tantùm 10. anni, sed & plusquam 30. post factū Concilium, & nūquam fuerit receptum in dict. Regno Concilium circa hoc, sed vnusquisque habens capellam clausam, ornatam, ac visitatam ab Ordinariis ante Concilium, perinde celebrauit posteà in eò Missam, ac si per Concilium nō fuisset prohibitum: ideò hodie non ligat incolas dict. Regni prædictum Concilium, nec declarationes Card. per ea quæ not. Naua. conf. 1. quæst. 5. & 6. de Constit. quatenus probat legem nō receptam in aliqua prouincia, & ignorāter transgressam per decennium, non ligare ibi.

Præterea non solùm in Ecclesiis, & locis Deo sacratis, Missæ sacrificium peragendum est, sed etiam in altari consecrato. adeò vt licèt Episcopus possit dispensare in primo (vt supra diximus) non tamen in secundo. Nec vlla necessitas ad id sufficeret. Ita Archidin. cap. Sicut non alii. de Cōse. distin. 1. nec vnquam vidimus Papam in hoc dispensasse. Et sic magis necessaria est consecratio altaris, quàm consecratio Ecclesiæ, vt docet Soto in 4. dist. 13. quęst. 2. art. 3. Quòd autem in altari consecrato sit necessariò celebranda Missa, probat tex. in cap. Nullus presbyter. & in cap. Concedimus. & cap. Altaria. de Conse. distin. 1. Latè Anto. de Mochar. de Sacrif. Missæ. cap. 11. & DD. in cap. In his. de Priui. & in cap. fin. eod. tit. lib. 6. Abb. in rub. de Conse. Eccle. vel alta. Hæc autem altaria in primitiua Ecclesia erant lignea, vt portari possent propter persecutiones. Sed à tempore Siluestri Papæ sunt lapidea; siue sint portabilia, siue immobilia; vt docet Palud. in 4. distin. 13. quæst. 2. addens licèt altare portatile debeat esse lapideum; tamen altare super quod ponitur altare portatile non referre vtrum sit ligneum, vel lapideū; vtrum mensa, ostium, vel fenestra.

Iam verò quibus ceremoniis debeat prædictum altare cōsecrari, ponit Pōtif. Rom. 2. par. cap. 3. quas omnes sigillatim explicat Turrecrem. dict. cap. Altaria. in secundo. & Rationale. diu. off. lib. 1. cap. 7. à nu. 3. & Selua de Benefi. 1. par. in 6. requisito in Benef. & Ecclesia. Et inter eas, hæc quoque est, vt scilicet Reliquiæ alicuius Sancti reponantur in altari siue fixo, siue portatili, vt probat text in cap. Placuit. de Conse. dist. 1. & in Pontificale, tit. de Cōsecratione altaris portatilis. Quod intellige vbi commode prædictæ Reliquiæ haberi possunt. Vbi autem Reliquiæ Sanctorum facilè haberi non possunt (pro vt hodie non habentur) non est necessarium vt recondantur siue in fixo altari, siue in portatili. Ita post Soto in 4. dist. 13. quæst. 2. articulo. 3. col. 10. aduertit Bustos in lectura dict. cap. Nullus presbyter. anno 1592. Salmanticæ, & Summa Asten. & Hugo apud Angel. & Silu. licèt eidem Siluestro non placeat.

MONI-

MONITORIA.

SVMMARIVM.

1 MONITORIA *tollentia compensationem, quomodo intelligantur, & procedant in vtroq; Foro.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 NONNVMQVAM solent dari monitoria, seu chartę excommunicationis ab Episcopis, seu eorum Vicariis generalibus (quod & in Romana Curia vsu venit) contra eos qui bona alicuius possident, vel sciuerint ab aliquo possideri, & non manifestauerint; adiecta clausula, *Etiam si animo compensandi, vel qualitercumque illud acceperint.* Huius consuetudinis meminit, post Rosellam, Paul.Comitol. lib. 6. Respons. moral.quæst.4 num.1. Vnde per dicta monitoria cogitur quis in Foro iudiciali manifestare quæ accepit in compensationem sibi debiti, vel scit ab aliquo accepta esse in eandem recompensationem.

Et quamuis Rosella, & Armilla, verbo Furtum.num.15.dicāt pręfatum recompensantem teneri etiam in conscientia propalare compensationem à se factam, si reuelando non timeat cogi ad eius restitutionem: veriùs tamen est non teneri; vt expressè docet Nauar.cap.25.numero 46.& ante eum Angel. verbo Furtum. numero 41. Tabiena verbo Inquisitio. §. vltim. & Siluest.verbo Furtum.num.13. & 16.quos refert,& sequitur Comitol. sup. vbi respōdet non obstare dictam praxim, licèt aliàs sit iusta, & rationi consentanea; quia inquit multas fraudes in hoc fieri posse. Maximè quia vt iusta sit compensatio, & fieri possit, multa requiruntur quæ tradit Siluest.suprà numero 13.& habes sub verbo Compensatio Differentia. 3. Hinc dicit Ange. loco superiùs citato non debere quempiam credere parti dicenti se id accepisse in recompensationem debiti, sed teneri illud reuelare; ni iam certus esset de debito. Adde, & scit non plus accepisse, quàm eidem debebatur.

Ex supradictis collige præfata clausula, & praxi, non tolli ius compensationis; sed aut incertum, aut non verum, vt optimè aduertit Comitol. vbi sup. in fin.

Vide circa hoc verbum, quæ diximus verbo Iuramentum.Differentia 5.

MVNERA.

SVMMARIVM.

1 RELIGIOSVS *in Foro exteriori quascumque munerum largitiones facit de licentia tantùm sui Prælati. In Foro verò conscientiæ debet seruare formam cōstitutionis, seu Extrauagantis Clementis Papæ Octaui, circa hoc editæ; quæ hic ponitur, & declaratur.*

2 *Munerum largitiones, quæ in dict. constitutione prohibentur, sunt illæ, quæ sunt cōtra ius: non quæ secundùm ius. Idem nu. 98.*

3 Declaratur cap.1.Concil. Trid.Seff.25. de Reform.circa prohibitionem donationum in consanguineos Beneficiatorum.
4 Quædam sunt mala, quia prohibita; & quædam sunt prohibita, quia mala.
5 Bona Ecclesiarum, & Monasteriorum, sunt ipsius Christi, & patrimonium illius, speciali hominum dispositione.
6 Decimas,& primitias, reseruauit sibi Deus in signum vniuersalis domini; & earum vsum Clericis concessit.
7 Monasteria non habent dominium eorum quæ possident.
8 Duo in solidum domini eiusdem rei esse non possunt.
9 Prælatus agit rei vendicatione pro rebus Monasterii.
10 Dominium multipliciter sumitur.
11 Solus Deus habet ius disponendi de rebus ad libitum, & sic absolutum dominium habet iure creationis; & Christus iure redemptionis.
12 Summus Pontifex habet dominium Beneficiorum,& bonorum Ecclesiæ, vt ea distribuat in bonum commune.
12 Principes seculares habent dominium Reipub. cui præsunt, & bonorum singulorum Reipub. ad ea regenda, & protegenda; non tamen poterunt de bonis singulorum ad libitum disponere, nec illis vti ad suum commodum.
13 Tam laici, quàm Clerici in bonis suis profanis, & patrimonialibus, sunt veri domini, & possunt ea alienare, & donare, & eis vti pro libito lege permisso.
14 Clerici in distributionibus quotidianis minutis, quas lucrãtur dum intersunt diuinis; & in congrua portione sibi debita ex redditibus,quos habent, Ecclesiasticis, & in acquisitis sua parcimonia ex eadem congrua portione, possunt disponere, sicut si essent bona patrimonialia. Idem habes infrà numero 74.
15 Bona,& res Ecclesiæ, & Monasteriorum, dicuntur esse Ecclesiæ, & Monasteriorum quoàd administrationem in proprium commodum. Vide etiam num. 17.18.& 19.
16 Ciues dicuntur domini rerum Vniuersitatis quoàd administrationem in bonum commune ciuitatis, & incolarum.
17 Bona Ecclesiarum dicuntur esse pauperum quoàd sustentationem,non quia sint domini eorum,nec habeant aliquod ius efficax in eis.
18 Bona Monasteriorum in quos vsus debeant impendi.
19 Monasteria, & tutores possunt ex causa alienare bona quæ administrant, & in emptores verum transferre dominium.
20 Ob quam causam fuerit hæc constitutio edita.
21 Hæc constitutio non est iuris noui inductiua, sed reformatiua, & iuris communis restitutiua. & sic quidquid ante eam de iure dari poterat,& nunc etiam potest.
22 Hæc constitutio non comprehendit Religiosos Ordinum Militarium. Vide rationem numero sequenti.
23 Cruciferi Ordinum Militarium, an sint veri Religiosi.
24 Religiosi Beneficiarii, an comprehendantur in hac constitutione.
25 Religiosi Beneficiarii quicquid acquirunt, non acquirunt Monasteriis suarum professionum, sed Ecclesiis quas regunt.
26 Priores Ordinum Militarium quicquid acquirunt, sunt suorum Ordinum, & non Ecclesiarum quas regunt; & quotannis se expropriant rebus quas possident.
27 Regulares expulsi a suis Monasteriis,non comprehenduntur in hac constitutione, quia subsunt Episcopo, & eidem acquirunt.
28 Regulares extra Monasterium cum licentia degentes, non comprehenduntur in hac constitutione.
29 Nullus Religiosus potest munera elargiri.
30 Abbas,& quiuis alius Superior Religiosus, non potest donare rem notabilem. benè tamen rem minimam, si talis sit consuetudo loci.
31 Religiosus nihil proprium habet. Vide hic rationem.
32 Valet argumentum de seruo ad Monachum.
33 Vsurarius nihil potest donare de fructibus quorum vsum habet.
34 Religiosus donare non potest etiam cum licentia Superioris, & Conuentus, etiam si causa legitima adesset. & num 43.
35 Nec Capitula, nec Superiores,nec Conuentus pos-

tus possunt donare.

36 Donare est perdere.

37 Ciuitas non recognoscens Superiorem, potest donare, non tamen eius Decuriones, seu Consules.

38 Abbates, & Priores habentes redditus distinctos ab aliis redditibus Monasteriorum, non ideò habent facultatem donandi munera. Vide rationem hic.

39 Diuisio agri ad faciliorem culturæ commoditatem facta, non efficit plures agros.

40 Dantes munera non excusantur, quamuis nomine Conuentus ea donent.

41 Non valet Statutum, nec consuetudo permittens Religiosis dare munera; & ideò ab ea non excusantur. Vide hic rationem.

42 Religiosus non solùm de bonis communibus Conuentus, sed nec de per illum quoquomodo acquisitis, etiam non dum incorporatis aliis bonis Conuentus, potest munera elargiri. Vide etiam. num. 51.

43 Munera prohibentur non solùm sine causa, sed etiam cum ea.

44 Munus sumitur hic largè. Et strictè significat donum cum causa. Donū verò, quod fit sine causa.

45 Causa iusta ad dandum munus debet approbari à Capitulo generali. Vnde nec Generalis, nec Conuentus, possunt illam determinare.

46 Causa iusta ad dandum munus debet ab omnibus approbari. Vide rationem, numero sequenti in fine.

47 Vbi requiritur vnanimus consensus, an sufficiat maior pars Capituli.

48 De iure communi sufficiebat consensus Prælati, & Conuentus ad dandum aliquid.

49 Ad Capitulum generale solùm reseruatur cognitio, & determinatio, quæ sit causa iusta ad munus elargiendum. Quantitas verò spectat ad Conuentum.

50 Declaratio Capituli generalis Dominicani circa causas iustas ad munera danda; scilicet gratitudo, conseruatio beneuolentiæ, aut eiusdem conseruatio, in ordine tamen ad Religionem, aut Conuentum. Item pietas in parentes, & consanguineos vsque ad quartum gradum, & redemptio vexationis.

51 Religiosus, nec de communibus bonis, nec de aliis quibusuis à se quæsitis, vel datis sibi, potest munera elargiri. Vide hic rationem.

52 Habens licentiam disponendi liberè de peculio; intelligitur ad honesta, & vtilia ipsi Religioso; non tamen ad donandum.

53 Deposita pecuniaria, seu peculia pro necessitatibus Religiosorum, habita de licentia Superiorum, an sint licita.

54 Monachus simplex potest de licentia Prælati retinere, ac gubernare tota vita sua bona omnia quæ secum ad Monasterium adduxit. Vide ad idem notata numero sequenti versic. Vbi autem.

55 Duobus modis possunt permitti deposita, & peculia; & sine magna causa non debent permitti.

56 Monachus habet in multis casibus ius agendi nomine proprio, & sine licentia; vt Beneficiarius quoad possessiones, & iura Beneficiorum; & simplices super iure eligendi sibi competente, & super iure alimentorum, & iure manendi in tali, vel tali Monasterio, si exinde iniustè eiiciatur.

57 Religiosus per votum paupertatis non renunciat bonis spiritualibus, nec honoribus; & sic potest petere gradum Doctoratus.

58 Discrimen inter dominium quod habent laici in suis bonis, & illud quod habent Religiosi Beneficiarii, & alii habentes liberam administrationem.

59 Esculenta, & poculenta leuiora dari possunt per Religiosos. & quæ dicantur leuiora.

60 Munuscula ad deuotionem, vel Religionem pertinentia, etiam dari possunt per Religiosos. & quæ sint talia.

61 In pecunia numerata fieri non possunt munuscula, nec decet Religiosos; nisi intuitu eleemosynæ.

62 Valet consuetudo dandi modica, maximè ab habentibus administrationem, etiam hodie.

63 Declaratur, ac limitatur cap. Ceterum. de Dona.

64 Munuscula, an possint dari sine vlla causa.

65 Quæ dicantur munuscula, & quanti valoris esse debeāt, vt sint licita.

66 Monachus pictor, vel alia arte pollens, an pos-

 an pos-

an possit amico, vel cognato facere picturam vel aliam rem valoris plusquam decem ducatorum; & Monialis corporalia magni valoris. numero 69. versic. Quae omnia.

67 *Praelatus solus potest praeiudicare Monasterio in non acquirendo; & sic repudiare quodcumque legatum, siue haereditatem.*

68 *Faciens testamentum mutare; aut legatum in alium transferre; nihil tenetur restituere, si sine vi, dolo, vel mendaciis id faciat.*

69 *Idem dic de eo qui impedit ne collator, praesentator, aut elector conferat, praesentet, aut eligat illum, aut illum; vel Rex non conferat alicui aliquod officium.*

70 *Solus Praelatus potest reiicere bona quae Nouitius vult dare Monasterio.*

71 *Solus Praelatus potest expellere Nouitium.*

72 *Munera quae in festis natiuitatis Domini nostri Iesu Christi per Monasteria quotannis fiunt Aduocatis, Procuratoribus, & Medicis, non prohibetur hic.*

73 *An Religiosi studentes, itinerantes, vel procuratores, quibus datur certum quid taxatum pro eorum victu, & vestitu, possint de reliquatis donare. Idem de Abbatibus habentibus redditus separatos.*

74 *Beneficiarius de eo quod de suo victu honesto parciùs viuendo seruat, potest disponere, sicut de patrimonialibus. Idem dic de Episcopo, & Abbate, quando eorum redditus sunt tenues, & ad victum necessarii.*

75 *An ex Missis possit Religiosus ad libitum disponere, remittendo amicis eleemosinas earum.*

76 *Munuscula quae Religiosus de licentia Superioris elargitur, danda sunt nomine Conuentus; dicendo, Conuentus hoc tibi donat.*

77 *Licentia ad munuscula danda, quomodo sit concedenda. Vide etiam nu. 79. ad fi.*

78 *Plena, & libera administratio rerum Conuentus de iure antiquo ad solos Praelatos spectabat, nec tenebatur Prior Monachorum consensum requirere, nisi in arduis.*

79 *Hodie secùs est propter multorum Praelatorum malam administrationem. Nam per statuta Religionum stricta valde est, vt hic videbis.*

80 *Non excusatur Religiosus dans munera, licèt dederit personae valde qualificatae.*

81 *Non licet dare munera loci Ordinario, etiam praetextu benedictionis, susceptionis habitus, vel alterius causae.*

82 *Etiam inter ipsos Religiosos prohibetur munerum largitio. Quod intellige vt hic.*

83 *Nisi sint de rebus minimis, & cum licentia inscriptis. Quod qualiter intelligatur vide hic, & num. 86.*

84 *De iure antiquo sufficiebat Monacho habere licentiam praesumptam, immò, & solum consensum tacitum. Hodie secus, vt num. 86.*

85 *Licentia vbi requiritur, non sufficit tacitus consensus.*

87 *Nouitii non comprehenduntur in hac constitutione, & sic sufficit eis habere licentiam verbalem, vel tacitam.*

88 *Reprobantur multae causae ad munera danda.*

89 *Ob cultum diuinum permittuntur.*

90 *Et etiam intuitu eleemosynae, etiam si sint magnae. vt num. 92.*

91 *Pauperum nomine quid veniat. & numero 95.*

93 *Gratius est Deo simul, quàm minutatim bona pauperibus elargiri.*

94 *Religiosi magis tenentur facere eleemosynas Missarū in suum Monasterium quando indiget; quàm in suos consanguineos.*

96 *Operum Piorum nomine quid veniat. Adde num. 99.*

97 *Religiosus de licentia solius Praelati potest dotare propinquam, & etiam Nobilem non habentem sufficientem dotem; necnon & virum pauperem ad contrahendum; & fratrem, seu nepotem in studiis, & redimere captiuum, & adiuuare eos qui non habent nisi necessaria vitae; licèt habeant possessiones, quibus venditis, deberent mendicare; & etiam remunerare obsequia, & aedificare Ecclesiam, vel emere ornamenta Ecclesiis.*

98 *Munerum largitiones illicitae, non licitae in hac constitutione prohibentur.*

99 *Hospitalitatis intuitu, rectè bona Monasteriorum impenduntur. Et qualiter exerceri debeat hospitalitas, vide hic optimè.*

100 *Conuiuia necessaria aliquando licet facere*

facere Præsidentibus Religionum,

An liceat hodie detinere in Monasteriis per dies aliquot hospites, qui veniunt animi recreandi gratia, vel ad videndum suos Monachos consanguineos.

In benefactores Monasteriorum, vel eos qui sperantur benefacere, licitè munera donantur.

Recipientes munera contra hanc constitutionem, tenentur in conscientia ea restituere, nulla expectata sententia condẽnatoria.

104 *Remissio facta recipientibus munera, non excusat à restitutione.*

105 *Pœnæ huius constitutionis non afficiunt accipientes munera.*

106 *Hæc constitutio legi debet quotannis in Capitulis, & scribi in libris Statutorum. sed in practica non seruatur; sicut nec forme hic præscriptæ, nec pœnarum inflictiones.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 RELIGIOSVS in Foro exteriori quæcumque dat munera, de licentia sui Prælati facit. & ita fit in pluribus Religionibus.

In Foro verò conscientiæ, id nequaquam facere posse non desunt qui opinentur, nisi seruetur forma Extrauagantis Clement. 8. circa hoc editæ.

Sed quoniam video quæ in dicta Extrauagante præcipiuntur, non ita strictè seruari: videant Prælati, & subditi, quo modo se in Foro conscientiæ, ab obseruatione dictæ Extrauagantis excusent.

Iam verò cùm in nostra Religione dicta Extrauagãs, seu cõstitutio, ad vnguem seruatur; & sit à toto nostro Capitulo generali iniunctum, vt eadem retineatur: operęprętium duxi hic annectere quę circa eam, vbi primum publicata est, annotaui. Proderunt autem nostrę annotationes, non nostrę tantùm familię Religiosis alumnis; sed etiam externis; cùm in ipsis multa differantur, quorum notitia variis in euentibus vsui esse poterit. Et vt clarius intelligantur; ponam hic dictam Extrauagantem, quæ sic habet.

SANCTISSIMI IN CHRISTO PATRIS, ET D. N. D. CLEMENTIS diuina prouidencia PP. VIII. Constitutio.

De largitione munerum vtriusque sexus Regularibus interdicta.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

RELIGIOSAE Congregationes, ab insigni sãctitate vi is Spiritus sancti afflatu institutę, tantas Ecclesiæ Dei vtilitates omni tẽpore attulerũt, vt ad eas conseruandas, & instaurãdas Romani Pontifices prædecessores nostri, magnam iure optimo diligẽntiam semper adhibuerint. Nam cùm ea sit rerum humanarum conditio, & natura, vt etiam quæ optimè fundata, & cõstituta sunt partim hominum imbecilitate, & ad malũ procliuitate, partim dæmonis astutia, paulatim deficiãt, ac nisi cura peruigili sustententur, in deterius prolabantur: idcirco Summorum Pontificum vigilantia magnopere laborauit, vt a † Regulariũ Ordinũ disciplina, aut labefacta in pristinũ restitueretur, aut salutaribus Cõstitutionib. cõmunita, integra, atq; incolumis permaneret. Quorũ nos vestigiis pro eode officii munere insistere, & Pastoralẽ illorũ solicitudinẽ (quãtũ possumus) diuinę adiutrice gratia, cupimus imitari. Quare ne ex munerib. quæ à plurib. Religiosę vi- b tę professoribus, † ex Christi patrimonio, c quibusuis hominibus † quauis ex causa sępe tribu-

tribuuntur grauia incommoda,& mala etiã boni specie existant, præcauere studentes: hac nostra perpetuò valitura Constitutione vniuersis, & singulis cuiuscumque Ordinis Mendicantiũ,vel nõ Mẽdicantiũ bona immobilia,& redditus certos ex indulto Apostolico possidentiũ,vel nõ possidentiũ,seu cuiusuis Congregationis, Societatis,& In-
d stituti †(nõ tamẽ Militiç) Regularibus per
e sonis vtriuslibet sexus † omnem,& quamcumque largitionem,& missionem mune-
f rum penitus interdicimus.†Sub qua prohibitione comprehendi volumus omnia, & singula capitula, Conuentus, & Congregationes, tam singulorum Conuentualiũ, Monasteriorum,Prioratuum,Præpositurarum, Præceptoriarum, domorum, & locorum, quàm Prouincialia, aut Generalia cuiuslibet Prouinciæ, siue vniuersi Ordinis. Societatis, aut Instituti:eorumq; vel earum Camerarios, Commissarios,& quoscumq; Officiales,& singulares personas: Ipsos etiam Ordinum,Congregationum,& Societatum huiusmodi Superiores quascumque dignitates obtinentes,etiam Generales, & Prouinciales Ministros, & quocumque nomine Præfectos,necnon Cõuentuum,Monasteriorum,Prioratuum,Præpositurarum, Præceptoriarum, domorum, & locorum quorumcumque Abbates, Priores,Præpositos, Præceprores, etiã maiores Guardianos,Ministros,Rectores, atq; Abbatissas, Priorissas, & alio quouis titulo Præsidẽtes, tam ipsis Regularibus, quàm locorum Ordinariis,seu quibusuis Superioribus subiectas vtriuslibet sexus ad vitam, vel ad tempus deputatos:adeo,vt nemo vnquam eorum, vel earũ directè,vel indirectè, palam,
g vel occultè, † tam cõmuni,quàm particu-
h lari,& proprio nomine,†etiam sub quouis statuti, vel cõsuetudinis, seu verius corru-
i ptelæ,aut alio prætextu,† vel quacũq; cau-
K sa † nisi in Generali Capitulo, aut alia Generali Congregatione re mature discussa
l † vnanimi consensu omnium, Superiorũq;. permissu, causa approbata fuerit,quicquam tale attentare valeat.

§.4. Id autẽ ita absolute, & generatim vetitũ
m intelligatur,vt neque omnino fas sit quicquam donare, tam ex fructibus,redditibus, & prouentibus collectis, vel cõtributionibus,aut oblationibus,siue eleemosynis,aut subsidiis certis, vel incertis ordinariis,seu extraordinariis,mẽsæ,seu massæ cõmunis, vel cuiusuis fabricç,& Sacristiæ, quorũ bona cõmuniter,vt præfertur,administrantur, seu quæ rationibus reddẽdis sunt obnoxia, quã ex pecuniis,etiã quæ à singulis quouis modo acquisitæ in cõmune conferendæ omnino sunt. Nec si per viã voluntariæ contributionis in cõmune congerantur. Nec si forsan priuatim,& nominatim cuilibet Religioso à suis Superioribus, vel à propriis affinibus,propinquis,familiaribus, amicis, aut beneuolis,vel à piis Christi fidelibus,etiã eleemosynç,aut charitatis,& illius proprię personæ intuitu attributę, seu quoquo
n modo per quẽlibet Religiosum suo Monasterio Domui,aut Loco acquisitę, † eiq; vt ad libitũ de eis disponat per Superiores cõ
o cessę fuerint:† Præterquã leuiora esculẽta,
p aut poculẽta,† seu ad deuotionẽ, vel Reli-
q gionẽ pertinentia munuscula,† cõmuni tãtùm, nũquã verò particulari nomine (vbi
r Superiori, †de consensu Cõuentus videbitur) tradenda.

Sed & huiusmodi missiones munerũ ipsis Religiosis vtriuslibet sexus nõ solũ per se, verumetiã per alios,tam directè, quàm indirectè prohabitas declaramus.

f †Neq; verò quispiã ab hac generali prohibitione se excusare valeat, etiã si munera miserit,cuiuis personę laicæ, vel Ecclesiasticæ cuiuscũq; status, gradus,dignitatis, ordinis,vel conditionis, & quauis nonsolùm mũdana,& Ducali, Regia,Imperiali, verũetiã Ecclesiastica,& Pontificali,aut alia maiori,etiã S.R.E.Cardinala. dignitate fulgẽ-
t ti,† etiam proprio loci Ordinario, etiã ex causa, & occasione benedictionis, vel susceptionis habitus Regularis, tonsuræ, aut professionis Monialium, tam sibi subditarum,quàm non subdiratũ,aut ipsi etiã proprio Ordinis,vel Cõgregationis Protectori, Viceprotectori,Generali,vel Prouinciali, aut cuiusuis Monasterii Prioratus, domus, aut cuiuslibet alterius loci Regularis Superiori, aut alio quocũq; officio, mune-
v re,aut dignitate fulgenti, † vel cuicumque etiã simplici,& particulari Religioso.Ita vt inter ipsos quoq; Religiosos (ne praua ambitione impulsi pro cõsequẽdis in sua Religione

gione gradibus,& dignitatibus alter alterius gratiã, aut beneuolẽtiã aucupetur) quęcũq; largitio,aut donatio munerũ †(nisi re-
x
y rum minimarũ,† de licentia expressa, & in scriptis Superiorum) sit penitus interdicta.
z † Insuper prohibemus,ne vnquã eisdem Regularibus liceat vllas pecunias quoquo modo erogare in alicuius etiã benefactoris, aut Protectoris,vel Ordinarii honorẽ, etiam occasione trãsitus, vel primi ingressus, aut ad beneficiorum acceptorum memoriam, gratiq; animi testificationem, seu pro prædictis personis quauis auctoritate, vel dignitate fungentibus honorificè, lautè,& opiparè excipiẽdis,seu pro quibusuis conuiuiis eisdem,aut cuiuis alteri quacumque occasione, vel causa exhibendis, vel pro commessationibus,aut compotationibus quibusuis personis, tam eiusdem Ordinis Congregationis Monasterii, domus aut loci, quam extraneis largiendis, aut pro exhibẽdis spectaculis, etiam piis intra Ecclesias, Monasteria, & domos sacras, seu pias, vel extra eas, in quibusuis publicis, aut priuatis sacris, aut profanis locis, etiam vbi Sanctorum, & Sanctarum vita, aut res piè gestæ, etiã in memoriam Passionis Dominicæ populis spectandæ proponuntur,aut aliàs in prædictis,siue in quibusuis rebus superuacaneis ad pompam, & ostentationem, aut ad oblectationem, vel paucorum lucrum, & priuata commo-
A da quomodolibet pertinentibus. † Nisi re
B ipsa pro diuino cultu, † & veris Christi pauperum indigentiis, seruato in hoc charitatis ordine, & habita necessitatis ratione, de consilio, & consensu Superiorum
C subleuandis, aut † alias in rebus licitis, & per Capitulum Generale, aut Prouinciale non prohibitis, vel taxam ibi forsan prę-scriptam non excedentibus sumptus huiusmodi fiant.
D † Declarantes tamen per hæc, laudabilẽ, & Apostolica doctrina,sacrisque Canonibus commendatam hospitalitatẽ, præsertim erga pauperes, & peregrinos, nequaquam imminui, aut prohiberi. Quinimmo si qui redditus ad id vel ex fundatione, vel ex institutis,statutis, aut consuetudinibus aliquorum Monasteriorum, Ordinum, aut Regularium huiusmodi locorũ, aut ex testatorum,vel donantium voluntatibus siue aliàs applicati aut donati sunt, eos omnino (vt decet) integre in vsus pios hospitalitatis huiusmodi erogandos esse: & præsertim in Monasteriis, seu locis desertis, & ab laicorum ędibus longius remotis: vbi tamen pauperum, & vere egenorum ratio in primis habeatur. Si quos verò ditiores occasione transitus, siue aliàs ex deuotionis, aut necessitatis causa eò diuertere cõtigerit: eos sane deceret refectorio communi cum Religiosis, mensaque,& ferculis communibus, nequaquam à cæteris distinctis cõtentos esse. Verum omnino ipsi Regulares in hospitiis huiusmodi potentioribus excipiendis ita se gerant, vt in eis frugalitas, & paupertas religiosa prorsus eluceat.

E † Pari etiã ratione districtè inhibemus,ne quispiam ex prędictis laicus,aliàs quàm vt superiùs dictum est,vel Clericus secularis, vel regularis quocumque honore prçeminentia, nobilitate,aut excellentia etiam S. R. E. Cardinalatus dignitate præditus,etiã Protector, Viceprotector,loci Ordinarius, Prælatus Generalis, Prouincialis, aut Monasterii, domus, vel loci cuiuslibet superior, eorumue affines,propinqui, familiares, aut ministri vtriuslibet sexus, quicquã contra hãc superius expressam prohibitionem recipiant. Quòd si, vel ab aliquo particulari Religioso, vel à Superiore quopiã Generali Prouinciali, aut alio quocumque officio fungente, aut à Conuentu, Capitulo vel Congregatione: siue ab vniuerso Ordine, & Religione quicquam receperint: id quod acceperint suum non faciant. Verum ipso facto absque aliqua monitione Iudicis decreto, sententia, aut declaratione ad illius restitutionẽ omnino in vtroque Foro teneantur: adeò vt restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in Foro conscientię absolui possint.

F † Hanc autẽ restitutionem fieri volumus nõ priuatim ei Religioso qui donauit, sed ei Monasterio, domui, vel alteri loco de cuius bonis facta est largitio, vel si non de eius bonis donatum est in quo idem Religiosus donans professionem emisit, vel si nomine totius Capituli, Conuentus, aut Congregationis, vel vniuersi Ordinis, seu Reli-

Religionis donatio facta extiterit, pariter communi mensæ, aut massæ cuius nomine donatum fuerit accepta, munera restituantur: ita vt nec qui donauit, nec Conuentus, Capitulum, Congregatio Ordo, aut Religio, cui restitutio facienda est, illam remittere, & iterum condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel vt in pauperes eroget, cōcedere quoquo modo possit.

G Quod si quis ex supradictis Regularibus vtriuslibet sexus cuiuscumque gradus, ordinis dignitatis, aut vbilibet locorum existentibus coniunctim, cum cæteris, seu diuisim nostrarum huiusmodi prohibitionū, statutorum, ordinationum, iussionum, decretorum, mandatorum transgressor fuerit: statuimus, vt omnibus, & singulis per eum obtentis dignitatibus, gradibus, muneribus, & officiis eo ipso priuatus, ac ad illa, & alia similia, vel dissimilia in futurum obtinenda inhabilis perpetuò, & incapax, ac perpetua infamia, & ignominia notatus existat. Et præterea priuationē vocis actiuæ, & passiuæ absque vllo Superioris decreto, aut ministerio, ipso facto, incurrat, nec non vltra huiusmodi pœnas, etiam tāquam contra furti, & simoniæ criminum reum, tam per viam denunciationis, accusationis, aut querelæ, quàm etiam ex officio procedi, & inquiri, condignisque suppliciis affici debeat. Pœnis aliis à iure statutis, ac per alias Constitutiones Apostolicas, aut propria cuiusuis Ordinis, Congregationis, Monasterii, Domus, aut loci, statuta, vel consuetudines contra personas aliquid præmissorum committētes forsam decretis, & inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

Quo circa vniuersis, & singulis modernis, & pro tempore existentibus locorum Ordinariis, eorumque Vicariis, & Officialibus, necnon quorumcumque Ordinum, Prioratuum, Monasteriorum, & Domorū Superioribus, etiam Generalibus, seu Prouincialibus, cæterisque ad quos spectat, per Apostolica scripta mandamus quatenus ipsi, & eorum singuli, quantum ad eos pertinet, curent omni studio, diligentia, auctoritate, & vigilantia, præsentem Constitutionem firmiter, & inuiolatè obseruari, & contra inobedientes, vel transgressores condignis pœnis animaduerti. Eosdem inobedientes, necnō cōtradictores quoslibet, & rebelles per oportuna iuris, & facti remedia appellatione postposita compescēdo, inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis.

Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, dictorūq; Monasteriorum, Prioratuum, Domorum, Locorum, necnon Ordinum, Congregationum, Collegiorum, iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus: priuilegiis quoque indultis, & literis Apostolicis quorumcumque tenorum existāt, per quæ præsentibus non expressa, vel ad verbum non inserta effectus præsentis nostræ Cōstitutionis impediri quomodolibet valeat, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris literis mentio specialis. Quæ omnia quatenus præmissis in aliquo aduersentur, prorsus tollimus, & abrogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

H Volumus autem, vt præsentis literæ in valuis S. Ioan. Lateran. & Principis Apostolorum de Vrbe Basilicarum, & in Acie Campi Floræ publicentur affixis inibi earum exemplis, & dimissis. Quodque earū exempla, seu illorum compendia in libris quorumcumque Statutorum prædictorum Monasteriorum, Prioratuum, Collegiorū, Domorum, Ordinum, & Congregationū (quoàd Moniales, in vernaculum, & vulgarem cuiusque regionis sermonem versa) & à loci Ordinario, qui id quam primùm fieri curet, subscripta inserantur, & saltem quotannis in Capitulis, siue Congregationibus cuiusque earum alta, & intelligibili voce legantur. Et nihilominus post sexaginta dies à die publicationis (vt præfertur) in Romana Curia facienda vnūquemque citra montes: vltra montes verò post quatuor menses, perinde arctent, & afficiant, ac si cuique personaliter intimatæ, & per eos iteratę fuissent. Quodque earum transumptis etiā impressis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ indignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis eadem prorsus fides in iudicio, & extra

illud

illud vbique adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum interdicti, prohibitionis, declarationis, inhibitionis, statuti, mandati, sublationis, abrogationis, & voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorū Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ in Monte Quirinali, Anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo nonagesimo quarto. Tertiodecimo Kal. Iulii Pontificatus nostri, Anno tertio.

L. Card. Prodat.

M. Vestrius Barbianus.
A. de Alexiis.

Registrata apud Marcellum Secretarium.

a IBI, ✝ *Vt Regularium disciplina*, &c. & ibi, *quorum nos vestigiis*, &c. Nota primò, hanc Extrauagantem editam esse, ad restaurandam disciplinam Regularem circa largitiones munerum, in eo quod à iure communi, & debita disciplina Regulari deficiebat, prolapsaq; erat. Vnde non est edita ad nouam disciplinam, nouāque obligationem Religiosis imponendā, vel ad nouum ius introducendum; sed ad tollendos abusus, & corruptelas circa largitiones munerū à multis Religiosis contra ius, & cum periculo animarum suarum
2 introductas. Ex procemio enim cōstitutionis colligitur mens, & intentio legislatoris. l. fin. ff. de Hæred. instit. Pro quo facit quod ait Nauar. in Apolog. lib de Reddi. Eccles. quæst. 1. monit. 38. ad fin. vbi de-
3 clarans, cap. 1. Concilii Trid. Sessione 25. de Reform. circa id quod prohibet omnibus Beneficiariis tam secularibus, quàm Regularibus, ne donent de redditibus Ecclesiasticis aliqua diuitibus, etiā si cognati sint, & amici, ac familiares eorum: sed si pauperes fuerint, iis vt pauperibus distribuant: inquit, Concilium non vetare præfatam largitionem in cognatos, & amicos, ea mente, vt per suam prohibitionem in-
4 ciperet esse mala, & de numero illorū quæ ideò sunt mala, quia lege humana sunt prohibita; sed vt id quod antea erat: declararetur fuisse, & esse malum, & de numero illorum quæ sunt prohibita, quia mala; iuxta illa quæ in simili ait gl. in cap. Ex parte. de Offic. Delega. Supposito quòd bona Ecclesiarū, & Monasteriorū, sunt ipsius Christi, speciali hominum dispositione; vt statim dicemus. Quod clariùs ex infra dicendis apparebit.

b Ibi, ✝ *Ex Christi patrimonio*. Not. secun-
5 dò. Bona Monasteriorum esse Christi patrimonium. Idem probat tex. in cap. Cùm ex eo. de Elect. lib. 6. & in Conci. Trid. Sessione 25. cap. 1. de Reform. Licèt enim omnia bona, tam profana, quàm Ecclesiastica sint Dei, & ipsius Christi, iuxta illud Psal. 23. *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*: Ista tamen specialiùs sunt eius; vt in cap. Saluator. 1. quæst. 3. & in cap. Conuenior. 23. quæst. 8. gl. In cap. Causa. de Verbor. signi. Archid. in cap. Expedit. 11. quæstione 1. Abb. in cap. Cùm esses. nu. 29. de Testam. Nauar. lib. de Redditi. Eccles. quæst. 1. num. 19. & in Apologia eiusdem. quæst. 1. Monito. 24. num. 8. & 11. Ratio est, quia quęcūque offerunt homines Ecclesiis, & Monasteriis, ea offerunt habentes respectum ad Deum pro redemptione animarum suarum, vt dixit tex. in cap. Pontifices. 12. quæst. 3 & sic dicuntur oblata Deo. in cap. Nulli liceat. & cap. Qui abstulerit. 12. quæst. 2. & cap. Res. & cap. Videntes. 12. quæst. 1. & in cap. Municipia. & in cap. Iniustum. de Rerum permu. Innoc. in cap. Cùm super. num. 3. de Causa. possel. & prop. & Panor. vbi suprà.
6 Alia etiam bona Ecclesiarū ex decimis, & primiciis prouenientia: clarum est Deū in signum vniuersalis dominii sibi retinuisse, & vsum eorum Clericis concessisse; vt inquit gl. vers. Solis. in dict. cap. Causa. de Verbo. signi.
7 Ex quibus infertur Monasteria ipsa non
8 habere dominium bonorum quę possidét; quia duo, insolidum eiusdem rei domini esse non possunt, l. Si vt certo. §. Si duobus vehiculum. ff. Commod. l. Meuius. §. Duorum. ff.

rum.ff. Delega. 2. & l. Quidem.§. Proinde.ff. de Re iudi. quod est fundamentum totius huius Extrauagantis.Si enim Monasteria non habent dominium bonorum, quæ possident, sed sunt omnia bona eorũ, Dei, & Christi. sequitur non posse Monasteria consentire largitionibus munerum de rebus alienis, pro libito voluntatis factis.

Sed contra prædicta oppono de text. in cap.Inter numeratos.16.quæst.3.& in dict. cap. Pontifices. 12. quæst. 3 Per quæ iura constat Monasteria Religiosorum habe-
9 re dominium bonorum suorum. Item quia Prælatus agit nomine Monasterii pro rebus ipsius,rei vendicatione,& aliis actionibus, veris dominis cōpetētibus; vt in cap. Cùm ad sedem. de Rest.spolia. cum similibus. Preterea videmus Monasteria vendere bona sua, & transferre in alios verum eorum dominium. Quod vtique non possent, si nō esset dominium eorum bonorũ, penes Monasterium . arg.l. Nemo. ff. de Reg.iur.

Pro resolutione, & vera intelligētia prædictorum, & eorum quæ hic dicuntur,sciē-
10 dum est dominium in hac specie multipliciter capi. Vno modo accipitur dominium, vt est ius disponendi de re ad libitum; quod solùm competit Deo iure creationis; & Christo iure redemptionis, qui (vt suprà dictum est)specialiùs habet hoc absolutum dominium in rebus Ecclesię; iuxta dict. cap. Cùm ex eo. cum concord. & docet D. Aug. de Fide ad Petrum. cap. 45. Osius Cardin. de Fide & cymbo. cap. 30. & Couar. lib. 3. Variarum. cap. 6. à num. 8.

Secundo modo capitur dominiũ à Bart. in l. Si quis vi. §. Differentia. num.4. ff. de Acqui. possess. à Bal. in cap. 1. col. 1. de Postula. Præla. Felin. in cap. Quæ in Ecclesiarum. num. 40. de Constitut. Rebuf. in Concorda. in procemio verb. Dominus, vt est ius disponendi de re, lege non pro-
11 hibente, in bonum tātùm commune, quomodo Summus Pontifex habet dominium Beneficiorum,& bonorum Ecclesiæ, vt ea distribuat in bonum commune; vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 100. articulo 1. Soto. lib. 3.de Iusti.& iur.quæst.6. art.2. col.pen. Panor. in disputatione Episcop. col. 8.
12 Principes etiam seculares habent dominium Reipub. cui præsunt, & bonorum singulorum, de Republica, hoc secundo modo, ad ea scilicet regenda,& protegenda; & possunt facere quæ ad Reipub. conseruationem fuerint necessaria, secundùm iuris diuini, & humani regulas; iuxta ea quæ docet D. Tho. in opusculo 21. ad Ducem Britannię. Bart.in tract.de Regimi.ciuitatum à num. 9. Couar. vbi supra Pinel. in rub. C. de Rescind. vendit. 2. parte nu. 29. Soto vbi suprà Naua. in cap. Nouit. de Iudi. notab.3. à num. 101. Castro lib. 1. de Lege pena. cap. 10.pag. 193.Mencha. lib. Controuers.illust.nu. 101. Alphon. Guerrero. in Speculo Princip. cap. 54. num.41. Franc. Patritius Senensis lib.2. de Regno, & Regis institutione. Vnde licèt Rex omnia imperio possideat, & singulos dominio, vt ait Seneca. lib. 7. de Benefic. nó tamē poterit de bonis singulorum de Repub. ad libitum disponere, nec etiam illis vti ad suum proprium commodum; vt dicit glo. Ver. omnia. in l. Bene. à Zenone. C. de Quadrien. prescrip. Bart. in Extrauag. Ad reprimendam, verb. Totius. Horosco. in l. 1. nu. 17. ff.de Constitu. Princi. & in l. Naturali iure. nu. 12. ff. de Rerum diuis.

Tertio modo sumitur dominium , vt est propria cuiusque facultas, & ius disponendi de qualibet re in nostrum commodum, vel in quemcumque vsum lege permissum. Et hoc modo sumitur dominiũ toto
13 tittulo de Acqui.rerum domi. quod dominium habēt tam laici, quam Clerici in bonis suis profanis, & patrimonialib. & sic vt veri domini possunt ea alienare, & donare, & eis vti pro libito lege permisso. l. Sed et si. §. Consuluit. ff. de Peti.hæred.
14 l. In re mandata. C. Manda. & ad hoc dominium refertur etiam dominium quod habent Clerici in distributionibus quotidianis minutis quas lucrantur assistendo diuinis, de quib. in cap. 1.de Cleri. non resid. lib. 6. & in congrua portione sibi debita ex redditibus quos habent Ecclesiasticis, & etiam in acquisitis sua parsimonia ex eadem congrua portione. Nam de his omnibus potest Clericus Beneficiarius dispone-

disponere ad libitum,& testari, & dare cõsanguineis,sicut si essent bona patrimonialia; cùm in hac specie,sine dubio,sit dominus, iux. gl. celebrem in cap. Res Ecclesiæ, 12. quæst. 1. Archid. in cap. Statutum. nu. 13. de Rescript. lib. 6. Card. dict. cap. Res Ecclesiæ. ad fin. D. Tho. Quodlib. 6. art. 12.& 2.2.quæst. 185.art.7.Ioan.Maior. in 4. dist. 24. quæst. 17. col. 7. Caiet. dict. artic. 7. Feli. cap. Postulastis. num. 6. de Rescript.& iuxta cõmunẽ copiosè relatam à Naua.lib.de Reddi.Eccles. moni.43.cum seq. & Soci. conf. 32. num. 2. vol. 1. Paul. Paris. conf. 33. num.10.vol.4.& Fran.Sarmien. eod. tract. de Reddi. Eccles. 2. parte cap. 7. num. 11.

Quarto modo sumitur dominium pro iure administrandi in nostrum commodum.

15 Quo modo bona,& res Ecclesię,& Monasteriorum,dicuntur esse Ecclesię,& Monasteriorum, ac Prælatorum ipsorum,quoad gubernationem, quia ea administrant, & gubernant in proprium commodum. cap. 1.& cap. Sine exceptione. 12.q.2.& cap. 2. de Donatio. Inno. communiter receptus, in cap. Cùm super. num. 3. & 4. de Caus. possess. Abb. dict. cap. Cùm esses. num. 29. de Testam. Deci. in cap. Constitutus. nu. 15. de Rescrip. Nauar. in Apolog. lib. de Reddi.Eccles.quęst. 1. monito. 24. num.8. & 11.& in tract. de Redditi.quæst. 1. n 19. D. Tho. dict. Quodlib. 6. art. 12. in corpore, & Caiet. 2.2.quæst.43.art.8.

16 Hoc etiam modo sumitur dominium quod est apud ciues rerum Vniuersitatis. §. Vniuersitatis. inst. de Rerum diuis. gl. In cap.Expedit.12. quæst.1.Res quippe Vniuersitatis, nõ sunt cuiuslibet;vt in cap.Episcopus qui mancipium. §. Qui manumittitur. 12.quæst. 2.gl. pen. in cap. Nulli. 12. quæstione 1. sunt tamen ciuium, quoàd gubernationem in bonum commune ciuitatis,& incolarum.

Vltimò dicuntur aliqui domini quarumdam rerum; non quia sint domini earum, nec habeant ius aliquod efficax in eis, etiã administrandi; sed quia debent ex ipsis sustentari, deductis priùs debitis oneribus

17 earum. Et hoc modo dicuntur bona Ecclesiarum esse pauperum, videlicet quoàd sustentationem. cap. Quoniam quicquid. 16. quæst. 1. Inno. & alii suprà proximè relati idem asserunt.

His præsuppositis, respondemus verum & absolutum dominium rerum Monasteriorum,esse penes Deum,& Christũ, iuxta primum modum suprà relatum: non tamen esse penes Monasterium tale dominium; nec etiam tertio modo sumptum, secundùm quod potest dominus res suas impendere pro libito, etiam in vsus profanos; aliàs tamen honestos, & donationes facere consanguineis, amicis, & aliis quibuscumque: sed tantùm illud quarto modo sumptum, scilicet quoàd gubernatio-

18 nem, & administrationem, secundùm quã debent bona Monasteriorum expendi. Primò in necessarios, & honestos vsus Prælatorum,& Religiosorum. Secundò in similes vsus fabricæ, ornamentorum, & ornatus Monasterii. Tertiò pro recipiendis hospitibus. Quartò in eleemosynas pauperum in illud confluentium, & in vsus aliorum pauperum, & alios pios, vel in emptionem maiorum redditũum ad augẽdum numerum Monachorum in eo alendorum. iuxta latè tradita per Naua. in cap. Nullam. 18. quæst. 2. nu.6.

Vnde iura supra citata, & alia quæcumque denotantia bona Monasteriorum esse Conuentus, & Prælatorum, intelligenda sunt de hoc dominio quoad gubernationem, vt inquit Inno. & communis suprà relata. Iura autem quæ habent non posse esse penes duos in solidũ dominiũ eiusdẽ rei: intelliguntur de domino tertio modo sumpto, quia de eo tantùm loquuntur. Et

19 licèt Monasteria, & Prælati eorum non sint nisi administratores: benè tamen possunt dicta bona,quorum sunt administratores, alienare ex causa necessitatis, vel vtilitatis, & in tertios transferre verum dominium, quia id faciunt auctoritate iuris, & Ecclesiæ, cui commissa est, à Christo immediate prædicta facultas ex causa necessitatis, & vtilitatis; instar tutorum, & curatorum, qui etiam alienant bona minorum, & pupillorum ex dictis causis, auctoritate tamen iuris ex potestate tutoria, & curatoria, quam habent. Quippequi hi omnes administratores habentur loco domini, si benè administrent, l. Qui fundũ. §. Si

§. Si tutor. ff. Pro empt. cum ibi not. Præterea ex eo quod hic habetur, videlicet nō posse Prelatos, & Monasteria, munera largiri, nisi ex causa in Capitulo generali approbata: probatur manifestè non esse verum dominium penes Monasterium; quia verus dominus sine causa, & sine alicuius licentia, aut aliqua solennitate, potest res suas donare cuicumque, & quomodocumque, vt dictum est in dominio, tertio modo sumpto. Et sic non obstant in contrarium adducta; quia ex dictis patet solutio eorum. Manet igitur clarum, ac manifestum notabile supra deductum, scilicet bona Monasteriorum esse patrimonium Dei, & Christi, & solum esse penes Conuentum, & Prælatum, administrationem eorum.

c Ibi, † *quibusuis hominibus, quauis ex cau-*
20 *sa sæpe tribuuntur*. Nota tertiò causam finalem ob quam huiusmodi Extrauagans edita est. videlicet quia Superiores Prælati Religionum, & eorum officiales, nec non & alii Regulares, & Moniales inferiores, ex patrimonio Christi indistinctè, idest sine causa, & quibusuis hominibus, pro libito voluntatis, solebant munera elargiri, in magnum præiudicium, & damnum Monasteriorum, & domorum. Quod cùm apertè sit contra ius commune, & cōtra votum paupertatis, & regularem disciplinam quam professi sunt, & obseruare tenentur: ideò ad correctionem tanti abusus, & peccati, edita est huiusmodi consti-
21 tutio. Ex quo etiam apparet non esse hanc constitutionem iuris noui inductiuam, sed reformatiuam, & iuris communis restitutiuam, & eidem conformem; vt ex regula infrà posita, & iuribus cum ea concordantibus, clariùs elucescet. Quare quicquid ante hāc constitutionem licebat, & dari iustè poterat: & nunc licet, & dari potest. Et e contra, Quicquid nunc non licet, nec ante licebat.

d Ibi, † *non tamen Militiæ*. Not. quartò
22 hac constitutione excludi Religiosos
23 Ordinum Militarium. Licèt enim tales sint veri Religiosi; quippe tria vota substātialia, scilicet obedientię paupertatis, & cōtinentiæ, (saltem coniugalis) in Religione per sedem Apostolicam approbata, solenniter in manibus Prælatorum ad id deputatorum, emittunt, vt per decem fundamēta contra Sotum. lib. 7. de Iusti. & iur. quęst. 5. art. 3. & contra Franc. Sarmiento in tract. de Redditi. Eccles. par. 4. cap. 1. num. 13. latè probat Naua. respondens etiam eorum fundamentis, in eod. tract. de Reddit. Eccles. quæst. 1. moni. 55. a nu. 5. quibus Azpilc. fundamentis addere potes alia duo optima, quę ex hac nostra Constitutione colliguntur. Primum prædictos Religiosos Militares excipi a prohibitione, & regula quæ hic fit omnibus veris Religiosis. Ergo includebantur in illa; quia exceptio est de regula. alias frustra exciperentur. Secundum ęqualiter omnes Religiosos cruciferos excipi. At certum est milites Santi Ioannis Hierosolymitani, & Sacerdotes cruciferos esse verè Religiosos, vt ipse Soto vbi suprà fatetur. Ergo omnes sunt veri Religiosi. & consequenter voto paupertatis, quod emittunt, repugnat vt ipsi habeant bona aliqua, vt propria, & de eis disponant ad libitum, pro vt laici, & Clerici de patrimonialibus possunt. Licet (inquam) tales sint veri Religiosi: quia tamen sunt militiæ adscripti, & in ipsis disciplina regularis nec vigeat, nec vigere possit; cum extra claustrum, & inter seculares, quasi omnes, præter aliquot Sacerdotes, viuant: & intendere habeant ad res bellicas, & defensionē Fidei: non possunt in pluribus casibus, se à largitione munerum abstinere ad victorias, & alia vtilia Religioni Christianę obtinenda. Nec obseruare possunt formam hic præscriptam in casibus in quibus munera seu munuscula permittuntur. Ideò meritò excipiuntur; præsertim quia hæc constitutio fundatur in damnis quæ ex dictis muneribus, Monasteriis inferuntur. Quæ ratio cessat in prædictis militibus, cùm extra Monasteria, regulariter in domibus suis separatim viuant, & multi eorum vxorati, & cum filiis. Et hæc sit prima fallentia ad istam constitutionem.

24 Sed est pulchrum dubium, an Religiosi Beneficiarii includātur in prohibitione huius Extrauag. Et videtur quod sic. Nā exceptio firmat regulam in contrarium, vt in Auth. de Non alienan. §. Vt autem. colla. 2.

gl. 2.

gl. 2. in l. In his.ff. de Legib. vnde cùm hic solùm excipiantur Religiosi cruciferi: videtur omnes alios includere voluisse, non enim recedere debemus à regula, nisi quatenus reperitur exceptum, l. Omnis diffinitio. ff. de Regul. iur.

Sed contrarium est tenendum, quia isti viuunt per se, & nullam amplius communionem habent cum Conuentu, à quo assumuntur, cap. Ne pro cuiuslibet. 16. quęst. 1. cap. Si quis iam translatus. iuncta ibi gl. fin. 21. quæst. 2. glos. sing. in Clem. 1. §. Ad hæc verb. Ad claustrū. de Statu Mona. quàm ad hoc dicit sing. & communiter receptam Nauar. in cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. nu. 6. & cons. 1. nu. 8. de Apostat. & docet Panor. in cap. Causam quæ. nu. 9.
25 de Iudi. Tum quia quicquid prædicti habent, & acquirunt; non acquirunt Monasterio in quo professionem emiserunt, sed illi Ecclesiæ quam regunt, vt probat text. notabilis in capit. 1. 18. quæst. 1. qui loquitur de Monacho assumpto ad Episcopatum. Ad idem text. memorab. in capit. Cùm olim. 2. de Priuileg. & dict. capit. Si quis iam translatus. qui loquitur in genere de translato ab vna Ecclesia in aliam. & in dict. capit. Ne pro cuiuslibet. qui loquitur de Regulari translato ad Ecclesiam secularem. & docet Panorm. dict. capit. Cùm olim numer. 6. de Priuileg. Bart. in l. Si seruus communis ita. numero 6. de Stipula. seruo. vbi inquit, quòd Monachus cui commissum est regimen animarum, quicquid quærit, siue ex re Ecclesiæ, siue ex opera sua; quærit illi Ecclesiæ quam regit, & sic quòd dicta Ecclesia potest dici quodam modo fructuaria dicti Monachi. quod latius prosequitur Nauar. dict. capit. Non dicatis. numer. 6. extendens hoc etiam ad alia bona aliunde quæsita, & obuenientia prædicto Monacho Beneficiario: puta ex successione legitima, vel testamentaria, & ita ex re aliena; contra Bart. vbi suprà. Tum quia eamdem potestatem quam habent Beneficiarii seculares, disponendi de suorum titularium, & commendatorum Beneficiorum prouentibus, habent etiam Regulares de suorum Beneficiorum titulariū, & commendatorum redditibus, secundùm doctrinam singul. Cardin. Florent. in Clement. 2. §. Sed tales. de Vita, & hone. Cler. & in Clement. Gratiæ. de Rescript. de quā facit festum Nauar. lib. de Redditib. Eccle. moni. 33. num. 1. & alibi sæpe, Tum quia cessat etiam ratio huius constitutionis in prædictis Religiosis Beneficiatis. Fundatur enim hic Papa in damnis, quæ ex munerum largitionibus Monasteria sustinent; & recipientes obligat ad eorum restitutionem ipsis Monasteriis faciendam. At prædicti Regulares Beneficiarii non sunt subditi alicuius Monasterii, nec per eos acquisita, debentur alicui Monasterio, sed Ecclesiæ cui seruiunt. ergo non loquitur constitutio de ipsis. Quod etiam constat ex contextura ipsius constitutionis. Nam loquitur de Religiosis qui viuunt in Conuentibus, & congregationibus. Et casus quibus permittit munerum, seu munusculorum largitiones, requirunt licentiam, & consensum, tam Superiorum, quàm Conuentus. Quæ omnia cessant in prædictis Regularibus Beneficiariis, cum viuant extra Conuentus, & non subsint Superiori Regulari, nec Monasterio, à quo fuerunt assumpti. Prædicta intellige esse vera in
26 Beneficiariis Canonicis Regularibus, etiā habentibus parochias; secùs in Prioribus Religionum Militarium. hi enim habent communionem cum Ordine, & quotannis expropiantur rebus quas possident, & mittunt per schedulam omnia quæ habent cum inuentario; & fit eis denuò gratia eorū bonorū, & tēpore mortis succedit Religio, & nō Beneficium, nec Episcopus, nec Papa, sicut in aliis Beneficiariis.

Et hæc sit 2. fallentia ad istā constitutionē.

27 Idem eadē ratione dicendum est de Regularibus expulsis à suis Monasteriis; quia tales iā non subsunt Monasterio, sed Episcopo ordinatio, & eidem acquirunt; & nō Monasterio, secundū Inno. d. c. Cū olim. n. 3. de Priuile. & docet latè Naua. d. c. Non dicatis. n. 33. cū seq. Et hæc sit 3. fallentia.

28 Idem etiam dicendum est per eandem rationem, de Regularibus qui de licentia suorū Superiorū, vel Papę, sunt extra Monasteria ad subueniendū parentibus, dū manēt foris in seculo ex dicta causa. Quia tales

ſi dant munera, non inferunt damna ſuo Monaſterio; ſed Parentibus, quorum ſunt, vel eſſe debent omnia, quæ per ipſos acquiruntur.

Hi enim prædicti omnes, & ſimiles, lilèt ex voto paupertatis non poſsint ad libitum, & in vſus prauos, vanos, profanos, ſeu voluptuoſos, ea bona, quæ de licètia, & permiſſu Superiorum, vel aliàs retinent, & acquirunt, impendere: non tamen tenentur in caſibus qui permittunt vt dentur munera, & munuſcula, ſeruare formam hic præſcriptam. Quia non includuntur in hac conſtitutione, eò quod ſeparatim, & extra Monaſteria viuunt; & quæ querunt, non querunt alicui Monaſterio; & conſequenter nullum eis damnum inferunt; & ſic ceſſat in eis ratio huius conſtitutionis, & obligatio reſtituendi Monaſteriis, data contra formam, & extra caſus hic præſcriptos. Tum denique quia caſibus in quibus ipſi poſſunt dare munera, ſeu munuſcula, non poſſunt ſeruare formam hic præfixam, vt patet. Quare meritò ab hac conſtitutione excluduntur.

Et hæc ſit quarta fallentia ad iſtam conſtitutionem.

c Ibi, † *Omnem, & quamcumque largitio-*
29 *nem, & miſsionem munerum penitùs interdicimus.* Nota quintò regulam generalem, à nullo Religioſo, nec Religioſa poſſe munera præberi. Concordat c. Sine exceptione. ibi, Quicquam donare. & capit. Diaconi ibi, Nihil audeant. & cap. Donare. 12. quæſt. 2. Quæ iura loquuntur generaliter de omnibus perſonis, & bonis Eccleſiaſticis. Specialiter autem probatur idem in cap. Quiſquis. ead. cauſ. & quæſt. vbi dicitur ab Abbate non deberi quicquam dari de ſalariis Monaſterii. aliàs ſit irritum, & inane. Ad idem facit text. in cap. Abbati. 54. diſt. vbi inquit octaua Synodus, Abbati, vel Monacho, Monaſterii ſeruum non licet facere liberum. Et dat rationem. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienę
30 dare non poteſt. Facit etiam text. not. in c. Ceterum. de Donatio. vbi donatio quędam facta ab Abbate, ita demum valet, & tenet, ſi erat de re minima, & erat conſuetudo in loco donare talia minima. alias reprobatur. Ex quo clarè colligitur donationem de re notabili factam per Abbatem nullam eſſe. Ad idem eſt text. opt. in dict. cap. Cùm olim. 2. de Priuile. vbi mandantur reſtitui duo millia marabatinorum, quæ quidam Canonicus Regularis dederat cuidam Monaſterio. vbi gloſ. verb. Reſtitutionem. dat rationem; videlicet quia cùm nihil haberet, nihil donare potuit. vnde pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non poteſt de iure donare, vt inquit text. in cap. Quod autem. de Iure pat. Meritò ergo hic prohibetur ne vllus Religioſus munera largiatur, cùm nihil proprium habeat, quod alicui largiri poſsit.

31 Quòd autem Religioſus nihil proprium habeat; vltra dict. cap. Abbati. 54. diſt. probat text. in cap. Monachi. de Statu monach. & in cap. Non dicatis. 12. quæſt. 1. & in cap. Monacho. 27. quæſt. 1. & in c. 1. 18. quæſt. 1. & in Concil. Trident. Seſ. 25. cap. 2. de Regula. & docet Abb. dict. cap. Monachi. notab. 3. & ibi communiter Doctores, & latè Nauar. dict. cap. Non dicatis. à numero 32. Et ratio eſt quia per votum ſolenne paupertatis, omnibus renunciauit Religioſus, tam quæſitis, quàm quærendis. immò & capacitati quærendi, iuxta dict. cap. Non dicatis. in princip. & in fin. & in cap. Cùm ad monaſterium. §. fin. de Satu monach. & tradit D. Thom. 2. 2. quæſt. 186. artic. 3. ad 6. Nauar. in capit. Cui portio. 12. quæſt. 1. numero 15. Eſt & ſecunda ratio, quia per profeſsionem ſolennem, Monachus fit ſeruus Monaſterii, & ſubiicit ſe, & ſua, ipſi Priori. cap. Multos. 54. diſt. capit. Si Religioſus. de Elect. lib. 6. & gloſ. dict. capit. Non dicatis. Vnde quicquid poſtea acquirit, Monaſterio acquirit, dum manet Monachus in Monaſterio. dict. cap. 1. 18. quęſt. 1. Innoc. dict. cap. Cùm olim. num. 3. & ibi Abb. num. 6. latè Nauar. dict. cap. Non dicatis. quæſtione 1. num. 5. inſtar ſerui. l. Seruum. ff. de Stipu. ſeruo. Ex quo inquit
32 Innoc. dict. capit. Cùm olim. num. 3. valere argumentum de Seruo ad Monachum. quem ad hoc dicit communiter receptum Naua. dicto cap. Non dicatis. num. 4. & 9. & pobat gl. in l. Pedius. ff. de Recep. arbitr. & in l. Ex pœnalibus. ff. de Regul. iur. & in l. Cùm

l. Cùm hæredes.§.fin.ff.de Acquirend.hæredit. Bald. in l. fin. C. Quod cum eo. & in l. 1.C.Qui admitti.Iaſ.in l. Cùm hi.§. Hanc tranſactionem.in fin. ff. de Tranſact. Alex. in l. 1.§.Item adquirimus. & §. Per ſeruum qui in fuga.ff.de Acquiren.hæredit. Alcia in l. Cùm fundus.§.Seruum tuum. numero 23.ff.Si certum peta. Euerad. in Topicis lega. in loco, De ſeruo ad Monachū.& habetur libro 1. Communium opinio. verbo Monachus.pag.385. At ſeruus nihil proprium poteſt habere: quia poſſeſſus ab alio, non poteſt ſibi aliquid poſsidere, vt ait gloſſ.per text.ibi,in l.Sic euenict. ff. de Adulte. Eſt & tertia ratio, quia Religioſus per profeſsionem ſolennem moritur Mūdo,cuius eſt illa vox, *Meum,& Tuum*, radix, ſcilicet omnium malorum. cap. Vtrum. diſtinct. 47. capit. Dilectiſsimis. 12. quæſt.1. quia vt inquit D. Auguſt. Tolle Meum, & Tuum, & non erit infernus. & gloſſ. 1. dict.capit. Dilectiſsimis. inquit quòd quietiſsimè viuerent homines in hoc mundo, ſi de medio ſublata eſſent duo illa verba,ſcilicet Meum,& Tuum.Et ideò omnis Religioſus, loco illarum vocum, dicit noſtrum Breuiarium, noſtra cella, noſtra veſtis: quia iam nihil habet, quod dicere poſsit meum; ſed omnia facta ſunt ei, & aliis conreligioſis, communia.

33 Et confirmatur noſtra regula, quia vſuarius qui habet ius in fructibus, quorum vſum habet, nihil poteſt donare, vt in §. 1. Inſtit. de Vſu, & habi. quanto minus donare poterit Religioſus qui nullum ius in bonis Monaſterii, nec in peculiis ſibi permiſsis habet? ſed ſimplicem tantum vſum facti, ad nutum Superioris reuocabilem, iuxta dict. cap. Monachi. & cap. Cùm ad Monaſterium.§.fin. de Statu Monach. ſicut & ſeruus nullum ius habet in eo quod veſtit. iuxta textum in l. Id veſtimentum. ff. de Pecul. & docet in terminis Nauar. in capit.Cui portio.12.quæſt.1. numero 13. Si ergo Religioſus nihil proprium habet;& quicquid acquirit, acquirit ſuo Monaſterio, cuius eſt filius; ſequitur neceſſariò nihil donare poſſe.

Quod adeò verum eſt,vt nec etiam cum 34 licentia ſola Superioris, & Conuentus donare poſsit, vt probatur in §. ſequen. huius Extrauagantis, quatenus prohibet, ne etiam Conuentus, & Superiores donent. Ergò nec alii de eorum licentia. argu. l. Nemo. ff. de Regul. iur. vbi text. inquit neminem in alium plus iuris trāſferre poſſe, quàm ipſe habet. Et ratio eſt, quia (vt dictum eſt (Conuentus, & Prælati nullum dominium habent in bonis Monaſterii; ſed tantùm eorum adminiſtrationem, vt dict. cap. 2. de Donat. At habens adminiſtrationem bonorum alienorum, etiam liberam, donare non poteſt. l. Contra iuris.§.1.ff de Pact. capit. fin. de Pecul. cleri. Bart.& eius Additionat.latè dict. l. Contra iuris.§.1.Innoc.in capit. Grandi. num. 1. de Supplen. negl. Præla. facit ad idem text. in l.Filius.ff.de Donat. vbi filiusfamil. habens peculium profectitium cum libera adminiſtratione, non poteſt donare, niſi de licentia expreſſa patris. Sequitur ergo Religioſum ſimplicem nullo modo poſſe munera largiri, etiam de licentia Prælati, & Conuentus.

Quod amplia, etiam ſi adeſſet cauſa legitima donandi, vt conſtat apertè ex hac Extrauagan. in §. ſequenti, ibi; Vel quacumq; cauſa: niſi in generali Capitulo, &c. vt ibi videbimus num.45.

f In §. † *Sub qua prohibitione*, &c. † Nota ſextò, ex hoc §. in largitione munerum

35 æquiparari Superiores, inferioribus; & Capitula etiam generalia, Capitulis particularium Conuentuū. Itaque circa munera largienda non habent ampliorem facultatem Superiores, etiam Generales, nec etiam Capitula generalia;quàm habent alii Religioſi ſimplices,& ſinguli Conuentus, quia vtriſque æqualiter prohibita eſt munerum largitio, ob rationem prædictam; quia ſcilicet bona Monaſteriorum ſunt Dei, & patrimonium Ieſu Chriſti. Et Superiores, etiam Generales, non ſunt niſi tantùm adminiſtratores dictorum bonorum. vnde ea donare non poſſunt, vt dict.l.Contra iuris. §. 1.& l. 1. §.1. ff. Quæ res pigno. dari poſ. quam ad hoc dicit Bal.ibi,eſſe benè notan-

36 dam, & cordi figendā. Cuius rationis ratio eſt,quia donare eſt perdere. l. Filiusfamilias.in prin.ff.de Dona. At adminiſtratio nō in dānū,ſed in cōmodum rei adminiſtrādæ conce-

conceditur, vt toto tit. de Admini. tuto. & curato. & corroboratur ex decisione Bar. in l. Ambitiosa. num. 7. ff. de Decret. ab Ordi. facien. quã refert, & sequitur Naua. in Apolog. lib. de Reddi. Eccle. moni. 40.
37 nu. 4. videlicet Ciuitatem quæ in temporalib. non agnoscit Superiorem, posse donare de bonis communibus; non autem Consules, & Decuriones eius: eoquòd ciuitas ipsa est vera, & plena suorum bonorum domina; Decuriones autem solùm gubernatores.

38 Ex his infertur Abbates, & Priores qui habent redditus distinctos, & separatos ab aliis redditibus Monasteriorum, non ideò habere maiorem facultatem dandi munera; quàm si eosdem redditus indiuisos, & communiter cum aliis bonis Monasterii haberent. Ratio est, quia per diuisionem redditiuum, sola fuit diuisa administratio eorum: non tamen per eam facti sunt magis domini dictorum redditiuum, quàm antea erant. arg. l. Gaius Seius. §. Titius. ff.
39 de Legat. 2. quatenus probat diuisionem agri ad faciliorem culturę commoditatem factam, non efficere plures agros, nec aliquid à prioris naturæ conditione immutare. Facit etiam l. Cùm pater. §. Hæreditatem. 2. ff. de Legat. 2. quatenus probat per simplicem diuisionem inter cohæredes fideicommissarios, non tolli ius fideicommissi. At præfatæ diuisiones bonorum Monasteriorum ad maiorem commoditatem administrationis, factæ sunt; vt bona quę per solos Prælatos non adeò debitè gubernabantur; commodiùs per Conuentum, & Prælatum separatim administrarentur. vt latè probat Nauar. in dicta Apolog. moni. 41. & in capit. Nullam. 18. quęst. 2. num. 11. vbi ex hoc infert, non posse Abbatem plus post dictam diuisionem de suæ partis fructibus donare, disponereve; quàm ante illam poterat. Non enim (inquit) diuisio prædicta fit, quò Prioris seu Abbatis potestas cresceret; sed potiùs vt decresceret. Limita tamen hoc, in casu de quo infrà numero 74. vt scilicet non procedat quando sunt redditus tenues, & necessarii ad victum Abbatis. Tunc enim si ex his aliqua reliquat viuendo parcè, poterit ea donare.

g Ibi, † *tam communi, quàm particulari, & proprio nomine.* Nota septimò non excu- 40 sari prædictos ab incursu pœnarum huius constitutionis, licèt munera largiantur, non nomine proprio, sed Conuentus. Ratio est, quia nec ipse Conuentus habet hanc facultatem donandi; vt dictum est. Quanto ergò minus eamdem facultatem habebit solus Prælatus, vel quilibet alius Religiosus, licèt nomine Conuentus donet?

h Ibi, † *etiam sub quouis Statuti, vel consuetudinis, seu verius corruptellæ, aut alio* 41 *prætextu.* Nota octauò, non posse Prelatos, nec Conuentus, nec Capitula, siue generalia, siue prouincialia, nec vllos Religiosos, seu Religiosas munera largiri vigore cuiuslibet Statuti, seu consuetudinis. Ratio est, quia consuetudines, & Statuta, vt excusent à peccato, debent esse rationabilia; aliàs non excusant, sed magis accusant. capit. fina. de Consue. gloss. memorab. in capit. Denique. 4. dist. verb. Consuetudine. & in capit. Sanè. verb. Antiqua. de Tempo. ordin. Hippol. in l. 1. in princip. numero 90. ff. de Sicariis. Rochus de Curte in dict. capit. fina. de Consuet. fol. 7. Sed consuetudo dandi munera ex bonis alienis, qualia sunt bona Monasteriorum, & Religiosorum (vt infrà in §. Id autem. dicetur) non est rationabilis; sed iniqua, & praua, atque corruptela, vt hic dicitur; quia videlicet est contra legem naturalem, & præceptum septimum Decalogi, de non furando. Ergo vigore talis consuetudinis prauæ, nullo modo Regulares se possũt excusare. Quòd autem huiusmodi consuetudo sit contra legem naturalem, & præceptum de non furando, patet; quia non solùm dictum præceptum infringit qui alienum furatur, aut rapit; sed etiam is qui re aliena contra voluntatem domini vtitur, vel in alios vsus impendit, quàm à Domino permissos, vt in §. Furtum. cum ibi notat. Instit. de Obliga. quæ ex delicto nascuntur. Et munera indistinctè largiens de bonis Monasteriorum, vtitur re aliena contra voluntatem Domini nostri Iesu Christi, & eius Ecclesiæ, cui administrationem ille commisit; & ea impendit in alios vsus, quàm à Christo, & Ecclesia permissos.

fos. Nam Christus suo exemplo, & traditionibus Apostolorum, & Ecclesiæ Canonib. declarauit velle, vt Ministri suos redditus solùm insumant in suam, quę honesta sit, sustentationem;& remunerationem, quæ iusta sit, suorum familiarium, & aliorum de se benè meritorum; & in pauperum subuentionem, & alia opera pia: vt latè per tredecim fundaméta docet Nauar. dict. Apolog. moni.27.& moni. 38. nu. 8. in fin. & moni. 39. num.3.& probatur efficaciter hic in fin. dum obligat Papa accipientem ad restitutionem absque aliqua declaratione &c. quod numquam locum habet, nisi vbi restitutio est de re aliena; & obligatio prouenit ex violatione septimi præcepti de non furando, vt ibi dicemus: quare meritò non possunt se excusare Religiosi aliquo statuto, vel consuetudine.

42 Nec satisfacies, si dixeris prædicta vera esse in largiente munera de bonis Conuentus; & secùs esse in largiente munera de aliàs acquisitis per ipsum largientem, & non dum incorporatis bonis ipsius Conuentus. Nam vt infra in §. Id autem. per text.ibi, videbis, tam esse bona Conuentus illa quæ ipse Conuentus possidet, & emanát ex eius possessionibus, & redditibus; quàm illa quæ quisque Religiosus retinet, vel quoquo modo acquirit; quia ipsi Monasterio debet Monachus operari: & quodammodo dici potest Monasterium fructuarium cuiuslibet Monachi, dùm ibi manet; vt patet ex capit. 1.18.qnæst.1.cùm aliis suprà allegat.& infrà dicendis.& constat ex iis quæ docet Bart. de Monacho Beneficiario, in l.Si seruus communis ita. num.6.ff.de Stipul.seruor. Vide notata infrà num.51.

i Ibi, † *vel quacũq; causa.* Nota nonò, non

43 solùm prohiberi, hic munerum missiones sine causa ex mera liberalitate ob amicitiã seu consanguinitatem, vel aliàs temerè factas; sed etiam quæ fiunt cum causa. Ex quo colligitur verbum *munus* sumi hic lar-

44 gè, vt etiam sumitur in l.Munus. 214.ff. de Verbor. signific. & tradit Laurent. Valla libro 6. Elegantiarum. capit. 39. & Alciat. lib. 3. Disputa. capit. 13. & hoc denotant verba hic vniuersalia posita, scilicet, *Omnem quamcumque largitionem, siue missionem munerum.* Quæ verba sunt de se ampliatiua, comprehendentia etiam omnia quæ veniunt secundùm impropriam significationem, & quæ aliàs ex natura actus non venirent; sicut de verbo *quaslibet* tradit glos.eod.verb in capit. Quamuis. de Elect. libro 6. & Borgnin. decis.2.num. 23. par.1.& de verbo *quemquam* tradit glos. eod. verb. in Clement. 1. de Priuile. & de verbo *quoscumque*, & similibus, tradit latissimè Gigas de Pension. quæstione 97. numer. 1. cum tribus sequentibus. & de verbo *quamuis* tradit glos. fina. in Clem. fin. de Reb. Eccles. Couar.post alios, libro 3. Variarum. capit. 13. numer.5. & probatur etiam prædictum notabile à maioritate rationis. Si enim munera cum causa prohibenter hic, quæ videntur magis licere: quanto magis sine causa facta? Regulariter tamen & strictè, munus significat donum cum causa: donum verò quod fit sine causa, vt in l. Inter donum, & munus. 194. ff.de Verbor. signific.

K Ibi, † *nisi in generali Capitulo.* Nota de-

45 cimò quintam fallentiam ad istam constitutionem, scilicet licitum esse dare munera ex causa, dummodo talis causa discutiatur, & cognoscatur à Capitulo generali, seu alia generali Congregatione, & re maturè discussa, vnanimi omnium consensu, Superiorũque permissu, prædicta causa tãquam iusta, & legitima approbetur. Quæ est noua forma circa causæ approbationem, ab hac constitutione introducta. Itaque cognitio, & determinatio, quæ sit iusta causa ad munus aliquod largiendum per Religiosum Superiorem, vel inferiorem, siue per aliquem Conuentum; solùm spectat, & reseruatur hodie per hanc Extrauagantem, generali Capitulo, siue generali Congregationi. Ex quo colligitur Generalem, licet habeat à Capitulo generali omnem potestatem Capituli generalis intra annum, vt fit in Ordine nostro Carthusien. quotannis; non posse se intromittere in cognitionem, & determinationem, quę sit iusta causa ad munus aliquod largiendum, in casu aliquo occurrenti.

Colligitur etiam nullum Superiorem, nec vllum Conuentum posse ex causa quan-

tumcumque iusta videatur, dare licentiam alicui Religioso ad dandũ munus aliquod, nisi priùs causa ipsa cognoscatur in Capitulo generali, & vnanimi omnium consensu ibidem approbetur.

46 Ibi, † *vnanimi omnium consensu.* Nota vndecimò quòd ad hoc vt aliquis ex causa iusta munus possit largiri, requiritur vt vnanimi cõsensu omnium Patrũ qui in Capitulũ generale conueniunt, causa iusta approbetur. Ex quo infertur planè si vnus solus contradicat, non posse talem causam iustam reputari, nec ex ea munus datum iustificari. Itaque sufficit vnius contradictio ad improbandam causam, & habendam pro non iusta; quia vbi requiritur vnanimis omnium consensus, non sufficit maior pars; sed oportet vt nemine discrepante actus fiat. Tex. est notab. in c. Ad aures. de Rescri. ibi, *Electioni quę de ipso fuerat, vno excepto, vnanimiter celebrata.* & in c. Bonæ memorię. 2. ibi, *Vnanimiter.* & ibi Abb. in primo nota. Et si in c. Si vnanimiter. & ibi etiã Abb. notab. 1. de Postula. Pręla. & in c. Cũ dilecti. de Elec. & in c. Tertio loco. de Proba. docet Barba. in c. Cùm Ecclesia Sutrina. & ibi Abb. de Causa pos. & prop. Licet Anto. d. c. Ad aures. & Anto. Curse. in Reperto. Abb. verbo vnanimiter teneant contrariũ; scilicet factum à maiori parte Capituli, aliquibus contradicentibus, posse dici vnanimiter factum, vbi à lege dictũ verbũ simpliciter exprimitur. per text. in l. Quod maior. ff. Ad municip. secùs (inquit) si lex requireret omnium consensum, nemine discrepante; vt in Authent. de Defenso. ciuit. §. fin. ibi, *Nemine discrepante* aut statuto dictum verbum exprimeretur, quia tunc verba sunt strictè accipienda, per l. 3. §. Hęc autem verba. ff. de Nego. gest. & l. Quicquid astringendæ. ff. de Verbo. obliga. cum similib.

Sed tu tene cum Abb. & Barba. vbi sup. Nam hoc denotat ethymologia vocabuli, sicut de verbo (concorditer) tenet gl. Concordem. in c. Cupientes. §. Ad hęc. de Elect. lib. 6. & in cap. Vbi periculum. §. Hoc sacro verb. singulis. eod. tit. & lib. quas commendãt Abb. & Felin. in cap. Non potest. de Re iudi. & in cap. Cùm omnes. col. 11. de Constitu. Adde glo. simil. in Clem. Ne Romani. §. Eo tamen prouiso. ver. Concorditer. de Elect. quam ibi extollit Card. & Imol. in c. 1. de Maio. & obed. & Alex. in l. Et suũ hæredem. §. Hodie. de Pact. præsertim quia hic non requiritur simpliciter vnanimis consensus, sed vnanimis omnium consensus. Adde Castro lib. 1. de Iusta hæreti. punit. c. 5. col. 4. vbi inquit licèt quod omnes tangit tãquam vniuersos, sufficere vt à maiori parte approbetur, vt in cap. 1. de His quæ fiunt à maio. parte Cap. & in l. Aliud. §. Refertur. ff. de Reg. iur. & dict. l. Quod maior. Tamẽ secùs est vbi lex, vel propter negotii magnitudinem, vel alias iustas causas requirit singulorum consensum, vt dict. cap. Vbi periculum. §. Hoc sacro. Idem dic, vbi requirit vnanimem omnium consensum, vt hic.

Et ratio quare in hoc casu Papa requirat vnanimem omnium consensum potuit esse, videlicet magnitudo rei, de qua agitur, cùm (vt præsupponit in proœmio) plura, & magna damna hactenus Monasteriis illata fuerint, propter facilitatem quam habent Prælati, & singuli Conuentus consentiendi largitionibus munerum ex quacum-
48 que causa. Nam hactenus solus consensus Prælati, & Conuentus sufficiebat. iuxta notat. in Clement. 1. de Reb. Eccles. & per Auendaño lib. 2. de Exequend. mandat. capit. 4. num. 34. Vnde vt in re tam graui cautiùs ageretur, & prædictis damnis, & etiam subornationibus votorum in posterum obuiaretur, sanctissime, & prudentissimè statutum est, vt non alibi quàm in Capitulo generali (quo semper graues viri, & Doctores, ac circumspectiores solent conuenire) & vnanimi omnium consensu, causa discutiatur, & approbetur. aliàs enim facile esset Prælatis ambitiosis, maiorem subditorum suorum partem extorquere, immò & totum Conuentum, ad suam voluntatem attrahere, vt experientia rerum magistra nos docet. Præterea, & alii inferiores facilè etiam inter se consentirent, vt alter alterius gratiam aucuparetur, & alterum obligaret ad consentiendum etiam sibi, cùm similis occasio dandi sibi se se offerret. Quæ omnia cessant cum forma hic præscripta.

49 Et obseruandum est tantùm hic reseruari Capi-

Capitulo generali cognitionẽ, & determinationẽ iustæ causæ dãdi munus: nõ tamen cognitionẽ, & determinationẽ quod munus sit notabile, nec ne. De quo tantũ intelligitur regula de qua hic; vt ex fallentia sequẽte apparebit. Quare cùm a iure cõmuni non recedamus, nisi quatenus nouum cogit. l. Præcipimus. C. de Appel. dicendum est sub censura Sedis Apostolicæ (sub qua cetera etiam hic dicta, & dicenda intelligũtur) huiusmodi cognitionem, & determinationem ad eosdem Conuentus, & Superiores spectare, & eorum arbitrio relinqui, cùm hic non determinetur quod sit munus notabile, & quod leue, siue munusculum. arg. cap. de Causis. de Offi. Deleg. & l. Continuus. §. 2. ff. de Verbo. oblig. & ita Capitulum generale Dominicanorum sensit, pro vt ex infrà posita declaratione apparebit. In qua etiam videbis quæ sint causæ iustæ ad munera elargienda.

Declaratio causarum ob quas iuxta constitutionem. S. D. N. Clementis licebit subditis secundùm Prælatorum suorum iudicia munera largiri.

50 Declarauit Capitulum generale Dominicanorum Valentię celebratũ anno 1596. vnanimiter, ex vna trium causarum licere subditis munera largiri secularibus. Prima est gratitudo. Secunda conciliatio beneuolentiæ, aut eiusdem conseruatio; in ordine tamen ad Religionem, vel Conuentum; vel in ordine ad bonum finem respectu sui ipsius. Tertia pietas in parentes, & consanguineos vsque ad quartum gradum inclusiuè. Iuxta prædictam ergo declarationem data fuit facultas a Reuerendissimo Generali, & Diffinitorio omnibus Religiosis Ordinis nostri Sancti Dominici vtriusque sexus, vt possint dare munera ob prædictas causas, quas, sint nè verę, & subsistentes, Præsidentes prouinciarum, conuentuum, & locorum respectiuè iudicabunt.

Quæ facultas extensa fuit ad Moniales, quarum Prælati has easdem causas, an sint subsistentes examinabunt.

Reuerendissimus, & Diffinitorium nihil de quantitate determinauit. Sed in hoc, omnes tam subditos, quàm Prælatos monitos voluit, vt rationabilem quantitatem non excedant; sed quammaximè caueant ne contra prædictæ Bullæ intentionem aliquid agant.

Et insuper sua Reuerendissima Paternitas omnibus, & singulis Definitoribus cõcessit, vt vnusquisque ad hoc iudicium ferendum circa ea quæ ipsi dare voluerint, sint ipsi Iudices causarum examinandarum quasi Prælati. *Fr. Fortro.*

Fuit addita quarta causa, videlicet Redemptio vexationis.

Hactenus declaratio.

m
51 † *In* §. *Id aũt*. &c. Nota 12. ex hoc. §. Paria. esse quoàd prohibitionem huius constitutionis, vt Religiosus velit munus largiri de bonis communibus Monasterii, vel fabricæ, aut sacristiæ, quę communiter administrantur cum aliis bonis Monasterii, quæuè rationibus reddendis sunt obnoxia, vel de pecuniis etiam ab ipso Religioso quouis modo acquisitis, quę omnino in commune prorsus conferendę sunt, quales sunt acquisitæ ex concionibus, vel ex lectura Theologiæ, vel artium, vel ex seruitio sine titulo alicuius Benificii curati, vel ex pictura, vel alia quauis arte, siue artificiolo, & industria ipsiusmet Religiosi, vel ex celebratione Missarum. Vide de hoc vberius infrà nu. 75.

Secundò nota paria esse, quòd munus tribuatur de prędictis bonis cõmunibus, quæ rationibus reddendis sunt obnoxia; vel quod tribuatur de aliis pecuniis per Religiosos, vel alios voluntariè in commune congestis, quales sunt quas Nouitii donant ipsis Monasteriis tempore suę professionis absolutè, non ad certas res emendas sibi necessarias, vel vtiles.

Tertiò nota paria esse, quòd munus tribuatur de prædictis bonis communibus, vel de aliis quibuscumque, siue per viam donationis à cognatis, & amicis; siue per viam eleemosinę, aut aliàs quomodocumque intuitu ipsius Religiosi qui vult munus largiri ipsi Monasterio acquisitis, & in peculium, & administrationem liberam per Superiores eidem Religioso concessis, qualia sunt quæ vulgò deposita particularia singulorum Religiosorum dicuntur. Itaque Religiosus siue sit Prælatus, siue simplex Monachus, non solùm prohibetur

tur munera largiri de bonis communibus Monasterii, quę communiter administrātur, quævè rationibus reddendis sunt obnoxia,& quæ sunt iam incorporata ipsiCōmunitati: sed etiam de depositis particularibus, quæ quisque Religiosus de licentia, & permissu Superioris habet, ad libitum suum disponenda. In quo hic tex. est valdè singularis, & nescio alibi in toto Iure Canonico ita distinctè circa hoc disponentem.

Et ratio est,quia, vt dictum est suprà,notab. 4. quicquid acquirit Monachus siue ex sua persona, & industria; siue ex re aliena; puta donatione, eleemosynis, successione ex testamento, vel ab intestato, vel aliàs,omnia acquirit ipsi Monasterio,cuius est filius, cap. In præsentia. de Proba. Authen. Ingressi. C. de Sacrosanct. Eccles. Et per votum paupertatis nō potest habere proprium, nec de vlla re disponere, etiā minima, sine licentia Superioris, cap.Non dicatis. 12. quæst. 1. Quæ quidem licentia non se extendit, nec se extendere potest ad donandum, seu munera indistinctè largiendum: cùm Superiores, & Conuentus sint tantùm administratores, & ex vi administrationis, donare ipsi non possint.dict. l. Contra iuris. §. Si filius. ff. de Pact. ergo nec aliis dictā licentiam dare possunt; quia nemo plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habet, l.Nemo. ff. de Reg. iur. nec nemo potest dare quod nō habet, cap. Quod autem. de Iurepat. l. Si vniuersæ. C.
52 de Lega. Et sic licèt habeant prædicta peculia cum libera administratione, & possint ad libitum de eis disponere: intelligitur de aliis vsibus honestis, & vtilibus ipsi Religioso; non tamen de potestate donandi, quod est perdere, dict. l. Filiusfam. in principio, ff. de Dona. & docet Naua.dict. cap. Non dicatis .nu. 15.

h Ibi, †*Eique vt ad libitum de eis disponat.*
53 &c. Nota 13. licita esse deposita pecuniaria Religiosorum de licentia suorum Superiorum; etiam ad libitum eorūdem Religiosorum disponenda. In quo hic text.est valde sing. & non est alibi, vt suprà diximus.

Sed contra prędictum notabile facit. Primò Religiosis omnia debere esse communia, cap. Non dicatis. cap. Nulli. 12. q. 1. Et nulli licere habere proprium, cap. Cùm ad Monasterium. in prin. cap. Monachi. vbi gl. verb. Administratione. id notat. de Statu Mon. Conci. Trid. Sessione 25.cap. 2. in prin. de Regul. cum quo concordat nostrum Statutum, 2.par. cap. 19. num. 1. vbi habetur nullam personā nostri Ordinis professā separatim,aut appropiatim habere,aut custodire posse aliqua bona,à bonis totius Cōmunitatis; præter ea quæ sibi Ordo concedit ad vsum simplicem: sed omnia bona domus, eleemosynas, dona, xenia, & alia vniuersa, quæ Conuentui singularibus vè personis mittuntur, vel offeruntur; incorporari debere Conuentui; & dispensationi,ac administrationi Præsidentis subiacere.

Secundò,quia expresè prohibetur contrarium in nostris iisdem Statutis,dict. cap. 19.nu. 2. & 3. vbi præcipitur Præsidentes non permittere,vt pecunias aliquas per se, vel per medium cuiuscumque interpositæ personæ in sua voluntate Religiosi habeāt. Quòd si alicui ex prædictis personis aliquid datum, vel oblatum fuerit; in eo nullum ius, aut proprietatem pretendere debere:licèt ex permissu Presidentis ad simplicem vsum, ad nutum eius reuocabilem, illud possit apud se custodire, & eo vti:pecuniis exceptis. Per quæ verba clare prohibentur apud nos prædicta deposita pecuniaria.

Tertiò, quia Panor. in dict. cap. Cùm ad Monasterium. nu. 8. ad fin. exprēsè tenet prędicta deposita, & peculia ad dispositionem Regularis, etiam de licentia Superiorum habitam, non esse à iure approbata.

Pro resolutione dicendum est vnumquēque Religiosum ex voto solenni paupertatis, quod in die suæ professionis emittit, non posse habere vllum proprium, nec quoàd dominium, nec quoad possessionem, aut aliud ius. Immò neque quoàd vsum etiam simplicem, sine licentia Prælati, vt habetur in dicto cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. Nec etiam de licentia Prælati posse habere aliquid, vt rem propriam, cuius habeat dominium, aut ius aliquod nomine suo, vt habetur in dicto cap. Cùm ad Monasterium. in principio,& in fine,de

Statu

Statu monacho. Attamen de licentia iusta Superioris, & nomine Conuentus tanquã peculium, vsibus suis honestis, & necessitatibus propriis deputatum; & cum animo parato ad illud dimittendum ad libitum, & nutum Superioris: tale proprium, seu potiùs peculium, aut depositum, benè potest habere quilibet Religiosus, etiam simplex, vt docet Petrus à Nauar. Secundo tomo de Restitutione. lib. 3. cap. 1. num. 179. Etiam post Concilium Tridentinum, secundùm eumdem ibi; quia per dictum Cõcilium, proprietas duntaxat; non vsus, vel administratio prohibita est.

Hinc est, in quibusdam Religionibus licitè taxari certũ quid pro indumentis Monachorum, & singulis assignari conuertendum in prædictam causam. Quod licere tradit Ioan. And. & Panor. dict. cap. Cùm ad Monasterium. nu. 8. & ibi Decius nu. 5. & Nauar. dict. cap. Non dicatis. nu. 14. ad fin. Vbi etiã attestatur se in plurimis Monasteriis vidisse, permitti Monialibus peculium de iis quę ipsæ suarum manuum labore, & industria lucrantur, pro vestitu: cũ Monasteria, ob paupertatem solùm dent victum. & licita esse prædicta peculia ad præfatam causam docet Ioan. And. in Mercurial. regula Nõ est obligatorium. de Regul. iur. lib. 6. quem refert, & sequitur Nauar. vbi suprà. Constat etiam ex cap. Insinuante. Qui cleri. vel vouen. & ex cap. de Viduis. 1. 27. quæst. 1. Monachum simpli-
54 cem de licentia sui Prælati posse retinere, ac gubernare tota vita sua bona omnia quę secum ad Monasterium adduxit, vt per dicta iura docet Nauar. in tract. de Redditi. Eccles. quæst. 1. moni. 8. nu. 2. Quod licere etiam hodie post Concilium Trid. probat idem Nauar. consultus super quodam casu sing. & simili dicto cap. Insinuante. & dict. cap. de Viduis. probat inquam, in dict. cap. Non dicatis. num. 16. Videmus etiam singulos Monachos habere in suis cellis vestes, libros, & multam suppellectilem pro toto tempore vitæ. Quare omninò asserendum est licere Monachis de iusta licentia Superiorum suorum habere prædicta deposita. Ratio est, quia per prædicta peculia, & deposita cum licentia Superioris habita, non dicitur Monachus habere proprium, nec ius aliquod in eis: quippe ea habet nomine Conuentus, & Prælati, & cum eius licentia, & facultate, ad nutum eiusdem Superioris, reuocabili. Cuius quidem peculii hoc modo sumpti, etiam sunt capaces serui, licèt aliàs proprium habere non possint; vt in l. Stipulatio ista. §. Hæc quoque. ff. de Verbo. obligat. & in l. Placet. ff. de Acqui. hæred. & probatur dict. cap. Monachi. & dict. cap. Cùm ad Monasteriũ. vbi ex vna parte prohibetur Religiosis habere proprium; & ex altera permittitur eisdem peculium de licentia Superiorum suorum, dummodò ad nutum eorumdem ipsum deponant, & impendãt.

Vnde non obstant in contrarium adducta. non primum, quia concedimus, omnia debere esse Monachis communia, & proprium habere non posse. negamus tamen prædicta deposita non esse communia, cũ cras possit ea Superior ad libitum sine vlla causa tollere, & impendere in vsus communes Cõuentus; sicut alia bona communia eiusdem Conuentus. Itaque iura, quæ prohibent, ne Monachus habeat propriũ; loquuntur, & intelligi debent de proprio, propriè sumpto, per quod quis habet ius liberum in re, ad disponendum de ea pro vt libuerit, sine alicuius licentia; seu prohibitione, iuxta l. In re mãdata. C. Manda. non tamẽ de peculio prędicto modo sumpto, & habito.

Non etiam obstat secundum. Pro cuius declaratione sciendum est duobus modis
55 posse permitti prædicta deposita. Vno modo vt ea habeant Religiosi penes se, vel penes quem ipsi voluerint, & de eis disponant ad libitum: altero modo, vt ea habeant penes Prælatum, vel alium, vel in arca communi Conuentus, vbi aliæ pecuniæ Conuentus recõduntur, & sint ad vsus honestos eorumdem Religiosorum; ad arbitrium tamen Superioris impendenda.

Secundò notandum est, prędicta deposita posse haberi; vel cum iusta causa, vel sine ea. His suppositis, dicimus deposita primo modo habita, esse de se illicita, & à iure prohibita, nisi iusta aliqua causa subsit, ob quam iustificentur. Ratio est, quia prędicta deposita primo modo habita, possũt esse occasio multorum malorum, puta inquietu-

quietudinis, ambitionis, cupiditatis, negotiationis, & aliorum similium; quæ occasiones malorum amputādę sunt, l. Aequissimum. ff. de Vsufruct. cap. 1. de Vsur. lib. 6. vbi gl. verb. Adimetur, hoc notat.

Præterea quia inconueniens est, & contra bonum regimen, vt multæ crumenæ, & administratores sint in vna domo. Item quia habent prędicta deposita quamdam speciem mali, scilicet proprietatis, à qua longe abesse debent Religiosi, quippe ab omni specie mali cauendum est, vt 1. ad Thesalon. cap. 5. Denique quia incongruū videtur viris paupertatis amatoribus ac Zelatoribus, ob quam omnia reliquerunt, vt aliquid, etiam minimum in pecunia numerata habeant, vel velint habere: nisi ex necessitate propria, aut alicuius officii, administrationis, & obedientiæ. Ob quæ, & alia consulunt Doctores teste Panor. dict. cap. Cùm ad Monasterium. num. 8. nè sine magna causa Abbas prædicta peculia, siue deposita permittat, & Pet. Nauar. dict. lib. 3. cap. 1. num. 180. expediret inquit, vt deposita seu peculia pecuniaria non concederentur ad indeterminatos vsus: vt occasio male expendendi vitaretur. Sed semper ad certum, & determinatum vsum pium, & licitum, & necessarium, & à Superiore cognitum. Et de his depositis loquitur, & intelligendum est nostrum Statutū dict. cap. 19. num. 2. & 3. vt patet ex illis verbis ibi, *in sua voluntate habeant.* & ibi, *apud se.* & meritò apud nos predicta deposita reprobantur; cum sufficienter vnicuique de necessariis prouideatur, & debeat quisque clausuram cellæ omnino seruare, nec liceat alicui extra claustrum, & cellam esse, etiam causa studiorum; nisi sit Prior, aut Procurator. Vnde non videtur posse dari apud nos iustam causam permittendi talia deposita.

Vbi autem iusta, & magna causa subesset, vt in exemplis à Ioan. And. Panor. & Nauar. suprà allatis: tunc vtique permitti possent. & ideò illa licita iudicantur ob necessitatem victus, & vestitus. Et confirmatur per ea quę tradit Nauar. conf. 75. de Regul. n. 52. scilicet quòd si aliqua essent Monasteria Cartusiana, similia nonnullis aliis Ordinibus, in quibus vix vestitus, panis, & vinum, de cellario communi exhiberi possent: tunc Prælati eorum, non rectè, nec prudenter agerent, si repudiarent legata, quæ parentes, vel alii cognati, aut amici facerēt Monachis Cartus. vt eis vtātur, donec Prælati permiserint ipsis, vti eis ad vsus suos, vel pios, quos ipsi volent, & non vltra. Idem sentit dicendum, vbi Monachi ob morbos, vel complexionis debilitatem egerent alimentis, vel medicinis extraordinariis, & Monasteriū egeret. Idē vbi Papa concederet alicui pensionem, vt docet ibid. num. 50. & 51. Licèt enim per se plus deceat Religionis perfectionem (qualem nostra Cartusia obseruat) vt tota in pauperes, & in opera pia, & necessitates Religiosorum distributio, ac cura sit penes ipsos Priores, & Procuratores; & non penes aliquem Monachum simplicem, nullam habentem administrationem, & intra suum Monasterium degentem: ex aliquibus tamen circunstantiis nonnunquam id liceret, aut permitti posset, vt ex dictis per Nauar. vbi suprà num. 25. & 53. in fin. colligitur, & meliùs ex num. 54. & 55. vbi resoluit posse Monachum Cartus. de licentia, & consensu Prioris accipere pitantias Missarum, quas celebrauerit, impendendas in aliqua pia; puta in libros, vestes sibi conuenietes, aut pauperum eleemosynas. Sed certè hoc vltimum est cōtra rigorem, & perfectionem nostram. Quare cautè, & vix practicandum est. licèt putem permitti à Prioribus, & excusari posse, cum vsus certus in quem sunt impendendę, ab ipsis exprimitur, per not. per Nauar. num. 55. Quæ est optima cautela Prioribus, ad consolationem Monachorum apta.

Deposita verò, secundo modo habita, non prohibentur à nostris Statutis, quia licita sunt, etiam post Concilium, vt latè docet Fr. Ludo. Lopez. 1. tom. Instruct. conscientiæ, cap. 154. cum seq. cum ad ea habenda iusta causa videatur, cum per ea exonerentur domus multis, quę aliàs tenerentur prouidere ipsis Religiosis, & cessent in ipsis inconuenientia, & occasiones malorum suprà citatorum; quia reuera tūc solus Prælatus est dispēsator ipsorū. Idem dic, etiā si concederet Prior Monacho, vt pitantias ex Missis ipse haberet penes aliquem Conuersum, expendendas in hos

in hos vel illos vſus, vt patet ex ſupra dictis, & ex Nauar.conſ.75. de Reg. nu. 54. & 55.

Ad tertium argumentum reſpondetur Panormitanum loqui de depoſitis, & peculiis primo modo ſine iuſta, & magna cauſa conceſsis. (Talia enim vt iam diximus ſunt illicita, & à iure reprobata) non tamen loqui, nec intelligendum eſſe de peculiis, & depoſitis ſecundo modo habitis; nec de primis, cum iuſta, & magna cauſa conceſsis, quia cum tali cauſa licitè permittuntur; vt ex verbis eiuſdem Panor. deducitur, & docet Nauar. dict. cap. Non dicatis. nu. 10.

Et hoc modo intelligenda ſunt quæ hic dicuntur. Supponit enim Papa huiuſmodi depoſita ex aliquibus iuſtis cauſis permitti à Superioribus, vt diximus in exemplis ſuprà relatis; & ideò licitè permitti: aliàs illicita eſſent, & à iure reprobata.

56 Reſtat hic vnum diſcutiendum. Diximus ſuprà Religioſos non poſſe habere proprium, nec vllum dominium, aut ius aliquod à iure ciuili introductum. Sed contra Nam Religioſi Beneficiarii habent dominium,& poſſeſsiones Beneficiorum ſuorũ, & agere poſſunt (vt quotidie agunt) nomine proprio ad rei vendicandum ſibi, & non Eccleſię,dominium eorum; & ad adipiſcendum,retinendum,vel recuperandum eorum poſſeſsiones: in quorũ litibus equè habent locum tituli de Cauſa poſſeſsionis, & proprietatis, & de Rei vendicatione; ac in litibus Clericorum ſecularium ſuper Beneficiis ſecularibus; immò ſimplex Monachus, vel Monialis poteſt agere nomine proprio, & ſine licentia ſui Superioris ſuper iure eligendi ſibi competente, & iure alimentorum, & iure manendi in tali, vel tali Monaſterio, ſi exinde iniuſtè eiciatur cap. Cùm dilecta. cum latè ibi not. per Feli. col. 13. verſ. Monachus. de Reſcript. & per Naua. lib. de Reddi. Eccleſ. quæſt. 1. moni. 9. num. 3. vbi mouet hoc dubium.

57 Ad quod reſpondet Naua. vbi ſuprà, Religioſos per votum paupertatis nõ renunciare bonis ſpiritualibus, nec honoribus qui eis debentur, ſed tantùm temporalibus,ex D.Tho. 2.2.quæſt. 186. art. 7. ad 4. vbi Caiet. affirmat, per hoc poſſe Monachos petere gradum Doctoratus, qui eſt honor ob ſpiritualia debitus. quod priùs affirmauit idem. D. Tho. in Opuſcul. 19. Contra impugnantes Religionem, cap. 2. col. 7. Sed contra hanc ſolutionem facit, quia Regulares Beneficiarii non ſolum habent ius quoad Beneficia, quæ ſunt ſpiritualia; ſed etiam quoàd temporalia ratione Beneficiorum, vel Monachatus; & rei vendicatio quàm habent ad fructus ab alio detentos, non poteſt eſſe ſine dominio ipſorum fructuum, vt toto titulo de Rei vendi. immò, & dominium non eſt niſi ius proprietatis ad ipſam rem. Si ergo Regularis poteſt habere ius ad alimenta, & ius ad petendos fructus ſui Beneficii. ergo poteſt habere ius quoàd bona temporalia, & ſic poteſt habere dominium temporalium. Nam ſi non eſſet capax dominii rei temporalis: quomodo ageret Reivendicatione ad ipſam rem temporalem? vnde videtur remanere argumentum inſolutum. Nam non ſolum poteſt Religioſus habere ſimplicem vſum rerum temporalium; ſed etiam dominium, & ius proprietatis ad ipſas.

Sed reſpondetur primò Regulares Beneficiarios habere ius quoàd temporalia acceſſoriè, & ſecundario, ratione Beneficii, & iuris, quod habent ad ipſum Beneficium. Similiter, & Monachum habere ius petendi alimenta à ſuo Monaſterio ratione monachatus,qui eſt inſtar Beneficii Regularis. Secundò quia etiam ſi illud ius ad temporalia habeant æquè principaliter, ſicut habent ius ad ipſum Beneficium ſpirituale: nihilominus huius iuris non ſunt incapaces per votum paupertatis. Nam non eſt ius, & dominium abſolum, quale habẽt laici in ſuis bonis, per quod poſſunt diſponere de re ad libitũ in vſus profanos, aliàs tamen licitos, & honeſtos. Sed eſt ius limitatum cõpetens ratione adminiſtrationis illius Beneficii, quod habent; vel ratione Monachatus, ad alimenta ſibi debita de iure naturæ, vt filio talis Monaſterii; nec per tale ius poteſt dicere Religioſus, eſſe ſuos, fructus ſui Beneficii, nec eſſe ſua hæc vel illa alimenta: licèt aliàs habeat ius ad illos,& illa, vt dictum eſt: ſicut, & Epiſcopi non Regulares, licèt habeant ius ad vendi-

vindicandum bona stabilia sui Episcopatus, non tamen habent dominium eorum vt palam est, & docet idem Nauar. vbi suprà monf. 11. in fin.

58 Ex quo patet discrimen, quod intercedit inter hoc dominium quod habent Regulares Beneficiarii, & alii, in iis quæ habent de licentia Prelatorũ, cũ libera administratione, & dominium quod habent laici in suis bonis: scilicet illud dominium laicorum, esse propriè dominium per quod tàm in vita, quàm in morte possunt disponere de re ad libitum, etiam in vsus profanos; & eam donare cui voluerint, etiam diuitibus ratione solius amicitiæ, liberalitatis, consanguinitatis, vel alterius respectus mundani: nec illud dominium potest quis ipsis auferre, quia sub alterius non est potestate. At hoc dominium Religiosorum, est dominium impropriè, secundum quid, ac strictum. Dixi (*dominium*) quia Religiosus vigore dicti dominii potest de re dispo nere cũ libertate in vsus sibi necessarios, vtiles, & honestos; vel in vsus pauperum, vel quorumlibet operũ piorum. Dixi (*impropriè*) quia tale genus dominii etiam cadit in habẽtes administrationem bonorũ alienorum, quales sunt ciues, siue Decuriones ciuitatum; licèt illud non habeant cum tanta libertate. Et etiam cadit in filium famil. habentem peculium patris cum libera administratione. Dixi etiã (*secundum quid*) quia est ad recuperandum; non tamen ad vtendum eo liberè post recuperatum. Dixi etiam (*strictum*) quia non potest disponere de re post mortem, nec etiam in vita, in vsus scilicet profanos. Et ideò ad distinctionem vtriusque dominii, primum dominium laicorum, dicitur simpliciter dominium: secundùm verò Religiosorum, dicitur peculium.

o Ibi, † *præterquam leuiora esculenta, aut*
59 *poculenta.* Nota sextam fallentiam ad hanc Extrauag. videlicet, non habere locum in leuioribus esculentis, & poculentis. Nam hæc possunt dari ab ipsis Regularibus. Pro qua facit, cap. Statutum. §. Insuper. de Rescript. lib. 6. vbi licèt dare Iudici à Sede Apostolica delegato esculentum, aut poculentum, quod paucis diebus consumi posfit; licèt alias prohibeatur, ne prædicti, vllum munus recipiant: vt in princi. dict. §. Insuper. Quæ autem dicantur leuiora esculenta, aut poculenta; deduci potest ex eodem. §. Insuper. nimirum quæ paucis diebus consumi possunt: vbi gl. verb. Paucis. addit; Et hoc arbitrio boni viri relinquendum, cum aliter non determinetur; habita consideratione personæ dantis, & personæ recipientis; vt in cap. Et si quæstiones. de Simo. de quo latius infrà dicemus.

p Ibi, † *seu ad deuotionem, vel Religionem*
60 *pertinentia munuscula.* Nota septimã fallentiam, scilicet regulam huius constitutionis non procedere in munusculis ad deuotionem, vel Religionem pertinentibus: qualia sunt, Rosaria, Agnus Dei, Reliquiæ, Imagines, Libri deuoti, Scapularia benedicta, & similia.

Ex dictis verbis per argumentum à contrario sensu (quod in iure validum est, & fortissimum l. 1. §. Huius rei. ff. de Offic. eius cui mand. & in l. Inter socerum. §. Cũ
61 inter. ff. de Pact.) collige in pecunia numerata nõ posse talia munuscula fieri. Si enim voluisset Papa vt in pecunia numerata, vel in quacumque re possent fieri: non oporteret se restringere, nec specificare tantùm munuscula ad deuotionem, vel Religionẽ pertinentia. Nullum autem verbum in lege, vel statuto putandum est, positum esse sine mysterio, vt inquit Bal. in Rub. de Contrah. emptio. & Hippo. in Repet. Rub. cap. de Proba. nu. 18. Nec immeritò. Talia enim munuscula in pecunia numerata non decent Religiosos: nisi intuitu eleemosynæ, aut alia pia causa fierent; quo in casu etiam munera dari possent, vt infrà dicemus, v. g. si consanguineus, vel amicus, veniens ad visendum Religiosum, in itinere à latronibus spoliaretur pecuniis, vel vestibus, quas secum deferret.

62 Et corroboratur prædicta septima fallentia ex text. famoso in c. Ceterum. de Dona. quem ad hoc dicit sing. And. Sicul. in tract. de Præstan. Cardi. quæst. 10. art. 10. vbi Alex. Tertius respondit valere consuetudinem donandi aliquid per Religiosum, quo non grauetur multum Ecclesia. Per quem text. dicit gl. ver. Reseruari. in cap. Præsenti. de Offi. Ordi. lib. 6. Clericum habentem administrationem, dare posse; modera-

moderatè tamen. Idem etiam tenet glo. 2. in cap.fin.12.quæſt.2.docens quemcumq; Prælatum(licèt non habeat liberam,& generalem adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum) poſſe donare modicum, per dict. cap. Ceterum. cui gloſ. eſt ſimilis in cap.Sine exceptione. in gl. 2. 12. quæſt. 2. & per illum text. idem docet Nauar. in Apolog. moni.80. nu. 7. dicens conſuetudine poſſe dari facultatem Religioſo donandi quid modici. Iure ergo optimo excipiuntur hic munuſcula ad Religionem, & deuotionem ſpectantia.

63 Sed per hunc text. & per ea quę ſuprà diximus, limitandum eſt dictum cap. Ceterum.& quæ DD. per ipſum dicunt;vt ſcilicet procedat hodie in modicis,non in pecunia numerata; ſed in rebus ad deuotionem,& Religionem pertinentibus.quę eſt noua, & ſingularis declaratio ad illum tex. Puto tamen etiam hodie poſſe Superiores modica donare in pecunia numerata, non obſtãte hac Extrauag.Etenim quoàd dicta munuſcula, nõ videtur loqui, niſi cũ ſubditis, vt deducitur ex illo verbo (*vbi Superiori* &c.) Nam de modicis non curat Pretor: & talis eſt vbique conſuetudo, quę per legem nouam non videtur tolli, cùm non ſit irrationabilis.ad not. in cap. 1. de Conſt t.lib.6.

64 Sed offert ſe hic dubium, vtrum Religioſi poſſint donare prædicta munuſcula conſanguineis, amicis, familiaribus, & ſimilibus, etiam diuitibus; principaliter intuitu conſanguinitatis, amicitiæ, vel familiaritatis, & ſic ſine vlla cauſa.an verò requiratur aliqua iuſta cauſa. Et non poſſe darẽ prædicta munuſcula pręfatis diuitibus; facit primò Concil.Trid. Seſ.25.cap. 1. de Reform. vbi interdicit omnibus Beneficiariis, etiam Regularibus, largitionem redditũũ in alios,quàm pios vſus: ſed donatio facta conſanguineis, & amicis diuitibus,ſolo intuitu conſanguinitatis, vel amicitiæ, non eſt largitio in pium vſum (quia illa eſt pia, quæ fit principaliter ob cultum diuinum, vel ob miſericordiam, vt latè probat Nauar.in Apolog.moni.29.num. 1.& 2.vbi ex hoc,num.3. infert non eſſe opera pia quæ fiũt ſolùm in honorem,gratiam, & amorẽ Parentum, & cognatorum, ſi non fiant ob miſericordiam ratione egeſtatis Et eadem ratione in eadem Apolog.moni.78.probat ſolam liberalitatem, aut amicitiam humanam,non ſufficere ad iuſtificãdos ſumptus, vel etiam munera quæ Clericus ſecularis daret conſanguineis,vel amicis, de redditibus Eccleſiaſticis ſuperfluis naturæ, & ſtatus.) Ergo præfata largitio munuſculorum ſolo intuitu conſanguinitatis, vel amicitiæ facta,licita non eſt.

Secundò facit, quia ius prohibet dari cõſanguineis ex ſolo affectu ſanguinis, vt patet in Can.35.Apoſtolor. cuius verba ſunt, 37 *Omnium rerũ Eccleſiaſticarũ curã, Epiſcopus gerito;& eas diſpẽſato quaſi inſpectante Deo.Nõ licitũ autẽ ei eſto quippiã ex his ſibi tãquã propriũ aſſumere,aut cognatis ſuis elargiri,quæ Deo dicata ſunt.Quòd ſi pauperes illi ſint; vt pauperibus ſubminiſtrato.* Vbi nota verbũ, *quippiã.* Ad idem vidẽdus eſt Canõ.75.eorumdẽ Apoſt.qui ſic habet, *Non oportet Epiſcopũ fratri, aut filio, aut alteri cognato, humano gratificari affectu.* Quibus cõcordat Cõci.Trid.vbi ſup. admonens vt omnis humanus hic affectus erga propinquos carnis, vnde multorũ malorũ in Eccleſia ſeminariũ extat, penitùs deponatur.Quòd præcipuè militat,locumq; habet in Religioſis,quibus cognatio in terra nõ eſt,nec eſſe debet; vtpote qui cęleſtem vitã affectẽt, vt inquit tex. in Auth.de Monach.Colla.1 0.§. Eſto autem.verſi.Et maximè.

Tertiò,quia etiam modica,de iure dari nõ poſſunt ſine iuſta cauſa, ſecundũ Archid. in d.c. Sine exceptione. 12.q.2. Panor.dict. c, Ceterum.ad fin.de Donatio.

His tamen non obſtantibus, contrarium tenendum eſt,videlicet prædicta munuſcula ſine iuſta cauſa; ſed ex ſola liberalitate, & ob amicitiam, vel conſanguinitatem dari poſſe. Et probatur primò per text. hic, Nam permittit dari eſculenta, & pocculenta, & munuſcula ad deuotionem, & religionem pertinentia.At,hęc non ſolent dari, niſi ex ſola liberalitate,& ob amicitiam, vel alium affectum humanum. Nam ſi ad hęc danda requireretur cauſa remunerationis,vel alia iuſta cauſa, fruſtra taxarentur, vt ſint modica. Quia ſecundùm ſeruitia, & merita,debent eſſe munus,& remuneratio.

Secundò idem probatur, quia aliàs nulla esset singularitas in his minimis dandis. Nam si intuitu eleemosynæ, aut pietatis dari tantùm debuissent: frustra hic poneretur hęc fallentia, cùm iam infrà ponatur fallentia ob causam eleemosynæ, & pietatis. Et cùm hęc ponatur vt diuersa ab illa; sequitur in hac non requiri causam eleemosynæ, aut pietatis.

Tertiò quia de consuetudine generali totius Mundi contrarium seruatur; secundùm quam Religiosi indistinctè dant prædicta munuscula quibus volūt, ex sola liberalitate, & cōmuniter ob consanguinitatē, vel amicitiā. Quæ cōsuetudo valet,& tenet per d.c.Ceterū.de Donatio.& docet Naua. d.Apolog.moni.80.n.7.dicēs per illū text. consuetudine posse dari facultatem Religioso donandi aliquid modici, quo non grauetur multum Ecclesia. At constat per d. munuscula non grauari multum Monasteria; quin immò redundant in non modicam vtilitatē ipsorum. Nā per ea conciliantur volūtates, & gratia consanguineorū, & amicorum. Et cùm sint diuites (vt supponimus) sæpe retribuunt, ac donant plus ipsi Religioso, quàm illi accipiant. Et si nihil eis detur, nihil volunt dare: vt sæpe ab ipsis audiuimus. Et in confirmationē dictæ consuetudinis facit primò cōsuetudinem loci dare iurisdictionē, & tribuere liberiorē administrationem.l.Prohibere.§.Nō tantùm. versi. Ita. ff.Quod vi,aut clā. & cap.Ea noscitur. de His quæ fiunt à Præla. Secundò, de modicis non curari l.Scio.ff.de in integ. resti.l.Si oleū.ff.de Dolo.c.Cū te.de Re iud.

Vnde non obstat in contrarium adducta, quibus sigillatim respondemus. In primis vera esse de iure. De consuetudine tamen, contrariū seruatum esse hactenus. Et in his modicis excusabat; per d. c. Ceterū. Hodie autem per hunc text. etiā est de iure nouo. Et sic tam de consuetudine, quàm de iure huius Extrauagant. licitè fieri possunt prædicta munuscula, ob gratiam, & amorem consanguineorum,& amicorum.

Secundò etiam respōdemus ad duo priora argumēta; procedere scilicet regulariter, & in donationib. magnę quātitatis, vt patet ex Conci.Trid. Sef.25.cap.1.ibi, *Ne ex redditibus Ecclesiæ cōsanguineos, familiaresvè suos augere studeant.* Nota verbum *augere,* cui simil.tex. in c.Quisquis. 12.q.2.& c.Est probanda.86.dist. quo casu etiam Papa cōtra faciēs peccat, secūdū Fel.in cap. Quæ in Ecclesiarū.n.44.de Consti. At prędicta munuscula non fiunt ad ditādum, & augendū, nec augere possunt, vt de se patet. Item regulare est, & tritum in iis quæ sunt contra ius commune, & in casu vbi vulnerātur regulæ iuris communis, non curari de modicis. vt resoluit Bal.in l. Si proprietarius. ff. de Damno infect.& tradūt DD.in c.de Appellationibus. De appel. & Curset. in Repert.Abb.verb. Modicum.in fin. Vnde non mirum si prædicta iura limitentur in modicis munusculis. Sic videmus regulā nostri tex.limitari per Papam in his etiam munusculis. Quare intrepide dicendum est prędicta iura in primis tribus argumentis adducta, limitanda fore in his modicis munusculis.

Quartum etiam non obstat. Quia vt constat ex eodem Panormit.dict. c.Ceterū. loquitur circumscripta consuetudine, in qua se fundat Papa in illo text. Dicit enim si nō fuisset talis consuetudo, non posse ab Abbate, etiam minima, de iure dari sine causa; at cùm ea, bene posse, ex eod.text. Constat autem prædictam consuetudinē esse vbiq; terrarum. Ergo licitè donantur.

65 Sed dubitatum, & quæsitum est, quanti valoris debeant esse prædicta munuscula, vt licita fiāt,& non cōtraueniatur huic Cōstitutioni. Et postquam hoc exagitatum est in quibusdam Cænobiis, & Monasteriis, percepi fuisse taxata ad summam octo regalium Castellæ: in aliis verò, ad summam sex regalium, secūdùm redditus Monasterii. At apud Obseruantes S. Francisci ante hāc Constitutionē, quinque solidi, qui sunt duo regalia, cū dimidio,& non plus reputabantur minimū; vt cū sola licētia Guardiani posset Religiosus eos donare. Immò etiā post Conci. Trident.dicit Cordub. cas. 54. fo.148.& Fr.Lud. Lop. in Instruct. consc. 1.p.1.tomi c.155.vsq; ad decē ducatos posse Prelatum dare subdito licentiam dandi; ex causa tamē pia, aut rationabili. Quod intellige quando quæ donantur sunt de bonis Conuentus. Nam si de aliis nō incorporatis; possunt dare licentiam etiam vsq; ad centum

centum ducatos, & plus secúdùm eosdem vbi suprà. quod tamen ego vix practicare auderem. Sed cum hoc à iure nō sit determinatum, neque in hac constitutione aliquid certi definiatur: arbitrio Superiorum omnino relinquédum est. arg.cap.de Causis.§.1.de Offi.Deleg.l.1.§.Effractores.ff. de Effracto. l. Aut facta. ff. de Pœnis. & l. 1.§.1.ff. de Iure delib. qui pensatis conditionib. Religiosi volentis donare, & eius cui fit munusculum, & pensata causa ob quam fit, & etiam vtilitate quæ ex dict. munusculo obuenire potest Religioso, vel Monasterio, poterit maiorem, aut minorem facultatem dare in quantitate, & qualitate munusculi. Sine largitionibus enim non potest conseruari, nec captari amititia, secundùm Philosophum; & vt inquit Panor. in cap.Ceterum. de Dona. in fin. iusta causa est dandi leuia, vt Ecclesia habeat amicos pro sua defensione. Et certum est amicos particularium Religiosorum esse etiam amicos, & deuotos eiusdem Conuentus, & Religionis.

66 Placet hic nonnullas inserere quæstiones. Prima, an Monachus qui est pictor, vel alia arte pollens, possit gratis facere amico, vel cognato, vel cuiuis alii picturam, vel rem aliam suæ artis, etiam si pictura, vel res illa sit valoris plusquam decem ducatorum. Et videtur quòd non; quia Monachus debet operari suo Monasterio, sicut Regularis curatus debet operari suæ Ecclesiæ, vt inquit Bart.in l.Si seruus communis ita. num.6. ff. de Stipula. seruo. Secundò, quia quicquid acquirit Monachus ex sua arte, vel industria; acquirit Monasterio, vt latè diximus suprà sub. 4. notab. Tertiò, quia qui dare nequit, nec gratis remittere potest, vt probat text. hic infrà in fin. & dicit communem Hippo. de Rimin. in §.1.num.302.Inst.de Donatio.

Sed pro solutione distinguendum, ac notandum est, tribus modis posse fieri prædicta. Aut enim Monachus facit primò picturam, vel rem illam suæ artis, sumptibus Monasterii: & tunc verum est non posse Monachum, rem illam tanti valoris, etiam de licentia solius Prælati, facere. Ratio est, quia tunc tota illa res est ipsius Monasterii, & habet iam ius acquisitū erga ipsam, & ideò contrauenirет huic constitutioni. Secundus modus est, si ad illam faciendam amicus, seu consanguineus, submihistret omnia necessaria, & eius sumptibus, de licentia Prelati fiat. Tunc probabiliter teneri potest contrarium. Et ratio est, primò quia tunc Monachus laborat scienter super re aliena, & sic cedit labor domino rei, instar ędificantis scienter in solo alieno sua materia. l. Adeò. §. Ex diuerso. ff. de Acqui. rerum domi. Tertius modus est, cùm ante quàm fiat pictura, Prelatus det licentiam, vt fiat pro tali amico. Tūc etiā licet, quamuis necessaria accipiat à Monasterio. de quibus, cùm sint parui valoris, non est curandum. Et ratio est, quia tunc Monachus

67 non agit de alienanda, seu donanda re quę sit Monasterii, sed tantùm agit de non acquirendis. Quo in casu solus Prælatus potest præiudicare Monasterio. glos. fina. in capit.fin.16.quæst.6.& in capit. Placuit. 2. 16.quæst.3.in gloss.1.& in cap.Hanc ergo. ver.Duobus.17.quęst.4.& in cap.2.de Donatio. in gloss.3. quas sequitur Pala. Ruui. in Rep. Rub. de Dona.inter virum, & vxo. §.47. Angel. verbo Emphiteusis.num. 21. Rip. Respon.62.in causa numer.8. & in l. Legatum.num.9. ff. de Legat. 1. vbi dicit communem, & Ias.ibid.num.19.cùm seq. & Nauar. Commentar.2.de Regul. nu. 31. Idem tradit Federi.consi.9.&. Abb.num.9. & Cardin.& Imol.in c.Tua.de His quę fiūt à Præla. idē Imol.& Anchar.in c.1.de Rebus Ecclesi. idem Panor.cap.1.de Dolo, & contuma.& Pute.Decis.519.lib.2.& Deci. consi.588.viso puncto num.15.& ibi additio, & consi.624.vbi copiosè. num.9. Feli. cap. Quæ in Ecclesiarum.num.50.de Constit. & Abb.conf.31.num.1. vol.1. Et pro dictis glo.est bonus tex.in l.fin.ff.de Admi. tuto. Per quę infertur solum Prælatū posse repudiare sine alia solēnitate quodcumque legatum, etiam pingue, & quamcumque hæreditatem, etiam magnam, & rei immobilis Ecclesiæ factā. Et eādē opinionē dicit cōmunē Anto. Curse. in Reperto. Abb.v.Pręlatus.vers.47.& tenet idē.gl.loa. And.in Reg.Delictū.de Reg.iu lib.6. dicēs ex hoc delictū Prælati, quod est in omittēdo, redundare in dānum Ecclesiæ: illud autem quod consistit in faciendo, non nocere

& diuum Ecclesiæ Euangelistam licèt renunciasset propriis; tamen duobus iuuenibus, scilicet Fito. & Eugenio, quos pœnituerat omnia sua pro Christo reliquisse, & pauperibus erogasse; reddidisse aurum, & gemmas; vt cuncta quæ vendiderant, sibi redimerent. Quod vtique licet fieri, quia vt inquit gl. verb. Duobus. in c. pen. 17. q. 4. adhuc bona illa quæ reddidit, non peruenerant ad Ecclesiam, cuius B. Iohannes erat Episcopus; quamuis Alex. dict. l. Legatum. nu. 2. dicat contrariam opinionem esse magis cõmunẽ; ibi respõdens fundamẽtis suprà dictis primæ opinionis, quam sequitur Rota recens Caputaquen. decis. 359. p. 2.

Sed pro concordia, dicendum est Prælatum solum, non posse repudiare legatum, hęreditatem, donationẽ, vel quicquid aliud vbi Monasteriũ, vel Ecclesia habet iam ius quęsitum in re, vel ad rem, vel officium Iudicis, ad iure petendam rem illam. aliàs potest repudiare, vt accidit in casu nostro, in quo nullum ius habet; quia antequam vlla actio nascatur, aut ius aliquod competat ipsi Monasterio, illud remittit Prælatus. & sic iure optimo valet, & fieri potuit prædicta remissio per solum Prælatum, prout ex infrà dicendis latiùs apparebit.

68 Hinc est, eum qui blanditiis, sine vi, metu, mendaciis, & dolo, facit testamentum mutari, aut legatum in alium trãsferri: restituere non teneri, vt probat text. in l. fin. C. Si quis aliquem testa. prohib. & l. fin. ff. eod. & docet Naua. in Man. c. 17. n. 70. & Corduba in casib. conscien. q. 10. Idem dic de eo qui

69 impedit ne collator, præsentator, aut elector, conferat, præsentet, aut eligat illum, aut illum; siue Rex vel alius qui potest conferre aliquod officium, vel aliud ius huic, vel illi. arg. l. Illud. ff. ad l. Aquil. & docet Nauar. vbi sup. Ratio est, quia in dictis casibus, & similibus, is à quo aufertur res, seu potiùs is cui res nõ datur, nullum ius in re, vel ad rem, nec officium Iudicis, prætendere potest. Quia testator dum viuit, potest mutare voluntatem suam, prout libuerit, sine vlla iniuria illius cui primò relinquebat hæreditatem, vel legatum. Quia viuẽte testatore, hęres, aut legatarius nullũ ius habet ad hęreditatẽ, vel legatũ; cùm voluntas testatoris deãbulatoria sit vsq; ad mortem.

Tertiò probatur ex nostro text. hic ponderando verbum *acquisitæ*. Nam solùm prohibet Papa fieri munera de pecuniis, vel aliis rebus iã acquisitis ipsi Monasterio. Et confirmatur eò quòd infrà mandat fieri restitutionem de muneribus cõtra hanc prohibitionem factis. At restitutio supponit ablationem, vt inquit Naua. cum communi vbi suprà nu. 69. ad fin. Cùm ergo iuxta casum de quo agimus, nulla fiat ablatio Monasterii pretii illius rei, quæ gratis fit (cùm nunquam datum fuerit, nec debeatur) sequitur de hoc genere liberalitatis, aut muneris, non intellexisse Papam hic aliquid prohibere.

Quartò, quia sequeretur non posse à Monacho literato dari gratis consilium in iure latè fundatum, ex quo aliàs posset reducere 50. ducatos. Quod est absurdum, & ita non dicendum. cap. Dudum. 2. de Pręb. in 6. Non enim intendit Papa facere Religiosos quæstuarios; nec adimit eis opera misericordiæ: quorum vnum est dare consilium petenti illud.

Vnde non obstãt in contrarium adducta. Non primùm. Quia verum est Monachũ debere operari suo Monasterio, nec debere alicui alii operari sine licentia sui Superioris. cap. Monachi. 16. quæst. 1. at cum eius licentia potest, & debet operari ei, cui Prælatus iusserit, aut iniunxerit. Non enim negat Bart. non posse Monachum operari alteri, quàm Monasterio de licentia Prælati. & sic non obstat. Nam etiam seruus debet operari domino suo. tamen de licentia sui domini benè potest operari alteri.

Non etiam obstat secundum. Quia verum est, quicquid acquirit Monachus, acquirere Monasterio. Et ideò diximus in primo membro distinctionis suprà factæ, opera iam facta sumptibus, & impensis ipsius Monasterii, quæ iam sunt de bonis acquisitis ipsi Monasterio, non posse donari à Monacho. Negamus tamen opera facienda, non posse confici gratis, & per Monachum de licentia sui Abbatis, impensis alienis; quia erga illa nullum ius acquisitum habet Monasterium antequam fiant, nec ius ad rem, quæ adhuc nõ est in rerum natura. Vnde meritò in talibus potest pręiudicare Prælatus ipsi Monasterio,

nasterio, per doctrinam communem suprà relatam: quia reverà nihil est acquisitum, cùm gratis fiat. Et ideò cessat regula suprà citata: quæ intelligenda est, cùm aliquid lucratur Monachus, tunc illud lucrum debere esse ipsius Monasterii. Eodem modo respondetur ad tertium. Nam intelligitur, cùm aliquid est debitum. Tunc enim qui nequit donare, nec potest gratis remittere quod debetur.. At nos loquimur de remissione illius quod adhuc non debetur, & sic est casus diuersus.

. Quæ omnia retine corde, quia sunt magni momẽti ad tollendos multorum scrupulos, & ad plurimorum consolationẽm. Ex quibus constat posse etiam à Monialibus fieri gratis Corporalia magni valoris, & alia huiusmodi; dummodò is cui danda sunt, donet primò necessaria, & eius expẽsis fiant omnia, labore manuũ dempto.

70 Infer hinc esse, à solo Prælato posse reiici bona quę Nouitius vult secũ adducere, vel secum adduxit; vt si quidam consanguinei clament, & conquerantur de eo, aliquibus ex causis, etiam iniustis: quia tamẽ intra annum probationis nullum ius habet Monasteriũ circa illa bona, licèt Nouitius velit ea donare Monasterio; posset solus Prælatus ea reiicere, & non admittere.

71 Infer etiam hinc esse, à solo Prælato posse expelli Nouitium, licèt fuerit admissus per eum, & per Conuentum simul: vt habetur in nostris Statutis cap. de Priore. & c. de Nouitiis. Ratio est, quia ante emissam professionem nullum ius habet Monasterium in Nouitium, nisi post professionem: & in anno nouitiatus agit Monasterium de acquirẽdo. & ideò potest solus Prælatus prę-iudicare.

72 Secundò quæro, an hodie Monasteria licitè mittere, ac largiri possint munera, quæ hactenus solita sunt festo Natalis Domini, quotãnis ipsis Aduocatis, & Procuratorib. domorũ donari. Præcipuè quia in nonnullis Monasteriis sunt pinguia, & non parui valoris. Sed resp. licere. Quia hæc non tantùm sunt munera, quã onera. Nec huiusmodi largitio, est pura liberalitas, quæ consistit in pura donatione, de qua in l. 1. ff. de Donat. & de qua loquitur hic Papa. sed est donatio ob causam, quæ non est pura donatio juxta præfatã l. 1. & tot. tit. ff. de Condict. caus. dat. & C. de Cõdict. ob caus. facit Nauar. in Apolog. q. 1. monit. 78 n. 2. immo fit loco competentis salarii. Nã salaria sunt cõmuniter tenuiora, & habito respectu ad prędicta munera, acceptantur per Aduocatos, & Procuratores; quæ alias sine ipsis, non acceptarentur. Sed caueant Superiores ne ob consanguinitatem, vel amicitiam, aliqui non necessarii Aduocati & Procuratores instituantur.

73 Tertiò quæro, an Religiosi in literas incumbentes, vel itinerantes, vel Procuratores Ordinum in Romana Curia, vel extrà commorantes, quibus certum quid datur vnoquoq; anno, vel mense à suis Superioribus, & Conuentibus ad eorum victum, & vestitum, eo pacto, vt neque plus eo, neq; minus detur eis; siue multum, siue parum expendant: item Abbates, & Priores habentes certos redditus necessarios ad suam mensam, & sustentationem; possint hi omnes largiri cuicumque voluerint totum illud quod parciùs viuendo superesse facerent de dicta quantitate, siue redditibus sibi assignatis, non habita ratione huius constitutionis. Et videtur minimè posse ex hac Extrauag. vbi solũ excipit Papa munuscula.

Sed salua censura Eccle. (cui omnia quæ in hoc libro dicuntur subiicio) contrarium puto. Quia hæc constitutio non prohibet nisi munera ex quibus grauia incommoda, & mala Monasteriis inferuntur. At donatio rei illius quę à parciùs viuẽte acquiritur, nõ affert multum damni Ecclesię, siue Monasteriis, vt palam est. Tũ quia hoc plus adiumenti præstat ad seruandam abstinentiam, castitatem, modestiam, & sobrietatẽ, vt docet experientia, quæ est optima rerũ magistra. c. Quam sit. de Elect. in 6. l. Legatis. §. Ornatricibus. de Lega. 3. Tũ quia hæc constitutio non facit illicitam largitionẽ munerum, quæ ante ipsam erat licita, vt diximus sup. in gl. c. ibi, *Quibusuis hominib.* & colligitur, eò quòd Papa casset consuetudinem in contrarium, quam potiùs dicit esse corruptelam. Et sic innuit se loqui, & velle prohibere tantùm abusus, & largitiones munerum illicitas. At largitio muneris, siue donatio quæ à parciùs viuente seruatur Religioso, siue Prælato

atque rescinditur de quantitate ei sigillatim ad victum assignata, & quæ nihil habet superflui, licita erat ante hanc constitutionem; vt colligitur ex notat. per Adrian. in 4. de Restitutiono. q. 12. & Sot. lib. 10. de Iust. & iur. quæst. 4. art. 3. vbi dicunt, Beneficiarios pro libito disponere posse de eo
74 quod de suo victu honesto, parciùs viuendo seruant; licèt alia bona superflua non possint impendere nisi in eleemosynas, & alia opera pia. Quod confirmatur ex notat. suprà nu. 14. Ad idem consulendus est D. Thom. 2. 2. quæst. 186. art. 7. in corpore, vbi sentit Episcopum disponere posse de redditibus sumptui suo necessariis; (intellige, deputatis,) perinde ac de reliquis patrimonialibus. refert, & sequitur Maior in 4. dist. 24. quæst. 17. & Naua. in lib. de Reddit. Eccles. quæst. 1. monit. 26. n. 1. & in specie, videlicet esse licitas prædictas largitiones munerum factas per Abbates, & Priores, ac Monachos de eo quod parciùs viuendo reliquerint; docet Nauar. dict. lib. de Reddit. Eccles. quæst. 1. moni. 33. nu. 3. & 4. & in Apologia, moni. 80. num. 6. & 7. dicens esse hoc magni momenti ad excusandos à peccato multos Religiosos qui sunt Abbates, Priores, & Beneficiarii minores, qui nonnullos pauperes consanguineos subleuant, ex eo quod parciùs viuendo residuum faciunt. Quæ notā, quia sunt quotidiana. Et hæc potest esse octaua fallentia ad istū tex. & per hæc limita quæ diximus sup. nu. 38.

75 Quartò quæro, an idem dicendum sit de eleemosynis Missarum? videlicet, an Religiosus de sola licentia sui Superioris possit facere munuscula pro suo libito, & donare ea quæ acquirit ex eleemosynis Missarum, quas sibi intra annum, Conuētus, siue Religio concedit. Manifestum est enim omnes Conuentus concedere Religiosis omnes Missas quas dicere velint, præter eas, quas ex onere ac debito Religioni, & Conuentus celebrare tenentur. Et videtur quidem posse; quia tales Missas donat Monasterium vnicuique Religioso pro eius libito dicendas; vnde nihil damni recipit Monasterium, si Missas quas pro anima sua, vel parentum, seu amicorum suorum poterat Religiosus celebrare; dicat pro aliis, accepta eleemosyna ad suum libitum distribuenda. Tum quia ita liberè eas concedit Monasterium, & Religio cuique Religioso, vt si Superior absque causa, & necessitate victus, vel fabricæ Conuentus vellet onerare subditos Religiosos iniungēdo illis plures Missas, quàm ex Statuto, vel aliàs tenentur; iustè contradicere, & de eo in visitatione conqueri possent; potissimùm quia in omnibus etiam licitis, & honestis non tenetur Religiosus suo Prælato parere; sed solùm in honestis, in quibus sua regula expressè, aut tacitè, directè, aut indirectè eum suo Prælato subiicit. secùs si iubeat contraria, aut extranea regulæ, secundùm D. Thom. receptum 2. 2. quæst. 104. artic. 5. Nauar. Comment. 2. de Reg. numer. 59. & Comment. 3. nu. 12. Tùm quia videtur de prædictis eleemosynis Missarum Papam hic non curasse, nec de ipsis locutum fuisse; quia in fine Constitutionis obligat ad restitutionem contrauenientes, & accipientes munera hic inhibita, prohibens etiam remissionem eorū. At quis Cōfessarius obligabit ad restitutionem amicum Religiosi, pro quo celebrauit Religiosus aliquot Missas, etiam si essent triginta, aut quadraginta, & noluit recipere ab eo eleemosynam? certè nullus. & iuris notissimi est; qui remittit, donare. capit. Veniens. 1. de Testi. & qui donare nequit, nec gratis remittere posse. Communem dicit Hippol. Riminald. §. 1. numer. 302. Instit. de Donat. Tùm quia prædictæ eleemosynæ ex Missis congestæ ac relictæ communiter sunt tenues, ac vix per totum annum summam faciunt decem ducatorum: quamuis apud nos cōmuniter multò plures relinquantur.

Sed in contrarium est præsens hęc Constitutio, in versic. *Id autem*, vbi generaliter prohibentur largitiones munerum de eleemosynis, aut aliis quibuscumque bonis, industria Religiosi acquisitis; etiam si ei ad libitum disponendi facultas de prædictis bonis, seu eleemosynis per Superiores cōcessa fuerit. Tū quia aliàs daretur occasio Religiosis parsimoniæ iniustę, ac iniquæ, videlicet fraudandi se, animasq; suorū parentum illo salutifero sacrificio, omniū optimo ad reddimēdas pęnas peccatis debitas. Tùm quia vt plurimum non habent

bent Religiosi, vnde possint mittere dona, ac munera largiri, nisi ex dictis eleemosynis Missarum. & sic prohibendo hic Papa,ne vllus Religiosus etiam mutui prętextu possit munera largiri ex quibuscumque eleemosynis; nisi sint munuscula esculentorum, & poculentorum, aut ad deuotionem pertinentia; visus est prohibere alia munera, etiam ex eleemosynis Missarum. Et satis videtur prospectum ipsis Religiosis, maxime simplicibus, concedendo eis facultatem vt de licentia Superioris, & Conuentus, possint dare prædicta munuscula,nec non & eleemosynas, etiã magnas, cùm sola licentia Superioris. Nõ enim tantam summam eleemosynarum ex Missis congerent, quanta egebunt, ac opus habebunt, vt suis, & suorum consanguineorum, & amicorum necessitatibus subueniant, & munuscula largiantur.

Et tenendo hanc partem, quę videtur probabilior; non obstãt in contrarium adducta pro parte affirmatiua. Nõ primùm. Quia facultas quam dant Religiones, & Conuentus ipsis Religiosis, vt possint dicere intra annum certis diebus Missas pro suo libito: intelligitur in bonum suarum animarum, vel aliorum,pro quibus tenentur, & velint: idque gratis, & sine vllo stipendio. Hinc est, nullũ Religiosum posse accipere stipendium pro Sacro,sine speciali licentia Superioris.

Ad secundum respondetur, Superiores non posse, aut non debere onerare sine causa subditos,eis iniungendo plures Missas, quàm ex tabula tenentur; ne eos priuent tanto suffragio, in damnum suarum animarum, & aliorum quibus vnusquisque est adstrictus: non tamen ob detrimentum bursale, cuius nullum pati possunt, cùm nihil proprii pecuniarii habeant, nec habere possint. Priuatio enim supponit habitum.

Ad tertium respondetur, plurimum curauisse Papam de prædictis eleemosynis Missarum, ex generalitate suæ prohibitionis, & ex aliis deductis pro parte negante. Nec de dicto inconuenienti est curandum, quia vix continget. Solent enim tantummodo recipi stipendia, cum amicus diues iniungit Religioso onus dicendi tot Missas ex aliqua obligatione. Nã si pro anima sua iniungat,rarò quis se onerat ad tantum numerum Missarum. Nec vllus est qui eas petat. Et leges ad ea,quæ frequẽter accidũt adaptantur, l. Nam ad ea.ff. de Legi. cap. Sæpe. de Resti. spol.

Et si amicus sit pauper, cessat inconueniens; cùm intuitu eleemosynæ sine vllo scrupulo possit quilibet Religiosus de licentia solius Prælati quascumque Missas celebrare. Nec in casu, de quo loquimur, propriè remissio est donatio pecuniæ; sed potiùs opus misericordiæ, etiam si fieret pro diuite.

Ad quartum respondetur, summam decem ducatorum,& etiam duorum,esse sufficientem, vt includatur sub prohibitione de qua hic: maxime, cùm suprà diximus, etiam munuscula fieri non posse pecunia numerata, nisi fiant intuitu eleemosynæ.

Caueant tamen Superiores, & Conuentus ne crebrò, & multiplicatis vicibus vni eidem Religioso concedant intra annum prædictas licentias: quia frequentia munuscula transeunt in munus, vt probat tex. in cap. Apostolicæ. vers. fin. de Donat. & in l. Solent. in fin. ff. de Offi. Procons. & docet Inno. in dict. cap. Ceterum. de Donatio. & Host. & Ioan. And. in cap. Et si quæstiones. de Simonia.

q 76 Ibi, † *communi tantùm, numquam verò particulari nomine*. Nota modum dandi munuscula. Scilicet,vt dentur per Religiosos,non nomine proprio,dicendo, Hoc tibi do. sed nomine Conuentus, dicendo, Conuentus hoc tibi donat. Idem docet Panor. in cap. In præsentia. num. 61. de Proba. & Siluest. verb.Religio. 6. §. 3. Et meritò hic modus præscribitur. Tùm ad tollẽdam omnem speciem proprii. Qui enim dicit, Hoc tibi do, videtur innuere habere proprium, & esse suum quod donat. Tũ quia cum omnia quę habet Religiosus cõuentualis,sint ipsius Conuentus;& qui donat, id faciat de licentia Prælati, & Conuẽtus; reuerà non tam ipse, quàm Conuentus donat. Et ideò meritò debet dicere, Hoc tibi donat Conuentus.

r 77 Ibi, † *de consensu Conuentus*. Notatur forma, quam obseruare debent Prælati in conce-

concedendis licentiis Religiosis ad munuscula danda. Scilicet vt eas concedant de
78 Consensu Conuentus. Licèt enim de iure antiquo plena, & libera administratio ad solos Prælatos, seu Abbates spectaret, cap. Nullam. 18. quæst. 2. quod ad hoc dicit opt. & sing. Abb. in cap. Edoceri. num. 6. de Rescript. & probat Bellam decis. 695. in fin. Rota decis. 466. in nou. Lapus Allegatione 48. num. 4. & latè Nauar. in Rep. dict. cap. Nullam. num. 4. & nu. 24. nec teneretur Abbas, siue Prior requirere Monachorum consensum; nisi in arduis, & quibusdam aliis, vt est alienatio bonorum immobilium, & mobilium prætiosorum, vt docent supra citati, & Roma cons. 369. num. 20. in fin. vers. Tertia est. Panor. cons. 62. Illud de iure, parte 1. & in cap. Causam quæ. num. 5. & ibi Feli. num. 3. de Iudici. & dicit communem, & veram conclusionem Mandos. vbi alios citat in Additio. ad Lap. vbi suprà in vers. In arduis. & probat Nauar. dict. cap. Nullam. nu. 11. vers. Ad tertium. & constat ex nostris Statutis 2. par. cap. 24. nu. 17. vbi ad literas, & munuscula dirigenda, vel recipienda sola Præsidentis licentia sufficit. Et ad id quod diximus de alienatione immobilium, vel mobilium prætiosorũ, adde gl. verb. Tractatu. in cap. Tua. de His quæ fiunt à Præla. sine consen. Cap. & gl. fin. in cap. 1. de Cleri. ægro. lib. 6. Panor. per tex. ibi in cap. 1. num. 4. de Pigno. Anani. in cap. fin. nu. 10. de Accusa. & ibid. Feli. num. 6. copiosè Couar. lib. 2. Variar. cap. 16. à num. 8. & Tiraq. de Retract. fol. 43. num. 99. Ob tyrannidem
79 tamen, & malam administrationem Prelatorum; sicut ad aliqua Monasteria inducta est diuisio bonorum, vna cum administratione eorumdem inter Prælatum, & Conuentum, vt suprà diximus; ita ob eamdem causam arctata, atque restricta est per iura noua, saltem particularia recentiorum Ordinum per regulas, vel constitutiones eorum, potestas præfatorum Prælatorum, etiam vbi bona sunt communia, & indiuisa; ita vt bonam partem eorum, quæ pertinent ad regimen, teneantur facere cum consilio, & assensu Conuentus, vel antiquiorum Religiosorum: quos alii Consiliarios, alii Discretos, alii Assistentes, appellant, vt aduertit Bellam. vbi suprà, & Decisio Rotæ. 466. suprà citata, & meliùs Nauar. cons. 76. num. 1. de Regula. vnde multorum Ordinum peculiaribus statutis cautum est, ne Prælati eorum possint vltra certam quantitatem, puta decem librarum, siue scutorum, disponere de illis absque cõsilio, & consensu præfatorum Consiliariorum, vt inquit Nauar. dict. cap. Nullam. num. 24. & meliùs in cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. num. 11. quibus nunc tandem additur per hanc Constitutionem; vt ad dandum facultatem priuatis Religiosis; vel Præsidens, ad eãdem sibi assumendam; pro largiendis munusculis, necessariò requirere debeat Prælatus consensum ipsius Conuentus. Quod intellige, non obstante cõsuetudine in contrarium. Licèt enim lex noua speciales consuetudines non tollat (vt probat tex. in cap. 1. de Constit. lib. 6.) benè tamen tollit generalem consuetudinem: qualis erat ista, nimirum licentia per solos Prælatos ad munuscula largienda, vt docet gl. And. dict. cap. 1. vers. Singulariũ, & Feli. in cap. Super literis. num. 8. vers. Tertia regula. de Rescript. vbi idem dicit in consuetudine multùm vulgari, quæ etiã præsumitur a Papa sciri.

Sed aduerte non esse necessarium, vt ad singulas licentias requiratur Conuentus. Sufficit enim, vt semel Conuentus tribuat Prælato facultatem concedendi huiusmodi licentias inferioribus, & vt etiam ipse possit donare munuscula. Et ita consultus sæpe respondi. Quinimmo puto ad ista minima sufficere tacitum consensum Conuentus, quem habent vbique Prælati, ex Bellam. decis. 695. ad fin. & Rota. in dict. decis. in nou. 466. in fi.

f In §. †. *Neque verò quispiam.* Nota ex
80 hoc §. Non excusari Religiosum, quominus cõtraueniat huic Cõstitutioni, nec incurrat pœnas ipsius, eò quòd munera mittat cuique personæ, quantumuis qualificatæ.

t Ibi, † *etiam proprio loci Ordinario.* &c.
81 Nota nemini licere dare munera loci Ordinario, etiam ex causa, & occasione benedictionis, vel susceptionis habitus Regularis, primæ tonsuræ, aut professionis Monialium, tam ei subditarum, quàm non subditarum.

Quod

Quod intellige de muneribus pecuniariis, ac de aliis datis tanquam pro pretio prædictorum spiritualium; per tex. in cap. Ordinationes. iuncta ibi gl. verb. Intentione. 1. quæst. 1. secùs si gratis aliqua dentur in remunerationem laboris, & in grati animi significationem, vt probat text. in cap. Placuit. 1. quæst. 2. Ingratitudo enim, vt minimum, est peccatum veniale, vt probat D. Tho. 2. 2. quæst. 107. art. 3. Absit autem credere Papę mentem fuisse tollere gratitudinis virtutem, maximè à personis Religiosis eximereque Moniales ab ea obligatione per quã cuncti tenemur exhibere nos, scilicet gratos benefacientibus nobis, cap. Ecclesiasticis. iuncta ibi gl. 12. quæst. 2. Faciunt latè tradita per Nauar. circa hanc obligationem gratitudinis, & remunerationis in lib. de Redditi. Eccles. quæst. 1. moni. 36.

v 82 Ibi, † *vel cuicumque etiam simplici, & particulari Religioso.* Nota etiam prohiberi munerum largitiones inter ipsos Religiosos. Quod intellige, primò de Religiosis propter quorum dotes potest aliqua ambitio timeri; vt colligitur ex illis verbis ibi; *nè praua ambitione impulsi.* &c. Vnde si sint simplices, idiotæ, vel alterius Religionis, vel aliàs nulla ambitio cogitari aut timeri posfit, nõ includuntur sub hac prohibitione.

Secundò intellige procedere hanc prohibitionem ex præsumpta causa ambitionis. Vnde si ea cesset, cessabit etiã prohibitio, saltem in Foro conscientiæ. arg. cap. Is qui fidem. iuncto cap. Tua. de Sponsal. quatenus probant legem fundatam in pręsumptione non obligare in Foro conscientiæ.

x 83 Ibi, † *nisi rerum minimarum.* Nota fallentiam ad præcedentem notulam, scilicet fieri posse inter ipsos Religiosos largitiones munerum de rebus minimis; dummodò fiant de licentia expressa, & in scriptis suorum Superiorum. Circa hoc obserua duo. Primum hanc fallentiam apponi, fierique in Religiosis de quibus ambitio aliqua timeri potest; scilicet ab istis donari posse minima de licentia expressa, & in scriptis Superiorum.

Secundùm in aliis Religiosis in quibus prædicta ambitio non timetur, non esse necessariam licentiam Superioris expressam, & in scriptis; sed sufficere licentiam tacitam; & multo magis verbalem, saltem in Foro conscientiæ.

Quod certè inter ipsos Religiosos eiusdem Conuentus, videtur satis probabile; cùm tunc nihil aliud fiat, quàm transferre peculium vnius Monachi in alium. dummodò nõ sit de pecuniis; nec vestibus, nec libris, sed de aliis vtensilibus, & esculentis. Et sic videtur limitandum, & intelligendũ quod habemus in nostris Statutis. 2. parte cap. 19. num. 6. prohibentibus donari aliquid etiam inter nos sine licentia proprii Prioris, scilicet sufficere quoàd minima vtensilia, & esculenta, licentiam tacitam, siue præsumptam; pro vt hactenus consuetudo obseruauit.

y 84 Ibi, † *de licentia expressa, & inscriptis Superiorum.* Nota licèt de iure antiquo sufficeret Monacho, saltem quoàd Deum, licentia tacita, & generalis Prælati, quæ aliàs dicitur præsumpta, ad hoc vt sibi liceret dare aliqua munuscula, absque alia licentia expressa, & speciali; vt docet Naua. Comment. 2. de Regul. num. 20. (quia taciti, & expresſi regulariter eadem est virtus, l. Cùm quid. ff. de Reb. credi. cap. 2. de Rescrip. gl. In l. Expressè. ff. de Regu. iur. & ibi Deci. & Cardi. in cap. Cùm Ecclesia. de Caus. pos. & ibi Panor. num. 49. Quinimmò non tam requirebatur licentia, quàm consensus Prælati; & ideò sufficiebat tacitus, vel vt expressus, post factum, præstaretur à Prælato. Bellam. decis. 695.

85 ad fin. Rota in nou. 466. in fi. Nam vbi requiritur licentia Superioris, non sufficit tacitus consensus, vt tradit Lap. allega. 86. num. 3. vbi Mandos. plures allegat, sequentes hoc dictum tanquam sing. Dixi de iure antiquo. Nam de iure speciali quorũdam Ordinum, vt in nostro 2. par. Statutorum. cap. 24. num. 17.) non tamen posse dari, nec recipi vlla munuscula, nisi priùs licentia obtineatur à Præsidente.

86 Hodie tamen per hãc Extrauag. requiritur non solùm licentia expressa, sed etiam vt detur in scriptis. Sed intellige (vt dixi in proxima notula) non requiri specialem in quacumque largitione munusculorum: sed sufficere generalem. Ratio est quia à iure

iure communi non recedimus, nisi quatenus ius nouum cogit. l. Præcipimus. C. de Appel. sed de iure antiquo sufficiebat licentia generalis, & tacita, per dicta suprà, & per hanc Extrauag. recenter requiratur expressa in scriptis, nihil addens vt sit specialis in quacumque largitione. Ergo sufficit vt sit generalis in scriptis.

87 Nouitiis autem sufficit sola licentia verbalis, vel præsumpta Prælati, aut magistrorum eorum. Quia cùm de solis Professis loquatur hæc constitutio: standum est iuri communi antiquo, quoàd ipsos Nouitios.

ꝛ In §. † *Insuper prohibemus.* Nota in
88 hoc §. Prohiberi quamplures causas vanas, & profanas, ob quas nullo modo munerũ largitiones fieri possunt per personas Regulares. Et meritò. Si enim bona Ecclesiastica Clericorum secularium, sub pœna peccati mortalis, & etiam restitutionis, secundùm magis communem opinionem, nullo modo possunt impendi in vsus vanos, & profanos, vt latè probat Nauar. lib. de Redd. Eccles. quæst. 1. à moni. 20. & dicemus verb. Testamentum. Differ. 11. quantò minùs bona Ecclesiastica Regularium, & Monasteriorum, possunt in eosdẽ impendi?

A Ibi, † *nisi re ipsa pro diuino cultu.* Nota
89 ob cultum diuinum, & in honorem Sanctorum; puta pro festo Corporis Christi, & aliis festiuitatibus Sanctorum, iustè, ac licitè expendi posse per Regulares; & earum occasione, & intuitu, munera donari. Quod nota pro nona fallent. ad regulam huius constitutionis.

B Ibi, † *& veris Christi pauperum indigen-*
90 *tiis.* &c. Not. decimam fallentiam, scilicet munera tribui posse intuitu eleemosynæ, & pro subleuandis veris Christi pauperibus.

91 Nomine autem pauperum, intellige non solùm egenos qui ostiatim petunt eleemosynas; nec solùm eos qui indigent necessariis ad vitam seruandam; quales sunt omnes, qui labore manuum suarum sustentantur; & alii non habentes sufficiẽtes redditus, aut pecunias, vnde possint se, ac familias suas sustentare: sed etiã eos, qui licèt habeant necessaria ad vitam, non tamen ad se decenter pro sua qualitate, & conueniẽtia sui status, sustentandum; quales sunt quamplures nobiles, domicelli, & ingenui. Ita probat tex. in cap. Consideranda. & in cap. Est probanda. 86. dist. Caieta. 2. 2. quæst. 43. artic. 3. Bart. in l. 1. num. 36. C. de Sacrosan. Eccles. Nauar. lib. de Red. Eccles. quæst. 1. num. 3. & in Man. cap. 17. num. 93.

92 Et aduerte non solùm posse fieri eleemosynas paruas præfatis personis; sed etiam magnas, si suppetant facultates. Quia bona Monasteriorum superflua, sicut alii redditus Ecclesiastici superflui, sunt in vsus pauperum impendenda. cap. Quia tua fraternitas. 12. quæst. 1. cap. Aurum habet Ecclesia. cap. Gloria Episcopi. cap. Apostolicæ. 12. quæst. 2. gl. In cap. Non dicatis. 12. quæst. 1. Nauar. comment. 3. de Regul. num. 16. vers. Dixi quinto. & lib. de Reddi. Eccles. quæst. 1. moni. 42. quia largiri aliquid in eleemosynam, non est donare, sed bona Monasteriorum ad eorum vtilissimos vsus insumere, vt docet Naua. in Man. cap. 26. num. 39. & comment. 2. de Regula. num. 41. Tùm quia eleemosynæ, quò maiores sunt; eò, ceteris paribus, sunt magis piæ, & Deo gratiores. cap. Non mediocriter. de Conse. dist. 5. Tùm etiam, quia si licèt plures facere eleemosynas minutatim per annum: multo magis licebit eas facere simul, teste D. Hiero. qui scribens ad Rusticum Monahum, inquit gratius esse

93 Deo simul, quàm minutatim omnia bona pauperibus largiri, refert, & sequitur Naua. comment. 2. de Regula. num. 41. & idem docet comment. 1. num. 30. & prędicta confirmantur statuto nostro 2. par. cap. 20. num. 1. quod valde hortatur Priores ad eleemosynas largè faciendas pro facultate domorum eorum.

54 Obseruent tamen Religiosi, si sua Monasteria, & Conuentus, indigeant nec sibi sufficiãt redditus quos habent vel eleemosynæ, quibus viuunt; ad onera quæ habent, commodè supportãda, se inordinatè facturos si eleemosynas vel pecunias ex Missis, vel aliunde quæsitas erogent in alios pauperes, etiam consanguineos, vt significat hic tex. ibi, seruato in hoc charitatis ordine &c. & probatur argum. dict. cap. Est probanda. 86. dist. & l. Si quis ad declinandam. C. de Episcopis, & Cleri.

& sen-

& sentit Nauar.comment.3.de Regul.n.7. vers. Dixi quintò. in fin. Plus enim tenentur suis Monasteriis à quibus aluntur, & quorum sunt omnia quæ adquirunt; quàm extraneis,& etiam consanguineis.Charitas quippe benè ordinata incipit à se ipso.

95 Præterea nomine pauperum,intellige nō solùm prædictos; sed etiam alia opera pia; vt intelligit D.Tho.2.2.quęst. 185.art.7. in corp. & ad 2. & Quodlib. 6. art. 12.& probatur in cap. De redditibus.& in cap. Quatuor.12.quæst.2.& docet Nauar.dict. lib. de Reddi. quæst. 1.moni.20.num.1.& moni. 26. nu. 2.& in Man.cap. 17.num. 29.vers.Quarto.& nu.93.post Adria.in 4. de Restit. quæst. 12.col. 7. Quia ea quæ superfluunt de bonis Ecclesiasticis, non debentur solis pauperibus; cùm etiam in fabricas, ornamenta, & id genus alia, diuino cultui congruentia, sint impertienda.

96 Quæ autem sint opera pia, & quę veniant nomine,seu appellatione operum piorum, colligi potest ex gl. in l. Si quis Titio. ff. de Lega secundo. & ex traditis per Bal. in Auth.Similiter.per totā,C.Ad l.Falcid.vbi explicat quæ dicatur pia causa, & per Guido.Papam,quæst. 576.nu.3.& per Roma. in Repet.dict.Auth.Similiter.& per Naua. dict. lib. de Reddi. Eccles. quæst.1. moni. 26.num. 2.& per Cordub. lib. de Casibus conscientiæ.quęst.54.fol.148.in fi.Ex quibus collige ea omnia, & sola, esse opera pia, quæ ad diuinum cultum, pietatem, & misericordiam pertinent. Adde not. verb. Legatum.Differ.3.

97 Ex qua resolutione infertur primò Religiosum de licentia sui Superioris solius (quippe ad largiendum eleemosynas non aliud requirit Papa hic,vt infra videbimus) posse dare eleemosynam ad dotandum orphanam; non solùm extraneam,sed multò magis propinquam, vt docet Nauar.comment. 2. de Regula. num. 41. post med. & dict. lib. de Reddi. Eccles. quæst. 1. moni. 27.in fin.iuncto num. 1. ibid.

Quin immo non solùm ad dotandum omnino orphanam, & pauperem; sed etiam filiam fam. etiam nobilem, non habentem dotem competētem vt inueniat sibi æqualem. Huius enim etiam poterit iuuare dotem, dando bonam eleemosynam, si valeat, vt sic inuenire posit sibi æqualem. Naua. in Apolog. quæst. 1. moni. 77. nu. 4. & de Reddi. Eccles. quęst. 1. moni. 27. nu. 5. in fin.

Idem videtur dicendum de viro qui propter paupertatem, vel eò quòd nō habeat sufficiens patrimonium, non potest contrahere matrimonium cum sibi æquali; cū eadem sit ratio in vtrisque, pietatis,& eleemosynæ.arg. suprà ex proximè dictis.

Secundò infertur posse similiter adiuuare fratrem, aut nepotem, vel alium quemlibet extraneum literis vacantem, & nihil de suo habentem; licèt aliàs scholaris prædictus habeat patrē diuitem.Ratio est,quia prędictus scholaris iure potest dici pauper, & aliena ope indigens, ex quo nihil habet; cùm, viuente patre, bona illius non sint filii, nec pater teneatur filium in studio alere, sed tantùm domi sibi inseruientem. l. Si quis à liberis. ff. de Liber. agno. l. Nec filium. C. de Pat. pot. cap. fin. de Conuers. in fid. ibi, *pueri post triennium apud patrem non suspectum ali debeant, & morari*. Bart.in l. De bonis. §. Non solùm. ff. de Carbonia. edic. & in l. 1. §. Neque castrense. num. 8. ff. de Colla. bono. Rojas in Epito. succes. cap. 7. num. 40. in fin. & docet in specie prædictum corolarium in Beneficiario habēte bona superflua Naua. cons. 59. de Præben. num. 4.

Tertiò infertur, etiam posse dare eleemosynam ad dotandum aliquam virginem, vt ingrediatur aliquod Monasterium, quia eadem est ratio huius donationis, & alterius ad nubendum. immò hęc est magis fauorabilis; quia Deo magis accepta, iuxta illud Apost. 1. Corin. 7. *quòd si non nupserit, melius facit*.

Quartò infertur etiam posse largiri eleemosynam pro redemptione alicuius captiui, & incarcerati, etiam pro maleficio, secundùm Bal. dict. Auth. Similiter. C. Ad l. Falcid.

Quintò infertur, etiam posse subuenire ei qui ea quibus indiget non potest aliunde habere, nisi ex his quæ habet; quæ quimen non licet, vel non decet eum vendere: vt sunt plures agricolę, & alii, habentes possessiones vnde sustentantur, quas non licet, vel non decet eos vendere. Nam talis

lis subuētio, etiam erit opus pium,& eleemosyna, vt tradit Nauar. lib. de Reddi. Ecclef. quæſt.1.moni. 27. in fin. Quod eſt notādum contra plures creditores qui ſine vlla miſericordia cogunt debitores ſuos vēdere multo minus iuſto pretio eorū poſſeſsiones. Et multo magis eſt notandum contra aliquos diuites habentes ſuperflua, qui ſunt immiſericordes erga conſtitutos in aliqua neceſsitate, ſi aliàs habent bona, quæ vendere poſsint: non attendentes non ſemper licere, aut decere prędictos ea vēdere.

Sextò infertur etiam poſſe remunerare obſequia honeſta, ac beneficia ſibi exhibita,ſiue à cognatis, ſiue ab aliis extraneis; quia talis largitio eſt debita de iure naturali, quo tenemur ad antidora. cap. Eccleſiaſticis. 12. quęſt. 2. iuncta ibi gl. & probatur argum. cap. Ad hæc.& cap. Relatum. 2. de Teſtam. Tùm quia eſt opus pium ſecundùm Cordub. dict. lib. de Caſi.conſci. quæſt. 54. fol. 148. col. 2. in fin. vbi fol. 150. tenet ſuprà dict. illationem. & nimirùm nō ſolùm poſſe dare quantum ſatis eſt ad ſatisfaciendum obſequiis, & muneribus acceptis, vt teſtatur Communis, de qua per Alex.Iaſ.& Deci.in l.Si donatione. C. de Collatio. poſt Bart. in l. Si quis pro eo. §. 1. ff. de Fideiuſſo. ſed etiam aliquid vltra; arbitrio cordati viri;teſte Nauar.dict. lib. de Reddi. Eccleſ. quæſt. 1. moni. 36. num. 2. Non enim ſatis gratus eſt qui ſolummodo ad æqualitatē beneficii accepti compenſat, ſecundùm D. Tho.2.2. quæſt. 106.art.6.quia magis inſpiciendus eſt animus, voluntas, ac affectus quo fit beneficium;quàm ipſum donum. Et ex ipſo affectu augetur miruminmodum ipſum donum oblatum,iux. illud Matth. 21.verſi.3. *verè dicò vobis; quia vidua hæc pauper, pluſquam omnes miſit.* Et hanc Conſtitutionem non loqui de donationibus remuneratoriis;ſed tantùm de gratioſis,aut ambitionis cauſa factis, docet Rodrig. 1.par. QuæſtionumRegul.quæſt.27.art.6.

Septimò infertur etiam poſſe dare eleemoſynam ad erigendam aliquam Eccleſiam, vel Baſilicam, vel ad ornamenta Eccleſiæ, vel ad nutriendos infantes expoſitos in Eccleſiis, vel hoſpitalibus, vel ad alia huiuſmodi, iuxta not. per Nauar. in Man. cap. 17. num. 93.

C Ibi, † *aut aliàs in rebus licitis, & per Ca-*
98 *pitulū generale, aut prouinciale non prohibitis.* Not. ad confirmationem eorum quę ſuprà diximus,videlicet non prohiberi per Papam hic munerum largitiones licitas, & quæ ante hanc conſtitutionem fieri poterant;ſed tantùm illicitas,& prohibitas,ſiue à iure, ſiue à regulis, & ſtatut. Religionis.

D In §. † *Declarantes.* &c. ibi, *hoſpitalita-*
99 *tem,præſertim erga pauperes,& peregrinos.* Not. decimam fallentiam ad iſtum text.videlicet Religioſos,& Monaſteria, eorumque Superiores licitè poſſe, immò, & debere impēdere bona ſuperflua, facereque munerum largitiones intuitu hoſpitalitatis. Hæc enim inter opera pietatis etiam connumeratur, vt probatur in §. 1.diſt. 42. & eſt debita ab Eccleſ. maximè Religioſis, cap. de Monachis. de Præb. cap. 1. 82. diſt. & 42. diſt. per totum facit illud Ciceronis 2. Offi. *Decorum valde eſt patere illuſtribus hoſpitibus domos virorū illuſtriū.* Quod intellige de honeſtà, diſcreta, ac decente hoſpitalitate, ſecundùm Nauar. lib. de Reddi. Eccleſ. quęſt. 1. moni.27.num.2. & meliùs in Apolog. quæſt. 1. moni. 78. num.2.Dixi de honeſta (licèt ipſe non declaret.) Nam Religioſus non debet recipere in hoſpites perſonas ſuſpectas, & multo minus fœminas; quippe hoc prohibitum eſt per Motum proprium Pii V. & Grego. xiij. ne ſcilicet tales ingrediantur clauſtra Monaſteriorum. Dixi (diſcretà) ad excludēdam, comprimendamque multitudinem, & petulantiam multorū hoſpitum,qui data opera ſe conferunt in Monaſteria ad comedendum bona pauperum, cùm aliàs ipſi ſint diuites. Tales enim hoſpites, aut vix ſunt recipiendi, aut tranſacto vno die dimittendi. Non enim decet vt Prælati Religionum prebeant ſe talibus remiſſos, & multò minus beneuolos. Intellige tamen prędicta non indiſtinctè,per ea quę infrà pag.ſeq.dicūtur. Dixi (decente.)Quia oportet vt fiat hoſpitalitas ſecundùm qualitatem hoſpitis, & recipientis. Non enim decet amatores paupertatis, vt lautè, & prodigè nimis patrimoniū Chriſti impendant, etiam in perſonas qualificatas.

tas. Et ideò licet ob qualitatem personæ, fieri debeat aliquis excessus ab ordinario Cõuentus. Prudẽtèr tamẽ, ac sanctè id fieri debet, ita vt hospites ex frugalitate magis ędificẽtur; quã ob exuperantiã, & excessum murmurent, ac irrideant post discessum.

100 Vltimò aduerte, etiam ad cõuiuia necessaria licere aliquando ipsis Religiosis expensas aliquas facere. per text. in cap. Conuiuia. dist. 44. docet Nauar. loquens de superfluis Beneficiariorum, in lib. de Reddit. Eccles. quæst. 1. moni. 27. in fin.

101 Iam verò quæro hic, vtrum hodie post hanc Constitutionem sit benè impensum, quod in quibuscam Monasteriis solebat antea impendi, in hospitium suscipiendos aliquot consanguineos, ac Iurisconsultos, aut nobiles illac transeuntes, aut ad ipsa per aliquot dies animi recreãdi gratia se se recipientes?

Et videtur primò non rectè expendi. Nã & ante hanc Constitutionem non defuerunt aliqui qui id putarent, quorũ meminit Naua. in Apolog. moni. 78. n. 1. quanto magis hodie? Quia talis impensa potest summam facere 30. 40. & 50. ducatorum iuxta dies hospitii, & comitatum quem deferunt. vnde cùm ex hac voluntaria hospitalitate prouenire possit idem damnum ipsis Monasteriis, quod ex muneris largitione: videtur ex paritate rationis non licere. Nã vbi est eadẽ ratio, idẽ ius esse debet. l. Illud. ff. Ad l. Aquil. l. vlti. C. Ad l. Falcid. maximè in fauorabilib. qualis est hæc constitutio quoàd bona Monasteriorum. argu. Regul. Odia. de Reg. iur. lib. 6.

Sed contrarium est tenendum. Quia hospitalitas sine distinctione habenda est cum omnibus, & circa omnes. cap. Quiescamus. dist. 42. Tum quia prædicta hospitalitas nõ est voluntaria, cùm non accersantur prædicti hospites data opera; immò eos ægrè ferunt Prælati, vt notum est. Et ideò dicitur adagio Valentino, *Hostes, y peix menut, à tres dies put.* Tum quia tantùm ąbest esse damnosas, & præiudiciales Monasteriis prædictas hospitalitates; vt potius sint artificium acquirendi; & conciliandi voluntates eorum qui fouerunt, aut fouendi potestatem habent iura, & causas Monasteriorum in iudicio, & extra illud. Et ita saltem mediatè fiũt in Monasteriorum vtilitatem. Dummodo ita fiant, vt absit epularum exquisitarum, vel opiparorum vinorum nimia exuberantia. arg. cap. A crapula de Vita, & honest. Cleric & cap. Ecclesiæ principes. dist. 35. & docet Nauar. dict. Apolog. monit. 78. num. 2. vbi tenet hanc partem. Vnde cùm licita fuerit prędicta impensa ante hanc Extrauag. secundùm Nauar. vbi suprà, infertur etiam hodie licitam esse, pet ea quæ sup. sepè annotauimus; & satis probat nostra Constitutio in versi. *Si quos verò ditiores*, ibi, *deuotionis*, &c.

Vndè non obstant in cõtrarium adducta. Quia ex prędictis constat non esse nociuã Monasteriis pręfatam impensam, sed potius vtilem. Et sic cessat in ea ratio huius Constitutionis.

102 Ex prædicta resolutione infertur licitas esse munerum largitiones, quæ fiũt benefactoribus Monasteriorũ, & etiã iis qui sperantur aliquando posse benefacere; quia similes largitiones dantur ad lucrum, siue (si ita loqui licet) vsuram; & potius in cõmodum, quàm in damnũ Monasteriorum redundat. Et per consequens licitè fieri possunt. Quod nota, quia quotidianum.

E In §. † *Pari etiam ratione.* Nota ex hoc §.

103 recipientes munera hic prohibita, quicumque illi sint, teneri ad restitutiones eorum, etiam nulla expectata Iudicis sententia, aut declaratione. Ratio est, quia qui recipit alienum ab eo qui non est dominus, nec habet facultatem, seu potestatem donãdi, tenetur ad restituendum illud. c. Si res aliena. 14. q. 6. c. Peccatũ. de Reg. iur. lib. 6. sed tale est munus datum à Religioso, siue subdito, siue Superiore in casibus hic prohibitis, vt suprà probatũ est in princip. ergo recipiẽtes illud, tenẽtur ad eius restitutionẽ. & sic patet, tã Religiosos dantes, quàm recipiẽtes, non solùm peccare mortaliter, sed etiã teneri ad eorum restitutiones.

F In versi. † *Hanc autem restitutionẽ.* In hoc

104 versi. declaratur quomodo, & cui debeat fieri restitutio; & tollitur omnis remissio, siue cõdonatio. Et meritò, quia vt sup. diximus, qui donare nequit, nec gratis remittere potest. Communem dicit Hippol. Rimin. §. 1. num. 302. Inst. de Donatio.

G In §. † *Quòd si quis.* Nota pœnas Religio-

105 sorum contrauenientiũ huic Constitutioni; nõ inferri, nisi tantũ cõtra Religiosos donantes; non tamẽ contra alios recipientes; vt ex qualitate pœnarũ,& ex cõiectura verborũ constat: licèt aliàs pœna inflicta vni ex correlatiuis, censeatur apposita, ac inflicta etiã alteri, licèt de eo nihil dicatur .l. 1. C. de Cupress. lib. 11. c. Si cócubinę. de Sẽt. excom. c. Nuper. vers. In primo. eod. tit. vide Naua. in Man. c. 27. num. 51.

H In §. † *Volumus autem.* Nota hanc con-106 stitutionem non solùm debere legi quotannis in Capitulis Monasteriorum, vt infra dicitur; sed etiam esse exarandam, atq; scribendam in libris quorũcumq; statutorũ ipsarũ Religionũ, vt sic obliuioni nõ tradatur, sed perpetuò obseruetur. Quod nõ video obseruari, sicut nec omnes formas hic præscriptas, nec pœnarum inflictiones.

Denique circa ea quæ diximus sup. nu. 31. nempe Religiosum quicquid acquirit, acquirere suo Monasterio dum manet in illo; notandum est ideò additum fuisse, *dum manet*, quia Religiosus, si eligatur in Prælatum alterius Monasterii, desinit esse filius Monasterii, in quo professionem fecit, durante Prioratu; & fit filius Monasterii cuius est Prior: & consequenter quicquid acquirit de nouo, siue ex testamento alicuius, sine ab intestato, siue ex aliqua arte, vel ex editione aliquorum librorum, si edat; etiã si in domo suæ professionis eos cõposuerit; acquirere Monasterio, cuius est Prior. Hoc probatur arg. cap. vnici, 18. q. 1. vbi habes Religiosum factum Episcopum acquirere suę Ecclesię, & non Monasterio, cuius fuerat filius, quicquid ex hæreditate paterna sibi post Episcopatum adeptum obuenerat. quem text. refert D. Tho. 2. 2. q. 185. art. 8. ad 3. & Sot. lib. 10. de Iust. & iu. q. 5. art. 7. Et tenet expressè in Religioso facto Beneficiario, Frãc. Marcus decis. 104. n. 3. p. 1. Panor. in c. Cũ olim. 2. n. 6. de Priuile. Azor 1. p. lib. 12. c. 10. quæst. 6. & in specie nostra Leonard. Lessius de Iust. & iure lib. 2. c. 41. dubita. 11. n. 91. & 92. & Azor vbi sup. q. 7. & ante eos Bar. in l. Si seruus. 21. n. 6. ff. de Stipu. seruo. Naua. in cap. Non dicatis. 12. q. 1. n. 6. Et probatur in nostris statutis 2. p. c. 3. §. 12. vbi quicquid datur Priori, fit domus cui præsidet, & non domus professionis eius, nisi qui donat apertè aliud voluerit. Et in acquisitis ex industria est alia ratio; quia nimirum omnes fructus collecti ex re non fructifera, spectant ad eos qui sua negotiatione eos acquirunt; etiam si ex re aliena, etiam furtiua, eos lucrati sint; vt docet Naua. c. 17. n. 25. Armilla verb. Fructus. n. 2. in fin. Coua. lib. 3. Variar. c. 3. n. 6. Ange. verb. Restitutio. 1. col. 9. vers. Quid si res. Sot. lib. 4. de Iusti. q. 7. art. 2. col. 0. versic. De negotiatoribus. Barbos. in l. 2. in prin. n. 8. par. 1. ff. Solu. matri. Rebel. de Obliga. Iusti. 1. p. lib. 2. q. 4. n. 6. & Paul. Comit. lib. 3. Resp. mora. q. 36. n. 4. Vnde licèt Prior v. g. typis mandet libros à se in domo suę professionis cõpositos; quicquid ex eis acquirit, nõ spectat ad domũ professionis eius, sed ad domum cui præsidet: etiã si sine veri preiudicio concederemus dictos libros esse domus professionis eius. (Nã libri manu scripti semper sunt Religiosi, & eos secũ defert quocumque vadat, tametsi se transferat in aliã Religionem) Et ratio est, quia omne tale lucrum consurgit ex negotiatione eius, & non ex libris, qui de se nõ sunt fructiferi. Quod etiam patet, quia potest dare eos alicui typographo, vt sumptibus eius imprimantur: (vt quotidie fit; quia vix est domus quæ velit id suis sumptibus, & laboribus facere, nesciens an liber futurus sit acceptus) quo in casu non potest vlla domus prætendere partẽ ex lucro per dictũ typographũ capto. Dixi denique, *Dum manet Religiosus in Monasterio*, quia si vadat hospitari ad aliam domũ, quicquid acquirit ex sua arte, seu industria, saltem inter nos, non acquirit domui suæ professionis; nec domui vbi hospitatur: sed, vel datur pauperibus, vel paruis domibus Ordinis egẽtibus. Ita habetur 2. p. Statut. nost. c. 21. §. 9. Quæ omnia tene mente, quia forsan pauci hoc sciunt.

NEGOTIATIO.

SVMMARIVM.

1 A*Dunare copiam mercium, vulgò* agauellar, *vt sic res carius vendantur, non est probitum in Foro exteriori.*

2 *Benè tamen in Foro animæ.*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 NEGOCIARI causa lucri in Foro contentioso licitum est, vt in l.3. §. Iura.ff.de Eo quod certo loco. & in l.vnica. C.de Senten. & interlocut.ommium Iud.

2 In Foro autem animæ, non licet; quando aliquis emeret magnas quantitates tritici, vel alias merces; & coadunatio est tanta, vt ex inde annona publica fieret carior, secundùm Cardin. Alex. in capit. Qualitas lucri.de Pœnit dist.3. Pro quo est optimus text.in capit.Quicumque.14. quæst. 4. Itaque isti mercatores, vulgò dicti, *agauelladores*, licet in Forô exteriori non puniantur, extra casum tritici; puniuntur tamen in Foro conscientiæ, & pœnitentiali.

SVMMARIVM.

1. MERCATOR *faciens* moatras, *non punitur in Foro exteriori.*

2 *Bene tamen in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MERCATOR vendens candido animo suas merces volenti eas statim reuendere ob necessitatem quam habet de pretio; si eas priuatim reemat, quia alius non offert se emptor: in Foro exteriori excusatur, nec reprobatur talis contractus, secundùm Siluest.verbo Vsura. 4. Mercad.lib.2. de Contractib. cap.21. & Nauar. capit. 23. num.91. dummodo reemat iusto pretio, etiam rigoroso.

2 In Foro verò conscientiæ, nisi res publicæ venditioni exponatur, non caret scrupulo, secundùm Mercad.tractat.1.cap.vlti. De las baratas. fol.70.adde not.infrà verb. Vsura. Differ.14. Tu dic quando mercator non vult mutuare indigenti, sed ei creditò merces offert, & vendit, quò statim eas minori reemat: tunc dici *mohatra*, & minimè licitam, saltem præsumptiuè. Et ideò etiã in Foro exteriori sub pœnis prohibetur. teste Rebello de Obligat.iusti. 2. par. lib.9.quæst.7.num.7.

SVMMARIVM.

1 NON *potest mercator pacisci certum interesse in cambiis ad certum locum.*

2 *Benè tamen potest id facere in Foro conscientiæ, si cambium seu interesse est æquum.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1. EXTRAVAGANS Pii 5. de qua per Nauar.cap.17. ad fin.litera M. qua prohibetur, ne dans pecuniam ad cambium certo in loco ad primas nundinas, possit pacisci certum, & determinatum interesse, etiam in casu non solutionis; procedit tantùm in Foro exteriori.

2 Attamen in Foro interiori licebit prædictum interesse pacisci, quando certificatio esset æqua coram Deo, vt annotauit Naua. loco suprà citato versic. Sextò. Reddens de hoc rationem; quia scilicet prædicta Extrauagans fundatur in præsumptione. Faciunt not.infrà verbo Vsura. Differ.2.

SVMMARIVM.

1 RECAMBIARE *cambium non solutum, licitum est in Foro exteriori.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 DANS pecuniam mercatori, & ab eodem ſchedulam cambii acci piẽns,remiſſam alii mercatori,vt intra tot dies eam ſoluat: ſi ille mercator dictam ſchedulam accepiare nolit, vel non appareat ralis mercator, vel ſi eam acceptet, & ad diem in ſchedula præſtitum nõ ſoluerit, ſtatim in Foro exteriori recãbiatur pecunia cũ magno intereſſe: talis recãbiatio in eo Foro minimè reprobatur,ſed permittitur,& approbatur,teſte vſu & conſuetudine generali totius Orbis.

2 In Foro verò conſcientiæ,ſecùs eſt.Nam etſi in pœnam fallentis,& non ſatisfacientis,id vſu receptũ ſit: quia tamẽ ſunt pœnæ exorbitantes, minimè in Foro animę licitè recipi poſſunt,vt latè probat Mercad.in tractatu de Cambiis.cap.10. per totum.

NVLLITAS.

SVMMARIVM.

1 *Obtinens Prioratum, ſeu Cathedram votis inhabilitatis, ſecurus eſt in Foro exteriori, donec declaretur electio, ſeu prouiſio nulla. ſecùs in Foro conſcientiæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 OBTINENS Abbatiam,Prioratũ, vel Cathedrã mediis muneribus, & ſubornationibus; vel mediantibus votis in albo ſcholariũ non ſcriptis,id eſt, *matriculados*; ſi talia ſuffragia per ſtatuta inhabilitentur: licet in Foro exteriori ſecurus ſit electus ad prędicta munera, donec declaretur iudicialiter eius electio nulla. argu.not.Diff.20.ſub verb. Pœna: in Foro tamen conſcienetiæ,tenetur reſignare Abbatiam, Prioratum, & Cathedram, ſecundùm Medin.1.2.quęſt. de Legib. quem refert, & ſequitur Lop. 1. par. cap.122.concluſ.8. pag.520. cõtra Sotum. Ratio eſt, quia illa inhabilitas, & priuatio votorũ, nõ indiget in Foro cõſcientię vlla declaratione.Non enim eſt pœna,ſed qualitas requiſita ad validitatem electionis. Adde ad confirmationem, quæ tradidimus ſub verbo Hæreditas.Diff. 10. num.7. & 8.& melius Diff. 11.num.5.& 6.ibidem. Et ſimilem inhabilitatem,& incapacitatem ſtatuit Rex noſter Philippus, huius nominis 3. anno 1614. contra obtinentes à ſe quaſcumque dignitates Eccleſiaſticas, & officia,& Commendas; obligans tam dantes,quàm recipientes munera pro eis obtinendis, ſeu procurandis, ad reſtitutionem acceptorum in conſcientia, & renunciationem dignitatum,&c. abſque alia declaratione.

SVMMARIVM.

1 *DECLARATVR l.Barbarius Philippus.ff.de Offi.Prætor.videlicet ſententiam latam ab eo qui communiter reputatur verus Iudex,cùm non ſit; vel eſt à iuriſdictione ſuſpenſus, valere in Foro exteriori.*

2 *In rebus tamen conſcientię, & Sacramentis Eccleſiæ, ſecùs eſt.*

3 *Laicus reputatus Sacerdos, ſi abſoluat ſacramentaliter, an valeat.*

4 *Excommunicatio lata ab occultè excommunicato, valida eſt, quamuis multi teneant contrarium.*

5 *Fallit in duobus caſibus notatis hic.*

DIF-

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 SENTENTIA lata ab eo qui occultè est infamis, excõmunicatus, inhabilis, vel aliàs impeditus; publicè autem reputatur idoneus; valida est in Foro exteriori. vulgaris lex. Barbarius. ff. de Offic. Præsid. l. 2. C. de Sentent. & interlocut. omn. Iud. cap. 1. quod incipit Infamis. §. Verumtamen. 3. quæst. 7. *Veruntamen*, inquit Gratianus, *si seruus, dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret; quãuis posteà in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.* Per quę iura apparet quòd error cõmunis facit ius, & communis tolerãtia tribuit iurisdictionem non habenti, etiam inhabili; & sic gesta per Iudicem inhabilem, seu impeditum valere, & tenere dum toleratur in officio. Facit l. 3. ad Macedonia. vbi etiam excusat communis error habendo aliquem pro patre familiàs.

2 Quod verum est in humanis, in quibus secundùm humanam opinionem proceditur. Secùs in rebus conscientiæ, in quibus proceditur secundùm diuinam veritatem. Ita Siluest. verbo Beneficium. 3. ante primam quæstionem. Sed optarem vt id exemplis declarasset. Nam contra ipsum facit Sacramentum pœnitentiæ pertinere ad animam; & tamen validè ipsum administrat Parochus occultè excommunicatus, vt docet Suar. Tom. 5. disput. 15. sectione 7. numero 3. adeò vt quandiu denunciatus non est, quantumuis sit publicus; validum Sacramentum pœnitentiæ confert, secundùm eumdem Suar. ibidem disput. 14. sectione 1. numero 13. Similiter dispensatio super voto, vel in lege, indulgentiarum concessio, & similes actus subditis fauorabiles, etiam pertinent ad animam; & si fiant ab Episcopo, vel Prelato respectiuè excommunicato occulto, vel publico non denunciato, valent, & tenent, vt docet idem Suar. dicta sectione 1. num. 14. Ac idem dicendum de omnibus aliis rebus emanantibus à iurisdictione, siue pertineant ad Forum contentiosum, siue non; quia sub nomine sententiæ eos omnes comprehendimus. Sed pro Siluest. facit glossa verbo Approbatis. in capit. vnic. de Voto. lib. 6. quatenus habet, in spiritualibus veritatem, & non opinionem attendi. Quam glossam probat Abbas in capit. 1. & 2. de Præsbyt. non baptizato. & dicit esse digito ligandam Præpos. in capit. Rursus. Qui cler. vel vouent. Facit etiam Paris. lib. 7. de Resignat. Benefic. quæst. 24. à numer. 47. vbi numero 41. dicit dictam l. Barbarius non procedere in Sacramentalibus; benè tamen in Beneficialibus, & spiritualibus.

3 Hinc dicit glossa famosa, & vulgaris in capit. Dudum. in 2. de Elect. verbo Deceptæ. si quis laicus se gerat pro Sacerdote, cùm re vera non sit, (vt contigit in loco del Pouo in Regno Aragonum, vbi quidam laicus Regni Franciæ, peritus, & veste Clericali indutus dixit se esse Sacerdoté, cùm nõ esset; deceptusq; Episcopus, ex habitu, sciẽtia, & falsa dicti laici relatione, contulit illi curam animarũ loci prædicti, quam per triginta & tres annos ante Concil. Trid. exercuit, donec per quosdam cõparriotas eius, fuit veritas detecta.) huius laici, licèt ipse reputaretur Sacerdos cõmuni opinione, & habens curam animarũ absoluat ad se venientes: nec communi opinione, nec collatione Beneficii curati facta à Superiore, validari tales absolutiones, nec etiam faciens de attrito contritum; quia nullum fuit Sacramentum, sed magnum potiùs sacrilegium. Et sic quoad Sacramenta nihil operatur communis opinio, nec authoritas Superioris in nõ habente Ordinẽ Sacerdotalem. Hoc tãtũm operabitur, nimirùm taliter cõfessos (si aliàs erãt contriti) saluari propter fidẽ Sacramẽti, quam habuerunt. Et illam glossam sic declaratam, & intellectam, dicit communiter approbatam Nauar. in c. Placuit. de Pœnit. dist. 6. n. 177. & 179. Rip. in tract. de Peste. in c. fin. nu. 45. cũ sequent. And. de Vega lib. 9. super c. 9. Cõcil. Trid. c. 41. ad fin. Abb. in d. capit. Dudum. num. 20. & probat Adrian. Quodlib. 5. quæst. 3. Iaf. in dicta l. Barbarius. num. 63. & in l. Si vrbana prædia. num. 7. ff. de Condict. indebit. Palud. in 4. dist. 17. quæst. 6. Quare quia multa pulchra, & notabilia, per dict. legem à DD. deciduntur;

ne præsens differentia, sic generaliter sumpta, confusionem pariat: ideò distinctè operęprętium erit descendere ad singularia.

4 Et primò ex dicta l. Barbarius. infertur sententiam excommunicationis latam ab occultè excommunicato, validam esse. Ita in specie tenet Ricard. & Palud. in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 3. Silu. verb. Excommunicatio. 3. §. 11. ad fin. Abb. in cap. Ab excommunicato. col. 2. num. 8. de Rescript. vbi dicit communem. & in cap. Ad probandum. num. 15. de Re iud. Et hanc esse veriorem opinionem testatur Coua. in cap. Alma. 1. part. §. 11. num. 4. Sot. in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 1. col. vlt. Mantua. lib. 3. Locorum commun. cap. 1. Nauar. cap. 27. nu. 7. & 11. in fine. Idem tenet Innoc. in cap. Si verè. num. 3. de Sentent. excommunicat. vbi rationem reddit, scilicet quia dictam sententiam ferre videtur ipsa dignitas, & non persona excōmunicata. Allegat optimum text. in cap. Non ne. 8. q. 4. vbi prohibetur discedi ab Episcopo accusato ante sententiam; quia, *Lex* inquit, *Ecclesiastica Pontificem, ab alijs accusatum, priusquàm sub luce obiecta constiterint, exigit non relinqui*. Aliam rationem tradit Abbas in dicto cap. Ab excommunicato. num. 8. Quia inquit, excommunicatio est iurisdictionis, & ea quæ fiunt à Iudice non notoriè excommunicato, tenent ratione publicę vtilitatis, vt in d. c. Ad probandum. de Re iudic. vbi text. à contrario sensu probat prædictā conclusionē; & eum ad id omnes notant, vt dicit ibi Fel. col. 2. vers. Ceterū quātum ad gesta. qui in 3. col. nu. 7. post primā limitationem, sequitur hanc partem: addens aliam rationem; quia scilicet excōmunicatio non debet esse deterioris conditionis, quàm alię sententiæ; immò maioris, quia faciliùs penetrat, quàm aliæ, cùm non suspendatur per appellationem, etiam si sit iniusta. cap. Pastoralis. de Appellation. sed alię sententiæ latæ ab occulto excommunicato valēt; & non sunt nullæ, vt in dicto cap. Ad probādum. Ergo, &c. Facit & alia ratio, & erit quarta; quia excōmunicatus licet sit extra Ecclesiam, nihilominus confert Ordines; quod plus est, vt apparet, ex not. verb. Excōmunicatio. Dis. 13. nu. 5. Ergo potest alium excōmunicare. Ita arguit glos. 1. in c. fin. de Ordin. ab Episcopo, qui renūciat. Episcopatui. Adde Sot. vbi sup. vbi nulla alia ratione tenet hanc partem; nisi quia cùm sententia, & actus iudiciales sint de iure positiuo, non censetur Ecclesia Iudices vsu iurisdictionis priuare, quousq; constet esse excommunicatos; & hoc propter bonū cōmune. aliàs si actus excommunicatorum latenter, irriti essent detecta excōmunicatione, multi de suo statu dubitarent. Hæc est in effectu secunda ratio, de qua sup. Adde quintam rationem; quia si non posset excōmunicare occultus excommunicatus; nec posset etiā absoluere. Contrariorum enim eadem est ratio. At contrarium est indubitatum, scilicet si absoluat, validè absoluere; per Regul. cap. Venerabilibus. §. Vbi autē. de Sent. excōmunic. lib. 6. vbi absolutio facta à Iudice suo, quantūcumque iniusta, valet, & tenet; & docet Fel. vbi sup. Tū quia si diceremus esse nullam, deciperet Ecclesia absolutum iniustè; vel saltem fieret magna iniuria bono communi. Nam quid ampliùs requirēdum est à subdito, quàm vt se subiiciat suo Prælato, & offerat se paratū ad satisfactionem, & sic petat absolutionem? At si detecta excommunicatione Iudicis, esset nulla prædicta absolutio: esset graue onus Reip. Christianæ quærere aliam absolutionem; & facere iterū prędictos humilitatis actus.

Quare pro bono cōmuni, & ratione publicæ vtilitatis, proculdubio dicendū est excōmunicationem latā à Iudice tolerato, (licet aliàs occultè excōmunicato) validam esse, ac tenere. Idem tenet Additio. Abbatis in Proęmio Decretal. n. 17. lit. I. & Addit. Bal. in l. 1. C. de Secund. nupt. nu. 3. lit. G. Ioan. Bapt. Ferret. cōsil. 9. incip. In quæstione de qua. col. 3. vbi plures citat, Mandos. ad Lap. Allegat. 89. n. 12. verb. Potest excōmunicare. vbi in fine dicit hāc partem esse veriorē, & magis cōmunē, ac magis æquā, & melioribus fulcitā rationibus. Vbi latè pro vtraq; parte.

5 Fallit tamen, quādo is qui eā obtinet, sciebat Iudicē esse excōmunicatū; quia tunc, licèt teneat; venit tamen irritanda. Ita Abbas post alios in dict. c. Ad probandū. nu. 15. ad fin. Idē Abb. in c. Veritatis. n. 33. de Dolo, & contumac. & n. 42. Suar. 5. tom. Dispur. 14. sect. 1. n. 8. dicit comunē Fel. in d. c. Ad probandum.

bādū.n.7.& Paul.Comit.lib 6.Resp.moral. quæst. 58. num. 12. ad fin. Sed hodie post Extrauag. Ad euitanda, etiam isto casu teneret, vt docet Nauar.cap.9.num. 7. Et intellige hodie dici occultum, qui non est denunciatus, etiam si publicè sciatur esse excommunicatum, dummodò non sit notorius percussor Clerici.

Quamuis glossa in Summa 24. quæst. 1. & glossa fin. in dicto cap.Infamis.3. quæst. 7. & glossa 1. in dicto cap. final. de Ordin. ab Episc. qui renunc. Episcop. teneant cōtrarium; videlicet, non tenere sententiam latam ab occultè excommunicato. Sequitur Perus. in cap. Pia.col. 3. de Exception. lib. 6. Ias. in dicta l. Barbarius. num. 61. Domin. in cap.Si is cui. col. 1 .de Offic. deleg. lib.6. Philip.Prob.in cap. Præsenti.nu. 2. de Sentent. excommunicat. eodem lib. Et hanc esse communem sententiam testatur Abbas in dicto cap. Ab excommunicato. num.8.& in dicto cap. Veritatis.num. 43.& in d.cap. Ad probandum. nu. 15. de Re iud. & Led. in 4. quæst.24.art.3.& docent alii, quos citat Fel. in dicto cap. Ad probandum. num. 7. in 1. Fallent.& Mandos. suprà, inter quos refert D. Tho. in 4. dist.18. quæst.2.art.2. ad tertium. Sed non loquitur de excommunicato occulto, sed generaliter, nimirùm ab excommunicato non posse alium excommunicari. Quod intelligendum est de notorio, non tolerato. De quo etiam intelligitur cap. Audiuimus. 24.quæst. 1. secundùm Fel. in cap. Si verè. de Sentent. excommunicat. num. 7. & Innocent. vbi suprà.

Nec obstat ratio dictarum glossarū (quæ multum astringere videtur,quæque me ancipitem aliquantisper reddidit) videlicet, cùm excommunicatus sit extra Ecclesiam, alium ab eo eiici ab Ecclesia non posse, dict.cap.Audiuimus. At respondeo Dignitate hoc fieri,& non persona,vt dicit Innocent.& Felin. vbi suprà, & Lap. d.allegat 89. num. 12. Non enim excommunicat, vt talis persona, quę est excommunicata: sed vt habens potestatem à iure in dignitate, & Officio quod habet. Quia in quolibet Iudice duę personę considerantur; vna publica, & altera priuata: vt publica, excōmunicat, & facit cetera quæ ad eius dignitatem;& Officium spectant. & vt priuata, excommunicatur,& eiicitur ab Ecclesia, vt diximus supra Different. 3. sub verbo Iurisdictio. num. 9. Facit quod dicit Couar. in dicto cap. Alma mater. 1.par.§.7.nu.9.

Nec obstat in hoc actu videri non versari vtilitatem publicam, immò grauamen; & sic videri cessare rationem dictæ l. Barbarius. in qua se fundat tota hæc validitas actuum. Sed resp. tolerantiam Ecclesiæ non se fundare in vtilitate huius, vel illius; sed in publica Reip. quæ communiter versatur in talibus actibus. Nam per accidens, & de rarò contingentibus est, si actus sit tantùm grauatorius alicui. Pręcipuè quia etiam solent illi actus, qui sunt aliquibus nociui, & grauatorii; aliis esse vtiles. Et ideò valor actionis non debuit inde pendere. Ita Suar. dicta disput. 14. sectio. 1. num. 10.

Nec obstat, ad ferendam sententiam requiri iurisdictionis vsum, cap. final. de Re iud. lib. 6. cap. fin. §. fin. de Offic. deleg. l. Imperium. ff. de Iurisdict. omnium iud. quo vsu per excommunicationem est priuatus.d. c. Audiuimus. 24. quæst. 1. cap. 1. de Offic. Vicar.in 6.cap. Si is cui. de Offic. deleg. eodem lib. cap. 1. de Supplend. neglig. Prælat. eodem lib. docet late Suar. 5. tomo disput. 14. Sect. 1. per totam. D. Thom. vbi suprà. Attamen resp. excōmunicatum occultum non esse priuatum vsu iurisdictionis, nisi quando est notorius percussor Clerici,vel denunciatus. Tales enim Iudices occultè impeditos,& eorum facta, Prætor tuetur, vt inquit Innoc.in dict. cap. Si verè. & not. in cap. Nihil. de Elect. & in dicta l.Barbarius.

Nec denique obstat,vti iurisdictione, esse actum quemdam in comparatione ad homines. Idest, agi rem cum hominibus, à quorum communione excōmunicatus maiori, est prohibitus, cap. Cùm excommunicato. 11. quæst. 3. cap. Constitutionem. de Sentent. excommunicat. lib. 6. Ergo Iudex excommunicatus non potest vti iurisdictione, etiam hodie,non obstante Extrauag. Martini Quinti, cùm dicta constitutio non intendat suffragari excommunicatis in aliquo; sed solùm succurrere conscientiis timoratis; & sic aliis communi-

candis

candis cum eis, vt in ea dicitur, & notat Felin. post alios, in dicto cap. Ad probandum. col.3.in 2.Fallent. Resp. tamen verũ esse peccare Iudicem excommunicatum, communicando, & sententiam ferendo: gesta tamen per eum, ratione publicæ vtilitatis (vt dictum est) valere. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 60. art. 6. Sot. suprà quæst. 1. art. 4. Nauar. cap. 27. num. 8. Suar. 5. tom. disput. 14. Sect. 1. num. 3. Henriq. tit. de Excommunicat. cap. 7. §. 6. vbi dicit non solùm ipsum Iudicem peccare mortaliter, sed eum quoquè qui illum induxit; nisi esset paratus. Addit vnum, quod ego non puto verum, nempè licet sententia lata ab excommunicato occulto, sit valida; posse nihilominus apud Superiorem excipi, elidique. Quasi velit, vt valeat dum ignoratur esse excommunicatum latorem illius. Secùs hoc probato: & sic ope exceptionis posse anullari. Contra quod est ratio publicę vtilitatis, de qua suprà. Et patet, alias non esse dictæ publicæ vtilitati satisfactum plenè: & incideremus in inconuenientia superius memorata in quinta ratione; & in ratione assignata à Sot. & satis probatur à contrario sensu in dicto cap. Ad probandũ. & ibi notat Abb. num. 2. & 20. vbi expressè tenet cõtrarium, & dicit communem Suar. suprà disput. 16. sect. 1. num. 7. in fin.

6 In altero etiam casu excommunicatio lata ab occulto excommunicato erit nulla, intelligendo pro occulto, etiam publicum, qui non est denunciatus. Qui casus non est adeò rarus, vt putat Suar. sed satis contingibilis, præsertim inter Religiosos, vbi Prælati ignari Canonum, facilè incurrunt in pœnas aliquorum Motuum Propriorũ Papę; & sic persistunt vsque ad Visitam. Ponamus à Prælato recipi aliquem Nouitium publicè contra formam Extrauag. Xysti Quinti, & Clement. Octaui, vel introduci aliquam feminam in Monasteriũ, vel alienari bona aliqua, non seruata debita forma, & sic incidere publicè in excommunicationem. Perspicuum est talem dùm non declaratur, & denunciatur, excommunicatum dici occultum propter Extrauag. Ad euitanda; prout docet Suar. suprà disput. 14. Sect. 1. num. 11. & 13. & consequenter subditos non teneri ipsum vitare. & nihilominus iidẽ subditi non tenẽtur illi obedire, cap. Cùm non ab homine. de Senten. excom. & dicemus Differen. 4. Ratio est, quia per dictam Extrauag. est in potestate subditi cum illo communicare; vel non cõmunicare. Si ergo talis præcipiat aliquid; & ob non paritionẽ, excommunicet subditum: erit nulla excõmunicatio. Tũquia lata sine contumacia; cùm nemo illi obedire teneatur. Tùm quia notoria iniustitia reddit ipsam excommunicationem nullam, secundùm Abbatem in cap. Ab excommunicato. num. 10. de Rescript. & docet in terminis Suar. suprà dicto num. 15. Idem dic de dispensatione, absolutione, & aliis actibus; quia omnia sunt nulla. Dicta enim Extrauagans nihil ei fauet. Et cùm est publicus, cessat ratio dictę l. Barbarius.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX occultè excommunicatus, impunè in Foro exteriori exercet suum officium.*

2 *Secùs in Foro interiori.*

3 *Sententia lata ab excommunicato denũciato, est nulla ipso iure. vide hic rationem.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 EX prædictis collige vnam differẽtiam inter Forum exterius, & interius. Nam Iudex occultè excommunicatus, idest qui non est denunciatus, quoàd Forũ exterius, nõ tenetur se abstinere ab vsu, & exercitio sui officii; id est impunè facit ea quæ sunt sui officii; quia non repellitur. Dùmque ignoratur illum esse excommunicatum, & toleratur in suo officio; valẽt omnia gesta per eum, authoritate, & vtilitate publica. Ita gl. 1. communiter recepta in cap. Ad probandum. de Re iudi. Abb. in cap. Veritatis. num. 42. de Dolo, & contum. Couar. cap. Alma. 1. par. §. 11.

§. 11. num. 4. Soto. 4. dist. 22. quæst. 2. art. 1. col. pen. Nauar. cap. 2. num. 7. Feli. in cap. Si verè. num. 7. de Sentent. excom. Per. Barbo. in l. Diuortio. in prin. num. 48. ff. Solu. mat. Silue. verb. Excommunicatio. 3. §. 11. Et hanc esse veriorem opinionem, vltra Coua. & Sot. sup. testatur Mantua. lib. 3. Locorum communi. cap. 1. quamuis cōtrarium teneat gl. in summa. 24. quæst. 1. Ias. dict. l. Barbarius. num. 61. Perusi. in cap. Pia. col. 3. de Except. in 6. Domini. in cap. Si is cui. col. 1. de Offi. Deleg. eod. lib. Philip. Probus in cap. Presenti. numero 2. de Sentent. excom. lib. 6. & Feli. dict. cap. Ad probandum. num. 5. in hanc magis se inclinat, & tenet communis, teste Ledesma in 4. quæst. 24. art. 3.

At in Foro conscientię, tenetur se abstinere. Non enim potest aliquid sui officii exercere. aliàs peccabit mortaliter, secundùm Nauar. cap. 27. num. 7. Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. vers. Item excommunicatus. & Suar. suprà, nu. 9. cum sequenti, contra Caiet. in Summa, verb. Excommunicatio. §. De his quæ excommunicato licita sunt. Vbi sentit esse tantùm veniale. Quia esse publicè excommunicatum, vel occultè; vel esse denunciatum, vel non esse denunciatum: id omne pertinet quoàd alios, non quoàd se. quippe statim ipse tenetur se abstinere à communione Fidelium, vt notant omnes super dictā Extrauag. Martini Quinti Ad euitanda scandala. Et nota hunc casum in quo excommunicatus peccat mortaliter non se abstinendo à communione hominum. Et ipsum adde aliis notatis, verb. Excommunicatio. Differ. 2. num. 4. Et ratio eius est, quia vsurpat iurisdictionem alienam, vel eius vsum. quod est p. m. secundū D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 6. Sententia verò lata à Iudice publicè excommunicato, seu denunciato maiori excommunicatione; nulla est ipso iure, cap. Ad probandum. de Re iudi. & ibi Feli. Ratio est, quia per excommunicationem suspenditur iurisdictio Iudicis, & consequenter tollitur vsus iurisdictionis, gl. 2. & ibi Inno. cap. 1. de Schisma. alia in cap. 1. de Ordina. ab Episcopo. verb. Executionem. & ideò non potest excommunicare, cap. Audiuimus. 24. quæst. 1. cap. 1. in fin. de Offi. Vica. lib. 6. not. Card. in Clem. 1. quęst. 7. de Religio. domi. Feli. in cap. Responso. num. 4. de Senten. excommu. Ias. in l. Inter stipulantem. §. Sacram. num. 31. ff. de Verbo. obliga. Ad sententiam enim ferendam requiritur iurisdictionis vsus, cap. fin. de Re iud. lib. 6. c. fin. §. fin. de Offi. Delega. l. Imperium. ff. de Iurisdict. omni. Iudi. Est, & alia ratio, quia vti iurisdictione, est actus quidam in cōparatione ad homines; idest agitur res cum hominibus, à quorum communione excōmunicatus maiori, est prohibitus, cap. Cum excommunicato. 11. quæst. 3. cap. Constitutionem. de Senten. excom. lib. 6. adde Probum ad Monach. in cap. Vt animarum. nu. 47. cum seq. de Constitutio. lib. 6.

SVMMARIVM.

1 *PRAELATVS carens titulo, sed publicè toleratus, debet à sibi subditis obediri in Foro exteriori.*

2 *Secùs in Foro interiori, & in conscientia.*

3 *Maritus non potest propria auctoritate se separare ab vxore adulterante.*

4 *Benè tamen potest ei denegare coniugale debitum.*

5 *Prælatus occultè hęreticus si excommunicet subditum; debet subditus in publico seruare excommunicationem. In occulto tamen non tenetur.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 INFERTVR secundò ex dicta l. Barbarius Philippus. ff. de Offic. Prætor. Prælato carenti titulo teneri subditos obedire in Foro exteriori, dùm toleratur, & ignoratur publicè non esse verum Prælatum. Hoc probat tex. in cap. Cùm non liceat. de Præscription. & in cap. 1. quod incipit, Non ne. 8. quæst. 4. quem ad hoc dicit insignem Couar. lib. 1. Variar. cap. 16. num. 11. vers. Quintò. cuius etiam suprà

prà meminimus in Different. 2. num. 4. Facit ad idem cap. Porrò. de Diuort. quatenus probat non licere viro discedere ab vxore, etiam notorie cognata, propria authoritate, ante sententiam super dicta cognatione. Facit etiam optimus tex. in cap. fin. 28. dist. vbi etiam dicitur nec Iudam à Domino, cùm esset falsus discipulus, à numero discipulorum fuisse eiectum. Facit denique cap. Iulianus. iuncta ibi glossa 11. quęst. 3. vbi Imperatori Iuliano, aliàs apostatæ, obediebant milites Christiani; quia tolerabatur. & ita docet D. Anton. 3. part. tit. 15. cap. 1. §. 2. Nauar. consil. 7. nu. 2. de Sent. excom. Silu. verb. Beneficium. 3. post princip. Et est ratio, quia nemo priuandus est iure suo, etiam lite pendente; nisi causa cognita, & sententia mediante, cap. 1. Vt lite pend. & dict. cap. Nonne. cum dictis à Couar. vbi suprà. Fel. in cap. Cùm dilectus. notab. 3. num. 5. de Accusation. Innocent. in cap. Ex tenore. num. 3. in fin. de Tempor. ordin. idē Fel. in dict. c. Cùm non liceat. col. 1. post glossam in cap. Sacerdos. in 1. 2. quæst. 7. Quam commendat Nauar. in cap. 1. §. Laboret. de Pœnit. dist. 6. post Abb. in capit. Ex parte. num. 4. de Accusation. Faciunt not. Different. 20. sub verb. Pœna. num. 3.

2 At in Foro conscientiæ, non tenentur subditi obedire Prælato quem sciunt, etiam priuatim, (dummodò id probari possit) nō esse verum Prælatum; vt docent D. Anton.

3 Silu. & Naua. locis suprà relatis. Pro quibus facit, licèt maritus non possit discedere ab vxore adulterante, nisi Iudicis authoritate, cap. Ex parte. cap. Sponsa. cap. Signi-

4 ficasti. de Diuort. benè tamen posse ei denegare debitum coniugale. cap. Dixit Dominus. 32. quæst. 1. sic intelligendum, secundùm Sot. in 4. dist. 36. quæst. vnic. art. 3. & Nauar. cap. 22. nu. 24. Facit etiam glos-

5 sa in summa 24. quæst. 1. dum dicit. Si Prælatus meus est occulte hæreticus, non teneor in occulto abstinere à celebratione, licèt me excommunicauerit; nisi tantùm in publico. Quam glossam sequitur Felin. in c. fin. de Hæret. per quā dicit, Prælato hæretico occulto posse denegari in occulto obedientiam. Quod est originale Dictum Innoc. in cap. 1. de Schism. commendatum à Panor. in cap. Ad probandum. num. 17. de Re iud. vbi ait quantùcumque excommunicatus toleretur (dummodò probari possit esse excommunicatum) si vocet aliquem ad Ordines, vel ad alia Sacramenta; posse ei dici, Non recipiam hoc à te; quia es excommunicatus. vnde tibi participandum non est. & hanc pariter esse legitimā causam appellandi; si Prælatus eum compelleret. Sed hoc Dictum erat verum ante Extrauag. Ad euitanda scandala. Hodie secùs est dicendum. Sic etiam limita glossam, verb. Officium. in cap. Præter. § Verùm. dist. 32. Vnde attento prææallegatas doctrinas fundari in peccato quod committebat subditus communicando cū Prælato (vt patet ex Abb. dicto num. 17.) puto hodie cessare, cum cesset peccatum ex dicta Extrauag. Et ita tenet Fel. in cap. Rodulphus. num. 40. de Rescript. & in cap. Si verè. num. 7. de Sent. excom.

SVMMARIVM.

1 *SACERDOS non approbatus; vel non habens commissionem ab Episcopo, vel Parocho; si audiat publicè confessiones sine dicta approbatione; vel commissione: pœnitentes excusantur quoàd Deum. Quod intellige vt hic.*

2 *Limitatur vndecim casibus Concil. Trid. sessione 23. cap. 15. quatenus requirit approbationem Ordinarii ad confessiones audiendas. quos hic vide.*

3 *Religiosi an possint confiteri non expositis à suis Prælatis, & an ad id iuuet Bulla Cruciata. Tractatur hoc latè.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 INFERTVR tertiò ex dicta l. Barbarius, eum qui non approbatus ad audiendas confessiones, audiret sine approbatione; vel non habentem commissionem ab Episcopo,

ſcopo, vel parocho, ſi audiret publicè pœnitentes carentes Bulla, & reputetur eſſe approbatus, vel habere licentiam ad audiendas confeſsiones: excuſare pœnitentes quoàd Deum, ob communé errorē. gl. ver. Auditurę. in Clem. Dudum. de Sepult. Idem docet poſt Calder. Felin. in cap. Si verè. num. 7. de Sent. excom. & Caiet. in Summa, verb. Confeſsio. 3. poſt princip. Licèt enim communis error quoàd Sacramenta nihil operetur, operatur tamē multum in hoc caſu propter fidem Sacramēti: non quòd talis confeſsio ſit ſacramentalis, nec per eam fiat quis de attrito contritus; ſed quòd eſt excuſatus quoàd Deum, & Eccleſiam, qui cum tali bona fide cōfitetur dùm eſt ignorans.

2 Ex quo colligitur ſingularis declaratio, & limitatio ad Concil. Trid. Seſsione 23. cap. 15. vt approbatio, de qua ibi, licèt deficiat in Confeſſario; ſi tamen pœnitens bona fide confiteatur non habenti eam, & communiter ſe gerenti, tamquam approbato: talis bona fides cum communi errore, excuſet pœnitentem, quoàd Deum, per dictam l. Barbarius. intelligendo prout ſuprà. Pro cuius illationis confirmatione vide plura exempla per Lap. allegat. 89. nu. 8. cum ſequentibus. Sed obſerua talem excuſationē intelligi durāte ignorantia. Nam poſtquam ſciuerit non fuiſſe approbatum, vel ſine licentia Parochi, vel Epiſcopi, audiuiſſe cōfeſsiones: tenetur pœnitēs iterare confeſsionem, per gloſſam illam ſolennem in cap. Dudum. 2. de Elect. & fuit ita reſponſum per Cardinales Concilii, vt habeo in meis reſponſis, num. 764. quæ ſic habet. *Fuit dubitatum an is qui confeſſus fuerit peccata Cōfeſſario nō approbato, fuerit benè abſolutus; vel potiùs dicatur confeſſio nulla. Et fuit dictum, confeſsionem eſſe nullam. Fuit item reſolutum quòd ſi ille qui confeſſus fuerit, ignorauerit Confeſſarium non eſſe approbatum; vel cogitauerit non requiri approbationem: tunc ob fidē quam habuit in Sacramento; quoàd Deum eſſe abſolutum. Et ſi deinde ſciuerit illū non eſſe approbatum, vel requiri approbationem, tenetur reiterare confeſsionem.*

Et pro ornatu dicti c. 15. Concil. Trid. licebit aliàs fallētias, ſeu limitationes in præſentiarū tradere, in quibus valet confeſsio facta nō approbato ab Ordinario. Sit ergo 2. fallentia, in Regularibus Ordinum mendicantiū, aliàs doctis, & legitime præſentatis Epiſcopo à ſuis Prælatis, & ab ipſo ex maleuolentia, & ſine cauſa reiectis. Nam ipſo iure per dictam Clement. Dudū. cenſentur approbati, & ſic in ipſis, & aliis gaudentibus eorū priuilegiis ſufficit licētia petita; licèt nō obtineatur. Ita poſt plures à ſe citatos docet Henriq. de Pœnit. lib. 3. c. 6. §. 4. in tex. & gloſſa, L. & M. & in ſpecie etiā poſt dictum Concil. Trid. docent Nauar. cap. 27. nu. 262. Palac. in 4 diſt. 17. quæſt. 7. Suar. 4. par. diſput. 28. ſect. 5. à nu. 13. quia lex generalis poſterior, limitatur per ſpeciale ius antiquū. l. Sed & poſteriores. ff. de Legib. gloſ. Recepta. in Auth. Offeratur. C. de Litis cōteſt. (limitans dictam Auth. per priorem.) l. Sciendū. ff. Qui ſatiſd. cogātur. docet latè Hēriq. ſuprà in gloſ. N. & Naua. in Man. reform. c. 27. nu. 254. verſ. Tertiò. in fine. Sed aduerte hanc fallentiā vix practicari, quia Epiſcopi ſunt ita circūſpecti, & Religioſi, vt rarò hic caſus contingat. Tū quia in dubio potiùs præſumendum eſt cū quis reiicitur, eſſe propter inſufficientiam, vel aliū defectū in moribus, & vita; ne præſumamus delictū, maxime in Superiorib. contra l. Meritò. ff. Pro ſocio. Tūm quia nō eſt rationi conſonū, vt poteſtas per Conciliū dict. c. 15. Ordinariis data, ſubdatur cenſuræ Prelatorū Regulariū, An ſc. ſit benè facta approbatio, vel repulſio, nec ne. Et caſu quo contrariū ipſis videatur; non ſtetur arbitrio Ordinarii, ſed Regularium Prælatorum, qui in propria cauſa malè iudicare poterunt. Tūm quia daretur materia ſcandali, ſi contra voluntatem Ordinarii quis vellet ſuas oues confiteri. Et ita meritò contrarium defendit Suar. diſput. 28. ſect. 5. n. 13. cum duobus ſequentibus.

Tertiò fallit in Epiſcopis, & Prælatis exemptis, vt ſunt Abbates, Priores, Guardiani, & ſimiles, per rationē de qua in præcedenti Fallent. quia per c. fin. de Pœnit. & remiſsion. poſſunt prædicti eligere Confeſſarium, quem voluerint, etiam ſimplicē Sacerdotem; ſiue Regularem, ſiue ſecularem, ſecundùm Sot. in 4. diſtin. 18. quæſtione 9. artic. 2. verſ. Similiter. Ergo diſpoſitio genera-

generalis dict. cap. 15. Concilii limitanda est per dict. cap. fin. speciale. Vnde videtur priuilegium dicti cap. fin. durare etiam hodie post Concilium. Intellige tamen durare quoad Episcopos, si eligant aliquem ex suis subditis, licèt non sit ex expositis, seu ab eo approbatis. Nec mirum, quia eo ipso quòd eligũt aliquem ex suis subditis, censentur ipsum approbare quoad se; cùm non sit minoris efficaciæ approbatio quæ fit facto, quàm ea quæ fit verbo. Argum. l. Paulus respondit. in fine, ff. Rem ratam haberi. non tamen poterunt eligere aliquẽ non subditum; nisi sit ex approbatis per Ordinarium illius: secundùm quandam declarationem Illust. Card. Concilii Trid. quæ sic habet. *Greg. 13. Audita relatione S. Congreg. Concilii declarauit Episcopos vigore priuilegii, de quo in cap. fin. de Pœnit. & remission. non posse eligere sibi Sacerdotem, sibi non subditum, qui à proprio Ordinario nõ fuerit adhuc ad formã huius decreti Concilii admissus, seu approbatus ad audiendas confessiones.*

Sed certè non caret difficultate huiusmodi responsio; quia si Episcopus potest approbare Sacerdotem alterius diœcesis ad suas oues, vt est notum, & quotidie practicatur, teste Suar. suprà num. 12. & 13. cur non poterit, & ad se? nam per regulam traditam, verb. Iurisdictio. Differentia. 11. num. 8. & 9. Potest Prælatus quoad se idẽ, quod potest quoad subditos. & tetigimus, etiã dict. verb. Iurisdictio. Diffe. 15. Nec huiusmodi responsiones faciunt ius, nec sunt plusquam probabiles opiniones, teste Nauar. consil. 34. de Preb. etiam si aditus sit Papa pro declaratione dubii; cùm fiat declaratio per Papam, vt Doctorem; non vt legislatorem: nec adhibet consilium Cardinaliũ, vt fieri solet in legibus condendis. Quare salua reuerentia tantorũ Patrum, & eorum censura, puto posse ab Episcopo eligi quemcunque, etiam non subditum; dummodò sit approbatus ad suos subditos. Quod ergo operatur dicta responsio Card. est, non posse ab Episcopo eligi sibi soli aliquem familiarem, vel quemcumque non subditũ indistinctè. vt not. Suar. suprà Sect. 6. num. 13. Sed non video rationem diuersitatis, quare non possit Episcopus eligere sibi non subditum; nisi sit approbatus etiam quoad suos subditos: possit tamen id facere, si est sibi subditus; cùm in vtrisque militet ratio superius tacta, nempè eligendo, vel confitendo ei, siue sit subditus, siue non subditus; censeri eum approbare. Quare censeo posse eligere quẽcũque indistinctè. vide quæ diximus verb. Iurisdictio. dict. Differ. 15.

Quoad Prælatos verò Regulares procul dubio dicendum est durare indistinctè dictum priuilegium; quia Concilium circa Regulares nihil innouauit, teste Naua. cap. 4. num. 2. Henriq. & aliis per eum citatis tit. de Pœnit. lib. 3. cap. 13. in princip. & de indulg. cap. 28. §. 1. Ledes. de Pœnit. Difficult. 23. col. 3. in fine, Vega. verb. Confessor. cap. 25. contra Angles. de Confes.

Aduerte prætereà circa dictum cap. fin. licèt priuilegium dicti cap. de Iure, tantum erat Episcoporum, & aliorum Superiorũ; nec non, & inferiorum Prelatorum exemptorum: consuetudo tamen ante Conciliũ Trid. dictum priuilegium extenderat ad omnes Curatos, licèt non sint Prælati; immò, & ad omnes Sacerdotes, vt docet Sot. vbi suprà; propter necessitatem quotidie communicandi, & celebrandi. Sed hodie post Concil. Trid. secùs est dicendũ quoad Sacerdotes seculares. Intellige non posse eligere quemcumque, sed tantùm approbatum, & hunc vbicumque, etiam sine Bulla: quia adhuc retinent dictum priuilegium. Ita Viualdus in suo Candel. Aur. de Confessione. num. 28. conclus. 4. vt cõstat ex tempore immemoriali, ad not. in cap. Super quibusdam. de Verbor. signi. & ex tacita licentia Episcoporum, & Parochorum. vt diximus, verb. Consuetudo. Different. 1. num. 2. quicquid dicat in contrarium Fr. Llamas. 1. par. suę Summæ. cap. 5. §. 6. An autem maneat quoad Regulares: dicemus in sequenti fallent.

Quartò fallit quoad Religiosos habentes expressam, vel tacitam licentiam à suis Prælatis, vel per aliquas Bullas, confitendi iis quos elegerint, secundùm Sot. suprà, & Viualdum in Candel. Aur. tit. de Absolutione. num. 22. vers. Quartò. & de Confess. num. 28. conclus. 5. vbi dicit communem.

Nauar.

Nauar. cap. 4. num. 2. verſ. In poſtrema editione, quia vt ipſe ait, Concil. Trid. nihil innouauit quoad ipſos, & de iter agẽtibus tenuerunt multi Salmanticen. Magiſtri conſulti, teſte Petro Salas è Societate Ieſu in Lect. Bullæ Cruciatæ, ſeu cuiuſdã Iubilei. Sed cõtrariũ tenet Rodrig. in Sũma 1. p. c. 60. num. 6. cui fauet Bulla Crucia. quæ licèt Regularibus eam ſumentibus concedat licentiam eligẽdi Confeſſariũ: requirit tamẽ vt ſit vnus ex approbatis ab Ordinario. Sed Bulla in hoc magis loquitur cũ ſecularibus. Fauet etiã Priuilegiũ impetratum à Societate Ieſu, de quo infrà. Fauet deniq; declaratio facta à Clem. 8. Regulares nõ poſſe cõfiteri niſi expoſitis à ſuis Prælatis, vt docet Vega ſupra caſu 2 & 3.

Poſſent tamen concordari d. opiniones; nempè, opinionẽ Rodrig. & Bullæ Crucia. procedere in cõfeſsionibus factis per Religioſos nõ habẽtes licentiã à ſuis Prælatis; vel non itinerantes, ſed cõmorantes in ſuis Monaſteriis. Hi enim debent confiteri expoſitis à ſuis Prælatis, vel approbatis ab Ordinario. Opinionẽ verò aliorum procedere in itinerantibus, vel degentibus extra Monaſteria, vel aliàs habẽtibus à ſuis Prælatis licentiã confitendi quibus voluerint, etiã non expoſitis. Nã Regulares poſſe de Superioris licentia eligere non approbatũ ab Epiſcopo, docet Sot. ſup. & Henriq. de Pœnit. lib. 3. c. 13. in princ. & de Indulgent. c. 12. §. 4. & c. 13. §. 7. & dat rationẽ ſæpe dictam; quia Conciliũ non loquitur de Regularibus. At Superior pro ſuis Regularibus poteſt approbare idoneũ, vt poteſt Epiſcopus. Idẽ docet in tit. de Indulgẽ. c. 18. §. 1. dicẽs Prælatũ poſſe delegare Sacerdoti alterius Ordinis, aut ſeculari, etiã per Epiſcopũ non approbato, vt abſoluat ſuos. Quod, inquit, conceſsit Xyſtus 4. Mendicantibus, & Leo 10. etiã dũ iter agerẽt, & Greg. 13. idẽ conceſsit Societati Ieſu anno Domini 75.

Hodie verò per dict. declarationẽ Clem. 8. nec virtute Bullæ, nec aliorũ quorũcũq; Iubileorum poſſunt Regulares cõfiteri, niſi expoſitis à ſuis Prelatis, vel aliàs de eorum licentia; vt defendit latè Fr. Llamas in ſua Sũma, cui titulus, Epithome curatoris animarũ. 1. p. c. 5. §. 8. 9. & 10. & ſic, etiã quoàd caſus reſeruatos Sedi Apoſtolicæ non poſſunt eligere aliquẽ Confeſſariũ ſecularem; licet ſit approbatus ab Epiſcopo; nec vllũ alium Regularẽ alterius Ordini. Quod intellige dum cõmorantur intra Monaſteria. Nam circa itinerantes, & cõmorantes extra Monaſteria, dic vt ſuperius eſt reſolutũ. Intellexi tamen non ſeruari in practica dictam declarationem per Religioſos Bullam Cruciatæ habentes, vt annotauimus ſub verbo Bulla Cruciatæ. Differentia 1. numero 3.

3 Eſt tamen pulchrum dubium, an ſi Religioſus accipiat Bullam Cruciatæ de licentia ſui Prælati; vel Prælatus accipiat dictas Bullas pro ſuis Subditis, (vt fit inter nos) an dicto in caſu poſsit eligere impunè quemcumque Confeſſarium approbatum, etiam ſi non ſit de expoſitis per eum. Et puto poſſe ex tacita licentia ſui Prelati; & ita communiter practicatur per exiſtentes extra Monaſteria. Nec irritam putarem abſolutionem factam etiam intra Monaſteria. Puniri tamen poſſet Religioſus pœnitens, ſi id probari poſſet; cùm non ſit veriſimile vt dictam tacitam licentiam in hunc caſum, ſaltem libentèr, Prælatus extẽdere voluerit. Sed de hoc latiùs ſub verb. Abſolutio. in Differ. 1. num. fin. & verbo Bulla Cruciatæ. dict. Differentia 1. nu. 3.

Quintò fallit regula dicti cap. in Prælatis Religionum, vt ſunt Priores, Guardiani, Miniſtri, & ſimiles. Hi enim licèt non habeant approbationem, & licẽtiam ab Epiſcopis, poſſunt nihilo minus audire confeſsiones ſecularium. Ita poſt Mãcio, Gallo, Medina, & Bañes, tenet Henriq. de Indulgent. cap. 12. §. 3. in gloſſa R. in fine, & ſecutus eſt P. Salas, in quadam Lect. quoad habẽntes Bullam Cruciatæ Ratio eſt, quia quãuis ſtrictè non habeat Beneficiũ parochiale; largo tamen modo dicitur ipſum habere; quia habent curã animarum, & ſunt cõmunitèr probatiores, & digniores, tam literis, quàm moribus; quàm pleriq; ex ſecularibus habentibus Curata; & conſequenter per eos ſufficienter ſatiſfit menti Concilii. & ita tenendum eſt; quicquid dicat Suar. tom. 4. ad 3. part. D. Thom. diſput. 28. ſect. 4. numero 21. & Rodrig. in Explicat. Bullæ §. 9. dub. 1. num. 4.

Sextò fallit in Doctore, vel Licentiato

Sanctæ Theologiæ, vel Canonum, graduato in Vniuersitate approbata. Quia tales præcipuè approbantur ibidem per Papam. Eius enim authoritate conferuntur gradus. Ita in publica lectura Salmanticæ tenuit Gallo, & alii viri eruditissimi, teste Rodrig. dict. §. 9. nu. 4. vbi ipse post Cordub. casu 16. & Gutier. in Quæstion. Canon. cap. 6. num. 9. tenet contrariu. Et meritò. Quia ad approbationē pro cōfessionibus audiēdis, non tantùm attenduntur literæ; sed etiā vita, mores, & alia, vt rectè aduertit Cordub. vbi suprà. Idem tenet Henriq. de Pœnit. lib. 3. cap. 6. §. 2. dicens hac approbatione egere etiam Doctorem; sed non esse examinandum.

Septimò, fallit in electo per Parochū ad suas oues. Ita refert Vega, verb. Confessor. casu 41. sensisse Fr. Mag. Orellana; & sæpè respondisse Fr. Bart. Medin. Sed in contrarium est veritas, prout resoluit Rodrig. in summa 1. par. cap. 60. num. 2. & Henriq. de Indulgent. cap. 28. §. 6. in glossa E. & dicemus verb. Parochus. Diff. 4. quia approbatio est quid iurisdictionis, quam non habēt simplices Parochi.

Octauò, fallit in Religioso approbato per vnū Episcopū ad audiendas confessiones secularium, & iter agente. Nā talis, non repugnāte Parocho, potest vbicumque audire confessiones seculariū sine approbatione Episcopi; dummodò eius copia in eo loco haberi nequeat. Ita cōcessit Greg. 13. patribus Societatis Iesu, teste Claud. verb. Confessarius. §. 2. & post Gutier. tenet Rodrig. dicto §. 9. n. 144. conclus. 11. & Henriq. post alios de Indulgent. cap. 28. §. 2. in fine. Quinimmò generalius tene, Regularē semel approbatū ab vno Ordinario, posse in Foro cōsciētiæ, audire cōfsiones quorumcumque secularium vbique terrarū. vt latè defendimus verb. Absolutio. Diff. 1.

Nonò, fallit quoàd peccata venialia, & mortalia semel ritè cōfessa, vel etiā oblita. quia talia peccata possunt posteà confiteri non approbatis; vt de venialibus docēt omnes; & plures refert Viual. in suo Cādel. Aur. de Absolutione. n. 22. De mortalibus semel rite confessis, docet Naua. c. 4. nu. 1. & alii adducti à d. Viual. loco sup. citat. De oblitis quidam tribuūt Adrian. post Ledes. 2. p. q. 8. art. 2. dub. 8. sed Henriq. de Pœnit. lib. 3. c. 16. §. 5. in glos. D. dicit falsò ipsi tribui; cùm tantùm dicat à non Prælato. Sed quicquid sit, ego puto probabile esse talia peccata oblita (cùm iam sint directè absoluta in prima cōfessione) posse posteà absolui à quocumque, etiā non exposito, seu approbato.

Decimò, fallit quoàd cōstitutos in articulo mortis. Eo enim in casu quilibet simplex Sacerdos est veluti Papa ipsi infirmo, ex eod. Cōcil. Trid. Ses. 14. c. 7. & docet Naua. c. 27. n. 72. dūmodò non sit publicè denunciatus excōmunicatus. Hēriq. post alios de Pœnit. lib. 3. c. 11. §. 1. in glos. C. & ita rescripsit Congregatio Cardin. Concilii ad instātiam Archiepisc. Valen. cuius declarationis meminimus v. Excōmunicatio. Dif. 23. n. 2. Addunt aliqui aliam limitationem, scilicet dummodò non adsit copia Sacerdotis approbati, vt cōstat ex alia declaratione dictæ Congregationis, quæ sic habet. *Congregatio censuit Sacerdotē alioquin idoneū, non tamen ad audiendas confessiones approbatum, iux. cap. 15. Ses. 23. non posse validè à peccatis mortalibus absoluere pænitentem in articulo mortis cōstitutum, vbi citra mortis periculū haberi potest copia Sacerdotis approbati. Et lōgè id minus, si ipse met Parochus præsens id prohibeat, paratusq; sit infirmi confessionē audire, illumq; absoluere: nec vlla subsit causa, Parochum ipsum recusandi.* Et ita docent plures, quos refert Henriq. dicto in cap. 11. §. 4. in gloss. V. Obserua tamen virtute Bullæ Cruc, posse nimirùm infirmum etiā præsente Parocho, confiterí alii etiam non approbato, secundùm Naua. consi. 15. de Pœnit. & remis. quē sequitur Rodrig. in Sūmma 1. p. c. 59. nu. 5. in fin. Et nos tenuimus, etiam si infirmus non habeat Bullam Crucia. in d. Dif. 23. n. 1. ante fin. per rationes, de quibus ibi.

Vndecimò, fallit quoàd constitutos in probabili periculo mortis, quando commodè haberi non potest copia Sacerdotis approbati. Ita docēt plures quos refer, & sequitur Henriq. dicto in cap. 11. §. 3. in tex. & glossa Q. dicens ita in praxi obseruari, contra Sot. Canum, Caiet. & alios quos refert idem Henriq. lit. P. cūm eadem sit ferè ratio de probabili periculo mortis, & de arti-

de articulo; & in iure equentur.cap.Eos.de Sent.excommunicat.lib.6. aliàs multi sępe decederent absq; Sacraméto Pœnitentię.

Duodecimò fallit in Papa qui potest se subiicere cuicũque Sacerdoti quẽ voluerit, & absolui à quocumque Sacerdote, secundùm gl. verb. Terminandam. in cap. Sanè. 2.de Offic.Deleg.quam ad hoc dicit communiter approbatam Nauar. in cap. Placuit.num. 9. de Pœnit. dist. 6. & eam dicit sing. Abb. in cap. Omnis vtriusque sexus. de Pœnit.& remis. & eam commendat idẽ Abb.in cap.fin.de Constitu. Vide Flamini. Parisi. de Resigna. Benefi. lib.3.quæst.vlr. num. 113.& 131. vbi allegat dict. gl. ad hoc, vt qui non habet Superiorem, possit committere alteri absolutionem sui ipsius. Idem docet Feli.in cap. 1.num.33 de Constit. & in cap. Prætereà. num.20. de Sponsa. Faciunt not. verb. Obedientia.Differ. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confessarius notabiliter ignarus, sed cõmuniter reputatus idoneus, validè absoluit: adeò vt Pœnitens non teneatur reiterare confessionem post cognitam eius ignorãtiam: quamuis aliqui contra.*

2 *Pœnitens habens casus intricatos, & quęrens Confessarium idiotam, & ignorantem, tenetur reiterare confessionem.*

3 *Quæ sint substantialia ex parte Confessarii, vt sacramentum valeat, & quæ non.*

4 *Pœnitens confitens mortale pro veniali, nihilo minus validè absoluitur.*

5 *Tam Confessarius ignorans, quàm Superior ipsum approbans, seu exponens, peccãt mortaliter. nec Confessarius excusatur ex obedientia.*

6 *Excõmunicatus denunciatus, si est publica persona, valẽt gesta per eum, vbi ignoratur.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 QVartò infertur ex d.l.Barbarius. vbi est expositus Cõfessarius notabiliter ignarus, nesciens distinguere inter peccatũ mortale, & veniale; nec discernere inter leprã, & lepram, nec alia necessaria ad dictũ Sacramẽtũ benè administrandũ: si aliàs cõmuniter reputetur idoneus.puta, quia efficitur Vicarius alicuius Cõuentus, vel aliàs approbatur ad confessiones recipiendas: tali communi errore, & approbatione excusari Pęnitentẽ, bona fide ad eũ accedentem, & validari confessionẽ. adeò vt non teneatur d. Pœnitens reiterare confessionem, etiam postquàm rescierit eius ignorantiam. Ita post Gabr.Adria.Medin.& alios, dicit hanc partem probabiliorẽ Suar.4.tom.ad 3. par. D.Tho.disp.28.sect.2.nu.12.& 14.c.19.§. 4.post med.Cordu.casu 9.& Henriq.lib.2. de Pęnit.c.14.§.5. Quãuis contrariũ teneat Siluest.verb.Confessio.1.q.3.Naua.c.9.nu.
2 9.Richar.in 4.dist.17.art.2.q.8. quorũ doctrina admittenda est, casu quo Pœnitens habeat casus intricatos, & difficiles; & sciẽs ignorantiam Confessarii, nihilo minus accedat ad eum. Tũc enim talis cõfessio reiterãda venit. Tum propter defectũ contritionis, & integritatis confessionis. quippe peccauit mortaliter accedendo ad eũ. Tum quia talis cõfessio circa casus intricatos, & arduos perinde est nulla, ac si fuisset facta Confessario dormienti; vel alia agenti, & non intelligenti; propter ignorantiã notabilẽ Confessarii.Ita D.Anto.sup. & Cordu. sup.& Henriq.lib.3.de Pœnit. capit. 26. in fin.vbi in glossa K. plures citat. extra quẽ casum non videtur reiterãda ob causam dictæ ignorãtię; cùm ad substantiã Sacramẽ-
3 ti ex parte Confessarii sufficiãt tria. Primũ, vt habeat iurisdictionẽ in actu ad administrandã absolutionẽ; siue sit ordinaria, siue delegata. Secundũ, vt sciat formã absolutionis. Tertiũ, vt habeat optimũ, seu bonũ intellectum, ita vt non sit omnino simplex. Quæ tria cùm supponamus inueniri in quolibet exposito, & approbato; vix, aut rarò continget, vt ex deffectu necessarię scientiæ, vel notabilis ignorantiæ Confessarii, Sacramentum sit nullum, & inde reiterandum; vt dicit Nauar. in dicto capit.9.& Suarez suprà numero 10. Veruntamen erit sæpe absolutio, & pœnitentia iniusta, si nesciat Confessarius cognoscere grauitatem peccatorũ, & eorum

species, ac circumstantias aggrauantes, & mutantes speciem peccati,& similia. Scire autem hoc esse peccatum mortale, aut veniale; non est de substantia in Confessario ad validitatem sacramenti, vt docet Suar. sup.num.15.cum sequentib. sed sufficit vt pœnitens confiteatur integrum factum; & vt Sacerdos percipiat illud sub ratione ta-
4 lis culpę,& absoluat. Quod patet. Quia iuxta probabilē multorum Doctorum sententiam, quamuis pœnitens confiteatur aliquod peccatum, vt veniale, quod verè est mortale; & Confessarius in eadem sit ignorantia: non tenetur posteà pęnitens iterum confiteri tale peccatum, vt tradit Cordub. post alios, quæst.9.Et dat rationē,quia non est de necessitate,& valore huius Sacramēti,vt Sacerdos, & pœnitens cognoscant totam grauitatem culpæ. Tum, quia secundū Victor.nu.155.in Summa, quando Confessarius scit discernere in communibus peccatis, an sint mortalia,nec ne; quamuis aliqua minùs communia ignoret,& apprehēdat vt venialia, cùm sint mortalia; non est scrupulus inijciendus in pœnitentem, vt teneatur hæc iterum confiteri. Tum deniq; quia aliàs sequeretur, quoties Sacerdos nō intellexisset circumstantiis mutari speciem, etiam si pœnitens illas sufficiēter declararet; posteà cognita ignorantia Sacerdotis à pœnitente, teneri iterū ea cōfiteri. quod onerosam nimis redderet confessionem.

Consulerem tamen singulis Confessariis ignaris,ne indistinctè omnium confessiones audiant, sed tantùm pœnitentiū literatorum,vel ita frequentantiū Sacramentum Confessionis, vt vltra peccata communia, vix alia afferre possint. Qui si aliquādo aliqua extraordinaria audiant,consulant tunc temporis peritos, antequàm eos absoluāt.

5 Licèt autē absolutio eorum sit valida (vt prędiximus)nisi in casu excepto;nihilo minus tam ipse Confessarius, quàm Superior ipsum approbās,& exponēs ad confessiones,peccāt mortaliter, cū sit res grauis huiusmodi negotium ad quod assumitur;& se exponat euidēti periculo administrādi malè,& iniustè hoc Sacramentū Pœnitētię,tā ob ignorantiā casuū reseruatorū,& excommunicationū, & periculorū proximorū ad peccatū; quàm dispositionū ipsorum Pœnitentiū, & casuū restitutionis.Ita post Nauar. cap.4.nu.2.& 5.tenet Suar.sup.nu.6.& 8.& Henriq.lib.3.de Pœnit.c.26.§.9.Faciūt dicta sub verb.Parochia.Dif.9. Addit idē nu. 7.cum eodem Nauar.d c.4.n.3.& 6. contra Palud.in 4.dist.19.q.1.art.1.ad fin. & Silu. nō excusari à prædicto peccato, licèt ex obediētia acceptet Cōfessarius dictū munus. Quia obedientia non potest ipsum efficere de indigno dignum, nec de ignorante eruditū. Sed tātùm cùm dubitat de sua sufficientia,tunc obedientia excusat, adhærēdo opinioni Superioris. Idē tenet D.Anto.3.p. tit.17.c.16.§.1.in fin.licèt malè cū alleget Suar.sup.pro cōtraria parte, verum tamen est à D.Anto.poni duos casus,vnum de acceptante inuitè,& nō habente sufficientem scientiā. Hunc dicit excusari, ex obediētia. Alterū de omnino inepto. Et hunc ait non excusari.Et sic intellige dicta sup. cui adde Rebel.de Oblig.iust.2.p.lib.17.q.vnic.n.4. vbi dicit peccare mortaliter, & ad restitutionē teneri eū qui se offert, & dubitat de sua insufficientia. secùs si per obedientiam.

Quare Superiores Ordinū multū caueāt, ne tales ignaros literarū, & aliàs notabiliter insufficiētes, ad tātū onus, & ministeriū ita graue, quale est cura animarū, ad Sacramentū Pęnitētię euehāt,& pręficiāt in Vicarios;vel exponant in Confessarios ordinarios;si irā iusti, ac tremēdi Iudicis incurrere noluerint: pręferātq; salutē animarū omni familiaritati,vano honori, siue notæ;licèt de exclusione aliquorū ineptorū ex anti quis à dicto ministerio,aliqui cōquerantur.

6 Quintò infertur ex d.l. Barbarius.licèt gesta ab excōmunicato denuntiato sint nulla, c.Ad probandū.iūcta ibi glo.recepta, verb. Cassata.de Re iud. quod est constans apud omnes,teste Suar.tom.5.disp.14.sect. 1.n. 4.Si tamen sit de facto occultus, vt quia publicè ignoretur;vel in vno loco denunciatus,in alio pro nō excommunicato publicè habeatur: isto in casu, gesta ab eo ratione publici officii in eo loco, vel corā illis qui nesciunt esse denunciatū,valere, & tenere, per d.l.Barbarius. Ita Panor.& eius Addit. in c.Ad nostrā.3.nu.6.de Iure.iur.& in cap. Scifcitatus.n.3.de Rescrip.Et hanc esse veriorem opinionem testatur Couar. in cap. Alma. 1.part. §.11. numero 4. Soto in 4. dist.22.

dist.22.quæst.2.art.1.col.vlti. Nauar.capit. 27.nu.7.Mantua.lib.3. Communium. cap. 1.contra gl.in Summa 24. quæst. 1. quam dicit communem Ledesma in 4.quæst. 24. art. 3. Ratio est,quia tunc vrget necessitas, vel vtilitas publica; & notitia quæ in alio loco habetur,impertinens est ad ea quę in alio loco geruntur. Et sic huiusmodi excõmunicatus, quoàd hunc effectum, censetur occultus;& non tam ex iure nouo Extrauag.Ad euitanda scandala. quàm ex iure antiquo,quod in nulla re per nouum restrictum est, sed amplificatum tantùm; vt egregiè docet Suar.sup.sect.2.num.16. Pro quo optimè inducit dictam l. Barbarius. Abb.dict.cap.Sciscitatus. Nàm dicit verisimile esse in partibus dictorum seruorum esse notorium eos esse seruos; & tamen actum sustineri, si in loco iudicii putabantur liberi. Et addit vbi quis fuit publicè excommunicatus, & communiter dicunt quãplures illud ignorasse, talem ignorantiam non esse probabilem, sed crassam; & ideò actum ab eo non sustineri, per cap. penult. de Cleric.excommunic.

SVMMARIVM.

1 *GESTA à Prælato non vero, sed putatiuo; valent.*

2 *Quod intellige, cùm à principio habuit titulum, aliàs secùs.*

3 *Quæ requirantur ad l.Barbarius.*

4 *Gesta à tabellione putatiuo; & similiter à patrono, electore, vel collectore putatiuis, & non veris, an teneant. Idem de Legato.*

5 *Proles cẽsetur legitima, si sit suscepta tẽpore quo matrimonium putabatur legitimum.*

6 *Extrauag. Martini Quinti, Ad euitanda, licèt loquatur de excommunicatione: intelligitur tamen etiam de suspensione.*

7 *Gesta per officialem putatiuum valent, etiam post detectum errorem.*

8 *Dummodò is in cuius fauorem actus est gestus, nesciuerit veritatem.*

9 *Fallit in excommunicatione, & suspensione, in quibus non obstat scientia.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 SExtò, infertur ex dicta l. Barbarius. gesta à Prælato putatiuo valere, &
2 tenere dum toleratur. Quod verum est in eo qui à principio habuit titulum,& Superioris authoritatem. Nam, licèt posteà incidat in pœnam priuationis, non patẽtis;vel aliàs amittat titulũ,& hoc ignoretur; valent tamẽ gesta ab eo quamdiu toleratur,quia iustè possidet,qui authore Prętore possidet.l.Iustè possidet.ff.de Acquir. poss. Tũ,quia priuari non potest quasi possessione, nisi causa cognita.capit. Licèt. de Pręb.lib.6. Secùs verò dicẽdum est de gestis ab eo qui titulũ numquam habuit,vt est intrusus.Nã non valent gesta ab eo.cap. Ex frequentibus.de Instit. Ita distinguit Ioan. And.in Regul.Mora. in Mercurialibus. & Ias.in d.l.Barbarius.n.52.Abb.in c.Ad probandum.n.18.de Re iud. Silu.verb.Cõfessor. 1. q. 19. Paul.Comit. post alios lib.6. Respon.moral.q.58.n.4.& 5.Naua.c.9.nu. 8.& not.sub verb.Pœna.Diff.20. Et meri-
3 tò.Nam,vt dispositio dictæ l.Barbarius locũ habeat,duo requiruntur. Primũ,vt is qui reputatur persona publica,sit posita in officio ab habẽte potestatẽ;licèt ex aliquo occulto defectu, vel impedimento nõ valuerit nominatio, seu erectio; vel post nominationem inciderit in aliquod crimen occultum, priuatione dignũ. Secundũ, vt publicè reputetur habilis, & vt talis persona publica,exerceat suũ officiũ. His concurrẽtibus, valent gesta ab eo propter publicam vtilitatem, & cõmunẽ opinionẽ, & possessionem.Et aliquo ex his deficiẽte, non valent.Ita Bal.& Iasn.15.in d.l.Barbarius.Ex quo latè probat à num.45.gesta à tabel-
4 lione putatiuo non valere; quia talis à nullo est creatus. vide Lap. allega. 89. à num.8.vbi pluribus exẽpli probat primam partẽ suprà dictę distinctionis; vt in patrono,electorẽ,& collectore putatiuis. c. Cõsultationibus.de Iure patron.c.Querellam. de Elect. capit. Cùm olim. de Caus.possess & propriet. Adeò vt non vitientur per eos gesta; licèt posteà appareat non fuisse veros patronos, electores, & collatores, Adde notata infrà Differentia vlti. num. 3, & intel-

& intellige hoc, vt ibi habes. Idem in Legato, qui communi opinione putabatur Legatus, licèt non esset. Nam valent perpetuò gesta per eum. Et proles censetur
5 legitima, suscepta tempore quo communi opinione putabatur matrimonium esse verum; licèt verum esse non posset. capit. 2. & capit. Ex tenore. Qui filii sint legiti. Hæc, & alia ibi latè videre poteris per Mandos. in Addition. Quamuis prædicta exempla non sint similia materiæ dictæ l. Barbarius. cùm sint gesta iure priuato, & non iure publici officii, iuxta doctrinam solennem Innocent. in capit. Dilectus. num. 5. de Consuet.

Ex qua resolutione infertur, gesta à Prælato non confirmato per Superiorem, nullo modo valere: cùm non habeat Superioris authoritatem. Ita Ant. in capit. Nihil. de Elect. Ias. in dict. l. Barbarius. nu. 50. immo talis dicitur intrusus, & violentus occupator, ac temerarius, secundùm eosdem.

Infertur deinde confessionem factam Priori, vel Abbati, qui nullum titulum bonum, aut malum habuit à Superiore, & absolutionem ab eo impensam, nihil valere; & ideò esse reiterandas, secundùm Panor. in dicto capit. Nihil. & in capit. Dudum. in 2. de Elect. Siluest. verbo Beneficium. 3. post princip. & alios quos refert, & sequitur Nauar. capit. 9. numero 8. Secùs tamen esset, si aliquem titulum (licèt malum) habuisset; vel aliqua de causa bonum titulum, quo fruebatur, occultè amisisset, per cap. 1. 8. quæst. 4. & capit. Veritatis. in fine, de Dolo, & contum. & docet Innocent. in dicto cap. Nihil. num. 3. & Naua. suprà, & Simon. de Reseru. quæst. 44. & per ea quæ habes sub verbo Pœna. in Differentia 20. Hoc vltimum amplia, etiam si incurrisset suspensionem in secreto. Nam confessio eidem facta esset valida. argumento eorum quæ
6 diximus suprà sub hoc verbo in Differen. 2. de excommunicato ferente sententiam; per Extrauagantem Martini Quinti; quæ licèt loquatur de excommunicatione; nihilo minus etiam intelligitur de suspensione, vt per Nauar. capit. 27. numero 163. in fine. Vnde caue ab Innocent. contrarium tenente in capit. fin. numer. 5. de Excessib. Prælat. quia tempore eius adhuc non erat dicta Extrauagans Ad euitanda.

7 Denique pro complemento intellectus dictæ l. Barbarius aduerte, gesta per officialem publicum, esse valida, & tenere, etiam post detectũ errorem, vt sup. diximus hoc eodem verbo in dicta Differentia 2.
8 num. 5. versi. Nec obstat denique. dummodo is in cuius fauorem actus est gestus, nesciuerit veritatem. Nam si is sciebat non esse; puta, verum Prælatum, vel verum Iudicem; & nihilo minus accessit ad eum: tunc in odium eius anullantur gesta. Ita singul. Calder. relatus ab Abbate num. 15. & à Felin. in cap. Ad probandum. col. 4. de Re iud. de quo ibi facit magnum festum pro limitatione dictę l. Barbarius. & sequ-tur Calder. idẽ Abb. in cap. Post cessionem. col. penult. de Præb. & in cap. Scifcitatus. col. penult. de Rescript. post Ant. de Butr. & Imol. in cap. Dilectus. 2. de Præbend. Rom. singul. 464. incipit Lex Barbarius. Milis verbo Error communis. & alii citati
9 à Felin. suprà. Vbi tamen limitat prædictũ famosum Dictum non habere locum in gestis per excommunicatum, vel suspensum. Quia, cùm per Extrauag. Ad euitanda. non teneatur quis tales euitare, dum non denũciantur: ideò valebunt gesta, etiam si quis sciens accedat ad eos. Idem docent idem Felin. in cap. Rodulphus. num. 40. de Rescript. & Nauar. cap. 27. num. 7.

SVMMARIVM.

1 *INSTRVMENTA per Tabellionem occultè excommunicatum recepta, valent.*

2 *Tabellio falsarius nulliter recipit instrumenta in vtroque Foro.*

3 *Tabellio publicè excommunicatus, si partes velint, potest validè recipere instrumenta in Foro conscientiæ.*

4 *Infamis Tabellio rogatus, validè recipit instrumenta.*

5 *Testamentum receptum à publicè excommunicato, valet in Foro animæ.*

DIF-

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 INFERTVR septimò ex dicta l. Barbarius. instrumenta confecta per tabellionem excommunicatum occultè, valere, & tenere ratione publici muneris. Ita tenet expresfè Suar. 5. tom. de Censur. disput. 16. sect. 5. num. 2. vbi num. 5. dicit secùs in publicè excommunicato, ex cap. Nullus. 2. quæst. 3. vbi Turrecrem. & alii id tenent. Sed contrarium est verius, vt habes verb. Excommunicatio.
2 Differentia 13. nu. 4. 6. & 8. Adde si tabellio sit falsarius in suo officio, instrumenta ab eo recepta in vtroque Foro non valere. l. Si aliquid. C. de Suscep. prępo. & arca. lib. 10. Quam commẽdat Abb. in cap. Sicut te. num. 19. Ne Cler. vel Monachi.
3 In Foro tamen conscientiæ, licèt tabellio sit publicè denunciatus excommunicatus; si tamen rogetur à partibus, vt recipiat aliquod instrumentum; valet: & tenebuntur prædictæ partes rogantes, in conscientia stare eidem. Ita notabiliter Suarez suprà
4 num. 5. Pro quo facit ab infami posse confici instrumentum, si rogetur à partibus, vt voluit Bart. in l. 3. ff. Ad legem Iuliam. repet. & Abb. in d. cap. Sicut te. num. 16. & 19. Ne Cler. vel Monachi. Et sic instrumẽtum, quòd aliàs est inualidum, sustinetur
5 ex partium consensu. Ex quo infert idem Suarez, si testamentum sit receptum à tali tabellione publicè excommunicato; validam esse institutionem hæredis in eo factam, quoàd Forum conscientię. Adde quę diximus. verb. Excommunicatio. dict. Diff. 13. num. 7.

SVMMARIVM.

1 *PRAESENTANS ad Beneficium iuris patronatus laicalis; sed communi æstimatione, Ecclesiastici: si vacet, & impetretur sine derogatione iuris patronatus laicalis; valet impetratio, in Foro exteriori.*
2 *Secùs in interiori.*
3 *l. Barbarius. quomodo procedat.*

DIFFERENTIA NONA.

1 OCTAVO infertur, per dictam l. Barbarius, si Clericus communiter habeatur pro Patrono alicuius Beneficii, & sit in possessione præsentandi: si tale Beneficiũ vacet, licèt esset iuris patronatus laicalis: nihilominus quia vltima possessio attẽditur. cap. Cõsultationibus. de Iure patron. posse impetrari à Papa sine derogatione iuris patronatus laicalis, & valere prouisionem quoàd Forum exterius, secundùm Cardin. consil. 69. incipit Vacante. col. 2.
2 In Foro tamen interiori non valere. Ita sing. Rebuf. in praxi 3. part. signaturæ, nu. 26. quia reuerà abest mens, & intentio Papæ.
3 Sed aduerte in hoc casu non prodesse regulam dictæ l. Barbarius. Nam communiter habetur, tantùm dictam l. procedere in officiis quæ authoritate, & vtilitate publica sunt instituta, & dantur: non verò in his quæ licèt authoritate publica dẽtur; quoàd vtilitatem tamen, & finem proprium, priuata sunt, vt est officium procuratoris, tutoris, & similium; vt post Abb. Silu. & alios tradit Suarez 5. tom. ad 3. part. D. Tho. disput. 16. sect. 8. num. 3. Vnde idem dic de patrono. Et sic communis error non facit valere præsentationes eorum; sed existentia in possessione præsentãdi, ex dicto cap. Consultationibus.

OBE-

OBEDIENTIA.

SVMMARIVM.

1 PAPA nulli subditur in Foro exteriori.
2 Secus in Foro pœnitentiali.
3 An verò sit suprà Concilium, extra casum fidei, & Scismatis, vide hic.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PAPA nulli subditur in Foro exteriori; immò est super omnes, cap. Cũcta per Mundum. cum ibi notat. 9. quæst. 3. cap. Si Papa. 40. dist. etiam super Imperatorem, quia ipsum deponere potest, præcedente causa legitima. cap. 2. de Re iud. lib. 6.

2 In Foro verò interiori subditur suo Confessario, & eius iudicio, tam super peccatis, & restitutionibus faciendis, & damnis resarciendis (si ad nonnulla teneatur) quàm super pœnitentiis subeundis, & aliis dictũ Forum concernentibus. Ita tradit gl. 1. in cap. Nemo. 9. quæst. 3. & in cap. Sanè. 2. de Offi. deleg. verb. Terminandam. communiter approbata teste Nauar. in c. Placuit. num. 9. de Pœnit. dist. 6. & commendata à Panor. in cap. fin. de Consti. & in cap. Significasti. de Foro compet. post Ioa. And. ibi. & in cap. Omnis vtriusque sexus. de Pœnit. & remis. Quoàd pœnas verò suarum cõstitutionum, & aliarum Conciliorũ qualiter teneatur consulenda est sub verb. Lex. Differentia 10.

3 Et circa primùm Dictum obserua, Papam à nullo iudicari, nec vlli subdi, etiam Concilio generali, vt dicit gl. fin. dict. cap. Nemo. nisi in causa fidei; gl. 1. in cap. In istis. 4. dist. & in cap. Quodcumque. verb. Reconciliat. 24. quæst. 1. quas probat Iacobi. de Conciliis lib. 6. art. 2. & Alban. de Potesta. Papę, & Concilii 2. par. fol. 17. Nam de crimine heresis potest accusari, & iudicari à Concilio generali, vt est communis omnium opinio, vt attestatur Card. Alexand. dict. cap. Si Papa. & Ias. in conf. 95. col. 5. lib. 4. & Iul. Clarus. quæst. 35. nu. 2. facit gl. verb. Hortamur. in cap. Sicut. 2. q. 7. An autem possit de alio crimine iudicari ab eodem Concilio? videtur quòd sic, cùm scilicet est incorrigibilis. secundùm gl. fin. receptam in dict. cap. Si Papa. de cuius veritate vide copiosè Iul. Clarum. vbi sup. Nam hæc cõclusio est valde anceps ac dubia; in ea enim DD. sunt varii, & contrarii. Sed tu tenè contrarium intrepidè, videlicet non posse iudicari: nam extra casum fidei, & vbi duo contendunt de Papatu, Papam esse suprà Concilium, constat ex eo, quòd Concilia generalia non solùm eius authoritate celebrari debent; sed etiam ab eo confirmari. vt probat tex. in cap. Regula. 17. dist. iuncto Concilio Trid. in fin. cuius confirmationis quatuor causas refert Alphon. à Castro lib. 1. de Iusta hæreti. punit. cap. 6. sub. fin. Idem etiam constat, quia data discrepantia inter Papam, & Cõcilium; præualet Papæ sententia, vbi de fide non agitur. secundùm d. gl. verb. Reconciliat. in cap. Quodcumque 24. quæst. 1. similis gl. in d. cap. In istis. 4. dist. & in cap. Sicut. 15. dist. & in cap. Ex multis. verb. Ex principali. 1. quæst. 3. quas refert, & sequitur Feli. in cap. 1. nu. 5. de Sponsa.

SVMMARIVM.

1 PRINCIPI tyranno obedire tenemur in Foro exteriori.
2 Secus in Foro conscientiæ.
3 Quod intellige cum distinctione, de qua hic.

DIF-

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PRINCIPI tyranno in Foro exteriori obedire quis tenetur, aliàs puniretur; vt palam est.

2 In Foro tamen conscientiæ, non tenetur subditus ei obedire; vt est communis opinio, teste Salon de Iust. & iur. quæst. 60. art. 3. col. 275. nisi præscriptione diutini temporis, aut consensu Reip. fit effectus verus, & legitimus Princeps; vt docet Sot. ita limitans prædictam communem lib. 3. de Iust. quæst. 5. art. 6. Aliàs enim sicut sententia à non Iudice lata, est nulla, nec obligat in conscientia ad eius obseruationem. cap. At si Clerici. de Iud. cap. Accusatores. 3. quæst. 8. sic, & mandata à tyranno (quę sunt veluti sententia à non Iudice lata) non obligant in conscientia.

3 Recentiores verò Theologi prędictam differentiam admittũt cum hac distinctione, nempè, aut tyrannus est in fieri, id est, adhuc non est pacificus in Regno; & tunc procedit Communis: aut tyrannus est in facto esse, id est, iam pacificè Regnum gubernãs; & tunc omnino est ei obediendum; quia ita expedit tunc bono communi in tali Regno; ne Respublica in perpetua sit perturbatione, sed aliqua pace, & quiete perfruatur. Ita resoluit Salon vbi suprà col. 277. Quod satis mihi placet. Nam pro prefata distinctione facit D. Tho. 2. 2. quæst. 96. art. 4. in corpore ad fin. vbi dicit legem latam à non habente potestatem, siue authoritatem, non obligare in conscientia, nisi forrè vbi aliàs esset scandalum, vel perturbatio Reip. Præterea eadem distinctio probatur ex sacra Scriptura. Nam Romani, tempore Christi, erant tyranni quoàd Regnũ Iudæorũ, & tamẽ dict. Iudeis præcepit Christus Math. 22. vt redderẽt Cęsari tributũ. & 1. Pet. 2. dicitur. *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deũ: siue Regi, tamquam præexcellenti; siue ducibus, tamquam ab eo missis.* Nullus autem tunc Rex erat, nisi Cęsar; neque vllus Dux, nisi qui ab ipso constituti erant.

SVMMARIVM.

1 I*NFIRMVS an teneatur obedire medico in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 INFIRMVS tenetur medico obedire in Foro exteriori, ex quo eum accersiuit; & est positus sub eius cura. Nam videtur celebratus tacitus quidam cõtractus inter infirmum requirentem medicum, & ipsum medicum. Vel saltem ex vocatione ipsius eò ipsò censetur infirmus velle se subdere illi; quia aliàs frustra vocaretur. Et ideò tenetur de honestate, & debito morali illi obedire.

Non tamen tenetur In Foro interiori. Et sic non peccat, ei non obediendo. Ita notat Innocen. Hostien. Cardin. & Fel. in cap. Tua nos. de Homicid. & Siluest. verb. Medicus. quæst. 7. Dicto 3. Ange. eõd. verb. nu. 10. & Armilla ibid. num. 6.

Rationem diuersitatis non tradit Fel. sed eam esse puto; quia nullus tenetur in conscientia recipere medicinas, & subdere se medicis. Potest enim quisquè pati infirmitatem à Deo datam amore Iesu Christi, & iactare salutem in ipsum; idque magno cũ merito In vnione eius laborum, quos prò nobis libenter passus est. Adeò vt Machar. homil. 48. copiosè doceat satiùs esse, aç salubrius viro spirituali, præcipuè eremitæ, non curare accipere medicamenta, nec medicos accersire tẽpore infirmitatis; sed sperare à solo Deo salutem.

Facit etiam quod tradunt Doctores circa infirmum, si ipsi non scindatur, atque adimatur pes, vel brachium, necessariò moriturũ; talem infirmum non teneri in conscientia pati illum dolorem, & laborem: sed posse potiùs eligere mortem.

Sed contra supradicta obstat multum illud Aug. in Tract. 12. in Ioan. vbi dicit: *Ipse se interemit qui præcipta medici obseruare*

uare non vult. Quare pro concordia distinguendum est, an infirmitas sit periculosa, ita vt verisimiliter credatur, infirmum mortem obiturum si medico non obediat: & tunc procedit Dictum. D. Aug. Peccabit nimirū tunc mortaliter non obediens medico, tamquam sui occisor. Si autem infirmitas non sit talis: tunc procedunt supradicta, & præsens differentia. Vnde non est sine scrupulo doctrina illa DD. de qua sup. num. 4. Quia nemo est dominus vitæ suæ, nec minùs peccat, qui seipsum occidit, quā qui alium interficit. cap. Si non licèt. 23. quæst. 5. Per quem text. dicit Feli. in cap. Contingit. 1. nu. 2. de Sent. excom. quòd volēs se occidere, debet puniri, sicut si vellet aliū occidere: & quòd Bononię fuit quidam ob hoc decapitatus: nisi fortè rabiē furoris id vellet. per l. Si quis. §. Miles. ff. de Pœnis. Hoc idem tenent magis communiter DD. teste Plaça lib. 1. Delictorum. cap. 23. num. 18. Sed cùm conatus ex generali consuetudine nō puniatur, nisi subsequatur effectus: contrarium fortè in practica seruandum esset, vt post Carreri. docet Iul. Clar. quæst. 68. num. 38. Sed respōderi potest, aliud esse, Accipere, vel facere aliquid vnde mors euenire potest. quod sub mortali prohibetur, vt constat ex Ang. Silu. & Armil. sup. Et aliud, Nolle pati scindi sibi mēbrum ob dolorem eximiū. quod non videtur mortale. Faciunt pro superiùs dictis notata verb. Confessio Iudicialis. Differentia 2. num. 2.

SVMMARIVM.

1 *EXTRAVAG. Iniunctæ de Elect. inter communes, quoàd pœnas, non habet locum in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 EXTRAVAGANS, Iniūctę de Elect. inter communes (quatenus habet promotos in curia, vel pallium ibidem recipiētes, ad propria redire nō debere sine literis promotionis, ipsorum, vel traditionis pallii; nec in Ecclesia prouisa vllo modo administrare; nec ab eadem recipi debere ante literarum expeditionem: aliàs contrauenientes diuersis pœnis afficiuntur, de quibus ibi) non procedit quoàd pœnas, in Foro conscientiæ, secundùm Nauar. in Repet. cap. Accepta. de Rest. spoliat. Oppositione 8. num. 35. vers. 11. Conferunt dicta, sub verb. Pœna. in Differentia 2. ex quibus deduces rationem diuersitatis.

OBLIGATIO.

SVMMARIVM.

1 *NATVRALIS obligatio est duplex. vna, quæ legis naturalis vinculo innititur. altera, quæ ex honestate, & debito morali procedit.*

2 *Vtraque obligat in Foro conscientiæ, non tamen in Foro iudiciali.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 NAturalis obligatioduplex est. Omitto tertiā, de quib. dixi in Præl. à num. 24. vna, quæ legis ac naturę vinculo innititur, & fulcitur; quæque ex lege naturali oritur; qualis est illa quę ex pacto nudo deducitur. altera, quæ ex honestate, & debito morali procedit, & docet D. Tho. 2. 2. quæst. 106. art. 4. 5. & 6. Et licèt nulla ex his de Iure Ciuili producat actionem: de iure tamen Canonico

nico datur actio ad primam, vt in cap. 1. de Pact. cum ibi notatis; non tamen ad secundam, de qua dicemus verb. Restitutio. Differentia 1. vt docet Rebelus de Obligatione iustitiæ. 2. par. lib. 18. questione 4. num. 7.

2 Est itaque differentia, quoàd vtrumque Forum, inter vtrasque naturales obligationes; scilicet vtramque obligare in Foro cõscientiæ: secundam verò sub pœna peccati venialis communiter.

In Foro tamẽ exteriori Canonico admittitur prima, & ei datur actio (vt prædiximus) non tamen admittitur secunda; nec pro ea datur actio; vt tradit eleganter Couar. in cap. Cùm in officiis. num. 9. de Testam. & in cap. Cùm esses. eod. tit. num. 9. vers. Tertium quoàd primam. & in cap. Quamuis pactum. 2. par. §. 4. num. 5. post Bal. in l. 1. num. 55. C. de Sacrosanct. Ecclesiis. & Fortun. Garci. l. 1. §. Ius naturale. illatio. 10. ff. de Iust. & iur. Effectum huius rei, & doctrinæ vide verb. Solutio. Different. 3. & verb. Possessio. Differentia 5. num. 3.

SVMMARIVM.

1 PATER non potest cõuenire filium actione furti.

2 In Foro tamen conscientiæ tenetur filius ad eius restitutionem.

3 Obligatio naturalis contrahitur inter patrem, & filium.

4 Ex ludo contrahitur naturalis obligatio; licèt sit prohibitus.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 INTER patrem, & filium famil. nulla contrahitur in Foro exteriori obligatio ciuilis. Ideò pater contra filiũ fam. furantem non habet actionem, etiam post emancipationem. l. Serui, & filii. & l. Si quis vxori. ff. de Furt.

2 In Foro tamen conscientiæ, tenetur filius
3 restituere patri; quia inter eos naturalis obligatio contrahitur. l. Frater à fratre. ff. de Condict. indeb. Et iure Canonico, præsertim in Foro conscientiæ, naturalis obligatio æquatur naturali, & ciuili, cap. 1. de Pact. docet Nauar. consil. 3. & 5. de Iniuriis.

4 Vbi ex hoc, post Bal. in Auth. Ex testamento. col. pen. C. de Collat. & Ioan. Lup. in Repetit. cap. Per vestras. §. 8. vers. Et hinc est. de Donation. inter vir, & vxor. concludit ad lusus, & alia illicita. Sed contra prędicta facit regula, de qua infrà verb. Restitutio. Differentia 1. vide ibi solutionem.

SVMMARIVM.

1 ADVOCATVS negligens, imperitus, defendens causam iniustam, & consulens, tenetur parti in Foro conscientiæ, ad omne interesse. Dummodò sit requisitus cùm agitur de eius negligentia.

2 In Foro verò exteriori, vix prędicta practicabuntur.

DIFFERENTIA TERTIA.

1 ADVOCATVS negligens tenetur parti in Foro interiori ad omne interesse, si propter eius negligentiam pars succumbat. Ant. in cap. Tua nos. num. 1. de Homicid. Fel. in cap. Excommunicamus. num. 6. de Hæret. & in dicto cap. Tua nos. num. 1. & Angel. in l. Si vacantia. col. 5. C. de Bonis. vacant. lib. 10. Tolet. lib. 5. cap. 60. num. 7.

Quod intellige, dummodo fuerit à parte requisitus. argumento eorum, quæ dicuntur de Iudice negligente, per Bal. in cap. 1. §. Iudi-

1. §. Iudices. de Pace iuram. firm. & Fel. in dicto cap. Excommunicamus. num. 6. vers. Limita. Quia in Foro animę non teneiur, nisi de dolo, & lata culpa; per notata verb. Electio. supra, Differentia 1. nu. 7. in vers. Tertiò est obseruandum.

Idem quod diximus de negligente, dicẽdum est, si per imperitiam suam pars fouẽs causam iustam, succubuit; vt per Anton. & Felin. in dicto cap. Tua nos. Nauar. cap. 25. num. 29. Conducunt quæ tradit Rebel. 1. parte de Oblig. iust. lib. 2. quæst. 14. numero 25.

Idem si se obtulit auxiliatorem fouenti omnino iniustitiã, secundùm eosdẽ Anton. & Felin. suprà, vbi expressè tenent prædicta omnia habere locum in vtroque Foro.

Et ampliat ad Doctorem consulentem; ex cuius imperitia pars incurerit in damnũ.

2 Ego verò in Foro exteriori numquam vidi, nec audiui aliquem aduocatum, vel consulentem ob dictas causas fuisse condemnatum; sicut nec vllum medicum ob eamdem negligentiam, vel imperitiam. Vnde obserua, ordinationem Lusita. lib. 1. tit. 48. §. 10. & 17. quæ dat actionem contra aduocatos ob dãna ab eis illata ex causis superiùs traditis, recessisse ab aula.

SVMMARIVM.

1 *ANTIDORALIS obligatio habet tãtùm locum in Foro conscientiæ: non tamen in Foro exteriori.*

2 *Adeò vt nec pacisci possit.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 ANTIDORALIS obligatio spectat ad Forum interius; & nullo modo ad exterius. Exemplo hoc patefaciam, vt rectius hæc singularis differentia intelligatur. Titius multa in me beneficia contulit, ob quæ sum ei valdè obstrictus, & obligatus. Teneor, ei esse gratus, & rependere ei, ac remunerare prędicta beneficia. Sanè hæc obligatio, licet sit naturalis, & producat debitum quoddã, quo adstringor ad gratitudinem exhibendam: non tamen est debitum legale, quod producat actionem in Foro exteriori. Non enim possum conueniri in iudicio à benefactore, vt ei similiter benefaciam, vel seruitium aliquod ęquale exhibeam; cùm animo munificenti prędicta beneficia contulerit. Ideò remuneratio non est debita ex legali obligatione; nec vlla actio in Rep. datur aduersus ingratos; ne tot lites oriantur. Est tamen debitum morale, & ex quadam honestate productum, quod respicit Forum tantùm interiùs. Quia in conscientia, & sub pœna peccati, saltem venialis, & aliquando mortalis, teneor eidem Titio benefactori gratus esse; & eam gratitudinẽ in casibus occurrentibus, eidem vtilibus, seu gratis, & multò magis in necessitatibus, exhibere. Probãtur hæc per D. Thom. 2. 2. q. 106. art. 4. 5. & 6. quæst. 107. art. 3. & per Couar. in c. Cũ in officiis. n. 9. de Testã. Adde dicta verb. Debitum. Dif. 1.

2 Estque adeò verũ quòd dict. antidoralis obligatio non parit actionem in Foro exteriori. vt si quis velit obligare aliquem ciuiliter ex dicta antidorali obligatione; puta; si quis daret mutuum cum conditione, vt mutuarius se obligaret ad remutuãdum eidem mutuanti; vel vt coquat in furno eius, vel molat in molendino, vel fodiat vineam eiusdem, etiam soluendo ei pretium iustũ, vel vt ferat suffragium pro illo, aliàs digniore, & similibus; esset vsura secundùm Caiet 2. 2. q. 78. art. 2. in responsione ad tertium, & Fr. Hiero. Llamas in Methodo curat. animo. 3. par. cap. 10. §. 39. Ratio est, quia tunc iam consequeretur ex mutuo plus, quàm valeret mutuum: cùm illa obligatio sit pecunia æstimabilis; possitq; vẽdi: illa verò antidoralis nequaquã.

SVMMARIVM.

1 *ADVOCATVS an teneatur patrocinari gratis pauperi, & quando.*

DIF-

DIFFERENTIA QVINTA.

1 IN aliquibus Regnis, & ciuitatibus sunt assignati Aduocati pro patrocinandis pauperibus. Vbi verò non sunt assignati, nullus Aduocatus compellitur in Foro exteriori suscipere causas pauperum gratis. Hęc est praxis totius Orbis, nisi pauper det salarium, vel promittat illud soluturum ex victoria litis, si sit actor.

In Foro verò conscientię, tenetur Aduocatus patrocinari pauperi sub pœna peccati mortalis, emergente graui, aut extrema necessitate. scilicet cùm ex eius causæ defensione, vita ipsius, aut suorum pendet, secundùm Nauar.cap.25. num.29.§.5. vel vt dicit Tolet.lib.5.cap.60.num. 1. tenetur in illo casu, in quo aliquis sub mortali tenetur eleemosynam facere. qui casus est grauis, aut extrema necessitas. Hæc autem est, quando pauper graue detrimentum patitur:& non est, aut difficilè inueniretur, qui ipsi patrocinetur. Non enim tenetur Aduocatus magis ad faciendam eleemosynam de sua arte, quàm diues de suis bonis, vt declarat Caietan.2.2.quęstione 71. artic.1. & Nauar.suprà.

SVMMARIVM.

1 *MEdicus non tenetur in Foro exteriori videre in domo pharmacopolæ misturā simplicium.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ.*

3 *Nisi quādo esset certitudo de legalitate, & bonitate, ac sufficientia pharmacopolæ.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 MEdicus quādo ordinat medicinā, nō tenetur in Foro exteriori ire ad domū aromatarii, seu pharmacopolę, ad vidēdū simplicia, & alia à se ordinata, an sint inutilia, vel bona, vel an ponat alia diuersa, vel mala ex rebus inutilibus; vt quandoq; (ne dicam frequenter) contingit in pharmacopolis incuriosis, vel auaris, vel pauperibus, qui solent pharmaca habere inutilia, & vetera, & sine virtute:& alii, quando non habent ordinata à medicis, adhibent diuersa pharmaca, & nonnūquam contraria infirmitatē patienti. & sic loco salutis, causant mortem.

2 At in Foro interiori, tenetur medicus adire domum phatmacopolę; & videre an habeat ordinata à se, & an sint bona, & vt coram se faciat misturā simpliciū. Et hoc ad euertenda incommoda superiùs relata. Ita sing.Inno.& Feli.in c.Tua nos. de Homici.

Rationem diuersitatis nescio aliā, nisi in Foro exteriori, ob multas occupationes medicorū, & pigritiā eorū, introductū esse sufficere ordinata facere, & ea remittere ad pharmacopolas. Sed cùm videamus, experientia teste, ex nō assistentia medici, multa incōmoda, in perniciem infirmorū, quotidie emanare: nō mirùm si in Foro interiori excusationē nō habeat ex vsu contrario.

3 Crederē tamen, si apotheca aromatarii ea sit, vt quotannis omnia simplicia in ea renouentur; & hoc sit certū, & iam publica fama percrebuerit ipsum aromatariū esse curiosum ad prouisionē omniū simpliciū necessariorū; ac timoratū, & rectum: tunc proculdubio excusarē medicū à prædicta obligatione; vt est apotheca nostra Scalę Dei, & aliæ hospitalium, ciuitatum, & aliquorū monasteriorum, & similium. Quia tunc cessant inconuenientia.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

OMnes fidē datā seruare tenemur in conscientia; quia in hoc Foro eā infringere, ac labefactare, etiam hosti, prohibetur. c.Noli.23.q.1. D.Tho.22.quæst.71.artic.3.ad 3.

In Foro tamē exteriori, in multis casibus illā rūpere permittimur. de quibus per glo. in c.Vtilē.22.q.2. Inter quos vnus est, quādo ab altera parte frangitur. l.Si quis maior. l.Cùm proponas.C. de Transa. l.Quæro.§. Inter locatorē.ff.Loca.etiā si esset iuramēto firmata. Hippo.sing.42. Quē casum etiā in Foro conscientiæ puto esse admittendum. Adde Feli.cap.3.de Iureiu.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor non potest se eximere à fideiussione, nisi in tribus casibus.*
2 *In Foro verò conscientiæ; transacto vno anno, tenetur principalis eum liberare. Sed contrarium resoluitur.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 FIDEIVSSOR in Foro exteriori nō potest agere contra principalem, vt eum ab obligatione liberet, nisi in tribus casibus, de quibus in cap.fin. de Fideiussor.quia intempestiuè non debet reuocare beneficiũ suum;ne omnino inutile fuisset;vt dicit glossa 1.ibidem.

2 In Foro verò conscientiæ, tenetur principalis eũ liberare, postquam per aliquod tēpus stetit. Quia tenetur in conscientia eum seruare indemnem. Ita Pet.à Nauar.tom.2. lib.3.c.4.nu.179. Sed veriùs credo contrarium;nimirùm nullam esse assignandã differentiam inter vtrumq; Forũ in casu præsenti.immò seruandum in vtroq; Foro ius ciuile,& Canonicum,de quo in d.c.fin.& in l.Lucius Titius.38. ff.Manda. Et moueor primò, quia regulariter, & ferè semper quod statuit ius Canonicũ, seruãdum est in vtroque Foro, per not.in Prælu.n.6. Et nulla ratio in hoc casu vrget ad dicendũ cōtrarium in Foro consciētiæ. Secundò, quia cōmuniter DD. Sũmistæ transeunt quoàd Forum conscientiæ,cũ decisione d.c.fin.de Fideiusso.vt patet per Ange.verb.Fideiussor. n.18.Silu.eod.verb.q.15. Armil. eod. verb. n.16. Idem tradit Rebel.de Oblig.iust.2.p. lib.16.q.vnic.de Fideiusione.n.22. Quod cap.fin. solùm excipit tres casus, quamuis alii etiã sint,vt per gl.d.l.Lucius.inter quos vnus est,cùm debitor principalis diu cessauit in debiti solutione,& sic cùm fideiussor diu stetit in obligatione. Et consequenter in vtroq; Foro, tenetur principalis eximere ab obligatione fideiussorem, cùm diu stetit in ea. non verò cùm per aliquod tempus stetit, vt putauit Pet.à Naua.sup. Quod autem tēpus requiratur, vt dicatur diu stetisse, id relinquitur arbitrio Iudicis, & Confessarii,vt not.gl.1.in fi.d.c.fin.& Guido Pap.q. 117. Et dicit cōmunem Anto.de Tremo. relatus 3.tom.Cōmu.opin.lib.5.fol.77.& fol. 285.& habetur in l.14.titul.12. Par.5. quãuis in l.8.tit.18.lib.3.Fori legũ. sufficiat annus,vt diu stetisse dicatur. Vide latè remissiuè per Cenedo 2.p.Collect.125.pag. 345. Quidã limitant supradicta non procedere in correis debēdi, vt sunt hodie communiter omnes fideiussores;quia vt principalès,& in solidũ obligantur,vt docet Valascus decis.36.p.1.per l.1.& 2.C.de Duobus reis stip. & sic tales non posse agere contra debitorem,vt liberentur a fideiussoria obligatione,eòquòd diu steterint in ea. Et sic practicatur.

SVMMARIVM.

1 *Promissio facta alicui, ne faciat id ad quod aliàs tenetur; in Foro conscientiæ obligat.*
2 *Secùs in Foro exteriori.*

DIFFERENTIA NONA.

1 PRomittens dare aliquid Petro, ne ludat, ne fornicetur, vel ne faciat tale peccatum; in Foro conscientiæ tenetur soluere promissum;quia naturaliter obligatur,ex glo.l.Iuris gētium.§. Si ob maleficium.verb.Nulla.de Pact.

2 Non tamen in Foro exteriori, l. 2. ff. de Condict.ob turp. caus.& d.§.Si ob maleficium.Docet Mercado in tract.4. de Restit. c.16.fol.224.ad fin.Faciunt not.infrà verb. Restitutio.Dif.14.quamuis Coua.post Fortun.& Soci.in regul.Peccatum.§.3.numero 6. versicu. Deducitur. censeat nec naturale oriri debitũ. Sed contrarium est verius, per regulam de qua verbo Contractus. Diff.8. in fin.videlicet vbi lex nō resistit,sed tãtùm non assistit, oriri naturalem obligationem.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *PACTVM nudum in Foro ciuili nullam parit obligationem.*

2 *In Foro verò animæ peccat non seruans pactum.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 EX pacto nudo, in Foro contentioso ciuili non oritur actio. l. Iuris gentium.§.Igitur nuda. ff. de Pact. l. Legem quam dixisti. C. eodem. Docet latè Rebel.vbi infrà q 5. per totam, & Coua.c.Quamuis pactũ.2.p. §.4. à n.13. Et id, ob vitãdas lites,quę ratione pactorũ simpliciũ cõtingere frequẽtisimè possent.

2 In Foro autẽ Canonico datur actio,cap.1. de Pact.Et in Foro animę peccat quis mortaliter in re graui nõ adimplẽs promissum ex nudo pacto. cùm ex solo cõsensu remaneat obligatus naturaliter, secũdùm Bal.in rub.& in c.1.de Pact. quem sequitur Ias. in §.Sed istæ quidẽ.Insti.de Action. Idẽ notat Anton.& Abb.in cap.Quia plerique.de Immunit.Eccles.Coua. c. Cùm in officiis.n.9. ad fin.de Testa.Sot.lib.7.de Iust.q.2. art. 1. Naua.c.18.n.6.Et facit text.in c.Iuramenti. 22.q.5.& meliùs d.c.1.vbi potest quis excõmunicari,si pacta non seruet.Docet Maior. 4.dist.38.q.2. addens quòd etiã tenetur ad damnũ,si quod patitur is,cui facta fuit promissio,vt si confidens in promittente, non prouidit sibi de frumento, lignis,&c. & ob id patitur iacturam. sequitur post Caieta. Rebel.de obliga.Inst. 2.p .lib.18.q.4 nu.5. Adde not.inf.sub verb Promissio. Dif.10. Ratione autẽ quare in Foro Canonico ex nudo pacto oriatur obligatio efficax ad agẽdũ;tradit Fortun.Garcia d c.1.col.5 & in l.1.col.2.& in l.Legitima. n.14. ff. de Pact. scilicet quia ex dict. pacto oritur obligatio naturalis. At vbi quis est obligatus naturaliter;est obligatus in Foro cõscientiæ,& cõsequenter in Foro Canonico, saltẽ per viã denunciationis,vt docent DD.in c. Nouit. per tex.ibi.de Iudi. & Fortu.Garcia vbi sup. Quæ cõfirmantur per ea quæ notat Caiet. 2.2.q.33.art.7.in 1.q.& per text.sing.in c.si. 9.dist.vbi tex.dicit, *Quæcũq; diuinę voluntati, seu Canonicæ scripturæ contraria probantur;eadẽ etiã naturali iure inueniuntur aduersa.* Ex quo text. collige valere argumentum de iure Canonico,ad ius naturale. Quod argumẽtũ probat Abb. in c. Debitores.de Iure iur.Faciunt not. in Prę lud. num. .6.& 15.& 17.

SVMMARIVM.

1 *INteritus rei alienæ post moram, cedit moroso;etiam si eodem modo esset res apud dominum peritura.*

2 *Secùs in Foro animæ. Et vide rationem diuersitatis.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 OMNIS qui est in mora restituendi rẽ aliquã (vt sunt fures, raptores, & violẽti rei alienæ poss- ssores, & similes.l.In re furtiua ff.de Cõdict.furt.l.vlt.C.eod.)tenetur ad æstimationem rei,si pereat,etiã si sine culpa sui id cõtingat;& etiã si eodẽ modo esset apud dominum peritura.l.Qui restituere. ff.de Rei. vẽdicat.l.Cùm res. ff.de Legat.1.l.Nemo. §.vlt.ff.de Verb.oblig.l.1.§.Rectisimè.& l.Meritò.ff.de Vi,& vi arm.glo.in l. Quod te.ff.de Reb.cred & l.Si vehenda.§.1.verb. Dolo.ff.ad l.Rhodi. D.Tho. 2.2.q.62. art. 6. Dicit cõmunẽ Alex.in l.Nemo. §.1.post glos.ibi verb. Homo.ff. Si cert.pet.& in d. l.Cùm res.§.vlt.Couar. latè in reg. Peccatũ.2.p.§.6.n.1.licèt aliqui teneant contra, per l.Itẽ si cum exceptione.§.Sed & si puas. versic. Sed & si non culpa ff.Quod metus causa. & l.Si plures. §. vltim. ff. Depositi. sed in prædictis casibus non interuenit mora. Adde notat.sub verbo Positio. Differentia 3.

2 At in Foro conscientiæ, est certum si eodem modo erat res peritura apud dominum;non teneri ipsam detinentem ad eius

æstimationem. Ita pulchrè Siluest. verbo Emptio.quæst.2.num.9. & verbo Restitutio.2.num.15.Naua.cap. 17. num. 183. vbi agit de commodatario moroso. Idem alii citati à Rebel.2.par. lib.6.quæst.vnic.nu.7. Latè Coua. sup. contra Anchar.dicta regula Peccatum. & Ioan. à Medin. in C. de Restit.quęst.6.Dicit communem P. Rebel. de Obligat. Iust.lib.2. quæst.7. num.1. Pro qua facit dict.l.Si vehenda.§.1.in fin. Eamdem communem refert Viui. lib.2. Commu.opin. opinione 83.quæ habetur 1.tom. commu.opin.pag.442.

Ratio est, quia in Foro exteriori, in pœnam criminis, & moræ, cogitur soluere dictam estimationem. Quæ quidem pœna, in Foro animæ non debetur, per glossam receptam in capit. Fraternitas.12. quęst. 2. cum aliis suprà. Adde & aliam rationem; nempe quia fur prædicto in casu, licèt non fuerit in culpa in rem amittendo: fuit tamen in eam retinendo. Quærit Rebel.dict. quæst. 7. numer. 3. quid si res pereat seriùs, quàm fuerat apud dominũ peritura? Ecce exēplum, licet ille nullum adducat. Furatur quis ex naui vestem, & transfert se ad aliã, si prima pereat: & posteà ob alterum naufragium, ad nauim alleuiandam cogantur omnes alterius nauis res suas in mare proijcere, & sic pereant: dubium est an fur sit iam deobligatus, nec ne. Rebel. sup. dicit quòd nõ; sed teneri ad æstimationem eius, si in eo mora restituendi fuit culpabilis. & in hoc casu dominũ rei esse fortunatiorē. Ego verò aliter respondendum puto; videlicet si prædictus fur non habuit potestatē ad rem restituendam, quia numquam exiuit, nec potuit exire à naui: tunc cessare moram, etiam in Foro exteriori. si verò potuit rem domino restituere, & omisit: tunc ob dictam moram teneri in Foro exteriori ad æstimationem, si conueniatur: non tamen in Foro conscientię, ob rationes suprà allegatas.

Secùs autem dicendum censeo cum eodē Rebel.num. 4. quando anticipatè apud furem res perit; vt si ante naufragium rem in naui furto ablatam consumeres. Tunc enim tenetur fur ad rei æstimationem; licèt si nõ fuisset furata, apud dominum periisset. Ratio est, quia obligatio restitutionis nata fuit statim vt res surrepta est, & cõsumpta Quæ obligatio non releuatur ob casum posteà fortuitu contingentem.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

CONDITIO in corde retenta, & verbis non explicata, nihil operatur in Foro iudiciali, & sic repetitionem non inducit. l. Si repetendi. C. de Condict.ob caus.dat.

In Foro verò interiori secus est. Vnde donatarius quomodocumque intelligat mentem, siue voluntatem donantis; etiam si solis nutibus, & signis eam declaret, tenetur eam seruare. Ita Siluest. verb. Restitutio. 2. §.10. Faciunt not. verbo Votum. Diff. 2.

OPINIO.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX, & Aduocatus tenentur in Foro exteriori sequi magis communem opinionem. aliàs faciunt litem suam.*

2 *Nisi minus recepta nitatur subtiliore, & meliore ratione. Tenetur tamen id defendere, & probare, qui propter dictã rationem discensit à communi.*

3 *In Foro conscientiæ, & pœnitentiali licitum est adherere opinioni minùs tutæ, minùsque probabili; dummodò Confessarius iudicet eam veram.*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IVDEX, & aduocatus, tenentur in Foro exteriori sequi opinionem magis receptam, & magis probabilē; cap. Nouimus. de verb. Significat. ibi, *Opinio à pluribus approbata*. capit. de Iudiciis. 3. quæst. 3. ibi, *In quo plurimi concordant*. l. 1. ff. de Offic. quæst. ibi, *Crebrior apud veteres opinio*. gloss. verbo De cetero. in capit. 1. de Postulat. Prælat. lib. 6. glossa 1. in capit. fin. de Pœnit. dist. 1. Ioan. And. in capit. 1. de Cōstit. & dicit communem Dec. consi. 481. nu. 12. Emman. Soarez lib. 1. Cōmun. opin. pag. 316. copiosè Additio. Abba. in dicto cap. 1. sub nu. 15. litera C. Ioan. Neuis. in sua Silua nupt. fol. 19. cum quindecim sequentibus. Siluest. verb. Opinio. §. 2. Caiet. eodē verb. Soto lib. 3. de Iust. quæst. 6. artic. 5. ad quartum. Ange. verbo Opinio. §. 1. versi. Si verò non possunt. Tabien. eodem verb. §. 4. Ant. Mariæ Cora. in tract. de Cōmuni opin. posito in 3. tom. Commun. opin. pag. 195. num. 16. vbi congerit plusquam ducentos DD. pro hac conclusione, & num. 7. addit ex Ang. & Tabien. vbi sup. seruandam esse communem, etiam in Foro conscientiæ. Et ratio est; quia quemadmodum peccaret mortaliter Iudex, si ferret sententiam in fauorem vnius partis habentis probationes minùs probabiles; & non in fauorem illius qui haberet magis verisimiles, & probabiliores probationes: ita peccaret mortaliter Iudex, qui ferret sententiam ex opinione minus recepta, & minus probabiliore. Idem docet Fel. dict. cap. 1. n. 54. & meritò, quia in re tam graui, & morali, vt dicit Suarez 5. tom. de Censuris. disput. 16. sectio. 1. num. 5. nulla ratione possumus à communi sententia recedere; quæ licet non haberet aliud fundamentum, præter communem omnium acceptionem; sufficienter esset fundata. Idem ante eum docet Purpura in l. 1. num. 138 ff. Si cert. peta. & Ant. Mariæ sup. lib. 2. casu 23. n. 130. Addit Feli. sup. iudicantem cōtra communem, facere litem suam, & teneri in syndicatu, secundùm Bart. in l. fin. C. de Pœna Iud. qui malè iudicauit. Abb. in cap. Prudentiam. de O. si. Deleg. in princip. & in cap. 1. de Decimis. & alios. Et ratio est, quia aliàs Aduocatus non sequens magis receptam, & magis probabilem opinionem, exponit se periculo in re graui, & chētulo valde damnosa, vt scilicet reportet sentētiam contrariā: similiter & Iudex, vt eius sententia reuocetur. At, *Qui amat periculum, peribit in illo*. Eccles. 3. Præterea in dubio præsumendū est ibi esse veritatem, vbi res à pluribus approbatur; quia communiter maior pars melius inuestigat veritatem. Ideò eam sequens, non potest argui de temeritate, secundùm Inno. in cap. Ne inniraris. de Constit. Cassad. decis. 5. num. 11. eodem tit. sed ab omni pœna est immunis, excusaturque; teste Abb. in cap. 1. num. 24. de Postul. Prælat. Neuis. in Silu. nupt. lib. 5. numer. 63. & Cora. vbi suprà pagin. 168. numeto 28.

2 Hoc tamen intelligendum est, nisi contraria opinio minus recepta innitatur subtiliori, & meliori rationi, vt tenent omnes dicto cap. 1. de Constit. teste Felin. ibidem per cap. Capellanus. de Feriis. ibi, *Subtiliori rationi*, & per l. 1. versi. Sed neque. C. de Vet. iur. enucl. ibi, *Neq; ex multitudine auctorum, quod melius, & æquius est, iudicatote: cùm possit vnius forsan, & deterioris sententia, & multos, & maiores aliqua ex parte superare*. & docet latissimè idem Cora. Cortonen. vbi suprà pag. 202. casu 17. per totum. Addens num. 94. hoc in casu discedentem à communi propter vnam rationem, teneri id defendere, & probare. aliàs damnaretur in Syndicatu.

3 In Foro tamen conscientię ad effectum non peccandi, licitum est Confessario adhærere opinioni minùs tutæ, minùsque receptæ, si putet eam veram, & habeat pro se Doctorem clarum, & excellentem, scientia, & conscientia prædiium, secundùm Nauar. cap. 27. num. 289 & Ant. Mariæ sup. casu 23. nu. 129. vbi dicit, Excellenti Doctori credendum esse, licèt nihil alleget. Et intellige, minùs tutæ, quoàd factū, vel dictum: non quoàd probabilitatem. Nā, vt inquit Maio. in Prolog. 4. Senten. q. 2. col. fin. §. Adhuc vidimus. Nō ea tutior est DD. sententia, quorū est tutius Dictū: sed quorū fortiora sunt argumēta: cui cōsona: Gabri. in 4. distinctione 15. quæstione 13. artic. 2. corol. 1.

corol. 1.dicēs multum intereſſe, ſeu differre ſecuritatem facti, à ſecuritate opinionis; & cùm quęritur an aliquid ſit licitū,nec ne; non eſſe tutiorem opinionem,quę dicit eſſe illicitum; niſi vel idonea auctoritate, vel illuſtri ratione firmetur. In cuius ſententię confirmationē vide plura exēpla per Azor 1.p. lib.2.c.12. col.145. in quibus licitū eſt adhærere opinioni minus tutę,& relinquere tutiorem:vt violationem iuramenti confirmatorii in re leui appoſiti; non eſſe p. m. licèt tutiùs ſit contrariū,quod aliqui tenēt. Item condemnare reum innocentem, ſed probatum nocentem,quamuis contrarium ſit tutiùs, de quo verb. Iudex. Different. 1. Itē occidere furem diurnum, de quo.verb. Homicidium. Differ. 1. Item condemnato ad carcerē perpetuum, vt ibi fame pereat, licitum eſt cibum non ſumere oblatum, vt ſic iuſtę Iudicis ſententiæ ſatisfaciat; ſecundùm Soto lib.5. de Iuſt.q.6.art.4. Maior.in 4.diſt.15.q.22.Ange.verb.Fugere.n.1.Salō 2.2.q.69.art.4.controu.4. & not.ſup. verb. Deffenſio.Diff. 10.in fin.Quamuis contraria ſit tutior;quā tenet Caiet.2.2.q.69. art. 4.Victo.in Relect.de Homic.n.28.Cordu. lib.1.q.36.Caſtro lib.2.de Lege pœna. c.8. Coua.lib.1.Var.c.2.n.10. Item licitum eſt ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ cum attritione ſcita,& cognita, ſecūdùm Cano de Pœnit.par.5. quamuis contraria nimirū non licere ,ſit ſecurior,quam tenet Nauar. cap.1.num.36.Vide quamplura alia exempla in hoc lib. vt verbo Reſtitutio. Differ. 8.& 15.

Sed quòd poſsit non ſolùm Cōfeſſarius, ſed etiam Iudex, & Aduocatus ad effectū non peccandi, ſequi opinionem minus receptam,dummodo innitatur ſubtiliori, & meliori rationi, & eam iudicet veram; docet optimè poſt Armil.Salon.quæſt.63.art. 4.controu. 2. concluſ.4.col. 1089. cum ſequentibus.Naua.ſup.Coraſ. Marię vbi ſup. pag.202.caſu 17.per totū. Pater Sa verbo Dubium.num.3. Paul.à Palat. in Addit. ad Sum.Caiet.verb. Opinio. & dicit communem Salas Societat. Ieſu in Explicat.Bullæ Cruc. & 1.2.quæſt. 19.art.6. de Conſcientia.ſect. 3. in quibuſdam Scholiis manu ſcriptis, pro quibus eſt gloſſa in capit. Capellanus, verbo Alii verò. de Ferus. quam dicit ſingul.Nauar.in cap.Si quis autem.num. 7.de Pœnit.diſt.7.nimirùm,Non eſſe peccatum adhęrere opinioni,quamuis illa eſſet falſa,quando ſunt contrariæ DD. ſentētiæ.Intellige dūmodò putet illam eſſe veram. vt notant Siluest. verbo Confeſſor.3. quæſt.7.in fin.Nauar.dict.nu.288.& Salon vbi ſup.col.1093.Panor.in cap.1. num.16. de Conſtitu. Marc. deciſ.5. num. 3. ad fin. par.1. Et pro d.gl. facit gloſſ.penul. in cap. Solet.de Sent.excommunic.lib.6.commendata à Naua.in cap. Cùm contingat.de Reſcri. fol.16.& à Couar.in cap. Alma. 1.par. §.7.nu.7. dicens, appellans à declaratione ſentētiæ excōmunicationis, ſi celebret, cōfidens in dicta appellatione; non fieri irregularem, licèt poſteà declaretur fuiſſe iniuſtam,& ſic malè appellatum. de quo vide verb.Excommunicatiō. Diff.20. Et probatur primò, quia ſępe cōmuniores, & à pluribus receptæ opiniones, ſunt minus ſecurę;& videmus poſteà reprobari: vt perſpicum eſt in quamplurimis opinionibus. Secundò, quia vbi quis habet viuam, & concludentem rationem, cui neſcit reſpondere; in nullo eſt periculo, nec in dubio; ſed in certo,& ſecuro ſtatu quoad ſe. Nam licèt ex parte rei ſit eius opinio falſa: quia tamen id aperte non conſtat, immò putat ex vrgente ratione, talem opinonem veram eſſe; in hac opinionum varietate, propter dubiū,& probabilitatem nō peccat ſequēdo id quod ſibi, vel verius, vel ſaltem verū videtur;quādo habet rationes, & viros doctos, ex quibus adhæreat alteri opinioni, cōmuni cōtrarię.Ita tenēt D. Tho. Quodli. 8.art.12.aliàs 13.& DD.ſup.citati, & Salō d.q.63.art.4.controuer.2.col.1093.Hēriq. de Matrim.lib.2.c.6.§.4.& 6. Sot. ſibi contrarius; lib.5.de Iuſt.q.8. art.3.verſ.In cauſis autē.Gutier. lib.1.Canon. quæſt.cap.13.à nu.23.Mercad.lib.4.c.18.fol.217.Cordub. in Quæſt.Theolo.lib.2.q 3.per totam: maximè in ſecunda propoſitione, p.12.vbi dicit,Qui ex contrariis opinionibus, alteram ſcilicet probabilem ſequendo, in nullā dubitationem adducitur,non cōmitit ſe diſcrimini,vtiq; nec peccat.Adde Cened.in Collect.1.parte, collect.28.numer. 17. optimè Caſſad.deciſ.5.nu.11.de Conſtit. Hoc enim neceſſarium erat in materia morum

ad ſedan-

ad sedandas Fidelium conscientias; quia si non liceret sequi opinionem, quam puto veram, & forsan veriorem; quàm eam, quã communis sequitur, esset irretire multorũ animas,& eas mille scrupulis onerare;cùm tot sint sentẽtiæ, quot capita, & vnusquisq; suo sensu abundet. Et sæpè vnus minùs doctus propter suam humilitatem, & orationem in Deum attingit meliùs veritatem, quàm alii plures multùm fidentes suis ingeniis, atque literis. Ex quibus satis apparet responsio ad rationes suprà allegatas pro contraria parte. Quia neque exponit se periculo, nec argui potest de temeritate, qui deflectit à communi propter vrgentes rationes, & authoritatem aliquorum grauium Doctorum.

SVMMARIVM.

1 *CVM duæ sunt opiniones probabiles, non tenetur Iudex sequi opinionem, quam putat reus veriorem; nec eam quæ illi fauet.*

2 *Benè tamen Confessarius. Et vide rationem diuersitatis.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CVM sunt duæ opiniones Doctorum,& vtrque probabiles:in Foro exteriori,non tenetur Iudex sequi opinionem quam reus putat veriorem, & quę ei magis fauet; sed potest sequi quam maluerit, quamque veriorem, atque communiorem putat; iuxta latè tradita in Different.supra proxima.

2 At in Foro pœnitentiali, contrarium obseruatur. Nam tenetur Confessarius sequi opinionem illam quam pœnitẽs putat veriorẽ,& sibi magis fauorabilem:supposito, quòd etiam est probabilis. Ita tenet Naua. cap. 26. num. 5. Silu. verb. Confessor. 3. quæst.7. Cordub. casu 41. & lib. 3. Quæst. quæst.9.vers.4.pag.189.Soto in 4.dist. 18. quæst. 2. art. 5. Rodrig. in Explicatione Bullæ Cruc.§.9. nu. 25. Henriq. de Pœnit. lib.3.cap.26.§.6.vbi quærit,Quid si parum tuta habeatur pœnitẽtis opinio, qui in propria causa cęcatus affectione, potiùs vult sequi sententiam sibi fauentem? Respondet, Perpendat Confessarius an interdum sit relinquendus in sua ignorantia cum bona fide, vt in casu.c.Quia circa. de Cõsang. & affi. & similibus. de quo per Nauar. in cap. Si quis autem. num.69. de Pœnit.dist. 7.& per Coua. in 4.2.par.cap.6.§. 10. nu. 13.& 15.& Adria. in 4.de Sacram.Confes. dubio 5. versi.De. 2. & Quodlib. 5. art. 2. Confessarius verò cùm præter officium Iudicis, sit medicus, pater spiritualis, & pius aduocatus, debet benigniorem partem in dubiis sequi in gratiam pœnitentis.

Ratio diuersitatis ea est,quia iudiciũ Fori contentiosi redditur in inuitum; quia, velit nolit reus,tenetur sequi opinionem,& sententiam Iudicis; si aliàs est iusta, & probabilis: nisi ex causa ab eo appellet. Quo in casu etiam tenebitur tandem obedire, ac subdere se iudicio, & opinioni, quam sequetur Iudex superior. At in Foro pœnitentiali iudicium non redditur in inuitum, nisi in voluntarium,ac spontaneum; totũq; quod ibi agitur,est in fauorem pœnitentis: & ideò non mirùm si Confessarius teneatur se conformare opinioni pœnitentis, aliàs probabili. 3

SVMMARIVM.

1 *IN varietate opinionum (dummodo sint æquè probabiles) licitum est in Foro exteriori, modò adhærere vni; modo alteri.*

2 *Secus in Foro conscientiæ: quia tenetur adhærere illi quam putat veriorem. Si tamen deponat scrupulum; etiam licebit in Foro conscientiæ.*

DIF-

DIFFERENTIA TERTIA.

1 IN varietate opinionum æque probabilium, licitum est in Foro exteriori, iudicare pro amico, secluso scandalo: & sic sequi opinionem ei fauorabiliorem. Iuxta illud vulgare; *In dubio pro amico consuli potest, ac iudicari.* quod refert Nauar. in cap. Si quis autem. num. 130. de Pœnit. dist. 7. Ita Tiraq. de Primogen. cap. 17. opinione 2. Menoch. de Retinend. possessione. Remed. 3. num. 763. Nauar. cons. 5. num. 5. de Pœnit. & remis. Rodrig. verb. Accepcion de personas. sub num. 2. Hieronymus Portoles. in Scholiis ad Molin. §. Arbitrium. num. 2. Panor. in cap. 1. num. 15. Decius num. 12. in 1. Lect. Bero. num. 255. de Consti. Ias. in l. Post dotem. num. 105. ff. Solu. mat. Bal. post. Ioan. And. in cap. Ne innitaris. num. 7. de Consti. Fran. Marc. quæst. 5. num. 3. par. 1. Purpur. in l. Admonendi. num. 155. ff. de iureiur. & dicit communem Ant. Mariæ in dict. tract. lib. 2. casu 32. num. 174.

2 In Foro verò conscientiæ, id non licet; vt docet idē Menoch. de Arbitr. casu 339. num. 32. vbi aduertit licèt iura iubeant in re dubia pro reo; pro dote, & aliis causis similibus iudicandum fore: nusquam tamen dicere pro amico. Idem notat Nauar. d. in cap. Si quis autem. numero 130. & alii, quos refert Cenedo 2. parte Collect. 134. numero 2. pagina 303. quia illa opinio amplectenda est, quæ verior in conscientia Iudici videtur. Idest, quæ magis iuris dispositioni accedit: vel quæ meliorioribus vtitur rationibus. ita decisum fuit per Parlamentum Delphinatus teste Fran. Marco. d. quæst. 5. num. 3. par. 1. & docent post Lancel. Conraf. And. ab Exea. in cap. 1. num. 367. de Consti. & omnium latissimè Neuiza. in Silua nupt. lib. 6. in prin. à num. 2. Et quando ita est vtraque dubia, vt discerni veritas nequeat: tunc Iudex diuidat rem per medium. vt tradit Barto. in l. Si duo. not. 2. ff. Vti possid. Boëri. Decis. 42. Feli. cap. 1. num. 55. de Consti. Purpur. sup. Caualca. in tract. de Tuto. & cura. num. 338. Ant. Mariæ post alios sup. num. 177. aliàs malè iudicaret, & contra iustitiam tollens alteri parti dimidium rei litigiosæ, in quo in dubio habet ius. Item quia in re tam dubia ageret Iudex contra dubietatem animi, & exponeret se periculo tollendi ius suum alteri parti, & consequenter peccaret mortaliter, secundùm Nauar. sup. Itaque in varietate opinionum æquè probabilium licitum est Aduocato, & Iudici, in Foro contētioso, modò adhærere vni, modò alteri: non tamen id licèt in Foro cōsciențiæ; quia tenetur adhærere illi quam putat veriorē. Si tamen deponat scrupulum, poterit etiā licitē adhærere alteri, iuxta not. verb. Iudex. Differentia 1. num. 2. & docet Nauar. sup. nu. 132. post Adria. Quodlib. 2. Cùm verò vnaquæque est æque probabilis, & potest defendi: tunc vtraque potest sequi, etiam in Foro conscientiæ. vt est illa, de qua verb. Restitutio. Differentia 5. & ita tene. Idem docet Azor. 1. par. lib. 2. cap. 12. in fin.

SVMMARIVM.

1 *IN rebus agendis tutior pars est eligenda in Foro conscientiæ. Sed in Foro iudiciali, mitiorem amplecti debemus. Quod qualiter intelligatur, hic discutitur.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 IN rebus agendis tutior pars est eligēda in Foro conscientiæ. Secùs in Foro exteriori. gl. fin. in c. Vnico. de Scruti. in ordi. facien. commendata à Panor. in cap. Ad audientiam. 12. num. 2. de Homicid. vbi cum communi ponit hanc Differentiam inter vtrumque Forum. Quamuis eam latè impugnare nitatur Nauar. in cap. Si quis autem. num. 35. de Pœnit. dist. 7. Sed antequam eam discutiamus, est aduertendum, nos sup. verb. Interpretatio. Diff. 2. tradidisse aliam, nempè in dubiis tutiorem partem esse in Foro animæ eligēdam. Quod multis exemplis comprobauimus.

mus. Secùs in Foro iudicial. Quæ quidem differentiæ licèt parificentur à Panor. sup. teste Nauar. loco superiùs citato: nihilominus sunt valde differentes; quia in ista agimus de dubiis in rebus agendis, & sic de dubiis quæ se nobis offerunt antequam rē aliquā aggrediamur: in illa verò de dubiis in rebus iam factis; & sic de interpretatione facienda in talibus dubiis. Itē dubia in rebus iam factis subiiciuntur examini Iudicum, non tamen dubia de rebus faciendis.

Redeundo igitur ad præsentem differentiam dico primò, esse indubitatam hanc differentiam in hoc sensu; videlicet teneri quem in conscientia in rebus agendis, animæ salutem tangentibus, non se exponere periculo peccandi; sed eligere partem illam quæ est securior, & sine periculo peccandi. In Foro verò externo inter homines huius seculi de hoc non curatur communiter; sed tantùm attēditur quod illis est magis vtile, licèt minùs tutum quoàd animam.

Secundò dico etiam Iudices, teneri in dubiis, quæ illis se offerunt, eligere partem securiorem; si sit iure benè fundata; vel grauis Doctoris auctoritate fulcita. aliàs secùs, prout resoluimus sup. eodem verb. Differentia 1.

Tertiò dico ab scrupulosis tenēdam esse differentem sententiam. Nam solet illis cōsuli per Confessarios eorū, vt faciant semper contra scrupulum; dummodò credant, ita faciendo non peccare (quod non erit ita facilè, immò difficillimum eis ita credere) & ita credendo, non tenentur eligere partem securiorem; sed contrariam ei quam eorum scrupuli dictant. Et si fortasse errent excusantur, vt docent D. Antoni. Silu. Gerson. Caiet. & alii quamplurimi, quos refert, & sequitur Nauar. sup. nu. 78.

Quartò dico accipiendo hanc differentiam in sensu quo Panor. & DD. accipiunt, scilicet pro rebus agendis in Foro pœnitētiali, & iudiciali, hoc est pro dubiis quæ se se offerunt in vtroque Foro, vera esse quę diximus verb. Interpretatio. Differentia 2. & verb. Iudicium. §. Nemp è dubia in Foro conscientiæ interpretanda, & accipienda esse in partem deteriorem, & sic eligendā tutiorem: in Foro verò iudiciali eligendam esse mitiorem; cùm plenè non constat dè veritate. Et hoc per rationem, de qua in dictis Differentiis. Quibus ibi expositis addo hoc intelligendum esse cùm res adeò dubia est, vt fundamenta vnius partis, alterius argumentis non præstent; sed rē æqualiter constituant, ita vt Iudex, vel Confessarius neutri parti plus adhæreat, quàm alteri. Ita limitat, & restringit dict. Differentiam Nauar. sup. num. 38. assignans diuersitatis rationem, quia scilicet nemo se peccandi periculo exponere debet, neque alteri cōsulere, vt illi se exponat. At Iudici conuenit potiùs absoluere nocentem, quàm cōdemnare eumdem. l. Absentem. ff. de Pœnis.

Sed contra supradictam resolutionem videntur obstare quæ diximus sup. eod. verb. Differ. 1. vbi plura exempla adduximus, quibus non tenemur in conscientia in dubiis sequi, & amplecti opinionē tutiorem, sed sufficit habere pro contraria communem, vel Doctorem aliquem perspicuum, seu rationem efficacem.

Sed respondeo in prædictis euentis requiri vt amplectens partem alteram putet illam esse veram Quo in casu iā talis nō est in dubio; licèt DD. dissentiant.

OTIOSITAS.

SVMMARIVM.

1 *OTIOSVS in Foro exteriori non est nisi qui nihil operatur, etiam si mala, & vana operetur. In Foro verò Dei otiosus est, qui nihil boni facit.*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 OTIOSVS non est in Foro exteriori, nisi qui nihil facit. Si verò occupetur in quocũque exercitio, etiam minùs bono; non dicitur otiosus. Vndè vulgo dicunt multi, *Ludamus parumper, nè simus otiosi*. Quin immò quicquid præter auaritiæ studium agitur, tempus perditum, apud vulgus vocatur, teste Petrarcha Dialog. 5.

In Foro verò Dei, otiosus est qui nihil boni, & vtilis ad vitam æternam facit: licèt alias sit occupatus. Sicut enim surdus apud Deum dicitur qui non audit quæ Dei sunt; licèt aures habeat non obtusas: sic otiosus dicitur apud Deum, qui nihil boni facit; licèt aliàs sit occupatus, & multa vana operetur. Vnde malè distenti dicuntur otiosi; vt dicebat Socrates, pro vt refert Xenophon. lib. 3. de dictis, & factis d. Socratis. Facit illud Psal. 23. 4. *Qui non accepit in vano animam suam*. Et notat P. Pet. à Guzman in lib. del honesto trabajo. Discurso 4. §. 1. p. 192. Addè D. Chrisost. super Matthæum. Homil. 34. vbi quærit quinam dicãtur otiosi. Et dicit esse illos qui opus Dei non operantur. Opus autem Dei, est Deum agnoscere, eum diligere, ei obsequi, & in virtute proficere. Ad idem vide P. Osorium in Dominica Septuages. vbi dicit esse perdita omnia quæ quis propter se, & nõ propter Deum operatur. Quod confirmatur, quia si teste Paulo 1. Cor. 12. opera etiam bona, vt distribuere omnes facultates in cibos pauperum, nihil sunt, nihil prosunt, si extra charitatem fiant: quid quæso erunt, quidvè proderunt opera quæ quis sibi facit, & quæ in se nihil sunt? Verè de talibus loquens ait Isa. cap. 59. *Telas aranearum texuerunt, & opera eorũ, opera inutilia. Et cogitationes eorum, cogitationes inutiles*. Vnde pulchrè dicit quidam, *Velut è currente flumine tantùm habes, quantum hauris: ita ex annis semper euntibus nihil accipis, nisi quod in res duraturas colligis*.

PAROCHVS.

SVMMARIVM.

1 *PAROCHVS, cui coadiutor, ob insufficientiam datur, non remanet suspensus in officio quoàd Forum exterius. Benè tamen quoàd interius.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PAROCHVS, seu quiuis alius, cui propter insufficientiam datus est coadiutor: in Foro exteriori non remanet inhabilis, & suspensus ad administrandum suum officium; nisi expressè inhibeatur, & interdicatur prefatum officium.

At in Foro interiori secùs est. Vnde peccaret mortaliter, si cum prædicta in sufficientia suum officium exerceat. Ita Cordub. singulariter casu 23. Quod est valde notandum pro intellectu, & declaratione text. in cap. 6. Sessionis 21. Concil. Trid. Adde in confirmationẽ quæ diximus sub verb. Nullitas. Differ. 10. nu. 5. & 8.

SVMMARIVM.

1 *PAROCHVS potest per Vicarium totam curam animarum exercere in Foro exteriori.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ. Quod per quatuor rationes efficaciter probatur.*

3 *Beneficiati, & Canonici tenentur per se, & non*

& non per substitutos, munera sua subire.
4 *Parochus ad quæ teneatur pro suis ouibus.*
5 *Personalis residentia Parochi est de iure diuino.*
6 *Parochus, vt ordinarius, potest suam delegare iurisdictionem.*
7 *Parochus potest habere Vicarium ad se coadiuuandum; non tamen ad totam curam ei imponendam.*
8 *Reprobatur quædam corruptela, scilicet locatio curæ animarum.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PAROCHVS committẽs totam curam Vicario, & non exercens ipsam per se, saltem faciendo quod potest; licèt quoàd Forum exterius (dùm per Prælatum, seu Episcopum ad id non cogitur) sit tutus, residendo in eadem Ecclesia.

2 Non tamen est tutus in Foro conscientię; quia quoàd Deum non satisfacit ita seruiẽdo curæ; sed tenetur ipsam per se exercere. Et si vult habere Vicarium; potest eum habere in coadiutorem; non tamen vt per ipsum totum onus exerceat. Ita in terminis tenet Caiet. 2.2.q. 185. art. 5. Sot. lib. 10. de Iust. & iur. quæst. 3. art. 1. Cordub. lib. 2. Quæst. Theolog. tit. de Ignorãtia. quæst. 3. in prin. Henriq. post plures à se relatos in summa tit. de Indulgent. cap. 28. §. 1. & Rodrig. verb. Residentia. cap. 33. num. 2.

3 Quod, vltra præcitatos, probo multipliciter. Primò per Concil. Trid. Sessione 22. cap. 4. & Sessione 24. cap. 12. vers. Omnes. vbi præcipitur vt omnes Beneficiati, & Canonici cogantur per se, & non per substitutos, seu Vicarios, munera sua subire, & exercere. Ergo & Parochus (qui magis astrictus est, quàm supradicti) poterit etiã compelli, vt per se, & non per Vicarium, curam exerceat; vt iam vidi in practica id à quodam Episcopo obseruatũ, qui quosdã Canonicos curatos coëgit ad curã per ipsorum personas exercendam, remouendo eorum Vicarios. Quòd si ad id iustè potest compelli: sequitur necessariò teneri eumdem Parochum in conscientia regere curã per se; nec satisfacere eam regendo per Vicarium, quantumuis idoneum, & sufficientem.

4 Secundò, quia ex præcepto diuino tenetur Parochus oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique diuini prędicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum operum exemplo pascere; vt inquit idem Concilium Sessione 23. c. 1. de Reformat. Igitur necessariò vltra residentiam personalem, requiritur vt Parochus per se, & non per alium, præfata munera exerceat. Quia aliter oues suas agnoscere non potest; nec potest satisfacere his muneribus à prædicto Concilio requisitis. Et nota hunc text. pro different. hic tradita, quia est singularis, & irrefragabilis.

5 Tertiò, quia personalis residentia de iure diuino, & per dictum Concil. Trid. dicto cap. 1. requisita, ad nihil aliud exigitur, nisi ad obeunda personaliter prædicta munera pastoralia. Aliàs enim cassa esset, & inutilis præfata residentia. At beneficium datur propter officium, cap. fin. de Institution. Ergo, &c.

Quartò, quia in Parochis est electa industria personæ; vt constat per examen rigidum quod subeunt. Ergo non possunt alteri totam curam committere, cap. fin. §. fin. de Offic. Delegat. aliàs superuacaneum esset prædictum examen.

Quintò idem probatur per ea quę continentur in Bulla Cruciatę post prin. §. *Y[illegible] los Clerigos seculares*, &c. vbi Papa dat potestatem cuicumque Beneficiato eundi in hanc expeditionem contra inimicos fidei, pro recuperatione terræ sanctę ad prędicandum, vel aliud pium opus ibi exercendum. Possuntque ponere substitutos, seu Vicarios in eisdem Beneficiis; dummodò non sint prædicta Beneficia curata: Eo enim in casu (inquit Bulla) non poterit Parochus inseruire suo Beneficio per Vicarium; nisi de licentia speciali Papæ. Hactenus Bulla. Ex quibus verbis à maioritate rationis colligitur minùs posse Parochum id facere pro suo libito; sed tantummodò (vt diximus) residendo eo personaliter, & curam exercendo per se ipsum, & haben-

& habendo Vicarium ad coadiuuandum. Videant hoc Episcopi. Nam in hoc potestatem Papalem sibi vsurpant, permittendo sine vlla causa dictos Parochos extra eorum Parochias commorari, nè dicam vagari.

6 Nec obstat extra Sacramentum Pœnitétiæ posse Parochum vices suas cuicumque Sacerdoti committere. Item potest facere suum Vicarium ad totam curam quemcũque Presbyterum, per Ordinarium approbatum ad confessiones audiendas. Quia Parochus est Ordinarius,& tamquam talis, potest delegare suam iurisdictionem pro quouis Sacramento, excepto pro Confessione; pro qua, post Concilium Trid. non nisi idoneis, qui sint ab Episcopo approbati, delegare potest. Et ita in vniuerso terrarum orbe practicatur.

7 Sed respondeo (vt in principio annotaui) prædicta fieri posse à Parocho ad coadiuuandum se ipsum in cura: non autem ad deonerandũ se ex onere. Quòd si alicubi sit consuetudo in contrarium, tamquam corruptela respuenda est,& expellenda è Mundo; etiam si sit immemorialis; vt patet ex eodem Concil. dicto cap. 1. Sessione 23. ad fin.

8 Vnde mirari licitè possumus negligentiã quorumdam Prælatorum, qui non solùm in prędicta praua consuetudine conniuent, eam tolerãtes; sed etiam in alia multò magis detestanda, somno consopiuntur, ac palpebris tamquam inuoluti quiescũt, immò obdormiscunt, cognitum habentes à Parochis locari totam curam cũm fructibus, & emolumentis, alicui Sacerdoti approbato, qui durante tempore conductionis, sunt veluti ipsimet Parochi. Parochi autem non resident in Parochia, sed extra eam vagantur, & certis tantùm diebus solennibus adsunt. Hanc flagitiosissimam corruptelam fletu dignam vidi in Principatu Cathaloniæ per quosdam Parochos practicari, magno cũm dolore cordis, & admiratione; videns curam animarum, rem adeò sacram, redactam instar locationum bonorum temporalium.

DIFFERENTIA TERTIA.

EX præcedẽte Differẽtia, facilis erit decisio subsequentis. Parochus deseruiens Episcopo in officio Vicarii generalis,& hac de causa absens à sua Parochia, & ei deseruiẽs per Vicariũ; tutus est quoàd Forũ exterius. Ita sæpe vidi practicari à nonnullis Episcopis, quod dolens refero. Nam in Foro conscientiæ, nec ipse Parochus, nec ipse Episcopus sunt tuti. Cùm enim residentia Parochi sit de iure diuino, & naturali, vt patet per Concil. Trid. Sessione 23. cap. 1. nullo modo potest ipse Episcopus, nec etiã Papa super ea dispensare, nisi idem ius naturale, & diuinum interpretando. quod nisi in vera, & legitima necessitate neminem excusat, per not. verb. Dispensatio. Differentia 6. quæ ad præfatum casum non occurrit, vt docet in terminis Lælius Zecchus de casibus Episcopo reserua. casu 2. §. In ordine etiam. Vbi idem dicit de Papa, si egeat Prçlato ad officium Auditoris, vbi alii non desunt, qui huiusmodi negotia æquè benè expedire possunt. Tunc enim absens Prælatus, in Foro animæ non excusatur. secùs esset, si ad consilium, vel legationem magni ponderis esset adeò necessarius, vt per alium non ita bene id fieri posset. Et sic Illustrissimus Cardinalis Belarminus cũ esset Archiepiscopus Capuensis, & eo egeret Summus Pontifex in Romana Curia ad communia negotia, non acquieuit, donec ab eode licẽtiã ad actu renunciandũ dicto Archiepiscopatui obtinuit. Quæ confirmantur ex variis responsis factis per dominos Cardinales Concilii Trid. circa pręsentem differentiam. Nam Episcopo Tudertino sic dicta Congregatio rescripsit, *Episcopus non potest dispensare cum Parocho, vt non teneatur residere ex eo quòd velit eum esse in domo sua ad sibi inseruiendum, vel habere curam seminarii, vel constituere Vicarium foraneum, etiam si cura animarũ aliàs nõ desereretur.* Deinde in alio responso sic habetur, *Quæsitum fuit à S. Congregatione an Curati qui in seruitiis Episcopi in Diœcesi, vel extra commorantur, & proptereà à suis Ecclesiis absunt, pœnas non residen-*

residentium incurrant: cùm eò quòd Episcopus hoc scit, & tacet, huiusmodi causam approbare videatur. Congregatio respondit, *Non licere Episcopo suorum, vel etiam Cathedralis Ecclesiæ negotiorum causa permittere, vt Curati extra ipsorum curam maneant; etiam constituto Vicario idoneo.* Facit etiam alia responsio facta Archiepiscopo Florentino, quæ talis est, *Congregatio Concilii censuit nihil esse indulgendum Canonicis Florentinis, licèt nobiles essent, & Protonotarii Apostolici, & ex parte Doctores, causarumque Ecclesiarum Iudices, eorumque præsentia valde vtilis sit Ecclesiæ Florentinæ, quo minus per totum annum in suis Parochialibus residerêt; licèt assererent fructus suorum Canonicatuum esse admodum tenues, nec excedere summam 24. ducatorum. & licèt in dictis Parochialibus vellent ponere idoneos Vicarios; vel quotannis, vel tertio quoque mense visitare personaliter suam Ecclesiam; vel per sex menses in iisdem residere. vt fuit etiam scriptum Episcopis Verdunen. & Maioricen.* Et confirmantur omnia supra dicta per tradita Differentia præced.

SVMMARIVM.

1 *POST Concilium Tridentinum Sacerdoti idoneo, etiamsi ab Ordinario minimè approbato, potest quilibet confiteri de licentia sui Parochi, in Foro interiori.*

2 *Secùs in Foro exteriori.*

3 *Pœnitẽs si ignorauerit eum, cui iã confessus fuit, non esse ab Episcopo approbatum; vel non requiri approbationem ad recipiendas aliorum confessiones: quò ad Deum erit absolutus. Si autem vtrumque cognouerit: eius confessio fuit inualida.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 PAROCHVS in Foro conscientiæ potest dare suis Parochianis licentiam ad confitendum cuilibet Sacerdoti idoneo, & literato; etiam non approbato ab Ordinario. Eritque valida talis confessio in eodem Foro; etiam hodie post Concilium Tridentinum. Ita tenẽt multi grauissimi Doctores teste Pet. Ledesma 1. par. suæ Summæ. tit. de Sacramento Pœnitentiæ. cap. 12. post. 5. conclusionem, vbi refert pro ea Magistrum Gallo qui interfuit Cõcilio, & Magist. Orellana, & dicit hanc opinionem esse magis probabilem. Quorum fundamentum præcipuum est, quia ante Concilium poterat à Parocho dicta licentia concedi; quę non fuit sublata, nec restricta per Cõcilium Sessio. 23. cap. 15. quia ibi solùm tollit priuilegia, & consuetudines contrarias.

2 In Foro verò exteriori, non posse eam concedi; quia Episcopi id egrè ferunt, & puniunt contrafacientes, perspicuum est. Quod iuste facere possunt; adhærẽtes contrariæ opinioni, quę probabilis est, secundùm eumdem Pet. Ledesma loco sup. cit.

3 Ego verò primam partem huius differẽtiæ arbitror esse apertè falsam; quia est contra text. expressum in cap. 1. de Constitu. lib. 6. vbi dicit text. ad derogandum antiquum Canonem, sufficere nouum facere illi contrarium, licèt de eo mentionem nõ faciat. Cùm igitur Concilium statuerit nullum hodie reputari idoneum ad audiendas confessiones secularium; nisi parochiale Beneficium habeat, vel sit ab Episcopo approbatus: liquet abrogatam esse illam potestatem, quam Parochi habebant ante Cõcilium, delegandi scilicet suas vices idoneis, licèt non approbatis: siue illa potestas esset à iure; siue ex consuetudine. & ideò nulla est in hoc assignanda differentia inter vtrumque Forum, sed tenendum indistinctè non posse à Parocho dari licentiam suis Parochianis ad cõfitendum aliis; nisi sint ex approbatis ab Ordinario. Adeò vt confessio aliter facta, sit nulla; vt respondit Sacra Congregatio; & tradit Pater Suarez tomo 4. disputatione 28.

sect.4.nu.14. Rationem vide per Viualdũ in Candel. aureo tit. de Absolutio. num. 79. nempe quia vt confessio sit valida, requiritur Confessarium non esse impeditum ab exercitio suæ potestatis, quam in sua ordinatione recepit. At hodie per Concilium, omnis Sacerdos qui non est Parochus, vel approbatus ab Episcopo; est impeditus ad administrandum Sacramentum Pœnitentiæ secularibus. Ergo, &c.

Addunt tamen dicti Domini Cardinales in eadem responsione, illum qui confessus fuerit non approbato: si ignorauerit Confessarium non esse approbatum, vel cogitauerit non requiri approbationem: ob fidem quam habuit in Sacramento; quoad Deum esse absolutum. Et si deinde sciuerit illum non esse approbatum; vel requiri approbationem: teneri reiterare confessionem. Idem probat glossa in Clement. Dudum. versic. Ac deinde. de Sepultu. & diximus verbo Nullitas. Diff. 5.

SVMMARIVM.

1 *PAROCHVS, quamtumuis præcedat causa iusta, nisi fuerit ab Episcopo approbata, non potest abesse à sua Parochia in Foro exteriori.*

2 *Secus in Foro interiori. Declarantur verba Concilii Tridentini ad id apposita.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 PAROCHVS, etiam ex causa iusta, non potest in Foro exteriori à sua parochia sine licentia Episcopi abesse. Ita disponit Concil. Triden. Sessione 23. capit. 1. ibi, *Ita tamen, vt quandocumque eos, causa prius per Episcopum cognita, & probata, abesse contigerit; Vicarium idoneum*, &c. Ecce quo modo non solùm requiritur causa ad se absentandum; sed etiam ea est per Episcopum cognoscenda, & approbanda. & consequenter requiritur eius licētia. Quod confirmatur ex quadam responsione facta per Dominos Cardinales Congregationis Concilii, quæ est inter illas quæ sunt Cardinalis Garrafæ, quæ sic se habet, *Nec Parochus habens iustam causam abeundi extra parochiam per duos menses, aut tres satisfacit suæ conscientiæ, si petat licentiam iurans se habere causam, quam non expedit manifestare, vt sic petita licentia abesse possit, licèt Episcopus non concedat. Similiter abesse non potest in casu quo causam rationabilem expressit; quamuis bonus, & æquus, rationabilem iudicaret: sed rigidus Prælatus minùs æquam iudicat, & licentiã denegat: vel quia mouetur suspicione quòd facta sit, cùm tamen sit vera. sed habere potest recursum ad Superiorem.*

2 In Foro verò conscientię, existente vera causa ad se absentandum, poterit etiam sine dicta licentia duos menses abesse; vt tenet Nauar. capite 25. numer. 121. ad fin. & Rodriguez in Explicatione Bullæ composition. numer. 18. & ita vsu receptum esse testatur Lęlius Zecchus de Casibus Episcopo reserua. casu 3. ad fin. versic. In hac quæstione. quamuis dicat talem sic recedentem peccare, propter inobedientiam. Quod non credo verum. Quia cum sit ita vsu receptum, vt & ego sæpissime practicari vidi, & non sit extralis talis consuetudo: dicendum est non peccare, per notat. verbo Consuetudo. Diff. 2.

Nec obstat supra allegata responsio Cardinalis Garrafę, quæ apertè dicit non satisfacere suæ conscientiæ Parochum sine licentia Episcopi abeuntem, etiam si iusta causa adesset: cùm Congregatio Concilii respondeat attenta dispositione Concilii: nos autem loquamur attento vsu in contrarium.

Nec similiter obstant verba Cõcilii dicti c. 1. ibi, *Consuetudine quacumque immemorabili, quæ potius corruptela cẽsenda est, &c.* Per quæ non solùm censetur sublata cõsuetudo preterita; sed etiã futura, quãdo reprobatur, & tollitur consuetudo tãquam mala, & corrupta. aliàs non cēsetur sublata futura ex gl. sing. in Clem. 7. de Elect. verb. Cõsuetudine. & Probo sic intelligẽdo in Addit. ad Monacum c. fin. 110. ad fi. de Cõst. in 6.

& respon-

& respondeo prædicta vera esse si Canon fuit receptus. Tunc enim censetur sublata consuetudo etiā futura. Secùs si non fuit receptus, vt docet Iul. Clar. q. 76. nu. 2. vbi nō obstante cap. Quamquam de Censib. lib. 6. tolli consuetudinē, & corruptelam: nihilò minus dicit illum tex. de consuetudine non seruari, quia non fuit receptus. Vide ad idē Rochū c. fin. de Consue. conclu. 7. limita. 5. fol. 53. Pala. Ruui. in Rep. c. Per vestras. notab. 5. in prin. col. 405. Rebuf. ad leges Gallicas in Procemio. gl 5. n. 144 & seq. Couar. lib 3. Varia. c. 13. n 4. in prin. Tiraq. in Præfatione retractus nu. 17. Dueñas reg. 141. versi. Secundò limita. & reg. 144. At in nostro casu dicta constitutio conciliaris, non fuit vsu recepta, quando scilicet adest iusta causa se absentandi, saltem in Foro consciē tiæ; quamuis in Foro exteriori possit Episcopus procedere, & punire Parochum se absentantem, etiam cùm causa iusta, sine Prælati licentia.

PECCATVM.

SVMMARIVM.

1 ARMA ponens in Ecclesiis, Sacellis, & Hospitalibus à se erectis, in Foro exteriori acquirit gloriam.

2 *In Foro verò interiori amittit meritum. Nisi præcipuè fiat propter Deū; & secūdariò vt cognoscatur dominus constructor illorum.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 POnēs arma sua in Capellis, Ecclesiis, Hospitalibus, & aliis locis piis à se ædificatis, & dotatis: quoàd Forum exterius consequitur gloriam, & famā. Ad hoc enim prędicta arma ponnutur.

2 In Foro verò interiori, & quoàd Deum, amittit meritū, & gloriā pro tali bono, & pio opere debitā. Ita singulariter Sebast. Sapia, & Cassan. relati à Cened. in Collectan. 2. p. colect. 153. nu. 4. pag. 348. quāuis ipse contrariū teneat, si non potissimùm, sed secundariò id fiat. Proquo facit glo. recepta in c. vnicō, in glos. penul. de Cler. nō resid. cuius meminimus verb. Simonia. Diff. 10. Faciūt etiā quæ diximus sub eod. verb. Diff. 9.

Sed nō video quomodo insignia, & arma possint apponi pro Deo principaliter, & secundariò pro gloria Mūdi; sed potiùs vt cognoscatur à singulis cōstructor illorum operū. Si verò fortè ponerentur ibidem ob aliquam causam necessariam: tunc excusaretur.

DIFFERENTIA SECVNDA.

OCcultus peccator potest petere quoàd Forū exterius Eucharistiā à Parocho, petēdo eam publicè, & cum instantia. Non enim tunc potest Parochus eum prohibere ne communicet, per tex. in cap. Non prohibeat. de Consecrat. dist. 2.

In Foro verò animæ prohibetur. Nā peccat mortaliter recipiendo indignè, vt in cap. Sicut Iudas. eadem distinct.

SVMMARIVM.

1 *PECCANS ex consuetudine, præsumitur in Foro iudiciali peccare ex contemptu. Secùs in Foro interiori.*

2 *Legem transgrediens frequenter, dicitur in Foro exteriori eam contemnere, cùm ex ea causa eam transgreditur, quia non vult ei subiici. aliàs secùs censendum est.*

3 *Peccatum veniale qualiter ex frequentia fiat mortale.*

4 *Qui sciens, & volens inebriatur, peccat mortaliter.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PECCANS ex consuetudine, præsumitur peccare ex contemptu in Foro exteriori. Secùs in interiori, vt notat Nauar. in Manual. cap. 23. nu. 24. Adde notat. sub verbo Lex. Differentia 1. quæ ferme est vt eadem.

2 Hinc collige intellectum ad ea quæ tradunt Ioan. Andr. Host. & Collect. citati à Coua. in cap. Alma mater. 1. par. §. 7. num. 6. versi. Tertiò inde infertur. de Sent. excom. nempe frequentiam actuum esse quẽdam contemptum. adeò, vt si quis legẽ frequẽter transgrediatur; id facere dicatur ex contemptu. Sed intelligendi sunt quoad Forũ exterius. Nam quoad Forum interius contrarium tenet D. Thom. 2. 2. quæstione 136. art. 9. cuius verba sunt, *Quando autem propter aliquam particularem causam; puta concupiscentiam, vel iram, quis inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis; non peccat ex contemptu*. Idẽ not. ibid. Caiet. Adria. quodlib. 2. art. 2. Alfon. à Cast. lib. 1. de Potest. leg. pen. cap. 5. documento 6. & Coua. sup. vbi huius rei reddit rationem. videlicet quia contemptus tunc constituitur, cùm quis ob id transgreditur legem, quia non vult ei subiici. Vnde si primus actus ideò fiat, contemptu fit. At si actus (etiam si centesimus) non hac causa, sed alia, fiat: contemptu caret, tametsi ipsa frequentia actus, disponat ad cõtemptum, vt ait D. Thom. sup. & ideò tamquam periculosa, summè cauenda est. Dispositiuè namq; inducit ad contemptum.

3 Hinc etiam collige intellectũ ad id quod docet Panor. in c. Nam concupiscentiã. ad fin. de Const. & plerique alii, teste Couar. sup. nu. 7. nempe peccatum veniale per consuetudinem, & frequentiam effici mortale. Quasi velint vt ipsa frequentia pariat, & efficiat contemptum. Hoc intelligendũ est, vt suprà modò diximus, scilicet frequentiam, & consuetudinem faciendi aliquod peccatum veniale (vt frãgere silentiũ, proferre verba otiosa, murmurare frequenter de defectibus, etiam leuib. proximorum, & similib.) dispositiue inducere ad contẽptũ; ita vt illa, sciens, & volens committere nõ vereatur. Nõ quòd ipsa sola frequentia per se causet contemptum, & efficiat mortale, quod aliàs erat veniale Quomodocumque enim quis ex fragilitate, vel alia causa nolẽs illa faciat; excusatur à contẽptu. Ita declarat (quamuis non ita copiosè) gl. in cap. Vnum orariũ. versi Criminis. 22 dist. Silu. verb. Peccatum. q. 4. Couar. d. nu. 7. vbi hoc

4 exemplificat in eo qui frequenter capitur à vino. Fieri, inquit, si quidem non potest, quin is qui frequenter inebriatur; aliquãdo sciẽs, & volens inebrietur. Quo in casu sine dubio erit peccatũ mortale. Quia cùm sæpe expertus fuerit virtutem vini, & eius propriam fragilitatẽ; noluit à vino abstinere, vt not. D. Thom. 2. 2. quæst. 50. artic. 2. ad 1. & Adria. & Castro vbi sup.

SVMMARIVM.

1 *TORNEAMENTA, & hastiludia an sint licita.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 TOrneamenta, & hastiludia in Foro exteriori sunt permissa, & reputantur licita, & exercitia virtutis fortitudinis; vt in l. Qua actione. §. Si quis in collatione. ff. ad l. Aquil. & in l. 1. §. Bestiam. ff. de Postulan.

Sed in Foro conscientiæ sunt prohibita. Nam peccant mortaliter illa exercentes, vt

tes;vt in cap.1.& 2. & per totũ tit. de Torneame.docet Nauar.cap.15.num.18.Quod intellige de illis torneamentis, & hastiludiis,quibus probabiliter imminet periculum mortis. Secùs de aliis causa virtutis experiundæ, & quæ fiunt ita moderatè, vt probabiliter credi possit ea non consecutura notabilia nocumenta personalia, puta mortes, vulnera, ossium rupturas, & id genus alia;vt post Host. & Panor. docet Siluest. verbo Torneamentum. & Nauar. suprà, & Armilla,verb. Hastiludium.& verb. Torneamentum.

SVMMARIVM.

1 *SERVO, vel captiuo iustè capto, an liceat fugere.*

2 *Serui nati ex ancillis, vel voluntariè effecti,vel filii à parentibus venditi; non possunt licitè aufugere,sed tenentur se restituere dominis si fugiant.*

3 *Christiani capti à Saracenis; vel serui in bello iniusto effecti, possunt licitè aufugere.*

4 *Dominus rei,potest eam propria auctoritate à detentore capere, si aliter eam consequi non possit. dummodò id faciat sine vi, seu scandalo.*

5 *Bellum iniustum ex parte Turcarum, seu Saracenorum, quando dicatur.*

6 *Christiani capti à Catholicis, vel hæreticis, etiam iusto bello, possunt licitè fugere.*

7 *Christiani capti à Turcis etiam iusto bello, possunt licitè fugere. Ex quo nota dari bellũ iustum ex vtraque parte in seruis,vel captiuis à Turcis iusto bello captis.*

8 *Seruum alienum solicitans ad fugam, peccat; licèt seruus non peccet.*

9 *Non valet argumentum de rebus ad personas,vel è contra.*

10 *l.1. C.de Seruis fugi. & l. Ancilla.ff. de Furt.declarantur.*

11 *Furtum committi potest in Foro exteriori; quod in Foro conscientiæ non erit tale.*

12 *Mulier per metum conditionalem consentiens adulterio, non est adultera In Foro exteriori. Benè tamen in Foro pœnitentiæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 SERVVS, siue captiuus iusto bello captus, si fugiat à Domino suo: in Foro exteriori grauiter punitur;quia expedit bono communi, sic fugientes puniri, vt in l. Si fugitiui. & in l.Cùm seruum.C.de Seru.fugit. & sic constat non posse impunè fugere.

At in Foro conscientiæ secùs est; quia nõ peccat fugiendo, saltem si sine vllo dolo, aut vi id faciat; vt communis consuetudo nationum,& prouinciarum obseruat, teste Salon de Iust.quæst. 3.de Dominio. art. 1. col.355.in fine, & tenet Sot. lib. 4. de Iust. quæst.2.art.2.& Petr. à Nauar. post alios 1.tom.lib. 2.cap.4. num.142. & 144. & tom 2. lib.3.cap.1.num. 202. & defendit Couar. regul.Peccatum.2.part.§.11.nu.6.

Fundamina potissima huius opinionis sunt sequentia. Primum est, sicut iure gentium introducta est seruitus eorum qui in bello captiuantur: ita eodem iure, nempe consensu omnium nationum interpretatum est eamdẽ seruitutem tamdiu durare, quamdiu prædicti serui à dominis suis custodiuntur, & de eorum manibus non elabuntur.

Secundum est, quia seruorum conditio est omnium misera,& odiosa.& sic restringenda, ex regul.Odia. de Regul.iur.in 6.

Tertium est additum à Pet. à Nauar. vbi suprà, nempe quia seruitus est mors ciuilis,& morti naturali comparatur.l. Seruitutem. ff.de Regul.iur. glossa fin.in cap.Inter 22. quæst. 4. Vnde sicut damnato ad mortẽ naturalẽ,ita licet fugere,secundùm Couar. lib.1.Variar.cap. 2. numer.10. & diximus verbo Defensio.Diff.9.

Contrariam tamen sententiam,videlicet seruum recedẽtem à domino suo peccare, tenet glo.2.ad fin.in cap.Ius gentium. dist. 1.quam sequitur ibi Turrecrem.& Præpos. numer. 9. D. Antonin.3.par. tit.3. capit.6. §.4.idem

§.4.Idem tenet Silu.verb. Seruitus.quæst.3. Nauar.capit. 17.num.103.§.15.Et dictam glossam esse communiter receptam testatur Couar. lib.1.Variar.cap.2.num.10.post illationem 10.

Et probatur primò per text. in capit.Si quis seruum.17.quęstione 4.vbi consulens seruo vt à suo domino recedat, venit durissimè arguendus. Ergo malè facit, & peccat seruus fugiendo.Aliàs non esset dignus reprehensione id consulens.

Secundò, probatur ratione. Quia qui spoliat verum dominum re quam iustè possidet, peccat, & tenetur ad illius restitutionem. sed seruus est vera possessio domini sui, non minùs quàm alia bona temporalia eiusdem domini. Ergo,&c.

3 Tertiò, quia capti in bello iusto, merentur occidi. Et si aliquibus ignoscitur vita; id fit ex magna gratia;& reseruantur ad seruiendum dominis capientibus. Ergo prædicti serui remanent obligati dominis; saltem per legem gratitudinis; sicut redempti à Turcis manent obligati mercatoribus ipsos redimentibus, etiam si aliàs iniustè retinerentur à Turcis.

Quartò,quia seruus fugitiuus dicitur cōmittere furtum.l.1.C.de Seru.fugit.l.Ancilla.ff.de Furt.Marant. de Ord. Iud.4.par. dist.7.numer.46.fol. mihi 103. Ergo peccat,&c.

Quintò, facit glossa notabilis in capit. Dispar.23.quæst.8. quæ dicit per text. ibi, quòd si Saraceni non persequuntur Christianos, non possumus impetere eos, & bella contra eos mouere. Ergo capti iustè, tunc ab eis iustè detinentur ; & consequenter ab eis non possunt fugere.

Pro concordia verò,& maiori huius difficilis differentię,& quæstionis,intelligentia: quasdam conclusiones, (omnes ferè casus qui circa præsentem quæstionem contingere possunt, complectentes) constituam.

2 Sit prima cōclusio, Serui natura,quales sūt vernaculi, id est nati ex ancillis, & seruis propriis; serui etiam voluntariè effecti, qui inopia pressi, ad pretium participandum seruituti se manciparunt,vt faciunt multi in triremibus; vel qui à suis parentibus, eadē inopia pressi venditi fuere, iuxt. l.2. & ibi glossam C.de Patrib.qui filios distrax. communiter receptam,secundùm Couar. lib.3. Variar.cap.14.num.4.in 2.notab.& Rip.in l.Obligatione.num.13.ff.de Pignor.& copiosè in 1.tom. Commun. opin. pag. 467. opin. 225. super quo videndus est Rebel. de Obliga.iust. in Prælud. quæst. 10. num. 24. cum quatuor sequentib. Tales, inquā, serui,si aufugiant,non solùm peccāt mortaliter, sed etiam tenentur se restituere dominis.Ita Soto,& Pet.à Nauar.sup.& communiter omnes. Quia tunc est manifestum furtum, non minùs quàm si pretium quo fuerunt venditi,rapuissent: vel equum, quē quis vēdidisset, furaretur.Idē docet Rebel. vbi suprà quæst.12.num.2.

3 Secunda conclusio, Christiani capti à Saracenis,seu Turcis piratis,vel in bello iniusto ex parte eorum.qualia sunt omnia ferè bella eorum contra nos gesta; possunt licitè aufugere;vt docet Couar. in regul. Peccatum.2.par.§.11.num.6. Ratio est, quia si ex parte Saracenorum (vt supponimus) est bellum iniustum: quicquid in eo capitur, iniustè,& tyrannicè capitur, vt docet post D. Thom. Sot. lib 5. de Iust. quæstione 3. artic.5.§.de Conclusionibus. Et ideò Christiani tunc per eos serui, & captiui effecti iure optimo possunt se in libertatem dare,

4 & ad suos confugere;sicut potest quis propria authoritate rem suam ab iniusto detentore occupatam secretò auferre, si citra scandalum, & vim,id facere posit: nec aliter per Iudicem eam consequi valeat, per dicta sub verbo Possessio. Differ. 4.

5 Est autem bellum iniustum ex parte Saracenorum, siue Turcarum, quando non contenti suis Regnis, volunt nos à nostris eiicere, & spoliare, vt fecerunt occupantes Regnum Hierosolymitanum, Imperium Constantinopolitanum, Africam, Insulam Rhodus, Goletā, & alios Pricipatus à Christianis possessos; item omnes isti Turcæ,& Saraceni qui quotidie in mari terraque nos vexant, captiuantes quotidie innumeros Christianos. His enim in casibus omnes Christiani ab ipsis capti detinētur tyrānicè,& cōtra ius,& iustitiā. Quia id faciūt vt hostes cōmunes nominis Christiani, Deū maximopere offēdētes, & ideò possunt licitè ab eis fugere ; tam à nundinanti-

nantibus Saracenis, quàm à primis capientibus. argumento eius quod dicitur de re furto sublata; quæ licèt à fure venundetur: nihilominus emptor non fit dominus verus illius, sed tenetur eam restituere quandocumque cognouerit esse alienam. Et docet in simili Rebel. de Obligat. iustitiæ. in Prælud. quæst. 10. num. 1. & 41.

6 Tertia conclusio, Christiani capti à Catholicis, vel hæreticis, etiam iusto bello, nullo modo efficiuntur serui capientium. Ita apparet ex tit. C. Ne christiani mancip. & ex l. 1. tit. 21. Partita 4. docet Bart. in l. Hostes. ff. de Captiu. Salyc. in l. Ab hostibus. col. 2. C. eodem. D. Anton. 3. par. tit. 3. cap. 6. §. 4. Panor. in cap. Sicut. in 3. col. 4. de Iure iur. Dicit communem Couar. suprà, num. 6. dicens id prohibere charitatem quæ omnibus Christianis communis est. Qua ratione si capti aliqua via possunt se à capientium manibus eximere: id iure optimo facere possunt. Seruantur tamen à capientibus; donec præstita pecunia in tedemptionis præmium, liberentur.

7 Quarta conclusio, Christiani capti ab infidelibus, seu Turcis, iusto bello; vt cùm tempore induciarum, aut pace cum illis constituta, vel aliàs, à Chistianis adoriuntur, & impetũtur: possunt licitè, & absque vllo peccato libertatem procurare per fugam. Et hoc probãt rationes suprà, in principio huius differẽtiæ adductæ. Licèt enim bellum, siuè veriùs defensio, in dicto casu, ex parte infidelium fuerit iusta: nihilominus summum ius est, quod facit pro libertate procuranda, & seruitute vitanda. Nec sunt miseri captiui intra arctiores angustias cogendi. Sufficit quippe eis suus infelicissimus status, cui nulla in hoc Mundo calamitas, & miseria cõparari potest. Quòd si bruta animalia in ergastulo posita, & aues in caueis inclusæ, nũquam quiescunt, quærentes omni via, & conatu libertatẽ: quantò magis eam quærere possunt, ac debent homines per fugam (si aliter eam consequi nequeãt) plùs apprehendentes, ac cognoscentes summam prædicti status miseriam, libertatisque priuationem? Qua sola ratione, etiam inter barbaros, & Turcas, patienter feruntur huiusmodi fugæ; nec eas damnant, nec supplicio afficiunt: dummodò non fiant in cautè, & cum euidenti periculo vitæ. Quam quidè dicti status summam miseriam, & eiusdem labores incredibiles, si quis eorum, qui contrariam partem tuentur, experirentur: non dubium quin statim suã in meliorem mutarent sententiam.

Quare licèt fateamur iustè prædicto in casu infideles se defendere, & bellum gerere propter fidem, & pacta sibi rupta à Christianis, & iure optimo tũc posse Christianos in seruitutem redigere: nihilominus ipsi captiui possunt etiam licitè per fugam, vel scapham, aliquam per mare, eius rum pendo clam vincula, vel limando catenas, libertatem quærere, si eam, citra verisimile vitæ periculum, consequi possint: sicut iustè incarceratus pro homicidio, potest licitè à carcere aperto, vel aliàs, aufugere, propter summum ius vitæ conseruãdæ, & mortis vitandæ; vt diximus sub verbo Defensio. in dict. Differen. 9. Ex quo patet responsum ad fundamentum glossæ dicti cap. Ius gentium. & eam sequentium, quatenus arguebat si bellum esset iustum, ex parte infidelium: captiuos iustè fieri capientium, & consequenter ab eis aufugere captiuos non posse.

Non etiam obstat cap. Si quis seruum. 17. quæst. 4. Nam loquitur de seruis emptitiis, secundùm Sot. suprà: vel dic, ibi non
8 prohiberi seruos in bello captos fugere; sed tantùm præcipi ne quis alienum seruũ emptitium solicitet ad fugam. Quia eodem iure gentium quo ipsismet seruis in bello captis conceditur fugere: prohibetur ne quis alienum seruum solicitet; vt constat per multa iura sub tit. de Seruo corrupt. & de Seru. fugit. & docet Salon suprà col. 332.

9 Non etiam obstat secundum fundamentum. Nam res alienæ, & personæ per vim, etiam iustam, ab aliquibus possessæ, non sunt in paritate. Res enim sunt absolutæ, & perpetuò suorũ dominorum; ita vt sine eorum consensu, aut culpa, non possint ipsis priuari. At secùs est in personis. Videmus enim vasallos pluribus in casibus liberari à suis dominis directis. Serui etiam (licèt sint emptitii) si malè à suis dominis tractẽtur, possunt cogere dominos, vt aliis

veneant

veneant. Similiter homicidæ, licèt fiant serui pœnæ mortis: pluribus tamen modis ab ea liberantur. Vnde non valet argumentum de rebus ad personas. Et sic licet captiuus fugiens, spoliet verũ dominum eius possessione: potest tamen id licitè facere; quia nõ erat ita absolutè, & in perpetuum sui domini, quin haberet etiam ius de iure gentium ad quærendam libertatem ea via, & modo, quo meliùs posset. Est itaque seruus sui domini, dùm est in eius potestate, vel intra fines terrarum infidelium: non tamen est eius, cùm eosdem fines transcẽdit, & ad Christianorum terras transit. Quis enim Confessarius auderet captiuum per fugam liberum, obligare vt rediret ad suũ dominum, vel quæreret pretium suæ redemptionis? Certè si talia dicere tentaret vt fierent: ab omnibus irrideretur, & eumdem nonmodò imperitum sed & insanum, ob tantam inscitiæ eius pro funditatem, facilè plerique iudicarent.

Non obstat tertium fundamentum de legis gratitudine, & vitæ condonatione. Nã lex gratitudinis propter vitam captiuo saluam, tantùm eum obligat ad seruiendum domino cum omni fidelitate, dum est in eius potestate: non tamen eũ cogit, vt perpetuò debeat esse sui domini captiuus; præsertim cùm vita non sit ei condonata de eius consensu, & cum pacto, & promissione per eum facta de semper seruiendo ipsi domino; quia tunc aliter esset dicendum. Sed id fecit dominus sua spõte propter suũ commodum. Vnde debet pati, & patienter ferre, si captiuus aufugiat. Quia cum hac conditione de iure gẽtium, ipsi captiuo vitam condonauit, & suum captiuum effecit.

20 Non obstat quartum de l. 1. C. de Seru. fugit. & l. Ancilla. ff. de Furt. Nam primò leges prædictæ loquuntur de seruis emptitiis, vel vernaculis, de quibus in prima cõclusione. Hi enim propriè dicuntur serui. Alii autem capti in bello, magis nominantur captiui, quàm serui. Vnde meritò tales serui. (quia vel natura, vel sponte prædictũ statum perpetuum consecuti sunt) nõ possunt eum à se abiicere, & cõsequenter nec licitè fugere, & suos dominos se ipsis priuare. aliàs furtum committunt. At diuersa ratio militat in captus per vim in bello, etiã iusto. Quia licèt iure gentium efficiantur serui capientium: non tamen tenentur perpetuò in dicto statu permanere, nisi quandiu per vim detinentur, & aliter se ab eorũ

11 manibus liberare nequeunt. Potest & secundò responderi præfatas leges loqui de furto quoàd Forum exterius: non autem quoàd Forum interius. Nec putet quis id

12 videri absurdum. Nam mulier per metum conditionalem consentiens adulterio, non dicitur adultera quoàd Forum exterius; licèt sic quoàd Forum interius, l. Si vxor. §. Si quis. & l. Vim passam. ff. de Adulter. Silu. verb. Adulterium. quæst. 9. Et sic potest quis incurrere in aliquod delictum quoàd vnum Forum, & non quoàd aliud. Idem notamus sub verb. Adulterium. Differentia 7.

Non obstat vltimò glossa in dicto cap. Dispar. Nam primò falsa videtur; quia ad propagandam fidem Christi, licitum est debellare quoscumque infideles, etiam si mansueti, & quieti sint in suo solo, quod nũquam fuerit à Christi sectatoribus possessum; vt satis colligitur ex tex. in cap. Omnium. 23. quæst. 5. & ex cap. Omni timore eadem causa. quęst. 8. aliàs reprehendendi venirent qui nouum orbem fidei Christi subiugarũt. Quod asserere erroneũ planè esset, & deuium. Facit D. Tho. 2. 2. quæst. 10. art. 10. vbi dicit prædictos infideles tantummodò eò quòd sint idololatræ, & degentes in peccato infidelitatis, iustè posse à suis terris expelli; sicut propter sua peccata fuerunt Reges Gentiles Canaan è terra promissionis expulsi; vt patet Deut. 9. & docet Sot. lib. 5. de Iust. quæst. 3. artic. 5. ad fin. Et hac fortè ratione impulsus Couar. suprà num. 6. dicere ausus fuit aggressiones, & defensiones infideliũ, non posse aliqua ex parte fieri licitas. Secundò respondeo licèt aliquando (vt diximus in 4. conclus.) non possent infideles licitè à Christianis deturbari, ac debellari: non tamen ideò inferri Christianos captos ab eis non posse licitè aufugere; cũ contrarium sit suprà probatum in principio, & dicta 4. conclus. Et docet Caiet. 2. 2. quæst. 66. art. 8. & Rebel. vbi suprà. num. 9. & 10.

SVMMARIVM.

1 *DETRACTOR, si vera dicat, non punitur in Foro exteriori, si id intersit Reipub.*

2 *Interest Reipub. scire quis sit falsarius, vel spurius, vel Iudæus.*

3 *Detractor cum malo animo, non excusatur, licèt quæ detrahit intersint Reipublicæ vt sciantur. Idem, si libellus infamatoriū edat.*

4 *Declaratur tex. in cap. Quidam. 5. q. 1.*

5 *Detractor omni in casu peccat.*

6 *Idem quod diximus de detractoribus, dicendum est de conuicia dicentibus.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 DETRAHENS, & infamans aliquem in absentia: si vera sint quæ dicit, non punitur in Foro exteriori ob talem detractionem. l. Eum qui. ff. de Iniur. glossa 1. in l. Si non es. C. eodem. Quod verum intelligit Bart. in dicta l. Eum qui. cõmuniter receptus, quãdo quæ dicuntur interest Reip. vt manifestentur; putà quem fuisse mitratum pro
2 falso; vel esse spurium, Iudæum, &c. Primo enim casu falsitatis, repellitur à testimonio, & secundo non admittitur ad dignitates. aliàs secùs si non interest Reip. v. g. vtrū sit ille cæcus, vel claudus; vt ibi latè per Addit. ad Bart. Oldra. verò consil. 45. & glossa magna ad glossam 1. dictæ l. Si non es.
3 dicit veram dictam l. Eum qui. nisi cùm malo animo quis detrahit, vel per infamatoriū libellum; vt in l. vnic. C. de Famos. libellis. Latè Iul. Clar. quæst. 68. num. 25. &
4 hoc vltimo casu de Iure Canonico; si se prodat, & probet, non punitur; vt in cap. Quidam. 5. quæst. 1. Ioan. Andr. in Addit. ad Specul. tit. de Iniuriis. post princip. quem refert, & sequitur Panor. in cap. Cùm te. num. 28. de Re iud. Adrian. Quodlib. 11. Different. 6. post Cynum, quem allegat Petr. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 4. num. 97. cum sequenti, & glossa margin. Archid. ad glossam 2. cap. Si quis iratus. 2. quæst. 3. Sed certè ille tex. quantùm ad remissionem, adduci non potest, & extendi ad alios casus dissimiles, vbi non promittitur impunitas per eum, qui eam potest dare. Ibi enim ex certis iustis causis placuit Gregorio Papæ inuitare impunitate ipsum libellantem, vt se proderet, & probaret contenta in libello. Ita enim expediebat famæ, & honori sui familiaris in libello contenti, & etiam ad euitandum scandalū. Aliàs grauiter sunt puniendi fabricatores talium libellorum; vt inquit glossa verbo In occulto. in capit. Inquisitionis. §. Tertiæ. de Accusation. & docet Salzedo ad Pract. Bernard. Dies. cap. 4. lit. A. & Miran de Ord. iud. quęst. 6. artic. 1. conclus. 1. & artic. 12. conclus. 1.

5 In Foro verò interiori, licèt vera sint quæ dicuntur: non licet, quem infamare. Et peccabit mortaliter in re graui detractor, si animo lædendi id faciat; vel rè ipsa læserit, secundùm D. Thom. 2. 2. quæst. 73. artic. 1. ad tertium, iuncto art. 2. in corpore in fine. D. Anton. 2. par. suæ Summę tit. 8. cap. 4. ad fin. princip. & §. 2. & Petr. à Nauar. suprà, num. 324. Peccabit autem venialiter, si re ipsa non læserit; vt si ea dixerit in bonum finem; vt ea Respub. puniat; vel particularis caueat; vel causa vitandi damnum proximo imminens, secundùm Nauar. cap. 18. num. 31. & Rodrig. cap. 253. num. 4. vel dicuntur vni tantum, aut alteri viro graui, secundùm Petr. à Nauar. suprà, num. 336. vel citò sunt diuulganda, secundùm Silu. verb. Detractor. quæst. 1. & Nauar. suprà, num. 26. in fine. vel persona est iam ob alia crimina notoria maiora diffamata. Silu. suprà. vel dicuntur recitatiuè, vel sub dubitatione; licèt audiens ex sua futilitate, ac leuitate credat. Silu. suprà. Petr. à Nauar. suprà, nu. 330. cum seq.

6 Idem quod dictum est de detractoribus, & infamiam irrogantibus in absentia alicuius, dicendum est de his qui conuicia petulanter iactant in præsentes: putà quem esse insensatum, furem, stultum, Iudæum, confessum, ex Saracenis ortum, vel illegitimū, & huiusmodi. Quia si sint vera, & probātur in iudicio exteriori Canonico: non punitur conuicians. cap. Si quis iratus. 2. q. 3. sic intel-

sic intelligendum, secundùm Addit. ad glossam 2. ibi, & docent Doctores suprà citati. At in Foro pœnitentiali puniuntur; quia peccant aliquando mortaliter, aliquando venialiter, secũdùm malitiam, ac maleuolentiam animi, & grauitatem conuicii ad not. per Silu. verb. Contumelia. quæst. 2.& Rodrig. eodem verb. num. 2.

SVMMARIVM.

1 *COGITATIONIS peccata non puniuntur in Foro iudiciali.*

2 *Etiam si publicè ea posteà confiteatur. Benè tamen in Foro pœnitentiali.*

3 *Pro actibus mentalibus, ac per se occultis nulla pœna imponi potest.*

4 *Hæreticus omnino mentalis, non est excommunicatus.*

5 *Ecclesia non potest punire, nec præcipere actus purè, & merè mentales.*

6 *Hæreticus omnino mentalis, est de rarò cõtingentibus.*

7 *Irregularis non est Clericus homicidium volens committere, non tamen committens.*

8 *Beneficium obtinens non animo clericandi, non potest per Ecclesiam punir, quamuis in Foro pœnitẽtiali puniatur, quia peccat mortaliter. vide etiam num. 9.*

10 *Non tamẽ tenetur ad fructuũ restitutionẽ.*

11 *Beneficiatus assistens diuinis officiis principaliter ob distributiones lucrandas, p. m. & non tenetur eas restituere.*

12 *Vsurarius mentalis non potest extra puniri.*

13 *Furans rem venialem, cum animo tamen furandi maiorem, non incidit in excommunicationem contra fures latam.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 PECCATA meræ cogitationis quæ non exeunt extra ad aliquod opus peragendum, neque vllo signo manifestantur: non puniuntur in Foro exteriori. l. Cogitationis pœnam. ff. de Pœnis. canonizata in cap. Cogitationis. de Pœnit. dist. 1. Idem probat text. in cap. Cogitatio. eadem dist. 1. & cap. Christiana. 32. quæst. 5. & in cap. Erubescant. 32. dist. glossa in cap. 1. de Eo qui mittitur in possess. alia in cap. Hinc etenim. §. Ponderosus. verb. Ad opus. 49. dist. docet Silu. verb. Cogitatio. Nauar. in Addition. ad cap. 1. de Consecrat. dist. 1. num. 293. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. in princip num. 7.

2 Quod adeò verum est, vt etiam si quis confiteretur publicè se consensisse in aliquod crimen; putà homicidium, adulteriũ, &c. sed nihil exteriùs egisset: non posset ex hoc in Foro exteriori puniri, secundùm Palud. in 4. dist. 17. quæst. 2. art. 2. Quod limitat Gigas in tract. de Crim. lęsę Maiest. cap. 66. non habere locum in dict. crimine, in quo sola cogitatio cum voluntate sufficit ad pœnæ impositionem; Quod refert, & sequitur And. Gabri. 2. tomo commu. opin. lib. 7. de Crimine. conclus. 12. in fin.

3 Hinc est de iure Canonico pro actibus mentalibus, ac per se occultis, nullam pœnam imponi posse, vt inquit D. Tho. 2. 2. quæst. 100. art. 6. ad sextum. communiter receptus, teste Nauar. in glossa Summæ; de Pœnit. dist. 5. num. 23. & docet Petr. Aragon. 2. 2. quæst. 21. art. 3.

4 Vnde hæreticus omnino mentalis non est excommunicatus, vt docet communis latè explicata, & probata per Nauar. vbi proximè, num. 24. & Viualdum in suo Candel. aur. tit. de Absolut. num. 10. Arag. supra; Did. Perez. lib. 8. tit. 4. l. 3. Iul. Clar. §. Hæresis. num. 23. & quæst. 91. Sot. in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 3. latissimè; remissiuè Cenedo 2. par. Collectan. 102. sub num. 2. licèt contrarium teneat glossa in dicto cap. Cogitationis. & in Summa 24. quæst. 1. & in Clemen. 1. §. Verum. verb. Eo ipso. de Hæret. quas dicit communiter receptas Arnal. Alber. de Assertion. Cathol. quæst. 33. & defendit latè dominus meus Rojas de Hæret. 1. par. à num. 240. vsque ad num. 276. Quorum opinio nullo modo tenenda est in hæretico omnino occulto, id est qui hæresim habet in intellectu, & solùm corde deuiat à fide; nec eam verbis,

5 verbis, aut signis exterius expressit. Quia Ecclesia nec punit, nec punire potest, sicut nec præcipere actus purè, & merè interiores; vt docet D. Tho. 1. 2. quæst. 91. art. 4. Silu. verb. Excommunicatio.7. notab. 1. Caiet. Durand. & Medin. quos refert, & sequitur Petr. ab Aragon. dicta quæst. 2. art. 7. pag. 141. & quæst. 11. art. 3. pag. 340.

6 At verum est difficillimè posse quem suã hæresim continere in puris finibus cogitationis, seu tantùm in corde, vt non exeat ad aliquod signum externum. Nam siue loquatur de hæresi cum aliquo, siue secum solus; siue omittat ire ad Ecclesiam, vel recipere aliquod Sacramentum occasione sui erroris, vel quid aliud faciat, vel omittat: iam desinit esse purè mentalis, seu de per se occultus, & est per accidens, & consequenter incurrit excommunicationem. Vnde rarò inueniuntur hæretici omnino, & de per se occulti, ac mentales. Quare in praxi cōmuniter erit seruanda opinio præfatarum glossarum, & Rojas, ac sequacium. Non quia probabilior, & verior; sed quia vix contraria continget in facto.

7 Hinc etiam infertur falsam esse glossam final. in cap. Periculosè. de Pœnit. dist. 1. quatenus voluit Clericum qui homicidiū facere voluit; & non fecit, quia non potuit, irregularem esse. Nam neque irregularitas, neque vlla alia pœna, vel censura incurritur ob solam voluntatem, & desideriū committendi aliquod peccatū, absque opere illo externo adhibito, iux. glossam contrariam in cap. Si aliquis. de Homicid. & ibi omnes; & docet Alber. Trotius de vero, & perfecto Cler. lib. 2. cap. 20. num. 5. cum sequentibus.

8 Infertur tertiò eos qui assumunt Beneficia non animo Clericandi; sed vt de eis viuant, dum alium statum assumunt coniugalem; vel non animo illa detinendi perpetuò; sed vel ad ea resignanda cum pensione; vel donec habeant pinguiora: tales puniri non posse per Ecclesiam, licèt malè

9 faciant, & sint in peccato mortali dùm nō mutant præfatam malam intētionem. Purgatur tamen tale peccatum per solam pœnitentiam, ex reg. cap. fin. de Simo. vt docent Gabri. in 4. dist. 15. quæst. 8. art. 3. Soto lib. 10. de Iustitia quæst. 5. art. 6. conclusione 1. Tolet. lib. 5. cap. 5. num. 5. Naua. cap. 25. num. 8. §. 9. & Abb. post Host. in cap. Relatum. num. 7. de Cler. non resid.

10 An autem præfati obtinentes Beneficia simplicia cum prædicta praua intentione, teneantur ad restitutionem fructuum perceptorum, dùm eam non mutant: res est valdè controuersa. Nam Anchar. & Phil. Fran. in cap. Commissa. de Elect. lib 6. & Panor. in cap. Relatum. num. 7. de Cleri. non resid. Silu. verb. Beneficium. 3. quæst. vlti. Gabriel. in 4. dist. 15. quæst. 8. art. 3. quos refer Nauar. vbi sup. dicto num. 18. §. 9. tenent partem affirmatiuam, scilicet teneri ad restitutionem. Quorum opinionem dicit veriorem, & communiter approbatam Pau. Comitol. lib. 1. Respon. Mora. quęst. 79. nu. 2. ea solùm ratione adductus, quia scilicet ius diuinum, & naturale, postulate videtur vt qui stipendia Ecclesiastica vult mereri, vitam etiam Ecclesiasticam agere velit. Sed hæc ratio non astringit. Nā dicta praua intentio nō excludit vitam Ecclesiasticam.

Negatiuam tamen partem, nimirùm non teneri ad vllam restitutionem, defendit Nauar. sup. & in Enchirid. de Oratio. & horis Canon. cap. 21. à num. 45. & eam sequitur Soto lib. 10. de Iusti. quæst. 8. ar. 3. Ea potissimùm ratione, quia dict. cap. Cōmissa. (quod contrarium disponit in obtinentibus Beneficia curata, cum dict. praua intentione) est odiosum, & sic debet restringi, & non extendi ad alios casus in iure non expressos. per reg. Odia. de Reg. iur. lib 6. Quorum opinionem etiam sequitur Toledo lib. 5. cap. 5. num. 5. & eam etiam ipse libenter amplector, vt magis piam, & multorum conscientiis fauītricem. Pro qua facit gl. in cap. 1. de Cleri. nō resid. lib. 6. quatenus tenet Beneficiarium assistentem diuinis officiis principaliter ob lucrandas distributiones, non teneri ad earum restitutionem; quamuis mortaliter peccet, & sit simoniacus mentalis, per solam pœnitentiam delebilem. Quam gl. tamquam sing. allegat Abb. in cap. Significatum. num. 8. de Preb. Felin in cap. Suam. num. 2. de Simo. & eam sequitur Præposi. in Sum-

in Summa. 1. quæst. 1. col. 3. Maior. in 4. dist. 25. quæst. 2. col. 3. Deci. vbi optimè in cap. Ex parte. num. 6. de Offi. Delega. Silu. verb. Simonia. §. 9. verf. 2. & 3. & verb. Locatio. quæst. 2. §. Quartam. Nicol. Boëri. de Potesta. lega. num. 12. Vbi etiam dicit celeberrimam. Naua. conf. 23. num. 4. de Simo. I. Ancelo. in §. 1. Inst. Cano. de rebus Eccles. in gl. verb. Ecclesias.

11 Quartò infertur falsam esse opinionem Card. post. alios in Clem. 1. de Vsuris. quæst. 24. quatenus habet posse puniri vsurarium in Foro exteriori, si constaret de eius prauo animo, & vsura mentali. Vnde meritò contra ipsos tenet Couar. dicta regul. Peccatum. 2. par. in princip. num. 8. Et videtur probare text. in cap. Consuluit. de Vsur. Vbi Papa consultus super hoc; tantùmodo dicit talem vsurarium malè facere, & efficaciter inducendum per Confessariū ad restitutionem in Foro pœnitentiali. Sed nō probat: Quia ibi tantùm fuit Papa consultus quoàd Forum animæ.

12 Quintò infertur non ligari excommunicatione contra furantes lata, eum qui paruā quantitatem ad mortale insufficientem raperet; etiam si longè maiorem furari intenderet. Ita Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 15. num. 13.

Sextò infertur Iudicem, reum mortis, iuris ordine seruato, qui occideret non amore iustitiæ, sed cupiditate vlciscendæ iniuriæ propriæ: in Foro exteriori ad nihil teneri ex dicta morte. Ita Paul. Comitol. lib. 4. Resp. mor. quæst. 10. num. 4.

Collige igitur ex prædictis, in Foro contentioso cogitationis pœnam nemini deberi, si voluntas delinquendi nō fuerit executioni mandata, vel saltem deducta ad actum exteriorem.

13 In Foro verò pœnitentiali, peccata meræ cogitationis benè puniūtur. cap. Omnis. de Pœnit. dist. 1. cap. Qui peierare. 22. quæst. 5. dictum cap. Consuluit. glossa fin. in cap. Quoniam. 47. dist. alia in dicto cap. Cogitationis. de Pœnit. dist. 1. verb. Non meretur. Hinc dicit Christus Matth. 5. cap. 28. & habetur in cap. Qui viderit. 32. q. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est eam in corde suo.* Adde cap. Hinc etenim. §. Ponderosus 49. dist. Itaque in Foro animę ex sola volūtate deliberata peccandi, punitur quis, licèt non executa, vel demonstrata. Et peccat mortaliter si sit super re graui; vt in cap. Si cui. & in cap. Præterea. de Pœnit. dist. 1. & in cap. Testamentum. & in palea sed pensandum 6. dist. Grauiùs tamen punitur qui voluntatem deliberatam exequitur; quàm ille qui contentus suggestione, & delectatione, non processit ad actum, vt voluit glossa dicti cap. Si cui. & Archid. in §. Si ergo. 17. quæst. 1. Facit tex. in cap. Super tribus. de Pœnit. dist. 1. & in cap. Sicut tribus. de Pœnit. dist. 2. & docet Prob. ad Monach. post alios. in cap. fin. num. 86. de Constitution. lib. 6. & dicta glossa 1. in dicto cap. Si cui etiam. de Pœnit. dist. 1. cōmendat Abb. in cap. Sicut dignum. nu. 3. & Felin. ante num. 1. de Homicid.

SVMMARIVM.

1 *SCANDALVM futurū, in Foro exteriori non attenditur.*

2 *Benè tamen in interiori.*

3 *Omne statutum intelligitur secluso scandalo.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 SCANDALVM futurum, ob veritatem seruandam, in Foro contentioso non attenditur. In eo quippe Foro vtiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur; iux. regul. cap. Qui scandalizauerit. de Regul. iur. in Decretal. quam sic intelligit Innocent. quem refert, & sequitur Silu. verb. Adulterium. quæst. 1. dicens prædictam regulam, & tex. loqui de Iudice, & teste.

2 In Foro verò animæ, & conscientiæ, nullum pręceptum positiuum obligat cū scandalo. Et consequenter vbi verisimiliter scādalum animarum, vel corporum futurum speratur,

speratur, iusta causa est non exequendi præceptum, etiam Papæ; vt in cap. Officii. de Pœnit.& remision. & in cap. Si quando. de Rescript. De quo facit magnum festum Siluest. loco superiùs citato, dicens esse valde singulare, valensque ad multa. Adde Couar. in Regul. Peccatum. 1. par. numer. 5. vbi docet non esse obediendum Prælato, vbi scandalum timetur.

Hinc collige responsum ad dubium,
3 quod diebus proximè elapsis habuit quidam Prælatus. Perpetrauerat enim nonnulla facinora quidam subditus illius, ob quæ veniebat puniendus quibusdam pœnis Statutorum eius, quæ si exequendæ forent, præsertim incarceratio, consurgere sperabatur magnum scandalum inter seculares. Statutum præcisè obligabat Prælatum ad exequendas prędictas pœnas. Dubius, & anceps erat quid faceret in eo casu. Certè ex doctrina superiùs tradita non tenebatur præfato statuto obedire. Nam intelligendum est, saluo scandalo. Quod tene mente perpetuò.

SVMMARIVM.

1 *PECCATA parentum non nocent filiis in Foro animæ quoàd malitiam, & pœnam æternam.*

2 *Benè tamen in Foro exteriori; vt in crimine læsæ Maiestatis: & in infidelitate quoàd dominum feudi: & in percussione Cardinalis.*

DIFFERENTIA NONA.

1 PARENTIS peccatum, ac malitia, in Foro animæ, numquam nocet filio, iuxta illud Ezechiel. 18. *Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris.* & docet pluribus exemplis, & iuribus Gratian. dist. 56. per tot. maximè in cap. Numquam, & capit. Nasci. Quod intellige quantum ad malitiam, & peccatum, siue condemnationem æternam, vt Deuter. 24. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus; sed vnusquisque pro peccato suo morietur.* Quia quantum ad pœnas temporales sæpe Deus castigat, & punit in filiis peccata parentum; vt Genes. 3. vbi propter peccatum primi parentis omne genus humanum diuersimodè patitur, & alibi sæpe.

2 In Foro verò exteriori, malitia parentis in pluribus casibus nocet filiis; vt in crimine læsæ Maiestatis diuinæ, & humanæ. cap. Vergentis. de Hæret. cap. Si quis. 6. quæst. 1. & l. Quisquis. C. Ad l. Iul. Maiest. Similiter cùm pater non seruat fidelitatem domino, à quo tenet feudum, ipsum occidendo, vel mutilando. cap. In quibusdam. de Pœnis. Item si pater insecutus fuerit Cardinalem, vel percusserit, & similia, vt in cap. Felicis. de Pœnis. lib. 6. His enim in casibus filii priuantur hæreditate paterna, propter eius crimen. tradit Siluest. verb. Filii. quæst. 6. vbi in specie hanc ponit differentiam.

SVMMARIVM.

1 *PRAELATVS modum excedens in corrigendo, seu conuicia dicendo, an puniatur.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 PRAELATVS causa correctionis conuicia dicendo in subditos, & modum excedens in corrigendo, in Foro exteriori, non punitur, secundùm Ioan. Andr. ad Speculator. titu. de Iniuriis. Panorm. in cap. Cùm te. num. 28. de Re iud. Rom. in l. fin. ff. Quod quisque iur. Additio. Bar. in l. Eum qui nocentem. ff. de Iniur. Nauar. in Man. cap. 18. num. 12. Siluest. verbo Correctio. quæst. 13. & probatur in cap. Olim causam. de Restit. spolia.

In Foro tamen animæ id nó licet; quia ad

minùs peccat venialiter secundùm omnes, teste Siluest. suprà. Quin immò si notabiliter excedit, subditum contristando; non excusabitur à mortali, secundùm Petr. à Nauar. tom. 1. de Restitu. lib. 2. cap. 4. nu. 6. & Vegá post alios verbo Iniurias. casu 5. vide glossam in cap. Quando necessitas. dist. 86.

Sed obserua dicta in principio procedere in Foro exteriori Iudicum, tam secularium, quàm Ecclesiasticorum; vbi mediante accusatione, vel denunciatione proceditur. In tali enim Foro credo non posse puniri Prælatum, modum excedentem in corrigendo; & conuitia dicentem.

In visitationibus autem Religiosorum secùs puto. vnde si subditus conqueratur de suo Prælato eò quòd contumeliosè ipsum tractauerit in correctione, modumque excesserit; sine dubio punietur a Visitatoribus.

SVMMARIVM.

1 *CONSVLENS abortum, vel homicidiũ: si posteà reuocet consilium; tutus est in Foro conscientiæ; licèt nihilo minus opere compleatur.*

2 *Nisi quando frigidè reuocet.*

3 *In Foro exteriori, in casu homicidii vltra reuocationem, requiritur vt fiat certior is contra quem fuit datum consilium.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 ABORTVM, vel homicidium consulens; si posteà pœnitentia ductus consilium reuocet, & faciat omne quod possit erga mulierem prægnantem, vel eum cui consilium dederat, ne tale crimen committat: si nihilo minùs posteà dicta mulier, vel vir, primum consilium exequatur, & abortum, seu homicidium faciat: coram Deo, & in Foro interiori immunis est. Et sic nec peccat, nec est irregularis. Ita docet Henriq. post alios à se citatos in Summa, tit. de Irregularit. capit. 16. in text. & in glossa K. & O. Et in mandante tenet Felin. in capit. Sicut dignum. numer. 14. de Homicid. vbi dicit malitiam propositi impressam exequenti per consilium ei datum, satis dici extirpatam propter reuocationem consulentis. De quo mandante vide sub verbo Mandatum. Differentia 1.

Et ita tene; quicquid dicat Nauar. capit. 27. numer. 233. quem sequitur Cordub. casu 173. in fin. sed intellige vt infrà. Nam nemo tenetur ad impossibile. vnde, licèt consulens teneatur in conscientia reuocare consilium efficacitèr, id est non frigidè, & leniter; sed magno conatu: non tamen tenetur, si non consequatur finem suum,
2 faciendo aliàs quod in se est. Intellige ergo Dictum Nauar. quando frigidè reuocaret consilium.

3 In Foro verò exteriori, si probetur dictũ consilium; tenebitur: nisi in casu homicidii, vnà cum reuocatione consilii, & dissuasione valida, consulens prudenter notificauerit illi contra quem dirigeretur, vt caueret: & sic intelligo Innocent. in capit. Ad audientiam. num. 2. in fin. de Homicid. quem sequuntur plures relati à Felin. loco suprà citato in princip. quatenus requirunt in consulente homicidium, non solùm dissuadere ne id fiat; sed etiam prudenter notificare illi contra quem datum fuerat consilium, vt caueat. Nam id verum puto quoàd Forum exterius. In Foro verò interiori, sufficit prædicta reuocatio, & dissuasio; nisi aliàs intelligat nihilò minùs ab altero impleri consilium. Eo enim in casu, etiam in Foro animæ veram puto opinionem Innocent. quatenus requirit etiam notificationẽ suprà memoratã: quia aliàs non dicetur consulens fecisse omne quod in se erat.

SVMMARIVM.

1 *PECCATVM occultum mitiùs punitur in Foro interiori. Secùs in exteriori.*

DIF-

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 CVLPA, si lateat, tolerabilior est, ac minuitur quoàd Deum. Hinc ortum fuit illud vulgare. *Peccado amagado, medio perdonado.* Confert illud Dauid. Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.*

Sed quoàd Forum exterius, tantò culpa est grauior, quantò peccans eam occultat; vnde sæpè in hoc Foro præsumitur malè de eo qui occultè aliquid agit. Ita notat Nauar. commentar. 2. de Regul. num. 13. vers. Aduertendum tamen.

SVMMARIVM.

1 N*AVIGARE in Indias sola cupiditate, an sit licitum.*

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

1 NAVIGARE in partes remotissimas (vt quotannis fit Vlysiponæ, & Hispali) sola ambitione, ac facultatum cupiditate: in Foro exteriori, licitum est, vt est perspicuum, & dolendum.

Nam in Foro interiori, non caret magno scrupulo, secundùm Mercado in tract. 1. cap. 11. Del mercar, y vender al fiado. nu. 71. ad fin. cum sequent.

SVMMARIVM.

1 V*ENDITIO fucorum, & pigmentorum, an sit licita.*

DIFFERENTIA VIGESIMA QVARTA.

1 VENDITIO fucorum, & pigmentorum, in Foro exteriori, licita est ac permissa, vt palam est. In Foro verò conscientiæ, secùs est, teste Ange. verbo Ars. §. Vtrum artifices facientes. vbi dicit mercatores, & artifices talia, & similia vendentes esse in peccato mortali, minimèque posse absolui, nisi à venditione talium se abstineant. Eamdem opinionem videtur sequi Archidiac. relatus à Siluest. eodem verbo, quęst. 5. & Alexan. de Ales, & Veruec. ac Summa Pisana. verb. Ornatus. quæst. 3. quos citat Fr. Lud. Beia par. 2. casu. 1. ex propositis 26. Maii anni 1583. pag. 261.

Sed contrarium tenet Siluest. suprà. & verbo Ornatus. quæst. 4. Tabien. verb. Ars. quæst. 3. & verbo Ornatus. quæst. 4. Caiet. 2. 2. quæst. 169. art. 4. Naua. cap. 21. num. 26. & cap. 23. num. 90. & cap. 19. num. 16. Beia sup. & dicit communem Rebel. de Obliga. iust. lib. 9. quæst. 18. sectione 3. nu. 26. Ratio est, quia talia possunt in bonum finem deseruire; vt cùm vxores se ornant, vt sic à suis viris amentur, & ab aliis illos abducant. vnde in dubio nō est præsumendum peccatum. & licèt sint meretrices, qui ea emant; non ideò peccat vendens illa, si non interuenit consensus illius in factis earum: per ea quæ docet Nauar. dict. cap. 19. num. 16.

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

RE sua in Foro exteriori, cuilibet pro suo libito licet vti; quia rei suæ quilibet est moderator, & arbiter. l. In re mandata. C. Manda. gloss. in cap. Sicut hi, verb. Aliena. 47. dist. immò & abuti potest, l. Sed et si. §. Consuluit. ff. de Peti. hæredi,

In Foro verò interiori, & conſcientiæ, non licet abuti,ſecundùm gloſſ. verbo Aliena. in capit.Sicut ii.diſt.47. & Nauar. in cap. Si quis autem. num.103.de Pœnitentia. diſt.7. Facit text. in cap. Quid dicam. 14.quæſt.4. vbi dicitur malè rem poſsidere qui malè ea vtitur. & in §. 1. diſti.42. vbi D. Hieronymus dicit, *Aliena ille rapere cõuincitur,qui vltra neceſſaria, ſibi retinere probatur.*

SVMMARIVM.

1 P*ISCATIONES, & venationes an licitè per dominos terrarum prohibeantur.*

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

1 PROHIBITIONES, quæ apud Hiſpanos Dehefas, & in Luſitania Coutadas appellantur; in Foro exteriori admittuntur, & ita in pluribus locis habêtur per Dominos terrarum.

In Foro verò conſcientiæ,illicitę ſunt, & permitti non debent; quia per illas dominos ſubditis inferre violentiam, & iniuriã, aſſerunt Hoſtien.& Anto. in cap.Non eſt. de Deci. Quia ea quæ ſunt iuris naturalis, & gentium (qualis eſt venatio) Princeps tollere non poteſt. §. Sed naturalia. inſt.de Iure nat.Quorum ſententiam receptam eſſe aſſerit Iaſ. conf. 119. lib. 4. Deci. conſ. 197. num. 2. & conſil. 303. num. 19. Thom.Gramma.deciſ.67.num.12. Et aduerſus dominos,huiuſmodi prohibitiones facientes,multis verbis inuehitur Guillermus Benedictus in capit. Rainuntius.verb. Et vxorem. numer. 336. & Tiraquelus tractat. de Nobilit.capit.37. num. 150. & hos mortaliter peccare aſſerit Caietan. in Summa, verbo Venatio. in fin. Quin immò teneri ad reſtitutionem illius quod veriſimiliter prohibiti acquirerent, aſſerit Nauar.cap.17.num.120.

Quod tamen limita non procedere quando talis prohibitio fieret ex iuſta cauſa, publicam vtilitatem concernente. verbi gratia, vt non fiat piſcatio, vel venatio certis temporibus, vel cum certis inſtrumentis, ne aliàs pereat venatio; vt admittit Medina de Reſtitu.cap.12. Afflict.lib.3. Conſtit. rub.1. numer.13. & eleganter proſequitur Couat. regul. Peccatum. 2. par.§.8. num.3.& Cordub.quæſt.119.

Vel ſecundò limita quando Princeps ſupremus, qui eſt caput Reipublicæ, cauſa ſolius recreationis prædictas prohibitiones fecerit, dummodò moderatè illas faciat. Soto libro 4.de Iuſtitia. quæſtione 6.artic. 4.col. pen. qui tamen eamdẽ facultatẽ aliis dominis inferiorib.non concedit per l. Iniuriarum actio. §.fin.ff. de Iniu. ibi, *Et ſæpe reſcriptum eſt non poſſe quem piſcari, prohiberi: ſed nec aucupari.* probat latè Deci. conſi. 197. numer. 1. & 2. & conſi. 271. Dicit communem Iaſ. conſi. 119. numer. 1. volumin.4. Roland. à Valle conſi.60. numer.12.tom.2 & habetur 2.tomo Communium opinion.lib.7. titu.1. numer. 227. Quod etiam tenet Faber §. Flumina. ad fin. Inſtitu. de Rerum diuiſ. Guido Pap. deciſ.514.& apud Luſitanos probat Ordinatio lib.5.tit.91.& tradit Rebel. de Obligatione iuſt.in Prælud.lib.1.quæſt.14.ſect. 2.numer. 6. 7.&.8. Puto tamen etiam Magnates ob prędictas cauſas poſſe licitè eaſdem prohibitiones facere, ſed reſtrictiùs quàm Princeps; vt habet conſuetudo, & tradit Cordub. dict.caſu 119. Soto dict. q. 6.artic.4. Lop.in ſuo inſtruct.Conf. 1.par. cap. 147. quamuis in Regno Portugaliæ ſecùs ſit, per Ordinat.dict.lib.5.tit.91.

SVMMARIVM.

1 C*OADIVVANS incarceratum vt fugiat,an peccet.*

DIF-

DIFFERENTIA DECIMA SEPTIMA.

INCARCERATVM coadiuuans,dãdo ei limam, vt vincula, & compedes dissoluat, & dirũpat; vel ferram,malleum,scalam, seu quoduis aliud instrumentum, vt parietem, vel tectum carceris aperiat: in Foro exteriori grauiter punitur, tamquam impediens iustitiam, & potestatem publicam offendens, vt docet Caiet. 2. 2. quæstione 69.artic. 4. in responsione ad quintam quæstionem, & Soto lib. 5. de Iusti. quæstione 6. artic. 4. vers.Sed arguis. Vide circa hanc differ. Coua. lib. 1. Variar. cap. 2. num. 7. Dueñas reg. 393. versic. Quartò limita. & Nauar. cap. 17.num. 101.

In Foro verò conscientiæ secùs dicendũ videtur; immò potiùs licitè facere coadiuuando reum, vt à carcere fugiat. Ratio est, quia reus fugiendo, & quærendo remedia, & instrumenta quibus se à carcere liberet, dat operam rei licitæ; vt copiosè verb.Defensio. Differentia 9. & 10. probauimus. Ergo similiter erit licitum illius amicis, & cognatis adiumẽto esse eidem operi licito. Qua ratione ita tenet Caiet. loco superiùs citato,& Armil.aurea.verb. Carcer.num.3. ad fin.& Nauar. dict.cap.17.num.101.

Sed Frat.Dominicus Soto vbi suprà, tenet contrarium,scilicet non licere.Sed nullam adfert rationem, nisi simpliciter negando præcitatam regulam de operam dante rei licitæ &c. posse extendi ad cooperatores. Pro quo faciunt dicta suprà sub hoc verbo Differentia 5. numero 8. vide Paul.Comitol.lib.4.quæstione 15. num. 9.vbi videtur opinionem Soti amplecti.

Fateor equidem rem esse dubiam, & probabiliter posse vtramque partem defendi. Nam pro opinione Caiet. vltra rationem suprà tactam, facit quòd ad nullam personam priuatã,nisi ad publicas, scilicet ministros iustitiæ, spectat fauere eidem iustitiæ, & coadiuuare illam. Et legimus de Sancto Columbano Abbate, qui quosdam facinorosos homines vltima suplicia expectantes, sed pœnitentiam firmiter promittentes, è carcere extraxit, comminuens miraculosè ferrum,quo compedes eorum irretiti,atq; innexi erãt;vt refert P.D.Surius in eius vita capit.21. in mense Nouembris.

Similiter pro opinione Soti facit quòd licèt nemo priuatus teneatur fauere iustitiæ,& eã adiuuare(vt proximè diximus) nõ tamen potest positiuè agere contra illam. Sed contra hoc facit exemplum S.Columbani, de quo suprà proximè.

Quòd si dicas id fieri præter intentionem ipsius coadiuuantis, quia principalis eius intentio est adiuuare, atque liberare reum: per accidens autem est; vt ex hoc lædatur Iudex, & eius iustitia offendatur. At semper attenditur id quod principaliter agitur. Nec bonitas actus destruitur per hoc quòd per accidens aliquid damni, vel aliqua offensa alicui contingat. Ad hoc potest responderi, Iudices terrenos non iudicare de occultis, nec de actibus mentalibus, & interioribus, sed tantùm de externis. Et quomodocumque sit; is qui adiuuat reum administrando instrumenta, videtur delinquire, & malè facere offendendo iustitiam.Quin immò sicut adiuuãs personaliter reum ad perforandam parietem, capitale crimen in vtroque Foro committit; vt dicit Soto suprà: ita & adiuuans administrando instrumenta; quia in effectu per hoc cooperatur fractioni vinculorum, & carceris. quod vltimum est notandum pro opinione Soti. Nam cetera dicta superius parum, aut nihil faciunt pro eo, nec militant quoàd Forum interius, de quo loquimur. Sed neque hoc vltimum videtur verum quoàd Forum conscientiæ, attento præfato exemplo Sancti Columbani.

Quare verior videtur opinio Caietani, scilicet posse ab amico opem ferri reo sine peccato, administrando ei, vel clauem adulterinam,vt adaperiat fores carceris, vel alia quæuis instrumenta, quibus reus possit se à carcere liberare.

SVMMARIVM.

1 *MENDACIVM in Foro iudiciali non punitur. secùs in Pœnitentiali.*

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

1 MENDACIUM non punitur in Foro iudiciali, nisi in casibus à iure expressis. Ita Menoch. de Arbit.casu.276. num. 8. Bursa. cons.20.num.21.lib.1.vbi communem dicit, & Luci. inter consil. crim. cons. 160. num. 33. tom. 1. & Iul. Clar. quæst. 21. vers. Mendacium. Hinc est quòd negās in delictis, non punitur; quia scriptum est in cap. Quis aliquando. de Pœni.dist. 1. *Non dico vt te prodas*. Latè Boeri. quæst. 134. per totam. Et ideò inquisitus potest negare impunè, & variare. Et hæc negatio non facit indicium ad torturam; etiam si aliàs esset fur; vt habetur in 2. tom. commu. opin. lib. 7. tit. 19. num. 163. vbi num.seq. dicitur quòd negans etiam cum iuramento, non dicitur periurus in criminalibus; vt tenet Alex. in addit. ad Bar. in l. 1. ff. de Bonis eorum qui sibi mort. consciue. & Maran. in practi. vbi de Interrogatione agit num. 9. Quinimmò Blan. in l. fin. nu. 265.& seq.ff.de Quæst. dicit, propter salutem licere contraria dicere, & proponere. Et Alcia. in tract.de Duello.num. 20. dicit licere mentiri, dum quis suum, alteriusvè sanguinem redimit. Quod ita in practica admiserunt seculares parum Deo timentes, vt non dubitent iurare falsum pro saluando à morte amico.

Sed hęc omnia tantùm sibi locum habēt in Foro iudiciali (vt diximus) vbi hæc, & similia tolerantur.

At in Foro Dei omne mēdacium est peccatum, & in re graui, est mortale; maximè vbi adhibetur iuramentum, vt in iudiciis. Et ideò nedum testes (quod est sine dubio) sed etiam ipsi rei, si legitimè interrogati non responderint verum; grauiter peccant coram Deo. Ideò timorati Iudices hodie non exigunt à reis iuramentum; sed simpliciter eos interrogant de criminibus commissis; formidantes de facili eos periuraturos, in magnā animarum eorumdē perniciem, & detrimentum. De qua practica testatur Coua. lib.2. Varia.cap. 10.num. 5. in fi. licèt de iure possint Iudices à reis iuramenta recipere, secundùm gl. 1. cap. Presbyter. 15. quæst. 5. Vide cap. Nec artificioso. 22. quæst. 2. vbi sic dicitur, *Os quod mentitur, occidit animam*. Et in cap. Omne genus. ead. caus. & quæst. inquit Isido. Omne genus mendacii summopere fuge. Nec casu, nec studio loquaris falsum. Nec vt præstes, idest prosis, mentiri studeas, nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in omnibus. Ad idem, cap. Si quis à te. Ibid. vbi D. Aug. ita ait, Si quis ad te confugerit, qui de mendacio tuo possit à morte liberari: non es mentiturus. Os enim quod mentitur, occidit animā. Cùm ergo mentiendo vita ęterna amittatur: numquam pro cuiusque vita tēporali, debemus mentiri. Idē probat text. in cap. Ne quis arbitretur. 22.q.1. vbi bona gl. ponens triplicē speciem mēdacii, quam dicit Magistram Silu. verb. Mendacium. 2. & 3. & eam probat Coua. in cap. Quamuis pactum. 1. par. §. 1. num. 4. de Pact. lib. 6. Latè Castillo in l. 2. Tauri. col. 1. cum seq. fol. 23. Adde D. Tho. 2. 2. quæst. 110. art. 3. & 4.

SVMMARIVM.

1 PRAECEPTA *Iudicum inferiorum non obligant in conscientia*.

2 *Nisi in casibus hic expressis*.

DIFFERENTIA DECIMA NONA.

1 COntraueniens pręceptis Iudicum inferiorum, punitur in Foro iudiciali pœnis ab eis impositis, vt palam est.

At in Foro conscientiæ securus est, nisi id faciat ex contemptu. Itaque omnia pręcepta facta ab Istis Iudicibus quorūcumq; tribunaliū, non obligant in conscientia; sed tantùm ad pœnas. Hoc est Dictū singulare Imol. in capit. 2. de Maiorit. & obedien. sequitur Deci. in capit. Nam concupiscentiam. in 1. lect. de Consti. & Iacob. de Graff.

Graff. in suis Decis. lib.2.cap.10.num.30. vbi num. 31. dicit secùs esse in mandatis iustis Principum secularium, quibus ex ordinatione Ecclesiæ tenemur obedire. cap. 2. cap. Solitæ. in prin. ibi, siue Regi. de Maio. & obed. cap. Qui resistit. cap. Iulianus. 11. quęst.3. & meliùs. 1.Pet. 2. 13. & ad Rom. 13.1. & ad Tit.3. 1. & docet D. Tho.2.2.quæst.104. art.6. per totum. maximè ad 3.

2 Sed obserua nimis hæc generaliter dicta esse. Nam primò subditus tenetur obedire sententiæ iustæ Iudicis; etiam non expectata illius executione à Iudice facienda, nisi sit corporis afflictiua, vt docet D.Tho. 2.2. quæst. 62. art.3. in corp. & communiter omnes, & dicemus verb. Pœna. Dif. 20.

Secundò, qui in re graui, & magni momenti facit contra iustum Ecclesiæ præceptum; peccat mortaliter, cap. Violatores. 25. quæst. 1. cap. Nulli fas. 19. dist. dict. cap. Qui resistit. & cap. Quicumque. & cap. Si autem vobis. 11. quæst. 3. D. Bernard. lib. de Dispensatione & præcepto. col. 4. 5. & 7. Caieta. in paruis opuscu. 1. tomo de Obligatione præcepti. tit. 15. quæst. 1. Castro aduersus hæreses. verb. Ecclesia. ad fin. Ioan. Driedoni. lib.6. de Liberta. Christiana. in responsione ad 6. Marc. Anto. in Repetione. cap.1. de Constitu. lib.6. col.17. Vnde quoàd Iudices Ecclesiasticos, nō solùm subditus peccat mortaliter, quando ex contemptu illis non obtemperat. vel quādo pręceptum illorum est secundùm ius Diuinum, vel Canonicum, vel sub cōminatione, seu pœna inobediētię, vel excōmunicationis, (vt post Imol. in c. Cū cōtingat. col.10. de Iureiuran. docet Iacob de Graff. vbi suprà.) sed etiam in omni re graui, & magni momenti, per supradicta. quamuis communiter soleāt in talibus addere comminationē excōmunicationis. Quo in casu, vel est parendum; vel appellandum à tali comminatione.

Tertiò, quicquid præcipit Iudex secularis sub causę cognitione, tenetur siue actor, siue reus illi se submittere, & obedire sub pœna peccati mortalis, si est res grauis: vel venialis, Si est leuis; per ea quę docet D. Tho. vbi suprà. cum communi; quia omne tale præceptum est sententia interlocutoria, si est ante diffinitiuam, nisi pars sentiat se grauatam, & ab ea appellet. Sed si confirmetur, tenetur sine cunctatione obedire.

Quartò, omnia alia præcepta Iudicū, siue seculariū, siue Ecclesiasticorū, facta ad solā instantiam partis, sine causæ discussione; vel quæ sub pœna tantùm comminantur non obligant in conscientia. Et de his est præsens differentia intelligenda.

SVMMARIVM.

1 *VENATIO an sit Clericis licita.*

DIFFERENTIA VIGECIMA.

1 VENATIO, maximè clamorosa, prohibita est Clericis in Foro exteriori, vt toto tit. de Cleri. venato. & probat etiam tex. in c. Quorumdam. 34. dist. & cap. Qui venatoribus. 86. dist.

In Foro verò conscientiæ, non solùm causa necessitatis, sed etiam recreationis non est prohibita; dūmodò non sit omnino clamorosa, sed quieta, & modesta; nēpe cum retibus, vel laqueis, atque etiam cū aliquibus canibus, vt docet gl. ad fin. dict. cap. Qui venatoribus. & Panor. dict. cap. 1. de Cleri. venat. & alii, quos refert, & sequitur P. Rebel. de Obliga. iusti. in pręlud. lib.1. q. 14. nu. 9. addens num.10. etiam si esset clamorosa, ac causa recreationis; si tamen rarò fiat; non erit letalis. Secùs si frequens.

Addit etiam pœnam. dict. cap.1. de Cler. venato. etiam in Episcopis non habere locum; si prædicti Clerici, & Episcopi non habeant aues, nec canes venaticos, nec discurrendo indecenter, per se venarentur; sed aliquos venatores, quietè incedendo, siue pedites, siue equites, viderent, & oblectarentur. Quod vt humanum amplector; dummodò id fiat in partibus remotis, ac

secretis;

secreris; ob scandalum, vel malum exemplum vitandum. Pro quo facit Clem. In agro. §.Porro. de Statu Monach.iuncta gl. ibi. verb. Personalem. vbi prædicta quoad Religiosos, specialiter prohibentur: non tamẽ quoad alios. Adde Coua. in reg.Peccatum. 2. par. §. 8. num. 3. Tiraq. de Nobilit. cap. 37. num. 138. Mantua lib. 1 Locorum. cap.7.pag.4.

SVMMARIVM.

1 *CAEDENS ligna in nemore prohibito; vel pascens pecora in pascuis vetitis cõmunibus, an peccet; teneaturque ad aliquam restitutionem.*

DIFFERENTIA VIGECIMA PRIMA.

1 CAEDENS ligna in nemore, siue silua sui populi, & communi omnibus oppidanis absque licentia debita; siue sit pro ædificanda sua domo, vel aliis suis vsibus: siue ad ea vendenda: licèt in Foro iudiciali malè faciat, & puniri possit pœna ob id apposita, vt palam est.

In Foro tamen conscientiæ, non punitur. Quia nec peccat, nec ad aliquam restitutionem tenetur; dummodò moderatè id faciat, & non inferat nemori magnam stragem. Ita communiter tenent Doctores, maximè Soto lib. 4. de Iust. quęst. 6. art. 4. Lopez in suo Instruct. confes. 1. par. cap. 149. conclusione 1. & 3. Rebel. dicens communem de Obliga. iust. in Prælud. lib. 1. quęst. 15. nu. 2. vbi hoc extendit etiam ad nemora vicina, si consuetudo sit cędendi vtrinque.

Hoc idem dicendum est circa pascua. Obserua tamen si populus vendat alicui, vel siluam cæduam, hoc est ligna quæ possunt cædi; vel herbam, seu pascua vnius, vel pluriũ annorũ pro necessitatibus communibus populi: tunc nõ esse dubium, ab oppidanis nullo modo posse vel ligna cædi, vel pasci gregem, sine restitutione damni illati emptori: peccareque mortaliter, si dãnum non fuit leue; quia tunc per venditionem desinunt esse communia, & fiunt particularia emptoris, sicut si essent proprii patrimonii. Ita tradit Lop. suprà. versiculo. Item vltimo. & cap. 150. in prin.

An autem soluens pœnam in Foro iudiciali, maneat etiam obligatus ad restitutionem damni in Foro conscientiæ: dubitant hic Doctores. Sed pro resolutione conferunt dicta v. Restitutio. Differ. 43. Asserunt nihilominus præsumi de Republica ei sola pœna satisfieri; maximè quia ita vsu receptum est. Non enim est in vsu huiusmodi restitutionem exigi, sed solùm ad pœnam agi contra eos qui capiuntur. Ita Lop. dict. cap. 149. vers. Sed quia hoc est.

SVMMARIVM.

1 *EGENTI extremè qualiter tenear subuenire, si potens sim. Et ad eleemosynam qualiter tenear, in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA VIGECIMA SECVNDA.

1 EXISTENTI in extrema necessitate, quamuis per officium Iudicis imploratum, vel per viam denunciationis Euangelicę tenear subuenire si possim; & ad id compelli; vt per glo. in cap. Sicut. 47. dist. commendatam in pluribus locis per Panor. vt habes verb. Obligatio. Differen. 2. non tamen teneor subuenire dando, sed sufficit, vel commodando, vel mutuando. Nec est proditum ius, per quod quis in Foro iudiciali ad dandum dicto extremè egenti cogi possit; cũ debitum charitatis non spectet ad dictum Forum: vt diximus verb. Debitum. Diff. 1.

Sufficit itaque quomodocumque subuenite necessitati proximi; non tamen est necessarium fiat hoc, vel illo modo.

In Foro verò conscientiæ putant quidam non satisfacere coram Deo, si quis potens mutuetur vel commodet id quo quis extremè eget: sed debere absolutè illud dare, ita vt numquam teneatur egens illud restituere, vel soluere, licèt ad pinguiorem fortunam deuenerit. Ita Silu. verb. Furtum. quæst. 5. Dicto. 3. Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 1. ad 4. Sarmiento, Bañes, & Cordoua, quos refert, & sequitur Rodrig. verb. Limosna. cap. 181. conclusione 4. Et videtur sentire. D. Tho. 2. 2. quæst. 32. art. 5. in corpore. ibi; *Ad hoc autem quòd velimus, & operemur bonū alicuius, requiritur quòd eius necessitati subueniamus. Quod fit per eleemosynarum largitionem.* Non dicit mutuando, sed per largitionem eleemosynę, quæ fit dando. Deinde constat idem. Quia aliàs eleemosyna numquam esset de præcepto, si sufficeret mutuari. Cuius cōtrariū probat ibidem. D. Tho. communiter receptus. Nec prætereà vmquam esset verum illud Basilii, & Ambrosii, quod refert. D. Tho. sup. ad secundum. *Est panis famelici quem tu tenes, nudi tunica quam in conclaui conseruas, discalceati calceus qui penes te marcescit, indigentis argentum quod possides inhumatum.* Facit etiam illud vulgare, In necessitatibus omnia sunt cōmunia; vt l. 2. §. Cùm in eadem. ff. Ad leg. Rhod. de Iactu. in fin.

Sed contrarium est verius, & tenendum cum Nauar. cap. 17. num. 61. & Coua. in reg. Peccatum. 2. par. §. 1. num. 3. quorum opinionem secutus est Cathecis. ad Parochos Pii Papæ Quinti in 7. præcepto Decalogi. pag. mihi. 497. post quem non videtur magis de hoc dubitandum. Nec D. Tho. sup. hoc negat, nec verba illa, Per eleemosynarum largitionem, vrgent, vt statim videbis.

Vnde non obstant alia fundamenta. Nā illud de eleemosynæ præcepto satis complet, qui commodat, vel mutuò dat egenti. Magna etenim est eleemosyna, & magnum opus charitatis præfato modo succurrere necessitatem patienti; vt palam est.

Tertiò, non obstat Dictum D. Basilii. & D. Ambrosii. Nam intelligendum est, & exponendum, sicut illud, cap. fin. 16. quæst. 1. *Quicquid habent Clerici, pauperum est.* nempe quia tempore necessitatis sunt eis communicanda; vt exponit gl. 1. ibi. communicanda quidem, non dando, sed commodando, vel mutuando. Satis enim sic communicantur.

Quartò, non obstat dict. l. 2. §. 2. in fin. quia agit de cibariis quę quis ponit in naui ad ea ibidem consumenda; quæ clarum est non solere commodari, sed dari propter suam paruitatem, & qualitatem. Et gl. Ibi exponit illud vulgare, nimirùm tēpore necessitatis omnia esse communia, idest communicanda. Idem gl. 1. dict. cap. fin. 16. quæst. 1. Conducunt quæ diximus in Differentia præced. & verb. Restitutio. Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 *VINEAS ingredientes, an possint impunè vuas comedere.*

DIFFERENTIA VIGESIMA TERTIA.

1 LEGES municipales plurimarum ciuitatum, & villarum prohibentes sub poena pecuniaria ne quis ingrediatur vineas ad vuas comedendum, seu exportandum ex eis foràs: quatenus prohibent ingressum ad comedendum; procedunt tantùm, & locum habent in Foro exteriori: non tamen in Foro interiori. Nam vnicuique licitum est ingredi vineam ad vnam, aut alteram vuam ibidem comedendum, dummodò foras non exportet. Ita notat gl. sing. (ita intelligenda) in cap. Omnes leges. dist. 1. verb. Fas est. quam allegat Cepol. de Serui. rusti. præd. cap. 20. num. 3. vbi licèt dicat idem seruari de consuetudine; fortè illud practicatur

catur Veronæ quæ erat patria eius. Sed in multis partibus secùs est. Nam ego transiui per quasdam ciuitates Italiæ, vbi erant statuta imponentia grauissimas pœnas cõtra ingredientes vineas, & furantes vuas; etiam ad solùm comedendum. quæ quidẽ statuta tamquam rigida, & sæuissima, sunt tantùm pro Foro exteriori. Et confirmantur prædicta per legem latam per Moysen Deutero. 23. ad fin. *Ingressus*, inquit, *vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit. Foras autem ne efferas tecum.* Adde etiam licere viatori, vuas quas ad comedendum accepit; vel in vinea, vel in via ipsa comedere; etiam si sine necessitate famis eas accipiat; vt tenet expresse Coua. in Reg. Peccatum. 2. par. §. 1. num. 3. post Rip. in l. Damnum. col. 2. ff. de Damno infect.

SVMMARIVM.

1 *EXECVTVS pro vero debito, non seruata forma in executione seruanda; potest in Foro iudiciali facere retractare executionẽ.*
2 *Secùs in conscientia.*

DIFFERENTIA VIGESIMA QVARTA.

1 EXECVTVS pro vero debito; sed indebitè, & non seruata forma l. A Diuo Pio. §. In venditione. ff. de Re iudi. vt quia primò fuit captus, & in carcerem trusus. Vel fuit venditum aliquod immobile; cùm aliàs haberet mobilia. Aut ex mobilibus fuit venditum quod magis officeret cõmodis ipsius executi; cùm tamẽ ex aliis minùs noxiis æquè benè, & æquè celeriter posset fieri executio. In his, & similibus casibus potest tamquam grauatus appellare à dicta executione, & facere reuocare eamdem. Ita tenet Bar. dict. §. In venditione. vbi Ias. num. 19. post plures à se citatos, hanc dicit esse magis communem opinionẽ. Quamuis multi teneant, etiam per viam nullitatis posse reuocari. De quibus per eumdem Ias. ibi, & per Michael Grassis in tertio tomo commun. opin. quæst. 32.

2 In Foro verò conscientię, tenetur acquiescere dictæ executioni. Et sic non poterit appellare; per text. sing. in l. fin. §. fi. ff. Quod met. caus. vbi dicitur, si debitor fuit captus non seruato ordine, non debere retractari, si est verè debitor: & inciuile esse agere tunc de retractatione; quem tex. ad hoc multum extollit Ias. dict. §. In venditione. num. 12. post Bal. & Paul. quos ibi allegat. Et ratio est, quia in hoc Foro conscientiæ non attenditur, nisi sola veritas: non autem subtilitates iuris; vt diximus verb. Iudicium. Differentia 4. & 5. Item argui potest de dolo: quia soluit quod debebat; & sic non decet repetere, quod statim reddere tenetur; vt diximus in fure spoliato à domino rei, furto ablatę. verb. Restitutio. Differentia 22.

SVMMARIVM.

1 *COMEDIAE an sint licitę.*

DIFFERENTIA VIGESIMA QVINTA.

1 COMEDIAE in Foro exteriori licitæ sunt, & permissæ; vt toto tit. C. de Spectacu. & scenicis, lib. 11. vbi gl. multa iura refert in huius rei confirmationem. Quod adeò verum est, vt in pluribus ciuitatibus factæ sint domus amplissimæ, & theatra, expẽsis ciuitatum pro seruitio dictarum comediarum; vt tam ipsi scenici, seu histriones, quàm ciues ad eos videndos commodissimè existant. Et ipsi histriones in eleemosynam hospitalium generalium refundunt certam partem ex lucris, & mercede ibi acquisitis: & per totum orbem cum magno,

gno applausu admittitur.

Et negari non potest, si dictæ Comediæ, fiant cum moderamine, & circumstantiis debitis, & sint de rebus honestis, & non interfint in eis feminę; esse licitas in vtroque Foro. Quia ordinantur ad solatium hominibus exhibendum. Quod humanæ vitæ necessarium est, sicut cibo sal, vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 168. art. 3. ad 3. Ange. verb. Histrio. quæst. 1. Silu. verb. Ars. quæst. 6. Paluda. in 4. dist. 9. quæst. 4. num. 9. Abb. in cap. Cùm decorem. de Vita, & honest. Cleri.

Et de origine, & principio histrionum, & vnde hæc ars habuerit principium, tradit Valerius Maximus. lib. 2. cap. 1. quem refert Anchar. in cap. 1. num. 1. de Vita, & honest. Cleri. & tradit Ateneus. lib. 14. Dimnosofistorum. & Rauisius Textor in sua Officina. col. 283. Celsus Rodigi. lib. 5. Lectio. Atticarum. cap. 3. & eleganter Alex. ab Alexan. lib. 3. Dierum genialium. cap. 9. vbi ponit quando Roma pulsi sunt. Et pulchrè per Lucam de Pena in l. Si qua in publicis. col. 2. C. de Specta. & scenicis. lib. 11. adde Polido. Virgil. de Inuentio. rerum. lib. 3. cap. 13.

Quia tamen experientia teste, præfatæ Comediæ vt in plurimum, vel sunt de rebus lasciuis, turpibus, & amoribus mundanis; vel in eis fiunt aliqui passus, & scenæ, in quibus interueniunt feminæ nimis ornatæ, & comptæ, prouocantes auditores ad malum, & libidinem. Ideò non mirùm si contra tales histriones, mimos, & scenicos multi inuehant prædicatores, & DD. celantes honorem Dei, & salutem animarum; & tam scriptis, quàm verbis dictas comedias damnent; vt videre est apud Pet. Sanchez. in 3. par. Histo. moral. fol. 260. Ribadeneira lib. 1. de la Tribulacion. c. 11. Pineda. 1. par. de la Agricultura. Dialog. 15. à §. 25. vsque ad §. 29. Tiraq. de Nobilit. cap. 34. num. 6. & 13. Pet. Grego. in Syntag. iur. lib. 39. cap. 15. Alphon. Mendoça in Quodlib. Theolog. quæst. 9. quos refert Cenedo. 1. par. Collect. 41. num. 1. & P. Pet. de Guzman. in lib. cui titulus Bienes del honesto trabajo, y daños de la occiosidad. discur. 6. §. 2. pag. 276. cum seq. & per totum discursum. & Paul. Comitol. post alios lib. 5. Respon. moral. quæst. 11. per totam.

Sed quia multipliciter fiunt præfatæ Comediæ, ideò ne omnes damnemus, distinctione opus est. Nam si fiant per scholares, vel Religiosos ad celebrandum aliqua festa; vt sæpe fiunt: tales comediæ licitæ sunt. Similiter si per histriones fiant de sanctis, nulla obscœnitate, seu prauitate in eis admista; laudandæ sunt: quia vtiles populo. Ego enim agnoui nostræ Cartusianæ Religionis alumnos aliquot monachos, qui ex repræsentatione quadam facta de miraculo Doctoris illius Parisiensis ad inferos condemnati, ob quod noster Patriarcha D. Bruno cum sociis suis mundum reliquit; ipsi etiam vale Mundo dixerunt. Prætereà si fiant de aliqua historia solatiosa; vel de casu aliquo, etiam ficto, & vano; ad risum, & solatium auditorum: tolerandæ sunt. dummodò non sint in opprobrium alicuius tertię personę, vel Religionis. Si verò fiant de rebus turpibus, & obscœnis, & id sciant auditores earum: tam ipsi mimi, quàm ipsi assistentes ad eas, peccarent mortaliter. Inspectio enim voluntaria talium, mortalis est, secundùm D. Antoni. 2. par. tit. 3. cap. 7. §. 5. Gabriel. in 4. dist. 15. quæst. 11. art. 3. dub. 3. Nauar. cap. 19. num. 14. & Comitol. sup. post Summistas, & alios quos ibi, n. 4. allegat. Tùm quia nihil aliud est, quàm delectari de turpibus. Tum quia periculo tentationis sponte se exponunt. Secùs esset, si casu respicerent talia, nescientes fieri huiusmodi Repræsentationes, & displicerent eis.

Et sic excusantur quàmplurimi à p. m. euntes ad Comedias nouas, etiam si in eis aliqua minùs honesta repræsententur. Caueant tamen, ne ad easdem secundò accedant. Propter tamen tempus male in eis consumptum, & propter multa pericula oculorum tam repræsentantium feminarū, quàm aliorum ibidem perceptorum, communiter offenditur Deus, & grauiter: quāuis nō mortaliter. videat vnusquisque qua intentione ad eas accedit, & an sit nimis fragilis ad consentiendum saltem mentaliter, expositus similibus occasionibus. Quia si quis sit fortis animo, & timens Deum, & gratia solatii, & diuagationis à negotiis, & studiis,

ſtudiis, vel triſtitiæ,ſeu melancoliæ, ad eas vadit; non peccat. Ipſos tamen ſcenicos, portantes ſecum ſuas vxores, & ad quoſdã paſſus exeuntes, & prouocantes ad malum verbis, & agitationibus ipſos auditores; vix excuſarem à p. m. vt & docent DD. ſuprà citati.

DIFFERENTIA VIGESIMA SEXTA.

DE iure licitum eſt cuique ſe vendere, etiam inter Chriſtianos, & ita faciunt multi in triremibus.

Sed in conſcientia non poteſt Chriſtianus emere Chriſtianum: quia ſi eſt in extrema vel magna neceſsitate, qui ob eam ſe venditioni exponit, tenetur illum adiuuare, & ſuccurrere ſaltem commodando, arg. cap. 5. Eſdræ. 2. vbi tamquam de mortali reprehenduntur Iudæi,quia fratres ſuos in ſeruos,& ancillas, vti captiuos empios poſsidebant,refert Cord.lib.1.Queſt. quæſt. 26. pag. 225. & docet in terminis Rodrig. verb. Limoſna. cap. 199. concluſione 4. ad fin.

SVMMARIVM.

1 *CLERICVS in minoribus conſtitutus an poſsit ſine peccato acceptare officium Baiuli, vel Iudicis cauſarum criminalium.*

DIFFERENTIA VIGESIMA SEPTIMA.

1 CLERICVS in minoribus conſtitutus, ſi non habet intentionem aſcendēdi ad ordines ſuperiores, poteſt licitè acceptare officium Baiuli, vel Iudicis cauſarum criminalium, & ipſum exercere; occidendo, vt Iudex, reos dignos morte. Quia nullo iure prohibetur. Secùs in Foro conſcientiæ, per not. verb. Homicidium. Differentia 7. Ratio diuerſitatis eſt; quia non poteſt quis ſuſcipere officium, quod ſine peccato nequit exercere. Nec comittendum eſt peccatum, etiam veniale pro ſaluanda vita hominis, nec pro ſaluando toto mundo, cap. Faciat homo. 22.quæſt. 2. D. Tho. 1.2. quæſt.79. art.4. ad 4. Ergo multò minùs poterit illud committere Clericus pro obtinendo officio; etiam ſi id eſſet neceſſarium ad ſe ſuſtentandum. Faciunt not. Differ. 1. verb. Iudex. vbi reſoluimus teneri Iudicem potius renunciare ſuo officio; quàm condemnare innocentem, probatum nocentem: propter vitandum peccatū. Et turpius eijcitur; quàm non admittitur hoſpes. Denique non videtur in eſſe in hoc caſu maior ratio ad excuſandum Iudicem à peccato veniali, ſi occidat, vt Iudex: quàm in aliis ſupracitatis.

Nec obſtat ſi dicas Iudicem, poſtquam acceptauit officium; eſſe obligatum ſub pœna peccati mortalis condemnare reum mortis, & ſic videtur excuſandus Clericus: ſi mandet quem iuſtè occidi. Nam reſpondeo Clericum ne deueniret in tale periculum, teneri non acceptare ſimilia officia. Et ſi iam forsaſſe ſuſcepiſſet, teneri illi renunciare potius, quàm veniale peccatum committere, occidendo reum. Sicut in ſimili reſpondit D.Aug. ei, qui temere iurat, & poſteà illud adimplet; vt fecit Herodes, cùm caput diui Ioannis filiæ Herodiadæ dedit, propter iuſiurandum. Matth. 14.

SVMMARIVM.

1 *FISCVS de bonis confiſcatis ab homicida, tenetur in conſcientia, ſoluere operas, quas occiſus poterat lucrari toto tempore vitæ ſuæ. Quamuis in Foro exteriori contrarium (& malè) obſeruetur.*

DIF-

DIFFERENTIA VIGESIMA OCTAVA.

1 INTERFICIENS aliquem, tenetur in cõſcientia hæredibus occiſi ad æſtimationẽ operarum, quas interfectus exercere potuiſſet, ſi vixiſſet eo tempore, quo naturaliter viuere poterat. Quia tenetur ad damna, quæ ex occiſione eius hæredibus occiſi ſubſecuta ſunt. per cap. 1. de Iniur. & ibi Abb. & communiter DD. Nauar. cap. 15. num. 20. quod omnium conſenſu recipitur, vt refert Roland. conſi. 39. lib. 2. Vnde Fiſcus confiſcans bona delinquentis, tenetur ex bonis confiſcatis ſoluere filiis occiſi æſtimationem dictarum operarum; vt in facti contingentia conſuluit Bertran. conſi. 217. lib. 8.

In Foro verò exteriori malè hoc obſeruatur. Quia Fiſcus rapit omnia bona delinquentis virtute confiſcationis, & nullam prædictorum rationem habet, vt teſtatur Iul. Clar. §. Homicidium. num. 18. vnde videant Iudices, & Theſaurarii Regii quomodo in hoc ſe gerant. Nam aliàs de bonis ſuis tenebuntur ſatisfacere.

SVMMARIVM.

1 *IVRISDICTIONE vti aliena, in Foro conſcientiæ, letale crimen eſt.*

2 *In Foro verò exteriori, gloria quorumdã eſt Iudicum.*

DIFFERENTIA VIGESIMA NONA.

1 IVRISDICTIONE aliena vti, & eam vſurpare; non minùs letale crimen eſt, quàm ſi rem magni ponderis, & momenti ſurriperes. cap. fin. de Rebus Eccleſ. non alien. Nõ enim minùs, immò maiori conatu defenduntur hodie iuriſdictiones, quàm bona temporalia. Et dictam vſurpationem eſſe mortalẽ tradit D. Thom. 2. 2. quæſt. 60. art. 6. Nauar. cap. 12. nu. 72. & cap. 23. num. 14. Hinc dicit Inno. in cap. Dilectus. de Pœnis. à Iudice Eccleſiaſtico poſſe excommunicari turbantem ſuam iuriſdictionem.

2 In Foro verò exteriori, ſine vllo ſcrupulo multi ſuas procurant dilatare fimbrias, & mordicùs defendere ſi quam, etiam patenter, alienam habeant, putantes licitè poſſe quem ſuam poſſeſsionem, in qua exiſtit, tueri, non attendentes iniuſtam eſſe defenſionem furis, vel raptoris, ſi rem furto ablatam retinere velit; etiam ſi per mille annos in poſſeſsione illius, per ſe vel per alios, extitiſſet: quia res furto ablata, licèt per multas manus tranſeat, non purgatur, ſed ſemper cum ſuo vitio tranſit, ita vt à nemine præſcribi poſsit; vt conſtat ex traditis per Rebel. de Obliga. iuſti. in Prælud. lib. 1. quæſt. 10. num. 1. & 41. Non enim minor iniuſtitia fit domino rei à ceteris poſſeſſoribus, quàm à primo fure; quamuis ex ignorantia alii poſſeſſores bonę fidei excuſentur, dum neſciunt eſſe alienam. Præterea tantò grauius quis peccat, quantò magis ſuas præfatas poſſeſsiones ſeu vſurpationes continuat, iuxta cap. fin. de Conſuetud. & cap. fin. de Præſcriptio. Quamuis enim iuriſdictio preſcriptione poſsit acquiri. Couar. in Reg. Poſſeſſor. 2. par. §. 3. nu. 1. & ſi ſit in præiudicium Principis habentis de iure ſuam intentionem in ea fundatam, requiratur tempus immemoriale, vel titulus. argu. cap. 1. de Præſcriptio. lib. 6. ſi verò inferioris, requiratur tempus ordinarium cum titulo, ſaltem præſumpto: requiritur tamen in vtroque caſu bonæ fides, iuxta notata per Couar. ſuprà, & communiter Doctores. Quod adeò verum eſt, vt ſi talis exiſtat in poſſeſsione immemoriabili, & aliàs ſciat nullum habuiſſe ſuos prędeceſſores titulum, nec de eo vſquam conſtet; in conſcientia non poterit ſe iuuare dicta poſſeſsione immemoriabili, per ea quæ dicemus verbo. Præſcriptio. Differentia. 3. Quin immò ſi contra poſsidentem ſit violenta præſumptio, quòd dictam iuriſdictionem vſurpauit; tunc etiam in conſcientia non eſt per alios attendenda, per notata verb. Præſcriptio. Differentia 2.

Hac adducti ratione tenent plures Doctores à Curia Ecclesiastica non posse præscribi iurisdictionem regiam, etiam per immemorabilem consuetudinem, vt notat Azebedo lib.4.tit.15. De las prescripciones fol. 474.nu.20.& 21. Orozco in l. Imperium. nu.14.ff de Iurisdict.omni.Iudi. Villalobos in Aerario commun.opinio.nu.299. ad fin. Circa quod vide optimè, & egregiè per nobilem D.Ioseph à Mur Regentem Cancellariam huius Regni Maioricarum, in sua præclara, & eruditissima Allegatione iuris in defensionē Iurisdictionis Regiæ. apud quem in conclus.4.à num.48. primùm legi Inquisitores rerum Fidei non posse vti censuris in causis profanis, in quibus habent iurisdictionem delegatam à Rege: sed teneri procedere, prout alij Prælati Ecclesiastici habentes vassallos laicos procedunt. In quorum causis se gerūt, & gerere debēt, sicut alii Iudices seculares, vt docet D. Antoni.3.par.tit.24.c.75.in fin.& Bouadilla in sua Politica.lib.2.cap.17.nu.195. Quod est valde notādum. Nam hactenus nullus hoc attendit; fortè ob exhibitam reuerentiam quæ dicto sacro Tribunali debetur. Sed dāda sunt quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Quamuis enim Inquisitores Fidei habeāt in laicos, & quosuis alios etiā iurisdictionem spiritualem circa res Fidei, & in eisdem causis Fidei possint vti gladio spirituali, citando delinquentes absentes, vel eis alia mandata præcipiendo sub pœna excommunicationis: & hoc ideò, quia tunc vtuntur iurisdictione Ecclesiastica quam habent à Papa, ad quem pertinet potestas excommunicandi: non tamen possunt eamdem iurisdictionem Ecclesiasticam exercere, & extendere ad negotia, & causas profanas. Quia eo in casu non procedunt vi iurisdictionis Ecclesiasticæ, sed vt delegati à Rege, & sic vi iurisdictionis secularis. At subrogatus, qualis est delegatus, sapit naturam subrogantis, & debet eodem iure vti. l. 1. §. Hæc actio.ff. Si quis testam.l.Si eum.§.Qui iniuriarum.ff.Si quis cautio. l. Si Iudex. ff. de Iudi. gloss. verbo Reuocari.in Clementi.vnica de Supplend. negligen.Prælat. Idem videmus in Prælatis Ecclesiasticis habentibus vtrasque iurisdictiones separatas. Nam si procedāt contra laicos in causis matrimonialibus, & aliis ad iurisdictiodem Ecclesiæ pertinentibus: possunt tunc vti censuris in eos; quia procedunt in vim iurisdictionis Ecclesiasticæ. Si verò procedant in causis profanis, & sic in vim iurisdictionis secularis, & temporalis: nequaquam possunt vti dictis censuris; sed tenentur procedere eo modo quo alii Iudices temporales, & eorum causas decidere per leges Regni, & non per Iura Canonica. Quæ omnia tene mente perpetuò. Pro quibus facit Ceuallos in lib. Commu. opinion.contra commun.quæst.36.à.num. 20. vbi probat Clericum alteri succedenté in censum à laico constitutum, non posse per censuras cōtra laicum procedere; quia Ecclesia, quæ succedit priuato, debet illius iure vti, quando agitur de præiudicio tertii. Quod verum credo, quando Clericus succedit alteri in illum censum vt priuata persona. Secùs si vt Clericus talis Beneficii, ita vt census pertineat ad Beneficium. Quia tunc secùs dicendum esset, per text.& ibi gloss.1. in cap.Dilectus. 3. de Præben. vbi Ius patronatus ex donatione Regis ad Ecclesiam pertinens, eò ipsò fit Ecclesiasticum: licèt in posse, & manibus Regis esset laicale. Hinc videmus à pluribus Conseruatoribus Religionum decerni literas monitorias sub censuris contra laicos debitores pecuniarum, ipsis Monasteriis debitarum.

SVMMARIVM.

1 *ADIRE Iudices supremos seculares pro tuenda, vel recuperanda possessione Beneficii, vel alterius rei Ecclesiasticæ, licitum est in Foro externo. Et similiter si quis, non obstante appellatione legitimè interposita, excommunicetur; potest adire eosdem Iudices per viam violentiæ, seu defensionis.*

2 *In Foro verò conscientiæ, est peccatum mortale, incidetque in excommunicationem Bullæ Cænæ Domini. cap.14. secundùm aliquos. quamuis Communis contra.*

DIF-

DIFFERENTIA TRIGESIMA.

1 CLERICVS spoliatus de facto sua possessione Beneficii; vel timens ab ea sine causæ cognitione spoliari; vel appellans legitimè ab excommunicatione comminata; si nihilominus excommunicetur, & denuncietur: potest in Foro exteriori adire Iudicem secularem Supremum, vt eum defendat, & vim repellat. Ita quotidie practicatur in Regnis Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ. Neapolis, & aliis; vt testatur Nauar. cap. 27. nu. 69. verſ. Quod per (prætextu violentiæ.) & in c. Cùm contingat. remed. 1. nu. 9. de Rescrip. Henriq. lib. 14. c. 12. num. 6. Couar. in Pract. cap. 35. num. 3. Gutierrez de Iuram. Confirmato. par. 1. capit. 2. num. 26. Salzedo ad Bernard. Diez in Pract. capit. 102. Boëri. quęstione 69. numer. 23. Guido Pap. quæst. 1. 71. & 85. Afflict. decis. 2. num. 10. & 11. Grego. Lop. in l. 13. verbo Ni violencia. tit. 13. Partit. 2. Matienço in dialogo Relatorum. 2. par. capit. 40. numer. 8. fol. 162. Caldas Recepta. senten. lib. 1. quæst. 25. numer. 29. Ceuallos quæst. 897. numer. 113. Rodriguez in Summa verbo Immunidad. cap. 156. §. 8. & alii citati à Azor. 1. p. lib. 5. c. 12. verſ. Quæri solet. & à Nobili D. Ioseph à Mur in sua eleganti, ac singulari Allegatione iuris in defensionem iurisdictionis Regiæ nu. 263. Et mouentur præcipuè, quia ad Reges spectat defendere oppressos, & à suis omnem violentiam repellere; etiam si sint Ecclesiastici; ne alias pax suorum, & Regni quies perturbetur. capit. Regum officium. 23. quæst. 5. ibi, *Et liberare de manu calumniantium vi oppressos*. Cui concordat l. 5. tit. 1. lib. 2. Ordina. veter. & ibi Dida. Perez & habetur in l. 25. tit. 8. & l. 2. tit. 6. lib. 1. Nouæ recopilat. Ad idem bonus text. in cap. Principes. 23. quæst. 5. ibi, *Principes sęculi nonnumquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent; vt per eamdem potestatem, disciplinam Ecclesiasticam muniant*. melior textus in Clement. 1. §. Et subsequenter. de Iure iur. vbi inter alia Imperator Summo Pontifici, cùm ab eo coronatur, iurat se conseruaturum eius possessiones. Quem text. notat Afflict. decis. 24. numer. 4. ad hoc, videlicet Regem de spolio Beneficii inter Clericos in vim defensionis cognoscere.

2 In Foro verò conscientiæ id non licere defendit Azor suprà à versic. Sed dubitari posset. pagin. 506. Marta de Iurisdiction. par. 4. casu 101. & Franc. Soarez in tractat. de Defension. Fidei Catholic. contra errores sectæ Anglicanæ. lib. 4. capit. 34. in 6. defensione per totam. Idque propter Bullam Cœnæ Domini capit. 14. & quia (vt inquit Azor) Summi Pontifices, & Auditor Cameræ quotidie reclamant, expediendo monitorias literas contra accedentes super præmissis ad tribunalia Regia: & declarando eos incurrisse in excommunicationem dictæ Bullæ.

Sed contrarium tenent communiter Doctores, & obseruat communis practica in præfatis Regnis sine vllo scrupulo. Quia si oppressi in casu violentiæ, & oppressionis per Iudices Ecclesiasticos, vel per partes potẽtes factę, vel faciẽdæ tenerẽtur adire Superiores Ecclesiasticos, vt pote Nuntios Apostolicos: profectò vix esset finis litiũ; propter facilitatem quã prędicti Nũtii habent in concedendis appellationibus. de quo testis sum viuus, & oculatus in lite quam habui super quodam Canonicatu antequam Religiosus fierem. Et si oppressus, fuerit pauper, & absuerit longiùs à Romana Curia, & vim patiatur ab aliquo delegato Apostolico: quid quæso remedii iste habebit defendendi se à violentia, & oppressione, cùm nequeat propter paupertatem adire Roiam Romanam, si via occlusa sit recurrendi ad Iudices supremos seculares? à quibus, cùm sint præsentes, quibuscumque ad eos accedere volẽtibus, statim sine vlla appellatione, & sumptibus, liberantur singuli violentiis in seipsos illatis. Et cùm hoc fiat iure cuiusdam defensionis extraordinariæ, & non per modum ordinariæ iurisdictionis: cedatque in magnam vtilitatem Ecclesiasticorum: nec sit mens Summi Pontificis, vt sui

vt sui delegati, vel alii Prælati Ecclesiastici iniuriã,& violentiã alicui incutiãt;nec vt vllus Ecclesiasticus à prædictis Iudicibus, vel aliis quibuscumque indebitè vexetur. arg. cap. Ex tenore. de Foro comp. Meritò DD. tenentes hanc partem limitãt Bullam Cænæ Domini dict. cap. 14. aliàs 15. ex tacita mente summi Pontificis, nẽpe non loqui de casu prædicto violentiæ, & defensione extraordinaria; cùm tùc Reges, eorumque supremi Iudices non se intromittant, nec cognoscant de meritis causarum; sed tantùm an fiat violentia nec ne in deneganda appellatione; vel in excommunicatione lata, vel spolio facto. idque summariè, visis tantùm actis, vel receptis aliquorum testium depositionibus. Ita post Nauar. Couar. & alios, docet Sesse de Inhibitio. cap. 8. §. 3. n. 83. Ceuallos. quæst. 897. num. 125. 135. & 256. Viual. in explananatione Bullæ. casu 14. dominus Regens Mur vbi sup. num. 297. & 299.

Quòd si negetur hoc permitti de tacita mente Papę, cùm cõstet de cõtraria mente in eod. c. 15. Bullæ. ibi, *Etiam sub prætextu violentiæ prohibẽdæ*. vel vt dicit Azor, cùm quotidie expediantur Romæ literæ monitoriæ contra facientes præfatos recursus,& excommunicentur. Respondeo primò intelligendũ esse iuxta distinctionem proximè factam. Deinde hoc esse probabile, nimirum excusari à pœna d. c. 15. illũ qui adit tribunal Regis occasione dictæ violẽtiæ,& oppressionis, si ad idem tribunal accedunt alii in similibus causis, licet erroneè. Quia in nulla culpa est faciẽs quod communiter fieri solet, & cõmuniter alii faciunt, licèt sit erroneum. Ipsi autem Iudices videant si secura conscientia id facere possint. Prætereà etiam excusantur partes litigantes, si de cõsilio Aduocatorum suorũ id faciãt. Deniq; cùm prædicta cõmunis practica sit à tẽpore immemoriali vsu recepta, & habeat graues DD. pro se: hoc sufficit ad excusandum quem à culpa. maximè quia numquã fuit receptũ prefatũ c. 15. quoad casum violentiæ, & oppressionis per viam defensionis extraordinariæ, ob rationes suprà adductas. In quorũ confirmationem narrabo hic casum qui mihi contigit Vlyssiponæ, cùm essẽ ibi Prior domus Vallis Misericordię. Quidam Presbyter, & Doctor spoliauerat nostrum Conuentũ de facto, & propria auctoritate, possessione cuiusdã fundi. Accessi ad quemdã Iudicẽ secularẽ vt nos in pristinam possessionẽ restitueret. Qui citauit dictum Presbyterũ,& numquã comparuit, donec fuit sententia lata cõtra ipsum super spolio, & eidẽ intimata. Tùc opposuit exceptionẽ incompetentię;& questus de me est coram illustrissimo Nũtio Apostolico, requirens ab eo vt me declararet excõmunicatum,& incidisse in Bullã Cænæ Domini. Accersitus fui bis corã d. domino Nuntio, qui minis, & terroribus, nimirũ me missurum Romã, cogere me nitebatur vt desisterem, & renuntiarẽ dictæ liti, & sentẽtiæ, & peterẽ ab eo absolutionẽ à dicta excõmunicatione prætẽsa. Ego verò viriliter restiti; quia quod egeram, erat consonũ sacris Canonibus. Allegaui dict. c. Regũ officiũ. & cap. Principes. Naua. Coua. & alios: & ostendi illi Aluar. Valasc. Lusitanũ in suis Cõsultationib. qui ut specie hãc partẽ latè defendit, vbi agit in fortioribus terminis, sc. circa spolia Beneficiorũ. Tandẽ ei dixi hãc doctrinam me audiuisse à præceptoribus meis Salmanticæ, nempe Moya primario, & Costa vesperarum, & ante eos idem docuerat Doctor Sandoual; & eam me paratũ esse vbiq; defendere, eamq; neutiquã erubescere. & ita obtinui, meque dimisit.

PENSIO.

SVMMARIVM.

1 PENSIONES *an sint licitæ.*

2 *Papæ nemo dicere potest, Cur ita facis?*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PENSIONES in Foro exteriori licitè quiuis procurat, & impetrat, etiā si nullum Ecclesiæ seruitium exhibuerit vnde illas percipit. sed vel quia est Capellanus Regius, vel famulus Papæ, vel alicuius Cardinalis, vel Episcopi, vel vult resignare suum Beneficium in fauorem alicuius cum pensione soluenda alteri, vel aliàs. Ita per totum Mundum practicatur, & sine vllo scrupulo; quia imponi non possunt sine consensu, & auctoritate Sedis Apostolicæ (excepto casu cap.Nisi essent.de Preb.) qua interueniēte; videtur satis tutus quicumq; illas percipit, cùm Papa circa Beneficia plenariā habeat potestatem, iuxta c.2.de Præbend. lib. 6.&
2 Clem.1.in fi.vt lite pend. & nemo illi dicere potest, Cur ita facis? secūdùm. gl.in cap. Quamuis.verb.Deo.de Pœnit dist.3.cui est similis in c.Quāto.verb. Veri Dei.de Translat.Epis.Alia in Extrauag.Execrabilis.Ioa. 22.verb. Referamus. de Preb.& in Extrau. 2.de Conces.præb.verb.Continetur eiusdē Ioa.22.de quibus per Deci.cōs.373.& 498. & 516.Ias.in l.Rescripta.col.1.C.de Precib. Imp.off.col.1.Naua.c.Nouit.de Iudi.not.7. num.10.& Rebuf.in Praxi.col.150. nu.14.

In Foro verò conscientiæ nō est hoc sine scrupulo,secūdùm Soto lib. 3. de Iust.& iu. q.6.art.2.ad fin. Nā cùm Papa nō sit dominus Beneficiorū;sed dispensator eorum; vt tradit gl.magna.col.4.in prin. in Extrauag. 1.de Pœni.& remi.inter communes.& Beneficia;& eorum fructus sint Ecclesiarū stipendia: consequens est, vt illa adiudicare nequeat;nisi pro altaris ministerio, vel tāquam mercedem pro aliquo seruitio Ecclesiæ.Ar,quid debet hęc Ecclesia pensionaria seruitio facto Papæ,vel Regi,vel Cardinali,vel Episcopo;præsertim cùm iam præfati satis habeāt de redditibus quibus possint, & debeāt seruitiis sibi exhibitis satisfacere?

Nihilo minùs cùm Papæ sit libera,& plenaria potestas circa Beneficia vacantia, antequam alicui conferātur (vt copiosè diximus verb.Electio.Dif.5.) nō est dubitandū de eius potestate circa pensionum constitutiones.Hic enim est vnus effectus prędictę potestatis, vt ibid. annotauimus. Et ideò teneo securos esse in conscientia qui tales pensiones, absque aliqua obreptione, vel surreptione à domino Papa impetrant. Verùm est tamen requiri,vt sint ex causa legitima concessæ. alias non est tutus coram Deo,qui eas retinet,etiam cū dispēsatione, & authoritate Papæ;vt tradit Toled. in Sūma lib.5.c.83.n.2.vbi addit causam hāc debere esse in vtilitatem Ecclesiæ cuius sunt bona. Si enim (inquit) nulla via in Ecclesiæ huius,vel vniuersalis, vtilitatem tendat; non est causa legitima. quod est summè notandum pro his quæ dicemus infr.Dif.3.

SVMMARIVM.

1 P*ENSIONES an sint licitæ, quando omnes fructus Beneficii assignantur in pensionem.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PENSIONES communiter non excedūt tertiam partem fructuum. Nihilo minùs tamen aliquando assignantur omnes fructus Beneficii in pensionem ipsi resignāti; vel tanta pars, vt resignatarius non possit commodè sustentari. Quæritur ergo an sit tutus resignans quoàd vtrumque Forum. Et quidem quoàd Forum exteriùs non est dubitandum; cùm quotidie eas videamus imponi à domino nostro Papa; de cuius iudicio nemini licet iudicare,c.Cuncta per mundū. 9.q.3.c.Si quis suadente.17.q 4.

Quoàd Forū vero interiùs nō caret scrupulo secūdùm Soto lib.9.de Iust. q. 7.art.2. §.Est tamen. sequitur Palac. in annotat. ad Sūmā Caier.verb.Simonia.Cū enim Beneficiū detur propter officiū,c.fin.de Rescrip. lib.6.nō est rationi consonum, vt seruiens ipsi, priuetur omnib. fructibus,& dētur nō seruienti;nisi seruitori sufficiat pes altaris,vel distributiones sint ita pingues,vt sufficiānt. honestæ

honestæ sustentationi ipsius. Vnde resignãtes videant quomodo informant dominũ Papam, ne fingant remanere congruam sustentationem ipsi resignatario; cùm veritas est in contrarium. Sępe enim cõtigit, quòd quis, vt obtineat Beneficiũ ad ordines suscipiendos, vel ob alios fines qui videntur sibi vtiles, consentiat præfatis impositionibus irrationabilibus pẽsionũ, & in supplica falsò referat, remanere sufficienter pro sustentatione ipsius. quos censeo non esse securos quoàd Deum, non obstante præfato consensu Papæ.

Hinc colligo concessiones Coadiutoriarũ cum applicatione omniũ fructuum, distributionũ, & emolumentorũ principali consentienti, nõ carere scrupulo; cùm sit cõtra ius naturę vt quis seruiat pro alio gratis; maximè si non habeat aliunde, quo statum suum sustentet. quin immò & si haberet; dignus est operarius mercede sua. Si enim herus qui conducit famulũ minore pretio, quàm iustũ est, non est tutus in conscientia, secundùm Naua. c. 17. nu. 108. quomodo erit tutus qui Ecclesiæ, vel Parœciæ suæ adhibuit Coadiutorem sibi vtẽdum, nihil ei dãs pro seruitio, nisi honorem illum ventosum, & spem succedendi in omnia emolumenta, & fructus post obitũ suum? Certè non video, nec credo hãc esse intẽtionẽ domini Papę cùm tales Coadiutorias concedit: sed tantũ vt reseruentur principali omnia emolumẽta, ne Coadiutor se ingerat, & priuet eũ suis emolumentis. Atamen si principalis nõ accedit ad chorũ, sed tantùm Coadiutor: nulla ratio patitur, vt omnia emolumenta ipse principalis sibi sumat: sed in conscientia tenetur dare Coadiutori iustã mercedẽ. Et sic sunt intelligẽda verba illa apponi solita in Bullis Coadiutoriarum, scilicet, *Ita quod officio Coadiutoris huiusmodi durãte, toties quoties d. Petrus* (principalis consentiens) *voluerit, seu sibi placuerit, aut nõ potuerit per se ipsum primò dictę Ecclesię ratione prædictorum Canonicatus, & præbẽdæ inseruire; idem Andreas* (Coadiutor) *primò dictę Ecclesiæ vti illius Canonicus in diuinis, aut aliàs deseruire, stallũq; in choro: ac postquã in sacris ordinib. constitutus fuerit, vocẽ, & locum in Capitulo, omnibusq; aliis actibus, etiã Capitularibus primò dictæ Ecclesiæ habere: necnon omnibus diuinis officiis interuenire, omniaq; & singula iura, fructus, redditus, prouentus, obuentiones, distributiones quotidianas, ac alia emolumenta quæcũque quæ eidẽ Petro si personaliter seruitio primò dictæ Ecclesiæ interueniret, & illi inseruiret darentur, seu per se ipsum perciperentur, aut sibi deberentur, pro d. Petro, & ad illius cõmodum, & vtilitatẽ lucrari, & percipere: ac in primò dictæ Ecclesiæ quoties ipse Petrus apud eam nõ resederit, nec illi deseruierit, pro eodẽ Petro residere, & deseruire; fructus quoq; redditus, & prouentus, aliaq; præmissa, etiã distributiones quotidianas similiter ad ipsius Petri cõmodum, & vtilitatẽ lucrari & percipere, ac apud primò dictã Ecclesiam residere, atq; omnibus, & singulis priuilegiis, &c.* Et nota Papam se fundare in eo quòd Coadiutor habet vnde se sustentet, quia cõmuniter non confert Coadiutoriam ad Dignitates, & Canonicatus, nisi habenti aliud Beneficium pingue.

SVMMARIVM.

1 *Resignatio Beneficii cum reseruatione pẽsionis, facta sine causa, puta infirmitatis, senectutis, odii, infamiæ, & similiũ; sed ex sola cupiditate; nõ est tuta in Foro cõsciẽtię.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 Resignans Beneficium in manibus Papæ in fauorem alicuius, cum reseruatione certę pensionis; tutus est in Foro exteriori: quia dictam pensionem habet cum dispensatione Papæ, qui in Beneficialibus, & pensionibus imponendis habet plenariam potestatem. capit. 2. de Præbend. lib. 6. gloss. 2. in capit. Si gratiosè. de Rescrip. eod. lib. dicẽs, quòd in Beneficialibus est pro ratione voluntas Papæ; quam glos. commẽdant ibi Domini. & Deci. consi. 436. visa instructione. num. 13. & docet copiosè Selua de Benef. 2. par. quæst. 1. per totam.

In Foro verò conscientiæ non est tutus, si sine legitima causa prædictam resignationem

tionem facit, & pensionem obtinuit; vt docet Toled. lib. 5. cap. 83. num. 3. & tetigimus sup. Different. 1. in fin. Quare caueant, & prospiciant sibi, qui nulla alia ex causa resignant sua Beneficia, cum reseruatione pensionis, nisi ob cupiditatem, & auaritiam: facientes in hoc negotiationem: maximè quando id faciunt post breue tempus post obtentum beneficium.

SVMMARIVM.

1 *LITIGANTES super Beneficio Ecclesiastico, in Foro externo, possunt recedere à lite, Iudicis authoritate, data per alterum certa pensione; vel solutis expensis.*

2 *In Foro verò conscientiæ; vt id licitè fiat, multa requirũtur quæ hic videbis: vbi multa notabilia ex illis inferuntur.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 LITIGANTIBVS super Beneficio licitum est in Foro exteriori, transigere, siue recedere à lite, Iudicis authoritate, data certa pensione, vel solutis expensis factis in lite, & Bullis, alteri parti: & alia remanente cùm beneficio. Ita probat text. in cap. Nisi essent. de Præb. quem commendat Abb. ibi notab. 1. & num. 4. & in cap. Pastoralis. num. 3. de His quæ fiunt à Præl. & in cap. Ad audientiam. 2. num. 6. de Rescrip. & in cap. Dilectus. in fin. de Simo. & in cap. 2 num. 5. & 6. & in cap. Super eo. numero 3. de Transa. & in cap. Cùm pridem. num. 8. de Pact. Guill. Bened. in cap. Rainuntius. verb. Adiectæ. num. 25. de Testa. Felinus cap. Cùm ex officii. num. 21. de Præscrip. Alex. l. Si seruus plurium. §. fin. num. 2. de Lega. 1. Ioan. Bapt. in tract. de Pensio. quæst. 4. num. 2. Anchar. cons. 279. Deci. cons. 436. num. 12. Rebuf. de Pacifi. posse. num. 106. Gigas de Pens. quęst. 6. num. 2. Corras. in Paraph. Sacerd. 1. par. cap. 4. idem Deci. cons. 141.

In Foro tamen interiori, vt licita sit talis transactio, & conuentio, quatuor requirũtur quæ explicat Anto. num. 6. Imol. num. 12. Barba. num. 4. in cap. fin. de Rerum perm. optimè Deci. dict. cons. 141. & cons. 436. Anchar. cons. 279. num. 1. Ioan. Bapt. dict. Tract. de Pensio. quæst. 4. Primò, vt fiat transactio pro bono pacis, & ad extinguendam litem; vt sic videatur non fieri pro pretio sibi dato; iuxt. dict. cap. Nisi. de Præb. Secundò, vt non fiat dict. transactio per partes: sed per Iudicem ex officio pro bono pacis statuatur, vt dicit gl. verb. Non duximus. dict. cap. Cùm pridem. de Pact. & Inno. cap. De cetero. num. 3. de Trãsact. Quod procedit, & est verum quãdo debet fieri aliqua renunciatio alicuius iuris in re de Beneficio. Aliàs gratuita cõpositio potest fieri absque interuentu alicuius Superioris ordinarii, vel delegati, & sic per partes tantum, vel amicos, vt docet Hiero. Paul. in practi. Cancel. §. Super beneficio. pag. 628. in fine Pract. Benef. Rebuf. allegat Abb. cap. Statuimus. num. 5. & dict. cap. De cetero. notab. 2. & cap. Super eo. num. 2. de Transact. vbi ponit exemplum gratuitæ compositionis, scilicet, cum quis recedit gratis à lite super Beneficio, per eum prætenso; quia non videtur habere ius in eo. quod intellige vt infrà, vers. Et prędicta. Tertiò, vt sit Iudex ordinarius, vel delegatus Papę datus ad prouidendum de illo Beneficio. Itaque requiritur, vt Iudex habeat potestatem conferendi Ius Beneficii alteri parti, & recipiendi renunciationem alterius, Et hoc quando est facienda renunciatio per eum qui habet ius in Beneficio. Aliàs non requiritur vt dict. cap. fi. de Rerum permu. & cap. 2. de Arbit. & ita not. Ioan. de Imol. & DD. dict. cap. Nisi. quod male seruatur in praxi; quia passim fit compromissum erga personas priuatas. Quartò, vt is qui remanet cum Beneficio litigioso habeat ius, & proprietatem eius, & etiam possessionem; vel vt nõ possideat propter potentiam aduersarii. Alias enim si litigiosam possessionem pecunia redimeret, committeret simoniam.

Ita pro-

Ita probat tex. sic intelligendus in cap. Dilectus. 1. de Simo. & notat. gl. 1. in cap. Decimas. 3. 16. quæst. 7. Abb. num. 4. & 8. Felin. num. 2. Anania. num. 4. aliàs 85. dict. cap. Dilectus. Ioan. Licerier. in Tract. de Primogeni. lib. 3. quæst. 8. Rebuf. in Praxi. cap. de Simo. num. 20. Nauar. cap. 25. num. 114 & cons. 49. num. 1. de Simo. vbi dicit communem. Idem not. Anto. de Petrueta in Rep. l. 1 ff. de Iureiu. nu. 420. remed. 6. & Abb. dict. cap. Cùm pridem. de Pact. post gl. ibi pen.

Licèt gl. verb. Redemptione. in cap. Quæsitum. 1. quæst. 3. non requirat aliud, nisi vt qui redimit vexationem, sciat, vel credat aduersarium suum ius non habere. Cui similis in cap. Cùm ab omni. in gl. 1. de Vita, & honest. Cleri. Sed intellige dictas gl. pro vt suprà, cum communi.

Et prædicta procedunt, & sunt seruanda per partem quæ remanet cum Beneficio. Quoàd verò alteram partem collitigantē recipientem pecunias, vel pensionem, necesse est vt probabiliter dubitet de suo iure. Aliàs si sciat se nullum ius habere in eo, nihil posset recipere; sed teneretur restituere quicquid acciperet. Ita Abb. dict. cap. Dilectus. 1. num. 4. de Simo. Sed obserua Abbatem ibi loqui de eo qui absque vllo titulo, nec bono, nec malo, vexabat de facto. Is enim meritò nihil potest recipere pro eo quòd desistat à lite, de facto intentata. At secùs est dicendum in nostro casu, vbi est vexatio iuris. Dic ergo posse indistinctè recipere pensionem, vel pecunias conuentas; dummodò credat se nullum ius habere. aliàs esset vendere ius. quod esset simonia. Ita Abb. dict. cap. Statuimus. nu. 6. & colligitur ex Naua. cons. 69. num. 2. de Simo.

Quæ omnia tene mente, quia sæpe in facto contingunt. Et per hic dicta examinare poterunt Confessarii an transactiones, & cōuentiones inter collitigātes factæ, sint simoniacæ, nec ne. Solent enim aliquando claudicare circa aliqua ex suprà notatis requisita; & consequenter illicitæ sunt, & simoniacæ.

Ex qua resolutione infertur, Primò, quòd si quis obtinuit à Reuerendissimo Nuncio Apostolico, vel à Papa literas in forma dignum (idest, cùm remittit Papa prouisionem faciendam per Iudicem executorem, constito de narratis) cum literis executorialibus pro Beneficio vacāte per obitum, vel certo modo, & aliùs sit in possessione dicti Benificii: non poterit renunciare prædictis literis, cum pacto de dando sibi, vel aliud Beneficium, vel pensionem, vel pecuniam pro Bullis, & expensis factis; vt tenet Feli. post alios in cap. Ad audientiam. 2. num. 11. & 12. per text. ibi de Rescrip. & docet gl. verb. Pecuniæ. in cap. Super hoc. de Renun. quam dicit sing. Felin. dict. cap. Dilectus. 1. de Simo. num. 4.

Et ratio prædictæ illationis est, quia esset vendere literas. Non enim tunc fieret transactio ad litem dirimendam, cùm supponamus nullam fuisse motam litem Item talis conuentio est inter partes tantùm, & nō fit authoritate Iudicis, & sic deficerent duo prima requisita. Si tamen moueretur lis vigore dictarum literarum, & post diutinam litigationem transactio fieret auctoritate Iudicis executoris; resignansque crederet nullum se habere ius ad Beneficium: tunc crederem valere renunciationem cum dicto pacto, per dict. cap. Nisi essēt. de Præb. & cap. Dilectus. 1. de Simo. cum vtrobiq; adnot. Ratio est, quia licitum fuit alteri parti collitiganti habenti ius in Beneficio, & existenti in possessione ipsius, redimere pecunia suam vexationem, ex dict. cap. Dilectus. 1. & ex DD. suprà, in quarto requisito citatis, & docet etiam Collect. sic intelligendus in cap. Forus. de Verbo. sig. quem refert, & sequitur Hiero. Paul. suprà pag. 628. dicens dare aliquid pro expensis causa concordiæ, non esse simoniacum. Idem tenet Gomez. regula de Annali. q. 2. fol. 129. & optime Naua. cons. 69. num. 2. & cons. 64. de Simo. quidquid dicat Felin. dict. cap. Dilectus. 1. num. 4. qui saluari poterit si intellexerimus de renunciante Bullis, per quas habebat ius in Beneficio. aliàs licitè accipere potest aliquid pro earum renunciatione; vt sing. notant suprà citati. Quod tamquam quotidianum, nunquam est obliuioni tradendum.

Secundò infertur eum qui habet prædictas literas, seu Bullas, per quas verè corā Deo non habet ius in Beneficio, sed est alterius

alterius collitigantis, nullo modo posse transigere vt ipse remaneat cum Beneficio, & alter illi renunciet, data illi aliqua pentione super illo. Ratio est; quia debet remanere Beneficium penes illum qui habet ius super eo, vt docet Abb. dict. cap. Statuimus. num. 6. de Transact. vbi ad id allegat dict cap. Nisi. Tum quia vbi agitur de iure quærendo,(vt in prædicto casu) non est licitum dare pecuniam pro redimenda vexatione, ex Inno. & Abb. in cap. Matthæus. num. 4. & Abb. dict. cap. Dilectus. 1. num. 4. de Simo.

An autem hoc in casu liceat renunciare Bullis pro alio Beneficio, vide Feli. cap. Ad audientiam. 2. num. 11. de Rescrip.

Tertiò infertur, eum qui renunciat liti, & causæ; si habeat titulum tantùm Beneficii, non tamen eius possessionem, sed litigabat super ea obtinenda; non posse à lite discedere, accepto aliquo temporali, ex c. Super eo. de Transac. nisi fiat trásactio ex officio, & ordinatione Iudicis, vt not. Abb. dict. cap. Statuimus. num. 6. per dict. cap. Nisi. Quod limita, dummodo per Papam confirmetur. aliàs esset simoniaca, ex quarto requisito suprà. quia pecunia quæreretur possessio Beneficii, quæ est res spiritualis, vel saltem annexa spirituali; ex Abb. dict. cap. Dilectus. 1. num. 4. Quæ omnia nota, quia quotidiana.

POENA.

SVMMARIVM.

1 *CONSTITVTIO pœnalis non extenditur de casu expresso ad non expressum, etiam si in non expresso detur eadem ratio.*
2 *Fallit in multis casibus, vt hic videbis.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IN pœnalibus, non valet, nec fit argumentum de similibus ad similia; quia in ipsis non fit extésio de casu expresso in constitutione, ad non expressũ in eadem, etiamsi in non expresso detur eadem ratio. Hoc probat text. in cap. Pœnæ. de Pœnit. dist. 1. vbi dicit tex. quòd pœnæ proprium casum non excedunt. Ratio est, quia pœnæ sunt odiosæ. At odia sunt restringenda. reg. Odia. de Regul. iur. lib. 6.

Hinc dicit gl. Recepta. verb. Speciali. in Clem. 1. de Priuil. a Religioso administrante Sacramentum Pœnitentię, vel Baptismi, sine licentia Parochi; non incurri pœnas dict. Clem. quia dicta Clementina solum loquitur de Sacramétis Eucharistię, Matrimonii, & Extremę Vnctionis; licet in ipsis eadem eluceat ratio. Idem docet communis, teste Abb. ibid. adde Capel. Tolos. decis. 121.

Ad idem gl. in Clem. 1. de Decim. quæ dicit, cõstitutionem illam qua punitur Religiosus fraudans decimas alicuius Ecclesiæ, non extendi ad Clericos seculares, eadem facientes. Similiter gl. verb. Suspensi. in cap. fin. de Offi. deleg. lib. 6. restringit pœnam dict. cap. ad solos Conseruatores, de quibus loquitur, dicens aliud in Delegato similia faciente. Idem facit gl. verb. Moderatas. in fin. in cap. Statutum. §. Insuper. de Rescrip. lib. 6. vbi pœnam dicti cap. loquentis de delegato Papæ, non audet extendere ad delegatos Ordinarii, eumdem excessum circa expensas facientes. Quæ omnia confirmantur ex gl. illa celebri in cap. fin. verb. Ex vi. in fin. de Iurepat. dicente pœnas non habere locum, nisi in casibus à iure expressis: & sic neminem priuandum fore iure suo, nisi reperiatur expressum. Quam gl. dicunt communem Card. Abb. & Bero. in Rub. de Iurepat. num. 17. Tiraq. plures referens, de Retract. § 4. gl. 1. nu. 22. & in tract. de Pœnis temperan.

temperan. quæst. 31. & in l. Si vmquam. §. Reuertatur. à num. 206. C. de Reuo. dona. Rip. in cap. 2. num. 14. de Rescri. Cassado. decis. 2. de Iureiu. Ias. in l. Diuortio. §. Si fundum. ff. Solu. mat Nauar. cons. 35. nu. 3. de Simo. & cons. 61. num. 8. eod. tit. & cons. 4. num. 1. de Pœnis. Cui est similis in cap. fin. verb. Inanes. in fin. de Exces. præla. & in Summa. 15. quæst. 8. & in cap. Apostolus. 81. dist. adde Feli. in cap. 2. num. 16. de Sponsa. & Cassan. cons. 1. & eumd. Ias. in l. Quod te. num. 31. ff. Si cert. peta. Pro quibus est tex. optimus in l. Et si quis. 14. §. Diuus. ff. de Religio. domi. & in cap. Is qui. 18. in prin. de Sent. excom. lib. 6.

Facit etiam gl. verb. Processus. in cap. 2. de Immun. Eccl. lib. 6. vbi pœna apposita in quasi contractu, non debet extendi ad verum contractum; nec è conuerso. Sequitur Abb. in cap. Qua fronte. num. 3. de Appel. & in cap. 2. de Constit. & ibi eius Additio. & Feli. vbi latè. & Bal. in l. 2. C. de Sacrosan. Eccle. & in cap. Super literis. de Rescrip. & Lancelo. in §. Seculares. in gl. fin. Inst. Canon. de Immuni. Eccle. & Mandos. Reg. 19. Cancel. quæst. 3. numero 11. Præterea pœna lata cōtra verum tutorem, seu curatorem; non extenditur ad protutorem, l. fin. C. de Interdict. matrim.

Facit etiam cap. Statutum. 22. de Elect. lib. 6. vbi in materia pœnali, appellatione simplicium, nō comprehēduntur mista, nec qualificata. Commendant Alex. Bart. & Ias. in l. 1. §. Ex his. de Verbo. oblig. Abb. in rub. & in cap. 1. num. 6. de Vita, & honest. Cler. num. 4. vbi per illum tex. dicit in materia odiosa, & stricta, appellatione Clericorum, non venire Episcopos, nec Canonicos, nec alios positos in dignitate; propter qualitatem quam habent. Idem Feli. in cap. Ad abolendam. num. 2. de Hæreti. Quæ confirmantur ex text. in l. 1. ff. de Donat. vbi textus loquens de donatione simplici, non habet locum in donatione sub conditione, & sic qualificata. Facit ad idem gl. 1. in dict. Clem. 1. de Priuil. vbi constitutio illa pœnalis loquens de Religiosis simplicibus, non se extendit ad Religiosos curam animarum habentes, & sic ad qualificatos.

Facit etiam gl. verb. Contrahere. in Clem. vni. de Consang. & affin. vbi tenet pœnam dict. Clem. contra consanguineos matrimonium cōtrahentes, non extendi ad eos, qui solùm sponsalia de futuro inter se promiserint. Sequitur Ias. in l. 2. num. 25. ff. de Iurisd. om. iud. & in l. Cùm quidam. à nu. 13. ff. de Lib. & posth. Tiraq. de Iure mari. gl. 2. num. 8. Corne. cons. 283. incip. In præsenti consultatione. vol. 2. Feli. vbi latè in cap. Tertio loco. de Proba. & in rub. de Sponsa. col. 3. Deci. in cap. Iutauit. nu. 4. de Proba. dicit cōmunem Georgi. Nata in repetitione cap. Quamuis pactum. de Pact. lib. 6. Couar. in 4. 2. par. cap. 6. in prin. num. fina. Nauar. cap. 22. num. 43. & in cap. Si quando. de Rescrip. exceptio. 6. pag. 20. vbi dict. gl. dicit sing. Pro qua facit, legem quę punit contrahentem sine certa solennitate, non habere lōcum in eo qui sine illa solennitate promittit contrahere, vt in emphyteota promittente rem vendere, inequisito domino, resoluit Capici. decis. 155. num. 7. & Ias. in l. fin. num. 134. C. de Iure emphyt.

Ex his omnibus constat, pœnam legis non posse extendi ab homine de casu expresso in ipsa lege, ad alium sub verbis nō comprehensum: etiam si eadem, vel longe maior ratio impulsiua, & finalis vrgeat. quod, & probat Cardi. in dict. Clem. 1. de Consan. & affi. col. 3. gl. in Reg. In pœnis. de Reg. iur. lib. 6. Castro lib. 1. de Lege pœnali. cap. 7. Ias. & Rip. in l. Si constante. num. 70. ff. Solu. mat. Et est ratio, quia quando casus nullo modo est expressus in lege; si voluerimus ad illum legem trahere; magis erit extensio hominis, qui non potest nouam legem cōdere. Ita post Ant. & Domin. tradit Barbos. d. l. Si constante. in prin. num. 103.

2 Quod verum intellige, quando constitutio pœnalis cōcernit certos casus sine causæ expressione: & facta est ob excessum, qui fiebat in expressis. Ita Abb. dict. Clem. 1. de Priuile. post gl. ibi. verb. Speciali. & verb. A canone. quas ad hoc ibi notat. Tunc enim non debet extendi ad alios casus similes, vel maiores expressis. Exempla habes in dictis gl. Vide aliud per gl. verb. Italiæ. ad fin. vers. Credo per primā rationem. in cap. 1. de Tempo. ordi. lib. 6.

Vbi

Vbi autem ratio est expressè scripta in lege, secùs est. Tunc enim non dicitur propriè fieri extensio; quia ratio expressa continet omnes casus, qui sub ea comprehendi possunt, vel quibus ea adaptari potest; etiam si sequeretur legum correctio. De hoc est gl. Notab. in Clem. 1. verb. Eligatur. de Elect. lib. 6. probata per Soci. cons. 12. incip. Quoniam. col. 4. vol. 1. Feli. in cap. 1. num. 5. de Sponsa. Tiraq. in tract. Cessante causa. 1. par. num. 150. & 153. Mencha. de Succes. creat. §. 12. nu. 86. & §. 21. num. 9. Coua. in cap. Alma mater. 2. par. §. 4. num. 7. vers. 2. Abb. in cap. Si quis contra. de Foro comp. & in cap. Trãslato. in prin. & ibi eius Additio. de Constit. Cui est simil. gl. verb. A curatione. in Auth. Minoris debitor. C. Qui dare tuto. pos. quarum meminimùs. verb. Lex. Diff. 5. Pro quibus est melior tex. de Iure in cap. 1. §. Prædictis modis. vers. Sed quia natura. Quæ fuit prima caus. Benef. amit. in Vsib. feud. Cuius verba sunt, *Sed quia natura nouas deproperat edere formas; potest multis modis contingere, vt aliæ emergant causæ, quibus videatur iustè adimi posse Feudum: Ideoque Iudex solers, & discretus, & æquitati obsecundare solicitus, cuncta subtiliter dispensans, prouideat si qua fuerit antiquioribus causis similis, seu maior, vt proinde sciat, vtrum Beneficium sit amittendum, an nihilominus retinendum.* Hactenus tex. quẽ tene mentè perpetuò cõtra doctrinam gl. cap. fin. de Iurepat. de qua suprà. Facit etiã tex. in l. His solis. C. de Reuocan. donat. vbi dispositio pœnalis extenditur; immò comprehendere intelligitur alium casum maioris rationis. Ibi enim priuatur mulier secundò nubens potestate reuocandi donationem filio ingrato factã. Et addit text. *De ceteris autem quæ portentosæ vilitatis, abiectæque pudicitiæ sunt; satis etiam tacitè cautum putamus.* Ad idem l. Libertum. 64. §. Senatus consulti. ff. de Ritu nupt. vbi prohibitio facta tutoribus, & eorum filiis, ne pupillas suas ducant; extẽditur per Callistratum. l. C. ad eorum hæredes; quia in vtrisque eadem prohibitionis ratio reperitur. Idem facit Gaius. l. C. in l. Illud. 32. ff. Ad leg. Aquil. qui text. ita sumatur; *Casus quos nectit paritas æquitatis, & identitas rationis, non sunt quoàd iuris dispositionem separandi.* Hinc dicit Meno. de Retinen. possess. rem. 5. num. 65. licèt præscriptio extensionem nõ recipiat; tamen vbi subest eadem ratio, & æquitas, concedi extensionem de casu ad casum, de persona ad personam, & de loco ad locum. Hinc dicit gl. Per tex. ibi in l. A Titio. 108. ff. de Verb. oblig. verb. Reddi. vbi in diuersis factis non potest ratio diuersitatis reddi, idem ius statuendum esse. Quare vbi est eadem ratio, & penitus omnimoda similitudo; tunc constitutio pœnalis extendi potest; quia tunc non dicitur propriè extensio, sed inclusio, ex tacita mente statuentis, vt docet gl. verb. Mente. in cap. Si postquam. de Elect. lib. 6. latè Hyppo. in l. Qui falsam monetam. §. Accusatio. num. 3. ff. de Falsis. vbi dicit in pœnalibus, & odiosis procedi de similibus, ad similia. Idem bona additio Abb. in cap. At si Clerici. sub nu. 40. de Iudi. post Abb. ibi. vbi allegat gl. sing. in l. fin. verb. Voluerit. C. de Reuocand. dona. quæ dicit posse à donatore reuocari donationem, si inops factus, à donatario non alatur, licèt hæc causa non exprimatur ibi. Facit etiam illa solennis quæstio, nempe an filius possit exhæredari ex alia causa, quæ non exponatur in §. Aliud quoque capitulum. in Auth. Vt cùm de appel. cognos. Et concluditur affirmatiuè, vt per Ias. in Auth. Non licèt. C. de Libe. præte. Nec valet responsio quorumdam dicentium; posse fieri extensionem à lege: non tamen ab homine. Nam contra eos sunt iura superiùs relata; & etiam responsa Callistrati, & Gaii. At, vt inquit Barbos. in dict. l. Si constante. in prin. num. 95. ad fin. legislatoris institutio, est nostra instructio. Et hæc potest esse prima limitatio ad regulam, de qua in principio huius Differentiæ. Et eius doctrinam esse verisimiliorem, & grauioribus niti rationibus, & Doctoribus testatur Rebel. 1. p. lib. 1. de Obliga. iust. & charit. quæst. 6. sectione 4. num. 20. vers. Cæterum. Refert, & sequitur Salas de Legib. disputatione 21. sectione 5. licèt contraria sit etiam probabilis.

Secunda limitatio est vt non procedat in rebus Fori interioris. Nam fauore animæ, extenditur constitutio pœnalis, secundùm Bart.

Bart. in Auth. Sacramenta puberum. C. Si aduerſ. vendit. Alex. conſ. 225. col. 8. vol. 1. Rip. Reſpon. 4. num. 17. & Henriquez de Indulgen. capit. 30. §. 4. Facit gl. verb. Alia cauſa. in l. Illud. C. de Sacroſan. Eccl. vbi dicitur, fauore piæ cauſæ dari extenſionem ex identitate, vel ſimilitudine rationis, etiam in exorbitantibus.

Hinc infero ad Clem. 1. de Priuil. ſuprà citatam, nempè habere locum pœnã ipſius in presbytero Curato, committẽte ea, quę ibi prohibētur, vt communem teſtatur Vualdus in ſuo Cãdelab. de Sacramento Euchariſt. num. 18. & ſic extendendam ad Clericos ſeculares ex identitate rationis, in rebus animæ; contra gl. 1. ibi. & D. Antoni. in tract. quarumdam quæſt. poſito in fine ſui Confeſsion. fol. 120. col. 2. & Naua. cap. 27. num. 101. qui ita ſentit. Quorum opinionem veriorem cenſeo. Nam in præfata extenſione nõ agitur de fauore animæ; ſed potiùs contra eam. Pro quibus facit, quod tradit Henriq. tit. de Indulgen. d. c. 30. §. 4. vbi dicit in diſpoſitione pœnitentiali non fieri extenſionem ad ſimiles caſus in Foro pœnitentiæ.

Tertia limitatio eſt, vt non habeat locum in correlatiuis, eamdem rationem habentibus. Talis eſt enim natura correlatiuorũ, vt diſpoſitio de vno ſolo, extendatur ad aliud, etiam non expreſſum. Hoc probat tex. & ibi Bar. in l. fin. C. de Indict. vidui. tol. vbi correctum in muliere, cenſetur correctum in viro, ex tacita mente legiſlatoris. melior tex. in l. 1. C. de Cupreſ. lib. 11. vbi pœna appoſita vendenti, cenſetur appoſita ementi. ad idem cap. 2. iuncta ibi gl. verb. Reus. de Confeſ. lib. 6. vbi ſtatutum in reo recuſante reſpondere poſitionibus, cenſetur ſtatutum in actore; quia reus, & actor ſunt correlatiua. Hinc dicit Felin. in cap. fin. num. 2. de Iudæis, ſi vnus prohibetur aliquid emere, prohiberi alium vendere. Hinc dicit Nauar. in cap. 22. num. 74. Sicut committens vxoricidium, prohibetur ducere aliam. cap. Admonere. 33. quęſt. 2. ita prohiberi committentem mariticidiũ. Adde ad idem. l. Liberorum. §. 1. verſ. 4. vbi ſtatutum pœnale de vxore, ex identitate rationis, extenditur ad maritum. Vide plura circa hoc per Feli. in proœmio Gregor. à num. 3. vſque ad num. 12. Et hanc limitationem procedere in vtroque Foro, docent Nauar. & Henriq. vbi ſuprà. Adde ad eandem limitationem Abb. in Clem. vnica. de Conſang. & affin. ad fin. vbi gl. verb. Monialis. eam tangit. Vbi autem eſt diuerſa ratio in correlatiuis, ſecùs dicendum eſt; vt tradit Mandoſ. de Monito. q. 4. num. 7.

Idem quod de correlatiuis, dicendum eſt de ſocijs criminum, & hæc erit 4. limitatio. Exemplum egregium habemus in cap. Si concubinæ. de Sent. excom. vbi pœna excommunicationis lata contra concubinam Clerici, extenditur ad eum; ſi poſt ſententiam latam communicauerit in eodem crimine. Ad idem bonus tex. in cap. 1. de Offi. Vica. lib. 6. & in cap. Aduerſus. in fin. de Immun. Eccle. docet Nauar. cap. 27. num. 112. vbi declarat. dict. cap. Si concubinæ. Cuius tex. arg. dicit Abb. per tex. ibi in cap. Propoſuit. num. 6. de Cleri. excom. conſiliarios, fautores, & aduocatos criminis ob quod quis excommunicatur; incidere in eamdem excõmunicationem. Contra quod faciunt quæ tradit Nauar. cap. 27. num. 33. in fin. & latiùs. num. 51. quem vide.

Quinta limitatio eſt, vt non procedat in æquiparatis. Nam vbi à iure duo ſunt æquiparata; pœna quę adiicitur vni, videtur adiecta alii; ſecundùm gl. verb. Mente. in cap. Si poſtquam. de Elect. lib. 6. commẽdatam à Nauar. in cap. Si quando. de Reſcri. exceptione. 13. pag. 61. & à Caſſado. deciſ. 5. ſub tit. de Confti. num. 4. Cui eſt ſimilis gl. in eod. cap. Si poſtquam. verb. Prouiſione. quam dicit ſing. Panor. in cap. fin. num. 11. de Mutuis peti & eam ſequitur Franc. ibid. ad idem vide gl. in l. Si quis ſeruum. C. de Furtis. & in cap. 2. verb. de Iure. in fin. de Excep. lib. 6. docet Bart. in l. In tantum. §. pen. ff. de Seruo corrup. Neguz. de Pigno. in prin num. 9. Abb. in Clem. 1. de Reſcrip. & in cap. Tranſlato. in prin. de Conſtit. per tex. ibi. & facit idem Bart in l. 1. §. De illo. ff. Ad Trebel. ſequitur Per. Barboſ. in l. Si conſtante. in prin. num. 99. & num. 105. ff. Solu. mat. vbi declarando prædicta, dicit regulam de æquiparatis tunc locum habere, quando in vtroque eſt identitas rationis. alias ſecùs, vt per gl. v. Parochialis Eccleſiæ.

Ecclesiæ. in capit. Licet Canon. de Elect. lib.6.Declara item secūdò, vt virtute æquiparationis posit fieri extensio, oportere vt æquiparatio fiat in illa materia, de qua agitur. aliàs non procedit. Ita colligitur ex gloss.verbo Declaramus. in cap. 1. Ne Cleri. vel Mona lib.6. quam ad hoc dicit singul. Bal.in l.2.col.4.ff.de Iureiur.& probat text. in l. Si furiosi. C. de Nuptiis. quem ad hoc allegat pro sing.Roma.consi.178.

Sexta limitatio est, quando alioquin lex pœnalis esset ludibriosa,& de facili fraudabilis, & sic frustratoria, vel quasi, cap. Significauit.de Iudæis.capit.Si ciuitas. de Sétent.excommu.in6.glo.fin.in capit.Quamquam.de Vsur. lib.6.optimè Naua.cap.27. nu.52.& Rip.responso 4. incip. Bonæ memoriæ num.12. vbi numer. 4.& 13. hac ratione dicit, prohibita exportatione vini; censeri prohibitam exportationem vuarū. ex Bal. in l. Quod non ratione. ff. de Legi. & prohibita exactione frumenti, intelligi prohibitam exactionem farinæ. ex eodem Bal. in l. Non dubium.col.4.C.de Legib. Et hanc fallentiam summè commendat Socin.in l.1.num.13.ff. Ad legem Falcid.dicens constitutionem pœnalem extendi ad latissimam significationem; quando si latissimè non intelligeretur; tota, vel pro magna parte, contingeret prouisionis euersio. Pro quibus facit ad remouendas fraudes, legē porrigi ad casum non expressum. l. Sed & Iulianus.§.Mutui dationem. ff. Ad Macedon.Rip.dict respon.4.num.17.semper enim fraudibus obsistēdum.est. l. Fraus legi.ff de Legi.

Tandem dispositio legis pœnalis extenditur ad casum qui sub verbis latè sumptis comprehendi potest. l. Filium habeo. 16. ff. ad Macedonia. l. 2. §. Si mater. vers.28. ibi, Quid si nepotibus. ff. ad Tertullia. vbi Senatusconsultum Tertullianum pœnale loquēs in filio, extenditur ad nepotes; quia sub latè sumpto vocabulo filii, nepotes cōprehenduntur. vt post Imol.l.Si verò.§. De viro nu.15. ff.Solu.mat. Felin.cap.2. col.1. de Offi. Iud.Euerard. loco.68. & alios, docet Barbos.dicta l.Si constante. in princip. num.100.Idem probat text.in l.2. §. Exercitum.ff.de Infami.quem ad hoc dicit mirabilem gloss.ibi,verbo Sed hic. Intellige tamen, nisi sit diuersa ratio in casu qui sub vocabulo latè accepto poterat cōtineri. Nam tunc prædicta extensio non admittetur, secundùm Iasl.l.1.§.Hoc autem. 2. lect. num. 9.ff.Ad Trebel. Pinel.l.1. C. De bonis matern. 1.par.num.72.& Barbos.suprà,numero 101. Vide not.verb.Lex.Diff.5.

SVMMARIVM.

1 *POENA legalis non debetur in Foro conscientiæ, nisi post condemnationem.*

2 *Conuentionalis verò benè debetur, si sit rationabilis. Aliàs secùs.*

3 *Idem dic de pœnis, legibus diuinis appositis.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 POENA legalis (vt in §. Dupli. & §. Tripli.&§.Quadrupli.Inst.de Actio) debetur tantùm in Foro iudiciali ab incurrēte in eā: nō tamē in Foro cōscientiæ; secundùm gloss.famosam,& receptam in cap.Fraternitas.12.quæst.2. quam cōmendat Abb.in cap.Suam. de Pœnit.& remis.& alii quos habes verb.Lex.Diff.8 n. 15.& infrà eod. verbo Dif.20.Quod intellige verum ante condemnationem. Nam post condemnationem, obligat in vtroque Foro, vt docet D.Tho.2.2. quæst 62.art.3. Nauar.in c.Non dicatis.12.q.1.n.66. Siluver.Rapina.q.1.& alii citati in d.Dif.20.Sic intellige not.verb.Obedientia.Dif.4. Vide quinq; limitationes ad d.gloss.per Addit.ad Abb.in c.1.sub n.10.de Cōstit.& per Feli. ibid.n.43.cū seq.& in c.Audiuimus.sub nu. 1.de Simo.

2 Pœna verò cōuentionalis benè debetur in Foro conscientiæ a transgressore; secundùm communem, teste Rebel. de Obliga. iusti. 2.par.lib.5 quæst.10.num.16. & lib.8. quæst.9.num.3 dummodo sit rationabilis; & ab eo cui soluenda est, petatur.Couar. in 4.2.p.c.6.nu.11.Hinc est quòd d.pœnam possūt licitè exigere etiā Religiosi, per text. expressum in c.Dilecti filii. de Arbit. & ibi

Vu bona

bona glos.fin.& Maran. de Ordi.iudi. disp. 7.num.26. pag. 737. Dicit communem & veriorem opinionem Bened.Cap.Reg.70. num.27. & habetur 1.tom. Communium opinion.pag.mihi.511.idem docet Couar. suprà. De quo latiùs infrà Differentia 15.

3 Idem dic de pœnis, legibus diuinis appositis, quæ ante Iudicis Sententiam obligãt in Foro conscientiæ; secundùm Soto lib.1. de Iusti.quæst.6.art.6.in 5. argumento.

DIFFERENTIA TERTIA.

POENA in dubio intelligitur de minore in Foro iudiciali. Secùs in Foro pœnitẽtiali, secũdùm Abb.in c.1.n. 35.de Iudic. Faciunt not.sub verb.Interpretatio.Differentia 2.& verbo Iudicium.Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 *POENA debita in Foro iudiciali, non tollitur per pœnitentiam.*

2 *Fallit in hæretico pœnitente.*

3 *Publica pœnitentia, non tollit pœnam pro delicto debitam.*

4 *Tanta potest esse pœnitentia iudicialis, vt sufficiat etiam pro Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 POENA debita pro delicto in Foro exteriori, non tollitur per pœnitentiam Fori pœnitentialis. l. Qui ea mẽte.ff. de Furt.l.Is qui. C.de Apostat.notat Innoc.in cap. Quia propter.nu.8. in fin.de Elect. vbi dicit in delictis, nõ prodesse pœnitentiam in Forẽsi iudicio. Vnde potest quis accusari de delicto commisso, & puniri per Iudicem Fori contentiosi, nõ obstante quòd de suo peccato egerit pœnitentiã sponte, vel per Confessarium impositam. De hoc sunt in Iure Canonico quamplures glossæ, videlicet glossa in c.penult. verb.Pro quibus.de Pœnit.dist.1. Alia in c. Qui crimẽ.6.q.1.Alia in c.Admonere.verb. Pœnitentia.33.quæst.2.& in cap.fin.in glo. penult.25.dist.& in cap.Ferrum. verb. Incipit.50.dist.& in cap. Quicumque.& in cap. Ventum.1.quæst. 1.& in capit. Omnes. 1. verbo Leges. 6. quæst. 1.& in capit. fin. de Tempor.ordin.verbo Homicidii.& verbo Damnationem.

Pro quibus glossis est text. in cap. Miror. & in cap. De his.50.dist.vbi homicida, non obstante pœnitentia, remanet irregularis. Notat glossa 2. in cap.fin.15.quæst.5. Abb. in dicto cap.fin.de Tempor.ordinat.Nauar. in c. Quis aliquãdo. §.In Leuitico.de Pœnit. dist. 1.notab.11.num.21.& in cap. 1. §. Caueat.nu.25.de Pœnit. dist.6. & in Man. c.27.nu.191.vbi dicit posse quem absolui à peccato, manente irregularitate, non obstante Extrauag.1.de Priuileg. inter cõmunes.§.Obseruẽt.quæ videtur probare cõtrarium; quia est correcta per Clement. Dudũ. de Sepult.vt probat ibidẽ Cardin. q.8. n.3. & prædictas glos. probat Dec.cons.130.& in cap.Quæ in Ecclesiarum.nu.17.de Constit.Hippolyt.Singul.639.Silu.verb.Accusatio.q.9.Padilla in l.Trãsigere.C.de Transactio.num.100.Simanch.de Cathol.instit. capit.91. Tiraquel. de Pœnis temperand. causa 23.num.4.& consil.28. num.28.Ant. Gom.3.tom. Var.cap.1. num. 40. Felin. in cap.Ad abolendam.de Hæret. num. 2. vbi dicit esse hoc regulare, propter pœnitentiam non euitari pœnam temporalem. Dicit communem Iul.Clar.quæst.16. num.5. & quæst.57.num.10.& q.60.nu.17.allegat gloss. fin. receptam in cap. Gaudemus.de Diuort. vbi ponit fallentiam in hæretico pœnitente. Qui enim labitur in hæresim,

2 si antequam neget coram Inquisitoribus, pœniteat; fit ei misericordia. Intellige de vita, non de bonis; vt docet Felin. per text. ibi, dicto cap.Ad abolendam. numer. 2. & in capit. Vergentis.numer.2.eodem titulo. Quod verũ est cũ petit misericordiã, & pœnitet, postquã est incarcerib. Tũc enim fit ei misericordia de vita: sed bona confiscãtur. Si tamen

Si tamen, antequàm caperetur, & incarceraretur, vltrò adiret dominos Inquisitores, & supplex peteret misericordiam: tunc etiam de bonis fieret ei misericordia; vt docet Rojas de Hæret.

Adde etiam supradictis glossis, glossam in cap. De his. de Accusation. Quam esse com muniter receptam testatur Fel. num. 6. Dec. num. 7. & Mantua. num. 30. in cap. 1. de Exception. Couar. in cap. Raynútius. nu. 18. de Testam. & in cap. Alma. 1. par. §. 11. nu. 16. & lib. 2. Var. c. 15. nu. 3. Gutier. lib. 1. Quæst. cap. 2. num. 13. & cap. 12. num. 16. Suar. 4. tom. de Pœnit. disp. 50. sect. 2. nu. 10. Naua. consi. 5. num. 8. de Priuil. & Iul. Clar. dicta q. 57. nu. 10. Qui omnes cum dicta glossa tenent absolutum à quocumque crimine, vel peccato in Foro pœnitentiali; non censeri liberatum in Foro contentioso, & sic posse ibi accusari.

Cuius differentiæ discrimen est; quia iudicium pœnitentiale, est nimis diuersum ac separatum à contentioso. Illud enim fit ad placandum Deum, & impetrandam veniā peccatorum, & Dei gratiam. in iudicio verò contentioso intēditur ipsius partis læsæ, & Reipub. satisfactio; vt ceteri timeant, viuantque quietiùs, vt dicit Silu. verb. Accusatio. quæst. 9.

Hinc dicit Iul. Clar. dict. quæst. 60. nu. 17. fuisse quosdam igne combustos qui falsò accusauerant alium tamquam relapsum de hæresi, & falsum testimonium perhibuerāt; licèt pœniterent, & offerrent condignam in posterū satisfactionem se facturos: quia in delictis, pœnitentia non excusat.

Hinc dicit idē Clar. §. Iniuria. n. 16. quòd licèt qui iniuriam irrogauit dicat se pœnitere; & quod dixit, aut fecit, fuisse ardore iracundiæ: hoc nō obstante, debere puniri; mitius tamen propter dictam iram.

3 Ex his infertur, posse quē puniri de delicto in Foro exteriori quāuis agat publicē pœnitētiā de delicto cōmisso, vt docet Fel. d. c. De his. nu. 6. & 7. dicens communem.

4 Infertur etiā, posse quē in Foro exteriori esse absolutū, & plenè satisfecisse Reip. vel parti læsæ, & non ideò esse absolutū in Foro interiori, & pęnitētiali. Vnde potest Sacerdos in Foro sacramentali punire peccatorem, vt Deo satisfaciat: etiā si sciat exteriùs esse punitū ab Ecclesia, aut ei sufficiēter satisfecisse. verū est tamen fieri posse, vt per Ecclesiasticā pœnā homo etiā Deo satisfaciat, si eā libenter, & sponte, & humiliter acceptet, & in statu gratiæ illā sustineat: & tantam posse esse satisfactionē, vt etiam Confessarius in Sacramentali Foro illa debeat esse contentus, & aliam imponere nō deceat. Quod prudenti eius arbitrio relinquendum est. Ita optimè Suar. loco sup. cit. Adde notata verbo Remissio. Differ. 1.

SVMMARIVM.

1 *Fictio iuris, faciēs committentē crimen retrotrahere, procedit in Foro exteriori; non in interiori, ob non solutionē pensionis.*

2 *Emphyteota non amittit emphyteosim, nisi à die declarationis.*

3 *Hæreticus non amittit bona, nisi à die declarationis.*

4 *Pensionarius non incurrit excommunicationem, nisi à die declarationis.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 Fictio iuris, quæ sępe effectus legis, vel sententiæ, vel pœnæ ipso iure latæ habet, & retrotrahitur ad diem cōmissi criminis, licèt in Foro exteriori locum habeat. cap. Cùm secundùm. cū ibi notatis, de Hæret. lib. 6. cap. Potuit. de Locato. l. 2. C. de Iur. emph. & patet etiam in obligationibus in forma Cameræ.

2 Nō tamen procedit, & locū habet in Foro consciētiæ. Ita pulchrè Henriq. in Sūma. tit. de Excōmunicat. c. 19. §. 2. lit. L. cōtra Naua. cap. 23. nu. 104. post Cassad. decis. 2. & 3. de Locat. & Ant. Massa de Obligat. Camer. Apostol. pag. 136. cū seq. Pro quo facit glos. verb. Approbatis. in c. 1. de Voto. lib. 6. per quā dicit Abb. in c. Cōstitutus. in fin. de Religios. domib. & in c. 1. & 2. de Presbyt. non baptizato. post Oldral. cōsil. 73. in fin. quòd in spiritualibus veritas, non fictio attēditur.

Hinc collige emphyteutam non soluentem canonem intra biennium, aut trienniū; licèt in Foro exteriori incurrere censea-

tur amissionem rei emphyteuticariæ à die termini supradicti, postquàm dominus proprietarius declarauerit; etiā si post multos menses id faciat, seu declaret; vt probat text in dicto cap. Potuit.& dicta l. 2. In Foro tamen conscientię non censeri incurrisse, nisi à die declarationis. Et sic in eo Foro facit fructus suos, medio tempore, quo non fit prędicta declaratio.

Idem dic de incurrente pœnam confisca-
3 tionis bonorum,de quo infrà Differen.20. scilicet gesta ante declarationē esse valida in Foro interiori;puta donationem,seu vēditionem bonorum; licet in Foro exteriori irritentur à die commissi criminis. Quæ est singularis declaratio ad ea quę in dicta Differentia 20.dicemus.

4 Idem eadem ratione dicendum est quoàd excōmunicationem ipso iure incursam ob non solutionem pensionis debitæ in forma Cameræ, vel aliàs. Quia licèt de rigore iuris,& de stylo curiæ, incurratur, & retrotrahatur ad tempus termini dati ad soluendum; & sic censeatur in Foro exteriori excommunicatus ab eo die, postquam per Iudicem facta fuerit declaratio; vt notat Nauar. suprà. non tamen in Foro interiori erit excommunicatus; nisi à die declarationis præfatæ; quia talis fictio in Foro animæ locum non habet, ex Henriq. suprà. Quæ omnia nota, quia sunt singularia.

SVMMARIVM.

1 *RAPTOR virginis fit seruus ipsius, si non habeat aliàs vnde satisfaciat.*

2 *Quæ seruitus tantùm durat per quinquennium.*

3 *In Foro verò conscientiæ, non habet locum dicta seruitus.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 RAPTOR virginis, si per violentiam id fecit, conuictus in iudicio, fit seruus raptę in pretium pudicitiæ eius: si aliàs non habeat vnde satisfaciat, & se redimat. Ita probat text. in capit. De raptoribus. 36. quæst. 1.
2 vbi gloss. verb. Ad seruiendum. dicit prędictum seruitii tempus nō durare vltra quinquennium; instar illius qui ab hostibus redimitur; iuxta l. Diuersarum. C. de Captiu. & postlimin. reuers.

3 Sed prædicta pœna seruitutis quinquennalis nō habet locum in Foro conscientiæ, secundùm D. Anton. in Summa. 3. par. tit. 3. cap. 6. §. 4. Cùm enim sit pœna, non obligat in conscientia, per not. suprà Differ. 2. sicut nec pœna vitiātis virginem; de qua in cap. 1. & 2. de Adulte. vt not. Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 15.

SVMMARIVM.

1 *PORTANS merces, tenetur eas in domo publicani manifestare. Aliàs dupli pœna punitur in Foro exteriori.*

2 *Sed in interiori solùm tenetur ad vectigal.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 TRANSVEHENS merces per locum publicum, & consuetum; & eas in domo publicani non manifestans; licèt id non fraude, sed errore omiserit: nihilo minùs in Foro exteriori dupli pœna mulctatur, l. fin. §. Diui. in vltimo. ff. de Vectig.

2 At in animę iudicio, solùm tenetur ad vectigalis simplicis solutionem; vt docet Couar. Regul. Peccatum. 2. par. §. 5. num. 5. vers. Secūdò. Ratio est, quia in Foro animæ pœna non debetur, nisi post condemnationē, & sententiam; iuxta regulam glossæ receptæ in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. de qua sup. Differentia 2. Adde not. sub verb. Vēditio. Diff. 2.

SVM-

SVMMARIVM.

1 POENA non infligitur ob multitudinem delinquentium. quod intellige vt hic.
2 In Foro verò animæ non excusatur delinquens ob multitudinem sociorum.
3 Consuetudo in delictis excusat à pœna temporali, sed non à gehennali.
4 Consuetudo excusat in Foro conscientiæ, quādo à viris doctis reputatur rationabilis.

DIFFERENTIA OCTAVA

1 MVLTITVDO delinquentium in Foro contentioso excusat à pœna, saltem, vt mitiùs puniantur. cap. Latores. de Cleric. excōmunicat. minist. glo. in cap. Comesationes. 44. dist. & in cap. 1. verbo Remittendo. 55. disti. Hinc vulgò dicitur, *Propter populum multum, crimen transit inultum.* quod est verum, quando timetur scandalum, & multorum strages. aliàs secùs, vt dicit glossa verbo Multitudinem. dict. cap. Latores. cōmuniter approbata teste Iul. Clar. quæst. 60. num. 26.

2 Non tamē excusantur à pœna æterna, secundùm Præpos. in dicto cap. Comesationes, & Felin. in cap. Nihil. de Præscript. nu. 4. §. 28. quia non minùs ardebunt qui cum multis ardebunt; vt dicit text. in cap. Multi. 2. quæst. 1. Facit glossa in cap. Denique. 4.
3 dist. verbo Consuetudine. quæ dicit consuetudinem excusare in delictis, à pœna scilicet temporali, non tamen à gehennali. cui est similis in cap. Sane. verb. Antiqua. de Tempo. ordi. alia in c. Cùm venerabilis. de Cōsuetudine. quas sequitur Roma. Singul. 19. Anchar. conf. 83. num. 2. & 3. Hyppol. in l. 1. in prin. num. 90. ff. de Sicariis. Rochus de Curt. in cap. fin. de Consue. fol. 7. Nauar. conf. 4. n. 5. de Accusa. Coua. in 4. 2. par. cap. 7. §. 3. num. 5. Hinc dicit Felin. in cap. Non satis. de Simo. num. 1. excusari ab homicidio puerum, qui in ludo consueto (vt est lapidum cum fundis in Hispania) aliquem interficit. Similiter per dict. glo. c. Denique. dicit Naua. conf. 2. de Pœnis. in fin. si sit cōsuetudo in aliqua regione dandi parùm panis & aquæ carceratis, ad perpetuum carcerem condemnatis, ex quo verisimiliter est moriturus incarceratus, & moriatur; excusari Iudicē ab irregularitate in Foro exteriori. quāuis cōtra dict. gl. sit alia gl. sing. in c. Inter dilectos. verb. Authoritas vsurpatur. de Excessi. Præla. quam ad hoc notat Fel. in cap. Ea quæ. in fin. de Simo.

4 Et nota hic vnum singulare, nempe etiam quem excusari vigore consuetudinis, in Foro conscientię, quoàd peccatū, quando cōsuetudo faciendi aliqua, censetur à viris doctis rationabilis, vt docet Coua. suprà. Exēplū accipe in notatis verb. Peccatū. Dif. 30.

DIFFERENTIA NONA.

FVRANS rem propriam, credens alienam; pœnā non incurrit quoàd Forum exterius. argum. l. Inter. §. Penult. ff. de Furt. vbi dicit Vlpianus non committere furtum, qui contrectaret rem alienam de voluntate domini, licet ipse putaret inuito domino id facere. Faciunt etiam notata per Iul. Clar. §. Furtū. numer. 21. vbi dicit, excusari quem à pœna pro furto imposita, si probet, quòd ille cui furatus est, erat eius debitor: quanto igitur magis excusabitur, qui furatur rem propriam, quamuis crederet alienam.

Benè tamen incurrit pœnam quoàd Forum interius; quia mortaliter peccat; vt notat Nauar. cap. 17. num. 94.

SVMMARIVM.

1 SOCIANS, etiam si non cooperetur in delicto perpetrato; nihilo minus eadem pœna punitur.
2 Secùs in Foro cōsciētiæ in pœnis pecuniariis.
3 Pater soluēs pœnam pecuniariam pro filio: nihilo minus computatur in legitima.

DIFFERENTIA DECIMA.

1 FRATER associans casu fratrem, delictum perpetrantem: in Foro exteriori æqualiter punitur: licèt ipse in delicto, vel damno dato non participauerit; quia tam agentes, quàm assistentes in delicto committendo æqualiter puniuntur. cap. 1. de Offi. delegat. cap. Notum. 2. quæst. 1. l. Iubemus. §. Aeconomus. C. de Episco. & Cler. docet Hippol. 2. per tex. ibi ff. de Parrici. & Iul. Clar. q. 90. à nu. 1.

2 In Foro verò conscientiæ, si pecunia fuerint condemnati; frater, principalis delicti patrator, tenetur omnem condemnationẽ, & pœnam soluere, vel damnum resarcire.

3 Et si pater eorum pœnam, vel damnũ soluerit; debet principalis frater omnem condemnationem in sua legitima computare, & alterum fratrem ab ea eximere, atque indemnem seruare. Ita Cordub. casu 131. quod est iustum, ac rationi consonum. Faciunt notata per Nauar. cap. 17. num. 130. Quæ omnia extende ad quoscumque socios criminis; cùm eadem sit in vtrisque ratio, vt palam est. Dummodò non fuerint cooperatores in delicto commisso, damno uè dato; sed tantùm associauerint. Conferunt notata infrà in Differentia 13.

SVMMARIVM.

1 *CONDEMNATVS ex delicto ad pœnam pecuniariam parti applicandam; si ob eius inopiam dicta pœna conuertatur in corporalem; manet liber à pœna pecuniaria.*

2 *Cautela pro amico incarcerato paupere.*

3 *Commutatio pœnæ Pecuniariæ parti applicandæ, debet fieri eadem parte consentiente.*

4 *Intellectus ad cap. Finem litibus. de Dolo, & contum. quatenus ad commutationem pœnæ, in corporalem non requirit consensum partis.*

5 *In Foro verò conscientiæ prædicta non procedunt, quando pœna pecuniaria solùm est posita in vindictam; & non etiam in refectionem damnorum. Aliàs secùs.*

6 *Condemnatus ad mortem propter homicidium; vel furta facta in itinere; tenetur ipse vel eius hæredes vltra pœnam mortis, reficere damna facta, & furta restituere.*

7 *Idem tenetur facere Fiscus, si bona condemnati ad mortem fuerunt ipsi confiscata.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 CONdemnatus ex debito ad pœnam pecuniariam parti applicandam, si ob eius inopiam dicta pœna pecuniaria commuterur in corporalem, manet liber in totum à dicta pœna, seu debito pecuniario. Adeò vt licèt postea sit soluendo, deueniatque ad pinguiorem fortunam; non tenebitur vmquam ampliùs eam soluere: quia illa luitio in corpore, fuit loco solutionis bursalis, ex regul. l. fin. ff. de In ius vocan. vbi habes, *Qui non habet in ære, luat in corpore.* De hoc sunt duæ glossæ solennes in Iure nostro Canonico, ita intelligendæ. prima est in cap. Sicut dignum. §. Eos. verb. Si habent. de Homicid. Altera in Regul. Peccatum. lib. 6. in glos. 1. in fine, quas commendat Rom. Singul. 25. pro quibus allegat l. Sed si vnius. §. Si ante. ff. de Iniur. quæ loquitur de seruo iniuriam irrogante, qui si ob eam verberetur, extinguitur actio iniuriarũ. Item allegat l. Diuus Vespesianus. ff. de Iure patron. quæ loquitur de liberto delictum in patronum committente, qui interdum punitur in parte bonorum eius, vel fustibus cæditur, & ita absoluitur. Sed melior text. est ad propositum in cap. Si res aliena. 14. quæst. 6. ibi, *Quia si non est vnde reddat ablatam pecuniam; tamen dũ eam per molestias corporales reddere compellitur; peccati, quo malè ablata est, pœnas luit.* vide ad idem l. Si quis id quod. ff. de Iurisdict. omnium Iudi. vbi in corrumpentem album propositum datur actio in 50. aureos. Quòd si inopia laboret, corpore punitur; & sic liberatur à solutione dictorum 50. aureorum.

Hinc

2 Hinc Iaſ. in dicta l. Si quis id quod. num. 29.& 30.dat cautelam pro amico condemnato ad aliquam pœnam pecuniariam, & in carcere propter inopiam deteto, vt procuret, quòd Iudex mutet illam, in corporalem; quia ſic liberabitur ipſo iure ab ea. Adeò, vt ſi poſteà efficeretur ſoluendo, ampliùs non teneretur, ſecundùm Paul. Rom. Ang. & Fulgoſ. ibidem.

3 Sed obſerua, ſi pars cui in totum, vel pro parte venit applicáda pœna pecuniaria nolit conſentire; vt iſte condemnatus, qui reverà non eſt ſoluendo, poſsit luere in corpore: non debere Iudicem aliquid decernere; ſed permittere, vt condemnatus perſeueret in carceribus. Et hæc eſt communis opinio, vt dicit Boër. deciſ. 349. num. 8.& Iul. Clar. quæſt. 95. num. 4. & eſt de mente Innocent. in cap. Odoardus. de Solution.

4 Sed prædictis obſtat text. ſingul. in cap. Finem litibus. ad fin. de Dolo, & contum. vbi pœnam expenſarum contra calumniātem per Iudicem appoſitam,commutat idē Iudex in corporalem, ſi calumnians non eſt ſoluendo, nullo habito reſpectu conſenſus partis. Et ita illum tex. dicit inſignem, & ſingul. Couar. poſt multos à ſe citatos, lib. 1. Varia.cap. 1. num. 8. ad hoc; nimirùm, non ſolùm pœnam pecuniariam ob crimē impoſitam, quæ eſt Fiſco ſoluenda, commutari poſſe per Iudicem in corporalem, quando delinquens non habet vnde eam ſoluat: (vt ſuprà probatum eſt) ſed etiam quando pœna eſt parti applicanda loco intereſsis, & damni ei illati, vt in dicto text. etiam ſine eius conſenſu. Quod eſt contra tex. & communem ibi, in l.fin. ff. de In ius vocan.vbi pœna pecuniaria parti debita nō commutatur in corporalem, niſi parte volente, & docet Iaſ. in d.l. Si quis id quod.n. 18. ff. de Iuriſdict. omnium iud. & Silu. verb. Reſtitutio. 7. quæſt. 6. in fin. Vnde Couar.ſuprà valde laborat ſuper intellectu dict. cap. Finem litibus.

Sed poteſt dici primò prædictam commutationem non fieri à Iudice; nec fieri poſſe inuita parte, cui expenſæ erant ſoluēdæ. Ita colligitur ex Innocent. in dicto cap. Odoardus. in fin. & probat dicta l. fin. ex qua ſupplendus eſt creditoris conſenſus; cùm vna lex, per aliam ſuppleatur, & ita concordat cum ſuprà dictis. Secundò, dicto cap. Finem litibus. fieri condemnationem expenſarum, non tam pro intereſſe partis, quàm in vindictam doli, & malitiæ excipientis malitioſè ad differendam litem. In quo quodammodo fit iniuria ipſi Iudici. Et ideò prudenter Iudices ſolent imponere maiorem pœnam, quàm ſint expenſæ faciendæ, & vt pecuniam deponat apud aliquam perſonam honeſtam; vt ſic puniatur tam pro intereſſe partis; quàm pro iniuria quam facit tribunali, & ſynceritati, ac reuerentiæ debitæ illi actui publico, & iudicio ſanctiſsimo. Non mirùm ergo ſi poteſt commutari, etiam inuita parte, vel ſine eius aſſenſu in corporalem, ob inopiam excipientis.

Vnde meritò in hoc caſu ſingulari receditur à regula, quæ habet, condemnationem ad pœnam pecuniariam, parti applicandam, non poſſe commutari in corporalem, parte inuita. Fallit nimirum, quando condemnatio fuit facta magis in vindictam doli condemnati, quàm in ſatisfactionem damni, parti illati. Quo in caſu, quando ſcilicet pœna pecuniaria parti datur vindictæ loco, habetquè publicæ vltionis vim: tunc pœna pecuniaria ratione obligationis ex delicto deſcendētis, commutari poteſt, & debet, in corporalem ob delinquentis inopiam. Hoc probat ille tex. ſing. & vnicus in iure, ac nouus, ſecundùm gloſſam ibidem, & notant Doctores in dicto cap. Odoardus. de Solution. Boer. deciſ. 349. & alii, quos refert, & ſequitur Couar. ſuprà, num. 8. Tertiò, reſpondeo pœnam dicti cap. Finem. potiùs dici poſſe mulctā, quàm pœnam; quia imponitur arbitrio Iudicis, parte non petente, & antequam ſuper exceptione cognoſcatur. At mulctas poteſt Iudex, & remittere, & commutare, pro vt voluerit; vt docet Iaſ. in dicta l. Si quis id quod. num. 28. in 4. limit. Et eſt cōmunis opinio, vt teſtatur Iul. Clar. dict. q. 95. num. 8. & probatur in l. Illicitas. §. fin. ff. de Offic. Præſid. & in l. fin. C. de Modo mulctar.

Hęc autem omnia quæ diximus circa liberationem in totum à debito pecuniario, procedunt in Foro exteriori, & etiam in interio-

interiori, quando condemnatus ad pœnam pecuniariam, nullum aliud damnum intulit offenso præter iniuriam: vel quando dicta pœna pecuniaria includit iniuriam, & damna; puta quia pars intentauit principaliter actionem criminalem, & accessoriè petiit,
5 vt sibi etiam damna reficerentur. At, si dicta pœna solùm est imposita pro delicto, in eius vindictam, & nihil actum est de dãnis illatis parti: tunc, licèt dicta pœna cõmutetur in corporalem, non ideò manebit reus absolutus in totum in Foro conscientiæ, quoàd interesse partis; vt notat glossa optima in dicto cap Si res aliena. verb. Peccati. 14. quæst. 6. Sed tenebitur reficere dãna in conscientia, postquam peruenerit ad pinguiorem fortunam. Confirmantur hæc per dicta verb. Cessio. in Differ. 3.
6 Hinc dicit Nauar. cap. 15. num. 22. condemnatum ad mortem; vel propter furta facta in itinere, & via publica; vel propter homicidium perpetratum, teneri vltra pœnam mortis, ad satisfactionem furtorum, & aliorum damnorum irrogatorum filiis occisi; & consequenter eius hæredes tenebũtur ad dicta damna, non minùs; quàm ad alia debita, iux. l. 1. C. Ex delict. defunct. Sequitur Couar. lib. 2. Var. cap. 10. num. 7. vers. 3. Gomez. late tom. 3. cap. 3. num. 37. vide. l. Defuncto. ff. de Pub. Iudi. & Iul. Clar. quęst. 95. num. 5. Ad idem tene-
7 bitur, & Fiscus, si bona suspensi confiscata fuerint, l. Non possunt. l. In summa. ff. de Iure Fisci. & diximus. verb. Peccatum. Differentia 28. Quod est valde notandum pro damnificatis à latronibus, & homicidis corporaliter punitis, etiam si ad mortem damnentur. Faciunt notata sub verb. Restitutio. Differentia 8. Nec curandum est, vt partes damnificatæ requirantur per Fiscum, vt ad denunciandum veniant, si velint; aliàs &c. Nam illa citatio, & requisitio solùm operatur hũc effectum, scilicet præcludi viam parti, ne posteà possit delinquentem accusare. Sed quoàd damna, & interesse, nulla sibi præcluditur via per dictam requisitionem: nec potest. Tùm, quia nemo agere compellitur, vt in rubro, & nigro C. Vt nemo inuitus. Tùm, quia etiã si quis remittat iniuriam quoàd exteriorẽ accusationem, etiam pecunia interueniente; non intelligitur remisisse impensas, & damna, quæ intulit lęsio, nisi de hoc expressè in remissione caueatur, vt latè docet Couar. lib. 2. Var. cap. 10. num. 7. vers. Quarto. Quia sunt diuersæ actiones. Et ideo vna non impedit aliam, vt dicit optimè glossa, verb. Damnis. in cap. Si canonici. de Offic. ordin. in 6. per quod, idem dicendum est, cùm sola accusatio per partem, & Fiscum intentatur. Nam, & tunc, non obstante dicta accusatione, & punitione corporali, poterit pars læsa petere à parte, & damna, & impensas occasione delicti, à se perpessa.

SVMMARIVM.

1 *DANTI operam rei illicitæ; an casus præter suam intentionem contingens, imputandus sit in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 DANTI operam rei illicitæ; in Foro iudiciali imputãtur omnia; etiam, quæ pręter suam intentionem acciderint: vt si fur noctu domum tuam ad furandum ingressus, contra voluntatem suam, eam per inaduertentiam incendit: tale incendium casu contingens sibi imputatur; de hoc est gl. not. quæ pręfatam regulam ponit per tex. ibi, in cap. fin. de Homici. lib. 6. verb. Culpa. cui est similis in cap. 1. in gl. 2. de Custo. Eucharist. & in cap. fin. verb. Iustitia mediante. ne Cler. vel Mona. lib. 6. & in cap. Sicut. verb. Dederunt. de Testi. Etiam si adhibuisset diligentiam debitam. glo. penult. in cap. Sicut dignum. de Homici. Pro quibus est text. optimus in cap. Continebatur. eod. tit. iuncta ibi gl. verb. Romani pontificis. & in l. Item Mela. ff. Ad legem aquil. & in cap. Tua nos. de Homi. & cap. Exhibita. 22. eod. tit. docet Couar. in Clem. Si furiosus. §. 1. num. 2. de Homi. Soto lib. 5. de Iust. quæst.

quæst. 1. art. 9. Gandi. tit. de Homi. nu. 21.

Hinc dicit l. 3. tit. 2. Part. 5. & Greg. Lop. ibi. Nauar. in Manual. cap. 17. num. 183. Conanus lib. 7. Comment. cap. 3. nu. 9. & 10. quòd quotiescumque commodatarius dat operam rei illicitę, & furtum cōmittit; vt si res in vnum vsum commodatas, in alium transtulerit; vel fuerit in mora reddendi post vsum expletum: tunc ei imputatur casus fortuitus, nēpe interitus eius vel quiuis alius casus, præter eius intentionem eueniens. Adde Paris. cons. 156. à num. 21. vol. 4. Siluan. cons. 29. num. 5. Tiraq. de Vtroque retract. tit. 1. §. 15. gl. 2. Pro quibus est tex. melior de Iure. in §. Itē is. vers. Sed propter. Inst. Quib. mod. re contrah. oblig. vbi dicit text. *Sed propter maiorem vim, maioresuè casus, nō tenetur: si modò non ipsius culpa is casus interuenerit. Alioqui si id quod tibi cōmodatum est domi, peregrè tecum ferre malueris; & vel incursu hostium, prædonumuè, vel naufragio amiseris: dubium non est, quin de restituenda ea re tenearis.*

Quod intellige verum, quando quæ accidūt, immediatè proueniunt ex culpa sua: vel ad illa specialiter, & verisimiliter ordinantur. vt in cap. fin. de Homi. lib. 6. vbi mandans aliquem verberari; tenetur de homicidio, vel membri mutilatione subsecuta; licèt expressè inhibuerit ea fieri. Aliàs errans, & culpatus non tenetur de his quę proueniunt ex sua culpa; secundū Abb. in cap. Quia diuersitatem. num. 13. de Concess. præb. Facit Gundissal. à Villadiego de Irregul. col. 20. Et ad hoc, dict. cap. fin. de Homi. lib. 6. putauit sing. Ias. in §. Rursus. col. 5. Inst. de Actio vbi Gomez. num. 11. plurimos citat. Refert, & sequitur Nauar. in cap. Si quando. de Rescrip. exceptione 14. pag. 80. Vide etiam Prateium in Lexicon Iuris. verb. Culpa. in fin. Et multo magis non tenebitur de his quæ proueniunt ex culpa alterius. l. Neratius. §. 1. ff. de Seruo. corru.

In Foro verò conscientiæ dans operam rei illicitæ non tenetur de damnis præter suam intentionem secutis; si modo nihil de contingentibus ad damnum illud præcauēdum omisit. gl. 1. in cap. Si quis domum. de Iniur. Pet. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 1. à num. 26. Ratio est, quia præfata imputatio damnorum subsecutorum, fit in pœnā dantis operam rei illicitæ, secundùm D. Tho. 1. 2. quest. 73. art. 8. in corp. At nemo tenetur in conscientia ad solutiōnem pœnæ ante condemnationem, vt dicemus infrà Differentia 20. & verb. Peccatum. Differentia 16. sequitur post Soto. Rebel. lib. 2. de Obliga. iusti. quæst. 10. num. 19. quicquid dicat Gabr. relatus verb. Damnum. Differentia 1. num. 19.

Hinc dicit Ioan. And. post Vincen. in dict. cap. 1. de Custo. Euchar. & est gl. Marginal. ibid. ad gl. 2. quòd licèt falsum perhibens testimonium, fit reus omnium malorum quæ inde sequuntur: intellige in Foro ciuili: in iudicio tamen animæ non imponetur sibi pœnitentia, nisi de falso testimonio; non tamen de malis subsecutis. Cōstat ergo in Foro animæ non teneri quem ad damna ex sua operatione mala, casu subsecuta. quamuis secùs fit in Foro contentioso.

SVMMARIVM.

1 *Opem præstans furi, vel aliàs delinquenti, qua pœna puniatur.*

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

1 OPEM seu auxilium præstans furi, vel alii, delictum aliquod perpetranti; siquidem per actū proximum facto, puta assistendo facienti; eadem pœna, qua principalis puntur. secùs si per actum remotum, puta faciendo ferramina pro furto faciendo, vel schalas, vel commodando balistam, & huiusmodi. Hoc enim casu mitius punitur in Foro poli.

Licèt in Foro fori eadem pœna punietur, secundùm Bal. in l. 1. C. de Crim. pecul. & in l. 1. C. de Nili aggeri. non rumpen. sic intelligendum, secūdum additionem Ang. verb.

verb. Furtum. §. 13. Sed veriùs eſt quod docet Couar.poſt alios in regul.Peccatum. 2. part. §. 12. num. 1. verſ. Hoc idem probatur, vbi tradit regulam circa auxilium ferentes delicto committendo; videlicet dãtem auxilium, vel opem delicto, & delinquenti; eadem pœna, qua ipſe delinquens, fore puniendum; quando ope, vel auxilio cauſam dedit delicto propinquam, & cooperatus eſt in eo. aliàs ſecùs. ex l. vnic. C. de Rapt. vir. l. Item Mela.§. Si alius. ff. Ad l. Aquil. gloſſa in l. Nihil intereſt. ff. de Siccar. text. in cap. Sicut dignum. §. Qui verò. & §. Illi etiam. de Homicid. vbi Feli. hoc notat. adde gl. In cap. De cetero. de Homi. quam dicit ſing. & receptam Naua. conſ. 13. & 29. de Homi. num. 4. & celebrem in cap. Si quando. exceptione 14. de Reſcr. ad hoc, quòd in omnibus hominum actibus cauſa immediata; non autem mediata, & ſecundaria, & per occaſionem inducta, attenditur. Cui eſt ſim. in cap. Felicis. §. Verùm. verb. Simplici. de Pœnis. lib. 6. Vnde in hoc nulla eſt aſsignanda differentia inter vtrumque Forum; nãque in vtroque mitiùs punitur prębens opem furi per actum remotum; vt in exemplis in principio adductis. Denique circa materiam pręſentis differentiæ, vide Iulium Clarum. q. 90. per totam.

SVMMARIVM.

1 POENAE *Fori exterioris requirunt Iudicis declarationem, non tamen pœnæ Fori interioris.*

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

1 POENAE Fori interioris, quę vel ſunt circa corpus, vel bona, vel officia: non incurruntur donec per Iudicem declarentur; licèt ipſo facto, vel ipſo iure, imponantur: & etiam ſi addatur in lege, vel ſtatuto, quòd etiam ſine vlla declaratione incurrantur. vt copioſè trademus. Differentia 20. Quod intellige verũ quoàd reos incidẽtes in eas. Secùs quoàd Superiores, qui in pœnis ipſo iure impoſitis, & incurſis, ſi ſint circa Beneficia, & officia, poſſunt ante declarationem dicta Beneficia, & officia prouidere, per tex. ſing. in cap. Fundamenta. de Elect. lib. 6. per quem ita not. Felin. in cap. Ceterum. col. pen. de Reſcri. Bal. in l. Quoties. C. de Rei vendi. & Rota. deciſ. 8. de Iurepa.

Hinc dicit Rip. cap. Sæpe. num. 101. de Reſt. ſpol. Epiſcopum poſſe conferre Beneficium quod obtinet hæreticus, etiam ante ſententiam declaratoriam; non tamen poſſe illum à poſſeſsione expellere. arg. cap. Licèt Epiſcopus. de Præbend. lib. 6. iuncto. cap. Cùm ſecundùm leges. de Hæret. eod. lib. Idem dic in omnibus aliis caſibus, in quibus Clericus commiſerit delictum, ob quòd ſit ipſo iure Beneficio priuatus. Poterit enim patronus (ſi eſt iuris patronatus) præſentare alium, non expectata ſententia declaratoria ſuper crimine, & Epiſcopus illum inſtituere; ſecundùm Felin. ſup. Et ſi non ſit iuris patronatus, poterit Epiſcopus cõferre liberè dictum Beneficium, per prefatum cap. Fundamenta. quod eſt quoàd hoc ſingulare, ſecundùm Felin. ſup. Ad mittendum tamen in poſſeſſionem nouum prouiſum, citandus eſt delinquens, & cum ſententia declaratoria eſt expellendus, per iura ſuperiùs citata.

At pœnæ Fori interioris reſpicientes animam; vt ſunt cenſuræ, puta excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, item & irregularitas: hæ inquam pœnæ, nulla indigent declaratione Iudicis; ſed ſtatim incurruntur. Ita poſt Caiet. & Sotum tenet Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 16. verſ. Nono.

Ratio diuerſitatis eſt; quia in primis pœnis Fori exterioris, requiritur factũ hominis infligentis pœnam: quia nullus reus tenetur ad aliud, quàm ad pati: non tamen ad agendum aliquid contra ſe; quippe non debet eſſe carnifex, ſeu executor Iuſtitiæ contra ſe: vt docet D. Tho. 2. 2. quæſt. 62. art. 3.

At in pœnis ſupradictis cenſurarũ, & irregularitatis, nullum factum hominis requiritur: ſed ipſæmet trahunt ſecum executionem;

nem; vt probat tex. apertus in cap. Pastoralis. §. Verum. de Appel. qui tex. licèt loquatur tantùm de excommunicatione: tamen communiter Doctores ipsum extendunt ad alias censuras; & irregularitatem: propter identitatem rationis. Conducunt notat. verb. Excommunicatio. Differentia 23.

SVMMARIVM.

1 POENAM *petere, atque exigere, an liceat.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 Pœnam, siue sit legalis, siue cõuentionalis, in Foro iudiciali, manifesti iuris est exigi, & peti posse, quia debetur. Ita probat text. in l. Rescriptũ. §. Si pacto. & ibi gl. verbo. Vtraque. ff. de Pact. & l. Si pro fure. §. Furti actio. ff. de Condict. furti. & multa alia iura citata à dict. gl. verb. Vtraque. Solùm enim inter vtramque pœnam est hæc differentia, nimirùm quòd in legali potest quis eam petere vnà cum re ipsa; non tamen in conuẽtionali; quia succedit in locum interesse: nisi quando additur in contractu, Rato manente pacto; vt in l. Qui fidem. ff. de Transact. & docet gl. verb. Consumatur. dict. §. Furti actio. adde ad prædicta l. Quòd si ex stipulatu. 62. ff. Pro socio. vbi gl. Idem. not. & gl. fin. in cap. Quæcumque. 25. q. 2. & in cap. Episcopus qui mancipium. verb. Vt stante. 12. quæst. 2. docet Coua. in 4. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 11.

In Foro verò conscientiæ, an prædictæ pœnę peti, & exigi possint, & debeantur: multa allegat pro parte affirmatiua, & negatiua Anto. Gabri. 2. tomo Commu. opin. lib. 7. conclusione 34. vbi, vt verum fatear, nimis confusè loquitur. Nam ad hoc allegat. gl. In cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. cum aliis multis, quæ nihil faciunt ad prædictã conclusionem: cùm loquatur dict. gl. de reo pœnam debente: nempè an ad eam in conscientia teneatur. de quo diximus sup. Differentia 2. & locis ibi. Hic autem agimus de actore volente petere pœnam cõmissam, an scilicet iustè eam petere possit. Dic ergo, ab Ecclesiastica persona nõ posse exigi pœnam; vt probat tex. secundũ m gl. fin. ibi, in cap. Suam. de Pœnis. quinimmo, nec etiam à secularibus. Et hanc opinionem dicit magis communẽ Ant. Gabri. vbi suprà. numero 8. vbi numero 9. hoc limitat procedere in pœna legali, secùs in conuentionali. Cancer verò. 3. par. Variar. cap. 11. num. 163. idem sentit in conuentionali.

Sed veriùs est, & indubitanter tenendum, tam pœnam legalem, quàm conuentionalem, si est rationabilis, & per culpam incurratur; peti, & exigi posse à quolibet in vtroque Foro, pro vt probant iura, & gl. supra citatæ, & tex. in cap. Dilecti filii. de Arbi. & in cap. Per tuas. eod. tit. & docet Inno. dict. cap. Suam. in fin. & ibi Abb. num. 6. Idem Abb. per tex. ibi. in dict. cap. Dilecti filii. num. 14. vbi gl. fin. idem not. & Maran. de Ordi. cogni. disputatione 7. num. 26. Coua. in 4. 2. par. dict. num. 11. dicens esse hanc apud omnes probatissimam opinionem. Idem tenet Nauar. cap. 17. num. 21. Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 8. quæst. 9. nu. 3. quamuis idem Naua. in cap. 23. num. 68. dicat non decere viros honestos vt pœnam accipiant, nisi quando ob interesse accipitur. allegat, & bene, dict. cap. Suam. de Pœnis. & dict. cap. Fraternitas.

SVMMARIVM.

1 VNVS *pro alio in Foro exteriori non punitur corporaliter: in Foro verò Dei aliquando quis punitur.*

DIF-

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

1 VNVS pro alio in iudicio,& Foro exteriori non punitur corporaliter; quia sine culpa propria nemo occiditur; nec membro mutilatur; nec flagellatur; vt inquit D.Tho.2.2.quęst. 108. art. 4. ad 2.& Silu. verb Pœna. quęst. 23. Pœna enim non debet egredi delinquentem; sed suos tenere auctores. vt inquit text. qui ita sumatur in l. Sancimus. C. de Pœnis. Hinc est, vt etiam filius ex delicto patris non puniatur. vt inquit Bart. per tex. ibi. in l. Crimen. 26. ff. de Pœnis, vide not. verb. Peccatum. Diff. 9. nec pœna imposita delinquenti, transit in eius hæredem. l. Si pœna. 20. ff. eod.

In Foro verò, & iudicio Dei, aliquando quis punitur corporaliter pro alio, secundùm illud Exód. 20. *Ego sum Deus Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem.* Idem probatur Genes. 19. vbi paruuli Sodomitarum propter peccata suorum parentum, simul cum eis perierūt. Similiter,& paruuli pro peccato Datan, & Abiron pariter cum eis absorpti sunt. vt habetur Num. 16. Et pro peccato Achan, populus Israel traditus est in manus hostium. vt Iosue. 7. & in cap. Si ea. 23. quęst. 4. & in cap. Si illud. 45. dist. Et pro peccato filiorum Heli, idem populus corruit in conspectu Philistinorū. vt 1. Reg. 4. Et pro peccato Dauid, populum numerātis; populus Israel punitus est. vt 2. Reg. vlti. Vide aliud exemplum notabile in Rabsacen, qui locutus est quædam in contumeliā Dei: & ob id centum octuaginta quinque millia hominū stragem pertulerunt. vt patet Isaiæ. cap. 36. Tandem vide Matthę. de Afflict. in Const. Neapolit. lib. 1. tit. 2. num. 70. vbi ponit 12. casus, in quibus quis punitur pro delicto alterius.

SVMMARIVM.

1 *FVR non excusatur à pœnis furti, licèt dominus dicat de eius voluntate factum fuisse furtum.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA DECIMA SEPTIMA.

1 FVRANS, etiam de voluntate domini, in Foro iudiciali punitur. ita Bar. in l. Inter omnes. 1. §. Recte. ff. de Furt. Panor. in cap. Dudum. 2. num. 18. de Elect. Hippo. Sing. 22. Communem dicit Clarus. §. Furtum. vers. Item excusatur. Curti. Iun. in l. 1. num. 5. C. de Furt. & Gomez. de Delict. cap. 5. num. 2. & habetur in 2. tom. Commu. opinio. lib. 6. tit. 2. num. 14. & 40. vbi dicitur, quòd fures non ideò minùs furti pœnis plectentur, quòd dominus rerum euersarum dicat, & protestetur; furtum illud sua voluntare, & auctoritate patratum fuisse. Et meritò ita obseruatur; quia aliàs esset in potestate cuiusque, liberare reum furem à pœnis legum, & facilè eluderentur pœnæ; subornando dominos, vt confiterentur, de voluntate eorum factum furtum fuisse. Quod intellige verum, quando id fatetur dominus post furtum commissum. Secùs si constasset de eius voluntate, antequam fieret, vt constat ex traditis ex eod. Claro. & dict. lib. Commun. opin. eod. tit. 2. num. 31. Adde Suarez. verb. Fures. num. 391. Et ita intellige. l. Qui vas. ff. de Furt. quæ contrarium videbatur probare.

2 In Foro verò penitentiæ, sufficit confessio domini, etiam post furtum commissum. quia semper excusatur quis, si de voluntate domini furtum factum fuisse dicatur, vt palam est; quia furtum est contrectatio rei alienæ inuito domino. Et in dicto Foro statur veritati, & non præsumptioni: quod, & probat dict. l. Qui vas. §. 2. ff. de Furt. *Quis enim*, inquit, *voluntatem domini habens, fur dici potest.* Faciunt not. verb. Vsura. Differentia 2.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *CONATVS solus in Foro conscientiæ punitur, sicut opus. Secùs in Foro iudiciali, nisi in quibusdam casibus.*

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

1 CONATVS solus in Foro pœnitentiæ punitur; sicut opus. Vt si quis procurauit occidere hominē. cap. Homicidiū. de Pœnit.dist. 1. vel tētauit committere cum aliquo peccatum nefandum, vel aliud quodcumque. licèt non potuerit propter resistentiam, seu renitētiam alterius, illud perficere,& opere complere. Faciunt pro, hoc duo vltima præceptaDecalogi,in quibus sola cupiditas furti, vel vxoris alterius ita grauat animā, sicut si commissa opere fuisset.

At in Foro iudiciali,secùs est. Nam regulariter conatus solus, etiam ad proximum actum deductus, nō punitur, vt tradit Feli. in Tract.quando conatus puniatur, & DD. in l. Si quis non dicam rapere. C. de Episc. & Cleri. Naua. in cap. Si quis non dicam. de Pœni.dist.1. in prin.Et ita seruari de cōmuni praxi testatur Iul. Clar. quæst. 68. nu. 38.Hinc est,quòd volens homicidium cōmittere;si non perficiat,nec membrum aliquod amputet, quia non potuit; non fit irregularis. gl. recepta. in cap.Si aliquis. de Homic. Feli. capit. Sicut dignum. eod.tit. num. 11. Archid. in cap.fin. 23.quæst. 8. & in cap. Periculosè. contra gloss. fin. ibi,de Pœnit.dist. 1. Dicit communem Alb.Trotius.de Persec.Cleric.lib.2.cap.20. num. 5. Franc. Viuius Opinione 54. vbi nu.4. idem dicit in excommunicatione,ad quam incurrendam non sufficit conatus; sed requiritur verum factum. In atrocioribus tamen delictis punitur quidem conatus, sed non pœna ordinaria; etiam si delinquens peruenerit ad proximum actum ipsius delicti, ac fecerit posse suum, nec steterit per eumdem, quin delictum omnino consummatum fuerit,secundùm Cyn.& Saly.dict. l.Si quis. Grammat. decis. 2. numer. 32. & decis.74.num.12.Ange.de Malefi.in gloss. Sempronium mādatorem. & communem, de qua latè per eumdem Viui.Opinion.53. per totam. nisi in crimine læsæ Maiestatis; vbi conatus pęna ordinaria punitur.vt dict. l. Si quis. Vide ad idem latissimè per Iul. Clar. quæstione 92. per totam, & 1. tom. Commun.opinion.pag. 528. col.2. & pag. 434.Opinione 53.

DIFFERENTIA DECIMA NONA.

1 POENA talionis de consuetudine recessit ab aula, & Foro iudiciali, teste Iulio Claro quæstione 81. numero 3.

Sed in Foro pœnitentiali semper manet, & seruatur. & ideò qui falsum crimen alicui imponit, detrahendo, vel accusando; eamdem pœnam peccati meretur quoàd Deum,quam mereretur is cui crimen falsò imponitur, si crimen commisisset; vt palam est, & satis colligitur ex illa lege diuina populo Israëlitico data Exod. 24. *Oculum pro oculo*, &c. Quamuis illa lex esset iudicialis, & hodie cesset.

SVMMARIVM.

1 *INCIDENS in pœnam confiscationis bonorum ipso iure, seu facto: non potest in Foro exteriori à die commissi criminis bona alienare.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ ante declaratoriam sententiam; quia interim est dominus bonorum.*

3 *Multū interest, an pœna imponatur à lege ipso*

ipso iure, seu facto, an sit imponenda per sententiam Iudicis. Vide hic plurimos super hoc effectus.

4 *Pœna semper est declaranda per Iudicem, etiam si à lege imponatur ipso facto, nulla expectata declaratione.*

5 *Magnum interest discrimen inter legem priuatoriam bonorum iam possessorum, & inter impedientem dominium, & sic prohibitoriam. Vide hic.*

6 *Superior incidens in casum absolutionis, scilicet amotionis ab officio ipso facto, securus est in conscientia, dum non eo priuatur.*

7 *Committens crimen priuatione Beneficii dignum, tenetur in Foro iudiciali ad omnes fructus perceptos, etiam consumptos à die commissi criminis.*

8 *Beneficiarius committens crimen priuatione dignum, potest illi renunciare ante sententiam condemnatoriam.*

DIFFERENTIA VIGESIMA.

1 INCIDENS in pœnam ipso iure amissionis bonorum propter hæresim, vel crimen læsę Maiestatis, vel aliam quamcumque causam: in Foro exteriori à die commissi criminis, non potest prædicta bona alicui vendere, aut donare; quia iam non est dominus eorum, secundùm Bart. & communem Legistarum in l. Post contractum col. 4. ff. de Donat. & communem Canonistarum in capit. Cùm secundùm. de Hæret. lib. 6. Dec. consil. 255. col. 3. & 445. num. 65. late Tiraquel. in l. Si Vnquam. C. de Reuocand. donatio. verbo Reuertatur. num. 219 & 267. Repert. Inquisit. verbo Alienatio. Bened. in cap. Raynuntius. verbo Vxorem. numer. 8. Adrian. Quodlib. 5. artic. 1. Bernard. Diaz in Practi. cap. 123. à num. 10. Alex. in l. Si marito. col. 2. ff. Solut. matrim. versic. An autem actiones. Nauar. capit. 23. numer. 89. ad finem versic. Quæritur hic nouè. Adde l. 4. titu. 1. Partit. 7.

Quod adeò verum est, vt etiam teneatur statim bona illa restituere Fisco, secundùm Panor. in cap. Dilecti. num. 12. de Arbitr. & Felin. in cap. 1. num. 43. ad fin. de Constit. nec non & fructus, nulla expectata declaratione criminis, vt post Ioan. Andr. Marian. & Domin. docet idem Felin. in cap. Rodulphus. nu. 38. de Rescript. & Perr. de Ferrar. in Practic. Papien. verbo Ipso facto. super quo valde decepti sunt, vt infra videbis.

2 In Foro tamen conscientiæ, aliter dicendum est; quia delinquens non tenetur bona deferre Fisco, sed potest ipsis licitè frui, dum non declaratur fuisse commissum crimen, & fit contra eum executio, & ab eo auferuntur. Ita docet Nauar. in cap. Accepta. oppositione 7. num. 16. cum sequentib. & oppositione 8. nu. 19. Castro lib. 2. de Hæret. cap. 9. Simanc. de Cathol. instit. cap. 9. num. 184. 209. 233. & 249. vbi dicit etiam post sententiam, non teneri reum in conscientia exequi, & bona tradere Fisco, nisi id in sententia exprimatur. quod rarò fit. Idem docet Couar. in 4. 2. part. capit. 6. §. 8. num. 10. versi. Secundò infertur. Fr. Ludoui. Lopez in Instruct. Confess. 1. par. cap. 112. conclus. 4. Ludou. Mexia in Pragmatic. Panis. conclus. 6. num. 65. & Hierony. Paul. in Pract. Cācellar. posita post practi. cāl Rebuf. pagin. 603. versic. Bona quæ auferuntur. & Henriq. titul. de Excommunica. capit. 56. §. 3. in fin. & dicit communem Iul. Clar. quæstione 80. numero 7. & Cenedo Collectan. 2. in Decretum. Pro quibus est glos. singul. in Authentic. de Incest. nupt. §. 1. in verbo Imminere. in fin. Colla. 2. Et hanc dicit magis receptam opinionem Rodriguez verbo Simonia. capit. 56. conclus. 6. §. 9. Et secundùm hæc intellige D. Tho. 2. 2. quæst. 62. artic. 3. in corpore & Felin. in dicto cap. 1. de Constit. numero 46. fallentr. 2. quatenus dicunt teneri reum condemnatum ad pœnam, ipsam soluere in conscientia. Intellige, inquam, quādo exigatur à Iudice in executione. Nā ante non tenetur eam soluere. Quod satis sentit ibi Caieta. Ratio est, Primò, quia licet amiserit dominium suorum bonorū, non tamē possessionē. Vnde

mentò

meritò poteſt eis licitè frui, ſecundùm Nauar. dicta oppoſitione 8. numer. 19. & Sot.lib. 1.de Iuſt.quæſt.6.art.6.ſolut.2.Pau. Comitol.lib.4.Reſp.moral. quæſt.1. nu. 5. & 7.Secundò, quia nec etiam dominium amiſit ante declarationem in Foro interiori; ſecundùm Anto. Gabr. ſic intelligendũ conſil.196.lib. 1. vbi dicit nullum crimen inducere priuationem dominii ipſo iure abſque declaratione; quia illa priuatio dominii ipſo iure,eſt pœna: quæ non debetur in conſcientia ante condemnationem, vel declarationem, per notata verbo Pœna. Diff.2.& per Couar.vbi infrà num.10. Idẽ vide per Siluest.verbo Aſſaſsinus. quæſt. 5. & Tho.Gramma.deciſ.15.num.8.vbi dicit omnia iura de Mundo quæ dicunt bona, ipſo iure venire confiſcata, intelligi debere ſecuta declaratione; hoc eſt vt actu auferantur ea à reo; vt probat text. in capit. Cùm ſecundum.in fin. de Hæret. lib. 6. Et hâc dicit eſſe communem opinionem Flamin.Pariſ.de Reſignat.Benefi.lib.7. quæſt. 2.num.9.& 11. Qua declaratione facta,effectus illius retrotrahitur ad diem commiſſi criminis. l. Quiſquis. §.Emancipationes. C.Ad l.Iul.Maieſt.Idem docent quamplures citati ab Henriq. ſuprà §.2.in gloſſ.verbo Temporalium.inter quos eſt Soto ſup. & lib.9.quæſt.8.art.1.Coua. in Regul.Poſſeſſor.3.par.in princip.num.1.& 2.& 2.par. de Sponſal.dicto cap.6.§.8.nu.10.illatione 3.& in capit.Alma mater. 1.par. §.2.num.8. Anto.Gabr. 2.tom. Commun. opin. tit. de Crimin.concluſ.12.Anto.Gom.3.tom.Variar.cap.14.Silu. verbo Hæreſis. 1. §.8.verſ. Tertia pœna.Simanc.ſup.num.249. qui omnes tenent hereticum ante ſententiã non amittere dominium, titulum, poſſeſsionẽ, nec adminiſtrationem bonorum. & conſequenter non teneri illa ante ſententiã fiſco tradere.

Hinc dicit Hieronym.Paul.vbi ſup. à reo poſſe licitè occultari prædicta bona, ſi ſine ſcandalo id facere poſsit. Quod eſt magnũ verbum, & numquam obliuioni tradendũ pro ampliatione eorum quę diximus,& eſt veriſsimum,dum non ſit declaratio,ſeu ſententia ſuper crimine.

Hinc etiam dicit Silu.ſup.quòd ſi crimen eſt adeò occultum, vt nullo modo poſsit contra ipſum probari:eo in caſu poterit ſecurè abſque vllo peccato bona ſua alienare.Sequitur Nauar.cap.23 num. 89.ad fin. & Henriq.de Excommunicat. cap.56. §.2. in gloſſa penult.& vlt.& §.4.in gloſſa 1.cũ tribus ſequentibus. Hinc etiam eſt valere alienationem per delinquentem ex cauſa neceſſaria factam,nempe pro alimentis; vt poſt alios docet Couar. in 4.2.par.capit.6. §.8.n.9.

Vnde meritò merentur reprehendi Abb. & Felin.in locis ſup.in princip.citatis, quatenus voluerunt reum incidentem in pœnam confiſcationis bonorum ipſo iure, cũ bona conſcientia nõ poſſe illa ampliùs retinere, etiam ante declarationem; ſed ſtatim teneri ea fiſco tradere. quia eſt contra cõmunem ſuprà relatã.& in hoc prædictos reprehendi ab omnibus teſtatur Silu.verbo Aſſaſsinus. ad fin.

3 Nec obſtat inconueniens quod ex hoc inſurgere putauit Fel.in dict. cap. 1. nu.46. de Conſtit. Dicit enim ſi expectanda eſſet declaratio, paruã eſſe differentiam an pœna imponatur ipſo iure; an per ſententiam: cùm tamen ſit inter eas magnum diſcrimẽ; vt per Bald.in Authen. Inceſtas nuptias. in fine.C.de Inceſt.nupt.& in l.Non ſolùm. in fin.ff.de Reſtit.in integr.

Nam reſpondeo id libenti animo concedendo quoàd Deum, & Forum conſcientiæ. In eo enim Foro, parum, immo nihil intereſt ſit ne quis priuatus bonis ipſo iure; an veniat priuandus per ſententiam. Nam vtroque in caſu debet expectari ſententia declaratoria,vel priuatoria,vt teneatur quis in conſcientia bona ſua reddere fiſco. At in Foro contentioſo procedit dicta differentia,& eſt intelligenda: in quo quidem,magnos,& vtiles effectus ſortitur, & operatur. Nam primò, quando quis priuatur ipſo iure dominio rerum ſuarum, ſtatim à die commiſsi criminis acquirit fiſcus ius quoddã, ſeu dominium erga ipſas; ratione cuius,poteſt fiſcus,etiã poſt mortem delinquẽtis,inſtare ſuper declaratione criminis cõmiſſi.Quo probato, & facta declaratione ipſius,applicantur fiſco omnia eius bona,vnà cũ fructibus extantibus,& conſumptis, à die commiſsi criminis perceptis. Item ſi aliqua bona,& poſſeſsiones fuerint,

medio tempore alienata, rescinduntur contractus, & recuperat bona. Tertiò, licèt lis non fuerit in vita delinquentis per fiscum contestata: nihilominus côueniuntur ipsius hæredes pro bonis sic confiscatis; vt docêt Doctores supra citati per Henriq. de Excômunicat.c.56.§.2.in glossa temporalium,& per Fel. in d.c.1.de Constit. nu.43. in fin.& probat l.Commissa.ff.de Publi. & vectiga. vbi pœna ipso facto commissa exigitur ab hærede. Præterea non potest delinquens aliqua bona alienare sine peccato mortali, nisi moneat, & certiorem faciat, emptorê ignorâtem de pœna ipso iure per eum cômissa, secûdùm Sil.verb.Pœna.q.25.Naua. sup.& Coua.d.c.6.§.8.n.9.Quòd si manifestet, vix inueniet emptorê.Quæ omnia cessant,cùm non est imposita pœna ipso iure, sed est per sententiam adhuc imponenda. Quia per mortem crimina finiûtur;nec hæres tenetur ex delicto defuncti,vt in rubro, & nigro.C.Ne ex delict.defunct. per tot.& docêt Fel.& Henriq.sup.Item valet alienatio per delinquentem ante sententiam facta titulo oneroso; neque reuocantur alienata,nisi appareat contrahentem fuisse participê fraudis.Et hâc dicit cômunê omniû opinionem Iul.Clar.q.78.n.18.Item secundùm aliquos nô tenetur restituere fructus, nisi à die propositę contra reum accusationis, vel formatæ inquisitionis. secùs in primo casu.Vide de hoc infra nu.4. vers. Vnû tamen.Item in secundo casu ad restitutionê fructuum requiritur sententia côdemnatoria de illis;nô tamê in primo casu; vt ibidê, in fine.Item in secundo casu potest quis ante sententiam renûciare Beneficio; vt iufrà in secûda illatione;nô tamê in casu primo.

Est itaque indubitâter, & intrepidè tenêdum, per nullam legem irrogantem pœnâ confiscationis bonorum ipso facto,ratione alicuius patrati criminis, teneri quê bonis se expoliare,& ea deferre fisco ante declarationem criminis; sed interim esse dominum suorum bonorû in Foro conscientiæ, & posse eis licitè frui, & etiam alienare, si crimen sit occultû,& improbabile; & licèt probari posset,nô ideò esse prohibitum alienare,cùm sit dominus; teneri tamen certiorem facere emptorê secretò de casu cômisso.aliàs peccâret mortaliter decipiendo illum cum graui damno eius. Quia ab ipso poterunt bona posteà alienata,post declarationem reivendicari, nullo soluto pretio, nisi pretiû datû ab emptore, vel aliquid loco pretii inueniatur in bonis hæretici. vt docêt Silu.verb. Hæresis.1.q.8.circa medium, & Couar.in 4.2.par.d.cap.6.§.8.num. 9. ad fin.Et dicit cômunem Bursa. consi. 14. nu. 18.& consi.77. nu.16.& 25. Quin immò, non solùm non tenetur delinquens se bonis expoliare, & ea fisco deferre ante declarationem; sed nec post, donec executio contra eum fiat. Tum quia executio sententiæ, & inflictio pœnæ spectat ad Iudicem,& non ad reum,secundùm D. Thom. vbi sup.& Caietibid.& Henriq.dict. §.2 & docet Couar.loco sup.cit.nu.10. versic. Secundò infertur.Tùm quia pœna dicit pati, & non agere. & ideò satis est reo eam pœnam,& spoliationê pati,cùm à Iudice exequetur. Pro quibus est text. in capit. Siue. 33.quæst.2.& gloss.verb. Separari. in capit. Porro.& alia in cap.fin.de Adulte.

Quod verum intellige quoàd Forum exterius. Nam post latam sententiam declaratoriam,non tenetur reus condemnatus statim deferre bona fisco, sed potest expectare executionem Iudicis. Et multò fortius expectanda est in pœna corporis afflictiua, quæ numquam imponi potest à Iudice, vt reus illam in se exerceat; nisi esset talis quę aliàs ratione religionis, & pœnitentiæ soleat per nos assumi; vt est flagellatio, seu verberatio,quæ vtiq; potest imponi à Prælato,vt subditus eam sumat, & se flagellet; vt docet Sot.lib.1.de Iust.q.6.art.6.in 5.côclu.& ita practicatur in aliquibus Religionibus.

In Foro verò conscientiæ, tenetur reus condemnatus ad pœnâ,verbi gratia, exilii, peregrinationis, carceris, & etiam pecuniarum; nullam expectare Iudicis executionem ,seu coactionem;sed tenetur sponte obedire, & parere sententiæ; cùm præceptum Iudicis iustum obliget in conscientia; iuxta illud Apostol.ad Roman. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*& ad Hebre. 13. *Obedite Præpositis vestris.*& docêt D. Thom.& Soto locis suprà citatis.& Iacob. de Graff. in suis decisionib.lib.2.cap.11.num.40. Felin.cap. 1.de

1.de Constit.& Bal. in l. Id quod pauperibus.C.de Episcop.& Cleric.& diximus sub verbo Peccatum.Dif.19.num.2. Idem cum suprà dictis tenet Nauar.capit.23. num.66. Quod intellige verum cùm in sententia iubentur prædicta fieri à reo; nempe vt soluat, vel restituat, &c. aliàs secùs, vt suprà diximus; & in hoc sensu loquitur Nauar. d.n.66. ibi, Qui iussus à Iudice soluere, &c. & allegat D.Tho. vbi suprà cũ cõmuni. Et ita concordari possunt præfati Doctores cum Couar. loco superiùs allegato. In pœnis autem exilii, peregrinationis, & similibus, quarum natura dictat vt idem condemnatus ad eas, exequatur: non credo expectandam esse coactionem Iudicis. Idem docet Couar. vbi suprà. versic. Tertiò in fi. optimè Nauar. Commẽt.4.de Regu.num. 64.vers.2.3.& 4.

4 Et prædicta conclusio est adeò vera, vt etiam si lex pœnalis adderet ad incurrendam pœnam, nullam requiri declarationem, nec sententiam (vt est in Extrauagãt. Ambitiosè.de Reb.Eccle. & in Motu proprio contra admittentes mulieres ad Monasteria, de quo infra in prima illatione) nihilominus adhuc esset Iudicis executio necessaria, & interim licitè retineret bona; & ipsis frueretur, nec ipse, nec eius hæredes tenerentur ea restituere, antequàm ab eis exigerentur post declarationem. Ita docet pulchrè Couar. in dicto §.8. num. 10. in 3. illatione, & versic. Prima ratio. & Nauar.& Henrriq. suprà, & Graffis. dicto capite 11.numer.41.& Vazquez disput. 68. cap.4. quamuis contrarium teneat Siluest. verbo Assassinus.in fin. Cuius opinio procedere potest in Foro exteriori, secundùm Couar.vbi suprà.non tamen in interiori.

Et licèt aliqui dixerint dicta suprà, vers. Est itaque. locum non habere quando delictum esset notorium, vt post Abb. in cap. Cùm non ab homine.col.penult. de Iud.& in Clement. Præsenti ad fin. de Censib. & Domin.in cap. Cum secundùm. de Hæret. lib.6.post princip. tenuit Fel.in d cap.1.de Constit.nu.45.ad fin.& in d.c.Cùm nõ ab homine.n.9.& Berna.Diez in Pract.c.139. & alii citati à Gabriel.d.tit.de Crimina.cõclus.12.à n.2.tamen illud dictum communiter non tenetur, vt dicit Silu. verb.Pœna. q.25.nu.1.& Iul.Clar.q.80.in fin.addens ab hac conclusione non esse recedẽdum in iudicãdo. Quam etiam tenet Fel. sibi contrarius in c.Euidentia. & in c.Inquisitionis.de Accusa.

Nec supradictæ resolutioni obstat text.in c.Quicumque.§.fin.de Hæreti.lib.6.de quo magnum festum facit Paulus Comit.sup.ad tenendum contra eam, vbi tex.dicit irritam esse emancipationem filii à patre hæretico factam, post crimen hæresis commissum,& ante delarationem, & manifestationẽ dicti criminis, Quoniam (inquit) iam filii erant sui iuris,& extra potestatem patris. Ex quo infert prædictus Doctor ante sententiam Iudicis, patrem hereticum amisisse ius,& dominiũ in liberos. Quanto igitur magis dominium ceterarum rerum, vt agrorum, domorum, amittere debet? Quandoquidem horum bonorũ dominium, est ciuile: at dominium, & ius in liberos, est naturale. Sed salua pace d. Doctoris, textus ille nihil facit contra sup.resoluta, immò eadẽ confirmat. Nam inquit tex.dictam emãcipationẽ nullius esse momenti postquã apparuerit fuisse factam post crimen hæresis cõmissum. Vbi nota non dicere fuisse nullam ante declarationẽ, sed post. Sed adhuc videtur obstare ille tex. Nã dicit filios fuisse sui iuris à die cõmissi criminis. Adde,& etiã post crimen læsę Maiestatis humanæ, attentatũ tãtum l.Quisquis.§.Emãcipationes.C.ad leg. Iul. Maiest. Si ergo pater amittit ius, & dominiũ in liberos: multò magis amittit idẽ dominium ceterarũ rerum. Respondeò etiã circa bona simile statuere iura, nempe amittere dominiũ bonorum suorum perpetrantem crimen lęsæ Maiestatis, à die cõmissi criminis; ideòq; irritare venditiones ab illo factas post cõmissum crimen.& tamen hoc nõ obstãte, à nobis sup.probatũ est manere dominium ipsorũ, saltem in Foro interiori, dum non datur sententia declaratoria. Quæ confirmãtur ex traditis sup.eod.verb.Dif.5. vbi habes facta declaratione, per fictionẽ amitti in hoc casu dominiũ à die perpetrati delicti; quia retrotrahitur per iuris fictionem, sentẽtia,& eius effectus, ad d.diẽ, quasi tunc esset lata. Nõ quòd in rei veritate illud amiserit ante declarationem. Vnde meritò secùs est in Foro cõsciẽtiæ, vt ibidẽ.

Nec item obstat ratio, quam putat idem Doctor firmissimam, desumpta ex c. Cùm secundùm leges de Hæreti. lib. 6. Ait enim in d. Decretali vult Summus Pontif. vt non sint minores pœnæ contra hæreticos, qui sunt Diuinæ Maiestatis rei; quàm sunt pœnæ contra reos humanę Maiestatis: sed qui humanam Maiestatem lædunt, dominium bonorum suorum, & ius alienandi ante Iudicis sententiam amittunt (quod probat per l. Quisquis. §. Dotes. & l. fin. C. Ad leg. Iul. Maiest.) ergo idem asserendum est de hæreticis. Sed respondeo resolutionem suprà factam esse generalem circa omnia crimina, tam lęsę Maiestatis Diuinę, quàm humanę, & quęuis alia, quę ipso iure inferũt priuationem bonorum: & in omnibus dicimus delinquentes, & reos dictorum criminum, amittere dominium rerum suarum in Foro exteriori (prout statim declarabitur) & nõ in interiori. Nam primò quamuis leges illæ sint iustæ; sunt tamen pœnales, & ideò non obligant in conscientia ipsos delinquentes ad tradendum fisco bona quæ possident; donec feratur sententia declaratoria contra eos, & eam Iudex, & fiscus exequantur. Secundò, licèt quoàd Forum exterius amiserint dominium ipso iure dictorũ bonorum: est tamen hæc sententia iuris; & eius effectus est in suspenso, donec reus declaretur in crimẽ incidisse, & sic interim remanet dominus. quemadmodũ videmus idem in sententia Iudicis priuante aliquem re sua, v. g. agro, vel domo. Nam si appelletur ab ea; pendente appellatione, condẽnatus remanet interim dominus illius rei, donec sententia cõfirmetur expressè per Superiorẽ; vel tacitè per appellationis desertionem. Vnde cùm remaneat dominus, potest eam alienare in sciẽtem. & est valida interim alienatio, quia facta à vero domino; sed reuocabiliter. Quia probato crimine, & lata sententia declaratoria cõtra delinquentem, rescindetur alienatio. Et ita intelligenda est lex illa, Quisquis. in §. Dotes. & l. fin. suprà allegata, cum similibus.

Est tamen prædicta conclusio intelligẽda de pœnis priuatoriis bonorum; quorum, tempore commissi criminis, quis iam erat dominus. Tunc enim procedunt supradicta; nempe non teneri reum deferre ea bona fisco, antequàm ab eo exigantur.

3 Secùs tamen dicendum est, quando lex non tam est pœnalis, quàm prohibitoria, seu priuatiua sub modo, vel conditione; vt si imponatur ante rem acquisitam impediens, vel priuans dominio eius, si hoc vel illud non seruetur: vt cùm relinquitur hæreditas, vel legarum viduæ, si seruet bonum nomem, & honorem mariti, viuendo castè. Similis est illa quæ lata est anno preterito 1614. contra recipientes munera pro negotiando cum Rege nostro Catholico, vt Beneficia, Episcopatus, Dignitates, Commendæ ad eiux prouisionem pertinentes, prouideantur dantibus munera. Declarat enim esse ipso facto sine alia declaratione, etiam in Foro conscientię, inhabiles, & incapaces, tam dantes circa Beneficia sic obtenta, quàm recipientes circa dicta munera; obligans vtrosque ad restitutionem, tamquam nullum habentes titulum, nec dominium in eis. quia tunc ante sententiam declaratoriam tenetur quis ea bona restituere; & à se abdicare, iuxta distinctionem Rodrig. verbo Simonia. capit. 56. conclusione 6. §. 9. & tenet Soto libro 9. de Iustitia & iur. quæstione 8. artic. 1. fol. 303. post principium. Et secundùm hoc dicit Henriquez de Excommunicat. capit. 13. in principio, Impetrantem Beneficium per simoniam compleiam, etiam si crimen sit occultum, teneri renunciare illi, vnà cum fructibus ante sententiam, immò statim. Quia Ius Canonicum priuans simoniacum, ipso iure, titulo Beneficii, impedit titulum ante eius acquisitionem. Et sic non tam est lex pœnalis, quam prohibitoria. Vnde sic impetrans, non recipit titulum; nec potest Beneficium illud permutare, nec resignare in fauorem alicuius; sed debet statim illud dimittere, vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 100. art. 5. & art. 6. ad tertium. Silu. verb. Simonia. §. 13. Faciũt ad hæc quæ diximus verb. Sententia. Differentia 3. num. 3. illatione 2. Sequitur Nauar. consil. 61. num. 7. de Simo. Hinc dicit idem Naua. cap. 25. num. 118. Parochũ non promotum ad præsbyterium intra annum, iuxta cap. Licet can on. de Elect. in 6. teneri in conscientia illam dimittere. Sequitur Suar. lib. 5. de Legi. cap. 8. n. 10. in fi.

Et

Et prędicta confirmantur per text. in cap. Fundamenta. vers. Quòd si secùs. de Elect. lib.6. iuncto Felin. in cap. Ceterum. col. pen. de Rescri. Rota decis. 8. de Iurepa. Bal. in l. Quoties. C. de Rei vind. Rip. in c. Sæpe. num. 101. de Rest. spo.

Nota tamen, quòd si subsit causa (vt quia ad titulum illius, Ordines recepit, nec potest dimittere, nisi cum scandalo detegat occultam culpam, aut ob similes causas) interim retinere potest, & tamquam depositarius conseruare fructus, dùm facit diligentias debitas, quærens dispensationem, seu compositionem, & reualidationem tituli. Et, si sit pauper, poterit ex dictis fructibus interim strictè alimenta percipere. Ita singulariter Henriq. de Excommunicat. cap. 14. §. 2. in tex. & glossa Q. Quod tene mente perpetuò, quia est de pane lucrando, & valet ad sedandas multorum cōscientias. Ex quibus etiam collige, ac nota, quantum sit discrimen inter legem priuantem quempiam suis bonis, seu Beneficio iam habito; & inter legem prohibentem à principio, ac inhabilem, seu incapacē reddentem aliquem; ne de nouo acquirat, vel acquirere possit; vel concedentem dominium rei, sub modo, vel conditione. Nam incurrens in crimen primo in casu, tuta cōscientia retinet bona, & Beneficia, antequā contra eum executio fiat; etiam si lex inducat priuationem ipso facto, & docet Card. cons. 132. incipit: Duo sunt videnda. vers. Ex his infertur. Secundo verò in casu, statim commisso crimine, vel nō seruato modo, seu conditione, tenetur quis dimittere bona, seu Beneficia de nouo acquisita, & sic ipsemet debet esse executor legis, & sui ipsius. Nec mirū: quia duriùs eiicitur, quàm nō admittitur hospes. Faciūt pro prædictis, quæ diximus sup. verb. Hæreditas. in Diff. 11. versic. Nec obstat. quòd sint pœnales; vbi eamdem doctrinam tradidimus. Vide etiā quæ diximus suprà verb. Nullitas. in Differen. 12.

6 Ex his infertur primò, Priorem incidentē in aliquē casum absolutionis, seu priuationis ipso facto Prioratus, etiam si palā cōstet de crimine, non incurrere dictā pœnā, donec per Superiorē declaretur: & consequenter tuta conscientia manere in eo, nec licere subditis illū expellere ab administratione. argum. cap. Porrò. de Diuort. & docet in terminis Innocent. in cap. Qualiter. in 2. numero 10. in fin. de Accusatio. & fuit ita declaratum per Fratres de Obseruantia, teste Rodrig. in Motu propr. circa prohibit. ingressus mulierum in Monast. qui est in fine Explicat. Bullæ Cruciat. nu. 31. conclus. 5. pag. 521. limitante supradicta; nisi apponeretur, Etiam sine alia declaratione. Ad quod allegat Couar. Caiet. & Cordub. Sed fallitur quantùm ad Couar. cùm contrarium teneat; vt habes suprà in vers. Et prædicta conclusio. Et est ita tenendum, quoàd Forum conscientiæ. licèt quoàd Forum exterius secùs esset, quando delictum esset notorium. quicquid præallegati contradicant.

Cùm verò crimen est occultum: tūc proculdubio, ne se prodat, & diffametur, potest remanere in officio, secundùm Nauar. Soto, Cordub. & Castro, quos refert, & sequitur Rodrig. suprà, num. 32. in conclus. 6. Et quod addit, nimirum teneri quærere dispensationem cùm primum poterit, secundùm eosdem Doctores; puto sic intelligendum, nimirum vt sit securus quoàd Forum exterius: non tamen quoàd Forum interius teneri eam quærere, cùm securus sit, nisi quando quis est intrusus. De quo in verb. Simonia. Different. 2. Adde eumdem Innocent. in cap. Cùm nostris. de Concession. præb. Bal. optimè in l. Cùm fratrem. col. 3. C. de His. quib. vt indig.

Secundò infertur Beneficiarium committentem crimen, quod irroget priuationem Beneficii ipso facto; tuta conscientia percipere fructus illius; dùm non priuatur Beneficio. vt latè docet Pet. Sutd. decis. 247. per totam.

Et secundum sup. resoluta intelligendus est Bernar. Diaz post Bal. quem allegat in praxi. cap. 123. num. 10. ad fin. quatenus dicit taliter priuatum cōmittere furtum, si recipiat fructus Beneficii; & teneri eos restituere à die commissi criminis. Nam intelligendus est post eorum condemnationem, & tempore executionis, & non antea. Et satis videtur de mente eiusdem Doctoris per ea, quæ ibi dicit. Et ita intellige etiā Nauar. cap. 25. num. 118.

5 Iā verò quod dicit ibi prædictus Bernar. Diez, nullo modo silentio prætereundum censeo, videlicet Clericum committentem delictum propter quod possit priuari Beneficio, licèt habeat ius in re quousque sit priuatus: postquàm tamen eo priuatus est, teneri restituere fructus perceptos à die cōmissi delicti, vel quos percipere potuit; siue extent, siue sint consumpti, & siue effectus sit locupletior, siue non; secundùm doctrinam Pauli de Castro. in l. 1. num. 3. C. de His quib. vt indignis. & in l. Prædonis loco. ff. de Petir. hæred. Hoc Dictum semper habui pro mirabili. quia secundùm ipsum, nulla est differentia inter committentem crimen quod irrogat ipso iure priuationem tituli; vel inter eum qui veniat priuandus per sententiam, quantum ad restitutionem fructuum (quod est contra gl. In Auth. de Ince.nup.§.1.Colla.2. verb.Imminere. in fin.) Et cum illo Dicto transit simpliciter Iul. Clar. dicens communiter approbari. quæst.73. num.9.Idem dicit nouissimè Flamin. Parif. lib. 3. de Resignat. Beneficiorum. quæst.1. num. 58.& 82. Pro quibus facit (licèt ipsi non dicant, saltem specificè) quòd licèt reus eo in casu non sit priuatus ipso iure; sed per sentētiam veniat priuandus; & sic habeat interim ius in Beneficio: quia tamen Fiscus habet ius quæsitum à die commissi criminis contra eum, vt possit eum priuari facere: videtur esse in mala fide. Et sic non mirùm, si posteà tempore sententiæ condemnetur ad restitutionem fructuum perceptorum, & percipiendorum, & tam extantium, quàm consumptorum. Quæ certè ratio vrget valde; nec eam tangit Felin. in cap. De quarta. de Prescriptio. licèt alias alleget. Ipse tamē tenet contra, per septē fundamenta, quibus respondet Burg. de Paz. in cap. Ad nostrā. de Empt.& vendit. col.11. tenens cum cōmuni, de qua suprà. pro qua est tex. à nemine citatus in l. Eum qui. de His. quib. vt indig. iunctis iis quæ diximus. verb. Hæreditas. Differentia 11. numer. 11. in fin. Quare quia prædicta ratio vim mihi infert, puto opinionem Pauli, & illum sequentiū, tamquam communiorem tenendam esse; cum moderamine tamen. de quo per Bernar. Diez supra. scilicèt non procedere cum Clerico qui perseueranter inseruierit Beneficio. Nam cum tali æquitas suadet vt à die tantum propositę accusationis, vel formatæ inquisitionis, condemnetur, & non à die commissi criminis. Non enim tenebatur dimittere Beneficium, nec prodere culpam suam. Et intelligo non esse condēnandum quoàd fructus consumptos. Nam quoàd extantes, etiam si seruierit, condēnandum puto ad eorum restitutionem, etiā si sint percepti ante formatam inquisitionē. Tandem intelligo veram prædictam communem; dummodò in sententia condemnetur ad fructus restituendos. Nam aliàs in conscientia non tenebitur eos restituere, licèt cùm crimen inducit ipso facto priuationem, nulla requiratur sentētia condemnatoria; nec quoàd bona, seu Beneficia, nec quoàd fructus eorum; sed sufficiat declarare commisisse tale crimen; vt supra diximus.

8 Tertiò infertur Beneficiarium criminosum, dignum vt priuetur Beneficio, posse renunciare Beneficio, etiam in fauorem alicuius, & etiam lite pendente super crimine. De hoc est glossa mirabilis. in cap. 2. verb. Finita. Vt lite pendent. lib. 6. quam sequitur glossa regul. Cancellar. 27. col. 6. Rot. 5. sub tit. de Re iud. in antiquioribus, & Rot. 49. in nouis Capel. Tolos. & eius Addit. quæst. 437. Felin. in cap. In nostra. num. 38. de Rescript. Calder. consil. 12. eod. tit. Couar. in Clement. Si furiosus 2. par. §. 3. num. 7. Mandol. de Signat. grat. in rub. Si neutri. in fin. pag. 31. & in rub. Priuationes. ad fin. latè Parif. de Resignat. Benefic. lib. 3. quęst. 1. à num. 20. Henriq. tit. de Excom. cap. 56. §. 4. vbi in glossa 1. alios citat. Cuius glossæ ratio est. Primò, quia reus, antequàm priuetur, habet ius in re, vt suprà diximus, & probat tex. in cap. Fraternitatis. de Cler. excom. min. Melior tex. & expressus in cap. Per tuas. in 1. in fine. de Simon. Secundò, quia per litem super crimine non efficitur Beneficium litigiosum. Innocent. in cap. cum M. nu. 9. de Constit. Mandol. in dicta rubr. Si neutri. ad fin. Merito ergo potest ipsi renunciare, cum non anteà sit priuatus. Secùs est dicēdum cùm priuatio est ipso iure. Quia tunc non potest Beneficio renūciare in fauorem

uorem alicuius, secũdùm Fel. in dicto cap. In nostra. de Rescript. num. 38. Intellige hoc in Foro exteriori. Allegat dictam Rot. 5. incipi. Accusatus coram Ordinario. sub tit. de Re iud. in Antiquiorib. & sic intellige Nauar. consil. 2. de Hæret. super hoc consultum; vbi sine resolutione remisit casum ad dominos Inquisitores, ante quos renuncians fuerat inquisitus, & condemnatus, cum abiuratione.

SVMMARIVM.

1 *DONATIO facta metu pœnæ proscriptionis, scilicet omnium bonorum, non valet in Foro iudiciali. Benè tamen in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA VIGESIMA PRIMA.

1 DONATIO facta ab eo, qui vult committere crimen aliquod, bonorum proscriptione dignũ, tamquam facta in fraudem Fisci, in Foro iudiciali, nulla est. l. Si aliquis. ff. de Donat. caus. mort. vbi gl. verb. Suspicione. hoc notat. l. Si quis post hac. C. de Bonis proscripto. l. Post contractum. ff. de Donatio. vbi Bart. communiter receptus idem tenet, & Inno. in cap. Quia propter. nu. 9. de Elect. Paul. de Cast. dict. l. Si aliquis. Quod confirmatur ex traditis verb. Donatio. Differentia 6.

In Foro verò conscientiæ valet, & tenet; vt docet Alphon. à Cast. lib. 2. de Potest. leg. pœna. cap. 2. corol. 2. Nauar. cons. 1. num. 4. de Donatio. inter vir. & vxor. & Paul. Comitol. lib. 3. Respon. moral. quęst. 40. num. 2. & 4. Ratio est, quia ante crimẽ commissum nullum ius habebat Fiscus in illis bonis. Immò nec post commissum, antequam sententia feratur. vt constat ex l. Ex iudiciorum. ff. de Accusa. & tunc solùm habet ius in bonis rei, quæ habebat tempore criminis commissi. Vnde cum tempore donationis, donãs esset dominus bonorum donatorum, potuit ea iure optimo alienàre. Et sic donatarius erit tutus in conscientia. Quamuis si Fiscus probare possit dictam alienationẽ factam fuisse metu pœnæ, seu proscriptionis, eam reuocaret. Faciunt pro suprà dictis quæ tradit gl. verb. Finita. in cap. 2. Vt litè pend. lib. 6. vbi dicit posse Beneficiarium accusatum de crimine dignum priuatione, renunciare Beneficio ante condemnationem. sequitur Felin. in cap. In nostra. corollar. 37. de Rescrip. & in cap. Inquisitionis. de Accusa. Calderi. consi. 12. de Rescrip. Nauar. d. conf. 1. nu. 2. de Donat. inter vir. Capella Tolosa. 437. Rota 5. sub tit. de Re iud. in Antiquio. & Rota. 49. in Nouis. Paris. de Resigna. Benef. lib. 3. quæst. 1. à num. 20. vide gl. simil. in cap. Per tuas. 1. de Simo. in gl. fin. & Henriq. de Excommun. cap. 56. §. 4. in gl. r. Et confirmatur ex not. per Iul. Clar. §. Feudum. quæst. 32. num. 5. vbi dicit feudatarium dignum qui priuetur Beneficio, siue Feudo, posse illud alii subinfeudare. Sed hi omnes loquuntur, vbi crimen non inducit priuationem ipso iure. Secùs si ipso iure. vt tradit idẽ Henriq. sup. §. 2. in gl. vlti. & colligitur ex traditis suprà Different. præcedenti.

POENITENTIA.

SVMMARIVM.

1 *POENITENTIA publica pro peccato publico, & scandalum inferente, in Foro exteriori, imponenda est.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali.*

3 *Sed contrariũ resoluitur; relinquendo id arbitrio, & prudentiæ Confessarii.*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PVBLICA pœnitentia pro peccato publico, & scandaloso, in Foro exteriori omnino imponenda est; vt auctoritate Apostoli docet Concil. Trid. Sessione 24.cap.8. & probat tex. in cap.fin. 26.quęst.6. & cap.1. de Sponsa. & cap.1. de Cleri. coniuga. vbi Abb. nu. 3. in fin. id notat. Ad idem est bonus text. in cap. 1. de Pœnit. & remiss.

2 At in Foro pœnitentiali, nō publica, sed secreta imponenda est, ne Confessarius indirectè palam faciat pœnitentem sibi confessum fuisse aliquod peccatum publicum, & scandalosum. Ita docet Nauar. cap. 8. num. 10. & latiùs in cap. Sacerdos. à num. 87. vsque ad num. 100. de Pœnit. dist. 6. quem sequitur Rodrig. in summa.verb.Cōfession. cap. 56. conclus. 1.

Sed contra Nauar. est Cathecismus ad Paroch. de Sacramento pœnitentię, in fin. pag. mihi. 340. vbi dicit quòd ob publicā offensionem, publica pœnitentia nonnunquam pręscribenda est, etiam reluctante, & inuito pœnitente. Prętereà cōtra ipsum facit doctrina ab omnibus cōmuniter recepta; videlicet, quòd non obstante scientia peccati per confessionem habita; potest Sacerdos loqui de eodem peccato extra cōfessionem, si illud aliàs sciuerit. Tertiò facit, quòd ipse pœnitens ad ædificationem eorum quos scandalizauit, potest iustè ac sanctè publicè pœnitere; vt tenent communiter DD.& tradit idem Naua.dict. cap. Sacerdos. num. 99. & potest etiam eidem volenti imponi pœnitentia publica pro peccato occulto: vt docet Concil. Coloniense de Sacramento confessio. in §. Verùm. addens, ita Romæ seruari, ac practicari. Nec ob id timendum, atque curandum est, quòd alii fortè putabunt illam pœnitentiam à Confessario illi iniunctam esse, & consequenter palam fecisse peccatum confessum. Quāto igitur minùs curandum est, si idem putent quando pœnitens fuit publicus peccator? Tùm, quia nescire possunt an volens, an inuitus ex Confessario illam faciat. Tùm, quia potiùs tunc pręsumendum est vltrò, & ex se ipso illam facere, ad ædificationem eorum quos scandalizauit. Et licèt suspicentur aliquod enorme peccatum commisisse; non ob id Sacerdos reuelat confessionem; vt docet D. Tho. in 4 dist. 14. quæst. 1. art. 5. Nam ipsemet pœnitens peccando publicè suum peccatum manifestum fecit: non autem Sacerdos. Item ex pœna non scitur certò culpa; quia aliquando aliquis pœnitentiam pro alio facit: sicut legitur in Vitis Patrū de quodam qui vt socium suū ad pœnitentiam prouocaret, ipse cum eo pœnitentiam egit. Nec rationi congruum est, vt ob dictam suspicionem incertam, & inanem desinat Confessarius dare medicinam, & remedium pœnitenti necessarium, vel vtilē, cùm viderit ita expedire tam ipsi, quàm populo, vel iis, quos scandalizauit. Et ita hanc partem pòst D. Tho. vbi sup. tenet D. Antoni. 3.par. tit. 14. cap. 17. §. 6. Paluda. & alii quos citat Nauar. dict. cap. Sacerdos. num. 88. & ante eos gl. In cap. Quæsitum. verb. Nisi in publicum. de Pœnit. & remis. & in cap. Presbyter. 28. dist. Pro quibus est optimus tex. à nullo prædictorum citatus, in cap. Iudicet. de Pœnit. dist. 1. Si peccatum (inquit) cum scandalo aliorum commissum est, & expedire vtilitati Ecclesiæ videatur Antistiti; (Idest Confessario, quia de eo ille tex. loquitur) vt in notitia multorum, vel coram totius populi multitudine agat pœnitentiam: non recuset, nec resistat pœnitens, ne letali, & mortiferæ plagę, per pudorem addat tumorē. Ex quibus verbis, & ex Cathecismo sup. collige duo; scilicet esse in potestate, & arbitrio Confessarii imponere pœnitentiam publicam peccatori publico, si expedire vtilitati Ecclesiæ ei videatur: puta ad ædificationem eorum qui scandalum passi sunt. Alterum, teneri pœnitentem sub peccato mortali eam acceptare.

3 Quare veriùs credo id relinquendum esse arbitrio, & prudentiæ Confessarii: quia tam publicum potest esse peccatum pœnitentis, atque scandalosum; vt nullo modo curandum sit de præfata indirecta manifestatione: sed compellendum omnino pœnitentem ad publicè pœnitendum; secundùm pręcitatum Cathecismum, cuius authori-

authoritas magna est in Ecclesia Dei, & ideò meritò ei potiùs adhærendum.

Illud autem est fine dubio, quòd potest imponi publica pœnitentia à Confessario; ita vt quiuis sibi persuadeat, pœnitentem à se illam facere, ad ædificationem eorum quos scandalizauerit; vt pulchre docet Concil. Colonien. de Sacramento Confes. pag. 226. §. Restat & pag. 228. in fin. & Naua. dict. capit. 8. num. 10.

SVMMARIVM.

1 *POENAM à Iudice in sententia impositam tenetur reus, velit, nolit, acceptare.*

2 *Pœnitens non compellitur acceptare pœnitentiam à Confessario iniunctam.*

3 *Sed contrarium est verius, & tenendum; maximè in pœnitentiis medicinalibus, & præseruatiuis.*

4 *Confessarius aliquando potest dissimulare, & imponere aliam pœnitentiam, si impositam pœnitens sustinere renuat.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 POENITENTIAM, seu pœnam per Iudicem Fori exterioris impositam, cogitur acceptare reus, velit, nolit, & sub reatu p. m. secundùm D. Tho. receptum 2. 2. quæst. 62. art. 3. Quia tale iudicium redditur in inuitum; vt palàm est, & probat tex. in cap. Statuimus. de Maledi. quem ad hoc notat Nauar. in cap. 1. §. Ponat. se. num. 13. de Pœnit. dist. 5. vbi nu. 10. idem tradit.

2 At in Foro interiori, seu pœnitentiali, non cogitur pœnitens acceptare pœnitentiam satisfactoriam, seu punitiuam per Cófessarium sibi impositam, secúdùm Panor. in cap. Significauit. num. 2. de Pœnit. & remission. Host. in Summa eodem tit. in §. Et an sit. & plures alios relatos, & secutos per Nauar. capit. 21. numero 43. & capit. 26. num. vigesimo. vbi reddit huius dicti rationem; quia scilicet pœnitens tenetur hic, vel in purgatorio satisfacere. & sic sufficit pœnitenti habere propositum satisfaciendi Deo hic, vel in purgatorio; quia quando in pœnis datur optio per verbum ad ipsum reum relatum, satisfacit subeundo illam quam elegerit. gl. In l. Quicumque. C. de Seruis fugit. Bar. in l. 1. §. 1. ff. de Effractoribus. In diuersis enim pœnis reus debet eligere; quia electio est debitoris. Idem tenet Beia 2. par. casu. 1. ex propositis. 18. Decemb. pag. 487. & Medina. C. de Confessione. quæst. 45. Naua latè. dict. § Ponat se. à num. 1. & num. 13. dicit de consuetudine generali ita seruari Idem tenet, in cap. Sacerdos. num. 97. de Pœnit. dist. 6.

3 Quæ opinio numquam mihi placuit. Sacerdos namque in dicto Sacramento pœnitentiæ, fungitur officio Iudicis, iuxta Cócil. Trid. Sessione 14. cap. 6. de Sacram. Pœnitentiæ. cui obedire necesse est iusta præcipienti. cap. 2. de Maiorit. & obedien. maximè in pœnitentiis medicinalibus, ac præseruatiuis, in quibus si pœnitens renuat se submittere, nec eas acceptare velit: nullo modo absoluendus est tamquam impœnitens, carensque vero proposito iterũ non offendendi Deum; nisi paratus sit aliã medicinalem acceptare, & recuset iniunctã aliqua rationabili causa. Et ita contra prædictos Doctores tenet Cathecis. ad Parochos de Sacram. pœnit. pag 340. cuius authoritas preferẽda est absq. dubio prędictis authoribus, & facit pro eo. cap. 8. Concil. Sessione. 14. ibi, *Sed & ad ligandum concessas.* & ita tenendum; quamuis aliquã-

4 do in facti contingentia dissimulauerim iniungendo aliam pœnitentiam renuenti, attento rem hanc versari in opinione; & teneri Confessarium in casu renuentię sequi opinionem pœnitentis, vt diximus verb. Opinio. Differentia 2. Item pœnitens erat timoratus, sæuus, ac rigidus in se, magnam agens pœnitentiam. aliàs forsan ipsum ad alium Confessarium misissem. Quod iustè facere posse Confessarium in hoc casu docet Nauar. dict. § Ponat se. num. 6. Non enim possum patienter ferre vt pœnitens liberè renuat, ac dicat se nolle acceptare pœnitentiam; nisi quando cum humilitate se excusat, datque pariter rationem, & cau-

sam

sam renuentiæ. Et pro hac opinionem facit multum tex. in cap. Consideret. §. In his omnibus. de Pœnit. distin 5. ibi. *Ponat se omnino in potestate Iudicis in iudicio Sacerdotis.* quamuis Nauar. ibidem. num. 9. dicat loqui de Consilio. Idem docuit ibid. Magister meus Vera. Adde ad idem Medinam. C. de Confessione. quęst. 45.

SVMMARIVM.

1 *PECCATA iterata, in Foro animæ, toties pœnitentiam iteratam merentur.*

2 *Numerus peccatorum in Sacramento pœnitentiæ necessario est exprimendus, si possit. aliàs erit declarandus status pœnitentis.*

3 *Rem alienam sæpe contrectans; in Foro exteriori non committit diuersa furta.*

4 *Fornicationes plures vna vice multiplicās; pro vna tantum fornicatione punitur: tametsi ex interuallo fiant.*

5 *Vnicus actus diuersa maleficia producens, quando habeatur pro vnico maleficio, vel pro pluribus. vide remissiuè.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PECCATA quoties iterantur, toties in Foro animæ puniuntur. Ita notat glossa in cap. Imitare. 6. quæst. 1. dicens; toties nouam imponendam esse pœnitentiam à Confessario, quoties quis fornicatus est cū eadem muliere; quàm gl. ad hoc dicit sing. Nauar. cap. 1. in prin. in gl. Perseuerauerit. de Pœnit. dist. 5. pro qua facit cap. Ad Apostolicę. vers. Deierauit enim. de Re iud. lib. 6. vbi toties quis committit periurium, quoties venit contra iuramentum. Quem tex. ad hoc notat Abb. & Fel. not. 4. in cap. Sicut. de Testib. idem Abb. in cap. Cùm in Ecclesiis. in fin. de Maior. & obedient. facit ad idem cap. Quoties. 22. quæst. 5.

2 Hinc est numerum peccatorum necessariò nos debere confiteri, si fieri possit, vt probat tex. in cap. Consideret. de Pœnit. distin. 5. vbi Nauar. id notat. Aliàs enim si non possit, vt in meretrice exposita in lupanari, & in fure, vsurario, periuro, & similibus, qui habent consuetudinem peccandi, sufficit vt Confessarius intelligat statum pœnitentis, vt notat Nauar. suprà, nu. 41. Caiet. in opusculo de Confessione. q. 3. Sot. in 4. distin. 18. quęst. 2. art. 4. & cōmuniter Doctores.

3 At in Foro exteriori, secùs est. Nam qui sæpiùs rem alienam contrectat, non committit diuersa furta. l. Ei qui. ff. de Furt. Boëri. Decis. 219. Cassan. relatus. 2. tom. 4 commun. opin. lib. 6. tit. 2. nu. 3. Et si quis in vno lecto multiplicet vna vice, seu nocte plures fornicationes: habetur pro vno delicto illud commissum, & pro vna fornicatione, secundùm Bal. in l. Quicumque. col. 3. C. de Seru. fugit. Card. in Clement. 1. vers. Si qui. in prima oppositione. de Priuileg. & Pet. de Anchar. ibidem. Quin immò adulterium sœpæ sępius cum eadē muliere committens; non nisi semel pœnas illi, statuto indictas luit; communem dicit Couar. lib. 2. Resol. cap. 10. num. 8. ad fin. Iul. Clar. §. Adulterium. vers. Sed pœnæ. de quo suprà iā egimus. verb. Adulterium. Differentia 3.

Quamuis contrarium, vbi ex interuallo præfatæ fornicationes fiunt; tenet Felin. in dicto cap. Sicut. numer. 3. de Testib. Intellige tamen Feli. iuxta gl. l. Vulgaris. verb. Fur erit. de Furtis. communiter receptam teste Couar. vbi suprà, scilicet plures esse fornicationes, si ex interuallo fiant. Sed nihilominus vnica tantùm pœna puniendas esse. Quod extendit Couar. etiam si de pœna pecuniaria, aliavè iterabili tractetur; pro vt respondit Bart. consi. 122. Ias. in l. Eum qui. §. In popularibus. num. 15. ff. de Iureiur. Ange. de Malefi. §. Che ni ay adulterato. col. 14. Cardi. Clem. 1. de Cōsang. & affi. quæst. 10. Anchar. cons. 4. Quod nota contra Addition. ad Feli. loco suprà citato. In pœna tamen excommunicationis tenenda erit opinio Feli. suprà. Nam si quis semel percusserit Clericum, & eundē ex interuallo iterum percusserit; duplici Canonis sententia, seu pœna ligabitur, & sic duabus

ſic duabus abſolutionib. indigebit, ſi de vna tātū abſolutionē obtineat. aliàs vnica abſolutione tolli poſſunt, ſecūdùm gl. 2. c. Cùm pro cauſa. & c. Officii. de Sentē. excommu. cōmuniter receptas ſecundū Couar. ſup. Si verò Clericus eodē impetu, & cōtinuatione quadā plurib. percuſsionib. percutiatur; vnica tantū excōmunicatio incurritur. Cōmunem dicit idem Couar. ſuprà.

5 Vide Bart. & DD. in l. Quoniam multa facinora. C. Vnde vi. & eundē Bar. in l. Senatus. ff. de Accuſation. & in l. Inficiando. §. Infans. ff. de Furt. & in l. Si gemina arbor. ff. de Arbor. furt. cæſ. & Card. vbi ſup. vbi pulchrè tradūr quando vnicus actus producēs diuerſa maleficia habeatur pro vnico maleficio, vel pro pluribus. Vide etiam latè Couar. dicto cap. 10. num. 8. per totum.

SVMMARIVM.

1 *CANONES pœnitentiales circa impoſitionē pœnitentiarum ſeptem annorum; tantùm procedunt in Foro iudiciali.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali, vbi pœnitentię ſemper fuerunt arbitrariæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 CAnones pœnitentiales (de quibus per Gratian. in c. Hoc ipſum. 33. q. 2. & per multas gloſſas accumulatas per Naua. in Man. c. 26. n. 17. & meliùs in c. Falſas. n. 14. de Pœni. diſt. 5. & per Hoſt. in Sūma. de Pœnit. §. Qua pœna. nu. 60. & Florent. 3. p. tit. 17. c. 20. in prin. & Palud. in 4. diſt. 20. q. 2. art. 1. & Abulen. in Matt. c. 16. q. 49. Anto. Cordub. de Indulgē. quæſt. 9. Roſenſ. art. 5. in defenſionem Bullæ Leonis. & Sot. in 4. diſt. 21. q. 2. artic. 1. & Viuald. de Satisfactione. n. 22.) diſponētes pro quolibet peccato pœnitentiam ſeptē annorum fore iniungendam, tantùm habent locum, & procedunt in Foro exteriori Eccleſiaſtico;
2 non tamen in Foro interiori pœnitentiali, in quo pœnitentiæ numquā fuerunt taxatæ, ſed arbitrio prudentis Confeſſarii relictæ. Ita docet Nauar. dict. c. 26. n. 17. & in c. 1. in prin. nu. 7. de Pœnit. diſt. 6. & Viuald. vbi ſuprà.

SVMMARIVM.

1 *ASSERENTI aliquid non creditur in Foro iudiciali, niſi illud probet.*

2 *Pœnitenti autem creditur, tam pro ſe, quā in præiudicium tertii.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 NVLLI ſoli creditur in iudicio cōtētioſo ſine literis, vel probationibus, vt in c. Cùm in iure peritus. de Offic. deleg. & in c. Quoniam cōtra. de Probation. l. de Aetate. in princip. ff. de Interrogator. action. & in Extrauag. 1. de Elect. inter comunes, quæ eſt ad hoc melior de iure. Adde not. verb. Teſtis. Dif. 5.
2 Sed in Foro cōſcientiæ, ſeu pœnitentiali, ſecùs eſt. Nam ſtatur aſſertioni pœnitētis, & ei creditur, ſiue confiteatur aliquid in fauorem ſuum, ſiue in præiudicium alterius. cap. Illud. de Cler. excō. miniſtr. Extrauag. Inter ceteras. verſic. Super confeſsione. de Priuil. inter cōmunes. glo. in cap. Significaſti. in 2. de Homicid. verb. Credendum ſit. alia in cap. Si verò. in 2. de Sentent. excom. & in §. Sed iſtæ quidem. Inſtit. de Actio. gl. in Clement. 1. de Priuil. verb. Non habita. & glo. 4. in d. c. Significaſti. in 2. de Homici. Feli. in c. Licet Heli. nu. 2. de Simo. Quod intellige verum in iis quę ſpectant ad Forū pœnitentiale. aliàs ſecùs. Vnde ſi diceret ſe eſſe abſolutum ab excōmunicatione contra eum publicè lata, vel eſſe confeſſum ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ, vel quid ſimile pertinens ad Forum iudiciale; non eſt ei credēdum, niſi illud legitimè probet; vt optimè aduertit poſt alios, Silueſt. verbo Confeſſor. 1. quæſt. 17.

SVMMARIVM.

1 *IVdex incertus in Foro iudiciali dari non potest.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali, vbi quotidie datur per Bullam Cruciatæ, & iubileum, facultas pœnitentibus eligendi Confessarium quem voluerint ex approbatis.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 IVDEX incertus in Foro exteriori concedi non potest. cap. Ad hæc. de Rescript. cap. Tibi qui. & ibi glossa eodem tit. lib.6.

2 Secùs est in Foro interiori, & pœnitentiali.c.2.de Pœnit.& remissio.in 6.Hinc est per Bullam Cruciatæ, & per Iubileum dari licentiam, & potestatem generalem eligendi Confessarium quem voluerit pœnitens; dummodò fuerit ex approbatis. Hanc differentiam notat Phil. Franc. per text.ibi, in dicto cap.2.de Pœnit.& remission.lib.6.in 2.notab. inferens ex hoc quòd Forus pœnitentialis non sequitur naturam Fori contentiosi. Eamdem differentiam tradit Domin.in dicto cap.2.in princ.& Angel.verbo Confessio.3.§.4.ad fin.

SVMMARIVM.

1 *VENIA delicti quoties danda.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 VENIA nõ datur in Foro iudiciali commitẽtibus quædam delicta; nisi semel, aut iterũ; vt in incestu, adulterio cũ raptu, cõcubinatu Clerici, in relapsis circa fidẽ, & aliis de quibus in Ordin. Lusitana lib. 1. *Do regimento dos desembargadores do paço.§.19.*

In Foro verò pœnitentiali, semper datur venia de quocumque peccato, si adsit vera pœnitentia de eo, iuxta illud Matt. 18. 21. *Domine* (inquit B.Petrus) *quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies?* dixit illi Iesus, *Non dico tibi vsque septies: sed vsque septuagies septies.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

MVLTI sunt casus in iure Canonico quibus aliquis potest de iure cõpelli ad Monasteriũ ingrediẽdum, ad ibi pœnitentiã peragẽdam; vt in matre propriũ filiũ spontè occidente; c.1.De his qui filios occide.& in marito vxorẽ sine causa interimente; c. Admonere.33.q.2.& in adultera quã vir in vita sibi nõ reconciliauit; vt not.gl.per text.ibi, in c.Gaudemus. de Cõuers.coniug. & Lelius Zecchus de Casib.Episcop.reseru. casu 20. & in consentiente, vt maritus fiat Religiosus.gl.in c.Significauit. de Cõuers. coniug. Intellige si sit suspicio de incõtinẽtia.aliàs sufficit vt continentiam voueat. Idẽ si tacitè consentiat. c.Ex parte.eod.tit.Idẽ si consentiat vt fiat Episcopus;c.Sanè.de Cõuers. coniug.& in aliis casib.notatis à gl. in c.Sicut.20.q.1.& in c.Si ille.50.dist.& in c.Dictũ.81.dist.quę dicit esse in arbitrio Iudicis secundũ qualitatẽ delicti detrudere quem, vel ad tẽpus, vel perpetuò in Monasteriũ. Adde ad d. gl.c.Sicut. Vegã 2.p. verb. Religiosos.casu 36.& 45.

At in Foro pœnitẽtiali nõ potest Cõfessarius imponere alicui in pœnitentiã, vt ingrediatur Monasteriũ, cogendo pœnitentẽ ad eius ingressum; quia nõ tenetur pœnitẽs ad acceptandũ eã; eò quòd Religionis ingressus præcipi nõ possit; cap. Integritas. 2.q.1.Nauar.in c.1.§.Ponat se.num. 14. de Pęni.dist. 5.post Card.in §.Dolendum. ead. dist.

dist.col.3.& D.Tho.in 4.dist. 16. in expositione literę. Addēs idē Nauar.ibid.Omnes textus quibus cauetur aliquem esse in Monasterio ad egendam pœnitentiam recludendum, esse pro Foro exteriori, & non pro interiori. Idem docet Lælius Zecchus vbi suprà. vers. Sed dubitatio alià. vbi dat rationem; quia in Foro pœnitentiali, pœnitentiæ sunt arbitrariæ cap. Deus qui. de Pœnit. & remissio. gl. 1. in cap. Tempora. 26. quæst. 7. quam pluribus ornat Feli. in cap. 1. num. 49. de Constit. & eam dicit sing. Hippo. sing. 182. Incip. Iudex non debet. & Nauar. cap. 26. num. 22. Sed hęc non est bona ratio, quia dictum arbitrium est quoad Confessarium. Melior ea ratio est quā supra tetigimus, videlicet quia ingressus Religionis est consilii,& volūtatis, & non præcepti. Fit enim in ea votū castitatis, quod est cōsilii, secūdū Apost. 1. Cor. 7.

SVMMARIVM.

1 *Reseruatio casuum non spectat, nisi ad Forum pœnitentiæ.*

2 *Inferior nō potest absoluere à casib. per Superiorē reseruatis, nisi in casibus hic notatis.*

DIFFERENTIA NONA.

1 RESERVATIO casuum facta per Superiores Ecclesiasticos, solùm spectat ad Forum pœnitentiale; non tamē ad Forū exterius. Quia prædicta reseruatio nihil aliud est, quam retinere apud se ipsum Superiorem reseruantem, cognitionem, & absolutionem sacramentalem quorumdam peccatorum grauium. quamuis obliget in vtroque Foro, vt probat Conci. Trid. Ses. 14. cap. 7. ibi, *Hanc autem delictorum reseruationem consonum est diuinę auctoritati, non tātum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere.* Verum est tamen posse tolli dictam reseruationem extra sacramentum pœnitentiæ. Hinc cauendum est ab Henriq in Sum. tit. de Excommunicatione. c. 28. §. 5. vbi dicit Episcopo reseruante excommunicationes iuris non reseruatas, intelligi factam reseruationem quoàd Forum exterius,& de notoriis; nō tamen de occultis; nec quoad Forum interius. Nam immo quoàd vtrumque Forum intelligitur facta; ex dict. cap. 7. Cōcil. & specialius quoàd interius. Hęc autem peccatorum grauium reseruatio, solita fieri à Papa,& aliis Prælatis inferioribus, fundatur in hac æquirate; nempe quòd sicut in Foro iudicii contentiosi maiores causæ requirūt maiores Iudices. cap. Vt debitus honor. in fin. de Appel. cap. Maiores. in prin. de Bapt. sic æquū est, vt in Foro animę, maiora peccata, maiores Iudices requirant, vt dicit gl. magna, ad fi. in Extrauag. 1. de Pœnit. & remis. inter cōmunes. & ideo fiunt huiusmodi reseruationes. Qua extante, si inferior absoluere præsumat; nihil agit, iuxta text. insignem Concilii Trid. Sess. 14. d. c. 7. vbi solùm excipit articulum mortis.

Verùm quia materia hæc reseruationis casuum conscientiæ, est quotidiana, & pulchra: pro ornatu dicti c. 7. & plena resolutione circa absolutionem præfatorum casuum; operepretiū duxi eam per regulam, & fallentias more nostro expedire. Sit igitur regula.

Nullus Sacerdos potest quēquam absoluere à casib. per Superiorē reseruatis. aliàs nulliter absoluit. Ita probat tex. d. c. 7. ad fin. & docet communis in 4. dist. 17. vbi Palud. quęst. 5. artic. 1. ad fin. id notat, & Nauar. capit. 9. numer. 6. versic. 4. Ratio est, quia sententia lata à non suo Iudice, non tenet; l. 1. C. Si à non compet. Iud. capit. Quod autem. de Pœni. & remis. glo. pen. ad fin. in cap. fin. de Pœnit. dist. 6. sequitur Henriq. de Pœnit. lib 3. c. 15. §. 6.

Fallit primò, in articulo mortis, in quo nulla est reseruatio, vt dicit text. dicto cap. 7. Idem probat text. in cap. Si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. & cap. Pastoralis. §. Præterea. de Offic. ordin. & Bulla Cænæ Domini, relata per Nauar. cap. 27. num. 72. Sed obserua, à quibusdam ita dentum concedi hanc facultatem in articulo mortis; dummodo non pateat aditus ad Superiorē. Ita Naua. cap. 26. num. 26. & Paludan. in 4. dist. 18.

dist. 18. quæst. 3. §. Sequitur. casu 10. & alii relati ab Henriq. in Summa. tit. de Pœnit. lib. 3. cap. 11. §. 4. in gl. V. & nouissimè Suar. 4. tom. de Pœnit. disputatione 30. sectio. 3. nu. 1. dicens præfatum cap. 7. Conci. Trid. esse intelligendum in absentia reseruantis. Quia aliàs nulla est vera necessitas, ob quam alii censeantur iurisdictionem recipere. Sed certè prædicta restrictio, seu limitatio videtur contra generalitatem dict. cap. 7. Si enim omnis hæc reseruatio pendet a sola voluntate reseruãtium; vt inferius dicemus: & constat ex iuribus supra citatis, voluisse iura, vt tolleretur reseruatio in prædicto articulo mortis: (Nam eam semper excipiunt. adeò vt dicat Concilium Trid. in dicto articulo nullam esse reseruationem) quomodo si nulla est reseruatio, obligabimus Confessariũ vt adeat Superiorem, etiam præsentem in eodem loco, tamquam si esset casus reseruatus? Vnde meritò tenet oppositum prædictus Henriq. dict. cap. 11. in fin. quem gratissimè sequitur Rodrig. verb. Absolutio Confes. c. 59. n. 5. in fin. & nos similiter sequuti sumus, verbo Excommunicatio. Diff. 23. vers. Sed Naua. ibid. Quod confirmatur ex eo, quòd absolutus à peccato reseruato non habente annexam excommunicationem; si euadat mortem, non tenetur se amplius præsentare Superiori reseruãti, vt pulchrè docet Silueſt. verb. Absolutio. 1. num. 8. Caiet. verbo Casus reseruati. D. Antoni. in suo Confes. 3. par. c. 17. de Infirmis. & Medin. verb. Confessio. 1. quæst. 13. alias 19. Si verò casus reseruatus habeat annexã excommunicationem: tunc veram puto opinionem Paluda. Nauar. & Suar. suprà, per cap. Eos. de Senten. excommunic. lib. 6. & sic poterunt concordari prædictæ opiniones contrarię. Nam vnum ius per aliud suppletur, & interpretatur. Cùm autem casus reseruatus habet annexam excommunicationem: vtile tunc erit confiteri alicui qui possit eum absoluere à reseruatis ex aliquo priuilegio; vt per Bullam Crucia. Nam excusabitur si conualuerit, à se pręsentando Superiori, per dict. cap. Eos. vt benè notat Suar. suprà num. 5. & 6.

Rationem autẽ diuersitatis, quare in proximè dicto casu teneatur quis, cessante infirmitate, præsentare se Superiori, & non in primo, cùm casus non habet annexã excõmunicationẽ; tangit Silu. vbi sup. quia (inquit) pro eo solo inuenitur cautum, vt se præsentet, vt in d. c. Eos. Est & alia verior ratio; quia cùm casus non habet annexam excõmunicationẽ, omnino sublata fuit eius reseruatio in articulo mortis. At cùm habet annexã excõmunicationẽ, non tollitur omnino: sed datur tunc facultas absoluendi propter imminẽs periculũ; cũ obligatione tamen, se pręsentandi postea, si cõualuerit, ipsi Superiori excommunicanti; ne censurę Ecclesiasticæ illudãtur, & contemnantur. vt colligitur ex dict. cap. Eos.

Fallit secundò in constitutis in probabili periculo mortis; nec adest copia adeũdi Superiorem: cùm eadẽ sit ferè ratio de isto casu, ac de præcedente; & in iure æquentur, vt in d. c. Eos. Qua ratione tenet Henriq. post plures à se citatos dict. c. 11. §. 3. in tex. & in glo. Q. etiam isto casu licere confiteri non approbato, cõtra Soti, Canũ, Caiet. & alios quos idem Henriq. refert ibid. lit. P. Intellige dummodo nõ adsit copia sacerdotis approbati; iuxta declarationem Illuſtriſſ. Card. Concilii, appositã sub verb. Nullitas. D. f. 5. fallen. 10. Et ita teneo: quamuis contrariũ tenuerim d. fallen. 10. & verb. Excõmunicatio. Dif. 23. versi. Sed Naua. secutus eumdẽ Naua. & Rodri. Pro qua declaratione facit q̃ Bulla Cruciata pro absolutione à reseruatis in Bulla Cænæ Domini, in articulo mortis, requirit Sacerdotẽ ab Ordinario approbatũ. Item facit pro ead. d. c. Eos. quatenus sentit articulum mortis tunc demum concedere facultatem absoluẽdi aliàs non habẽti, cùm deest recursus accedẽdi ad Superiorem. Deniq; sufficit ita declarasse præfatos Dominos Cardinales.

Fallit tertiò in Episcopis quoàd casus occultos, iuxt Cõcil. Trid. Sess. 24. c. 6. Et an is textus procedat quoàd casus in Bulla Cenę reseruatos? Cõgreg. Cardin. Cõcilii respõdit non procedere. Cuius rescripti verbã sic se habẽt, vt habeo in Responsis Cardi. Garrafę, *Congreg. Cõcilii cẽsuit; huic decreto Cõcilii Sess. 24. cap. 6. derogatum esse, non tantum in crimine hæresis; sed in omnibus casibus comprehensis in Bulla Cænæ Domini occultis.* Cuius respõsi etiam meminit Lelius Zechius

Zachius in suo lib. de Casibus reseruatis. fol. 34. quod quidem puto esse indubitatū, postquam à paucis annis citra adduntur in Bulla Cenæ illa verba; scilicet, *seu à cuiusuis Concilii generalis Canonibus.* Quæ verba, vt mihi persuasum habeo, data opera apposita sunt de nouo post tẽpora Pii Papæ Quinti, & Grego. 13. ad derogandum dicto cap. 6. Concilii. nam ante ipsos non erant talia verba. Et ita tenendum, quicquid dicant in contrarium multi recentiores; vt refert Viual. in Candel. Aur. in Explicatione dictę Bullæ. num. 141. & Henri. de Pœnit. lib. 3. cap. 14. nu. 7. Nam reuerà prædicti DD. fuerunt consulti antequam præfata verba addita essent in Bulla Cænæ. nam aliàs contrarium respondissent, vt patet in Nauar. qui primò tenuerat in crimine hæresis per dict. Bullam non esse derogatum dict. capit. 6. & ita posse Episcopos ab ea absoluere. Ita censuit in Manuali Hispano; & trepidauit in Manuali postea latinè donato, & recognito. cap. 27. num. 254. versic. 3. & secutus fuit conf. 15. de Senten. Excommunic. Posteà verò conf. 43. num. 3. eod. tit. & in Manuali plus emendato cap. 27. numer. 272. versic. 15. ob dicta verba addita, tenuit contrariū: licèt fortè culpa impressoris sit falsò additum aduerbium (non) vt ex verbis, & ratione, quam ad confirmandum suam opinionem adducit, manifestè deducitur.

Fallit quartò in eodem Episcopo quoad impeditos vt adeant Papam; vt sunt senes, claudi, cęci, habentes inimicitias capitales, serui, Religiosi Carthusiani, valetudinarii, quartanarii, tertianarii, mulieres, pueri, pauperes qui numquam hostiatim petierunt victum, peregrinaturi per loca insidiosa, & alii quamplures relati à Corduba casu 18. versf. Lo tercero. & à Palud. dicta distinct. 18. quæst. 5. num. 1. & à Rebuf. in Prax. in Explic. Bullæ Cænæ Domini. pag. 455. Ita docet Naua. cap. 27. num. 89. ad 7. & Henri. de Pœni. lib. 3. cap. 14. §. 5. in glo. V. & cap. 9. §. 7. & Soto. in 4. dist. 22. quæst. 2. artic. 3. ad fin. pag. 964. & Nauar. consi. 14. de Sent. excom. & probatur in c. Mulieres. eod. tit.

Falit quintò, cùm habens casum reseruatum adit Superiorem, & ipse remittit eū ad inferiorem dicens, Absoluat te Confessarius tuus. eò enim ipsò quòd Superior cognouit casum, & ipsum remittit ad inferiorem absoluendum, censetur tollere reseruationem. & sic potest eo in casu inferior absoluere pœnitentem à dicto casu reseruato; licèt Superior non absoluerit. Ita egregiè Palud. in 4. dist. 17. quæst. 5. art. 1. in fin. Nec putes ideò inferiorem in prę-fato casu absoluere posse; quia Superior remittendo ipsi casum reseruatum, vt ab eo pœnitentem absoluat; censetur committere vices suas, & ei delegare suam iurisdictionem; quia non ex vi commissionis tūc absoluit; sed quia reseruatio iam est sublata per Superiorem. Quod patet ex eo, quod singulariter ibidem idem Paluda. adiungit; videlicet, quòd si is qui remisit pœnitentem absque absolutione, non sit ipse Superior, sed eius Vicarius, siue pœnitentiarius, poterit nihilo minus inferior ipsum absoluere. Non quòd iste (inquit) possit committere; sed quia talis est intentio retinentium sibi casus, quòd postquam mandatum Superiorum receperint; ex tunc nihil retineant: quia ex tunc nolunt istum ad se redire, quem remittunt. Hęc sunt verba aurea Paludani. Ex quibus collige q; per solam remissionē, casus reseruatus desinit esse reseruatus. Idem docet Iacob. de Graffis. lib. 1. Casuum conscien. cap. 13. num. 74. quem refert Fr. Vega in Summa. tit. De casos reseruados. casu 5. notab. 1. col. 377. Quem locum Paluda. alliga digito. (Adde Henriq. de Pœnit. lib. 3. cap. 14. in fin. & cap. 15. §. 4. lit. R. in fine.) Nam ex eo, & non ex illo, quem erroneè putauit Nauar. vbi infrà; deducitur conclusio illa, de qua idem Naua. cap. 1. §. Cautus. num. 30. de Pœnit. dist. 5. & Couar. vbi infrà, faciunt magnum festum: videlicet eum qui tempore iubilei per obliuionem desinit confiteri aliquem casum Sedi Apostolicę reseruatum; posse transacto iubileo, cùm eius recordatus fuerit; suo Parocho cō fiteri, & ab eo absolui. Cuius Dicti ratio nō ea est quam putat Nauar. & alii communiter; nempe quia in prima confessione fuit pœnitens etiam ab oblitis absolutus: quia si hoc ita esset, nō esset necessaria cautela requisita ab eisdem, de qua inf. sed ea potius, quę deducitur à Palu. vbi sup. videlicet, quia

Superior concedens iubileum cum potestate absoluendi a reseruatis,&c.eo ipso tollit reseruationes pro omnibus lucrantibus iubileum. Ad tollendas quippe reseruationes sufficit sola reseruantis voluntas; nec requiritur aliqua absolutio, vel commissio, seu delegatio; ex Palud.suprà.

Hinc colligere potes,veram esse opinionem quorumdam recentiorum, quorum meminit Henri.de Pœnit. lib.3. caq.16. §. 6.in gloss.H. videlicet, si quis tempore iubilei, qui venialium tantum meminerat; nullā fecit confessionem: eo lapso posse à prius reseruatis oblitis absolui. non tam, quia iubileus consecutus dat ius omni tempore eligendi Confessarium pro his, quæ reseruata erant vsque ad tempus ipsius iubilei; vt dicunt ipsi recentiores: sed potius quia Papa sustulit reseruationem in fauorem lucrantium iubileum. & ideò non mirum, si elapso ipso iubileo posit is, qui ipsum lucratus est, facere se absolui à censura,siue peccato reseruatis: sicut se potest facere absolui à quocumque alio non reseruato, tunc oblito.& sic non est tanti facienda cautela quam tradit Nauar.dicto §.Cautus. numero 30.& Couar. in capit. Alma. 1.par.§.11.numer.12.videlicet, vt pœnitēs se absolui faciat ab omnibus peccatis, etiā oblitis.quasi aliter non posit posteà absolui ab eis. Quæ doctrina est magni effectus. Nam ex ea sequitur, si pœnitens petiit à Superiore, vt eum absoluat ab irregularitate ob homicidium voluntarium incursa; & Superior dixerit, Vade, absoluat te tuus Confessarius: eo instanti fuisse pœnitentem dispensatum super irregularitate per Superiorem; vt resoluit Cordub. casu 26. versic. Respondo.dicens ita etiam sentire penè omnes.

Præterea fallit sextò, cùm Superior est absens, & si non absolueretur pœnitens ab inferiore consurgeret scandalum, vel infamia;& casus reseruatus non habet annexam excommunicationem: his concurrentibus poterit inferior absoluere pœnitentem, cum onere præsentandi se Superiori pro absolutione directa reseruatorum obtinenda. Hanc dicit communem, & in praxi receptam sententiam Henriq.de Pœni. lib. 2.cap.14.in gloss.C.& lib.3.cap.15.in prin. quia præsumitur eam gratam habiturum Superiorem;ex qua ratihabitione præsumpta de præsenti, censetur valida prædicta absolutio. Faciunt not. in simili per Nauar. cap.9.nu.5.&.cap.21.nu.52.& per Emmā. Rodrig. in Explicatione Bullæ Crucia. §.9. dub.7. numer.25.fol.88.& §.5.numer.10. Quòd si casus reseruatus haberet excommunicationem annexam; tunc omnino cauere debet Cōfessarius ne absoluat.Ita Sot. in 4. dist.18.quæst.2.artic.5.ad 2. Cano in Relect.de Pœnitētia.quæst.5. & Ledesma 2.par.quæst.8.art.3.dubio 3.nisi in casu grauissimi scandali, secundùm eumdem Soto vbi suprà: aut saltē grauis, vel magnę infamiæ, si non communicaret pœnitens, aut celebraret. Quibus in casibus putant aliqui posse absolui cum dicto onere, secundùm Henriq.suprà cap.15.in fin. Pro quibus faciunt tradita per Nauar.cap.27.num. 239. Cordub.casu 41.ad fin.& casu 142. & Rodrig.in Explicatione Motus proprii Pii 5. super ingressu mulierum in Monast.quæ habetur in Explicatione Bullæ Cruc.fol.209. num.32.& Salzedo ad Pract Bernard.Diaz cap.33.litera A. in fin. Sed contrariam sententiam, vt veriorem, & securiorem post Couar. Medin.& Sot.(excepto,vt dixi, casu grauissimi scandali) tenet Cenedo in Collect.25.num.3. Et certè cùm sint multa remedia euitandi huiusmodi scandala, & infamias; puta fingendo infirmitatem, vel absentando se; videtur hanc vltimam sententiam esse tenendam. Nihilo minus id relinquendum censeo arbitrio prudentis,& docti Confessarii. Quia talis casus posset contingere, vt omnino sequi teneamus primam opinionem, maximè cùm sit grauissimorum virorum.

Septimò fallit,cùm pœnitens bona fide confessus est inferiori;nec aduertit ipse,nec Confessarius habere reseruata;& fuit ab eo absolutus;vt iā habui in facti contingentia. Hoc enim in casu valet absolutio etiam quoàd reseruata. Ita pulchrè Henriquez libro 2. de Pœnit. capit. 14. §. 1. Et licèt prædictus Doctor non explicet, quo modo valeat eo casu absolutio. Tu dic, valere quidem. Tùm quia vtile per inutile non vitiatur in iis quæ recipiunt diuisionem, prout est in isto casu; secundùm

Palud.

Palud. dicta quęst. 5. art. 1. ad fin. Tùm quia taliter absolutus, est absolutus ab omnibus; scilicet, directè à non reseruatis, & indirectè à reseruatis, per infusionē gratiæ. Sed obserua in isto casu quosdam putare, debere Confessarium procurare facultatem absoluendi pœnitētem à dictis reseruatis, & ea habita, eum postea absoluere præsentem; si præsentiam eius habere possit; sin minus, absentem, ab excommunicationibus quando voluerit; & à peccatis reseruatis, quando ille in gratia Dei esse videbitur. Ita post D. Anto. & alios tradit Nauar. cap. 26. num. 14. Rodrig. verb. Confession. cap. 55. num. 15. Henriq. de Pœnit. lib. 2. cap. 2. §. 7. in tex. & in gl. X. vbi plures allegat idē tenentes. Sed hæc opinio quoàd peccata, iam nunc est damnata per Sedem Apostolicam, tamquam falsa, temeraria, & scandalosa; vt constat per literas authenticas, Romę impressas; tenoris sequentis.

Die xx. Mensis Iunii, Anno à Natiuitate D. N. Iesu Christi. M. DC. II.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico, in Monte Quirinali, coram S.D.N.D. Clemente, diuina prouidentia Papa VIII.

PROPOSITA QVAESTIONE.

Vtrùm liceat per literas, seu internuntium confessario absenti, peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere.

SANCTISSIMVS DOMINUS noster auditis votis Patrū Theologorum, & re cum Illustriss. & Reuerendiss. Dominis Cardinalibus cōtra hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus, maturè, ac diligenter considerata; hanc propositionem, scilicet licere per literas, seu internuntium Confessario absenti, peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere; ad minus vti falsam, temerariam, & scandalosam damnauit, ac prohibuit; pręcepitque ne deinceps ista propositio publicis, priuatisvè lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, nevè vnquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quouis modo deducatur; quòd si quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputatiuè tractauerit, (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directè, seu indirectè deduxerit; prçter excōmunicationē latę sententię, quam ipso facto incurrat, & à qua non possit (prçterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ maiori Pœnitentiario; nisi à pro tēpore existente Romano Pontifice absolui; aliis etiam pœnis arbitrio infligendis, subiaceat.

Quintilianus Adrianus Not.

Anno à Natiuitate Domini, Millesimo sexcentesimo secundo, Indictione decimaquinta, die verò decima nona mensis Iulii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Clementis diuina prouidentia Papæ Octaui, Anno Vndecimo. Supradictæ literæ affixæ, & publicatæ fuerunt in Valuis Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, & aciei campi Floræ, vt moris est, per me Catherinum Menandi Apostolicum Curs.

Gaspar de Bonis pedibus Mag. Curs.

Aliis

Aliis plus placet, vt in isto casu cùm pœnitens est ignarus; nihil ei dicatur; nec à Superiore licētia impetretur. Tùm arg. cap. Quia circa. de Consan. & affin. Tùm quia indirectè est iam pœnitens absolutus à ralibus reseruatis. Facit Cordub. casu 7. & Henriq. lib. 3. de Pœni. cap. 27. §. 4.

Octauo fallit cùm Superior requisitus, iniustè denegat licentiam. Ita Henriq. de Pœnit. lib. 3. cap. 13. §. 6. & cap. 15. §. 6. quem sequitur Rodrig. verb. Confessio. cap. 55. num. 15. id limitans, cùm casus non habet annexam excommunicationem aliàs non licere; nisi concurrat graue scandalum, vel magna infamia. Et pro ista fallentia facit Clem. Dudum. §. Si verò. de Sepult. & quod not. Palud. in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 3. conclusione 1. in fin. vbi dicit petentem licentiam à parocho ignaro confitendi alteri iuxta cap. fin. de Pœnit. dist. 6. vel aliàs defectuoso: si ei denegetur, posse nihilominus ire ad extraneum.

Sed caue putes teneri Superiorem omni casu concedere prædictam licentiam; aliàs frustranea esset reseruatio; nam vbi Confessarius non est talis cui Superior possit secure eam concedere propter eius imperitiam vel malam conscientiam: tunc iuste denegat, ex eodem Palud. ead. dist. quæst. 4. art. 3. Idem, cum pœnitens eam petit, non designando Confessarium; sed vult, vt indeterminatè eam cuicũque à se electo cõcedat: nam potest Confessarius tunc ei dicere; esse paratum audire, vel concedere cui sibi videbitur, ex eod. Palud. ibid.

Nono fallit, cum Superior concedit alicui suos casus reseruatos; vt fit quotidie per Episcopos, & Prelatos Religiosorum.

SVMMARIVM.

1 *HABENS reseruata, & minime copiam Superioris: potest à non reseruatis absolui, reseruata absolutione à reseruatis, cùm copiam habuerit Superioris.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 POENITES habens peccata reseruata Episcopo, vel Prælato, & copiam eorum non habens ad confitendum eis dicta peccata: potest cõfiteri Parocho, & ab eo absolui, à peccatis non reseruatis; reseruata absolutione à reseruatis, cùm Superior copiam sui fecerit. Ita tenent communiter DD. teste Durand. in 4. dist. 17. quæst. 15. & tradunt Caiet. verb. Confessio. conditione 10. Soto in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 5. Ange. verb. Confessio. 5. §. 9. Gabriel. dist. 17. quæst. 1. art. 3. dub. 2. Et ita seruari communiter in vniuersali Ecclesia, docet Henriq. Gandauen. Quodlib. 1. quæst. 27. Refert, & sequitur Paul. Comitolus lib. 1. Respon. Moral. q. 29. num. 2. Debet tamen pœnitens tam reseruata, quàm non reseruata parocho confiteri. Quia quoad eum debet esse integra; licèt quoàd Superiorem possit esse dimidiata; vt est communis opinio.

Ex quo nota differentiam inter vtrumq; Forum. Nam taliter absolutus, est quidem absolutus quoàd Deum ab omnibus peccatis; non tamen quoàd Ecclesiam, donec à reseruatis absoluatur à Superiore. Quia reconciliatio quæ fit cum Deo, diuisionem admittere non potest; benè tamen ea quæ fit cum Ecclesia; vt docet Gabriel. & Comitol. vbi suprà, & Silu. infra. Simile videmus in excommunicato, qui potest esse absolutus quoad Deum, & manere ligatus quoàd Ecclesiam; vt diximus in Prælud 15. num. 3. & habes verb. Excommunicatio. Differentia 9.

Idem etiam videmus in eo qui ex obliuione omisit aliquod peccatum. Nam licèt sit quoàd Deum etiam absolutus a peccato oblito; non tamen quoàd Ecclesiam. Quia tenetur illud confiteri expressè, & ab eo directè à ministro Ecclesiæ absolutionem obtinere. Et ita intellige quæ tradit Pet. Ledesma. 1. par. suæ Summæ. cap. 13. pag. 264. in 2. conclusione dub. 2. vbi in 7. dubio adducit alium casum contrarium superioribus in quo quis est absolutus quoad Ecclesiam, & non quoàd Deum; nempè cum fictè scienter accedit ad Sacramentum

mentum pœnitentiæ, & habet casum reseruatum, & ab eo absoluitur tempore Iubilæi. Nam talis manet absolutus, & liber à reseruatione quoàd Ecclesiam; ita vt recedente fictione possit illud confiteri cuiuis Confessario extra Iubileum: non tamen manet absolutus quoàd Deum. Quam opinionem vltra citatos ab ipso, tenet Caiet. verb. Casuum reseruatio. in fin. Armilla eod. tit. num. 4. Siluest. verb. Confessio. 1. quæst. 19. ad fin. Paul. Comitol. lib. 1. Respon. moral. quæst. 30. num. 2. Quamuis ipse Ledesma contrarium teneat, & etiam Alcocer. in Summa. cap. 12. & Rodrig. verb. Confession. cap. 55. num. 6. conclusione 3. quorum opinio plus mihi placet; quia revera cum tali indispositione non potuit consequi Iubileum, & consequenter nec absolutionem à reseruatis; per not. per eund. Rodrig. cap. 58. num. 6. conclusione 6. vbi dicit esse communem opinionem omnium Theologorum, pœnitentem fictè scienter accedentem ad Sacramẽtum pœnitentiæ teneri reiterare confessionem.

Et obserua præfatum communem vsum, confitendi scilicet omnia peccata inferiori etiam reseruata, & absoluendi tantummodo à non reseruatis, locum tantum habere in reseruationibus inferiorum Papa, & vbi non est annexa aliqua excommunicatio ipsi peccato reseruato. aliàs secùs; quia vbi adest excõmunicatio (vt habetur in omnibus reseruationibus Sædis Apostolicæ) tũc nõ potest inferior vllatenus absoluere etiã à non reseruatis; vt post Palud. & Soto, tradit Comitol. sup. quæst. 29. num. 6. & Rodrig. vbi sup. cap. 55. num. 9. conclusione. 6. Ratio est, quia pœnitẽs priùs debet absolui ab excommunicatione; quàm à peccatis, & priùs reconciliari Ecclesiæ, quàm ab ea obtinere absolutionem peccatorũ. Hinc inoleuit communis practica in dandis absolutionibus, vt priùs absoluat Confessarius pœnitentem ab excommunicatione, si fortè est ea irretitus; quàm à peccatis.

Vide not. verb. Iurisdictio. Differ. 13.

POSSESSIO.

SVMMARIVM.

1 *REGVLA de Triennali an habeat locum in vtroque Foro. Et consequenter Beneficiarius possidens per triennium Beneficium sine titulo verò, sed tantùm apparente, seu colorato, an sit tutus in vtroque Foro.*

2 *Beneficiarius simoniacus realis, vel conuentionalis; item violentus possessor, & intrusus, non gaudent Beneficio dictæ regulæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 REGVLA de Triennali, tantùm habet locum in Foro exteriori, non tamen in Foro interiori; quia est regula iudicialis. Vnde possidens pacificè triennio Beneficium sine titulo vero; sed tantùm colorato: licèt sit tutus in Foro exteriori; non tamen quoàd Deum, secundum Cosmam, Isner. & Gomez. relatos per Naua. consil. 42. de Præb. quos sequitur idem Nauar. in cap. Accepta. oppositione 8. num. 10. in fine.

Sed esse tutum etiam quoàd Deum, tenet idẽ Naua. sibi contrarius, consi. 41. in fi. de Præb. & dicto consil. 42. & consil. 3. num. 2. de Renunciat. sequutus Rot. quæ post multas propositiones, discussiones, atque conflictus, tandem ita conclusit, teste Gomez. dicta regul. de Trien. quæst. 42. ad fin. vbi dicit hoc intelligendum esse, non quod taliter possidens acquirat verũ dominium, seu titulum; sed quia acquirit exceptionem ex titulo illo colorato, cum possessione triennali; per quam exceptionem est securus in conscientia durãte toto tempore vitæ suæ: etiam si alter sit prouisus de illo Beneficio, & habeat verum titulum

lum quia propter suam negligentiam non poterit recuperare Beneficium, durante vita illius triennalis, & eo mortuo poterit de iure suo experiri: simulque dicit id ita fuisse sanctissimè conclusum. Primò, vt possessores Beneficiorum sint certi de suis Beneficiis, ob quorum incertitudinem diuinus cultus, & Ecclesiarum cura negligi posset. Secundò, vt sit litium finis. Tertio, in pœnam negligentium. Quartò, propter plenissimam potestatem quam Papa habet in Beneficialibus. Nam potest quadrare rotunda quadratis, & quadrata rotundis; vnde non solùm exceptionem, sed etiam verum dominium, & ius posset cõferre dictis triennalibus, si placeret. Quintò, quia etiam litis pendentia non constituit possessorem in mala fide; nisi quando est pronunciatum contra eum, & sic dùm triennalis non habet contrariam sententiam, non potest verè dici esse malę fidei possessor. Et consequenter non mirùm si dicta triennalis, quæ est veluti altera pręscriptio; sufficiat ei, & prosit ad securè manendum in sua possessione, & repellendum quemcunque molestatorem. Sextò, quia patientia collitigantis, seu alteriùs prætendentis titulum verũ, videtur quandam tacitam renunciationem includere; vt in cap. Ex ore. de His quę fiũt à maior. part. Capit. Septimò, quia alias dicta regula de triennali, si solùm esset pro Foro exteriori; iniiceret nobis laqueum, contra id quod dicitur in cap. De viduis. 27. quæst. 1. Octauò, propter theoricam Bal. post alios in cap. Quæ in Ecclesiarum. de Constit. quæ habet legem, si fuerit iusta in Foro Fori, iustã vtique esse in Foro Poli. Nonò, propter paruum præiudicium, & recuperabile quod irrogatur negligẽtibus. Non enim anullantur eorum tituli (vt diximus) sed tantùm suspenduntur durante vita possessoris triennalis; & morte eorum subsequura, possunt agere de iuribus suis. Decimò, quia minore, seu breuiore tempore potest Beneficiarius priuari iure suo, & ipso Beneficio, vt patet toto titulo de Cleric. non resident. quanto magis potuit suspendi eius ius propter negligentiam, & absentiam trium annorum? His, & aliis rationibus tãdem inclinata est Rota, & cõclusit regulam de triennali procedere tam in Foro iudiciali, quàm pœnitentiali, & sic in vtroque Foro esse tutum triennalem possessorem. Idem testatur Aragon. decis. 14. & Crescen. decis. 136.

2 Limitatur tamen prædicta conclusio, vt non procedat in Beneficiario simoniaco reali, vel conuentionali; nec in violento possessore; neque in intruso, qui nullum habet titulum, etiam coloratum. Ita Gomez. suprà, quæst. 11. 12. & 42. & Nauar. dicto cons. 41. & patet ex ipsamet regula. Quæ est singularis declaratio ad cap. fin. de Pręscriptio. Ideo ipsam tene perpetuo mente.

SVMMARIVM.

1 *POSSESSOR iniustus tenetur ad rei æstimationem, quanti plurimi, si pereat, etiam sine culpa sua.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ. Sed intellige vt hic declaratur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 INIVSTVS possessor, & fur; nedũ tenetur ad restitutionem æstimationis rei, penes se amissæ, vel peremptæ; siue culpa sua, siue sine ea intereat; vt diximus sub verb. Obligatio. Differentia 11. Sed etiam solet in iudicio contentioso condemnari ad æstimationem eius, quanti ea res plurimi fuerit à die furti commissi; ita probat tex. in l. In re furtiua. ff. de Condict. furt. & ibi communiter omnes, & in l. Ex argento. ff. Eodem. & in l. Si nauis. §. Si generaliter. ff. de Reiuendicat. & in cap. Grauis. de Restitu. spolia.

2 In Foro verò animæ si dominus eo tempore, quo res pluris valuit, non foret eam venditurus; vt quia res ablata nõ erat apud dominum vendibilis: non tenetur fur ad æstimationem rei, quanti ea plurimi fuerit à die furti commissi; sed tantùm ad illud pretium, quod secundùm communem æsti-

mationem res valuisset; vt post Medin. C. de Restit. quæst. 6. docet Couar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 6. num. 2. in fin. & Rebel. post alios. de Obliga. iust. par. 1. lib. 2. quæst. 6. num. 3. Et confirmantur prædicta per ea quę diximus verb. Fructus. Differentia 3. Illa etenim æstimatio quanti plurimi res fuerit à die furti commissi; in pœnam iniquæ acceptionis imposita est à lege. Et ideò non obligat; nisi ad quantitatem, & valorem rei, quo in veritate dominus fraudatus est.

Per quæ limitabis quæ tradit Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. §. Primum. vbi indistinctè tenet in Foro animę teneri furem ad æstimationem rei peremptæ, etiam secundum optimum statum rei. Sed intellige vt proximè dixi. Et eodem modo intellige, & limita Naua. cap. 17. nu. 10. & 26.

Et non solùm prædicto casu excusatur à restitutione illius quãti plurimi: sed etiam si quando valor rei creuit, non fuit fur in mora culpabili restituendi; vt quia forte reddere non potuit. Ita optimè P. Fern. Rebel. vbi sup. num. 2.

Hinc in facti contingentia consultus respõdi; quòd si Petrus mutuauit Ioanni modium tritici mense Augusti, & fuit in mora restituendi; quia nec requisitus voluit illud reddere: tenetur restituere valorem dicti modii, quanti plurimi valuit post mensem Augusti; si aliàs potens fuit ad illud reddendum, & Petrus non erat illud consumpturus ante auctum pretium, vt & docet Rebel. sup. num. 4. ad fin. cum seq. vbi idem dicit, etiam si Petrus seruaturus esset ad tempus quo vilioris esset pretii; si Ioannes illud consumpsit tempore quo plus valuit. quæ sunt valde notanda.

SVMMARIVM.

1 *REI suæ quilibet est moderator, & arbiter in Foro externo.*

2 *Secùs quoàd Deum, & Forum animæ.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 REGVLA illa quæ habet quòd in re sua quilibet est moderator, & arbiter; de qua in cap. de His. de Sepult. & in §. Per traditionẽ. Inst de Rerum diuis. procedit tantùm in Foro exteriori. Hinc est quòd non potest quis cogi in Foro iudiciali, vt de superfluis faciat eleemosynas; vt diximus verb. Obligatio. Differentia 7. neque vt tempore caritatis vendat suum triticum; vt dicemus verb. Venditio. Differen. 5. Nec si malè, & luxuriosè substantiam suam, seu bona quis expendat, ac dissipet, potest super hoc cõueniri. Nam prodigus etiam palam, atque apertè bona profundens; antequam illi bonis interdicatur; omnia pro sui animi arbitratu gerere potest. Communẽ dicit Alex. in l. Is cui bonis. ff. De verbo. obliga. Fran. Viuius lib. 1. opin. 247. & 248. & alii plures relati à Emman. Suar. lib. 1. Commun. opin. verb. Prodigus. pag. mihi. 324.

In Foro verò conscientiæ, & quoàd Deũ nullus est absolutus dominus rerum suarũ; sed tantùm dispensator; vt notant omnes Theologi super parabola illa diuitis epulonis. de qua Lucæ. 16. & sic tenetur reddere rationem de ipsis, si malè, an benè eas expenderit. Hinc est non esse in cuiusquã potestate absq; peccato, eas dare Histrionibus, & Ioculatoribus, qui illicitis ludis vtuntur; vt diximus. verb. Donatio. Differentia 1. & tenetur dare eleemosynas de superfluis, velit, nolit. (vt verb. Obligatio. dict. Differentia 7.) aliàs à Deo vapulabit. Et similiter tempore caritatis tenetur charitatem exercere, & suas merces venales exhibere. vt diximus d. verb. Vẽditio. Dif. 5. Omitto Ecclesiasticos, de quibus speciatim diximus. verb. Beneficium. Differ. 6. Adde not. verb. Peccatum Dif. 15.

SVMMARIVM.

1 *POSSESSIO 30. annorum, an det titulum emphyteotæ, licèt aliàs reuera ipsum numquam habuerit.*

DIF-

DIFFERENTIA QVARTA.

1 POSSIDENS per 30. annos rem emphyteoticariam profanam: vel per 40. Ecclesiasticam, & soluens canonem seu pensionem illius rei: per hoc probat titulum in Foro exteriori; nempe fuisse rem illam in emphyteosim sibi concessam à domino directo, & pro illa pensione. licèt aliàs non habeat alium titulum, neque scripturam. Ita docet Iaf. l. Qui in aliena. num. 49. ff. de Acqui. hered. & in l. 2. nu. 155. C. de Iure emphy. Alex. cons. 79. num. 13. lib. 1. & cons. 113. nu. 8. lib. 4. & Gamma decis. 329. num. 3. Itaque licitum erit in Foro exteriori præfato pacifico, & antiquissimo possessori allegare se habere titulum. Et titulus erit illa pacifica possessio tot annorum. Præsumit enim ius ita esse; adeò vt non admittat probationem in contrarium.

In Foro verò conscientiæ, id non licebit; si aliàs sibi constat, & est certus numquam à domino directo titulum habuisse, secundùm Caldas in Tract. de Acqui. emphyteo. cap. 12. nu. 20. & in Tract. de Emphyteo. extinctione. cap. 7. num. 42. in fin. Et probatur per ea quæ habes sup. in Differentia 1. Conferunt tradita suprà, Diff. 2.

SVMMARIVM.

1 *REM suam nemo potest propria authoritate capere; nec pro sibi debito facere compensationem.*

2 *Secus in Foro animæ, certis cōcurrentibus. vt ibidem.*

3 *Rem suam propria auctoritate capiens; cū aliàs posset eam per Iudicem habere, non est fur, licèt peccet.*

4 *An de pœnis sibi debitis, possit quis se compensare.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 NEMO potest in Foro exteriori rem suam, cùm per alium possidetur; propria authoritate capere; nec pro sibi debito facere cōpensationem. Ratio est, quia id per viam Iudicis fieri debet, ad quem spectat reddere vnicuique quod suum est. Aliàs mille scandala quotidie orirentur, si cuique licitum esset res suas propria auctoritate recuperare, & iūs sibi dicere. Quod leges præcauentes, atque prospicientes, statuerunt ne id vlli liceret, sub pœna amissionis iuris, quod ea in re haberet, vt patet in l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. & in cap. Eum qui. de Præb. lib. 6. & in cap. Placuit. 16. quæst. 6. & in Ordin. Lusitan. lib. 4. tit. 58. in prin. docet Inno. in cap. Olim. 1. num. 8. de Rest. spol. & communiter omnes.

Quod adeò verum est, vt nec etiam à fure liceat domino rem suam propria auctoritate recuperare, postquam eam iam penes se fur habet, vt dicemus sub verb. Restitutio. Dif. 24. Faciunt tradita. verb. Iudex. Diff. 9. vbi, quòd nemo potest esse Iudex in causa propria.

2 In Foro verò conscientiæ, bene licet domino rem suam propria auctoritate recuperare, concurrentibus præcipue tribus. licèt Silu. verb. Furtum. quæst. 13. ponat sex, de quibus etiam vide verb. Compensatio. Differtia 3.

Primò, quòd mediante Iudice non possit eam consequi; vel ex defectu probationis, vel ob potentiam aduersarii, vel aliàs. secundùm gl. in cap. Ius gentium. 1. dist. & ibi Præposi. & DD. probat tex. in cap. 1. in fi. de Milit. vassal. qui contumax est. in Vsib. Feud. Docent Imol. Abb. & DD. dict. cap. Olim. Idem Abb. in cap. 1. num. 10. de Dolo, & contu. Probus ad Monach. in cap. 2. num. 80. de Constit. Feli. in cap. Quoniam. num. 13. de Simo. & in tract. de Conatu. Octaua fallen. Hippol. sing. 177. incip. Malitiis hominum. Pala. Ruui. in Rep. cap. Per vestras. notab. 1. num. 13. idem Feli. in cap. 1. num. 14. de Iudi. Caiet. 2. 2. quæst. 66. art. 5. Naua. cap. 17. n. 112.

cum

cum seq. Cordub. casu 99. & 125. & 155. ad finem.

Hinc collige, quòd si ob verecundiam, & pudorem nō audet eam petere à Iudice: non ideò poterit propria auctoritate eam capere, secundùm Fr. Lud. Lop. post Sotum & Medin. 2. p. c. 33. pag. 243. & Fr. Eman. Rodrig. in Expli. Bullę Cōpos. n. 32. cōcl. 3.

Secundò quòd sine scandalo id fiat. Nam si ex recuperatione propria auctoritate, timetur scādalum: nullo modo id liceat. argu. c. Ad aures. iuncta ibi glo. verb. Scandalo. de Tēpo. ordi. Hinc est, quòd cōmuniter permittitur prædicta recuperatio in secreto, & occulto; ita vt dominus eius eam ignoret. Cauere tamen debet recuperator, vt res recuperata non possit amplius ab hæredibus debitoris recuperari, seu euinci. Et etiam, vt debitor aliquo inuolucro, seu cautela intelligat; se iam amplius non teneri eam restituere; vel quia fuit sibi remissa, vel aliàs.

Tertiò requiritur, quòd debitum sit legale; non tamē morale, seu de honestate: idest vt sit tale, quòd pro eo habeat actionem in Foro seculari, vel Ecclesiastico; vel possit eam obtinere per officium Iudicis; vel denunciationem Euangelicā iuxta not. verbo Obligatio. Dif. 1. & in Prælud. n. 22. Ex quo inferto ad id quod tradit Couar. in c. Cùm esses. n. 10. illatione 7. de Testa. legatarium qui rem legatam in minus solenni testamēto consequi non potest, non posse eam, salua conscientia, furto subtrahere. quia tale legatum nō est sibi debitū, nisi de honestate, & debito morali; nō tamen legali. Quod intellige verum, post declarationem factā à Iudice, declarando testamentū fuisse nullum, & inualidum ob defectū solennitatis à iure requisitæ; & non ante; vt diximus verb. Lex. Diff. 8. num. 17. & Dif. 9.

Secundò infertur, nullū posse clā subtrahere quod sibi deberi prætendit ob vsuras, dolum, aut aliud delictum: quia talia debita iustè peti non possunt. & consequenter non sunt debita legalia. Ita pulchre Nauar. c. 17. num. 112.

Tertiò infertur, quòd si debitum sit tantū in Foro conscientię, & nō in Foro iudiciali; (vt habes hic in quamplurimis casibus, ac differentiis) poterit creditor se in occulto recompensare: dum modò possit illud cōsequi per viam denunciationis Euangelicę, prout sentit Couar. dict. cap. Cùm esses. n. 10 illatione 7. & 8. iunctis iis quæ dicit nu. 9. vers. Tertium. & tetigimus sub verb. Compensatio. Dif. 3. num. 2. versic Primò.

3 Obserua hic vnum menti tenendum ad primam conditionem suprà requisitam, scilicet, quòd si quis rē propriā propria auctoritate sine scandalo recuperauerit; cùm tamen eam per Iudicem posset habere; sed non curauit: excusabitur à furto, & à restitutione: quamuis peccauerit, ius sibi dicens. Ita egregiè Iul. Clar. §. Furtum. num. 21. allegat tantùm pro hoc, Cauar. lib. 1. Variar. cap. 2. post num. 15. versic. Quartò. adde idem tenere Inno. dicto cap. Olim. Siluest. verbo Furtum. §. 13. Soto lib. 3. de Iustitia. quæst. 4. art. 5. §. Nihilominus resp. Rebel. de Obliga Iust. 1. part. lib. 2. quæst. 18. num. 7. Faciunt not. verbo Compensatio. Diff. 5. & verbo Restitutio. Differentia 23.

4 Sed quæro de dubio à nemine, quem viderim, tacto; scilicet An possit quis eamdē compensationem facere de pœnis sibi debitis, ad quas debitor in conscientia non tenetur, donec ad eas per iudicem condemnetur? Videtur quòd sic, si concurrant requisita, de quibus suprà: nam prædictæ pœnæ sunt debita legalia. Contrarium tamen sentiunt multi, vt colligitur ex dictis per Rebel. sup. quæst. 10. num. 3. vbi agens an pro iniuria illata sine damno, teneatur quis ad aliquam restitutionem, dicit plures tenere, quòd non. Et quòd ex hoc inferūt, nō posse facere propria auctoritate compensationē. At certum est, dari in Foro iudiciali pro iniuria accepta actionem iniuriarum; & pro ea deberi aliquam satisfactionē. Sed si dixeris, in casibus de quibus loquitur Rebellus, non esse debitum liquidū; quod necessario requiritur ad compensationem faciendam; vt suprà diximus. Respondeo; multa esse delicta, quibus iura certas pœnas imponunt: & in his procedit dubium de quo agimus. Nihilominus cùm multa possint concurrere ad moderandas pœnas per Iudicem: semper tales pœnæ sunt illiquidæ: & consequenter non potest quis pro eis se compensare. Infer ad not. verb. Compensatio. Differentia 6. & verbo Possessio. Differentia 5. in fine.

PRAESCRIPTIO.

SVMMARIVM.

1 P*Ræscriptio immemorialis, an semper tribuat ius securum in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PRæscriptio immemorialis, inducit præsumptionem iuris, & de iure: scilicet quòd præscribens, seu existens in tali possessione tam antiqua, habuit verũ titulum, bonumq; principium, & iustam causam præscribendi. Ita probat tex. in l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de Aqua quotid. c. Super quibusdã. de Verb. signific. Coua. copiosè in c. Cùm in officiis. num. 9. de Testam. & lib. 1. Variar. cap. 10. num. 14. Cassan. in Consuetud. Burgund. rub. 1. §. 2. in glos. Et la prueue. nu. 3. cum sequẽtib. Hippolyt. singul. 80. incip. Tu habes. Loazes in consi. de Mula. dubitatione 5. à nu. 1. quod verum est im Foro exteriori.

In Foro vero interiori, quando ius præsumit cõtra præscribentem, estq; præsumptio violẽta contra ipsum: tunc nõ obstãte prædicta præscriptione immemoriali, potest in conscientia quisquã venire contra res præscriptas; vt verbi gratia, Domini terrarum sunt à tempore immemoriali in possessione multorum seruitiorum, quæ per vassallos ipsis exhibentur: sanè in conscientia, vassalli non tenẽtur ad ipsa. Ratio est, quia præsumuntur per violentiam extorta. Ita egregiè Cordub. q. 112. fol. 315. Pro quo facit c. Quamquam. cum ibi notatis, de Censib. lib. 6. quatenus habet exactiones pedagiorum vtroque iure regulariter esse damnatas. & Rossella verb. Pedagium. §. 8. limitans ex hoc, tex. in c. Seruitium. 18. q. 2. & ibi glo. verb. Memorabilem. qui contrarium decidit in seruitiis debitis Ecclesiis. Quod tene mente, quia valet ad multa.

Sed hoc verum intelligo, quando seruitia sunt exorbitantia, & sine ratione. Secùs in ordinariis, & minimè irrationabilibus. Et ratio dictę differentiæ est; quia vt infrà dicemus Differentia 4. sub hoc verb. In peccatis non datur præscriptio. Iura quippe naturæ sunt immutabilia, §. Naturalia autẽ Inst. de Rerum diuis. & tantò grauiora sunt peccata, quantò diutiùs detinent animam alligatam, vt dicit tex. in c. fin. de Consuet. Infer ad not. inf. Dif. 7. & v. Peccatũ. Dif. 29.

SVMMARIVM.

1 P*Ræscriptio rei alienæ, & actionum personalium cum mala fide, etiam 30. annorũ; licèt valeat de iure ciuili.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ, etiam si sit statutaria.*

3 *Fallit in iis quæ præscribi possunt absque peccato.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PRAESCRIPTIO rei alienæ cum mala fide, licèt de iure canonico per cap. fin. de Præscription. sublata sit, etiamquoad Forum ciuile, & contentiosum, quia in materia peccati ius Cæsareum iuri Pontificio subditur, & ei stare debet, iuxta text. cum ibi notatis in dicto c. final. Præscriptio verò quoad actiones

nes personales, siue eius quod ego debeo; non est sublata, vt patet toto tit. C.de Præscript. 30.vel.40.annorũ. Sunt etiam multa statuta,& leges municipales denegãtes audientiam post aliquot annos prætendentibus debita aliqua,de quibus per Barr. in l. Sequutur.§.Si viam.ff.de Vsucapion & in l. Sicut.in fin.C.de Præscript.30 annor.Abb.& Fel.in dict.c.fin.& in Ordin. Portugalliæ lib.1.tit.83.§.30.& tit.91.§.18.& lib.4. tit. 32. Quæ tantũ procedũt in Foro cõtẽtioso.

2 In Foro verò conscientiæ,tenentur debitores soluere prædicta debita, non obstãte prædicto cursu temporis,seu præscriptione tẽporali,si cum mala fide ea prçscripserint; secundùm Naua.c.17.n.85. cuius meminimus paulò inferiùs sub hoc verb. in Dif. 6. Idem docet Gãma decis.334. & Rebel.de Oblitust.2.p.lib.14.q.13.nu.13.Non enim dicta statuta tollere potuerunt obligationem naturalem,nec talis fuit eorum intentio; sed tantùm prospicere quieti Reipub. quoad Forum exterius, & lites dirimere. Meritò ergo non potest quisquam prædictis legibus se iuuare quoad Forũ conscientiæ;nec eis tutus in Foro animæ esse.Faciũt not.in d.Dif.6.Quod intellige si cum mala fide præscripserint. alias secus; vt per Rebel.sup.num.10.ad fin.

Et aduerte circa primum dictum, magnã esse dissentionem inter DD. de quibus latè per Ant.Gabr.3.tom.Cõmu.opin.lib.5.tit. de Præscript.concl.3.& 4.pag.302.cũ seq. Quidam enim tenent quod suprà diximus, videlicet, valere præscriptionem actionum personalium,etiam cum mala fide: limitantes textum in dicto c. final.vt solùm procedat circa præscripriones rerum alienarum; quasi aliud sit præscribere sciẽter quod tuũ est; & aliud quod tibi debetur. argum.text. singul.in l.Aurelius.§.Mæuia testamẽto. ff. de Liberat.legat. per quem dicit Bal. in l. Cùm necessitatem. C. de Fideicom. quòd si testator legat liberationem omnibus suis debitoribus; non intelligitur legata liberatio illius,qui possidet res testatoris.

Alii autem sunt tenentes cõtrarium, scilicet text.in dict.c.final.etiam procedere circa prçscriptiones actionum personalium. Quia reuera etiam in prædicto casu daretur prçscriptio rei alienę cum mala fide,videlicet præscriptio actionis mei creditoris, cõtra dictum cap.final.anullans,& prohibens omnem præscriptionem rei alienę cum mala fide, ibi, *Synodali iudicio diffinimus, vt nulla valeat absque bona fide prçscriptio,tã canonica,quàm ciuilis.* quod & veriùs credo; & admisit Ordinatio Regni Portuga. lib.4.tit.79.

3 Prædicta verò intellige in præscriptionibus earum actionum, siue rerum quę fieri nequeunt sine peccato,quales sunt debitorũ quę sine interpellatione soluere teneor. secus tamen est in altis, vt in prçscriptione libertatis aduersus seruitutem rusticam, secundùm Abbatẽ in dicto c.final. n. 13.in fi. quicquid dicat Fel.ibid post Imol. n.3.& in prçscriptione sententię iniustę, secundùm Fel.in dict.cap.final.num.4.& similibus.

Et ratio diuersitatis est, quia prędictum cap.fin. solùm se fundat in peccato. vnde, sublata culpa ex parte præscribentis, standum erit iuri cõmuni, vel municipali; cùm prædictum caput sit correctorium.vnde nõ debet extẽdi ad casum diuersum, diuersęq; rationis,& in quo cessat ratio legis correctorię. Hinc collige Ordinationem Lusit. lib.3. tit.94. §.3. qua cauetur denegari audientiam domino bestię deperditę ob euẽtum,& turbinẽ fortunã,post quatuor menses,factis diligentiis, de quibus in dicta Ordinatione, non procedere, nec habere locũ in Foro conscientię; prout annotauimus verb.Bona.Dif.1.versic. Hinc caueat.

SVMMARIVM.

1 *PRæscriptio immemorabilis, habet vim priuilegii. secus in Foro conscientiæ, si veritas sit in contrarium.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PRæscriptio immemorialis,habet vim priuilegii à Principe ex certa scientia concessi.Communẽ dicit Bello. consi.55.numer.5. Vnde qui est in possessione alicuius iuris, seu iurisdictionis per tam longinquũ tẽpus, vt eius memoria nõ

 sit

sit in contrarium; securus est in Foro externo, etiam si sit tale, vt sine concessione seu priuilegio Principis, vel Papę, possideri ab eo non posset, secundùm Bello. consi. 55. num. 3.

In Foro verò conscientiæ, non erit securus, si certus sit tale priuilegium numquam fuisse obtentum. Et in his verificatur doctrina communis (de qua per Alex. in l. Cùm aliquis. C. de Iure delib.) nimirũ tẽpus immemoriale non suffragari, si constet de mala fide pręscribẽtis. Refert Coua. Reg. Possessor. 2. p. §. 8. n. 4. Nec mirũ, cùm præscriptio hęc, seu possessio immemorialis absq; alio titulo innitatur pręscriptioni. Deci. cõs. 85. col. 2. quę locũ nõ habet in Foro animę, cùm aliàs constat de veritate in contrariũ. Ex quib. collige vnum mirabile, nimirum pręscriptioni ordinariæ cũ titulo, & bona si de nõ nocere malã fidẽ superuenientẽ post præscriptionem, vt habes inf. Dif. 6. In hac verò immemoriali, quæ est potẽtior, nocet. Facit c. 1. de Pręscri. in 6. vbi data incapacitate, nec præscriptio immemorialis procedit. Docet Oldra. cõsi. 254. Cõferunt notata inf. Dif. 7.

SVMMARIVM.

1 *PRæscriptio nulla datur quoàd peccata, in Foro animæ.*

2 *Secùs in Foro contentioso, vbi diuturnitas temporis saltem, minuit pœnam.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 PRæscriptio nulla datur quoàd peccata; nec diuturnitas tẽporis, etiã millenaria in peccato excusat in Foro animæ; nec minuit peccatũ, immò ipsum grauat. c. fi. de Cõsuet. vbi loquitur tex. *Tantò sunt grauiora peccata, quãtò diutiùs infelicem animam detinent alligatã.* Ad idẽ tex. in c. Non debet. in fin. de Consang. & affinit. c. Non satis. de Simon. gl. verb. Pœnitentia. in c. Admonere. 33. q. 2. quam exaltat Nauar. vbi plures commendantes refert in c. 1. in princip. de Pœnit. dist. 5. in glo. verb. Perseuerauerit. nu. 127. Rochus latè in repet. c. final. in 1. notab. de Consuetu. Abb. in c. Cùm haberet. n. 4. de Eo qui duxit in matrim. & in cap. fin. n. 12. de Præscription. vbi dicit in Foro pœnitẽtiali, peccata, & crimina tempore non præscribi, nec remitti, seu tolli. Quod cõfirmatur ex notatis per eumdẽ Abb. in c. Licèt causam. de Proba. col. 13. vbi dicit quòd vbi ius agendi fundatur super peccato; vt actiones de dolo, numquã præscribitur. Refert, & sequitur Fel. in c. fin. n. 2. de Pręscription. Idẽ dic quoàd actionẽ furti. Et ideò res furto ablata à quocumq; euinci potest. nec præscribi potest.

2 At in Foro contentioso diuturnitas temporis minuit pœnam peccati, seu delicti. l. Si diutino. ff. de Pœnis. adeò, vt post quinquenniũ, non possit quisquam accusari de adulterio. l. Adulter. C. Adulter. & generaliter aduersus quodlibet crimen procedit præscriptio 20. annorum; ita vt post prędictum tempus, non possit quisquam accusari de eo. l. Querelam. C. de Falsis. l. Adulterium. C. de Adulter. etiam si delictum fuerit occultum. Communem dicit Gargian. cõsi. 124. nu. 17. qui habetur inter consilia crim. Ex prædictis collige vnum singulare, videlicet in Foro animę non posse quemquã se excusare ob non vsum, vel ex consuetudine. verbi gratia, Aduocatus negligẽs, vel fouens iniustam causam, nõ est in vsu apud plures Confessarios, vt compellatur resarcire damna, contra notata suprà, sub verbo Obligatio. in Diff. 3. sed non ideò tutus erit apud Deum; quia in hoc Foro non prodest præscriptio, nec non vsus; immò quod semel est malum, vel restitutione dignum; semper est malum, & obligat restitutio.

SVMMARIVM.

1 *MINOR læsus, post quadriennium non restituitur, nisi sit læsio enormis, vel enormissima.*

2 *Lædens minorem, tenetur in conscientia damna resarcire, etiam si minor nihil petierit infrà quadriennium.*

DIF-

DIFFERENTIA QVINTA.

5 CONTRAHENS cum minore, vel Ecclesia,& eos lædens: transacto quadriennio, ad petendam restitutionẽ læsionis concesso, non tenetur in Foro exteriori ad satisfactionẽ, siue refectionem prędictæ læsionis; nisi læsio sit enormis, vel enormissima. Ita notát DD.præcipue Abb.in c.1.n.12.de In integ. resti.& in c.Cũ causam.de Empt.Deci.cõsi. 36.nu.9.dicit communem Iaſ.conſi.55.nu. 2.vol.1.Couar.lib.1.Variar.cap.3.num.14. Costa in l.Gallus.§.Et quid si tantum.num. 75.&.80 ff.de Libe.& posthu.

2 In Foro tamen cõscientiæ, tenetur ad dãni,& læsionis cõtingentis compensationẽ. Ita tradit singulariter Couar loco sup.citato n.5. Præscriptio enim illa quadriennalis est instar illarum, de quibus diximus sup. Dif.2. vnde ibi vide rationem diuersitatis.

SVMMARIVM.

1 *PRæscriptione completa, securus est in cõscientia possessor, licèt superueniat mala fides; quicquid alii dicant.*

2 *Dummodo præscriptio sit facta cum titulo, & bona fide.*

3 *Præscribens cũ mala fide, & præscriptione statutaria, non est tutus in conscientia. Vt si dominus præscribat salarium famulo. Fallit in triennalli possessore Beneficii. ibidem.*

4 *Hæredes malæ fidei possessoris, an præscribant, non obstante mala fide testatorum.*

5 *Dominus naturalis rei præscriptæ, si recuperet rem sine vi; an teneatur illam restituere præscribenti: vel an possit penes se retinere.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 POST prescriptionem completam, si perueniat mala fides, quidam tenent, licèt quoad Forum exterius sit securus: in Foro tamen conscientiæ quemquam teneri rem restituere. Ita Bart. Ant. de Butr. Ioan. Andr. & Summa Rosella, quos refert Couar. in Regul. Possessor.3.par.§.2.num.1. Idem tenet Alciat. in l.3.C.Famil.hercisc.& Addi. Abb.in cap. Quia plerique.sub numero 25.de Immunit. Eccles.

Sed contraria sententia, scilicet in vtroque Foro esse securum, est omnino tenenda, quam latè defendit Couar.vbi suprà, & eam tenet glossa in capit.Vigilanti.de Prescript.alia in Regul. Possessor. in 6. alia in capit.1. 14. quæst.6. alia in capit. Si virgo. 34.quæst.2. alia in capit.1.de Concessione præb. & satis probatur per text. in cap. Veniens. de Præscript. ibi, *Quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa priuilegium impetrauit, iuri præscriptionis renunciasse videtur.* & sequitur D.Thom.Quodlibeto 12.artic.21. estque communis opinio tam Canonistarum, quam Theologorum, teste Imol.in cap.final.nu.30.de Prescript.Tiraq. in tract. Cessante causa.limit. 12.n.16.Menoc.de Recup.poss.remed.16. nu.17.Castro de Lege pœnali. lib. 2.cap.5. Couar.vbi suprà, Soto lib.4.de Iust. quæst. 5.art.4.conclus.2.vers.Et ratio est.& quæst. 7.art.2.col.3.§.Quo fit.ad fin.

2 Intellige tamen esse verã in præscriptione per legẽ canonicam approbata, scilicet cùm concurrit cum ea titulus,& bona fides.

3 Nam in aliis prescriptionibus quæ sunt, vel Iuris ciuilis, quibus sacri Canones non consentiunt, vel legum particularium Regnorum, vel statutorum ciuitatum, quibus statuitur; ne post aliquot annorum decursus debitum peti possit; secùs dicendum est, teste Nauar. cap.17. num.85. vt & diximus suprà Differ.4. Nec mirum, cùm tales leges, vel statuta loquantur de debitoribus scientibus debitum; & ob negligentiam creditorum non soluentibus; & sic de malæ fidei possessorib & ideò prescriptio eorum non valet in Foro conscientię.Cõmunẽ dicit Paris.in Rub.de Prescrip.n.32.& alii relati 2.tom.Commu.opin. lib.7.tit.2.nu.3.&

 Hinc

Hinc dicit Henriq.de Indulgent.cap.36. §. 6.in glo.H. quòd ſalarium famuli expulſi præſcribit dominus in Foro fori: at in Foro conſcientiæ id non prodeſt.idem Rebel.de Obliga.iuſt.2.p.lib.14. quæſt.13. num. 13. Fallit tamen in Beneficiario triennali, vt diximus,verbo Poſſeſsio.Diff.1.

4 Sed quid dicendum erit de eorum hæredibus, bonam fidem habẽtibus?certe,neq; iſtis proderit vſucapio in Foro canonico,& animæ, teſte Anto.dicto capit.Si diligenti. Palat. Ruuios in Repetit. Rubri. de Donation.inter vir.& vxor.ad fin. iuncto Abbate in cap.De quarta.num.9.de Præſcript. & in cap.Nihil.nu.8.eodem tit. & Bero.in dicto cap.De quarta.nu.15.& Balbo.de Pręſcrip. 2.par.tertiæ principalis,quæſt.12. num.11. de quo vide latiſsimè per Anton. Gabri.3. tom.Commun.opin. lib.5. tit. de Præſcrip. concluſione 5.per totam pag.304. Et ratio eſt,quia mala fides auctoris nocet ſucceſſori,tam vniuerſali,quàm etiam ſingulari. Auth.Vt ſponſal.largit.§.Rurſus.Idem probat text.in l.Vitia. C.de Acquir.poſſeſsion. & in l.Cùm hæres.& in l.An vitium. ff. de Diuerſ.& temporal. præſcript. & in l. Nec vſufructuariũ.C.de Vſufruct. & in l. Si ego. §.Partus.ff.de Public.in rem.action. & in l. fin.C.Cõmun.de Vſucapion.& tenet glo.1. in l.Pomponius. §.1.ff. de Acquirend.poſſeſsion.communiter approbata teſte Alex. ibidem, numer.2.& conſil. 72. col. penult. vol.6.Socin.conſil.106. num. 6. vbi dicunt ita ſeruari tam de Iure canonico, quàm de Iure ciuili.Idem Balb.vbi ſup. nu.11.& 12. & ita tenendum.

Quamuis Dynus, & alii relati à Couar. dicta Regul.Poſſeſſor.2.par.§.9. nu.1. poſt princip.& nu.3. in fin. teneant, Iure canonico poſſe hæredem præſcribere rem, mala fide à defuncto poſſeſſam; modò ipſe hæres nolit vti poſſeſsione ipſius defuncti. Quod in præſcriptione 30.annorum admittit Coua.vbi ſuprà in fine.Quia cùm in ſucceſsione non ſit vera mala fides, ſed à iure ficta,ob repręſentationem defuncti, vel auctoris, & ſic nullum peccatum in ſe contineat; non mirum ſi cum ea, etiam de iure Pontificio præfata trigenaria præſcriptio in tali ſucceſſore admittatur. Quare excepta dicta trigenaria pręſcriptione,nullus ſucceſſor poterit ſe vlla alia præſcriptione tueri; ſi eius auctor rem ipſam cũ mala fide poſſederit; ſed quandocumque,etiam poſt cõpletam præſcriptionem,id reſcierit, tenebitur rem vero domino reſtituere.

Sed contra hæc faciunt notata per Paul. de Caſt.in l.Si quis ſub conditione.in fin.ff. de Cond.inſtit.& conſil.285.incipit.Hæreditas dictæ puellæ.& Fel.in cap.fin.de Pręſcript.num.7.§.Secundam ſaluationem. vbi dicunt debitorem, quando ignorat ſe debitorem,puta hęredem primi debitoris, poſſe præſcribere. per cap.Qui in ius. de Regul.iur.in 6.& eſſe tutum in cõſcientia poſt completam præſcriptionem ſtatutariam,licèt oriatur poſtea mala fides.quos libenter ſequor. Cùm enim ſtatutũ poſsit abreuiare iſta tempora;non video rationem differentiæ, quare non poſsit iſte præſcribens eſſe tutus finita præſcriptione; ſicut eſt tutus præſcribens iure communi. Quod tamen intellige verum,dummodo præſcribat rem debitam, non tamen rem alterius. Tunc enim ceſſat ratio malę fidei auctoris, de qua ſuprà; per notata per Ludouic.Rom. conſi.201.incipit.Pro deciſione.in princip. & Fel.ſupra nu.6. Adde notata ſuprà ſub hoc verbo in Diff.2.

5 Iam verò conſurgit hic pulchrum dubiũ, an cùm res pręſcripta deuenit in poſſeſsionẽ prioris domini ſine fraude, & vi; teneatur rem ipſam in Foro conſcientię reſtituere ſecundo domino pręſcribenti. Pro parte affirmatiua facit, quia iam res non eſt eius, ſed alterius;cùm per pręſcriptionem, præſcribens factus ſit dominus illius, authoritate vtriuſque iuris tam ciuilis, quàm canonici. Et licet videatur durum cogere dominum naturalem ad rem aliàs ſuam domino ciuili ſponte reſtituendam,quam fortè ſine culpa ſua amiſit, & fuit contra ſe pręſcriptum: quia tamen pręſcriptio, & vſucapio eſt ſecundum ęquitatem naturalem; vt eſt receptum, teſte Conſtan.in Rubr.Inſtit. de Vſucapion.num.2. &.4. Mencha. de Controuer.illuſt. lib.2.cap.52.num.1. Couar. in Regul. Poſſeſſor. §.vnico.numer.5. Nauar. cap.17.nu.85.Sot.lib.5.de Iuſt. quęſt. 5.art. 4. Bero. poſt Abb & Fel. num. 10. in Rub. de Pręſcript. & ibidem Alcia. num. 5. contra gloſſam in cap. Ius generale. 1. diſt.& gloſſam

gloſſam in §. Ius autem ciuile. verb. Ius ciuile. Inſt. de Iure natural. quæ communiter reprobantur, ſecundùm prædictos: & prædicta æquitas ſit ſpecialis, & ſcripta, ac poſterior: procul dubio videtur ei ſtandum, per notata per gloſſam, & Iaſ. ibi num. 3. in l. Placuit. C. de Iud. & per Addit. ad Gozad. l. 2. num. 165. C. de Pact. inter emptor. Corn. conſil. 157. col. 2. verſ. Et licèt gloſſa. vol. 2. Vincent. de Franch. Deciſ. 219. n. 6. & Caual. in Indice Deciſionū. v. Aequitas. & Deciſ. 44. num. 36. part. 1. vbi dicit æquitatem ſpecialem præferri regulę generali iuris cōmunis. Videtur ergo præferendum eſſe dominum ciuilem domino naturali, etiam in Foro animæ, cùm in hoc caſu non agamus de preferenda æquitate contra rigorem; ſed de præferenda æquitate ſcripta, & ſpeciali, contra æquitatem in genere, vel ſaltem derogatam in ſpecie, & per conſequens ſtandū eſſe poſteriori, per c. 1. de Conſtit. lib. 6. & l. Non eſt nouū. ff. de Legi. Adde cap. 1. de Reſcript. vbi, quòd generi per ſpeciem derogatur.

Pro parte verò negatiua, ſcilicet non teneri reſtituere in Foro conſcientię facit, licet præſcriptio ſit ſecundùm æquitatem, negari tamen non poſſe fuiſſe introductam à iure ciuili: contra verum domini conſenſum; nec acquirere rem pręſcriptam ipſum præſcribentem de iure naturali, ſed tantùm de Iure ciuili, & Canonico, abſque verò cōſenſu domini. Quibus ſtantibus, videtur magis æquū vt iſte dominus naturalis poſſit remanere cum illa re, aliàs ſua, dùm non petitur ab eo, vel compellitur à Iudice eam reſtituere. Aegrum enim, & durum nimis videtur, vt Confeſſarius cogere teneatur pœnitētem ad reſtituēdam rem, cuius ipſe eſt dominus naturalis, nemine ab eo illam petente; & vt ipſe dominus naturalis ſua ſponte ſe ſpoliet re, aliàs ſua, & ad id eum compellamus. Pro quo faciunt notata, ſub verb. Lex. in Differentia 8. & verb. Pœna. Differentia. 20.

SVMMARIVM.

1. DIVTVRNITAS *temporis minuit peccatum in Foro exteriori, & auget in interiori.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 DELICTA antiqua in Foro exteriori mitius puniuntur, quàm recentia, l. Si diutino. ff. de Pœnis. vbi Modeſtinus ait. *Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius ſubleuanda erit.* Et iterum, *Conſtitutum eſt, non eodem modo puniendos eos eſſe qui lōgo tempore in reatu agunt; ſicut eos qui in recenti ſententiam accipiunt.* Hinc dicit Nauar. in cap. 1. in prin. num. 125. de Pœnit. diſt. 5. Eum qui occidit hominem ab hinc decem annis, non eſſe decapitandum; quia pœna ordinaria homicidæ eſt mors. l. 3. C. de Epiſco. audien. ſed ille homicida læuius eſt puniendus, ex dict. l. Si diutino. Ergo non morte. Quod tene mente perpetuo, quia fortaſſe aliquando honorabit te. Et in confirmationem dict. l. Si diutino. obſerua, multa eſſe crimina, quæ tempore præſcribuntur. Nam accuſatio adulterii quinquennio tollitur. l. Adulter. C. de Adulte. & crimen falſi, & alię accuſationes criminales viginti annis tolluntur. l. Querelam. C. de Falſis. non ergo mirum ſi temporis diuturnitas diminuat pœnam delicti.

In Foro verò conſcientiæ, non imponetur minor pœnitentia pro crimine, & peccato antiquo, quàm pro recenti, vt tradit Panor. in cap. Cùm haberet. de Eo qui duxit in matrim. & Nauar. ſup. num. 127.

Denique obſerua, licèt de Iure ciuili temporis diuturnitate crimina præſcribantur: tamen de Iure Canonico crimina non præſcribi, quoàd pœnas ſpirituales. De hoc eſt gl. ſing. in cap. Admonere. verb. Pœnitentia. in fin. 33. quæſt. 2. dicens, poſſe maritum accuſare vxorem de adulterio ad effectum diuortii, etiam vſque ad milleſimum, & quandocumque; quàm gl. exaltat Nauar. plures commendantes referens, in dict. cap. 1. in prin. in gl. Perſeuerauerit. dict. num. 127.

PRO.

PROMISSIO.

SVMMARIVM.

1 *POLLICITATIO præsenti, vel absenti facta, an valeat in vtroque Foro.*

2 *Promissum vel determinatio in animo tãtùm facta, dandi aliquid alicui, vel faciendi pro eo, cum intentione se obligandi; an obliget in conscientia.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 POLLICITATIO, seu promissio simplex (quales sunt quæ fiunt ab aliquo vltrò, & ex suo motu, sine alicuius petitione) si fiat homini præsenti, & acceptanti, obligat pollicitantẽ eodem modo quo pactum nudum. Quia eò ipsò quòd acceptatur, transit in pactũ. arg. l. Si stipuler. §. fin. ff. de Verbo. facit gl. in l. Consensu. ff. de Actio. & oblig. docet Barbos. 3. par. l. 1. num. 14. ff. Solu. matri. & Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 18. quæst. 1. num. 1. in fin. Et consequenter producit actionem in Foro canonico, per not. in cap. 1. de Pact. & verb. Obligatio. in Differentia 10. Dummodò fiat ex causa; per ea quæ dicemus infrà Differentia 9.

Si autem non acceptetur expressè, sed taceat: putant quidam; vt Azor loco infrà citando, & Communis teste Couar. in Rub. de Testa. num. 13. & Rebel. suprà, num. 2. censeri acceptatam; quia tacens consentire videtur in iis quæ sunt sibi proficua. Nihilominùs tamen propter inurbanitatem nõ acceptantis expressè, nec gratias exhibentis; censeo non remanere obligatum promissorem in vllo Foro, vt optimè aduertit Rodrig. verb. Promesas. conclusione 2. & tenet Grego. Lop. ad l. 26. Par. 5. tit. 11. & Gomez lib. 2. Resolu. cap. 9. num. 2. Si enim acceptasset, tenebatur referre gratias. Quod cum non fecerit; tacendo censendus est non acceptasse.

Si verò pollicitatio fiat absenti. Si quidem mittatur nuntius, vel epistola, admonens promissarium de ea: in Foro exteriori etiã canonico, donec acceptetur, nullam producit actionem, nec obligationem, & ideò potest reuocari. secundùm Guid. Pap. (vbi latè) Decis. 222. per totam. Ratio est, quia absenti non quæritur, ante acceptationem; id est absens per dictã pollicitationem non acquirit actionem contra pollicitantem vt l. 2. §. Sed si quis donaturus. & l. Absenti. ff. de Donat. docet Bar. l. Si vnus. §. Pactus. col. 4. ff. de Pact. Feli. cap. Si cautio col. 6. Fallen. 2. de Fide inst. post Abb. ibi num 6. Couar. in cap. Quamuis pactum. 2. par. §. 4. num. 15. Iul. Clar. §. Donatio. quæst. 12. num. 1. & 2. Rebel. sup. lib. 1. quæst. 3. nu. 15. & lib. 18. quæst. 2. num. 7. & quæst. 4. num. 2. Soto lib. 3. quæst. 5. art. 3. §. de Donatione. & lib. 7. de Iust. quæst. 2. art. 1. Idẽ de legato. l. Si tibi homo. §. Cùm seruus. de Lega. 1. Cuia. in l. A Titio. post gl. 1. ff. de Fur. Et ratio rationis est, quia ante acceptationem non adest nisi cõsensus solùs pollicitantis. At obligatio ciuilis (ex qua oritur actio) non potest esse, nisi interueniente consensu duorum l. 1 & l. Iurisgentium. §. Sed cum. & §. Igitur. ff. de Pact. Bar. & Couar. vbi sup. Ergo &c. Et confirmatur, quia vbi nullus est qui accipiat, ibi nullus est qui donet; siquidem donare respectiuè se habet ad accipere, vt docet Fr. Ludo a Beia. 2. par. Casuum consci. Casu 2. ex propositis. 26. Maii. 1583. pag. 277.

In Foro verò conscientiæ, censeo non posse fieri reuocationem, sed expectandum esse responsum promissarii, an acceptet, necne. Ratio est, quia omne promissum de re licita, debitum est in ore fideli; estq; ad implendum. cap. Qualiter. de Pact. & vt vulgo dicitur. *Quien promete, en deuda se mete.* Huc accedit, a Deo non fieri differẽtiam, nec discrimen inter iuramentum, & simplicem

simplicem loquelam. cap. Iuramenti. 22. quæst. 3. & negari nō potest promissorem, postquam misit epistolam, manere obligatum tamquam hominem veracem, fidelem, & honoratum, non retrocedere ab eo quod semel alicui promisit, nisi iam iusta aliqua causa recenter superuenisset, vt palam est, & docet D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 3. ad 1. vbi in hac promissione simplici, quæ secundùm nos dicitur pollicitatio, facit differentiam inter Forum iudiciale, & conscientiæ: nempè in iudiciali, & ciuili, nullam insurgere ex ea obligationem iuridicam, & ciuilem; benè tamen obligationem naturalem. sequitur Lopez. 2. par. cap. 30. quæst. 3. §. At quando. & expressiùs Panor. in c. Cùm inter vniuersas. de Elect. sentit Rebel. vbi suprà, 2. parte lib. 18. quæst. 2. num. 9. & in specie tenet Azor 3. par. Inst. mor. lib. 11. tit. de Pollicitationibus. cap. 2. quæst. 3. §. Si promissio fiat quinto modo. Allegat in id l. Qui absētiff. de Acqui. pos. Facit etiam tex. celebris in cap. Si tibi absenti. de Præb. lib. 6. & probat gl. memorabilis. in cap. Quoties cordis oculus. verb. Per te. 1. quæst. 7. de qua facit magnum festum, & eam pluribus ornat Feli. dict. cap. Si cautio. col. 6. & etiā Ias. in l. Qui Romæ. §. Flauius. num. 24. de Verb. oblig. licèt Rebel. suprà, quæst. 5. num. 7. ad fin. dicat etiam post acceptationem non teneri promissorem, nisi ex honestate: cùm tamen idem in 1. par. lib. 1. quæst. 4. num. 6. teneat ex simplici promissione, qua se promissor ex iustitia alteri obligare intendit, nasci obligationem iustitiæ commutatiuæ. Sed ipse se declarat dict. quæst. 4. num. 1. ad fin. in lib. 18. distinguendo intentionem promittentis. an scilicet ex honestate; an ex iustitia intenderit se obligare. Idem quæst. 2. ibid. nu. 6.

Vnde cauendum est à Couar. sup. quatenus inuehit contra Panor. dict. cap. Cùm inter. ad fin. & eum tamquam contraria asserentem reprehendit. Non enim sunt contraria dicere ex pollicitatione non posse agi ad interesse, etiam in Foro canonico, si promissor pænitet, & reuocet pollicitum; benè tamen peccare retrocedendo. Nam reuerà ponit præfatam differētiam, & sentit ex dicta pollicitatione oriri naturalem obligationem; non tamen iuridicam, seu ciuilem; quicquid contra teneat Coua. sup. Et ex quo naturalis nascitur, poterit agi cō tra retrocedentem per viam denunciationis Euangelicæ, vt testatur Feli. vbi suprà. Attamen verum est, si promissor non misit epistolam, nec etiam nuntium: tunc posse quandocumque pænitere, & reuocare pollicitationem, vt post alios, docet Rebel. sup. q. 2. n. 6. lib. 18. Adde not. v. Contractus. Differentia 8. Et in hoc casu procedit opinio Bart. dict. §. Pactus. & Couar. sup. dicentium ex pollicitatione non produci naturalem obligationem. Nam ante missam epistolam, vel nuntium, non videtur promissor plenè deliberatus ad complē dum promissum. Secùs post. Nam, & tunc iam videtur ius ad rem quæsitum ipsi promissario. arg. dict. cap. Si tibi absenti. Facit denique quod ipse met Couar. ibid. ad fin. vers. 6. principaliter concludit, scilicet naturalem obligationem non dependere, nisi à promittente, eiusque consensu, qui perfectissimus est, etiam antequam promissarius acceptet. Cur igitur non orietur ex pollicitatione absenti facta, naturalis obligatio? Vtique sanè orietur, modo constet animus præsentis ad obligationem; vt & lege lata Castellæ decretum est. in l. 3. tit. 8., lib. 3. Ordi.

Ex prædictis videtur colligi decisio illius quæstionis à DD. passim tactę, an scilicet quis maneat obligatus in conscientia ex sola determinatione animo concepta dandi aliquid alteri, vel faciendi pro eo, etiam cū intentione se obligandi. Nam si promissio verbis expressa dependet ex solo consensu, & hæc obligat, si animo se obligandi sit facta (vt proxime diximus) idem dicēdum videtur de promissione interna, cum quis apud se firmiter statuit dare aliquid. Nam si animo se obligandi id decreuit apud se, manebit obligatus in conscientia; quamuis nullo exteriori signo, vel verbis id exprimat ac declaret. Ita Ang. verb. Pactum. §. 1. Soto lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 1. & lib. 7. quæst. 2.

Pro quo faciunt quæ diximus suprà, in principio. Nam si promissio facta absenti obligat. Ergo hæc pariter obligabit; quia tā ignota est illa, quàm ista. Et confirmatur

extra-

ex traditis per D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 3. ad 5. vbi dicit peccare, & infideliter agere eum qui non adimplet promissionem, sed mutat animum, & pœnitet.

Sed contrarium est verius, scilicet non teneri in conscientia illud animo cōceptum, quamuis aliàs sit firmiter, & deliberato animo statutum, adimplere; sed posse mutare voluntatem quandocumque; ex suprà traditis. Si enim promissum absenti, & nō ei significatum literis, aut nuntio, potest liberè reuocari, vt suprà diximus: quanto magis id ipsum poterit quod sua tantū mēte habet conceptum? Nam lex priuata à sola, & libera voluntate decreta, potest semper ab eodem libere reuocari. Ob hanc enim rationē testamentum viuente testatore potest quandocumque reuocari. Quæ enim a sola nostra voluntate dependent, possunt pro libito nostro mutari, dùm non transeunt in aliam obligationem.

Et confirmatur ex not. per D. Tho. 2. 2. quæst. 88. art. 1. & in 4. dist. 38. quæst. 1. art. 1. vbi distinguit inter promissionem factam Deo, & eam quæ fit homini. Nam inquit, eam quæ fit Deo obligare, quia Deus cor intuetur, & corde cum Deo agimus, & tractamus. At promissione interiore non obligamur homini, nisi ipsa exterius declaretur. Hinc dicitur. *Verbis ligari homines.* Et Prov. 6. *Captus est propriis verbis, & illaqueatus sermonibus oris sui.* Quibus verbis satis innuitur hominem non obligari homini, nisi quando illum consensum exterius indicat, cum promittendi intētione. Ita Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 1. Thom. de Argentina in suo tract. de Matrim. quæst. 2. Silu. verb. Pollicitatio. Tabiena. verb. Pactum nudum. num. 2. Fr. Ludo. Beia. 2. tom. Casuum consci. casu 2. ex propositis. 26. Maii. 1583. pag. 277. cum seq. Soto lib. 4. de Iusti. q. 5. art. 1. Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 4. quæst. 1. num. 4. quamuis malè alleget in id. l. 5 ff. de Pact. & D. Tho. 2. 2. quæst. 82. art. 1.

Sed contra facit, quia vt colligitur ex eodem Beia. pag. 279. omne propositum firmum, cum intentione se obligandi, habet vim promissionis, & obligat.

Sed dic id non sufficere, quia licèt proponam firmiter cum intentione me obligādi; nihilominus possum pœnitere, dùm non declaro, & palam facio ipsum, & acceptatur ab alio; nisi in voto, & promissione Deo facta. quia obligatio non potest esse nisi inter duos: non enim homo obligatur sibi ipsi, sed alii; nec alii potest quis se obligare, nisi id verbis, vel signis manifestet: quia per solum conceptum interiorem homo non ordinatur ad alium. Id enim solùm est Angelorum. & sic non ligatur, etiam si promissio interna sit cum intentione se obligandi; quia resoluitur in simum tātùm propositum. Ita Beia. sup. pag. 280. vers. At dubitabis. & hanc partem dicit perquā probabilem Soto sup. in Respons. ad 1. in fi. Si verò quis ad dict. conceptum addat animum se in conscientia obligandi, tunc tenebitur. Ita Beia. sup. pag. 280. quia tunc talis promissio implicite, & virtualiter fit Deo, & est velut quoddam votum.

SVMMARIVM.

1 PROMITTENS *factum alienum, quando teneatur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PROMITTENS factum alienum, in Foro exteriori de iure ciuili ad nihil tenetur. Nam talem promissionem, seu stipulationem tamquam inanem, & in potestate promittentis minimè positam ius ciuile improbat, & sic ei nec obligationem, nec actionem tribuit, vt probat tex. in l. Stipulatio ista. in prin. ff. de Verbo. obliga. & in §. Si quis alium. Inst. de Inutil. stipul. docet Ias. in l. Quoties. ff. de Verbo. oblig. Deci. conf. 345. & Curti. Iunior conf. 124. num. 19.

Fallit tamen in quibusdam casibus. Primus est, quando quis promittit non simpliciter factum alienum, sed se acturum, & curaturum; vt alter illud faciat, vt in dict.

l. Quoties.

l. Quoties. ff. de Verborum obligat.

Secundus est; quando stipulationi fuerit adiecta pœna, vt in dict. l. Stipulatio. vers. At si quis velit.

Tertiùs est, quando stipulationi adiicitur iuramentum, vt docet Couar. in cap. Quãuis pactum. 2. par. §. 5. num. 2. & ita seruatur in practica tam in Foro ciuili, quàm canonico, propter vim, & reuerentiam ac religionem iuramenti.

In Foro verò animæ, ex sola præfata stipulatione, & promissione oritur naturalis obligatio, ad hunc effectum. Videlicet vt promissor teneatur curare, & facere quòd alter promissum opere compleat, & exequatur. secundùm Couar. vbi sup. Conferunt notata in Differentia præced.

Et obserua, promittentem factum alienum cũ effectu, & nomine proprio adimpleturum, non liberari adhibendo summã opem, & diligentiam ad complendum id, quod cum effectu promisit; nisi id cum effectu fiat. aliàs de proprio tenebitur soluere interesse. Ita tradit Deci. conf. 325. n. 1. Paul. Paris. consil. 110. num. 17. cum seq. lib. 1. Stepha. Ver. conf. 162. lib. 1. in prima parte. Ruin. cõs. 132. lib. 1. Tho. Grãma. decis. 102. num. 81. cum seq. & Batt. cons. 236. par. 1. De quo vide latis. per Maran. in disputatione 7. per totam.

Qui verò cum iuramento promittit factũ alienum; in Foro conscientiæ, & etiam de æquitate canonica satisfacit adhibendo omnem diligentiam, vt fiat. Quia hoc solùm videtur iurasse, se facturum, & curaturum, vt docet gl. not. fin. in cap. Ex rescripto. de Iureiu. Cui est simil. in cap. Ex literis. 2. de Sponsa. & in cap. Sicut ex literis. in gl. 1. eod. tit. & in cap. Eleutherius. 91. dist. in gl. 2. & in cap. Tibi domino. 63. dist. in gl. fin. sequitur Abb. dict. cap. Ex rescripto. num. 10. & ibid. Feli. num. 17. Idem Abb. dict. cap. Ex literis. num. 6. Ias. dict. l. Stipulatio ista. in principio. Dicit communem Couar. vbi sup. num. 1. Anto. Gom. 2. tom. Varia. cap. 10. num. 23. Alex. dict. l. Stipulatio ista. in principio. num. 5. adde Deci. in l. Impossibilium. num. 4. ff. de Reg. iur. & Greg. Lopez in l. 11. tit. 11. Part. 5. Quamuis Deci. dict. cap. Ex literis. num. 6. & Alcia. in l. 4. §. Cato. nu. 139. ff. de Verbo. oblig. contendant hoc iure non probari. Tamen satis probatur in dict. l. Quoties. ff. de Verbo. Adde Ange & eius Addition. in summa. verb. Iuramentum. 4. §. 1. col. 3. & 4.

SVMMARIVM.

1 PROMISSVM *seruo, vel Religioso, an debeat solui.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PROMITTENS aliquid seruo alicuius, vel Monacho, contemplatione eius, & non domini, vel Monasterii, in Foro contentioso non tenetur ad soluendum promissum. l. Naturaliter. ff. de Condi. indeb. & in reg. Quod attinet. ff. de Regu. iur.

In Foro tamen animę benè tenetur: vnde peccat soluere recusans. secundùm Anto. & Abb. post Inno. in cap. Quia plerique. de Immun. Eccl. & DD. in l. Penult. §. Illud. C. de Necessa. seruis instit. Ratio est, quia naturaliter obligatur. per dict. l. Naturaliter. Adde not. verb. Iurisdictio. Differentia 15.

Vnde idem dicendum est in promissione facta per dominum ipsi seruo, & de Abbate circa Monachum; quòd scilicet obligantur naturaliter: licèt in Foro exteriori non teneantur. l. Interpositas. C. de Transact. tradit Inno. in cap. Insinuante. qui Cleri. vel uouen. Ioan. Andr. in regul. Non est obligatorium. de Reg. iur. lib. 6. in Mercurialibus. & in cap. Cùm singula. de Pręb. eod. lib. Panor. dict. cap. Quia plerique. numero 9. & 11. & Silu. verb. Restitutio. 2. quæstione 14. Idem docet Rebel. de Obligatione iustitiæ. 2. part. lib. 1. quæstione 8. numero 12. & lib. 18. quæstione 3. numero 3. ad fin.

SUMMARIUM.

1 *SPONSUS promittens ducere aliquam; si renuat, compellitur à Confessario.*
2 *Non tamen in Foro contentioso, nisi sint sponsalia iurata.*
3 *De rigore tamen iuris compelli potest, etiā in Foro contentioso.*

DIFFERENTIA QUARTA.

1 SPONSUS promittens absque iuramento accipere aliquam, maximè virginem, in uxorem: compellendus est à Confessario in Foro pœnitentiali, ut adimpleat promissum. Quia etiam nudum pactum de iure canonico parit obligationem naturalem; ut probat tex. in cap. 1. de Pact. & diximus suprà, verb. Obligatio. Differentia 10.

2 At in Foro contentioso non est compellendus, ex tex. in cap. Requisiuit. de Sponsal. & l. 7. tit. 1. Part. 4. ubi Greg. Lop. id notat, & videtur tenere Soto in 4. distinct. 27. quæst. 2. art. 3. & dicit communem tam Theologorum, quàm Iurisperitorum Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 4. quæst. 2.

Hinc dicit glossa in l. 1. C. de Sponsal. quòd alter sponsorum potest, altero inuito, recedere ab sponsalibus non iuratis, etiam de iure canonico. Sequitur Cyn. ibi, & Gratian. (licèt sub dubio.) 27. quæst. 2. §. Sed aliud. in vers. final. refert, & sequitur Silu. verb. Sponsalia. numero 10. post casum 17.

Nec obstat, quòd ecclesia nudum pactū compellit obseruare; ut in dicto cap. 1. de Pact. Quia speciale est in matrimonio: tū, quia matrimonia debent esse omnino libera: tùm, quia ex matrimoniis coactis perniciosus exitus expectatur.

3 Sed obserua, quòd hoc procedit de æquitate, & misericordia, & quando renuens est obstinato animo, ad non contrahendum, & probabiliter timentur grauia mala si cōpellatur. Nam de rigore etiam compelli potest in dicto Foro contentioso, ex cap. Ex literis. in 2. de Sponsal. & tenet gl. in cap. Sic quippe. in gl. fin. 27. quæst. 2 dicens, semper compellendum, nisi euidentissima causa subsit: idem tenet gl. verb. Compellas. in fin. dict. cap. Ex literis. & ibi Abb. num. 8. & Præpos. eod. num. dicens communem. Quod maximè seruandum est, quando ex dissolutione sponsaliū, altera persona grauissimum subit detrimētum; ut si puella reputabitur infamis, quòd ab altero fuerit repudiata; vel quando propter cōsuetudinem, & familiaritatem cum dicto sponso, non inuenit sibi æqualem. ex gl. l. 2. ff. de Sponsa. Omni tamen casu potest agi contra renuentem ad interesse.

Collige etiam ex hac differentia unum mirabile: scilicet, quòd aliquando obseruatum in Foro iudiciali ex æquitate; non obseruatur in Foro pœnitentiali. Nam ut hic vides, ex æquitate non compellitur sponsus inuitus adimplere promissum. Et tamen Cōfessarius tenetur cogere ipsū. Vide simile verb. Repetitio. in Differentia 10.

SUMMARIUM.

1 *PROMITTENS ducere aliquam, putans esse virginem; si postea eam cognoscat, & inueniat corruptam: in Foro exteriori compelletur eam ducere.*
2 *Etiam si probet fuisse correptum, antequā eam cognouisset.*
3 *Sed in Foro animæ, non tenetur eam ducere.*

DIFFERENTIA QUINTA.

1 SPONSUS promittens per verba de futuro ducere aliquam in uxorē; credens tamen esse virginem; si postea inueniat eam corruptam: non ideò poterit eam dimittere in Foro exteriori; sed compelletur eā ducere; licèt probet fuisse corruptam,

2 corruptam, seu stupratam ab alio. Ita probat tex. in cap. Quemadmodum. in princip. de Iureiur. & ibi Panor. & est communis opinio, secundùm Nauar. consil. 2. num. 1. de Diuort. & in Man. cap. 16. num. 18. Faciunt notata in sequenti differētia, & quod tradit Sot. in 4. distinct. 29. quæst. 2. art. 3. vers. Ad illud igitur. vbi inquit quòd error in intellectu, qui non apponitur cōtractui, si non sit de substantia, sed de qualitate personæ; non vitiat matrimonium. Adde nec etiam sponsalia.

3 In Foro tamen cōscientiæ, si sponsus nullo modo cognouisset illam; nec ei promisisset eam ducere, si sciuisset esse ab alio corruptam; non tenetur cum ea matrimonium contrahere. Ita Cordub. casu 49 & Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 4. quæst. 1. nu. 12. ad fin. & sentit Sot. suprà, vers. His nihilominus. Sicque est limitandus, & intelligendus tex. in dicto cap. Quemadmodum. & Nauar. in dicto cap. 16. nu. 18. licèt Cordub. suprà falsò putet idem tenere Nauar. in sæpedicto cap. 16. num. 19. Et est ratio huius differētiæ eadem cum seq. quia scilicet sine consensu; nec sponsalia, nec matrimonia contraht possunt. Quę omnia nota diligenter, & manda memorię. quia sunt quotidiana, & bis iam habui in practica. Adde in confirmationem quæ habes verb. Contractus. Differ. 9.

SVMMARIVM.

1 *Promittens ducere aliquam, si corporis sui copiam faciat, & fuerit virgo: si eā cognoscat, licet inueniat corruptā; tenetur eam ducere in Foro exteriori. Nō tamē in interiori.*

2 *Idem dic, etiam si fraude idem promiserit, nec apposuerit conditionem virginitatis, sed animo tantùm eam conceperit.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 Promittens se aliquā ducturum, si copiam sui corporis faciat, fueritq; virgo: si eā cognouerit, tenetur eā ducere in vxorē in Foro exteriori, licèt virgo non fuerit. Ita tenet glos. in terminis in c. Per tuas. verb. Pręsumendū. de Condit. appositīs. quā dicit cōmuniter receptā Silu. verb. Matrimoniū. 3. q. 8. pro qua facit text. in §. Ad hęc. & in §. fin. 29 quęst. 1. quatenus probat per errorem virginitatis non dirimi matrimonium. Idem de emptione. Nām emens corruptam, putans esse virginem; ille error venditionē non impedit. l. Alioquin. §. 1. ff. de Cōtrah. empt. Et est ratio, quia talis conditio fuit turpis; & ideò habetur pro non adiecta. ad notata in c. 1. & final. de Cōdit. appositis. Quod si à principio non fuit cōditio turpis, vt quia promisit se eam ducturum, si eā matronæ virginē inuenerint; si posteà ad eam accedat animo fornicario ad explorandā veritatem: isto in casu præsumeretur à conditione recessisse, secundùm distinctionem cap. Per tuas. de Cōdit. apposit. Et ideò in Foro exteriori cogeretur eam ducere.

Attamen in Foro interiori non tenetur cū ea contrahere matrimonium, si aliter in eā non consensisset, nisi virgo extitisset. Ratio est, quia deficit cōsensus, sine quo nec sponsalia, nec matrimonia contraht possunt, nec valent coram Deo. ad not. in c. Is qui fidem. de Sponsal. & tenet in terminis Sot. in 4. dist. 29. q. 2. art. 3. Silu. verb. Matrimoniū. 3. q. 8. vbi dicit benè, ac iustū esse vt mulier quæ mentita fuit in fraudem, decepta permaneat, & viro subueniatur, qui fortè intendebat vitare bigamiam; vel nulla dote, ētiā copiosa, cōtraheret cum corrupta. Idē post Med. & Specul. Cōiug. tenet Cordub. casu 48 cum duobus sequentibus, & Rebel. loco in Differentia præceden. citato.

2 Sed quid dicēdū erit si dicta conditio nō fuit specificata; sed tātùm animo concepta, vir tamē fraude, & dolo promittit eā ducere, vt sic copiā eius corporis habeat? Certè isto in casu, quia eā decipit, cogeretur in Foro exteriori eam ducere, nisi inter eos esset magna disparitas. Pro quo facit l. 1. & l. Ex dolo ff. de Dolo. & l. In fraudē. C de Legib. vbi dicitur fraudem, & dolum non debere

alicui prodesse; nec nocere simplicitati alterius.ad idem cap. Ex tenore. de Rescript.

Non tamen teneretur in Foro conscientiæ eam ducere si putabat virginem, & postea corruptam esse cöperit. Non enim tenetur stare promissioni quam minimè ab initio fecisset, si vitium illud cognosceret;vt inquit Rebel.vbi suprà,nisi casu,quo esset publicè habita pro virgine, & eam diffamasset; secundùm Nauar. cap. 16. nu. 19. §.7. Conferunt dicta, Differentia suprà proxima.

SVMMARIVM.

1 *PROMISSVM, ob actum venereum, mulieri solutæ occultè fornicanti, an possit peti.*

2 *Et quid in promisso coniugatæ?*

3 *Et quid si promissum soluatur, an retineri possit.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 PROMISSVM mulieri solutę, quæ quæstum palã non facit, in Foro exteriori non debetur. Ratio est, quia leges,& ciuitates,ac iura municipalia solùm permittũt eas quę sunt in lupanaribus,& locis publicis; & nõ aliis pretium taxant..Et ideò si post fornicationem, promissa merces petatur; non cogitur fornicarius suam promissionem adimplere. Ita tenet Paul.in l.4.§. Sed quod meretrici. ff.de Condict.ob turp.caus. Cyn. in l. Cùm te.C.eod. Quod multum notat, & extollit Ange.in l.2.C.eod.quos sequitur Ias.dict.l. 4.§.Sed quod.nu.3.& Abb.in cap. Quia plerique.de Immunit. Eccles. num. 14. qui omnes tenent prædictas mulieres, sicut turpiter recipiunt,ita turpiter stipulari. Quorũ opinionem propter eorum authoritatem in Foro exteriore frequentissimè admitti, & à plerisque Iudicibus admittendam fore testatur Coua.in Regul.Peccatum. 2.par.§. 2.nu. 3. & eam dicit communẽ Adria.in 4. in tract.de Restitutione. §.Oritur alia quæstio. per l.Lucius.ff.de Iure fisci; quatenus probare videtur res datas his occultis fornicariis ad fiscum pertinere, & eas fisco adiudicandas fore. Sed loquitur in alia specie diuersa à nostro casu, vt aduertit Couar.suprà.Et quomodocumq; loquatur; eius decisio recessit ab aula.Nullibi enim vidi,nec vmquam audiui à fiscalibus repeti data istis mulieribus. Vidimus tamen vnum memorabile,Motu proprio factum Romæ, à bonæ memoriæ Xysto Papa 5. scilicet bona meretricum, vulgò *cantoneras*, vel *putane Romane*, si per vnum mensem ante obitum non conuerterentur, & desisterent à statu illo turpi, & mortifero, confiscata ipso facto esse pro subuentione cuiusdam hospitalis. Quo factum est, vt breui tempore dictum hospitale fieret ditissimum.

In Foro verò interiore & cõscientię, quidã (vt Soto lib.4.de Iust.q.7. art. 1.§.Maius autem.& Coua.sup.) putant fidem omninò seruãdam fore per promittentem mercedẽ præfatæ occultæ meretrici; & sic soluendã esse mercedem promissam; quia meretur & potuit locare corpus suum, & ob actum illum venereũ mercedem stipulari. Si enim actus ille venalis est (vt in præcedenti Dif. not.) parũ refert veneat publicè, vel secretè. Nec item refert venditio fiat ab ea quæ vendendi officium publicè habet; vel ab alia;cùm ex propria natura rei,materia sit vẽdibilis; nec eius venditio ratione publici officii permittatur; sed ratione materiæ. Ob quã rationẽ,hanc partem etiã in vtroq; Foro, veriorẽ putat Coua.loco sup.cit.Sed cõtrarium est verius,per ea quæ dicemus Dif. sequente,& verbo Restitutio.Differen. 15.

2 Idem etiam dicendum esse, à fortiore,dę promissione facta mulieri non solutæ, sed vxoratæ censeo, scilicet non teneri in conscientia promissorem, mercedem promissam soluere. Tum quia mulier nupta nõ est domina corporis sui,sed eius vir. Vnde nõ potest corpus suũ locare, nec mercedẽ vllã ob actum illũ turpem stipulari, cùm in ea nõ sit venalis. Tum quia in ea coitus est punibilis,& cõsequenter non potest mercedẽ promissam petere,per l.Mercalẽ.C.de Cõdict.ob turp.caus. Nec obstat ꝙ in prędicto turpi actu, nõ vendit mulier propriè corpus suum, sed voluptatem quam vir captat ex ea. Ita post Sot.sup.docet Rebe.de Obl. iust.2.p.lib.18.q.19.nu.5. Pro quibus facit

fructus

fructus industriales (qualis videtur hic) post se quem iustè capere ex re aliena, vt tenent communiter DD. & tradit Nauar. cap. 17. num. 25. Quia respondeo voluptatem illam veneream esse peccatum, nec separari posse à coitu mortifero; & consequenter tamquam nihil, quod est peccatum, & dignum punitione æterna, non posse venire. Nam contrarium prætendere in Foro animæ, videtur absurdum, & a vito christiano alienum.

3 Si autem promissum predictis mulieribus (exceptis coniugatis) soluatur; vel liberè detur aliquid, etiam si plurimum fuerit, per suos amasios; censeo, tuta conscientia posse ab illis retineri; dūmodò cesset omnis fraus, seu quæuis alia extorsio; per notata copiosè sub verb. Restitutio. dict. Diffe. 15. & tenent D. Anto. 2. par. tit. 2. capit. 5. Siluest. verb. Restitutio. 2. nu. 2. Coua. vbi sup. Soto lib. 4. de Iust. dicta quæst. 7. artic. 1. ad 2. Nauar. cap. 17. num. 31. versi. Quintò. Toledo lib. 5. cap. 19. numer. 2. Azor. 3. tom. lib. 4. captt. 21. quæstione 2. licèt Paul. Comitol. in Respons moral. lib 3. quæstione 6. contrarium defendat, dicens communem; scilicet teneri restituere in conscientia, quod acceperint. Sed tene vt suprà. Quod adeò verum est, vt prefatæ mulieres instituti possint hæredes per suos amasios, seu concubinarios; vt post alios tradit Couar. sup. nu. 2. post princip.

4 Dixi, exceptis coniugatis; quia quod datur mulieri nuptæ, non potest ipsa in conscientia retinere, sed debet ea restituere, sicut qui vendit rem alienam, tenetur pretiū emptori restituere; quod est contra Couar. Nauar. Sotum. & Toletum suprà. Et ratio est, quia coniugata adulterans, facit contra iustitiā, sicut homicida, & Iudex accipientes pro homicidio, & iniqua sententia; vt notat Paul Comitol. sup. num. 3. Existimo tamen si mulier maritata de mariti consensu vendat, seu locet corpus suum; (& faxit Deus pauci sint qui hoc efficiant) tunc datum tali mulieri non venire restituendum, sed retineri posse in coscientia. Idē videtur in casu superiori, per not. verb. Restitutio. Dif. 14.

SVMMARIVM.

1 *Meretrici debetur mercès in Foro exteriori: non tamen in Foro conscientiæ. & datur ratio diuersitatis.*

2 *Refellitur contraria opinio communis, tenens, deberi mercedem in conscientia.*

3 *Datio, & acceptio pro fornicario actu, est mala: non tamen contra iustitiam: & ideo meretrix potest ea retinere.*

4 *Miles se locans in bello iniusto, non potest in conscientia mercedem accipere: non tamen tenetur eam restituere.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 HABENS rem cum meretrice, tenetur in Foro exteriori soluere ei mercedem consuetam; siue cā promiserit, siue non. Ita tenet expresse Coua. in Regula Peccatum. 2. p. §. 2. nu. 1. ad fin. & nu. 4. versi. Secundò.

Pro quo est aptus text. Gen. 38. vbi Iudas mercedem promissam Thamar, quæ habitum meretricium assumpserat, eidem misit post ipsam cognitam; tamquam ad hoc obligatus. Et placet Sot. lib. 4. quæstione 7. art. 1.

In Foro verò cōscientiæ ad nihil ei tenetur; vt sentit Ioan. à Medin. in C. de Restit. q. 20. Duran. in 3. dist. 39. quæst. 4. & docet Naua. cap. 17. nu. 40. in fin. vers. Quintò infertur. Pro quibus facit tex. in l. Iurisgentiū. §. Si ob maleficium. ff. de Pact. & in l. Generalitèr. 26. & l. Si plagii. aliàs incipit, Si flagitii. 123. ff. de Verbo. obliga. quibus probatur, promissiones ob turpem causam, tam de præterito, quam de futuro, esse ipso iure nullas. Idem probatur toto titu. ff. & C. de Condict. ob turp. caus. & tenent expresè glossæ (ita intelligendæ) in l. 4. ff. de Condict. ob turp. caus. & in l. 2. C eodem. & in l. Affectionis. ff. de Dona. vbi dicunt, promissionem de dando meretrici ob operam meretriciam, non valere; nec ex ea agi posse.

Et ratio diuerfitatis inter vtrumque Forum, ea eft; nempe quòd meretrices in Foro exteriori permittuntur; & habent fuas operas meretricias in eodem Foro venales. Vnde qui ad eas accedit, eo ipfo obligat fe ad foluendum mercedem, eis folui folitam. & fic cogi poteft per Iudicem, fi eam foluere recufet. At in Foro confcientiæ cùm præfatæ operę fint damnatæ à Deo, ac reprobæ: nullo modo mercedem aliquã merentur; fed potius punitionem, & fupplicium ęternum; ne lucrum ex eo confequãtur, vnde pœnam iure diuino habere merentur.

2 Contrarium tamen tenent Couar. & Soto locis fuprà citatis, & Cordu. lib. 1. Quæftio. Theol. quæft. 32. ar. 2. Caiet. 2. 2. quæft. 32. art. 7. & Ferd. Rebel. de Obliga. iuft. 2. par. lib. 18. quæft. 1. num. 9. & Communis, nempe, deberi meretrici mercedem ex iuftitia commutatiua, & fic in vtroque Foro. Quorum precipuum fundamẽtum eft, quòd licet coitus meretricius fit dãnatus in vtroq; Foro: promifsio tamen mercedis, qua parte fit in compenfationem, & pretium vfus corporis, qui vendibilis eft; pertinet ad iuftitiam commutatiuam. & confequenter debetur poft peccatum, preſertim ad promifsionem adimplendam, feu ad fidem datam liberandam. Hoc enim præcipuè confiderauit Iudas in promifsione facta Thamar, de qua fuprà. Cùm enim mififfet per paftorem hedum quem promifferat; & eam non inueniffet: dixit Iudas, *Habeat fibi, certè mendacii arguere nos non poteft.*

Sed certè, falua pace tantorum patrum, fupponunt falfum; nempe vfum corporis meretricis ad actum venereum effe in Foro confcientiæ vendibilem: ipfumque feparari poffe ab ipfo peccato. Nam in primis, in ipfo vfu corporis turpi confiftit perfectio, & confummatio peccati. quomodo igitur poteft feperari in rei veritate ab ipfo peccato? Reuera enim meretrix petit mercedem propter delectationem illam libidinofam, quam debet exhibere ad fe accedenti per vfum fui corporis; & propter eamdem promitiit vir mercedem; & fic propter peccatum.

Deinde falfum eft, præfatum vfum corporis effe materiam vendibilẽ quoàd Deũ, feu Forum confcientię. neque ex eo, quòd fit vendibilis in Foro exteriori; fequitur effe etiam vendibilem in Foro confcientiæ. Ratio eft, quia præfatus coitus, & vfus turpis eft punibilis quoàd Deum. ac per confequens non poteft ex eo manere obligatus in confcientia, qui habuit copulam cum dicta meretrice: cùm ex vtraque parte verfetur turpitudo, & vterque peccauerit.

Nec valet quod aliqui dicunt, nempe, operas meretricis, aut homicidæ, vt habent rationem boni vtilis, aut delectabilis, effe quæ principaliter emuntur. Nam vt diximus, preſatę operę non poffun fepa rari in opere à peccato: & ideò nullo modo vendi poffunt. Quod adeò verum eft, vt in ifto cafu etiam fi materia effet vendibilis: quia tamen feparari non poteft à peccato, non poffet vendi. vt docet Naua. loco citato. num. 40.

Quæ confirmantur ex eo, quod tradit idem Couar. vbi fuprà, numer. 2. vbi dicit, quòd quando actus iure humano punitur; nemo poteft iure quicquam pacifci, nec ftipulari. per l. Mercalem. C. de Condict. ob turp. caufam. Etiam fi ex propria natura; materia vendibilis fit. Ex quo infert nu. 3. per eamdem. l. Mercalem. fi coitus fornicarius punibilis foret apud Iudicem exteriorem: tunc planè (inquit) probatifsimi iuris eft, non poffe mercedem promiffam, non dùm folutam, peti. Cùm igitur apud Deum, & eius tribunal confcientiæ, præfatus vfus corporis ad actum venereum punibilis fit, vt eft notifsimum. Confequens eft, promifforem mercedis pro illo vfu turpi non teneri in confcientia illam foluere: nec ad id poffe per Confeffariũ cogi. Tùm (vt diximus) ne lucrum ipfa capiat ex eo, quod apud Deũ venit punienda. Tùm quia ex prædicta promifsione tamquam nulla, & a Deo reproba, nulla potuit oriri obligatio naturalis, per quam teneretur promiffor mercedem foluere, & promiffum adimplere, per dict. l. Mercalem. Et probatur idem optimè arg. c. Debitores. in prin. de Iureiur. vbi promittens fimpliciter foluere vfuras, non poteft cogi in Foro Dei eas foluere: quia talis promifsio de iure diuino eft nulla: licèt alias vfuræ de iure humano, & in Foro feculari permitterentur.

Quare

Quare tenenda est præfata differentia inter vtrumque Fôrum;& non contraria, quã post sup. in princ.citatos, tradit præcitatus Rebel.vbi sup. dicens, in Foro conscientiæ teneri quem ad soluendam mercedem meretrici;non tamen in Foro externo, per d.l. Si plagii. quã putat pro Foro externo esse factam. Cûm verius sit;in Foro externo teneri. Non tamen in Foro conscientiæ,vt superius resoluimus. Verum tamen est,quòd glossæ suprà citatæ in vers.In Foro verò cõscientiæ. tenent, non habere meretricem actionem ad petendam mercedem: sed tãtùm exceptionem, siue retentionem; si soluta fuerit, & repetatur. Sed intelligendæ sunt, vt suprà docuimus ex Nauar. qui eas ita intelligit dicto cap.17.numer.40.versic. Quintò infertur.

3 Et ad suprà dicta facit Cardi. Toletus in Summa,lib.5.cap.21.nu.7. vbi dicit, quòd datio, & acceptio pro fornicario actu, est mala:quia pro re turpi,& ob peccatum.Sed non contra iustitiam.& ideò accipiens meretrix non tenetur restituere. Adde,nec qui dedit poterit ea repetere; per ea quæ ibidé tradit numer. 8. Per quæ verba sentit illum actum fornicarium non esse venalem in Foro conscientiæ: quia aliàs non esset mala acceptio. In Foro verò externo,non turpiter accipit;vt constat ex l.4.§.1.ff.de Cõdict. ob turp. caus. Cuius rei ratio est: quia, nulla est lex,quę talem dationem,& acceptionem prohibeat.& de iure naturali tenet:, quia nihil tam ęquum, quàm quòd res secundùm domini voluntatem transferatur. vt in § Per traditionem. Inst. de Rerum diuision & docet Silu.verbo Restitutio.2.§.2. Restat respondere exẽplo Iudæ circa Thamar. Et dic illud fecisse tamquam obligatum in Foro exteriori; & vt recuperaret pignora,quæ eidem dederat, donec hedum seu mercedem mitteret: non quia in conscientia ad eam teneretur.

4 Nec item obstant instantiæ seu exempla à Couar. loco citato adducta in suę opinionis confirmationem; nempè de milite, qui se locat in bello iniusto. Et de eo, qui facit instrumentũ prohibitum. Putat enim præfatos militẽ & fabrũ licitè ob laborẽ posse recipere suas mercedes: licet aliàs sint reprobi ipsi actus, in quibus suas operas impendunt. Nam respondeo,eodem modo repellenda esse dicta exempla:sicut eius opinionem circa operam meretricis repellimus. Negamus enim præfatas operas esse licitas;aut mereri quoàd Deum mercedem aliquã; sed potius punitionẽ; vt melius docet Naua.loco citato,nu.35.& Caiet. etiam vbi sup. Non tamẽ tenẽtur mercedes acceptas restituere: quia nõ est contra iustitiam earũ acceptio. arg. eorũ quæ diximus de mercede accepta à meretrice. Tenebitur tamen miles ad damna parti aduersæ illata, secundùm quod fuerit causa illorũ.per not.a Rebel.de Oblig. iust. 1. p.lib. 2.q.15.per totã. & per nos verbo Restitutio. Differen. 19. Conferunt ad supradicta, ea quæ dicemus eod.verbo Restitutio.Differentia 15. ad fi.

SVMMARIVM.

1 *Promissum,vt maleficium fiat,debet in Foro conscientiæ solui, si fiat.*

2 *Secus in Foro iudiciali.*

3 *Sed contrarium resoluitur in vtroq; Foro.*

DIFFERENTIA NONA.

1 PROMITTENS v.g.centum aureos;si Petrus occidatur; si maleficium fiat, tenetur promissor in Foro cõscientiæ soluere illos centum. Ita post Victoriam,& Sotum tradit Fr. Ludoui.Lopez in suo Instruct. Confess. 2.par. c.29.§.Et quamuis frater.& Coua.Reg. Peccatum. 2. par.§.2.numer.7. & Valpedro.in Scholiis manu scriptus ad Nau.cap. 17. nu. 30.& Rebel. de Obliga. iust. 2.par. lib.18. quæst.1.num.9.& quæst.19.num. 4. quamuis enim pręfata conuentio,& pactum,etiã iuratum, nullam pariat obligationem in vtroque Foro,re integra, iuxta regul. Non est obligatoriũ.de Regu.iur.in 6. & l. Iurisgẽtiũ.7.§.Si ob maleficiũ.ff.de Pact. Immò tenentur eam rescindere, cap. In malis. 22. q.4. si tamen opere compleatur; tenebitur

promittens soluere promissum. Ratio est, quia occisor non tenebatur gratis id facere. Vnde meritò ei debetur pecunia promissa in Foro consciētiæ, nisi prodiga fuisset promisio, secūdū eosdem DD. Quo in casu nō soluetur excessus; sed tantum id quod arbitrio boni viri merebitur.

2 In Foro verò iudiciali securus est promittens; quia (vt diximus) similes pactiones sunt illicitæ, & à iure reprobatæ, ac punibiles. l. Pacta quæ cōtra. C. de Pact. & §. Quod turpi ex causa. Instit. de Inutil. stipula. docet Coua. c. Quamuis pactum. 2. p. n. 3. de Pact. lib. 6. & communiter omnes.

3 Licèt autem communiter DD. præfatam differentiam assignent, & amplexentur: nihilominùs nulla est facienda, ex resolutis verbo Restitutio. Diff. 15. in fine. Per quæ constat nec in Foro conscientiæ teneri promissorem soluere promissum.

SVMMARIVM.

1 *SIMPLEX promissio sine causæ adiectione, an obliget.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 SIMPLEX promissio facta sine vlla causa adiecta: in Foro iudiciali, etiam Canonico, nullam parit actionem, & obligationē; quia præsumitur facta per errorem. Ita post Panor. tradit Feli. in cap. Si cautio. nu. 1. de Fide instru. vbi hoc ampliat, etiam si promissio fiat per scripturam publicam, vel priuatam; & etiam si interuenisset stipulatio. Semper enim requiritur, vt causa exprimatur. l. Cū de indebito. in fin. ff. de Proba. dicit communem idem Fel. ibid. num. 3. vbi ponit præfatam regulā cum 16. limitationibus. Sic intellige cap. 1. de Pact. & l. 3. Ordin. Castellæ. lib. 3. tit. 8. Idem tradit Couar. cap. Quamuis. 2. parte §. 4. numer. 14. Rebel. de Obligā. iust. 2. par. lib. 1. quæst. 3. num. 16. & lib. 18. quæst. 5. nu. 5. optimè Azor. 3. par. Inst. mora. lib. 11. tit. de Pollicit. cap. 1. quæst. 2.

In Foro verò conscientiæ, ex sola promissione, animo se obligādi facta, manet quis obligatus, etiam si nulla causa promittendi exprimatur. Quia quoàd Deum solus consensus sufficit. Ita Siluest. verb. Pactum. nu. 4. Naua. cap. 18. nu. 6. & Fr. Lodou. Lopez in Instruct. Confess. 2. par. cap. 30. conclus. 1. Rebel. de Oblig. iust. 2 p. lib. 18. dicta q. 5. nu. 5. Conferunt dicta suprà Diff. 2. & verb. Obligatio. Diff. 10. Adde D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 3. ad 1. sic intelligendum secūdùm Soto lib. 7. de Iust. quæst. 2. artic. 1. col. 5. §. Quod si verbum.

SVMMARIVM.

1 PROMISSIO *facta de vna re, cum generalitate verborum, nempe,* Et omnia etiam alia quæ volueris, *an obliget in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 SOLET sæpe numero contingere, vt quis petat à Petro rem aliquam, & Petrus respondeat; non solùm hoc, sed quicquid etiā præceperis, faciā: vel istud quod petis, & omnia quæ habeo sunt in tua dispositione, & voluntate posita. Sunt etenim homines hodierna die nimis faciles, & munifici circa promissiones verbales quæ in Hispania dicuntur, *Offrecimientos, y palabras de cumplimiento, que no cuestan nada*. de adiuuādo, faciendo, fauendo, eundo, & similibus; ita vt in Foro externo, iā pro nihilo habeantur præfatę promissiones ita generaliter factę; iuxta illud poëtę, *Pollicitis diues quilibet esse potest.* quod satis probat textus, & ibi Comunis in c. Cùm venissent. de Instit. Quæritur igitur an præfata stipulatio, & promissio circa rē specialiter petitā, & promissam, addēdo dictam generalem promissionē, pariat aliquam

quam obligationem, nec ne. Et resolutiuè dicendum est in Foro iudiciali non posse quem vigore dictæ promissionis conueniri, secundùm Gomez. lib. 2. Resol. cap. 4. & 9. num. 5. Roma. in Rub. ff. de Arbi. Fel. in cap. Cùm iuramentum. num. 2. de Homi. Bal. in cap. Cùm venissent. circa fin. de Institut. Ias. in l. Dedi. §. Si liber. ff. de Condi. caus. data causa non secuta. Alex. in l. Ita stipulatus. col. 1. ff. de Verbo. obliga. & Hippo. sing. 57. Ratio est, quia licèt stipulatio facta de illa re speciali sit efficax de per se, & producat actionem: per illa tamē verba adiecta, censetur promissor respondisse causa complacendi, id est adulatoriè; & sic non animo donandi, vel se obligandi. Quod est mente tenendum, quia prima facie forsitan quis diceret contrarium, secundùm Hippo. suprà.

In Foro verò conscientiæ, vbi locus non est præsumptionibus, si verè, & ex animo rem illam promisit, tenebitur saltem sub peccato veniali, adimplere promissum, secundùm Nauar. in Commentr. de Datis, & promissis. notab. 11. num. 20. Quem etiam vide in Man. cap. 18. num. 6. & Rebel. de Obliga. iusti. 2. p. lib. 18. quæst. 4. nu. 6. & 7. Secùs si non intendit se obligare, vt docet Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 1. & quæst. 113. art. 1. dub. 4. Soto lib. 7. de Iusti. quęst. 2. art. 1. & lib. 8. quæst. 1. art. 1. & quæst. 2. art. 1. Silu. verb. Pactum. quæst. 4. limitatione 1. Cordub. quæst. 136. Rodrig. in Summa. 2. par. cap. 27. de las Promesas. num. 3. Rebel. sup. num. 2. Ias. dict. l. Ita stipulatus. num. 4. & 5. Hippo. sup. Paul. Granut. Theoremate 9. num. 11. & Fr. Ludoui. Beia. 2. parte Casuum conscien. casu 2. ex propositis. 26. Maii. 1583. pag. 278. Vbi idem dicit de Assertionibus factis causa affabilitatis, seu vrbanitatis, quibus in recessu amici solent vti. nempè, Visitabo, aut salutabo nomine tuo Petrum, vel deprecabor semper Deum pro te. Idem notat post alios Rodrig. sup. num. 2. Nam istæ, & similes assertiones non sunt promissiones, cum non fiant animo se ad illa obligandi; sed magis exprimunt quod in proposito habēt vt faciant. Vide etiam circa proximè dicta Nauar. in cap. Reuertebatur. num. 1. de Pœnit. dist. 2.

QVARTVM FRVCTVVM.

SVMMARIVM.

1 *AN agricolæ terrarum, ex quibus soluitur tertia, aut quarta pars fructuum, possint deducere ex ea expensas, pro rata contingentes.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 DANS terram colendam ad tertium, vel ad quartum, habere debet suam quotam cōuentam, nullis deductis expensis in culturam terræ factis. Ita quotidie practicatur in Foro externo, & ita esse soluendum videtur probare tex. in cap. Tua nobis. 26. de Decim. vbi Inno. Papa 3. ad probandum decimas prędiales Deo debitas debere integrè solui, sine vlla seminis, vel impensarum deductione, adducit à dominis temporalibus idem obseruari circa eorū terras quas aliis excollendas ipsi tradunt. vbi Panor. num. 6. post Inno. notat à colono partiario deduci non posse impensas in fructus colligendos factas. Idem notat Meno. post alios de Arbit. lib. 2. cap. 215. num. 2. & Barbos. dicens communem in l. Fructus. num. 18. ad fin. ff. Solu. matri. & ibi Ias. num. 13. & habetur 1. tom. Commu. opin. lib. 4. tit. 43. num. 57. Et idem seruari in gabellis fructuū quæ fauore publico Principi soluuntur, docet Bal. in l. Si à domino. §. fin. ff. de Peti. hęred. Tiraquel. de Primogen. quæst. 74. num. 8. & Auenda. lib. 2. de Exequen. mand. Prin. cap. 14. nu. 15. Nec

Nec non, & in tributis quæ in recognitionem vniuersalis dominii quod Rex habet circa in totum suum regnũ, soluuntur; docet Rebuf. in tract. de Deci. quæst. 11. nu. 5. & Barbos. vbi suprà. Et idem seruatur in quarto, quod quidam habent in aliquibus terris, quæ sunt aliorum.

In Foro verò conscientiæ numquam potui adhærere præfatæ obseruantię Quinimmo semper existimaui (& nũc idem puto) præfatum quartum non teneri agricolas ex conscientia integrum soluere: sed posse tuta conscientia ex eo sumptus pro rata deducere.

Quod adeò verum est, vt etiam in Foro iudiciali idem generaliter seruandum esse in omnibus fructibus, etiam Principi, & Ecclesię debitis, præter casum decimarum, & coloni partiarii, latè defendat Barbos. dict. l. Fructus. a num. 18. vsque ad nu. 22. per generalitatem, & regulam, dict. l. Fructus. quæ habet fructus esse intelligendos deductis expensis. Et in decima Papali est textus expressus in Extrauag. vnic. §. In soluendo. de Decim. inter commun. sequitur Rebel. 2. par. de Obliga. iusti. lib. 7. quæst. 8. num. 11.

Ratio autem quare in decimis prædialibus Deo debitis non deducantur expensæ est, quia Deus habet dominium Orbis vbique, tam circa vniuersalia, quàm particularia, vt aduertit Cuman. dict. l. Fructus. nu. 3. Et sic omnia prædia sunt ipsius; quia *Domini est terra, & plenitudo eius.* Psal. 23. Vnde homo in terris, quas possidet, respectu Dei, existimandus, & considerandus est tamquam colonus partiarius; quia Deus dedit hominibus terras excolendas cum reseruatione decimæ, retinens penes se dominium earum. Et consequenter homo tãquàm colonus partiarius, non potest deducere ex parte decimę aliquid ratione sumptuum.

Colonus verò partiarius eos etiam sumptus deducere non potest, secundùm text. dict. cap. Tua nobis. quia inter ipsum, & dominum terræ fit quædam societas. iuxta l. Si merces. §. Vis maior. in fin. ff. Loca. vt scilicet ipse colonus recipiat partem fructuum conuentam ratione culturæ, & dominus aliam, ratione terræ. Ex quo sequitur ex tacita conuentione, integram culturam spectare ad colonum. Tacitè quippe videtur se obligasse ad ponendas prædictas operas suo sumptu pro ea parte fructuum quæ secundùm conuentionem apud eum remanere debet: vt tradit Bart. dict. l. Fructus. num. 5. & 7. & Barbos. post alios dicens communem. num. 16. Et sic practicatur. & sanè iure optimo. Tùm quia sola opera coloni sępe non correspondet parti fructuum, quæ secundùm conuentionem apud eum remanere debet: tùm propter exiguam partem quæ plerumque domino redditur. Ob quam fortè id etiam consuetudine comprobatum est, vt dicit Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 7. dict. quęst. 8. nu. 11. vers. Ceterum. Et facit pro supradicta societate. l. Si non fuerint. ff. Pro socio. & l. 1. C. eod. vbi valet societas, vt vnus ponat pecuniam, & alius solus operam. Sic in prædicta societate vnus ponit terram, loco pecuniæ, nempè dominus terræ; & colonus ponit operam, semen, & sumptus.

At in terris, ex quibus quidã habent quartum, & non sunt ipsorum, sed illorum, qui dictum quartum soluunt, cessat prædicta ratio coloni partiarii. Vnde circa hęc quarta est distinguẽdum. Si enim terra est illius qui percipit quartum, & per colonos soluitur illud, vel alia certa pars fructuum: tunc proculdubio nullæ sunt deducendæ expensæ, per dicta supra; quia eo in casu colonus est partiarius. & de his terris loquitur dict. cap. Tua nobis. vt deducitur ex illis verbis, ibi, *Dominus temporalis, cuius statutum de terris, quas aliis exhibet excollendas.* Ex quo benè ibi Papa sumit argumentum à simili, & à minore ad maius. Si enim colonus domini temporalis, soluit domino statutum, siue quotam fructuum absque deductione sumptuum: similiter maiore ratione debent homines soluere Deo, qui est dominus perpetuus, & æternus, decimam ex omnibus fructibus, nulla facta deductione sumptuum, cùm omnes sint eius coloni partiarii. Et obiter aduerte in dict. cap. Tua nobis. pro domino temporali non sumi, nec intelligi Regem, aut Principem, sed quemcumque dominum terrarum: cùm in omnibus sit verum, & obseruetur, à colono partiario non deduci impensas; sed integre

solui

solui domino terræ quotam, seu partem conuentam.

Si verò terra ex qua soluitur quartum, nõ illius fuerit, qui percipit quotam fructuum; sed particularis domini: tunc ex illa terra deducenda est impensa ex acerbo, & ea deducta, ex reliquo debetur quartum domino ipsius. Ita Barbosa suprà. Vnde tam in conscientia; quàm in Foro iudiciali, si ipsi agricolę vellent cum istis, dictum quartum exigentibus, in iudicio contendere, non tenerentur soluere quartũ, nisi deductis sumptibus, & expensis.

Nec obstat si dicatur prædictum quartum solui ex conuētione facta cum ipso domino quarti, quando dedit præfatas terras; dedisseque eas cum præfato onere; soluendi scilicet integrè quartum absque deductione expensarum: maximè quia videtur dictum quartum, quasi forum, quod integrè semper soluitur. Sed respondeo. Primò, non cõstare pręfatas terras fuisse prius ipsorum dominorum quarti. Secundò, negando esse factam conuentionem, cum expressa obligatione soluendi integrè quartum: sed simpliciter fuisse præfatum onus, & quartum impositum. Vnde interpretari debemus secundùm iuris interpretationē. dict. l. Fructus. Præterea esset irrationabilis dicta conuentio, si eam intelligeremus sine deductione expensarum; quia sic dominus terræ non esset melioris conditionis, quàm colonus partiarius; quod videtur absurdum. Deinde, ad quid obsecro emeret quis terras tali oneri subiectas; si vbiq; è sine vllo pretio possit habere quis terras cum eodem quarto? Ad hæc, esset dictum onus graue nimis, & iniquum intolerabile, & homine christiano indignum: cùm Rex Pharao, alias infidelis, & crudelissimus, solo quinto contentus fuerit. Genes. 47. vers. 24.

Iam verò non obstant quæ suprà diximus circa tributa, & gabellas Regi debitas. Nã contrarium esse verius, & magis receptum; docent plures, quos refert, & sequitur Barbos. sup. num. 20.

Quare intrepidè tenēdum est prædictam practicam soluendi quartum integrè, magis introductam esse ex coactione quorũdam quæstorum, quam ex debito. Et ità multi agricolæ occultant quod possunt pro expensis. Vtcumque tamen illud sit: verà sunt, quæ suprà resoluimus. Et ita prędicti agricolę licitè poterunt se in secreto recõpensare de pręfatis sumptibus; quandoquidem propter suam paupertatem, & impotentiam non possunt ius suum in Foro consequi iudiciali, iuxta nor. verb. Possessio. in Differentia 5. Non obstante præallegata practica, seu consuetudine, tamquam non rationabili, nec cum aliquo titulo iusto habita, per not. per Balb. in l. Celsus. nu. 23. ff. de Vsucap. & Rip. in cap. Quæ in Ecclesiarum. num. 94. de Consti. Faciunt nor. per Couar. regul. Possessor. 3. parte §. 2. numero 5.

QVARTA FALCIDIA, ET QVARTA TREBELLIANICA.

Circa hæc verba, vide verb. Hæreditas. Differentia 4. & 5.

REGVLARIS.

SVMMARIVM.

1 PROFESSIO *facta non seruata forma tradita in Extrauag. Xysti. V. an sit nulla in vtroque Foro.*

DIF-

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PROFESSIO nouitii facta non seruata forma per Xystum quintum tradita in sua Extrauag. circa receptionem ad habitum nouitiorum edita: (de qua per Fr. Manual. Rodrig. in Summa. verb. Nouicios. cap. 3. vbi ponit, & explicat copiose, in prædicta forma contenta:) nulla est quoad Forum exterius: vt constat per ipsam.

In Foro verò cõscientię, & quoàd Deum est valida; si Religiosus habuit consensum Conuentus. per gl. 2. in cap. Porrectum. de Regula. & ibi notata per Abb. num. 13. & Feli. in cap. 1. num. 40. de Consti. vbi dicunt, professionem factam omissa forma regulæ, esse validam quo àd Deum. Sed obserua quòd forma tradita per Regulam, de qua prædicti loquuntur, non est substantialis, vt considerat Abb. dicto num. 13. & ideò non mirùm si ea omissa, teneat professio. At in nostro casu forma est de substantia professionis: quippè irritat, & anullat professionem, si ea non seruetur. Nihilominus verissima est supradicta differentia per tradita. verb. Lex. Differ. 8. num. 16.

SVMMARIVM.

1 *PROFESSVS Religionem per vim, vel metum; si non reclamet statim post metus cessationem; reputatur verè professus quoàd Ecclesiam.*

2 *Non tamen, quoàd Deum, si verè numquã consensit.*

3 *Cap. 19. Sessionis 25 Concilii Tridentini tantùm procedit in Foro exteriori. Et intellige vt hic.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 PROFESSVS aliquam Religionem, & prætendens se per vim, aut metum illam fecisse: si nõ reclamet post cessationem metus, & impedimentorum: in Foro exteriori non auditur; quia censetur suam professionẽ ratificasse.

2 In Foro verò interiori, professio semper est nulla, si vere numquam consensit. Ita Nauar. in cap. Statuimus. 19. quæst. 3. num. 71. vers. Secundò.

3 Ex quo infertur cap. 19. Sessione 25. de Regular. Concil. Trid. dans quinquennium ad reclamandum his qui per vim, aut metum, aut aliàs suas anullare professiones prætendunt, tãntùm procedere in Foro exteriori, vt aduertit idem Nauar. vbi suprà, num. 77. vers. Super quibus.

Circa quod decretum, est valde aduertẽdum, à Gregor. 13. ex sententia Congregationis eiusdem Concilii fuisse declaratũ post quinquennium memoratum, non esse ampliùs audiendos; etiam si allegarẽt vim, & metum semper durasse: nisi intra ipsum quinquennium reclamauerint, idque legitimè probauerint. Id aptissimum esse indicans pro quiete ac pace singulorum Monasteriorum. Quamuis de iure aliter dicendum esset per cap. 1. de His quæ vi. & cap. Ad id. de Sponsa. cum ibi notat. per DD. & per Alex. conf. 80. num. 6. vol. 7. Coua. in 4. 2. par. cap. 3. §. 6. num. 1. & Nauar. sup. Vbi declarando præfatum cap. 19. plura docuerat, quæ cessant per dictam declarationem. Dicit tamen vnum singulare num. 77. videlicet eum qui scit, vel iustè credit suam professionem coram Deo nullam esse; posse absq; peccato, saltem mortali, cessante scandalo, dimittere habitum absque timore apostasiæ, & fugere à carcere, si in ea sit. Et posteà resumpto habitu auditurum fore in Foro exteriori, super sua nullitate. Intellige, si intra quinquennium à die professionis reclamauerit, iuxta dictam declarationem, & probauerit non potuisse ire ad reclamandum, nisi dimisso habitu. Sed quid si non potuit reclamare: vt quia non habuit licentiã eundi ad reclamãdum coram Ordinario, nec permissus fuit proponere causas vllas coram Prelato? Sane in hoc casu censeo auditurum fore, hoc probato: quia iniquum, & inhumanum esset huic oppresso audiẽtiam denegare perpetuò, per ea quæ tradit Nauar. sup. numero 78.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *IVRA loquentia de professionibus tacitis, tantùm procedunt quoàd Forum exterius, si Religiosus verè non habuit animum profitendi.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PER modos tacitos nemo fit verè professus, si verè coram Deo semper fuit animo contrario ad professionem faciẽdam. Vnde iura loquẽtia de professione tacita (qualia sunt cap. Vidua. quod cap. loquitur de Nouitia quę sponte se ingerit actibus Professarũ. & cap. Super eo. quod loquitur de Nouitio qui recipit habitum Professorum, vbi distincti sunt habitus. & cap. Ex parte tua. de Regular. quod loquitur de eo qui vltra annum portat habitum Monachalem in Monasterio, vbi habitus sunt indistincti) habent tãtum locum, & procedunt quoad Forum exterius; vt notat Nauar. Commenta. 4. de Regular. qui est super cap. Statuimus. 19. quæst. 3. numer. 74. vers. Aduertendum quartò.

Hodie verò cessant prædicta duo capitula, scilicet cap. Vidua. & cap. Super eo. de Regular. cùm necessariò annus integer debeat præcedere ipsam professionem, siue tacitam, siue expressam ex Concil. Trid. Sessione 25. cap. 15. de Regular.

Nos Cartusiani nullam habemus professionem tacitam; sed omnes sunt, & debent esse expressæ.

SVMMARIVM.

1 *PROFESSIO facta in manibus priuatæ personæ est valida quoàd Deum.*

2 *Non tamen quoàd Ecclesiam. Vide ex hoc duos effectus notabiles, qui sequuntur.*

3 *Profitens non solenniter, non transfert sua in Monasterium.*

4 *Et si matrimonium contrahat; remanet validum.*

5 *Recipere possunt professionem solennem omnes qui sequuntur. Primò Episcopus de iure communi: sed hodie secùs quoàd Religiosos exemptos. Secundò Prælatus Monasterii. Tertiò alius de eius licentia.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 PROFESSIO facta in manibus alicuius priuatæ personæ, vel alicuius Monachi, Vicarii, vel etiã Prælati extranei, vel alterius domus, recipientis eam sine mandato, & licentia Abbatis, valet quoàd Deum, & Forum interius. cap. Vidua. 20. quæst. 1. cap. Veniens. cap. Insinuante. Qui Cler. vel vouent.

Ratio est, quia talis professio, licèt non sit solennis, nec votum in ea factum sit solenne; cùm non sit recepta à persona publica quæ posset Monasterium obligare profitenti, & similiter professum ipsi Monasterio (prout requiritur; iuxta notata in cap. 1. de Voto. lib. 6.) est tamen votum simplex, obligans professum Deo, non minùs quàm si soleniter professus fuisset. iux. cap. Rursus. Qui Cler. vel vouent.

2 In Foro tamen exteriori prędicta professio non est valida, nec eam admittit Ecclesia ex defectu potestatis in recipiente, secundùm Specul. tit. de Stat. Monach. quęst. 19. & Host. in Summa. tit. Qui Cler. vel vouen. §. Quis vouens. vers. Si renunciauerit. cum sequenti.

3 Effectus huius differentiæ quoàd hanc secundam partem est maximus. Nam primò, talis professus nõ transfert bona sua in Monasterium, vbi professionem fecit; ex eodem Specul. loco superiùs citato. 4 Secundus effectus est, quòd si contrahat Matrimonium post dictam professionem, erit validum; vt probat tex. in dicto cap. Rursus. Ratio autem huius secundi effectus ea est,

est, quia licèt tale votum simplex impediat Matrimonium contrahendum; non tamen dirimit iam contractum. Hoc enim vltimũ solummodò operatur votũ solenne; idest, receptum ab eo qui poterat ipsum recipe-
5 re, & incorporare professum Monasterio, & Ordini, vbi fit professio; qualis est Episcopus de iure communi (licèt hodie secùs sit propter exemptionem Religionum ab Ordinariis Episcopis) vel Prælatus Monasterii, vel alius Prælatus de proprii Prælati licentia, ex dicto cap. 1. de Voto. lib. 6. cum ibi notatis.

SVMMARIVM.

1 MONACHVS *factus Episcopus an omnino eximatur à iugo suæ regulæ.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 MONACHVS ad dignitatatem Episcopalem assumptus, licèt non eximatur a tribus votis substantialibus: (vt infrà declarabimus) à regulis tamen, & statutis eximitur, & fit immunis quoàd obligationem legalem, & eius coactionem: non verò quoad morale vinculum statutorũ. Ita declarat Caiet. hanc quæstionem, & materiam in tract. 27. Quæstionum. cap. 22. Quasi ex hoc velit dicere; secundùm Couar. in c. 1. num. 18. de Testa. Monachum factum Episcopum teneri ex morali vinculo seruare statuta Religionis. Intellige quę non impediunt Episcopale officium. A pœnis vero statutorum; ac subinde à peccato mortali liberum esse; cùm coactioni legali non sit subiectus.

Ex quibus verbis videntur isti Doctores velle Monachum, vbi Episcopatus apicem assecutus est, non teneri magis ad statuta sui Ordinis, & obseruantias regulares, quã tenetur Princeps quoàd suas leges. Nam (vt vidimus verb. Lex. Differen. 13.) Princeps non tenetur ad eas quoàd vim coactiuam, benè tamen quoad vim directiuam, seu vinculum morale. Sequitur Soto, loco infrà citando. Rodrig. verb. Obispos. cap. 10. conclusione 4. & P. Ioan. à Salas de Legi. quæst. 96. tract. 14. disputatione 14. sectione 2. pag. 310. & 316. ad fi.

Sed contra hoc facit Principem non seruantem suas leges, peccare grauiter: Monachum autem factum Episcopum (exceptis votis) ad nullas obseruantias, nec ad vllum statutum sub peccato obligari; secũdùm præfatos DD. & And. Victorel. in Additio. ad Summam Tolet. lib. 5. cap. 4. ad fin. vers. Aduerte tamen. Quamuis videantur sibi contradicere in hoc quòd addunt, posse nimirùm ipsum Episcopum dispensare secum in dictis obseruantiis, & statutis. Si enim ad eas sub nullo peccato tenetur: ad quid obsecro est necessaria vlla dispensatio quoàd eas? Quòd si est necessaria. Ergo ad eas obligatur, antequam secum dispenset; nec poterit id facere sine aliqua iusta causa; vt diximus. verb. Dispensatio. Differentia 3.

Deinde cum hæc dispensatio non se extendat nisi ad ea tantùm, super quibus potest Prælatus Religionis dispensare cũ suis subditis; secundùm eosdem, & Silu. verb. Religio. 6. quæst. 10. & Tolet. dict. cap. 4. sequitur non posse secum dispensare circa esum carnium, si sit Cartusianus; nec circa esum earumdem die veneris si dies natalis Domini ea die acciderit, & sit Franciscanus; quia super dictis carnibus, seu dicta die, nõ possunt Prælati Religionum, nec ipse Generalis, dispensare. Cùm tamẽ contrarium teneant præfati. DD. & Soto lib. 10. quæst. 5. art. 7. post gl. cap. de Monachis. 16. quæst. 1.

Tertiò, si Monachus factus Episcopus manet obligatus ad statuta, & regulam ex vinculo morali: profectò peccabit, ea non seruando, si non impediunt officium Episcopale. At abstinentia a carnibus non impedit, immò adiuuat ad spiritum, & ad mortificationem.

Quartò, quia tenetur seruare suum habitum sub peccato mortali, vt probat tex. in cap. Clerici. de Vita, & honest. Cleri. ad fin.

facit

facit cap. Sāctimonialis.cum gloff.ibi, dift. 23. vbi dicitur habitum Religionis femper deferendum effe etiam in lecto, & in infirmitate,tradit gloff.fin.in capit. In noua. 16. quæft.7.commendata à Panormit. in capit. Deus qui.numer.1. de Vita, & honeft.Cleric.Idem notat gloff. dict. capit. de Monachis.& Horati.Mandof.in tracta. de Priuil. ad inftar glof.3.numer.14.adeò;vt fi illum dimittat, & affumat rochetum,fiue veftem illam albam quam deferunt alii Epifcopi non Religiofi,incidet in excommunicationem, de qua,in cap. 2. ne Cleri. vel Monach. lib. 6. fecundùm Cardi. in Clem.Ne in agro.in prin. in 3. quæft. de Vita, & honeft.Cler. & Iaf. in Auth.Ne ingrefsi.num. 16. C. de Sacrofan. Eccleſ. Secùs fi eo nō dimiffo, illam veftem affumeret; quamuis peccaret mortaliter; fecundùm Couar.cap. 1. num. 18. de Tefta. Et certè non alia ratione, nifi quia eft Monachus, & ideò tenetur deferre habitum fuæ Religionis. Monachatus enim,fiue Regularitas indelebilis eft fecundùm Cardin.in cap. fin. quæftione 1.de Regula.& Naua.in cap.Nō dicatis.12. quæftione 1.numer.65. Ergo eadem ratione tenetur fe abftinere à carnibus,fi eftCartufianus; quia hoc eft proprium Cartufiani, & ftatutorum eius. Non enim eft Cartufianus ob tria vota quæ funt omnibus Religionibus communia; nec ob folùm habitum; cùm habitus non faciat Monachum; fed ob obferuantiam prædictorum, & aliorum de Regula, & Statutis Ordinis Cartufien.maxime abftinentiæ à carnibus. & ifta pars,feu opinio,eft magis conformis menti D.Thom.2.2.quæft.185.art.8.& in eam inclinat Tolet.dict.cap.4.numer.24. quatenus habet teneri Epifcopum Cartufianum vefci pifcibus, nifi cum eo difpenfetur; & teneri ad alia fub peccato mortali, fi in Religione ipfa obligent ad mortale. fecùs fi non obligent ad mortale. Difpenfatio ergo ifta quoàd carnes profectò habenda effet à Papa, cafu quo effet Epifcopo ob valetudinem neceffaria; cùm in ea (vt fuprà diximus) vllus Prælatus, etiam Generalis, nequeat difpenfare.

Quare tenendo hanc partem, vt veriorem,& probabiliorem; differentia præfens in hoc afsignanda eft, nempe Monachum factum Epifcopum in Foro exteriori effe à Regulis, & Statutis fui Ordinis immunē, quoàd vim coactiuam,& pœnas,extra peccatū,in eis impofitas,vt docet Panorm. in capit.penultimo,numer. 18. de Vita, & honeftate Cleric.& Cardin.in Clemet. 2.in princip.quæft.2.de Cenfi.

In Foro verò confcientiæ, & fub peccato tenetur eas feruare, quæ non funt impedimentò fuo officio ac dignitati; nifi cum eo, per Papam difpenfetur, circa ea quæ Prælati Religionis difpenfare nequeunt: vel nifi fibi indulgeat, & fecum difpenfet circa alia.

Circa verò vota, aduertendum eft, votum obedientiæ commutatum effe ad Papam: ficut etiam in Generali Ordinis idem videmus, qui non eximitur ab obedientia, fed commutatur ea ad Papam, vel ad Capitulum generale. Circa verò votum paupertatis, quidam putant ad ipfum non teneri, fed fieri dominum fuorum redditu-um, vt tenet Michaël Medin. de Sacrorum homi.contin.cap.26.& Soto vbi fuprà, impulfus capit.1.18.quæft.1. vbi textus dicit, Monachum Epifcopum, velut legitimum hæredem, poffe hæreditatem paternam fibi vendicare. Vnde fi fibi vendicat. Ergo eft dominus illius, & proprium habere poteft. Sed in contrarium eft veritas; nempe non poffe habere proprium, nec fieri dominum vllius rei, cùm id repugnet voto paupertatis. Hinc eft non poffe teftari, etiam fi fuccedat hæreditati alicuius; vt docet D.Thom.dict.artic.8. & dicit communem Couar. dicto capit. 1. numer. 18. de Teftam.Quamuis enim fiat hæres, & vt talis vendicet bona hæreditaria: id facit vt procurator fuę Ecclefiæ, quia ad eam bona deuoluuntur,& fpectant, vt docet gloff. 1.in capit. Quia tua. per text.ibi 12.quæft. 1. & ita tenet Silueft. verbo Religio.6. quęftione 10. Toledo fuprà, & Valentia tom.3.pag.8.& Couar. loco citato, dicentes Epifcopum Monachum teneri ad votū paupertatis, quod quafi quidam character hæret animis profefforum,vix delebilis etiam per Papam,vt dicit Nauar. dict. capit. Non dicatis. 12.quæftione 1. numer.66. per capit. Cùm ad Monafterium. §. fin. de Statu Monach.

Vnde non obſtat dict. cap. 1. Nam verba illa (vendicandi ſibi) intelligi debēt (Eccleſiæ ſuæ) vt exponit ibi gl. & D. Tho. 2. 2. quæſt. 88. art. 11. ad 4. & dict. art. 8. ad 3. Quæ interpretatio, & expoſitio ſatis cōſtat, & deducitur ex eodem tex. in fin. quatenus dicit quicquid Monachus Epiſcopus acquirit, debere Eccleſiæ ſuæ reſtituere. Si ergo ea reſtituit: igitur non vindicauit ſibi: quamuis ſatis ſibi vendicat, qui ſuæ ſponſæ Eccleſiæ vendicat, & debet illorum habere in vita liberam adminiſtrationem. Idem probat tex. in cap. Olim. 2. de Priuile. vbi quædā donata à Monacho Epiſcopo Monaſterio eius; mandantur reſtitui Eccleſię eiuſdem. Hodie verò Camera Apoſtolica ſuccedit in locum Eccleſię; per quoſdam Motus proprios quorumdam Summorum Pont. Et ita ceſſat hodie diſpoſitio dict. c. 1. in fine.

Denique pro complemento huius differentię (quando ſuprà tetigimus quàm neceſſaria ſit delatio habitus) volo hic hortari omnes & ſingulos Religioſos, vt omnino caueant, ne cucullam, ſaltem breuem; etiam in cella vmquam dimittant. In ea enim cōſiſtit habitus Religionis. Qui enim propter nimium calorem, & æſtum, eam deponunt; etiam cùm rem ſacram facere volunt, malè faciunt, & peccant grauiter. Cōſulatur Iacob. de Graffis in ſuis aureis deciſionibus. vbi tenet Religioſum ſcienter dormientem in lecto ſine cuculla, peccare mortaliter. Sed hoc nimis ſcrupuloſè dictum puto. Et contrarium, & melius docet Paul. Comitol. par. 1. Reſponſ. moralium lib. 6. quæſtione 8. numer. 7. dicens cùm exuitur habitus, ſeu ad ligna ſcindenda, ſeu ad necandas beſtiolas corpori infeſtas, vel ad lauandum corpus, vel ad commodiorem quietem, & ſomnum; & quoties, vel neceſſaria vitæ cauſa, aut alienę ſalutis, & charitatis chriſtianæ ſuadet depoſitionem habitus: extra culpam, & excommunicationem eſſe qui eum deponit.

SVMMARIVM.

1 *REGVLARIS ſine licentia ſui Superioris poteſt in concernentibus animā ſubiicere ſe ordinario Epiſcopo loci. Quod intellige, ſi non poſſit commodè adire Superiorem ſuum. Ibid.*

2 *Secùs in concernentibus Forum contentioſum. Diſcutitur ratio diuerſitatis.*

3 *Regulares numquam fuerunt Ordinario ſubiecti immediatè; ſed ſuis Prælatis.*

4 *Regularis non poteſt ſe ſubiicere quoàd Sacramentum Pœnitentiæ ipſi Ordinario, ſed tantùm quoàd cenſuras, & irregularitates extra Sacramentum Pœnitentiæ.*

5 *Regularis, quando eſt vtile ſuo Conuentui, poteſt de licentia eiuſdem, vel ſui Superioris, adire Ordinarium in Foro contentioſo. vbi ponitur practica notabilis, quæ circa hoc ſeruatur in Regno, ſeu Principatu Cathaloniæ.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 REGVLARIS etiam ſine licentia ſui Prælati poteſt ſe ſubiicere Epiſcopo diœceſano pro obtinēda diſpenſatione ab aliqua irregularitate, vel abſolutione ab aliquo caſu occulto reſeruato Sedi Apoſtolicæ, iuxta cap. 6. Concilii Tridentini Seſſione 24. & generaliter in omni caſu ſpectante ad Forum conſcientiæ; ſi ipſe non poſſit commodè adire ſuum Prælatum, vel Prouincialem. Ita tenent Ioan. Andr. in capit. 1. de Priui. lib. 6. Lapus in capit. Cùm nullus. de Tempo. ord. eodem lib. & in Clemen. Attendentes. §. Ceterum. de Stat. Reg. Laud. in Clemen. 1. de Regul. Feder. de Senis conſi. 14. num. 15. Felin. capit. Cùm omnes. numer. 8. verſi. Quartò. de Conſtit. Nauar. conſi. 19. num. 4. de Pœnit. & rem. Henriq. latè in Summa tit. de Indulg. cap. 25. §. 2. & Suarez 5. tom. ad 3. part. D. Thom diſputatione 41. ſect. 2. numer. 12.

At in ſpectantibus ad Forum contentioſum,

sum, vt si velit se subiicere in aliqua causa Fori iudicialis præfato Episcopo loci: tunc necessaria erit licentia Prælati, quando Clericus indiget eadem licentia sui Episcopi, vt possit se subiicere alieno Ordinario. cap. Significasti. de Foro cōpe. & diximus verb. Clericus. Different. 1. & ita docet Henriq. suprà in glos. M.

Sed prędictis obstat gl. fin. in Clem. Cùm ex eo. de Sent. excō. per quam Feli. in cap. 2. ad fin. eod. tit. dicit non posse Religiosum se subiicere Episcopo, vt ab eo absoluatur ab excōmunicatione, eò quòd (vt ait in d. c. Cùm ex eo. iuncta d. glo. fi.) datur specialis potestas Episcopo diœcesano absoluendi ab excōmunicatione. de qua ibi. idq; propter exemptionē. Ergo regulariter, & sine illa licentia Papę, nō potest exēptus ad Episcopum accedere. aliàs frustra esset data prædicta potestas. Et resp. ideò dari in dict. cap. Cùm ex eo. illam potestatem, nō propter exemptionē (vt falsò putauit glo.) sed propter reseruationē quā fecerat ibi tex. de illa exēptione; vt optimè aduertit Abb. in d. c. Significasti. n. 11. & 12. de Foro cōpet. Quæ solutio cōfirmatur ex c. Religioso. de Sent. excō. iunct. Ioa. And. & Abb. in d. c. Significasti. n. 12. de Foro cóp. vbi dicitur ne detur materia vagandi, posse ab Episcopo absolui Religiosum, etiā exēptum, ab excōmunicatione ob violationem. c. Si quis suadente. 12. q. 2. Sed quærendum est quęnam sit ratio diuersitatis inter vtrumque Forum. Profectò difficile videtur posse assignari; cùm Clerici qui nō sunt adeò astricti obediētię Episcopi, sicut Regulares exēpti sunt suo Pręlato, non possint prorogare iurisdictionem, & consentire in Iudicē non suum sine licētia sui Episcopi, vt d. c. Significasti. Quomodo ergo poterit Regularis subiicere se Episcopo diœcesano sine licentia sui Prælati, etiā in concernentibus Forum pœnitētiale? præsertim cùm videamus speciale esse in ipsis Pręlatis vt possint confiteri cui voluerint: idq; faciant de licentia Papæ, qui est eorū Superior, & diœcesanus immediatus per c. fin. de Pœnit. & remis. Nam regula est in contrariū per c. Omnis vtriusque sexus. eod. tit. vbi præcipitur nullū posse cōfiteri; nisi suo Parocho, aut de eius licentia. Ergo nec Religiosus poterit id facere, nec petere absolutionem à censuris, vel dispēsationē ab irregularitate, etiā extra Forum pœnitentialē; ab Episcopo diœcesano, sine licentia sui Parochi, & Iudicis ordinarii; qui est eiusdem Pprælatus; vt per dicta iura tenet intrepidè Abb. dict. c. Significasti. n. 11. versic. His tamē nō obstātib. dicēs, Si posset exēptus prorogare iurisdictionē quoàd absolutionem, vel ad aliū articulum contētiosum: ita pariter posset circa aliū, & aliū, & sic in infinitū; & ex toto quoq; renunciaret indirectè priuilegio exemptionis. Quod facere non potest, vt in c. Cùm tempore. de Arbit. Et allegat in confirmationē c. Cū auctoritate. de Priuile. lib. 6. vbi dicit satis apertè colligi Episcopū loci nōn posse autorizare in facto exempti, etiā volentis; & pro re magna haberi Legato Papæ posse exemptum se subiicere, vt not. glos. 8. dict. c. Auctoritate. & gl. fi. in c. 1. de Offi. Lega. quia repręsentat personā Papæ cap. Si Abbatem. de Elect. in 6. Quod adhuc reliquit cogitandum Feli. d. c. Significasti. col. 2. in fi. Et in primis aduertendum est non ideò posse Prælatū, vel subditū exēptum se subiicere diœcesano Episcopo in aliquo casu sibi ipsis vtili, quia est facilis recursus ad primam naturā, vt quidam dicunt; putātes (sed falsò) de iure communi omnia Monasteria & Monachos, ante concessam eis à Sede Apostolica, per eorūdē priuilegia, exēptionem, fuisse immediatè subiectos ipsis diœcesanis, & Prælatis cumulatiuè, per c. Monasteria. 18. quæst. 2. num. 1. quia semper fuerunt subiecti suis Pręlatis priuatiuè; licèt per viam appellationis, vel querelæ, in certis casibus poterant ad eos recurrere; sicut faciunt subditi Episcoporum quantum ad Archiepiscopum. cap. 1. §. 1. 2. & vltimo. de Offi. ord. lib. 6. excepto casu in quo ageretur de crimine, depositione, & degradatione ab Ordinibus digno, vt est hæresis, falsificatio literarum Papæ, & similium; vt tenet gloss. verbo Monachum. in capit. de Persona. 11. quæst. 1. & latè probat Abb. in Repet. capit. Cùm contingat. à num. 21. de Foro competen. & Cosmas in Pragmat. sanct. tit. de Concubin. §. Quòd si hi. in glo. verbo Pertinet. Felin. & ibi Addition. in c. Pastoralis. nu. 4. de Offi. ordi. Bened. Capra reg. 84. & Naua. c. Nō dicatis. n. 95. 12. q. 1.

 alii

alii quos refert, & sequitur Cened. 2.p.collect. 87.n.4. Pro quibus est bonus tex. in c. Nimis iniqua.& c. Nimis praua. de Excess. Prael. & Clem. 1. eod. tit. vbi enumerantur quamplura grauamina quae Episcopi dioecesani inferebant Religiosis. Inter quę hoc quoque erat; nimirum velle eis praeficere Praelatos, & illos suae ditioni omnino subdere. Quibus nunc praecipitur vt à talibus se abstineant. Ex quo satis colligitur non fuisse tūc Religiosos dictis Episcopis dioecesanis immediatè subiectos.

Deinde est aduertendū non posse admitti praesentē differentiā ita indistinctè, & generaliter, sicut DD. praecitati eam admittunt; sed cū restrictione, de qua sup. in principio; videlicet tūc posse Religiosum se subiicere Episcopo dioecesano, quādo cōmodè pro casu occurrente nō potest adire Superiorē. Profero exemplū quod habui in practica. Quidā Religiosus inciderat in quādā irregularitatē, super qua Praelatus eius non poterat per priuilegia Ordinis sui dispensare ad administrandū circa altaris ministeriū; sed tātùm eiusdē Prouincialis; qui ignorās suam potestatem, seu veriùs malè eā intelligens, putabat se non posse dispēsare in absentia, nec vices suas committere alteri. Et cùm infirmitate esset detētus; nec sine magno scandalo posset accedere ad cenobiū Religiosi illius, nec fortè Religiosus ad eū: in hoc casu fuit consultū prędicto Religioso, vt scriberet ad Episcopū loci, rogans vt cum eo, vigore Concilii Trid. Sess. 24. c.6. dispensaret. & ita factum est. In his, & similibus casibus, vbi commodè, & non nisi vrgente difficultate, & periculo in mora, & accessu ad Superiorem, qui potest accedere ad Superiorem Ordinis; potest vtiq; & accedere ad Episcopū loci. Et huius opinionis fuit Feli. dict. c. Significastis. col.2. in fi. vbi ponit duas limitationes ad dict. glo. fin. Clem. pen. de Sentē. excō. Prima est illa de Legato Papae, quam suprà retulimus. Secūda est occurrente casu difficilis, & periculosi accessus ad curiam. intellige vel Superiorem, si per priuilegia Ordinis, Superior habeat potestatem ad casum emergentem.

Sic igitur intellecta nostra Differentia, videndū nunc est de ratione diuersitatis inter vtrumq; Forum. Et sanè circa secūdam partem Fori contentiosi, parum est difficultatis ad eā assignandā quoad subditum, cùm non possit comparere in iudicio sine mandato Superioris, & Cōuentus; vt palā est. & consequenter non poterit se subiicere Episcopo loci in aliquo casu Fori contentiosi, sine licētia sui Praelati. Et maior difficultas est in Prę lato. quomodo possit se subiicere eidē Episcopo, vel dare licentiā subdito ad idē, cùm id facere nō possit, nisi renunciando suo Priuilegio exēptionis, saltē quoàd illū casū. Quod videtur facere nō posse per d.c. Cū tēpore. de Arbit. & not. per Abb. d.c. Significasti. n.11. de Foro cōp. Praetereà potest Praelatus accedere ad Episcopū loci, cùm subditus nō sit eius; sed tantùm Papę, & Superiorū Ordinis. Et quomodo etiā poterit dare licentiā subdito Religioso ad idē faciēdum? Vel subditus quomodo poterit id facere sine licentia sui Praelati?

Abb. vbi sup. & etiā in d. cap. Cùm tēpore. n.2. vtrūq; negat sequendo d. gl. fin. Clem. pen. de Sent. excō. quam ad hoc dicit singu. Non enim, inquit, in hac exēptione versatur dūtaxat fauor exemptorū, sed etiā fauor ipsius Papę; quia permagni eius interest nō perdere istā immediatam subiectionē. Interest etiā eiusdem ne subditus eius iudicetur ab alio, nec etiā absoluatur; vt ipse possit recognoscere qualitatem subditi sui. arg. d.c. Omnis vtriusq; sexus. & cap. Nimis. de Iure iu. & ideò nō potest eidē priuilegio exēptionis renunciare. Idē docet Henriq. tit. de Indulgē. c.25. §.1. post eūd. Abb. in cap. fin. n.3. de Foro comp. Quae rationes etiā faciunt cōtra primā partē nostrę differētiae.

Federi. de Senis d. consi. 14. dicit exemptū nō posse se submittere extraneo Superiori sine licētia Papę: benè tamē ordinario Episcopo loci; quia hoc modo res redit ad ius cōmune. qui recursus facilè admittitur. Sed haec respōsio reprobatur per ea quae sup. diximus vers. Sed quęrēdū est. quia falsum est vnquam Regulares habuisse de iure communi Episcopum loci in superiorē immediatum, siue Ordinarium.

Tu dic, primò per recursum ad Episcopū loci in vna vel alia causa, non fieri renunciationem priuilegii exemptionis. Secundò recursum illum, & submissionem quoàd pręiudiciū recurrentis, valere; nec per hoc

praeiu-

preiudicari Superiori quin possit prædictũ recursum impedire, & anullare si velit; ex traditis per Inno. dict. cap. Cùm tempore. D.c tertiò (& meliùs) prædicta procedere de iure; sed de consuetudine contrarium seruari; vt restatur Suarez. 4. tomo de Pœnitentia. disputatione 30. sectione 2. nu. 3. & 7. in fin. vbi dicit Regulares exemptos posse de licẽtia suorum Prelatorũ se subiicere Episcopo diœcesano, vt eos absoluat ab aliquo casu occulto, reseruato Sedi Apostolicæ; iuxta cap.6. Sessione 24. Concil. Trid.si ab eo per suos Superiores non possint absolui. Idem docet Henriq. sup.& tir. de Irregulari. cap. 20.§. 5.Pro qua consuetudine facit Episcopum loci aliquo modo esse Superiorem Regulariũ suę diœcesis; cùm ad eum in multis casibus hodie per Concil. Trid. recurrere habeant; quos cõgerit Claud. verb. Exemptio. §. 1. Henriq. sup.cap. 24. §. 2.in gl. Vnde non mirum si ad eum etiã possint pro vna, aut alia causa accedere, si sit id vtile ipsis Regularib. vel Prælato; maximè quia id non faciunt nisi quando aliàs per suos Superiores,vel Conseruatores commodè cõsequi non possunt quod est sibi vtile. Facit etiã, quia per hoc, vagatio Religiosorũ prepeditur:cuius causa cõceditur Episcopo loci potestas absoluendi ab excõmunicatione Regularẽ,aliàs non subditum,vt dict. c. Religioso. de Sẽt. excom.Faciunt denique quę diximus verb. Clericus.Dif. 1. vbi quoàd Clericos assignauimus similem differẽtiam,quam vide. Quapropter praxis admisit, vt Regulares quoàd casum concernentem salutem animæ suæ possint se subiicere Episcopo loci, etiam absque licentia suorum Prælatorum, quando per suos Superiores eam cõmodè consequi nequeunt, vt in casu de quo sup. & similibus.Faciunt notata verbo Nullitas. Differentia 5.fallen.5.

Similiter idem Regularis de licentia sui Prælati;& Conuentus, vel Prælatus solus potest adire Ordinariũ loci pro aliquo negotio Fori contentiosi,cùm id vtile est Cõuentui; vt quotidie fit in Principatu Cathaloniæ, cùm recurritur ad Cancellarium pro aliquo grauamine, vel iudicio alibi malè intentato contra Ecclesiam. Nam firmatur de iure coram Ordinario, petendo ab eo literas inhibitorias contra Iudicem causæ,& offerendo se respondere coram dicto Ordinario,& Iudice contradicente, & defendente causam; recurritur ad dict. Cancellarium pro declaratione huius altercati, & dubii.Hæc enim si fiant per Iudicem Cõseruatorẽ Ordinis;difficilius, & cariuś procedttur in damnum Monasterii. Nam citatur Conseruator ad Banchum Regium, si causa agitetur in Regia audientia,& cõpellitur in aula dicti tribunalis defendere de iure causam Monasterii. Præterea non audet contra Iudices Regios liberè procedere.aliàs temporalia eius auferuntur, & exul mittitur à Regno, si nolit relaxare censuras,si quas contra eos tulerit.Quæ omnia cessant cùm proceditur per Ordinarium, & recurritur ad Cancellarium; vt habui in facti contingentia in quadam causa graui. Impetrauerant enim Reuerendissimus Episcopus Illerden. & illius Canonici quoddã Breue à Sede Apostolica contra cœnobiũ nostrum Scalæ Dei super quibusdam decimis,& fuit directum dictũ Breue ad Officialem,& Vicarium generalem memorati Episcopi qui nos citauit, & ex concordia solius procuratoris nostri,& partis aduersæ fuit delata illa causa ad Regiam audientiam Barcinonen.Cùm autem esset iam conclusa:perspectum nobis fuit non expedire,nec quidem de iure posse,vt ibi decideretur; potissimùm quia causa decimalis inter duos Ecclesiasticos spectabat ad Forum Ecclesiasticũ.Vnde coactus fui (cùm essẽ ibi tũc procurator ad hoc electus) suprà memoratas sedulus diligẽtias adhibere coram Illustrissimo Archiepiscopo Tarraconen. qui est diœcesanus illius domus nostræ, & firmaui contentionem coram Illustri Cancelario;qui tulit sententiã in nostrũ fauorẽ, reuocando, & anullando quicquid actum prius fuerat in Regia audientia.

Deniq; obseruandũ est circa præfatũ c.6. Cõcilii Triden. eius facultatẽ extensãm esse à Greg.Papa 13.ad Priores Conuentuales & Superiores Ordinis S. Dominici per quẽdã Motũ propriũ, seu Priuilegiũ dictis Fratribus concessum 21.Iulii. Anno 1571. teste Rodri.in Expli.Bul.Cruc.pag.287.& per cõmunicationẽ Priuilegiorũ eãdẽ habẽt facultatẽ alii Superiores aliorũ Ordinũ.

Quare licèt de iure,& vigore Concilii non possent dispẽsare cũ suis subditis super irregularitatibus omnibus,& aliis casibus dict. cap. 6. vt respondit Congregatio Concilii, teste Suarez tomo 5. disputatione 41. sectione 2. pag. 746. & Toledo in Summa. lib. 1. cap. 89. numero 7. vigore tamen præfati priuilegii poterunt (vt habetur in Compẽd.priuileg.verb. Absolutio.) quoàd fratres. & verb. Dispensatio. & docet Vial. in Candelab. 2. par. num. 326. tit. de Absolutione quoàd fratres. Quod tene mẽte perpetuò. Et cum Prælati possint absolui, & dispensari à suis Cõfessariis in omnibus casibus, in quibus ipsi possunt quoàd suos subditos,vt est ab omnibus receptum; meritò poterũt etiam frui dicto priuilegio in casibus sibi occurrentibus.

SVMMARIVM.

1 *REGVLARIS ære alieno grauatus, tutus est in Foro exteriori.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ. Nam tenebitur certis remediis, de quibus hic, satisfacere creditoribus.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 REGVLARIS ære alieno grauatus,in Foro exteriori tutus est; si nihil tulit in Monasterium, ob quod teneatur idem Monasteriũ soluere pro eo;vt docet Domini. in c. Prætereà.dist. 51. dicens Monasterium non teneri ad debita per nouitium contracta, nisi tantumdem,vel plus,tẽpore ingressus, vel posteà peruenerit ad illud de bonis eius.ex gloss. 1.c.Prætereà.dist. 51.Qua ratione bonæ memoriæ Xystus Papa 5.per suum Motum proprium dat. Romę sexto Kalẽ. Decembris, anno 1587.irritauit professiones nouitiorum ingenti ęre alieno vltra vires facultatum suarum grauatorum. quia aliàs fraudarentur creditores suis debitis; cùm per professionem censeantur cedere bonis secundùm Palud. secutũ à Silu. verb. Religio.2.q.4. vel saltem creditores impotentes fierent à debitorũ suorũ recuperatione; attento quòd Monasterium non tenetur, nisi in quantum de bonis nouitii ad ipsum peruenit.

2 At in Foro conscientiæ,non est tutus;quia tenetur salua obedientia satisfacere, vel laborando manibus, si aliquam artẽ calleat, vel Rem sacram pro eleemosyna, seu pitancia, celebrando;vel absolutionem à creditore obtinendo.Ita post Innoc. & Panor. docet Nauar.dicens communem,in c.Non dicatis.num.74.12 quæst.1.idem Feli.post alios in cap.Cùm.I.& A.nu.10. de Re iudi. facit glo.1.in fin.in d.cap.Prætereà.dist.51. quæ dicit eũ qui iurauit mihi scribere librũ, teneri post ingressum Monasterii,perficere illum;dùm tamen à diuinis non retrahatur. quam sequuntur Archidiac.& Domin. ibi. Hinc dicit Silu. verbo Restitutio.7. quæst. 1. Dicto 2. Regulares qui recolunt se alicuius debitores ex eo quod in seculo fecerunt, teneri impetrare a creditoribus dilationem ad soluendum, vel absolutionem a debito.

SVMMARIVM.

1 *NOVITIVS non perseuerans, an recuperet donata Monasterio.*

2 *Qui se transfert de vna Religione in aliã, relinquit in prima quicquid ei donauerit: præter scripta. Quod intellige vt hic.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 NOuitius ingrediens Monasterium, & in ipso ingressu, vel infra annũ nouitiatus donans aliqua ipsi Monasterio donatione irreuocabili: si posteà non perseueret, & reueuertatur ad seculum:in Foro exteriori non tenetur Monasterium

sterium ei restituere donata.

Benè tamen in Foro conscientiæ, per not. per gl. fin. cap. Ex transmissa. de Renun. & in cap. Quod à te. de Cleri. coniuga. verb. Redire. Sed hodie per Concil. Trid. Sessione 25. de Regul. cap. 16. ad fin. nouè statuitur, vt abeuntibus nouitiis, omnia eis restituantur. & ita cessat hodie prę dicta differentia à præcitatis glo. tradita. Vide Rodrig. 3. tom. Quæst. Regul. quæst. 52. art. 27. vbi copiosè agit circa materiam dict. cap. 16. Conci. Trid.

2 De transeuntibus autem de vna Religione ad alteram post professionem, non est ambigendum circa donata primo Monasterio; quia omnia remanent penes idem Monasterium; vt respondit Congregatio Concil. Trid. responso mihi. 1144 & docet Nauar. conf. 14. num. 8. & 9. de Voto. vbi num. 10. dicit posse solùm deferre vestes quibus indutus est, & scripta quæ inutilia essent suæ Religioni priori, & alia etiam quorum delationem probabiliter crederet Prælato suo non fore ingratam. Reliqua verò minimè, nisi relictis originalibus, vel eorum copiis, per quas fieret, ne delatio eorum esset Religioni damnosa. Quod tūc credo verum, quando scripta sunt omnino correcta per auctorem, & domus transeūtis vult ea typis mandare. Hoc enim tantūmodò casu esset noxia priori Religioni, vel domui suæ professionis eorum delatio. aliàs secùs. Et sic omni tempore, semperq; poterit secum ea deferre, etiam nullis relictis eorum copiis, nec vlla petita licentia: excepto præcitato casu; qui vix continget, nisi quando transiens, alia scripta typis iam mandasset, & accepta extitissent, & scit reliqua quæ habet, mandanda fore typis per domum suam. Et sic vidi quemdam Religiosum doctissimum secum detulisse duos libros à se compositos, nulla ad id licentia à suo Prælato petita, qui Religiosus erat ex Societate Iesu, & transitum fecerat ad nostram. Et secūdùm hæc intellige quę dixi. verb. Munera. Differentia 1. sub nu. fin. Et vide ad idem Rodrig. loco suprà citato.

SVMMARIVM.

1 *PECVLIA inter Religiosos habita cum prohibitione ne Prælatus de illis quicquam disponere possit, sed sint tantùm pro vsibus deponentium; in Foro conscientiæ non carent scrupulo.*

DIFFERENTIA NONA.

1 DEPOSITA pecuniaria Religiosorum, cum exemptione Prælati dispositionis; licèt in Foro exteriore permittantur: in Foro cōscientiæ non carent magno scrupulo. Religioso enim nō licet habere quicquam appropriatim, & separatim à bonis totius cōmunitatis; vt probat Concil. Trrid. Sessione 25. cap. 2. de Regula. Et ratio est, quia status Religiosorum fuit institutus instar vitæ communis primitiuę Ecclesiæ, in qua omnia erant communia, & nullus habebat proprium. Et quia Ananias, & Saphira eius vxor sibi aliqua reseruauerant; miserè perierunt, vt constat Acto. 5. Meritò igitur nullus Religiosus potest sibi aliqua appropriare, aut separatim tenere, sed omnia debent incorporari Conuentui, & esse communia, & subiecta dispositioni Præsidentis, & non inferioris. Est & alia ratio, quia omnia quæ quouis modo acquiruntur per Religiosos, sunt Monasterii, & Conuentus; quia Religiosi sunt serui Conuentus, & ideò non sibi, sed Conuentui acquirunt, instar seruorum. l. Seruum. ff. de Stipul. seruo. & diximus verb. Munera. Differentia 1. num. 31. Si ergo omnia sunt Monasterii, & consequenter omnium Religiosorum Monasterii: nullo modo possunt sibi aliqua appropriare; id est ita habere pro suis necessitatibus, vt illa nequeat Superior tradere alii Religioso, vel in necessaria Monasterii impendere. Prætereà, vt Religiosus nō incidat in vitium proprietatis, oportet vt ea quæ habet, habeat exposita, & cum animo parato ad ea dimittenda, ad libitum, & nutum

& nutum Superioris; & totum opponitur præfatis depositis. Nempe didici à fide dignis ægre nimis, & quasi coactos Superiores ordinasse, vt circa dicta deposita nullam Presidentes haberent potestatem; sed remanerent intacta pro necessitatibus deponentium ea. Et meritò quidem dictam ordinationem coacti fecerunt. Quia graue nimis, & à iure alienum est, tollere à Prælato ius administrandi liberè prædicta deposita, sicut alia bona Monasterii. Sed id fecerunt ad obsistendum incommodis, & peccatis grauissimis contra votum paupertatis. Quòd si deponentes fuerint hodie sine animo parato ad ea dimittenda: quomodo poterunt securi esse de sua conscientia? certè nullo modo. Quæ probantur per ea quæ diximus, sub verb. Munera. Differentia 1. numero 54. cum seq.

REMISSIO.

SVMMARIVM.

1 R*EMISSIO iniuriæ facta in Foro pœnitentiali, non prodest in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 REMISSIO iniuriarũ facta per offensum in Foro cõscientiæ; nõ operatur, nec prodest iniurianti in Foro cõtentioso. glossa in cap. Si quis contristatus. 90. distinct. & in cap. Quia Præsulatus. 1. quæst. 4. & in cap. Si is qui. 23. quæst. 4. Bart. in l. Non solùm. §. Iniuriarum. ff. de Iniur. & in l. Si tibi decē. §. 1. ff. de Pact. & ibi optimè Ias. num. 2. Fel. in cap. Inter quatuor. num. 4. de Maiorit. & obedient. D. Tho. 22. quæst. 108. art. 1. idem Fel. latè remissiuè in cap. de Cetero. col. 2. vers. Limita septimò. de Testib. Dec. consil. 130. Silu. verb. Iniuria. §. 5. Cordub. casu. 58. dicit communem Couar. lib. 2. Variar. cap. 10. num. 7. Iul. Clar. quæst. 58. num. 39. Cened. 3. part. collect. 12. num. 5. apud quos latè, non obstante prædicta remissione facta quoad Deum in Foro pœnitentiali, posse prosequi suam iniuriam in Foro iudiciali, accusando criminaliter iniuriantem. Adde suprà sub verb. Pœna. Differentia 4. vbi è conuerso, pœnitentia facta per iniuriantem; non tollit pœnam Fori exterioris.

SVMMARIVM.

1 I*NIVRIAM remittere (idest odium) tenemur in Foro animæ.*

2 *Non tamen actionem iniuriarum.*

3 *Iniuriã non remittere aliquando conuenit.*

4 *Iniuriam remittens, quoàd Deum, an teneatur inimicum salutare, vel familiariter tractare.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 INIVRIAM, quoàd Deum, & Forum pœnitentiale, id est odium, & rãcorem necessariò tenemur statim remittere, vt docent glossa, & Doctores in præcedente Different. citati, & glossa, verb. Satisfactionem. in cap. Ad apostolicæ. de Re iud. lib. 6. & in cap. 2. verb. Emẽdam. de Homicid. eodem lib. D. Tho. & Caiet. 2. 2. quæst. 25. art. 8. & 9. Nauar. cap. 14. num. 25. licèt de iure Digestorum verecundia sit remittere iniuriam inultam. l. Miles. §. Socer. ff. de Adulter. quam cõmendat

mendat Iaſ. in l. Si tibi. §. 1. num. 7. de Pact. Vnde cauendum eſt à Bart. in l. Non ſolùm. §. Iniuriarum. ff. de Iniur. vbi vult vt etiam rancorem non teneatur offenſus remittere, niſi petatur. nam fallitur, licèt eum ſimpliciter alleget; & cum eo videatur tranſire Abb. in cap. 1. num. 7. de Iniur. & Cardin. Archiepiſcopus Eboreñ. in ſuo libello memoriarũ Confeſſariorum idem ſentire videatur, dum dicit teneri offenſum offenſori veniam petenti &c. Nam rancor illicitus, & vindicatiuus, & qui eſt peccatum, ſtatim eſt remittendus, ſicut omne peccatum; iux. illud Leui. 19. *Non quæres vltionem, & non eris memor iniuriarum ciuium tuorum.*

2 Non tamen tenemur eũ remittere quoàd Forum contentioſum, etiam ſi offenſor veniam petat, ſecundùm Archiep. Eboreñ. ſuprà. Quia etiam de iure Canonico licitum eſt, authoritate Iudicis, iniuriam vindicare, & agere actione iniuriarum; vt probat tex. in cap. de Cetero. de Teſtib. ibi. *Niſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequatur.* Et ibi notant Ant. Imol. Abb. & Felin. ad idem text. in cap. Olim. de Iniur. Caiet. 2. 2. quęſt. 68. art. 1. Nauar. conſil. 5. num. 2. de Pœnit. & remiſsion. adeò vt licèt ſit Clericus offenſus, poſsit petere æſtimationem iniuriæ; vt probat tex. in dicto cap. Olim. & in cap. Ea noſcitur. de Sentent. excom. vbi Abb. num. 3. id notat, dicens hanc opinionem eſſe veriorem, licèt contrariam. & probatur per not. verb. Accuſatio. Differentia 2. ſcilicet Clericum non debere petere æſtimationem iniuriæ; ſed potiùs propter dignitatem Clericatus debere ignoſcere, vt in l. Si quis in hoc genus. C. de Sacroſanct. Eccleſ. ſit æquior. Pro qua facit quod dicit Gratia. 23. quæſt. 3. in princip. ad fin. nempe bonum non ritè iniuriæ vindictam petere; quia malum pro malo redderet. Item facit quod dicit gl. fin. §. fin. Inſt. de Iniur. ſcilicet remittentem iniuriam tempore mortis, non poſſe poſt conualeſcentiam de ea agere; quia cenſetur in totũ eam remiſiſſe. aliàs non plene pœniteret, nec benè. inſinuans ex hoc, teneri quem in conſcientia iniuriam, etiam quoàd Forum exterius remittere. Et quoàd Religioſos eſt dubiò procul; per illud Paul. ad Coloſſen. 3. 13. *Donantes vobis metipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam.* Cũ enim tendant ad perfectionem, & reputentur vt diſcipuli illi. 72. Chriſti, tenentur ex ſuo ſtatu remittere iniurias quoád vtrumque Forum. Faciunt not. verb. Vſura. Differ. 7. Vno tamen in caſu tenetur quilibet offenſus actionem iniuriarum remittere, ſcilicet quando experitur ſe adeò à maligno ſpiritu ad odium, & rancorem concipiendum tentari, vt probabiliter credat ſe victum iri à tentatione niſi & actionem etiam remittat in totum. Ita ſingulariter Nauar. cõſil. 5. de Pœnit. num. 5. argum. eorum quę docet D. Tho. receptus. 2. 2. quæſt. 147. art. 3. vbi dicit licèt quis non teneatur ſub præcepto peccati mortalis ieiunare niſi diebus quibus ab Eccleſia pręcipitur: ſi tamen videt ſe victum iri à tentatione carnis niſi ſe ieiunio præmuniat: teneri tunc iure naturali ieiunare.

3 Prędictis adde adeò non teneri, quoàd Forum exterius, remittere iniuriam; vt nónumquam teneamur (& bene facimus) iniuriam proſequi. cap. Si is qui. cap. Eſt iniuſta miſericordia. cap. Diſplicet. 23. quæſt. 4. Silu. verb. Charitas. quæſt. 4. Nauar. ſuprà; puta quando ad ſalutem ſpiritualem offenſoris, vel ad Dei obſequium, aut ad Reip. vtilitatem conducit. & docent gloſſa 3. in dicto cap. Si is qui. & gloſſa 1. in dicto cap. Quis. 90. diſtinct. & Toledo in Summa lib. 4. cap. 10. num. 7.

4 Manet adhuc proficuũ dubiũ, an remittẽs iniuriam, id eſt rancorem quoàd Deum, teneatur etiam alloqui, ſalutare, reſalutare, familiaritatem cum iniuriante habere, ſi alter procuret; vel alia ſigna amicitiæ ei oſtẽdere. Tu dic reſolutiuè neminem teneri in Foro conſcientiæ inimicum ſuum ſalutare; nec eum inuitare ad negotia peculiaria; nec cum eo loqui; ſed teneri ſolùm eum non excludere ab operibus communibus ſub pœna peccati mortalis: nec teneri ei ſigna amoris oſtendere, niſi tempore neceſsitatis, nec in ſuam conuerſationem, & amicitiam peculiarem admittere. Ita Magiſter in 3. Sententiarum diſt. 30 D. Tho. & Caiet. ſuprà, art. 9. D. Anton. 4. par. tit. 6. cap. 4. §. 2. Cordub. caſu. 58. fol. 146. & Nauar. dicto c. 14. nu. 25. & dicto cõſil. 5. num. 3.

num. 3. Optimè Fr. Ludo. Beia. 2. par. casuum conscien. casu. 1. ex propos. 27. Iunii. 1582. pag. 300. Ratio est, quia extra casum necessitatis, exhibitio prædictorum signorum amoris, magis spectat ad perfectos, quorum est reddere bonum pro malo; quàm ad alios, vt dicit D. Tho. suprà. Quin immo per dicta signa quis videtur remittere actionem iniuriarum; vt dicemus infrà sub hoc eodem verb. in Differ. 4. Et sic ad ea teneri non potest, ex quo non tenetur ad dictam actionem remittendam. Si tamen eò quòd eum non alloquatur, oriatur scandalum: tenetur eum alloqui. Nauar. dicto consil. 5. num. 4. & Beia sup. pag. 303. Quando autem sit, vel non sit scandalum ex talibus denegatis signis: id prudentiæ Confessarii relinquitur; vt post D.Tho. & Caiet. sup. docet Silu. verb. Charitas. quæst. 6. Tabiena eod. verb. quæst. 15. Nauar. & Beia. sup. Vidi enim quemdam publicè offensum, in quo non iudicarem scandalum actiuum, sed passiuum, si aliqui scandalum paterentur eò quòd dictus offensus non alloqueretur, nec salutaret offensorem. Immò si ei signa amoris ostenderet, daret eidē, & aliis occasionē, q͂ ipsum offensum parui penderēt, & in quauis rixa eum offenderent. Nec etiam est putandum scandalum inter personas de quibus non est dubitandum, nec ambigendum vtrum sint animo in aliquem maleuolentiæ suffuso, vt inter patrem, & filium; sicut cōtigit Dauid qui quinq; annis noluit alloqui, nec videre filium suum Absalom. 2. Reg. 14. Idem putarem inter Prælatum, & subditum, & inter Religiosos qui quotidie celebrant, & sunt exemplares. quicquid dicat Hugo. relatus, & secutus à Manipu. Mino. fol. 153. num. 47. vbi excipit Religiosos à regula, & doctrina superiùs tradita. Nam aliquando postest quis licitè denegare inimico familiaritatem, & salutationem, etiam si sit Religiosus; quando scilicet inimicus est talis, vt ex eius amicitia potiùs malum, quàm bonū profluere, sperari possit; vt fecit D. Franciscus cum Elia, aliàs Generali; vt patet in Chronicis eiusdē Franc. 1. par. lib. 1. cap. 95. Pro quo facit vt conuersatio familiatis Peccatorum vitāda sit ab infirmis; iuxta illud. 2. Cor. 6. *Recedite de medio illorū.* Quod habetur in cap. Recedite. 23. quæst. 4. & cap. Sępe. 28. quęst. 1. & docet D. Anton. sup. cap. 4. in fine princip. Adde Prou. cap. 20. vers. 19. & cap. 24. vers. 21.

Fui requisitus dum hęc typis mandabam, vt adderem hic quidnā sentirē circa salutationem honorificam, quæ fit ab aliquibus erga excommunicatos, assurgendo illis, aperiendo, vel inclinando caput, eos salutādo, vel resalutando, si ab illis priùs salutētur; licèt verbis nihil illis dicant.

In hoc dubio DD. sunt varii, quos citat Silu. verb. Excommunicatio. 5. quæst. 1. num. 3. Suarez 5. tomo de Censur. Disputatione 15. sectione 1. num. 3. & 4. Paul. Comitol. lib. 6. Respon. Moral. quæst 31. num. 4. Nam D. Antoni. 3. par. tit. 25. cap. 2. in prin. Ange. Rosel. Tabien. & Soto (tametsi cum scrupulo. & meritò) in 4. distinct. 22. quæst. 1. art. 4. Iacob. de Grassis lib. 4. casuum Conscien. cap. 12. num 5. Suarez, & Comitol. vbi sup. tenent non peccare, nec incurrere minorem eos qui præmemorata salutatione erga excommunicatos vtuntur. Quibus adde Maior. in 4. dist. 13. quæst. 2. idem tenentem.

Mouentur primò, quia excommunicatio est pœna. & consequenter est restringenda. cap. Pœnæ. de Pœnit. distinct. 1. reg. Odia. in 6. Vnde cùm iura prohibentia communionem cum excommunicatis, quę habentur in cap. Sicut Apostoli. cum 3. sequen. 11. quæst. 3. & maximè quatenus prohibent salutationē, iuxta illud 2. Ioa. 1. *Neque aue ei dixeritis.* & versum illum, *Os orare, vale, communio, mensa negatur*: solùm videantur prohibere salutationem verbalem, & non actualem: non videntur extendi debere ad salutationem, quæ fit tantùm opere, & reuerentia. Secundò, quia aliàs scandalizarentur nimis præfati excōmunicati; si quando ab ipsis salutaremur in via, aperiendo caput; nos itidem similiter non faceremus, præsertim si esset persona in dignitate constituta. At nihil cum scandalo faciendum est. cap. Ad aures. & ibi gl. 3. de Tempo. Ordi. cap. Nihil. de Præscrip. Tertiò, quia ita à multis fieri videmus. Vnde videtur consuetudine contraria derogatum esse præfatę humanæ prohibitioni.

Sed

Sed contrariũ tenent Paluda. & alii multi quos refert, & ſequitur Silu. vbi ſuprà, Imol. & Card. in Clem. fin. de Sent.excõ. & Armilla. verb. Excommunicatio.nu.41. Quorum opinionem veriorem eſſe cẽſeo, ac tenendam. Quæ probatur primò, quia iura Canonica prohibent ne quouis modo communicemus cum excommunicatis; vt in dict. cap. Sicut Apoſtoli. cum aliis ſupra citatis. & in dict. Clem. fin. vbi glo. verbo Quouis modo.id declarat, dicẽs, Vt in conuiuio, oratione, vel itinerando, vel conſedendo. Si ergo quouis modo, etiam conſedendo, vel itinerando, etiam nihil cum excommunicatis loquendo, prohibemur cum illis cõmunicare: multò magis prohibita cẽſenda eſt dicta ſalutatio reuerentialis. Nam vt inquit idem Suarez vbi ſuprà, Sectione 9. num.4 communicatio non ſolùm in verbis, ſed maximè in factis conſiſtit. Et confirmatur hæc ratio, quia excommunicatio infligitur in pœnam erubeſcentiæ; vt ſic citiùs contumaces reſipiſcant; vt dicit S. Bonauen. in 4. diſt. 18. quæſt. 5. Ergo per conſequens prohibetur dicta ſalutatio. aliàs fruſtra infligeretur dicta pœna, ſi omnibus liceret præfatam reuerentiam illis exhibere; quia nullam haberent excommunicati erubeſcentiam, ſi ita ab omnibus tractarentur; quamuis illis nihil verbo diceretur. Et ſic conſtat dictam ſalutationem eſſe contra mentem, & finem ſacrorum Canonum. Nam perſpicuum eſt,& manifeſtum, ſi excommunicatis ſalutationem negauerimus reuerentialem,& actualem; attendentes quòd nemo publicè eis defert, ipſos citius ab Eccleſia abſolutionẽ eſſe procuraturos, ob id ipſum rubore perfuſos. Secundò negari non poteſt per dictum modum ſalutandi, eſſe veram ſalutationem. Ita quippe eam vocamus communiter. Cum enim v. g. Ioannes amouet pileum Petro, & aperit ei caput; dicimus, Ioannes ſalutauit Petrum. Et ſi non aperuit caput,dicimus, Noluit ſalutare. Tertiò,quã do quis ſubtrahit ab aliquo loquelam, & ſalutationẽ illam reuerentialem, dicimus, Ille nõ ſe communicat nec tractat cum tali. Igitur ſub verbo(Aue)& ſub verbo(Cõmunicare) includitur dictus modus ſalutandi. Quartò,quia nõ eſt rationi congruũ, nec res digna Chriſtiano, vt exhibeamus reuerentiam illi qui eã denegat ſponſæ Chriſti, quæ eſt Eccleſia, nolens obedire illius mandatis; immo docemur illũ pariter irreuerenter tractare. Quid dico tractare? Quin immo ab eo tamquam à peſte, & membro putrido ſugere, longeque abeſſe. Denique iis iam ſcriptis inueni textum expreſſum pro hac noſtra opinione in cap. ſi. 11. quæſt. 3. vbi ſpeciatim prohibetur ne ſalutemus excommunicatos. Ergo tam verbalis, quàm actualis prohibetur, cùm vtraq, ſit ſalutatio, ſed potiùs maior eſt illa actualis, quàm verbalis, teſte Palud.ſup.

Vnde non obſtant fundamenta tenentiũ contrarium. Non primum. Quia in primis negamus excommunicationem,& quæ per eam prohibentur eſſe pœnam: immò eſt medicina, cap. 1. de Sent. excom. lib. 6. Secundò, quia licèt eſſet pœna: nihilominus cùm ſit fauorabilis animę, non erat reſtringenda, ſed extendenda, per not. verb. Pœna. Differentia 1. in 2. limitatione. Tertiò, quia ſtante dict.cap. fin. fruſtraneũ eſt hoc fundamentum.

Nec etiam obſtat ſecundùm. Quia ſcandalum,eſt dictum,aut factum minùs rectũ, præbens occaſionem ruinæ, vt poſt B.Hierony. ſuper Matthæ. cap. 15.tradit D.Tho. 2.2.quæſt.43. art. 1. in corpo.& refert, & ſequitur Nauar. in cap. 1. §. Animaduertere. num. 4. de Pœnit. diſt. 5. Hoc autem ſcandalum eſt duplex; actiuum ſcilicet, & paſsiuum, ſiue datum, & acceptum. Actiuũ eſt vt ſupra diffinitum eſt. Quia quando quis facit aliquod factum, quod de ſui natura eſt inductiuum ad peccãdum; propriè dicitur dare occaſionem ruinæ, ac per conſequens dicitur actiuum, ſeu datum. Et de iſto intelligitur illud, Nihil cum ſcandalo. Paſsiuum autem ſcandalum, ſeu acceptum dicitur, quando præter intentionem operantis, & conditionem operis, aliquis ex bono opere alterius inducitur ad peccandum; vt docet D.Tho. ſup. art. 1. ad 4. D. Antoni. 2.par. ſuæ Summæ. tit.7. cap. 4.ad fin. Couar. in reg. Peccatum. 1.par.Relect. in prin. num.4. Et de iſto paſsiuo intelligitur regula illa, quæ habet, *Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur*.De qua in c. 3.de Regul.iuris,in De cretalib.

cretalib. Et illud Domini Matth. 15. *Sinite illos; caeci sunt, duces caecorum.* Vbi cum Pharisei scandalizati fuissent de Christi doctrina, respondit Dominus non esse curandum de illorum standalo passiuo. His suppositis dico, cùm excommunicatus scandalum accipit eò quòd illi nō resalutetur, nec exhibeatur reuerentia; obediendo potiùs, & reuerendo mandata Ecclesiæ; tale scandalum est patienter acceptum, & passiuum, cùm denegatio illa reuerentialis fiat ob obedientiam debitam mandatis Ecclesiæ & Superiorum. Et sic de tali scandalo non est curandum. Quin immo maiorem occasionem daremus scādalizandi fideles, illum honorando, & caput ei aperiendo: cùm ex hoc contemni posset excommunicatio. Et obiter hic aduertendum duxi, grauiter peccare præfatos excommunicatos exeundo domo, & salutando venientes eis obuiam; quia dant illis occasionem violandorum mandatorum Ecclesiæ; & si fortè ab illis non resalutentur, præbetur similiter occasio inimicitiarum pariendarum inter ipsos. Cōsultè igitur faciēt dū reputātur esse excōmunicati, cauere ab egressu domus; vel si necessariò fuerint egressuri, secretò id faciant, ita vt à nemine cognoscantur.

Tandem non obstat vltimum fundamentum; quia falsum est, consuetudinem pessimam aliquorum, exhibētium dictam reuerentiam contra mandata Ecclesię, derogasse pręfato cap. fin. siue prohibitioni supra memoratæ. Tùm quia consuetudo specialis non tollit legem generalem. l. Consuetudinis. in fin. C. Quæ sit longa consue. Canonizata in cap. Consuetudinis. 11. dist. & dicit communem Ias. in l. De quibus. nu. 50. ff. de Legi. Tùm quia ad eam introducendam, vel ad derogandum per eam legi generali, requiritur vt vniuersitas, vel maior pars subditorum eam introducat, vel contraueniat; secundùm Ioan. de Rip. de Legib. lib. 1. respon. 20. Villalob. 1. tom. Commu. opin. pag. 36. At perpaucissimi sunt, qui dictam salutationem reuerentialem exhibeant. Tùm quia debet esse rationabilis. cap. fin. de Consue. At ista non est talis. arg. cap. Cùm inter. eod. tit. vbi habes, non valere consuetudinem, per quam interdicti sententia violatur. & consequenter, nec valere debet præfata allegata consuetudo, etiam si esset maioris partis populi, per quàm sententia excommunicationis violatur.

SVMMARIVM.

1 *OFFENSVS an teneatur in vtroque Foro acceptare satisfactionem iniuriæ sibi ab offensore oblatam, & sic remittere iniuriam, & eius accusationem per scripturā publicam.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 OFFENSVS non tenetur in Foro exteriore remittere actionem iniuriarum; tametsi offensor offerat plenam satisfactionem iniuriæ; vt probat text. memorabilis. (de quo infrà latius) in cap. Si illic. 23. quæst. 4. ibi, *Si verò irremissibilis persistet acerbitas:* ibidem *nihilominus vindicetur, vbi plectibilis orta est præsumptio.* vbi gl. verb. Irremissibilis. id notat. ex qua, iuncto tex. patet non posse offensum cogi, vt iniuriam remittat, & pacem faciat cum offendente, etiam si ei offeratur competens satisfactio. Idem docet Bal. in l. 1. §. Si quies. num. 2. ff. de Offi. præfec. vrbis. & communis teste Hippo. de Marsi. conf. 98. num. 6. refert, & sequitur Iul. Clar. quæst. 58. in fin. vbi reddit huius dicti rationem. Quia, inquit, æquitatis ratio non patitur, vt quis cogatur inuitus offensam remittere. Melior ratio est, nempè quia in vnoquoque delicto regulariter duæ oriuntur actiones; vna criminalis ad vindictam publicam, altera ciuilis ad priuatum cōmodum; vt docet idem Iul. Clar. quæst. 2. in prin. Et in potestate offensi est agere ciuiliter contra iniuriantem pro damnis sibi illatis; vel criminaliter ad pœnam corporalem, si iniuria eam

eam mereatur;vt poſt alios tradit Coua.lib. 2.Variar.cap. 1 0.nu.7.Quod intellige verũ non ſolùm à principio,ſed etiam poſt inĩtatum & abſolutem iudicium ciuile,ſi actio ciuilis, & criminalis tendat ad diuerſa; vt probat text.ſic intelligendus in l.1. C.Quãdo ciuil.actio crim.præiud.& dicit communem poſt Maran. Iul.Clar. ſup.d.q.2.nu.7. Ergo cogi nõ poteſt(nec debet)vt actionẽ criminalem remittat;maximè quia Reipub. intereſt pœnas nõ facilè dimitti;ne ad maleficia temerè quiſquam proſiliat, vt inquit text.in l.Si operis.C.de Pœnis.& gl.3.in c. Si is qui. 23. q.4. & magna ratio ſuadet ob maleficia pœnas ſolui. l. Si à reo. §. illud quod.ff.de Fideiuſſ.& gl.fin.in c. Cùm clamor.53.extra de Teſti.Alia ratio,& magis genuina,& concludens eſt, quia pœnitentia non tollit actionem.c.Admonere.33.q. 2.vbi gl.verbo Pœnitentia. id notat; & gl. 1.in fi.in c.De his.de Accuſa.cõmuniter approbata teſte Naua.conſi.5nu.8.de Priui.& Iul.Claro q.57.nu.1 0.& diximus verb.Pœna.Diff.4.& ſic,quod ex lege eſt,non deletur pœnitentia.aliàs qui fuit pœnitens,non eſſet plectendus;contra cap. Miror.& cap. De his.diſt.50. ſed prædicta ſatisfactio oblata ab offenſore,nihil aliud eſt, quã pœnitentia. Ad eam enim obligabit quilibet Confeſſarius. Ergo eius oblatio non ſufficit,ad obligãdum offenſum ad remiſsionẽ iniuriæ,& ad dandam ſchedulam, ſeu teſtimonium in ſcriptis de dicta ſatisfactione. Qui enim illud petit,nihil aliud vult, niſi vt nõ plectatur,& ſit liber à pœna legis.quod eſt contra communem doctrinam, & receptiſsimam ab omnibus Doctoribus.

In Foro verò cõſcientiæ,ſi offendens offerat plenã ſatisfactionẽ, tenetur offenſus eã acceptare, & remittere actionẽ criminalẽ; vt tenet Iul.Cla.d.q.58.in fi. Silu.verb.Charitas.q.6.Fumus in ſua Armilla eod.verb.n. 1.& defendit latè Beia 1.p. Caſuũ cõſcien. caſu 1 0.per totũ.& in hanc partem inclinat Cordub.lib.1.Quæſtio.Theolog.q.27.verſ. Secundũ.ad fi.& in Sũma q.58. §.3. dicens eã eſſe tutiorẽ.Et ſi nolit eã remittere, dareq; in ſcriptis remiſsionẽ;poterit ei Cõfeſſarius denegare abſolutionẽ tamquã impœnitenti, vt fecit quidam Vicarius generalis, de quo per Naua.cõſ.5.de Pœnit.& remiſ. Et ita videtur ſentire Bart.à Medina in Explicatione quinti præcepti Decalogi. in fin. Quã opinionẽ audio cõmuniter amplexari DD. Theologos huius Regni Maioricar. Mouentur præcipue.Primò,quia vix quidẽ ſine periculo animę,in hominũ genere, poteſt à quoquã,ni ſit valde perfectus,ſyncero animo, & ſine apperitu vindictę iudicialiter agi, & iniurię vindicta produci. Secũdò,quia poſtquam offenſus eſt reconciliatus cũ offenſore, & eſt ſibi ſatisfactũ, videtur iniurius ſi expoſcat amplius,alteri maxi mè debitum, vt fieri aſſolet in vindicta publica,& pœna corporali;quã non ad eũ,ſed ad Iudicem, & Poteſtatẽ ſpectat infligere. Cũ enim ex quouis delicto in aliquẽ facto offendatur Deus, Reſpublica, & Pars quę iniuriam accepit: ſicut offenſa facta Deo, ſpectat ad Cõfeſſariũ in Foro pœnitentiali: ſic offẽnſa facta Reipub. ſpectat ad Iudicẽ Fori iudicialis. Et rurſus,ſicut offenſus non curat,nec curare debet de vindicta facienda per Confeſſarrium:ſic nec curare debet de vindicta publica facienda per Iudicem. Quòd ſi diffidat eius rectitudini, & executioni in iuſtitia adminiſtranda: profectò ei iniurius eſſet. Quare ſufficit offenſo remittere ad Iudicẽ vindictã publicã; & non eſt cur ipſe ſolicitus ſit de ea.& aliter agẽs, inſinuat ex paſsione, & apperitu vindictę id facere,& nõ ſyncero animo. Vnde meritò videtur denegãda ei abſolutio Sacramẽtalis, ſi nolit deſiſtere ab accuſatione criminali,aut acceptare ſatisfactionẽ ſibi oblatã; aut ſi eã acceptet,vel eã remittat;non tamẽ vult dare in ſcriptis teſtimonium publicum de dicta ſatisfactione,aut remiſsione.

Sed contrariam partem multi tenent;videlicet non teneri offenſum in conſcientia remittere actionem criminalem, ſeu accuſationem; ſed poſſe licitè eam proſequi, quamtumuis ei offeratur plena ſatisfactio quoàd damna ex iniuria illata; dummodò ad id zelo iuſtitiæ, & bona intentione, & non ex appetitu vindictæ moueatur. Nam ita tenent D. Thom. 2. 2. quæſtione 108. artic.1.Caiet.ibid.quæſtione 68.art.1. Soto de Secreto.2.memb quæſt.5.Nauar.in cap. Inter verba.Corolla.60.11.q.3.Per.Nauar. lib.2.c.3.n.381.Coua.lib.2.Varia.c.10.n.7. & noſter Dionyſ. in capit.11.Marci, ſuper

illis verbis, *Et cùm ftatis ad orãdum, dimittite*, &c. & in cap. 17. Luc. circa illa verba, *Dimitte*, &c. & in terminis tradit Naua. cõs. 5. de Pœnit. & remis. Idẽ tenet Toledo lib. 4. capit. 10. num. 7. versic. Rursus. cùm scilicet offensor est homo iniquus. & ex professo contra Beiam defendit Paul. Comitol. lib. 4. Respons. moral. quæst. 32. per totam. Et ratio horum est, quia vindicatio authoritate publica, est actus virtutis, & iustitiæ, & nemini prohibitus. Vnde inquit Soto suprà pag. 46. consilium esse Euangelicum non accusare, propter periculum odii: si tamen fiat sine odio, petens vindictam legis; nihil aliud exercere quàm iustitiam. Deinde idem probatur ex dicto cap. Si illic. 23. q. 4. vbi apertè dicit Gelasius Papa quibusdam Episcopis, quibus commissa erat causa quædam iniuriarum, & criminalis: nẽpe si is qui iniuriam acceperat à quodam Stephano, nolit remittere eam, & desistere ab accusatione; non obstante compositione, & satisfactione eidem oblata; ipsum audiant, & ei iustitiam faciant. non dicit vt ei denegent Sacramenta; sed vt vindictam legalẽ in dictũ Stephanum exerceant. Certe hic textus est irrefragabilis pro ista opinione. Pro cuius corroboratione facit, in iure Canonico habere nos titulum de Accusationibus: & sic licitum esse cuicumque iniuriã passo accusare reum, etiamsi emendam, seu satisfactionem ei offerat. Quia talis satisfactio spectat ad actionem ciuilem; vltra quã offensus habet etiam actionem criminalẽ, vt reus patiatur pœnam mortis, vel carceris, vel exiliũ, vel triremes, secundùm quod delictum meruerit; vt cõstat ex traditis per Couar. sup. & per Iul. Clar. dicta quæst. 2. nu. 7. Vnde non potest cogi ad renunciandum dictum ius, seu querelam quam ei ius concedit. Quippe nemini facit iniuriam, qui iure suo vtitur. Nec damnum quis facit, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet. Regul. Nemo damnum. ff. de Regl. iur. Quare limitatio quam in effectu tradit Beia sup. vers. Nec argumenti. ad fin. circa titulum de Accusatione, scilicet procedere tantùm cõtra impœnitẽtes, & nolẽtes satisfacere pro posse: est falsa, & cõtra d. c. Si illic. & nusquã per DD. vtriusq; Iuris, nedũ tradita; sed neque excogitata. Immò constat contra eam. Nam vxor adultera etiã si pœniteat, & sit emendata; si fuit à viro dimissa, vel ob adulterium notum, vel iudicio Ecclesiæ; non potest cogere virum, vt eam recipiat, & sic remittat pœnam adulterii, vt dicit D. Thom. in 4. dist. 35. quæst. 1. artic. 6. ad 2.

Prætereà, si Iudex gratissimum Deo, & Reipublicæ seruitium, seu obsequium facit, puniendo delinquentes: sic enim ipsi Rei pœnas debitas luunt; & tam ipsi, quàm alii à similibus delictis perpetrandis coërcentur; & in pace & securitate in Republica viuitur: necessariò etiam dicendum est idem gratum obsequium Deo, & Reipub. fieri ab omnibus adiuuantibus ipsum Iudicem, sana intentione, & modo debito, & iuridico ad ipsam vindictam exercendam: sicuti sunt ministri Iustitiæ, testes, scribæ, carnifices, ipsa quoque pars offensa; cùm in omnibus sit eadem ratio. Alioquin peccaret etiam mortaliter maritus occidens vxorem adulteram post latam sententiam, & ei à Iudice traditam, si vxor supplex peteret veniam. nec non, & occidentes bannitos, & alios; de quibus diximus verbo Adulterium. Diff. 1. num. 3. 4. & 6. quod est contra omnes DD. Peccaret etiam Clericus conquerens coram Iudice seculari contra suos malefactores: cùm tamen tex. in c. 2. de Homici. lib. 6. dicat, licitè id facere posse, facta solita protestatione: quãuis certò sciat, eos pęna sanguinis per Iudices esse plectẽdos.

Denique ponamus parentes, seu vxorẽ alicuius occisi, adeò esse vehemẽti passione naturali ex homicidio percussos, vt verisimiliter timeant grauiter Deũ offensuros, si præsentẽ viderint occidentẽ: & quòd si ad auertendũ huiusmodi peccatum, nollẽt remittere actionẽ criminalẽ, nec aliàs habeãt in animo eam intẽtare; sed solùm id faciãt, vt sic occisor sit exul, & expulsus ab vrbe. Sanè hoc in casu (vt cõmuniter accidit personis piis, & pauperibus, quę nolunt mortẽ vindicare, neq; occisores accusare; sed tãtũ videre illos exules, & extorres) negari nõ potest, licitè id facere posse; vt not. Cordu. d. q. 27. vers. Ad tertiã dico. Magis enim tenetur quis prouidere animæ suæ saluti, quã incolumitati corporali proximi: cùm perfecta charitas à se ipso incipiat, & vita animæ meæ, potior sit corporis vita alterius.

Quare

Quare non obstat fundamenta partis contrariæ. Non primum, quia licèt verum sit difficile esse nolentem remittere actionem criminalem, liberum esse ab omni odio, & rancore: non est tamen impossibile, nec incompatibile cum gratia Dei; quicquid dicat Medi. & Beia sup. Nam benè potest quis absque peccato appetere vindictā criminis in se commissi authoritate publica. Quippe vindicatio authoritate publica est actus iustitiæ,& virtutis, vt suprà dictū est. Ergo appetere illam, est appetere actum, & opus virtutis; & sic est licitus ille appetitus, dum modò absit mala intentio, & fiat ob finem rectum. Et ideò, cùm notissimū sit in Foro animę stādum esse confessioni, & Dicto pœnitentis; si ipse dicat se remisisse quoàd Deum omne odium, & rancorē malum;velle tamen zelo iustitiæ,& ob bonum animæ suæ retinere penes se ius illud accusationis; vt sic, vel occisor numquam appareat, vel si apparuerit, pœna cōdigna, & emerita certius afficiatur, & condemnetur. (Perspicuum enim est, & experimento quotidiano didicimus, si pars offensa priùs non dimittat, numquam à Rege, nec à Iudice dimitti: at verò si pars dimittat, statim à Rege haberi remissionem, & condonationem, saltem cum cōpositione pecuniaria.) sanè omninò est ei credēdum. Sicut enim est zelus bonus,& iustus;ita est rancor, & appetitus iustitiæ iustus, & bonus; quando scilicet desideratur vindicta zelo iustitiæ,& non ex malo animo,& odio; & quæritur per viam iustitiæ,siue authoritate Iudicis;vt notat Siluest. verb. Charitas.quæst. 6. Quare non est cur tali denegari possit absolutio sacramentalis,si nolit dimittere actionem criminalem, vel propositum accusandi reum,& vindicandi iniuriam authoritate publica;si dicat id velle bona intentione,& ex zelo iustitiæ.

Deinde non obstat secundum fundamentum. Nam falsò supponit non spectare ad offensum, vt reus puniatur, sed ad Iudicem tantùm. Nam adeò spectat ad eum,vt neq; ipse Rex possit condonare pœnam legis ipsi reo, parte offensa instante. Loquor in Hispania. Nā in nōnullis partibus,& Regnis aliud seruatur; vt diximus verbo Denunciatio. Differentia 3. Vnde licèt inflictio pœnæ,& eius executio spectet ad Iudicem:tamen ius, & actio ad eam infligendam spectat ad offensum, & Iudicem; & principaliter ad partem offensam. vnde nō mirum si curet de dicta vindicta, quia interest eius,vt reus puniatur: ne ex facilitate veniæ,ab ipso reo & aliis iterum atque iterum iniuria afficiatur: Oderunt quippe peccare mali formidine pœnæ.

Nonnulla alia fundamenta solent etiam adducere,vt illud Matth. 5. *Si offers munus tuum*,&c.& illud Luc. 17. *Pœnitet me: dimitte illi*,&c.& similia. Quæ quia non spectant ad Forum exterius,sed ad interius; & intelliguntur de condonatione, & indulgentia culpæ, non autem pœnæ; vt exponit noster Dionysius sup. ideò ea referre ibi non curaui. Sunt etiam fundamenta decentia; vt dicit Naua.dict.consi.5. vel sunt Dicta spectantia ad consilia Euangelica, vt inquit Soto sup. meritò non vrgent, nec faciunt cōtra superius resoluta. Hinc dicit Medina suprà, monendum esse offensum, vt à querela desistat, propter periculum peccādi: non autem ait, cogendum esse. Idem afferunt Nauar.dicto consi.5. nu.5. & Soto dicta quæst.5. pag.46.

In vno tamen casu teneretur in conscientia desistere offensus ab accusatione, vel eam remittere, scilicet si offensor vellet ingredi Religionem, ne esset ei tunc impedimēto ad dictum ingressum; propter Extrauagantem Xyxti Quinti. Cùm enim tunc temporis constet de vera eius pœnitentia; & in Religione moriatur quis ciuiliter; licèt aliquando possit se præsentare oculis offensi:nihilo minus eius status pœnitentialis magis eum lacesset ad compassionem; quàm ad iram, & rancorem. & sic censeo nullam esse tunc iustam causam quin desistat à querella. quamuis in Foro exteriore non posset compelli, vt innuit dicta Extrauag.

Adde alium casum; vt si offensor non per insidias; sed casu, & præter intentionem homicidium perpetrasset: forte etiam tunc teneretur offensus ad acceptandam satisfactionem, & remittendam iniuriam. Quia dignus videtur venia, ex quo, casu in rixa, & ex calore iracundiæ, & non ex industria delictum commisit.

Sed licèt id decens, & homine Christiano dignum esset; si tamen nollet remittere accusationem, seu querelam; non ob id deneganda esset huic absolutio Sacramentalis. Quia sine vrgente, & sufficiente ratione non est à regula, suprà fol. 4. tradita, recedendum; per l.2.ff.Si quis in ius voca. cap. fin.de Restit.spolia. lib.6.& not. per Deci. in cap.In præsentia.numer.55.de Proba.

SVMMARIVM.

1 *OFFENSVS tractans familiariter offensorem; an censeatur remisisse omnem satisfactionem, nec ne, in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 Remittere iniuriam in Foro exteriori videtur offensus qui familiariter côuersatur cum iniuriâte, vel eû salutat.gl.in c.Cùm Adrianus dist.63.Bal.in l.1.in princ. ff.de Liber. & posth. Addit.Abb.in procemio Decret. sub num.6.& ibi Fel. prope fin. D. Ant. 2. part. tit. 2.cap. 2. §. 3. Silu. verb. Iniuria. quæst. 8. Pedraza præcepto 7.§. 10. Cordub. quæst. 58. pag. 160.& de Detract. quæst. 3. conclus.11.qui omnes commendant dictam glossam in hoc, quòd probatur remisio iniuriæ per salutationem: sicut è conuerso non salutans præsumitur inimicus; si prius solitus erat salutare; vel vbi vnus salutatur ab alio, & ille non vult resalutare; vt etiam docet Abb.in capit.Ad hæc. in 1.nu.3.de Appel. Vide ad prædicta duas fallent.per Silu.sup.§. 3. nempe cùm ante prædicta signa offensus proposuit in iudicio actionem iniuriarum; vel exhibet dicta signa tempore necessitatis; aut talia, quæ & inimicis exhibere tenetur. Adde aliam fallentiam, nisi protestatus fuerit, id facere ad satisfaciendum Deo; non tamen animo remittendi iniuriam quoad Forum exterius.

At in Foro conscientiæ ad excusandum offensorem à satisfactione, non sufficiunt prædicta signa; nisi alias probet; vel quòd ex animo fuit sibi per iniuriam passum, remissa iniuria; vel quòd sibi præbuit expressè, & manifestè signa indubitata remissæ iniuriæ; putà, si sponte iniuriatus fieret ei magnus amicus, & eum tractaret valde familiariter, ac iocosè; vel eum inuitaret ad conuiuiû, vel aliàs; vt singulariter annotauit Pet à Naua.1.tom.de Restitu.lib.2.c.4.nu. 93.Multi enim, vel quia simul viuunt cum iniuriatore; vel quia eo indigent; vel vt scâdalum vitent, dissimulât iniurias sibi factas; & gauderent valde, vt fama, honor, seu damnum sibi restitueretur. Et ideò non debêt esse Confessarii faciles in hos absoluendo: nisi prius satisfaciant, aut probêt vera signa remissæ ex animo iniuriæ, vel aliàs certiores fiant de eius remisione.

SVMMARIVM.

1 *CReditores vbi sunt multi; si maior pars remittat, aut dilationem ad soluendum concedat; an præiudicet minori parti, in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 Remisio, seu dilatio facta alicui debitori per maiorem partem creditorum; in Foro exteriori nocet minori parti.l.Iurisgentiû.§.fin ff. & Pact.& ibi gl.verb.Quota.ab omnib. ibi recepta, & in l.Maiorê.& in l.Rescriptû.ff. eodem.vbi idê not.Soci.& Ias.n.3.post gl. magnam ibi, communiter receptam, teste Nauar.consi.6.de Pact. Idem tradit Ordin. Lusitan. lib.3. titul.78.§.8.

At in Foro conscientiæ prædictæ leges non habent locum, nec procedunt quoad nolentes concedere remisionem, vel dilationem. vnde debitor tenebitur statim soluere, & restituere, si potest, quâtitatê remissam ipsis nolentibus, nec côsentientibus; si indigeant, vel fame pereant; vel aliàs habeant æqualê necessitatem cum debitore.

Quòd

Quòd ſi non ſit ſoluendo, tenebitur ſoluere cùm ad pinguiorem fortunam peruenerit.ita Silueſt verb.Reſtitutio.6. q.3. in fine.

Sed Nauar. dicto conſil. 6. tener contrarium, cum ob inopiam, vel aliam iuſtam cauſam, & in vtilitatem credirorum fit remiſsio. Quod vt charitati, & miſericordiæ in pauperes congruentius; ita & verius, & æquius videtur: dummodò prædicta vtilitas creditorum, etiam contingat præfatos nolentes: aliàs veriorem puto opinionem Silu. in caſibus.per eum tactis.

Et aduerte, quòd maior pars creditorum intelligitur, & reputatur, vbi eſt maius, & fortius debitum,etiam ſi vnus ſit, cui plus quàm omnibus aliis debeatur. vt probat text.dictæ l.Maiorem.& l.1.ff.de Ceſsione bonorum.

SVMMARIVM.

1 *MERCATOR fallens & fugiens;ſi ſe conueniat, ſeu componat cum creditoribus: an ſit tutus coram Deo, & in conſcientia?*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 MERCATOR fallens, & fugiens ad Eccleſiã,vel recedẽs à Regno; vt inde ſe componat cũ creditoribus;obtinendo ab eis vel dilationẽ ad ſoluẽdũ, vel remiſsionẽ partis debitorum;ſi id obtineat à creditoribus, tutus omnino eſt in Foro iudiciali,vt palã eſt.

In Foro verò conſcientiæ nequaquam eſt tutus;quia,ſi prædicta fecit;id eſt,ſi fefellit, quia nullo modo habebat vnde ſolueret;licet obtinuerit aliquam remiſsionẽ à creditoribus;& dixerint in ea,ſe ex mera, & libera volũtate remiſiſſe; nihilo minùs probabilius eſt, teneri ad ſolutionem omniũ debitorum,cùm ad pinguiorem deuenerit fortunam.Quia cõdonatio,& remiſsio nõ fuit vera donatio,ex liberalitate procedens; ſed condeſcenſio tantùm cũ neceſsitate præſenti. Ita tradit Mercad.de Cõtract.tract. 1. cap.12.ad fin.fol.53. Pro quo facit,quòd cedens bonis cum ignominia, tenetur ad reſtitutionem,cùm ad pinguiorẽ deuenerit fortunam. vt diximus ſuprà verb. Ceſsio. Diff. 3.Quantò magis iſte?

Si verò fefellit,quia non poterat ſoluere, niſi cũ magna incõmoditate ſua;remanẽdo ſcilicet,pauper;non tamen omnino, ita vt cõpelleretur ex neceſsitate oſtiatim eleemoſynã petere: tunc dubio procul non eſt tutus in Foro conſcientiæ; licèt aliàs à creditoribus habeat remiſsionem aliquã; & dicant,ex mera,& libera voluntate eã feciſſe: quia immò per vim,& coactionem eam faciunt;vt dicit idem Mercad.ſuprà. ſubdens, prædictos mercatores fugientes,& obtinẽtes dilationem ad ſoluendum, teneri etiam ad recompenſandum dãnum creditoribus datum;& ſic ad intereſſe,quod probabiliter illi poterant lucrari in illo temporis ſpatio dilationis conceſſæ. Quod æquum mihi videtur:intelligendo prædictum intereſſe, ſecundùm notata infrà ſub verb. Vſura.Dif.2. & confirmantur ſup.dicta per not. in ſimili verb.Repetitio.Diff.9.

SVMMARIVM.

1 *INIVRIA in Foro iudiciali eſt pecuniæ æſtimabilis. Secùs in Foro pœnitentiali. Licèt multi contra.*

2 *Irrogans iniuriam poteſt licitè mutuare pecuniam offenſo, vt illi remittat eam. Etiam cum pacto; vt numero 4.*

3 *Iniuriã paſſus poteſt licitè expetere,& accipere ab offenſore pecuniã pro offenſa ſibi facta.*

5 *Non poteſt iniuriatus recompenſare ſe de debito, cum iniuria ſibi facta.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 INiuria in Foro exteriori eſt pecunia æſtimabilis.Et ſic pro ea in d. Foro debetur ſatisfactio pecuniaria,ſi ab offenſo petatur, etiamſi alias nullũ damnũ circa bona,vel famã illius cũ ea datũ ſit. Et ita quotidie practicatur,eſtimãdo iniuriã in certa quantitate;quæ poſteà à Iudice taxatur, medio iuramento offenſi.

In Foro verò cõſcientię, & pœnitentiali, nulla debetur ſatisfactio pecuniaria; ſed tãtùm venia illius eſt humiliter poſtulanda; ſi aliàs Confeſſario ita expedire videatur.

Hanc differentiam tradit Inno.in c. Sicut dignũ.de Homicid. explicatus à Deci. n.3. & à Beroio nu.224. in c. Quoniam contra. de Proba. Eamdem ponit Nauar. in cap. 17. num. 237.

Et obſerua hic me agere de iniuria in genere, & conſiderata de per ſe, & ſine damno in bonis, vel fama (vt ſuprà diximus) & ſic precipuè de illata ſecretò. In Differentia verò. 45. infrà verbo Reſtitutio. agam de iniuria ſpeciali;ſcilicet quæ fit alicui,auferendo ei vitam, vel membrum,vel inferendo cicatricẽ faciei eius, ita vt deformis remaneat. Quæ, quia habet alia fundamẽta quibus innititur, ideò ponitur diſtinctè in alia differentia,pro clariore intelligẽtia materiæ,

Sed antequàm eam declaremus, ingenuè fateor me diu ſuſpenſum manſiſſe circa veritatem,& reſolutionem ipſius.Nam video D.Tho.2.2. quæſt.62. art.3.ad 1.& artic.6. in corpore, obligare offenſorem, ſeu iniuriam inferentem ad aliquam ſatisfactionẽ arbitrio prudentis viri,in Foro conſcientiæ. Idem tenet Scotus in 4. diſt.15.q.3. Soto lib.4.de Iuſti.quæſt.6. artic.3.col. 12. verſ. Secundò præter damna. & ita obſeruant Patres Societatis Ieſu, per cẽſuram quamdam datam Romæ eiſdem, vt teſtatur Rebel.de Oblig.iuſt.1.p.lib.2.q.10. ſect.2.nu. 3.addens Doctores ita cõmuniter tenere.

E contrario video legem latam fuiſſe à Deo populo ſuo Iſraëlitico per os Moyſis Exodi 21.verſ.16.ita dicens, *Si rixati fuerint viri,& percuſſerit alter proximum ſuũ lapide,vel pugno: & iſte mortuus non fuerit; ſed iacuerit in lecto: ſi ſurrexerit & ambulauerit foris ſuper baculum ſuum; innocẽs erit qui percuſſerit. ita tamen, vt operas eius & impenſas in medicos reſtituat.* Eamdem legem eſt Ius Canonicum amplexum, & refertur in cap.1.de Iniuriis. in qua nullum eſt verbũ de reſtitutione, ſeu ſatisfactione aliqua pro iniuria illata.immò innuit nullã deberi pro ea. Quia dicit, ſolutis expenſis operarum,& medici, remanere innocentẽ. Et perſpicuum eſt,hunc text. loqui in Foro conſcientię. Nam quoàd Forum exterius non remanet innocens,cùm poſsit, & debeat puniri, & imponi ſatisfactio pro iniuria;vt habetur in cap.fin.eod.tit.de Iniur.

Dico igitur pro iniuria alicui illata, in Foro contentioſo, deberi ſatisfactionem. Hoc probat text.in c.Olim.& in dict. c.fin. de Iniuriis. Quem textum procedere tantũ in Foro iudiciali, docet expreſse Inno.dict. cap.Sicut dignum.de Homici.Contra iniuriam namque inferentem, in Foro iudiciali datur actio iniuriarum, per quam offenſus agit,vel ciuiliter ad æſtimationem iniuriæ, dicendo in libello v. g. ſe potiùs voluiſſe centum de ſuo perdidiſſe;quàm illam iniuriam pati;iuxta glo.verb.Damnis.in cap. Si Canonici.de Offi.ordi.lib.6.commẽdatam à Panor.in d.cap.1.de Iniuriis.à Fabro in §. Non ſolùm. Inſtit. eod. tit. & à Maranta 4.par.in princ.nu.6.& aliis. Quæ æſtimatio poſteà, medio iuramento partis, taxatur à Iudice,ſecundùm formam præſcriptam in dict.cap.Olim.de Iniuriis.& in l. Conſtitutionibus.§. 1.ff.eod.& in §. Pœna. Inſt.eod. tit. Vel agit criminaliter ad vindictam; vt l.Prætor.§. 1.& ibi Bar.ff.de Iniuriis. & l. 1. C.Quando ciuil.actio crim.præiud. & §. In ſumma.Inſti.de Iniuriis. Et vtroque in caſu iniuriam inferens condemnatur per Iudicẽ ad aliquam ſatisfactionem, ſeu compenſationem faciendam pro iniuria illata, vltra damna. Itaque ratione ſolius iniuriæ obligatur iniurians in Foro iudiciali ad aliquam ſatisfactionem, & compellitur eam preſtare. Nec tũc habetur ratio damnorum, alias ex iniuria ſubſecutorum, niſi petantur; quia ad tale damnum reſarciendum poſteà agi poteſt. vt per Cepolã Cautela 33.& Afflic. in §.Iniuria.punitur n.5. de Pace iura. firmã. vbi communem dicit. & tradunt DD. per tex.ibi.in d.l.Prætor.§.1.& in l.1. C. Quando ciuil.actio crim.preiu. & per Iul.Clar. q. 2.num.7.

Eſt tamen magnum dubium, in quo tota difficultas conſiſtit, an teneatur Confeſſarius obligare Pœnitentem, ſi iniuriam alicui intulit,vel contumeliam dixerit, etiã ſecretò;vt ſi cognouit vxorem alterius, vel alapã alicui dedit;vel percuſſerit arundine; & alias huius generis fecerit;vt vltra dãna, ſi quæ paſſus fuerit offenſus,faciat aliquam

ſatisfa-

ſatisfactionē quā ipſe Cōfeſſarius iudicabit ratione ſolius iniuriæ. Et teneri eam facere; docet D. Tho. Soto, & Scotus, ſup. & alij communiter, teſte Rebel. vbi ſup. dict. nu. 3. vbi reddit rationem huius opinionis; quia, inquit, regulariter omnis iniuria illata, etiam ſublato omni damno pecuniariò, & famæ; cedit in contemptū, & ignominiam offenſi, cùm deroget honori, & reuerentiæ illi debitæ. Tùm etiam quia affert communiter iram, vexationem, & perturbationem animi; & ex illis nonnumquā ægritudinem: quæ interdum pluris æſtimátur, quàm nonnulla alia damna corporis, vel pecuniæ.

Secundò, pro eadem opinione facit, ab iniuria recipi æſtimationē in pecunia, quādo pars offenſa nō vult agere de ea criminaliter, ſed ciuiliter (vt ſuprà diximus.) Et conſequenter videtur inferre damnum pecunia æſtimabile, per not. infrà d. Differentia 45. Ergo ſicut inferens damnum bonis alicuius, tenetur in conſcientia, ad illius ſatisfactionem, & æſtimationem: ſic etiam videtur idem dicendum de inferente iniuriam.

Sed in Foro conſcientiæ nullam deberi ſatisfactionem pro iniuria ſola, ſine damno in bonis, vel fama; tenent Inno. & Nauar. vbi ſup. & Pet. Tolet. lib. 2. c. 3. nu. 438. vbi dicit iniuriam non ſpectare ad ſpecialē iniuſtitiam commutatiuam, ſed ad communem, ſiue legalem; cui reſtitutio non debetur. idem ſentit Panor. cap. Olim. & Silu. verb. Iniuria. quæſt. 8. verſ. Quintò. quatenus dicūt mortuo iniuriato, vbi lis non fuerat conteſtata ſuper actione iniuriarum, nō teneri iniuriantem, niſi ad damna, & expenſas.

Et probatur. Primò, quia actio iniuriarū eſt prodita ad vindictam. §. Non autem omnes. Inſt. de Perpetuis, & tempo. actio. l. Iniuriarum. 1. & 3. ff. de Iniuriis. Hoſtien. in ſumma. eodem titulo. num. 8. gl. 1. in §. In ſumma. Inſt. eod. tit. & in dict. l. Prætor. §. 1. verb. Principaliter. ff. eod. At vindicta ſpectat ad Iudicem, & donec ab eo fiat, ſecurus eſt reus; quia nullus debet eſſe executor illius contra ſe; per notat. verb. Pœna. Differentia 20. num. 2. verſ. Quin immò non ſolùm. Et confirmatur; quia id quod debetur ratione ſolius iniuriæ eſt pœna, Iudicis arbitrio inferenda. §. Pœnæ. Inſt. de Iniur. Et ſic non obligat in conſcientia. per gl. vulgarem, & rěceptam. in cap. Fraternitas. 12. quæſt. 2. Secundò, quia ſi iniuria vindicetur per Iudicem, cenſetur omnino remiſſa; ita vt aliam ſatisfactionem pro ea iniuriatus petere non poſsit; vt eſt textus expreſſus, & ibi Bart. in l. Sed ſi vnus. 17. §. Si ante Iudicem. ff. de Iniur. quod eſt ſignum, & argumentum, nullum aliud intereſſe ratione ſolius iniuriæ prætendi poſſe extra vel vltra vindictam. aliàs poſſet; ſicut poteſt petere damna, & expenſas (vt ſuprà diximus.) Ad idem facit, actionem iniuriarum non tranſire ad hęredes, nec cōtra hæredes. l. Si eum. §. Qui iniuriarum. ff. Si quis cautio. niſi lis fuerit conteſtata. l. fi. C. de Præſcrip. 30. vel 40. Anno. gl. verb. Iniuriarum. dict. §. Non autem omnes. Inſti. de Perpet. & tempo. actio. Et extinguitur per annum. l. Si non conuitii. C. de Iniur. & ibi gl. Quam dicit communiter approbatam Plaza lib. 1. Delictorum. cap. 6. in fin. At ſi ex iniuria aliquod intereſſe pecuniarium, vel ſatisfactio deberetur; non vtique extingueretur. Quia cùm de ea agitur ciuiliter, eſt perpetua, ſecundùm Balb. de Præſcriptio. 4. par. quartæ quæſtio. princip. quæſt. 1. num. 3. vbi de communi teſtatur; quem refert Rolan. conſ. 39. nu. 15. lib. 2. Tertiò, quia ſatisfactio, & reſtitutio ſupponunt aliquid eſſe ab alio abſtractum, ac ſublatum. At per iniuriam illatam nihil iniuriato de patrimonio abeſt, nec reo adeſt. l. Cùm emancipati. §. Emancipatus. ff. de Colla. bono. gl. dict. §. Non autem. verb. Iniuriarum actione. & in dict. l. Prætor. §. 1. verb. Principaliter. Quartò, quia ſi alicui palam iniuriam aliquam ſine damno, & falſitate inferam, ſufficit mihi in Foro conſcientiæ petere veniam ipſius ab offenſo per me, vel per alium; nec teneor ad aliā ſatisfactionem, etiam ſi iniuriatus veniam deneget. Nec Confeſſarii aliam ſatisfactionem iniungunt. & ita communiter practicatur in Foro pœnitentiali, teſte Rebel. ſup. Satisfactio quippe, ſi aliqua pro iniuria debetur, non ſpectat ad hunc Forum conſcientiæ, ſeu pœnitentiali; ſed ad Iudicem; quia infertur loco pœnæ, ſeu vindictæ

ctæ illius. Quin immò ipsamet satisfactio est pœna (vt sup. diximus.)

2 Prædicta confirmantur ex iis quæ tradit Nauar. capit. 17. numero 237. post D. Antoni. & Silu. verb. Vsura. quæst. 11. vbi dicit si irrogans iniuriam mutuet iniuriato, etiam cum intentione, vt ratione mutui sibi iniuriam remittat; non esse vsuram. Quia iniuriator nihil aliud consequitur in rei veritate, quàm remissionem iniuriæ &c. Quæ in Foro Dei non est pecunia æstimabilis, sed est tantùm opus charitatis; quicquid dicat in contrarium Fr. Iosephus in suis Floribus agens de vsura.

Est, & alia ratio; quia prædicto casu offensor nihil quærit: sed solùm liberat se à pœna pro iniuria debita: quam in Foro conscientiæ ante condemnationem minime debet.

Quæ quidem ratio verior est, illa, quam adducunt D. Anto. & Siluest. suprà: dicentes ideò licere offensori dare mutuo ipsi offenso absque labe vsuræ; etiam cum hac intentione, vt sic sibi iniuriam remittat; quia sic offensor redimebat suam vexationem: quod sibi licèt; per cap. Dilectus. de Simo. Quasi malè faceret offensus pretendens punitionem iniuriæ per viam iustitiæ. Quod est contra resoluta. sup. eodem verb. Differentia 2. & not. per Couar. lib. 2. var. cap. 10. num. 7. & Pet. Naua. lib. 2. cap. 3. n. 381. Vnde meritò in hoc impugnantur à Naua. loco superiùs citato.

3 Eadem ratione constat; prolapsum fuisse Fr. Lodou. Lopez tomo 2. Instruct. Confes. cap. 56. quæst. 4. & alios quos ibi citat; dùm asseuerat ab offenso non posse licitè expeti pecuniam pro offensa sibi facta, loco pœnæ. Contra quos est Ioan. à Medina. de Contract. quæst. 29. & Couar. lib. 2. var. cap. 10. num. 7. vers. Secundùm. Sicut enim potest offensus optare, vt offensor puniatur aliqua pœna carceris, exilii, vel alterius huiusmodi; vt sic cohibeatur, ac emendetur offensoris superbia, temeritas, & audacia. Ita potest per eũdem desiderari; vt pœna sit pecuniaria; quia sæpe plus ea timetur, & per eam nonnulli magis puniũtur. Et confirmantur prædicta per ea quæ diximus supra dicta Differentia 2. videlicet, iniuriam passum in Foro interiori non teneri actionem iniuriarum remittere; per glossam receptam in capit. Si quis contristatus. 90. distinct. Secùs dicerem, si animo vindicandi se, expeteret pecuniam. In quo casu debent intelligi DD. supracitati.

4 Sed est dubium non contemnendum, an possit offensor sub pacto, & obligatione ciuili obligare offensum propter mutuum; vt remittat sibi iniuriam? Et quidem Fr. Ludo. Lopez. loco superiùs citato, quæst. 4. vers. vltimo. censet non posse, nec licere; quia, inquit, illa actio iniuriarum, seu ciuilis obligatio, est pecunia æstimabilis in Foro exteriori: & sic consequeretur lucrum ex suo mutuo: quod non licèt iuxta illud Euangelii. *Mutuum dantes, & nihil inde sperantes.* Sed debet esse remissio gratis facta; quamuis cum pacto nudo sit ab offenso obtenta.

Sed contrarium puto verius: cum Silu. & Nauar. suprà; quia etsi illa ciuilis obligatio sit pretio æstimabilis; id est verum in Foro exteriori. Non tamen in Foro interiori, vt suprà in principio diximus; quia reuera quod remittitur per illam actionem, non est debitum ante condemnationem. Vnde vere nihil acquirit offensor in remissione illa; sed tantummodo se à damno pœnæ liberat. Quare existimo, præfatum mutuum 5
fieri posse nedùm præcedente pacto; sed etiam mediante scriptura publica.

Hinc cauendum est à Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 18. num 9. & lib. 4. quæst. 13. num. 5. dicente, si debens Titio centum aureos, & ipse tibi infamiam, vel cõtumeliam æqualis æstimationis irroget, rectè te compensationem facere posse, nihil illi restituendo, si restituere non velit. Nõ enim potest compensari debitũ, quod est in potentia, quale est quod debetur ratione pœnæ, seu iniuriæ illatæ; vt diximus verb. Compensatio. Differentia 3. num. 2. vers. Tertio. & verb. Possessio. Differentia 5. num. 3. quamuis excusandus sit præfatus Doctor; quia si vera esset communis, quam defendit, quamq; suprà vidisti; benè ex illa sequeretur hoc vltimum Dictum.

Restat respondere iis quæ pro contraria opinione sup. adduximus. Non igitur obstat primum. Nam omnia illa damna, quæ offensus

offensus sustinet, patitur occasione iniuriæ sibi illatæ, veniunt ei per accidens, & propriam culpam, & defectum mortificationis, & ideò sunt illi imputanda. Quia tenebatur iniuriam statim remittere quoàd rancorem, & eius obliuisci, & diligere inimicum; iuxta illud Christi Saluatoris nostri Matth. 18. in fin. *Sic, & pater meus cælestis faciet vobis; si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Et diximus sup. Differ. 2.

Præterea irreuerentia illa, seu contemptus personæ, quem considerat præfatus Rebel. est ipsa iniuria, quæ iam satisfieri iubebitur per Iudicem, si offensus eam petierit, intentans actionem iniuriarum ciuiliter (vt sup. diximus.)

Ad secundum respondeo verum esse ab iniuria recipi æstimationem in pecunia, tãquam damnum per eam illatum. Id tamen fieri in Foro contentioso: quia ad dictum Forum spectat actio iniuriatum, & eius æstimatio, siue pœna: non tamen ad pœnitentiale, siue conscientiæ (vt sup. sœpe diximus.)

Ad D.Tho. respondeo, vt infrà verb. Restitutio. Differentia 45. ad fin. vers. Ad tertium.

Denique obserua satisfactionem illam quam quidam ex parte aduersa fieri, & imponi debere putant: nempe vt vel oret pro iniuriam passo, vel honoret eum in absentia, loquendo bene de illo, & huiusmodi magis esse de consilio, quàm ex obligatione; secundùm Soto sup. col. 4. in prin. post vers. Quando verò. De venia tamen secùs dicendum puto in multis casibus. Sed illa petitur ob reconciliationem, & charitatem violatam (vt etiam aduertimus dict. Differentia 45. in fin.) Vnde quando ignoratur iniuria, vt in adulterio, & similibus, nullo modo est petenda, cùm charitas non sit violata: immo violaretur, si iniuria detegeretur.

REPETITIO.

SVMMARIVM.

1 EMENS rem alterius, vt domino suo restituat; potest in Foro iudiciali repetere à domino pretium, & expensas in illam factas, si obseruet quæ hic annotantur.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 EMENS rem furtiuam à fure, vel alio quocumque, non vt sibi retineat (quia id non licèt, cap. Rapinam. 14. quæst. 5.) sed animo, & intentione, vt eam vero domino restituat; vel quia, eam aliter non erat ampliùs habiturus; aut non tali pretio (vt sæpe contingit in robariis factis per milites iniustè, & per fures, & latrones viarum, & in bellis iniustis, & aliàs.) In his, & similibus casibus talis emptor repetere potest à domino pretium quod dedit, & etiam expensas moderatas, si quas fecit, & interesse suum; quia vtiliter gessit negotium domini. Hæc omnia consequeretur in Foro iudiciali, secundùm Host. in Summa. tit. de Pœnit. vers. Quid de prædam ementibus. Anchar. regul. Peccatum. col. 13. Angel. verb. Restitutio. 1. nu. 5. Maior. in 4. dist. 15. quæst. 26. ad fin. Cepol. cautel. 10. Ioan. Lup. in Rub. de Donation. §. 65. num. 57 & magis communem opinionem, teste Couar. infrà in fine; dummodò publicè protestetur se ea intentione (de qua suprà) emere. aliàs ei nõ crederetur, argum. l. Nesennius. ff. de Negot. gest. & l. 2. C. de Furt. & cap. vnici. Vt Eccles. Benefic. & docet Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. Dicto. 4. & Iacob. de Graff. lib. 2. cap. 93. num. 48. & Bossi. tit. de Furt. num. 50. quicquid in cõtrarium dicat Natta. consil. 436. cuius meminit Clar. §. Furtum. num. 27.

Sed

Sed Couar. in regul. Peccatum. 3.part.in princip. num. 5. aliter putat dicendum; videlicet tunc demum posse prædictum emptorem agere ad pretium contra dominũ; si dominus emptionem ratam habuerit, ex Bal. & Paul.in l.1.ff.de Negot. gest.essetq; pretium datum, modicum; ac esset probabilis coniectura, quòd dominus rem illam nusquam habuisset; nisi emptor eam à fure emisset. aliàs non, & est de mente Silu. suprà.

Sed certè facta prædicta protestatione, non est dubium, quin dominus cogeretur ad pretium, actione negotiorũ gestorum, concurrente paruitate pretii, & probabili coniectura, quòd scilicet aliàs non esset eam dominus habiturus; licèt emptionem ratam minimè habuisset. Quod sanè etiam est de mente Couar. suprà. quem etiam vide in dicta regul. Peccatum.2. part.§.11. num. 7. in princip. vbi dicit quoties non virtute bellica; sed commercio,res aliena ab hostibus pretio redimitur; dominus prior eam petere poterit, soluto redēptionis pretio, allegat l. Ab hostibus. in 2. C. de Captiu. l. In bello. §. Si quis seruum.ff. eodem. quod censeo indubitatum.

In Foro verò conscientiæ, & pœnitentiali, nulla requiritur protestatio, ad consequendum à domino rei pretium: cum in eo Foro suo simplici verbo credatur; iuxta not. verb.Pœnitentia. Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 *SOLVTVM, vel promissum ex causa, quæ per inficiationem crescit: an repeti possit; vel rescindi.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 SOLVTVM, vel promissum ex causa quæ per inficiationem crescit, non repetitur. Textus est expressus in l. Ea quæ. C. de Condict. indeb. Exēplis hoc declaremus: vt si quis soluat damnum ab alio datum; scilicet, animal ab alio occisum. Vel legatum Ecclesię per errorem; quia re verà non erat relictum. Vel si filius tuus dedit aliquod damnum, & tu credens te teneri noxaliter; promisisti, vel soluisti; cùm reuerà non tenereris; vt in fi. Inst. de Noxal. Vel si mandasti procuratori tuo,vt daret Petro damnum,quod non dedit, sed alius; & tu credens datum à procuratore tuo,soluisti. In his, & similibus casibus qui crescũt per inficiationē:idest,soluitur duplum si negetur; vt Inst. de Obligat. quæ ex contract. nasc. §. fin. & si soluitur, quod non debetur; siue per errorem iuris, siue facti; non repetitur.

Sed prædicta lex est contra naturalem æquitatem; vt dicit Bal. ibidem; nec habet locum in Foro conscientiæ; quia non innititur veritati, sed præsumptioni. Præsumit enim lex soluentem damnum, non debitũ; id facere per virtualem quamdam transactionem, nè litiget.

Vbi nota, quàm iura abhorreant lites, & foueant pacem: vt etiam, licèt transactio fiat super lite ficta, & non vera: nihilominus foueatur à iure talis transactio: ita vt quod eius ratione soluitur, non recuperetur; sed denegetur repetitio.

SVMMARIVM.

1 *FIDEIVSSOR simpliciter datus, non tenetur ad interesse.*

2 *Fideiussor soluens quod nudo tantùm pacto à principali promissum est, repetere potest solutum.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 FIDEIVSSOR simpliciter datus, nõ tenetur ad interesse, secundùm glossam 2. in cap. 3. de Fideiussor. nisi quando datur in omnem causam &c. vt ibi. Vnde si soluat interesse, de iure Fori, & in iudicio exteriori, non repetit solutum à debitore:

bitore: quamuis ipse principalis debitor ad ipsum teneretur. quia sibi imputandum; quoniam soluit quod soluere non tenebatur.

In Foro verò poli, & conscientiæ per viã denunciationis Euãgelicę poterit recuperare à debitore id quod soluit; dummodò ipse debitor ad ea soluenda teneretur, secundùm Silu. verb. Fideiussor. quæst. 13.

Conferunt quæ dicemus in seq. differentia, quæ est similis.

2 Faciunt etiam quę habentur in Indice Cõmun. opin. sub verb. Fideiussor. in medio, & se refert ad 1.tom. pag. 467. A. (quem locum inuenire non potui.) vbi dicitur, fideiussorem soluentem quod nudo pacto tantùm promissum erat à principali, repetere posse solutum.

SVMMARIVM.

1 *FIDEIVSSOR simpliciter datus; si soluat vsuras; an repetere eas possit.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 FIDEIVSSOR obligans se simpliciter sine iuramento, pro aliquo recipiente pecunias; si fortè vsuras soluerit vna cum debito principali: nõ poterit posteà in Foro iudiciali à principali debitore eas repetere; quia erant indebitæ; per tex. in cap. Debitores. de Iureiur. Vnde cogi non poterat eas soluere, si excepisset contra vsurarium. per tex. in l. Exceptionem. ff. de Fideiussor. l. Si per imprudentiam. ff. de Euiction. Vnde sibi imputet, si soluit quod non erat obligatus. Ita glossa, verb. Indemnem. in cap. Peruenit. de Fideiussor. & ibi Abb. num. 10. vbi secùs dicunt, quando iurauit eas soluere.

In Foro verò conscientię tenetur debitor principalis dictas vsuras soluere; quia debentur fideiussori, vt interesse damni emergentis, quod passus est fideiussor causa eius. Ita singulariter Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 4. num. 164. Sed cum culpa sua inciderit in prædictum damnum: dubia mihi redditur huiusmodi opinio. Ideò dic meliùs cum Silu. verb. Fideiussor. quæst. 13. ad fin. nimirum prædicto in casu, si fideiussor promisit soluere vsuras sciente, & consentiente debitore, eò ipsò intelligi debitorẽ mandasse vt soluat, per l. Si procurator. ff. de Condict. indeb. & ideò potest fideiussor in conscientia, secundùm Theologos, eas repetere. quod intellige, scilicet per viam denunciationis Euãgelicæ, vt in supra proxima differentia diximus. Secùs si non promisit, & eas soluit.

SVMMARIVM.

1 *EMENS rem furtiuam mala fide, non potest eam reddere furi, vt prætium recuperet, in Foro iudiciali.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ: etiam si sciat domino non redditurum; licèt multi contra.*

3 *Emens rem furtiuam scienter, an possit eam alteri vendere.*

4 *Statuta, vt emens publice rem, etiam furtiuam, non teneatur eam reddere domino, nisi pretio soluto; sunt in Foro cõsciẽtiæ irrita.*

5 *Emens publice rem vigore dict. statuti, & eam vendens, ad quid teneatur domino.*

6 *Vitium furti non purgatur, licèt res furto subtracta per multas manus transeat.*

7 *Priuilegium, vulgo dictum,* Cognouerũt proceres, *quod habet Cathalonia, non habet locum in Foro conscientiæ.*

8 *Secretum quod quis scit, non potest alicui manifestare si est alicui iniuriosum.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EMENS rem quam sciebat, vel probabiliter credebat, aut credere debebat esse furtiuam: in Foro exteriori non potest eam restituere furi venditori, vt pretium ab eo recuperet; quia esset contrectare rem alienam inuito domino; quod

quod est à iure prohibitum. l. 1. §. Furtum. ff. de Furt. l. In re furtiua. ff. de Condict. furti. l. Sed & si. 25. §. Si ante. ff. de Peti. hæred. l. Si liberam. C. Quod cum eo. Sicut enim non potuit emere à fure; quia sic contrectaret rem alienam inuito domino: sic eadem ratione nō potest eam eidem furi reuendere; sed tenetur eam domino reddere; etiam nullo sibi reddito pretio; iuxta l. Si mancipium. C. de Rei vendi. & l. Inciuilem. C. de furt. tradit Iul. Clar. in §. Furtum. num. 27. Soto lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 2. col. 4. §. Contra hanc.

2 In Foro verò conscientię potest rem eidem furi restituere, & ab eo pretium recuperare, si possit; cùm sibi potius, quàm alteri consulere teneatur; secundùm Silu. verb. Restitutio. 3. quęst. 7. Dicto. 1. vers. 3. Ange. eod. verb. in 1. num. 1. Nauar. cap. 17. num. 84.

Quamuis contrarium teneant Medi. de Contract. quæst. 10. Mercad. tract. 4. de Restitutione. cap. 14. fol. 209. col. 2. & quidam. P. Fernan. Perez Societatis Iesu, quem refert, & sequitur P. Fern. Rebel. de Obliga. iust. lib. 2. quæst. 9. num. 6. & q. 14. num 45. & Soto vbi sup. Sed tene primum.

Et ratio diuersitatis in vtroque Foro est; quia hic emptor, quamuis mala fide emerit, & consequenter teneatur domino ad rem restituendam, tam ratione iniquæ acceptionis; quàm ratione rei acceptæ. Si tamen eam furi restituat; iam non tenetur nisi ratione iniquæ acceptionis: hæc autem in pœnam criminis statuta est. Et ideò nō obligat in conscientia. Manet igitur securus in conscientia restituēdo rem furi; quia sic remanet deobligatus à rei restitutione, tametsi possit conueniri à domino in Foro contentioso ad pretium recuperandum, ratione prædictæ iniquæ acceptionis, & criminis commissi; si res non compareat; nec fur, à quo valor rei condicatur, vt docet Mercado vbi sup. & probatur optimè arg. l. fin. §. 1. ff. Quæ in fraud. vbi gener tenetur creditoribus ad restituendum valorē dotis, si sciens fuisse datam à socero in fraudem dictorum creditorum; eam restituerit vxori, seu socero. Et sic intellige quæ circa hoc tradunt Nauar. conf. 7. de Furt. & Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1.

Videtur autem peccare restituendo furi quem scit domino non redditurum per dicta sup. num. 1. Sed tu tene contra; dummodò inducat illum ad rem domino restituendam; vt est de mente Doctorum superiùs citatorum. Licèt enim peccauerim rē à fure emendo: non tamen iniquè ago, nec pecco, consulendo potiùs mihi, quàm domino rei. Charitas quippe benè ordinata incipit à se ipso, & vnusquisque arctius est sibi obligatus, quam alteri. Faciunt not. verb. Restitutio. Differentia 22.

Sed obseruandum est, dubium supra tactum, an scilicet possit res empta à fure, restitui eidem, nec ne; esse vix practicabile. Vnde miror Doctores grauissimos super eo diu dessudasse. Videmus enim, ductrice experientia, prædictos fures statim, re vendita, vel fieri inuisibiles; vel pretium continuò expendere; ita vt emptor vix habete possit spem ipsius pretii ab eis recuperandi. Et sic frustra quæritur de eo, quod vix in practica contingit.

3 Magis dubitandum erit, an præfatus emptor malæ fidei, vel etiam bonæ fidei; vbi sciuerit rem esse alienam; possit *illam* alteri vendere pro pretio recuperando; vel an teneatur eam statim domino reddere, & sic amittere pretium, si à fure ipsum recuperare non possit.

4 Et augendo difficultatem addo alicubi esse consuetudines, vel statuta, per quæ si res veneat in publico incātu, vel publicè in mercato; vel per cursorem publicum, & publicè; emptores sunt securi quoàd pretū. Nā si posteà appareat quòd sit furtiua, & à domino petatur: non tenentur eam ei reddere, nisi soluto pretio. De prædictis statutis, & consuetudinibus agit Paul. de Cast. conf. 424. incip. Ad primum. vol. 2. Silu. vbi sup. vers. Primo. Cancer. 2. par. Var. cap. 1. num. 16. Micha. Ferrer. 3. par. Obserua. cap. 518. ad fin. Quid igitur dicendum si emptor vendat rem alicui, modo supradicto? Erit ne securus?

5 Et pro clariore intelligentia subiiciam casum, super quo fui consultus. Quidam emerat asinum a quodam viatore bona fide (puto nihilominus ex pretio potuisse dubitare, & suspicari esse furtiuum) post paucos tamen dies intellexit dominū asini

quærere

quærere ipsum. Vnde emptor statim vendidit illum alteri, in oppido propinquo, vbi consuetudo erat vt recuperaretur pars pretii à dominis. Requisitus igitur an ille venditor teneretur ad restituẽdum totum pretium. Respondi affirmatiuè. Nam nec ille secundus emptor potuit vigore dictæ consuetudinis recuperare partẽ pretii à domino, (quia tales cõsuetudines, & statuta sunt contra bonos mores, secundùm Silu. suprà, & fundatæ in auaritia & cupiditate, cum magno damno & præiudicio tertii) nec iste vẽditor potuit vti dicta cautela; quia vt cognouit asinum esse furtiuũ, nõ potuit ipsum vendere; sed restituere domino eius, & patienter sustinere iacturam pretii quod soluerat furi; sicque teneri restituere secundo emptori pretium quod ab eo habuit, si nihil detraxerat à domino. aliàs ipsi domino debebat reliquum reddere, per notata verbo Emptio. Differentia 7.

Ex quibus patet responsio ad dubium suprà adductum, nempe non posse quemquam vendere alteri rem furtiuam (etiam vigore dict. statutorũ) pro recuperãdo suo pretio; sed teneri rem domino restituere. Quia aliàs esset cõtrectatio rei alienæ inuito domino, & sic committeret furtum, vt in §. Furtum. Institu. de Obligat. quæ ex delict. nascuntur. Nec posset emptor à domino petere pretium vigore dictorum statutorum in Foro conscientiæ; licèt in Foro contentioso censeantur vtilia, & ideò defendantur à prędictis Doctoribus, excepto Silue. Nã (vt dicũt) sunt facta fauore publici cõmercii, vt homines inuitẽtur ad vẽdẽdũ, & emendũ, certi quòd ita ementes, saltẽ in pretio seruabuntur indemnes. Sed hoc non attenditur in Foro animæ, maximè cũ damno veri domini rei; nisi vt reddatur cuique quod suum est; præsertim cùm rem
6 per iniuriam amiserint. Furtum enim non purgatur, etiamsi per plures manus, & diuersas personas quoquo modo res furto sublata transeat. l. Sed vbi. ff. de Mino l. Sed et si lege. §. Si ante. ff. de Peti. hæred. & diximus verbo Peccatum. Differentia 29. n. 2. Conducunt quę diximus verbo Bona. Diff. 6. vbi nec pro inuentione rei perditę potest aliquid peti à domino. Quanto minus peti poterit à prædonibus, seu furibus; quales sunt omnes qui inuitis dominis, scienter, res alienas cõtrectant? Agat igitur emptor contra venditorem de euictione; iuxta notata sub verbo Emptio. dicta Differentia 7. & sic ex eo consequetur pretium, quod à domino rei petere in conscientia non potuit, non obstantib. præfatis statutis. Vide simile verbo Contractus. Differentia 11.

7 Ex quibus etiam constat priuilegium, vulgò dictũ, *Recognouerũt Proceres* (quod est in 2. volumine Constitut. Cathaloniæ) quo cauetur vt nemo possit repetere rem aliquam ab illo qui emit eam publicè, & per cursorem publicum; nisi refuso pretio: non habere locum in Foro conscientiæ, sed tantum in Foro contentioso.

8 Volo hic obiter quiddam valde quotidianum aduertere, nimirùm sicut non licet furi, nec aliis in infinitum qui sciunt rem esse furtiuam, eamdem alienare, nec contrectare inuito domino; nec purgari furtum, tametsi per plures manus scienter transeat: nihilò minus posse eam à domino euinci, & agi actione furtiua in eam; vt docet Siluest. verb. Restitutio. 3. quæstione 7. in primo Dicto, in principio; per iura suprà proximè citata. Sic si quis aperuerit literas alicuius, ex quibus aliquod secretum intellexit, obligans sub peccato mortali ad ipsum tacendum, & occultandum: vel si ei reuelaui aliquid simile; teneri tam ipsum, quàm alios qui ab ipso id cognouerint, seruare illud sub secreto; & non manifestare aliis sub pœna peccati mortalis. Quod dolenter referimus, quia multi in hoc peccant.

SVMMARIVM.

1 *FILIVSFAMILIAS seruiens patri, & eius bona augens: an possit post mortem patris, recuperare ab hæreditate, & fratribus mercedem: nec ne.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 FILIUSFAM. seruiens patri suo, & suo labore augens eius bona, & hæreditatem ex bonis eiusdem, nulla facta protestatione, nec conuentione cum ipso: in Foro exteriori non poterit à cohæredibus fratribus petere mercedem suorum laborum, quam quiuis alius famulus extraneus lucratus fuisset. Quia censetur fecisse seruitia amore filiali, & non propter mercedem. argum. l. Nesennius. ff. de Negor. gest. & l. 1. & l. Alimenta. C. eod. docet Nauar. cap. 17. num. 144. 145. & 148. Bal. in l. Cùm oportet, num. 10. C. de Bon. quæ liber. Paul. in l. Diuortio. nu. 10. ff. Solut. matrim. sequitur Valasc. de Partition. cap. 13. num. 182. dicens, propter simultaneam cohabitationem, & sustentationem, deberi patri operas, si quas filius in rem sui patris impenderit.

In Foro verò cōscientiæ, si verè fecit prædicta seruitia sperās à patre propter ipsa aliquam remunerationē; verbi gratia quòd melioraret eū in tertio, & quinto; vel quòd aliquam donationem ei faceret; aliàs non ita laborasset: videtur secretò posse sibi satisfacere de prædictis seruitiis, si alii fratres & cohęredes non collaborarunt. Ratio est, quia quod filius suo labore, & industria, seu arte in vita patris acquirit, illius est quoàd proprietatem; licèt vsusfructus sit patris; vt diximus suprà sub verbo Bona. Differen. 2. dummodò pater habeat vnde se alat. l. Si quis à liberis. §. Idem. ff. de Liber. agnoscē. & dict. l. Nesennius. cum aliis citatis à Nauar dict. num. 144. Ergo poterit illud recuperare, & secretò accipere, quando nequibit ex defectu probationum aliter illud obtinere; per notata sub verbo Possessio. Differen. 5. Non enim tenetur filius seruire patri in prædictis laboribus, quando habet pater vnde alatur; per iura suprà proximè relata. Quò fit, vt tantò plus, quàm ceteri fratres debeat habere de bonis paternis, quantò plusquàm illi in eis quærendis, & augendis, laborauit; aut certè tantū, quantū mercedis solui deberet alii extraneo, qui tantumdē laboraret. vt notat Naua. in dicto num. 144. Quod est memoria retinendum; quia quotidianum.

Intellige tamen prædicta vera esse, cùm filiusfam. fecit patri in bonis eiusdē aliqua seruitia specialia, talis conditionis, vt pater in iudicio couēniri posset ad remunerationem; vt notat Coua. in c. Cùm in officiis. nu. 11. de Testa. Nam pro administratione ordinaria, nullum stipendium, etiam in conscientia, debetur ei; tametsi multa lucratus fuerit; quia omne lucrum ex bonis patris consecutum spectat ad patrem. glo. recepta verb. Ex eius. in l. Cùm oportet. C. de Bonis quæ libe. & cùm filiusfam. sit in patris potestate; & ab eo alatur; tenetur ei deseruire gratis; vt post Valascum sup. docet Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 1. quæstione 8. numer. 36. iuncto numer. 48. Vide ad suprà dicta Anto. Gom. ad l. 29. Tauri. numer. 23. & conducunt tradita verbo Obligatio. Differentia 4.

SVMMARIVM.

1 *EMens cum pacto de retrouendendo; an possit recuperare tempore reemptionis impensas factas in scriptura tabellionis; & sisa, seu gabella.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 IN contractibus emptionis, & venditionis cum pacto de retrouendendo; communiter solet apponi per rabelliones, vt in casu reemptionis, ipse primus venditor soluat emptori impensas, tàm pro gabella; quàm pro instrumento, factas. & ita vidi practicari in Regno Portugallię.

Quod certè nullo modo licitum est in Foro consciētiæ. quin immò tenetur emptor ad restitutionē prædictarum impensarum. Ratio est, quia prēfatæ impēsæ, per empto-

rem factæ fuerũt pro sua vtilitate & cõmodo. vnde ratio postulat, vt nõ teneatur venditor ad eas soluendas: quia qui sentit commodũ, sentire debet & damnum. Reg. Qui sentit de Regu.iur.lib.6.l. Secundum naturam.ff.eod.& habetur in l.Eum qui. in prin. ff.de Iureiu. Nec ferendũ est, vt quis lucrũ velit amplecti; & onus penitus subire recusset.l.vnic.§.Pro secundo.de Caduc.tollē.Et ita contra prædictam practicam, seu veriùs abusum, tenet Albe.de Rosa.l. Dissolute.C. de Condict.ex lege.Bal.& Saly. in rub. C. de Rebus cred.Idē Bal.in l.Si prædiũ. C.de Aedilit.actio.Cepol.in tract.de Simula cõtra.n.42.& Cagnol.in l.2. n.144. cũ sequēt. C.de Pact.inter empto.& vendi.& not.in l. Debet.ff.de Aedili.edicto.

Nec obstat dict. l.Debet. (quæ forsan dedit causam præfato abusui) quatenus vult; quòd reēptor teneatur primo emptori restituere illud, quod soluerat pro gabella & proxenetis. Nam illud ideò fuit, quia contractus fuerat resolutus ex culpa vẽditoris; quia res vendita, erat morbosa, vel aliàs vitiosa. At in nostrò casu contractus resoluitur, non ex culpa vendi oris; sed ex pacto & voluntate vtriusque contrahentis.

Cùm ergo omnes impensæ in prædicto primo contractu factæ, spectarēt ad ipsum emptorem; vt notat Cepol.dict. tracta. nu. 41.& fuerint factæ pro vtilitate & commodo eiusdem: & ex eo contractu lucratus sit pensiones, seu fructus rei emptæ: resque nõ fuerit empta pro illo iusto pretio, quod res valebat; si aliàs sine illo pacto de retrouēdendo fuisset vendita: nulla subest ratio ad obligandum reemptorem ad soluēdas prçfatas impensas. & ita indubitanter teneo. Quod tene mente, quia quotidianum. Verùm ignorantia, quam hactenus habuerunt, qui prædicta obseruarunt; & consuetudo, & obseruantia Regni, eos excusat à peccato: vt in simili diximus verbo Peccatum. Differ.30.versi. Quòd si negetur. quamuis non à restitutione. Faciunt notata per Rodrig.verbo Vsura. cap.105. conclusione 8, ex Naua. Consi.20.de Vsur.

SVMMARIVM.

1 *POSSESSOR bonæ fidei impensas vtiles non recuperat à domino rei impotente, & paupere.*

2 *Benè tamen in Foro conscientiæ, si ad pinguiorem fortunã deuenerit. quo in casu, etiã in Foro iudiciali condemnabitur.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 POSSESSOR bonæ fidei, impensas vtiles in re aliena factas recuperat à domino in tribus casibus, de quibus in l.In fundo.ff.de Rei vendi. nēpe quando dominus eas esset facturus: vel rem mox esset venditurus: vel est potens ad dictas impensas, seu melioramenta soluēda. Secùs verò si est pauper. Itaque si dominus rei est pauper, & impotens ad melioramēta soluenda, non cogitur in Foro iudiciali ea satisfacere: quia ad nullam præfatarum impẽsarum refectionem tenetur: & sic possessor quantumuis bonæ fidei eas amittit. solùm ei datur potestas seu facultas eas abradendi, si sine præiudicio rei tolli possunt; & dummodo abstractę, sint sibi vtiles, aliàs non. hæc omnia probantur in d.l.In fundo. 38.ff.de Rei vendic.datque text. rationem huius vltimi Dicti; nēpe, *Ne alioquin si soluere cogatur; laribus, sepulchrisq; auitis illi carendum sit*. Idem probat text. in l. Vtiliũ. ff.de Impensis. *Iniquum enim* (inquit) *est, cõpelli mulierē rē vendere, vt impensas in eam factas solueret, si aliunde soluere non potest.* Quod summam habet æquitatis rationem. & docet Bart.& Bal.dict. l.In fundo. dicitq; communem Anto. Gom.ad l.46.Tauri. nu. 2. subscribit Barbo.l.Diuortio.§.fin. ff. Solut.matrim.in 1.p.n.67.vbi allegat aliam l. concordantē ad predictas, nēpe l.Si seruos. ff. de Pigno.actio. & latius num. 100. cum sequentib.vbi tradit aliam rationem, nēpe quia talis impēsa respectu istius domini, vtilis censeri non debet. per d.l.Si seruos. & l.3.§.Sed si mutua.ff. de In rem.vers. l. Impensæ.78.ff.de Verbo.sig.& d. l. Vtilium,

2 In Foro verò conscientiæ contrarium tenet Rebel. de Obligat. iusti. 2. part. lib. 7. quæst. 2. num. 3. ad fin. & num. 4. in hoc sensu, scilicet vt teneatur pauper præfatas expēsas reficere, cùm ad pinguiorē fortunam deuenerit. Nā idem in meliorationibus iure emphyteotico fine dolo factis, tenet Vaa. quæst. 25. de Emphyteusi. num. 10. quod credo esse sine dubio, quia iura præcitata fundant se in paupertate; qua cessante, sicut contrarium statuitur in potente, & diuite tempore traditionis rei; ne ex iactura aliena ditescat: idē statuendū esse in paupere posteà potente, eadē equitatis ratio suadet. quo in casu etiam in Foro iudiciali condemnandum fore censeo.

SVMMARIVM.

1 *CREDITOR remittens debitori partem debiti, vt reliquum statim soluat; an possit nihilominus remissum repetere.*

DIFFERENTIA NONA.

1 SAEPE in facto contingit, vt creditor; vel quia habet malum debitorē; vel ob aliquam necessitatem præsentem, qua premitur; vel rogatu ipsius debitoris; soleat facere aliquā remissionē, vt reliquum sibi statim soluatur. In his, & similibus casibus, non est tutus in conscientia prefatus debitor; tum quia d. remissio non fit ex mera liberalitate. tùm quia si fiat ob solam solutionis anticipationem, est vsura, secundùm D. Thom. & alios relatos à Naua. c. 17. num. 230. & à Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 9. quæst. 13. conclus. 1. tùm quia fit ob turpem causam.

Vnde secundùm Iacob. de Aret. Ludou. Roma. Alex. & Ias. in l. fin. ff. de Condict. ob turp. caus. quos refert & sequitur Hyppol. Singu. 432. etiam in Foro iudiciali non est tutus dictus debitor; quia potest creditor repetere illud quod remisit, per cōdictionem ob turpem causam.

Sed quicquid isti dicant, nunquam vidi nec audiui, post factam dictam remissionē, debitorem conueniri ad reliquum remissum. Vnde puto in hoc faciendam esse differentiam inter vtrumque Forum, saltem ex communi vsu, & obseruantia. Confirmantur hæc per not. verbo Remissio iniuriæ. Differentia 6.

SVMMARIVM.

1 *MINOR in spiritualibus, si lædatur; an restituatur.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 TITVLI, de Restitutione in integrum. ff. C. & Decretal. locum tātùm habent in Foro iudiciali: non tamen quoad ea quæ spectant ad animam, & ad Forum pœnitentiale, in quo non datur restitutio in integrum, licèt fauore animæ quis renunciauerit omnibus quæ possidet, & renunciando seculo; vt fit per ingredientes Religionem. ad not. per Siluest. verbo. Minor. & per Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib. 1. quæstione 8. numer. 50. vbi quòd post tempus probationis in Religione non restituitur: quia in spiritualibus tamquam maior admittitur; iuxta glo. in l. Ait Prætor. verbo Quid aliud. ff. de Mino. melius probat text. in capit. 2. de Iudi. lib. 6. Sed quòd in aliis, extra casum ingressus Religionis, restituatur si lædatur; docet post alios Panor. in cap. fin. num. 8. ad fin. de Confes. & latius in capit. Ex parte. num. 12. cum sequentib. de Restitutione spoliat.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 MAIOR 20. annis, sed minor 25. si se in seruitutem venire patiatur, & in eo circumueniatur; an restitui possit in integrum.

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 MAIOR viginti annis, si minor sit 25. annis, & se ipsum venire patiatur; non restituitur in integrũ. Text. est sing. & vnicus in iure in l. Si ex causa. 9. §. Papinianus. ff. de Minorib. cuius verba sunt, *Papinianus ait, Si maior annis viginti, minor autem 25. se in seruitutem venire patiatur, id est si pretium partici patus est, non solere restitui. Et hoc meritò, quoniam res nõ capit restitutionem, cùm statum mutat.* Vbi text. iuncta ibi glo. insinuat rationẽ huius admirabilis decisionis. Quia nimirùm qui fit seruus, non solum mutat, sed consumit suum statum l. Cognitionum. 9. ff. de Variis & extraord. cogni. Adeò vt iã de iure pro nihilo reputetur. l. Quod attinet. ff. de Regul. iur. & not. glo. in §. Seruitus. Inst. de Iure persona. & ibi Aldobrandi. Ad idem vide l. Et seruorum. ff. de Statu hom. l. Si ministeriũ. l. Non ideò. C. de Liber. au. l. Liberis. §. Si quis sciens. ff. eod. l. Si quis filio. §. Irritum. ff. de Iniust. rup. l. 1. ff. Qui ad liber. l. 1. tit. 21. Part. 4. Gregor. Lop. in l. 5. tit. 19. Part. 6. in glos. 1. Mauri. in tractat. de Resti. in integr. cap. 242. Caldas Pereyra in l. Si curatorem habens. verb. Hunc contractum. num. 29. C. de In inreg. resti. Sfortius Oddo de In integ. resti. quæst. 58. art. 5. nu. 38. quos refert Balthas. Gomez in tracta. de Potesta. in se ipsum. lib. 2. cap. 17. num. 7. & sic nullã habet personã in iudicio, vt dictã restitutionem in integrum intentare possit. Quod est certè mirabile, secundùm Bal. & Ange. in d. l. Et seruorum. ff. de Statu homi. vt faciliùs quis alienet se ipsum, quàm sua; & vt possit quis bona sua reuocare; non autem se ipsum. Quod etiam tã mirabile dicit Mencha. lib. 1. Controu. illust. cap. 9. nu. 11. vt monstruo simile sibi videatur. Refert Gom. sup. lib. 1. cap. 2. num. 7.

In Foro verò conscientiæ, secùs dicendum est. Nam nulla patitur æquitas, nec etiam ratio, vt detur restitutio in integrum prædicto minori aduersus adoptionem de se factam, si in ea circumuẽtus sit; vt in l. 3. §. Si quis minor. ff. de Mino. vbi de minori præiudicio agitur; & ea denegetur si venũ se dari patiatur; & in ea læsus sit. Et ita contra Papinianum tenet Rebuf. tit. de Restit. & releuam. art. 1. gloss. 2. num. 19. in 2. tom. ad leges Gallicas, quem sequitur Gomez sup. in fin. Nec enim iura ciuilia in his Regnis iurisdictione, & authoritate quemquã constringunt; sed tantùm quatenus rationi consentanea sunt, illis in vim rationis vtimur, vt post Bald. in cap. fin. numer. 25. de Consue. & alios, docet Afflict. in Prælud. constit. quæst. 2. num. 4. & quæst. 20. num. 5. Pala. Ruui. in Introductione ad rub. de Donat. inter vir. n. 16. Plaça de Delict. cap. 1. num. 24. Burgos de Paz in l. 1. Taur. num. 513. & 543. Pinel. 2. par. Rub. C. de Bonis matern. num. 12. Balthas. Gom. sup. numer. 8. Qua ratione censeo in vtroque Foro tenendum esse contra sententiam Papiniani.

SVMMARIVM.

1 QVI se venire passus est, & pretium domino reddit; an possit compellere illum, vt ipsum recipiat, & eum liberet.

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 PAtiens se venire, vt pretium participet, & cum eo negotietur (quod in hoc casu facere posse tenet Portius numer. 7. & Aldobrandi. in §. Serui. Inst. de Iure persona. limitantes in eo regulam l. Placet. ff. de Acqui. hæred. & §. 1. Inst. de His qui-

qui sunt sui.) in Foro externo, si pretium domino reddat, cogere non poterit dominum, vt illud recipiat, & libertate eum donet. Ita tenet Ias. in Addit. ad Portium in dicto §. Serui. litera L. & ibid. Aldobrandi. numer. 17. Ratio est, quia iam est effectus emptoris, & sine eius voluntate auferri ab eo non debet. l. Id quod nostrum. ff. de Regul. iur. præsertim quia non meretur iuuari, qui exigui lucri causa, venire se passus est. Item quia nemo compellitur vendere. l. Nec emere. C. de Iure delibera.

In Foro verò conscientiæ tenetur dominus ipsum pretium recipere, & seruum liberare; quia æquitas id suadet: per quam, etiam in Foro externo, exemplo diui Hadriani in l. 2. ff. Si libert. ingenu. Iudicē debere permittere, pretiū restitui, & emptorē cogere recipere. tenet Balthas. Gomez de Potest. in se ipsum. lib. 2. c. 17. nu. 18. in fin.

REPRAESALIA.

SVMMARIVM.

1 REPRAESALIA an sint licita in vtroque Foro.

DIFFERENTIA PRIMA.

1 CONSEQVENS debitum per repręsalia, ab eo qui non erat obligatus; in Foro exteriori securus est, dum non fit sibi iustitia contra verum debitorem suum. argu. capit. Dominus. 23. quæst. 2. ibi, *Sic gens, vel ciuitas plectenda est, quæ vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est.* Idem habetur in l. 4. tit. 7. Partit. 5. & ita sępe practicatur. Permitti quippe non debet, vt illi denegetur iustitia sua; nec vt quis retineat alienum, inuito domino.

In Foro verò conscientiæ non est tutus secundùm Guidon. quem refert & sequitur D. Antonin. 3. part. tit. 4. §. 1. Nam quid debent mea bona debitis Petri, vel Ioannis? Item quia præfatæ repręsaliæ, seu pignorationes, sunt contra ęquitatem naturalem, vt dicit text. in capit. 1. de Iniur. lib. 6. Est enim iniquum nimis, vt quis grauetur odio alterius. contra regul. Non debet. de Regul. iur. lib. 6. & vt quis locupletetur cum iactura aliena. contra regul. Locupletari. eodem tit. & lib. Ad hæc sunt contra regu. *Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* de qua in capit. Dilecti. de Maioritate & obedientia.

Sed esse licitas præfatas repręsalias, etiam in Foro conscientiæ, probant plures citati à Couar. in Regul. Peccatum. 2. par. §. 9. numer. 4. versic. Hinc denique. Requiritur tamen vt in eis seruentur quæ ad bellum iustum desiderantur; nimirùm vt ab eo Principe indicentur, qui bellum indicere potest. Secundò, vt interueniat causa iusta; puta illam Rempublicam aduersus quam indicuntur, neglexisse vindicare quod à suis improbè factum fuerit. His seruatis, in vtroque Foro licitæ sunt.

Denique circa prædictas repręsalias, seu pignorationes, vide optimè per Iacobum à Canibus in tractatu de Represaliis, qui est in 17. volumi. Tractat. fol. 16. colu. 3. vbi in 1. parte à numer. 20. ponit sex casus, in quibus iustè possunt repręsaliæ concedi. & 34. casus, in quibus non possunt iuste concedi. Vide etiam latè de ista materia per Guido. Papam quæstione 32. cum duabus sequentibus. & consi. 175. & consi. 209. & per D. Antoni. loco superius citato.

RESTITV-

RESTITVTIO.

SVMMARIVM.

1 *DEBITVM ex sola charitate non obligat ad restitutionẽ; vt per exempla hic videbis: sed tantùm debitum ex lege, & præcepto iustitiæ.*

2 *Ad Forum conscientiæ spectat debitum, nõ solùm ex æquitate, sed etiã ex lege iustitiæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 OBLIGATVS ex sola charitate, quæ tantùm respicit Forum interius (vt diximus verb. Debitum. Differentia 1.) ad nullam tenetur restitutionem. Solummodò quippe inducit restitutionis necessitatem obligatio qua quis lege, & præcepto iustitiæ astringitur, vt docet D.Tho.2.2. quæst. 62. artic. 1. iuncto. artic. 7. Caiet. dict. artic. 1. Adrian. quodlib. 11. quæst. 1. & in 4. in tract. de Restit. quæst. 1. ad fin. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 5. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 3. Paul. Comitol. lib. 1. resp. Moral. quæst. 85. num. 4. Dicit communem Theologorum Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 3. num. 5.

Hinc collige ad nullam teneri restitutionem qui cùm posset illæsum aliquem à damno seruare, id omisit; nisi esset officialis publicus; vt sunt Iudex, Alguazilii, & alii ministri Iustitiæ qui tenentur crimina, & iniurias auertere. Conscius item furti, si est persona particularis; licèt peccet non manifestando furem; non tamen tenetur ad furti restitutionem; nisi habeat officium publicum cuius ratione ad id teneatur, vt docet idem D.Thom. dict. art. 7. vel nisi omittat sine iusta causa parere monitorio publicato ad reuelandum aliquod furtum. Nam qui sciuerit illud, & sine suo damno potens illud manifestare Iudici, omittat; si ob eius silentium dominus rerum furto ablatarum, eas minime recuperauerit: isto in casu tenetur de suo restituere valorem furti. Ita sing. Gutierrez in quæst. Canoni. lib. 1. cap. 11. num. 21. circa med. Pedraza in 7. præcepto Decalogi. §. 15. quos refert, & sequitur Anto. Lazarius in tract. Canonica. quæstio. sectione 1. quæst. 14. num. 5. Et ratio est, quia tunc est obligatus ex iustitia manifestare furtum propter mandatum Superioris. Et confirmantur supradicta per ea quæ dicit Rebel. de Oblig. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 13. & 56. vbi dicit, Quamuis scias nomine tuo damnum inferendum, nec tamẽ impedias, esto commodè possis; peccabis quidem contra charitatem; non tamen contra iustitiam: ac proinde ad restitutionem non teneberis; nisi ex officio damnum impedire tenearis. Idem docet Azor par. 3. lib. 4. cap. 16. quæst. 2. Adde not. infr. Diff. 38.

Sed cõtra regulam supra in principio positam faciunt quæ diximus verb. Obligatio. Differentia 2. vbi filiusfam. non obligatur patri ex furto per legem iustitiæ, & tamen tenetur in conscientia restituere. faciunt item multæ aliæ differentiæ, quales sunt sub verb. Damnum. Differentia 6. & sub verb. Iudex. Differentia 4. & infra hoc verb. Differen. 16. & sub verb. Vsura. Differentia 7. & aliæ multæ, quibus tenetur quis ad restitutionem in Foro conscientiæ;
2 non tamen de lege iustitiæ. Nisi dicas per legem iustitiæ non intelligi tantùm illam quæ spectat ad Forum iudiciale; sed etiam illam quæ spectat ad Forum conscientiæ: ad quem nedum pertinet id quod æquum est; sed etiam id quod iustum. vt verb. Locatio. Differentia 8. & constat ex Soto lib. 7. de Iust. quæst. 2. art. 1. col. 5. §. Quòd si verbum. Vbi agens an simplex promissio obliget ad mortale in re graui, & tenens quòd sic: opponit contra, D.Thom. dicere non obligare, nisi de honestate. Cui respõdet non accipi ab eo honestatem, vt excludat iustitiam; sed vt excludat ciuile Forum; idest non negare quin sit obligatio iustitiæ;

sed

sed tantùm non posse quem per eam in Foro iudiciali conueniri. Ex quibus verbis collige obligationem in conscientia quæ oritur ex simplici promissione, esse etiam obligationem iustitiæ. Et sic aliud est quem esse obligatum in conscientia, & aliud esse tantum obligatum ex sola charitate.

SVMMARIVM.

1 *RES aliena si subtrahatur à iusto possessore; in Foro exteriori restituenda est eidem, & non vero domino.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ, in quo potest restitui domino. Sed contrarium resoluitur.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 RES aliena possessa à creditore, depositario, commodatario, conductore, custode, & similibus: si furto auferatur ab eisdem; restitutio ipsis facienda est in Foro exteriori. l. Si quis conductionis C. Locat. l. Bona fides. ff. Depositi. l. Cuius. l. Sui. l. Itaque fullo. §. Sed si res pignori. ff. de Furt. Ratio est, quia interest prædictorum, ex causa honesta rem non esse surreptam.

2 In Foro verò conscientiæ, veris dominis restitui potest, secundùm Nauar. cap. 17. num. 28. dicit communem Rebel. de Obligat. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 11. num. 4. Quinimmò secundùm Soto lib. 4. de Iust. quæst. 7. art. 1. col. 3. vers. Antea tamen, nedum potest; sed etiam debet.

Sed contrarium meliori iudicio post Medin. & Angles, & Silu. verb. Restitutio. 4. quæst. 1. tenet P. à Nauar. 2. part. lib. 3. cap. 2. num. 5. Negari enim non potest fieri iniuriam iusto possessori, priuando eum iniustè iusta possessione eius. Prætereà potest ei esse vtilis prædicta possessio; vt si depositarius negotietur cum dicta pecunia, vt sunt Banchari, siue Tabularii. Quo in casu fur tenetur ad rem, & ad interesse verisimile; vt idem Pet. a Nauar. docet ibidem numer. 6. & Rebel suprà. Quare nulla est facienda in hoc differentia inter vtrumque Forum. Quidam tamen putant tunc demũ posse dominis restitui, cùm aliquis supradictorum fuerit suspectus se rem domino non restituturũ; vt tãgit Rebel. suprà, post alios. Sed in hoc casu de quo agimus, nullo modo admittendum hoc censeo, cùm sint iusti possessores. Secùs si essent iniusti; vt infrà Differentia 22. Faciunt notat. per Nauar. cap. 17. num. 29. vbi docet posse restitui Prælato, etiam dissipatori, quæ sub eius administratione consistunt: dùm ab ea non est suspensus; nec ei est datus coadiutor. Quod verisimum puto; quicquid alii dicant, quos refert, & sequitur Rebel. suprà, num. 7.

SVMMARIVM.

1 *CREDITOR in Foro exteriore potest validã facere executionẽ in instrumentis artis sui debitoris, si non habeat alia bona, in quibus executio fieri possit.*

2 *In Foro verò conscientiæ id non licet, sed tenetur expectare quousque possit soluere. Quod verũ est, non solùm cùm executio fit ob debita ex contractu vel quasi; sed etiam ex maleficio; licèt quidam contra.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 CREDITOR faciens executionem pro suo debito contra pauperem non habentem nisi instrumenta suæ artis, quibus necessaria vitę pro se, & familia sua quęrit: in Foro exteriori nõ peccat ea vendẽdo. Ita practicatur quotidie nulla habita ratione si sic executus remaneat in magna necessitate

constitutus

constitutus; & sic an mendicare cogatur; aut alii famulari, seu deseruire. Et licèt in humana, & rigida nimis videatur talis executio: nihilominus in Foro iudiciali hoc iure vtimur. Noluit enim lex esse liberalis, & munifica super bonis alienis; sed relinquere id curialitati, & arbitrio cuiusque creditoris. Maximè cùm aliàs eidem pauperi de beneficio cessionis bonorum prouiderit. Vnde imputandum est eidem, si noluerit dicto beneficio frui.

2 In Foro verò conscientiæ non est tutus quoád Deum præfatus creditor; nisi eadem necessitate premeretur. Ratio est, quia tenetur ex charitate cum aliquo sui incommodo differre exactionem sui debiti, donec debitor sine tanto sui incommodo illud reddere possit. Paupertas enim est vna ex iustis causis, quę excusant debitorem à restitutione statim facienda; vt latè trademus infrà Differentia 36. Et perspicuum est debitorē venditis instrumētis suæ artis, remanere in maxima paupertate positum. Quod confirmatur ex verbis illis Domini Isaię. 58. *Solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe.* Et Ezechiel 18. *Et hominem non contristauerit, pignus debitori reddiderit.* Quibus verbis ostendit Dominus ingratum sibi esse, vt creditores sint rigidi exactores suorum debitorum. Et ita in terminis docent Archid. in cap. Si res. 14. quæst. 6. D. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 8. Pala. Ruui. in Rep. rub. col. 338. Scotus in 4. dist. 15. Ange. v. Restitutio. 3. numer. 4. Rosella eod. verbo in 1. num. 2. Silu. eod. verb. in 5. quæst. 3. ad fin. Armilla. eod. verb. num. 33. Nauar. cap. 17. num. 59. Fr. Ludoui. Grana. in concio. 4. de Pœnitentia. in explanatione 7. præcepti, in fin. Paul. Comitol. lib. 4. Respon. moral. quæst. 31. nu. 3. & alii plures quos refert, & sequitur Rebel. de Obliga. iusti. 1. par. lib. 2. queſt. 17. Et cōmuniter Doctores. Pro quibus est gl. 1. in cap. Quicumque. 1. 16. quæst. 7.

Quidam putant, vt Geminia. in cap. Quāquam. de Vsur. & Siluest. verb. Restitutio. 7. quæst. 6. Dicto. 2. in fin. prædicta esse vera, cum executio fit ob debita ex contractu, vel quasi contractu. Secùs cum debitum est ex maleficio, vel quasi. Tunc videtur tuta conscientia posse creditorem se habere ita crudeliter, & inhumaniter; vt ita dicam: & consequenter vsurarios, fures, latrones, & similes, debentes ex maleficio, teneri in vtroque Foro ad restitutionē totalem; nec habendam esse rationem cum ipsis, ne mendicent.

Sed veriùs est contrarium; per not. verb. Cessio bonorum. Differentia 4. Et hoc in Foro interiore. Secùs in exteriore. Et ratio diuersitatis est; quia in interiore æquitas, charitas, & humanitas suadent ne simus ita rigidi exactores cōtra egestate oppressos: licet alias in odium suorum maleficiorum mereantur ita inhumaniter tractari: sed id fit in pœnam, quæ non obligat reum in cōscientia, neque spectat ad Forum pœnitentiale, vt imponatur. Pro quo faciunt notat. verb. Cessio. Differentia 5. vbi etiam vsurario conceditur beneficium cessionis bonorum, neegeat. In Foro verò exteriori pœna illa conuenit imponi, vt malefactores aliquo modo à malefaciendo compescantur.

SVMMARIVM.

1 VIOLANS *Ecclesiæ immunitatem, extrahendo aliquem ab ea; ad quid teneatur, tam Ecclesiæ, quàm reo extracto.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 EXTRAHENS quem ab Ecclesia, cùm aliàs eius immunitate gauderet; in vtroque Foro tenetur aliquid restituere Ecclesię, propter iniuriam ei irrogatā, eius auferēdo priuilegium, & violando eiusdem immunitatem.

Reo vero extracto, non tenetur in Foro exteriori ad vllam satisfactionem, saltem de consuetudine. Nullus enim Iudex extrahens reos ab Ecclesia compellitur aliquid memo-

memoratis reis restituere; vt palàm est. Immò putant Iudices in hoc facto magnam consequi gloriam, magnumque fecisse facinus, prœmio dignum; maximè quando aliqua fraude, vel cautela reum extrahunt.

In Foro tamen conscientię aliter se res habet. Nam Iudices extrahentes, vltra peccatum mortale quod incurrunt, tenentur ad damna quæ ex tali iniusta extractione, ac violentia reus passus fuerit. Fecerunt enim ei iniuriam, violando eius priuilegiū; vt probat tex. in cap. Si quis. 4. 17. quæst. 4. in fin. & docet Salon. de Iust. & iure. quæst. 60. art. 6. col. 280.

De pœna autem extrahentis aliquem ab Ecclesia; vide Iul. Clar. quęst. 30. nu. 1. & quæst. 68. vers. Extrahens. nu. 11.

SVMMARIVM.

1 F*VRTVM committens tempore necessitatis, an teneatur ad restitutionem, si postea ad pinguiorem fortunam deuenerit.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 ACCIPIENS aliena tempore necessitatis extremæ, etiam si ad pinguiorem fortunā peruenerit; non tenetur in Foro contentioso ad eius restitutionem. Cùm enim id fecerit iure permittente; non est vlterius de restitutione tractandum. Ita docet Iul. Clar. dicens communem. in §. Furtum. num. 26. vers. Sed vidi dubitari. post Marian. in cap. Si quis propter. de Furt. & Benincas. de Pauperta. num. 37.

Vbi tamen dicit contrarium in Foro animæ, & sic teneri ad restitutionem. Quam opinionem quoàd hanc secundam partem defendit Couar. dicens esse communem, in reg. Peccatum. 2. par. §. 1. num. 4. ex ea præcipua ratione, quòd is, qui extrema laborat necessitate non habeat maius ius ad rem alienam; quàm quod dominus in eum transferre tenetur: sed dominus non tenetur rem inopi donare. quia satis est, quòd eam mutuet: sic enim prouidet eius necessitati; vt diximus verb. Peccatum. Differentia 22. Ergo non poterit qui eam furatur, eam tamquam suam accipere; ita vt numquam ad eius restitutionem teneatur, licèt ad pinguiorem fortunam peruenerit. Nec obstat; inquit, illud axioma, seu vulgare; nempe, quòd, *Tempore necessitatis extremę omnia sunt communia.* Nam intelligitur, secundùm rectam rationem; scilicet ad subleuandam necessitatem: quæ tamen tollitur, & subleuatur, accipiendo illud tunc; cùm intentione tamen restituendi, cum ad pinguiorem fortunā deuenerit. sicut dicitur de victualibus, quòd tempore caristiæ omnia debent esse communia: nam intelligitur quòd debent esse communia ad vendendum iusto pretio; vt constat ex Silu. verb. Emptio. quæst. 5. Itaque tempore necessitatis omnia sunt communia, quoàd hoc, quòd potest tunc ea laborans accipere, etiam inuito domino, id quod ad eam subleuandam habebit necesse. non tamen ex hoc infertur, quòd nusquam tenebitur illud restituere. Quod confirmatur ex hiis, quæ diximus. verb. Cessio. Differentia 3. quòd cedens bonis, etiam cum ignominia, non liberatur in totum à restitutione; nisi donec ad pinguiorē fortunā deuenerit. Et constat, quòd ea quæ sibi retinet, sunt sibi necessarissima.

Sed remanet mihi scrupulus; scilicet quòd secundùm supradicta videtur sequi absurdum; nempè quòd forus contentiosus, seu iudicialis, alias rigidus; sit in pręsenti specie magis pius; quàm Forus Dei. Si enim in iudiciali furans tempore necessitatis non compellitur ad restitutionem, tametsi ad pinguiorem fortunam deuenerit: multò magis id fatendum videtur in Foro Dei. Præsertim quòd ratio illa Iulii Clari, nempe, quia ex quo lege permittēte id fecit, non est vlterius de restitutione tractādū; militat in vtroq; Foro. Vnde si in Foro denunciationis Euangelicæ cōueniatur: proculdubio ex dicta ratione non cogetur ad restitutionē. Ergo securus est corā Deo.

Quare

Quare contrariam, vt veriorem opinionem tenet Silu. verb. Furtum. quæst. 5. Et sic nullam dari in hoc casu differentiam inter vtrumque Forum. Et opinionem Silu. sequitur Armil. num. 10. Rosel. num. 5. Ange. quæst. 37. eod. verb. Furtum. & Tabiena. verb. Restitutio. quæst. 4. & nouissime Azor. 3. tom. lib. 4. cap. 39. §. Altera difficultas est. Pro quibus videtur illa firma ratio, secundùm eum, scilicet quòd obligatio restituendi consurgit ex duplici capite, nempè vel ratione rei acceptæ, vel rationе acceptionis iniustæ, vt diximus verb. Repetitio. Differentia 6. At in præsenti specie cessat vtrumque caput: nam ratione rei acceptæ non tenetur, cùm iam sit res consumpta, & non extet. Nec ratione iniustæ acceptionis; cùm sit citra controuersiam, quòd tunc is non peccauit accipiendo, vel surripiendo pro subleuanda sua extrema necessitate. Vnde concludit dictus P. Azor, eo ipso quòd extremè indigens habuit ius accipiendi rem alienam, & eam consumēdi; liberatum fuisse ab omni obligatione restituendi.

Sed fallitur quoàd primum caput: nam licèt res sit consumpta; nihilominus tenetur ex ea, quia est versa in substantiam accipientis, & sic virtualiter extat. Vnde teneo cum Couar. suprà, nimirum teneri ad restitutionem cùm ad pinguiorem fortunam deuenerit. & hoc in vtroque Foro. Et prędicta procedunt in vero paupere tempore acceptionis. Nam si erat diues, vel potens; & propter aliquem superuenientem casum, vsus est re aliena ad se, liberandum à periculo mortis; vt si Petrus diues in itinere depredatus ac denudatus sit à latronibus. Profectò si is accederet ad proximiorem domum ruralem, vt illi darent quo se operiret, & cibaria pro sustentatione. In hac specie licet dictus Petrus ius haberet capiendi ea quæ sibi necessaria forent ad subleuandam dictam suam extremam necessitatem: teneretur tamen proculdubio ad restitutionem æstimationis vestium, & ad cibaria ministrata, si ob temporis necessitatem per aliquot dies ibi stetisset. Quia illa necessitas extrema, non erat extrema simpliciter; sed secundùm quid.

Pone etiam (vt accidit cuidam viatori) quòd Ioannes tempore hyemis transiens per loca niue, & gelu plena, ita frigore arctaretur, quòd nisi mulam, quam gestabat conductam, interficeret; & se intus eam poneret; non posset viuus euadere. Si illo casu oppressus extrema necessitate mulam interficiat; certè teneretur posteà domino mulę valorem ipsius restituere. In his ergo & similibus casibus quamuis quis ius habeat rem alienam accipiendi, & eam consumendi: nihilominus tenebitur posteà valorem rei domino restituere: quia illud ius habuit casualiter, & non vt verus pauper. Dubium ergo inter DD. solùm est in vero paupere, cū reuera qui accipit nō habet aliū de vnde subueniat necessitati extremæ.

Nec prædictis obstat, cap. Si quis propter necessitatem. de Furt. vbi textus videtur innuere, facientem furtum in extrema necessitate, non teneri ad restitutionē. In cuius textus intellectu ipsemet Couar. laborat loco superiùs citato, assignans plures intellectus, nec in nullo firmat pedes: Sed intellige textum illum loqui de eo, qui furtum facit in casu, in quo non erat vrgens necessitas; secundùm D. Tho. 2. 2. quæst. 66. art. 7. ad 1. Nec habebat, nisi necessaria ad suum statum; in quo, restitutio est de consilio, & non de præcepto; per not. per Nauar. cap. 17. numer. 63. Intelligendo vt infra, Differentia 36. in fin. Vnde textus dat optionem, vt restituat, si velit. aliàs ieiunet propter culpam, quam commisit surripiendo aliena extra extremam. à quo ieiunio eum eximit, si restituat; patiendo aliquid in necessariis suo statui; in quo recompensatur pœnitentia ieiunii. Et de materia illius textus vide Feli. in cap. Quærellam. de Iureiur. & Hyppo. sing. 101. & 670. & in pract. §. Constante. numer. 9. & 10. & Abb. in cap. Sacris. Quod met. cau. Et aduerte, quòd cùm de rarò contingentibus sit, vt quis in extrema necessitate sit; adeo vt verificari in eo possit memoratum supra adagiū; nimirū, tempore necessitatis extremæ omnia esse cōmunia: sed a communiter accidētibus sunt necessitates quæ occurūt, magnæ, & vrgētes, in quibus nemo excusatur a restitutione, si ad pinguiorē fortunam deuenerit, vt omniū cōsensu costat; censeo sup. d. differentiā vix in practica euēturam.

SVM-

SVMMARIVM.

STABVLARII, nautę, & caupones depositarii, ad quam culpam teneantur in vtroque Foro.

DIFFERENTIA SEXTA.

STABVLARII, nautæ, & caupones, qui deposito pro solita mercede res alienas recipiunt; in Foro iudiciali, & externo, peculiariter de omni culpa, etiam leuissima, tenentur. l. Et ita. §. At hoc. ff. Nautæ caupo. & ibi Bar. & omnes. Et hoc, ne ostium fraudibus pateretur.

In Foro verò conscientię, solùm de dolo, lata, & leui culpa, ratione contractus, vel quasi contractus tenetur; iuxta Summistas. verb. Nauta. & docet in terminis Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 1. de Contract. quæst. 10. num. 11. adde Grego. Lop. l. 26. tit. 8. Parti. 5. & Ordin. Lusit. lib. 5. tit. 64. vbi datur forma circa diligentias, quas stabularii facere debēt, ne teneantur de furtis, hospitibus factis. aliàs ad ea tenentur.

SVMMARIVM.

PROXENETA, cui datur res ad vendendum pro certo pretio; si pluris eam vendat: an possit sibi illud plus retinere in conscientia.

DIFFERENTIA SEPTIMA.

PROXENETA, cui datur res aliqua ad vendēdum pro tali pretio: si pluris eam vendiderit; in Foro exteriori potest sibi illud plus retinere. maximè si dominus rei ei dixerit, vt sibi suffiet, si maiori pretio eam vēdere posset. Contractus enim ex conuentione partium legem accipiunt. l. 1. §. Si conuenerit. ff. Deposi. At vbi datur res pro tali pretio vēdenda; tacitè videtur dominus donare proxenetæ excessum.

In Foro vero conscientię, secùs dicendū est, si periculum rei vendendæ sit penes dominum, vt communiter est. Itaque ad hoc vt proxeneta possit in cōscientia illud plus penes se retinere, oportet vt ipse in se suscipiat periculum rei. aliàs illud plus tenebitur restituere domino rei, cùm eum sequantur commoda, quem sequuntur incommoda. l. Secundùm naturam. ff. de Regul. iur. Ita distinguit Ioan. Fab. & Ioan. de Platea. in §. Actionum. Inst. de Actio. latè Ias. in l. 1. col. pen. ff. de Extima. actio. de quo facit festum Hippo. sing. 632. dicens esse mente tenendum; quia quilibet diceret contrarium. Et licèt ex dicta ratione putent idem seruandum in Foro externo: nihilominus videtur in eo Foro cogi non posse proxenetam, obstante præfata donatione tacita vel expressa, facta à domino; quia quæ ab initio sunt voluntatis; ex post facto, sunt necessitatis. l. Sicut. C. de Actio. & obliga. l. 2. C. Quando liceat ab emptio. disced. Et contractus ex conuentione partium legem accipiunt; vt suprà diximus. Hoc tamen non obstante, puto verius teneri proxenetā illud plus restituere in vtroque Foro: nisi in casu quo in se periculum rei suscipiat.

SVMMARIVM.

INTERFICIENS hominem non habentem filios, aut alios cognatos, intra tertium gradum; an teneatur ad aliquam satisfactionem damnorum, vltra pœnam corporalem.

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 INterficiens aliquem, non habentem filios, aut fratres hæredes; sed alios nõ ita coniunctos; securus est, ac tutus in Foro conscientię circa restitutionem damni, per homicidium illati, vel eius causa debiti. Quia in conscientia ad nullã præfatis hæredibus restitutionem tenetur, secundùm Mercad. in tract. 4. de Restit. cap. 6. fol. 181. col. 2. Adde Sot. lib. 4. de Iust. q. 6. art. 3. ad tertium. vers. Restat. vbi nec fratribus dicit deberi aliquid in conscientia. in quo verum dicit, vt habes verb. Hæreditas. Differentia 9.

In Foro verò exteriore nõ est tutus. Quia quilibet hæres poterit eum accusare, & petere ab eo satisfactionem homicidii, vt docet idem Mercad. sup. Et sic videmus quotidie fieri compositiones inter hæredes etiam extraneos, & ipsos homicidas. Pro cuius rei confirmatione vide tradita sub verb. Hæreditas. in dicta Differentia 9.

Sed quærenda est ratio diuersitatis inter vtrumque Forum. Et videtur esse, nimirum quia circa extraneos hæredes nullũ damnũ cõsiderari potest, vigore cuius teneatur homicida in conscientia ad aliquam restitutionem; cùm defunctus si adhuc in viuis esset, non teneretur eis alimenta præstare, nec quid aliud ratione sanguinis eis dare, vt palam est; & docet Soto suprà. Vnde satisfactio, quam ob homicidium commissum petere possunt, solùm est loco pœnæ corporalis; quando, scilicet agunt criminaliter, & volunt desistere ab accusatione, dato eis aliquo munere, seu compositione. At pœna in Foro interiori non debetur, per glossam vulgarem in cap. Fraternitas. 12. quæstione 2. & sic non mirùm, si quoàd Forum interius sit securus. Vide quæ dicemus infrà Differentia 45.

SVMMARIVM.

1 *STVPRANS virginem vltrò se offerentem, vel leuiter rogatam: ad quid teneatur.* 1

DIFFERENTIA NONA.

1 STVPRANS virginem, vltrò se offerentem, & pellicientem; vel leuiter rogatam; in Foro interiori ad nihil tenetur. Nauar. cons. 1. de Spõsal. num. 4. & 6. & c. 16. n. 16. Specul. coniuga. 2. par. art. 19. ad fin. Silu. verbo Luxuria. quæst. 5. Ledes. 2. 2. quæst. 18. art. 2. Pet. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 434. Rebel. 1. par. de Oblig. iust. lib. 3. quæst. 8. nu. 1. Pet. Toleta. lib. 2. cap. 3. num. 438. Lopez par. 1. cap. 76. post princip. Salzedo vbi infr. in additione litera C. vers. At si à parentum. vbi cum cõmuni hoc intelligit, vbi puella libera esset à parentum, & tutorum potestate. Cancer. 3. tom. Var. cap. 11. nu. 46. Contra Medin. lib. 1. capit. 14. & Cordub. lib. 1. quæstione 13. Dicto 15. quibus videtur, teneri etiam in Foro interiore, quando secutum est damnum virgini in nuptiis, & fama: sed non teneri ad totam dotem; sed ad aliquid arbitrio Confessarii. Idem Soto lib. 4. de Iusti. quæstione 7. artic. 1. ad secundum. licèt id dicat debere fieri ex æquitate honestatis. Corduba verò casu 192. §. 2. putat ad id teneri propter iniuriam parentum. Attamen omnes concordant, quando peccatum est secretum, (vt est communiter) ad nihil teneri in conscientia stupratorem consentienti. Ratio est, quia puella est domina sui corporis, etiam ad scindenda claustra virginitatis. licèt enim peccet libidine; non tamen iniustitia. Ita Soto in 4. distinct. 18. quæstione 2. artic. 4. colu. 13. Gutierrez in Quæston. Canonicar. capit. 17. numer. 22. Salzedo ad Bernard. Diaz. cap. 83. lit. C. Micha. Salon 2. 2. quæstione 62. art. 2. controuers. 5. conclusione 1. & Baltha. Gomez in tractatu de Potestate in se ipsum. lib. 2. capit. 16. numer. 5. quamuis contra teneat Caietan. secunda. 2. quæstione 154. artic. 2. cui satisfacit dict. Baltha. Gomez vbi suprà.

In Foro tamen exteriore taliter stuprans
2 de iure communi tenetur eam dotare, & eamdem ducere; quia præsumitur decepta, & coacta l. Vnica. C. de Rapt. virg. Et si eam ducere renuat, fustibus est cędendus cap. 1. & 2. de Adulter. & ibi Doctores. Silu. verb. Luxuria. nu. 5. Ias. in §. Omnes. nu. 25. Institu. de Action. Cancer. 3. tom. Variar. c. 11. num. 47. Cordub. dict. quæst. 13. Petr. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 439. ad fin. cum seq. vbi expressè tenet prædicta duo cap. 1. & 2. de Adulte. loqui tantùm pro Foro exteriori, esseque iura pœnalia. & sic nō obligare in Foro animæ ante sententiam, iuxta not. verbo Pœna. Differ. 20. sequitur Ludoui Messia post plures à se citatos in Pragmatica Panis. conclu. 6. num. 117. cum sequenti. Vide ad idem Bernar. Diaz sic intelligendum in Pract. cap. 67. verb. Stupri. & Silua Nupt. fol. 96. col. 3. Nauar. cap. 16. nu. 16. vbi nu. 18. post D. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. Et Sil. id limitat, nisi essent valde inæquales genere, vel diuitiis: putà si vir esset nobilis, & illa esset filia alicuius agricolæ, vel officiarii mechanici. Isto enim in casu, licèt teneatur in Foro exteriore eam dotare; non tamen eam ducere, etiam si id (fictè tamē) promisisset. Quia non dicitur decepta, sed fingere se deceptam. argu. cap. Requisiuit. de Sponsal. sequitur Petr. à Nauar. sup. n. 442. In Foro tamen conscientiæ, si puella aliter non consensisset, ni credidisset à prefato inęquali ducendam fore; teneretur eam stuprans ad damnorum restitutionem; & ad eam ducendā. Quod est notandum. Idem in effectu tenet Nauar. d. nu. 18. Pet. Tolet. d. cap. 3. num. 442. Rebel. sup. nu. 12. contra Cord. & Spec. coniug. ibi nu. 11. citatos. Tunc enim in fauorem decepti, contra decipientem meritò fieri debet interpretatio, dummodò per nimiam stultitiam id credidisse nō appareat. aliàs secùs, secundùm eumdem Rebel. ibid. numer. 13. argu. l. vlt. §. fin. ff. ad Velleia. ibi, *Non stultis, sed errātibus, iura succurrūt.* Si verò promissioni, etiam fictæ, additum esset iusiurandum: sine dubio teneretur eam ducere. Rebel. sup. num. 14. Aduerte tamen ad dicta suprà num. 2. non satis inter Doctores conuenire, an de iure Canonico per d. c. 1. de Adulte. requirantur illa duo copulatiuè præcisè, vt nubat, & dotet. Nam aliqui tenent requiri; vt ibi per Inno. Host. Ioa. And. Anto. & Card. quos refert & sequitur Don Ludo. à Pegueta decis. 42. nu. 3. lib. 1. Alii verò tenent contrarium, nempe dict. cap. 1. non inducere coactionē præcisam, sed causatiuam, si recuset stuprator dotare. Ita post Abb. & alios resoluit Ioan. Gutierrez in Canonic. quæst. lib. 1. c. 36. nu. 7. vbi subdit c. 2. eiusdem tit. id declarare. sequitur post alios Meno. in Addit. ad lib. 2. de Arbit. casu 288. n. 15. Ruin. cons. 189. n. 8. vol. 2. Ant. Gom. l. 80. Tau. n. 8. Thesau. decis. 3. quos refert, & sequitur, dicens hanc veriorē, & receptiorē sententiā Iaco. Cancer. d. c. 11. n. 26. sequitur Clarus §. Stuprū. n. 3. & Balt. Gom. in tract. de Potestate in se ipsum. lib. 2. c. 16. nu. 4. dicens hodie pro simplici stupro sine violentia, nullā aliā pęnā imponi, quàm vt nubat, aut dotet; etiamsi precibus, aut blanditiis feminam seduxerit.

Prædictis adde standū esse dictis puellæ, nimirū fuisse virginē tēpore quo fuit cognita. Franc. in cap. vnico. num. 2. de Cler. non resid. lib. 6. Silua Nup. fol. 95. col. 4.

SVMMARIVM.

1 *Stuprans virginem importunis precibus, aut muneribus; ad quid teneatur.*
2 *Virgo deflorata etiam si nubat alteri ęquę digno, & pater eam dotet: potest nihilo minùs petere dotem competentem à defloratore. Et an patri debeatur aliquid pro iniuria.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 CVM quis importunis precibus, aut muneribus assiduis, & suasionibus vehemētibus, secluso omni dolo, & metu etiā reuerētiali, virginē cognoscit, & deflorat: tenetur in Foro conscientiæ, non quidē ad eā ducendā, si nolit; sed tantū ad restitutionē damnorū ei illatorū. Quia tales preces, & suasiones, respectu leuiū puellarū habēt rationē coactionis. Ita Nau. c. 16. n. 17. Abul. sup. Exo. 22. q. 12. Nicol.

Nicol.de Lyra ibidem Silu. verb. Luxuria. quæst. 5. Caiet. 2.2.quæst.54.art.6. Angles in Florib. Theol. quarti sententiarum, quęstione de Restit. bonor. corpor. dub. 7. conclus.4. Barth.à Medin.in Summa, lib. 1. cap.14.Cordub lib. 1.Quæstionū.quæst.13. Dicto 4.& 7.Rebel.1.p.de Obli.iust.lib.3. q.9.nu.1.& alii quos refert Pet.à Nauar.1. tom.lib.2.capit.3.num.443.ad fin.vbi num. sequenti defendit contrarium, scilicet non teneri ad aliquid qui solū importunis precibus,secluso omni dolo,minis, & metu,etiā reuerentiali, & mendacibus promissionibus cognoscit virginē. Nam, inquit, preces,& suasiones potiùs augent, quàm minuunt voluntarium;vt post D.Thom. sentit Siluest.sup.& docet Ledesm.2.2.quæst. 18. art.2.Nec obstat secundùm eum, non aliter consensisse.Fateor,inquit, sed sponte consensit. Multi enim multa non facerent, nisi rogati:& tamen nō ob id dicemus iniuriosè ab eis esse illud extortum. Dictum est autem, *Secluso omni dolo, & minis, &c.* quia tūc constat de virtuali coactione, & de inuolūtario. Vnde si preces essent factæ à persona cui deberet puella reuerentiam, nec ei obsistere sine incōmodo posset, sed suum assensum prebere;vt si esset eius dominus à quo beneficia speraret; vel Princeps cuius fauore niteretur,vel illi animo aut spe incubaret: tunc etiā reputaretur virtualiter coacta; seu inuoluntariè consensisse. Preces enim Principis,vel Superioris inducunt metum,iuxta illud poetæ, *Est rogare Ducū spes violenta iubendi.* Et probatur in l. 1. §. Quæ honorande ff.Quar.rer.act.& ibi Bart. latè Fel.in cap. 2.num.8.de Sponsal. Addi. Abb. in cap. Cùm inter R. sub num. 8. de Elect. docet Innoc.in cap. Petitio.de Iureiur. non tamen preces hominum particularium; nisi ruborem afferrent,& causarentur.In his, & similibus procedere potest communis supràcitata. Ita Pet.à Nauar.supra, & num. 448.

His tamen non obstātibus dico propter rationem tam leuem Pet.à Nauar. non esse vllo modo recedendum à prædicta communi, scilicet taliter stupratorem importunis precibus,&c. teneri in Foro conscientię ante sententiam, damnum resarcire, et ne satisfacere, vel ducendo puellam, vel dotando mediocriter, non totaliter. Quia licèt verum sit consensisse puellam, quamuis importunis precibus id faciat; nihilominùs negari non potest, nō fecisse omninò spōtè, id est non liberè; sicut videre est in tentationibus carnis valde importunis. Quia licèt peccet mortaliter, si illis quis consentiat, non obstante illa importunitate, quia verè consentit: meretur tamen ob id aliquā remissionem pœnæ. Quia quodammodò victus,& oppressus vi tentationum, peccato consentit. Sic dicendum est nunc, nimirū ratione illius, qualiscumque sit, consensus puellæ, non teneri stupratorem ad totam dotem,& ad totalem refectionem damnorum in conscientia. Quia id pœna est secundùm Naua.sup. sed ad eam quam prudens Confessarius,vel eruditus cōsultor arbitraretur.Ita D.Anto.2. par. tit.5.ca 6.§.1. Veracruz in Specul.3.par.art.9.Cordub.sup.& alii quos refert Pet.à Nauar.sup.nu.440. & 449.& Naua.dicto nu.17.

2 Tenebitur igitur eam dotare modo prędicto, si eam non ducat.Quòd si duxerit,& pater quia ignorans stuprum, vel aliàs filiam dotauerit: non puto tunc teneri defloratorem aliquid addere doti,nisi donationē illam propter nuptias,vulgò *Screix*,quæ alicubi cēsetur dimidia pars dotis; alibi multò minus. Quòd si virgo deflorata alteri nupserit, etiā ęquè bono : nihilo minùs tenebitur ei resarcire damnū dictæ donationis propter nuptias; quia illa donatio soluitur pro vita vxoris, propter virginitatis florē ereptum; quē cùm ipse deflorator eripuerit,tenebitur ipse, & non alius qui eam duxit, soluere dictam donationem propter nuptias. Nam reuerà vllo pacto non poterit virgo capere eam à suo viro; licèt eam putauerit virginem, & non defloratam. Ita tenendum est cum Victo. Barth. à Medin. & Gom. quos refert,& sequitur Pet.à Nauar.suprà.num.450. & Rebel.suprà num. 1. quicquid in contrarium dicat Nauar. suprà n.19.Cordub.d.q.13.Dicto 4. & Perez lib. 8.Ordin.tit.15. putantes ad nihilum teneri stupratorē, cùm maritus non deprehendit stuprū,sed putauit inuenisse virginē. Nō enim considerarunt rationem illam viuā, ac ineuitabilem donationis propter nuptias. Vbi verò non esset consuetudo soluendi

aliquid pro dicto flore: tũc putarem veram opinionem Nauar. ſubrà.

In Foro tamẽ exteriore compelletur ſtuprator ad ducendam puellam, niſi ſint multum diſpares; & etiam ad eam dotandã integraliter; iuxta cap. 1. de Adulte. & ea quæ in præcedente Differentia diximus. & tenẽt Anto. Gom. l. 80. Taur. nu. 11. Gutierrez in Canon. quæſt. cap. 37. num. 23. Clarus §. Raptus. num. 3. Maſcard. concluſ. 1409. nu. 28. Mattheſil. notab. 99. Angreſola cõſ. 33. Salon 2. 2. quæ. 62. art. 2. controuerſ. 5. concluſ. 3. Grego. de Valẽtia tom. 3. diſpu. 9. quæſt. 3. punct. 3. Balthaſ. Gomez de Poteſtate in ſe ipſum. lib. 2. cap. 16. num. 1. Cancer. 3. tom. Varia. à n. 28. Semper enim intereſt mulieris habere maiorẽ dotem, vt meliùs à viro tractetur, magisq; ab eo ametur. Tùm etiã quia aliàs ſtuprũ maneret impunitum. quicquid in cõtrariũ teneat Diaz in Pract. rub. Stupri. c. 76. & Salzedo ibid ad c. 83. lit. D.

An autem in Foro conſcientiæ ſufficiat remiſsio ſolius puellæ ſine patre, vt eximatur ſtuprator ex omni obligatione ſatisfaciendi pro damno illato ob ſtuprum, dicemus in ſequenti.

Prædictis adde nedũ puellæ ſtupratæ, ſed etiã eius patri, & iuxta cuiuſq; gradũ, tutori, ſiue tutrici; ſi puella ſub eorũ cuſtodia exiſtẽs, paſſa fuerit ſtuprum; necnon & domino cui ſeruit faciendam eſſe aliquã ſatisfactionem, propter iniuriam illis irrogatam, & propter detrimentũ honoris, quod inde hauddubiè patiũtur. Ita Naua. d. c. 16. n. 19. & alii quos citat Rebel. loco ſup. cit. num 4. Quod intellige in Foro exteriori; non autẽ in cõſcientia; vt in ſeq. Diſ. patebit. Addit etiam n. 6. contra Cordub. quando puella liberè conſentit: tunc non teneri vitiatorem ad alia detrimenta patri compẽſanda, etiãſi ipſa maritum non inueniat; & proptereà pater augeat dotem. Ratio eſt, quia puella ſpõte ſua ſe expoſuit periculo non nubẽdi, & habet liberum dominiũ ſui corporis ad vſum venereũ; nõ minus quã ad vſum oculorum, vel aliorũ membrorũ, quantũuis in vſu peccet; vt contra Caiet. rectè docet Sot. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. & Toleta. ſup. & alii citati in preced. Diff.

Quod de virgine dictum eſt, extende ad viduã, aut aliàs defloratam; quando poſteà ſub honeſta parentũ, vel tutorum cuſtodia viueret, quamuis minor ſatisfactio tunc deberetur. Ita pulchrè Rebel. ſup. in fin.

SVMMARIVM.

1 *Stuprans virginem, & ab ea remiſsionem obtinens; an ſit tutus.*

2 *Et an requiratur vt etiam à patre ipſius obtineatur.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 STuprator virginis, ſi obtineat ab ea remiſsionem damnorum, eidem ratione ſtupri illatorum; ſiue ſtuprum ſit violentia cõmiſſum; ſiue importunis precibus, ſiue dolo, ſiue alio quocumq; modo per quem teneatur ad reſarciendum dicta damna, tutus eſt in conſcientia. Ita tenet Cordub. lib. 1. Quæſt. q. 13. Dicto. 5. ſed cum limitatione, ſcilicet ſi nullum eſt datũ detrimẽtum circa nuptias, vel famam. Allegat pro ſe D. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 154. art. 6. ſed malè, vt infrà probabimus. Nauar. verò in Man. cap. 16. num. 17. ſentit indiſtinctè ſufficere remiſsionem puellæ. Nam dicit ſtupratorem teneri in Foro interiore ad ducendam puelam, vel ad faciendum vt illa maneat ſatisfacta. Ergo ſufficit eius remiſſio. Idẽ ſenſit Pet. à Naua. lib. 2. c. 3. nu. 436. & 438. & Ludo. Lop. in ſuo Inſt. cõſcientiæ p. 1. c. 76. Cancer. 3. tom. Var. c. 11. nu. 39.

Sed contra prædicta facit in ſtupro fieri iniuriam nonſolùm puellæ; ſed etiam patri eius; vt docet D. Thom. ſuprà in corpore, & ad tertium. & diximus in fin. præced. Differ. Ergo nõ debet ſufficere ſola remiſsio puellæ, niſi etiam habeatur remiſsio patris; aut aliàs ei ſatisfiat; vt tenet Bernard. Diaz in Pract. in rub. Stupri. c. 77. Cãcer. 3. p. Var. c. 11. n. 129. Hinc Nau. d. c. 16. n. 19. verſ. Quinto. addit ad dicta. d. n. 17. ſcilicet obligari defloratorẽ ad placandum patrem puellæ; & ad ſatisfaciendum ei pro iniuria illata. Allegat D. Tho & Caie. ſup. ſed ipſi nihil dicunt de ſatisfactione; vt bene notauit Pet. à Naua.

Nauar.num.438.sed id dicit D.Anton.2.p. tit.5.cap.6.§.1.

His tamen non obstantibus, dico in Foro conscientię sufficere habere remissionem à virgine deflorata. Ratio est, quia licet ex stupro irrogetur iniuria tam patri, quàm puellæ; tamen interest multum inter vtramque iniuriam. Nam iniuria patris, quatenus ad ipsum tantùm spectat, respicit Forum exterius, ita vt si eam non reuocet ad animum; vel agat actione iniuriarũ in Foro iudiciali; nulla ei satisfactio in Foro consciẽtiæ debetur. At iniuria quæ fit puellæ, respicit vtrumque Forum. Nam includit damna quæ ex stupro contrahit; videlicet ereptionem virginitatis; ob quem virginitatis florem pretiosissimum, & irrecuperabilem, in multis partibus soluitur per maritos dimidium dotis, & in aliis certum quid. Item impeditur à legitimo matrimonio obtinẽdo. Nam hæ, vbi hoc detegitur, communiter recusantur, & reiiciuntur, vt inhonestæ mulieres; vt dicit D.Anto.sup.post D. Tho. Quòd si non impediantur à matrimonio; saltem non inueniunt maritum, qualem si manerent virgines consequerentur. Item tota vita sua passuræ sunt verecundiam, & contumelias, quas ob id à suis maritis accepturæ sunt; vt dicit Naua. suprà num.17. Tandem ponuntur in via meretricandi, à qua retrahebantur, ne signaculum virginitatis amitterent. Ob quæ omnia damna, & iniurias, meritò deflorator tenetur in conscientia ad restitutionem, & refectionẽ eorum. Quin etiam potest in iudicio exteriore conueniri actione iniuriarum ad pœnam; si eas nolint ducere mariti; iuxt.c.2.de Adult.

Quam quidem differentiã inter vtramq; iniuriam satis innuit D.Tho.dict.art.6. ad 3. Nam agens de iniuria puellæ, dicit, Quam etsi non vi corrumpat: tamen eam seducit; & sic tenetur ei satisfacere; allegat Exod. 22. Agens verò de patre, inquit, Aliam verò iniuriam facit patri puellæ. vnde & ei secundùm legem tenetur ad pœnam; allegat Deuter.22. Ecce quomodo secundùm D.Tho. iniuria puellæ meretur satisfactionem in Foro animæ: iniuria verò patri illata meretur tantùm pœnam. Item post Tolet.tenet Rebel.1.p.de Oblig. iust. lib.3. q. 9.num.6.& 3.in fin. (licet nu. 4. dissentiat, pro vt etiam Bernar. Diaz in Pract. in Rub.Stupri.c 77.& Brixi.in Reper.ad decis. Caualc.verb.Matrimonium n.3 qui tenent posse patrem, aut alium qui tenetur mulierem dotare, agere pro eorum interesse ad dotem, & seu dotis augmentum: & actione iniuriarum; quia mulier consentiendo, vel remittendo nõ potuit eis præiudicare, propter onus dotandi, & sanguinis coniunctionem. quod nõ negamus in Foro exteriore) Pœna autem cùm in Foro conscientiæ non debeatur ante sententiam, iuxta gl. receptã finalem in cap.Fraternitas.12. q.2. infertur ad nullam ei faciendam restitutionẽ teneri in Foro interiore. Malè ergo citatur D.Tho. à Naua.& Cordub. pro suis opinionibus.

Secũdò probatur idem. Quia si virgo cõsentit liberè ante stuprũ, nulla ei restitutio, aut satisfactio debetur; quia volẽti, & consentiẽti nulla fit iniuria. Ita notat Sot. lib.4. de iust.quæst.7.art. 1.ad 2.vers.An verò viceuersa.Specul.coniug.3.p.art.19.ad fi.Pet. à Nauar.sup.dict.nu.438.Ergo similiter, si cõsentiat post stuprũ cõmissum, remittẽdo dãna sibi illata, nulla ei restitutio debetur.

Tertiò, idẽ probatur; quia aliàs inferretur filiã recipientem pecuniã à stupratore pro dote, & aliis damnis, teneri eas, vel partem earum restituere patri; & se prodere, contra cap.Quis aliquando.§.Item illud Ioãnis. de Pœnit.dist. 1.& l.Alias.ff.de Iureiur.D.Tho. 2.2.q 69 art.2. Quin immò non teneri eas patri reddere, etiam saluo pudore, sed posse apud se retinere, & in suos vsus vertere, docet Sot.sup. vers. Vtrum autẽ maritata. Sed hæc ratio non vrget, ex dictis in fine Diff. præced. quia vltra dãna puellę debetur patri aliqua satisfactio pro iniuria ei irrogata.

Deniq; cùm filia sit principalis in iniuriis, & damnis illatis; & pater secundarius: quia ratione iniuriæ filię, fit ei iniuria; nulla est ratio quæ possit cogere stupratorem, vt non possit secretò exonerare animã suã ab obligatione restitutionis, componendo se cum stuprata, & sic cũ principaliter damnificata: immò id fatetur D.Anto.& Naua.sup.Præterea, cùm talia peccata cõmuniter cõmittantur summo secretò; eo durante nulla considerari potest iniuria ex parte patris; quippe tunc ipse pater iniuriam prætendere potest, quando manifestatur, & publi-

publicatur stuprum; & sic patitur infamiã, sustinetque ruborem, & impeditur quin collocet filiam in matrimonio (hę enim sunt iniurię, quę ipsi irrogantur, & nullę alię.) Quæ omnia cessant cùm factum est secretum, & occultum.

Quare sine hæsitatione dicendũ est, in Foro animæ sufficere solã remissionẽ, & cõpositionem cum filia; nullãque rationẽ habendam esse in eo Foro de iniuria patris.

Quod secùs est in Foro exteriori, in quo necessariũ est vt vterque, tam pater, quàm filia concurrant, & consentiant circa remissionẽ, vel cõpositionem faciendam; ex traditis per Iul. Clar. q. 58. nu. 22. quia, inquit, ex iniuria facta filio, magis videtur offendi pater, quàm filius. Et nota ibi loqui, quãdo filius existẽs in potestate patris cæditur, vel vulneratur. Nam si est tantùm iniuria verbalis, vel alia leuis: solus pater sine filio solet in eo Foro exteriori facere remissiones, secundùm eumdem ibidem.

Aduerte tamen si stuprum publicetur; & ex hoc pater defloratæ, damnum in bonis suis patiatur; vt quia non potuit inuenire generum nisi datis v. g. mille scutis pro dote filiæ: cùm tamen sine eo posset illã cũ 500. collocare: tunc proculdubio teneri stupratorem ad illa 500. in Foro cõsciẽtiæ resartienda. Ratio est quia isto in casu pœna venit loco interesse. Et sic pœna debetur in Foro cõscientiæ; vt per Silu. v. Pœna. q. 25. Dicto 2. Sentit Cãcer. 3. tõ. Vari. c. 11. n. 37. Et isto in casu intellige Rebel. sup. num. 4.

SVMMARIVM.

1 *INFAMANS falsò mulierem vilem; ad quid teneatur.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 INFAMANS (etiam falsò) mulierem cõmunem, & nullius existimationis, putà habuisse rem cum Petro: in Foro conscientiæ, ad nullam famę, vel alterius rei restitutionem tenetur; secundùm Mercad. tractat. 4. de Restitutione. capit. 9. fol. 191. Intellige vt per Naua. c. 18. nu. 50.

In Foro verò exteriori, tenetur; quia si cõtra eum agat mulier ciuiliter, compelletur ad satisfactionem iniuriæ. Quòd si criminaliter agat, & falsum impinxit; arbitrio Iudicis punietur. Adde dicta suprà sub verbo Peccatum. Differentia 6.

SVMMARIVM.

1 *CONSILIVM dans ad damnum faciẽdum; ad quid teneatur.*

2 *Consilium dans frigidum, quod non fuit causa efficax; ad quid teneatur.*

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

1 CONSILIVM dans ad damnum alicui inferendum, in Foro contentioso non tenetur ad restitutionẽ damnorum, nisi in subsidium. Idest tunc quãdo scilicet nõ potest agi cõtra principalẽ, & nõ aliàs; argu. l. Ex hoc edicto. ff. de Eo per quẽ fact. erit. per quẽ text. ita tenẽt Innoc. & Abb. n. 15. in c. Sicut dignum. de Homic. & facit ad idem, argum. text. in l. 1. ff. de Dolo.

In Foro tamen pœnitentiæ, tenetur indistinctè ad emendationẽ totius damni, siue reperiatur principalis, siue non reperiatur; siue ex iusta causa, siue ex iniusta noluerit dãnũ passus agere contra principalẽ. Omni enim in casu tenetur cõsulẽs ad satisfactionem integrã omniũ damnorũ; dũmodò cõsilium fuerit causa efficiens, sine qua damnũ aliàs nõ fuisset illatũ. Ita post Innoc. & Abb. vbi sup. docet D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. in fin. corp. articuli. & ibi Caie. Silu. verb. Restitutio. 3. §. 9. Naua. c. 27. n. 51. Couar. dicẽs cõmunem in Reg. Peccatum. 2. p. §. 12. num. 1. Hinc dicit Felin. in dict. cap. Sicut dignum. num. 13.

num. 13. in Foro Canonico, & conscientiæ, (vult dicere, per denunciationē Euangelicam) posse damnum passum agere cōtra consulentem efficaciter per actionem de dolo ad emendationem totius damni; siue omittat agere contra principalem; quia potens est; siue ex arbitrio voluntatis.

Rationem diuersitatis inter vtrumque Forum tradit Abbas loco superiùs citato; quia, inquit, in Foro animæ non curamus districto modo intentare actionem; sed attenditur ipsum factum purū. Vnde ex quo dedit causam damni, tenetur ad emendam damni. Nam qui causam damni dat, damnū dedisse videtur.cap. fin. de Iniur.cap.Suscepimus. cap. de Cetero. de Homicid. l. Nihil interest. ff. de Sicar. Quod dicit notandum; quia quotidianum,& practicabile.

2 Vbi verò consilium non fuit efficax, nec causa efficiens; sed solùm excitans animū iam paratum; vel adeò simplex, & frigidū, vt sine illo tam certo,& iniquo animo fuisset admissum furtum, vel damnum datum, ac cum illo: tunc consulens non tenetur; vt probat tex. iuncta ibi glossa, verb.Simplici. in cap. Felicis. §. Illud de pœnis. lib. 6. Quam glossam dicit singul. & receptam Nauar. consil. 6. num. 2. de Homicid. Pro quibus facit glossa 1. in dicto cap.De cetero. de Homicid. quæ dicit tunc dici quem dedisse causam damni, si propinquam causam dedit. Secùs, si remotam; qualis est mouens tantùm per suum consilium, sine quo alias res efficeretur.Quam glossam dicit celebrem Nauar. in cap. Si quando. de Rescript. except. 14. & sing. & receptam consil. 13.& 29. num. 4. de Homicid. cui similis in cap. Studeat. 50. dist. alia in cap. Hi quocumque. 1. quæst. 1. sequitur Abb. in cap.Quia diuersitatem. col.4.de Concession. præb. & Rom. in l.Alia. §. Eleganter. col.7. ff. Solut. matrim. Adde ad supradicta Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. sectione 4. à num. 17. vbi vsque ad num. 25. agit de consulentibus ad delicta vel damna inferenda; de quibus hactenus diximus.

Quid autem dicendum est de aliis consulentibus, seu consiliariis ad contractus, & alia negotia? Et quidem si consilium fuit datum ab idiota, vel alio quocumque bona fide, sine dolo, aut fraude; non tenetur in vllo Foro; vt reg. Nullus ex consilio.62.de Reg.iur.lib.6.Silu.verb.Consilium.quæst. 7. Fallit si haberet officium consultoris; vt in Aduocato.vt.v. Obligatio. Dif.3.& aliis. vt per Rebel. 1.par. de Obliga. iust. lib.2. d.quæst. 14. num. 25. dummodò recipiant salarium: aliàs non puto teneri ex simplici cōsilio Per quod excusantur in Religionibus Monachi antiqui, qui deputantur ad consilia Prioribus in tractatibus danda, & similes: quamuis ex suis imperitis consiliis aliqua mala eueniant; quales sunt post Aduocatos Consiliarii Principis, ex quorum consensu dependet belli indictio. Rebel. suprà numer. 28. Item qui in Capitulum conueniunt ad suffragium ex officio ferendum.

SVMMARIVM.

1 ACCIPIENS *mercedem pro eo quod gratis facere tenetur; an restituere eam debeat.*

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

1 ACCIPIENS pecuniam, ne maleficium committat; vt ne furetur, ne Petrum occidat, ne fornicetur, ne peieret, ne vanè iuret, ne murmuret, ne sit tam loquax, aut ne ludat tā frequenter ac vitiosè, testis vt verum dicat, & Iudex, vt iustitiam ministret, & similia: in Foro iudiciali tenetur eam restituere, domino, si ab eo repetatur. Ita probat tex. in l. 1. in fin. & in l. seq. & in l. 4. in principio. & §. Quotiens. ff. de Condict. ob turp. caus.& in l. Iurisgentium.§. Si ob maleficium. ff. de Pact. & vtrobique communiter DD. vt testatur Eman. Suarez.1.tom. Commu. opin. pag. 325. & docet Couar. reg. Peccatum. 2.par. §.3. nūm.1.post medium. cum seq. maximè nu. 6. ad fin. vers. Deducitur etiam. & Tolet. lib. 5. cap. 21. numero

in accipientem transflatum: non tamen irreuocabiliter; cùm dans possit eam repetere. Cùm ergo non repetitur, tuta consciētia eam retinere potest. Nam etiamsi non esset illius pecuniæ translatum dominium in accipientem; (quod fortè est verius in hoc secundo casu, cùm in eo, in vtroq; Foro habeat repetitionē. Pro quo facit. l. fin. C. eodem. Ibi, *Restituere debere conuenit*, &c. Nota verbum *Restituere*. & loquitur de eo qui ob restituenda quæ abegerat pecora, pecuniam acceptat.) nihilominus posset eam in conscientia retinere, dùm nō repetitur, in iudicio, vel extra iudicium, per not. in Differentia seq. vbi etiam turpiter datum, & acceptum, potest retineri dùm nō repetitur, & per not. sub verb. Donatio. Differentia 8. & 9. vbi donatarius omnium bonorum, vel vltra 500. aureos sine insinuatione, non tenetur ea restituere, donec ab eo repetantur. Non enim intrudendum est in os dantis quod ipse non vult accipere, licèt iure possit. & per not. verb. Debitum. Differentia 3. vbi quando creditor scit debitum; si ipsum non petat; probabiliter credere potest debitor, sibi ab eo dilationem dari: & sic excusatur à restitutione, & per verb. Hæreditas. Differentia 5. Et in hac specie nulla est constituenda differentia inter vtrumque Forū; cùm in vtroque teneatur ad restitutionem, si repetatur.

Vnde cauendum est à Rebel. dict. quæst. 20. num. 1. vbi post alios non fideliter pro se citatos indistinctè obligat recipientem ad restitutionem danti; eò quòd dictis casibus magis detur pecunia ad redimendā propriam, vel alterius iniustam vexationē; quàm animo liberali. Quæ ratio non est generalis pro omnibus casibus superiùs citatis. Ideò distingue vt suprà. Et secundùm dictam distinctionē intellige Hadria. in 4. in tract. de Restitutione. quæstione quæ incipit, Restat inquirere an extorta Me: din. C. de Restitut. quæst. 20. & Paul. Comitol. lib. 3. Respon. moral. quæst. 6. num. 9. qui etiam indistinctè obligant recipientem ad restitutionem danti. Addit tamen Comit. (& benè) in prædictis casibus posse munera capi non tamquam pretia necessarii officii; sed tamquam inuitamenta, & ad illud illicētia. Idem Rodrig. in Explicatione Bullæ Compositio. num. 33.

SVMMARIVM.

1 DATVM *turpiter pro maleficio perpetrando; an sit restituendum, & cui.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 TVRPITER datum, & acquisitum, ita vt turpitudo versetur tam in dante, quàm in accipiente; (vt, quia datur aliquid Iudici, tabellioni, vel testi ad eos corrumpendos; vt in cap. Non sanè. 14. quæst. 1. Vel Aduocato, vt iniustā tueatur causam. de quo per D. Aug. Epist. 34. ad Macedonum, vel custodi publico, vt non manifestet defraudantem vectigalia. De quibus infr. Differentia 39. & per Nauar. cap. 25. num. 34. vel alicui vt homicidium, vel sacrilegium committat. vt in l. Veluti. 27. ff. de Verbo. obliga. vel marito causa lenocinii vxoris; vt in l. Mercalem. C. de Condict. ob turp. caus. In his, & similibus casibus in Foro exteriori est restituendum fisco. l. Mulcta. C. de Modo mulct. l. Lucius. ff. de Iure fisci. vel Parti, in cuius iniuriam data fuerat pecunia. l. In hæredem. ff. de Calumnia. l. Et generaliter. §. Illud. ff. eod. Et hoc in pœnam taliter delinquentium. Vnde apud accipientem remanere non debet; vt etiam notat gl. In. l. 3. ff. de Condict. ob turp. caus.

In Foro verò conscientiæ restituendum est danti, si crimen erat iniuriosum; secundùm Soto. lib. 4 de Iust. quæst. 7. art. 1. col. 10. §. Secundus ergo modus. & lib. 6. q. 1. art. 4. §. Ad hæc. Cordub. in suo Quæstion. quæst. 32. lib. 1. & alios quos refert, & sequitur Fr. Lop. in suo Instruct. 1. par. cap. 105. quæst. 2. quia dicunt dantem non amisisse dominiū illius; eò quòd tales cōuentiones sunt nullius momenti, ex l. Generaliter. 16. ff. de Verbo. oblig. Hadria.

verò in 4. de Restitutione. cap. Restat inquirere. hoc relinquit arbitrio accipientis, vt det danti, vel pauperibus. Idem Silu. v. Restitutio 4. §. 1. Secundũ verò. D. Tho. 2. 2. quæst. 32. art. 7. & quæst. 62. artic. 5. ad Secundũ, restituẽdum est pauperibus, & non danti; eò quòd meretur dictã pecuniã amittere. Idem Medin. C. de Restitutione. quæst. 2. Et fortè ob hæc verba deduxit Soto suam opinionem supra, proximè citatã. Quia si dans meretur eam amittere. Ergo adhuc est dominus illius, donec per sententiam ea priuetur. & sic non transtulit dominium illius in accipientem. Sed si hoc sentiret D. Tho. non diceret dandam esse pauperibus. Fundamentum. D. Tho. est, quia vterque egit contra legem, & iustitiam.

At secundùm Nauar. post alios quos refert cap. 17. num. 30. & 112. §. 21. & Couar. vbi infrà, & Toletum lib. 5. cap. 59. num. 6. non est vlli restituendum, excepto simoniacè accepto. De quo verb. Simonia. Differentia 1. sed potest accipiens penes se retinere, si delictum, ob quod fuit data pecunia, fuit iam perpetratum. Nam si adhuc non est perpetratum, tenetur accipiens illam restituere danti, & conuentionem rescindere. ex Couar. in reg. Peccatum. 2. par. §. 2. numer. 7. vt est magis receptum inter DD. & tenet etiam Nauar. cap. 17. num. 40. vers. Suprà fundamenta Nauar. Nolo hic transcribere, cùm ea possit lector apud ipsum legere. Sed præcipuum est, taliter datum, & acceptum, nulli esse de præcepto restituendum. Eum secutus est Valped. in manuscriptis scholiis ad dict. cap. 17. num. 30. & sequitur Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 64. Et eius opinionem dicit probabilem Fr. Lop. vbi supr. licèt illam Soti dicat communem, & probabiliorem. Quin immò & istam Nauar. & Couar. dicit communem Rebel. vbi sup. par. 2. lib. 18. quæst. 19. num. 4. & eam sequitur Rodrig. in Summa. verb. Restitutio. cap. 40. numer. 2. vers. Ni obsta. Ego verò in hac diuersitate opinionum, hęc quę sequuntur apud me probabilia reputo.

Primum, Iura præfatas pactiones irritas fecisse, ne quis teneatur illas seruare; vt in l. Generaliter. de Verbor. oblig. & ideò nullam ex eis concedunt actionem, nec exceptionem aut retentionem; secundùm gl. verb. Nulla. in l. Iuris gentium. §. Si ob maleficium. de Pact. nec repetitionem; vt in l. Mercalem. C. de Condict. ob turp. caus. Neque ex eis vlla naturalis obligatio nasci tur, quando ex natura rei sunt irritę, & non in pœnam. Coua. sup. num. 6. vers. Tertia Suar. de Legi. lib. 5. cap. 28. num. 12.

Secundum, Vbi quis promittit aliquid turpe faciendum quod ex materia sua est vendibile, vt vsus corporis tam a fœmina, quã à viro lenone, vt l 4. §. Sed quod meretrici. ff. de Condict. ob turp. caus. & dict. l. Mercalem. adde l. 53. tit. 14. Par. 3. quæ dicit idem quod dict. §. Sed quod meretrici. vel requirit humanum laborem, seu industriam In his, & similibus casibus, si fiat delictum: in Foro conscientiæ poterit datum retineri. Et si non est solutũ; tenebitur promissor pecuniæ in conscientia illam soluere. Quia licèt conuentio fuerit illicita: tamen quia prædicta nemo tenetur gratis facere: potest licitè promissum exigi extrajudicialiter, vt in casu de quo per Nauar. cap. 17. num. 41. vers. Sextò infertur. & retineri, si fuerit prius datum, ex Couar. supr. & Rebel. dict. quæst. 19. num. 4. vbi addit etiã de rigore iuris deberi promissum post factum delictum, si adhuc non fuit solutũ. Et Soto etiã vbi sup fatetur actiones ipsas, puta occidere hominem, esse vendibiles. Vbi verò nullus est labor, vt in sententia ferenda: non potest datum retineri, sed pauperibus est erogandũ; vel etiam dãti restituendum.

Verùtamen contra hoc obstat plurimum videri absurdum vt quis consequatur mercedem coram Deo ex peccato quod alias meretur coram eodem æternum suppliciũ. Vnde magis videntur dictæ actiones esse vendibiles, secundùm leges Mundi, quàm secundùm Deum.

Sed potest responderi non recipi mercedem ob maleficium perpetratum; sed ob laborem, vel industriam impensam, quod est quid separatum à peccato. vnde licitè potest recipi, & retineri. Vel dic veriùs secundùm Nauar. dict. cap. 17. num. 36. quòd in Foro conscientiæ licitè non recipitur, tamquam sibi debitum ob dictam pactionem, seu maleficium: potest tamen si detur retineri;

retineri; quia taliter datum, & receptum nulli est de præcepto restituendum. Vnde falsum est prædictas actiones esse coram Deo vendibiles, cùm sint à Deo punibiles & reprobæ. Nec valet illa ratio corã Deo, illas videlicet nullum teneri facere gratis; quia nec etiã conductus facere potest. Quare tam in his quæ fiunt contra iustitiam, quã in meretricio, & aliis, non licèt in Foro cõscientiæ quicquam tamquam debitum recipere; quamuis in Foro exteriori aliquando liceat; quicquid teneat communis in cõtrarium. Vnde verba illa Iurisconsulti dict. §. Sed quod meretrici. scilicet, *Non turpiter accipere, cùm sit meretrix*: intellige quoàd Forum iudiciale, & exterius. Ita Areti. in l. 1. in fin. ff. de Condict. ob turp. caus. Fulgos. in l. 2. num. 4. C. eod. Cuman. in l. Affectionis. ff. de Donatio. Sarmien. lib. 6. Selecta. interpret. cap. 8. Molina de Iusti. & iur. tract. 2. disputatione 94. concl. 3. & Nauar. sup. quos refert Balthas. Gomez. de Potest. in se ipsum. lib. 2. cap. 15. num. 6. vers. Secundo. (vbi num. 10. post Bal. dict. §. Sed quod meretrici. dicit speciale esse in meretrice, & in materia hac venerea, in qua omni iure permittitur feminis, vt suæ turpitudinis pretium accipiãt; neque teneantur restituere. Et reddit rationem specialitatis; nempè, vel quia tales feminæ in amissione pudoris amittunt honorem, & nimis vilescunt, adeò vt nisi eis succurratur, nequeant viuere: vel ob fragilitatem earum; vel quia in hoc vitium carnale proni nimis sunt homines, & hoc veluti freno retinentur, ob pretiũ ab ipsis eis soluendum.) nõ tamẽ intellige d. §. quoad Forũ interius. Nam in hoc turpiter accipit. Sicut miles, qui se ipsum conducit ad iniustũ bellum: & faber qui cõductus facit aliquid à Deo reprobum; nihil possunt licitè recipere: quia non possunt se conducere pro his à Deo reprobis. Si tamen eis soluatur; non tenentur ad illius restitutionem; quia à dãtibus sponte acceperunt. Et ideò illud non est dantibus necessariò restituendum; nec pauperibus de præcepto. Quare apud ipsosmet accipientes remanere possunt. Non enim est vlla lex naturalis, diuina, nec humana, quæ præcipiat vt restituam, vel distribuam pauperibus id quod aliquis mihi dederit voluntariè, & sponte; licèt ob turpem, & à Deo, & lege humana reprobatam causam. Vnde cùm non tenear illud alicui in conscientia restituere; remanet vel vt vagum, & in nullius bonis; & sic vt tale, primò occupantis fit; vel tamquam donatum, vel derelictum ab eo, qui dedit; vt dicit Ant. in cap. Quia plerique. de Immun. Eccles. & Nauar. sup. num. 40. vers. Tertiò infertur. in fin. Et sic non mirum si possit retineri ab accipiente. Præterea si leges humanæ tollunt omnem actionem, exceptionem, retentionem, & repetitionem in his conuentionibus ex vtraque parte turpibus, atque prohibitis: & id iustissimè, & prudentissimè, vt sic homines à talibus arceantur, & retrahantur: profectò idem expediebat vt faceret Deus in suo tribunali, quod Forus est conscientiæ. Et sic nullo modo dici nec excogitari potest ex his conuentionibus, etiam ipsis opere completis, oriri aliquam obligationem naturalem, quę obliget ad aliquid coram Deo; vt copiosè probat Paul. Comitol. lib. 3. Respon. moral. quæst. 5. per totam. à pag. 363. post Naua. cons. 51. numer. 5. de Sent. excom. Alex. Paul. & Bal. in l. Si plagii. ff. de Verbor. obliga. Duran. in 3. Sent. dist. 39. quęst. 4. Medin. in C. de Restit. quæst. 20. & 28. & Couar. reg. Peccatum. 2. par. §. 7. & diximus etiam. verb. Promissio. Dif. 8.

Sed considet in me quidam scrupulus; nimirum secundùm præfatam resolutionem non posse peti à meretrice pretiũ sibi promissum, saltè in conscientia; quod est contra omnes. Ob quàm causam censet Balthas. Gom. sup. num. 9 esse hanc Nauar. opinionem falsam. Sed Nauar. sup. nu. 41. vers. Quintò. & vers. Sextò. id concedit: nempe non posse exigi tanquam debitum in conscientia. & dat cautelam quo modo peti possit licitè. dict. vers. Sextò & ita post alios resoluimus. dict. Differentia 8.

SVMMARIVM.

1 IMPEDIENS *alium à consecutione alicuius boni, quando teneatur ad restitutionem illius.*

DIFFE-

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

IMPEDIENS aliquem odio, vel vindicta à consecutione alicuius boni; puta, hæreditatis, legati, donationis, Beneficii, Officii, Cathedræ, & huiusmodi; non solùm peccat in Foro externo: sed etiam tenetur ad restitutionem illius boni, seu eius valoris; si aliàs supra dictus impeditus, erat illud certò habiturus. Hoc videtur probari arg.l.1. §. Iidem aiunt. vers. Denique Marcellus. ff. de Aqua pluuia arcen. iuncta ibi gl. verb. Habere. vbi dicitur licere cuique in suo, facere quod vult. Si tamen dolo malo; idest animo nocendi, foderit in suo puteum, vel aliud opus fecerit, vnde damnum vicinus accipiat; vt si fontem eius auertat, incidendo eius venas, per quas fluebat ad eius fundum; teneri de damno, & sic ad restitutionem. Idē probat l. Fluminum. §. fin. ff. de Damno infect. iuncta ibi gl. verb. Non teneri. Sic in præsentiarum. Quamuis liceat vnicuique sibi ipsi, vel amico prouidere, alio neglecto, vt inquit Scotus in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 2. non tamē id facere potest per fraudem, vel ex odio alterius. aliàs tenetur ad restitutionem, per leges citatas. Dicetur autem malo animo, inuidia, odio, maleuolentia, vel vindicta quicquam facere; quando ex opere recenter facto in suo, vel ex eo quod iam fecit, nullam vtilitatem consequitur, & nocet alteri. Et sic videtur intelligendus D. Tho. 2. 2. quæst. 62. att. 2. ad 4. vbi dicit impedientem ex odio, vel vindicta ne præbenda detur digno, teneri ad restitutionem valoris illius, si de certo erat ei conferenda. aliàs si erat dubium, teneri ad aliquam recompensationem. Idem tenent Ricard. Paludan. Antonin. Angel. & alii quamplurimi citati à Pet. Nauar. lib. 3. cap. 5. num. 4. Et hanc esse magis communem sententiam antiquorum Theologorum testatur Hadria. in 4. in tract. de Restitutione. in quæst. quæ incipit, Consequenter quæritur vtrum impediens alium ab officio &c. §. vltimò. & Paul. Comitol. lib. 1. Respon. moral. quæst. 85. num. 4.

In Foro verò conscientiæ non tenetur ad vllam restitutionem, secundùm Caiet. dict. quæst. 62. art. 2. in Respon. ad 6. argum. Sotū lib. 4. de Iust. quæst. 6. art. 3. col. 23. Naua. cap. 17. num. 69. vsque ad 74. Pet. à Nauar. vbi sup. à num. 4. vsque ad num. 17. & alios recentiores: nec non & Toletum lib. 5. cap. 19. numer. 4. vbi dicit tria requiri vt impediens teneatur in conscientia ad restitutionem. Primùm, vt non solū id faciat aliqua via mala; nimirum odio: sed quæ sit contra iustitiam; puta si vis, dolus, aut fraus intercedat: vt si Episcopus vult dare digno Beneficiū, & quis id impediat, imponendo ei falsum testimonium, vel detegendo crimen omnino occultum, licèt verum; vel congendo eum, aut decipiendo ne compareat: nam aliàs non faceret, nisi contra charitatem, & consequenter ad nullā teneretur restitutionē; per not. verb. Peccatum. Differentia 7. Secundùm, vt impeditus possit iustè habere rem, à cuius consecutione impeditur. Nam aliàs nullum ab eo ius aufert; vt si sit indignus ad Beneficium; vel spurius sit, & sic incapax hæreditatis paternæ. Tertiùm, vt impeditus fuisset habiturus rem illam, nisi ille impediuisset: aliàs non dicitur verè impedimentum. Adde quartum, ex Nauar. sup. & Couar. in reg. Peccatum. 2. par. §. 7. num. 8. conclusione 3. & 4. vt impeditus habeat aliquod ius in re, vel ad rem, à cuius consecutione fuit impeditus; aut saltem officium Iudicis. alias nulla ei iniustitia fit, ob quam teneatur impediens ad vllam illi satisfactionem faciendam.

Quibus requisitis attentis, videtur nullā assignandam fore differentiam inter vtrūque Forum in casu, de quo hic agimus. Nā si impediens solùm peccat contra charitatem, faciendo aliquid malo animo, siue odio; & impedito nullam fecit iniustitiam, eò quod nullū ius habebat ad rem illam, à cuius consecutione fuit impeditus; consequenter nulla ei debetur restitutio, seu satisfactio: aliàs secùs. Et hoc tam in Foro interiori, quàm exteriori. Quod ex sequentibus conclusionibus clarius apparebit.

Vnde leges illæ suprà citatæ non obstant, immò confirmant proximè dicta, & habēt locum in vtroque Foro. Ratio est, quia in illas vltra malam intentionem impedientis, concur-

concurrunt iniustitia, & læsio ex parte impediti. Quippe in d.§. Denique. impeditus fruebatur quadam aqua, quę effluebat à prædio vicini; quæ ab eo auferri nequaquã potuit à domino prædii ex sola mala volũtate, seu odio; nisi faciendo aliquod opus ei necessarium, vel vtile. Non enim mihi liberum est cum damno, vel iniuria alterius præcidere venas aquæ, quæ est in meo fundo, & tendit infundum vicini: nisi ob necessitatem vel vtilitatem meam. aliàs videor dolo malo facere. Et ideò tenebor ad damnum vicino illatum.

In dicta vero. l. Fluminum. §. fin. dominus domus tam altè fodiebat in sua, vt paries vicini periclitaretur, & stare non posset: & ideò tamquam damnum inferens tenetur de damno.

Vt autem hæc melius intelligantur, quibusdam conclusionibus ea perstringam.

Sit prima, Impediens aliquem ab hæreditate, legato, seu donatione merè gratuitis, quocumque id maleuolo animo faciat; dũmodò nulla vis, vel fraus inferatur, immunis est à restitutione, quamuis nõ à peccato; vt habes verbo Munera. Diff. 1. n. 68. & docet Couar. d. nu. 8. conclu. 5. Non enim intentio sola nocendi, quæ manet in mente nocentis; sed opus externum nociuum, damnificat, & restituendi onus parit; vt post Hadria. docet Coua. sup. in 2. conclu. 6. & Per. à Naua. 2. p. lib. 3. cap. 5. n. 9. in fin. & cõmuniter omnes. Faciũt not. verb. Peccatũ. Diff. 7. à n. 8. Quod verum est in extraneo. Nã si impeditus, fuisset proximior cõsanguineus alicui; vel ex testamento, vel ab intestato aliàs deuenisset; certè si quis alienaret animum testatoris ab illo, & faceret hæreditatem relinquere alii extraneo, vel remotiori in gradu; ad restitutionẽ eum adstringerẽ; quia iniustitiã ei fecit. Quippe hæreditatẽ, ad quam ius aliàs habebat, quãque testator cõfirmato animo relinquere decreuerat abstulit, quod idem fuit ac si iam habitam auferret. argu. eorum quę docet Couar. suprà conclus. 3.

Secũda conclusio, Impediens aliquẽ ab aliquo officio, vel Beneficio, etiam malo animo; & etiam si impeditus esset dignior altero, cui datũ est, dum modo sit dignus; ad nullã tenetur satisfactionẽ dicto expulso; si ille nullũ ius ad rem, vel in re aliàs ad illud habebat. Ratio est, quia isto in casu solùm læditur iustitia distributiua, quæ nullam parit obligationẽ restituendi; vt est cõmunis omniũ opinio, de qua per Sot. sup. art. 3. ad 6. Naua. c. 17. n. 69. & Rebel. de Oblig. iust. 1. p. lib. 3. q. 3. n. 1. & Pet. à Naua. 1. p. lib. 2. c. 2. nu. 143. Restitutio enim est actus iustitiæ cõmutatiuæ, quia supponit aliquid ablatũ. Quod amplia, etiam si dignior exclusus expectaret certissimè ipsum officium, vel Beneficiũ. Quod est contra D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 4. quẽ Rebel. sup. q. 1. n. 5. & q. 5. n. 5. nititur excusare. Et ratio est, quia licet collator decreuisset certò ipsum officiũ, vel Beneficiũ ei conferre: nullũ tamen ius ex hoc ille acquisiuerat; cùm in voluntate libera sit dicti Collatoris mutare propositũ, absq; vlla illius iniuria, sicut diximus de testatore in præcedente conclusione. & ita tenet Couar. sup. n. 6. Sot. d. art. 3. ad 6. Naua. c. 17. nu. 72. & Rebel. sup. latissimè q. 2. per totam. quãuis contrariã (& malè) defendat Pet. à Naua. sup. n. 140. cũ seq. post Caiet. & Medin. quos citat nu. 144.

Tertia cõclusio, Impediens quoquomodo aliquẽ à cõsecutione Cathedrę, vel Beneficii Curati, cùm dãtur per oppositionẽ, & cõcursum; tenetur ad restitutionẽ, si impeditus erat planè dignior. Quia eo in casu dignior habebat ius ad rẽ ad illã Cathedrã, vel Curatũ, & fuit illi ablatũ per impedientẽ; vt docet latè Rebel. sup. q. 5. per tot. Faciunt notata sup. Diff. 2. num. 4.

Quarta conclusio, Impediens alium ab ingressu Religionis, vel amouẽs iã ingressũ, etiã animo nocendi Religioni; licèt peccet mortaliter contra charitatẽ; non tamẽ contra iustitiã: cùm ante ingressum, & post ingressum possit liberè Nouitius mutare voluntatẽ: nec Monasteriũ habeat vllũ ius in eum, acquisitũ per ingressum; & cõsequenter nulla iniuria, seu iniustitia illata est Monasterio, ob quã teneatur ad aliquã satisfactionem. Ita docet Petr. à Nauar. suprà numer. 15. & Sot. lib. 4. de Iustitia. quæstione 6. artic. 3. Siluest. & Ricard. quos refer, & sequitur Rebel. suprà 1. par. lib. 4. quæst. 15. per totam. dum modò absit vis, dolus, vel fraus; vt per eosdem contra Hadrian. Palud. D. Antoni. & alios.

SVMMARIVM.

1 FV·R AN S *minutatim in parua quantitate; an teneatur ad restitutionem, si ad notabilem quantitatem perueniat.*

DIFFERENTIA DECIMA SEPTIMA.

1 FVRANS minutatim minima, siue ab eodem, siue à diuersis (vt faciunt quamplurimi vendentes panem, vinum, oleum, carnes, & alias merces: item famuli emptores, vulgo *despenseros*: item pastores ouium, filii, vxores, & alii, de quibus verbo Damnum. Diffe. 1. in fin.) dubitatur nimis inter Doctores an peccet mortaliter, postquam illæ paruæ quãtitates perueniunt simul iunctę ad notabilē quantitatem; teneaturque ad restitutionem.

Inuenio in hoc varias fuisse opiniones Doctorum. ideò per conclusiones procedam, vt clariùs, & apertiùs hæc quotidiana materia intelligatur.

Circa primum dubium, an scilicet furans multa minima peccet mortaliter; sit vnica conclusio negatiua; exceptis duobus casibus. Primus est, quando is qui minutatim furatur minima, habet intentionem furandi plurima minima, attingentia ad notabilem quantitatem, secundùm D.Thom. 2. 2. quæst. 66. art. 6. ad tertium. & Communem. Ex quo collige peccare mortaliter, esseque in statu damnationis omnes illos suprà relatos qui habent publicas tabernas ad omnes ad se venientes, cum intentione furandi ab omnibus parum. Nam eorum intentio se extendit, etiam si illa minima ad notabilem quantitatem perueniat. Non enim habēt limitatam intentionem; sed expositam ad lucrandum sic minutatim quidquid potuerint. quod dolenter referimus propter multitudinem eorum, qui in hoc malo statu iacent; parum de hoc curantes. Ideò Confessarii alligent hoc digito. Itaque in Foro exteriori non fit scrupulus ex furtis minimis, tametsi simul iuncta sint notabilia. Secùs in Foro Dei in casu præcedenti, & sequenti.

Secundus casus est, quando quis aduertens furatur minima ab vna seu diuersis personis, post conflatam ab vnaquaque notabilem quantitatem; secundùm Soto lib. 5. de Iusti. quæst. 3. artic. 3. ad tertium. & Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 15. num. 32. dicens communem. Idem Maior in 4. dist. 15. quæst. 25. Vega lib. 14. super Concil. Trid. capit. 11. ad fin. Pet. à Nauar. lib. 3. capit. 1. num. 50. qui omnes hoc limitant, non procedere, si furans minima non aduertat ad præcedentia furta, nec sit paratus ad furandum alia. sequitur Caiet. verbo Furtum. Cordub. quæst. 70. puncto 2. Iacob. à Graffis lib. 2. cap. 93. num. 18. & 19. Nauar. sic intelligendus cap. 17. num. 140. Adde alias duas limitationes, scilicet nisi furans habeat intentionem restituendi furta præterita. Ita Rebel. suprà numer. 33. versi. Ex altero capite. quod intellige, dummodo sit tunc impotens ad restituendum ea. nam hoc modo est tunc inculpabilis retentio præteritorum furtorum: & consequenter furtum minimum de nouo factum non iungitur cum præcedentibus inculpabilibus, seu purgatis, ad faciendam vnam retentionem lethaliter culpabilem. Tertia limitatio est, nisi dominus cui debentur restitui surrepta, sit talis, vt verisimiliter non curet de illis (vt sunt parentes, amici, & domini munifici) hoc enim in casu, cùm censeatur remisisse præterita furta, non est cur iungenda sint furta minima sequentia, cum præteritis iam remissis, ad faciendam notabilem quantitatem. Ita Rebel. sup. nu. 36. versic. Obiicies.

Circa secundum dubium, an teneatur ad restitutionem totius quantitatis furto sublatæ, in supradictis primis duobus casibus? Sit altera cõclusio. Furãs plurima minima minutatim, & perueniens ad notabilem quantitatem, tenetur in cõscientia sub p.m. restituere omnem illã quantitatē. Aduerte tamē si aliqua ex illis restituãtur; iam tũc quod superest, si nõ est in notabili quãtitate; nõ obligare sub p. m. cũ supponamus non conficere quod superest notabilē quãtitatem. Ita Rebel. sup. n. 39. contra Medin. Cordub.

Cordub.& Lop. Et ratio est, quia aliud iudicium ferendum est de quantitate notabili, & aliud de ea quæ non est talis: cùm autem omnia furta minima perueniunt ad notabilem quantitatem, tunc notabilis quantitas obligat ad peccatum mortale, & ad restitutionem. Cùm verò sit nõ notabilis per subtractionem alicuius partis; iam tunc paruitas materiæ, & quantitatis excusat sub peccato mortali à restitutione: & sic non tenetur tunc fur ad eius restitutionem sub mortali.

SVMMARIVM.

1 *FILIVSFAMILIAS accipiens mutuo pecunias; quomodo sit à restitutione immunis.*

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

1 FILIVSFAM. accipiens mutuo pecuniam; in Foro exteriori non tenetur ad eius restitutionem, iuxta tex. in l. 1.ff. Ad Maced. quia mutuans tali filiofam. ex beneficio Maced. introducto in odium creditorum, & in fauorem parẽtum; & ad delicta coërcẽda (scilicet ne filii, si nõ habeãt vnde mutuum soluant, vitæ parentũ insidientur; neve alia scelera perpetrent, habentes pecuniam; cùm illa ætas sit ad vitia procliuior) amittit in pęnam mutuum; vt in l. Qui exceptionem.ff. de Condict. indeb.& d.l.1.& l. Sed si pater.§.fin.ff. Ad Macedon.

In Foro verò animæ tenetur prædictus filiusfam. restituere mutuũ, secundũ Bart. in l. Si pœnæ causa.n.2.ff.de Cõdict.indeb. quia naturaliter manet obligatus. l. Quia naturalis. ff. Ad Maced. & l. Sed si pater. 9. §. fin. ad fin.ff.eod.& d.l.Si pœnæ. ff.de Condict. indeb. iuncta ibi gl.ad fin.

Sed contra Bart. tenet Innoc. in c. Quia plerique. de Immunit. Eccl. Panor. in c. Nouit. n.33. de Iud. Paul. in d.l. Si pœnæ causa. in fi. (licèt dicat, tutiorem esse opinionẽ Bart.) sentit Bal. in c.1.§. Si quis per triginta. si de feudd. fuer. controu. Colla. 10. & docet idẽ Bart. sibi contrarius in Extrauag. Ad reprimendum. n.12. addens adeò esse tutum in conscientia, vt nec per viam denũciationis iudicialis possit filiusfam. conueniri. Vide Abb. dict. c. Quia plerique. nu.26. vbi idem docet. Et si conueniatur, poterit opponere cõtra creditorem prædictam exceptionem beneficii Macedoniani. sequitur Panor. vbi suprà, vbi dicit, licèt obligatio naturalis teneat filiumfam. tamẽ huic obligationi pręiudicare prædictum beneficium Macedonianũ, cõcedens legitimam exceptionem. Est enim elisa eius efficacia propter authoritatẽ legis ex iusta, & honesta causa disponentis. Et sic eo in casu nihil operatur. vnde cũ nihil sit apud filiumfam. cuius dominium non habeat: nam rei sibi mutuatæ dominiũ in eum transiit; iuxt. l.2.ff. Si cert. pet. Et cõtra actionem, quæ contra eum intentari potest, habet legitimam exceptionẽ, quæ sibi data est ab eo qui actionẽ dedit; liquet tutũ esse in vtroque Foro, secundũ Inno.& Abb. sup. (sed hoc non benè infertur, cùm exceptio illa solùm spectet ad Forum iudiciale) Et cõfirmatur; quia non semper obligatio naturalis obligat in conscientia; vt patet in eo qui ex maleficio obligatur ad pœnã; per notata infrà Diff.45. Et in hærede, quoàd Falcidiam, & Trebellianicã; vt in c. Raynũcius. & cap. Rainaldus. de Testam. vbi Papa pronunciauit has quartas posse retineri in conscictia; licèt aliàs hæres ad integra legata soluenda, & totã hæreditatẽ fideicõmissario restituendam naturaliter teneatur. De his vide verb. Hęreditas. Diff.5. Facit etiam liberatum ex pœnali dispositione, tutũ esse in Foro conscientiæ, licèt aliàs teneatur naturaliter; vt dictum est verb. Debitũ. Diff.6.

His tamen nõ obstãtibus, verior est prior sentẽtia Bar. d.l. Si pœnæ. quàm tuetur Couar. in c. Quamuis pactũ. 2. p.§.3. nu.4. dicit communem post alios Padilla in l. Cùm quis. n.31. C. de Iuris & fact. igno. & Rebel. de Obliga. ius. 2. par. lib. 8. quæst. 2. nu. 16. quam satis probat d.l. Sed si.§. fi. ibi, *Quia hi demũ solutum nõ repetunt, qui ob pœnam creditorum actione liberantur: non quia exonerare eos lex voluerit.* Intellige tamẽ prædicta, prout resoluimus verbo Hęreditas, dicta Diff.5.

Et obserua si creditor mutuans filiofam. non fuit in culpa mutuando: quia scilicet

id fecit ex charitate, vel ignorans esse filiũ fam. vel aliter: tunc sine cõtrouersia tenebitur filiusfam. restituere id quod mutuo accepit, in conscientia; vt habetur 1. tom. Communium opinion. lib. 4. tit. 18. numer. 2. pag. 592. & docet Anton. de Butrio in cap. Quæ in Ecllesiarum. numer. 7. & 8. de Immuniiat. Eccles. Iacob. de Graffis lib. 2. cap. 10. num. 33. facit gloss. l. Tamen. 11. ff. Ad Macedo.

SVMMARIVM.

1 *SERVVS, minor, Regularis, & similes ludentes cum maiore, & lucrantes; an teneantur ad aliquam restitutionem.*

DIFFERENTIA DECIMA NONA.

1 MINOR filiusfamil. Regularis, coniugata, seruus, & quiuis alius non habens administrationem liberam rerum, si ludat cum aliquo maiore libero, & illius statum sciente, si lucretur; nõ tenetur ad restitutionem eorum. Ita Nauar. cap. 19. num. 14. Henriq. de Indulgent. cap. 35. §. 6. Ratio est, quia imputãdum est maiori scienter cum tali, non domino, ludere voluisse. & præsumendum est insuper voluisse eidem donare lucra. Sed Couar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 4. nu. 4. tenet contrarium, nempe præfatum minorem teneri ad restitutionem; quemadmodum & maiorem cum eo ludẽtem, si lucraretur; vt seruetur æqualitas in tali actione, & conditionali cõtractu. Idem tenet Alph. à Castro lib. 2. de Lege pœn. cap. 2. corol. 2. & Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 2.

Sed possunt cõcordari d. opiniones, videlicet primã Naua. esse intelligẽdam in Foro exteriore, si repetantur: quia imputandũ est maiori cum tali ludere voluisse: ob quã culpam condemnabitur ad eorum amissionem, & absoluetur minor. Secundam verò Soti, & Coua. in Foro interiore. Et ratio est quoàd hunc Forum animæ. Quia licèt maior sciat statum colludentis: putat tamen posse à colludente illas pecunias perdi; & hac fide ludit cum eo. Non enim est credibile maiorem ludere cępisse animo donandi lucra; cùm nihil tam alienum, & procul à ludentibus sit, quàm donare, quæ ludendo amittent; cùm cupiditate multa appetant sępe etiam aliena. Porrò, licèt prudenter faceret maior si statim interrogaret colludentem, an possit alienare, & ludere, quæ habet: id tamen nemo interrogare audet; maximè si persona sit honorata, ne infamet eum de furto. Deinde licèt maior mereatur propter suam culpam, amittere quæ ludendo perdidit: id tamen requirit sententiam iudicis, quam ipse contra se ferre minimè tenetur. Cùm igitur minor nõ possit lucra retinere vigore dictæ tacitę donationis; sequitur teneri in Foro animæ ea restituere; sicut omnes sine hęsitatione concedunt quando mentitur, & dicit se posse ludere, & alienare quæ habet. Idem dicendum puto quando ingerit se ludo: quia sic decipit colludentem, putantem posse alienare quæ amittat: qui contrarium non tenetur credere; ne in iudicium deflexum temerè incidat. Vno tamen in casu non tenebitur restituere; quando constat habere pecunias ad ludendum, permissu Superiorum. Multi enim ex prædictis habent pecunias cum volũtate, & assensu suorum maiorum, qui eas tribuunt, vt possint recreari, & ipsis frui, & expẽdere in res ipsis benè visas. Cõstito igitur de veritate in Foro pœnitentiali, nimirùm non esse minoris quæ ludit; meritò debet compelli ad lucra restituenda; licèt in Foro iudiciali secùs esset, propter rationes suprà relatas.

SVMMARIVM.

1 *LVdo prohibito quæsita, an debeãt restitui.*
2 *Vel possint repeti.*
3 *Lucrata, pecunia credita, an debeantur. Et an possint retineri si soluantur.*
4 *Inducens importunis precibus alium ad ludendum; ad quid teneatur.*

DIF-

DIFFERENTIA VIGESIMA.

1 QVAESITA in ludo, etiam prohibito, non sunt restituẽda in Foro interiori; sed potest quis tuta conscientia ea penes se retinere. Ita post alios tenet Rodrig. in Explica. Bullæ Composit. num. 31. Rebel. de Obligat. iusti. 2. par. lib. 12. quæst. 2. num. 2. & alii plurimi relati t. tom. Commun. opin. lib. 3. tit. 29. de Relig. & sump. fu. num. 4. pag. 431. Ratio est, quia leges ludos prohibentes nõ impediunt dominium acquirendorum, seu translationẽ dominii quàd Forum consciẽtiæ; nec incapaces reddũt ipsos ludentes ad talia lucra acquirenda; sed tantùm in pœnã id statuunt. vt in Auth. Alearum vsus. C. de Religios. & sump. fun. & l. 1. ff. de Aleæ vsu & aleat. c. Inter dilectos. de Excess. Prælat. idq; meritò statuerunt propter multa mala quæ ex ipsis ludis proueniunt. At pœna in Foro conscientię non debetur. glo. in c. Fraternitas. 12. q. 2. Et faciunt dicta verbo Lex. Diff. 8. & verbo Pœna. Dif. 4. & ita tenet (vbi est consuetudo non restituendi, vt est vbique) D. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad secũdum. Soto lib. 4. de Iusti. q. 5. art. 2. in 4. conlus. & Coua. post plures à se citatos in regul. Peccatum. 2. par. §. 4. num. 2. & 8. Salon 2. 2. q. 61. in tracta. de Dominio. quæst. 5. Henriq. tit. de Indulg. c. 35. §. 6. Quicquid dicat Sot. post Hadria. lib. 1. de Iust. q. 6. ar. 6. in 8. arg. ad fi. putans legem ludorum non esse pœnalẽ, sed impedire dominii translationẽ. Idẽ Silu. verb. Ludus. q. 13. & alii citati ab Azor 1. p. lib. 2. c. 12. col. 146. in princip.

Quod procedit etiam in Clericis: nã cùm sint domini fructuum suorum Beneficiorũ; licèt peccent conterendo malè tempus, & profundẽdo in luxus eosdem fructus; possunt ludentes cum eis, tuta cõscientia retinere quæ ab eis lucrati fuerint. Ita Couar. suprà num. 3. Rebel. vbi infr. quæst. 1. num. 10. & Henriq. dict. §. 6. Et licet ibi nullum verbum sit de Clericis, seu Beneficiatis; tamen in Indice verb. Ludus. allegat dictum locũ pro Beneficiatis. Sed intellige hoc secũdũ ea quæ resoluimus v. Beneficiũ. Dif. 6.

At in Foro contentioso veniunt prædicta lucra de iure restituenda, si repetãtur; vt cõstat ex dictis iuribus sup. allegatis; in pœnã, vt dictum est, talis turpis quæstus. Quia licèt ex se, & ex natura sua ludus nõ sit actus iniquus, & prauus, aliàs in nullo casu esset licitus; cùm tamen possit esse actus meritorius; vt docet D. Tho. 2. 2. q. 168. art. 2. & Fr. Ludouic. Lop. 2. par. c. 31. propositione 11. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 2. nihilo minùs, quia est occasio multorum peccatorũ; vt experientia rerum magistra nos docet: ideò meritò lege humana est prohibitus, maxumè alearum ludus; vt habetur etiam in l. 3. de Ludo. Nouæ recopil. & tradit Sot. vbi suprà quæst. 1. art. 2. Nauar. cap. 19. num. 3. Medin. in suo Instruct. Confessar. §. 29. de Restit. Lopez vbi suprà cap. 33. vbi dicit, Qui in ludo alearum pecuniam amiserit, potest eam intra octo dies iudicio exteriorẽ repetere; & lucrans tenebitur eamdem in Foro conscientiæ restituere, postquàm per sententiam Iudicis iussus fuerit eam restituere; per dictam l. 3. Nouæ recopi.

2 Aduerte tamen, quòd licèt de iure, & per varias leges municipales nedũ ludus alearum, sed etiam quorũdam aliorum sit prohibitus; concedãtque repetitionem deperditorum in ipsis, vt hactenus diximus: de consuetudine tamen vniuersali totius Orbis prædicta repetitio recessit ab aula; & sic quo ad restitutionem lucratorum in prædictis ludis prohibitis prædictæ leges sunt abrogatæ. quicquid dicat Rebel. sup. q. 1. n. 7. vers. Hic obiter. Nec Panor. in cap. penul. de Vita, & honest. Cleric. dicit id ad quod ipsum allegat. Quæ quidem consuetudo iure optimo obligationem restituendi ludo quęsita tollere potuit; cùm lege humana inducta sit. vt docet D. Thom. dicto art. 7. ad secundũ, & dicit cõmunem Coua. sup. nu. 3. Vnde hodie, stãte dicta cõsuetudine, tutus est in vtroq; Foro omnis ludens quoàd ludo quęsita. Adde Nauar. conf. 1. quæst. 6. de Constit.

Ex quo sequitur, cessare hodie dubium, de quo per Sot. Naua. Medi. & Lop. locis sup. citatis, videlicet an amissam in ludo pecuniam possit quis secretò sibi recõpensare; cùm præ pudore non audet eam repetere. Si enim in vtroque Foro est tutus, qui dictam pecuniã lucratus est; frustra quæritur;

an amittens possit pro ea sibi recompensationem in occulto facere. Possunt tamen habere locum, cùm quis tractus inuoluntariè per preces vehementes, vel opprobria, côuitia & huiusmodi, amisit pecuniam. Nam in prædictis casibus non amisit dominium earum; & collusor tenetur ad restitutionē: vt infrà videbis.

3 Prætereà idem quod diximus quoàd ludo quæsita, pecunia præsenti; dicendum est quoàd quæsita eodem ludo, pecunia credita: nam licet in vtroque Foro non debeantur, vt docent post Hadrian. Couar. vbi sup. & Sot. dicto lib. 4. de Iust. quæst. 5. art. 2. & Cordub. casu 94. si tamen soluantur; poterunt in conscientia retineri; quia censetur soluens renuntiare priuilegio legis circa hoc statuentis; iuri, scilicet & actioni, quam ad irritandum contractum concedit, vt docet idem Couar. sup. num. 8. in fin. & Henriq. dicto §. 6. in text. & litera M. quod facere posse, côstat ex traditis per Bar. l. Si quis pro eo. num. 10. ff. de Fideiusso. Panor. cap. 1. num. 12. de Iureiu. Couar. cap. Quamuis pactum. 2. par. §. 3. num. 2. Barbo. l. Alia. 15. §. Eleganter. num. 32. ff. Solut. matrim.

4 Sed est pulchrum dubium, quid dicendum sit de eo, qui precib. & persuasionibus vehemētibus traxit alium ad secum ludendū; an scilicet teneatur ad restitutionem eorum quę ab isto attracto lucratus fuerit. In hoc dubio sunt variæ Doctorū opiniones. Quidam enim tenent partem affirmatiuam, vt Hadria. in 4. de Ludo. Cordub. lib. 1. Quæst. q. 13. Dicto 4. Ioan. Medin. quæst. 22. ad fin. Alii vero tenent negatiuā; nisi quando preces importunæ sunt tales; vt pudore, aut côuitiis quis omnino nolens trahatur. Itaq; quando quis ita traxit vi, vel precibus importunis, ruborem causantibus; vt si alius nô luderet; inurbanus, & ignobilis haberetur: tunc attractor tenetur ad restitutionem. Et ita procedat opinio contraria, tenens partem affirmatiuam: aliàs secùs. Quia non aliter prædictæ preces inducunt metum; nec tollunt voluntatē, seu faciunt inuoluntarium. vt post Caiet. explicat Couar. sup. n. 7. Silu. verb. Ludus. q. 11. Dicto 3. Sot. dicta quæst. 5. art. 2. ad fin. vers. De illo autem Per. à Nauar. 1. tom. lib. 2. cap. 3. num. 447. quod puto verius. Idem tenet Rebel. de Obliga. iust. 2. p. lib. 1. q. 5. nu. 15. Adde ad prædicta Frā. Viui. lib. 2. Cômu. opin. opinione 163. & habetur 1. tom. Commu. opin. pag. 456.

SVMMARIVM.

1 *PAVPERES hypocritæ stipem sic extrahentes: an teneantur ad restitutionem.*

2 *Et quibus restituere debeant.*

DIFFERENTIA VIGESIMA PRIMA.

1 HYpocritæ pauperes, simulantes se sanctos, aut religiosos, aut infirmos, vt hac simulatione eleemosynas à fidelibus expiscēt, & extorqueant; in Foro interiori non tenentur eas restituere ipsis dominis, qui eas fecerūt. in hoc omnes côueniūt. Nā ita tenet Inno. & Panor. in c. Quia plerique. nu. 36. de Immunit. Eccl. Sot. lib. 9. de Iust. q. 7. art. 3. Nauar. c. 17. n. 107. §. 18. Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 10. §. 2. & alii passim. Ratio est, quia statim quòd domini eas fecerunt, receperunt à Deo mercedem, & multò maiorem, quàm valeant temporales, atque caducæ pecuniæ. Et ideò eis nulla restitutio debetur. Quæ ratio ita militat in eleemosynis quotidianis, & paruis; sicut in magnis. & ideò tenenda non est distinctio Soti loco suprà cit. quam meritò impugnat Naua. sup. benè tamen admittēda est limitatio, quam tradit Silu. & Nauar. sup. videlicet, quòd si ob aliquā causam finalē, & non impulsiuā ex suprà dictis fecisset quis eleemosynas; tunc patefacta falsitate, & simulatione; essent eleemosynæ restituendæ ipsis dominis. Ratio est, quia tunc non recipiunt à Deo mercedem; cùm non fiant propter ipsum principalitèr. Et ideò nil mirùm, si debeāt eis restitui, cùm non habuerint animum donandi; nisi ob dictam causam, quam putabant veram: & si sciuissent fuisse falsam, numquā eas fecissent. Sed hic casus est de

est de rarò contingentibus. Quia cõmuniter eleemosynæ fiũt principaliter propter Deum: licèt aliquando moueantur domini ex aliqua causa secundariò, quę non impedit translationem dominii; licèt sit falsa.

2 Viso, quòd prædictæ elemosynæ non sunt restituendæ his qui eas fecerunt: videamus nunc quibus sint restituendæ. Et quamuis communiter teneatur, quòd sunt restituendæ pauperibus; vt tradunt suprà citati authores. Mihi tamen videtur, nulli esse restituendas. Sed, quòd possunt ipsi hypocritæ penes se retinere. Et moueor primò. Quia verè, & absolutè ipsi domini eas faciũt sine vlla cõditione; & cõsequenter transferunt dominium earum in ipsos recipientes. Et quidem de paruis, & quotidianis, id fatetur Sot. Nec minùs fatendum est de magnis. Quia etiam in ipsis nullam apponunt conditionem: & conditio illa in mente retenta, quam aliqui opinantur, non obligat in conscientia; neque qualificat datum; nec facit ipsum conditionale, ex l. Si repetẽdi. C. de Cond. ob caus. dat. Præterea, præsumptio illa, quòd non habuerunt animum donandi, quæ insurgit ex magnis eleemosynis, data falsitate ex parte recipientium eas, non est pro Foro interiori; sed exteriori; vt dicit Nauar. suprà. Nec aliquam veram fraudem prætendere possunt domini in hoc facto, ex quo coram Deo consecuti sunt tam amplam mercedẽ. Quare non video rationem concludẽtem, per quam teneantur dicti hypocritæ restituere prædictas eleemosynas, antequàm per sententiam ad id compellantur.

In Foro tamen exteriori ob fraudem cõmissam ex parte ipsorum, non solùm compellentur in pœnam eas restituere; sed etiã fustibus cædentur, vel aliis pœnis plectẽtur.

Sed, ne videar nouas introducere opiniones, à communi discedendum non puto; & sic, quòd prædictæ eleemosynæ in Foro interiori sunt pauperibus restituendæ. Maximè, quòd fraus per eos adhibita non excusatur, ex eo, quòd dantes pecunias lucrati sunt in anima, ex tex. singul. in cap. Constituit. 20. quæst. 3. vbi bona illius, qui per fraudem, & auaritiam Abbatis, fit religiosus, nõ remanent penes Monasterium; sed restituuntur hæredibus ingressi; quem ad hoc dicit singul. Panor. in cap. Cùm dilectus. ad fin. de His quæ vi. Nauar. comment. 2. de Regul. num. 31. Viui. lib. 1. decis. 160. num. 4.

SVMMARIVM.

1 *PRAEDO si spolietur, à tertio; an sit restituendus: vel possit res domino tradi.*

DIFFERENTIA VIGESIMA SECVNDA.

1 REGVLA iuris est, quòd prædo si spolietur, restituendus est; vt l. 1. §. Qui à me. ff. de Vi. & vi arm. cap. In literis. de Restit. spol. Etiam si in iudicio constet, esse prædonem; vt post Bart. & Ioan. Andr. tradit Jas. in l. Cùm filio familias. num. 129. de Lega. 1. Panor. dict. cap. In literis. num. 9. ad fin. & ibid. Beroi. num. 71. Hyppo. sing. 11. Nauar. cap. 17. num. 29. vers. Quinto. Ant. Rube. in l. Naturaliter. §. Nihil commune. numer. 177. ff. de Acq. pos. Quod verùm, vbi spolium factum fuit à tertio ex gl. 3. cap. Ad decimas. de Rest. spol. in 6. Quicquid in cõtrarium teneat communis, de qua per Meno. de Recupe. remed. 1. quæst. 11. num. 113. Beroi. sup. num. 68. & Staphil. de Liter. gratiæ. sub rub. de Signatura literarum iustitiæ. §. Vtrum autem. num. 13. & tenent Inno. Imol. & Corse. citati a Couar. in 4. 2. part. capit. 7. §. 5. numer. 10.

Et est ratio, quia quando prędo agit de spolio contra tertium; interest ei, vt res sibi restituatur, & non maneat in posse alterius; quippe qui tenetur domino rei tam ratione rei acceptæ, quam ratione inique acceptionis. Et non est rationi congruum, quòd in pari iniquitate, prædonis scilicet, & spoliantis; faueatur potius spolianti; quia aliàs daretur occasio faciendi infinitas spoliationes, & remaneret spolium (quod iura nimis

mis odiunt) impunitum. Nec obstat, quòd etiam tūc prędo remanet impunitus, & res ei restituitur, cuius est iniquus detentor: & sic videtur Iudex cooperari in eius peccato, restituendo ei rem, quam ipse sine peccato detinere non potest. Nam respondetur, Iudicem non debere esse vllius procuratorē: hoc enim est quod dicitur; Iudicem non teneri, nec debere impertiri officium suum in vtilitatem priuatam; nisi requiratur à parte. Dùm ergo non apparet in iudicio dominus, rem a se deprędatam petens: non est cur Iudex deneget prędoni restitutionē. īmmò nec potest; cùm ab eo requiratur quod iustum est; nempè, quòd spoliator ex sua malitia, & spolio commodum non reportet: sed rem restituat, quę est alterius, & quam propria auctoritate, & per vim male abstulit.

De spolio autem facto à domino, in sequenti differentia dicemus.

Nec obstat, dolo facere qui petit quod statim restituere debet. l. Dolo. ff. de Doli except. Nā dicta regula fallit in interdicto vnde vi; secundùm communem in dict. cap. In literis. & probatur in l. 1. §. Si quis. ff. Quorum lega.

In Foro verò conscientiæ nō tenetur spoliator præcisè restituere rem prędoni: sed potest eam restituere domino; secundùm Silu. verb. Restitutio. 4. quæst. 1. ad fin. & quæst. 3. Caiet. eod verb. Rip. responso 26. numer. 20. Panor. dict. cap. In literis. Nauar. cap. 17. num. 28. cum seq. Alcocer in tract. del Iuego. cap. 18. & cap. 57. & Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 9. numer. 7. Maxime vbi verisimiliter timeri potest (vt contingit vt plurimum) quòd si furi res restituatur; ipse eam domino minime reddet. Rem enim furto sublatā si quis restituat furi, cùm deberet eā domino reddere; si fur non restituat; tenebitur valorem eius domino restituere; secundùm Nauar. cons. 7. de Furt. & Soto lib. 4. de Iust. quęst. 7. art. 1. arg. l. fin. §. 1. ff. Quæ in fraud. Et meritò, quia tā spoliator, quàm fur æqualiter tenentur actione furti ipsi domino. §. Furtum. Inst. de Obligat. quæ ex delic. nasc. Ideò magna cautela in hac restitutione adhibenda est. Cautela quidem videtur optima, si res penes Iudicem deponatur; vel apud alium. Quando verò timeret spoliator aliquod damnum honoris, personæ, aut aliam molestiam ex parte prędonis; excusaretur quoád Deum si ipsi, & non domino restitueret; vt not. Nauar. vbi sup.

Tādē circa dict. regulā vide latissimè per Gabriel. 3. tom. commun opin. lib. 5. tit. de Restitutione. spol. conclusione 1. & per Ias. dict. §. Nihil commune. & per Soci. reg. Spoliatus. quibus in locis ponuntur. 300. limit. & 50. ampl. ad eam.

Et casu, quo spoliator rem verò domino restituat; oportebit de hoc facere certiorem ipsum prędonem; vt sic sciat, se iam à restitutione illius immunem esse. Quòd si re domino restituta, agat prędo de spolio; censeo tunc Iudicem non teneri, nec posse cōdemnare spoliatorem ad eam restituendā; cōstito quòd res sit vero domino restituta; cùm tunc cessent rationes, de quibus suprà. Conducunt not. verb. Contractus. Differentia 11.

DIFFERENTIA VIGESIMA TERTIA.

ORDINATIO Lusitan. lib. 3. tit. 17. §. 6. quatenus habet, Arbitramentum semel factum, & signatum, retractari non posse occasione deceptionis infrà sextam partem iusti pretii; procedit tantùm quoád Forum exterius.

Et non quoád interius; per not. verb. Cōtractus. Different. 2. Adde Pinel. 2. par. cap. 1. num. 3. C. de Rescin. vendi. Vnde is cuius fauore factum est arbitramentum, si intelligat deceptionem; tenebitur in conscientia restituere alteri parti id, in quo facta fuit deceptio: quamuis quoád Forum iudiciale securus sit.

SVMMARIVM.

1 PRAEDO, si à domino spolietur; an sit restituendus.

DIFFE-

DIFFERENTIA VIGESIMA QVARTA.

1 DOMINVS spolians latronem re sua; in Foro exteriore compellitur eam restituere prædoni, in odium sui spolii; quantumuis dicat, se esse eius rei dominum: nisi id in continenti probaret per aliqua indubitata instrumenta. Secùs si per testes. ita probat tex. & ibi communis in cap. In literis. de Rest. spol. docet Couar. in 4. 2. par. cap. 7. §. 5. num. 10. & in regula Peccatum. 2. parte. §. 4 num. 8. vers. Sed & semota. in fin. vbi dicit. *Secùs esse in Foro interiore, & conscientiæ.* Idem tenet Soto lib. 3. de Iusti. quæst. 4. art. 5. §. Nihilominus. Ratio est, quia licèt spolians malè fecerit, ius sibi dicendo; & ob id sit pœnitentia dignus. D. Tho. 2. 2. quæst. 66. art. 5. ad Tertium. Soto sup. q. 3. art. 1. & 3. ad Tertium. Mercado tract. 4. de Restit. cap. 15. fol. 222. Non tamen tenetur eam restituere. Nã vbi quis habet repetitionem, vt in isto casu; non est cur restituat, & postea repetat; vt sic euitetur circuitus, aliàs inutilis; saltem in Foro animæ. Est etiam iuri, ac rationi magis consentaneum vt ipse dominus remaneat cum sua re, quàm vt prędoni restituatur, quam sine peccato tenere non potest.

Qua ratione etiam in Foro iudiciali si notoriè constet in iudicio, seu processu, & in actis, simul spoliantem in re ius habere, ad spoliatum verò nullatenus eamdem rẽ pertinere: erit restitutio dicto spoliato deneganda. ex gl. 3. in cap. Ad decimas. de Rest. spol. lib. 6. Anto. Abb. & Imol. dict. cap. In literis. & communi, secundùm Couar. dict. cap. 7. §. 5. num. 16.

Conferunt dicta verb. Compensatio. in Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 *DAMNVM datum in re acquirenda: an sit in consideratione, sicut in re acquisita.*

2 *Prælatus an possit repudiare legatum, vel hereditatem Monasterio relictam.*

DIFFERENTIA VIGESIMA QVINTA.

1 MAGNVM est discrimen in iure, & Foro exteriori, inter iacturam, & lucrum; siue inter damnum rei acquisitæ, & rei acquirendæ. vt l. 2. §. Si nauis. Ibi, *Quoniam detrimenti, non lucri fit præstatio.* ff. de Lege Rhod. de iactu. docet Ias. l. 1. §. Si hæres. n. 12. ad Trebel. & Nauar. cap. Non in inferenda. 23. quæst. 3. num. 8. 28. & 39. Vide exemplum verb. Debitum. Differentia 4. vbi non permittitur aliquibus personis dãnum dare suis bonis: benè tamen nõ lucrari. Vide aliud, quia seruus potest nocere in quærendis, & non in quæsitis, l. Seruus. cũ gl. C. de Pact. Item aliud per gl. fin. in cap. fin. 16. quæst. 6. vbi Prælatus potest præiudicare in quærendis, & non in quæsitis; quam gl. sequitur Pala. Ruui. in rep. Rub. de Dona. inter vir. §. 47. num. 5. Rip. Respon. 62. incip. In causa. num. 8. & in l. Legatum. num. 9. ff. de Lega. 1. vbi dicit communem, & Ias. ibid. num. 19. cum seq. Pute. decis. 519. lib. 2. Decius cons. 588. incip. Viso puncto. num. 15. & ibi bona additio, & cons. 624. incip. Copiosè. nu. 9. Nauar. cons. 3. de Accusa. nu. 1. Ange. verb. Emphyteosis. num. 21. & est simil gl. in §. Sed notandum est. 17. quæst. 4. & gl. 3. in cap. 2. de Dona.

2 Et per illam glos. dicit Abb. in cap. Tua. num. 9. de his quæ fiunt à Præla. post Card. & Imol. ibi. & fuit originale Dictũ Federi. cons. 24. solum Prælatum posse repudiare legatum relictum suæ Ecclesiæ; per tex. in l. Qui autem. ff. Quæ in fraud. cred. vbi repudiare legatum, non est illud alienare. Et hanc opinionem dicit communem Cortesius. in Reperto. ad Abb. verb. Prælatus. vers. 47. Idem tenet Abb. cons. 31. num. 1. vol. 1. vbi dicit solum Prælatum sine alia solemnitate posse repudiare longam hæreditatem, etiam rei immobilis, Ecclesię relictam.

listam. Idem docet in legato Federi. cons. 9. Quamuis opinio contraria sit magis cõmunis secundùm Alex. dict.l.Legatum.nu. 2. & ibi Paul. & Anchar. & Imol. in cap. 1. de Rebus Eccle. non alie. & Felin. in cap. Contingit. num. 5. de Sentent. excom. & Veral. decis. 359. par. 2. quorum fundamentis respondet Alex. vbi sup. defendens priorem opinionẽ. Sed dic tunc posse Prælatum, Episcopum, & Capitulum repudiare legatum, seu hæreditatem sine solennitate, & sine metu Paulinæ, quando non est acceptata; vel quando acceptatur, non ad retinendum; sed ad statim renunciandum in fauorem alterius. Ita colligitur ex Puteo vbi sup. adde Feli. in cap. Quæ in Ecclesiarum. numero 50. de Constitu.

Et in confirmatione opinionis dict. gl. facit; quòd si Prelatus est Religiosus, videtur æquum è paupertati quam profitetur consonum (cùm vita Religiosorum sit vita Apostolica, & vita Christi Saluatoris nostri) possit repudiare quoduis legatum, & hæreditatem, & donationem: ne occasione eorum, in lites Religiosi prosiliant, & cogantur per tribunalia secularia vagari.

Sed in Foro animæ nullum est discrimen: quia tam tenetur quis ad restitutionẽ lucri impediti, quàm damni dati: vt tradit Cordub. lib. 1. Quæst. quæst. 26. pag. 224. vers. Et quamuis.

SVMMARIVM.

1 *Emens scienter à fure rem furtiuam, quę vsu consumitur, & recipit functionem in genere suo; an teneatur ad restitutionem æstimationis, etiam si fur habeat aliàs vnde restituat.*

DIFFERENTIA VIGESIMA SEXTA.

1 Emens vel quocumque alio titulo recipiens scienter à fure rem furto ablatam, quæ vsu cõsumitur, functionemque recipit in genere suo; vt est pecunia, frumentum, vinum, oleum, & similia; si fur aliàs habeat vnde valorem rei restituat: in Foro interiore non tenetur ad eam restituendam, si extet; nec eius æstimationem, si eam consumpsit: licèt secùs si in Foro exteriore; per l. Si in emprione. §. Item si. ff. de Contrah. empt. Ita tradit Ioan. à Medin. in C. de Restit. quæst. 10. sic limitans l. Eos. C. de Furt. & l. Seruus. ff. de Condict. indeb. & cap. Qui cum fure. de Furt. quibus probatur habentem à fure rem furtiuam quocumque titulo id sit, teneri ad eius restitutionem, si extet. Si verò sit cõsumpta, ad eius æstimationem; vt scilicet procedant in his rebus quæ vsu non consumuntur, nec recipiunt functionem in genere suo, in quibus in vtroque Foro est facienda restitutio. In aliis autem rebus, quæ recipiunt functionem in genere suo, intelligendas esse in Foro tantùm exteriori, non tamen in interiori. Mouetur, quia in prædictis rebus quæ vsu consumuntur eo ipso quòd fur eas alienat, desinunt esse alienæ, & transferuntur ad dominium recipientis, si alias fur per hanc translationẽ non fiat impotens ad ęstimationem rei soluendam priori domino.

Sed salua pace tanti viri prædicta limitatio, & distinctio nullo iure probatur: immò est contra iura expressa; vt est tex. in l. Rogasti. §. vlt. ff. Si cert. petar. ex quo constat etiam in iis rebus, quę functionem recipiunt, consumptione transferri dominiũ earũ, cùm facta fuerit bona fide. Aliòquin si mala fide facta sit, (vt est noster casus) posse rem apud quemcumque extantem, à domino vendicari. si verò consumpta sit; contra dolo consumentem, dominum agere actione ad exhibendum, quę dominium agentis supponit, & realis est. Idem probatur in l. Nam & si fur. ff. eodem tit. vbi constat tunc demum pecuniam furto ablatam effici recipientis à fure, cùm eam is bona fide consumpserit. Et ita prædicta iura Doctores communiter interpretantur. Vnde meritò dictam opinionem Medinę, vti falsam, & contra iura, reprobat & impugnat Couar. in regul. Peccatum. 3. part. in initio,

in initio, num. 2. Adde ad prædicta que diximus verb. Repetitio. in Differentia 5.

Sed Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 1. quæst.7. n. 8. nititur saluare dictã opinionẽ Medinæ cum certis conditionibus: vult enim, q̃ si emptor rei furtiuæ sibi verisimiliter persuadeat, furem ęstimationem soluturum sine vlla molestia, vel damno domini; habeatque firmum propositum restituẽdi eam, si extet; vel eius æstimationem soluendi, si forte fur tempore debito non persoluerit: eo in casu, licitè eam emere posse, & retinere atque consumere: alioquin accipiendo peccaturũ. Sed miror tales cõditiones exigere ab emptoribus malæ fidei, & à latronibus, & furibus alienantibus: cùm tales nihil minus in animo habeant, quàm dictarum rerum restitutionem. Quare simpliciter tene illicitam esse in vtroque Foro venditionem, & emptionem quarumcunque rerum furto ablatarum scienter factas: nisi in casu, de quo verb. Repetitio. Differentia 1. cum semper extra illum cõtrectatio fiat inuito domino. Adde notat. verb. Venditio. Differentia 9.

SVMMARIVM.

1 F*VR vendens rem furtiuam scienti; an teneatur pretium restituere.*

DIFFERENTIA VIGESIMA SEPTIMA.

1 FVR vendens rem furtiuam scienti, tutus est in Foro exteriori super pretium. Quia etiam si res euincatur ab emente; non poterit agi contra eum de pretio per ipsum emptorem; cùm eidem obstet turpitudo ipsius, nisi expressè cauerit de euictione, l. Si fundum. 27. C. de Euict. cap. Ea enim. §. Qui verò. in fin. 10. quæst. 2. cap. Iubemus. §. Vniuersas. 16. quęst. 3. Et tenent alii, quorum meminit gl. verb. Meliùs. dict. §. Qui vero. quãuis ipsa teneat contrarium; & male, vt constat ex iuribus citatis, & ex alia gl. sibi contraria in cap. Vulteranæ. verb. Emptoribus. 12. quæst. 2. & ex gl. cap. Imperialem. in prin. verb. Ex empto. de Prohibi. feud. alie. & ex Nauar. conf. 5. de Emptio. nu. 18.

In Foro verò interiori, & conscientiæ, nõ est tutus. Quia tenetur ad pretii restitutionem emptori, si ab eo res euincatur; vt palam est. Quin etiam, si emens antequàm à domino conueniatur, & ab eo res euincatur, eidem furi rem restituat: tenebitur fur ei in conscientia pretium reddere; licèt in Foro exteriori ad id compelli non posset; per dict. l. Si fundum. & diximus verb. Repetitio. in Differentia 5.

Hinc collige vnum mente tenendum; videlicet si ad notitiam ementis scienter rem furtiuam peruenerit (vt quotidie contingit in rebus emptis ab istis Egiptiis, vulgò *Gitanos*, vel ab aliis de quibus ex vilitate pretii sit certa præsumptio rem fuisse furatam) quis nam sit dominus rei; & timeat à se, ipsam euicturum: posse sibi tuta consciẽtia consulere, restituẽdo rem ipsi venditori, & ab eo pretium recuperare. Ita pulchrè post Alex. de Ales, Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 7. Dicto 1. vers. Quartò. & habes dicta Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 E*MENS bona fide rem furtiuam, & iussu Iudicis eam domino restituens; an agere possit de euictione contra venditorem.*

DIFFERENTIA VIGESIMA OCTAVA.

1 EMENS rem furtiuam bona fide, si condemnetur per Iudicem Fori exterioris ad rem domino restituendam: agere poterit posteà de pretio contra venditorem. l. Si fundum. 27. C. de Euictio. cap. Vulteranæ 12. quæst. 2. & si per plures emptores

emptores res tranſierit, vnus poteſt contra alium agere. l. Sed vbi. ff. de Minor. Silu. verb. Reſtitutio. 3. quæſt. 7. Dicto. 3 ad fi. Sed cedendo actionem euictionis, liberatur cõuentus, l. In creditore. ff. de Euictio. Nauar. cap. 17. num. 8. Vide de hoc late verb. Emptio. Differentia 7.

Si verò condemnetur per Iudicem Fori interioris, id eſt per Confeſſarium, & ad eius imperium reſtituat: non poterit agere de pretio contra venditorẽ, per textum notabilem in l. Rem hæreditatiam. 65. ff. de Euiction. quatenus habet pro eo quod quis ſoluit nomine proprio, non cedi actionem contra alterum. per quem textum, ita tenet Silu. vbi ſupra.

Quare conſulendum eſt prædicto emptori per ipſum Confeſſarium, vt antequam rem reſtituat, ſe faciat à domino iudicialiter citari, & denunciet venditori vt eum defendat, & ſeruet indemnem.

SVMMARIVM.

1 *VNO ex pluribus delinquentibus, vel damnificantibus, ſoluente, & ſatisfaciente; læſus ſatisfactus non tenetur illi cedere actionem ad recuperandum ab aliis eorum partes, in Foro exteriore. Secus in interiore.*

2 *Cùm plures in vno delicto concurrunt, ſi fiſcus vel pars læſa agat contra vnum; ſolutione iſtius non liberantur alii.*

3 *Principalis in facto, v. g. præcipiens, ſi ſoluerit integraliter; alii ad nihil tenentur.*

4 *Fallit in furtis, quoàd partes furto per alios ſublatas.*

5 *Qui dicantur principales.*

6 *In damnis illatis, omnes tenentur pro ſua parte.*

7 *In damnis datis per multos diuerſorum graduum: ſi minùs principalis ſoluat; cæteri inferiores manent liberi in Foro animæ: ſed non in exteriore. Sed illi qui ſunt ſuperiorũ graduum tenentur ſoluenti in ſolidum.*

DIFFERENTIA VIGESIMA NONA.

1 CVM plures tenentur in ſolidum ex maleficio ad aliquã ſatisfactionem: ſi vnus ſoluerit, vel ſatisfecerit integraliter læſo; omnes alii remanent liberati in Foro exteriori, l. 1. C. de Condict. furti. Idem dic, ſi vni fiat remiſſio. Nam omnes manent liberi; quia non eſt in poteſtate creditoris vni facere gratiã cum iniuria alterius. Ita egregiè Caiet. 2. 2. quæſt. 62. art. 6. ad fin. Soto lib. 4. quæſt. 7. art. 3. poſt ſolutionem. ad 2. Nec læſus ſatisfactus cedere poteſt actionem ei, qui totum ſoluit. l. Si plures. in 2. ff. de Admin. tutor. l. 1. §. Planè. ff. de Tutel. & ratio. diſt. Nec is qui ſoluit repetere poteſt ab aliis partem pro rata; quia obſtat ei eiuſdẽmet turpitudo. Qua enim fronte petere poteſt ceſſionem, aut repetitionem partiũ aliorum qui ex culpa ipſius damnatur? Ita ſtatuunt leges prædictæ, & gloſſa in l. Si quis. §. Is quoque. verb. Agendum. ff. de Action. & Bart. in l. 1. §. Si plures. in fine ff. de Eo per quem. facit gloſſa, & ibi Bart. in l. Quoniam. C. Ad l. Iul. de vi pub. vbi habes adunatum ad maleficium, ſi ibi perdat aliquas res, non recuperare à coadunatore; licèt ſecùs ſit in quaſi delicto, vt eſt tex. in l. Perceptione. 4. ff. de His qui eſſud. qui ita ſumatur per Bal. videlicet Nota quòd quando plures tenentur ex quaſi delicto, vnus ſoluens repetit partem ab alio. & not. Bart. ſuprà in fin. & Bal. in l. 1. C. de Cond. furt. ad fin. Ang. in §. Ex huiuſmodi. ad fin. Inſt. de Duob. reis ſtip.

At in Foro animæ tenetur læſus cedere; & is qui totum ſoluit, repetere poteſt ab aliis partes, ipſos contingentes. Ita D. Anton. poſt alios 2. part. tit. 1. cap. 12. §. 14. Silu. verb. Reſtitutio. 3. quæſt. 6. numer. 5. Rebel. de Obliga. iuſt. 1. par. lib. 2. quæſt. 15. numer. 5. & alii quos poſteà allegabimus. Ratio eſt, quia aliàs eſſet deterioris cõditionis ſoluẽs, & pœnitẽs, quã non ſoluẽs, & rebellis. quod eſt abſurdũ. & alii ex ſua malitia, & inobedientia cõmodũ reportarẽt, cõtra l. Non debet. in fin. ff. de Dolo.

Hæ:

Hæc differētia, quia est notabilis, & multum practicabilis, indiget maiore explanatione. Quare pro clariore ipsius intelligentia notandum est, duo præcipuè, vel tria in ipsa includi. Primum est, vno restituente, & satisfaciente læso, ceteros qui in solidum etiam ipsi læso tenebantur, manere liberos ab eo, ita vt nihil amplius restituere teneātur. Quod probat text. notabilis in l. Et quidem. 3. ff. De his qui effud. vel deiec. l. 1. §. Si apud duos. ff. Depositi. & l. 1. & ibi Bal. C. de Condict. furt. & l. Si plures. 17. ff. de Dolo. & docet D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 6. ad tertium. & artic. 7. ad secundum. & est communis opinio, & sine hæsitatione apud omnes. Ratio est, quia bona fides non patitur, vt idem debitum bis exigatur, l. Bona fides. ff. de Regul. iur. Item, quia rei restitutio non recipit pluralitatem. argum. l. Lucius. §. Impuberem. ff. de Legat. 2. Idem docent Caiet. dicto art. 6. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 12. num. 3. D. Anton. 2. par. tit. 1. capit. 12. §. 14. Mercad. cap. 7. §. La primera es. Silu. vbi sup. quæst. 6. Dicto 6. Ang. verb. Furtum. quæst. 16. Sot. in 4. lib. de Iust. & iur. quæst. 7. art. 3. & alii quos citat Petr. à Nauar. tom. 2. lib. 3. capit. 4. num. 84.

2 Solùm hic est aduertendum, si ageretur per fiscum contra istos delinquentes, vel per alios ad publicam vindictam, vel ad pœnam parti applicandam: solutione vnius non liberari alios, sed vnumquemque teneri ad integram pœnam; vt in l. Item Mela. §. Si plures. & in l. Ita vulneratus. in fi. ff. Ad l. Aquil. & in l. 1. C. de Condict. furt. & in l. Vulgaris. ad fin. vers. Si duo. ff. de Furt. vbi glossa alia iura refert. & dicit communem Iul. Clar. in §. Furtum. num. fin. Ratio est, quia aliàs alii remanerent impuniti, contra dict. l. Ita vulneratus. & docet post Bart. Ang. & Fulgo. Ias. in l. Si quis id quod. n. 39. & in l. Si familia. n. 6. ff. de Iurisdi. omn. iudi.

Secundum est circa cessionem, nempe læsum cui totum soluitur, non debere, nec posse in Foro exteriore cedere actionem suam ipsi satisfacienti; & sic à soluente non posse cogi damnificatum, vt sibi cedat actiones suas. Ratio est quia nemo de improbitate sua consequitur actionem. l. Itaque. 12. ff. de Furt. & hoc in pœnam proprii maleficii; vt dicit text. in allegata superius l. Si plures. ff. de Dolo. Vnde meritò hæc priuatio cessionis, cùm sit pœnalis, locum non habet in Foro conscientiæ. & consequenter tenebitur læsus cedere actionem suam dicto satisfacienti in totum; vt possit is coram Iudice Ecclesiastico per viam denunciationis Euangelicæ recuperare ab aliis partes suas; vt docet è præcitati Doctores, & Petr. à Nauar. suprà num. 85.

Tertium est circa restitutionem faciendam à ceteris ei qui totum soluit. In hoc sunt multi modi dicendi, variæque traduntur distinctiones per Doctores, vt refert copiosè Petrus à Nauar. suprà à numero 86. vsque ad numerum 112. Et ne eos trāscribere videar, dicam breui, quod circa hoc tenendum est, per sequentes conclusiones.

3 Prima est, principales in facto; putà præcipientes, & quorum causa fit maleficium; si soluerint, vel satisfecerint integrè; nullus aliorum qui fuerunt socii ipsius, vel executores facti, tenetur eis aliquid restituere. Ita D. Thom. Secunda 2. quæstione 62. art. 7. ad secundum. & in 4. distinct. 15. quæst. 1. artic. vltim. quæstiuncula 3. in fin. Siluest. suprà, Dicto 5. Mercad. dicto cap. 7. versic. La primera regla. 2. & 3. Ioan. à Medin. in C. de Restitut. quæstione 8. §. Præsupposito. Cordub. quæstione 131. D. Antonin. 2. part. tit. 1. capit. 12. §. 14. Barth. Medin. in Summa, lib. 1. cap. 14. §. 30. regul. 5. De la primera cabeça. Alcocer in Summa, capit. 21. & dicit probabiliorem Petr. à Nauar. suprà, numer. 97. Ratio est, quia principalis est causa totius damni; & ipse prior omnibus tenetur in conscientia ad damna illata per alios, eius contemplatione; & alii non, nisi secundariò, & in defectum ipsius. Hoc enim significat, & comprehendit verbum, *Principalis.* & in hoc distinguitur ab aliis minus principalibus, seu secundariis. & consequenter, ipso soluente integraliter, nō est cur alii ei restituant aliquid; quoniam si alii soluerent, ipse teneretur in conscientia eis omnia restituere; vt dicit D. Thom. suprà.

4 Secunda conclusio. In furtis omnes illi ad quos res furto sublatæ perueniunt, dicuntur etiam principales quoad singulorū partes;

partes, ita vt vnusquisque teneatur illas restituere ei qui totum soluit, etiam si principalis, vel aliquis ex sociis in totum satisfecisset. Ita D. Tho. suprà. vbi dicit illos qui sunt principales in facto, & ad quos res peruenit, teneri aliis restituere qui restituerũt. Vbi æquiparat principalibus eos ad quos res perueniunt. Idem tenet artic. 6. ad tertium. sequitur Siluest. verbo Restitutio. 3. quæst. 6. Dicto 7. vbi ex hoc loco D. Thom. (licèt corruptè allegato) infert eum qui rem habet, numquam esse liberum à restitutione, etiam si principalis satisfecisset; immò semper esse principalem quantum ad restitutionem, licèt non fuerit principalis in perpetratione delicti, vt probat text. in l. Item si. 14. §. Pędius. ff. Quod met. caus. Dictum D. Thom. suprà citatũ sequuntur etiam Caietan. Secunda 2. quæstione 62. 62. art. 6. Sot. lib. 4. de Iust. quæst. 7. artic. 3. in solutione ad secundum. Rodrig. verbo Hurto. capit. 152. num. 12. ad fin. & Petr. à Nauar. suprà num. 88. dicens verissimum, omniumque sententia receptissimum. Et in nostro casu tenetur satisfactus in Foro animæ cedere actionem ei qui totũ soluit, vt petat à singulis partem suam. Quin immo siue cedat, siue non cedat, tenentur alii in conscientia ei qui totum soluit, suas partes restituere. Ratio est, quia vtiliter gessit negotium eorum; & ideò tenentur habere ratum. l. Cũ pecunia. l. Soluendo. de Negot. gest. optimè Couar. suprà num. 4. Non autẽ tenentur in Foro iudiciali, vt post Summ. Confes. tenet Silu. suprà, Dicto. 6.

5 Ex his colligitur quinam dicantur principales. In primis, qui rem habet. Secũdo loco, qui iussit. Tertio loco, qui executus est, demptis his partibus quæ ad alios perueniunt. Nam in illis quilibet est principalis partis suæ, vt proximè diximus. Ita Siluest suprà. Adde quarto loco eum qui omnino induxit alios, secundùm Caiet. Sot. & Rodrig. suprà; quicquid dicat, seu inuoluat Pet. à Nauar. dict. cap. 4. num. 92. cum tribus sequentibus. Quia talis inductor non minùs principalis est, quàm iussor; nec minùs operatur, & est causa totius damni illati, quàm iussor, vt palam est. Idem cum Caiet. tenet Angles in Florib. quarti lib. Senten. quæst. incip. Quis teneatur restituere. dub. 1. concl. 1. & 3. & Bart. Medin. in Summa lib. 1. cap. 14. §. 30. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 12. nu. 2. adeò vt eo inductore restituente, ceteri inducti ad nihil ei teneantur; vt post Siluest. Sot. & Cou. docet Rodriguez suprà.

6 Tertia conclusio. In damnis illatis (putà in combustione domus, vel segetum, & seminum conculcatione, in cuiusuis occisione, in suffragiis pro indigno, in electionibus, & similibus;) de communi consensu, & consilio multorum: omnes tenentur pro æqualibus partibus & vno soluente pro omnibus, ceteri tenentur eidem restituere suas partes, & portiones. Ratio est, quia cùm pares sint, seu in pari gradu respectu actionis iniustæ: par etiam debet esse portio ab vno quoq; restituenda ei qui pro omnibus satisfecit. Ita Couar. sup. & Petr. à Nauar. nu. 96. Nec curandum est in hoc casu de distinctione Caiet. sup. de qua per eũdem Naua. num. 90. an scilicet is qui pro omnibus soluit, iuisset ad maleficium perpetrandũ sine aliis, an non iuisset. Quia vtroq; casu tenẽtur alii suas partes eidem restituere. Non enim intentio causat, vel tollit obligationem restitutionis; sed iniustitia est causa ipsius. Qua existente, & commissa æqualiter per multos; per consequẽs omnes eos impingit, & consequitur obligatio restitutionis, seu satisfactionis. præsertim quando in prædicta specie, & casu, non minùs est principalis quisque in parte damni quod intulit, & ad eum spectat; quã is qui furatur cum aliis, & accipit partem ex furto. Quem teneri ad restitutionem, quãtumuis aliquis satisfecerit plenè pro omnibus, diximus in secunda conclusione.

Sed contra prædicta facit quando omnes cõcurrunt ad vnum, & idem factum, quẽlibet teneri in solidum; & vno soluente, omnes liberari; vt in l. 1. C. de Condict. furt. & probat melior text. in l. Item Mela. §. 1. versic. Si plures. & in l. Ita vulneratus. ad fin. (in exẽplo de trabe furata.) ff. ad l. Aquil. & dicemus copiosiùs in Differentia sequenti. Sed dic ceteros liberari à læso, & damnificato; non tamen à sua obligatione quoàd soluentẽ; nisi solueret potissimus coadunator. & hoc in dãnis, iuxta primam conclusionẽ, in quibus ipsa procedit. secùs in furtis, vt in secunda.

Quarta

7 Quarta conclusio. In damnis datis per multos diuersorum graduum; puta quia vnus est iussor, alius executor, alius officialis qui sciuit delictum antequàm fieret, & cùm posset ipsum impedire, non curauit; alius consilium efficax præbens sine quo aliàs damnum non fuisset factum, & alius opem ferens; soluente minùs principali, ceteri inferiorum graduum respectu illius, manent liberi. Qui autem in superiore gradu sunt, tenentur illi in solidum. Hanc conclusionem ponit Petr. à Nauar. suprà num. 97.& dicit esse Alcocer in Summa in dicto cap.21.& Couar.dicto §.12.num.3.& in 3. regul. & Mercad. dicto cap.7. versic.La 1. regla 2.& 3.Ioan. à Medin. in C. de Restitut.quæst.8.§. Præsuppositio. & alii citati in 1.conclus. Hæc conclusio est valde notabilis, habetque duas partes. Prima est circa obligationem principalium quoàd minus principales. Altera de obligatione minùs principalium, quoàd inferiores. Prima itaque continet, minùs principale soluente totum, teneri ei principalem totum restituere. Quod probat text. notab. in l.2. §. Doli mali. versic. Si quis non homines. ff. de Vi bon.rapr.& ibi notat Bart. Idem docet (licèt sub dubio) D. Anton. dicto cap.12.§.14 & Siluest.suprà, Dicto 5.Couar.vbi suprà, licèt per viam vrbanitatis secundùm leges Mūdi. Dicit enim in dicta 3.regula, si plures vt socii, ab vno tamen ducti fuerint, teneri primo loco executorem. Quo restituente, ceteri sunt liberi; neque illi ad aliquid teneantur: quamuis, Mundi legibus, magnæ rusticitati daretur si Princeps in damno miserum occisorem non liberaret ab omni debito, ne sua sola causa totum solueret. Huius conclusionis rationem reddit Medin. Quia is (inquit) qui principalis est, tenetur in conscientia primus soluere in totum; & alios indemnes reddere, non obstante illorum turpitudine. Vnde si aliquis ex concurrentibus soluit in integrum quod principalis debebat: certè pro ipso principali restituisse videtur. atque ita illi tenebitur principalis in integrum restituere. Faciunt & aliæ rationes per nos suprà traditæ pro prima conclusione, numer. 3. Facit etiam, ex omnium sententia (vt docet Siluest.suprà, Dicto 6.& Petr. à Nauar. nu. 99.ad fin) si remittat damnificatus damnū minus principali, adhuc teneri principalem ei insolidum. At si remittat principalis ad nihil tenetur minùs principalis. Et id ideo, quia minùs principalis subrogatur in locū principalis, quasi eius personam repræsentans. Non mirum ergo si minùs principali soluente in totum, teneatur principalis soluère integrè.

Prædicta omnia sunt in confirmationem, & probationem vltimæ partis conclusionis, scilicet minùs principali soluēte, teneri eidem eos in solidum, qui sunt superioris gradus.

Veruntamen quoàd primam partem, quæ habet, soluente minùs principali, ceteros inferioris gradus respectu illius manere liberos, nihil afferunt ad eius comprobationem. Et sanè in ea non est parua difficultas in reddenda ratione. Sed dic tu ideò id esse quia in prædicto casu, ceteri inferioris gradus habent minùs principalem, vt principalem. Et sic cùm sit ipse respectu eorum, vt principalis: non mirandum si remaneant ceteri inferioris gradus liberi, soluente in totum dicto minùs principali. Potest etiam esse ratio, quia reuerà alii non tenentur nisi in subsidium, & in defectum, quando superiores aliorum graduum (quorum est proprior obligatio, & ad quos propriùs spectat) non satisfecissent. Prætereà cùm illi medii gradus soluerint quod debebant: non est cur velint (immo nec possunt licèt vellent,) aliquid recuperare ab aliis inferioris gradus, quos minùs restitutio tangebat. Quamuis quoàd Forum exterius omnes æqualiter conueniri possent in solidum, quia tenentur in solidū, per iura suprà citata.

Et ita tenēdum est, & iuxta hæc sunt intelligendi Scotus in 4 distinct. 15. quæstione 2.§. Et quartò.& Gabr. dub.illo 2. Palud. dist.15.quæstione 2. artic.5. versic. Sic contra. Pedraza, precepto 7. §.1. fol. 69. & alii quos refert, & sequitur Petr. à Nauar. dicto capit.4. numer. 107. quatenus dicunt vno soluente, ceteros manere obligatos illi pro parte quæ eos contingit. Intelligēdi, inquā, sunt dū modo sint omnes equales in gradu, aliàs secùs, quicquid in cōtrarium conetur probare Petr. à Nauar. suprà, cuius rationes sunt

sunt leues,& parui momenti. Nam primæ, scilicet eò quòd omnes verè damnum dederunt, debere etiam concurrere in eius satisfactionem, sicut in actionem concurrerunt. Respond. ex natura cooperationis diuersorum graduum intelligi teneri inferiores sub tacita conditione;dum modò superiores non soluerint, pro quibus sponte se obstrinxerunt ad restituendum. sicut cùm famulus iussus à domino associat dominū, & vterque dat simul damnum: perspicuum est,licèt verè concurrerit cum domino; nul la ratione teneri domino, si ipsum totum soluerit dominus,vt tenebatur. Secunda ratio est friuola, modicique momenti; Sicut (inquit) quando sunt pares in cooperatione, tenentur æquis partibus: sic teneri debere inæqualibus, cùm sunt inæquales in cooperatione. Nam primo in casu omnes sunt æquè præcipui, non secundo.Tertia ratio arguit à pacto,ad non pactum: & sic à separatis.Si conuenirent scilicet de soluendo vnoquoque suam partem, tenerentur. Ergo idem censendum erit si non conuenirent. Pactum enim facit legem; & de libero, obligatorium.Vnde primo in casu,quādo præcessit pactum; ratione pacti tenerētur, licèt aliàs de iure non tenerentur; vt in secundo casu, de quo hic loquimur. Nec obstat sic(vt ipse vult)reprimi tales læsores. Quia satis reprimuntur à iure. Quandoquidem omnes obligat in solidum quoàd restitutionem læso faciendam;& quoàd pœnam similiter corporalem, vel pecuniariā, arbitrio Iudicis imponendam.

SVMMARIVM.

1 *PLVRIBVS de cōmuni cōsilio homicidiū, vel aliud delictū collectiuè cōmittentib. omnes in solidū tenentur ad satisfactionem.* 2 *Secùs in furtis distributiuè factis.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA.

1 CVM plures de communi consilio, & assensu se coadunant ad perpetrandum aliquod facinus;puta homicidium, furtum, combustionē domus,& similia, & collectiue illud committunt: tunc (vt in præcedenti Differ. nu. 6. ad fin.diximus) omnes tenentur in solidum quoàd vtrumque Forum. Quia quilibet est causa totius damni; vt in l.Item Mela.§.Si plures.ff.Ad l.Aquil.& l.Vulgaris.§. vlt.ff.de Furt.Bart.in l. Qui seruo.§.Si duo. numer. 1. ff.eodem, vbi dicit, eo in casu omnes teneri vt principales. Idem Bal.consil.27.quæst.2.vol.4.

Si verò distributiuè plura furta, vel damna faciunt;licèt in Foro exteriori fortè vnus cōpelleretur soluere pro omnibus: secùs in Foro animæ. nisi esset dux,siue præcipuus,& coadunator, siue conductor aliorum. ita singul.Bart.in l. 2. §. Si quis homines.ff.de Vi bon. rapt. sic intelligendus secundū Bal.d.consil.27.quęst.2.Adde Alex. cons.103.col.2.vol.1.

Quod nota pro robariis, quæ fiunt per istos partiarios, siue *Bandoleros*,cùm vadūt ad villas,& domos rurales ad deprædandū. Nam tunc qui est caput factionis, & eos coadunat;tenetur ad omnia furta, & dāna: reliqui verò coadunati tantùm pro se ipsis, & partibus suis.quia non collectiuè,sed distributiuè furantur: aliàs omnes tenerentur in solidum,secundùm Bal.sup.& Naua. cap. 17.nu. 130.& Coua.lib. 1. Varia.cap.3. num.12.

Et sic intellige quod dicit idem Nauar. cap.17.num.19.nempe non teneri quem, nisi de eo,cuius est causa,vel cōcausa. Nam in furtis, vel damnis vnius rei;vt bouis, trabis,combustionis domus,occisionis hominis; quilibet est causa, & concausa totius furti,& damni: & sic quilibet tenetur in totum. At in furtis, & dānis diuersarum rerū, licèt fiāt de cōmuni cōsilio,& cōsensu plurimorū,nemo est causa omniū furtorū,& dānorū;sed vnusquisq; est causa sui furti tātū; & sic quilibet tenetur tātū pro se ipso.Excepto, si est aliquis inter eos iubēs,& Caporalis, cuius iussu vadunt ad dicta mala perpetranda: quia talis tenetur pro se, & pro aliis, & sic in solidū. Excepto etiam quādo quilibet

quilibet ex coadunatis non fuisset suum facinus absque aliis aggressurus: quia tunc vnusquisque est cócausa aliorum facinorum; & sic tenebitur in solidum; vt singul.limitat Caiet.2.2.quæst.62.art.6. Quã limitationem intellige veram in furtis,& damnis diuersis,distributiuè factis. Nam in factis de vna re per omnes collectiuè;non est attendendum, an foret quisque aggressurus facinus absque aliis; nec ne.Nam, etsi foret solus aggressurus facinus absque aliis, tenebitur quisque de facto suo,& aliorum; vt docet egregiè Couar. in regul. Peccatum. 2.par.§.12.nu.4. Cuius sublimitationis assignat rationem:quia scilicet; cùm omnes conueniunt ad facinus, quilibet est causa totius damni seu furti: & sic quilibet teneri debet in solidum; vt probat text. in dicta l. vulgaris.§.Si duo.ff.de Furt.

SVMMARIVM.

1 *Comedens scienter cum Fure rem furto ablatam, in solidum tenetur in Foro iudiciali.*

2 *Non tamen in Foro conscientiæ; nisi pro parte tantùm quam comedit:vel sumptui suo domestico subtraxit.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA PRIMA.

1 COMEDENS scienter rem furtiuam simul cum fure; in Foro iudiciali condemnari debet in solidum;idque in pœnam illius crimi nis quod commisit ex illa furis in re furtiua societate;vt probat text. in l. Eos. C.de Furt.

2 At in Fora animæ,nõ tenetur nisi ad æstimationem illius partis cuius particeps fuit, & comedit;quia solùm in illa parte contrectauit rem alienam,& particeps illius crimi nis fuit. & quoad reliquum quod venit in pœnam, non tenetur in Foro conscientiæ ante condemnationem;iuxta sæpe allegatã glo.receptam in c.Fraternitas.12.q.2.& ita notat Coua.in regula Peccatum.3.p. in initio nu.2.in fin.& Naua.c.17.nu.9. addens, si bona fide comedit; solum teneri ad illud, quod ob illum esum domestico sumptui subtraxit. & si nihil subtraxit,ad nihil teneri.Idem tradit Iacob.de Graffis in suis Decisionibus casuum conscientiæ. lib.2.c.127. nu.20.post Silu.verb.Furtum.q. 20. & Caiet.verb.Restitutio.1.vers.Tertiò.

SVMMARIVM.

1 *Differentes restitutionem ad tempus mortis, per hæredes faciendam, quam per se facere poterant, an sint tuti in conscientia.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA SECVNDA.

1 FREQVENTER solet in praxi contingere, quòd restitutiones remittunt testatores ad hæredes suos, etiam si ipsi per se eas facere possint. durum enim, & perdifficile est plerisque spoliare se in vita bonis quæ possident. Sed durius erit perferre in alia vita perpetuas inferni pœnas, quales præfati patientur;teste Angel.verb.Restitutio.3.quæst.2. Nauar.cap.17.num.64.Toledo lib.5.capit. 24.num.4.nisi ex aliqua iusta causa excusentur à restitutione per seipsos facienda ; vt si per hæredem melius facienda erit, quod vix continget. Solum ergo remitti possunt ad hæredes illæ restitutiones , quæ per ipsosmet testatores fieri nequeũt; vt quia vẽdi debet in strumẽta artis; vel caderet testator notabiliter à statu suo; vel in omnibus aliis casibus, in quibus quis deobligatus est à restitutione de præsenti: quos congerit Rebel. 1. par. lib. 2. quæst.17. cum seq. & Ang. sup.& Leon.Læsi. lib. 2. de Iusti. capit. 16.per totum. Vide ad idem Siluest. verbo Restitutio.5, quæstione 7. vbi duobus in casibus excusat testatorem, scilicet cùm certus est, retentionem non esse contra voluntatem domini. Secundò , quando irrationabiliter vellet statim tradi, puta cum paruo damno suo , & magno debitoris. Vide latè per D. Anton. 2.par.tit.2. c.1. §.25.& melius c.8,

SVMMARIVM.

SCHOLARES *extorquentes Patentes à recenter venientibus ad Pupillaria; an teneantur eas restituere.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA TERTIA.

SALMANTICAE est consuetudo, à scholaribus qui simul in Pupillagiis viuūt, recepta; vt cùm aliquis ad eos recenter venit; ratione noui aduentus, faciant ei soluere vnum ientaculum, aut prandium, vulgò, *Patente*. Quæ consuetudo quamuis in Foro exteriore reprobetur, ac per statuta Vniuersitatis puniatur;

In Foro tamen conscientiæ valida est; secundùm Cordub. casu 160. & Rodriguez verb. Hurto.cap. 144.num. 10. & sic comedentes patentem illam, ad nullam tenentur restitutionem.

Nec obstat, secundùm eos, illud ientaculum, vel prandium, per vim obtineri, contra voluntatem scilicet dantis illud: quia velit, nolit, cogūt eum vt illud soluat. Vnde videntur teneri ad restitutionem; per notata verbo Metus. Differ. 3. Nam respondent metum illum illatum, purgari postea; quia in aduentu aliorum recente, gaudent primi illi qui Patentes soluerant, de sua Patente soluta.

Sed certè ista ratio, & excusatio nimis est debilis. Ponamus scholares vim inferentes confiteri voluisse, antequam alius nouitius veniat; vel eum cui vis fuit illata, quia est timoratæ conscientiæ, non gaudere, vt similes violentiæ, & extorsiones cumquam fiant. Certè his in casibus cessat prædicta ratio. Quamobrem ego semper obligarem, & adstringerem vim inferentes ad restitutionem: nisi certior redderer de remissione facta per nouitium, nempe gaudentem, & sine vi soluisse Patentem; vel posteà expressè, vel tacitè; comedendo scilicet in aduentu alterius nouitii, debitum remisisse. Et confirmantur prædicta per text. (qui de simili fermè casu loquitur) in capit. Iacobus. de Simo. vbi prætextu consuetudinis non potest exigi prādium à Canonico recenter recepto.

SVMMARIVM.

FEMINAE *accipientes munera à suis amatoribus; an teneantur ea restituere, si eis non consentiant.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA QVARTA.

FEMINAE accipientes munera à suis amatoribus, ac seruitoribus, spe consequendi ab ipsis, quod prauè concupiscunt: si non consentiant distortis eorum desideriis, tenentur ad restitutionem eorum in Foro conscientiæ, secundùm Fr. Ludouic. Lopez 2. par. capit. 29. fol. 167. Ratio est, quia deficit consensus illorum; cùm non liberè, & gratuitò, sed ob peruersum suum desiderium consequendum prædicta munera mittant. Vnde non satisfacientes ipsæ feminę eorum desiderii; tuta conscientia non poterunt penes se dicta munera retinere. Conferunt not. verbo Simonia. Differ. 8. num. 3. & meliùs sup. Diff. 15.

In Foro verò contentioso, numquam vidi; neque audiui talia munera repeti. Nec puto verum esse, teneri feminas ad dictorū munerū restitutionem in Foro conscietiæ. Quia nullus est amator, etiam iniquus, & carnalis, qui non verecundaretur, & erubesceret, si præfata munera sibi remitterentur. Verè enim ea donant, licèt ob deflexū finem; turpem nimirum spem. Et ita reperi, his iam scriptis, tenere Rebel. 1. part. de Oblig. iust. lib. 3. quæst. 7. num. 6. Ea ratione. Quia non recipiunt ea sub pacto, siue tamquam

tamquam pretium impudicitiæ, sed tamquam incitamentū. Attamen verū est, melius illas facere, si talia munera non reciperent; quia eò ipsò quòd ea recipiunt, obligare se videntur ad cōsentiendum turpibus desideriis ea mittentium. Et consulo eisdem vt ea illico remittant; vt sic intelligant amatores frustra laborare, & sic desistent.

SVMMARIVM.

1 *DOS promissa, & soluta in fraudem creditorum; an restituenda sit in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA QVINTA.

1 DOS soluta genero in fraudē creditorum, restituenda est in Foro iudiciali; non quidem à genero, si eiusmodi fraudis conscius non fuit; per tradita verb. Emptio. Differentia 6. quia eam non accepit titulo lucratiuo; sed oneroso. sed à filia post mortem mariti eius, etiam si ipsa inscia fraudis fuerit; per textum expressum in l. fin. §. 1. ff. Quæ in fraud. credit. Ratio est, quia quoàd ipsam est quasi donatio; vt dicit idem tex. & sic titulo lucratiuo eam acquirit. At in titulo lucratiuo sufficit solius dantis consilium, cū fraudis euentu. l. Ignoti iuris. C. eod. tit.

In Foro verò conscientiæ, post solutum matrimonium, dum ab ea non petitur, non tenetur ad dictæ dotis restitutionem; nisi post sententiam contra eam latam. Ita Rebel. (licèt trepidus) de Obliga. iusti. 2. part. lib. 5. quæst. 1. nu. 14. & sic quoàd Forum conscientiæ non est facienda illa differentia, de qua dict. l. Ignoti iuris. an scilicet titulo oneroso, vel lucratiuo &c. quia vtrobique bona fides recipientis excusat. Si verò esset conscia fraudis: tunc profectò etiā si ab ea nō peteretur, teneretur in conscientia, totum quod accepit restituere; ex eodē Rebel. ibid. Et benè quidē, meo iudicio. Tū quia mala fides inficit, & irritat donationem. Tùm quia ratione iniustæ acceptionis, & rei acceptæ tenetur ad eius restitutionem. Tùm quia actio ista reuocatoria rei restituendæ gratia, non pœnæ nomine datur; vt dicit text. dict. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *PAVPERTAS, seu egestas, non excusat in Foro exteriori à restitutione rei alienæ; vel debiti.*

2 *Secùs in Foro pœnitentiali, & conscientiæ.*

3 *Instrumenta artis quis vendere non tenetur in conscientia, pro restituendo debito.*

4 *Creditore, & debitore in pari necessitate constitutis, tenetur debitor restituere etiam si egeat; si dominium rei restituendę semper remansit penes creditorem.*

5 *Debitor incarceratus pro debito ciuili; si non habet vnde se alat; debet ali ab eo qui eum fecit incarcerari.*

6 *Debitor, an teneatur restituere quod debet cum diminutione status.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA SEXTA.

1 PAVPERTAS, seu egestas non excusat in Foro iudiciali à restitutione rei alienæ; vel à debiti solutione; secundùm Abb. in cap. Cùm homines. numer. 5. de Deci. Hinc est condemnatos, & confessos si satisfacere non possint, in carcerem detrudi; vt arg. l. 1. & fin. C. Qui bonis cede. pos. tradit gl. In rub. ff. eod. Quo timore bonis cedunt, vt à præfato onere, & labore liberentur. Hinc etiā est in executionibus sententiarum, nullis bonis, aut rebus debitoris parci, quin ea pignorentur, & posteà ablata pignora veneant, iuxta tradita in l. A diuo Pio. §. 1. ff. de Re iudi. Hinc tandem est vt regulariter quilibet conueniatur in solidum, exceptis

ptis quibusdam personis, quæ non conueniuntur; nisi in quantum facere possunt, deducto, ne egeant; de quibus in l. Sunt qui. 16. cum seq. ff. de Re iudi. & §. Sunt præterea. cum seq. Inst. de Actio. & in reg. In condemnatione. ff. de Regul. iur. Vnde de iure Regni Castellæ si debitor est adeò inops, vt nihil habeat, vnde soluat; traditur à Iudice creditori, vt tamquam seruus eius, illi seruiat; donec satisfaciat. Ex quibus satis colligitur in Foro iudiciali non habendam esse rationem debitoris, ne egeat: nisi sit ex personis exceptis; vel gaudeat beneficio cessionis bonorum. Nec id absque ratione, & causa: periniquum enim videtur, vt quis retineat bona mea, & eis fruatur, me inuito, & à restitutione se immunē reddat; eò quòd iis opus habet. Vnde meritò compellūtur debitores ad solutionem, vel restitutionem, non obstante dicta paupertate: aliàs daretur occasio multis, surripiēdi bona aliorum.

2 At in Foro pœnitentiali secùs est; vbi sola paupertas est sufficiens causa, vt quis à restitutionis obligatione liber sit: donec ad pinguiorem fortunam deuenerit; vt docent omnes Summistæ, & not. Nauar. cap.
3 17. num. 59. & 61. Adeò, vt qui non potest restituere; nisi vendendo instrumenta artis, quibus victum sibi, & familiæ acquirit; non teneatur cum tanto damno debitum restituere, vt post D. Anton. & communem tradit Nauar. dict. num. 59. & Palac. Ruui. in Rep. Rub. col. 338. post Scotum in 4. dist. 15. vbi hoc extendunt ad libros, vel capitale, ex quibus victus lucratur. Idem docet Fr. Ludo. à Grana. in Concio. 4. de Pœnitentia. in explanatione sept. præcepti. in fin. & Rebel. vbi infr. num. 26. & confirmatur ex traditis suprà, verb. Cessio. Differentia 4. num. 4. & per gl. 1. cap. Quicumque. 1. 16. quæst. 7. quam sequitur Host. in Summa. tit. de Decim. quæst. 8. Abb. cap. Cùm homines. num. 5. eod. tit. & Floren. 2. par. tit. 2. cap. 8. in prin. & diximus Differentia 3. sup. eod. verb.

4 Quæ omnia limita non procedere, quando is cui facienda est restitutio, eadem premitur necessitate. Tùm quia duobus concurrentibus, præualet quod est potius. arg. l. Quæritur. ff. de Stat. homi. Tùm quia nō licet cum alieno incommodo, meum commodū facere de alieno; & ita tradunt Scot. & Palud. vbi suprà, & Medina in suo Cōfession. 1. par. c. 14. §. 33. en la sexta cabeça. & Tabien. verb. Restitutio. §. 4. Armilla. eod. verb. num. 27. ad fin. & Paul. Comitol. lib. 4. Resp. moral. quæst. 31. num. 3. & Ang. vbi infrà. Quamuis contrarium teneat Nauar. dict. cap. 17. nu. 61. & Grana. loco supra citato. Nisi quando dominium eius, quod restituendum est, semper penes creditorē remāsit; vt est in furtis, & vsuris. De quibus diximus verb. Cessio. Differentia 5. Quorum opinionem veriorem puto. Nam rationes & fundamenta contrarium tenentium, tantū militant in prædictis furtis, & aliis, quorum dominium penes creditorem remansit.

5 Prædictis adde, vbi ob impotentiam, & paupertatem quis non soluens ciuile debitum, incarceratur: debere ali ab eo, qui eū fecit incarcerari, secundùm gl. in l. fin. verb. Agnoscere. C. de Eroga. mili. anno. lib. 12. quam ibi approbat Bart. & in l. Sanctum. ff. de Rerum diui. Et si creditor ei alimenta non præbeat: Iudex debet eum carcere relaxare; secundùm Ang. & Fab. in §. fin. Inst. de Actio. Ias. l. Si victum. num. 2. & 3. ff. de Re iudi. Boeri. decis. 303.

6 Tandem aduertendum est, pauperem ęre alieno grauatum si nō potest soluere totū, teneri partem quam potest restituere. Qua ratione cauere debet ne faciat, nisi impensas necessarias in victu, & vestitu, & famulis. Non enim licet cum bonis alienis, maximè si per iniuriam, & vitiosos contractus ea acquisiuit; laute, & pompose viuere; vt optimè docet Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. vers. Secundò si feratur. Idem post Ricard. & Palud. tenet Palac. Ruui. in Repet. Rub. de Dona. inter vir. & vxo. ad fin. col. 338. & Armilla. verb. Restitutio. num. 28. & Paul. Comitol. lib. 4. Respon. moral. d. quęst. 31. num. 3. in fi. Sed pro dolor, quòd hodie conseruatio status consistit in superfluitatibus circa victum, vestitum, & copiam famulorum. Vnde vix poterunt excusari à restitutione: Quāuis Naua. post D. Anton. teneat contrarium. cap. 17. nu. 63. nempe, non teneri minuere statum. Quod verum intellige quoàd diminutionem

nem notabilem, & necessariam: non verò quoàd superfluam. Item intellige verum, si status erat iustè quæsitus; & illud quod restituendum erat, erat debitum ex contractu vel quasi contractu, aut vltima voluntate; non tamen ex furto, vel vsura, vel huiusmodi vbi dominium rei est penes creditorem. Aliàs secùs; vt docet præclare Angel. verb. Restitutio. 3. num. 4. & Silu. eod. verbo. in 5. quæst. 4. Henri. tit. de Excōmunicatione. cap. 28. §. 2. in fin. post Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. fin. & Soto vbi supra. Datum enim, & à ratione alienum mihi videtur, vt quis furtis, & rapinis, & cum bonis, aliàs alienis, statum suum conseruare licitè possit. Et sic intellige tradita per Rebel. de Obliga. iusti. 1. par. lib. 2. quæst. 17. num. 22.

SVMMARIVM.

1 *CONTRA furantem in domo, in qua luditur; non datur actio furti ad pœnam, nec ad rem furto subtractam.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA SEPTIMA.

1 FVRANS in domo, vbi alea publicè luditur; tutus est in Foro iudiciali. Nam in pœnam quia lusores receptat, & in detestationem talis domus; nō datur præfato domino furti actio. vt probat tex. in l. 1. ff. de Aleato. nec vlli alii datur, vt docent Gramma. decis. 40. num. 6. Barba. in cap. 1. de Sortile. Corset. Sing. incip. Furtum. Caccialup. in tract. de Ludo. fol. 6. vers. Prætereà. & alii relati 2. tom. Commu. opin. lib. 6. tit. 2. num. 18. vbi recitantur alii casus, in quibus furtum non est punibile. Vide vnum infr. Differ. 41.

At in Foro conscientiæ tenetur dominō rem furto ablatam restituere; vt palam est, & docet Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 6. art. 6. in 8. argum.

SVMMARIVM.

1 *RATVM habens maleficium nomine ipsius factum; an teneatur ad restitutionem.*

DIFFERENTIA TRIGESIMA OCTAVA.

1 MALEFICIVM nomine alicuius cōmissum; si is cuius nomine factum fuit, ratum habeat; in Foro iudiciali punietur, ac si illud mandasset fieri; quia in eo Foro ratihabitio, retrotrahitur, & mandato comparatur. Regula. Ratihabitio. de Regul. iur. lib. 6. adde not. sub verb. Mandatum. Differentia 5.

At in Foro pœnitentiali, & conscientiæ; licèt peccauerit ratum habens: non tamen tenebitur ad restitutionem dāni illati. Ratio est, quia vt aliquis ad restitutionem teneatur; oportet vt sit causa, vel concausa efficax damni, vel acceptionis iniustæ; secundùm DD. in cap. Cùm quis. de Sent. excom. lib. 6. Sed præfatus ratum habens non fuit, nec causa, nec concausa. Igitur non tenetur. Ita Medi. C. de Resti. quæst. 7. vers. Ad quartū. & Iacob. de Graff. in suis Decisio. casuum conscientiæ. lib. 2. c. 127. num. 7. & Pet. à Nauar. lib. 3. c. 4. num. 69. contra Caiet. verb. Restitutio. 3. quæst. 6. Nauar. cap. 17. num. 133. & cons. 30. de Sent. excom. Vide Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 2. quæst. 14. num. 12. vbi tenet cum Medina. Addens etiam in Foro externo ratihabitionem non comparari mandato quoàd effectum restituendi; sed tantum quoàd iudicialem punitionem. Et sic nulla est differentia inter vtrumque Forum.

SVM.

SVMMARIVM.

CVSTODES *confinium Regnorum an teneantur restituere pœnas quas remittunt.* 1

DIFFERENTIA TRIGESIMA NONA.

1 CVSTODES Generalitatum qui ponuntur in cõfinibus Regnorũ, & in portis ciuitatum pro recuperandis tributis, & vectigalibus, mercium quæ extra exportantur, & ad prohibendum exportari prohibitas, & ad denunciandum illos qui illas exportant: hi custodes qui præficiuntur ad prædicta, & iurant denunciare omnia quæ inuenerint cum fraude, non est dubium quin peccent mortaliter, & sint periuri, si contra fecerint; vt tradit Nauar. cap. 25. num. 34. Totum dubium consistit circa obligationẽ restituẽdi pœnas, quas soluissent trãsgressores, si denunciati fuissent. Nam video in Foro exteriori nullum de hoc fieri scrupulum. Immò sæpiùs ipsi accipiunt aliquid à viatoribus, & mulionibus, vt eos non recognoscant; vel accusent. Et reperi Nauar. dict. cap. 25. num. 34. eos excusare à restitutione post Silu. verb. Restitutio. 3. quæst. 5. vers. 7. qui loquitur de custodibus, seu vigilibus ciuitatum non accusantibus quos inueniunt euntes post sonũ campanæ; contra quos est certa pœna imposita. Quam ideò inquit Silu. non tenentur præfati custodes soluere; quia illi nondùm fuerant accusati. Nau. verò alio modo id dicit, nẽpe quia cùm sit pœna, non debetur in Foro conscientiæ ante condemnationem; vt diximus verb. Pœna. Differentia 2. Et solùm eos obligat ad restitutionem vectigalis: Et alios custodes pascuorum &c. ad restitutionem damnorum, vt cap. 17. nu. 123. Idem quod Naua. tenet Cordu. casu 66. Vasquez. disput. 173. cap. 1. Salas de Legi. quæst. 96. disputatione 15. num. 98. 99. & 100. & Fr. Lop. 1. par. cap. 106. ad fin. §. Vnde opinio.

Sed prædictæ rationes planè non mihi satisfaciunt. Quia licèt pœna non debeatur ante accusationem; immò neque ante condemnationem; hoc est verum quoàd incursores pœnarum. At in custodibus, qui ex officio tenentur manifestare transgressores legum seu statutorum circa asportationem mercium, defraudantes vectigalia; alia est ratio, quæ eos adstringit ad restitutionem; vel ad pœnam seu damnum, ex omissione debiti officii contra iustitiam illatum, secũdùm Rebel. vbi infrà. Nam perspicuum est prædictos dominos vectigalium, cùm quis ea defraudat, habere ius quæsitũ cõtra eũ, tã circa vectigal, quam circa pœnã: nõ cumulatiuè, sed disiunctiuè; scilicet ad alterum eorum tantum, scilicet ad vectigal, & partem pœnæ; vel ad pœnam tantùm; in qua solet includi tributum. At impediẽs alicui ius quod habet in re, vel ad rem, vel officium Iudicis, ad petendum aliquid; tenetur ad ipsius restitutionem; non in totũ, sed quantum iudicio boni viri æstimabitur, secundùm eumdem Nauar. in cap. 17. nu. 69. & 73. in fin. & Menoch. quem refert, & sequitur Graff. vbi infrà, & not. sup. Differentia 16. Et consequenter prædicti custodes tamquam impedientes sua occultatione dominos vectigalium, ne possint exigere præfata iura, tenentur ad eorum restitutionẽ. Vnde meritò tenet contra ipsos Pet. à Nauar. post alios. 2. tomo. de Resti. cap. 4. num. 142. cum seq. & cap. 5. nu. 2. & Barth. à Medin. in suo Confes. 1. par. cap. 14. §. 30. & Ioan. à Medi. C. de Restitut. quæst. 15. ad fin. Soto lib. 6. de Iusti. quæst. 6. art. 6. & dicit commmẽ Iacob. à Graff. lib. 2. cap. 127. num. 41. latè Rebel. de Obliga. iust. lib. 2. quæst. 16. num. 2. Molin. de Iust. tom. 3. disputatione 739. num. 5. Et (quod mirũ est) idem Silu. sibi contrarius. verb. Pœna. quæst. vlt. impulsus auctoritate D. Tho. 2. 2. quæst. 67. art. 4. vbi quærit an Iudex licitè possit relaxare pœnam. Et concludit (maximè in Respon. ad tertiũ) non licere. Tùm propter detrimentum quod inferret communitati, cuius interest vt maleficia puniantur, vt sic peccata vitentur. Tùm propter damnum quod fieret personæ cui illata est iniuria, non recompensando eam per prædictam pœnã.

Adde

Adde Cened. 1.par.Collect.56.num.13.

Hinc caueāt Aediles ne remittant partes pœnarum quæ non spectant ad eos, sed ad alios; licet ipsi, quoad suam partem,id facere possint. Nec putent omnem misericordiam esse Deo gratam. Cùm enim agitur de interesse,& remissione iuris alterius, est à Deo auersa,& odibilis. Habemus circa hoc exemplum miraculo cōprobatum in nostra Cartusia Scalæ Dei. Vbi cùm quidam S. Monachus nomine domnus Ioannes Fort (cuius ibi asseruatur grandis liber de Reuelationibus ipsi factis) misericordia motus erga quemdam vassallum pauperem qui litem non iustam cum alio diuite gerebat; faueret pauperi: quadam die transiens iuxta quemdam Crucifixum magnum, & insignem, qui est in quodam sacello; dixit illi idem Crucifixus. *Frater Fort, non placet mihi hæc tua charitas.* Et ab illo die habemus dictum Crucifixum in magna veneratione. Itaque charitas, & misericordia,cū præiudicio iuris alterius, Deo non placent.

Circa custodes autem vinearum, filuarū, cæduarum, pascuorum, & similium; vide Lop. in suo Inst. confes. 1. par. cap. 14. Nau. cap. 17.num. 123. Ioan. à Medin. C. de Restit.quæst. 12. §. antepen. & vlt. & Molin. supr. num.3. Nam hi omnes tenentur ad damna per alios ex sua culpa illata: sed non nisi in subsidium, seu defectū principalium, qui ea intulerunt.

Aduertāt tamen Confessarii Gubernatorum, & conductorum horum tributorum, seu munerum publicorum, vt illis iniungāt ne ita strictè obligent custodes (aliàs parum timoratos) sub iuramento, ad reuelationem prędictorum; ne dent illis tam patentem occasionem peierandi,& restituendi tam vectigalia,quàm pœnas; præsertim cum ad dictam restitutionem palam sit esse impotentes;sed suas leges, & conditiones accommodent fragilitati humanæ,ita vt facile per eos obseruari possint; vt benè admonet, & precatur Molina sup. numer. 2. ad fin.

SVMMARIVM.

1 *VENDENS triticum pretio currente, sciens statim esse per pragmaticam pretium minuendum; an teneatur ad aliquā restitutionem. Idem de expendente monetā, quæ breui est minùs valitura.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA.

1 MERCATOR vendens magnam frumenti copiam pretio currente, aliàs non venditurus; quia occultè, & secretè intellexit statim promulgandam esse pragmaticam quæ pretium eius diminuit: in Foro externo tenetur emptori id ignoranti, ad omne illud quod eius interfit, frumentum illo pretio emisse. Et hoc, ob fraudem, & dolosam taciturnitatem ipsius. Ita Bart. in l. Quæro. ff. de Actio. emp. quem refert, & sequitur Couar. in reg.Peccatum. 2.par. §. 4. num. 6. Valaf. consultatio. 64.num.8. Molina de Iust.& iur. disputatione 354. §. Dubium est. Pro quibus facit l. Si vina. 15. ff. de Peric.& commo. rei vend. vbi venditor vini tenetur emptori ad interesse damni dati, si sciens breui vinum esse corrumpendum,de hoc non admonuit emptorem.

In Foro verò conscientiæ nō teneri dict. vēditorem ad restitutionem damni, quamuis male fecerit, & ob id possit aliqua pœna puniri, docet Cou. vbi sup. ex D.Tho. 2.2. quæst. 77. art. 3. ad 4. dicente quòd mercator deferens triticum ad vendendū in loco vbi adest caritas frumenti; potest illud vendere secundùm pretium quod inuenit; nec tenetur admonere emptores; licèt sciat statim aduenturos alios cum magna copia tritici; & ob id viliore pretio triticum esse venditurū. Quod si sciuissent emptores, non ita carè à venditore emissent. Quod Dictum sequitur ibi Caie. Silu.verb. Emptio.quæst.15. Tabien.§. 11. Angel.§. 26. Armil. num.21. eod. verb. Soto lib. 6. de Iust.quæst.3.art. 3.ad tertium. Pinel. vbi infra,

infra, & Molina post alios sup. num. 1. & 2. vbi dicit esse opus supererogationis certiores facere mercatores; non tamen ad id teneri vlla lege, manifestare scilicet abundantiam futuram; ex D. Tho. suprà.

Sed contrarium, nempè quòd non solùm in Foro externo; sed etiam in interno, siue conscientiæ, teneatur ad interesse emptori, in casu, de quo loquimur; meliùs tenet Côrad. de Contract. quæst. 62. Ioan. à Medin. de Restitutione. quæst. 35. Pinel. in l. 2. C. de Rescin. vend. 3. par. cap. 2. num. 22. & Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 9. quæst. 6. num. 8. & Molin. sup. num. 3. Ratio est, quia non minore odio Deus fraudulentos; quam ius externum prosequitur; iuxta illud Psal. 5. *Virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus.* Et prouerb. 3. *Abominatio Domini est omnis illusor.*

Et quod diximus de vendente frumentũ: idem eadem ratione dicendum est de habente magnam copiã marauetinorũ ęreorum, & eam distrahente postquam occulte de certo sciuit propediem diminuendum valorem eorum per Regiam pragmaticam statim promulgandam; secundùm Pinel. & Rebel. sup.

Idem etiam dic in habente copiam regalium simpliciũ Castellæ, si ea distrahit post scientiam certam in secreto, quòd statim sint prohibitura; vt his proximè diebus cõtigit Vlyssiponæ. In his enim, & similibus casibus, si venditor vel distractor damnum intulit alicui notabile: tenebitur in vtroque Foro, propter dolum adhibitum, scienter damnificans proximum, & lucrum captans fraudulenter cum damno alterius.

Nec obstat Dictum D. Tho. sup. nam in ea specie, de qua loquitur, nulla interuenit fraus ex parte mercatoris: sed totum id ad diligentiam negotiatiuam, non deceptiuã pertinet; & ad aleam, vel sortem mercaturæ; vt benè aduertit Pinel. & Rebel. sup. Quare in hoc nulla est assignãda differentia inter vtrumque Forum.

SVMMARIVM.

1 *FVRANS bona meretricis, in Foro iudiciali non punitur. Secùs in Foro pœnitentiali.*

2 *Furtum in multis casibus non est punibile, remissiue.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA PRIMA.

1 QVI furatur bona meretricis, in Foro iudiciali nõ punitur, vt voluit Hyppoli. Marsil. in Rep. l. vnicæ. C. de Raptu. virg. nu. 52. & 88. & habetur in 2. tom. Commun. opin. lib. 6. tit. 2. num. 18. Adde Folleri. in Pragma. de Censibus. in Rub. Nicol. nu. 211. & Viui. opin. 246. incip. Furans, ac surripiens.

At in Foro conscientiæ, & pœnitentiali semper est punibile, secundùm septimum
2 præceptum Decalogi. Nisi quando fit de volũtate domini; vel aliis casibus exceptis, de quibus per Silu. verb. Furtum. num. 10. & 16. & alios Summistas; maximè Naua. cap. 17. num. 4. & 75. & in Foro iudiciali etiam sunt multi alii casus, in quibus furtũ non est punibile; vt per Foller. sup. & alium habes sup. Differentia 37.

SVMMARIVM.

1 *TRansmittens rem alterius cum persona habita pro fideli; excusatur in Foro conscientiæ.*

2 *Sed an sit idem, etiam si esset pecunia, vel res alia in genere debita, vide hic.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA SECVNDA.

1 HABVI in facto dubium, quod sequitur. Debebam cuidam amico certam pecuniæ quantitatem. Rescripsit mihi (erat enim procul absens a me) vt ex illis emerem sibi quosdã libros, & eos ad eum remitterem. Dedi ego eos cuidam

cuidam Sacerdoti amico, vt eos ad illum remitterer, qui factus infidelis, eosdem vendidit; & sibi pretium illorum retinuit. Dubitaui an essem ego excusatus à restitutione, seu solutione debiti; vel an tenerer alios libros emere; vel debitum iterum soluere. & cùm de eo consulerem doctissimũ virum, nempe domnum Franciscum Duarte professum domus Vallis Christi, quid mihi faciendum esse censeret. Respondit me liberũ iã esse à prædicto debito, ex quo miseram libros cum persona fideli, & cui poteram inculpabiliter fidere; per l. Argentum. ff. Commo. Bart. l. Eum qui. ff. eod. Pro quo adduco Anto. Gom. de Contract. cap. 6. num. 3. relatũ à Suarez 2. tom. Commu. opin. lib. 6. cap. 2. num. 49. vbi dicit, Si furtum ab eo famulo, vel seruo fiat qui rem deferendam ad aliquem suscepit: (siue prędictus famulus, vel seruus sit mittentis, vel eius qui rem erat accepturus) & eius fuit conditionis, vt similia negotia ei committerentur, vel cõmitti possent: tunc furti damnum illum pati, ad quem res mittebatur: non verò eum qui rem mittebat. Et sic cõstat quando non interfuit culpa in committendo rem alicuius deferendam ad ipsum; quia ea persona erat, cui talia committebãtur; vel poterant iustè committi: tunc furtum censeri casum fortuitum, & imputari domino illi cui res mittebatur. Ita Rebel. vbi infrà n. 14. Nec mirũ in nostro pręfato casu; cũ libri de eius mãdato, & eius nomine empti, iã essẽt illius, licèt ad eũ nõ peruenissent; & ea quæ pereunt, regulariter suo domino pereant.

2 Hoc limitant DD. & in hoc est differẽtia inter vtrũque Forum. nẽpe nisi res illa quæ reportanda committitur, ac furto intercipitur; pecunia sit, aut res alia, quam mittens in genere deberet. Ita Paul. & Alex. ad Bart. in d. l. Argentũ. ff. Cõmoda. Bal. & Salic. in l. Si is cui. C. de Furt. Ias. in l. 1. ff. De eo per quẽ fact. erit. Ant. Gom. loco sup. cit. Naua. c. 17. n. 67. & 186. Rebel. de Obliga. iust lib. 2. q. 13. sect. 3. num. 11. & 13.

Sed certè præfata limitatio in Foro conscientię non videtur admittenda. Tùm propter rationem initio traditam. Quia si inculpabiliter rem cõmisit: non est cur ei imponamus obligationem restitutionis. Faciunt not. verbo Damnũ. Dif. 1. Tùm quia prædicta limitatio magis fundatur in subtilitate iuris, quæ in Foro conscientiæ cessat, vt diximus verb. Iudiciũ. Diff. 4. & ita sentit Suar. dicens æquitatem refragari præfatæ limitationi. Tùm quia nõ videtur facienda vis in prędicta distinctione, an scilicet dominium rei quæ mittitur, sit eius cui mittitur, an nõ: sed an adfuerit culpa in electione nũtii, nec nè, vt d. l. Argentũ. iũcta l. Si mei. 12. ff. Cõmoda. Nihilo minùs tenẽda est dicta distinctio. Nam solùm quando res debetur in indiuiduo, requiritur culpa in mittente: nõ autem quando res debetur in genere, vt docet Rebel. sup. n. 13. post Gom. lib. 2. Varia. cap. 7. nu. 3. & sic nulla est assignanda differẽtia in prædictis inter vtrumq; Forum.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ad pœnam pecuniariam, an teneatur vltra illã soluere dãna illata.*

2 *Idem si puniatur quis criminaliter.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA TERTIA.

1 Solet in multis Partibus prohiberi sub certis pęnis pecuniariis, ne quisquã ingrediatur siluã, vel nemus, vel hortos, vineas, & similia. Dubitatur inter DD. an si dominus agat contra ingredientẽ ad pœnam soluendã; & ea soluatur; teneatur ingrediens vltra eam soluere, vel satisfacere damnis irrogatis. Hanc quęstionẽ, & dubiũ tetigimus verbo Peccatũ. Diff. 21. & eam etiã affert Lopez. in suo Instruc. Confes. 1. p. c. 149. vers. Sed quia hoc est. Et pro parte affirmatiua, quòd scilicet teneatur, facit. Nam magnum est discrimen inter pœnam, & damnum. Illa enim imponitur, & irrogatur in vindidictam publicam, estque compensatio iniuriæ Reipublicæ illatæ. argumen. l. Item vulneratus. ff. Ad l. Aquil. & capit. Vt famæ. de Sentent. excommunicat. quę non liberat à debito, quo quis Parti tenetur; cũ qui duobus

diuersas res debet, non liberatur soluendo vni quod ei debet; nec soluendo vni, quod alteri debet. c. Ea te. de Iureiuran. cap. Sicut dignum. §. Eos. de Homicid. Et consequenter qui pœnam Reipub. debitam soluit, nihilominus si habeat vnde dãna illata soluat, tenebitur soluere: vt in simili, ex Innoc. in cap. Odoardus. de Solutio. docet Nauar. cap. 15. num. 22. vers. Interrogatus. Quod verum crederem si pœna sit applicanda fisco, & Pars instet ad eam, vt sic puniatur lędens, seu damna inferens. Nam tunc videtur Pars læsa seu damnificata satisfieri cum dicta pœna. Et ita videtur praxi hoc admissum fuisse; secundùm Lopez sup. Nã aliàs posset dãnificato imputari, quòd non egit simul ad pœnam, & suum interesse, seu damna. Et sic intellige notat. in dict. Differentia 21. in fin. Si verò pœna soluatur Parti; tunc proculdubio non videtur vt damnificãs teneatur ad aliud; quia illa pœna compensatur cum damno; nisi esset damnum valde excedens pœnam. Tunc enim putarem teneri ad illud satisfaciendum, si Pars illud petat. aliàs credendum est, vel non esse damnum notabile, quandoquidem Pars illud non petiit vnà cum pœna: vel plane satisfactam fuisse cum sola pœna. Puto etiam posse seorsum illud petere, si velit de rigore iuris, per notata à Nauar. suprà, & per nos verbo Remissio iniuriæ. Differentia 3. & per Iul. Clar. quæst. 2. num. 3. 4. & 5.

2 Et in confirmationem superius notatorum vide Couar. libro 2. Variar. cap. 10. numero 7. vers. Tertiò. Ant. Gomez. tomo 3. cap. 3. num. 37. & Rebel. de Obliga. iust. 1. par. lib. 3. quæst. 13. numero 3. vbi post alios docet percussorem etiam occisum, vel aliter punitum teneri in conscientia ad restitutionem damnorum. Allegat optimã legem Lusitanam. lib 5. Ordin. tit. 35. numero 7. disponentem per pœnas vbicumque sancitas nõ tolli quin Partibus offensis satisfactio debita adiudicetur. Quia, inquit, per iudicialem punitionem fit satisfactio duntaxat iustitiæ vindicatiuæ, & legali in bonum commune. Ergo adhuc superest ea quæ ex iustitia commutatiua offenso debetur pro damno in fortunæ bonis subsecuto. In quo omnes conueniunt.

SVMMARIVM.

1 *RES debita Religioso, vel filiofamilias, vel minori, cui sit restituenda.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA QVARTA.

1 RES debita Religioso, vel filiofamilias, vel minori, non eidem, sed Prælato, siue Monasterio, patri, tutori, curatorivè respectiuè, restituenda est in Foro iudiciali; vt l. 1. & per totum. ff. Ad Macedon. Siluest. verbo Solutio. quæst. 4. versic. Aduertendum est. Ange. & Communis relata à Rebel. de Obliga. iusti. 1. par. lib. 2. quæst. 11. num. 8. alioquin iterum eam restituere cogeris, nisi probes rem conuersam fuisse in vtilitatem prænominatorum; per l. Pupillus. ff. de Actionib. & obligationib.

In Foro verò conscientiæ potest restitui Religioso, filio, ac minori, quando re malè non præsumuntur vsuri, vel existunt in loco remoto à suis maioribus. Tunc enim vt fiat eis restitutio, suos maiores contentos esse credendum est, immò & esse debent. Secùs verò si rem à te restituendam in vsibus illicitis consumpturi forent. Ita Rebel. Suprà. Quod videtur æquitati consonum.

SVMMARIVM.

1 *INTERFICIENS, vel mutilans hominẽ, an præter emendam damnorum ex occisione, vel mutilatione subsecutorum, teneatur in conscientia, ad aliquam satisfactionem pro mutilatione, vel vitę sublatione; tametsi iudicialiter puniatur.*

DIF-

DIFFERENTIA QVADRIGESIMA QVINTA.

INTERFICIENS, vel mutilans hominem liberum, in Foro iudiciali tenetur ad pœnam mortis, vel amputationis membri, iuxta illud Saluatoris, Matt.26.vers.51. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* & l.1. ff. de Sicariis. cum not.per Iul.Clar.quæst.69.num.1.& 6. Neque ab eo in dicto Foro exigitur alia satisfactio pecuniaria, vel alterius generis pro vita, vel mēbro sublato. Ratio est, quia vita,& corpus hominis liberi nullam recipit æstimationem. tex.est quoàd hoc singu. in l. fin.ff. de His qui effude. cuius verba sunt, *Cùm liberi hominis corpus, ex eo quòd deiectum, effusumvè quid erit, læsum fuerit; Iudex computat mercedes medicis præstitas, ceteraque impendia quæ in curatione facta sunt; præterea operarum quibus caruit, aut cariturus est ob id quòd inutilis factus est. Cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æstimatio; quia liberum corpus nullā recipit æstimationem.* Idem notat glos. in c.1. de iniuriis.& tenent communiter DD. vtriusque iuris. Quamuis in Ordinat.Lusita. tit. 35.num.7. pro iniuria cicatricis in facie remanētis satisfactio imponatur decem millium quadrantium, qui valent 25.scutis. Et de communi obseruātia in multis partibus datur cōpositio pecuniaria pro homicidiis, & mutilationibus mēbrorum, & similibus casibus criminalibus, cùm Partes ita se cōponūt. Sed id obseruatur in Foro exteriore.

An autem in conscientia teneatur occisor, vel mutilans soluere aliquid Parti læsę, vel eius hæredibus, pro vita, vel membro sublatis; est magna inter Doctores dissēsio. Nam quidam tenent faciendam esse aliquā satisfactionem arbitrio prudentis viri. Ita D.Thom.2.2.quæst.62.art.2 ad 1. Hadria. in 4.de Restit. Scotus, & Ricard. ibid. dist. 15.Ille, quęst.3.& hic,art.5. Silu.verb.Restitutio.3.q.2. Caiet.2.2. quæst.72. artic. 3. Soto,lib.4.de Iusti.quęst.6.art.3.ad 3.Cordub.lib.1. Quæstio.Theolog. quæst. 21.ad fin.quos refert, & sequitur dicens communem Rebel.1.par.de Iusti.& iu. lib.3.quæst. 13.num.1. Putāt autem sufficere petere veniam, vel orare pro iniuriam passo, vel aliā arbitrariam pœnitentiam; esseque necessariam etiam si reus iudicialiter puniatur; & sic deberi tamquam interesse, vltra damna illata. Idem docet Iul.Clar. §.Homicidium. num. 18.

Mouentur primò, quia videtur ipsis absurdum, vt occidens, vel mutilans animal brutum, vel seruum, teneatur ad aliquid pro vita, vel membro sublatis: & non si occidat, vel mutilet hominē liberū qui plus valet.

Secundò, quia ex contraria opinione inferretur plus teneri occisorem, vel mutilatorem alicuius fabrilis, & hominis infimi; quàm si occideret vel mutilaret illustrem, ac nobilem.

Tertiò, quia tametsi præfatus occisor vel mutilator nequeat omnino satisfacere; & liber homo, corpusque humanum nulla valeant æstimatione appēdi: nihilò minùs tenebitur ad id quod vir prudens arbitrabitur.

Quartò, quia si ad aliquam satisfactionem non teneretur: nec ad veniam petendam obligatus esset. Et contrarium diximus verbo Remissio iniuriæ. Diffe.7. Ergo,&c. Et aduerte esse maximam satisfactionem humiliare se ad eam petendam. Et plus æstimarent homines diuites soluere magnam summam pecuniæ, quàm eam petere.

Alii verò putant nullam deberi satisfactionem, saltem pecuniariam, in conscientia,& Foro pœnitentiali Parti lęsæ, vel eius hæredibus, pro vita, vel membro sublatis; si aliàs nulla dāna ex illo homicidio, vel mutilatione subsecuta sunt; exceptis etiā impēsis factis in medicos,& curationem, si quæ sint factæ per offensum. Ita defendunt Nauar.cap.15.nu.20. Couar. lib.2. Variar. cap. 10.num.7. Panor. in cap.1.de Iniuriis. Anto. Gomez 3.tom.Var.cap.6.nu.20. Ledesma, in 4.dist.24.art.2.quæst.25. Pet à Naua. lib. 4.cap.1.num.80. Leonar. Lęssius de Iusti.& iure.lib.2.cap.9.dubitatione 23.à nu. 141. quorum opinionem communiorem,& veriorem censeo.

Et probatur primò, quia satisfactio quæ debetur pro homicidio perpetrato, vel membro abcisso,& similibus; est illa pęna, quæ à iure est imposita pro ipso delicto, solùm

solùm enim iura mētionem faciunt de pœna pro talibus delictis imponenda, & nullum aliud verbum in ipsis iuribus habetur de alia satisfactione pecuniaria, vel alterius generis, vt constat ex toto tit. ff. Ad leg. Cornel. de Sicariis. & l. 1. ff. Ad l. Pompei. de Parricid. Et ratio est, quia in criminibus seruatur illa regula, de qua (Leuit. 21.) habetur vt malefactor eadem pœna puniatur quā in alterū irrogauit, vt scilicet amittat oculum pro oculo, dentem pro dente, vitā pro vita. Et pœna ordinaria, & quę commu niter irrogatur pro homicidiis, est sola mortis inflictio; vt l. 3. §. fin. & l. pen. ff. de Sicariis. & glos. fin. in l. Is qui telo. C. eod. & per illam pœnam satisfacit occidens pro damno vitæ, vt est praxis omnium tribunalium, teste Leonar. Lęssio vbi sup. nu. 143. & nullam aliam satisfactionem imponunt iudices pro vita. Ergo signum euidens est non teneri ad aliam ipsum occidentem. At huiusmodi pœnæ non debentur in Foro conscientię, donec per Iudicem infligantur; per notata verbo Pœna. Differentia 2. Ergo, &c.

Secundò, licèt iniuria verbalis de communi practica à partibus læsis æstimetur, vt diximus verbo Remissio iniuriæ. Differ. 7. pro homicidio verò, vel membro abscisso, vel cicatrice in faciem inflicta, nemo potest petere in iudicio pecuniariam, vel alterius generis satisfactionem; quia esset contra dict. l. fin. ff. de His qui effud. Nam prefata damna nulla re, aut satisfactione satisfieri possunt, immo nec veniūt in pretium, & æstimationem, vt notat gloss. 1. in cap. 1. de Iniuriis. Et si quando ex concordia, & compositione facta inter partes refunditur aliqua pecuniaria satisfactio; id fit de consensu Iudicis, & ad effectum vt pars offensa desistat ab accusatione; & est quędam commutatio pœnæ de corporali in pecuniariā: non tamen pro aliquo debito in conscientia.

Tertiò, fauet huic opinioni nusquam apud sacras literas inueniri vllā satisfactionem fuisse à Dauide super occisione Vriæ factam.

Quartò, faciunt etiam pro confirmatione huius nostrę opinionis quę diximus verbo Remissio iniuriæ. Differen. 7. vbi probauimus nullam deberi satisfactionem pro iniuria verbali, vel alia quacumque. Et ibidem dictis adde si quis per violentiam auferat rem alicuius, iuxta l. Si quis in tantam. C. Vnde vi. certe is non modicam iniuriam faceret domino rei. & tamen nusquam legimus dictum raptorem obligatum esse ob illam iniuriam ad aliquam aliam satisfactionem, nisi ad pœnam dict. l. Si quis. quę solummodò spectat ad Forum iudiciale.

Quintò, satisfactio est compensatio damni per redditionem rei æquiualētis, vt docet Rebel. de Obligat. iusti. prima par. lib. 2. quæst. 1. num. 3. At satisfactis damnis ex iniuria homicidii, vel mutilationis, subsecutis; & accepta morte, vel membro amputato per Iudicem, non restat aliud damnum cui satisfieri debeat.

Sextò, facit quod tradit Scotus relatus à Leonardo Læsio sup. num. 142. vers. Probatur secundò. vbi dicit hæredes occisoris non teneri compensare damnum vitæ, aut iniuriam illatam. Ergo nec ipse occisor. Si enim hic teneretur ex iustitia: profectò & eius hæredes, cùm succedant in eius obligationes, sicut & in iura; cap. fin. de Sepultu. & ibi optimè glos. fin. c. In literis. de Rapto. c. Tua nos. de Vsur. reg. Ex qua persona. ff. de Reg. iur.

Vnde non obstant fundamenta contrarię opinionis. Non primum. Quia negamus esse absurdum teneri quē plus soluere pro animali, vel seruo occiso, aut mutilato, quā pro homine libero. Nam in satisfactione quæ fit pro animali, vel seruo, solùm soluitur damnum passum à domino illorum, & est in illis æstimabile: nihil autem soluitur pro iniuria, cuius sunt incapaces. At in occisione, vel mutilatione liberi hominis, cadit iniuria, & cadit damnum, si quod illatum est, in res ipsius. Et dānum iam fatemur satisfaciendum esse, non tamen iniuriam quę non spectat ad Forum intrinsecum, sed ad externū, & iudiciale. Et multò minùs spectat ad idē Forum conscientiæ, seu pœnitētiale compensatio damni illati ob vitam, vel membra sublata, quia vita hominis liberi, est supra omne pretium humanum pecunia nusquam æstimabile; sed tantū pro illis debetur vindicatio in Foro externo, à Iudice faciēda, secūdū quod leges disponūt.

Et sic

Et sic non est similis, sed dissimilis comparatio.

Ad secundum similiter respondetur in homine fabrili, & opifice dari dãnum circa illos qui eius opera seu arte sustentantur; nõ tamen in nobili. Item in fabrili non satisfieri aliquid pro iniuria, sed tantùm pro damnis.

Ad tertiũ respondetur satisfactionẽ faciẽdam pro vita, vel membro sublatis, nõ esse positam in arbitrio hominis; quia facienda est in corpore, iuxta illud Saluatoris, Matth. 26.51. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* & iuxta dispoſita per iura, & leges municipales. Quæ quidẽ satisfactio corporalis, si infligatur: satis erit sic parti læsæ satisfactũ fuisse pro delicto cõmisso. Vnde non est cur alia irrogetur per Confessariũ, ne bis quis pro eodẽ crimine puniatur, contra id quod habetur in c. De his. de Accusa. & per Ange. in l. Cùm idẽ. ff. de Peti. hæred. & glo. in cap. Habet. 2. q. 5. & Couar. lib. 2. Variar. c. 10. nu. 6. facit l. Bona fides. ff. de Reg. iur. vbi habes bonam fidem non pati vt idem debitũ bis exigatur. Et ad D. Tho. respondeo deberi aliquam satisfactionem parti læsæ, arbitrio boni viri, quando illã ea voluerit; sed tunc iam remissam fuisse eius actionẽ criminalem, & consequenter non posse ab ipsa agi criminaliter ad pœnã contra offensorẽ; quia illa satisfactio pecuniaria quæ vulgò dicitur *Composicion*, est loco pœnæ. Si verò pars læsa noluerit dimittere actionẽ criminalẽ; nulla tũc debetur satisfactio pecuniaria extra pœnam corporalem, quam pars læsa prætendit per suam accusationem.

Ad quartum respondeo veniam non peti nisi ob reconciliationem, & charitatem violatam; non autem ob aliquam satisfactionẽ debitam, pretio æstimabilem; nec ob violatam iustitiam. Quod satis cõstat ex eo, quia sufficit eam petere; licèt denegetur.

Sed adhuc manet scrupulus, nimirum videri absurdum vt quis teneatur in conscientia secundùm iustitiam commutatiuam ad resarciendum damnum illatum alicui in bona, vel famam, seu honorem; & non teneri ad damna corporis; puta si abscidit vnũ brachium, vel eruit oculum, aut aliud simile membrum præcidit; cùm hæc damna sint multo pretiosiora, & magis ab hominibus æstimabilia; quàm præfata, circa bona, vel famam. Et augetur. Nam si dicas præfatum damnum non posse ad æquiualens resarciri. Respondet D. Thom. sup. saltem esse resarciendum in eo quod possibile est, vel in pecunia, vel honore.

Respondeo damnum præfatum illatum in personam, & corpus satis recompensari per iustitiam vindicatiuam, quæ est species commutatiuę, secundùm eumdem D. Tho. 2. 2. quæst. 80. artic. 1. ad 1. cùm sit satisfactio per æquiualens, seu talionem vbi aufertur oculus pro oculo, vita pro vita, manus pro manu. Prætereà illa punitio cùm fiat per iudicem, solùm spectat ad Forum iudiciale criminale, & non ad Forum pœnitentiæ, seu conscientiæ. Non mirum igitur si ad præfatum damnum illatum in corpus quis non teneatur in Foro conscientiæ, quamuis sit grauius, & æstimabilius, quàm alia damna passa super bonis, vel fama.

Hinc est compositiones quæ fiunt à partibus læsis circa præfata delicta, non esse secundùm ius; immò contra. Quia Reipublicæ interest ne crimina remaneant impunita. l. Ita vulneratus. ff. Ad l. Aquil. C. Vt famæ. de Sentent. excommunic. Manent autem impunita per memoratas compositiones, vt palam est. Pro quibus faciunt not. verbo Hæreditas. Differentia 8. & per gloss. verbo Supplicatione. in capit. Si illic. 23. quæst. 4. quatenus habet remittentem iniuriam propter peccuniam, nisi fiat authoritate iudicis, esse infamem; per l. Furtum. §. Pactum ff. De his qui not. infam. docet Hippol. in Pract. §. Diligenter. num. 179. Cùm ergo damnum illatum in corpus, non sit æstimabile, nec possit resarciri de iure per aliam viam quàm per punitionem corporalem; & hæc non spectet ad partem offendentem, seu iniuriantem; sed ad iudicem; nec satisfactio fiat propriè parti lęsę, sed Reipublicę, vt dict. l. Ita vulneratus: meritò non tenetur quis in conscientia ad aliquam satisfactionem, seu compensationem præfati damni ex delicto in lęsum illati, donec per iudicem condemnetur, per notata verbo Pœna. Differen. 2. & verb. Damnum. Differentia 8.

Hinc infertur, Primò reum condemnatū iudicialiter, vltra pœnam sibi impositam, non teneri ad aliquam aliam restitutionem, seu satisfactionem pro iniuria corporali illata; sed tantùm pro aliis dānis, si quę recepta fuerint, vt docent Couar. Nauar. & Anto. Gom. suprà, & ita habet communis praxis omnium tribunalium, teste Læsio sup. num. 143. quicquid in contrarium teneat Rebel. sup. nu. 3.

Secundò infertur si seruus occideretur, præter valorem ipsius domino restituendum, propter damnum ei illatum: non deberi aliam restitutionem, qua homo est, pro priuatione vitæ; quicquid contradicat Rebel. sup. num. 2. in fin.

Tertiò infertur, si pars lęsa agat primò criminaliter tantùm contra reum, nec contenta sit vt per pœnam tātùm corporalem sibi satisfiat: quamuis posteà agere possit ciuiliter ad interesse, & damna quæ passus est; vt per Iul. Clar. quæst. 95. num. 5. non tamen posse aliquid petere pro iniuria, seu vulnere corporali, cùm iam illa sit per sententiam criminalem satisfacta. Communiter autem inter nobiles, & aliquando inter alios inferiores, non prætenditur alia satisfactio, quàm quæ fit per pœnam corporalem. & ideò nec ipse delinquens, nec eius hæredes, ad aliam compelli poterunt per Confessarios. Vide ad hoc eumdem Rebel. sup. num. 4.

SVMMARIVM.

1 *Columbaria an sint licita, vel teneatur dominus ad restitutionem alienigrani, & fructuum quibus columbæ vescuntur.*

2 *Venatores columbarum an peccent eas interficiendo, sintque obnoxii restitutioni.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA SEXTA.

1 COLVMBARIA in Foro externo passim permittuntur; maximè in Corona Aragonię, in qua vnicuique sine vlla prohibitione licet ea habere in suis domibus ruralibus. & in Castella solùm est præscriptum spatiū leucæ, intra quod nullus potest eas aucupari; liberè tamen extra ipsum. & in Lusitania approbantur de consuetudine, teste Rebel. de Obliga. iusti. in Prælud. lib. 1. quæst. 14. nu. 21.

In Foro verò conscientiæ non caret hoc scrupulo, vt dicit Molin. de Iust. & iur. 1. par. tract. 2. disput. 48. Nam esse illicita, & obligari dominos ad restitutionem dānorum, tenent Paluda. in 4. dist. 15. q. 2. conclus. 5. & Maior ibid. q. 28. post D. Anto. 2. p. tit. 2. c. 1. Idem Caiet. verb. Columbariū. & Rodrig. in Explicatione Bullæ Compos. n. 56. Angles & alii. Quorum ratio est, quia nocumentum præstāt vicinis in eorū granis, & fructibus. ideò in aliquibus Regnis sunt prohibita, lege ad hoc lata.

Sed multi tenent, vbi talis lex non est, vel recepta consuetudo ea prohibentia; esse licita: quia nocumentum est paruum, & recompensatur cum stercore columbarum. Præsertim si dominus eis pabulum opportunis tēporibus subministret. Ita Silu. verbo Restitutio. 3. q. 4. Dicto 3. Naua. cap. 17. nu. 126. Soto lib. 4. de Iust. q. 6. art. 4. ad fin. Tabiena, Armilla, Lopez, Ledesma, & alii quos refert, & sequitur Molina sup. & Rebel. dict. n. 21. & ita teneo. vnde nulla est in hoc assignanda differentia.

2 Quæ hactenus dicta sunt spectant ad dominos columbarū. videamus nunc an venatores dictarū columbarū, peccent eas interficiendo, & teneātur ad earum restitutionē.

Huiusmodi quæstio, seu dubium depēdet ab alio, an dominium dictarum columbarū sit domini colūbarii, necne. Nam si sint domini columbarii, earū interfectores perspicuum est peccare, si in loco prohibito eas interfecerint; teneriq; ad restitutionem earum. aliàs secùs.

Quare petēdum est hoc vltimum dubiū à Iurisprudentia, nēpe ex §. Pauonum. Inst. de Rerū diuis. & ex l. Naturaliter. ff. de Acquir. rerū domi. vbi dicitur tādiu præfata animalia domini colūbarii esse, quamdiu retinent consuetudinē eundi, & redeundi. Quam cōsuetudinem amisisse censendæ sunt, si bis non

non redeant diebus, & horis consuetis; secundùm Nauar.cap.17.nu.128.Silu. verb. Inuentum. quæst.2.Maior.in 4.distinct.15. quæst. 10. Quamuis Molina sup. disputatione 41.col.196.ad fin. censeat id arbitrio prudentis relinquendum esse.

In Regno Lusitaniæ putat Molin. sup. disputatione 50.semper dominium earum esse domini columbarii, in quo præfatæ columbæ habent domicilium: nec esse loco circumscriptas ipsas columbas, quia nullibi licet eas interficere. Quod intellige vt proximè dictum est: nimirum retinere domicilium, quandiu non amittunt consuetudinem eundi, & redeundi ad certum columbarium.

In Regno verò Castellæ, putant Couar. in regul. Peccatum. 2. par.§.8. num. 14. & Cordub. quæst. 121. posse venatorem impunè eas interficere si extra leucã eas inueniat: in Foro verò conscientiæ, non posse, & ideò teneri eas restituere. Itaque volunt vt lex quæ statuit vt extra leucam possint capi, sit tantum permissiua. Quod impugnat Moli. (& meritò) sup. dict. disputatione 50.vers. Verum.ad fin. dicens iniquã esse illam legem, indignamque legislatore Christiano, quæ sine vllo prorsus emolumento, præter commune ius permitteret vt impunè caperentur; dominoque earum denegaret actionem aduersus venatorem: & nihilominus relinqueret venatorem obnoxium, vt illas in Foro conscientię perinde restitueret, ac si talis lex lata non esset. Quare censet ad nullam restitutionem teneri, cũ Respublica potuerit illud absolute statuere, vt scilicet cum eo onere dominus columbarii dominiũ illarum retineat, si extra locum leucæ non exeant. Secùs si extra. Quod etiam nobis placet.

SVMMARIVM.

1 *HAERES non tenetur ex delicto defuncti in Foro exteriori; nisi quatenus ad eum peruenit: vel nisi lis sit cum defuncto contestata. Secùs in Foro conscientiæ, & Foro Canonico.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA SEPTIMA.

1 HAERES de iure Ciuili non tenetur regulariter ex delicto defuncti. l. vnica. C. Ex delict. defunct. in quantum hæredes conueniantur. vbi dicit textus, solùm in duobus casibus teneri: nimirùm si ad eum aliquid ex ipso delicto peruenerit; quia tunc in tantum tenetur, & non in plus. Vel nisi lis fuerit contestata cum defuncto super dicto crimine: quia in iudicio quasi contrahimus. l. 3. §. Idem scribit. ff. de Pecul. ideoq; per contestationem litis, videtur cõtractus initus cum defuncto. Itaque si defunctus fuit vsurarius, raptor, latro, vel incenderit domum alicuius, vel simile quid fecerit; non poterit conueniri eius hæres in Foro iudiciali ciuili ad restitutionem vsurarum, furti, vel rapinę, si ex his delictis nihil ad eum peruenerit; licèt habeat alia bona ex hæreditate: vel nisi viuente testatore fuerit cum eo lis contestata super ipsis delictis. Ita constat ex dict. l. vnica. & ex gl. in cap. fin. de Sepult. & in cap. Ecclesia. §. Item peccato. 1. quæst. 4. verb. Conquisita. & ex Couar. post alios lib.3. var. cap. 3. num. 7. dicit communem Iul. Clar. quæst. 51. num. 16. Et probat late Ias. in l. Si quis. §. Quod autem. ff. Quod quisque iur. eamdẽ dicit communem Benedict. Capra reg. 67. num. 1. & 2. & habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 500. Et potest esse ratio, quia crimina morte extinguntur. l. 1. & per totum tit. C. Si reus vel accusat. mortui fuerint. l. Defuncto. ff. de Publi. iudi. cap. Quorumdam. 24. dist. & est communis opinio. vt per Iul. Clar. dict. quæst. 51. num. 12. & sic nullus potest post mortem accusari. l. fin. ff. de Bonis eorum. qui ante sent. mort. sibi consci. cap. 1. 24. quæst. 2. cap. Admonere. 33. quæst. 2. Nisi in certis criminibus exceptis; de quibus per eumd. Clar. ibid. num. 13. vnde cum de dictis maleficiis agi non possit mortuo iam principali; meritò non potest peti ab hærede aliqua restitutio, vel satisfactio

satisfactio vigore eorumdem; quia aliàs necessariò agi deberet de illis. maximè quia forsan ipse defunctus habebat aliquas iustas exceptiones ad se defendendū; quas cum ignoret eius hæres, posset facilè succumbere in magnam defuncti infamiam; cuius honor, & bona fama, seu opinio, spectat ad hæredē; vt eam nimirū totis viribus tueatur. Vnde in effectu, propter honorem defuncti, iura ciuilia actionem contra hæredes, etiam persecutoriam, ratione damni illati ex delicto defuncti, concedere noluerunt. Non vero agunt suprà memoratę leges de actione pœnali; vt scilicet hæres pœnam criminis quam merebatur defunctus, minimè soluat, vt malè putauit Coua. loco superiùs citato. vers. Nam & iura Cæsarum. Nam contra talem intellectum est. dict. l. vnica. C. Ex delict. defunct. Ibi, *Alioquin in quantum ad eos peruenit.* &, *Ne alieno scelere ditentur.* Ex quibus verbis colligitur non agere ibi legem de pœna criminis, sed de actione persecutoria circa damnum illatum, vt scilicet hęres teneatur illud resarcire in quantum ad eum de illo peruenerit, si lis cum defuncto contestata non fuit. Et dat rationem. nempe ne alieno scelere ditetur. Vbi gloss. hanc rationem confirmat. nimirùm quia turpia lucra ab hærede sunt extorquenda. vt l. In hæredem. ff. de Calumnia.

In Foro verò conscientię (& etiam Canonico vbi principaliter attenditur peccatū, magis quàm honor defuncti; cùm peccatum dimitti nequeat nisi restituatur ablatū. reg. Peccatum. extra de Reg. iur. ne anima dicti defuncti, secundùm aliquos, in purgatorio, ob retardatam ab hærede satisfactionem damni per defunctum illati detineatur. vel veriùs propter vitandum peccatum hæredum, vt infrà latiùs) hęres tenetur ex delicto defuncti, omni casu, vsque ad vires hæreditarias. & sic siue lis sit contestata cū defuncto, siue non; siue ad hæredē aliquid de delicto peruenerit, siue non: siue fecerit inuentarium, siue non. Et est communis opinio; vt per Couar. sup. numer. 7. & 8. & Clar. numer. 16. & 17. Et probatur in cap. fin. de Sepult. & in cap. Tua nos. de Vsur. & in cap. In literis. de Rapto. vbi text. agit de incendio facto per defunctum, & dicit, *Et hæredes eius moneas, & compellas, vt his quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iustitiam irrogauerat, iuxta facultates suas condignè sati. faciant; vt sic à peccato valeat liberari.* Quod verbum *valeat* (vt hoc obiter dicam) etiam habetur in Decretalibus à Gregorio Papa. 13. correctis. Quod non parum miratus sum; cùm communiter DD. teneant dictum verbum esse mēdosum. Quia negligētia, & retardatio satisfactionis, nō obsunt animę defuncti; sed tantùm ipsis hæredibus, & executoribus testamētorum. Et ideò dicendum, *valeant.* in plurali; vt sic referatur ad hæredes, & executores; vt docet Ioan. And. dict. cap. In literis. & Hadria. quodlibe. 1 1. sub litera T. Quamuis enim Pala. Ruui. in Rep. rub. de Donatio. inter vir. & vxor. §. 65. numer. 19. tenuerit animam defuncti detineri in purgatorio dum voluntas eius per hæredes, & executores testamentorum nō mandatur executioni. & sic defendat verbū *valeat* in singulari. sed eius opinio communiter reprobatur. Nam si defunctus bona fide, confisus de hæredibus, & executoribus, iussit vt restitutionem facerent ad quam ipse tenebatur: (si per se statim eam facere non potest) per hoc liberatur à peccato; neque detinebitur in purgatorio propter culpam, & negligentiam hæredum, & executorum, vt declarat B. Tho. quodlibe. 3. art. 13. & 14. Soto in 4 dist. 45. quæst. 2. art. 3. Silu. verb. Testamentum. 2. quæst. 9. Cardinalis sancti Xysti. in cap. Qui oblationes. 2. 13. quæst. 2. Nauar. cap. 17. nu. 68. & Pet. à Nauar. de Resti. lib. 3. cap. 4. Dubio. 7. num. 165. cum seq. & Lælius Zechius de Casib. Episcopo reserua. casu 6. de Lega. soluen. pagina 585. immò ipsi hæredes, & executores peccant mortaliter retardantes sine iusta causa executionem testamentorum, vt tradunt Ricard. in 4. dist. 45. quest. 4. art. 5. Gabriel in Canone Missæ. lectione 23. col. 3. Nauar. cap. 25. num. 65. & DD. suprà citati.

Et redeundo vnde digressi sumus; idem quod præcitata iura probant, nimirū heredem teneri ex delicto defuncti in cōscientia, & Foro Canonico, docent gl. in cap. Si Episcopum. verb. Reddantur. 16. quest. 6. & in cap. Episcopus. verb. Ab hęredibus. ad fin.

ad fin. 12. quæst. 2. & in cap. Ecclesia. §. Itē peccato. verb. Conquisita. 1. quæst. 4. & dict. cap. fin. de Sepultu. Ioan. Fab. in §. Pœnales. Inst. de Perpet. & tempor. act. Areti. in rub. ff. de Acqui. hæredi. col. 3. Hadrian. quodlib. 11. art. 1. & Couar. sup. Viui. decis. 6. lib. 1. & 1. tom. Commu. opin. dict. pag. 500. Bart. in l. 1. ff. de Priua. delict. & dicit communem Silu. verb. Hæreditas. 3. quæst. 4. Angel. & Tabien. verb. Hæres. numer. 4. & Paul. Comitol. lib. 4. Respon. moral. quæst. 42. & ibi ex hoc dicit vbi defunctus alicuius famam, & existimationem violauerit; posse infamatum agere contra illius hæredes, non actione pœnosa, sed persecutoria ad damni dati satisfactionem, & famę restitutionem. Quod est notandum.

SVMMARIVM.

1 *SERVVS si iniuria afficiatur, & aliquid pro iniuria capiat; non tenetur illud domino restituere; sed potest penes se retinere.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA OCTAVA.

1 SERVO, de iure, in Foro externo nulla fit iniuria, quamuis ei aliquod conuicium dicatur, vel percutiatur pugno, vel alio modo leui. Ita habetur in §. Seruis. Inst. de Iniuriis. Quando verò fit ei aliqua iniuria atrox, vt quia verberatur ab aliquo; tunc non ei, sed domino competit actio iniuriæ; vt habetur ibid. & in l. Item apud. §. Prætor ait. ff. eod. not. Silu. verb. Iniuria. quæst. 6. ad fin.

In Foro verò conscientiæ, quatenus homo est, fit ei iniuria. vt sentit gl. 1. in dict. §. Seruis. per iura quæ citat. Et ideò iniuriator, is nimirum qui corpus pulsatione, aut conuicio aures, aut aliqua turpitudine vitam cuiuspiam violat, tenetur eidē in conscientia satisfacere. Intellige, vt resoluimus. verb. Remissio iniuriæ. Differentia 7. Et quod ob iniuriā irrogatam seruo datum fuerit, non tenetur seruus domino restituere, vt tenet expressè Molina de Iusti. & iure. tom. 1. tract. 2. Disputatio. 38. col. 185.

SVMMARIVM.

1 *REVS legitimè interrogatus à Iudice, si neget crimen, an teneatur in conscientia restituere bona ipsi fisco.*

DIFFERENTIA QVADRAGESIMA NONA.

1 REVS legitimè interrogatus, si neget delictum; liberatur à pœna, & cōfiscatione bonorū in Foro iudiciali, si non sint aliàs sufficientes probationes ad eum condemnandum. l. Qui sententiam. C. de Pœnis.

An verò in Foro conscientiæ teneatur restituere fisco bona, valde dubitatur inter DD. Nam Soto lib. 1. de Iusti. quæst. 6. arr. 6. cōclusione 4. ad fin. tenet affirmatiuam; ea ratione, quia negando, iudicium impediuit; cùm tamen fateri teneretur. Quasi diceret, Qui impedit alium, ne rem aliquam consequatur, ad quam ius in re, vel ad rem habebat: tenetur ad restitutionem dictę rei, vel valoris eius (vt diximus sup. Differentia 16.) Sed in hoc casu fiscus habebat ius ad bona huius delinquentis vigore criminis commissi. Ergo tenebitur reus negans ad eorum restitutionem; maximè quia fecit contra iustitiam, negando delictum, cùm aliàs teneretur illud confiteri, quādo Iudex legitimè eum interrogauerat, vt supponimus. Faciunt not. sup. Differ. 39.

Alii verò, vt Micha. Salon. 2. 2. quæst. 62. art. 3. controu. 2. Azor. 1. tom. Insti. mora. lib. 5. cap. 8. col. 485. (vbi etiam allegat Nauar. cap. 25. num. 51. sed erroneè.) putant non

tant non teneri restituere bona. Ea ratione, quia pœna numquam debetur in conscientia; iuxta glo. receptam. in cap. Fraternitas. 12. quæst. 2. Secundò, quia fiscus ante Iudicis condẽnationem, non habet ius quęsitum in bonis criminosi. Quorum opinionem veriorem puto. Pro qua est alia ratio optima, nimirùm quia reus quamdiu est spes euadendi, idest dum Iudex non habet sufficientes probationes, potest crimen negare, etiam si legitimè interrogetur; vt tenet Pet. Nauar. lib. 2. cap. 4. num. 136. & Emmanuel Sa verb. Reus. & Leonard. Lessius de Iust. & iu. lib. 2. cap. 31. Dubitatione 3. num. 16. pag. 397. Idque propter difficultatem præcepti, & ob summum ius vitæ suæ tuendæ. Per quam rationem soluitur fundamentũ Soti. Nec est verum, fiscũ habere ius ad bona criminosi; maximè si careat sufficiente probatione. Solùm enim habet ius ad accusandum, & in carcerem mittendum reum, & ad torquendum eumdem, si habeat semi plenam probationem. non tamen ad bona, donec sententia feratur contra reum.

SENTENTIA.

SVMMARIVM.

1 *IVDEX Fori iudicialis non potest ferre sententiam extra territorium suum. Secùs in Parocho.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IVDEX ferens sententiam extra locum consuetum, & territorium proprium, nulliter agit. l. 3. ff. de Offic. Præsid. l. Obseruare. §. Ingressus. ff. de Offic. Proconsul. l. Cùm sententiam. C. de Sentent. l. fin. (vbi omnes.) ff. de Iust. & iur. docet Vant. in tract. de Nullit. tit. de Nullit. ex defectu iurisdict. num. 107. & 110. fol. 99.

At Parochus vbicumque locorum, & terrarum, potest audire confessiones suorum parochianorum, & eos absoluere; vt diximus verb. Iurisdictio. Differentia 10. nu. 6. & tenet gl. pen. in cap. t. 16. quæst. 1. commendata à Corseto in Repert. ad Abb. verb. Iudicis incompetentia. Fallen. 32. & eam sequitur post alios Rip. de Peste. cap. fin. num. 47. Nauar. cap. 27. num. 255. Silueft. verb. Confessor. 1. quæst. 13. Iul. Clar. quæst. 38. num. 4. & Couar. post alios in Pract. cap. 11. num. 4.

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 SENTENTIA lata ab vno Iudice, si ab ea non fuit appellatum, non potest ab illius Superiore in Foro exteriori relaxari, nec commutari. cap. Cùm ab Ecclesiarum. de Offic. ordin.

At in Foro animæ, sententia, seu pœnitẽtia data ab vno Cõfessario potest per quẽcumque Superiorem; immò, & æqualem relaxari; vt docet Borgas. de Irregul. pag. 87. num. 2. & diximus verb. Dispensatio. in Differentia 5. & verb. Iurisdictio. Differentia 1. Et ratio est, quia sententia in Foro animæ numquam transit in rem iudicatam. vt infr. Differ. 5.

SVMMARIVM.

1 *SENTENTIA iniusta, si ab ea non appelletur; quod ius tribuat Parti.*

2 *Excommunicatio iniusta quid operetur.*

3 *Prior electus, & confirmatus à Superiore, si aliàs*

si aliàs sciat suam electionem fuisse inualidam; an sit tutus, ob prędictam confirmationem. 5 *Res iudicata retractari non potest, nisi per confessionem Partis constaret de eius iniustitia.*

4 *Sententia absolutoria dicēs, Absoluo reū, eò quòd nullo modo est debitum; si ab ea non appelletur, tribuit ius Parti, ita vt naturalem obligationem auferat.* 6 *Contra præsumptionem iuris, & de iure, non admittitur probatio: nisi per confessionē Partis.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 SENTENTIA iniusta, & iniqua ex defectu iustitiæ; cùm nimirum innocens condemnatur: si ab ea non appelletur, quamuis in Foro contentioso tribuat ius Parti in cuius fauorem lata est (quia scilicet venit executioni mandanda, & condemnatus ampliùs super ea non auditur, iux.cap. Cùm inter. de Re iud. & l. Ab eo. C. Quomodo, & quando Iudex. l. Herennius. §. Caia. ff. de Euict. cap. In præsentia. de Renun. Feli. cap. 1. num 40. de Constit.) non tamen tribuit ius aliquod victori in Foro conscientię. Vnde sciens iniquitatem sententiæ; non poterit ea vti tuta conscientia, non magis, quàm si eam non obtinuisset. Ita post Innoc. docet Panor. in cap. Quia plerique. num. 19. de Immunit. Eccles. Hadrian. quodlibet. 6. art. 1. vers. Ex quo infero. Sot. lib. 3. de Iust. quæst. 4. art. 5. & in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. conclusione 4. Salon. de Iust. & iur. quæst. 60. art. 5. pag. 256. & dicit communem Couar. in 4. 2. par. cap 8. §. vlt. num. 19. & Emmanuel Soarez 1. tom. Commun. opin. pag. 328. Similiter tenebitur restituere quicquid habuit cognita iniustitia, Panor. in cap. 1. de Concession. præb. Silu. verb. Sententia. quæst. 11. Pro practica verò, & intellectu huius conclusionis, & differentię, cōsule Abbatem consil. 60. incipit, In causa. & quæstione. vol. 2. per totum. Adde ad prædicta quæ habentur 1. tom. Commun. opin. lib. 1. tit. 11. num. 20.

Ratio huius differentiæ est, quia sententia iniusta, & iniqua (licèt pro ea in Foro exteriori præsumatur, maximè vbi ab ea non appellatur. cap. Sicut. de Re iud. nisi quando iniquitatem continet manifestam. cap. Inter. eodem tit. faciatquè ius inter ipsos litigātes, vt in dicto cap. Cùm inter.) nullo modo tollit obligationē naturalem, vt probat tex. in l. Iulianus. 60. ff. de Cōndict. indeb. *Licèt enim* (inquit Paulus.) *Absolutus sit; natura tamen debitor permanet.* Idem notat Panor. in dicto cap. Quia plerique. num. 19. & 20. & in cap. Quoad consultationem. num. 7. de Re iud. vbi ex hoc infert ad quæstionem, de qua per Bar. in dicta l. Ab eo. C. Quomodo. & quando iud. videlicet an ex sententia condemnatoria iniusta oriatur obligatio naturalis. Et concludit cum eodem Bart. quòd non; quià si sententia non tollit obligationem naturalem, vt in dicta l. Iulianus. Ergo non inducit; quia faciliùs tollitur, quàm inducatur. l. Si vnus. §. Pactus. ff. de Pact. sequitur Felin. dicto cap. Quoàd consultationem. col. 4. dicens communem, scilicet quòd sicut absolutoria iniusta non tollit naturalem obligationem: ita condemnatoria iniusta eam non inducit. Idem not. in cap. Nihil. in princip. de Præscript. & sic tuta conscientia potest condemnatus, secluso scandalo subterfugere solutionem condemnationis; quia Iudex non potest iustificare cōscientiam victoris; vt constat ex dict. l. Iulianus. iuncta ibi. glos.

Nec obstat, transactis decem diebus ad appellandum, sententiam assumere ex tacito consensu condemnati vires rei iudicatæ, qui appellationem omittens consentire videtur; vt in dicto cap. Quoàd consultationem. & in dicta l. Ab eo. & in glossa fin. in fin. in cap. 1. de Concession. præb. Nam ille consensus non est verus, sed fictus, & præsumptus. Præsumit enim ius iam condemnatum consentire ex quo non appellauit. Vnde propter bonum publicum, vt sic tandem aliquando litibus finis imponatur, præcludit viam ampliùs cognoscendi de causa. At in Foro animæ statur veritati, & non præsumptioni, cap. Is qui fidē. de Sponsal.

Sponsal. Quare si reuerà reus non desiit, seu omisit appellare animo confirmandi sententiam, seu donandi id in quo fuit condemnatus, si sententia fuit condemnatoria; vel animo remittendi debitum, si fuit absolutoria ex parte actoris; sed vt euitaret iudiciales molestias, iux. tex. in l. Item si res. in fin.ff. de Alien.iud. mutan.cau.sa. (quod in dubio est præsumendum. argum. l. Cùm de indebito. ff.de Probation.) non prodest actori prædictus consensus præsumptus; nec vigore eius poterit victor tuta consciẽtia exequi sententiam quam scit aliàs iniustam, & iniquam. Idem docet Nauar. cap. 25. num. 12. vers. Secundò.

Quod adeò verum est, vt licèt reus offerat sponte victori rem ad quam restituendam fuerat iniquè condemnatus; vel soluat pecuniam condemnatoriæ sententiæ, vt se eximat ab expensis executionis sententiæ, & ab aliis vexationibus iudiciorum: (Hac enim ratione licitè id facere poterit. nec ex hoc peccatum victoris fouere dicẽdus est, vt putauit Panor. post Innoc. ibidem post princip. in dicto cap. Quia plerique. num. 24. per cap. Negligere. 2. quæst. 7. Cùm condemnatus tantummodo à prosequenda lite, & ab appellando desistit; eius pertesus. Victor siquidem ex hac condemnati voluntaria paritione sententiæ non inducitur ad vllum peccatum, cùm iam aliàs paratus sit ad rem, seu pecuniam recipiẽdam. sicut dicimus de soluente vsuras, & easdem promittente vsurario parato eas recipere, qui ideò non peccat, vt notant omnes in cap. Debitores. & in cap. 1. de iureiur.) nõ poterit victor in conscientia prædictam rẽ, seu pecuniam recipere. Adhuc quippe inuitus soluit reus. Quod verum est, cùm vitiũ sententię non est remissibile per partes; vel si sit remissibile, constat eum inuitum soluisse ad redimendas vexationes litis, & facti. aliàs secùs; vt in l. Ad solutionem. C. de Re iud. Abb. pulchrè dict. consil. 60. num. 2. & 3. vol. 2. Gom. in regul. de Triennali. quæst. 42. ad fin.

Nec admittenda est limitatio ad prædictam differentiam quam ponit Salon de Iust. & iure, dicta quæst. 60. art. 5. §. 3. qui vult si sententia sit iustè lata secundum allegata, & probata (licèt aliàs sit iniusta, & iniqua: puta quia per falsos testes, vel aliàs fuit contra reum probatum) teneri tũc reũ in Foro animæ ad obseruationem sententiæ; parereque ei præiudicium talem sententiam, & victori titulum. Quod certè nullo iure, nec ratione defendi potest; quia nulli dolus suus, & malitia patrocinari debet, nec prodesse. l. 1. & l. Ex dolo. ff. de Dolo. l. Si in fraudem. C. de Legi. l. In fundo. ff. de Rei vend. cap. Sedes. de Rescript. Nec ex dolo suo debet quis lucrari. l. Non debet in fin ff. de Dolo malo. maximè quia licèt sententia lata secundùm allegata, & probata iustificetur quoad Forum exterius; non tamen quoàd Forum interius, constito posteà de veritate in contrarium. Ex præsumptione enim stamus prædictæ sententiæ. cap. In præsentia. de Renunciar. l. Herennius. §. Caia. ff. de Euictione. Quæ præsumptio in iudicio interiori cessat, cùm veritas se habet in contrarium.

Quare concludendum est, sicut victor nõ potest vti in conscientia prædicta sententia iniusta: sic nec victum teneri ad eius obseruationem, quomodocumque sit iniusta ex defectu iustitiæ à parte rei. *Vnde meritò* inquit Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 3. conclus. 4. posse talem condemnatum subterfugere, & non soluere id ad quod condemnatus est, dummodò non inferat vim ministris iustitiæ, idque sine scandalo facere possit.

Nec minus admittenda est alia limitatio, seu distinctio, quam tradit Panor. in dicto cap. 1. de Concessione. præb. num. 4. Marc. decis. 470. part. 1. & Silu. verb. Sententia. quæst. vltim. videlicet prædictam differentiam esse intelligendam de sentẽtia declaratoria tam in causâ profana, quàm in beneficiali; qualis est quando Iudex inter litigantes sententiat ad istum, vel illum rem pertinere, siue dari debere. Secùs in priuatiua beneficiali. Quia tunc, si Beneficium alteri conferatur, in vtroque Foro securus is erit. Huiusce distinctionis potest assignari hæc diuersitatis ratio, nimirum quia is pro quo data est sententia declaratoria iniusta, nullum ius habet, nisi illud quod immediatè sibi causatur sentẽtia. At talis sententia declaratoria non tribuit titulum. l. Sicut. §. Hoc siquidem. ff. Si seruit. vendic.

cap.

cap. Forus. de Verb. signific. cùm is qui declarat, nihil det de nouo. l. Palàm. §. Si tantùm ff. de Testam. At sentētia priuatiua Beneficialis à qua non fuit appellatum, facit Beneficium vacare; cap. Proposuit. de Concession. Præb. vbi Abb. num. 21. id notat, & in dicto cap. 1. num. 4. Vnde cùm tamquam vacans, alteri conferatur; non patet istum teneri ad eius resignationem, licèt posteà sciat iniustè fuisse latam sententiam; si aliàs ipse non fuit causa iniustitiæ: cùm ius illius non accipiat vim, nec fundetur immediatè in ipsa sentētia, sed in collatione ipsi facta post sententiam priuatiuam. Sed certè (quod pace tantorum virorum salua dixerim) falluntur, putantes per sententiam priuatiuam iniustam, etiam si ab ea non fuerit appellatum, vacare verè Beneficium corā Deo, & in Foro animę, de quo loquimur, tamquam tacitè renūciatum per condēnatum. Nam id tantùm verum est quoàd Forum contentiosum, & præsumptiuè; non tamen quoàd Forum conscientiæ, si condemnatus, ac priuatus iniustè, omisit appellare, non quidem animo renunciandi Beneficio, sed ad euitandas molestias litis. Tunc enim ex omissione appellationis, non amittit titulum Beneficii. Et est ratio, quia in eo militat eadem ratio quæ militat in condemnato declaratiuè; cùm vtraque sententia nitatur tacita renunciatione præsumpta, quę cessat in Foro animæ. vnde meritò hāc partem defendit Salon dicto artic. 5. col. 269. §. 1. dicens opinionem illam Canonistarum, quæ habet; sententiam priuatiuam in Beneficialibus, etsi iniustam, habere vim in Foro animę, & transferre ius, si priuatus non appellet; esse omnino reiiciendam. Quòd si dixeris ius eius cui confertur in prædicto casu Beneficium, non tam fundari in renunciatione, seu cessione condemnati non appellantis, quàm in collatione ipsi facta à Superiore: fateor quidem. attamen collatio illa fuit inualida quoàd Forum interius; cùm sit facta de Beneficio viuentis, non vacantis coram Deo. capit. 1. de Concession. pręb.

Quare tam in Beneficialibus, quàm in profanis; & tam in sententiis priuatiuis, quā declaratiuis, manet firma nostra differentia, scilicet sententiam iniustam, qua innocens condemnatur, licèt præiudicet dentū.. cto quoàd Forum exterius, si ab ea non appellet; non tamen præiudicare quoàd Forum interius; si id fecit ob euitandas molestias litis; & consequenter victorem non posse salua conscientia prædicta sententia vti, postquam de eius iniustitia, & iniquitate, certior factus fuerit.

2 Ex qua resolutione infero primò, idem dicendum fore de sententia excommunicationis iniusta ex defectu iustæ causæ. quia scilicet talis sententia licèt præiudicet quoàd Forum exterius. cap. 1. 11. q. 3. non tamē quoàd Forū interius; vt diximus verb. Excommunicatio. Differentia 9. & docet Paluda. in 4. dist. 18. quæst. 4. versic. Tertius effectus. Soto ibidem dist. 22. quæst. 1. artic. 3. conclus. 4. Nauar. cap. 27. numer. 3. & 38. vbi ex hoc infert, taliter iniustè excommunicatum non priuari communione interiori sanctorū, neq; suffragiis generalibus, quę Ecclesia, siue eius ministri quotidie faciunt.

3 Secundò infero idem dicendum fore de electo in Priorem, sciente electionem suam fuisse inualidam ex aliquo impedimento occulto; (si sit verbi gratia illegitimus, vel non possit ascendere ad capitulum ex aliquo morbo secreto; vel aliàs, iuxta nostra statuta) Nam si nihilo minùs confirmetur à Superiore; non obstante dicta confirmatione quæ habet vim sententiæ secundùm Innoc. & Abb. numer. 9. in cap. Cùm olim. de Dolo & contuma. tenetur in Foro conscientiæ se abstinere à Prioratu. Ita Silvest. verbo Beneficium. 3. post principium, tamquam nullum ius in eo habens, vigore dictæ confirmationis. Quippe nihil iuris noui addit l. Et quia. ff. de Iurisdictio. omnium Iudicum. l. Authoritatem. & ibi Bart. C. Vnde vi. glossa in l. 2. verbo Professio. C. de Fund. & Sal. rei domin. lib. 11. Ripp. respons. 21. numer. 12. vbi dicit, per nullam confirmationem censeri confirmari Beneficium quod illicitè retinetur. Facit pro prædictis quod Rodriguez tradit in Explicatione Motus Prop. Pii Quinti Pontificis Maximi circa ingressum mulierum in Monasteria, positi in calce voluminis Bullæ Cruciatæ, numero 32. vbi dicit, si quis incurrit crimē inhabilitaris secretò, nō posse acceptare Prælaturam, etiam si ei præ-

ei præcipiatur à Superiore, vt eã acceptet. Quod idem tenet Palud.in 4.dist.19.quęst. 1.art.1.ad fin. Et confirmantur supradicta per cap. Postulastis. de Cler. excom. min. ibi. *Nec illi valent ea retinere licitè;nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum; cùm ea non fuerint canonicè consecuti.* vbi collatio Beneficii facta excommunicato est nulla, & consequenter tenetur se ab illo abstinere. Faciunt ad hæc notata sub verb. Pœna.in Differentia 20.num. 5. vers. Est tamen prædicta conclusio.

4 Obserua tamen hic vnum notatu dignũ, quòd si quis absoluatur, & dicat Iudex in sententia,se eũ absoluere,quia nullo modo est debitum quod ab eo petitur: si Pars cõtraria non appellet; non poterit de cetero, etiam per viam denonciationis Euãgelicę, allegare naturalem obligationem contra absolutum. Idem si Iudex absoluisset tamquam debitum non esset contractum. argu. l.fin.ff.de Iureiur.& l. Si duo. §.Si quis iurauerit.ff.eodẽ,& docet Bart. in l. Cùm quis. num.16.C.de Iur. & facti ignor. vbi reddit rationem, scilicet quia, licèt Iudex per suã sententiam non potuerit tollere naturalem obligationem;vt §.Naturaliter. Inst.de Iur. nat. Res tamẽ iudicata inter Partes habetur pro veritate.l. Res iudicata.ff.de Regul.iur. Ideo non potest ampliùs de ea querelari, etiam si vellet per viam denunciationis Euangelicæ; cùm semel sit cognitum. l.Si quis cùm totum. §.Plenè.& §. Si ancillam. ff.de Except.rei iud. & l.Post rem iudicatã. ff.de Re iud. Bart.in Extrauag.Ad reprimẽdum.verb.Denunciationem.nu.15. fol.78. licèt contrarium teneat Host.in cap.Nouit. de Iud. vbi Abb. num. 18. ipsum citat,& numero 20. conatur eos reducere ad concordiam.

5 Limita verò proximè dicta, nisi Pars absoluta confessa fuisset coram testibus se reuera debere debitum: tunc enim retractabitur sententia,non obstante re iudicata. Hoc est Dictum aureum,& singul.Innoc.in dict. cap.Quia plerique.num. 3. de quo faciunt magnum festum Doctores, & ipsum allegant pro singulari plures relati per Addit. Abb.ibidem,sub numer.21.litera F.& Abb. consil.89.num.5.vol.1.& in cap. Nouit.nu. 20 de Iud.Fel.in cap. Inter Monasterium. num.23.de Re iud.vbi dicit Dictum aureũ. & in cap.Qualiter.in 1.num.32.de Accusat. Dec.in dicto cap.Nouit.num.9.cum seq. & in Rubr.de Probat.num.8.& in cap.1.num. 3.& in capit. Iurauit. numer. 6. eodem tit. Ias.in Repet.l. Admonendi. num. 46. cum sequent ff.de Iure iur.Hippol.in l. Eos qui diuersa.num. 19. cum sequenti. ff. de Fals. vbi dat rationem, & plura infert singularia. Idem Abb.in cap.2.num 5.de Purga. vulg. & pro memorato Dicto Innoc.est glo. singul.in l.In contractibus.verb.Nullo modo. C.de Non num.pecun. Facit etiam Bart. in

6 d.l.Iulianus verum.num.2. ff.de Cōdict. indebiti. vbi dicit contra præsumptionem iuris & de iure,non admitti probationem,nisi per confessionem Partis; vt in Auth. Sed iam necesse.C.dè Donation.ante nupt.& in corpore, vnde sumitur,cum sua glossa. In prædicto ergo casu posset etiam in Foro iudiciali retractari sententia, etiam si esset transacta in rem iudicatam: quia constat de iniustitia illius per confessionem Partis.

SVMMARIVM.

1 *RES iudicata retractari non potest prætextu calculi malè facti.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 RATIONE, & prætextu calculi malè facti,seu summati,post sententiam in rem iudicatam transactam, non potest cui in Foro exteriori ampliùs molestia exhiberi; nec tenetur de errore. l.2. C.de Re iud. Nã vt ibi dicit tex.si res iudicatæ sub prætextu cõputationis instaurentur, nullus esset litiũ finis.

In Foro tamen animæ,& pœnitentiali aliud est iudicium. Nam, si posteà appareat de errore:tenetur in conscientia restituere id omne,in quo factus fuit, atq; commissus error,

error, non obstante re iudicata. Ratio est, quia prædicta lex fundat se in præsumptione, quæ in Foro animæ locum non habet. c.Is qui fidem. cum ibi notatis de Sponsal.

SVMMARIVM.

1 *A Sententia, vel quocumq; alio grauamine iudiciario est appellandũ intra decẽ dies, vel aliud tempus à statuto præfixum. aliàs sententia transit in rem iudicatam, nisi in casibus exceptis, de quibus hic.*

2 *In Foro verò animæ numquam pœnitentiã ita trãsit in rem iudicatam; quin possit mutari ex causa.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 Sententia, si ab ea intra decẽ dies non appelletur; in Foro iudiciali transit in rẽ iudicatã.c. Quoàd cõsultationem. de Re iudi. capit. Significauerunt.de Testi.c.Bonę.de Confirm.vtili.c.Concertationi.de Appel.lib.6. Auth.Hodie. C. cod. tit. Quod procedit tam in sententia diffinitiua, quàm interlocutoria, & quocumq; iudiciorum grauamine.l. 1.§.Quod in sententiis. ff.Quando appel.fit. c. Cùm dilecti.de Electio.glos.d.c.Significauerũt. verb.Dies. & etiam vbi cuipiam aliquod munus; vt pote tutelæ, vel aliud simile iniungeretur; & se excusaret, nec eius excusatio admitteretur: tunc tenetur intra decem dies appellare. aliàs non audietur; vt d.l.1.§.Si quis tutor. l. Quinquaginta.C de Excusat. tuto.c.Biduũ. §.Quod autẽ.2. q.6. & currunt dicti dies de momento in momentum contra præsentẽ, vel verum contumacẽ. aliàs est vtile in initio. Nec potest à Iudice, vel Parte dictum tempus prorogari, vel minui, etiam iusta suadente causa. Cõmunem dicit Grauati. in Annota.ad Pract. Octau. Vestrii.lib.7.c.3.n. 51.licèt sic contrario iure, statuto, vel consuetudine loci; secundùm glo.sing.in Auth. Offeratur.C.de Litis cõtest.& in l.Præscriptione.C.Si cõtra ius. de Iure Regio Castellæ solùm dantur quinque dies ad appellandum, vt in l.1.tit.16.lib.3.Ordina.

Et dicta intellige in grauamine nõ successiuo.aliàs secùs; quia ad grauamen successiuum non currit tempus ad appellandum; vt docet Guido Pap.q.236.

Aliquãdo tamẽ fallit supràdicta regula; vt in casib.notatis per Octau.Vestri.sup.n. 23. & 24.& vide vnã fallentiã sing.nẽpe quãdo post 10.dies obtulit se reus in cõtinẽti probaturũ iniquitatẽ sententiæ. Ita August. ad Ange.de Malefi.in parte, Præsente Caio, & nõ appellãte. §.Sin autẽ nõ appellauerit.& Hippo.sing.614.incip. Vulgaris est regula, quod cõfirmatur per tradita per Pala.Ruui. in l.49.Tauri, in fi.vbi dicit, licèt cõtra contractũ guarẽtigiũ nõ admittãtur exceptiones de quibus in l.4.tit.De las exceptiones. lib.3. Ordinat.tamen admitti omnem exceptionem in continenti probaturam.

2 In Foro verò cõscientiæ sentẽtia numquã transit in rẽ iudicatã.c.Lator. & ibi Host. & Panor.de Re iud.gl.fin.post princip. in cap. Inter Monasteriũ.eod. tit. Balb. decis. 149. Const.in tract.de Caus.iudi.1.par.quęst.18.

Vide alios 16.casus, in quibus sentẽtia nõ trãsit in rem iudicatã, etiã si ab ea nõ sit appellatũ, per Hippo.in Rep.l.vni. C. de Raptu virgi.n.144. Et 24. casus per Maran.in Pract.pag.534.cũ seq. Vide alios per Ias.in Rep. l. Admonẽdi.n.45.cũ seq.ff.de Iureiu. Vide vnũ in d.c.Lator.& cap.Cõsanguinei. de Re iudi.scilicet in sentẽtia lata cõtra matrimonium. Vide aliũ in cap.Ad nostram.de Appel. vbi à correctione non appellatur. Nec etiã admittitur recusatio. c.Cum speciali.in fi.eod.tit.gl.2.d.c.Ad nostrã.Specul. titu.de Inquisitio.§.fin.de Expẽsis.vers.Ego distinguo.fol.356. Ex quo collige in visitationibus Religiosorũ, maximè in nostris, cũ solùm fiant ad pœnitentiã, & extra formã iudicii; non posse Monachos recusare Visitatores. & ita per statuta nostra præceptum est.2.par.cap.23.num.6. quamuis ibi addatur, *Nisi ex causa rationabili, quæ iudicio Capituli Generalis, vel Reuerendi Patris talis visa fuerit.* Quod vtinã nõ fuisset adiectum, ne aliquando præberet ocasionẽ inquietudinis. Cùm enim per misericordiam Dei omnia nostra correctione digna, sint

sint peccata venialia, circa obseruantiam silentii, & similium, non deceret nostrum habitum, sentire se quemquam grauatum ex quauis visitatione; etiam si Visitatores procederent ad absolutionem obedientiarum, & emissionem à domo professionis ad aliam. Quarum prima, habenda est pro magna Dei misericordia. secũdam verò, multi libenter suscipiunt, & eam procurant à Visitatoribus obtinere.

SIMONIA.

SVMMARIVM.

1 *QVAESITVM per simoniam conuentionalẽ, & realẽ; cui sit restituendũ.*

2 *Redditus Beneficii per simoniam quæsiti, cui sint restituendi.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 QVAESITVM per simoniam cõmissam in Beneficio, pacto precedente; (vt quãdo quis pro præsentatione; vel collatione Beneficii accipit aliquam pecuniæ quantitatẽ) non potest licitè in vtroque Foro retineri. cap. De hoc. de Simo. Cui autem sit restituendum, est differẽtia inter vtrumq; Forum. Nam in Foro iudiciali is qui dedit pecuniã, non potest eam repetere; immo si repetat, mulctatur ea, propter crimen commissum. & ideo ei in Foro exteriori non est restituenda. & is qui pecuniam recepit, non potest eam retinere; quia dominium non acquirit; eò quòd ius impedit eius translationem. Hæc probantur in cap. Si quis Episcopus. cap. Presbyter. 1. quæst. 1. cap. Si quis dator. cap. Si quis Episcopus. 1. quæst. 3. d. cap. De hoc. de Simon. & in Extrauag. Cùm detestabile. eodem tit. Docẽt Sot. lib. 9. de Iust. q. 8. artic. 1. post D. Thom. 2. 2. quęst. 62. art. 5. ad secundùm. & quæst. 32. art. 7. in corpore, & ad secundùm. & q. 100. art. 6. ad 1. glossa in cap. Nõ est. 1. quæst. 1. in glos. 1. cum qua transit Abb. in cap. Ex transmissa. num. 4. de Decim. & sic reprobabis glossam 1. in dicto cap. Ex transmissa. quatenus voluit dantem simoniacè transferre dominium in accipiẽtem. Debet ergo restitui in Foro exteriori Ecclesiæ cui facta est iniuria; iuxta text. in Auth. de Sanctissimis Episcopis. §. 2. versic. Præ omnibus. & in d. cap. De hoc. de Simo. quem dicit ad hoc singul. Nauar. consil. 47. num. 2. de Simon. & sequitur Guid. Papa q. 581. num. 4. Ita tamen debet illi Ecclesiæ restitui, ne quicquam cedat delinquenti. Quod si ita fieri nõ possit; debet restitui alteri Ecclesiæ, vel pauperibus cum authoritate Superioris, secundùm D. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 6. ad quartum, & communẽ, teste Nauar. capit. 25. numer. 115.

In Foro tamẽ conscientiæ, & pœnitẽtiali, predicta authoritas Superioris non est necessaria, secundùm eumdem Nauar. dict. nu. 115. Quin immò in prædicto Foro cõsciẽtię potest fieri restitutio ei qui dedit dictã pecuniam. Ita docet Silu. verb. Restitutio. 4. quæst. 1. post princip. Soto vbi sup. fol. 303. post princip. Angel. & Hadrian. quos refert & sequitur Nauar. cap. 17. num. 31. & dicto consil. 47. nu. 3. de Simon. & Viuald. in suo Candel. aur. in Appen. cap. 1. nu. 29. ad fin. dicens multos Neotericos tenere hanc sententiam; & eam dicere probabilem Victor. Et ratio est, quia is qui dedit pecuniã pro obtinendo Beneficio, non amittit ius in ea; nec abdicat à se dominium ipsius; sed solùm in pœnam delicti venit mulctandus eadẽ, per iura sup. cit. & sentit D. Tho. d. q. 62. art. 5. ad 2. dum dicit eum qui simoniacè aliquid dat, mereri illud amittere. Ergo nõ amisit, donec per sententiã condẽnetur, & mulctetur pretio. Idẽ docet Sot. sup. Si ergo in pœnam venit mulctandus; consequenter nõ est priuatus dominio pecuniæ, donec (vt dictum est) per sententiam mulctetur,

& conde-

& condénetur in ea; quia poena in conscientia nō debetur(vt diximus verb.Pœna. Dif. 2.)Ergo potest,& debet ei restitui in Foro animæ. Idem docet Naua. c.17.n.31. Vnde quod dicit D.Thom. præfata quæst.32.art. 7.in corpore,& quæst.62.art.5.ad secundū; nimirum non debere fieri restitutionem ei qui dedit: intellige in Foro exteriori. Nam in Foro animæ debet ei restitutio fieri: non enim potest altera pars quę accepit,priuare dantem, rei suæ dominio, siue pretio; quia id spectat ad Iudicem.Et ita sing.tenet Sot. sup.in respōsione ad quartū.& ante Ad primū.versic. Verumtamen. cui libenter assentior: licèt Naua.cum Hadria.& Ange.suprà citatis teneat non esse necessitatis, sed voluntatis,restituere pretium danti. Dicunt enim sufficere restituere, vel ipsi, vel pauperibus.

Sed cōtra supradictam resolutionem obstat nimis tex.in dict.c. De hoc.in fin. de Simonia. vbi Papa agēs de simonia in Beneficio cōmissa, obligat in Foro conscientiæ recipientes pecuniam,vt eam restituant,nō ei qui dedit; sed Ecclesiæ in cuius iniuriam data fuit.& sic cōstat ex illo tex. à dāte fuisse dominiū eius amissum, nulla expectata sentētia condēnatoria.Verba sunt huiusmo di, *Regem autem, & Principes eius debere inducere,vt si qua receperint à præfato Episcopo, vt eius electioni præstarent assensum; Ecclesię Exonien. sine diminutione restituant. cùm ea sine graui suę salutis periculo retinere non possunt.* ecce quomodo accipientes, in conscīētia retinere non possunt acceptū; nec ei qui dedit restituitur, sed Ecclesiæ iniuriam passæ. Idem tradit D. Thom. suprà locis iam citatis. & licèt in intellectu dict. cap.valde laboret Nauar.dict.cap.17.num. 32.§. Non obstat 3. in nullo tamen firmat pedes.Et ratio illius text. est, quia cùm dās pecuniam,spontè & non coactè eam dederit; non est cur ei restituatur. Simile videmus in accipiente ad vsuras; quia si gratis, & ratione amicitiæ aliquid det mutuanti; non ei restituitur; vt dicemus verbo Vsura. Differentia 2. Præterea accipiens tenetur dare gratis Beneficium, & ideò non potest retinere acceptum. Si autem detur Ecclesię iniuriam passæ; potest dici, fuisse tunc hoc ex arbitrio Papæ,& sic placuisse eidem. Nō quòd necessarium esset pro substātia illius restitutionis; cùm aliàs possit fieri cum aliis piis operibus,vt omnes fatentur, & docet Naua.cum aliis suprà. Potest etiam dici posse etiam restitui danti, quia hoc non negat Papa,& graues Doctores id concedunt. melius tamen est vt detur pauperibus, vel Ecclesiæ iniuriam passæ,vel in alia pia opera impendatur. Et ita intellige hic dicta. & adde cap.Veniens.de Simo. vbi acceptū simoniacè,restituitur danti; quia non sponte dederat.Ex quo colligitur ratio quare d. c.De hoc.nō restituitur datum eidem danti; quia scilicet spōte dederat. Ratio autē quare non possit retineri ab accipiente contra resoluta sup.verb.Restitutio. Dif. 15. ea est secundū Naua.d.c.17.nu.32.quia est pro re spirituali,quę nullam ęstimationem habet, quamque tenebatur dare gratis.

SVMMARIVM.

1 *BENEFICIVM per simoniam obtētum quomodo sit dimittendum.*
2 *Cautela ad Beneficium simoniacè obtentum non dimittendum.*
3 *Episcopus potest dispensare,& reualidare titulum Beneficii per simoniā occultā obtenti.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 DIXIMVS in præcedēte different. de pecunia data pro Beneficio obtinendo quomodo,& cui restituenda sit. Videamus nūc de Beneficio per eamdem simoniam obtento quando, & quomodo sit dimittendum. Et quidem quoàd Forum interius dicendum est statim esse dimittendum, nulla expectata sententia declaratoria. Ita expressè cauetur in Extrau.Cū detestabile. Pauli 2.de Simon.cōfirmata,& pęnis addita per Piū.5.in sua 6.Extrau. & docent D.Tho.2.2.q.100. art. 5.

artic.5 Siluest.verbo Simonia.§. 13. Caffad. decif.5.fub tit. de Conft. nu.1. Gom.regul. de Trien.queſt.12.Couar.regul.Peccatum. 2.par.§.8.num.7. Nauar.in cap. Si quando. de Refcript.pag.12.in præfat.& in cap. fin. de Simon.num. 28. & in Manual. cap. 23. num.111.§. 9. Soto lib.9.de Iuft. quæftione 8.artic.1. verfic. Sed eft aduertendum. & plures alii citati per Henriq. tit.de Excommunicat.capit. 37.§.3. & dicit communem Iul.Clar.in §.Simonia.num. 10.Adde notata verbo Pœna.Differentia 20.num 5.verf. Eft tamen prædicta conclufio.

Quoàd Forum verò exterius dicit Rodriguez verbo Simonia.cap.56. conclus. 6. §.9.in fin.non teneri fimoniacum dimittere Beneficium ante fententiam declaratoriam propter poffefsionem obtentam. De quo nullus hæfitar.

2 Ratio autem quare in Foro interiori ftatim Beneficium fit dimittendum, eft; quia per fimoniam fuit factus inhabilis, & incapax tam dicti Beneficii, quàm aliorū quorumcumque acquirendorum, vt ftatuit Pius Quintus in dicta fua Extrauag. & tradunt relati à Viualdo in Appēd.Candel.aur. cap. 1.nu.22.in fin.pag.48. (Hos vide fedulus. Reor enim illos minimè fateri id pro quo ipfe eos allegat. Gomez enim in regul. de Trien.q.12. ante verfic. Secūdò princip.loquitur de Simonia occulta impropabili, & quoàd Forum tantùm exterius) Docet etiam Soto.dicto artic.1.fol.303.& Rodrig. dicto §.9.Item impeditur per dictam Extrauagan.ne acquirat aliquod dominium erga Beneficium fic obtentum. Ibi, *Aut aliquo eorū cuique ius nullatenus acquiratur.* Adeò vt ad reftitutionem omnium fructuum obliget in animæ iudicio. Et fic cùm impediatur dominii tranflatio; meritò tenetur illud ftatim dimittere, ficut dicimus de fure,& vfurario qui eadem ratione tenentur ftatim ad eorum reftitutionem; quicquid in contrarium fentiat Henriq.de Excommunicar. cap.37.§.1.in glo.C. ni iam intelligas illum loqui non de Beneficio fimoniacè quęfito, fed de aliis ante ipfum licitè quæfitis. At de his nō loquitur Extrau.Paul.2.& ideò fruftra per eū ad hęc allegatur,& limitatur. De aliis autē Beneficiis ante dictā fimoniā obtētis aliter dicendum eft. Quia donec per fententiam quis ipfis priuetur, licitè ea retinet;quia quoàd ea eft pœnalis dicta prohibitio;& fic nō obligat ante fententiā;Boër. decif.117.n.3.Rodrig.fupr.& Communis. Aliud eft enim lege anullari iura iam quęfita licitè, & fic titulos pariter Beneficiorum licitè obtentorū: & aliud anullari titulū antequam acquiratur; & fic impediri eius ingreffum,& poffefsionem. Quia in primo agitur de fpoliatione veftis qua quis iure eft indutus;quod requirię fentētiam, & actum Iudicis: at in fecundo folùm inhabilitatur perfona, & impeditur ne pofsit extendere manus ad ius fibi nō debitum, nec ad veftē induendam;quod nullum Iudicis actum requirit, fecundùm doctrinam,ac theoricam, quam habes verb.Pœna.dicta D.f. 20.n. 5. d.verf.Eft tamen prædicta. Vnde hucvfque dicta, funt illatio dictæ theoricæ.

Eft tamen obferuandum, à Soto fuprà dari vnam cautelā ad retinendū Beneficiū fimoniacè obtentum, videlicet fi Beneficiū fuerit priùs per Prælatum venditorem collatum,v.g.Petro,poffe ab eodem iterū conferri poft impetratam à Papa difpenfationem fuper inhabilitąte, feu irregularirate, facta refignatione priùs *illius* per emptorē in manibus dicti Epifcopi:vel à Papa obtineri poffe dictam difpenfationem,& reualidationem tituli.Sed hæc cautela non fatisfacit;quia non declarat quid agendum fit de ipfo Beneficio,& eius fructibus, dum non impetratur dicta difpenfatio. Nec dictum remedium primum de refignatione coram Ordinario, eft tutū;fed periculofum,& *infa*miā importās. Ideò dic meliùs cū Henriq. de Excōmunic.c.14.§.2. propter euitandū fcandalum,& ne peccatum occultum detegatur,(maximè fi illud non pofsit dimittere;vt fi fuerit initiatus ad eius titulū) poffe fi fit Beneficium curatum, interim feruire per vicarium ab Epifcopo cautè nominatū. Aliàs fi pofsit fe abfentare à feruitio Beneficii,curet abeffe: fi verò non pofsit, licebit feruire Beneficio, & retinere eius fructus tamquam depofitarius, donec impetret reualidationem tituli, & compofitionem circa fructus per Reuerēdifsimum Datarium. Quod confirmat Viuald. vbi fup. num. 27. tribus exēplis, & cafibus fimilib. Vide ibi; & fentit Naua.c.27.n.194.verf.Ad quęfitū.

de quo

de quo etiã per eumdẽ Hériq. de Indulgét. c.34.§.7.Dũ enim facit diligẽtias,vel sperat in breui remediũ, non est in mora. Quod si crimẽ ita fuerit occultum, vt probari minime valeat: sufficiet impetrare à Pœnitentiaria reualidationem tituli,& se componere hic cum Subcollectore; quamuis isto in casu vbi debetur compositio circa fructus; fortè Pœnitentiaria nollet reualidare, ne preiudicet Datariç in expeditione Bullarũ.
3 Meliùs est vt ab Ordinario id impetret vigore cap.6.Sessıon.24.Concil.Trid.si pauper sit. Nam tunc cum eo poterit Episcopus quoàd Forum conscientiæ dispensare super irregularitate, seu inhabilitate, & reualidare titulum,cõferendo ei de nouo idem Beneficium propter paupertatem,secundùm Henriq. supra, maximè §. 3. & cap. 37. §. 5. in glossa dicta. Quod est magnum verbum, & numquam obliuioni tradendum. Sed caueant Episcopi ne passim, & indistinctè cum quolibet simoniaco dispensent, nisi cum his qui inculpati probātur, vt pote quia commissa est ab aliis,ipsis ignorantibus. Vnde per supra notata, poteris limitare dicta per glossam, verb. Reprobanda. in cap. Nobis.de Simonia. & Silu. verb. Suspensio. quæst.7. §.4. quatenus habent Episcopum non posse dispensare super Beneficio simoniacè obtẽto; nisi solum Papã. Nam id verum est quoàd Forum exterius. Secùs in Foro conscientiæ, si casus fuerit occultus. Adde etiam posse dispensare Episcopum ad simplex Beneficium cum simoniaco occulto; vt post multos tradit Henriq. de Excommunicat. cap. 37. in fin. & D. Tho. 2.2. quæst. 100. art. 6. ad Septimum.

Et aduerte quando crimen est occultum, & nullo teste probari potest, tenere mul. tos quos refert Castro. de Lege pœnal.lib. 2. cap. fin. & Viualdus in appẽd.cand. aurei sui.cap. 1. num. 22. in fin. quoàd Ecclesiam
4 non esse necessariam dispensationem; quia tale crimen non facit quem irregularem, vel inhabilem ad Beneficium; quia paria sunt non esse, & non apparere. l. Duo sunt Titii.ff. de Testam.tutel.l. Si fuerit.ff.de Reb.dub.l.Cùm ex pluribus. ff. de Manum.test.& sic in eo non erit necessaria compositio circa fructus cũ Camera Apostolica. Contrarium tene; vt habes verb. Irregularitas.Differentia 7. Quoàd Forum etiam conscientiæ non est tutus, secundùm Gomez in regul. de Trien. quæst. 12. ante vers. Secundò principaliter, vt patet per Extrauag. Martini Quinti, relatam ab Angelo, verb.Simonia. 6.num. 4. & per illám Pauli secundi supra relatam, ibi, *Tam manifestum, quàm occultum.* Idem defendit Cordub. contra Cast.& Nauar. lib.1. Quæstion. quæst.3.& Rodrig.in Mot. prop. cõtra admitten. mulie. ad Mon. num. 31. dicens hanc opinionem approbasse Concil. Trid. Sessione 24.cap. 6. quatenus concedit Episcopis vt possint dispensare super irregularitate, & suspensione ex delicto occulto prouenientibus. De hoc vide verb. Absolutio. Differentia 4.& dict. Differentia 7.

SVMMARIVM.

1 *BENEFICIVM obtẽtũ per simoniã realem ab alio commissam, ignorante Beneficiato; statim est renunciandum.*

2 *Fructus simoniacè percepti durante ignorantia, an sint restituendi.*

3 *Beneficiatus obtinens Beneficium cum simonia alterius: si statim post sciẽtiam ipsum non dimittat; ratam eam habere censetur.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 OBTINENS Beneficium per simoniam realẽ ab alio, eo ignorante, comissam; tenetur illud in vtroque Foro statim vt dictam simoniam cognitã habuerit,dimittere,nulla super dicta simonia expectata sententia declaratoria. De hoc nulla est dubitatio inter Doctores; quia sunt iura expressa. cap. 1. 1.quæst.5.cap. de Regularibus. cap. Ex insinuatione. cap. Nobis. de Simon. cap. penult.de Elect. glossa in summa 1.quæst. 4. communiter approbata, secundùm Nauar.

uar. consil. 65. num. 2. de Simon. & docet Innoc.& Abb. in dicto cap. penult. num.5. & in cap. De simoniacè. numer. 6. & 7. de Simon. & idem Nauar. cap.25. num. 113. §. 2. D.Tho. 2.2.quæst.100.art.6. ad Tertium. Couar. in regul. Peccatum. 2. part. §. 8. num. 7. Silu. verb. Simonia. quæst. 13. num.8. & alii citati ab Henriq. de Excommunicat. cap. 37. §. 5. in glossa Q.

2 Tota difficultas consistit circa restitutionem fructuum ante scientiam, seu durante ignorantia simoniæ, perceptorum; an teneatur etiam eos restituere vnà cum Beneficio. Quod quidem dubium dependet ab alio circa collationem, prædicto ignoranti factam; an scilicet, fuerit valida ipso iure, nec ne. Nam qui tenent fuisse nullam ipso iure, videntur consequenter tenere esse restituendos. Pro qua opinione allegatur D.Tho.2.2. quæst. 100. dicto art. 6. ad Tertium, vbi dicit talem ignorantem teneri ad restituendos fructus extantes. Sequitur Sot. lib. 9. de Iust. quæst. 7. art. 3. Cordub. quæst. 28. Henriq. suprà. Pet. à Nauar. lib. 2. de Restit. capite 2. numero 429. Rip. respons. 21. numero 9. Panor. dict. capite penult. numero 2. approbatus in hoc per Rot. teste Gomez in regul. de Trien.quæst. 12. docet Cassad. decis. 3. nu. 3. de Sequestrat.possession.& videtur probari per dictum cap. Nobis. ibi, *Est penitus reprobanda.* Quod verbum, *Penitus*, significat nullitatem ipso iure. gl. in l. Si quis aduocatorum. C. de Postul. commendata à Corset. in Singular.suis,verb. Penitus. Item negari non potest, quin dicta collatio fuerit in se vitiosa, & simoniaca. Quia re verà interuenit pecunia, & fuit obtenta, mediante pretio, vnde ignorantia istius, cui fuit Beneficium collatum, non potest illam validam reddere; sed solùm potest ipsum excusare à dimissione Beneficii, & restitutione fructuum durante ignorantia. At crimen simoniæ ipso facto afficit collationem, & eam reddit nullam. Quia impedit dominii translationem, vt diximus differentia præcedente, in vers. Ratio autem. Ergo meritò est iudicanda nulla, licet fuerit facta ignoranti eam. Tertiò, quia alias si esset valida vsque ad temp. notionis (vt vult altera opinio cõtraria) inferretur illam collationem esse in pendenti, aut tacita conditione factam, contra notata per Nauar. cap. 23. num. 103. aut saltem si sit temporalis, teneretur is cui fuit Beneficium collatum, post habitam notitiam de simonia cõmissa, esse executor contra se de crimine alterius; contra notata verb. Pœna. in Differentia 20. Quin immò (& est quarta ratio) ex eo quòd ille ignorans tenetur renunciare, seu dimittere Beneficium statim vt sibi innotuit simonia, nulla expectata sententia; vt fatentur omnes, & diximus in principio; profectò patet fuisse nullam collationem. aliàs si fuisset valida, non teneretur Beneficium dimittere, nisi post sententiam latã, per notata in Differentia præcedente, & in d. Differentia 20. Vltimò, quia aliàs si esset valida, & cõsequenter posset obtinẽs eã, facere fructus suos durante ignorantia, daretur magna occasio parentibus, & cognatis prouisi perpetrãdi huiusmodi simonias secretò, confisis, quòd durante ignorantia filii, vel cognati, faceret fructus suos.

Et not. quòd prædicta intelligũtur, quãdo simonia commissa est cum patronis, vel collatoribus, vel mediatoribus, vacante Beneficio per obitum. nam si simonia cõmissa fuerit cum aliquo Beneficiario, vt dato pretio resignaret: tunc non est dubium collationem factam ex causa resignationis simoniacæ, esse nullam. Quia renunciatio est inualida; nec per eam renuncians abdicat à se titulum; ex glossa. verb. Pecuniæ. in cap. Super hoc. de Renunciat. Innoc. in cap. Cùm vniuersorum. in fin. per tex. ibi de Rerũ permut. communiter approbato, teste Nauar. cap. 23. num. 105. in fin. Rota 7. de Renunciat. in antiq. Gom. regul. de Trien. quæst. 12. Abb. & Fel. in cap. Dilectus. 1. de Simon. Archid. in cap. Decimas. in 2. 16. quæst. 7. Nauar. consil. 65. num. 3. de Simon. vbi allegat ad hoc cap. Si Beneficia. de Præb. lib. 6.

Non desunt alii qui teneant collationem illius ignorantis fuisse validam, & consequenter nõ teneri ad restitutionem fructuũ perceptorum, durante ignorantia. Huius opinionis author est Nauar. pluribus eam comprobans consil. 60. per totum, & consil. 61. num. 7. de Simon. & Couar. tandem videtur idẽ tenere vbi suprà vers. Quòd si conten-

contendat. in fine; licèt confusè loquatur. Nam dicit collationem illam, ignoranti factam ex sua natura fuisse nullam; sed per iura humana fieri nouam, & absque simonia ad tempus vsque scientiæ, & malæ fidei; & ad effectum vt percipere valeat eiusdē Beneficii fructus, eosque absque fraude consumere. Quæ distinctio (vt verum fatear) videtur magis ex eius capite ficta, quàm super iure aliquo fundata. Nam debebat ostendere iura antiqua anullantia dictam collationem; & iura noua ipsam reualidantia. Et (vt vides) in effectu vult esse validam durante ignorantia. Et ita eum intelligit Pet. à Nauar. lib. 2. cap. 2. num. 430. & sic facere fructus suos; esse autem inualidam, adueniente scientia simoniæ. licèt Nauar. dicto consil. 60 num. 2. ipsum alleget pro contraria sententia.

Potissima fundamina huius opinionis sunt, primò tex. in dicto cap. Nobis. de Simon. & dicto cap. penult. de Elect. quatenus disponunt talem electionē post sententiam reprobandam, & sic videntur significare fuisse antea validam.

Secundo, tex in cap. De Regularibus. de Simon: qui idē significat: quia cogitur talis simoniacus renunciare. & nihil additur de fructibus; quasi non sit necessaria eorum restitutio.

Tertiò, quia annullatio collationis simoniacæ est inducta in odiū peccati simoniæ, vt omnes fatentur. At prædictus ignorans nullum commisit peccatum. Ergo &c.

Quartò, quia nullus tex. est vbi decernatur nulla, dicta collatio. Ergo non est inducenda, per reg. glossę recept. in cap. penult. de Iure patron.

His forsan rationibus adductus Petrus à Nauar. dicto lib. 2. cap. 2. num. 430. conatur has in se contrarias opiniones fœdere distinctionis conciliare. Ait enim primam opinionem D. Tho. procedere in Foro interiori; & sic in conscientia esse nullam talem collationem: ideòque restituendos esse fructus extantes: quia aliàs suos fecisset, & restituendi non essent: hanc autem secundam opinionem Nauar. & Couar. procedere in Foro exteriori.

Sed certè non video rationem discriminis. Immò, si in Foro interiori nulla est, & tenetur Beneficiarius ignorans post scientiam restituere fructus extātes: multò magis tenebitur in Foro exteriori, per l. Certum. C. de Reiuend. quæ expressè obligat possessores bonę fidei ad restituendos fructus extantes.

Dic ergo nullo modo ponendam esse differentiam inter vtrumque Forum in casu de quo loquimur; sed tenendum esse cum D. Tho. & cum aliis primæ opinionis, per rationes suprà assignatas, quæ sunt probabiliores, & fortiores; licèt ipsi dictas rationes non allegent.

Vnde nō obstant in contrarium adducta. Nam ad primum respondetur intelligi de reuocatione, seu reprobatione facti, quæ potius est quædam declaratio, quàm reuocatio iuris: vt fit sæpe in iure, teste Couar. suprà. Et idem dic de renunciatione quæ pręcipitur dict. cap. De Regularibus. Quātumuis enim quis sit intrusus, & simoniacus, etiam ignorās tenetur dimittere Beneficium, mediante renunciatione in manibus Superioris, vt docent Innoc. in cap. Nisi cùm pridem. num. 1. de Renunciat. Cassad dicta decis. 3. num. 1. de Sequestr. possession. Idem Innoc. in dict. cap. De Regularibus. & ibidem Abb. num. 2. Nec ibi fit mentio de restitutione aliqua fructuum. Quia de ea non fuit facta consultatio Et in prima parte tex. quæ agit de simoniacis scientibus, etiam nihil dicitur de ipsis fructibus, & nihilominus debentur ab ipsis. Quare taciturnitas fructuum, nullum ibi mysterium continet.

Ad tertium respondetur, licèt ipse ignorans non peccauerit; peccauisse tamen eum qui pecuniam dedit pro eo; in cuius peccati odium, merito impetratio illa Beneficii fuit nulla. Sæpe enim in iure quis patitur pœnam sine culpa; non tamen sine causa: & punitur vnus pro alio; vt in terminis nostris docet glossa Summæ in fin. 1. quæst. 4. quam dicit communiter receptam Nauar. consil. 65. num. 2. de Simon.

Ad quartum dico satis exprimi nullitatē dictæ collationis ex eo quòd præcipitur vt statim dimittat Beneficium, vbi ignorans intellexerit sibi fuisse simoniacè collatum; vt in dicto cap. 1. 1. quæst. 5. cum communi supra relata. Non enim aliàs teneretur

id fa-

id facere absque sentētia; si primus ingressus fuisset validus, & ius circa Beneficium acquisiuisset; per not. v. Pœna. Differ. 20.

Prætereà circa restitutionem fructuum tantùm extantium, aduertendum est, non esse hoc mirum; licèt collatio fuerit nulla à principio. Quia regulare est, ad fructus bona fide consumptos nullum teneri; ex dicta l. Certum. C. de Reiuend. & glossa, verb. Sciētes. in l. 1. C. de His quib. vt indig. & in cap. Grauis. in glossa final. de Restit. spol. Maximè quia in isto casu recipiens ignoranter Beneficium mediante simonia alterius; cùm non sit simoniacus, habet titulum coloratum, vigore cuius tenetur regula de Triennali; secundùm Gomez in dicta reg. de Trien. quæst. 12. & agit spolio; vt conclusit Rota, teste eodem Gomez ibidem. Vide alios duos effectus dicti tituli colorati per Fel. in cap. Insinuatum. nu. 5. de Simon. Non mirum ergo si faciat fructus suos, quos bona fide consumpsit. & facit Couar. lib. Variar. cap. 3. numero 8. vbi docet errantem in iure bona fide in cōtractu, ab eodem iure reprobato, acquirere fructus, propter dictam bonam fidē. Vnde reprehendendus est Cordub. dicta quæst. 28. quatenus voluit, teneri hunc ignorantem post scientiam restituere omnes fructus, etiam consumptos.

3 Tandem aduertendum est prædictum ignorantē si non dimittat Beneficia statim vt perspecta sibi fuerit simonia admissa; videri ratam eam habere; & sic teneri tunc ad restitutionem omnium fructuum, etiam consumptorum; vt docet Silu. verb. Simonia quæst. 13. num. 8. Attamen verum est, si distulerit renunciationem vsque ad sententiam, donec per eam certior redderetur de simonia; quia fortè dubitabat de ea; tūc non esse cur huic nota culpę inuratur, secundùm Panor. in dicto cap. De simoniacē. num. 7. de Simon. Secùs vbi certior est factus de dicta simonia. argum. cap. Si Beneficia. de Præb. lib. 6. Tenebitur etiam ad restitutionem fructuum consumptorum, quando simonia esset commissa ab eodem; sed ignorantia iuris; putans aliquo casu se non malè agere dando pecuniam; vt docet Cordub. dicta quæst. 28. & Pet. a Nauar. dicto num. 430. in fin.

SVMMARIVM.

1 BENEFICIATVS *simoniacus an sit suspensus etiam ab aliis Beneficiis ritè obtentis.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 SIMONIACVS realis in Beneficio, fit ipso iure suspensus in Foro exteriori, non solùm à Beneficio in quo commisit simoniam, sed etiam ab omnibus aliis anteà ritè obtentis, per Extrauag. Pii Quinti, sextam in ordine, vbi etiam habes, simoniam realem inhabilitare quoàd Beneficia obtinenda, & obtenta; licèt ante dictā Extrauag. secùs esset, vt per Paleot. decis. 57.

Sed in Foro conscientię, dimisso Beneficio simoniaco, & absolutus ab excommunicatione potest frui primis Beneficiis ritè susceptis. Ita docet Henriq. de Excommunicat. cap. 37. §. 5. ad fin. iuncta glossa B.C. vbi allegat ad id Nauar. cap. 23. num. 111. §. 11. sed ibi non agit de omnibus simoniacis, sed tantùm de confidentiariis. Est tamen verissima supradicta limitatio, quam tenet Boër. decis. 117. numero 3. & Rodrig. verb. Simonia. capite 56. conclusione 6. notab. 9. Ratio est, quia quoad Beneficia ritè suscepta requiritur declaratio criminis; per ea quæ latè, & copiosè resoluimus verb. Pœna. Differentia 20.

Sed obserua circa inhabilitatem contractam, quoàd obtinenda postmodùm Beneficia, posse Episcopum, quoàd Forum interius dispensare cum paupere, & etiam cum aliis, ad simplex, si crimen sit occultū. Ita post alios docet Henriq. suprà, & in cap. 14. §. 3.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *BENEFICIVM pecunia obtentum, si ea non fuit causa quærendi illud; non obstat in Foro interiori.*

2 *Beneficium pecunia obtentum sine vllo pacto, non inficit collationem.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 OBTINENS Beneficium, pecunia interueniente; si ea nõ fuit causa quærendi illud, quia etiam sine dicta pecunia illud obtinuisset; vt si fuit data pecunia vni ex pluribus patronis, quorũ maior pars volebat ipsum præsentare; vel si collator Beneficii recipiens pecuniam sibi oblatam, non fuit ea potissimum motus; quia is in quem fuit collatum, erat dignus. His, & similibus casibus emergentibus obtinens Beneficium, licèt pecunia esset data per eum, non tenetur in Foro conscientię renunciare Beneficio; quia non fuit electio, seu collatio simoniaca. Ita tenet glossa 2. in princip. in cap. Nobis. de Simonia. alia in cap. fin. in glossa fin. in fi. 1. quæst. 6. per tex. ibi. sequitur Innoc. in cap. Tuam. nu. 2. de Aetat. & qualit. Sot. lib. 9 de Iust. quæst. 7. art. 3. col. 2. pag. 300. & Nauar. cap. 25. nu. 113. Henriq. de Excommunicat. cap. 37. §. 5. Rodrig. verb. Simonia. cap. 59. numer. 6. Caiet. eodem verb. & communiter Doctores. Et ratio est, quia nihil interest si in rebus spiritualibus interueniat pecunia, si aliàs propter eam principaliter non fiant: vt videmus in eunte ad horas canonicas, & percipiente distributiones, potissimum propter Deum iux. glossam recept. in cap. 1. de Cler. non resid. lib. 6. in glossa penult. ad fin. commendatam à Nauar. consil. 23. num. 4. de Simon. & Felin. in cap. Suam. num. 2. eodem tit. & in seruiente Episcopo, glossa in cap. Cùm essent. de Simon. Est, & alia ratio, quia talis simonia non est, nisi cõuentionalis eo quòd nõ est ex vtraque parte completa, secundùm Nauar. cap. 23. num. 103. in princip. & sic non plectitur pœnis Extrauag. Paul. & Pii Quinti. ex traditis Differenr. sequenti.

At in Foro iudiciali, licèt aliàs constaret de prædicta bona mente, & intentione; nihilominus iudicaretur talis electio, vel collatio simoniaca, & consequenter compelleretur taliter obtinẽs Beneficium, vt illud dimitteret. Ita docet prædicta glossa 2. in dicto cap. Nobis. de Simon. ad fin. & Petr. à Nauar. tom. 1. lib. 2. cap. 2. numer. 413. Panor. in dicto cap. Nobis. notab. 1. & nu. 5. ad fin. per tex. ibi, quem dicit mirabilem ad hoc, videlicet quòd electio dicitur simoniaca ex sola pecunia data, vel promissa vni ex electoribus; & consequenter prauitas vnius, inficit totum actum. Et ratio dictæ glossæ est, quia pro iure speciali quærendo, non debet aliquid dari, qualiscumque sit intentio dantis, & recipientis; ad not. in cap. Ad aures. de Simon. Et hoc, quia quę gratis accepcrũt, gratis dare debent. Math. 10. Item, quia spiritualia non sunt vendibilia, vllo modo; quippe non sunt in commercio hominum. Item, quia ab omni specie mala abstinendum est. Denique ob iniuriam apparentem, & alia crimina quæ cum talibus miscentur. Vnde meritò debet puniri vt simoniacus, dans pecuniam, non obstante bona intẽtione accipientium. Quia aliàs facilè esset illudere iura vetantia dictas dationes, & promissiones. Propter quas rationes meritò in Foro exteriori non est attendẽdà distinctio quam Doctores in principio adducti tradunt, videlicet si principaliter, vel minùs principaliter datur, vel accipitur munus à manu, siue pecunia; vel quicquid aliud pecunia æstimabile fuerit. Faciunt pro ista parte quæ diximus in Differentia 3. sub hoc eodem verb.

2 Sed obserua proximè dicta procedere cùm, pacto præcedente, data pecunia, obtinetur Beneficium. Nam si quis recipit Beficium dato pretio absque pacto, & sic per simoniam mentalẽ: tunc licèt peccet mortaliter, poterit, hoc non obstante, Beneficium retinere, & fructus eius percipere. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 100. art. 6. ad Sextum. Nauar. cap. 23. num. 103. & in relict. de Simon.

Simon. num. 11. & 28. Couar. in Clement. Si furiosus. 1. part. §. 1. num. 7. & 2. part. §. 3. num. 4. & in regul. Peccatum. 2. part. §. 8. num. 7.

SVMMARIVM.

1 *SIMONIACVS conuentionalis tantùm, non incurrit pœnas contra simoniacos latas.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 SIMONIACVS conuentionalis recipiens Beneficium, sed non tradens pecuniam promissam, nec aliquid aliud pretio æstimabile; siquidem nullam habuit intentionẽ adimplendi promissum; est quoad Forum exterius simoniacus, & vt talis pœnas luere debet, atque plecti.

In Foro tamen conscientiæ non est simoniacus; & sic non tenetur Beneficium dimittere, seu resignare. Ita Caiet. Quodlib. 1. quæst. 10. Sot. lib. 9. de Iust. quæst. 8. art. 1. fol. 302. Pet. Arag. 2.2. quæst. 32. art. 7. pag. 758.

Sed obserua, à Nauar. cap. 23. num. 106. §. Ad tertium, in princip. teneri contrarium, nempè esse prędictam promisionem simoniam conuentionalem, etiam si promittens nullum animum habuerit emendi Beneficium, nec soluendi promissum. Quia inquit, ad essentiam simonię non est necessaria vera voluntas; sed sufficit voluntas faciendi, vel dandi aliquid pro spirituali consequendo, ex glossa Summę 1. quæst. 1. communiter recepta. Sed certè negatur in prædicto casu adesse voluntatem emendi; vt optimè impugnat Pet. à Nauar. lib. 2. de Restit. cap. 2. num. 413. sequens Caiet. & Sot. supra. addens in fine, quòd ab Ecclesia punietur vtique prædictus impostor, licèt non esset simoniacus. Quia Ecclesia, iuxta verba, censeret dictum impostorem ita in animo habuisse voluntatẽ dandi promissum pro Beneficio consequẽdo. Immò etiam si constaret de animo à simonia alieno, nihilominus ob iniuriam, & alia quæ ibi miscentur crimina, puniretur vt simoniacus; argum. glossę sing. 2. in cap. Nobis. de Simon. & eorum quæ diximus in præced. Different.

Si verò habuit intentionem adimplendi promissum; verus erit simoniacus, & Iudex poterit, & debebit in pœnam priuare ipsum dicto Beneficio, vt obseruat Pretorium Rotę Romanę, teste Naua. dicto c. 23. num. 103.

Nihilominus in Foro conscientiæ verè recipit titulum Beneficii; nec incurrit pœnam excommunicationis, nec aliàs pœnas contra simoniacos editas. Ratio est, quia pœnæ Extrauag. Cũ detestabile. de Simo. & alię Pii Quinti, tantùm sunt cõtra simoniacos reales ex vtraque parte; & sic contra simoniam completam; vt est communis opinio, teste Cassad. decis. 5. de Constit. num. 9. dicente ita benignè fuisse temporis decursu interpretatam dictã Extrauag. Pauli secundi per omnes maiores; & forsan à tempore quo fuit emissa. Sequitur Naua. suprà. num. 103. & 106. & in cap. Si quando. de Rescript. pag. 12. in præfat. & in cap. fin. de Simon. num. 28. Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 8. num. 7. Gomez in regul. de Trien. quæst. 12. Paris. dicens communem consil. 29. num. 19. vol. 4. Iul. Clar. Recept. sent. §. Simonia. vers. Item Clericus, & Henriq. post alios tit. de Excommunicat. cap. 37. §. 3. in glossa R. Et ita est tenẽdum, quicquid falsò fingat Cordub. casu 32. in fin. fol. 85. vbi putat hodie secùs esse per Extrauag. 6. Pii Quinti. Sed toto cœlo aberrat, quia dicta Extrauagans solùm addidit pœnas priuationis Beneficiorum obtentorum ad dictam Extrauag. Pauli Secundi; non tamen se extendit vltra casus in ea contentos, scilicet vltra simoniacos reales, & completam ex vtraque parte simoniam in ordinibus & Beneficiis; vt docet Viualdus. in Append. Cãdelabri aur. capite 1. numero 29. & dicemus infra Differentia 8.

Itaque simoniacus tantùm cõuentionalis recipiens Beneficium, verum recipit titulum; validaque est collatio illius; quia purè, & gratis

& gratis est facta; nec tenetur illud resignare in Foro conscientię; licèt per sententiam in Foro iudiciali possit eo priuari propter pactum, & promissionem, ac crimen simonię commissum. quicquid in contrariũ teneat Abbas, & Felin. in cap. Tua nos. in fin. de Simon. quos refert, & sequutur Gomez regul. de Trien. quęst. 12. versic. Quid dicendum. qui dicunt illum qui per solam promissionem de dando, Beneficium consecutus est, teneri dimittere Beneficium, sicut ille teneretur qui acquisiuisset illud per simoniam realem. Sed falluntur per suprà dicta; licèt si benè perpendantur verba Abbatis, non loquitur de simonia conuentionali, quatenus distinguitur à reali; sed de conuentionali quatenus distinguitur à mentali. Et vt cumque fit, conclusio communis suprà relata est verissima, & iuxta eam sunt intelligendi prędicti Doctores. aliàs malè dicunt, & errant. Et mentem Abbatis esse eam quam diximus cõstat ex alio loco quẹ etiam citat Gomez. suprà, scilicet in capit. Cùm ad nostram. num. 3. de Elect. ibi, Secùs dic vbi precessisset pactum. Vbi agit de conuentionali reali. Nec etiam est credendum de doctissimo Gomezio, sensisse aliud; cùm paulò ante tenuerit pœnas Extrauagant. Pauli Secundi solùm habere lòcum in simonia reali.

SVMMARIVM.

1 *BENEFICIARIVS cum confidentia, nihil iuris quærit in Beneficio.*

2 *Beneficiarius confidentiarius, dimisso Beneficio confidentiario, vti potest aliis, dum non priuatur ipsis.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 OBTINENS Beneficium per confidentiam, & sic simoniacus, etiam tantùm conuentionalis ob confidentiam, nihil iuris quærit in Beneficio per eam obtento, & ipso iure excommunicatur, & perdit alia Beneficia benè quæsita, & fit inhabilis ad omnia.

Hæc probantur in Extrauang. Pii Quinti edita contra confidentiarios, quam refert Nauar. & suis Scholiis ornauit in Manua. capit. 23. à numer. 110. vbi numer. sequenti §. 11. colligit, & notat omnia suprà dicta. Quæ quoàd Beneficia iam quæsita, intellige iuxta theoricam in Differentia 2. sup. eod. verb. traditã, scilicet procedere quoàd Forum exterius.

2 At in Foro conscientiæ, dimisso Beneficio confidentiali, & absolutus ab excommunicatione, potest frui primis Beneficiis ritè susceptis, dum per sententiam non priuatur eisdem. Ita notat Henriq. de Excommunicat. capit. 37. §. 5. ad finem, & in glossa B.C.

SVMMARIVM.

1 *SIMONIACVS mentalis in Foro exteriori non est excommunicatus, nec cogitur fructus restituere.*

2 *Secùs in vsurario mentali.*

3 *Accipiens pecuniam pro Beneficio dando, si non adimplet promissum, tenetur pecuniam restituere.*

4 *Recipiens Beneficium, promissa certa pecunia Episcopo; si eam non dederit, non tenetur Beneficio renunciare.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 SIMONIACVS mentalis in Foro animæ punitur; quia peccat mortaliter. In Foro verò iudiciali, in nihilo punitur; quia nec est excõmunicatus, nec fit inhabilis ad Beneficia, nec tenetur restituere quod accepit: scilicet nec pecuniam Collator Beneficii, seu elector, vel Patronus; nec Beneficiũ Beneficiarius.

Hanc differentiam probat text. famosus in cap fin.de Simon. D.Tho.2.2.q.100.art.6. Victor.laté in Relect.de Simon. 2.p. nu.3. Nauar.cap.23.nu.103. Siluest. verb.Simonia.q.20.Ricar.in 4.dist.25.quæst.5.art.3. in fin.Paluda.quæst.5.Maior. quæst.5. Gabriel quæst.11.dub.penult.Armil.verbo Simonia,& verb.Dolus. Et dicit communem tam Theologorum, quam Iurisperitorum Viuald.in suo Candelabr.in Append.cap.1. num.23. Idem docet Abb.in cap. Ex parte. in 1.num.4.de Offic.deleg.& ibi Imol. nu. 3.Idem Abb in c.Tua nos. nu.5.de Simon. Pet.à Nauar.latissimè tom.1. lib.2.cap.2. à nu.387 & Pet.ab Aragon 2.2.quęst.32.art. 7.pag.758.

Ratio est,quia nullo iure naturali,vel Diuino tenetur quis restituere id quod sibi datur à domino libera voluntate; siue fiat ob turpem causam, siue non. sed tantùm iure positiuo id pręcipitur,cùm turpiter datur,& accipitur; vt in Auth. de Sanctissimis Episcopis.§.2. vers. Præ omnibus. cap. De hoc de Simo. l.fin.ff.de Action.& obligat. iuncta ibi glossa penult. regul. In pari. de Regul. iur. in 6.& in l. Vbi.ff. de Condict. ob turpem causam cum similibus. At lex humana de interioribus non disponit.Et ideo nihil decreuit in dicto c.fi.de Simon. circa restitutionem simonia mentali acquisitorum. Et consequenter ad eorum restitutionem quis non tenetur; vt optimè tradit Silu. & Pet.à Naua.sup.num.391.Adde not. verbo Peccatum.Diff.8.

2 Nec obstat cap.Cõsuluit.de Vsur.(de quo verb.Vsura.Diff.12.) vbi Vsurarius mentalis pręcipitur restituere quod vsura sola mẽtali acquirit.Circa cuius text.& dict.cap.fin. rationem diuersitatis Doctores digladiantur.Sed certè non est cur ita laborent. Longum enim discrimen est inter vtrumque datum.Quia quamuis de Iure Diuino teneatur quis gratis mutuum dare, & nihil recipere. & similiter ministri Ecclesiæ teneantur gratis dare quę gratis acceperũt. In restitutione tamen accepti,est diuersa ratio in vsurario,quàm in Simoniaco. Quia vsurarius accipit à domino coacto,inuito, & necessitate opresso.Et ideò de Iure Diuino,naturali, & positiuo, tenetur rẽ per vsuram acceptã domino restituere.Ita post Caiet.docet Nauar.in c.23. n.102. §.5.Et in hoc actu dandi non spontaneo esse fundatam restitutionẽ constat. Quia si vsurarius esset certus de libera voluntate dantis, non teneretur; quia non prohibetur dominus dare aliquid spõtanea donatione cuilibet, etiam ei qui mutuo aliquid dedit, vt constat ex Nauar. cap. 27.nu.209.vers. Neque etiam. & vers. Addidimus.& melius per gl.& Dyn. in regul. Peccatum de Regul.iur.lib 6.Feder.consil. 18.Ioan.And.ad Specul.tit. de Vsur. col. 3. Abb.cosil.70.nu.2.vol.2.Qui omnes docẽt à debitore posse remitti vsuras creditori. Et nu.5.dicit Abb.post Ioan.And.d.regul.Peccatum. in mercatore,quicquid soluitur, vel datur à debitore, cessante pacto, gratis, & amore; posse licitè à creditore recipi. Allegat bonum text.in cap.Sicut Episcopum. 1. quæst.2.& cap.Tua de Simon.& docet Soto libr. 6. de Iust.quæst.1.artic.4.colu.125.§. Quartò modo.

At simoniacus dat libera voluntate. Nec mirum;quia plus recipit,quam dat, absque vlla comparatione. Item nõ committit quis simoniam necessitate oppressus,sed ex cupiditate; & sic ex vtraque ratione semper dat spontanea, & libera volentate. Vnde meritò is qui accipit non tenetur restituere, nisi quando pacto præcedente id accepit. Quia tunc ius humanum id restituendum præcipit, vt diximus suprà in Differẽtia 1. Item in vsura benè soluitur, & malè recipitur.In simonia verò ex vtraque parte versatur turpitudo.Et sic non mirum si mutuatario redditur suum; cùm in nihilo peccauerit.Non sic in simonia.maximè quia in pari turpitudinis causa, potior est conditio possidentis. Item simoniacus habet concubium,& rem maioris valoris, quàm pecuniam à se datam. Quid ergo erat ei restituendum?

Sed dices non satisfieri hac responsione. Quia si de Iure Diuino est restitutio vsuræ ex illa authoritate, *Mutuum date, nihil inde sperantes*. etiam erit ex Iure Diuino restitutio simoniacè accepti, ex illa authoritate Christi Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date*. Et consequenter obligabit eius restitutio; licèt sola voluntate, & mente Simonia commissa sit. Certè vrget hæc obiectio, & est fortius argumentum Soti lib.9.

lib.9.de Iust.quæst.8.art.1.fol.304. contrarium tenentis. Et fortè eius vi coacti quidam dixerunt dictum capit.final.procedere tantùm in simonia iure humano prohibita. secùs in prohibita,quia simoniaca; & sic in ea quæ est de Iure Diuino.

Sed decepti fuerunt, cùm dictum capit. final. loquatur de simonia commissa pro ingressu Religionis,quę est de Iure Diuino secundùm Siluest.Imol.Vict.& Pet. à Nauar. supra,& Caiet.2.2. quæst. 100.artic.6. Couar.in regul.Peccatum.2.par.§.1.& Nauar.in dicto cap.fin.notab.3.num.22. Abb. in capit.Tua nos.in fin. de Simon. & Soto lib.9.de Iust.quæst.8.artic.1.§. Sextum denique argumentum. Respondeo satis esse satisfactum ex dictis suprà. quia restitutio vsuræ non prouenit ex illa sola authoritate, sed etiam ex inuoluntate mutuatarii. Quod inuoluntarium cessat in simonia. Itaque licèt Deus præcipiat ministris suis Ecclesiasticis ne aliquid recipiant pro administratione,& collatione Diuinorum: si tamen libera voluntate recipientes spiritualia aliquid dederint; idque nullo pacto interueniente,sed ex seipsis moti,ad meliùs, & faciliùs obtinendum spirituale: non est ratio ob quam sit facienda restitutio; cùm omnis restitutio cõsistat in reddendo rem alterius quam quis inuito domino habet. Et sic nec ex Iure Diuino ob dictã rationem, scilicet quia præcipit dari talia gratis. Nec ex humano, propter factum mẽtale quod ad ipsum non spectat; tenetur simoniacus mentalis ad aliquam restitutionem. Vnde malè dicit Cordub.quęst.32.statutum in dicto cap.fin. esse hodie correctum per Extrauag. Pii 5. cùm dicta Extrauagans secundùm communem nihil decernat, nisi contra simoniacos reales, non autem contra conuentionales; & multò minùs contra mentales, vt patet ex illis verbis, *Quicumque igitur detestabile crimen simoniacæ prauitatis commisisse conuictus fuerit.*& docet Nauar. cap.23.nu. 110.§.6.

3 Hinc est in simoniaco conuentionali tantùm, qui recepit pecuniam, & non dedit Beneficium, contrarium statui, scilicet teneri restituere acceptũ,vt docet Nauar.c. 23.numer.103.& dicit magis communem Viualdus in sui Candelabr. Aur. Append. capit.1. num. 29. vbi malè allegat Nauarr. pro contrariâ opinione. Ratio est,quia isto in casu non dedit pecuniam liberè, qui ex conuentione sperans Beneficium accipere, eam dedit; sed cum tacita conditione, si ei Beneficiũ daretur. Qua ratione idem arbitror dicendũ in dato per simoniam mentalem, si dans non fuit consecutus Beneficium. Verbi gratia, Vacat Canonicatus ad collationem Episcopi prouidendus, & Petrus,vt illum sibi conferat Episcopus, mittit ad eum dono quingenta scuta,reticendo quare ea donet, sed tantùm rogat vt accipiat illa dominatio Episcopi ob amorẽ quẽ erga eum habet. Certè si Episcopus non contulerit ei Canonicatum, tenebitur in conscientia Episcopus restituere dicta 500. scuta, postquam sibi innotuerit prauus animus dantis. Quia illa donatio non fuit pura,sed sub conditione tacita. Et licèt datum per simoniam mentalem non obliget ad eius restitutionem; per dictum capit.final. id intelligitur quando ex vtraque parte fuit obtenta, & completa intentio ob quam fuit aliquid datum. Quia tunc est voluntaria,& libera donatio. Ob quam rationem cessat restitutio in dicto capit. fin. vt suprà resoluimus. At secùs est dicendum cùm altera tantùm Pars dat aliquid spe accipiendi aliud, & non recipit.

4 Et licèt ex prædicta ratione videatur idem dicendum fore circa restitutionem, seu renunciationem Beneficii, scilicet si Episcopus dederit Beneficium sperans recipere pecuniam pro eo, & non recipiat; teneri Beneficiarium in conscientia reddere Beneficium ipsimet Episcopo decepto. Tamen cõtrarium est tenendum. Et est ratio, quia collatio Beneficii non potest esse conditionalis, maximè ex turpi causa. Et sic dicta collatio fuit valida; quia purè facta ab eo qui poterat eam facere. Vnde cùm Beneficiarius habeat titulum, & ipse non possit renunciare sine licentia, & authoritate Superioris, & id faciendũ sit in pœnam commissæ simoniæ: meritò illa renunciatio tamquã pœnalis indiget cõpulsione,& sentẽtia Iudicis. Et sic ad eam non est obligatus in conscientia Beneficiarius ante sententiam, ex traditis verbo Pœna, in Differentia 20.

Adde cap. Si quis neque. 1. quæst. 1. allegatum per Sot. suprà pro fundanda sua opinione variè intelligi, vt per glossam ibi verb. Fraudulento. Et licèt primus intellectus videatur fauere opinioni Soti: tamen hodie circa pœnas simoniacorum standum est dictæ Extrauag. Pauli 2. & Pii Quinti. Quin immò per easdem Extrauag. ex eò quòd confirment, & innouent alias pœnas prædecessorum Pont. intelliguntur alia iura de quibus casibus loquantur; de casibus nimirùm simoniæ completæ, & non de aliis; vt intelligunt omnes prædictas duas Extrauag. vt diximus suprà sub hoc verb. in Differentia 6. in vers. Nihilominus. Quod confirmatur per illud quod tradit Paril. de Resignat. Benefic. lib. 7. quæst. 2. num. 12. vbi dicit per simoniam de iure non induci priuationem ipso iure. cap. Insinuatum. de Simon. cap. 2. de Censib. Sed dictam priuationem inductam esse per dictam Extrauag. Cum detestabile Pauli 2. quæ non punit nisi simoniacos reales. Et sic intellige Abbatem in cap. Cùm ad nostram. num. 3. ad fin. de Elect. vbi contrarium voluit attetare.

SVMMARIVM.

1 *Simonia ab obsequio, an sit punibilis.*

2 *Ad chorum ire propter lucrum non principaliter, sed secundariò: licitum est.*

3 *Mutuare potissimùm propter Deum, & secundariò propter lucrum speratum, licitum est.*

DIFFERENTIA NONA.

1 SIMONIA ab obsequio; vt quando quis seruit Episcopo potissimùm ea intentione, vt ab eo consequatur vel Ordines sacros, vel Beneficium aliquod; talis simonia in Foro exteriore nō est punibilis, modò absit omnis pactio, & non seruiatur pro Beneficio certo, sed incerto, & in genere. Hanc conclusionem sic limitatam, & intellectam adscribit Siluest. Host. & Ant. in verbo Simonia. quæst. 16. quæ sic intellecta, est indubitabilis, per ea quæ resoluimus in Differentia proximè sequente. Est enim in rei veritate simonia tantùm mentalis. Et ideò non mirum si in Foro exteriore non sit punibilis. Attamen prædicti Patres aliud voluerunt, ac tenuerunt; videlicet etiam si intentione principali prætendat famulus Beneficium ob seruitium; nihilò minùs non esse simoniam; modò cesset pactio, & non seruiat pro Beneficio certo, sed incerto, & in genere. Ecce verba Host. & Ant.

Quæ conclusio, prout iacet, nullo modo potest sustineri, nec saluari. Nam quamuis seruire Prælato absque mercede pro Beneficio consequendo, non principaliter hac intentione, sed liberaliter ad conciliandam eius amicitiam; & secundariò ad Ordines, vel Beneficium obtinendum; cum spe quòd id consequetur si apud eum dignus inueniatur: hoc inquam non sit simonia, sed licitum: vt tenet glossa in cap. Quod proderit. 61. dist. alia in capit. Sunt nonnulli. verb. Ab obsequio. 1. quæst. 1. alia in cap. Cùm ad nostram. de Elect. alia in cap. Cùm essent. de Simon. Abb. ibidem. nu. 4. Paluda. in 4. dist. 25. quæst. 5. art. 3. in fin. Soto lib. 9. de Iust. quæst. 7. art. 3 & quæst. 8. art. 1. fol. 302. col. 2. Siluest. supra. Nauar. consil. 9. num. 4. de Simon. & consil. 23. num. 4. post Hadrian. quodlibe. 9. art. 2. sub literis L. M. N. O. Rodrig. verbo Simonia. cap. 59. n. 10.

2 Pro quibus facit glossa singul. & recepta in cap. vnic. in glossa penult. de Cleric. non residen. lib. 6. quatenus habet non esse simoniam, sed licitum ire Canonicum ad horas pro denario, non principaliter, sed secundariò, & minus principaliter. Quam glossam dicit singul. Abb. in cap. Significatum. nu. 8. de Preb. & celeberrimam Nauar. cōs. 23. n. 4. de Simo. & eā sequitur Prepos. in Sūma. 1. q. 1. col. 3. Maior. in 4. dist. 25. q. 2 col. 3. Sil. verb. Simonia. q 9. §. 2. & verb. Locatio. quæst. 2. art. 4. Dec. vbi optimè in cap. Ex parte. numer. 6. de Offic. deleg. Nicol. Boër. de Potesta. leg. num. 120. & Lancel. §. 1. in glossa verbo. Ecclesias. Instit Can. de Cler. non resid. & communiter omnes, & videbis

& videbis inf. Dif.seq. Facit etiã glo.in cap. Cõsuluit.de Vsur.recepta cõmuniter,& cõfirmata multis per Nauar.c.17.n.209. quatenus habet,licèt peccet qui mutuat principaliter ob lucrum;nõ peccare qui principaliter id facit vt iuuet proximũ,quãuis minus principaliter,& secũdariò id speret. Refert idem Naua. dicto consil.23.num.4.in fine.

Non tamẽ est licitum, sed simoniacũ, seruire eidem Episcopo,principali intentione pro consequendo Beneficio,aut vt ordinetur; prout docẽt omnes Doctores, & glossæ sup.cit.maximè glossa dicti c. Cũ essent. & dicti c.Sunt nõnulli.Quare meritò Abb. in dict.c.Cùm essent.n.4.impugnat opinionem præfatam Host. & Ant.

Posset tamen sustineri,si cum dicta intentione, etiã principali, concurrant aliæ causæ mouentes tam famulos, quàm Episcopos ad id faciendum.

Et primò quoàd Prælatos posset eos mouere dignitas personæ: si enim sunt habiles, & literati, & bonis moribus præditi, sanctissimè eos potest recipere Prælatus in domũ suã absq; vlla mercede cũ intentione eos collocandi in Beneficiis vacaturis. ad hoc quippe instituta sunt Beneficia vt sint præmia literarũ,& virtutũ, & stipendia bonorũ ministrorũ;vt ministeriis eorũ Ecclesia optimè,& cum honore vti possit. Hinc Vrbanus Papa in c.Si officia 59.dist. & Celestinus in d.c.Quid proderit.61.dist. statuerunt licere Clericis seruire Deo in Ecclesiis, ob spem ascendendi ad dignitates illarũ.Immò Gelasius in c.Consuluit. 74.dist. dixit eos ad hunc ascensum spe maioris cõmodi compellendos.

Secundò,eos mouere potest paupertas ipsorum famulorũ quę cõmuniter comitatur omnes aulicos,& famulos Prælatorum, & Principũ. Supposita enim paupertate,opus est charitatis, & nullius simoniæ, recipere memoratos in propriũ obsequiũ: non tam propter eorumdẽ seruitium quo egent,maximè quia fortè sunt superflui; & sine ipsis viuere possent;sed propter Deũ; vt eis alimẽta in perpetuũ,mediantib.Beneficiis vacaturis ministrẽt.Quãdoquidẽ Beneficia vacantia omnino debent prouideri, atq; conferri.

Tertiò,potest eos mouere, vt experiatur mores eorum;an videlicet hi sint vt meritò possint illis cõmittere curã animarũ,vel alia onera Beneficiorũ. Nã si instituta sunt per Concil.Trid.Seminaria, vt inde cũ certitudine,& experientia,extrahãtur Benemeriti ad Beneficia: quare Episcopus non poterit facere de Palatio suo Seminariũ, vt ibi in literas incumbãt famuli sui,vel aliàs de eorũ aptitudine, & bonitate experimẽtum capiat; vt cùm viderit eos benemeritos, ipsis Beneficia vacantia conferat?

His in casibus, & similibus poterunt Prælati recipere famulos absque mercede; animo,& intentione dandi eis Beneficia vacãtia. Quia tunc non videtur simoniaca receptio,sed licita, dummodo nullũ pactum interueniat. Ratio est, quia tunc temporis nõ tã conferunt ea pro pretio, & mercede non soluta;quàm propter merita, vel pauperratẽ eorũ,vel alias causas suprà relatas. Quin immò ad tollendam illã obligationem antidoralẽ seruitiorũ. sibi gratis exhibitorum possunt dare Beneficia, absq; vlla simonia; quia nõ dantur tunc pro pretio legali:quod solùm inducit Simoniã;sed pro illa antidorali.Ita singul. Naua.c.23.n.106.§.Ad quartum.in fin.& consil.9. &.42.n.2 de Simon.

Similiter & famuli, licèt ad seruiendum Prælatis moueantur potissimùm propter obtinendum Beneficium:nihilò minùs poterit saluari eorum intentio, si ea seruitia etiam exhibeant ob captandam Prelatorum amicitiam,& fauorem; vt illis obtentis possint posteà si digni sint, aliquod Beneficiũ ab eis obtinere; vel ob paupertatem, vt sic habeant,dum seruiunt ipsis, vitę necessaria cum honore. Debet tamen adhiberi actualiter aliqua ex his intentionibus. Nec sufficit vt, si interrogarẽtur an id faciant principaliter propter Deum, responderent affirmatiuè; si aliàs nihil cogitent de Deo, nec moueantur propter ipsum; vt colligitur ex exemplo adducto per Maiorem in 4.dist. 25. de quo per Nauar. dicto consil. 50. numer.5.ad fin. Non enim video quomodo dici possit vt quis moueatur principaliter propter Deum, cùm vadit verbi gratia ad Matutinas, nulla cogitatione habita de Deo,neć de eo curet; sed tantùm habeat in mente lucrum distributionum, instar mercenarii.

SVMMARIVM.

1 *BENEFICIARIVS vadens ad chorum principaliter ob distributiones lucrandas, an securus sit in conscientia, committatque simoniam.*

2 *Assistens in choro, & non cantans partem suam altè; sed submissè, ita vt ab aliis non audiatur; an satisfaciat; possitque lucrari distributiones quotidianas in conscientia.*

3 *Non cantans in choro, licèt assistat, & extra chorum horas dicat, non potest lucrari distributiones.*

DIFFERENTIA DECIMA

1 Canonici,& Beneficiati, qui vadunt ad chorū, & in mente gerunt perceptionem distributionum, aliàs non cantaturi, nec ituri ad ipsum; simoniam mentalem incurrunt, atque committunt, secundùm glossam singul.in capit. 1.de Cleric.non resident.lib. 6.in fin. Card. in Clement.1.not.6.de Celebr.Missar. Archid.in cap.Odi.24.quæst.1.Abb.in cap.Ex parte. in 1. de Offic. deleg. Ioan. Anan. in cap.1.col.3.de Collusion.quos refert & sequitur Fel.in cap. Suam.num. 2. de Simon. & alios in præced.differentia nu.2.relatos.

At in Foro exteriori nullū circa hoc faciūt scrupulum.quod valde deplorādum est. Et licèt à prædicta simonia excusentur, qui principaliter propter Deum vadunt ad canēdum in choro; quamuis minus principaliter,& secundariò propter destributiones lucrandas id faciāt, secundùm eamdē gloss. & Nau.c.23.n.100.vers.Quintò.& Comuncm.Verumtamen perpauci sunt, qui cum tali intentione ad chorum accedant.

2 An autē satisfaciat obligationi cātandi in choro,qui partē dimidiam audit,& alteram sibi contingentem solùm submisse dicit? Resp.cū Caiet.lib.17.Respō.respō.o 8.nō satisfacere. refert,& sequitur Beia 1.p. Casuum conscien.casu 55.Ratio est,quia ratio chori consistit in cōmunicatione vnius cū alio, ita vt quicquid diuini officii ibi dicitur,sit cōmune alteri: quod nequaquā fieri potest, nisi cōmunicando alternatiuo modo vnus chorus alteri quod sibi contingit. Quod si dixeris,iā cōmunicari per reliquos qui altè canunt. Resp.hoc te non eximere à tua obligatione, cū omnes ad canendū teneantur,& ad cōmunicandum alteri choro quod canūt. quemadmodū si plures teneātur in solidum restituere aliquid, nō eximitur quis à sua obligatione,eo quòd alii sua partes restituerint.

3 Hinc probat idem Beia sup. non satisfacere Canonicos pro lucrandis distributionibus chori, si in choro non cantent; licèt horas canonicas priuatim recitent, & habeant cantores in choro ad canendū. Quod & nobis placet per supra dicta.

SVMMARIVM.

1 *CAVSA sine qua, non: coram Deo non est causa principalis.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 Causa, sine qua nō, licèt in Foro interiori ad constituendū quē simoniacum,vel vsurarium,non iudicetur causa principalis corā Deo; vt pluribus probat Naua.c.17.n.209. & c.23. n.100.vers.Quintò.contra Bar.in l.2. §.fin. ff.de Dona.

Quoad Forum tamē exterius secus est, vt constat ex eodem Naua.consil.72. nu.1.de Simon.quia in prædicto Foro semper præsumitur prædicta causa principalis. in quo Foro loquitur Bar.si benè aduertatur. Vnde non benè in hoc à Nauar.impugnatur.

Ex qua resolutione,& differentia possunt defendi multi in pluribus casibus, & excusari in Foro conscientię; prout facit Nauar in multis suis conciliis, maximè sub titulo de Simonia.& è contrario,possūnt cōdemnari

demnari multi quoàd Forum exterius, facientes quædã prohibita, moti aliqua causa, sine qua ea minimè perpetrassent: licèt in animo, & mente coram Deo prædicta causa non fuisset principalis: non enim ob hoc se excusari possunt. Actus namque cogitationis non spectant ad Forum exteriu; iuxta tradita verb. Peccatum. Differentia 8.

SVMMARIVM.

1 *SIMONIAE crimen non habet locum in Romana Curia in Foro externo. Secùs in interno.*

2 *Crimen ambitionis non punitur in Curia Principis: benè tamen in Foro animæ.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 CRIMEN simoniæ non habet locum in Romana Curia quoàd Forum exterius; secundùm Abb. in cap. 1. num 5. de Simon. communem dicit Iul. Clar. Recept. sent. §. Simonia. num. 6.

Secùs est in Foro interiori. Nam, vt idem Clarus loco citato dicit, non apparet de scientia Papæ, & eius tolerantia. Immò Summi Pont. solent semper in suis Bullis, & constitutionibus hoc crimen grauissimè execrari. Vnde idem Abb. in cap. Cùm essent. numer 3. de Simon. inquit, curiales recipientes aliquid pro obtinenda gratia à Sede Apostolica, esse ipso iure excommunicatos, vt in Extrauag. Bonifacii, quæ incipit. Excommunicatus. Et quòd hodie multi incidunt in eam excommunicationē. Et dicto cap. 1. limitat illud de Romana Curia ad simoniaca, quia prohibita.

Quare intellige prædictam communem veram esse; si in Supplica narrentur omnia pacta, & promissa inter partes contrahentes: tunc enim cessat simonia. aliàs non excusantur in Foro interiori; licèt prædicta pacta in Curia Romana fiãt; vel ibi aliquid detur, secundùm Angel. expresè, verb. Simonia. 5. §. 7. in fin. Item potest intelligi prædicta communis quoàd punitionem, scilicet, in Curia Romana simoniam non esse punibilem; si est tantùm de iure humano prohibita. aliàs secùs, secundùm Abb. in dicto cap. 1.

2 Similis differentia facienda est in crimine ambitus, quòd scilicet, non dicitur committi in Curia Principis, ex Abb. & Iul. Clar. supra. Quod verum, quoàd Forum exterius. Benè tamen committitur, quoàd Forum consciētię. Quod intellige vt verb. Electio. in Different. 6.

SVMMARIVM.

1 *EPISCOPVS simoniacus an teneatur renunciare Episcopatui, etiam sine licentia Papæ.*

DIFFERENTIA DECIMA TERTIA.

1 EPISCOPVS simoniacus potest; immò, & tenetur in Foro consciētiæ Episcopatui renunciare, etiam absque licentia Papæ. cap. Si quis neque. 1. quæst. 1. glossa, & Abb. ibi, in cap. Nisi. verb. Dumtaxat. de Renunciat. quam dicit communiter approbatam. Flamin. Paris. de Resignat. Benefic. lib. 7. q. 1. num. 107.

In Foro tamen exteriori id non licèt; nec potest facere absque licentia Papæ; vt constat ex eadem glossa in princip. quam ad hoc dicit communiter receptã idem Paris. supra, quæst. 2. num. 3. vbi num. 7. addit, sufficere Episcopo pro exoneratione suæ conscientię promittere Confessario, quòd dimittet Episcopatum, quàm primùm poterit; licèt non actu tunc dimittat. Et num. 8. putat, prçfatam glossæ opinionem non habere locum in Episcopis; sed in aliis simoniacis non Episcopis. de quo dubito, cùm in vtrisque sit eadem ratio.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *LITIGANTI iustè, an licitum sit ad redimendam vexationem, dare aliquid Iudici.*

DIFFERENTIA DECIMA QVARTA.

1 AD redimendam vexationem licitum est, in Foro conscientiæ, litiganti, bonamque causam secundùm relationem suorum aduocatorum defendenti, dare aliquid Iudici vt pro eo sententiam ferat. Ita post Cordub. tenet Rodrig. verb. Restitutio. cap. 40. nu. 7. contra Sotum. lib. 4. de Iusti. quæst. 7. art. 1. ad 2. §. Sed numquid. vide ad idem gl. verb. Restituat. in cap. Nullus. 31. quæst. 1. & in cap. Quæsitum. 1. quæst. 3. & in cap. Qui rectè. 11. quæst. 3. Vide etiam textus in cap. Dilectus. 1. de Simon. vbi qui dat Prælato pecuniam, ne ipsum in iure suo de facto molestet, potest illam repetere impune; quia turpitudo solùm fuit ex parte recipientis. Similè habes in dict. l. Quòd euitandi. & dict. l. Serui. & not. gl. D. nullus, & Oldra. cons. 280. & Feli. dict. cap Dilectus. in prin. Et quoàd litigantes super Beneficio Ecclesiastico, etiam in Foro externo licitum esse cuique redimere pecunia vexationem iniustam, & de facto; dummodo vexatus sit in possessione Beneficii; vel si non possideat, sit propter potentiam aduersarii. tradit gl. in cap. Decimas. 3. 16. quæst. 7. Abb. num. 4. alias 8. Felin. nu. 2. Anania. num. 4. aliàs 8. in dict. cap. Dilectus. Antò. de Petrucia. in rep. l. 1. ff. de Iureiur. num. 420. remed. 6. Ioan. Licerier. in tract. de Primogenitura. lib. 3. quæst. 8. Rebuf. in praxi Benefic. cap. de Simonia. num. 20. Nauar. in Man. cap. 25. num. 114. & cons. 17. de Simon. Hiero. Paul. in pract. Cancel. pag. 154. cum seq. Et Cenedo post alios. Collect. 174. ad Decretales.

In Foro verò exteriori tam Pars dans, quàm Iudex recipiens punientur: nisi dans probaret manifestè, iniustè vexari; vel timere iniustitiam sibi faciendam. l. Quod euitandi. C. de Condic. ob turp. cau. l. Serui. 23. C. de Adulte. Primò, quia Iudex non poterat illud recipere; quippe tenebatur administrare gratis iustitiam, si aliàs habebat à Rege iustum salarium. l. 2. ff. de Condic. ob turp. cauf. dict. cap. Qui rectè. 11. quæst. 3. cap. Non sanè. 14. quæst. 5. Nauar. cap. 17. num. 33. Medin. in Instruct. Confes. fol. 169. Rodrig. supra. numer. 6. Præterea quia pars litigans in dubio præsumetur in illo Foro illud fecisse animo subornandi Iudicem; iuxta gl. 1. cap. Cum ab omni. de Vita, & hon. Et quantumuis hoc non præsumeretur, ob l. Meritò. ff. Pro socio. tamen constat oportere id in dicto Foro prohiberi, ne detur occasio subornandi Iudices. Omnes enim putant, se iustas causas fouere, dicerentque se id fecisse animo redimendi vexationem. Nec desunt aduocati, qui dicãt clientulis omnibus se iustas causas tueri; licèt veritas sit aperta in contrarium, pro vt vidi in facto Olysipone. Ob memoratam enim occasionem Pars litigans dedit Iudici centum ducatos pro obtinenda sententia in suum fauorem, pro vt obtinuit; sed statim fuit reuocata à Senatu, quia erat notorie iniusta. Ecce quàm periculosa res est, exercere, & in praxim deducere opinionem suprà relatam Cordubæ, & aliorum.

Quamuis enim vera in se sit, si de Iustitia sua certus omnino esset litigans: quia tamen id vix scire potest; præfatumque datum est res scandalosa, si detegeretur, & sub illo palliamento multæ fieri possent corruptiones: meritò, in dubio, videtur verior opinio contraria. Bart. in Auth. Sed nouo iure. C. de Poen. iud. qui malè iud. Soto sup. Couar. regul. Peccatum. 2. par. §. 3. num. 1. Hippo. sing. 190. Pet. ab Aragon. 2. 2. quæst. 32. art. 7. & aliorum, & sic tenenda, atque consulenda. Qua coactus ratione quidam Religiosus valde timoratæ conscientiæ numquam voluit vti præfato remedio in quadam causa, quam ideo perdidit, & maluit eam non lucrari: quàm tale factũ de se scrupulosum, ac verecundũ, & viro iusto indignum, perpetrare. Nec propriè conuenire, nec verè applicari potest huic casui doctrina illa de redimenda ve-

da vexatione, de qua in cap. Dilectus. 1. de Simon. & ibi DD. & l. Serui. 23. C. Ad leg. Iul. de Adult. & ibi Bal. quia ante sententiam Iudex non vexat, & ignoratur quomodo sententiam ferat. Et debet manifestè constare eum daturum esse sententiam contra iustitiam indubitatam; vt dans pecuniam possit se excusare coram Deo; vt tradit gl. 1. dict. cap. Cùm ab omni. quàm ad hoc notat Panor. ibid. num. 8. quo casu forsan admitterẽ opinionem Cordubæ; licèt (vt verum fatear) vix auderem eam practicare: etiam in præfato casu, nisi causa esset grauis momenti, & certus essem tã de mea iustitia, quàm de iniquitate, & venalitate Iudicis, & quòd meum ius ita seruaret. Sed prohdolor; cùm Iudices sunt taliter venales; ferunt sententias pro iis qui plus eis donant; vnde quomodo poterit mihi certum esse, dando ei munus aliquod, meum ius fore seruaturum, cùm nesciam, an pars altera dederit maius donũ, vt Vlyssipone præteritis diebus contigit? Quidam enim Iudex acceperat priùs ab vna Partiũ munus quoddam. quo detecto, Pars altera dedit maius munus. Tunc Iudex adiuit suã vxorem, petens ab ea consilium, pro quo ferret sententiam. At illa incunctanter respondit: pro quo rogas? Pro eo, qui maius munus obtulit, & ita fecit. Ex his videat lector in quas miserias deuenerimus, & quàm incertum sit vti talis mediis.

SVMMARIVM.

1 *Resignans Beneficium coram Ordinario, non potest nec ante resignationem, nec tempore resignationis nominare personam cui vult vt Beneficium conferatur. aliàs est simoniaca resignatio.*

2 *In Foro verò conscientiæ licèt; dummodò persona sit digna.*

DIFFERENTIA DECIMA QVINTA.

1 RESIGNATIO Beneficii, si fiat coram Ordinario; non potest nominari persona, in cuius fauorem fit; nec potest ante resignationẽ supplicari Episcopo, vt dignetur conferre. v. g. Petro Beneficium resignandum; sed debet fieri purè, & liberè; ita vt sit in manibus Episcopi conferre illud, cui voluerit: aliàs est simoniaca in Foro exteriori. cap. Ordinationes. 1. quæst. 1. cap. Tua. de Simo. gl. 1. cap. Dilecto. de Præb. aliàs in cap. Ex parte. 1. verb. Dimittere. de Offic. deleg. communiter recepta teste Rodrig. verb. Simonia. cap. 60. numer. 1. & docet Nauar. cap. 23. num. 107. vers. Ad 10. & num. 110. vbi refert ad id duas Extrauag. Pii 5. vnam, quæ incipit. Quanta. & alteram quæ incipit. Intolerabilis.

2 At in Foro animæ, etiam post dictas Extrauag. licita est, & à simonia immunis resignatio facta cum designatione personæ, in cuius gratiam, & fauorem fit; dummodò persona sit digna, & Episcopus suam fidem expressè non dederit de conferendo illi, pro quo sibi supplicatum fuit; licèt postea illi conferat Beneficium resignatum. Ratio est tùm, quia obtentio Beneficii ad preces alicuius, tunc est simoniaca, cum ex illis precibus aliquod commodum pecuniarium, vel pecunia æstimabile prætenditur; vt pulchrè resoluit D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 5. Victor. de Simon. numer. 30. Vel cùm fiunt, vt apertè indignus admittatur, & excludatur dignus. Vt declarat Gom. dicens communem reg. de Trien. q. 12. & Iul. Clar. §. Simonia. in princip. Quæ omnia hic cessant. Tùm quia talis resignatio non desinit esse libera ob dictã nominationem personæ, & supplicationem factam collatori, & ita tenet gl. fin. dict. cap. Ordinationes. dicens, non esse simoniam, abrenunciare Beneficio; vt alteri detur; nisi deducatur in pactum. Sequitur Soto lib. 9. de Iust. quæst. 7. art. 1. Couar. lib. 1. Variar. cap. 5. num. 5. Et à resignante Beneficium coram Ordinario posse significari successorem, modo non ille resignet sub conditione, docet optimè Cassado. decis. 5. de Simo. num. 2. Staphil. de Lite. gratię. tit. Resignationis modus. num. 7. Rodean. de Simon.

de Simon. mental. 1. par. cap. 9. num. 4. & cap. 25. num. 4. & 12.

Ex quibus colligitur sing. declaratio ad prædictas Extrauag. Pii 5. videlicet (cùm significatio voluntatis facta sine conditione, & pacto, sit licita, nec ex ea obligetur Episcopus ad cōferendum Beneficium illi de quo est sibi supplicatum, vel significatū) inferri non fuisse de mente Pii 5. in prædictis Extrauag. hanc resignationem, saltem in Foro conscientiæ, reprobari; sed tantùm illicitas, & sub pacto tacito, vel expresso, fidei alicuius commissas. (vt de hereditate danda incapaci fidei alicuius relicta diximus verb. Hereditas. Differentia 10) Quæ tene mente, quia propter eorum ignorantiam vidi quemdam Episcopum pium nolentem nullo modo coferre Beneficia coram se renunciata, si quo modo pro aliquo et significabatur anteà, vel tempore renunciationis.

Vltimò obserua post dictas Extrauag. de stylo Curiæ Romanę, cùm resignatio fit in manibus Papæ, in Supplica fieri liberam resignationem sine vlla conditione, & pacto. Et ad finem eius, vel cum altera Supplica supplicari vt dignetur illud Beneficiū resignatum conferre tali; licèt ante dictas Extrauag. id fieret cum pacto, & conditione vt conferretur nimirum tali, & non intēdere aliter, nec alio modo resignantē renūciare, nisi in fauore illius. Et in effectu idē hodie obtinetur. Quandoquidem numquā alii confertur, quàm illi quem nominat, & cui vult resignans. Sed fit plus castè ac integre, estque iuri magis consonum quod hodie obseruatur, pro vt supra dictum est.

SVMMARIVM.

1 *PENSIONES an possint redimi pręsenti pecunia in vtroque Foro absque facultate Papæ.*

2 *Pensio an possit venire, & emi à tertio.*

DIFFERENTIA DECIMA SEXTA.

1 PENSIONES in Foro exteriori non rediumuntur nisi authoritate Papæ, vt est praxis communis, & recepta; cuius meminit Tolet. lib. 5. cap. 92. num. 2.

In Foro verò conscientiæ redimi, & extingui possunt ex solo consensu Pensionariorum absque alia facultate Papæ, dummodò sint ipsis assignatæ, vel ob paupertatem ad sustentationem, vel alimenta illorum; vt sunt illæ quæ dantur famulis Papę, vel Cardinalium, & similium; vel ob resignationem Beneficii, vel ob litem componendam. Tales enim pensiones non sunt spirituales, nec annexæ spiritualibus; quia non dantur propter officium spirituale; sed sunt tantùm onus temporale; scilicet ad debitum soluendum quotannis, certam nimirum summam, ob causas superiùs memoratas. Ita tenet Toletus sup. Caiet. tomo. 1. Opuscul. 31. responso. 10 & dicit communiter tenere DD. in Clem. vni. §. Eadem quoque auctoritate. de Supplend. negl. Præla. Leonar. Lessius de Iusti. & iur. lib. 2. cap. 35. dubitatione 22. numer. 124. & Sotus lib 9. de Iusti. quæst. 7. art. 2. Et confirmatur ex cap. Ad quæstiones. de Rerum permu. vbi possessiones, idest iura possessionum separatim ab officiis spiritualibus permittuntur redimi.

Nec obstat requiri Clericatum. Nam titulus Clericalis solùm requiritur cōcomitanter tamquam dispositio subiecti. sicut cùm quis relinquit legatū pauperibus Clericis; ius ad illud legatum non efficitur spiritale ratione Clericatus. Hinc communiter obseruatur Romæ imponi eam personæ alicuius Clerici, & illam capi à famulo, vel Papę, vel alicuius Cardinalis, mere laico. Itaque solùm requirit subiectum ad eius impositionem; non tamen ad eius substantiam, seu validitatem, vt ea quis frui possit.

Sed obstat valde Bulla Pii Quinti de Pēsionibus, per quam tenentur hodie omnes Pensionarii recitare horas Beatæ Mariæ, & sic factæ sunt omnes spiritales, & reuerà Beneficia Ecclesiastica. Qua ratione possunt

sunt permutari cũ aliis Beneficiis, vt obseruant multi; teste Lessi. sup. numer. 127. ad fin.

Ad hoc respondet Lessius sup. num. 129. in multis partibus dictam Bullam nõ fuisse receptam. Et in illis procedit præsens differẽtia. Vbi verò est recepta, pensio est res spiritualis, & quoddã Beneficium. & ideò requiritur facultas Papæ ad eam redimendam. aliàs erit simonia.

2 Vbi verò dict. Extrauag. Pii 5. non est recepta, est pulchrum dubium an sicut potest pensio redimi solo cõsensu Pensionarii, vt sup. resoluimus: possit etiam venire ab eodem Pensionario alicui. Toletus sup. num. 3 fatetur de iure id non prohiberi, sed tãtùm de communi stylo Curię. Nam puniuntur vt simoniaci, vendentes pensiones absque facultate Papæ. sequitur Soto vbi sup. & Victoria de Simo. num. 49. de pensione scilicet data Parocho seni, non valenti ampliùs deseruire, vt se sustentet, Beneficio in alium collato. Quia talis pensio est loco Beneficii resignati.

Lessius tamen post Caieta. & DD. dict. Clem. vni. tenet esse probabilius si ius antiquum spectemus, posse etiam venire dictam pensionem Parocho seni concessam. Et de aliis indubitanter tenet cum Soto. Quia si potest redimi; cur non venire? Sed non auderem practicare. maximè cùm de stylo Curię veniat puniẽdus qui talia exercere audeat.

SOLVTIO.

SVMMARIVM.

1 *ALIVD pro alio, etiam si sit melius, non potest solui inuito creditore.*

2 *Debitum Deo, vt votum; potest quis soluere, & mutare in melius, nisi in iis quę sunt ex obedientia quoad me, & Deum. Secùs si in vtilitatem alicuius fuerit.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 ALIVD pro alio in Foro exteriori, inuito creditore, soluere non possum. l. Mutuum. 2. §. 1. ff. Si cert. petat. vbi gl. & DD. latè, & per nos sup. verb. Debitum. Differentia 8. etiã si sit melius; secundùm Soto vbi infrà.

In Foro verò interiori, id est ipsi Deo, possum aliud pro alio soluere, si fuerit melius, vt etiam dicemus verb. Votum. in Differentia 1. vbi habes posse quempiã votum suum propria authoritate cõmutare in melius, & docet Sot. lib. 7. de Iust. quæst. 4. art. 3. post Caiet. contra Silu. verb. Votum. 4. quæst. 7. & probat text. in cap. Scripturis. de Voto. & in cap. Peruenit. in 2. de Iureiur. Quinimmò & in æquè bonum possum commutare quando est aperte tale, secundùm Henriq. de Indulgent. cap. 30. §. 5. etiam sine causa, secundùm Cordub. quest. 149. in fin. Rodri. in Bulla. §. 9. num. 106. maximè quia sufficit pro causa vt vouens faciliùs, & hilariùs, ac suauiùs faciat id quod est æquè bonum, secundùm Henriq. suprà Sed isto in casu requiritur authoritas Superioris, vel Confessarii, secundùm Suarez tom. 4. disput. 27. sect. 4. num. 6. Sot. suprà, & etiam Cordub. & Rodrig. vbi suprà. Quod putat verum Henriq. suprà. cùm votum est factũ in vtilitatẽ determinati loci, aut personæ. Tũc enim dicit requiri authoritatem Superioris ad commutandum votum in alium locum, vel personam. aliàs secùs. Sed primùm verius, scilicet in omni casu esse necessariam authoritatem Superioris, vel Confessarii, cùm votum commutatur in æquè bonum. Ratio est propter incertitudinem quæ habetur, an sit æquè bonum id in quod votum commutatur; vt docet Rodrig. vbi suprà. Est & alia ratio, quia scilicet nullus potest soluere seipsum, vt opti-

vt optimè aduertit Silu. ſup. §. Secundum.

Ratio diuerſitatis inter vtrumque Forum eſt, quia inter homines non quicquid melius eſt, ſtatim conſtat eſſe, ſeu fore gratius, & iucundius creditori. Quia fortè id quod eſt melius, non eſt illi tam vtile, vel ex alia aliqua cauſa non eſt illi grata prædicta cõmutatio. & conſequenter eſſet illi noxia; ſecundum gl. 1. in l. Paulus reſpondit. 1. 99. ff. de Solutio. Quod reſpectu Dei contingere non poteſt, quippe rem meliorem ſemper habet magis acceptam. Vnde certum ſemper eſt in talem ſolutionem, vel ſatisfactionem conſentire. Ita Sot. ſupra.

2 Vide tamen vnam ſingularem fallentiam ad hoc quod modo diximus ſuper cõmutatione rei in melius quoàd Deum: nimirum in pręceptis obedientię non poſſe me aliud pro alio ſoluere, etiam ſi fuerit melius. Vnde ſi mihi ex obedientia iniungatur vt dicam officium Mortuorum pro aliquo defuncto: non potero própria authoritate dicere vnam Miſſam pro eodem officio, licèt Miſſa ſit abſque dubio maius, ac melius ſuffragium, quàm prædictum officium. Ratio eſt, quia facta per obedientiam ſunt ſemper meliora, & vtiliora, quantumuis minima; vt conſtat 1. Reg. 15. Sed poteſt dici id eſſe verum habito reſpectu dé me ad Deum. Tunc enim reſpectu mei (de quo loquitur dictum cap. 15.) melior eſt obedientia, quàm victima. At cùm id quod præcipitur eſt in fauorem alicuius, videtur ex tacita, & coniecturata mente, & voluntate eiuſdem, poſſe rem dicendam, vel reddendam pro eo, commutare propria authoritate in melius, quando id eſt certiſsimum; vt in prędicto caſu de officio defuncti ad Miſſam. Nec eo in caſu dicerem me facere contra obedientiam, immò eam melius adimplerem. Adde hic Cenedo in Collect. ad Decretum. Collect 40. pag. 58. num. 1. vbi agit an pœnitentiæ poſsint mutari, & per quem. Super hoc vide not. ſup. verb. Iudex. Differentia 13. num. 5.

Ex dictis infertur, ſuper defectibus commiſsis in Diuino officio; cùm quis aliquot verſus, & dictiones nonnullorũ pſalmorũ omittit ex defectu memorię, vel diſtractionis, etiam data opera: non teneri quempiã eos repetere; ſed ſufficere vt aliquem aliũ pſalmũ dicat, vel pſalmos alios pro dictis defectibus. Quia Dei nihil intereſt ſi hoc, aut illud reddatur, cùm poſsit quis ei (vt diximus) aliud pro alio ſoluere; dummodò ſit meliùs, vel æque bonum. Adde not. verb. Debitum. dict. Differ. 8.

SVMMARIVM.

1 *VNVS pro alio, etiam inuito, ſoluere poteſt.*

2 *Fallit in pœnitentiis à Confeſſario impoſitis, niſi in caſibus hic notatis.*

3 *Committens in articulo mortis pœnitentiã ſibi iniunctam, non euolabit ad cælum donec per acceptantem eam ſit adimpleta. Licèt ſecùs ſit in reſtitutione alteri commiſſa.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 VNVS pro alio in Foro exteriori ſoluere poteſt; & illum, etiam inuitum, ab obligatione liberare. l. Manifeſti. C. de Solution. l. Qui decem. §. 1. ff. eodem. l. Soluendo. ff. de Negot. geſt.

Quod ſecùs eſt in Foro interiori, ſeu pœnitentiali. Nam pœnitentia alicui impoſita non poteſt per alium impleri. Ita tenent ferè omnes Theologi in 4. diſtinct. 20. teſte Suarez 4. tom. ad tertiam partem. D. Tho. diſput. 38. ſectio. 9. & docet D. Anton. 3. part. tit. 14. cap. 20. §. 1. Caiet. in Summa. verb. Satisfactio. §. Poteſt. Ang. & Silu. eod. verb. quæſt. 3. Sot. in 4. diſt. 19. quæſt. 2. art. 4. Ledeſ. quæſt. 14. art. 4. Cordub. lib. 5. de Indulgent. quæſt. 5. ad octauum.

2 Quod intellige verũ in pœnitentia impoſita, nedũ in ſatisfactionẽ preteritorũ criminum, ſed multò magis in remedium, & medicinam ipſius pœnitentis; vt ſunt ieiunia, diſciplinæ, orationes, eleemoſynæ, peregrinationes, ſilentium, & iniuncta ad macerandum, & caſtigandum corpus, vel coercen-

coërcendam auaritiam, seu tenacitatem, vel aliud quoduis vitium. Hæ siquidem pœnitentiæ, siue satisfactiones sunt omnino personales, eò quòd dentur in remedium, & medicinam ipsius pœnitentis. Non mirum ergo si per alium fieri nequeant. Quia ieiunium vnius non mortificat corpus alterius; nec ei prodest, vt castè viuat. vt dicit Ange. verbo Satisfactio. num. 3. licèt ad satisfactionem pœnarum, pro peccatis debitarũ, & ad augmentum gratię, & impetrationem bonorum multũ valeant, & prosint orationes, ieiunia, & cetera superiùs enumerata; quæ quis in gratia existens facit pro alio.

Ceterum si pœnitentia à Confessario iniuncta sit pecuniaria, vt eleemosyna; & non ad cohibendam pœnitentis auaritiam, sed vt ex ea consequatur remissionem pœnarũ pro peccatis cõfessis debitarũ; censeo posse adimpleri per aliũ; quia tũc parũ interest si fiat à pœnitente, vel ab alio pro eo: sicut idem dicimus de restitutione debita à pœnitente; quæ potest similiter fieri ab alio quocumque pro eo, vt tradunt Armil. verb. Satisfactio. num. 6. & communiter omnes.

Prætereà omnis pœnitentia potest fieri per alium, si in id consentiat Cõfessarius, vt si dicat posse illam adimplere per se ipsum, vel per alium, vt docet Ange. vbi sup. & Vival. de Satisfactione. nu. 12. versic. Secunda quando, &c.

Idem dicendum si pœnitens fiat impotens ad eam adimplendam, vt post Angel. sup. & alios infrà citandos docet Vival. sup. vers. Tertia. Vnde in articulo mortis constitutus potest cuicumque suam committere satisfactionem, & erit ab ea absolutus, si acceptans eam adimpleat in gratia, vt tenent communiter DD. maxime D. Thom. lib. 4. Contra gentes. cap. 55. Soto in 4. dist. 19. q. 2. artic. 4. conclus. 2. Siluest. Victor. & alii quos refert, & sequitur Viuald. suprà, propositione 1.

3 Donec autem hæc satisfactio seu pœnitentia adimpleta sit per acceptantem eam, anima detinebitur in purgatorio, vt post D. Thom. receptum docet Siluest. verb. Satisfactio. num. 4. & Viual. sup. versic. Quarta. vbi aliud dicit dicendum in restitutione cõmissa. Et diximus v. Restitutio. Diff. 47.

SVMMARIVM.

1 *DECIMAE ex quibusdam fructibus numquam solutæ: an possint peti.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 DECIMAE, si ex consuetudine aliquarum prouinciarum, vel locorum de aliquibus fructibus nõ soluantur, possunt quoàd Forum exterius peti; quia debentur, non obstante prædicta cõsuetudine non soluendi. c. Cùm in tua. & ibi Abb. notat num. 3. de Decim.

Licèt quoàd Forum interius, propter scãdalum, non liceat eas exigere. Ita colligitur ex traditis per D. Tho. 2. 2. quæst. 87. art. 1. ad Quintũ. in fin. Puto tamẽ non esse plus quã veniale, si nõ obstãte scandalo, petãtur.

Vnde obiter nota immunitatẽ, seu libertatem non soluendi Decimas, præscribi aut consuetudine acquiri non posse; vt per Fel. post alios à se citatos in c. Causam. in prin. de Præscription. Qod est contra Couar. lib. 1. Variar. capit. 17. num. 10. tenentem contrarium quoàd illam partem decimæ quæ est de iure humano, vt pote quæ excedit vltra congruam, & non deseruit pro sustentatione Clericorum, sed pro rebus non necessariis. vel pro eleemosynis erogandis; quẽ sequitur Naua. c. 21. n. 29. & Henriq. in Sũma tit. de Indulgent. c. 27. §. 2. Sed talis distinctio, licèt videatur æqua, non tamen est Iuri communi consona, immò contraria, cũ iura generaliter loquantur de omnibus decimis, saltem prædialibus; & ęquè obligent omnes ad integram solutionem earũ. & ita fuerũt latæ multæ sententiæ, tã in Regno Castellæ, quàm Cathalonię, & in aliis Regnis. Et ego quãdam obtinui in fauorẽ domus Scalę Dei cõtra vasallos illius Prioratus, qui vigore dictę consuetudinis immemorialis se defendebant à solutione decimę fructuum aridorũ, videlicet amigdalarum, auellanarum, ficuum, & nucum,

LII nec in

nec in practica poterat obseruari prædicta distinctio Couar. Quis enim iudex auderet examinare in quos vsus quisque Ecclesiasticus, vel domus Religiosorum expenderet decimas; & taxare, ac diuidere easdem, partim in sustentationem, partim in eleemosynas; & super hoc contendere cum iisdem: præsertim quia ferè omnibus communiter non sufficiunt hodie decimæ, nec alii redditus ad solam sustentationem?

Præterea obserua, si forte sit aliqua lex impediens exactionem illarum decimarũ quæ per consuetudinem patriæ nõ sunt solitæ solui (vt de multis Regnis meminit Couar. suprà, num.8.vers. Ergo) eam certè in nullo Foro obseruandam esse tamquã Iuri Canonico contrariam, cui standum est circa decimas: vel saltem per denunciationem Euangelicam conueniri posse detentores earum coram iudice Ecclesiastico, & compelli ad earum restitutionem propter peccatum quo inuoluuntur qui eas nõ soluunt. Vide ad idem D.Tho. quodlib. 2.art. 10.& facit cap. Prohibemus. de Decimis.

SVMMARIVM.

1 *CREDITORES personales eiusdem rationis, in Foro externo nullam habent prioritatem ratione prioritatis temporis.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ, secundùm aliquos. Sed contrarium resoluitur.*

3 *Debita personalia ex delicto, an sint priùs soluenda, quàm ex licito contractu.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 INTER creditores personales eiusdẽ ordinis, seu rationis, & chirographarios, in Foro externo nulla habetur ratio prioritatis temporis; sed debent omnes pariter venire, & recuperare sua credita pro rata; cùm bona debitoris non sunt sufficientia omnibus, & authoritate Iudicis possidentur. Nam aliàs si posteriores tempore, recuperauerint sua debita à debitoribus spõtaneis, prius quàm alii priores, non reuocatur solutum, vt inter omnes pro rata diuidatur, sed manet apud illos. Ita probat text. iuncta glo. pen. in l. Pupillus. 24. ff. Quæ in frau. credit. & l. Quod autẽ. §. Sciendũ. eod. tit. & l. Si mulier. ff. de Mino. Et not. gl. fin. in l. Tutores. 61. ff. de Cõdict. indebi. & Naua. c. 17. n. 52. quamuis Ordinatio Lusitana lib. 2. tit. 91. contrariũ disponat, nẽpe seruandam esse prærogatiuam temporis, etiã quoàd actiones personales, sequẽs æquitatem Fori interioris. Sed eã intelligo prout supra, quando scilicet bona sunt penes aliquẽ authoritate Iudicis. aliàs si sint penes debitorẽ, & posterior tempore sit diligens ad petendum suum debitum, tenebit recuperatio, nec retractabitur.

2 In Foro verò conscientiæ habetur ratio prioritatis temporis; & sic prius debet solui prioribus tempore, quàm posterioribus, iuxta reg. *Qui prior est tẽpore, potior est iure.* Ita tenet Gabriel in 4. dist. 15. quæst. 2. Medina. C. de Restit. q. 2. dub. 5. Salon quæst. 62. art. 8. in fi. Valentia disput. 5. quæst. 10. puncto 10. Tolet. lib. 5. cap. 25. num. 3. in fin. Emman. Sa verbo Restitutio. num. 63. Per. Naua. lib. 4. c. fi. n. 40. Et ratio est, tum quia tempore priorum creditorum semper est debitor magis soluendo. Vnde æquum videtur, vt primus non defraudetur propter debita posteriora. Tum quia priores magis passi sunt in detẽtione suorum debitorum. Vnde etiã æquum videtur vt prius ipsis satisfiat. Idem post Viguerium, & Barthol. Medin. in sua Instruct. §. 33. tenet Rebel. de Obligat. Iusti. 1. par. lib. 2. quæstione 19. num. 11.

Sed contrarium, scilicet non esse habendam rationem prioritatis temporis in dictis creditoribus tenet D. Antonin. 2. par. tit. 2. capit. 7. §. 3. post Bal. in l. Pro debito. C. de Bonis autho. Iud. possid. Idem Siluest. verbo Restitutio. 6. quæstione 5. Angel. verbo Restitutio. 2. numer. 16. Lopez 1. part. capit. 100. ad fin. Petrus Toletan. 2. lib. cap. 4 nu. 395. & Nauar. sup. & Leonar. Lessi. de Iusti. & iur. lib. 2. cap. 15. nu. 44. vbi sentit communem. Pro quibus est bonus tex. in l. 1. §. Ex cõtrario. ff. de Separatio. ibi,

Nam

Nam licet alicui adijciendo sibi creditorem, creditoris sui facere deteriorem cõditionem. Ex quibus verbis constat licitum esse debitori noua debita cumulare, & deteriorem conditionem priorum creditorum facere. Vnde non potest prior creditor tempore iniuriam aliquam prætendere. Faciunt not. verb. Emptio. Differentia 6. Quare videtur nullam esse assignandam in hoc Differentiam. Sed in vtroque Foro nullam habendam esse rationem prioritatis temporis quoad creditores tantùm personales eiusdem rationis; non habentes hypothecam, nec ius Prælationis vigore alicuius priuilegii personalis.

3 Quando verò debita personalia sunt diuersę rationis; vt ex furto, contractu, vsura, mutuo, & similibus: similiter in Foro exteriore nõ erũt prius restituenda quę ex delicto; quã quæ ex licito cõtractu debẽtur; cũ omnes hæ actiones sint personales, nullũ habẽtes ius Prælationis. Et sic pro rata erũt soluẽda debita, si bona debitoris authoritate Iudicis possideãtur, nisi anteà aliquis vigil, & diligens fuerit, in petẽdo creditũ suũ, iuxta d. l. Pupillus. & ita seruat cõmunis practica forensis omniũ tribunalium, vt testatur Pet. Naua. dict. cap. fin. num. 41.

In Foro verò conscientiæ non benè conueniunt DD. Nam quidam tenent priùs soluenda esse quæ ex delicto debentur, quàm quę ex contractu; cùm magis cõstet in illis de inuoluntario animo, & dissensu creditoris, quã in istis. Et etiã, quia in illis fuit facta iniuria proximo, ob quã, & ob dissensum obligatur debitor ad promptiorẽ eorũ restitutionem, quàm in debitis ex contractu. Ita D. Thom. Opusculo 73. aliàs 63. c. 18. D. Bonauent. quem referendo sequitur Ioa. Medina q. 2. de Restitutione dubio 5. Michaël Salon 2. 2. q. 62. artic. 8. in fin. Angel. ver. Restitutio. 2. §. 16. Angles, & alii, quos refert, & sequitur Rebel. de Obliga. Iusti. p. 1. lib. 2. q. 19. nu. 8. Et hæc sententia non est improbabilis, secundũ Leona. Lessi de Iust. & iur. lib. 2. cap. 15. dubitatione 3. num. 14. in fin.

Alii verò tenent priùs esse soluenda debita ex contractu iusto oneroso, non gratuito, quàm ex delicto, nisi fortè res ex delicto parta in specie sit aliena. Ita D. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 1. & 2. Caieta. verb. Restitutio. cap. 8. Naua. c. 17. num 52. Barthol. Medina lib. 1. Summę cap. 14. §. 33. Armilla & alii, quorum sententiam Lessi sup. num. 15. dicit tantùm probabilem, si res ex contractu accepta extet apud debitorẽ, de quo dicemus verbo Venditio. Diff. 11. aliàs censet esse improbabilẽ. Quod verũ est, nisi aliqua causa rationabilis sese offerret, ob quam pręferendus esset, arbitrio prudentis, & docti viri, aliquis ex dictis creditoribus personalibus, vt docet Rebel. suprà ad fin. vers. Possumus tamen.

Alii denique mediam secuti sunt viam, nimirùm vt pro rata vnicuique fiat solutio. & sic nullam esse assignandam differẽtiam in hac specie inter vtrumque Forum. Ita Siluest. verb. Restitutio. 6. quęst. 5. puncto 5. Pet. Nauar. sup. num. 41. Lessi. dicto cap. 15. num. 16. & alii recentiores, quorum opinionem censeo veriorem, cùm à regula, de qua suprà fol. 4. non liceat recedere, sine efficaci ratione. Cùm ergo in Foro externo nulla fiat differentia inter dictos creditores personales, sed omnes æqualiter admittantur pro rata ad suorum creditorum recuperationem, nisi sit aliquis diligentior alio in petendo suum creditum: non est cur in Foro conscientię ab hac regula diuertamur; sicut resoluimus in præcedente dubio.

SVMMARIVM.

1. *Confitenti debitum in iudicio datur terminus ad soluendum, etiam si potens sit ad soluendum. Secùs in Foro pœnitentiali.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 Condẽnatis, & cõfessis in Foro iudiciali datur terminus ad soluendum. l. Debitoribus. (quæ ita sumatur) ff. de Re iudi. l. Si debitori. 21. ff. de Iudi.

Secùs eſt in Foro pœnitentiali, vbi agnoſcenti debitum, ſi habeat vnde ſtatim ſoluar, non datur vllus terminus, ſeu dilatio; ſed fit præceptum de ſtatim ſoluendo. per not. verb. Debitum. Differ. 3.

Et ratio diuerſitatis eſt; quia in Foro iudiciali neſcit Iudex an reus debitor habeat pecunias ad manum. quippe non debet venire cum ſacco paratus. Et ideò vtitur hac vrbanitate, & æquitate, dando ei aliquem terminum arbitrio ſuo ad ſoluendum, aliquãdo decem dierum; pro vt eſt de conſuetudine; iuxta gl. fin. dict. l. Si debitori. & Couar. in regul. Peccatum. 1. par. numero 1. aliquando lõgioris temporis. vt l. 2. & 3. C. de Vſur. rei iudi. Et ſi ex cauſa Iudici viſum fuerit æquum eſſe vt ſtatim ſoluat: confeſtim compellit condemnatum ad ſoluendum; vt forenſi praxi receptum eſſe teſtatur Couar. ſuprà.

At in Foro pœnitentiali ſcit Confeſſarius manifeſtè ex confeſsione pœnitentis, vtrum poſsit ſtatim ſoluere, vel reſtituere quod debet, an non. Et ideò non mirum ſi ibi non detur dilatio; quia nulla dari poteſt inuito domino; niſi quando debitor non poteſt commodè ſtatim ſoluere, vt diximus verb. Debitum. dicta Differentia 3. & verb. Reſtitutio. Diff. 32.

SVBMISSIO.

SVMMARIVM.

1 *An liceat in vtroque Foro iniurianti, ſe ſubmittere voluntati offenſi circa pœnam, ſeu ſatisfactionem ei imponendam.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 IN aliquibus partibus, ſiue Regnis, eſt ſtatutum, ſiue conſuetudo vt offendens offerat ſe voluntati offenſi, vt ipſe poſsit ſumere de eo vindictam, quam voluerit. Quã eſſe Piſis teſtatur Bar. in l. 1. §. Vſque adeò. num. 4. ff. de Iniuriis. Et eſſe conſuetudinem Romanorum dicit idem Bart. in l. Sed ſi vnius. 17. §. Prætor ait. ff. eod. tit. & Angel. ibid. Eſſe etiam Longobardorum tradit Boërí. deciſ. 262. numer. 4. Et nobilium adducit Tiber. Decia. lib. 9. tract. Crim. cap. 1. num. 31. Et apud Abiſsinos moris eſſe homicidam tradere propinquis interfecti, vt pro arbitrio, ſanguinis ſui iniuriam vindicent: (qui ſi cupidiſsimi pecuniæ ſunt, illum mercatoribus vendunt, aut exquiſitis tormentis enecant;) vt teſtatur Baeça de Inope debitore. capit. 1. numer. 68. & 69. ex Iouio lib. 18. Hiſtoriarum. Et apud nos Hiſpanos eſt l. 3. tit. 20. lib. 8. Recopila. quæ iubet, legitimè probato adulterio apud Iudicem, ipſos adulteros in manibus, & voluntate mariti reponi, vt de eis, & eorum bonis pro libito faciat. Qua nihil iuſtius, & æquius. Nã ſi lex. Quãuis. C. de Adulte. pœnam mortis adulteris imponens iuſta eſt: quid refert ſi carnifex, aut maritus occidat? Immo benignior eſt lex quæ marito eos tradit, vt ſi velit, eis ignoſcat; vt ait Couar. 2. par. de Sponſa. cap. 7. §. 7. numer. 18. & Balthaſ. Gom. de Poteſtate in ſe ipſum. lib. 1. capit. 13. ad fin. Et prædictam conſuetudinem, ſiue ſtatutum valere (etiam ſi hæc poteſtas ſe extendat vt liceat offenſo vulnerare offendentem) volunt Bal. & Saly. in l. Is penes. C. Depoſi. Idem voluit Menoch. de Arbitr. libr. 1. quæſtione 7. numer. 11. & 12. Quia, inquit, lege, & moribus effici poteſt, vt liceat ſe corporali pœnæ alligare; ſecundùm gloſſam in capit. Cùm homo. 23. quæſtione 5.

Pro

Pro quibus facit frequenter in iure reperiri aliquem subiicere se voluntati offensi, vt in capit. Sanè. capit. Veniens. de Renun. vbi quidam Canonici subiecerũt se gratiæ, & misericordiæ Capituli. & in c. Contingit. 36. de Sent. excomunic. vbi refertur secundùm morem Bracharen. Diœcesis, ofendentes aliquem, sponte se solitos subiicere triginta, seu pluribus, aut paucioribus percussionibus fustium. Et ea consuetudo inter laicos non damnatur; sed solùm inter Clericos, propter decus Ordinis Clericalis. Facit ad idem text. in cap. Veniens. & in c. Quintavallis. de Iureiur. vbi offendens iurauit obedire mandatis offensi, & valuit iuramentũ; teneretur q; obseruare illud, si ille iusta, & licita iussisset, vt innuit text. & notant ibid. DD. Quòd si hoc licet per pactũ; multò magis licere debet per statutum, & consuetudinem, vt dicit Balth. Gom. de potestate in se ipsum. lib. 1. cap. 13. num. 11. Nam multa fieri possunt per statutũ, quę non possunt fieri per pactum, etiam contra ius publicum; pro vtilitate tamen publica, vt not. Bart. in l. Alia. §. Eleganter. ff. Solu. matri. Deci. & Cagnol. in l. Nec ex prætorio. ff. de Regul. iur.

In Foro verò conscientiæ prędictam cõsuetudinem esse iniquam, & iuri contrariã dicit Bart. sup. & Ange. dict. §. Vsque adeò. num. 1. & Fran. Curti. in Addit. ad Ang. ibid. & Iacob. Boulen. in repet. l. Capitaliũ. §. Famosos. num. 86. ff. de Pœnis. Abb. d. cap. Contingit. num. 2. de Senten. excõmu. & Iaf. in l. Pacta quæ contra. num. 5. C. de Pact. Ea ratione. Quia videtur absurdũ cõmittere inimico iudicium. Item nemo potest constitui arbiter in re propria. l. Si de re sua. 56. ff. de Arbit. nec Iudex. l. Iulianus. ff. de Iudi. Nec vt alter de corpore suo disponat; cùm nemo sit dominus membrorum suorum l. Liber homo. ff. de Statu hominum.

Sed pro defensione dictæ consuetudinis, considerandum est non constitui quem iudicem, nec arbitrum in præfato casu, sed tãtùm arbitratorem. At arbitrator quilibet constitui potest in causa propria, vt docet d. Balth. Gom. sup. num. 2. Ad hęc, In prędicta submissione videtur concessum arbitriũ tamquam bono viro; tametsi dicatur subiecisse se eius voluntati. l. Tais. §. Sorore. ff. de Fideicom. liber. l. Si libertus. ff. de Operis libert. l. In personam. § Generaliter. ff. de Regul. iur. Vnde is iubere debet quod bonus vir in eo casu iuberet, neque poterit aliquid graue, aut inhonestum, aut nimis præiudiciale decernere. Alioquin si quid tale voluerit, ad arbitrium boni viri erit per Iudicem reducendum, vt voluit Bar. num. 1. & Ang. nu. 2. in l. Sed si vnus. 17. §. Prætor ait. ff. de Iniuriis. gl. & DD. in l. 3. C. de Dotis promiss. & in l. Si sic. de Lega. 1. gl. in l. penult. ff. de Arbit. & ibi Bal. & Alberi. nu. 2. Guid. Pap. decis. 495. Inno. in dict. c. Veniens. de Renun. in fi. & ibi Abb. num. 5. Ioa. And. nu. 9. & Anani. numer. 6. Alexand. in l. Centesimis. 46. §. Si ita stipulatus. numer. 9. de Verbor. obliga. Iaf. in l. 2. §. Voluntatem. num. 9 ff. Solut. matri. & alii quos refert, & sequitur Baltha. Gom. suprà num. 3. Idem not. Bal. in dicto cap. Quintavallis. & Menoch. de Arbitr. dicta quæst. 7. num. 4.

Ad quod viri boni arbitrium illud veniet, videlicet ne membrum abscindatur, vel vulneretur, nec vlla alia pœna corporalis, vel quasi corporalis veniet; vt ne exeat de ciuitate, vel ne accedat ad aliquem locum, nec alia pœna inhonesta, aut nimis præiudicialis, vt latè prosequitur dict. Gom. sup. à numer. 5. Cum his igitur restrictionibus non est cur dicta consuetudo, vel statutum iniquum iudicãdum sit. Secùs esset, si absolutè, & liberè vellent offendentem committi volũtati offensi, vt ipse quicquid vellet pœnarum, imponeret; etiam vsque ad vulnus, vel mẽbri mutilationem, siue plus, vel etiam minùs.

Similiter si statutum, vel consuetudo inducat, vt iudex cognita prius iniuria, & decreta iusta pœna illius delicti; remittat arbitrio, & voluntati offensi, vt ipse illam imponat; ea tamen lege, ne maiorem impõnere possit; mitiorem liceat si, velit. Hoc casu erit iustissimum, & vtile offensori tale statutum. Quia obligatur offensus, si sit curialis, vt vtatur misericordia cum eo. Ita optimè d. Gom. sup. ad finem.

Vide ad hoc verbum, sub verbo Regularis. Differentia 6.

SVFFRAGIVM.

SVMMARIVM.

5 SVFFRAGIO *suo an possit quis licitè renunciare.*

DIFFERENTIA PRIMA.

SVFFRAGIVM suum, & votum in Foro exteriori potest quis de communitate liberè omittere; ipsiq; renunciare non veniédo ad conclaue, capitulum, & congregationem; vel ab ea recedendo; vel schedulam albam mittendo in vas, seu saccum tempore electionis, & suffragiorum, vel clara voce renúciando; vt probat tex.in cap.Cùm nobis.cap.Quod sicut.& c.Quia propter. (& ibi gl.verb.Voluit.alia iura allegat) de Elect.& in cap.Vbi periculū.§.1. verf.Sanè. eod.tit. lib.6. Hinc est non posse quem cogi ad suffragiū suum dandum;vt probat text. per argum. ab speciali.in Clement.Ne Romani. §. Porro.de Elect.nisi intersit Ecclesiæ.vt ibid.

Et ratio est,quia iuri suo potest quis liberè renunciare.l.Si quis in conscribendo. C. de Pact. Tum quia iam remanet tota potestas Capituli in aliis, ad negotium peragēdum. Qua ratione alii Capitulares communiter lætantur de talibus renunciationibus. Quia faciliùs negotium cum paucis, quàm cum multis expeditur. Tum quia nemo tenetur dare rationem sui suffragii, nec ad id cogi potest.Et ideò parū curatur vtrum iste, vel ille nolit,aut velit votum omittere, vel eo frui; quia parum, aut nihil interest communitatis,cùm(sicut prædiximus)maneat tota Capituli potestas penes alios. Et ita tenet gl.d.c.Vbi periculum. §.1. verf. Sanitatem. Host.in Summa tit.de Elect.nu.11.Lap.allegat.131.nu.4.Panor. in dict. c. Quia propter.nu.4.Sil.verb.Electio.1.q.5.nu.3.& 5. Rodrig.in Summa.tit.de Elect.c.102.nu.7. & tom.2.Regul.q.11.artic.13.

In Foro verò conscientiæ quidam tenent non posse quem suo voto renunciare, sed teneri ipsum dare, & rationem etiam ipsius reddere, si aliquam habeat bonam, & vtilē; vt sic coadiuuet alios. Allegatur pro hoc Fel.in cap.Si diligenti.nu.16.& 20.de Foro compet.vbi dicit non posse quem renúciare iuri suo,quando ipsius vtilitas priuata,est inseparabilis à publica. Sed hac solùm ratione attenta, nec in Foro exteriori posset quis suo suffragio renunciare; cùm contrarium suprà probatum sit. Allegatur etiam pro hoc Panor. loco suprà citato. Sed nihil facit pro Foro conscientiæ. Allegatur denique Pet.Morla in suo Emporio iuris. tit. 1. num.19.quem non vidi.

Sed sanè non video rationem diuersitatis in vtroq; Foro. Nā si votū daturus sit persona sapiens,& erudita;& suffragiū eius vtile sit cōmunitati ad alios imbuendos, & erudiēdos in rebus proponēdis: is talis etiā in Foro exteriori cogi poterit ad votū suum emittendum; & ad id tenebitur in vtroque Foro.Si verò non sit talis,in neutro facit alicui iniuriā ex voti sui renunciatione; & sic poterit absque scrupulo, & vllo peccato renunciare, etiam in Foro conscientiæ.

Quod intellige verum quando negotium propositū non est magni momēti, nec graue.Secùs in aliis. Quia sæpe ex tali suffragiorum renunciatione concluditur negotium propositum in damnum,& præiudiciū non modicum totius communitatis; præsertim cùm intercedit,& immiscetur passio aliquorum, vel subornationes adsunt. Itaq; in negotiis grauibus peccat grauiter qui suffragium suum denegat communitati. Et ita intellige Silu.verb.Cōsensus.q.3. in fin.vbi reprehendit Religiosos voci suę renunciātes, quādo vidēt authoritatē prouidēdi remanere penes eos qui zelo carent.sequitur Graff.lib.2.suarū Decis.c.127. n.18. Adde. Rebel.1.p.de Obli.iust.lib.3.q.7.n.9.& 10. vbi idem in effectu tenet.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *CONCLVSVM à maiori parte Conuentus, vel Capituli; an debeant dissidentes, & discordes subscribere, nec ne.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 CANONICVS, vel Monachus, siue alius de communitate, si dissentiat à maiori parte Capituli: nihilominus in Foro exteriori tenetur subscribere quod maior pars subscripse rit. Quod enim decernit maior pars cẽsetur de iure ab omnibus factum. quippe trahit ad se alios omnes. Quia in dicta maiori parte stat, & consistit omnis communitas, & eam repręsentat. Vnde alii, etiam si dissentiant, tenentur saltem se subscribere, & firmare quod maior pars subscribit; quia aliàs posset multa incõueniẽtia inde euenire. Nam qui sunt extra capitulum, facilè sciret vota quorumcumque; qui nimirum cõsensissent, & qui dissensissent. Propter hęc, & similia inconuenientia vitanda, & quia iuri consentaneum erat: in quodam Concilio prouinciali Tarraconẽsi de Recollectis per Ant Aug. tit. Capitulũ vnic. præceptũ, & statutũ est vt in omnibus actionibus Capituli omnium Canonicorum nomina scribantur, quamuis aliqui ex eis contradixerint iis quæ maiori parti placuerint. Idem docet Cardin. Paleot. in lib. de Consistorio Papæ. & seruatur quotidie in practica in ferẽdis, & subscribẽdis sententiis Regiæ Audientiæ Valentinæ. Et in capitulo Sedis eiusdem ciuitatis est Statutum idem præcipiens.

Attamen verum est, si contradictorum intersit vt de eorum dissensione constet, posse fieri vt in fine instrumenti capitularis apponatur eorumdem contradictio, seu dissensio; vel seorsum (& hoc meliùs) recipiatur instrumentum de illorum contradictione. Et ita practicatur in prædicto capitulo Valentino.

Et intellige prædicta esse vera, & procedere, quando maior pars collegialiter consentit. Secùs si separatim, & sigillatim accipiendo subscriptiones cuiusque in singulorum domibus, vel cellis. Tunc enim non tenetur quis se subscribere; licèt maior pars conuentus se subscripserit.

In Foro verò interiori non tenetur quis subscribere id quod contradicit. Quia durũ res est cogere què ad subscribendum quod impugnat; quia talis subscriptio est quædã approbatio, saltẽ præsumpta quoad ignorantes eius contradictionem. Præterea in prædicto Foro animæ cessant in couenientia superius tacta.

Vnde nisi requiratur à Notario recipiẽte instrumentum, vel alias, vt subscribat quod fuerit decretũ a maiori parte: nõ tenetur se offerre. immò potest iutè se eximere, si commodè posiit, vel non assistendo illa die in capitulo, vel à domo, vel capitulo discedendo tempore propositionis faciendæ, vel rogando Pręsidem vt ipsum ad subscriptionem non cogat.

SVMMARIVM.

1 *CARDINALIS vocatus ad Consistorium, & sine causa non veniens; qualiter peccet.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 CARDINALIS non veniẽs ad Cõsistorium vocatus, nullo iusto impedimento detentus; in Foro Fori nulla nota ob id impingitur, nec vlla mulcta coercetur.

In Foro verò Poli secùs est; quia etiam vnius diei absentiæ rationem Deo redditurum esse testatur Cardin. Paleottus de sacri Consistorii consultatione. parte 5. quæst. 8. pag. 285. vbi hanc differentiam tradit. Ibique pag. seq. dicit aliter dicendum esse de absentiis Canonicorum ab cotũ capitulis; dummo-

dummodo breui tantùm tempore absint, vt probat text. in cap. Quia propter. 42. de Elect. ibi, *Et volunt, & possunt commode interesse.* vbi gl. verb. Qui volunt. hoc notat. Ad idem opt. tex. in Clem. ne Romani. §. Porro. eod. tit. Faciunt ad supradicta quæ diximus sup. Differ. præced.

SVMMARIVM.

1 *OBTINENS Abbatiam, Prioratum, vel Cathedram votis, vel suffragiis inhabilibus, ad quid teneatur.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 OBTINENS Abbatiam, Prioratum, vel Cathedrã mediis muneribus, & subornationibus, vel mediantibus votis in albo scholarium non scriptis; idest, *No matriculados.* Si talia suffragia per statuta inhabilitentur: licèt in Foro exteriori securus sit electus ad prædicta munera, donec declaretur iudicialiter eius electio nulla.

In Foro tamen conscientiæ tenetur resignare Abbatiam, Prioratũ, & Cathedram, secundùm Medinam 1. 2. quæst. de Legib. quem refert, & sequitur Lop. 1. par. cap. 122. conclusione 8. pag. 520. contra Sotum.

Ratio est, quia illa inhabilitas, & priuatio votorum, non indiget in Foro conscientiæ vlla declaratione. Non enim est pęna, sed qualitas requisita ad validitatem electionis. Quod cõfirmatur ex traditis verb. Poena. Differentia 20. numer. 5. & 6. & verb. Nullitas. Differentia 7. & verb. Hæreditas. Differentia 11. num. 5. & 6.

SVRREPTIO.

SVMMARIVM.

1 *RENVNCIATIO Beneficii, facta coram Papa, ad quod fuit quis ordinatus, non valet in Foro iudiciali, nisi fiat mẽtio ad eius titulum fuisse ordinatum. Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 ORDINATVS ad titulum Beneficii; si posteà habeat aliàs vnde viuat, & velit illi Beneficio in fauorem alicuius in manibus Papę renunciare: tenetur in Supplica facere mentionem ad titulum Beneficii illius fuisse ordinatum, & habere iam aliàs vnde viuat. Aliàs nulla est renunciatio in Foro exteriori; licèt quoád Forum conscientiæ valeat, secundùm Nauar. consil. 23. de Præb. in fi. & Flamin. Paris. de Resignat. Benefic. lib. 2. quæst. 6. num. 41.

SVMMARIVM.

1 *IMPETRANS à Papa Beneficium iurispatronatus laici: tenetur facere mentionem de eo in Foro exteriori, aliàs est nulla impetratio. Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFE-

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 IMPETRANS à Papa Beneficium iuris patronatus laici, tenetur in Supplica facere mētionem dicti iuris patronatus. Si tamē id reticeat, non ideò tales literæ sunt nullæ; sed valent mero iure in Foro cōtētioso. Quod est magni effectus. Nam si patronus laicus intra quatuor menses negligat contradicere, & se opponere contra prefatam impetrationē: omnino prædictæ literæ conualidantur, & nequibit patronus ampliùs se opponere. Hoc est dictum singulare Fel. in tractatu Quando literę Apostolicæ. limit. 10. de quo ipse facit magnum festum, dicens esse decisionem auream, & se eam plurimi facere; quia sæpius secundùm eam consuluit, & obtinuit.

Ego verò prædictam decisionem, & doctrinam non plurimi facio, cùm in Foro conscientię tutam esse non censeam. Licèt enim prædicta impetratio valeat mero iure, & teneat, & fieri posit, & fiat quotidie in Foro exteriori: negari tamen non potest quin impetrator grauiter peccet quoàd Deum, & Forum interius. Ratio est, quia Beneficia iurispatronatus laici impetrari non possunt sine consensu patronorum. c. Decernimus. 16. quæst. 7. cap. Illud. de iurepatron. Nec solet Papa tali iurispatronatui derogare, ne retrahātur homines à fundationibus Beneficiorum, vt latè docet ibidem Fel. Et quamuis per talem impetrationem, suppresso dicto iure, non derogetur iuri ipsius patroni, sed saluum maneat: tamen obligat patronum ad contrad cēdum prædictis literis, & facere aliquas expensas, & non paucas coram executore literarum, vel aliis iudicibus. Et sępe, ob paupertatem, vel ob timorem, & execrationē litium desinit patronus nō sponte, sed coactus, & inuitus prædictis literis contradicere. Et sic impetrator, aliàs ambitiosus, & auarus tollit indirectè ius alterius indebito modo. Quod esse peccatum, ac iniquè factum, nemo est qui dubitet. Vnde aduocatus, & doctor super hoc consultus, meliùs faciet si agat cum impetratore vt renunciet prædictis literis tamquàm malè impetratis in damnū tertii; vel vt obtineat à Patrono eius consensum, si fieri posit. alias esse in peccato mortali, quandiu suam impetrationē prosequetur. Prædicta enim doctrina fundat se in pręsumpto tacito patroni consensu, quæ præsumptio locum nō habet in Foro conscientiæ, quando constat de contraria voluntate patroni. cap. Is qui fidem. cum ibi notatis de Sponsal. & diximus suprà. verb. Lex. Differ. 11.

SVMMARIVM.

1 VALOR *verus Canonicatus, & Beneficii, an debeat in conscientia exprimi.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 IMPETRANTI Benefium, seu Canonicatum sufficit in Foro exteriori exprimere valorem eius taxatum, non obstāte regula Cancellariæ de Exprimendo vero valore. quæ intelligenda est quando non est Beneficium taxatum. aliàs secùs. Et sic videmus omnes Episcopatus, & Abbatias impetrari, seu eorum Bullas expediri secundùm antiquum valorem illorum, & non secundùm verum valorem eorum.

Si verò quis percepit malè aliquot annis fructus alicuius Beneficii, vel Canonicatus qui communiter est taxatus ad rationē 24. ducatorū auri de Camera, & vult impetrare condonationem dictorum fructuum, & se componere cum Camera Apostolica: licèt quoàd Forum exterius ei videatur sufficere declarare valorem, & summam illorū fructuum secundùm taxam Beneficii, computando singulos annos ad rationem dictę taxæ: non tamen id sufficit coram Deo, & sic nec in Foro interiori. Ita pulchrè Nauar. consil. 73. de Simon. vers. Tertio. Quod videtur mirabile, nempe vt sufficiat soluere mediam annatam, secundùm taxā temporē

impetra-

impetrationis. Et quod posteà ad cópositionem fructuũ malè perceptorum sit necessaria vera fructuum æstimatio, & computatio.

Sed ratio diuersitatis hæc est, quia tempore impetrationis, est necessaria valoris expressio, per dictam regulam Cācellariæ. Quæ cũ sit pro Foro exteriori, & sic interpretata, sit vsu recepta, vt videlicet sufficiat expressio valoris taxati: ideò sufficit memorato tempore impetrationis, exprimere valorem, secundùm taxam. Attamen cùm postmodùm obtinere quis vult compositionem fructuum malè perceptorum, agit de assecuranda conscientia, & pro Foro interiori, in quo sola veritas attenditur: ideò tunc secundùm verum valorem, expressio est facienda.

Vide tamen Gomez. dicta regul. de Exprimendo vero valore. quæst. 10. vbi resoluit etiã in Foro exteriori requiri vt exprimatur verus valor tempore impetrationis, secundùm communem æstimationem in Beneficiis non consistorialibus. Secùs in consistorialibus, qualia sunt Episcopatus, & Abbatiæ. Sed (vt prædixi) in Canonicatibus cõtrarium seruatur, nisi iam super ipsis imponatur pensio. Tunc enim informantur de vero valore, vt non excedat pēsio tertiam partem fructuum, iuxta stylum Romanæ Curiæ.

TESTAMENTVM.

SVMMARIVM.

1 *TESTAMENTVM propria manu testatoris factum, vt fidem faciat, in iudicio, oportet vt duobus saltem testibus corã Iudice iustificetur, ac probetur.*

2 *In Foro verò conscientiæ, sufficit hæredi vt ei soli constet esse literam testatoris.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 TESTAMENTVM propria manu, & litera testatoris factum: licèt aliàs sit nota eius manus, seu litera: nihilominus vt in iudicio contentioso fidem faciat, oportet vt duobus saltem testibus iustificetur coram Iudice; ac probetur prędictum testamentum fuisse ab ipsomet testatore conscriptum, esseque literam, & subsignationem illius, propriam scilicet dicti testatoris. Vide Valas. consul. 67. num. 14.

Ratio est, quia illa scientia quæ exsurgit ex notorietate literę testatoris, est scientia priuata aliquorum, non tamen publica, donec de ea iudicialiter constet. At iudex indiget scientia publica, vt secundùm eam pronuntiare possit; iux. not. verb. Iudex. Differentia 1.

2 In Foro verò conscientiæ, sufficit hæredi habere prædictam scientiam priuatam, vt in conscientia teneatur adimplere voluntatem testatoris. Et consequenter tenebitur executioni mandare quicquid sibi cõstiterit per literã, & papyros testatoris manu eius conscriptas velle fieri. Adde verb. Venditio. Differentia 7.

Hinc collige vnum notabile; videlicet cùm quis ingreditur Religionem, & vult vt hæres instituatur Monasterium, non indigere tabellione pro testamento conficiēdo. Sufficit enim ei vt manu sua propria illud conscribat; etiam si velit aliqua legata extraneis facere. Nam sine vlla alia iustificatione valebit, & tenebit, eritque securum Monasterium cum prædicto illo testãmento priuato. Ratio est, quia quamuis in Foro exteriori fidem non faceret; nihilominus cùm Monasterium loco filii habeatur. cap. In præsentia. de Probat. succedatque Nouitio post professionem ab intestato, etiam exclusis Parentibus, salua eorum legitima, iuxta cap. fin. 19. quæst. 3. cum ibi notatis, nihil

nihil eius interest si fidem publicam faciat, nec ne.

Et etiam sunt securi legatarii; cùm Monasterium teneatur in cõscientia adimplere voluntatem Nouitii testantis, nec requirat scientiam publicam, sed tantùm priuatam; ni iam aliàs timeret Nouitius de infidelitate Monasterii.

Obserua etiam Nouitium non teneri seruare in suo testamento solennitates quas seruare tenentur seculares; cùm sit iam persona Ecclesiastica. Et sic eius testamentum factum coram duobus tantùm testibus, & Parocho valebit etiã in Foro externo vbique terrarum; iuxta cap. Cùm esses. de Testam. & dicenda in seq. Differentia.

SVMMARIVM.

1 *Testamentvm coram Parocho, & duobus testibus factum, extra terras Ecclesiæ non valet in Foro exteriore. Secùs in interiore.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 TESTAMENTVM factum corã Parocho, & duobus testibus valet, & tenet de Iure Canonico, & in terris Ecclesiæ. Ita probat tex. in cap. Cùm esses. de Testam. Et dicit cõmunem post plures à se relatos Couar. ibidem. num. 12. subdens deceptum fuisse in hoc Alciatum in cap. Nouit. col. penult. de Iud. putantem id tantùm esse verum in Foro conscientię, non verò in iudiciali. Nã prædictum textum procedere, etiam in Foro contentioso in terris Ecclesiæ, est in cõfesso apud omnes. Ratio est, quia Ius Canonicum in prouinciis Ecclesiæ seruãdum est, ne dùm in Foro conscientiæ, & Ecclesiastico, sed etiam in Foro iudiciali, inter seculares; vt tradunt multi citati ab Ant. Mariæ in tract. de Commun. opin. lib. 2. casu 30. num. 155. qui habetur in 3. tom. Commu. opin. pag. 207. & tetigimus verb. Homicidium. Differentia 1. in fin.

Est tamen in hoc differentia inter vtrumque Forum. Quia videlicet in Foro contẽtioso seculari extra terras Ecclesiæ non valet prędictum testamentum; vt est communis opinio, & constat ex eodem tex. quatenus facit differentiam inter Ius Canonicũ, & leges humanas, seu ciuiles, circa valorẽ dicti testamenti.

In Foro verò conscientiæ, vbique terrarum valet præfatum testamentum; cùm de Iure Diuino in ore duorum, vel trium testiũ idoneorum, stet omne verbum; vt in Euangel. Matth. 18. & cap. 1. 2. quæst. 4. cap. In omni negotio. de Testib. & attestat. & faciunt notata verb. Absolutio. in Differ. 1. Probat latè Paul. Comitol. lib. 7. quæst. 1. à numer. 5. (etiam sine præsentia Parochi.) Et docet D. Ant. 3. part. tit. 10. cap. 3. §. 14. Siluest. verb. Testamentum. 1. quæst. 5. notab 4. & verb. Alienatio. §. 13. & verb. Restitutio. 5. §. 8. Hadria. Quodlibe. 6. art. 1. conclusione 2. vbi optime. Angel. verb. Testamentum. §. 5. & verb. Alienatio. §. 14. Tabien. eod. verb. §. 15. Armil. verb. Legatum. §. 51. Et dicunt communem Couar. dict. cap. Cùm esses. & Soto relatus à Comitol. sup. num. 9. quamuis idem Couar. teneat contrarium. Sed eum salua, & intellige prout resoluimus. verb. Lex. Differ. 8. numer. 17. videlicet esse nullum tale testamentum etiam in Foro animæ, postquàm Iudex ad instantiam hæredis legitimi, seu venẽtis ab intestato, declarauerit esse nullum.

Sed remanet mihi hic scrupulus, Si testamentum manu testatoris factum præualet alio etiam solenniter prius facto, & valet in vtroque Foro (vt in præced. Differ. diximus. & etiam dict. Differentia 8. verb. Lex. num. 17.) Et hoc potissimùm, quia constat de contraria voluntate testatoris: quare nõ idem dicemus de testamento facto ab aliquo coram duobus testibus; quandoquidẽ tam probant voluntatem testatoris testes, quàm litera, & subscriptio eiusdem testatoris? l. In exercendis. C. de Fide. inst. & cap. 2. eod. tit. vbi quòd tã probãt testes, quàm instrumenta. Ad idem. l. Scripturas. C. Qui potio. in pign. hab. docet Bart. in l. Nuda. ff. de

ff. de Dona. Et sicut testamentum potest probari per instrumentum à testatore subscriptum. l.Hac consulutissima. C. de Testa. Ita per testes.l.1.C.eod.Et amisso testaméto proditum est, posse testatoris voluntatē solis testibus probari. l. Testium. C. de Testi.& habetur in Enchirid.parium.verb. Cōstare. in 1. tom. commun. opin. pag. 357. Sed respondetur, paria esse testes,& instrumenta in hoc sensu, quia res potest probari vel testibus, vel instrumentis. Et si res requirat scripturam,& fuerit amissa: potest nihilominus probari per testes. Sed requiruntur quinque, vt disponit dict.l.Testium. Pręterea aliud est cōstare de volūtate testatoris per eius literam, & manum: & aliud per testes. Nam solemnitates requisitæ à iure in testamentis, intelliguntur,& loquūtur de testamentis receptis per Notarios; non de factis per ipsosmet testatores; quāuis alicubi etiam requirantur tres testes ad testamenta facta per testatores cum scilicet traduntur per eosdem alicui tabellioni clausi; & nos loquimur de testamentis iniūctis tempore mortis, manu defuncti scriptis. Item dic in probatione per testes posse esse fraudem, & subornationem; non sic in testamento manu testatoris scripto.Ideò non mirum, si testamentum vltimum manu testatoris factum præualeat primo, etiā solenni. Secùs si secundùm sit imperfectū ex defectu testium, & factum coram tabellione, vel verbo coram testibus. Nam tale testamentum irritatur iure; non autem quæ fiunt manu testatorum, si aliàs probentur ab ipsis fuisse facta. Denique paria sunt scriptura priuata manu propria,& scriptura manu tabellionis, ex Hippo. in Rep.rub. C. de Proba. numer. 275. Quare non mirum, si valeat magis testamentum manu testatoris factū, quàm imperfectū per tabellionē receptum. Vnum tamen mirabile volo tibi dicere, nimirùm, in principatu Cathaloniæ tantā fidē tribui tabellionibus, vt testamentum à solo notario coram testatore receptum probet, & fidem faciat etiam in Foro iudiciali, sine vllis testibus.

SVMMARIVM.

1 *PATER habens filios, an possit inter eos disponere de bonis ad libitum in Foro animę, nulla ratione habita Tertii vel Quinti à lege Regni præscripti.*

2 *Filii an teneantur stare in cōscientia dispositis à patre; non obstante quòd à statuto ligentur manus patris.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 PATER in Foro conscientię potest de bonis suis inter filios, siue in vita, siue in morte, tam per contractū, quàm ex testaméto pro vt libuerit, disponere; vt colligitur ex Auth.Si qua mulier.C. de Sacros. Eccl. Canonizata. 19.q. 3. quia in re sua quilibet est moderator, & arbiter.Quod adeò verum est, vt in Regno nostro Valentino sit Forus concedens patri liberam de rebus suis disponendi facultatem, & relinquendo filiis singulis, titulo institutionis quinque solidos monetæ illius Regni; satisfacit suæ paternæ obligationi; vt dicemus infr. Different. 12.Idemque obseruatur in hoc Regno Maioricarum.

In Foro verò exteriori in Regno Portugaliæ nō potest pater vltra tertiam partem bonorū ad libitū disponere; nec in Regno Castellæ, nisi in Tertio, & Quinto; quia reliquæ duæ partes sunt legitima filiorum; de quibus pater nihil disponere potest. Hanc differentiam tradit Cordub. quæst. 124.in fin. in qua quæst.late agit de prædictis Tertio, & Quinto.

Ex quo collige, prædictas leges tantùm esse pro Foro exteriori; non tamen obligare in cōscientia ad earum obseruationem. Quod est summè notandum.

Sed optaram vt rationem tradidisset quare prædictæ leges in Foro animæ non obligent, cum sint iustis de causis, & ob publicam vtilitatem conditæ: ob quam possunt Principes, quoàd vtrumque Forū anullare contra-

contractus, & testamenta, si in eis formę ab eis traditæ non seruentur, possintque coarctare liberas hominum voluntates ad sic, & non aliter contrahendum; vt patet in Côci. Triden. Sess. 24. de Reformatione Matrim. cap. 1. & diximus verbo Lex. Diff. 8. vbi nu. 17. in prima conclusione asseruimus teneri testatorē in cōscientia seruare dictas leges.

2 Secundò collige ex dicta Diff. teneri etiam filios in cōscientia stare dispositis per patrem, etiam in dictis Regnis Castellę, & Portugaliæ. Et hoc est quod voluit Corduba sup. Et intellige teneri filios in cōscientia se cōformare volūtati patris sui in dispositione bonorum eiusdem; si aliàs habeant dicti filii vnde se alāt. Nam si non haberet, tenetur pater ipsis prouidere, nisi aliàs haberet iustam causam eos exhæredādi. Extra quam prouisionē, quę esset loco legitimę, tenerentur filii in aliis stare in conscientia ordinationi patris.

Sed contrariū puto verius, videlicet nec patrem posse in cōscientia disponere de omnibus suis bonis ad libitum, nisi secundū leges: nec filios teneri in conscientia stare dispositioni patris contra leges factę; per not. dicta Differentia 8.

SVMMARIVM.

1 *Pupillaris substitutio expressa excludit matrē à legitima eius in Foro exteriori.*

2 *Secùs in Foro interiori, quicquid alii dicāt.*

3 *Mater pauper potest petere alimenta à substituto pupillariter expressè.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 PVPILLARIS substitutio expressa, in Foro exteriori hunc magnum operatur effectum; excludere nimirum matrem à portione eius legitima, quam in bonis filii pupilli de iure naturę habet; vt probat text. insignis in l. Papinianus. §. 1. ff. de Inoffic. testamen. Et in cap. Si pater. de Testament. lib. 6. docet Bart. & Communis in l. 2. numer. 31. ff. de Vulg. & Doctores in prædictis iuribus.

Ratio huius constitutionis ea fuit, quia cùm pater expressè substituit aliquem filio impuberi; & decedit ex vita filius in prædicta pupillari ætate: tunc substitutus accipit hæreditatem non ab impubere, cùm testandi facultatem non habeat; nec moriatur intestatus, cùm pater ei testamentum fecerit: sed accipit ab eodem patre, & est hæres eiusdem. At mater non habebat legitimam in bonis mariti, sed in bonis tantùm filii, cuius per dictam substitutionem nulla bona sunt in quibus, vel ex quibus posset mater dictam suam legitimam detrahere. Et ideo illa in specie excluditur ab ea, & eam capere non potest. Hanc rationem præsensit Summus Pontifex in dicto capit. Si pater. in fine. Sed non est sufficiens, cùm tantùm vendicet sibi locum in bonis patris. At prædicta substitutio etiam excludit matrem à bonis filii quæ aliunde quàm à patre obuenerunt eidem filio.

2 Ob quam causam, & aliam infra allegandam in Foro interiori prædicta iura locum non habent. Et sic in conscientia teneri substitutum soluere matri pupilli legitimam eius portionem (non obstante quod substitutio ipsius fuerit pupillaris expressa) tenent singulariter Archidiac. & Domin. in dicto capit. Si pater. Deci. in l. Precibus. col. 4. & ibi Coras. num. 29. C. de Impub. & aliis substit. Cepol. Cautel. 19 fol. 92. idem Deci. consi. 211. subtilis est casus. Et dicit communem M. Chætia in 2. tom. Commu. opinion. lib. 6. tit. 16. numer. 68. & Gom. in capit. 2. de Constit. lib. 6. numer. 19. vbi hanc etiam dicit esse magis communem opinionem.

Sed cōtrariam, post plures à se relatos, defendit Couar. in cap. Cum esses. num. 11. de Testam. & in capit. Raynuntius. §. 5. nu. 6. eod. tit. dicens tam in Foro exteriori, quā in interiori, verissimum esse per pupillarē expressam excludi matrē à portione legitima, tā bonorū patris, quàm etiā pupilli. Et hanc fatetur communem opinionem, & negat contrariam esse magis communem.

Ratio istorum est, quia cùm ius ciuile approbetur in hoc per Canonicum quod semper sequitur æquitatem; non est cur prædictum cap. Si pater. limitetur, vt non procedat in Foro interiori. Sed hæc ratio meo iudicio non est sufficiens, neque concludens. Tunc etenim Ius Canonicũ æquitatem complectitur, cùm iuris communis rigorem temperat, vel subtilitatem eius nõ curat, adhærens æquitati. secùs vbi eamdẽ iuris ciuilis subtilitatem sequitur, vt in casu præsenti.

Quare veriorem arbitror opinionem Archid. In Foro quippe animę locum non habent subtilitates, & apices iuris ciuilis, maximè in præiudicium iuris tertii vt diximus sub verb. Iudicium. Different. 4.

3 Hoc tamen est citra controuersiam, per matrẽ nimirum pupilli, si pauper fuerit, & inops, posse alimenta peti à substituto; ex l. Si quis à liberis. §. Idem rescriptum. ff. de Liber. agnoscend. & tradit post Rip. & Zazium, Couar. sup. dicto num. 11. in fine.

SVMMARIVM.

1 *EXECVTORES testamentarii, quam potestatem habeant in vtroque Foro ad exequendam voluntatem testatoris.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EXECVTORES nudi testamẽtorum super his quæ non sunt ad pias causas contra hæredem, actionem non habent. Text. est expressus qui ita sumatur in l Lucius. 78. §. 1. incip. Mæuia. ff. ad Trebel. Itaque quando quis est merus executor testamenti, & nihil ei est relictum in eo in vim legati, vel præmii, seu laboris; non potest agere aduersus heredes, aut possessores bonorum defuncti, vt ea quæ ibi disposita sunt, si non sint pia, per eos compleantur. Idem disponitur l. 4. tit. 10. Partit. 6. & docet post Panor. Siluest. verbo Testamentum. 2. quæst. 5. Dicto 2. Couar. in capit. Ioannes. numer. 5. de Testa. Ratio est, quia in præcitato casu nihil ad ipsos spectat, vt res in testamento ordinatæ executioni mandentur. At sine actione, & interesse, nemo in iudicio experitur; nec auditur. Vnde Iudex potest repellere illum, cui nulla competit actio. Felin. in capit. Ad aures. versic. Stantibus istis. de Præscript. relatus à Damhode. in Enchirid. Parium. verbo Actio inualida. qui habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 345.

In Foro verò conscientiæ potestatem habet quilibet executor testamentarius exequẽdi ea quæ in testamento relicta sunt, & accipere bona defuncti, & ea vendere ad solutionem, & executionẽ eorum. & sic peccabit mortaliter hæres resistens, si ipse non exequatur. Vnde si hæres resistat, poterit executor per viam denunciationis Euangelicæ, vel per officium Iudicis obtinere mandatum à Iudice contra hæredem, vel possessorem bonorum, vt tradat sibi quę necessaria sunt, vt defuncti voluntas executioni mandetur; per text. in l. Quintus Mutius. in fin. ff. de Annuis lega. & in l. Hereditas. ff. de Petitio. hæredi. & docẽt Doctores suprà allegati, & Molina de Iusti. & iur. 1. tom. tract. 2. disputatione 248. versic. Quando executio. Inno. in capit. Nos quidem. de Testam. Archidiac. in capit. Siluester. 12. quæstione 1. & Speculat. tit. de Iudi. §. 1. versic. Item imploratur contra hæredem.

SVMMARIVM.

1 *TESTAMENTVM potest semper reuocari in Foro exteriore; etiam si testator iurauerit se illud non reuocaturum. Non tamẽ potest id fieri in Foro conscientiæ absq; periurio.*

2 *Promittens certũ Beneficium vacaturum, vel præsentationem ad illud; peccat mortaliter, & non tenetur promissionem adimplere.*

DIF-

DIFFERENTIA SEXTA.

IVRANS non reuocare testamentũ; nihilominus potest illud reuocare in Foro externo. Ita docet glos. memorabilis in cap. Vltima volũtas. 13. quæst. 2. quam communiter secuntur Doctores vt refert Loazes in consilio pro oppido de Mula. num. 160. pag. 383. vbi infinitos citat. & Anto. Gabriel. 2. tomo Commun. opin. tit. de Iureiuran. conclus. 1. num. 8. pag. 115. Idem tenet glo. in cap. 1. §. Item Sacramenta. verb. Super contractibus. post medium. vers. Quid si iurauerit quis. de Pace tenenda. In vsibus feudo. Quod adeò verũ est, vt multi censeant licitè fieri posse dictã reuocationem absque vllo peccato. Ita Bar. in l. Si quis in principio. 22. ff. de Lega. 3. Bal. cons. 22. vol. 1. Abb. cons. 41. vol. 2. & alii quamplurimi citati à Couar. in reper. rubr. de Testam. 2. par. num. 9. & à Gabriele sup. Quod probant, primò quia nemo potest sibi indicere legem, vt non liceat sibi recedere à priore voluntate, vt dicta l. Si quis. in prin. Secundò, quia libertatem supremi iudicii, seu testamẽti faciendi, nemo potest constringere, & sibi auferre. l. Cùm duobus. §. Papinianus. ff. Pro socio. l. Pactũ quod dotali. C. de Pact. Tertiò, quia testamenti factio est iuris publici. l. 3. ff. de Testamen. quod pactis priuatorum tolli non potest. l. Ius publicum ff. de Pact. Quartò, quia iuramentum sortitur naturam illius actus cui adhæret. cap. Quemadmodum. de Iureiuran. l. fin. ff. de Libera caus. At testamẽtum ex sui natura est reuocabile vsque ad vltimum extremũ vitæ. Morte enim cõfirmatur, vt inquit Apósto. ad Hæbre. cap. 9. e. Ergo non obstante iuramento, poterit reuocari. Intelligitur quippe iurasse non reuocaturũ, nisi aliud sibi visum fuerit. Vel (vt alii volunt) potest reuocari non obstante iuramento; quia tale iuramentum non tenuit, tamquam interpositum contra naturam actus; tollendo scilicet libertatem mutandi testamentum, & dando occasionem captãdi mortem testatoris. Iura quippe abhorrent nimis vt quis solicitus sit in vita alicuius de bonis illius, vt docet Couar. suprà, & gloss. dict. §. Item sacramenta.

2 Hinc est promissiones de Beneficiis viuentium nullas esse, & improbas capit. 2. de Concess. præbend. c. 2. eod. tit. lib. 6. *Ne* inquit text. *desiderare quis mortem proximi videatur, in cuius locum, & Beneficium se crediderit successurum.* De quo latè per Rebuf. in proemio concord. pagin. 31. Socin. consi. 53. numer. 4. volum. 3. Bal. in cap. 1. §. 1. de Feudo dato in vicem legis commisso. adeò vt tam promittens Beneficium in specie, vacaturum; vel præsentationem ad ipsum; quàm acceptans, vel procurans, pecet mortaliter; vt probat textus dicti capit. 2. de Concess. prębend. lib. 6. & ibi notant Ioan. Andr. Domin. & Perusi. & Rochus de Curte. de Iure patron. verbo Honorificum. quæstione 9. & 12. & verbo Ipse vel is. quæstione 19. & Alciat. in l. fin. C. de Pact. in verbo Certus. Ias. ibidem numer. 15. & Deci. numer. 3. Cassado. decis. 3. de Prębend. Paul. de Castro consi. 57. part. 1. & Hieron. Cagnol. in repeti. dictæ l. fin. C. de Pact. numer. 67. Corrasi. in Paraphrasi Sacerdot. 2. part. capit. 1. numer. 14. gloss. Reg. Cancel. 19. & ibidem Gomez quæstione 1.

Non mirum ergo si iuramentum pręstitum à testatore, instante, & procurante hærede (pro vt semper ita fit) non reuocaturum testamentum; non teneat in Foro externo. Peccauit enim hæres grauiter illud procurando, & similiter testator inutiliter illud præstando; non tamen tenetur illud obseruare in Foro externo; quia eo non obstante poterit testamentum reuocare.

In Foro verò conscientiæ tenuit præfatum iuramentum. Et sic in conscientia non poterit testator testamentum reuocare. aliàs erit periurus. Ita tenent Ioan. Andr. in regul. Quod semel. de Regul. iur. lib. 6 Per. Anchar. in capit. Sicut. de Sponsa. Boëri. decis. 204. numer. 17. Imola in capit. Cùm contingat. de Iure iurand. & alii multi citati à Couar. sup. numer. 15. versic. Tertia igitur. & ab Anton. Gabriel. dicto numer. 8. & defendit Leonard. Lessius de Iustitia & iur. lib. 2. capit. 19. numer. 95. vbi reddit rationẽ, nẽpe quia iuramentũ quod absque peccato seruari potest, adimplendum est;

cap. Quamuis pactũ. de Pact. lib.6. at hoc iuramentum est tale. Nam nõ reuocare testamentum, & relinquere talem capacem hæredem, res est licita. Immo fieri potest vt sit multò melior quàm opposita; vt si testamentum factum sit ad piam causam.

Nec obstat testamentum natura sua esse reuocabile. Nam intelligitur de se, & nudè consideratο. secùs si addatur iuramentum de non reuocando. Sicut donatio inter coniuges: & donatio causa mortis, est reuocabilis per se considerata. Si tamen confirmẽtur iuramento, non possunt absque peccato mortifero reuocari.

Nec obstat gl. dict. §. Item sacramenta. quę dicit non tenere tale iuramentum. Nã cõtra eam est regula dict. cap. Quamuis pactum. & quæ tradidimus. verb. Iuramentũ. Differentia 9. numer. 2. & 3. & not. in cap. Debitores. de Iureiu. Nam promissio vsuratum cum iuramento, seruanda est; tamet si d. iuramentum positum sit in re, iure naturali, & positiuo prohibita. Et promissio facta cum iuramento ab vxore de non veniendo cõtra alienationem factam de fundo dotali, (quę iure ciuili est irrita) valet, & tenet; vt in cap. Licèt mulieres. de Iureiur. lib.6.

Item non obstat simile de promissione Beneficii certi vacaturi. Quia Beneficia nõ negotiatione, sed meritis sunt procuranda, & acquirenda.

Denique illud de occasione captandæ mortis, non putat Couar. sup. plurimùm attendẽdum, maximè inter Christianos: cùm hoc modo institutiones maioratuum, & fideicommissa in quibus certi vocantur, deficiente viuente, essent prohibita, & illicita. Quia etiam in illis posset successor sperans aliquod fideicommissum, desiderare mortem possidentis illud: cùm tamen sint ea permissa, & licita.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ad mortem naturalem, vel ciuilem, non potest condere testamentum in Foro iudiciali; & si testetur, erit nullum.*
2 *Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 CONDEMNATVS ad mortem naturalem, vel ciuilem, ob homicidium qualificatum; non potest testari. l. Deportati. l. In metallum. Auth Bona damnatorum. C. de Bonis proscripto. l. Quidam sunt. 17. alias incip. Sunt quidam. & l. Qui vltimo. & ibi Bart. ff. de Pœnis. Ioa. And. in c. Quamquam. de Vsur. lib.6. Imola in c. Filius. de Testa. dicit communem Benedict. Cap. in l. 1. nu. 109. cum seq. C. de Sacrosan. Eccle. & habetur 1. tom. Cõmu. opin. pag. 523. & hoc de iure communi Romanorum. Ea nimirũ ratione, quia tales per præfatam sententiam perdunt ea quæ sunt iuris ciuilis, vt d. l. Quidam. Et cõsequenter amittunt testamenti factionem, quæ est iuris ciuilis. l. Testamenti. ff. de Testam.

2 In Foro verò conscientiæ, si testetur corã duobus testibus, validum erit testamẽtum; id est tuta conscientia poterit hæres bona retinere, dum non compellitur per Iudicẽ bona Fisco tradere, per ea quæ resoluimus verb. Lex. Diff. 8. Sufficit enim hæredi in Foro conscientiæ habere voluntatem testatoris; quia ea quę sunt iuris gentiũ non amisit, vt dicit d. l. Quidam. & sic valebit dictũ testamentũ naturaliter, siue de iure gentiũ. Sicut eodem iure valebit si testetur ad pias causas, vt tradunt Bart. & Bal. d. l. 1. C. de Sacrosan. Eccles. ex c. Cùm esses. & cap. Relatum. de Testa. Et dicit communem Bened. Cap. sup. num. 122.

Aduertendum tamẽ est pœnã legis Corneliç de Sicariis, quæ est bonorũ omnium confiscatio, vt l. 3. §. Legis Corneliæ. ff. de Sicariis. hodie nõ esse in vsu, vt dicit Ange. d. §. Legis Corneliæ. nu. 1. Plaça post alios lib. 1. Delictorum c. 10. nu. 2. & Iul. Clar. §. Homicidium. numer. 14. & quæst. 67. vers. Deportatio. Et ideo poterunt testari, pro vt testantur quotidie, nisi condemnentur pro crimine lęsæ Maiestatis Diuinæ, & humanæ, & aliis casibus exceptis.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *TESTAMENTVM ad pias causas manu testatoris factum sine testibus; an sit validum.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 TESTAMENTVM ad pias causas, nullis adhibitis testibus, ab aliquo propria manu factum, vel à se ipso subsignatum; in Foro exteriori communiter iudicatur inualidum. Ita deducitur ex cap. Relatum. 1. de Testam. vbi textus saltē duos testes in testamento ad pias causas requirit. Idem probat Paul. Castren. per tex. ibi in l. Papinianus. §. Quarta autem. ff. de Inoffi. testa. & Alex. cons. 76. nu. 15. parte per tex. in Auth. de Testam. imperfect. §. Nos igitur. Colla 8. Iaf. conf. 184. lib. 2. Soci. iuni. cōf. 189. à nu. 66. lib. 2. vbi latissimè, dicens hanc opinionem magis communiter probari, & in iudicando ab ea recedendum non esse. Refert alios Valaf. consultatione 67. numer. 5.

In Foro verò cōscientię contraria opinio, tamquam securior seruanda est, secundūm Iul. Clar. verb. Testamentū. q. 7. n. 2. Guliel. in cap. Raynuntius. verb. Testamētum. t. n. 87. Gomez. l. 3. Tauri. nu. 108. & Valaf. sup. sed sub certis conditionibus, & declarationibus, de quibus per eum ibi. Adde ad idem Couar. d. c. Relatum. nu. 12. In dubiis enim controuersiis sequi debemus opinionem quæ pro anima facit, secūdūm Anchar. cōs. 46. & Tiraq de Priuile. piæ causæ. Conferūt notata verbo Lex. in Diff. 9.

Et obserua in Regno Valentiæ testamentum validum in Foro conscientiæ, valere etiam in Foro iudiciali. Nā in dicto Regno quoad Testamenta, præualet Forus conscientię. Solēt quippe tabelliones in omnibus testamentis ad finem hāc clausulam apponere, nēpe *For de anima benignamēt obseruat*. Per quę verba vult testator seruandum esse Forum conscientiæ, casu quo de iure non valeret in Foro iudiciali.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus obtinēs licentiā testandi à Papa, vtilitate tantùm priuata; non potest in cōscientia ea liberè vti: nisi ad pias causas.*

2 *Episcopi impetrantes tales licentias, & facultates testandi, minimè prudenter agunt.*

DIFFERENTIA NONA.

1 EPISCOPVS dispensatus à Papa, vtilitate tantùm priuata suadente, vt possit testari de intuitu Ecclesiæ quęsitis; licèt quoàd Forum exterius sit tutus; non tamen quoàd Forum animę. Ita Panor. in c. Extirpandæ. §. Qui verò. nu. 46. in fin. de Pręb. Rationem assignauimus verb. Beneficium. Diff. 1. n. 3. Quia scilicet non potest Papa in conscientia dare licentiam alicui iniustè dispergēdi patrimonium Iesu Christi.

Qua ratione attenta, colligitur prędictum Dictum intelligi debere; quando Papa per suam dispensationem dedisset liberā facultatem Episcopo testandi, etiā iniustè de dictis bonis. Quod nullo modo in prędictis dispensationibus est de mēte Papæ: sed potiùs, vt iustè, & piè de dictis bonis Episcopi disponant.

2 Quare Episcopus habens dictā facultatē, caueat ne de dictis bonis extra pia opera aliquid testetur. Quia vigore dictæ dispensationis non erit tutus in conscientia, vt patet ex iis quæ diximus verb. Beneficiū. d. Dif. 1. nu. 1. & 2. & notat etiam in specie Fr. Ludo. à Beia casu proposito 29. Octobr. Anno 1583. in 2. p. pag. 433. vbi dicit numquam Beneficiatum, quāuis sit Cardinalis, habentem facultatem testandi, posse disponere, vel legare in alios, quàm in vsus pios. aliàs ille damnatur, & hæredes si diuites sint, non debent absolui, nisi restituant.

Quod vtinam attenderent omnes Prælati. Quia forsan non impenderent tot pecuniæ quantitates in obtinendas prædictas facultates ad testandum. Si enim non possunt vigore earum testari, nisi ad opera pia: ad quid eas impetrant? Ad quid impendunt in compositionem tantundem, quantum importat facultas testandi, cùm in opera pia sine vlla dispẽsatione possint quicquid eis libuerit distribuere, ac disponere? Intellige cùm sunt sani, vel saltem ante viginti dies mortis. Quin etiam, & proximi morti, & quãdocumque, possunt donare irreuocabiliter. Et sic donatione inter viuos, vt docet Henriq. de Indulg. cap. 30 §. 7. in glossa N. & diximus verb. Donatio. Different. 6.

SVMMARIVM.

1 *Testator an possit expressè excludere Monasterium à legato, fideicommisso, & hæreditate alicui relicta, sub conditione si fiat Monachus. Et sic an peccet mortaliter id faciendo, & sit irrita dicta dispositio, nec ne. Excutitur hoc copiosè, & declaratur tex. in §. Sed & hoc præsenti. Authent. de Sanctissi. Episcop. Collatio. nona.*

2 *Instituens Maioratum pro conseruando suo casali, potest excludere Monasterium post vitam possidentis Maioratum; non tamen durante illius vita. aliàs peccabit mortaliter.*

DIFFERENTIA DECIMA

1 TESTATOR potest in Foro exteriori expressè excludere Monasterium à legato, fideicommisso, seu hæreditate; ita vt legatario, fideicommissario, vel herede Religionem ingrediente, & in ea profitente, omnino excludatur Monasterium à legato, fideicommisso, vel hæreditate. Ita tenet Paul. de Castro in l. Titio centum. §. 1. ff. de Condi. & demõst. dicens ita seruari per totum Mũdum. Idem dicit Ias. consf. 44. vol. 3. Et hanc opinionem vsu, & consuetudine communi esse approbatam testatur Bal. in l. Cùm ita legatum. ff. de Condi. & demonst. & in l. Deo nobis. C. de Episcop. & Cleric. Eamdem tuetur Deci. in cap. In præsentia. num. 58. de Proba. & copiosiùs Couar. lib. 1. Variar. capit. 19. numer. 10. Molina de Iusti. & iur. tom. 1. tracta. 2. disputatione 207. & Leonard. Galganet. in tract. de Cõditio. & demonst. part. 1. cap. 8. à num. 36.

Mouentur præcipuè, primò quia periniquum videtur admitti quempiam ad bona testatoris contra eius beneplacitum. Quia vnusquisque rei suæ est moderator, & arbiter. l. In re mãdata. C. Manda. l. Sed & si hoc. §. Cõsuluit. ff. de Peti. hæred. Secundò quia in conditionibus, primò, & ante omnia voluntas testatoris attendenda est. l. In conditionibus primum locum. ff. de Condit. & demonst. Adducunt etiam alia fundamenta magis congruentia, quàm vrgentia. & ideo ea consultò omitto.

Nec obstat, inquiunt, quod per dictã conditionẽ, seu dispositionẽ quodãmodo pateat testatorẽ remouere voluisse *legatariũ, fideicõmissariũ*, vel heredẽ ab ingressu Religionis, & sic tamquã impeditiuã maioris boni, nullam esse, ad not. in c. fin. de Cõdi. appo. Quia respondent non esse verisimile quẽ retardari à Religionis statu suscipiendo, ob amissionem legati, fideicõmissi, vel hereditatis; cùm notissimum sit, omnibus bonis illum debere renunciare, si fieri velit Religiosus. Præterea conditio illa non apponitur, vt à Religione quis auertatur; sed ne bona illa extra familiam alienentur, effundantur, seu diuidantur.

In Foro verò conscientiæ non potest testator tales apponere conditiones. Primò quia tenetur in conscientia legũ dispositiones obseruare, per not. sup. v. Lex. Dif. 8. n. 6. sed per Auth. de Sanctis. Epis. §. Sed & hoc præsenti. colla. 9. præfatæ conditiones in fauorẽ Religionis irritantur. Ideq; statuerunt sacri Canones in dicto capit. fin. Ergo, &c. Et ad probandum minorem subijciam verba text. dict. §. Sed & hoc, præsenti, vt faciliùs lector dignoscere possit veritatem, *Sed & hoc, præsenti addimus sanctioni,*

Si fortè

Si fortè quis sub conditione nuptiarum, siue liberorum, siue dotis causa, siue ante nuptialis donationis, donauerit, siue reliquerit suis liberis, siue alii cuicumque personæ hæreditatem, siue legatum; aut ab initio purè relinquens eis, oneret eos substitutione, aut restitutione, aut sub vna prædictarum conditionum reliquerit, vel donauerit; substitutiones verò, vel restitutiones eis fecerit, adiectis conditionibus quibuscumque ex iis quæ superiùs enumeratæ sunt: sancimus si personæ talibus conditionibus subiectæ, siue masculi, siue feminæ, Monasteria ingrediatur; aut Clerici, aut Diaconissæ, aut Asceriæ fi. at: tales cõditiones inualidas, & pro nõ scriptis esse. Hactenus Imperator Iustinianus. Ex memoratis verbis apertè constat sub illis conditionibus, *nuptiarum, siue liberorum, siue dotis causa, siue antenuptialis donationis*, intellexisse testatorem, vel donatorem matrimonium carnale tantùm. Et nihilominus vult Imperator vt illis non obstantibus; si donatarius, hæres vel legatarius ingrediatur Religionẽ, retineat bona donata, vel relicta. Et hoc, fauore Religionis, ne esset peioris conditionis, quàm status coniugalis. Qua ratione illas irritat, & tamquam nõ scriptas haberi vult. Quòd si dicas, Benè quidem ita esse. Scilicet testatorem tantummodo intellexisse sub illis conditionibus matrimonium carnale, non tamen meminisse spiritualis. Nam si meminisset, credendum est nolle excludere Monasterium, & retrahere legatarium, aut fideicommissarium ab eius ingressu, ab illoque statu perfectiore. & pariter hoc esse quod interpretatur ibi Imperator, addens id quod oblitus fuerat testator, vel donator. Sed contra hanc interpretationem, siue intellectum est contextura dict. §. Sed & hoc. Nam constat sub illis conditionibus donatorem, vel testatorem nõ solùm intellexisse de Matrimonio tantùm carnali; sed etiã exclusisse tacitè matrimonium spirituale. Nam aliàs frustra Imperator illas irritasset tamquam Religioni contrarias, vel impeditiuas; sed suffecisset eas extẽdere ad Matrimonium spirituale ex coniecturata mẽte testatoris, vel donatoris. Vnde falsum puto quod dicit Leonar. Galga. sup. nu. 51. post alios, nempe non reiici præfatas conditiones, nec haberi pro non scriptis, fauore Religionis, quia retrahunt ab eius proposito; sed quia non censetur testator cogitasse de ingressu Monasterii. Nam contrarium est verius per supra dicta. Similiter falsum arbitror quòd dicit Couar. sup. numer. 11. scilicet prædictas conditiones nõn haberi pro non scriptis. Quia, inquit, si ita esset, fideicommissum substituto post mortem instituti deberetur, excluso Monasterio. Nã vltra quòd loquitur cõtra verba expressa dict. §. Sed & hoc. non sequeretur quod ipse dicit; immò contrarium; vt patet ex dict. §. Non enim alia ratione Imperator eas irritat, & pro non scriptis hàberi vult; nisi vt substitutus excludatur post mortem instituti, & remaneant bona penes Monasterium. Quòd si prædicta ratione illas irritauit: quantò magis irritaret, si expressè testator, vel donator exclusisset Monasteria? Immò manent irritæ per illum textum cùm taciti, & expressi idem sit iudicium. Nullo igitur modo poterit testator tuta cõscientia excludere expressè Monasteria contra dispositionem dict. §. Sed & si. Et si de facto Religionem à suis bonis excludat; tamquam nulliter, & impiè disponens, non solùm peccabit mortaliter ipse testator; sed & accersitus ad bona, in casu ingressus onerati, nequibit in conscientia illa bona exigere, seu retinere.

Secundò idem probatur, per l. Quoties. 22. ff. de Conditio. & demonst. Cuius verba sunt, *Quoties sub conditione mulieri legatur, si non nupserit, & eiusdem fideicommissum sit vt Titio restituat, si nubat; commodè statuitur, & si nupserit, legatum eam petere posse, & non esse cogendam fideicommissum præstare.* Ex quibus verbis constat cõditionem expressam, impedientem matrimonium carnale, nullam esse, & reiici à tabulis, & not. Felin. in dict. cap. In præsentia. num. 42. nec esse in potestate testatoris relinquere sua bona cum conditione exclusiua Matrimonii carnalis. Quomodo igitur poterit sustineri conditio expressa excludens Matrimonium spirituale; maximè inter Christianos, cùm status cælibatus, & multo magis status Religionis sit fauorabilior, & melior statu coniugali carnali, teste Apostolo. 1. Cor. 7? Certè nullo modo; sed

sed reiicieda erit à tabulis per arg. à maiori; quod est validum in iure. gl. in l. Quidam. Verb. Cùm tanta. C. de Necessa. seruis hæred. insti.

Tertiò, quia impium est, & viro Catholico indignum, & grauissimum peccatum, auertere quemquam quoquo modo à statu Religionis, vt notat Panor. numer. 42. & Deci. num. 53 in dict. cap. In præsentia. Couar. loco superiùs citato. num. 10. circa fin. & Paul. Comitol. vbi infrà. num. 7. Et quāuis hoc intelligant præcitati DD. esse verū quando principaliter id intēderet testator; vt accidit hic Maioricę. Nā quidam pater reliquit totam hæreditatem filio, si exiret de familia Societatis Iesu, vbi tempore testamenti erat, & fuit declarata dicta institutio nulla, & impia. Nihilominus cū in Matrimonio carnali sufficiat, etiāsi indirectè, & in quamdam consequentiam auferatur libertas, seu libera voluntas ad contrahendum; vt in l. Cùm tale. 72. §. Si arbitratu. ff. de Condit. & demonst. vbi non valet conditio apposita legato, si arbitratu Titii Seia nupserit. Quia ea nō obstante, etiam si sine arbitrio Titii nubat, consequetur legatum. Per quā idem fuit decisum in supremo Senatu Lusitano in quodam legato facto à matre filio, sub conditione, si de consensu patris contraheret, teste Gāma. decis. 314. & Rebel. de Obliga. iust. 2. par. lib. 18. q. 16. num. 2. Idem videtur dicendū de Matrimonio spirituali; cùm valeat argumentum de Matrimonio carnali ad spirituale, secundùm Euerard. in loco, A matrimonio carnali ad spirituale; & docet Acosta. in dict. §. Si arbitratu. Amplia. 11. Rolan. cons. 55. numer. 29. Medin. C. de Restitu. quæst. 23. §. Itaque quatuor conditiones. Quòd autem impediatur libertas ingrediēdi Religionem, & profitendi eius statum per dictas conditiones, patebit manifestè ex sequentibus. Primò, quia experientia teste, multę sunt virgines quæ si haberent dotem competentem ad suscipiendum habitum Monialium, ingrederentur Monasterium. Deinde quàm plures sunt viri qui si haberent bonum patrimonium quod possent secum in Monasterium deferre, reciperentur ab aliquibus Monasteriis libenti, & hilari animo, & sine eo non admiterentur, vel propter aliquot defectus illorum; aut quia Monasterium non habet cellas, aut bona sufficientia ad sustentandos alios, præter receptos. Si ergo isti ingrediendo Monasterium, debent amittere legatum, vel hæreditatem: certū est quòd non fient Religiosi. Et sic nedum retraherētur à Religione; sed omnino impedirentur. Nec dicas esse plures Religiones in Ecclesia Dei. & si non reciperentur ab ista, recipientur ab alia; maximè si vellent profiteri aliquam ex Mendicantibus. Respondeo quamplures esse viros qui nullo modo fierent Religiosi, nisi in certa Religione. Et sæpe, nisi à certo Monasterio recipiantur, propter affectionem quam habent erga illam Religionē, vel Monasteriū. Ego id de me ipso ingenuè fateor, & testificor, Nūquam fuissem factus Religiosus nisi in vna sola Cartusia. Præterea sunt aliquæ Religiones, qualis est Societatis Iesu, à qua post multos annos professionis votorum simpliciū, possunt Religiosi expelli. Et in Lusitania est alia. Sancti Aloii, in qua similiter post multos annos possunt ipsi Religiosi dimittere habitum, & ad sua redire. Et in illa Sancti Ioannis Hierosolymitani, Commendatarii non dimittunt bona patrimonialia; in quibus citra dubium retraherentur ab ingressu earum, si ob dictas conditiones excluderentur à legatis, fideicommissis, vel hæreditate.

Ad hæc, testator excludens Monasterium à bonis legatis, vel fideicommissis, casu quo legatarius, vel eius hęres Religionem profiteatur, magnum animæ suæ præiudicium infert; quia priuat eam orationibus, suffragiis, & pœnitentiis Religiosorum, & præcipuè legatarii, seu hæredis, & etiam fructu eleemosynæ. Meritò igitur talis dispositio tamquam contraria vero Christiano, & homini prudenti, reiicienda venit, & contemnenda. Et hoc est quod prouidit Imperator Iustinianus in dict. §. Sed & pręsenti. Et ita hanc partē latè defendit Barr. cons. 1. per totum. quem refert, & sequitur D. Antoni. 3 par. tit. 10. cap. 3. §. 10. Idem Bart. in l. Si ita. §. fi. ff. de Lega. 2. & in Auth. Nisi rogati. C. Ad Trebel. vbi eam dicit esse æquam. Idem tenet Inno. num 8. Ioan. And. post Host. & Goffred. num. 35. Anton. de

Butrio.

Butrio. col. 19. Panor. num. 42. in dict. cap. In præsentia. vbi testatur hanc esse communem. Et Felt. ibid. col. 13. dicit ita seruari, & consuetudine irritari conditiones testamentarias quæ ius succedendi adimunt Monasteriis. sequitur latè ibid. Fran. Areti. col. 19. vbi respondet argumentis Bal. cõtrarium tenentis. Idem tenent Summistæ, videlicet Ange. verb. Heres. nu. 21. Siluest. verb. Legatum. 1. quæst. 9. & latiùs verb. Hæreditas. 4. quæst. 8. Rosela. verb Legare. §. 24. Tabiena. verb. Hæres. §. 26. Paul. Comitol. lib. 7. Respons. moral. quæst. 27. per totam. & Fr. Ludou. Beia. 1. par. Respõ. casuum conscien. casu. 44. & casu. 67. vbi dicit communem. Qui omnes non solum hanc opinionẽ verã esse profitentur quoàd Forum conscientiæ; sed etiam in Foro iudiciali, & sic in iudicando seruandam esse. Vnde cùm hęc opinio sit tã fautrix, & propitia animæ testatoris, & etiam Religioni, habeatque tot, & tam graues Doctores tã Theologos, quàm Canonistas, & lucernã, aurigam, seu antesignanum Legistarum qui eam tuentur: proculdubio tamquam veriorem, & communiorem sequi debemus, & amplecti in vtroque Foro.

Vnde non obstant fundamenta contrariæ opinionis. Non primum, quia (vt supra docuimus) non est in potestate testatoris disponere contra disposita à iure. l. Nemo potest ff. de Legi. l. Testandi causa. C. de Testam. Hinc videmus quem non posse relinquere sua bona filio spurio. vt diximus. verbo Hereditas. Different. 10. & 11. nec posse facere legatum, nec donationem mulieri sub conditione numquam nubendi; per dictam l. Quoties. nec posse donare vltra certam quantitatem sine insinuatione. l. In hac. 30. & l. Secundùm. 32. C. de Donatio. & diximus verb. Donatio Differentia 8. nisi in certis casibus, de quibus in l. Si quis. 36. C. eod. tit. nec facere donationem omnium bonorum, præsentium, & futurorum, vt habes verb. Donatio. Differentia 9. & in multis aliis casibus. nec apponere conditionem animo retrahẽdi, aut auocandi aliquem à statu Religionis vt vidisti in exemplo sup. memorato, vers. Tertio quia. Nec vulgare illud. d. l. In re mandata. procedit in Foro interiori indistinctè, vt annotauimus. verb. Peccatum. Differentia 10. Nec similiter procedit vbiq, in Foro exteriori; vt patet in instantiis, & casibus proximè relatis. Non enim seruanda est voluntas hominis particularis contra voluntatem legis iustæ. arg. cap. Qui peccat. 23. quæst. 4. Nec fit testatori iniuria, si contrà eius voluntatem, seu beneplacitum capiat Monasterium eius bona. Quia bonum commune legis; præsertim in tanta animæ illius vtilitate, & lucro, præferendum est carnali beneplacito eiusdem. Et imputet sibi si non disposuit prudentiùs, & rectiùs.

Non item obstat secundùm fundamentum. Quia tunc primò in conditionibus voluntas testatoris attendenda est, si non repugnet, nec sit contraria legum dispositionibus. alias non est curanda, vt probatur apertè in l. Titiæ si non nupserit. 100. ff. de Conditio. & demonst. vbi si Titiæ quis legauerit ducenta si nubserit, & ducenta si non nubserit. Ea nubente, capit ducenta, non obstante prædicta conditione, quæ tãquam impeditiua vel retrahens à nuptiis carnalibus, exploditur ac reiicitur. Quam legem procedere, etiam in legato, facto cũ conditione, vt si ingrediatur Religionem capiat minùs, & magis si non ingrediatur. docet Feli. dict. cap. In præsentia. num. 42. Acosta post alios in dict. §. Si arbitratu. Ampliatione. 11. Silu. verb. Hæreditas. 4 quæst. 8. num. 6. D. Antoni. vbi sup. ad fin. Et dicit communem Rebel. dict. quæst. 16. num. 3. vers. Si item Titiæ. Quicquid in contrarium teneant Couar. & alii sup. & doctissimus Paulus Duran in suo perito tractatu de Conditio. & modis impossib. 2. par. cap. 3. num. 36. cum 3. seq. dicens dispositionem dict. l. Titiæ. locum non habere in Matrimonio spirituali. ex Paul. in l. Titio centũ. §. 1. ff. de Conditio. & demonst. & Ias. cons. 44. vol. 3. & Menoch. de Præsump. lib. 4. præsumptione 83. num. 26. & cons. 164. lib. 2. vbi dicit hanc veriorem, & communiorem. Quia inquiunt, forsan testator plus relinquit in casu nuptiarum, quàm Religionis, ob familiæ, & posteritatis augmẽtum, quoàd opes, & conseruationem bonorum in ea. Sed hæc ratio non est sufficiens ad hę tendum dictę opinioni generaliter, & indistinctè, & excludendum legatarium à legato.

gato, si Religionem ingrediatur. Tum, quia in feminis locum non habet, cùm posteritas, & familia in eis finiatur. Tum, quia cõmuniter non ponitur dicta conditio ob prę citatum finem; sed vel ad inducendum legatarium vt in seculo remaneat, & matrimonium contrahat; vel quia leganti videatur plus requiri ad nuptias carnales, quàm ad spirituales. Tum, quia dicta consideratio non potest haberi, nisi in legatis valdè pinguibus. Tùm etiam ex aliis quæ ex infra dicendis patebunt. Adde non sat esse à patre relictam fuisse competentem dotem filiæ pro ingressu Religionis, ad hoc vt possit eam excludere à maiore legato, posito casu quo carnaliter nubat; quia non est æquum, nec viro Christiano dignum, vt illa quæ per professionem nubit Deo, sit ob id deterioris conditionis, quàm si homini nuberet. Quare intrepidè tenendum est, non obstante dicta conditione, habituram filiá maius legatum, licèt Religionem ingrediatur, & non nubat carnaliter, nisi in casu de quo infra in calce. Quod extendit Hippol. in rub. ff. de Fide instrum. num. 127. dicens cõmunem; ad legatum factum Sempronio si duxerit vxorem in mille: & si Ordinem Ecclesiasticum receperit, in centum. Quia si efficiatur Clericus, nihilo minus habebit mille, vt probatur dict. §. Sed & hoc præsenti. Refert, & sequitur Villalob. vt habetur 1. tom. Commun. opinion. lib. 10. pag. 123. sub verb. Legatum. Vnde si alicubi est consuetudo in cõtrarium, potiùs dicenda est corruptela, & abusus; vt tradit Ias. in l. De quibus num. 89 ff. de Legi.

Deinde non obstat aliud fundamentum deductum à responsione obiectionis supra in prin. posita. vers. Nec obstat. præfatas conditiones non esse impeditiuas, nec retrahentes quem à Religione. Quia non est verisimile &c. Quia respondeo primò, in multis casibus esse necessarias diuitias pro ingredi volẽtibus Religionem, vt in tertio fundamento pro nostra parte facto, probauimus. Constat etiam semper esse vtiles. Quia meliùs tractantur, & honorantur in Religione ij qui secum magnas opes portant, quàm ij qui nullas. Et licèt ob metum prædictorum, non debeat vir prudens, & fortis ab ingressu Religionis retrocedere: quia tamen huiusmodi metus cadere poterat in mulierem fragilem, & etiam in aliquot adolescentulos, & pueros; videntes sine dictis diuitiis non esse in Religione ita habendos, & honorandos, nec posse multis necessariis prouidere, ob paupertatem, & penuriam domus, vel Religionis: huic metui voluit etiam Imperator occurrere, ac ipsũ tollere in fauorẽ Religionis, nẽ ob id, aliqui ab ea retraherentur, statuẽdo in dict. §. Sed & hoc. vt tales conditiones sint irritæ, & nullæ, & pro non scriptis habeantur. Et sic vt illis nõ obstantibus, possint vti ac frui legato, vel hæreditate, si ingredi veline Religionem: concedens hoc priuilegium Religioni, ne possit quis illam priuare dictis bonis, si aliàs remanente legatario, vel hærede in seculo, poterat ea obtinere, & illis frui. Negari enim nõ potest multos non fuisse factos Religiosos ob diuitias quas possidebant; non habentes animum, nec fortitudinem ad eas dimittendas, vt patet in illo diuite Euangelii. Marci. 10. 21. Qui si possent secum illas ad Religionem adducere, in ea remãsissent; præsertim quia potest quis in ingressu, de licentia Superioris, aliqua sibi retinere ad vsum simplicem pro necessitatibus tantùm sibi occurrentibus; vt docet Nauar. in cap. Non dicatis. num. 46. & 47. 12. quæst. 1.

2 In vno tamen casu crederem tenendam esse voluntatem expressam testatoris excludentis Monasterium a successione bonorum in perpetuum; nempe cum instituit aliquod primogenium, seu maioratum. Tunc enim cùm illud faciat pro conseruandis insigniis Maiorum suorum, nomine suo, familia, & casali. & hoc sit iure permissum (vt diximus. verb Maioratus. Different. 1.) & prædicta cessarent, ingrediente possessore Maioratus Religionẽ: meritò eo in casu posset excludi Monasteriũ. Si autem onera Maioratus possit Monasterium, vel Religiosus supplere; vt si nulla habeat, præter nomen, & arma: impium videtur priuare Monasterium vsufructu bonorum Maioratus, durãte vita Religiosi. Quia sic retrahere posset possidentẽ Maioratũ ab ingressu Religionis, ob causas superiùs memoratas. Pro quo faciunt quæ tradunt Molina de Primoge. lib. 1. cap. 13. num. 76. & 84.

Iuli.

Iul.Clar.§.Feudũ.q.78.Molin.poft Caldas, de Iufti. 1.par.tract. 2.difput. 140.col.476. vbi idem dicunt de Feudo inferiori, nō habente dignitatem Ducatus,Comitatus &c. Nā tranfit cum Religiofo ad Monafteriũ, durante illius vita. Et fic intellige quæ diximus verb. Legatum. Differentia 4.in fin.

Idem crederem vbicumque ex iufta caufa, & intuitu alicuius boni finis apponeretur conditio excludens à legato, feu donatione Monafterium; vt in exemplo quod ponit Molina fup. in fecunda concluf.quan do fcilicet filia indigeret magna dote, vt pro fui ftatus conditione nuberet, vt fi effet filia Comitis, vel Ducis. Tūc fanè fi pro ingreffu Religionis afsignaretur dos valde, & fufficienter competens, cafu quo nubere nollet; nullam in tali legato turpitudinē, nec peccatum agnofcerem. Et fic eo in cafu Monafterium non caperet; nifi relictum pro ingreffu. Quia in iftis euentis ceffant rationes fupra allegatæ in fauorem Religionis, & nulla datur occafio retrahendi quem à ftatu Religionis.

SVMMARIVM.

1 *CLERICI Beneficiati an pofsint liberè difponere, & teftari de fructibus Beneficiorum fuorum. & an teneantur eorum hæredes ad eorumdem reftitutionem.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 CLERICI Beneficiati in Foro exteriori poffunt liberè difponere, atque teftari de fructibus Beneficiorum; & hæredibus, etiam extraneis, & aliàs diuitibus, eos relinquere; tamquam fi effent bona parrimonialia; vt communiter in toto Mundo practicatur. Quam cōfuetudinem validam effe, probat Bellame. in cap. Cùm venerabilis. nu. 47. de Except. Bello. conf. 3. à num. 9. Burfa. conf. 178. nu. 2. & 5. lib. 2. Cardi. conf. 110. num. 2. Faber in §. Is verò. num. 2. Inft de Rerum diuif. Couar. in cap. Cùm in officiis. num. 9. de Tefta. & lib. 1. Varia. cap. 15. nu. 12. Cofmas in Pragm. fanct. tit. de Anna. §. Item quòd fi Ecclefia. verb. Acquifitos. ad fin. Perez. tit. 3. lib. 1. Ordi. pag. 67. Pelaez 1. par. quæft. 1. num. 15. And. Sicul. de Præftan. Card. 4. par. princip. Sarmien. de Redditib. Ecclef. 4. par. cap. 1. à numer. 8. Iofeph. decif. Peruf. 33. num. 1. & 15. & ante omnes gl. verb. Referuari. in cap. fin. de Offi. ord. lib. 6. & Molina latè de Iuft & iur. 1. parte tract. 2. difputatione 144. per totam.

Intellige tamen præfatam confuetudinē validam effe quoàd Forum exterius; vt prędixi, & not. Gabri. in 4. dift. 15. quæft. 8. dubio 6. Et fic in eo Foro tuti funt hęredes ab omni lite, & moleftia. Quamuis enim fecundùm Canones de prædictis fructibus nō pofsint Clerici teftari, nifi ad opera pia; cap. Relatū. 2. de Teftam. ad fin. quia tamen de bonis propriis, & de intuitu perfonæ quæfitis poffunt licitè difponere, & teftari: vt in cap. Quia nos. & dict. cap. Relatum. de Tefta. cap. Cùm fecundùm, de Præb. cap. 1. ad fin. de Cleri. non refid. lib. 6. cap. Epifcopi. 12. quæft. 1. & de iis quæ fumptibus neceffariis parcunt; & aliis cafibus quos latè colligit, & declarat Pet. Barbof. loco inferius citando. à numer. 66. & Fr. Ludoui. Lop. in fuo Inftruct. Cōfef. 1. par. cap. 140. Profectò fi prædicta confuetudo admiffa non fuiffet, frequenter fufcitarentur lites, & Refpublica Chriftiana eifdem quotidie perturbaretur. Vt igitur tot lites, & Reipublicę perturbationes auerterentur, permiffa eft ab Ecclefia præfata confuetudo. Qua ratione attenta, conftat prædictam confuetudinem effe tantùm pro Foro exteriori.

At in Foro confcientiæ, & coram Deo, aliud iudicium ferendum eft. Nam fi Clericus tempore mortis de prædictis fructibus non difponit in opera pia; peccat mortaliter, vt efficaciter probat dict. cap. Relatum, fecundo, ad fin. Vbi admittendo confuetudinem difponendi de prædictis bonis in opera pia, & in fatisfactionem feruitiorum; tacitè reprobat fupradictam confuetudinē difponendi ad alia, non pia. Et refoluit Nauar. de Redditi. Ecclef. quæft. 3. nu. 10. & in Apologia

Apologia de Redditib. quæst. 1. monitu 50.& seq. & quæst. 3. monitu 2.& 17. Portius consi. 104. à num. 5. Corras. in l. Ex diuortio. num. 5. ff. Solu. matri. Greg. Lop. in l. 53. tit. 6 Partit. 1. gl. 2. & meliùs in l. 40. tit. 5 Partit. 1. in gl. *Que los diessen*. Auēdaño respon. 19. num. 8. vers. 2. Couar. dict. cap. Cùm in officiis. num. 3. Sarmien. in Defensio. tract. de Reddit. 1. par. monitu 40. num. 1. & facit elegans l. 12. tit. 28. Partit. 3. Et in hoc omnes conuenire asserit Greg. Lop. dict. gl. *Que los diessen*. col. fin. Rebuf. in praxi Benefic. tit. de Dispensa. ratione ętat. §. Nec non debitis. pag. 403. Cosmas vbi supra in fin. Refert, & sequitur Pet. Barbos. 2. par. l. Diuortio. in prin. num. 61. Adde gl. verb. Fruatur. in cap. fin. de Pigno. & nostrū D. Ant. Molinam in suo aureo lib. Instruccion de Sacerd. tract. 2. c. 15. §. 2. cum seq. & Fr. Ludo. de Beia. 2. par. Casuū conscien. casu 1. ex vltimis propositis 29. Octobris 1583. pag. 436.

2 Pro quibus facit quòd Clerici præceteris tenentur de superfluis facere eleemosynas sub pœna peccati mortalis; iuxta illud Domini Luc. 11. *Veruntamen quod superest, date eleemosynam*. Et docet post D. Tho. 2. 2. quæst. 119. art. 3. ad primum; Soto lib. 10. de Iusti. & iur. quæst. 4. art. 3. & 4. & Silu. verb. Clericus. 4. quæst. 16. numer. 12. Sarmien. de Reddi. Eccl. par. 4. cap. 5. nu. 1. Ant. Molina vbi supra Cord. lib. 1. quæst. Theol. quæst. 18. Bañez 2. 2. quæst. 23. art. 6. dubio vlt. Nauar. cap. 23. num 75. D. Anton. 3. par. tit. 15. c. 1. §. 19. & diximus verb. Beneficiatus. Different. 4. quamuis Toled. in tract. De 7. pecca. morta. lib. cap. 35. contrarium teneat, & dicat omnes DD. scholasticos vnanimiter ita etiam tenere: Doctores verò sanctos non ita, sed condemnare sub p. m. Vide not. verb. Eleemosyna. Differentia 1. Et consequenter de prædictis fructibus, tempore mortis disponendo: de ipsis tenentur vel in pauperes, vel in alia opera pia distribuere, vt sentit glo. sing. in Extrauagant. Suscepti regiminis. de Elect. Ioan 22. verb. Defuncto.

Quod adeò verum est, vt aliter disponētes teneri ad restitutionem videatur probare tex. in Auth. Vt determinatus sit num. Cleri. §. fin. Colla. 1. iuncto. cap. Episcopus. 12. quæst. 1. & esse magis receptam sententiam asserat Nauar. dict. Apolog. de Redit. quæst. 2. monitu 7. Probus in cap. Nemo. num. 44. de Elect. lib. 6. & nouissimè Cæsar Costa lib. 1. Varia. dubii. iur. cap. 40. & egregiè Fr. Salon. in vita D. Fr. Thomę à Villanoua. cap. 12. & 13. & Fr. Ludo. de Beia. 2. par. Casuū cōscien. d. casu 1. proposito. 29. Octob. 1583. à pag. 415.

Quamuis contrarium teneat Cardi. in Clem. gratiæ. col. pen. ad fin. de Rescript. Couar. dict. cap. Cùm in officiis. num. 9. & alii quos refert Sarmien. de Reddit. 2. par. cap. 2. & latè Soto in loco superiùs citato, & Barbo. dict. n. 61. ad fi nostrer Domnus Ant. Molin. in Instruct. Sacerd. tract. 2. d c. 15. §. 2. & cap. 16. §. 2. & Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 12. quæst. 1. num. 10. vbi dicit opinionem contrariam Nauar. nec à praxi, nec à communi sententia hoc tempore admitti. Qui omnes liberant Beneficiarios à restitutionis obligatione. Et videtur sentire D. Tho. 2. 2. quæst. 185. art. 7. in corpore. vbi huiusmodi fructus qui sunt vsui Clericorum distincti, & destinati, æquiparat aliis bonis propriis, & patrimonialibus eorumdem Clericorum, & ait peccare mortaliter contra præceptum charitatis, si malè se gerant notabiliter in ipsis, non benè eos expendendo in pauperum subuentionem. Sed obserua loqui ibi, D. Tho. casu quo pauperes habent suam partem distinctam. At hodie dicta pars pauperum nusquam apparet. Preterea idem Doctor ibid. quæst. 87. art. 3. ad primum, apertè dicit in lege noua dari Clericis decimas non solum ad eorum sustentationem; sed etiam vt ex eis subueniant pauperibus. Et loquitur post diuisionem.

Nihilominus non possum non adhærere opinioni Nauar. & aliorum tenentium non solùm peccare mortaliter; sed etiam ad restitutionem teneri Beneficiatum, si habeat de patrimonio, vel aliunde vnde restituat: & etiam consanguineos, si sint diuites: & hæredes teneri ad eamdem restitutionem, per ea quæ diximus verb. Donatio. Differentia 7. coactus per illum canonē Concilii Trid. Sessione 25. cap. 1. de Reformatione. ibi, *Omnino verò eis interdicit ne ex redditibus Eccles. cōsanguineos, familiaresuè suos*

augere

augere studeant: cùm & Apostolorũ Canones prohibeant ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent. Sed si pauperes sint; vt pauperibus distribuant. Eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. Hactenus Concilium. Per quæ verba clarè constat non esse iudicandum de fructibus Beneficiorum, sicut de bonis patrimonialibus. Quia in istis habet Clericus liberã potestatem disponendi; & tam in vita, quàm in morte ea dandi consanguineis, etiam vltra statum habentibus, & sic diuitibus. In illis verò Ecclesiasticis non sic, vt patet ex dicto Concilio. Vide Nauar. dict. Apolog. monito. 38. num. 14. & moni. 17. num. 1. & moni. 21. num. 1. & in Man. cap. 25. nu. 124. Et obserua per illa verba, *Omnino eis interdicit*, non solùm prohiberi donationem, sed etiam eam irritari. Hoc enim importat verbum illud, *Omnino.* gl. verb. Vacuamus. cap. 1. De his quæ vi, metus ve caus. lib. 6. & glos. verbo Vacuetur omnino. in capit. Si Religiosus. de Elect. eod. lib. & glo. in l. Si pecuniam. & ibi Bal. ff de Condict. indebit. Ias. in l. 2. col. 6. C. de Iure emphyt. Feli post alios in cap. Rodulphus. nu. 34. de Rescrip. & probat in specie text. not. in c. Quisquis Episcopus. 12. q. 2. vnde sumptus est prædictus Canõ Concilii. Et ideò non mirum si tam Clericus, quàm eius hæres teneatur ad restitutionem, si non fuit factum testamentum secundùm quod Canones disponunt, sed cõtra ipsos, vanè, inhonestè, prophanè, vel superfluè disponẽdo de ipsis. Quod nõ sine magno dolore referimus, cũ videã super hoc quàmplures à recto tramite deflectere, quorum animæ in summo discrimine constituuntur.

Nec mireris si stante prçallegata consuetudine, animæ periclitẽtur. Tũ quia prædicta consuetudo generalis, vt irrationabilis non excusat corã Deo; per not. sup. verb. Lex. Dif. 10. Est autẽ contra omnẽ rationẽ dare Clericis liberã testãdi facultatẽ, etiam in res vanas, & superfluas, de redditib. Ecclesiasticis quorũ nõ sunt domini absoluti, sed in effectu fideles tantũ dispensatores. c. fin. 12. q. 1. c. Quod autẽ. 23. q. 7. c. 1. 14. q. 1. ibi, *Canonici non possident sua. Quia res Deo oblatæ non sunt alicuius. Vtũtur enim rebus Ecclesiæ, non vt suis, sed tanquã ad dispensandũ sibi creditis.* Q. uẽ tex. ad hoc allegat Couar. in c. Cùm in officiis. n. 6. de Testa. Ad idẽ vide c. 2 de Donat. & docet D. Tho. vbi sup. Maior. in 4. dist. 24 q. 17. Greg. Lop. d. gl. Que los dicisẽ. Barbo. loco sup. cit. n. 53. adde l. 12. tit. 28. p. 3. Nau. in Propugnaculo Apologiç. n. 9. & in Apolog. monit 24. per tot. maximè nu. 14. Tũ quia quoàd peccatũ mortale omnes cõueniũt. Quomodo igitur non versabitur in periculo anima illius qui cũ tali testamẽto vitã cũ morte cõmutauit? Et quomodo potuit à Confessario absolui, nisi priùs reuocato eodẽ testamẽto? Præterea dominiũ horũ redditnũ, & aliorũ bonorũ Ecclesiasticorũ est penes Deũ, iuxta Cõciliũ supra. & d. c. Quisquis. Et ideò Clerici dicuntur à Cleros græcè. quod Latinè dicitur sors, vel hæreditas; quia in hęrditatem Domini sunt vocati, vt habetur in c. Cleros. 21. dist. Ergo Clerici nõ poterũt de ipsis ad libitũ disponere, nisi iuxta volũtatẽ Domini. At alienũ valde est à Deo (vt omnes fatentur) vt Clericus de prædictis redditibus augeat statũ suorũ cognatorũ, eis dando superflua in vita; vel eos instituendo hæredes in morte, etiã si aliàs sint diuites. & multò magis si instituant Maioratus. A quo Deus nos liberet per suã piissimã misericordiam. Amen. Quãuis non desint qui posse institui contendãt, quos refert, & sequitur Molina de Iusti. tom. 1. tract. 2. dispu. 146. Adde not. verb. Donatio. Dis. 7. Deniq; sicut nulla cõsuetudo valeret vt quis de bonis alienis disponere posset, sicut de suis: ita nec ista Clericorum, quam praxis admittit.

Nec obstat argumentũ principale Couar. sup. prohibitionem nimirùm testandi Clericis esse iure humano inductam, &c. Nam licèt id concedamus: consequenter contraria consuetudine tolli potuit. c. fin. de Cõsue. l. Non dubium. C. de Legi. Pro qua facit optimè tex. d. Extrauag. Suscepti. vbi valet consuetudo qua inductum fuit vt fructus Beneficii vacantis per aliquod tempus ad defunctum pertineãt. Si ergo ad ipsum etiã post mortẽ ex consuetudine pertinent: potuit vtique de ipsis in testamento disponere vigore eiusdem consuetudinis. Cui rationi dicit Couar. non exactè satisfecisse Panormit. ibid. Non inquam hoc obstat, quia non sequitur, Potest testari vigore

consuetudinis. Ergo potest de ipsis disponere prophanè, vanè, & contra Canones. Nam hæc consequentia sine vlla controuersia reiicitur ab omnibus. Itaque vigore dictę consuetudinis potest testari,& dispo-nere de ipsis post mortem. quod de iure non poterat.Et sic eam potestatem , & administrationem quam habebat in vita consuetudo extendit ad tempus mortis, etiam testando de ipsis. At dicta administratio in vita non est ita libera, vt possit disponere de bonis,intuitu Ecclesiæ acquisitis,eadem libertate qua seculares; sed tantùm ad sumenda necessaria, & reliqua in pias largitiones distribuēda, vt dicit idem Coua. sup. Ergo idē facere tenetur tempore mortis, cùm testatur de ipsis; prout notat glos.memorabilis, quę non est alibi in dicta Extrauagan. Suscepti.verb.Defuncto. Et ad hunc sensum est interpretanda dicta consuetudo, & lex item Regia Caroli Imperatoris, quæ est. t 3.tit 8.lib. 5.Recopil. dictam consuetudinem approbantis,vt sic sint rationabiles, nec sint contra Canones Apostolorum. Quos per dict. consuetudinem nō esse abrogatos constat ex eodem Concilio. aliàs eos innouaret. Quin immò referendo se simpliciter ad ipsos,tamquam etiam nūc obligantes,& vimsuam retinētes (non obstante d.consuetudine in contrarium, quam Concilium non ignorauit) innuit dispositum, seu contentū in ipsis,esse iuris naturalis,& Diuini. Aliàs si esset iuris humani ab Apostolis conditi: sanè sicut Papa potest dispēsare in ipsis (solū enim in iis quæ sunt fidei,vel iuris naturalis, & Diuini dispensare non potest,vt docet D. Tho. 1.2. q. 103. art.4.Soto lib.5.de Iust.quæst.1.art. 4. Feli. cap.Ex parte.1.n.56.de Rescri. Turrecrem. in c.Si quis carnē.30.dist.Couar. in Clem. Si furiosus.2.par.§.3.nu.3.Bertachi.in tract. de Episcopo.1.par.lib. 2.q.25. Ioa.Monta. in tract. de Bigam. q. fin. Gomez in tract. de Breuibus.num. 20. Veracru. in Specu. coniug.2.par. art.27. pag.473.) ita quoque cōsuetudo posset ipsis derogare;cùm multi Canones Apostolorū iuris humani in dissuetudinē abierint,vt testatur gl.in cap.Placuit. 16. dist. & hoc quantum ad peccatum.

Veniamus nunc quantum ad restitutionem. Certè si consuetudine non potuit introduci vt Clericus de bonis,intuitu Ecclesiæ quæsitis,posset liberè ad vsus etiam vanos, & prophanos , vel in consanguineos, aliàs non pauperes disponere, eò quòd talia bona sunt patrimonium Iesu Christi, & ei oblata; ac destinata ad ministrorum eius sustentationem , & opera Deo grata: non video quomodo possint se excusare à restitutione talium bonorum, si aliter expendātur, cùm notissimum sit bona aliena , inuito domino retenta, esse restituenda. Inquit enim Canon 37. aliàs 39. quem etiā refert D.Ant.Moli.in Instr.Sacer.tract. 2.c.15.§.3. Apostolorum,quē Cōcilium vbi sup.citat, *Omnium rerum Ecclesiasticarum curā Episcopus gerito,& eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autē ei esto quippiā ex iis sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis suis elargiri,quę Deo dedicata sunt. Quòd si pauperes illi sint; vt pauperibus subministrato,non tamen borū prætextu res Ecclesiæ venundato.* Et iterum Canon. 75. *Item nō oportet Episcopum fratri, aut filio, aut alteri cognato, humano gratificari affectu.* Quos Canones intelligit Concilium etiam in redditibus, ex bonis, & iuribus Ecclesiæ acquisitis, vt patet in illis verbis, *Ne ex redditibus Ecclesiæ, &c.* vbi nota verba illa, *Quippiam ex iis sibi tanquam propriū assumere.* Quæ verba nota contra eos qui putant hodie post diuisionem factam fructuum posse Episcopos disponere de iis quæ spectant ad suam quartā partem, sicut de bonis patrimonialibus. Quippe vides hic se fundare Cōciliū in hoc Canone Apostolorum,innuens ex hoc,per d.diuisionem non fuisse mutatā naturam redditū Beneficiorū,nec habere hodie Episcopos plus iuris in ipsis,quàm ante diuisionē; & denique nō posse quippiā ex illis sibi tāquā propriū assumere.Si ergo in ipsis nō possūt acquirere dominiū: quomodo poterūt in aliū illud transferre? & quomodo poterunt à restitutione excusari? Certè non video. quidquid alii dicant, magis se fundantes in turba Doctorū,& praxi cōtraria, (quasi non soleant vmquam errare;nec Ecclesia vmquā soleat aliqua peccata dissimulare) quàm in solido aliquo fundamento.

Et obserua præfatā diuisionem non fuisse factam à Summis Pontificibus Simplicio,&

cio, & Gelasio, nec confirmatam à Gregorio magno, nimirū in fauorē Episcoporū & Cleri, & ad eos faciendos dominos redditũ Ecclesiasticorũ, ac diuites, & opulentos; nec ad priuandum Ecclesiã, & Christũ Redemptorē nostrum eius spōsum dominio eorumdem; vt benè annotauit Salon d. cap. 13. pag. 319. cùm nec potestas Papę ad hoc se extēdere potuerit; sed tãtùm ad tollendas querimonias, quæ erant contra Episcopos malè administrãtes dicta bona, seu redditus Ecclesiasticos, concedentes eisdē eorũ partes pro ipsorũ necessaria, ac decēti sustētatione: quo tempore redditus Ecclesiastici erant tenues, vix sufficientes ad honestã sustentationē eorumdem. Hodie autem cùm valde creuerint; dēpta decēti eorum sustentatione, reliqua debent conuerti in eos vsus in quos conuertenda erant ante diuisionē; cùm nō mutauerint suam naturã; & sic distribui debent in fabricã, & pauperes Christi, tãquã in filios Christi, cuius sunt illa bona; vel in alia opera pia Deo grata.

Nec dicas, Si pauperes facti fuerunt tunc domini suæ partis, & nūc fiūt eleemosynarum quæ illis dãtur à Prælatis, & Fidelibus: quare non etiã fuerunt facti domini suarum partiũ Episcopi, & eorum Clerici? Ad hoc respondeo, nēpe quod datur, & distribuitur singulis pauperibus, esse quid tenue, & necessariũ ad eorũ sustentationē: quod autem percipiunt Episcopi, & Beneficiati esse pingue, excedēs necessaria ad eorũ sustentationem. Nã de his diuitibus loquimur habētibus superflua vltra decentē, & honestã eorum sustētationem. Si enim nō habeant nisi tantũ ea quę ipsis sunt necessaria ad suum statũ conseruandum, cessat obligatio. Quin immò si de ipsis necessariis aliqua sibi subtraxerint; poterunt de illis liberè testari, quemadmodũ, & pauperes. Non itaq; fuerunt facti pauperes melioris conditionis, quàm Episcopi, & Beneficiati tempore diuisionis, sed equales.

Pretereà percontor, Quis Episcopus auderet redditus fabricę Ecclesiarum quę hodie retinēt suas partes, ipsum tēpore diuisionis contingentes, impendere in res profanas, vel donare alicui diuiti? Certè si id faceret, dubio procul teneretur ad eorũ restitutionē. Et nulla alia ratione, nisi quia illa bona sunt Ecclesiastica, ac deputata ornamentis, & aliis necessariis Ecclesiis, quę dùm vrgent, oportet in ea impendi. Si tamen sint superflua, oportebit eadem in alios pios vsus insumi. Eodem modo dicendum arbitror circa partes Episcopos, & Clerum cōtingētes. Sūt enim dictę partes destinatę ad eorum honestam sustentationem extra quam nullũ habent dominiũ in bonis illis: quia sunt bona Ecclesiastica, aliàs deputata ad necessaria tã Ecclesiis, quàm ministris, ac pauperibus; vt dicit expressè Gratian. in cap. penul. 12. q. 1. & Abb. in c. Accedentes. n. 5. de Prescriptio. & Feli. in c. Postulasti. n. 6. ad fin. de Rescript. Sed debēt impēdi in alia opera pia, siue Ecclesiarum, & fabricę, siue pauperum, & similium.

Confirmantur prædicta, quia nullus Episcopus potest testari de acquisitis intuitu Ecclesiæ, & cum quidam Episcopus ea reliquisset cuidam affini, fuerūt ab eo ablata. vt constat ex c. 1 de Testa. Quin immò nec ipse Papa potest testari de redditibus Ecclesiæ, nisi in opera pia. aliàs nō valet testamētum; vt seruat stylus antiquissimus Romanę Curiæ; teste Salon dict. c. 13. pag. 325.

Vltimò obserua, idem dicendũ esse de habentibus superflua ex pēsionibus, quod diximus, & resoluimus de habentibus superflua ex fructibus Beneficiorum, vt in terminis docet Paulus Comitolus lib. 1. Respon. moral. quæst. 86. per totam. post Nauar. in Apolo. de Redditib. quæst. 1. monito 80. Et ratio est, quia res trãseunt cum oneribus suis. l. Si debitor. C. de Distract. pigno. l. 2. & 3. C. Quib. mod. pign. taci. contrah. c. Ex literis. de Pigno. At bona Ecclesiastica hoc onus habent annexum, vt si supersint habenti, cum pauperibus communicentur; vt constat ex suprà dictis.

SVMMARIVM.

1 *Pater in Regno Valētiæ potest in Foro exteriori ad libitum de bonis suis disponere, & test...i, relictis filiis quinque tantùm solidis. Secùs in interiori.*

 2 *Decla-*

2 *Declaratur præfatum statutum qualiter intelligatur.*

3 *In Regnis Castellæ, & Portugaliæ duæ partes bonorum sunt legitima filiorum.*

DIFFERENTIA DVODECIMA

1 IN Regno Valentiæ est quidam Forus, seu statutum, concedens patri liberam testandi facultatem; ita vt nõ teneatur relinquere filiis loco legitimę, nisi quinq; solidos monetę illius Regni; qui valent duo Regalia cum dimidio. Et hoc fuit dispositum; vt sic parentes haberent filios magis sibi subiectos, & obedientes. Confidit enim lex à patre non exhæredandũ fore filium, nisi ex magna causa. Vnde constat prædictum ius municipale locum tantũ habere in Foro exteriori. Nã fundatur in præsumptione, & confidentia quam habet de patre. Et sic virtute illius non possunt Parentes in Foro conscientiæ ad libitum priuare filios paterna hęreditate; per not. verb. Lex. Diff. 12. nisi ex causis notatis in Auth. Non licet. C. de Liber. preter. vel aliis grauioribus, vel æquipollentib. vt est communis opinio secundùm lasiũ dict. Auth.

2 Collige obiter ex d. statuto verã esse illorum sententiã qui asserũt lege municipali, aut cõsuetudine, legitimã in bonis Parentũ filiis iure debitã, tolli posse. De qua per Couar. in 4. 2. p. c. 8. §. 6. n. 4. vbi eam intelligit verã, dummodò legitima nõ sit ad alimẽta necessaria; vt pote, quia filius habet aliunde bona, vel artẽ aliquam decentẽ secundùm suum statũ, vnde possit optimè seipsum alere. Aliàs nequaquã eã tollere potest. Itaq; pater vigore dicti statuti, licet possit filios paterna hæreditate priuare, & eorũ legitimam, iure aliàs debitã, in totũ etiã tollere, si aliunde alimenta sufficientia habeant, vel commodè habere possint: non tamen poterit eos alimentis necessariis priuare; quia hæc iure naturali debentur, ex Bal. in l. 1. §. Ius naturale. col. fin. ff. de Iusti. & iure. & Couar. post alios vbi sup. & hoc etiam quoàd Forum exterius.

3 In Regnis verò Castellæ, & Lusitaniæ cessat huiusmodi ordinatio; cũ in illis Parẽtes solutas non habeant manus quoàd dispositionẽ suorum bonorum. In Regno quippe Castellæ solùm in quinta parte bonorũ habent liberã testãdi potestatẽ; & in tertia; eã relinquẽdo vni ex filiis. Et in Lusitano per tit. 82. lib. 4. habent Parentes solùm tertiam partẽ liberã. Reliquæ duæ sunt legitima filiorum; siue sit vnus tantùm, siue plures.

SVMMARIVM.

1 *HAERETICVS si fiat hæres, an in vtroq; Foro teneatur restituere hæreditatem hæredibus ab intestato venientibus.*

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

1 HAERETICVS, si instituatur hęres ab aliquo, in Foro iudiciali cõpelletur restituere hęreditatẽ venientibus ab intestato. Ratio est, quia hæreticus non potest fieri hæres, nec ei aliquid relinqui, l. Manicheos. & l. fin. C. de Hæreti.

In Foro verò conscientiæ potest retinere dicta bona ante sententiam, vel antequam Catholici hæredes legitimi sese opponant. Probabilẽ dicit Leonar. Less. de Iusti. & iur. lib. 2. c. 19. dubit. 5. nu. 52. addens, contrariũ non esse vsu receptum.

Sed certè fallitur. Nã nec de iure, nec de consuetudine præfatus hæreticus potest in conscientia bona hæreditaria retinere. Nã primò de iure id cõstat per d. l. Manicheos. idq; fatetur idẽ Less. sup. Secundò nec de præfato vsu contrario constat; cùm nullum Doctorẽ, vel Summistam ad id alleger; nec potest ipse testificari de iis, quæ apud Confessarios, & pœnitẽtes in sigillo illo omniũ secretissimo aguntur.

Et cõtra ipsum est doctrina illa trita, & verissima, quam tradidimus verb. Hæreditas. Differen. 11. nu. 5. & 6. & locis ibi, videlicet leges pœnales prohibitorias, & impedientes acquisitionem bonorum, & efficientes aliquos indignos successionis bonorum, obligare in cõscientia ante sententiã, & conse-

& consequenter teneri dictos incapaces, & indignos restituere in conscientia bona ante vllã sententiã. At tales sunt prædicti hæretici, vt cõstat ex d.l. Manicheos. ibi, *Ipsos quoq; volumus amoueri ab omni liberalitate, & successione quolibet titulo veniente.*

TESTIS.

SVMMARIVM.

1 *TESTIS non potest se offerre ad testificandum.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 TESTIS in Foro contentioso nõ tenetur se offerre ad testificandũ. Quinimmò si se offerat, est suspectus, & repelli debet. Bar. in l. Post legatum. §. Is verò. ff. De his quib. vt indig. & in l. Vxori. in 1 ff. de Fals. Fel. latè in c. In nomine Domini. n. 23. de Testib. & probatur in l. Per omnia. ff. de Procurator. Quia se offerendo videtur nimium affectus ad id super quo deponere debet. Hinc praxi receptũ est, vt omnes testes citentur per Nũciũ, seu Cursorem publicum. aliàs non probãt. In Foro verò cõscientię tenetur etiam nõ requisitus ferre testimoniũ, & se offerre ex lege charitatis ad liberãdum proximum ab iniquo damno, per text. in c. Nolite timere. 11. q. 3. quẽ ad hoc dicit singularẽ Couar. in regul. Peccatũ. 2. p. §. 3. nu. 2. Tenetur etiã se offerre si agatur de peccato euitando, secundùm Imol. per text. ibi, in cap. Iurauit. de Probation. & Fel. suprà, in fine.

SVMMARIVM.

1 *MVLTI in Foro iudiciali à testimonio repelluntur. Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MVLTI in Foro cõtentioso, & iudiciali à testimonio repelluntur; vt excommunicatus, & mater in causa filię, infames, & ceteri; de quib. latißimè 2. q. 7. & 4. q. 2. & 3. per totas. At in Foro conscientiæ testis aliàs de iure non legitimus est habilis, & admittẽdus. Ita pulchrè tenet Barth. Medin. in tertiã partẽ D. Tho. q. 45. art. 5. Quod est valde notandũ pro testamentis in quibus mandantur solui debita quæ probabũtur deberi, Foro animæ benignè obseruato. Propter quæ verba poterit fieri probatio per testes, aliàs iure reprobatos, extra iudicium.

SVMMARIVM.

1 *TEstis causam Dicti non reddens, quia non interogatus; an teneatur ad damna Parti ex hoc subsecuta.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 TESTIS qui causam sui Dicti, etiam citra malitiam, non reddidit; quia scilicet non fuit de ea interrogatus: propter quod producens eum succubuit; tenetur in conscientia ad resarciendum Parti omne damnum, seu interesse. Ita sing. Ant. in c. Causam. in 1. de Testib. Bal. in l. Presbyteri. in 1. in fin. C. de Episcop. & Cle.

& Cler.Fel. in cap.Tua nos.num.1. de Homicid.Quia,Qui causam dāni dat, damnum dedisse videtur, cap. vlt. de Iniur. cum aliis citatis per glossam in cap.De cetero.de Homicid. vnde meritò tenetur illud reficere.

At in Foro exteriori testis non tenetur reddere causam sui dicti; nisi per Iudicem interrogetur de ea, secundùm glossam in l. Solam.C.de Testib.& in cap.Cùm causam. eodem tit. vbi latissimè Fel. à num. 2. Non mirum ergo si ad nihil in eo Foro teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Testibus venientibus de prope ad testificandum, non soluitur aliquid, etiam pro labore, & operis deperditis. Et hoc, in Foro iudiciali.*

2 *Secùs in Foro conscientiæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 Testes non venientes de longè ad testificandum; vt pote quia tantùm distāt à loco depositionis tribus, aut quatuor leucis; in Regno Portugaliæ nō possunt in Foro iudiciali petere à producēte illos, vt eis reficiat aliquid pro expensis factis illa die in suum victum; nec pro mercede operarū quas fortè amittunt; nisi quando secunda vice accersuntur. Ita practicatur in dicto Regno, & habetur cōstitutio lib. 3.Ordin.tit.55.§.6. Nec similiter possunt gratis oblatū accipere, vt diximus verb.Restitutio.Dif.14. & docet post Couar.in c.Quamuis pactum.fol.55.col.3. Iul.Clar.§.Falsum.num.14.

2 In Foro verò cōscientiæ possunt, in cōpensationem operarum, quas amittunt, aliquid recipere. Immò ad id tenētur in conscientia producentes illos. Quamuis enim testis nō possit aliquid accipere pro verū testando.c. Non sanè.14.q.5. Pro stipēdio tamen diurno quod amittit, maximè si sit pauper, potest mercedem accipere; vt docet Feli.in c.1.n.2.de Testi.Ioan.à Turrecrem.in c.Placuit.4.q.3.Sil.verb.Testis.n.8 vers.Quintū. Couar.in reg.Peccatum.2.p.§.3.n.2 vbi dicit pro labore, & expensis factis, posse à teste exigi, & recipi mercedē. Idē docet Rebel.de Oblig.iust.2.p.lib.18.q.20.n.5.ad fi. & probat text.in c.Statutum.§.Proferendo. de Rescri.lib.6. Naua c.25.n.45.Leh.Zech. de Casib.Episcop.refer.casu 8.vers.Potest. Et ego memini per quemdā testem dictā mercedem petitam fuisse à Iudice; & promisisse vt ei solueretur. & quibusdam testibus pauperibus à me in quadā causa productis, solui id quod ipsi potuissent illa die lucrari. Vnde dicta constitutio solùm intelligenda est de testibus qui aliàs non solent viuere de labore manuum suarū. Et licèt erga pauperes de stylo, & communi practica etiam seruetur: id tamen intellige quoàd Forum exterius. In conscientia tamen tenetur producens reficere illis mercedem operarum quas amittunt, vt iam prædictum est.

SVMMARIVM.

1 *Dicto vnius grauis Doctoris creditur in Foro pœnitentiali. secùs in Foro iudiciali, nisi in casibus hic notatis.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 Vnius viri grauis assertio sufficit in Foro interiori. Hinc est authoritate alicuius viri docti excusari quem à peccato. gl. & Panor. in c.Capellanus.per text.ibi.de Feriis.communiter recepta secundùm Naua.consi.75. de Simon.num.3. & tradidimus verb. Opinio.Diff.1.nu.3. Faciunt notata verbo Pœnitentia.Diff.5.

At in Foro exteriori non sufficit. In eo enim

nim regulariter dictum vnius, est dictum nullius. cap. Veniens. 1. de Testi. gl. in l. Theopompus. ff. de Libera. lega. & in reg. Pluralis locutio. in 6. & gl. Magistra. in §. fin. Inst. de Testa. de quo vide latissime per Ioan. Mariam Monticelli in Reperto. de Testi. pag. 191. cũ seq. & in 2. par. Cômun. opin. tit. de Testi. conclusione 1. per totam, pag. 32. vbi ponuntur quinque ampliationes, & 26. limitationes. Quod adeò verum est, vt nec Papa de potestate ordinaria possit facere vt credatur vni soli in præiudiciũ alterius; vt dicit Felin. in cap. Sicut. 39. de Simon. vbi sing. ampliat dictam reg. etiam si sit Cardinalis: nisi in duobus casibus; de quibus ibi per eum.

Hinc praxi receptum est, vt cum alicui committitur seu delegatur aliqua causa à Sede Apostolica, Iudex ille delegatus in citatorio inseri faciat rescripti, seu cômissionis tenorem; alias ei non credetur; per text. omnium optimum in Extrauag. 1. de Elect. inter communes, cuius verba sunt, *Asserenti namque cum mandatis Principis se venisse credendum non est, nisi hoc scriptis probauerit. Nec similiter creditur se asserenti Legatum. Numquam enim Apostolicæ sedis moris fuit absque signatis apicibus vndecumque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum Sedis eiusdem creditur, vel intenditur, nisi de mandato Apostolico fide doceat oculata.* Quem tex. valde commendat Nicol. Boërii. de Potest. lega. Præludio 5. & eum explicat Cassado. decis. 8. de Restit. spol. & ita tradũt Inno. & Hosti. in cap. 2. de Dilatio. Guido Pap. quæst. 286. in fin. & quæst. 445. num. 2. & quæst. 450. num. 2. Feli. in cap. Cûm in iure. numer. 4. de Rescript. Anton. Graua. in Annota. ad Pract. Octau. Vestri. lib. 7. cap. vlt. num. 39. & Gambar. de Potest. lega. par. 9. à num. 1. & vide ad idem tex. singul. in l. vnica. C. de Manda. Princi. vbi idem dicitur; pro vt in dict. Extrauag.

Limita tamen præfatum tex. non habere locum in Legatis Cardinalibus per tex. in cap. Nobilissimus. 97. dist. per quem ita tenuit gl. in Extrauag. Execrabilis. verb. Sublimitatem. de Præb. Ioan. 22. & gl. in cap. Ad Apostolicæ. verb. Proponi. de Re iudi. lib. 6. sequitur Selua de Benefi. 2. par. quæst. 3. num. 46. vers. Octauum priuilegium. videoptime per Bartho. Soci. in l. Ex quacũque. numer. 4. ff. Si quis in ius voca. & per Feli. in cap. Ad eminentiam. de Sent. excõ. vbi dat tres limitationes. Et idẽ crederem de aliis personis eminẽtibus, vt tenet Specula. 1. par. fol. 10. col. 2. in fin. vers. Item excipitur.

Adde aliam limitationem sing. ad supra memoratum text. vt scilicet non procedat in præceptis Superiorum, maximè Religiosorum, vt habui in facto. Scripsit quippe quidam Prior cuidam Religioso eiusdẽ Ordinis, sed non ipsi subdito, se habere potestatem vocandi aliquos ad domum suam nouam; vel si mauis, ponamus iniunxisse aliquid aliud, dicens se habere ad id potestatem à Reuerendissimo Generali, & ita ei præcipit vt veniat, vel faciat quid simile. Certè non potest Religiosus etiam illi non subditus petere ab eo vt ostendat suam potestatẽ. Ridicula quippe, & iocularis esset talis obedientia quæ exigeret à Superiori rationem, & iustitiam præcepti eius. Debet namque præsumere iussus habere illum ad id potestatem quod imperat. Sicut dicitur de subdito qui nõ debet exigere rationem à Superiore, nec quærere scire iustitiã præcepti sibi facti, cûm ad Superiorem spectet videre prius an sit iustum quod mandat; & an possit id præcipere, nec ne. Ad subditum autem attinet captiuare intellectum, & libenter obedire. Vnde quod in d. Extrauag. dicitur, procedit in rebus Forum cõtentiosum concernentibus; vt in delegationibus causarum, in visitationibus, & similibus, in quibus Superior assumit partes Iudicis. Secùs in aliis præceptis Superiorum.

Vide vnam fallentiam ad reg. supra in prin. traditam, per Couar. in 4. 2. par. cap. 6. §. 10. num. 21. vbi dicit ab vno teste integro, & fidedigno probari matrimonii impedimentum. Quod puto verum, quãdo agitur de matrimonio impediendo. Secùs si agatur de dissoluendo, c. 1. de Consangui. & affi. Docet Nauar. cap. 22 num. 83.

Vide aliam in Doctore, & Magistro, cuius solius testimonio creditur super peritia discipuli. l. Nemini. C. de Aduo. diuers. Iud. & etiam super vita, & moribus eiusdem. cap. 1. 12. quæst. 1. & docet vtrumque Cardin. in Clem-

in Clem. 2. numer. 16. de Magist. Felin. in cap. Nemo. 14 de Simo.

Item fallit in Nuntio, & Cursore, cui soli creditur circa citationes, & eius officium; gl. in cap. Cùm parati de Appella. & in cap. Quoniã contra. verb. Vt per hoc appareat. de Proba. Bart. in tract de Ritu iudiciorum. §. Citationem. vbi in fine dicit hoc procedere de iure ciuili. Nam de iure Canonico non esset ei solùm credendum. Puto tamen in hoc nullam esse faciendam differentiam inter Ius Canonicum, & ciuile. Attamen existimo hoc sublimitandum, vt non procedat quando persona quæ negat se citatã, esset adeò honesta, & timens Deum, vt verisimiliter non diceret falsum pro vlla re. Et ratio præfatæ fallentiæ est, quia publicum officium præsumptionem bonæ fidei inducit l. Cùm precibus. C. de Proba. l. 2. ibi, *Non arbitramur*. C. de Iurisdict. omniũ iud. Guido Pap. quæst. 129. num. 2.

Vide aliam Fallent. per Rebuf. in Concorda. in tract. Nominat. quæst. 14. nu. 32. vbi dicit Clericatum posse probari per vnũ testem; limitans hoc verum quando nemini præiudicaretur, & essemus extra Iudiciũ. Secùs in Iudicio, quando litigaretur super aliquo Beneficio.

Fallit etiam quoàd præbendam iustã credulitatem quam præbet Dictum vnius viri notabilis. gl. in l. Titio fundus. ff. de Condit. & demonst.

Fallit in Papa. gl. verb. Statuit. in cap. 1. de Renunciat. lib. 6. Felin. in cap. Sicut. 39. de Sent. excom. Roma. sing. 128. Addit. Abb. in cap. fin. de Sent. excom. vide. l. 32. tit. 16. Par. 3. Idem dic de Regibus.

Fallit etiam in probatione promotionis. Quia ad eam probandam sufficit vnus testis. Bal. in l. Licèt. de Testi. Abb. & Felin. in dict. cap. Nemo. Mohedan. decis. 125. aliàs 127. incip. Per obitum. ad fin. Et hoc per dict. l. Nemini. C. de Aduoca. diuers. Iud.

Fallit 7. in Iudice super his quæ acta sunt coram eo, vt probant plura iura citata à gl. verb. Cognitor. in cap. Statutum. 2. quæst. 6. Abb. in cap. Olim. num. 7. de Rescript. Feli. dict. cap. Sicut. Sed aduerte si quæratur de aliquo actu substantiali coram Iudice ad quem, non facile crederetur ipsi Iudici à quo. Tùm propter dict. cap. Quoniam contra. Tùm quia eo in casu tractatur de negligentia, vel imperitia Iudicis, & sic esset testis ad commodum suum, seu in causa propria.

Octauo fallit in Interprete. Quia Dicto vnius Interpretis statur. l. 1. §. fin. in fin. ff. de Verbo. obliga.

Nono fallit in causa correctionis. Nam sufficit vnus testis quoàd sententiam medicinalem animæ. cap. Peruenit. de Testib. vbi hoc in integra, relata ab Anton. Aug. benè probatur, & tenet gl. verb. Seculari. in cap. Multi. 2. quæst. 1. vide Abb. in cap. At si Clerici. num. 13. de Iudi. vbi contrarium tenet; requiri scilicet duos testes ad pœnitentiam iniungendam. Allegat cap. Nouit. eod. tit.

Decimo fallit quoàd probandum se pœnituisse, seu pœnitentiam egisse. Nam tunc solo Dicto Sacerdotis credendum est, qui de licentia pœnitentis id dicere, & reuelare poterit. gl. 2. in cap. Sicut Apostoli. 2. q. 7. & in cap. 1. verb. Innocentes. in fin. de Exceptio. Quas gl. & alias similes allegat Feli. (dicens hoc teneri communiter) in cap. Matthæus. & in cap. Nemo. de Simon. Nauar. in cap. Sacerdos. num. 126. & nu. 151. de Pœnit. dist. 6. Cùm enim sigillum Confessionis sit introductum potissimum in fauorem pœnitentis: eidem renunciare potest, vt late probat Nauar. sup. contra Duran. & Scotum. Et non est opus vt pœnitens extra Confessionem dicat Sacerdoti peccatum, vt possit illud reuelare; vt benè notauit Feli. dict. cap. Matthæus. in prin. & Vera Magister meus in Lect. dict. cap. Sacerdos. Similiter ad probandum quem pœnituisse, & Confessum fuisse sua peccata, qui mortem volebat sibi inferre, & ob id sepultura ei denegabatur: sufficit vnus testis, vt habetur lib. 1. Inst. Fororum Valentiæ. tit. 1. §. Los cossos.

Fallit etiam in casib. cap. Prætereà. 2. de Sponsa. & dict. l. Theopompus. & cap. Pastoralis. de Exceptio. & cap. Vt circa. & ibi gl. verb. Aut persona. de Elect. lib. 6. & in casu de quo per Abb. in cap. Prætereà. in fi. de Testi. & in casu de quo per Bart. per tex. ibi. in l. 1. §. fin. ff. de Verbo. obliga. Et in casu de quo per Addition. ab Abb. in cap.

final.

fina.de Iureiu.in Additione, An vnus testis. Et in alio de quo per Hippo. sing. 112. incip. In ore duorum. & in aliis duobus de quibus per Castillo in l. 66. Tauri. in fin. & in alio de quo per gl. in l. 1. ff. Qui & aduersus quos. & in alio de quo per gl. 1. in l. 2. tit. Si dubitet. ff. Quemadmo. testam. aperiantur; vide etiam alios per gl. in Summa. 2. quæst. 4. & per Pala. Ruuí. in l. 32. Tauri. num. 32. cum seq. & per Ias. in 2. rep. l. Admonendi. num. 187. cum pluribus seq. & per gl. fin. in cap. Ad audientiam. 2. de Rescript.

SVMMARIVM.

1 *TESTIS falsum dicens ad quid teneatur in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 TESTIS falsum testificans, tenetur in Foro iudiciario parti lesæ de omni damno illi, propter illud falsum testimonium, contingente; per regul. gl. fin. per tex. ibi, in cap. Præsbyterum. de Homi. dicentis, ita puniri qui causam causæ præstat; sicut qui proximam causam præstat. Ob quam rationem tenet Nauar. cap. 27. num. 223. esse irregularem percutiētem iniuste aliquem etiam leuiter, si posteà moriatur percussus, etiam ex suo malo regimine. Et diximus, verb. Irregularitas. Differentia 9.

In Foro verò conscientiæ præfatus testis falsus solùm tenetur confiteri, & pęnitere de falso testimonio; non tamen tenetur de damno ex illo subsequuto. Ità tenet Vincent. in cap. 1. de Custo. Eucharist. quem secutur cõmuniter DD. teste Corseto in suis sing. verb. Testis. & Iul. Clar. §. Falsum. num. 15. Quod dicit sing. & notandum, quia de facili quis responderet contrariũ. Ego verò non solum reputo hoc Dictum notabile, sed mirabile; gauderem, optaremque, vt ipsum probarent. Nam non video vllam causam diuersitatis; sed potius existimo verius esse contrarium; per dict. regulam gl. supra citatæ. Et confirmatur per not. per Azor 1. par. Insti. moral. lib. 5. cap. 8. quæst. 5. vers. Ad Soti verò. vbi dicit testem qui nocentis crimen occultat, teneri in Foro conscientię refundere in integrum, si alteram partem damno affecerit. Idem dicit de reo se peccasse negante, cum aliàs legitimè à Iudice interrogaretur; teneri scilicet damna reficere, si quempiam læserit.

TRANSACTIO.

SVMMARIVM.

1 *PACEM an debeamus habere etiam cum frangentibus fidem.*

2 *Frangenti pacta as inducias, an liceat frangere.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PACEM cum omnibus hominibus, etiam inimicis, quantùm in nobis est in Foro interiori tenere debemus; secundùm Apostol. ad Rom. 12. & habetur in cap. Inter verba. 11. quęst. 3. quem tex. loqui quoad hoc in Foro tantùm conscientię docet expressè Fel. in cap. 1. de Tregua, & pace, post Imol. in l. Qui seruum. §. Sequitur. numer. 2. ff. de verb. Obligat.

At in Foro exteriori cum eo qui nobis violat eam, pacem habere non tenemur; quia

quia frangenti fidem fides est frangenda, cap. Esto subiectus. 95.dist. cap. Peruenit. in 3. de Iureiur. l. Cùm proponas.in fin. C. de Transaction. glossa in cap. Noli. 23.q. 1. latè Fel. suprà. Hippolyt. consil. 106. incipit, Ex tenore Inquisitionis.numer. 20. vol. 2. vbi per tres columnas agit de fide, & pace seruanda. Adde Prob. ad Monach. in cap. 2.num. 82.de Constit.lib.6.

Hinc dicit Abb. post Bart. in dicto cap. 1. de Treuga. & pace, primò insultantem teneri de pace fracta, & sic licèt alius postea eum offendat, non teneri.

2 Ad idem facit quod docet idem Abbas ibidem, per dictum cap. Peruenit. nimirum si vnus frangit treugam, posse ab alio eamdem impune frangi. Quod esse de iure verius, & vbique (preterquam in Hispania) seruari, resoluit Iul.Clar. quæst 47. num. 8. contra plures contrarium tenentes, quos ibi refert, & ante eum Felin. loco supra citato.

SVMMARIVM.

1 *MARITVS an possit pacisci, aliquo accepto, cum adultero.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MARITVS non potest in Foro Fori pacisci cum adultero, accipiendo ab eo pecuniam, ne eum interficiat, vel accuset. l. Transigere. C.de Transaction. glossa 1. in cap. Si quem. §. In omnibus. 2. quæst. 3. glossa 2. in cap. Si illic. 23. quæst. 4. l. Furti. §. Pactus. ff.de His qui not. infam. glossa.verb. Crimine. in cap. Quemadmodum. §. Illud de Iureiur. l.54. tit. 14. Partit.5. Hippolyt. in Practica §. Diligenter. num. 179. & hoc propter damnum, vel scandalum publicū quod inde nascitur, secundùm Nauar. cap. 25. num.32. vers.Quattò.

Sed hodie de communi vsu, & practica seruatur contrarium. Nam mariti solent accusationes super adulteriis interpositas remittere. Et nedùm post sententiam, sed etiam ante sententiam solent prædictæ remissiones per Iudices admitti; vt testatur Iul.Clar.quæst.58. num. 11.in fin.

In Foro verò interiori, & cōscientię prędicta pacta, & transactiones, ac remissiones, si fiant ex charitate, & propter Deum, nullo præmio interueniente, nec ex ipsis damnum aliquod Reip. vel proximo subsequatur, licitę sunt, ex Silu. verb. Accusatio. quæst. 7. Nauar. suprà. argum. dicti cap. Quemadmodum. §. Illud.vers. Sed nūquid. de Iureiur.

Quinimmò si fiant in secreto; putà ab adultero inuento in crimine flagranti, licitè fieri possunt, etiam pecunia mediante; vt sic redimat vitam suam; per glossam singul. in cap.Inter cetera.in glossa fin.in fine. 22. quæst. 3. quæ dicit licitum esse reo corrumpere aliquem pro vita conseruāda. Sequitur Cordub. casu 77.

Ex parte tamen mariti, numquam licet in Foro cōscientiæ facere prædictas remissiones propter præmium, & pecuniam sibi datam, seu promissam, ex glossa penult.in cap.1. de Collusion detegen. & ex Silu.suprà. Quia saltem peccat venialiter, ob pecuniam turpiter acceptam; non tamen erit mortale; nec ad restitutionem acceptæ pecuniæ tenebitur, secundùm Cordub.supra, & sentit Silu. verb. Metus.quæst 6.

Caueat tamen maritus, ne ex eius facili remissione ansam adulter accipiat iterum adulterium committendi, confisus, ac securus quòd si iterum inueniatur ab eo, poterit similiter se redimere. Censeo enim peccare mortaliter, si fuerit facilis in remittendo ob pecuniam, vel se vltro obtulerit remissioni, petendo ab adultero præmium. Quare metum ei ingerat ex corde, & in veritate; mineturque se absque vlla remissione supplicium ab eo, ac vindictam, iustitia mediante, assumpturum fore, si iterum idem crimen vt cumque committere ausus fuerit.

SVM-

SVMMARIVM.

1 LITIGANS *in varietate opinionum DD. non tenetur se componere cum collitigante in Foro exteriore. Secùs in interiore.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 LITIGANS super aliqua re in qua sunt variæ opiniones DD. circa eius iustitiam, cuinam litigantium debeatur: in Foro exteriori nō tenetur se componere cum aduersario; sed potest expectare sententiam Iudicis, & fini litis præstolari. Quia forsan Iudex amplectetur opinionem plus eidem litiganti fautricem; vt quotidie videmus practicari.

In Foro verò conscientiæ debet, componendo, rem illam inter se, & collitigantem diuidere, si in id ipsum altera pars consentiat. Ita tenet Cordub. (licet sub dubio.) in lib. 2. Quæst. Theolog. quæst. 3. de Ignoran. pag. 14. post prin. Quam opinionem vt æquam libenter amplector. Pro qua vide Ceuallos lib. Commun. opin. contra commun.

VENDITIO.

SVMMARIVM.

1 TANTVM *valet res, quanti venire potest in Foro externo. Secùs in interno, si excedat verum valorem, seu iustū pretium.*

2 *Quod amplia tribus modis, vt hic videbis.*

3 *Idem dicendū est circa locationes, & conductiones, atque emphyteoses constituendas.*

4 *Res quæ venit sub hasta, vel in incantu, an possit emi quocumque pretio.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 TANTVM valet res in Foro exteriori, quanti venire potest, cùm pretium non est a Repub. præfixum. l. 1. §. Si hæres. ff. Ad Trebel. l. Quærebatur. ff. Ad l. Falcid. l. Si quis vxori. §. vlt. ff. de Furt. Rationem collige ex not. verb. Contractus. Differentia 1. in prin. Et hoc quomodo intelligatur, declarat Nauar. cap. 23. num. 8. Et vndecim declarationes ad dictum vulgatum tradit Viuius. decis. 70. num. 4. Vide aliquas per Pet. à Nauar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 10. 11. 12. & 17. & per Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 9. quæst. 2. num. 10. & Lessi. de Iust. lib. 2. cap. 14. num. 53.

In Foro tamen conscientiæ, non potest res venire nisi ad iustum pretiū, iuxta glossam verb. Et plus. in cap. 2. 10. quæst. 2. docet D. Anton. 2. par. tit. 1. capit. 16. §. 3. à medi. quæst. 32. Nauar. dicto cap. 23 numer. 82. Couar. lib. 2. Resol. cap. 4. num. 11. Tiraquel. de Iure mariti, in l. 9. num. 9. Sotò in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 2. & alii plures relati à Pet. Nauar. suprà, num. 13. Mercad. tract. 2. cap. 10. Del comprar, y vender al contado. fol. 41. Lessi. de Iusti. lib. 2. cap. 21. num. 20. vbi dicit communem. Ratio est, quia cariùs vendere, vel viliùs emere rem quàm valeat, est secundùm se iniustum, & illicitum; vt probat D. Tho. 2. 2. quæst. 77. art. 1. in corpore, & ad primum, & Cepola de Simula. cont. numer. 23. Ad idē cōsulendus est D. Aug. lib. 13. de Ciuit. Dei. cap. 3. vbi dicit, *Vitium est vile emere, & carè vendere.* Intellige vltra latitudinem iusti pretii. Nam intra latitudinem licitum est, cùm pretia rerum nō sint in indiuisibili. Et hoc est quod voluit dicere D. Tho. dict. art. 1. ad 1. excusans à peccato, & restitutione lædentem in modico, scilicet dummodò

modò nō excedat latitudinem iusti pretii, sed sit intra. Et hanc dicit communem Pet. à Nauar. loco superiùs citato.num.15.

2 Quod adeò verum est, videlicet non posse rem venire, nisi ad iustum pretium, vt etiam si res vendita, sit prius a venditore empta maiori pretio iusto, vt si v. g. modiū tritici valentem 14. Regalibus emerit 20. non ideò poterit, vt se seruet indemnem, vendere eumdem modium alteri eisdem 20. vt docet idem Pet. à Nauar. dicto lib. 3.cap. 1. num.312. ad fin.In Regno tamen Lusitaniæ per Ordin. quæ habetur lib. 1. tit. Do regimiento.§. 26. licitum est vehētibus merces, vendere res vltra taxam, ob expensas, & laborem positum in ipsis vehendis.

Amplia secundò, etiam si sciens, & volens daret illud plus iusto; sed necessitate coactus, secundùm Soto sup.& Lessi.sup. num.22.& Pet. à Nauar. dicto cap. 2. numer. 19.& latiùs à num. 42. Quod intellige de necessitate excludente voluntariū. aliàs secùs, secundùm Rip.l. Si vmquam. quæst. 9. C. de Reuo. don. & Armil. verb. Emptio. num. 10. & sentit D. Tho. dicto art. 1. in finalibus verbis corporis articuli, Et facit vt sciens læsionem vltra dimidiū iusti pretii, non habeat beneficium. l. 2. C. de Rescin. vendi.quia tali casu partim vendere, & partim donare censetur. l. Quæritur. §. Si venditor. ff.de Aedili. edict. Alex. conf. 127. num. 1. vol. 2. Deci. conf.583. num.1. And. Gaius in Pract. obserua. lib.2. Obseruatione. 29. numer. 11. Conferunt not. infr. Differ.7.

Hinc collige in quantum animæ discrimen sint demersi communiter omnes vendentes res, quarum pretium à Republica non taxatur. Nam solent petere vt plurimùm pretium adeò immoderatum,vt simplicem emptorem nescientem verum rei prêtium, facilè decipiant in duplo, seu geminato, & ampliùs. Nam petunt triplum, aut ad minus duplum pretiū. Quod est valde deplorandum. Hinc etiam obserua illā voluntatem quam communiter habent homines emendi res vili pretio, & vendendi magno pretio, esse à nobis procul pellendam, & amputandam tamquàm multis vitiis, flagitiisque coniunctam, & deprauatā.

Amplia tertiò,etiam si sit modicus excessus. Nam quicumque excessus iusti pretii sciēter illatus, est illicitus, secūdùm Panor. cap. Quia plerique. nu. 34. de Immu. Eccl. Mercado sup.& Pet. à Nauar. dict. cap. 2. num. 15.Quin immò etiam re ipsa illatus; vt diximus.verb.Contractus. Differentia 1. Et sic in Foro cōscientię, dato dicto excessu, debet contractus vel rescindi, vel ad æqualitatem reduci. ex dict.cap.1.& gl.ibi. 10. quæst. 2. vt not. Pet. à Nauar.sup dict. num.15.

Nec obstat modicam læsionem quodammodo de iure gentium fuisse iam in cōtractibus donatam à Partibus,vt fiat commercium. Ergo excessus modicus non erit illicitus,cùm liceat emptori sponte dare plus, quàm res valeat, teste D.Tho.suprà.Et cōsequenter etiam licitè poterit venditor illud plus recipere.& sic non tenebitur illud restituere, vt sentit D. Tho. sup. & resoluit Couar. lib.2. Variar.cap.3. num. 2. Molina in tract. de Commerciis.num.171.& 182. Pinel. l.2. C.de Rescin.vend. 1.par.fin.

Respondeo vix esse vllum qui sponte velit dare plus iusto pretio; sed communiter id contingere; vel quia decipitur ignorans verum pretium; vel quia non potest aliter rem habere. Quis enim est qui si posset rē habere pro iusto pretio. putà pro 20.nummis, det sponte 25. aut 22? Certè nullus Quia nullus emptor confert se ad vendentem vt ei quicquam, etiam minimum, gratis donet;sed ad emendam rem pro viliore pretio, aut saltem iusto, si est timoratæ cōscientiæ. Quare prædictam limitationem de modica læsione, quę iam videtur donata,intelligo veram in Foro exteriori.In Foro autem interiori solùm procedere quando sciens emptor verum pretium dat spōte aliquid plus iusto pretio; quia aliter rem habere non potest. puta quia venditor ex aliqua iusta causa se difficilem facit in venditione rei pro iusto pretio. Nam si ex sola cupiditate id faciat, licet eum excusem à restitutione excessus, propter consensum, & tacitam, vel virtualem donationem emptoris, quamuis coactam aliquo modo. (Volūtas enim coacta voluntas est.)non tamen eum excusabo à peccato auaritiæ, & cupiditatis vitiosæ, & iniquæ.

Quòd si venditor ab emptore ignaro plus iusto pretio extorqueat etiam modicum extra latitudinem iusti pretii, tenetur id restituere in conscientia; quocumque modo extorqueat. Nisi modicũ sit ita paruum, vt emptor si sciret, nihili faceret illud. ex Silu. verb. Emptio. quæst. 8. ad fin. Idem dicendum est quoad emptorem ementem rem minus iusto pretio. Quia contrariorum eadem est disciplina. Quod mente teneant, & digito alligent Confessarii. Quia crebrò, & passim, non fit de hoc scrupulus, in magnum animarum, tam pœnitentium, quàm Confessariorum detrimentum, & perniciem. Quicquid enim contra voluntatem meam, & sępenumero per dolum, & fraudem, à me extorquetur; etiam si sit per hunc contractum emptionis, & venditionis; non minùs est mihi restituendum: quàm si per vim, aut aliás, à me raperetur. Quippe nihil interest quoàd Deum, si quis meum rapiat, vel à me aufetat, hoc, aut illo modo.

3 Tandem omnia hactenus dictá extende ad locationes, & conductiones; necnon, & ad emphyteoses constituendas, in quibus excessus vltra commune pretium, & fictum, est corrigendus in Foro conscientiæ; si quantitas sit notabilis; vt copiosè docet Cepol. in tractat. de Simul. contra. numer. 32. Ad modicam verò quantitatem non tenetur, secundùm eumdem ibidem num. 19. ad fin. cum sequent. nisi in tribus casibus. Primo, quando dolo suo decepit locatorem conductorem; vel è contra. argu. l. Iulianus. §. Si venditor. & §. Per contrarium. ff. de Act. empt. Secundo, quando locatio esset lege, vel statuto taxata. argum. eius quod docet in venditionibus Bal. in Auth. Ingressi. col. 9. C. de Sacrosanct. Eccles. Anan. capit. 1. circa fin. de Testam Floria. l. Ex parte hæres. §. Seruo liberta. ff. Fam. ercis. Tertiò, quando locator, vel conductor læsus, esset minor, vel Ecclesia Quia tunc potest restitui, etiam pro leui damno, quamuis non pro modico, per l. Scio. ff de In integr. restit. gl. verb. L. cere. l. In causæ. §. pen. ff. de Mino. Qui casus, & exceptiones sunt pro Foro exteriori. Nam in interiori tene prout suprà resoluimus.

4 Obserua etiam res quę veneunt in subhastationibus publicis, non valere plus, quàm dant pro illis, vt dicit Fr. Rodriguez verbo Vendas. cap. 78. concl. 2. vbi in prima, post Mercado, Cordub. & Garciam, tradit prętium iustum dictarum rerũ in subhastationibus venditarum extendi vsq; ad medietatem veri valoris earumdem: vt si valet iocale centũ scutis; iustè emitur, vel venit 50. scutis; vel 150. Quod est summè notãdum. Idem tenet Bal. l. 1. post prin. C. de Præscri. 30. anno. Sed caue. Quia etiam in rebus sub hasta, vel in incantu venditis, dari læsionem vltra dimidium, & competi remedium. l. 2. C de Rescind. vẽdi. probat tex. in l. Si quos. C. de Rescin vend. iuncta magis communi, de qua per Alex. cõs. 117. n. 8. lib. 7. & Pinel. d. l. 2. par. 2. cap. 2. nisi quando interuenit decretum Iudicis cũ causæ cognitione, per l. 14 C. de Prędiis decurio. lib. 10.

SVMMARIVM.

1 *VENDITOR pro vectigali soluendo, an teneatur in conscientia notam facere suam venditionem Publicano, nec ne.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 VEENDITOR cuiusque rei ex qua vectigal, & tributum Regi, vel eius Publicanis debetur, tenetur in conscientia notam facere eis vẽditionem; vt veniant ad recuperandũ vectigal, sub pœna; de qua verbo Pœna. Differentia 7. Quod si postquàm collectorem, seu exactorem vectigalis admonuerit, intra certum tempus ab eo non fuerit exactum; in Regno Castellæ tutus est venditor quoàd Forum exterius.

Sed quoàd Forũ, & iudicium animæ, non erit tutus, secundùm Cordub. quæst. 95. ad primũ dubiũ. Quia non obstáre negligentia collectoris in recuperando, & exigẽdo dictũ ius, tenebitur in cõsciẽtia illud soluere,

Cuius rei ratio est, quia prædictum ius est iustum, vt infrà in sequenti Differentia dicemus. Et lex statuit dictum tempus, non ad tollendam obligationem ex parte debitorum; sed ad euellendas lites, & vexationes Collectorum redimendas.

Vno tamen in casu erit etiam tutus quoàd Forum animæ, videlicet si consuetudine obtentum sit vt denunciatio venditionis non sit necessaria quando publicè res veneunt; nec solitum sit solui vectigal, nisi petatur. Tunc enim ante publicanorum petitionem tutus est in conscientia venditor, licèt vectigal non soluat. Ita limitat prædicta Couar. in regula Peccatum. 2. par. §. 5. num. 5. vers. Ceterum sicubi. Quod mihi videtur consonum, cùm consuetudo, & præscriptio magni sint vigoris, ac roboris, prout cōstat verbo Cōsuetudo Dif. 2. Sed cùm aliud sit deberi, & aliud peti: & primum spectet ad Forum animæ, secundum ad Forū contentiosum: non video quomodo possit venditor manere deobligatus, & immunis à solutione vectigalis in Foro animę, ob id tantùm, quia non petatur; maximè ab istis publicanis: qui si nō petūt; nō potest præsumi liberalitas, vel donatio, cùm nihil minùs de hoc cogitent. sed ob absentiam, vel ignorantiam, seu obliuionem non petiisse. Et ideò teneo contra Coua.

SVMMARIVM.

1 *Vectigalia an debeantur in conscientia.*
2 *Pauper nō tenetur in cōscientia soluere sisam de iis quæ suo vsui vendit, aut emit.*
3 *Vectigalia recenter imposita pro triremibus, non obligant donec fiant triremes.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 VECTIGALIA, & alia iura Regalia in Foro exteriori omninò debentur, vt palam est.

Sed secundùm aliquos graues Doctores in Foro animæ minimè debentur, vt tenet Angel. in Sūma verb. Pedagiū. quæst. 6. Nauar. cap. 17. num. 200. Sot. lib. 3. de Iust. quæst. 6. artic. vltim. ad fin.

Sed cùm prædicta iura, & tributa sint de Iure Diuino debita, iuxta illud Christi, Mar. 12. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari:* (modo tyrannidem ob excessum grauem non sapiant; sintque imposita ad sustentationem, & onerum subleuationem, & leuamen Regum, & ciuitatum, ac Regnorum) à ratione alienum est, vt talia defraudans sit à peccato, & eorum restitutione, immunis.

Quare tutior est, ac communior aliorum sententia; scilicèt ad prædicta iura teneri quem in vtroque Foro; vt patet ex latè traditis per Couar. in regul. Peccatum. 2. par. §. 5. per totum, maximè numer. 5. & per Cordub. casu 95. Pet. à Naua. tom. 2. de Restitutione. cap. 1. à nu. 227.

2 Vbi num. 236. id limitat in gabellis vulgò *Sisas*, scilicèt non procedere, nec locum habere in paupere vendente ex rebus propriis aliquas res mobiles ad suas necessitates extremas, vel magnas; etiam si consuetudine contrarium seruetur. Quia tunc, inquit, est contra ius naturale de illis rebus gabellas exigere. Idem tradunt Nauar. Soto, & Summistæ relati ibi per eum. Quod est mente tenendum tamquam singulare, & quotidianum. Sed non benè perlegit Nauar. Nam contrarium postea tenet cum Diuo Antonino dicto cap. 17. nu. 202. ad fin. vers. Addo. fundans se in consuetudine, & q. lege idē statui potest. Verumtamen si verum est quod quidam tenent, esse iuris naturalis, vt quis sit immunis ab omni vectigali de iis quæ suo vsui, & familiæ comparat, aut vehit; vt est probabile. consequens est nec lege posse id statui, nec consuetudine introduci, nisi scienter in Comitiis generalibus præfato iuri fuisset per populos renunciatum. Quare censeo prædicto in casu constituendam esse Differentiam inter vtrumque Forum.

3 Prædictis adde inter alia necessaria, vt vectigalia iustè exigantur, esse iustū vsum, nēpè vt fiat illud publicum bonū, pro quo vectigal fuit impositum. Qua ratione multi

in Foro

in Foro conſcientię excuſantur à ſolutione quorumdam vectigalium, vt ſunt illa recẽter impoſita Valentiæ pro fabricandis, & habendis triremibus, dum non fiunt, nec habentur.

SVMMARIVM.

1 VENDERE *carius creditò; an ſit licitum.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 VENDERE cariùs creditò, & ad tempus, id eſt *al fiado*, quàm numerata pecunia; ratione dilationis, in Foro exteriori licet. Nam ita vbique practicatur. quamuis hic contrarium nuper ſtatutum ſit.

In Foro verò conſcientiæ, ſi vendens non eſt mercator, nec habet expoſitam pecuniam ad negotiandum, & lucrandum cum ea, non licet. & eſt vſura, ſecundùm Sil. verbo Emptio. quæſt. 14. num. 15. & Mercad. in tract. 1. capit. 11. Del mercar, y vendel al fiado. per tot. & eſt communis opinio, & ab omnibus recepta; vt tradit etiam Rebel. de Obligat. Iuſt. 2. part. lib. 6. quæſt. 11. num. 12. & ex profeſſo lib. 9. quæſt. 12. Soto lib. 6. de Iuſt. quæſt. 4. artic. 1. Nauar. cap. 23. num. 18. Gutier. in Pract. capit. 39. num. 30. Cordub. quæſt. 84. in 2. opinione. Conrad. queſt. 59. corolar. 1. & 2. reprobantes Medin. qui contrarium tenet de Reſtit. quæſtione 38. cauſa 3. & 4. ratione periculi capitalis cui exponitur.

Ratio eſt, quia in effectu venditor mutuat emptori pretium rei venditę per totum tempus dilatatæ ſolutionis; & pro illa dilatione, ſeu virtuali mutuo, recipit pretium, cõtra illud Euangelii, *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Tùm quia vendit pluris iuſto pretio, vt ſupponimus. nec habet aliquam cauſam ob quam poſsit illud plus recipere; cùm ſupponamus nõ eſſe mercatorẽ, nec habere pecunias ad negotiãdum.

Si verò venditor ſit mercator: ad hoc vt licitè poſsit recipere intereſſe pro dilatione ſolutionis, oportet vt obſeruet conditiones poſsitas verbo Vſura. Differen. 3. aliàs etiam erit vſurarius, vt ibi dicemus. Nec obſtat illud de periculo in quo ſe fundat Medin. Nam ſatis ſe aſſecurant mercatores, cùm creditò vendunt, & ſic eſt fictitium, & palliatum tale periculum ad ſe excuſandum à peccato vſurę coram hominibus, ſed non coram Deo.

SVMMARIVM.

1 VENDERE *an quis compellatur ſuas merces, tempore caritatis.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 HABENS tempore neceſsitatis, & caritatis, vel propter ſterilitatem temporum, vel propter peſtem, vel bellum, vel aliam cauſam, magnam mercium neceſſariarum copiã; puta tritici, vini, olei, palearum, hordei, arietum, boum, pannorũ, lini, lanæ, ſerici, & etiam librorum (Sine his enim honeſtè, ac politicè viui non poteſt) & illa non exponit in publicum, nec facit venalia: in Foro exteriori non punitur; nec cogitur ſtatim, incipiẽte ſcilicet neceſsitate, ad ea vẽdẽda, niſi cùm neceſsitas vrget, & premit; & alii non ſunt qui ſimilia venalia exponant.

In Foro verò conſcientiæ, tenetur ea vendere cumprimùm in Republica incipit eſſe predictarum rerum penuria, & caritas. aliàs tamquã auarus, & inhumanus peccat mortaliter. Ita mercad. tract. 1. capit. 14. fol. 63. iuncto Petr. à Nauarr. tom. 2. lib. 3. capit. 2. num. 88. qui quod vniuerſaliter dicit Mercad. intelligit, & limitat, prout ſuprà habes. Adde notata verbo Clericus. Differentia 3. numer. 3.

SVMMARIVM.

1 VENDENS *rem pluris iusto pretio scienti verum eius valorem; an teneatur ad aliquā satisfactionem.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 VENDENS rem pluris iusto pretio scienti verum eius valorem: in Foro exteriori ad nihil tenetur. l. 1. in fin. ff. de Actio. empt. l. Dominum. ff. de Contrahen. emptio. l. Quia. §. penult. & fin. ff. de Aedili. edict. gl. in l. Venditor. C. de Rescin. vendi. Etiam si sit deceptus vltra dimidium iusti pretij, secundum Bart. l. 2. C. de Rescin. vend. num. 14. Dicit communem Rolan. à Valle conf. 59. num. 10. cum seq. vol. 1. Deci. conf. 183. num. 1. aliàs conf. 583. Couar. lib. 2. Resol. cap. 4. num. 2. Ratio est, quia scienti, & cōsentienti nulla fit iniuria, neque dolus. Regula Scienti. de Regul. iur. lib. 6.

In Foro tamen conscientiæ secùs est, si côcurrat vnū ex his quatuor; videlicet leuitas, necessitas, nimia affectio, & commoditas ex parte ementis. His enim in casibus, non obstāte scientia veri valoris, & ementis, est facienda restitutio excessus iusti pretij eidē ementi. Ita docet eleganter. S. Bernardinus Senensis in tract. de Cōtractib. serm. 33. art. 2. in 3. particula. c. 7. & sermo. 36. art. 1. & c. 2. ad fin. Refert & sequitur Cepol. in tract. de Simula. contract. n. 24. cū trib. seq. Aliàs secùs, vt per Rip. l. Si vmquam. quæst. 9. C. de Reuo. dona.

Et ratio est, quia concurrente aliquo prædictorū, negari nō potest quin excessus ille nō procedat ex mora, & libera atq; gratuita volūtate; nec illa quatuor sinant emētem in vera libertate consistere. Conferunt not. sup. Diff. 1. vers. Amplia secundò.

Ex qua resolutione colligitur primò quā periculosè veneant res iuuenibus egestate pressis, vel aliàs in necessitate aliqua positis. Vel è cōtrario, emantur ab eisdē; quāuis cōmuniter gaudeāt emētes quādo sciūt vēdētes esse in necessitate vendendi. Sed hoc gaudiū aliquando vertetur in luctū, nisi resipiscant, & pœnitentiā agāt reducentes rem emptā ad iustū pretium, quod aliàs valebat.

Secundò colligitur vendētes maiori iusto pretio domos, vel agros vicinis scientibus verū pretiū, sed cupientibus easdē domos, & agros emere, quia id est illis cōmodū propter vicinitatē, & ne aliquis malus vicinus ea ingrediatur, non esse tutos. Quāuis enim nostra sepè intersit, agros vicinos, etiā supra iustā æstimationē cōparare. l. Si cui fundus. ff. de Lega. 2. non tamē venditori licet ob id eos vēdere vltra iustū pretiū. Quia nō potest cōmoditatem vicini vēdere, quæ sua non est. In quo quotidiè peccatur, secūdùm Soto lib 6. de Iusti. q. 3. art. 1. vbi tradit venditori non licere in pretium ducere cōmodū quod emēti ex venditione accrescit.

Tertiò infertur id quod docuimus verbo Emptio. Differ. 4. vbi vide.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo soluendi plus tertia parte iusti pretij pro venditione rei ad Ecclesiā ædificandā, seu ampliandā; est iniqua, & reprobanda. Idē dic pro Monasterio, seu claustro Monasterij ædificando.*

2 *Fauore Religionis an cōpelli quis possit, ne altiùs erigat ædificiū, neve aperiat fenestras, vel claudat iam factas, quando ex ipsis possunt conspici Religiosi intra proprias domos habitantes.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 IN Regno Portugaliæ est quædam consuetudo quæ pro lege in Foro iudiciali seruatur; videlicet vt volēs domum aliquam, vel fundum pro Ecclesia ædificāda, vel ampliāda emere; possit cogere dominum rei ad eam vendendam; dummodò soluat tertiam partem valoris eius vltra iustum pretium, in recompensationem coactionis.

Que sanè consuetudo, & stylus fortè non excusat in Foro conscientiæ. Nam vltra quod est nimis grauatoria Ecclesiis. & sic meritò

meritò reuocanda.cap.1.de Consuetudine. Nã loco fauoris qui in ipsas Ecclesias impendi debebat, imponitur eis iugum iniustum, etiam contra ius cõmune; iuxta quod sufficit Ecclesiis soluere iustum pretiũ; fauoreque earum compellitur dominus fundum vendere, vt probat tex. in l. 2. in prin. ff. de His qui sunt sui. docet Floria. l. 3. §. Locus. ff. de Relig. & sumpti. fune. Angel. & Paul. in l. 1. ff. Solu. matri. Ioan. de Anania in cap. Apostolicæ. in prin. de Dona. Refert, & sequitur Cepol. in tract. de Serui. vrba. præd. cap. 82. num. 5. Vbi ampliat prędicta procedere etiam pro claustro, & pro domibus de nouo faciendis pro Monasterio. Et ita dicit se obtinuisse Veronæ.

Adde ad supradicta Couar. lib. 3. Variar. c. 14. à numer. 8. & Pet. Barbos. 2. par. l. 2. in prin. num. 39 ff. Solu. matri. & ibid. Ias. nu. 3. & Ant. Gom. in l. 70. Taur. numer. 27. & Rebel. de Iusti. 2. par. lib 9. quæst. 18. nu. 44. Facit l. Si quis sepulchrum. ff. de Religio. & sump. fun. Et confirmantur per ea quę diximus verbo Lex. Differ. 9.

Potest verò defendi dicta cõsuetudo, quãdo domus, vel fundus petitur ad fabricãdas Ecclesias, vel Monasteria non necessaria, licèt sint Reipub. vtilia. Nã vt resoluit Couar. sup. solùm de iure compelli potest quis vendere suam domũ, vel fundũ pro fabricãda, vel amplianda Ecclesia Cathedrali, vel Parochiali, vel ædificando palatio Episcopi, vel domo pro Rectore. Talis enim fabrica est necessaria in bonum commune, & Reipub. Secùs ad alios vsus.

2 Præterea videndum est an in fauorẽ Religionis possit quis cõpelli ne altiùs erigat ædificium suum, neve aperiat fenestras, vel claudat iã factas, post Monasteriũ constructũ, quãdo ex ipsis cõspici possũt Religiosi intra proprias domos habitantes. Et Coua. d. n. 8. vers. Septimò. dicit fauore Religionis, (ex quo versatur vtilitas publica. l. 1. §. Huius studii. ff. de Iust. & iu.) nõ posse priuatũ altiùs ædificiũ suũ attollere, si ex eo cerni possint Religiosi, aut Religiosæ intra proprias domos habitantes. licèt de iure aliàs id possit. l. Altiùs. C. de Seruit. l. vlti. § pen. ff. de Seruit. l. Proculus. ff. de Dãno infecto. cũ aliis. Idq; probat authoritate Cyni, & Salice. d. l. Altiùs. licèt Alber. ibid. cõtra teneat. Quod ipse in vers. Vltima prioris sentẽtię argumentatio. intelligit verum, quando qui ędificat prope Monasteria, aliquid construxerit quod sibi minimè prosit; Ecclesiæ verò aut Monasterio noceat. Tũc inquit prohibendus est, id ędificiũ altiùs tollere; cùm presumatur facere ad alterius iniuriam, grauamen, & æmulationẽ; præsertim si honestati Monialiũ ex prospectu præiudicetur, vt notat etiã Ant. Padillã d. l. Altiùs. nu. 19. Qui etiam docet quando quis in alterius ęmulationem ædificare præsumatur.

Sed certè si dicta restrictio tenenda sit, nihil fauoris impenderetur Religiosis locis; cùm etiam id seruandũ sit inter priuatos, vt ibid. docet Coua. post alios. Nã regula iuris est, *Quod tibi non prodest, & mihi nocet, nullo modo tibi permittendũ est.* Et è conuerso, *Quod alteri prodest, & tibi non nocet, faciendum tibi est.* vt not. idẽ Coua. paulo ante in fine vers. Itẽ cõmunis. dicens id notasse Bal. Nouel. & DD. in l. 2. ff. Solut. mat. absque Religionis fauore.

Aliã restrictionẽ, & intellectũ tradit Molin. de Iust. & iu. disput. 709. n. 6. ad supradicta, videlicet locũ habere, dũmodo soluatur priuato id quod æstimari poterit d. seruitus altiùs non tollendi. Fortè mouetur propter id quod sup. diximus, nẽpe soluendum esse pretiũ domus, vel fundi, quando accipiuntur pro Ecclesia vel Monasterio ædificando, vel amplianda. Quod satis videtur iuribus sup. citatis consonũ, cũ nõ minus quis habeat ius in altiùs tollendo, & fenestras in suo aperiẽdo; quã in vendendo domũ, vel fundũ suum; nec est tam parui momẽti, vt gratis fieri debeat. Et nihil allegat in cõfirmationẽ; sed refert se ad not. per Coua. sup. & per Ant. Gom. in l. 46. aliàs 36. Taur. n. 9. & ad ea quæ dixit idẽ Molina disputa. 341. Sed ipsi de hoc nihil efferunt.

Et cõtra restrictionẽ Coua. sup. facit l. 25. tit. 32 Part. 3. vbi dicit, *E puedala alçar quãto se quisiere, guardandose toda via, que non descubra mucho las casas de sus vezinos.* Quòd si hoc procedit in quolibet priuato: quid dicẽdũ erit in fauorẽ Religionis? Certe aliquid plus ei concedendum est.

Quare hoc relinquendũ est arbitrio Iudicis, vt docet Coua. sup. & Molina sup. nu. 3.

Vide etiam ad supra dicta Ordinationem Lusitanam

Lusitanam lib. 1. tit. 49. §. 31. vbi prohibetur vicino qui manet in altera parte viæ publicæ, ne de directo aperiat alias fenestras contra alias sui vicini, ne dominetur earum quæ fiunt in eius domo.

SVMMARIVM.

1 MERCATORES *Christiani an emere possint tuta conscientia merces à Turcis, & Saracenis piratis.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 VENDITIO mercium quæ fit per mercatores Christianos de rebus emptis à Turcis, & Saracenis, Argerii, & aliis in locis eorumdem: in Foro exteriore hactenus erat valde quotidiana, quoniam permissa. Sed hodie est prohibita per Reges Catholicum, & Christianissimum sub certis pœnis. Quia communiter tales merces sunt de robariis, & raptibus per eos factis à Christianis. Tùm etiã vt sic retrahantur præfati infideles à talibus robariis, seu ereptionibus. Si enim non mercatores fuerint, non ita crebrò ad tam impias negotiationes foras excurrent, sed fortasse cura rapinarum augendarum inexhausta, non tam cupidè apud eos excubabit.

In Foro verò consciẽtiæ excusantur mercatores de emptione dictarum merciũ; possuntq; eas licitè vendere; dũmodo quando eas emunt, id efficiant animo sibi seruandi, vel vendendi, si domini non comparuerint. Et si cõparuerint, ipsis illas cũ eodẽ pretio relinquẽdi. Ita optimè Leon. Lessi. de Iusti. lib. 2. c. 21. n. 137. Et ratio est, quia in dicto casu nulla fit iniuria dominis. immo agunt eorum negotium, si ipsi eas velint recuperare, quas aliàs numquam recuperassent; maximè cũ tã vili pretio, vt solent emi, seu potius redimi à præfatis mercatoribus. Et sic credẽdũ est, ipsos dominos tali emptioni cõsentire. Tùm quia aliàs totum hoc lucrum cederet vel dictis Saracenis, vel hæreticis mercatoribus, qui etiam ad id, ad portus Saracenorum accedunt. Tùm quia rarò deprehendi potest qui sint domini dictarũ merciũ. Tùm quia domini earum, propter difficultatem eas amplius recuperandi, & ne quid de optima sua apud homines æstimatione amittãt, volũt delitescere, & sic habẽt eas pro derelictis. Et in confirmationẽ faciunt not. verbo Bona. Differentia 5. nu. 2. vbi inuentor rei alienæ, si ignoret dominũ, potest eam sibi retinere, dummodò sit paratus eam domino restituere, si comparauerit. Meliùs faciunt not. verbo Repetitio. Differen. 1. vbi potest quis licitè rem alterius emere, vt domino restituat. Et quemadmodum potest quis rem alterius emptã retinere tamquam depositarius: eodem modo poterit eam vendere, & retinere pretiũ eodem animo.

Denique idem dicendum est circa res emptas ab hæreticis Holandiæ, & in aliis portibus, vt in specie notat Lessi. sup.

SVMMARIVM.

1 REI *alienæ venditio fieri potest in Foro exteriori; sed non in interiori.*

DIFFERENTIA NONA.

1 DE re aliena venditionem fieri posse, si nõ sit furtiua, iuris notissimi est. ex l. Rem alienam. 28. & ibi glo. & commun. ff. de Contrah. empt. Quod procedit quoàd Forum exterius. Cùm enim per venditionem non teneatur venditor de iure ad aliud, quàm ad rem tradendam. l. Seruus quem. 30. §. fin. ff. de Act. emp. seu eius asininã possessionẽ, & dictã vẽditionẽ bonã faciendã per euictionem, si

ne, si ab emptore euincatur, vt dicit ibi glo. nihil prohibet, quoàd dictum Forum, rem esse venditoris, vel alienam. & docet Anto. Gom. lib. 2. Resolu. cap. 2. num. 8.

At quoàd Forum Dei, & conscientię, nullo modo licet; quia est contrectatio rei alienæ, inuito domino. Et sic realiter in tali venditione committitur furtum, si sit res mobilis. vt §. Furtiuę. Inst. de Vsucap. & generaliter peccatur contra septimũ præceptũ Decalogi. & sentit Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 1. quæst. 7. num. 5. in rebus scilicet vsu nõ consumptibilibus. Numero verò. 8. contrarium putat in rebus vsu consumptibilibus. Et dicit communem, cum Medin. C. de Resti. quæst. 4. de Rebus per vsuram acquis. cum certis tamen conditionibus; & dummodò non sint furtiuæ. De quibus iam diximus verb. Restitutio Differentia 26. Sed salua pace, contrarium generaliter est tenendum, nempe licere in Foro conscientiæ rem alienam vendere, etiam si non sit furto ablata, & sit de rebus vsu consumptibilibus, cùm semper dominium earum sit penes dominum, & præsumendum potiùs sit, inuitis ipsis, fieri præfatas alienationes; quàm eis consentientibus; cùm quisque magis velit rem suam statim recuperare, quàm post tempus incertum eius æstimationem. quippe sic certior erit eius cōpos. Vnde dicitur vulgò, *Mas vale paxoro en mano, que bueytre volando.* Adde prædictis quæ diximus Differ. 26.

SVMMARIVM.

1 *VENDENS rem habita, fide de pretio, an habeat ius prælationis, quando bona emptoris non sufficiunt pro solutione, omnibus creditoribus.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 VENDENS rem, habita fide de pretio; si posteà emens non sit soluendo omnibus creditoribus, & res vendita extet: in Foro exteriore, non habet ius prælationis in re vendita. Ita Pet. Nauar. sic intelligendus in 4. lib. de Restitutione. cap. fin. quod est sextum num. 43. aliàs 12. quia est mendosus. & Molin. disputatione 536. Ripa in l. Si ventri. §. In bonis. num. 6. ff. de Priuil. credi. Ias. in l. Creditor. 1. ff. Si certum peta. Neguisan. de Pigno. 4. par. numer. 15. Dicit communem Couar. 1. Var. cap. 7. numer. 7. & Emman. Soarez eam valde commendās 1. tom. Commun. opin. pag. 340. col. 2. vers. Venditor fidem de pretio. Quam opinionem dicit valde probabilem Leonard. Lessius de Iusti. lib. 2. cap. 15. num. 10. in fin. Allegat post Couar. sup. Pet. Nauar. lib. 4. cap. 4. num. 39. sed mendosè; quia est in loco superiùs citato. Idem tenet Ang. verb. Restitutio. 2. nu. 16. Medin. citatus à Per. Nauar. sup. num. 42. Et probatur sing. dict. conclusio. Primò per l. Si cùm dotem. §. fin. ff. Solu. matrim. vbi est speciale in muliere ex ignoratione nubente cum seruo, putāte esse liberum, vt habeat ius prælationis in rebus extantibus in dote datis. Ergo contrarium est ius commune. Preterea è ipsò quòd vendēs fidem habet de pretio, transfert dominium rei venditæ in emptorem, vt probat tex. in §. Venditæ. inst. de Rerum diuis. ibi, *Sed si is qui vendidit, fidem emptoris secutus fuerit, dicendum est statim rē emptoris fieri.* Et l. 5. incip. Procuratoris. §. Planè. ff. de Tribut. act. cuius verba infr. referuntur. Vbi apertè constat vendentem credito, amittere dominium rei venditę, & venire in tributum .i. ad ratam portionem cum aliis creditoribus similibus, & sic nullam habere prærogatiuam. Hinc est, si emptor nō soluat pretium, vel alteri rem vendat; non posse venditorem rem vindicare; vt frequenter placitum ait Portius in dict. §. Venditæ. num. 7. & ibi Angel. numer. 2. Refert, & sequitur Soarez loco sup. citato. col. 1. ad fin. vers. Vendita res non ideo. Ergo in ea erunt priores alii creditores habentes ius hypothecæ in bonis emptoris; maximè cùm non constet ex aliquo iure rem sic venditam manere hypothecatam pro pretio non soluto, vt videre est in toto tit. ff.

tit. ff. & C. In quib. cauf. pign. vel hypo. taci. contrah. & ex fallentiis traditis per gl. fin. in l. Diuerfis. C. Qui potio. in pign. hab. Nec conftat effe datum priuilegium perfonale taliter vendenti; ficut habet is cuius pecunia res empta eft, vt in Auth. Quo iure. C. Qui potio. in pig. habean. & per gl. l. Eos. C. eod. Quòd fi talis mutuãs ad rem emendam, vel reficiendam, non habet tacitam hypothecam, nifi priuilegium perfonale; vt dict. Auth. Quo iure. quomodo. habebit eam venditor fidens de pretio? Imputet ergo fibi, quia tradidit rem creditò; vel quia eam non pignori, feu hypothecæ fubiecit.

Tertiò, quia eò ipsò quòd pretium rei venditę non accipit venditor; fed habuit fidem de eo, dat illud emptori mutuum, vt docet Paul. Comitol. lib. 3. Refpon. moral. quæft. 12. num. 2. ad fin. nec ad rem venditam habet iam vllam actionem; vt probat tex. fing. in dict. l. Procuratoris. §. Planè. ff. de Tribut. actio. Cuius verba funt, *Sed fi dedi mercem meam vendendam, & exftat: videamus ne iniquum fit, in tributum me vocari. Et fi quidem in creditum ei abiit, tributio locum habebit. Enimuerò fi non abiit, quia res venditæ, nõ aliàs definunt effe meę, quamuis vendidero, nifi ære foluto, vel fidejuffore dato, vel aliàs fatisfacto: dicendum eft vindicare me poffe.* Ergo non manet obligata; nec mutuum illud habet aliquam caufam cur priuilegio perfonali muniatur; ficut habet ille qui mutuat ad rem aliquam emendam, vel fuftentandam; vt dict. Auth. Quo iure.

In Foro verò confcientiæ, effe præferendum præfatum venditorem omnibus aliis creditoribus, tenet Nauar. cap. 17. num. 49. Caieta. verb. Reftitutio. 6. num. 6. Armilla. verb. Reftitutio. num. 36. Et dicit probabilem Lefsi. fup. numer. 11. Non enim eft æquum, nec rationi confonum, vt res mea quam à me emifti, & eft extans in propria fpecie, aliis afsignetur, & ego ea caream fimul cum pretio. Aequius enim eft vt venditori res fua reftituatur, quàm vt detur alteri. Ad hæc, fi locem domum meam tibi, omnia inuecta, & illata in eam, manent obligata pignori pro penfionibus annuis, & damnum in domum datis; vt dict. l. 2. ff. In quib. cauf. pign. vel hyp. tac. cont. & l. Si non inducta. & l. fin. C. eod. Ergo à fortiore res vẽdita manere debet obligata pro pretio. Et ita etiam tenet poft Archid. Bal. & alios, Silu. verb. Reftitutio. 6. quæft. 5. Lefsi. fup. Et dicit communem Rebel. de Oblig. iuft. 1. par. lib. 2. quæft. 19. num. 4.

Nec obftat dominium rei fuiffe tranflatũ in emptorem. Nam id ex fubtilitate iuris procedit. At in Foro confcientiæ, nõ attendimus nifi æquitatem, vt verb. Iudicium. Different. 3. Idem videmus in re per vfurã lucrifacta, cuius dominium licet transferatur in vfurarium, fecundùm communem Canoniftarum tefte Nauar. cap. 17. nu. 265. tamen fi extet penes vfurarium, vel alium titulo gratuito: poteft eã is qui foluit vfuram, recuperare; vt per l. Si & me, & Titiũ. ff. de Reb. cred. tenet Nauar. fup. quamuis circa d. dominium non conueniant DD. vt habes verb. Solutio. Differ. 4.

Quare emptor poterit in confcientia pręferre dict. venditorem aliis creditoribus, reftituendo ei rem. licèt fi moram fecerit, & conueniatur in iudicio à creditoribus anterioribus fortè condemnabitur ad dictam rẽ vendendam, & vt de pretio fatisfaciat eifdem. Et in tribunalibus fupremis poterit venditor; etiam in Foro exteriori, preferri, vt iam vidi in practica in quibufdam libris quos quidam bibliopola vendiderat cuidã Clerico: & quia pretiũ nõdũ erat folutum, fuit prælatus circa eos, & ei fuere reftituti. Et idem feruari apud Confules mercatorũ intellexi à quodam amico mercatore. Vnde in vtroque Foro feruandam effe prædictam æquitatem verius effe exiftimo.

VITA, ET HONOR.

SVMMARIVM.

1 VITA an poffit exponi periculo certo, pro conferuando honore. Circa quod exponuntur hic multi cafus per conclufiones digefti.

DIFFERENTIA PRIMA.

PRO defensione honoris, licitum est in Foro exteriori vitā periculo exponere; iuxta illud vulgare, *Pro honore moriendum.* Ratio est, quia viuere sine honore, est mori. Honor quippe non solùm æquiparatur vitæ. l. Iusta. ff. de Manumiss. vindic. & l. 1. tit. 22. Par. 4. & tenēt plures citati ab Ant. Cordub. de Lara in l. Si quis à liberis. in prin. num. 33. ff. de Libe. agno. sed etiam præfertur vitæ inter personas honoratas, Illustres, ac Nobiles; vt probat tex. sing. in l. Isti quidem. 8. ff. Quod met. caus. ibi, *Quod si dederit ne stuprum patiatur vir, seu mulier, hoc edictum locum habet: cùm viris bonis iste metus maior, quàm mortis esse debeat.* Ad idem consule 1. Cor. 9. vbi Paulus de se ipso dicit, *Bonum est enim mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.* & Bal. cons. 312. num. 3. lib. 4. & cons. 382. numer. 2. lib. 5. vbi dicit eligibilius diuinitùs esse mori, quā vilipendi. Refert Aymon Craue. cōs. 168. num. 2. & Balthas. Gom. in tract. de Potest. in se ipsum. lib. 2. cap. 5. numer. 12. Per quæ meritò dicendum est in Foro exteriori licere honorem tueri cum discrimine vitæ.

In Foro verò conscientiæ, inter Christianos non videtur posse tanti æstimari honorem mundanum, vt pro eius tuitione ac defensione liceat vitam periculo exponere, vt tenet Archid. relatus à Silu. verb. Homicidium. quæst. 2. Dicto. 6. Soto de Ratio. tegen. secre. memb. 1. quæst. 3. Nauar. in cap. Inter verba. num. 25. conclusione 4. 11. quæst. 3. & de Finibus human actuum. num. 31. Aragon. 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 5. Bañes ibid. quæst. 40. art. 1. dubio vit. Couar. (licèt sub dubio) in Clem. Si furiosus. 3. par. §. vni. numer. 4. de Homi. Petr. à Nauar. lib. 2. cap. 3. numer. 371. cum seq. And. Gail. lib. 1. Obserua. 10. num. 2. Claud. Bertazolus consilio 152. in Additio. vlti. Balthas. Gomez. suprà, numero 19.

Si enim indistinctè teneretur contraria opinio (etiam in Foro cōscientiæ) profectò tota doctrina Christi, & Sanctorum eius, circa humilitatem amplectēdam, & honorem mundanum contemnendum, destrueretur, præberetur que occasio ad multas vindictas.

Quare pro huius differentiæ pleniore declaratione, sequentes conclusiones, ad diuersorum casuum elicīdas decisiones, annectendas esse duxi.

Prima conclusio, si quis mihi minatur, & mouet manum ad alapam mihi impingendam; possum sanè me defendere quocumque modo queam, etiam percutiendo illum ense, si aliter id facere nequeam; per l. Vt vim ff. de Iusti. & ea quæ diximus. verb. Defensio. Differentia 1. & tenet expressè Victo. de Iure belli. numer. 5. Silu. Verb. Homicidum. 1. quæst. 5. Lud. Lop. cap. 62. Ant. Gom. tom. 3. cap. 3. num. 23. Iul. Clar. §. Homicidium. num. 26. Lessi. de Iusti. lib. 2. cap. 9. num. 77. Et hoc ideo; quia licitum est cuiq; propulsare iniuriā. Clem Si furiosus. de Homic. d. l. Vt vim ff de Iusti. Hinc dicit Bart. in l. 1. nu. 8. C. Vnde vi. quòd si immineat periculum alicuius iniuriæ personalis, potest quis licitè aggressorem interficere. Et est communis opinio teste Iul. Clar. d. §. Homicidium. num. 21. & Balth. Gomez. sup. n. 15. An autem isto in euentu possim aggressori impingere alapam, etiā si mihi non impegerit, Resp. si possim me defendere ab illius alapa, sine repercussione, non potero. aliàs in Foro conscientiæ nō excusarer à peccato. Quia illa repercussio reuerà esset vindicta, quę homini priuato licet; iuxtà illud Roma. 12. *Mihi vindictam, & ego retribuam.*

Secūda cōclusio, Si quis mihi impegerit alapā; vel baculo, vel arūdine percusserit, & fugerit: in Foro cōscientię nō possum illū insequi, & repercutere, quātū opus est pro responsione, & defensione honoris mei. Ita tenet Soto lib. 5. de Iusti. quæst. 1. art. 8. in fin. Bañes sup. dict. quæst 40 art. 7. Balthas. Gom. sup. nu. 16. & alij quos citat Pet. Nauar. sup. numer. 378. & 380. Leonar. Lessi. de Iusti. d. lib. 2. cap. 9. Dubio. 12. num. 80. Et hoc, ob periculum odii, vindictæ, excessus, & cædis. Quod adeò verum est, vt si illum, insequendo, occiderem: in Foro externo punirer, teste Ant. Gom. sup. numer. 24. & Lessio sup. dict. numer 80. & Petr.

Petr. Nauar. ſup. dict. numer. 378. quicquid in contrarium teneat Nauar. cap. 15. nu. 3. quem ſequitur Henriq. poſt alios, tit. de Irregul. c. 10. ſuper quo cõmuniter Naua. reprehenditur, vt teſtatur Valped. in Scholiis ad eumd. Naua. dict. nu. 3. Iniqua enim eſſet commutatio, aut ſaltem non æqua, vt pro meo honore ſeruando, à proximo maximum vitæ bonum auferam, vt inquit Couar. ſup. Daretur etiã via ad multas Reipub. perturbationes, inſidias, & inimicitias, vt dicit Pet. Nauar. ſup. dict. num. 380. eſſetque contra not. verb. Remiſsio iniuriæ. Differentia 7. num. 2.

Tertia concluſio, Licitum eſt cuiuis pro defenſione pudicitię occidere inuaſorem; vt probat dict. l. Iſti quidem. & eſt communis omnium opinio; teſte Leſsio ſup. nu. 76. Et ſi quis in hac defenſione occideretur, certè eſſet martyr, & ſic laudabiliter moreretur, vt dicit Pet. Nauar. ſup. nu. 105. Hinc caſta illa Suſanna, Daniel. cap. 13. iuſtè, & ſanctè elegit potiùs mori; quàm impuriſsimorum ſenũ illorum ſordibus, ſplendorem ſuæ honeſtatis, adulterando, inquinare.

Quarta concluſio, Non eſt licitum in Foro conſcientiæ pro honore conſeruando acceptare duellum, ſiue rixam, & ad ſingulare certamen deſcendere, & ſic exponere periculo vitam. Ita cõmuniter tenent Theologi, teſte Pet. Nauar. lib. 2. cap. 3. nu. 282. & Balth. Gom. ſup. num. 19. Et probatur per Concil. Trid. Seſsione 25. c. 19. vbi magnæ pœnæ imponuntur, & cẽſurę acceptãtibus prefata duella; quæ fuerũt extẽſæ etiã ad duella priuata, ſeu diffidationes, per Grego. 13. teſte Nauar. conſ. 1. num. 2. & conſ. 2. de Purga. cano. niſi aliqui calore iracundiæ in continenti ſe diffiderent. Tales enim non inciderent in eas, vt tradit Cenedo poſt alios. 2. par. Collect. 117. numero 4.

Et aduerte in talibus diffidationibus plenè, ſatiſque conſeruari proprium honorem à laceſsito, ſic reſpondẽdo, Ego, vbicũque aggreſſus fuero, paratus ſum me defendere. Neque latitabo, ſed mei copiam per ordinarias ciuitatis vias faciam. Et forſan tuo magno malo me aggredieris. Ceterũ duellum recuſo; quia impium eſt, & à ſacris Canonibus reprobatum; quibus obedientiam quam debeo, volo præſtare. Hanc reſponſionem tradit Bañes. 2. 2. quæſt. 40. art. 1. dubio vlt. quam commendat Balthaſ. Gomez. ſup. numer. 19 & eamdem in effectu adducit Leſsi. ſup. num. 84.

Vnde cauendum eſt à Bal. in tit. de Pace conſtan. num. 16. ad fin. vbi præfatas diffidationes approbat pro honore conſeruando, quem ſecuntur plures quos citat Balth. Gom. ſup. num. 18. Quem etiam vide. nu. 28. vbi poſt alios, damnat diffidationes quę in bello iuſto fiunt inter aliquos pro gloria vana, vt ſtrenui, & fortes milites videantur. Quod dolens refero; quia multi milites ob eã æternaliter pereunt. Eſt enim hæc praxis multùm in vſu poſita tempore belli. Ad quam tollendam Clem. 8. quamdam edidit conſtitutionem anno. 1592. quam refert Balthaſ. Gom. ſup. num 24 & 29.

Quinta concluſio, Nobilis inſultatus, licèt poſsit fugere, non tenetur; quia eſſet ei in ignominiam. Et ideò poteſt exponere periculo vitam licitè ad eam ignominiam vitãdam. Et ſi occiderit aggreſſorem, immunis erit in vtroque Foro, ſi moderamen inculpatæ tutelæ ſeruauerit; per not. verb. Defenſio. Differentia 7. & docet Iul. Clar. §. Homicidium. numero 25. Armilla. verb. Defenſio. §. 3. Silueſt. verb. Homicidium. 1. queſtione 2. Dicto. 5. & Leſsi. ſup. num. 44. & 85. dicens communem; addens, ſi fuga non ſit ignominioſa, teneri fugere, vel alapam, vel ictum ſuſtinere, talem lege charitatis, vt tantum malum euitetur, nempe occiſio inſultantis. Sed certè id facere eſſet magnæ virtutis, & perfectionis. Neminem tamen ad id faciendum obligarem in conſcientia; per dicta ſup. in prima concluſione, & per adducta a Silu. verb. Bellum. 2. quæſt. 3. & 5. & ab Armilla. verb. Defenſio num. 3. vbi expreſsè tenet contrariũ cũ Bart. in l. Itẽ apud Labeonẽ. ff. de Iniur. Et intellige vt verb. Defenſio. Dif. 7.

Sexta cõcluſio, Femina permittens ſe cognoſci, ſeu corrumpi metu mortis ei comminatæ: ſi non conſentiat peccato, aut delectationi, non peccat; dummodò immota maneat, nec ſe ſceleri accommodet. Itaque non ſolùm violentia abſoluta, ſed etiam conditionalis, metus ſcilicet mortis, excuſat femi-

sat feminam à peccato fornicationis, modò interius non consentiat. Ita tenet Soto lib. 5. de Iusti. quæst. 1. art. 5. col. 5. Pet. Nauar. lib. 2. de Resti. cap. 3. num. 104. Tolet. in Summa, lib. 5. cap. 5. num. 7. pag. 557. & secundùm aliam impressionem, est cap. 10. pag. 604. vbi dicit non peccare feminam, si comprehensa cogeretur ad dictū actum; dummodò interius ipsi non consentiat. aliàs peccabit; vt verb. Fornicatio. Differentia 7. Et obserua, dum isti DD. requirūt coactionem, & vt immota maneat, loqui quasi de violētia absoluta, ita vt præter vociferationem, & membrorum resistentiam, nihil desit ad plenam, & absolutam violentiam. Nam Soto sup. ponit exēplum de ea quæ non viriliter obsistit, vel obnititur, nec membris repugnat; sed immota manens nihil agit. Et Toletus videtur loqui de femina patiente violēter. Nam solùm excipit à peccato fornicationis duos casus. primum de ebrio, vel mente capto: secundum de coacta muliere. Et paulo inferius negat excusari ob metum mortis. Quod est summè notandum pro infrà dicendis. Idem quod supradicti DD. tenent, docet Balthas Gomez de potest. in se ipsū. c. 5. n. 14. & 34. Et ita cōtigit sorori B. Vincentii Ferrer; vt constat ex primo libro vitæ dict. Sancti. fol. 153. editæ per Fr. Franc. Diago.

Sed contra hanc conclusionem videtur tenere expresse D. Antoni. 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. in fin. Nam dicit, *Si violentia conditionalis inferatur; puta quia comminatio fit mulieri de morte, vel infamia; vel verecundia ducta non audet clamare, vel timet scādalum magnum oriri: non excusatur à stupro, & peccato consequenter.* Hæc sunt verba præfati Sancti. Quem locum etiam citauimus. verb. Adulterium. Differentia 2. pro confirmatione peccati Lucretiæ. Per quæ verba videtur solùm per violentiam absolutam excusari mulierem permittentem se corrumpi, & non per conditionalem, vt tenet gl. fin. in cap. Proposito. 32. quæst. 5. Panor. cons. 4. incip. Facti contingentia, Silu. verb. Adulterium. quæst. 9. Et ratio est, quia in violentia absoluta est certus dissensus. At in conditionali adest ad minùs aliquis consensus, & sic aliquod peccatum, vt docet Silu. sup. Nam vulgò dicitur, *Voluntas coacta, voluntas est.* Præterea cùm difficile admodùm sit propter vehementem in hunc actum naturæ inclinationem, & delectationem, non consentire: nisi persona sit spiritualis, & in timore Domini bene fundata: videtur se exponere magno periculo peccandi, & consentiendi in peccatum, quę se permittit corrumpi, etiam si metu mortis id permittat. Quin immò peccare simpliciter talem clarè constat ex responsione S. Susannę. Daniel. 13. v. 22. vbi Susanna oppressa ab illis obscænis, & iniquis senibus dixit, *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Vbi fatetur se peccaturam mortaliter, si illud adulterium, metu infamiæ, vel mortis, committeret.

Idem de adolescente eadem ratione concludendum est, qui metu mortis patitur se ab alio viro cognosci contra naturam. Potiùs enim eligendum est mori, quàm talē facinus etiam inuitè, & metu conditionali perpetrare. Nec in hoc euentu potest dici talis metus cadens in constantem virum; vt docet Soto lib. 7. de Iusti. quæst. 2. art. 1. col. 11. Et pondera in casu violentiæ conditionalis, videri necessariò feminam debere se componere, & præparare ad patiendum stuprum. Et per consequens, etiam secundùm opinionem Soti, & aliorum, contrarium tenentium, peccabit. Nam qui eam cogit vt patiatur ab eo cognosci: coget etiam, vt se componat. Quamuis in præfato euentu videtur bene posse mulierem se componere ad illum actum absque peccato, si illud faceret aliquo bono fine; puta vt sic minùs pateretur illam violentiam, seu vexationem. Noui enim quendam virum spiritualem vexatum nimis à tentatione carnis, quam dæmon in eo per se operabatur; qui ni se supinum poneret, vehementius cruciabatur. Ob quod, & quia minùs sic delectationem illam veneream sentiebat, non iacebat ex latere, sed supinus. Sanè hæc vltima opinio videtur magis probabilis.

Sed quia contrariam tenent grauissimi DD. iidemque egregii Theologi, & metus mortis præsentis est terribilis, facile superans etiam gigantē, vt est exemplū perspi-

cuum

cuum, & notum in D. Petro: estque prima opinio magis conformis fragilitati humanę; libenter eam amplector. Et secunda tenenda erit in ea quæ probabili periculo cõsentiendi se exponeret, vt tenet Pet. Naua. sup. num. 105. in fin. Vel dic rectiùs vtrãque opinionem esse veram. Intelligendo eam pro vt supra tetigimus. Nam vtraque loquitur de casu diuerso, & sic nõ sunt cõtrariæ. Prima quippe loquitur de ea muliere quæ licèt non patiatur absolutè: propter metum tamen mortis, & saluandam vitam permittit se corrumpi, nihil cooperando in eo prauo actu, sed existendo negatiuè. Quia scilicet non clamat, nec membris resistit. Hæc mulier manens immota, & nullum ad actum adhibens cõsensum, sed passiuè tantum illum in se permittens, ad vitandam mortem, & vitam seruandam; non peccat. Est quippe naturæ, vitęque tuendæ maximum ius, vt dicit Pet. Nauar. sup. nu. 105. in fin.

Secunda verò opinio D. Anton. & aliorũ loquitur de consentiente aliquo modo in actum illum venereum ob metum mortis; componendo se ad illum. Nam id ipsum petebant in effectu illi iniqui senes à B. Susanna. Vnde meritò restitit, & potiùs elegit mori, quàm tale patrare. Non enim illam per vim apprehenderunt, vt eam cognoscerent; sed tantùm verbis id ab ea petierunt, minando palam dicturos se eam cum alio inuenisse, & sic mortẽ obituram.

Sic etiam intellige accidisse Lucretiæ quę ob vitandam infamiam supposuit se filio Regis Tarquini, vt narrat gl. In expositione casus, in cap. Proposito. 32. quæst. 5. Et ideò peccauit grauissimè in Foro interiore; vt resoluimus. v. Adulterium. Dif. 2. Idẽ accidit sorori. B. Vincentii, de qua sup.

SVMMARIVM.

1 *AN quilibet potestatem habeat in Foro externo se occidendi, vel vulnerandi.*

2 *Qui se suspendit tędio vitæ, vel alia simili causa; & non metu alicuius pœnæ, seu ex conscientia criminis; & ab aliquo liberatur, & non moriatur: qua pęna mulctandus veniat.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 VNICVIQVE licitum est, ac permissum in Foro externo de iure communi Romanorum in corpus suum sęuire. l. Omne. §. Qui se. ff. de Re milit. l. Sed si damnum. 7. §. Si ipse seruus. ff. de Peculio. Gl. in cap. Ex parte. 2. verb. Infirmitatis. de Corpo. vitia. quam ibi Anto num. 7. & Abb. numer. 2. secuntur. notat Præposi. in cap. Si quis abscideri. dist. 55. Feli. in cap. Contingit. de Senten. excom. & Fran. Marc. decis. 859. num. 7. Quod intellige verum, dummodò id fiat ex aliqua causa; nempe aut tędio vitæ, vel impatientia doloris, vel morbo, aut pudore æris alieni, & similibus. Secùs si ex conscientia criminis ad subterfugiendam pęnam illius, vt inquit dict. l. Omne. §. Qui se vulnerauerit. l. 3. §. Papinianus. ff. de Bonis eorum qui ante sent. mortem sibi consciue. l. Factũ. 2. C. de Accusa. Et l. Si quis. 38. §. Miles qui sibi. ff. de Pænis. Nam qui in crimine aliquo deprehensus, vel de illo accusatus, conscientia criminis, ne quid grauius patiatur, sibi ipsi necem consciscit, vel sese letaliter vulnerat: confiteri videtur crimen de quo accusatus est. Et ideò punitur pęnis illius delicti de quo accusatur, vt probat tex. in l. Parricidii. 8. ff. de Parricid. l. Cùm hic status. 33. §. Si maritus. ff. de Donatio. inter vir. & vxo. l. 3. ff. de Bonis eorum qui ante sent. & l. 2. C eod.

In Foro verò cõscientiæ nullo casu licet. Cùm enim homo nõ sit dominus vitę suę, sed solus Deus; vt habetur Deutero. cap. 32. & 1. Reg. 2. & Sapien. cap. 16. non potest de vita sua disponere. Et contrarium faciens peccat in quintum præceptum Decalogi, secundùm D. August. lib. 1. De ciuit. Dei. cap. 20. in fin. & refertur in cap. Si non licet. §. Item. 23. quæst 5. Cuius verba sunt; *Quod dictum est, ne occides. Nõ alterũ. Ergo nec te. Neque enim qui se occidit, aliud quàm*

quam hominem occidit. Et probat D. Thom. 2.2.quæst.64.art.5. D.Chrysosto. in Paul. ad Galat.& super Ioa.Homil.84. Coua.lib. 1. Varia. cap. 2. Anto. Gom. lib.3. Variar. cap. 3. à num.3. Nauar. cap. 3. num. 28. & multi alii citati à Baltha.Gom.de Potest. in se ipsum.lib.1.cap.5.per totum Quod adeò verum est, vt nec id liceat ad vitandas huius seculi miserias, nec vt à manibus hostium quis se subtrahat, neque ad præcauendum peccatum proprium, neque ob pœnitentiã commissi peccati, nec desiderio vitæ æternæ, neque in fidei testimonium, vt latè probat dict. Gom. sup.cap.8.

Sed obstat proxime dictis quod in d. l. Sed si. §. Si ipse seruus. asserit Vlpianus, licere nimirum naturaliter etiam seruis in corpus suum sæuire. Si igitur id licet naturaliter, consequens est id etiam licere in Foro cõscientiæ, per not. in Prælud.num.12.

Doctores vtriusque iuris cruciantur valde circa intellectum. dict. §. Nam Accurs. ibidem in gloss. 1.verbum (*Licet*) exponit, id est permittitur. & paulò inferius addit, Nõ autem licet de iure naturali. Quæ in effectu vult licere impunè, & in Foro externo; non tamen in Foro conscientiæ; & sic tenet differentiam præsentem. Sed obstat huic intellectui verbum(*naturaliter*) positum in dicto §. Vnde Host. in d.cap. Ex parte.num.2.& Ioan.And.num. 4. tradit alium. Prępos.sup.alium. Archid.dicto cap. Si nõ licet.nu.1.alium.Franc.Marc.decis. 882.nu. 2.par.2.aliũ.Tiber.Decian.lib.9 tract. crim. tit.2 num. 25.alium. Quos omnes refert, & impugnat præfatus Gomez dicto cap. 3. à num.9.apud quem eos videre poteris, si libuerit. nam breuitatis causa eos huc non adduco. maximè cùm similia verba quoad deceptionem in contractu emptionis, & venditionis habeas in l. In causæ. 2. §.2. ff. de Mino. Quorum multiplicem intellectum tradidimus verbo Contractus. Differ. 1.num.1. Præfatus verò Balthasar Gomez tandem putat tam Vlpianum, quàm Romanos in hoc errasse. Quia censuerunt licere vnicuique se occidere, & vulnerare. Allegat ad id dict. l. Factum. & dict. l. 3. §. Papinianus; adeò vt putarent id esse Diuinum quiddam & excelsum, ac inuicti, strenuique animi signum. Quod multis exemplis probat. Sed etsi dictam sententiam multi habuerint: non ideò dici potest naturaliter id licere, si verbum *Naturaliter* sumatur pro vt hic nunc capimus, nimirum pro re iusta, & sancta, & absque peccato: præsertim cùm etiam de eodem iure communi Romanorũ nemo sit dominus membrorum suorum. vt in l. Liber homo. ff. Ad leg. Aquil. & sit prohibitum vt quis in seipsum sæuiat; vt in l. Cùm autem. §. Excipitur. ff. de Aedilit.edicto. & punitur in dicta l. Omne. § Qui se. Quę iura allegat ad hoc dict. gloss. 1. §. Si ipse seruus superiùs memorati. Quomodo ergo erit cuique licitum seipsum occidere, & vulnerare? Intellige igitur pro vt in simili diximus verbo Contractus. dicta Differentia f. num. 12. [illegible]

Hodie verò absque hęsitatione pręsens differentia locum non habet. Nam tam in Foro conscientię, quàm in Foro iudiciali illicitum valde est, & punibile, vt quis in seipsum sęuiat, vt constat ex dicto cap. Si non licet. & per l. 15. & 18. tit. De las penas. & l. 9. tit. De los homicidios. lib. 8. Ordin. & l. 24. tit. 1. & l. 1. & 2. tit. 28. Partit. 8. & l. 8. tit. 23. lib. 8. Nouæ recopila. cuius verba sunt, *Todo hombre, o muger que se matare à si mesmo, pierda todos sus bienes, y sean para nuestra camara, no teniendo herederos descẽdientes.* Tradit Anto. Gom. tom. 3. Variar. cap. 3. num. 14. Plaça de Delect. cap. 23. nu. 19. Menoch. de Arbitr. casu. 284. num. 23. Grego Lop. glos. 5. in l. 24. tit. 1. Part. 7. & omnium latissimè. d. Gomez. d. lib. 1. capit. 21. 23. & 24.

2 Qui autem tentauit se occidere, vel suspendere, tædio vitę, vel alio simili; & non peregit; vt sæpè contingit; quanam pœna erit puniendus? In hoc sunt variæ Doctorũ opiniones. Quidam enim putant nulla pœna afficiendum esse, vt tradunt Bonifa. tit. de Insulta. num. 34. Guillelm. Benedict. in cap. Rainuntius. verbo Mortuo itaque testatore. in 1. num. 45. Anton. Gomez 3. tom. c. 3. n. 14. Decia. lib. 9 c. 3. nu. 4. & cap. 4. n. 7. Alii cõtra, videlicet puniendũ esse. Et dicit cõmunẽ Iul. Clar. q. 68. n. 38. & in hoc casu non prodesse pœnitentiam testatur Geminia. in cap. 1. §. Sacri. num. 10. de Homi. lib. 6. & ibid. Ioan. Monach. num. 7. & Francus eod. num. & Capici. decis. 155. num. 20.

Prefatus verò Balthas. Gom. d. lib. 1. c. 21. n. 26. cum tribus seq. distinguit. Aut quis se tentauit occidere tali instrumēto, & modo, quòd posteà desistēte ipso, vel impedito, in nihilo læsus fuit. Tunc quia de generali cōsuetudine non punitur affectus, non secuto effectu; non erit puniendus, vt dicit Clarus sup. & Carrer. de Homi. q. 8. n. 9. vel leuiter puniēdus; vt Plaça c. 23. n. 19. Aut tali instrumēto, & modo, vt se vulnerauerit, vel læserit; ita vt si factitatū fuisset apud alterū, esset delictū. Tūc venit puniendus arbitrio Iudicis, & aliquanto grauiùs; vel illa pœna qua per statuta municipalia puniretur si id in alium admisisset, vt per Plaça. dict. c. 23. nu. 11. Hanc distinctionem non video in practica obseruari. Quia aliquos taliter se suspendere volentes, & impeditos ab aliis vidi, nec tamē punitos. Compati enim potiùs debemus talibus; quam pœnis eos afficere.

VOTVM.

SVMMARIVM.

1 *Promissio facta alicui pio loco sine alicuius acceptatione, an obliget in vtroque Foro.*

2 *Voti commutatio, à quo, & ex qua causa fieri possit.*

3 *Promissum homini absenti, nullo pro eo acceptante, an reuocari possit quandocumque.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 PRomittens alicui loco pio v.g. Monasterio B. Mariæ Montis serrati dare cētū scuta, vel calicē, vel quoduis aliud munus, tenetur in Foro contētioso præcisè adimplere votū, seu promissum, nec potest rem promissam propria authoritate alteri pio loco applicare, etiam si sit magis Deo acceptū; dummodò aliquis pro dicto loco pio rē promissam acceptauerit. aliàs si aliquis pro ipso non acceptet, promissio nihil valet in Foro exteriori. Ita dicit glo. verb. Alia causa. in l. Illud. C. de Sacrosanct. Eccl. quam cōmuniter approbant DD. teste Ias. in l. Qui Romæ. §. Flauius. nu. 22. & 23. ff. de Verb. oblig. & Iul. Clar. post alios in §. Donatio. q. 12. nu. 6. subdens esse hoc notandū, quia de facili quis respōderet contrariū. Idem not. Rebel. vbi infra, nu. 21. ad fi. & Lopez 2. p. c. 27. q. 4 Gamma decis. 381. n. 3. Sed de veritate dictæ glo. infrà videbis. Adde Alber. in l. Nec ei. §. Eorū. ff. de Adoption. Bal. Paul. Paris. Curt. iun. Cassan. & alios quos refert, & defendit Molin. de Primoge. lib. 4. cap. 2. n. 69. Alcia. in Parerg. lib. 3. c. 13. & in c. Cùm contingat. n. 111. de Iure iur. vbi dicit cōmunem esse opinionē, & veriorem; vtpote requiri vt ratihabitio subsequatur donationem in absentia donatarii factam.

In Foro tamē consciētiæ, promissio facta in vtilitatem determinati loci, nullā exigit alicuius acceptationem pro eius validitate; sed tenetur promittēs adimplere votū, seu promissum, iuxta illud Eccles. 5. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere.* & illud Psal. 88. vers. 33. *Et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.* Ita tenet Ange. & Siluest. verb. Pollicitatio. & dicit magis cōmunem Suarez Ribeira in suo Thesauro lit. D. Arg. l. 1. ff. de Pollicita. Dicit probabilem Rebel. de Oblig. iust. 2. p. lib. 18. q. 3. nu. 2. quamuis contrariam dicat magis probabilem, cùm nō fuit promissio, voto, aut iuramento cōfirmata. Sed id intellige verum quoàd Forū externū, secùs quoàd internū. Quod confirmatur, quia in huiusmodi promissionibus quę fiūt Ecclesiis, pauperib. & locis piis; ob sequiū Dei, est velut causa, & debitū; quāuis ex liberalitate fiāt, vt dicit Fr. Lud. Beia 2. p. Casuum conscien. casu 2. ex propositis 26.
2 Maii 1583. pag. 271. Non ergo mirum si obligēt. Non poterit autem quis rem promissam

missam propria authoritate reuocare, nec dare alicui loco ęquè pio, nisi de licétia,& authoritate Superioris. Ita colligitur ex traditis ab vtroque Tho. 2.2.dicta quæ.88.art. 3.ad primum.& quæst. vlti.artic.3. & quæst. 113.artic.2. ad 4. Sot.lib.7.de Iust quæst. 2. art. 1.docet in terminis Ang.verbo Votum. 3.num.26. Siluest. eodem verb. in 4. quæst. 7.§.4. & faciunt quæ idem docet verb Restitutio. 2.numer. 14. Nauar.cap. 18.num.6. & meliùs cap. 12.num.78. vbi post D.Tho. Caiet.& alios, dicit consecuta dispensatione, aut commutatione voti per Superiorem, securum esse in conscientia promissorem,& liberatum à danda re promissa loco præfato; quicquid nonnulli in contrarium asseruerint,putantes pręcisè dandam esse rem promissam loco destinato, nec sufficere authoritatem Superioris, nisi adsit consensus eius cui vouetur. Cui opinioni fauet stylus Romanæ Curiæ. Nam his proximè diebus præteritis in quadam simili dispensatione veniebat clausula, *Dummodò non fiat præiudicium tertio*. Quam opinionem tenet D.Anton.suprà,& Felin.in cap. 3. de Iure iur.& alii relati à Silu.suprà dict.verbo Votum.4.quæst.7.§.4. Quorum opinio saluari potest,quando res promissa fuit per aliquem acceptata;loco, & nomine prædicti loci cui facta est promissio. Tūc enim;quia iam est ius quæsitum eidem loco irreuocabiliter: meritò sine eius consensu non poterit Superior dispensare, vel commutare tale votum. aliàs ante acceptationem benè poterit Prælatus dispensare, aut commutare votum sine consensu eius cui vouetur, vt docet post plures a se relatos Henriquez tit.de Indulgen.cap.30 § 5.in text.& glossa 2 litera K.Angel.verbo Votum.3 num.26. in fin.& Couar.in cap.Quamuis pactū. 1.p. §.3. num. 4. Et iuxta hæc, est intelligendus Rebel.2.par.lib.9.quæst.17.num.25.vbi dicit cùm res promittitur duobus, licèt prior sit Ecclesia,si posteriori fiat traditio,posteriorem esse præferendum.Intellige quando prima promissio non fuit ab aliquo acceptata aliàs secùs.Et nota Prelati authoritatem requiri cùm petitur commutatio voti ex causa in opus minùs gratum Deo,vel.sine causa in æquale, secundùm veriorem opinionem, quam tenet Soto lib. 7. de Iust. q 4.art. 3.fol mihi 239.col.2. Suar. 4. tom. disput.27.sect 4.num.6.Cordub. casu 149. & 150. Henriq. supra. Et intellige requiri authoritatem Superioris ad commutādum sine causa in rem æqualem; cùm scilicet est votum factum in vtilitatem determinati loci,aut personæ; vt dicit Henriq.suprà.dicto §. 5. aliàs sufficere fieri per Confessarium, secundùm Suarez suprà.immò & per eumdem vouentem fieri posse in planè æquale ex eodem Henrico sup. Vt vouēs ingredi Religionem B.Dominici, potest intrare in Religionem B.Francisci. Et inflexit Soto suprà, quamuis dicat tutius esse,fieri per alium dictam commutationē. Nauar.tamē c. 12 nu.63 post l.4.tit.8.Partit. 1 vult vt ad cōmutandū votū in ęquè bonū requiratur iusta causa. pro quibus est bonus text. in c. 1.de Voto.& tradit etiam Viual.in Supplemento.c.14.de Voto.nu.15.addens requiri etiā authoritatē Episcopi, vel Confessarii, quorum opinionem veriorem censeo.

Prędicta verò authoritas, nō requiritur cū fit commutatio in opus magis Deo gratū; vt tenent cōmuniter DD.vt dicit Naua.sup. & Rodrig.in Bulla §.9 n.105.Viuald. loco sup.cit.n.14.vbi n.16.subdit ita fuisse resolutū in vniuersitate Cōplutensi à grauissimis DD.se presente, scilicet posse quē propria authoritate rē promissam vni loco pio, applicare alteri operi magis pio; vel donare pauperibus fame morientibus. Idē tenet Sot.sup.pro quibus est lex 3.&.4.tit.8.Part. 1.Et ita tene,intelligēdo vt suprà, quando nō fuit ab aliquo acceptata pro loco minùs pio.aliàs secùs. Et isto in casu sufficit quilibet priuatus,vt scilicet eam acceptet nomine d.loci pii,etiā minùs pii.Ita Couar.lib. 1. Resol.c.14.n.13. Pincia.2.de Succesio.§. 13 n.65.Rebel.dict.lib.18.n.1. quicquid in contrariū teneat Innoc.in c.Peruenit.de Iur. iur Ioan.And.in c. 1 de Voto. Silu.dict.§.7. Borgas.de Irregular.par.6.tit.de Voto. nu. 118.pag.193.Adde dicta v.Solutio.Diff. 12.

Obserua tamen non esse veram in Foro Canonico opinionē glossę in dicta l. Illud. C.de Sacrosanct. Ecclesi.cuius in principio meminimus, quatenus habet promissionem factā Ecclesię,vel loco pio, nullo pro ipsis acceptante,nihil valere in Foro exteriori.Quia talis promissio, seu pollicitatio,

nedum parit obligationem naturalem in Foro conscientiæ (vt suprà probatum est) sed etiam actionem de Iure Canonico; & sic efficacem obligationem quoàd Forum exterius, vt tenet glossa in dicto capit. Scimus. 12.quæstione 1. vbi dicit ex nuda pollicitatione quam quis facit Deo, posse conueniri.Idem docet glossa in capit. Quicumque suffragia. 12. quæstione 2. Alia in cap. Agathosa. in glossa 3. 27. quæst. 2. Alia in capit. 1. verbo Promittimus. 17. quęstione 1. tradit D. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 1. §. 3. Felin. in capit. 1. de Pact. Alcia. in capit. Cùm contingat. numer. 229. de Iure iur. Dicit communem Ias. in Rubr. de Verbor. obligat. numer. 6. Anton. Gom. de Contract. capit. 9. numer. 1. & habetur 1. tom. Communium opinion. pag. 320. & defendit Couar. suprà, vbi constituit discrimen inter pollicitationem factam Deo, seu locis piis; & factam hominibus. scilicet factam Deo parere obligationem, & actionem: factam verò hominibus, non producere naturalem, nec ciuilem obligationem. Et confirmatur ex l. 1. ff. de Pollicit. vbi ex nuda pollicitatione facta in fauorem Reip. potest quis conueniri. Quantò magis poterit conueniri cùm fit in fauorem pię causę, & in honorem Dei, & Sanctorum eius? Et probatur in capit. Ex parte. de Censib. vbi quidam vouentes soluere singulis annis certas mensuras tritici, vel vini Sancto Iacobo Ecclesiæ Compostellæ; fuerunt compulsi, & coacti per Archiepiscopum dictæ Ecclesiæ eas soluere. Vbi Innocen. & Abb. num. 1. id notant, & Angel. verbo Votum. 3. num. 26. Vide ad idem text. optimum in cap. 1. de Donation, qui secundùm quēdā intellectum ita sumatur, *Promittentes aliquid donare, illud tamquam debitum adimplere tenentur.* Idem probat text. in c. 3. de Pact. vbi dicitur, *Studiosè agendum est per Iudices, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur.* Ex quo text. colligit ibi Abbas omnem promissionem esse necessariò executioni mandandam, etiam si sit nuda promissio vnius, siue pollicitatio. Quia quoàd obligandum promittentem, idem operatur nuda promissio, quòd iuramentum, ex cap. Iuramenti. 22. quæst. 5. vbi dicitur inter simplicem loquelam, & iuramētum, à Deo non fieri differentiam; quia vterque peccat cōtraueniendo (vt diximus verbo Iuramentum. Diff. 6.) Hinc dicit vulgare Hispanum, *Quien promete, en deuda se mete.* Sequitur post alios Ias. in l. Iurisgentium. §. Si cum nulla. num. 5. de Pact. Vbi dicit speciale esse in pollicitatione facta Deo, vel pro piis causis, vel Reip. vt ex ea agi possit. Stat ergo firma cōclusio cōtra glo. in dicta l. Illud C. de Sacrosanct. Eccl. & Rebel. de oblig. iust. 2. par. lib. 1. q. 3. n. 6. & lib. 18. q. 5. n. 5. 6. & 7. videlicet de Iure Canonico à simplici pollicitatione facta in fauorem causę piæ pari obligationē, & actionē. Vnde res promissa peti potest cōdictione; vel ex dicto c. Iuramenti. 22 q. 5. vel ex dicto c. Scimus. 12. quęst. 1. vel demq; ex dicto cap. Ex parte. de Censib.

Et hoc est verū, cùm res est integra. idest dū res promissa non est alteri loco pio, vel operi, seu causæ pię authoritate Superioris applicata; vel in rē Deo magis gratā à promittente commutata; prout fieri posse dum res promissa non est per aliquem acceptata nomine eius cui facta est promissio suprà ostendimus, & probat tex sing in cap. Si tibi absenti. in fin. de Præbend. lib. 6.

SVMMARIVM.

Professio, seu vota emissa fictè per virum in Religione, & Monasterio Monialium, valent quoàd Forum exterius; Secùs quoàd interiùs.

DIFFERENTIA SECVNDA.

VIR qui, mentito sexu, profitetur in Religione Monialiū: vel è cōtrario, femina quæ simulās se esse virū, professionem emittit in Religione, & domo virorū: in Foro externo reputantur, habenturque pro Religiosis; & sic cōpellentur remanere. Nō quidē in eodem Monasterio, nec in sexu; sed in specie, vel in genere. Ita sentit glos. 1. in fin. in cap. Vt Clerici. de Regula. & tenet expresśe D. Antonin.

Antoni.3.par.tit.16.cap.3. dicens talē professionē fuisse validam.Idem Siluest. verb. Religio.3.q.9.ex Archid. Barth. Brixien. & Cardi. Zabarella.Idē Ang. verb. Professio.§.3.& Tabiena,& Armilla eod. verb. & Panor.in c. Insinuante.qui Cleri.vel vouen. & Specula.lib.4.particula 3. de Statu Monacho.num.4.

Ratio est, quia sola obligatio ad tria vota est de essentia Religionis, non eorum impletio; vt docet Paluda in 4.distinct.26. quæst.3 artic.2.communiter receptus teste Paul.Comitol.lib. 2. Responsf. Moralium. quæ.8. numer. 3. Vnde licet vir non possit dicta vota implere in Religione Monialiū, vbi ea emisit, nec possit remanere inter Moniales; vt habetur in cap. Diffinimus. 18.quæstione 2. Sufficit tamen ea emisisse vt Monachus censeatur, saltem in Foro exteriore.

In Foro verò conscientię, si vir, vel femina præfatam professionem fictè, & non ex animo emiserit: coram Deo non erit valida, vt docet gloss. sic intelligenda. verbo Signatos. in capit.Tuarum. de Priuileg. dicens talem non esse compellendum ad Monachatū, sed puniendum exilio. Quam glossam sequitur Hugo relatus ab Archid. in cap. Quod interrogasti.27.dist.Eamdem sequitur Præposit. ibid. & Ioan.And. Host. & Geminia. quos refert, & sequitur Paul. Comitol. vbi sup. num 4.& 5.

SVMMARIVM.

1 FESTA *votiua per incolas alicuius populi; ad quid, & quos obligent in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 FESTA votiua quæ communiter solent vouere populi in honorem alicuius Sancti, quoàd eos qui illa non vouerunt, tantùm obligant in Foro externo ad pœnas per eos appositas. Nec astringunt incolas nisi ad cessationem operum seruilium; non item ad audiendam rem sacram.

In Foro verò conscientiæ, præfata festa non obligant prænominatos. Quia nec Iurati Patres, nec Gubernatores populi; quin immò nec maior pars ciuium quæ solet prædicta festa instituere, habêt potestatem obligandi populum ad peccatum mortale; cùm incolæ nō sint subditi Gubernatorum populi, nec concilii eiusdem; nisi pro bona gubernatione politica, & quoàd Forum exterius, sub pœnis eisdem impositis. Nec votum maioris partis populi se extendit nec comprehendit alios, quàm vouentes. Quia est personale, vt docet Azor 1. par. Instit.moral.lib. 11.capit. 15.quæst. 14.& Paul.Comitol.lib.2.Responsf.moral.quæst. 10. numer.2.quamuis contrarium sentiat (& malè) Rodriguez in Summa verbo Fiestas.cap.112. conclusione 1. dicens teneri à posteris seruari festa per prædecessores voto instituta. Quia idem est populus qui nūc est, & qui erat tempore voti. Quod verum est quoàd repręsentationem, & successionem; non tamen quoàd veritatem, & obligationē voti; cùm conciues qui nunc sunt, sint alii numero à prædecessoribus vouentibus.

Vt autem prædicta festa obligent omnes, tam præsentes quàm futuros;& tam ad cessationem operum, quàm ad audiendam Missam; oportet vt dicta festa confirmentur ab Episcopo loci, qui ad id, tam de iure communi, quàm de iure nouo Concilii Tridenti. habet potestatem, vt probat text. in prin. de Consecra. distinct. 3. & in Concil. Trident. Sessione 25. capit. 12. de Regula. Quo in euentu non solùm tenebuntur incolæ seruare festum; sed etiam aduenæ,& peregrini, atque transeuntes per villam; dummodò moram fecerint in ea per aliquot horas ante meridiem. Nam si fuerint viatores, & solùm ibi in hospitio, vel alibi detineantur pro refectione corporali, vel aliquo breui negotio: non puto teneri ad audiendam rem sacram; quicquid scrupulosè dixerit Naua.c.13.nu.5. Et hanc nostrā opinionē dicit valde probabilē post Sāciū.Leon.Lessi.de Iust.& iur.lib.4. c.2. n. 56.Possunt etiā incolę post auditā Missam

ire extra parochiam ad laborandum. vt docet Naua.& Leſsi.ſup. Et ſi in vigilia exeāt à parochia,nō tenebuntur etiā audire Miſſam extra illam. Quia ſolùm obligat præceptum in loco vbi vim habet, nempe vbi feſtum eſt votiuum.

4 Idem dic circa ieiunia votiua. Nam ſolùm obligāt incolas,& alios eo modo quo diximus ſuprà proximè obligare feſta. Carnes verò poteſt edere quiſque in loco vbi edi poſſunt,licèt ſit tantùm tranſiens, & licet ex propoſito veniret ibi ad eas comedendas. Quod eſt mirabile, attentis iis quæ diximus quæ ſunt onera. Quia non obligāt tranſeuntes. commoda verò, & gratiæ eos contingunt, & afficiunt,vt docet Leſsi.ſup. poſt Naua.& Coua. quos allegat. Et ratio eſſe poteſt, quia gratiæ, & fauores ſunt amplianda, onera verò ſunt reſtringenda.

VSVRA.

SVMMARIVM.

1 *CAP. fin. de Vſur. in prin. procedit tantū in Foro exteriori;& non in interiori.*

2 *Mutuans principaliter, vt pecuniam mutuatam aſſecuret; eſt vſurarius. Sicut ſi mutuaret triticum, vt ipſum mutuatarius moleret in ſuo molendino.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 CAP. fin.de Vſur.in prin.quatenus habet cenſeri vſurarium qui mutuat pecuniam; & eam aſſecurat: procedit tātùm in Foro exteriori, & non in interiori; ſi verè mutuatarius vult dictam pecuniam dare ad cābium ne eā per loca periculoſa traiiciendā amittat. Ita Nauar.cap.17.nu.283.litera A.

Sed aduerte illo textu non tam inductam fuiſſe præſumptionem iuris, & de iure contra mutuo dantes,& aſſecurantes,prout vo-
2 luit Naua.ſuprà; quàm declaratum, eum qui potiſsimùm mutuat alicui pecuniā, eo quòd ſciat per mutuatariū dandam ſibi ad aſſecurandum;eſſe vſurarium. Quia ex mutuo lucratur pretiū aſſecurationis;inſtar mutuantis triticum, vel pecuniam ad ipſum emendum,cum intentione principali vt mutuatarius ipſum molat in ſuo molendino; vt docet idem Naua.in dict. cap.17. n.220. Qui quidem intellectus ſatis ex ipſius contextu colligitur ibi, *Mutuans, eo quòd*, &c. ſecundum quem intellectum nulla erit in caſu dicti cap.differentia inter Forum interius, & exterius; quia in vtroque eſt vſura; & eſt mutuans plectendus: etiam ſi mutuatarius verè velit prædictam pecuniam dare ad cambium; & eam aſſecurare.

SVMMARIVM.

1 *VSurarius tenetur in Foro exteriori reſtituere vſuram, licèt dicat de voluntate domini eam habere. Secus in Foro interiore, ſi cōſtet Cōfeſſario,de voluntate libera dātis.*

2 *Datum liberaliter notario Epiſcopi pro inſtrumento Ordinum; vel Epiſcopo pro paſtillis; poteſt retineri in Foro conſcientiæ.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 VSVRARIVS in Foro exteriori tenetur ad reſtitutionem vſuræ; etiam ſi dicat de voluntate, & conſenſu domini fuiſſe ſibi datam. Nullus enim præſumitur

tur iactare ſuum. l. Falſus. §. Si iactantium. ff. de Furt. l. Qui alleniandæ. ff. Ad l. Rhod. de Iactu. & conſequenter non præſumitur liberè data, ſecundùm Nauar. cap. 23. num. 102. §. 5.

In Foro verò interiori, non tenetur reſtituere datum vltra fortem, ſi aliàs conſtet de libera dantis voluntate, ſecundùm Angel. verb. Vſura. & Nauar. cap. 17. nu. 209. & Soto lib. 6. de Iuſt. quæſt. 1. art. 4.

Idem puto iudicandum fore in Foro exteriori; ſi probaretur dictus conſenſus domini pecuniæ, cùm dicta præſumptio non ſit iuris, & de iure. Et ſic nulla eſt in hoc conſtituenda differentia in vtroque Foro, niſi in hoc, ſcilicet quòd in Foro exteriori præſumeretur vſura ex ſola probatione dati vltra ſortem; non verò in interiori, ſi
2 aliàs conſtet de conſenſu dantis; ſicut dicimus de dante aliquid etiam ampliùs, quàm debeatur Notario Epiſcopi pro inſtrumēto Ordinis; vel etiam ipſi Epiſcopo prō paſtillis ſine vllo pacto, ſed ex mera liberalitate; nec principaliter pro Ordinibus ſuſcipiendis. In Foro etenim interiori non eſſet ſimonia: quamuis in exteriori præſumeretur eſſe; iux. cap. 1. de Simon. & docet Nauar. cap. 23. num. 101. §. 11. Conferunt tradita infr. Differ. 11. & verb. Pœna. Differentia 17.

SVMMARIVM.

1 *INTERESSE lucri ceſſantis, an peti poſſit.*

2 *Intereſſe lucri ceſſantis an à principio paciſci poſſit.*

3 *Habens pecunias ad emendum cenſum, vel poſſeſſionem; ſi rogatus ab amico, ipſas mutuet: poteſt conſequi id quod aliàs amiſit ob non emptum cenſum, ſeu poſſeſſionem.*

4 *Mercator habens pecunias ad mercaturas; ſi veriſimiliter expectet lucrum: poteſt illud conſequi ab amico rogãte, vt eas ſibi mutuetur.*

5 *In hac ſpecie huius differentiæ, poteſt peti certum, pro incerto.*

6 *Mutuatarius ſi ſit in mora reſtituendi mutuum, debet intereſſe à die moræ, etiamſi non ſit conuentum; dummodò habeat mutuãs pecunias illas ad negotiandum, & ſe obtulerit occaſio negotiandi cum ipſis.*

7 *Intereſſe peti non poteſt à mercatore aucupatore, venatore, ſeu piſcatore; quia ipſorum negotiatio eſt nimis incerta, & dubia.*

8 *Habens pecunias non ad negotiandum, ſed ad neceſſitates domus occurrentes; non poteſt petere, nec accipere intereſſe, ſi eas mutuatus fuerit.*

9 *Vendens apothecam ſpecierum ſub palliamento ſocietatis; vel ſine ea, ſub certis pactis, & conditionibus, &c. an ſit vſura.*

10 *Accipiens poſſeſſionem in pignus, licèt cum palliamento venditionis, eſt vſura.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 INTERESSE ratione lucri ceſſantis peti poteſt in Foro exteriori iam de iure Ciuili; quàm Canonico à creditore mutuante, ſi ſit ſolitus lucrum facere; ſecundùm gloſſam celebrem in cap. Conqueſtus. de Vſur. communiter receptã, teſte Nauar. conſil. 7. numer. 5. & conſ. 17. num. 3. de Vſur. & in Manual. cap. 17. nu. 211. & Ant. Gabr. poſt plures à ſe relatos tom 2. Commun. opin. pag. 171. tit. de Solut. concluſ. 10. num. 2. cui eſt ſimilis gloſſa in cap. Peruenit. verb. In damnum. de Fideiuſſor. alia in l. 1. verb. Petrum Apoſtolum. in fin. C. de Summa trinit. alia in l. 2. in gloſſa 1. C. de Vſur. & in l. Curabit. C. de Actio. empti. Quæ quidem gloſſę loquuntur quãdo intereſſe petitur poſt moram commiſſam à debitore. Nam ante moram certum eſt non deberi, & conſequenter peti non poſſe. Quo in caſu moræ, etiam in Foro interiori debetur, cõſtita amiſſione lucri, vel quòd veriſimiliter illud creditor lucri feciſſet, ſi pecunia in termino ei ſoluta fuiſſet, ſecundùm Innocent. in cap. Sacro num. 10. de Sentent. excom. communiter receptum teſte Nauar. conſil. 2. n. 2. de Vſur. & Anto. Gabr. vbi ſuprà. numer. 2. & Couar. lib. 3. Var. cap. 4. num. 5. Abb. in dicto cap. Conqueſtus.

queſtus. num.6. per tex.in l. 2. in fin. ff. de Eo quod cert. loco. & docet Soc. conſil. 156. à num.8. vol.2.

a An autem ex conuentione à principio, ante moram poſsit haberi ratio prædicti intereſſe lucri ceſſantis, & paciſci. maximè vbi ſe offert tūc de præſenti ſimile lucrum certum, vel ſperatur probabiliter adfuturum; vt cùm quis habet præ manibus emptionem alicuius cenſus perpetui, vel poſſeſsionis; & precibus amici mutuat pecuniam cum pacto, fore ſcilicet ſoluendum ſibi pro illo intereſſe quod amittit, ſeu deſinit lucrari ob mutuationem pecuniæ quā precibus victus facit, quinque pro centenario; vel ſeptem, & dimidium; ſecundùm morem regionis quotannis: multi tenent non poſſe, quos refert Ant.Gabr.vbi ſuprà. num 4.& Fel. in cap.Cùm venerabilis.col. 3. verſ. Intellige quartò. de Exception.inter quos eſt Innocent. in cap. 1. in princip. & in cap.fin.de Vſur.& D. Tho. 2.2. quæſt. 78. art.2. ad primum. Duran.in 3. Sentent. diſtinct. 37. quæſt. 2. ad 1. & probat latè Sot.lib.6.de Iuſt.quæſt.1.art.3.vbi per plura fundamenta, & rationes conatur reprobare tale pactum, & conuentionem quoàd Forum interius: quarum præcipua eſt eſſe contra naturam mutui, quod debet eſſe gratuitum, etiam de Iure Diuino; iuxta illud Luc. 6. verſ. 35. *Mutuum date, nihil inde ſperantes*, relatum in c. Conſuluit.de Vſur. Vnde cùm non cogatur mutuans ad mutuandum: oportet vt ſi mutuet, id faciat gratis. Quòd ſi velit illud haurire lucrum ratione intereſſe quod propter mutuationem amittit: non mutuet, ſed det pecuniam ad cenſum perpetuum, vel ad vitam recipientis, faciendo cum eo contractum emptionis, & venditionis; iuxta tradita per Abb. in cap. In ciuitate, numer. 7. de Vſur. vel quærat alium contractum non gratuitū quo ipſe poſsit licitè capere lucrum ex ſua pecunia, & mederi neceſsitati amici eam petentis. aliàs ante morā non videtur poſſe prętendere aliquod intereſſe; & eius ratione, in compenſationemuè lucri amiſsi, exigere certum quid lucri; cùm ſpōte mutuet, & mutuatarius in nulla ſit culpa, nec mora tempore contractus mutui, & pacti initi, nec toto tempore, quo permittente mutuante retinet mutuum.

Sed contraria opinio, ſcilicet tam ante moram, quàm poſt moram poſſe paciſci, etiam in conſcientia, intereſſe lucri ceſſantis à ſolito negotiari, ſi precibus coactus mutuet pecuniam quam deſtinatam habebat ad emptionem de præſenti, vel de futuro alicuius rei de certo, vel quaſi de certo fructiferę. Eſt communis, & in practica recepta, quam latè defendit Nauar. in tract. de Vſur. ſuper. cap. 1. 14. quæſt. 3. notab. 15. vbi reſpondet fundamentis, & rationibus Soti, & in Manual. cap. 17. num. 211. & Couar. in dicto cap 4. numer 5. & eſt de mente D.Tho.2.2.quæſt.62.art.4.& tenet D.Anton. 2.par. tit.1. cap. 7. §. 50. Abb.in cap.fin.numer.14.de Vſur. Silu. verb. Vſura. quæſt. 19.& Rebel.de Obliga. iuſt. 2. par. lib. 8 quæſt.5.num.8.

Et ratio eſt, quia reuerà prædicto in caſu non petitur lucrum ratione mutui. Quia tūc eſſet ſine dubio vſura, & pactum feneratitium, & illicitum. Sed petitur ratione intereſſe quod mutuās pateretur in bonis ſuis, eò quòd deſinit negotiari cū ſua pecunia. Vnde non petit lucrum, ſeu intereſſe, quia mutuat; ſed quia deſinit negotiari, & lucrari tantumdem aliud *intereſſe*, & lucrum, & ſic in recompenſationem lucri, & intereſſe, aliàs cauſa mutuatarii, amiſsi. Non enim tenetur quis cum iactura, & damno bonorum ſuorum facere proximo ſeruitium, ſeu beneficiū. Quia charitas benè ordinata incipit à ſe ipſo. Et damnum, & iactura mutuātis largo modo eſt, non lucrari aliquod lucrum quod præ manibus habet, vel veriſimiliter, & quaſi de certo ſperat; quia id minus haberet in bonis ſuis. Quod clariùs patebit exemplo infra ponendo. Et dicta ratione reſponſum eſt fundamento pręcipuo Soti ſuprà relato. Quia negamus mutuantem in prædicto caſu non facere mutuum gratuitò. Negamus etiam non poſſe prætendere intereſſe lucri ceſſantis.

Itaque licèt tam Iure Diuino, quàm Canonico prohibitum ſit petere aliquid pro mutuo: non tamen eſt prohibitum illud petere ratione intereſſe; ſiue illud intereſſe ſit damni emergentis, ſiuè lucri ceſſantis. Eſt tamen diſcrimen maximum inter vtrumq; intereſſe. Nam intereſſe damni emergentis peti

peti poteſt à quocumque, etiam ſi non ſit mercator; iuxta gloſſam penult.in dict. l.2. §.fin. ff. de Eo quod cert. loco. Soc.conſil. 156. num. 9. vol. 2. & communiter omnes. At intereſſe lucri ceſſantis nequaquam peti poteſt, nec paciſci, niſi à ſolito negotiari; vt per eamdem gloſſam,& Abb.in dicto c. Conqueſtus. n.6.docet Silu. verb. Vſura. quæſt. 19. ad fin.in primo requiſito. Nauar. cap. 17. num. 212. in tertia, & vltima conditionibus, & communiter omnes.

Paciſci autem poteſt licitè illud intereſſe lucri ceſſantis quod mutuans mercator ratione mutuationis amittit in negotiatione, ſeu mercimonia ad quam habebat pecuniã mutuatam deſtinatam. Hoc tamen addito, prædictũ intereſſe capi ab eo nõ poſſe, niſi à die qua lucratus fuiſſet cũ memorata negotiatione; cùm accipiatur eius loco, & ſit quædam recompenſatio damni, ſiue lucri ceſſantis, amiſsivè,ob mutuationem factã. Et in his duobus requiſitis includuntur, & reſumũtur alia omnia à Doctoribus requiſita. Nam cetera non ſunt de ſubſtantia. Nec admittendam puto in praxi abſolutè, & indiſtinctè, conditionem illam, ſcilicet vt non capiat totum intereſſe quod aliàs in ſua negotiatione lucraturus erat, ſiue quod ſperabat (quod idem eſt) ſed tãtùm quod valet illa ſpes dubia. Nam primò, ſi habebat pecuniam ad emendum cenſum perpetuum: certum eſt poſſe paciſci eamdem quantitatem:puta quinque pro centenario, vel ſeptem, & dimidium, vbi ita eſt vnius cuiuſque iuſtus valor; vt eſt Valentiæ, propter fertilitatem poſſeſsionum. Si verò habebat pecuniam ad emendam poſſeſsionẽ: poteſt ſimiliter eamdem quantitatem paciſci. Nam tale lucrũ regulariter terra producit; vt eſt tex. in Auth. de non alien. §. Quia verò. & ibi gloſſa, & in Auth. Perpetua C. de Sacroſanct. Eccleſ. docet Couar. lib.3. Variar. cap.10. num.1. Caualcan. deciſ.2.num. 10.part.2. & deciſ.13.num.68. eodem vol. 2. Quòd ſi habeat pecuniam ad alias negotiationes incertas, & dubias, quoàd lucrum,& intereſſe: tunc veram puto præfatam conditionem. Et ſic intelligẽdum, & limitandum cenſeo D. Tho. 2. 2. quæſt. 62. art. 4. & Caiet. quæſt. 78. art. 2. col. 3. & 4. Fel. dicto cap. Cùm venerabilis. verſ. Intellige. in 2. de Excep. Silu. verb. Vſura. 1. quæſt. 25. in fin. Nauar. cap. 17. num. 212. in 9 conditione, quatenus volùt non poſſe exigi, nec paciſci totum intereſſe, quod veriſimiliter ſperatur, ſed ſolùm quantum valet illa veriſimilis expectatio in dubio poſita. Nam intelligendi ſunt de aliis lucris incertis; & non de illis quæ ſunt certa, qualia ſunt prædicti cenſus ad rationem quinque, vel ampliùs pro centum, ſecundùm vſum regionis. Nam tale lucrum exigi poteſt; vt tenet Silueſt. parùm ſibi conſtans, vbi ſuprà. quæſt. 21. & quæſt. 31. Intellige ergo D. Tho. & ſequaces eius, quando non poteſt certò ſciri valor lucri ceſſantis, parùm plus, vel minùs, ſed eſt incertus.

Et vt clariùs, ac dilucidius id intelligatur, nempè aliud eſſe accipere lucrum pro intereſſe lucri ceſſantis, & aliud pro mutuo, diſtinguique inter ſe maximopere prædicta duo: adducam hoc quoddam exemplum quotidianum. Fingamus animo eſſe quemdam mercatorem Valẽtinum qui parat iter ad nundinas Salmanticeñ. quæ fiunt menſe Septẽbris, ad emendum pullos equinos, & mulos iuniores, vulgò *Potros, y Mulatos.* Sunt enim ibi optimi; in quibus ſolet prædictus mercator lucrari valdè quotannis in dicta negotiatione, & emptione; & ſic ad eam ſolam habet pecuniam ſuam deſtinatam. Accidit vt alius mercator velit à prædicto mercatore emere lucrum quod veriſimiliter putat lucrari. & cõueniũt circa pretium. Perſpicuum eſt hunc contractum, & emptionem licitam eſſe; ex l. Si iactum retis. ff. de Action. empti. Poſteà paucis pòſt diebus dicit emptor venditori ſi noluerit ire ad nundinas, vt det ſibi mutuo pecuniã illam quam in dictam emptionem impendere debebat, & deductis ex conuentione facta expenſis quas ipſe venditor aliàs facturus erat in itinere, ipſe ibit loco ipſius. & ita conueniunt. Clarum etiam eſt hanc conuentionem licitam eſſe. Quia datur mutuò pecunia, idque gratis. Ecce mutuum gratis factum. Et ecce licitum intereſſe ratione lucri ceſſantis. Quia reuerà lucrum conuentum non accipit mercator Valentinus ratione mutui, ſed ratione illius lucri quod aliàs putabat conſequi ex emptione

dictorum

dictorum equorum, & mulorum iuniorum.

Eadem ratione poterit quiuis mercator habens pecuniam ad negotiandum accipere, & paciſci lucrum à principio; dummodò habeat præ manibus mercimoniam in quam dictam pecuniam impendat; vel de certo eamdem mercimoniam expectet, ex qua lucrũ probabiliter ſperetur. Et in hoc conſiſtit tota vis, vt poſsit quis recipere lucrum ex mutuo, ratione lucri ceſſantis. Nã non ſufficit vt ſit mercator, vel aliàs habeat pecuniam ad negotiandum, & poſsit eam impendere in aliquam mercantiam. Nam talis ſpes eſt inanis, & non vendibilis, nec pretio æſtimabilis. Sed eſt neceſſe vt dictã mercem habeat de præſenti: vel ſit ita certa, vel veriſimilis, vt ſi vellet vendere ſpem lucri quam habet, inueniret emptorem; vt docet Paul. ita intelligendus in dict. l. 2. §. fin. ff. de Eo quod certo loco. quem plures ſecuntur, quos refert Ant. Gabr. vbi ſuprà. num. 3. verſ. Contrarium. Quod manifeſtè patet in prædicto mercatore Valẽtino. Nã ſi is vellet dare mutuò ſuam pecuniã menſe Ianuarii vſque ad menſem Auguſti, & vellet recipere aliquid ratione lucri ceſſantis, quod aliàs poſſet lucrari ſi eam impenderet in aliquam mercimoniam: certè eſſet vſura. Nam ſuppoſito quòd illam pecuniã non habebat deſtinatam niſi ad emendos equos, & mulos in nundinis Salmanticenſibus quæ fiunt menſe Septembris; nullum intereſſe lucri ceſſantis prætendere poteſt; cùm nullam aliam negotiationem feciſſet, durante illo tempore mutui; ſed ſuam pecuniam penes ſe haberet otioſam in arca: & illa ſpes, ſcilicet potuiſſe, vel poſſe eam impendere in aliquam negotiationem, eſt aërea, & nulli vendibilis, nec pretio æſtimabilis. Et in hoc caſu, & ſimilibus eſt intelligenda doctrina illa D. Tho 2. 2. quæſt. 68. art. 2. ad primum, quam refert, & ſequitur Caualc. deciſ. 2. num. 28. part. 2. videlicet licèt mutuans ſit mercator, & ſolitus lucrari: non propterea poſſe mutuare, vt aliquam ſuper excreſcentiam recipiat vltra mutuum, ſub prætextu intereſſe quod fuiſſet lucratus. Quia non debet vendere quod nõ dum habet. Et quod addit. *Et poteſt multipliciter impedire ne habeat*; intellige de aliis mercimoniis incertis; vt cùm quis habet pecuniam ad emendam certam aliquã poſſeſsionem; cuius venditio eſt valde dubia: vel ad emendum aliquem cenſum perpetuum à Generali alicuius ciuitatis, cùm vendere voluerit, & non ſperatur tam citò talis venditio; vel ad emendas aliquas alias mercimonias incertas, & dubias. Nam dùm non ſeſe offert venditio earum; ſi mutuo det pecuniam, non poterit exigere lucrum aliquod, niſi in caſu qui ſe obtulerit opportunum. Poſſet tamen prædictus mercator Valentinus paciſci, vt ſi mutuatarius non reſtituerit pecuniam ante nundinas, teneatur ſoluere certum intereſſe, ratione lucri, per eum amiſsi in prædictis nundinis, ob pecuniam non reſtitutam. Nam tale intereſſe poſt moram eſt vbique receptum, vt docet plures quos refert Ant. Gabr. vbi ſuprà, nu. 1. & dicetur infrà in 4. illatione.

Itaque ex hactenus dictis conſtat à mercatore, vel quouis alio habente pecuniam alicui licitæ negotiationi expoſitã, tunc demum poſſe peti, & paciſci intereſſe, ratione lucri ceſſantis, cùm eam mutuat; quando propter mutuum ipſe amittit alibi dictum intereſſe; vel ſaltem eſt veriſimile ipſum lucratum fuiſſe. Tunc enim dicitur verum intereſſe ratione lucri ceſſantis. Quia verè ceſſat, vel probabiliter ſperatur ceſſaturum, & ipſum amiſſurum, aliàs ſecùs. Vide optimè per Burſa. conſ. 68. à num. 11. lib. 1. & 1. tom. Commun. opin. lib 4. tit. 22. numero 41.

3 Ex hac reſolutione inferuntur, ac deducuntur plura ad praxim non contemnenda. Primò enim deducitur, ſi quis habeat pecuniam ad emendum cenſum perpetuum; & habeat præ manibus vẽditorem: ſi fortè amicus ipſum roget, vt ſibi mutuò det pecuniam illam; & ei ſoluet quotannis ſolidũ pro libra, vel ſolidum cum dimidio (vt eſt mos Valentiæ) & ſic cenſum illum quem aliàs habiturus erat à prædicto venditore: poſſe dubio procul id facere abſque vllo ſcrupulo; vt & docet Silu. verb. Vſura. 1. quæſt. 22. & 24 Cordub. quæſt. 105. etiam cum ſolo chirographo, & ſcripto priuato. Quia cenſum non percipit ratione mutui; ſed ratione intereſſe lucri ceſſantis quod aliàs habiturus erat ab eo qui ſuam pecuniam accipere volebat ad cẽſum perpetuũ.

Et

Et ita in facti cõtingentia reſpondi his proximè diebus. Si verò non ſe offeret de præſenti venditor cenſus: non poſſet is ſtatim percipere aliquid ratione prædicti intereſſe, donec eum haberet (vt prædixi) ab eoque die poſſet pacifici quòd teneretur mutuatarius conferre intereſſe loco cẽſus amiſsi. Quod eſt de mente Nauar. dicto cap. 17. numer. 212. in 5. conditione, ibi, *Vt non recipiat intereſſe, priuſquam conſtet quod veriſimiliter lucratus eſſet.*

4 Secundò deducitur mercatorem habentem pecuniam deſtinatam non ad hanc, vel illam mercimoniam, ſed paratum eam expendere, quacumque occaſione cõtingente, ſi ſit veriſimile eſſe euenturum poſſe rogatum eã mutuò dare ſub intereſſe, moderamine adhibito arbitrio boni viri, propter incertitudinem lucri, tam in tempore, quàm in quãtitate Qua poſſet nõ cõtingere tã citò, & poſſet etiam ſi cõtingeret non lucrari in ea. Et in iſto caſu loquitur, & eſt applicanda doctrina D. Tho. dicta quæſt. 78. art. 2. ad primum, de qua ſuprà. Si verò nullæ merces ſperentur pro eo tempore: non poterit aliquid recipere. ſed pacifci, & ſtipulari poterit, nempe ſi venerint, quòd ſoluet intereſſe ab eo die, pro vt ſuprà moderatum. Idem putarem de habente pecuniam ad emendam aliquam bonam poſſeſſionem. Nam non eſt certum quando id contingat. Quod eſt valde notandum pro his qui in paruis villis commorantur, vbi raro contingunt merces ad impendendas in eas pecunias; maximè ſi extra dictas villas non ſoleãt eas expendere. Nam præfati vix poterunt in illo caſu recipere intereſſe ex mutuo, ratione lucri ceſſantis, cũ nullum fermè amittant. Et ſic puto plura mutua eſſe vſuraria, cùm duo requirantur in dicta ſpecie ad excuſandũ quem ab vſura. Primum, vt is qui mutuò dat pecunias, habeat eas expoſitas ad lucrum, & mercaturam. Secundùm, vt propter mutuum factũ amiſerit lucrum vel certum, vel veriſimile.

5 Tertiò deducitur, in hac ſpecie de quã agimus, poſſe peti certum pro incerto, id eſt, deduci in pactum certum lucrum pro incerto ſperato, vt in exemplis ſuprà relatis, licèt regulariter ſit contra; vt in l. Cùm quis decedens. §. Codicillis. & §. Titia. ff. de Legat. 3. & l. Qui teſtamentum. ff. de Probat. & docet Couar. vbi ſuprà, illatione 7. & alij quos refert Soto. dicto artic. 3. concluſ. 4. Quod eſt notandum. licèt D. Tho dicta quæſt. 78 art. 2. ad primum, contrarium ſentiat. Sed intellige, vt per Silu. verb. Reſtit. 3. nu. 9. ad fin.

6 Quartò, deducitur prædictum lucrum deberi in vtroque Foro, etiam ſi non ſit conuentum, quando mutuatarius eſt in mora reſtituendi mutuum; dummodò mutuans haberet illas pecunias mutuatas ad negotiandum, vel rem aliquam fructiferam emẽdam; & ſe obtulerit occaſio poſt dictã mutuam negotiandi cum illis; vel aliàs lucrum aliquod amiſerit, vel damnum ſenſerit. aliàs non poterit illud lucrum petere; nec mutuatarius ad id tenebitur. Ita notat Couar. vbi ſuprà, numer. 5. & Cordub. dicta quæſt. 105. Itaque intereſſe ratione lucri ceſſantis, nec in Foro exteriori, nec in interiori debetur ante moram, niſi ſit conuentum à principio mutui; licèt reuerà ſe obtulerit occaſio illud lucrandi. Ratio eſt, quia durante tempore ad reſtituendum mutuum nulla iniuria ſit mutuanti ex retentione mutui; licèt aliàs lucrum ob id amittat. Quia in id ſponte conſenſit; & agenti, & conſentienti nulla ſit iniuria. Idẽ docet Soto dicto lib. 6. de Iuſt. quæſt. 1. art. 3. §. Verumtamen. Poſt moram verò, (Intellige culpabilem) & terminum datum ad reſtituendum; licèt tempore mutui nihil ſit dictum, nec conuentum: ſi tamen amiſit aliquod lucrum; tenebitur mutuatarius illud ſoluere, & refundere, ac reſarcire. Quia mora eius non debet officere commodis alicuius, maximè benefactoris eius; tum ne mutuans diſpẽdium patiatur, vnde præmium conſequi meruit, vt dicit tex. in cap. 2. de Fideiuſſor. & ita tenet Sot. lib. 6 de Iuſt. & iur. quæſt. 1. art. 1. ante fin. verſ. Sed dubium. Dicit cõmunem Rebel. de Obliga. iuſt. 2. par. lib. 8. quæſt. 7. num. 1. & 4. & probatur in l. 3. §. fin. ff. de Eo quod certo loco. & l. Si commiſſa. ff. Rem ratam hab. idem Coua. 2. par. cap. Quamuis. §. 5. num. 4.

Hoc tamen prætereundum non duxi in Regia Audientia Barcinonenſi condemnari rei debitores ex quocumque credito, dũmodò fuerit liquidum, & non ex mutuo, ad ſolutio-

ſolutionem, ſiue reſtitutionem crediti, vnà cum intereſſe à die motę litis, ad rationem quinque pro centenario, nullo habito reſpectu an actor ſit ſolitus lucrari, nec ne. Quæ praxis obſeruatur vel in pœnam non ſoluentis, vel non reſtituentis, vel (quod verius videtur) propter moram ob quam debetur vſura. l. Cùm quędam. 18. §. Si pupillo. ff. de Vſur. l. 2. C. eodem. gloſſa fin. in l. Qui ſemiſſes. §. Quæſitum. ff. eodem Soc. vbi ſupra. licèt Paul. in l. 2. ff. de Reb. cred. dicat prædicta procedere de iure Ciuili, & de iure Canonico, nec ante moram, nec poſt moram deberi, nec exigi poſſe intereſſe in mutuo. Sed obſerua non loqui Paul. de mora iudiciali, ſed extra iudiciali. Et ſic non obſtat prædictæ praxi Barcinonis. Fallit etiã Dictum Paul. in mercatore, cui poſt moram obtulit ſe occaſio lucrandi aliquid; iuxta not. ſup. iſto num. 6. in prin.

7 Quintò deducitur in aucupatore, venatore, piſcatore, & mercatore nullum conſiderari intereſſe propter incertitudinem talium mercimoniorum; vt docet Rom. ſing. 637. incipit Tu habuiſti. Boër. in Additione ad Dın. in Rubr. de Regul. iur. lib. 6. litera A. Iacob. Nouel. poſt reg. Dueñ. reg. 46. verb. Interuſurium. Benau. Stract. in tract. de Mercat. num. 5. Caual. deciſ. 2. num. 30. part. 2. vbi dicit ſe dictum caſum in contingentia facti habuiſſe. Vnde ſi tales mercatores dent mutuò pecunias quas prædictæ negotiationi expoſitas habent: nec ante moram, nec poſt moram poſſunt aliquod intereſſe, ratione lucri ceſſantis, paciſci propter incertitudinẽ probabilem quæ habetur circa lucra talium mercimoniorũ. Quod eſt valde notandum in exemplum ad alia ſimilia lucra valde incerta. Sed vide Silu. verb. Reſtitutio. 3. num. 9. vbi in quodã caſu ſimili ſentit contrarium. Loquitur tamẽ de malæ fidei poſſeſſore.

8 Sextò deducitur multò minùs prætendi poſſe aliquod intereſſe ab eis qui habent ſuas pecunias non ad negotiandum; ſed ad neceſsitates domorum ſuarum futuras, forſitan contingentes; vel (quod peius eſſet) ad eas mutuandas ſub vſuris, ſeu dato aliquo intereſſe. Nam ſi hi eas mutuò dent, nullo modo poſſunt aliquod lucrum capere, vel paciſci ratione intereſſe quod forſan poſſent lucrari, ſi dictas pecunias alicui darent ad cenſum perpetuum, emendo aliquod cenſuale, vel eas impẽdendo in alias mercimonias. Nam cùm non habeant eas ad id expoſitas: nullo iure poſſunt aliquod lucrum paciſci; cùm nullum amittant, ſecũdùm Nauar. dicto cap. 17. num. 212 ad fin. verſ. Et quòd non poſsint. Silu. verb. Vſura. 1. quæſt. 25. & probatur in l. Si ſterilis. §. Cùm per venditorẽ. ff. de Action. empti. verſ. Neque enim, ſi potuit. Per quem tex. dicit Soc. conſil. 156. numer. 9. vol. 2. non haberi rationem lucri à nõ ſoluto negotiati; & docet gloſſa recepta in l. 2. §. fin. verb. Solebat. ff. de Eo quod certo loco. Poſſent tamen paciſci, ſi dum eas non reſtituerint, patiantur aliquod damnum in bonis ſuis. putà emendo cariùs triticum pro prouiſione domorum ſuarum, vel accipiendo aliquas pecunias ſub vſuris, vel ad cambium, vel imponendo ſuper bonis ſuis aliquod cenſuale perpetuum pro ſolutione alicuius debiti, vel vendendo viliùs poſſeſsionem aliquam ad ſubueniendum alicui neceſsitati ſibi contingenti, vel alias quomodocũque: tenerẽtur illud reſarcire, vt docet Silu. verb. Vſura. 1. quæſt. 25. Quia ad tale damnum reſarciendum non requiritur vt mutuans ſit mercator, iuxta dictam gloſſam receptam in l. 2. verb. Solebat. de eo quod certo loco, & facit cap. Peruenit. de Fideiuſſor. & cap. Si quis Clericus. 12. quæſt. 2. Idem docet Couar. dicto numer. 5. addens deberi etiam in conſcientia prædictum intereſſe ratione damni emergentis ſi contingat poſt moram, licèt pactum de hoc factum non ſit tempore mutui, quamuis Silu. cõtrarium ſentiat, & malè, vbi ſuprà, quęſt. 26. in fine.

9 Septimò deducitur, habentes apothecas ſpecierum, aromatum, librorum, pannorũ, & aliarum mercium, & eas vendentes creditò cum omnibus vtenſilibus, mobilibus, & inſtrumentis apothecæ vnà cum nominibus debitorũ ad tot annos. putà ſeptem, vel decem, cum pacto vt interim ſibi ſoluantur ſeptem, vel octo pro centenario, ratione intereſſe lucri ceſſantis quod intereà amittunt, & lucrari conſueuerant, deductis expenſis, & labore quæ impendebant: & vt vno quoque anno ſoluantur tot ſcuta

de ſorte

de ſorte precipua; & in omni ſolutione dicti crediti detrahatur pro rata de dicto lucro. Et aliquando fit dicta venditio ſub palleamento ſocietatis, æſtimando priùs merces, promittenteque emptore habere in ſocium ipſum venditorem, necnon & capitale ſaluum in fauorem eius. Et vt durãte tẽpore ſocietatis nõ teneatur emptor quotannis reddere rationem adminiſtrationis, ſoluat pro lucro incerto quolibet anno certum quid, deducta ex ſorte, pro rata, parte lucri. Deducitur apertè tales venditores committere vſuram. Primò, quia in effectu pretium æſtimatum de apotheca dant mutuò emptoribus; & ex ſola dilatione temporis ad ipſum ſoluendum, percipiunt illud lucrum quod eſt illicitum, & vſurarium, ex cap. In ciuitate. cum ibi notatis, de Vſur. Naua. capit. 23. numer. 82. D. Thom. 2. 2. queſt. 78. artic. 2. ad ſeptimũ. Silueſt. verbo Vſura. 2. queſt. 1. §. 3. & 4. vbi dicit talem contractum eſſe vſurarium in Foro animæ, licèt non quoad Forum exterius. Secundò, quia illud pretium non poteſt venditor apothecæ habere ad pręſens ab alio. Aliàs enim non vendidiſſet merces creditò. & conſequenter ex prædicta dilatione nullum poteſt pretendere intereſſe ratione lucri ceſſantis, cum nullum lucrum acquirere poſſet alibi cum illa pecunia quã non habet, nec habere poteſt, vt docet Silu. verb. Vſura. 2. quæſt. 1. §. 1. contra magiſtrũ Raphaël. de Pomaſio qui contrarium conſuluerat.

Quòd ſi dicas pati damnum, ſeu intereſſe ex prædicta venditione, ſcilicet omne illud lucrum quod lucrabatur habendo dictam apothecã, & nõ videri cõueniens ꝙ emptor habeat merces, & corpus apothcæ, & illius fructus, & lucrum; & ſic rem, & pretium, contra l. Curabit. C. de Action. empt. Corpus enim illud apothecę producit fructus laborando, & exercendo ſe in eo apothecario, ſeu mercatore, quos percipere deſinit à die venditionis dictæ apothecæ, & eos lucratur emptor.

Huic tuæ obiectioni ſic reſpondeo, Illos fructus percipit pharmacopola, non ex ipſo corpore apothecæ, quod de ſe infructiferum eſt, ſed ex labore ſuo quem in illud impendebat. Cùm ergo iſte labor iam ceſſet, vendita apotheca, ex parte ſua: nullo modo poteſt ipſum vendere ipſi emptori. Eſſet enim exigere lucrum ex labore emptoris; quod periniquum eſt. Et ſic non obſtat dicta l. Curabit. Quia ibi prædium erat ex ſe fructiferum; & ob venditionem ipſius, venditor carebat dictis fructibus, & emptor eis fruebatur vnà cum pretio prędii. Quod longè diuerſum eſt à noſtro caſu. Adde in confirmationem quæ dicemus infrà Dif. 13. Et ita abſque vlla hæſitatione tenendum puto, licèt Caual. decif. 13. per totam par. 2. poſt Rimin. iun. conſ. 177. vol. 2. defendat prædictum contractum a f[?]nore; dicatque ita fuiſſe pronuntiatum in fauorem cuiuſdam clientuli ſui in cauſa appellationis, licèt in prima inſtantia habuiſſet ſententiam contrariam, iuxta eam quam nos defendimus. Eius enim rationibus ſatis ex ſupra dictis reſponſum manet.

Nec obſtat quod vltimò ait dictus Caualca. numer. 66. ita etiam iudicatum eſſe Papiæ, & Mediolani anno 1582. de locatione facta per quemdam ſpeciarium de tota ſua apotheca, cum vaſis, domo, & medicinis, & alis rebus quæ in dicta ſpeciaria aſſeruabantur, & reperiebantur, alteri ſpeciario, cum æſtimatione rerum; & pacto, quòd finita locatione deberet præfatam apothecam cum dictis rebus æſtimatis, & inuentariatis reſtituere; & etiam tales locationes eſſe frequentes in dictis ciuitatibus. Nã reſpondeo in dicta locatione licèt periculum rerum apothecæ ſit conductoris ex vi ęſtimationis, & numerationis ipſarum factarum, & ſic in hoc tranſcendat dictus contractus terminos locationis, cui proprium eſt pertinere periculum rei locatæ ad ipſum locatorem: nihilo minus manere locationem, quia ſic actum eſt inter contrahentes, quemadmodum dominus habet dominium ſuper depoſito facto de pecunia non conſignata in ſacculo, ſed numerata. Quia licèt dominium talis pecuniæ tranſierit in depoſitarium vigore dictæ numerationis, per textum in l. Lucius. 1. & l. Die ſponſaliorum. §. Qui pecuniam ff. Depoſit. & l. Quod ſi ab initio. ff. de reb. credi. nihilo minus manet depoſitũ. Vnde

cùm in dicto contractu maneat locatio; de cuius natura eſt vt ſoluatur aliquid pro locatione: meritò ibi ceſſat omnis vſura quæ ſolummodò committitur in contractu mutui realis, vel virtualis. At in prædicta venditione apothecæ eſt virtuale, & palliatum mutuum, vt ſuprà oſtenſum eſt. & ideò aliter de eo dicendum omnino eſt.

In prædicta tamen ſpecie libenti animo concederem (ſi venditor apothecæ quaſi coactus, & precibus victus vendidiſſet dictam apothecam. cùm aliàs non haberet animum eam deſerendi, ſed ob aliquam commoditatem emptoris id faceret) tunc vtique poſſe paciſci illud lucrum quod gratia emptoris amittit, taxando, & moderando ipſum arbitrio boni viri. quamuis meliùs faceret ineundo cum eo ſocietatem ad omne lucrum, & damnum; vel faciendo aliud inſtrumentum de aſſecurando capitali æſtimato, ſecundùm cautelam quam tradit Nauar. cap. 17. num. 254.

10 De mutuantibus autem pecunias, accepta aliqua poſſeſsione in pignus, & faciendo contractum palliatum emptionis cum pacto de retrouendendo minori pretio iuſto; vt ſic interim percipiant fructus rei pignoratæ, iuxta cap. Illo vos. de Pignor. cap. Ad noſtram: de empt. & vendit. nihil hic agendum puto; cùm contra tales contrahentes non minùs iura inſurgant, quàm contra vſurarios eiſdem pœnis eos afficiendo. Conſule Bero. numer. 25 & Anto de Burg. num. 45. in dicto capit. Ad noſtram. Couar. lib. 3. Variar. capit. 9. Cagnol. in l. 2. C. de Pact. inter empt. Roland a Valle conſil. 40. & 96. volum. 2. Anton. Gom. 2. tom. capit. 2. Octau decił. Pedam. 35. numer. 9. & deciſ. 65. & 137. Guidonem Pap. quæſt. 516. Nauar. cap. 17. num. 247. Caual deciſ. 1. & 2. part. 2 Iul. Clar. verb. Vſura Auend de Exequend. mandat. 2. par. capit. 29 Sotum lib. 6. de Iuſti. quæſt 1. Tiraquel. de Retract. tit. 2. in princip. numer. 26. Conan lib. 7. Commentar. capit. 9. Menoch. de Arbitr. lib. 1. quæſt. 17. numer. 7. Faciunt notata infrà Differentia 5.

SVMMARIVM.

1 VSVRAE *nauticæ, vel traiectitiæ, an ſint licitæ.*

DIFFERENTIA QVARTA.

1 VSVRAE nauticæ, vel fęnus pecuniæ traiectitiæ licitè recipiuntur in Foro exteriori, vt patet per totum tit. ff. & C. de Nautico fęno. adeò vt pro tali pecunia traiectitia de iure ciuili permittantur vſuræ, etiam immoderatæ; vt probat text. in l. fin. C. de Nauti. fęno. quamuis aliàs regulariter tales vſuræ non permittantur. l. Eos. C. de Vſur. l. Improbum fęnus. C. Ex quib. cauſ. infam. irroge. & hoc etiam caſu ex pacto nudo iure ciuili vſuræ debentur, l. Periculi pretiũ. ff. de Nauti. fęno.

Eſt autem pecunia traiectitia quæ datur, & mutuatur trans mare vehenda, ne eodem in loco conſumatur; cuiuſque creditor periculum ſuſcipit. l. 1. & 3. ff. de Nauti. fęno.

In Foro verò interiori, & animæ, præfatæ vſuræ non ſunt licitę, ſecundùm Archiar. Hoſtien. & Ananiam in capit. Nauiganti. de Vſur. ſecundùm quos etiam de Iure Canonico pręfatus titulus de Nauti. fęno. eſt correctus. ſequitur Nauar. dicto capit. fin. numer. 4. pag. 54. & Valaſc. conſultatione 18. numer. 6. ad fin. qui numer. 7. aduertit ex Nauar. loco proximè citato, pagin. 56. eatenus illum titulum eſſe correctum, tam in Foro exteriori, quàm interiori; quatenus pecunia recipitur ab aſſecuratore pro mutuo. ſecùs ſi recipiatur potiſsimùm pro aſſecuratione ſine reſpectu mutui. Pro quo vide notata ſuprà ſub verbo Pœna. Differentia 20.

SVMMARIVM.

1 EMENS *fundum cum pacto vt vendens non possit illum reemere, nisi post aliquot annos, non committat vsuram.*

2 *Fructus pignoris debent computari in sortem.*

DIFFERENTIA QVINTA.

1 EMENS fundum, vel censum, aut certas frumenti mensuras annuas, cum pacto vt non liceat venditori eas redimere, nisi post lapsum certum tēpus: talis emptor securus est quoàd Forum exteriorem à pœna vsurariorum; ni iam alia simul concurrerent cum pręfato pacto, ad vsuram præsumendam. Ita Panor. cons.76.col.1.lib.1.& cons.69. lib.2.Bald. cap.1.de Feudo dato in vicem lega.commis.col.2.vers.Quæro de quibusdā. Cepola de Simulatione contractus. præsumptione 10.Iason consi.153.lib.4.Tiraquel.latè de Retractu.conuent. §.1.gloss.2. numer.70. 71.&73.dicens plerosque ita testari.Et secundùm hanc opinionem sæpe fuisse iudicatum in Senatu supremo Lusitano tradit Valas.Consult.41.in fine part.1. Et ita passim tales contractus à pluribus sine vllo scrupulo fieri videmus.

In Foro verò conscientię contrarium est tenendum; nempe talē contractum esse vsurarium. Constat enim præfatos contractus fieri solere à venditoribus, quia mutuo pecuniam sibi tunc necessariam habere non possunt. Et ideò inuiti tradunt rem venditam quasi in pignus, dum eam non retrahunt, sperantes breui illo tempore præfixo eam redimere. Vnde in effectu, & intentione, solummodò dant fundum emptori in pignus. At fructus pignoris non possunt 2 percipi non computando eos in sortem. l.1.C.de Pignor.actio. Et ideò hac ratione ita tenet Hentiq. Boic. in capit. In ciuitate. in fin.de Vsur. Host.& Ioan.And. in cap.Ad nostram. de emptio. Lauren. Rodulph. in capit. Consuluit. de Vsur. 2.par. quæst.61. Lanfranc. in Clement. Dispendiosam. col. pen. de Iudi. Bal. cons.487. lib.1.& consi. 114.lib.3. Guid.Pap. in tract.de Contractu illicito. num.26.& decisione 516.& sing. 477. Imol.cons.25. Patis.de Cōtract.quęst. 50. quos refert, & sequitur Alua. Valas. loco superiùs citato, dicens semper se in cōsulendo secutum fuisse hanc opinionem, coactum lege Ordinamēti lata à Rege Alphonso 11.Castellæ tit.2.lib. 8. vbi apertè disponit contractum venditionis cum pacto reuendendi post certum diem, censendum esse vsurarium, si apposita sit expressa conditio de lucrandis fructibus rei venditæ ab ipso emptore, dum res vendita non redimitur. Ratio est, quia tunc emptor percipit certum lucrum rei ita venditæ, vltra sortem. Meritò igitur censendus est vsurarius. Sed nō ob primā rationē per not.inf.Dif.7.

SVMMARIVM.

1 EMENS *fundum pretio iniusto, non est tutus, tametsi in scriptura dicatur illud plus remitti gratis à venditore.*

DIFFERENTIA SEXTA.

1 EMENS fundum; puta centum ducatis, qui tamen valebat 180. cum pacto de retrouendendo, & in instrumento faciens apponi, à venditore donari omne illud plus, si quid amplius valeret: hic emptor securus est, & tutus quoàd Forum exteriorem; quia rescindi contractus nō poterit tamquam vsurarius, & simulatus propter præfatam clausulam.

At in Foro interiori secus dicendum est, secundùm Bal. qui ita consuluit consi. 42. incip. Quidam Petrarius. quem refert, & sequitur Cepol.in tract.de Simula.contrac. num.46 ad fin. dicens notandum, quia habuit

buit

buit de facto. & ratio potest esse (licet nullam ipse adferat) quia reuerà illa donatio est simulata, & inuitè, ac stylo ad verborum demulsionem facta. Nihil enim minùs excogitauit venditor, quàm vltrò præfatam donationem facere. Faciunt dicta suprà verbo Venditio. Differentia 1. vers. Amplia secundò. Conferunt dicta sub hoc verbo Differen. 2. & tradita per Castad, dec. s. vnica in rit. de Emptione, & venditione. & Pinel. l. 2. C. de Rescindend. vendi. 1 par. capit. 2. à num. 10. & in 1. tom. Communium opinio. lib. 4. tit. 30. num. 31. & 38.

SVMMARIVM.

1 *VENDENS fundum cum pacto de retrouendendo; sed palliatè, & cum intentione pignorandi tantùm; an committat vsuram.*

DIFFERENTIA SEPTIMA.

1 VENDENS fundum iusto pretio cũ pacto de retrouendẽdo; sed cũ intentione simulationis contractus. Quia scilicet in veritate non habet animum vendendi, sed pignorandi fundum ipsum, dum aliunde quærit pecunias ad ipsum redimendum. Iste venditor quoàd Forum exteriorem securus est, licèt sint contra eum probationes, & testes de prædicta eius intentione. argu. eorum quæ docet gloss. margin. verb. Malè agere. in c. Consuluit. de Vsur.

Ratio est, quia prædictus Forus non iudicat, nec punit peccata cogitationis; vt habes suprà verb. Peccatum. Diff. 7. Præterea ad præfatum Forum debent concurrere simul emptor, & venditor cum illa mala intentione, vt possit contractus damnari, secundùm Cepol. de Simul. contr. n. 90. ad fi.

At quoàd Forum conscientiæ non est securus. Quia præfatus contractus vẽditionis est illicitus, simulatus, & vsurarius, propter eius deprauatam intentionem, secundùm Cepol. suprà num. 92. cum sequent. Conferunt tradita suprà Differentia 1. ad finem.

Sed contra in principio dicta facit quod tradit idem Cepol. ibid. dict. n. 92. vers. Sed ego arbitror. vbi dicit in prædicto casu, si emptor nesciuit præfatam malam intentionem venditoris, nec fuit in culpa ob eius ignorantiam, posse, si voluerit, agere contra venditorem ad rescissionem cõtractus tamquam simulati. argu. l. Et eleganter. in prin. ff. de Dolo. & in l. Iulianus. §. Si quis colludente. ff. de actio. empt. & per not. per Bal. in l. 1. vers. Sed hic quæro. C. Plus vale. quod agitur. & sic videtur etiam in Foro exteriori non esse securum dictum venditorem.

Verumtamen durum mihi videtur sola mala intentione vendentis infici contractũ, & fieri vsurarium. argu. eorum quæ diximus verb. hæreditas. Dif. 11. n. 5. & 6. & verb. Peccatum. d. Differentia 7. Nec obstant dicta suprà, verb. Simonia. Differentia 8. num. 2. Quia alius casus est ille, dissẽtaneus ab isto. Præterea si venditio facta fuit iusto pretio, vt supponit Cepola: quomodo potest dici contractus simulatus, & illicitus? Et si sola illa intentio venditoris sufficeret ad inficiendum cõtractum: profectò nullus consimilis contractus esset securus, cùm solus Deus sit scrutator cordium, & posset venditor quotiescumque voluisset dicere se habuisse tempore venditionis dictam prauam intentionem, vt sic defraudaret emptorem fructibus. Quare tene contra, per notata à Soto lib. 6. de Iusti. quæstione 1. artic. 4. col. 11. §. Quarto modo. nisi cum dicta mala intentione concurreret paruitas pretii; per cap. Ad nostram. de Empt. & tradita per Couar. lib. 3. Resolut. capit. 8. numer. 4. Quo in casu in vtroque Foro erit cõtractus vsurarius.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *VSVRARIVS mentalis tantùm, non punitur in Foro exteriore. Secùs in interiore.*

DIFFERENTIA OCTAVA.

1 VSVRARIVS mentalis tantū, non punitur in Foro exteriori: & ideò nō cōpellitur ad restitutionē vsuræ, vt probat tex. in cap. In ciuitate. de Vsur. iuncta gl. verb. Male agere. in cap. Consuluit. eod. tit.

At in Foro animę punitur tamquam verus vsurarius; nec non compellitur accepta vltra sortem, restituere, ex eod. c. Consuluit. & dict. gl. fin. ibid. & tetigimus suprà verb. Simonia. Differentia 8. Quod quomodo intelligatur, declarat optimè Soto lib. 6. de Iusti. quæst. 1. artic. 4. §. Restat. Debet enim cum praua intentione concurrere datum quid, vltra sortem, ratione mutui. aliàs non sufficit sola intentio praua accipientis, si datum illud fuit gratiosum, & non ratione mutui. Quia tunc nec danti, nec pauperibus tenetur ea restituere, per not. verb. Venditio. Differentia 8.

SVMMARIVM.

1 *EMENS fundum minus iusto pretio, si eumdem dederit in emphyteosim venditori, debet eū tradere pro rata pretii soluti.*

DIFFERENTIA NONA.

1 EMENS fundum, verbi gratia centum ducatis, qui aliàs valebat 150. si eumdem fundum eidem venditori locauerit, seu in emphyteusim dederit, pro pensione, vel fictu iuxta valorē dictorum 150. ducatorum: in Foro exteriori ad nihil tenetur; quia licita est locatio.

Secùs verò est in Foro conscientiæ; secundùm quem debet haberi respectus ad pretium acceptum per ipsum venditorem. puta ad prædictos 100. ducatos, & non ad 150. Ita tenet sing. Cepol. de Simul. contra. nu. 34. & 94. nullam reddens rationem diuersitatis inter vtrumque Forum; neque illud probat aliquo iure, vel ratione, vel authoritate Doctorum.

Et cogitanti mihi super ratione diuersitatis, occurrit præfatum contractum esse instar illorum qui vulgo dicuntur *Moatras*. Nam sicut in his moatris mercator vendit rem pretio riguroso; & ab eodem emptore eamdem rem vili pretio posteà emit: ita in nostro casu emptor emit rem vili pretio, & eamdem locat eidem venditori pretio riguroso. Vnde videtur dicendum, sicut moatræ sunt in Foro conscientiæ damnatæ, vt diximus sup. verbo Negotiatio. Differen. 2. ita pariter esse præfatum contractum.

SVMMARIVM.

1 *VIDVA, an possit recipere certum quid, dum dos sibi non soluitur.*

DIFFERENTIA DECIMA.

1 IN quibusdam Regnis, & ciuitatibus; vt Neapoli, Aquilæ, & aliis, est consuetudo, seu statutum, disponens vt donec dos restituatur ipsi viduę; soluantur quinque, vel septem pro cētenario. De prædicta consuetudine testatur Afflict. decisione 284. in prin. & Viuius in primo tom. Communium opin. lib. 5. tit. 12. Solut. matr. n. 12. aliàs est p. 440. opin. 73. & Iacob. de Graff. in suis decis. lib. 2. c. 106. n. 4.

Sed pręfatam consuetudinē non esse tutā, nec seruandam in Foro conscientiæ, pro-

bat Clemen.1.de Vsur.& ibi Ioan.de Lign. & melius Ordin.Portug.lib.4.tit.67.§.1.ad fi.& tenet Bal. in l. Eos.C.de Vsur.per text. ibi.& Ioan.de Imol. & ceteri omnes in l. In insulam.§.Vsuras.ff.Solut.matrim. & dicit communem Roch.de Curt. in capit. fin. de Consue.quæst.1.num. 18.& Hieron. Alba cons.6.num.21.& cons.19.num.13.Ias.in §. Fuerat. num. 9.Inst.de Actio. Plotus in l.Si quando.num.470.cum sequent. & nu.861. C.Vnde vi.& habetur 1 tom.Commu. opi. vbi sup.nu.95.& lib.4.tit.22.num.27.& 28. Adde Coua.lib.3.Resol.c.1.n.3.vers.6. Afflict.decis.184.Panor.cons.39.à nu.3.lib.2. Barbo.2.p.l.2.in princip.ff.Solut.mat.n.43. Bal.verò sibi cōtrarius in l.Si præterea.C. de Iure dot.& Roch.d.q.1.n.19.tenentur cōtrarium.immò dictā cōsuetudinem obseruari sine peccato.Idē post plures alios tenet Cardi.in Clem.1.de Vsur. & Graf. vbi sup.

Quid igitur tenendū in tanta varietate opinionū? Certè cū prędicta quātitas, quinque vel septē pro cētenario accipi nequeat, nisi ratione interesse lucri cessantis, vel dāni emergentis: recurrendum est ad ea quę resoluimus sup.in Dif.3.& docet optimè Rebel. de Oblig.Iust.2.p.lib.6.q.11.n.12.

Sed offert se mihi dubium circa hoc, non contemnendū. Videmus tutores non comparantes prædia ex pecunia pupillorum, teneri in vtroque Foro ad vsuras ratione tarditatis,seu lucri cessantis.l.Tutor. §.Si post depositionem.ff.de Admini. tuto. Panor. in cap.Conquestus.num.8.in 2. casu. de Vsur.licèt alias pupilli nō sint mercatores, nec in ipsos concurrant conditiones quas tradidimus Differ. 3.pro iustificatione dicti interesse lucri cessantis. Si ergo dicti pupilli possunt licitè percipere præfatas vsuras: quare non etiam poterunt eadem recipere miseræ viduæ pro tarditate solutionis suarum dotum? Cogita. Sed posset responderi iura, & leges præcipere tutoribus ne habeant pecunias pupillorum otiosas, & sic eos compellunt vt in eis quod ad hoc mercatores, habentes dictas pecunias exponi [illegible] ad lucrum.Non mirum ergo si pupilli licitè accipiant interesse earum; cùm tutores sint loco illorum. quæ ratio cessat in viduis.

Hinc collige non posse creditorē non solitum negotiari accipere aliquid à debitore moroso, ratione moræ. quicquid dicat Graff.sup.n.7.male allegādo pro se Silu.& alios. quamuis in Foro exteriori secus sit, per l.Cùm quidam.17.ff.de Vsur. infer ad notat.inf.in Diff.13.

SVMMARIVM.

1 FENERARI hostibus an sit licitum.

2 *Captiui Saracenorum, an possint bona eorū furari.*

DIFFERENTIA VNDECIMA.

1 CHRISTIANI degētes apud Turcas,seu Saracenos,vel commorātes cū Iudæis:si dederint ipsis pecunias aliquas mutuo sub vsuris; tuti sunt in Foro exteriori. adeò vt non desint quamplurimi, atque eximii Doctores, qui teneant etiā quoad Forū animæ tutos esse; vt tradit gloss. 1. in cap. Ab illo. 14. quæst.4.Hosti.in capit.Salubriter. de Vsur. Panor.in cap.Post miserabilem.num. 5. de Vsur.Roma.sing.269.Soci.reg.3. num.29. Hippol. in l. 1. §. Præterea num. 34.ff.de Quæstio. Carreri.in tract. de Hæreti.num. 10.& alii quos refert Viui.opinione 1051. & habetur 1.tom Commun.opin.lib. 4. tit. 22.num.72. Qui omnes tenent licitè posse Christianos contra hostes vsuras exercere; ita intelligentes illud Deuteron.23.19. *Non fenerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam,&c. sed alieno*,idest hosti. Fundantur etiam hac ratione; quia si licitè possumus contra eos bella mouere,& bona eorum occupare: fortiùs licebit vsuras contra eos exercere.

Sed certè hęc opinio in Foro conscientiæ nullo modo est tenenda; quia omnes, etiam infideles, & hostes fidei tenemur diligere,iuxta parabolam illam Domini Luc. 10.30. *Homo quidam descendebat ab Hierusalem*, &c. Per quam constat perspicuè teneri omnes homines habere quasi pro-

ximos

ximos, & fratres, præſertim attenta perfectione Euangelii ad quam omnes vocantur. Et hanc partem contra dict. gl. tenent poſt alios Ioan. de Anan. & Bero. in cap. 1. num. 114. de Vſur. vbi dicit communem. Refert, & ſequitur Viui. loco ſupra citato: vbi alios citat.

Nec obſtat illud Deuteron. Quia vt dicit noſter Diony. ibid. ex D. Thō. 1. 2. quæſt. 105. & ex Guillelmo lib. de Fide, & legibus. textus ille loquitur permiſsiuè tantùm. Propter nimiam enim auaritiam Iudæorum permittebatur illis fenerari cum extraneis; ſicut etiam vt poſſent dare libellum repudii. Et hoc tùm ad pellenda maiora mala ab eis; ne ſcilicet homines ſuæ cognationis, & legis, per vſuras grauarent. Tùm vt magis pacificè erga extraneos ſe haberent, à quibus quæſtum conſequebantur.

Præterea non obſtat tex. ille D. Ambroſ. di. d. cap. Ab illo. quo nititur gl. ibid. itemque qui eam ſequuntur. Quia in effectu eſt intelligendus ſicut cap. 1. de Feudis & cap. 1. de Vſur. videlicet poſſe exigi vſuras ab hoſte, rem noſtram violenter occupante. Ita S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 7. §. 2. & Maior diſt. 15. quæſt. 29. & Medin. in tract. de Acquiſi. per vſuram. §. Ad tertium argumentum. qui etiam hoc modo intelligunt locum Deutero. ſupra citatum.

Vltimò non obſtat ratio illa, nimirùm ſi licitè poſſumus gladio cōtra hoſtes fidei militare; & bona eorum occupare. Ergò &c. Quia reſp. à Principibus Chriſtianis, authoritate ſummi Pontificis, benè poſſe bella moueri contra hoſtes fidei: non autem licere particularibus eorum bona occupare tempore pacis; nec ſimiliter eis fenerari, cùm vſuræ ſint iure naturali prohibitæ.

SVMMARIVM.

1 *MONTES pietatis, an ſint liciti.*

DIFFERENTIA DVODECIMA.

1 MONTES pietatis eſſe licitos in Foro exteriori, cōmunis vſus, & obſeruantia multarum ciuitatum Italiæ, & aliorum Regnorū comprobat.

In Foro verò conſcientiæ, non eſſe licitos tenuere Scotus in 4. diſt. 12. quæſt. 2. Caiet. tom. 2. opuſcul. tract. 6. Armilla. verb. Vſura. num. 48. Sot. lib. 6. de Iuſt quæſt. 1. art. 6. eò quòd aliquid plus recipitur vltra ſortē, & expenſæ quæ fiunt per eius officiales, non ſunt propter mutuatarium, ſed propter mutuantem.

Contrariam verò, nimirùm eſſe licitos in vtroque Foro, tenēt Medina de vſura. Nauar. eod. comment. à num. 60. & in Man. cap. 17. num. 213. & conſ. 17. de Vſur. & poſt Tabien. Piſan. & Roſelan. Latè probat Rebel. de Obliga. iuſt. 2. par. lib. 8. quæſt. 13. à num. 3. dicens contrariam, vt falſam, & minimè tutam, eſſe reiiciendam, cùm Leo. X. in Concilio Lateran. Seſsione 10. dictos montes pietatis approbauerit, & in eos qui contrarium prædicare, aut diſputare; hoc eſt, diſputando aſſerere verbo, aut ſcripto auſi fuerint, excommunicationem latę ſententiæ pronunciauerit. Eoſdemque à Paulo 2. Xyxto 4. Inno. 8. Alexandro. 6. aliiſque prædeceſſoribus ſuis approbatos fuiſſe non ſolum atteſtetur, ſed etiam prædicatione, indulgentiarumque conceſsione, vt dictos, commendet. Sumptus enim quos faciunt ſunt pro eorum impenſis, & conſeruatione, abſque lucro eorumdem montium.

Idem dic de horreis publicis oppidorum, inſtitutis ad mutuanda frumenta egētibus; de quibus agit Paul. Comitol. lib. 3. Reſp. mor. quæſt. 35.

SVMMARIVM.

1 *VENDENS rem fructiferam ad creditum cum annua penſione, dum pretiū ſibi non ſoluitur, an ſit tutus in conſcientiā. Vel an debitoria cum reſponſione intereſſe, ſint licita.*

DIF-

DIFFERENTIA DECIMATERTIA.

5 IN Regno Valentiæ paſsim ſine vllo ſcrupulo practicatur. l. Curabit. C. de Actio. empti. quatenus habet licere venditori recipere vſuras pretii nō ſoluti, quando vendidit, & tradidit rem fructiferam; vt vineam, domum, vel poſſeſſionem aliquam ſeu prędium ad creditum, dum pretium ei non ſoluitur. In qua ſpecie faciūt cōtrahētes quedā contractū vēditionis, vulgò dictū Debitoriū, cum reſponſione intereſſe, mediante ſcriptura publica, per quam emptor obligat ſe ad ſoluendam annuam penſionem ſecundùm proportionem, & valorem pretii conuenti, ad rationem ſeptem cum dimidio pro centenario. Sicut ſi crearetur, ſeu emeretur cenſuale, ſeu annuus cenſus, de quo inf. Differ. 18. Hic contractus reputatur communiter licitus, ſaltem in Foro externo. Nam cùm emptor capiat fructus rei emptæ; & eis fruatur, pretio non ſoluto: videtur æquum vt etiam vēditor qui nec habet rem, nec pretium, percipiat aliquid æquiualens ratione fructuum quibus caret. aliàs non eſſet ęqua ſors vtriuſque contrahentis. Hanc rationē ſenſit d. l. Curabit. dum inquit ratione fructuum per emptorem perceptorum, etiam ſi nulla mora interceſſerit, vſuras pretii fuiſſe generatas. Et diſpoſitionem dict. l. Curabit. eſſe æquam, & iuſtam tradit Gomez lib. 2. Reſolut. cap. 2. num. 11. & Couar. poſt alios. lib. 3. Variar. cap. 4. numer. 5. & Angel. verb. Emptio. nu. 5. eam amplians, etiam ſi venditor ſeruare deberet pretium in arca. Fundamētum principale Couar. vbi ſup. eſt, quia in effectu prædicta venditio non eſt ſimplex, & perfecta; ſed conditionalis. Et ideò dum pretium non ſoluitur, fructus ſpectant ad vēditorem; & ſic ratione eorum, poteſt recipere vſuras pretii, quę ſunt loco fructuum. Idem defendit Nauar. conſ. 5. de Vſur. in effectu. Nam docet poſſe venditorem licitè, & ſalua conſcientia, percipere fructus pro rata pretii non ſoluti cuiuſdam caſalis venditi, & traditi cuidam emptori, dum totum pretium non ſoluitur. Sed ſalua pacē tātorum virorum nullo modo eſt tenendum cum eis, ſaltem in Foro conſcientię. Quia reuerà venditio fuit perfecta, & per eam fuit tranſlatum dominiū in emptorem, & ex die celebrationis contractus ſpectauit commodum, & periculū rei emptæ ad ipſum. Et in hoc nullum eſt dubium. Nam talis eſt intentio contrahentium, & id præ ſe fert inſtrumentum venditionis quod conficiunt. Et a die traditionis rei poteſt emptor diſponere de re empta, ſicut de aliis ſuis. Et ideo mirandum eſt de Couar. & aliis opinantibus eſſe dictam vēditionem conditionalem, & non perfectā, & abſolutam.

Nolo ſilentio inuoluere, Bart. ſuper. dict. l. Curabit. adhærere in alio fundamento ad iuſtificādam dictam legem; & videtur prima facie aptiùs, & veritate niti; ſed verum non eſt; videlicet in talibus contractibus emptorem ſtatim conſtitui in mora, pretium non ſoluendo. Et ideò ait non mirū ſi vēditor poſsit recipere vſuras pretii à principio, per l. Fructus. C. de Actio. emp. l. fin. ff. de Peri. & commo. rei vendi. & l. Mora. §. Bonæ fidei. ff. de Vſur. quibus probatur moroſum emptorem ad vſuras pretii teneri. Sed negatur præfata propoſitio, & fundamentum. Quia nullus conſtituitur *in mora*; volente eo cuius intereſt; vt palam eſt. Nam volenti, & conſentienti nulla fit iniuria. Si ergo venditor conſentiat, emptore vt pretium ſibi non ſoluat; ſed potiùs permittat vt penes ſe illud retineat vna cum re vendita, & ſibi ſoluat tantùm annuam penſionem: nullo modo dicendus eſt talis emptor moroſus. Et ſic corruit dictum fundamentum Bart.

Nauar. ſupr. nititur alio fundamento; videlicet recipi poſſe pēſionē ob illā æquitatem quæ habet vt nemo cum iactura aliena locupletetur. l. Iure naturæ. ff. de Reg. iur. cap. Locupletari. eod. tit. in 6. Vnde ſicut venditor, accepta parte pretii, rem detinens donec totum pretium ſibi ſoluatur, poteſt fructus capere pro parte non ſoluta, iuxta l. Iulianus. §. Offerri. ff. de Actio. emp. & aliam partem emptor pro parte pretii ſoluti. iuxta l. fin §. fin. ff. de Fundo dot. commendatam a Bart dict. §. Offerri. & a Saly. dict. l. Curabit. & à Bal. in l. Si traditio. quæſt. 11. C. de Actio. empt. pari ratione

tione, si emptor accipiat rem, parte pretii tantum soluta, debet restituere dimidietatem fructuum, seu iustam pensionem venditori, pro parte pretii non soluti. Ad quod ponderat multum in dict. §. Offerri. dici à tex. à venditore retineri rem quam vendidit, tāquā pignus; dum totum pretium non soluitur. Significās per hoc, ab illo nō retineri eam, tamquam à domino.

Sed salua pace tanti viri, diuersa est ratio vtriusque casus. Quia cùm venditor retinet rem venditam penes se, donec totum pretium soluatur: dominium rei venditę adhuc est penes venditorem, vt probat tex. in l. Fistulas. §. Qui fundum. ff. de Contrah. empt. Ratione enim illius pacti; nempe vt eam retineat donec totum pretium sit ei solutum, venditio non est adhuc perfecta; sed manet in suspenso, donec totum pretium soluatur; per tex. iuncta ibi gl. 1. in l. Quod si neque. 14. ff. de Pericu. & commo. rei vend. Et sic si res periret, esset cum periculo venditoris, cùm adhuc sit dominus eius; per l. Necessario. in prin. ff. eod. facit text. in §. Venditæ. in prin. Inst. de Rerum diuis.

Non mirum igitur si in dicto casu venditor recipiat partem fructuum. Nec obstat verbum illud (*Tamquam pignus.*) Quia vt exponit ibi gl. non ponitur propriè, sed impropriè. Quod ex eo etiam constat, quia aliàs non posset dictos fructus percipere; quia per ius pignoris non lucrifiūt fructus, cap. Conquestus. de Vsur.

In secundo verò casu, cum res vendita traditur emptori: venditio est perfecta, & dominium transfertur in ipsum. Et sic ad eumdem spectat periculum illius, si pereat. Et consequenter ad eum debent spectare omnes fructus, vt ex sequentibus clariùs patebit.

Et ne apparētia, leuiaué fundamenta curramus; attendamus id quod in veritate inter contrahentes agitur. Ex quo clarè constabit iniquitas, & iniustitia dicti contractus. Emptor igitur quia non habet pecunias ad manum, vt pretium statim soluere posit: venditor etiam quia non inuenit alium emptorem cum pecunia numerata: aut si inuenerit, non ei soluit quantum ipse vellet; nec quantum iste alius emptor ad credit m: ideò celebratur inter ipsos huiusmodi contractus; vt sępe vidi ita fieri, & habui in facto proprio. Vnde in effectu, & veritate pēsio annua percipitur ob dilatū pretium; & venit res cariùs propter venditionem ad creditum. quod est vsura perspicua, & aperta, per cap. Consuluit. de Vsur. & tenet Silu. post alios. verb. Vsura. 2. quæst. 11. dicens hanc esse communem Theologorum. Idem restatur Rebel. de Obliga. iusti. 2. par. lib 9. quæst. 17. sectione 1. num. 10. & Paul. Comitol. lib. 3. Resp. mor. quæst. 18. per totam. Cùm igitur per dictam venditionem, & rei traditionem transferatur rei dominium in emptorem: & periculum eiusdē rei iam spectet ad ipsum: periniquum est vt fructus pertineant ad venditorem, & non ad emptorem; contra regulam l. 1. C. de Peric. & commo. rei vēd. *Post perfectam* (inquit text.) *venditionem, omne commodum, & incommodum quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet.*

Nec obstat ratio superiùs adducta, scilicet non videri æquum vt emptor habeat fructus, & venditor pecunia vti non possit, nec ea frui. Nā respondeo à nemine cōpelli venditorem ad sic vendendum. Quærat igitur qui ei pecuniam det numeratam, seu de præsente; licèt pretium extenuetur. & sic fruetur pecunia. Nam aliàs eodem modo posset ex peccato vsuræ quilibet mutuans sub vsuris se eximere, dicēdo non esse æquum vt mutuatarius fruatur pecunia mutuata, & fortè cum ea negotietur, & lucrum capiat; & tamen mutuans nihil recipiat. Et quisnam compellit eum ad mutuādum? Quòd si dixeris non esse simile; quia mutuanti non est licitum capere vsuram ex pecunia quę non parit pecuniam: & secus videri in vendente rem fructiferam. Respondeo à vendente non capi vsuras, seu pensiones annuas ex re vendita quæ iā non est eius; sed ex pretio sibi debito, & sic ex pecunia: quæ cùm non pariat pecuniam: meritò ex ea nihil percipere potest, nisi ratione interesse damni emergentis, & lucri cessantis. iuxta not. sup. Differentia 3.

Quare concludendum est ex hactenus dictis, tametsi in Foro exteriori liceat celebrare dictum contractum: in Foro tamen Dei, & conscientiæ, non licere. Ita Ruin. consl.

conf. 53. num. 26. lib. 2. Cepha. conf. 290. lib. 2. Cagnol. latè dict. l. Curabit. num. 55. cum seq. Craue. conf. 189. num. 8. Deci. conf. 116. & 119. Ioseph. Ludo. 3. tom. Commun. opin. tit. de Statutis. conclusione 3. pag. mihi. 562.

His iã exaratis, inueni præsentem casum huius Differentiæ latissimè actum per magistrum Ludou. à Beia. 1. par. casu. 68. vbi ad fatuitatem inuenies DD. tenentes hanc venditionem esse vsurariam, si fiat ad tempus, seu terminum certum, & dominium transierit in emptorem. Si verò instituatur censuale ex pretio: tunc licitè id fieri potest; ex eodem Beia ibid. cap. 8. pag. 338. Quòd si non instituatur censuale; sed fiat debitorium cum responsione interesse: isto in casu vt sit licitum in Foro cõscientiæ debet venditor vendere solummodò ipsam rei proprietatem, iuxta nót. per D. Tho. 2. 2. quæst. 78. art. 1. in Corpo. Tabien. verb. Vsura. Deci. conf. 110. Alex. conf. 121. vol. 1. Cagnol. vbi sup. num. 62. cum pacto tamen, quòd retinet penes se rem, & fructus ipsius rei, dum sibi pretium non soluitur. Et posteà faciat alium contractum locationis fructuum; non habens respectũ ad pretium conuentum, sed ad valorem fructuum. Et hoc modo poterit rem tradere, & percipere pretium locationis; cùm venditio non sit perfecta, donec pretium soluatur. & sic periculum rei spectabit interim ad venditorem. Et si fortasse casu aliquo emergente fructus non percipiantur: immunis erit emptor, seu conductor à solutione pensionis; nisi compensetur ille annus sterilis, cum aliis prosperis; sicut in locationibus, & conductionibus rerum fructificarum obseruatur. Ita Beia sup. cap. 6. Adde Nauar. cap. 17. nu. 210. & conf. 25. numer. 10. isto tit. & Ioseph. Ludou. loco sup. citato. Et isto modo poterit saluari, & iustificari præfata venditio.

Vide aliam cautelam quam tradit Nauar. locis sup. proximè citatis.

SVMMARIVM.

1 *GENER an possit pacisci cum socero, vt interim quòd dos ei non soluitur, soluatur ei quotannis certum quid, loco interesse damni emergentis.*

DIFFERENTIA DECIMAQVARTA.

1 INTER soceros, & generos communiter solet practicari, quando dos promittitur, & non soluitur de præsenti, vt pactum fiat de soluenda certa quantitate annua ad rationem census, dum dos promissa non soluitur. Quæ quidem pactio, & conuentio in Foro exteriori habetur, ac iudicatur licita. arg. cap. Salubriter. de Vsur. vbi fructus rei pignoratæ pro dote licitè percipiuntur, nec computantur in dotem.

Et hoc, in recompensationem onerum matrimonii. De communi præfata practica testatur Alua. Valas. consultatione 8. num. 5. in fi. part. 1. Pro qua adducit Bart. Imol. Alex. & alios. & Couar. lib. 3. Resolu. cap. 1. vers. Quattò hinc poterit. addens hanc esse magis receptã, & communem opinionem. Vide ad idem Bapt. in l. Curabit. numer. 75. C. de Actio. empt. Mascard. de Proba. 2. par. conclusione 933. à num. 25. & Barbos. remissiue. in l. De diuisione. numer. 44. ff. Solu. matri.

In Foro verò conscientiæ, non videtur prædicta pactio licita, secundùm Hostien. Ioan. Andr. Anto. & Cardi. d. c. cap. Salubriter. Paul. in l. Insulam. §. Vsuras. ff. Solu. matri. & alios relatos per Couar. & Valascum suprà. Faciunt not. per Fran. Viui. lib. 2. opin. 73. quæ habetur 1. tom. Commun. opin. pag. 440.

Ratio diuersitatis esse potest; quia præfata pactio, & stipulatio fundatur in damno quod maritus patitur sustinendo onera matrimonii, absque dote sibi promissa. Et ratione illius damni, & interesse, permittitur in Foro contentioso præcitatum pactum. At in Foro conscientiæ non debetur interesse damni emergentis, antequam verè constet interuenisse. Et consequenter non

potest

potest licitè stipulari,& pacto quātitas certa promitti; cùm adhuc dubium sit an maritus sit prædictum damnum passurus, nec ne.Ita sentit Ioan.And.dict.cap.Salubriter. pro vt refert Panor.ibidem num 3.

Sed sanè hac ratione attenta, nec maritus posset licitè accipere fructus fundi sibi in pignus dati,dum dos sibi non soluitur,cùm eos etiam recipiat ratione interesse damni emergentis incerti. Dixi (incerti) respectu quantitatis; non verò respectu onerum matrimonii, quæ sunt certa. At contrarium statuitur in dict.cap. Salubriter.

Nec satisfacit responsio Ioan. And. videlicet in fructibus valere pactum, de quibus loquitur prædictum caput Salubriter. quia sunt incerti. Potest quippe contingi vt nihil gener percipiat ex possessione.

Nam respondeo primò dispositionem dict. cap. (Salubriter) procedere in omnibus pignoribus fructiferis, & in omni specie fructuum. Vnde si detur genero pro securitate dotis censuale aliquod, vel Foii; seu alii tribuantur quicumque redditus annui certi: profectò omnes illos lucrabitur gener vigore dict. cap. (Salubriter.) Vide Rebel.2.par.lib.8.quæst.12.

Secundò, quia quamuis interesse damni emergentis non debeatur in conscientia, antequam damnum interueniat; non ideò tamen reprobanda est pactio quæ fit ante matrimonium, pro tempore quo damnum eueniet, arbitrio boni viri. Quinimmò adeò licitè fieri potest, vt nec mutuator pecuniæ possit prædictum interesse damni emergentis futuri percipere, nec mutuatarius teneatur illud resarcire, nisi de eo fiat pactum in principio mutui, vel contingat post moram regularem; vt tradit Soto lib.6.de Iusti.quæst.1.art.3. sub tertia conclus.Imputandum enim est tale subsequens damnum soli mutuatori. Quia si mutuatarius in principio, temporeuè mutui, eius meminisset: fortisan noluisset sub illa conditione mutuum accipere. Idem docet Nauar. cap. 17. num. 211. in fin.Quantò ergo magis poterit gener prædictum damnum in principio pacisci, cùm sit certò speratū, quantumuis sit in æstimatione incertum?

Tertiò,quia etiam prędictum pactum est licitum in lucro incerto sperato. Mercator enim habens pecunias ad negotiādum expositas, & sperans probabiliter lucrum: si ab eo inuitò per mutuum extrahantur: potest deducere in pactum lucrum certū, pro incerto probabiliter, & verisimiliter sperato; vt docet Couar.lib 3.Varia.cap.4.nu. 5.illatione 7. & nos latè probauimus sup. Differentia 3. Ergo multò magis idem licebit in interesse damni emergentis, quod est potentius.

Et ita tenet Panor. dict. cap. Salubriter. num.3. ad fin.Soto vbi supra, art. 2. §. Atque hinc plane est, & Rebel. de Obliga. iust. 2.par.lib.5. quæst.10.num.16. Meno. consl.8.num.20. lib.1.Barbo. 1.par. l.2. in prin. nu. 41.ff.Solu.mat.dummodò in pactum deducatur vt soluatur illud plus in pœnam conuentionalem, si non soluatur dos tempore promisso. aliàs nefas est tale quid pacisci pro mera dilatione dotis soluendæ, quæ fructifera non sit. Ita Rebel. sup.Debet etiam pœna esse rationabilis, & non apposita in fraudem vsuræ. aliàs illicita. Nauar. cap.17. numer. 215. Rebel.sup. num.18.& 19.& 23.Facit Caiet.2.2.quæst. 78. art.2. in Responf.ad 6.& Couar. lib. 3. Var. cap. 1. §. 8. Hinc valet etiam illud pactum, si quod soluēdum est fiat in compensationem onerum coniugalium.Rebel. sup.num.24.& 25.

Quare in hoc nulla est assignanda differentia, sed tantùm aduertendum non posse à genero omnes fructus indistinctè percipi, si notabiliter excedant onera matrimonii, & æstimationem valoris dotis; sed solummodò pro quantitate interesse de quo constiterit. Ita post Silu. docet Soto lib. 6. de Iusti.quæst. 1.art.2.§. Sed quid si gener. pag. 481. Octauia. decis. Pedamont. 143. num. 2. Thesau. decis.78.num.4.Menoch. consl.120.num.57.lib.2. Couar. sic intelligendus lib.3. Resol.cap.4.num. 6. vers.10. & Pet. Barbos. in l.de Diuisione. numer. 3. ff. Solu. mat. Et in hoc potest constitui differentia inter vtrumque Forum. in Foro nimirum exteriore posse à genero recipi omnes fructus, pro vt communiter recipiūtur, licèt excedant valorem dotis.

In Foro verò cōsciētię nō licere,nisi pro quātitate,& valore ipsius;pro vt in alia simili tradidimus, in Differ.scilicet sequente.

SVM-

SVMMARIVM.

1 DOMINVS directus recipiens in pignus rem emphyteoticariam, non computat fructus eius in ſortem.

DIFFERENTIA DECIMAQVINTA.

1 DOMINVS directus ſi ob debitum, vel aliàs, rem emphyteoticariam in pignus accipiat: non computat fructus eius in ſortem, ſed ipſos lucratur vt ſuos. Ita diſponit Ordin Luſit. lib. 4. tit. 67. §. 4. Quæ eſt conformis diſpoſitioni Iuris Canonici quod de feudo idem tradit in cap. 1. de Feud. & in cap. Conqueſtus. de Vſur. At valet argumẽtum de feudo ad emphyteoſim, vt notant Doctores dict. cap. 1.

Et licèt hoc indiſtinctè teneatur à Doctoribus, nec diſtinguant inter vtrumque Forum, ſed tacitè idem admittant de Foro etiam conſcientiæ; vt videre licet apud Sotũ lib. 6. de Iuſti. quæſt. 1. art. 3. Nec mirũ cùm cenſeatur à Iure Canonico per dict. cap. 1. præfata reſolutio approbata. Et cõſequenter videatur obligare in Foro conſcientiæ, per tradita verb. Lex. Differentia 11.

Nihilominus intelligenda eſt, & reſtringenda ad emphyteoſim non melioratam, ſed manentem in eodem ſtatu quo per dominum directum tranſlata, & conſtituta fuit. Tunc enim ratio dictat vt dominus directus faciat fructus ſuos ex re verè ſua; licèt quoàd dominium directum tantùm: cũ tunc ceſſet penſio, ſeu canon ipſius, vt dict. cap. 1. & mereatur idem dominus qui rem illam ſuo emphyteotæ dedit, vt eo pacto tempore quo rem, aliàs ſuam, habet, ipſa fruatur, nec ſit aliquo modo emphyteota ſui emphyteotæ.

Minimè tamen eſt intelligenda de emphyteoſi meliorata. In hac enim non video rationem quare omnes fructus lucrari poſſit, nec computare in ſortem; niſi illos tantùm qui deductis melioramentis, deduci poterant à dicta emphyteoſi meliorata.

Et in hac ſpecie cenſeo faciendam eſſe differentiam inter vtrumque Forum. Argumento eorum quę diximus in præced. Differentia, ad fin.

Et ſi melioramenta excederent nimis; etiam in Foro iudiciali puto habẽdam eſſe rationem fructuum dictorum melioramẽtorum, & ſic computandos eſſe in ſortem.

SVMMARIVM.

1 PROMISSOR dotis moroſus, an teneatur ad intereſſe à die moræ.

DIFFERENTIA DECIMASEXTA

1 PROMITTENS dotem ſoluere intra certum tempus: ſi in termino cõuento non ſoluerit, tenebitur à die moræ, etiam non interpellatus, ſoluere in Foro conſcientię vſuras, ſeu intereſſe dotis promiſsæ. Ita tradit Valaſ. conſultatione 8. num. 11. par. 1.

Sed in Foro exteriori ad præfatum intereſſe nõ tenebitur, niſi fuerit interpellatus, ex Corneo conſ. 209. vol. 2. & Alcia. præſumptione 32. numer. 8. ad fin. Pro quibus facit text. in l. fin. §. Præterea. C. de Iure dot. vbi non interueniente interpellatione, requiritur lapſus biennii vt promiſſor dotis videatur in mora conſtitutus. Facit etiam gl. 1. l. Dotis fructum. ff. de Iure dot. vbi dicit maritum, licèt ſuſtineat onera matrimonii, non facere fructus ſuos, niſi dotem petierit. Alleg. l. De diuiſione ff. Solu. mat.

Verumtamen cùm dies ſtatuta interpellet pro homine. l. Magnam. C. de Contrahen. & committen. ſtipula. non poteſt dici in caſu huius differentiæ promittentem non fuiſſe interpellatum. Ex quo infertur teneri ad intereſſe damni emergẽtis etiam in Foro exteriori, ſi maritus onera matrimonii ſuſti-

nii sustinuerit. Ab eo enim die promittens tenebitur; per notata per Petrum Barbos. in dicta l. de Diuisione. 5. à num. 9. vbi in fin. dicti num. 9. allegat Plotum in l. Si quando. num 455. C. Vnde vi asserentem receptum esse à Canonistis, & Legistis, quòd si vxor, vel pater ipsius, dotem promiserit, & non soluerit suo tempore: maritus autem adimpleuerit ex parte sua, sustinendo onera matrimonii, iam censetur ei facta mora re ipsa: & consequenter incipit ei deberi interesse dotis non solutæ. Et sic censeo in materia dotis promissæ, si maritus sustineat onera matrimonii, deberi ei à promittente interesse ratione dãni emergentis pro quãtitate dotis promissæ, si fuerit facta promissio in pecunia numerata; vel pro quantitate fructuum per promissorem receptorum, etiam si non fuerit dies statuta solutioni dotis, nec facta interpellatio. Ratio est, quia ex natura dotis, & onerũ matrimonii subsecutorũ, præfatũ damnũ tamquã præuisum, & excogitatum, censetur tacitè promissum à die moræ, etiã irregularis; per copiosè tradita à Barbo. vbi sup. Et dicit cõmunē Rebel. de Oblig. iust. 2. p. lib. 5. quest. 10. nu. 14.

Quare nulla est in hac specie assignanda differentia inter vtrumque Forum.

Vnde nõ obstat tex. in d. l. fina. §. Præterea, sup. allegatus, de cuius intellectu agit Barbos. sup. n. 40. cũ seq. Quia tex. ille non probat in promissione dotis non incurri morã irregulare, nisi post biennium. Neq; hoc dicit, sed potius lapso biennio à die promissionis dotis, vsuras deberi, ac si super petitione dotis, lis fuisset cõtestata. Ex quo tex. collige licèt omnis promissor dotis constituatur in mora, saltem irregulari, postquam maritus onera matrimonii sustinet, vt probat Barbo. sup. tamen si dos per biennium nõ soluatur; tunc lapso biennio, eam morã maiores vires acquirere, & eos producere effectus quos solet producere mora cõtracta per litis contestationē, nēpe morosum teneri ad fructus qui percipi potuerũt, licèt nullos perceperit: nec poterit mora purgari, quamuis alias ex mora irregulari mulier non teneatur ad fructus quos non percepit. ex gl. fi. in d. l. De diuisione. ff. Solu. mar. Et mora itē irregularis posset ante litē cõtestatam purgari, iuxtã regulã l. Si insulã 84. ff. de Verbo. obliga. & d. gl. fin. in 2. solutione, & Barbos. vbi sup. num. 41. ad fin.

Deniq; nõ obstat gl. 1. l. Dotis fructũ ff. de Iure dot. Quia licet maritus non faciat fructus suos, nisi dotē petierit: non tamen negat à marito sub nomine interesse, illorum æstimatione m peti posse.

SVMMARIVM.

1 *Contractus vitalitius, vulgò Violaria, vel Iuro de por vida, an sit licitus in vtroque Foro.*

2 *Idem, an emi possint fructus alicuius fundi pro vita ementis.*

DIFFERENTIA DECIMASEPTIMA.

1 Contractus vitilitius, vulgò Violaria, in Regno Valentiæ est valde in vsu; & præcipuè fiũt, & emũtur dicta violaria per Ecclesiasticos; quia cũ soluãtur tres solidi pro viginti, seu pro libra: ipsi Ecclesiastici, vt pro vita augeant suos redditus (Non enim curãt prospicere pro suis hæredibus, sed pro se ipsis tãtùm) cõmuniter student huiusmodi contractui emptionis pro sua vita, & alterius: propter magnũ cõmodum eorũ. Emũt quippe centum libris, quindecim annuas, durãte vita illorũ, super quibus imponuntur Est igitur differentia in huiusmodi Violariis inter vtrũq; Forũ. Quòd in Foro exteriori nulla habetur ratio, an illi super quorũ vitis dicta Violaria, seu redditus vitalitii emuntur, sint teneræ ætatis, seu mediocris. Quin immo in hoc maximè studēt ipsi emptores, vt impõnãtur super vitis puerorũ, præcipuè Principis, sperãtes multos annos ipsos victuros; quãuis in Regno Castellæ sit facta pragmatica super istis Violariis, vulgò *Iuros de por vida*, Madriti à Rege Philippo Secundo anno 1593. vbi pretium illorum iustum, est taxatum ad rationem vnius pro septem, pro vna vita, quæ est quasi eadem quantitas.

In Foro verò conscientiæ, vt dicta violaria sint licita, oportet vt vita super qua imponitur, non sit in tam tenera ætate, vt sit spes longioris vitæ, seu sit verisimile multos annos esse victurum. aliàs si longissimâ vitam puer vixerit, seu egerit; vltra quòd emptio forte reputabitur in Foro exteriori vsuraria, & illicita, tenebitur etiam emptor ad restitutionem illius excessus longioris vitæ, quam prudens Confessarius arbitrabitur. Ita tenet Cyn. in l. Si pater puellæ. C. de Inoffi. test. vbi Bal dicit, ita tenere Theologos, & las. ibid. num 8. dicit communem. Idem Cepola conf. 14. num. 4. & Padilla in l. De fideicommisso. nu. 3. in fi C. de Transact. quos refert, & sequitur Ceuallos in Pract. Commun. cont. commu. quæst. 850. num. 7. cum seq. Adde Toledo in summa lib. 5. cap. 49. & ibi Addit. vbi vertunt in dubium, an contractus census ad vitam sit licitus, & pro vtraque opinione refert dict. Additio. plures DD. sed reducendi sunt ad concordiam secundùm proximè dicta.

2 Idē quod sup. resoluimus dicendū, & seruādū erit, si quis ab aliquo emere voluerit fructus alicuius fundi pro sua vita. Super quo cōtractu cōsulendus est Oldra. cōs. 207. cū seq & cōs. 139. Cuma cons. 181. Rodrig. de Annuis reddit. lib. 1. q. 5. n. 3. Paul. dict. l. De fideicommisso. & alij, quos idem Ceuallos refert vbi suprà num. 1.

SVMMARIVM.

1 *Census an creari possit de debitis.*

DIFFERENTIA DECIMA OCTAVA.

1 Census creatus de debitis, in Foro conscientiæ est vsurarius, & illicitus, ac reprobatus per Extrau. Pii 5. de Censib. relatā à Nauar. c. 17. n. 234. Vnde debitor, verbi gratia centum aureorum, si non habet eos de præsenti numerabiles ad soluēdum creditori; quāuis aliàs habeat bona stabilia, ac de sua natura fructifera; non potest, etiam volente creditore, vendere eidem censum perpetuū pro dicto debito; & sic non potest creare, & imponere censuale de dictis centum aureis super bonis suis. Ratio est, quia præfata Extrauagans requirit necessariò pecuniam de præsenti coram testibus numerandam. Et ratio rationis est, quia contractus censualis verè est contractus emptionis, & venditionis annui reddituis. At in contractu emptionis necesse est vt verè pretium numerata pecunia soluatur; vt probat text. in §. 1. & 2. Inst. de Empt & vendi. Ergo, &c.

In Foro verò exteriori quotidie veneunt, & creātur tales cēsus de debitis, cum hac tamen cautela, vt nimirum quæratur mutuò pecunia, seu potius accommodata, cum pacto, & promissione de statim ea reddenda; vt sic testes, & tabellio possint facere fidem de solutione in pecunia numerata. Et ita vidi practicari Valentiæ, & in Castella, & tradit Emmanuel Rodrig. in Explicatione dictæ Extrauagantis, conditione 4. dub. 1. post Salazar; addens ita fuisse iudicatum Vallisoleti, scilicet esse validos tales census.

Sed cùm prædicta solutio cum pecunia de præsenti accōmodata, sit momentanea, & in fraudē d Extrauag. vt palam est, nō prodest quoàd Forum animæ, secundùm Virgin. 1. par. de Censib. numer. 5. & 44. & 3. par. numer. 21. & 37. & Azor 3. tom. Instit. moral. lib. 10. capit. 8. quæst. 1. & 2. §. Sed quid dicendum? Ratio prædictorum secundùm eos est; quia non censetur pretium solutum, quod statim redditur, & recuperatur. l. Qui sic soluit. ff. de Solutio. Tùm quia pecunia illa debita, cùm non sit præsens; non tanti valet, quàm si esset præsens. Tum quia dicta pecunia videtur quæsita in fraudem præfatæ Extrauagantis.

Sed profectò hæ rationes non sunt solidæ, nec nimis astringentes. Primò quia benè potest fieri contractus emptionis, & venditionis absque pecunia numerata; accipiendo debitum loco pretii, & pecuniæ numerandæ: vt si quis mihi debeat centum aureos, possum emere ab ipso fundum pro

dictis

dictis cētum aureis. Sufficit enim vt venditori quomodocumque ſatisfiat, vt probat tex.in l.Quod vendidi.19.ff.de Contrahen. empt. Secundò, quia negatur non tanti valere pecuniam quam mihi debet debitor, quanti ſi eſſet præſens, ſi eſt perſona potēs ad ſoluendum, & legalis. Tertiò negando etiam dictam ſolutionem quoàd rem, & effectum eſſe fraudulentam; cùm nulla iniuria,& fraus ex ea fiat venditori, ſed fauor, vt ſic ſe liberet à debito; vt in vendente carius creditò negat etiam Rebel.de Obliga.iuſti. 2.par.lib.9.quæſt.12.num.4. At principalis intentio Pii 5. fuit auertere, expellereque fraudes, ne pauperes debitores indebitè vexarentur. Vnde ceſſante fraude, videtur poſſe fieri, ſaltem in Foro conſcientiæ, etiam ſi dicta Extrauagans ſit recepta, vt in Luſitania, prout tenet Nauar. in Commentario de Vſur.n.88.& 121.quod & admittit Rebel.vbi ſup.lib.10.q.vlt.num.1.licèt ſub dubio.Idem tenet Surdus conſi.162. num.44. lib.2.Idem Nauar.conſ.1.num.3.de Empt. & vend.Adde Cancer lib.2.Variar.c.1. nu. 252. Et pauci effluxere dies ex quo Vlyſſipone cùm quidā haberet rem iudicatam contra ſuum debitorem;& debitor non haberet pecuniam de præſenti n [illegible], conuenerunt inter ſe, vt debitor venderet creditori quaſdā proprietates pro debito; & vt creditor eaſdem relinqueret debitori pro certo foro annuo; conſtituendo ipſum emphyteotam perpetuum. Et ita fuit factū inſtrumentum continens ſimul venditionem,& emptionem dictarum proprietatū vnà cū inueſtitura,& conſtitutione emphyteoſis perpetuæ. Sed obſerua in dicto euentu fuiſſe venditionem cenſus perpetui. Extrauagans verò Pii 5. intelligitur de cenſu redimibili. Et quamuis Rebel.ſup. quæſt.7. nu. 3. dicat etiam in perpetuo tutius fore, eamdem Extrauagant.ſeruare: nihilominus cum dicta cautela venditionis, non eſt dubitandum poſſe licitè fieri.

Denique obſeruandum eſt memoratam conſtitutionem Pii 5.non fuiſſe vſu receptā in Regno Neapol.teſte Theſaur.decif.154. in fin.nec in Hiſpania; vt per Felicia. Solis de Cenſib.lib.1.cap.9.num.2.nec in Cathalonia,vt per doctiſsimum Cancer loco ſuperius citato.

SVMMARIVM.

1 *Vſuræ in Foro externo de iure ciuili Digeſtorum fuerunt permiſſæ, ſed numquam in Foro Dei.*

2 *Hodie tamen peti poſſunt ſub nomine intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.*

DIFFERENTIA DECIMANONA.

1 VSVRAE de iure ciuili erant permiſſæ, vt toto tit.ff. & C de Vſur. ſaltem attento tēpore Digeſtorū; vt notat Barboſ.in l. de Diuiſione. 5.n.50.ff.Solut.mat.& probatur in l.Lutius Titius.ff.de Actio.empt. vbi dicitur, ſi quis vendit materiam, ideſt ligna (vt ibi gl.1.exponit) quę fructum non producunt,& fuerit moroſus in ea reddenda, non ſolùm eū teneri ſoluere emptori cambia, ſub quibus pretium accepit; ſed etiam vſuras ipſius pretii, vt notat ibi Bar.nu.2.& Purpura in l. Vinum.num.65.ff.Si cert. peta.

At in Foro Dei numquam fuerunt permiſſæ, ſeu licitæ, vt patet Lucæ 6.35. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* & Deut.15. v.8. 9.& 10.& Pſal.14.incip. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo.* ibi, *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.* Vnde de Iure Canonico meritò prohibentur, vt in capit. Quoniam multi.47.diſt.

2 Hodie verò peti poſſunt ſub nomine intereſſe lucri ceſſantis, vel dāni emergentis, ſecūdùm gl.in c.Conqueſtus.de Vſur. & in l.Cunctos populos.C.de Sūma Trini. & fide cathol. verb. Petrū Apoſtolum. & probatur in l.Curabit.C.de Actio.empt.& melius in l.Socium qui in eo.60.ff. Pro Socio; docet Salycet.dicta l.Lutius Titius.num.24 ad fin.Cagnol.dicta l.Curabit.nu.37.ad fin. & Barboſ.dict.numer.50.in fin. Archid. in cap.Vſura.14.quæſt.3.Anchar. conſi. 376.

dubitatur col.2. Abb.in c.1.&d.c. Conquestus.& in cap. Salubriter.de Vsur.& consf.7. col. 3.vol.2.Feli.in c.Cùm venerabilis. n.9. de Except.Deci.conf.322.Afflict.decis.91. Alex.cōf.221.n.4 vol.4. Rota Romana vt per Moheda decis.1. sub tit.de Vsur.& alii relati 1.tom.Commun.opin.lib.4.tit.22. de Vsur.num.70. Estque communis opinio tā Legistarum, & Canonistarum, quàm Theologorum; secundùm Archid. sup.& in cap. Fraternitas.12.quæst.1.& Alfon. Guerrero in Thesauro Christianæ Religionis. tit.de Vsuris.cap.67.in vers. Dixi quòd aliquando vsuræ.

VXOR, MARITVS.

SVMMARIVM.

1 MARITVS *an possit vxorem adulteram à domo, propria authoritate, expellere, vel eam dimittere, in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA PRIMA.

1 MARITVS in Foro exteriore nō potest propria authoritate vxorem adulteram dimittere, seu à se expellere; siue adulterium sit occultum, siue manifestum: sed adire debet Episcopum, & de eius iudicio, & authoritate id exequi deber, vt probat text.in cap. Porro.& cap. Significasti.de Diuort. & not. gloss.verb.Manifesta.in cap. Ex parte.1. de Sponsa.alia in cap. 1. 32. quæst. 1. & alia in cap.Agathosa.in glos.fin.27.q.2.Gratian.in cap.Siue.33.quæst.2. D. Tho.in 4. dist. 35. quæst.1.art.3.Siluest.verb.Diuortium. q.8. Castro de Lege pœna.lib.2. cap. 4. Soto in 4 dist.36.quæst.vnic.art.3.Naua.in Manua. cap.16.num.28.& Couar.in 4.2.par.cap.7. §.5.nu.12.Idem probatur in l.8.tit.2.Partit. 4. vers.*Mas si el adulterio.* Et ratio est, quia expulsio vxoris propter adulteriū est pœna.Et sic requirit ministerium, & sententiā Iudicis,vt probat text.in dict.cap.Siue.§.In hoc. Et ita reprobanda est glo. tenens contrarium in cap. fin.de Adulte. quam secutus fuit Abb.ibid.num.5. & dict. cap. Ex parte. 1 de Sponsa.num.9. & Veracruz in Specul. coniug. 3.par.art.5.conclus.5. & Iul.Clar.§. Adulterium num.12.in fin dicens communem esse opinionē teste Barba. in Apostil. ad Abb.in d.cap.fin.de Adulte.num.6. si crimen adulterii sit notorium, posse à marito absque aliqua sententia, aut declaratione Episcopi, vxorem adulteram, propria authoritate expelli. Contra quam opinionem est text. expressus in dict. cap. Porro. sed saluari potest, eam intelligendo in Foro conscientiæ, vt statim dicemus.

In Foro igitur conscientiæ licitum est viro ius sibi in hoc dicere; & sic dimittere vxorem adulteram propria authoritate, secundùm Paluda.in 4.dist.35.quæst.1.art.4 conclusione 3. Soto vbi sup & Nauar. cap.22. num.24 vers.Nono. dummodo id faciat sine scandalo. puta migrando in remotas regiones,vt post Palud.sup.conclus.2.&.3 & Soto sup. tenet etiam Rebel.de Iust. & iu. 2.p.lib.2.q.17.nu.3. Esset etiam sine scandalo, quando palā, ac manifestè moraretur vxor cum adultero; vel se absentasset cū eo. Quo in euētu licitè posset maritus eam dimittere, etiā quoad Forum externū, vt dicit gl.d c.1.32.q.1.Siluest.& Sot.sup.

Sed contra proximè dicta facit tribunal, & Forū Ecclesiasticū esse tribunal, & Forū æquitatis. adeò vt prohibitū in Foro Canonico, sit etiā prohibitū in Foro conscientiæ, iuxta not.in Prælud. n.6. Sed Ius Canonicū prohibet viro ne sine iudicio Ecclesiæ audeat ius sibi dicere, & vxorē adulterā expellere, etiā si sit parēs adulteriū, & manifestū, vt d.c. Porro. Ergo peccabit vir contraueniendo.& cōsequenter in Foro conscientiæ non licebit illi vxorem fornicariam dimittere sine præuia sententia Iudicis.

Sed Resp. idem argumentum militare in casu

casu quo quis vult ius sibi dicere propter defectum probationis, vel Iudicis, cùm aliquid ei debetur. Et nihilominus potest in Foro conscientiæ tantumdem retinere, vel occultè accipere, vt resoluimus verb. Possessio. Differ. 5.

Verùm Paul. Comitol. lib. 1. Resp. moral. quæst. 141. respondet præfatæ obiectioni, dicens diuersam rationem esse de debito pecuniario, & de satisfactione secretò facta; & de pœna diuortii, & separationis mutuæ cohabitationis propter adulteriū, quæ est pœna publica; & ideò necessariò esse irrogandam à Potestate publica. Hac ratione victus tenet contra præcitatos DD. non licere marito etiam in Foro conscientiæ vxorem adulteram dimittere sine iuditio Ecclesię. Et allegat pro se in num. 5. D. Tho. loco superiùs citato. S. Bonauent. Ricard. Durā. Gabriel. Maior. & Turrecremat. in cap. Seculares. per tex. ibi. 33. quæst. 2. In eo enim textu, qui est Concilii Carthagin. sub pœna excommunicationis præcipitur ne alicui viro liceat vxorem ex quacumque causa dimittere sine iudicio Ecclesiæ. Pro cuius textus intellectu consulendus est Barbos. in 2. par. Rub. ff. Solu. matri. num. 13. & 14.

Facit etiam pro hac sententia, esse genus vltionis istam expulsionem ex causa adulterii. At nulli licet se vlcisci.

Præterea non obstat ex sententia Christi Saluatoris nostri licitam esse huiusmodi separationē ex causa fornicationis, vt Matth. 5. Nam Christus non excludit sententiam Iudicis, & Ecclesię, sed demonstrat tantùm causam licitā diuortii, seu ius in hoc dixit, secundùm D. Tho. sup. art. 3. ad primum.

Denique non obstat cap. Dixit dominus. 32. quæst. 1. vbi dicitur, *Vbicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio; libere vxor dimittitur.* Per quæ verba videtur data libera facultas dimittendi vxorem ex causa fornicationis. Nam intelligitur præcedente sententia Iudicis quoàd mutuam cohabitationem; quamuis quantum ad thorum sine sententia id facere possit, vt declarat Soto loco superiùs citato; & docet D. Tho. sup. & communis.

His tamen nō obstantibus tenendum est cum Palud. Soto. Nauar. & Rebel. superiùs adductis, nimirum in Foro conscientiæ licere marito propria authoritate dimittere vxorem adulteram, dummodò id faciat sine scandalo, vt sup. docuimus. Pro quorum opinione, vltra allegata supra, faciunt primò, quia memorata cognitio iudicialis parit infamiam mulieri, & eius cōsanguineis. Tùm quia extant exempla Sanctorum qui in simili casu suas vxores dimiserunt, nulla expectata, nec procurata sententia publica; vt de Paulo simplici testatur historia Triparti. lib. 1. cap. 11. relata à Villegas. par. 5. Cuius inscriptio est, Fructus Sanctorum. tit. de Paciencia. discurso. 60. num. 6. Et de Sanct. Gandulpho dicitur idem; vt per eūdem Villegas patet in 3. par. in eius vita, quæ est 122. in ordine. Et de B. Ioseph multi tenent ob eamdem suspicionem voluisse dimittere beatissimam Mariam Virginem integerrimam vxorem suam à Sancto Spiritu fęcundatam. Idem dicitur fecisse maritum illius Agathosæ, cuius meminit B. Grego lib 9. Epist. 44. & habetur in cap. Agathosa. 27. quæst. 2. vbi dicitur reliquisse vxorem in seculo, & se transtulisse in Religionem. Et approbat D. Grego. factum, constito adulterio.

Denique obserua ad ea quæ in principio diximus, scilicet etsi à marito non possit in Foro exteriore expelli domo vxorem propter adulterium etiam manifestum, nisi in casu superiùs excepto: si tamen ea expellatur, cùm est notum, & peruulgatum, non solere Ecclesiam cogere illum ad ipsam recuperandam. Ita Paul. Comitol. lib. 1. Resp. moral. quæst. 143. num. 2. in fi. Allegat ad hoc gl. 1. ad fin. in dict. cap. Significasti. de Diuort. quæ tamen contrarium tenet. Sed pro Comitolio est textus omnibus præstās in dict. cap. Agathosa. quem ad hoc alliga digito. & tenet etiam Soto dict. art. 3.

SVMMARIVM.

1. *MARITVS ob non solutam dotem, an possit in vtroque Foro expellere vxorem domo, vel eidem alimenta denegare.*

DIFFERENTIA SECVNDA.

1 MARITVS ob non solutam dotem potest in Foro exteriori expellere vxorem à domo. l. fin. C. Ad Velleiā. gloss. singu. in Auth. de Non eligen. secun. nub. verb. Onera. cōmendata à pluribus quos refert Couar. in 4. 2. par. c. 7. in princip. nu. 2. & docet Bal. in dicta l. fin. & Abb. in cap. Per vestras. nu. 4. de Donation. inter vir. & vxorem. vbi dat de hoc rationem, scilicet quia cùm ex dote teneatur vir sustinere onera matrimonii; vt in cap. Salubriter. de Vsur. & l. Si cùm dotem. §. Si maritus. vers. Si autem. ff. Solut. matrim. potest recusare hæc onera ex quo non habet vnde sumat alimenta. Adde eūdem Abb. cons. 85. lib. 2. Guid. Pap. quæst. 439. & alios relatos t. tom. Commu. opin. lib. 5. tit. 12. num. 89. Idem ait Gomez ad l. 50. Taur. num. 31. Molin. tract. 2. de Iust. disputatione 425. §. 3.

Et licèt quidam censeant posse à marito hanc expulsionem fieri, etiam propria authoritate: alii tamen meliùs, & tutiùs sentiunt id solummodo licere viro, adhibita Iudicis authoritate. argumento eorum quę notantur in c. Significasti & in c. Porrò. de Diuortiis. vbi nec propter fornicationem, seu incestum; nec propter impedimentum parentelæ, etiam manifestum, licitum est marito sine iudicio Ecclesiæ expellere à se vxorem. Idem seruatur si propter sæuitiam viri, vxor velit se à viro separare; vel si vir velit se etiam ab vxore diuidere, quia vxor aliquid tentauerit ad necē eiusdem viri; vel supposuerit marito facturas, & herbarias, seu incantationes; ac denique si veneficia probarentur. In his enim, & simili. casibus semper requiritur iudicium Ecclesiæ ad separationem faciendam; vt probatur in cap. Literas. & in c. Ex transmissa. de Restit. spoliat. cum ibi notatis per Doctores, & per Gutier. in Pract. canon. quæst. 24. per totam, & per Valasc de Partition. cap. 6. n. 46. in fine cum sequenti. Quantò magis requiretur idem iudicium ad eiiciēdam è domo mulierem propter dotē non solutam? Sed hæc omnia (vt dixi) procedunt in Foro exteriori.

In Foro verò conscientię, aliud iudicium seruandum est. Nam non est sufficiens causa coram Deo dos non soluta ad separationem coniugalis habitationis faciendam, cū de Iure Diuino sit prædicta coniugalis cohabitatio seruanda, nec dissolui possit, nisi ex causa fornicationis; vt constat in c. Gaudemus. de Diuort. & Genes. 2. 24. & Matth. 5. 32.

Qua ratione etiā nec cū Iudicis authoritate ob dictam dotem non solutam fieri posse prædictam expulsionem defendit Coua. in 4. 2 par. dict. c. 7. in princip. nu. 2. Barbos. 3. par. l. 1. num. 55. ff. Solu. mat. & Rebel. de Oblig. iust. 2. par. lib. 5. num. 30.

Nec ratio Abbatis suprà relata quicquam ad hoc cōcludit. Nam solùm probat posse virum ob dotem non solutam; vel acceptationem mulieris, vel traductionem eius ad domum, renuere; vel ei traductæ alimenta denegare. Quod vtique verum est. & probatur primum in dicto c. Per vestras. secundùm Abb. ibi nu. 4. & secundum probatur per glossam in dicta Auth. de Non eligen. secund. nubent. verb. Onera. quæ hoc expressè tenet, & non id ad quod in princip. eam allegauimus; vt multi Doctores falsò ei imponunt.

Itaque in hac differentia resolutiuè tenendum est non posse in conscientia virum, ob dotem non solutam, vxorem à se expellere, non solùm propria authoritate, sed nec id à Iudice petere. Quid enim meretur mulier si pater, aut alius extraneus sit infidelis, & dotem promissam non exoluat, præsertim cùm possit agere vir cōtra promittentem eam soluturum? Hoc sane est remedium passim sumptum, & aptius, quàm miseram mulierē innocentē expellere. Quòd si promissor sit adeò litigiosus, ac controuersus, vt difficillimè dos ab eo extrahi possit; sufficit viro denegare alimenta vxori non expulsæ. Quamuis neque hoc vltimum, denegationem concernens alimentorum, auderem asserere licitè fore consulendum. Quis enim Christi Iesu sectator denegare posset vxori pauperi alimenta, maximè secum manenti in eadem domo, cùm etiam extraneis indigētibus teneamur subuenire, si aliunde nō habeāt, vnde alantur? Quare

Quare neque prædictam gl. in Foro animę admittendam puto, nisi quando suis manibus, vel aliunde posset acquirere alimenta. Et fatuus nimis esset vir qui prædicta alimenta denegaret, cùm vtique magnam inde vxori præstaret occasionem ad adulterium perpetrandum, vt palam est.

SVMMARIVM.

1 *VXOR circa lucra communia, constante matrimonio acquisita, & malè per maritum alienata, siue consumpta; quam actionem, seu ius habeat in vtroque Foro.*

DIFFERENTIA TERTIA.

1 VXOR circa lucra communia, cõstante matrimonio acquisita, maléque à marito alienata; puta in comessationibus, concubinatu, ac ludis: nullam actionem habet, aut ius, in Foro exteriori contra maritum, vel tertiũ. Quia illa solummodò quæ tempore diuortii inueniuntur lucrifacta, censentur lucra: reliqua autem, licèt pro dimidio lucri fiant vxori, lucrifiunt reuocabiliter; ita vt maritus, ad quem spectat libera illorum administratio; possit benè, vel malè administrãdo; illa sibi, & vxori reuocare. Ita post Ioan. Lup. docet Nauar. cap. 17. num. 155. vers. Ad alterum hic noue quæsitum.

Et licèt ipse Nauar. idem sentiat dicendũ in Foro conscientiæ; Petr. tamen à Nauar. 2. tom. de Restit. lib. 3. c. 1. nu. 108. contrarium tenet, dicens cùm in prædictis lucris vxor statim acquirat vsum fructum, & dominium eorum, & possessionem; vt docet Palud. in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 6. conclus. 2. Ant. Gom. super leges Tauri 50. 51. & 52. nu. 74. Couar. lib. 3. Variar. c. 19. nu. 2. nullo modo posse ea à marito alienari in præiudicium vxoris sine eius consensu. Vnde inquit, num. 115. & 117. in Foro conscientiæ posse vxorem se recompensare secretò. Item, & hæredes viri teneri in conscientia ad eorum restitutionem, si cõstaret de quãtitate dissipata, vel esse computanda ad partem bonorum ipsos contingentem: exceptis, per eum ludo amissis. Nam iste contractus est fortunæ, & industriæ, & ita poterat in eo lucrari, sicut perdere. Et ideò circa amissa in eo, ad nihil tenetentur. Ita resoluit prædictus Doctor.

Sed sanè si attentissimè prędicti Doctores inspiciantur, non sunt inter se contrarii, nec ex doctrina eorum constituenda est differẽtia aliqua in præsenti specie. Nam Nauar. in prædicto c. 17. nu. 155 loquitur secũdùm ius commune, iuxta quod in præfatis lucris communibus vxor non quærit dominium, nec possessionem, constante matrimonio; vt est communis opinio, teste Couar. loco suprà citato, vers. Tertiò deducitur. & docet Anchar. cõs. 102. incipit Quęstio est. nu. 6. & Soc. post alios multos à se relatos consil. 131. nu. 1. col. 2. lib. 1. & Valasc. de Partit. c. 6. nu. 6. per tex. (vbi Doctores communiter) in l. Qui iure familiaritatis. ff. de Acquir. possessione. Et hoc in iis quæ proprio nomine à marito emuntur: aliàs secùs; vt docet idem Couar. suprà.

Petr. verò à Nauar. loquitur iuxta iura Castellæ. Quo iure attento, dominium rerum à marito, constante matrimonio, acquisitarum transfertur in vxorẽ quoàd partem dimidiam absque aliqua traditione; siue ea emerit nomine vtriusque, siue nomine proprio; vt docet idem Couar. dicto c. 19. nu. 2. vers. 4. & meliùs Valasc. loquens iuxta leges, & consuetudinem generalem Regni Lusitaniæ, quæ in hoc concordant cum legibus Regni Castellę, dicto lib. de Partit. c. 5. nu. 9. 14. 15 & 16. Et isto iure attento, perspicuum est, non licere marito nec in Foro exteriori, nec interiori liberè res illas, constante matrimonio, quæsitas, alienare: sed tunc demum, cùm id fecerit ex causa, absque fraude, & dolo; vt tradit Ioan. Lup. in Rub. de Donation. inter virũ, & vxorem. §. 66. num. 24. & 25. Bal. consil. 235. lib. 2. & Couar. suprà, dicto vers. 3. & probat l. 4. tit. 4. lib. 5. Ord. hodie est l. 5. tit. 9. lib. 5. Recopila. & l. 205. inter leges Stili.

Prædicta omnia vbi ius commune non seruatur, intellige in lucris rerum immobilium. Quid autem si pecunia tãtùm, aut res alia mobilis à marito in prædictis casibus, & similibus, malè consumatur? Dic restituendum

tuendum esse valorem dimidietatis eorum vxori ab hæredibus mariti tempore partitionum; vt latè probat Valas. supra, c. 24. per totum. Idem etiam, vbi ius commune seruatur, erit obseruandum in alienatione rerum immobilium, in quibus, licèt de iure communi nõ quęratur vxori dominium, (saltem irreuocabiliter) tamen resarciendum est vxori posteà damnum, & pręiudicium sibi illatũ per maritũ ex bonis ipsius, per ea quæ resoluit Valasc. suprà, dicto c. 24 Facit l. 2. C. Ne vxor pro marit. Et hoc est verum, quando lucra sunt acquisita, pręcipue manu, & arte vxoris. Tunc enim censeo (saltem in Foro animę) limitandam Fore opinionem Nauar. suprà, vt non procedat in isto casu. Iniquum quippe videtur vt quod industria, & labore vxor acquisiuit, liceat viro sine vlla obligatione restitutionis, in malos vsus sibi beneuisos alienare. Quòd si dicas habere virum dominiũ in prædictis lucris de iure communi, & sic vti domino licere illa ei alienare. Resp. licèt alienatio ob dictam rationem teneat, non tamen inde manere immunem à satisfactione damni quoad vxorem; non obstáte dicta subtilitate iuris, de qua in Foro animę non curatur, vt diximus verb. Iudicium. Differ. 4.

SVMMARIVM.

1 MARITO licitum est in vtroque Foro, moderamine adhibito, causa id exigente, vxorem verberare, & punire; contra Tiraq.

DIFFERENTIA QVARTA.

1 MARITIS licitum est, iuxta leges, ac canones, moderatè vxores verberare. arg l. vni. C. de Emenda propin. & l. Rei iudicatę. §. 1. ff. Solu. mar. & ibi nor. Roma. num. 5. Deci. in l. Vt vim. num. 22 ff. de Iusti. & iur. Hippo. in pract. §. Aggredior. num. 81. Tiraquel. l. 1. Connub. gl. 1. num. 22. Barbos. 2. par. Rub. ff. Solu. mat. num. 35 vbi à num. 31. vsque ad n. 37. latè agit quando id liceat de iure, & quam pœnam mereatur maritus dirè verberans, vel etiam modicè sine causa. Adde Panor. in cap. Cùm contingat. de Foro compet. & Doctores in c. Quemadmodum. de Iureiur.

In Foro tamen conscientię id non licet secundùm Tiraq. in l. 9. Connub. numer. 2. Cuius diuersitatis rationem optare m ab eo audire. Moderata quippe punitio, etiam vxori exhibita, non video quare illicita, & peccati rea sit; cùm etiam vxor sit viro subiecta, & sub eius potestate constituta, & iusta causa se se offerre possit ad prædictam punitionem faciendam. alias esset illa viri potestas vacua, & inanis. Quare in vtroque Foro præfatam moderatam punitionem, iusta exigente causa, licitam esse puto. argumento l. Præceptoris. ff. ad l. Aquil. & cap. Ad audientiam. de Homicid. Si enim illa præceptori licita est (vt ibidem:) quantò magis marito cui plus vxor subiici debet, quam discipulus magistro? Et ita docet Silu. post alios, verb. Vxor. quæst. 3. Dicto 1. Adde ad idẽ Caiet. in tract. 27. Quæst. quæst. 26. ad fin. vbi resoluit ad maritum spectare corrigere vxorem non benè moratam, non solũ verbis, sed facto, id est verberibus, & fustibus, & vi aliis remediis congruis ad illius castigationem, & emendationẽ. Refert, & sequitur Barbos. 2. par. rub ff. Solu. matri. num. 36.

Vide circa hoc verbum, quę habes. verb. Alimenta. Different. 3. 4. & 5. & verb. Adulterium. Differ. 2. 6. & 7.

LAVS DEO.

Ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, eiusque Virginis, & Matris Mariæ, fuit typis mandatum præsens opus in domo Cartusiæ Maioricarum, per Emmanuelem Rodriguez, Die 25. Iunii M. DC. XVI.

INDEX

INDEX DIFFERENTIARVM INTER VTRVMQVE FORVM, IN HOC OPERE CONTENTARUM.

ABSOLVTIO.

1 *SEMEL approbatus ab vno Episcopo; potest vbiq; terrarum audire confessiones, & absoluere pœnitentes habentes Bullam Cruciatæ. Idem, tempore Iubilei; & hoc, in foro conscientiæ: licet, quoad forum exterius, possit impediri.*

2 *Absolutio ab excommunicatione, quoad forum tantùm conscientiæ, quid importet. Et talis absolutio non prodest quoad forum exterius.*

3 *Excommunicatus denunciatus, impotens ad soluendum; potest, absente Iudice, & parte; absolui in foro pœnitentiali. Secùs, quoad forum exterius.*

4 *Excommunicatus occultus, indiget absolutione quoad forum interius: sed non, quoad exterius.*

5 *Excommunicatus ob debitum, debet prius satisfacere, antequam absoluatur; si nequeat soluere; debet cautionem dare, saltem iuratoriam, in foro exteriori. In foro verò pœnitentiali, sufficit propositum firmũ pœnitentis.*

6 *Absolutio ab excommunicatione datur in foro exteriori sub certis ceremoniis. Secus, in foro pœnitentiali, vbi nullæ tales requiruntur.*

7 *Contritio sola, absoluit, quoad Deum, excommunicatum, in articulo mortis: si non habuit copiam confessarii. Secus, quoad forum exterius.*

8 *Absolutio ab excommunicatione obtineri potest per procuratorem, in foro Iudiciali. Secus, in pœnitentiali.*

9 *Absolutus ab excommunicatione in articulo mortis, ab alio, quàm ab excommunicatore; debet, quàm citò commode poterit, si sanus fiat; se præsentare coram eo, in foro Iudiciali. In foro verò pœnitentiali, relinquitur suæ conscientiæ.*

10 *Excommunicatus, excommunicatione nõ reseruata, potest absolui in foro pœnitẽtiali per parochũ. In foro verò exteriori, nõ sufficit dicta absolutio; sed recurrendũ est ad Episcopũ.*

11 *Absolutio ab excommunicatione ad cautelam, dari non potest in foro Iudiciali, nisi seruata certa forma. Quæ, in foro pœnitentiali non est necessaria.*

12 *Absolutio ab excommunicatione in foro Iudiciali, vno modo impenditur, si offensa, vel contumacia est manifesta: & alio modo, si est dubia. In foro verò pœnitentiali, hoc nõ attenditur; quia hic, confessio pœnitentis facit notorium.*

13 *Laicus in articulo mortis an possit absoluere ab excommunicatione? &, si absoluat, an valeat pro vtroq; foro?*

14 *Suspensus donec satisfaciat, indiget absolutione post satisfactionem, in foro Iudiciali. Secus, in foro pœnitentiali.*

15 *Legatus à latere, si vulneretur, potest vulnerantem absoluere, quoad forum interius: non tamen, quoad exterius.*

ACCVSATIO.

1 ACcusatio, non requirit præmonitionem, in foro exteriori. Bene tamen, in foro interiori, secundum aliquos. Sed, centrarium resoluitur.

2 Clericus potest accusare suum offensorem; dummodo protestetur vere. Aliàs, erit irregularis, in foro animę: licet, non in foro externo, secundum aliquos. Sed, contrarium resoluitur.

3 Accusatione, vel appellatione pendente, nõ potest Prelatus, in foro externo, officio suspendi. In foro vero cõscientię, potest subditus ei denegare obedientiam; si sciat, nullum ius habere.

ADQVISITIO DOMINII.

1 DOminiũ sine traditione, in foro externo, non transfertur. Bene tamen, in foro conscientię, secundum aliquos. Sed contrarium resoluitur.

2 Thesaurus inuentus, in foro externo, spectat ad Regem. In foro vero conscientię, spectat ad inuentorem: si est antiquus. Et, si est lucidus; quærendus est dominus.

3 Lapilli, & gemmę, in litore maris inuentę, spectant ad Regem, in foro externo. Sed, in conscia, ad inuentorem.

4 Rapta à fluminibus, tempore alluuionis, cuius sint?

5 Feræ, à venatoribus captæ in agro, cuius fructus consistunt in ipsa venatione; in foro externo spectant ad dominum agri. In foro vero conscientię, ad venatorem.

6 Capta in bello, quomodo fiant capientium, in vtroq; foro.

7 Venans in locis prohibitis, in foro Iudiciali cogitur animalia restituere. Secus, in foro pęnitentiali.

ADVLTERIVM.

1 MArito licet, in foro exteriore, vxorem, & adulterum, in adulterio deprehensos, occidere. Secùs, in foro conscictię.

2 Vxor, cõmittens adulteriũ, propter confusionẽ vitandã; excusatur in foro Iudiciali. Secus, in foro conscientię.

3 Adulteriũ, sępius cũ vna cõmissum, in foro Iudiciali non punitur, nisi pro vno adulterio. Secus, in foro animæ.

4 Cõmittens adulteriũ cũ ea, quę se multis, meretricio more, prostituit; non punitur tanquam adulter. Secus, in foro pęnitentiali.

5 Cõmittens adulterium cum muliere vili, putà, per se cauponam exercente: nõ est adulterii reus. Secus, in foro pænitentiali.

6 Diuortia, de Iure ciuili, etiã Codicis, fuerũt permissa. Secus, de Iure Põtificio, & in foro animæ.

7 Mulier nupta, per metũ conditionalẽ consentiens adulterio; non dicitur adultera, in foro Iudiciali. Secus, in foro pęnitentiali.

ALIMENTA.

1 FIliis, ex dãnato coitu genitis, secundũ aliquos non debentur per parẽtes alimenta in terris Imperii. Sed deberi, in vtroq; foro, verius est.

2 Patri hęretico non debet filius alimenta, in foro externo. Secus, in conscientia.

3 Vxorẽ adulterã, post thori separationẽ, an teneatur maritus, in vtroq; foro, alere. Et, an idem, in vxore spiritualiter fornicante.

4 Vxori, soluto matrimonio, non debẽtur alimenta, in foro Iudiciali, si prægnans nõ est. Secus, in conscientia; si aliunde non habeat

5 Vxor, habens parentes, vel filios ex alio matrimonio, egentes; potest, sine licentia mariti,

BVLLA COMPOSITIONIS.

BVLLA CRVCIATÆ.

CESSIO BONORVM.

CLERICVS.

COMPENSATIO.

CONFESSIO IVDICIALIS.

CONFESSIO SACRAMENTALIS.

CONSVETVDO.

CONTRACTVS.

DAMNVM.

DEBITVM.

DEBITVM CONIVGALE.

DEFENSIO.

DENVNCIATIO.

DEPOSITVM.

DISPENSATIO.

DOMINIVM.

DONATIO.

ELECTIO

ELEEMOSYNA.

EMPTIO.

EXCOMMVNICATIO.

EXPENSÆ.

FORNICATIO.

Forni

1 Fornicatio cum meretrice, etiam violenter habita, non punitur in foro ciuili. Bene tamen, in foro animæ.

2 Concubinatus, in foro externo, non punitur. Sed, sic, in foro pænitentiali.

3 Femina, vi oppressa, tenetur vociferari, in foro externo: aliàs, rea erit. Secus, in foro animæ; si non consentiat.

4 Serua; si à Domino stupretur, cogitur Dñs eam manumittere. Secus, in foro conscientiæ.

FRVCTVS.

1 Venditione retractata, ob deceptionem vltra dimidium; an etiam fructus debeant restitui?

2. 3. Possessor malæ fidei, quos fructus restituere teneatur?

4 Fructus rei alienæ, bona fide possessæ, quinam restituantur, cum res restituitur?

GABELLA.

1 Gabella, seu vectigal, non debetur, in foro conscientiæ, de necessariis vitæ: siue emantur, siue vendantur. Secus, in foro externo.

2 Gabella debetur, in foro externo, de rebus æstimatis, datis legatario. Secus, in foro conscientiæ.

3 Gabella, maior ab alienigenis, quàm ab indigenis, seu incolis, exigi nõ debet, in foro conscientiæ. Licet contrarium male seruetur in foro externo.

GENVS.

1 Descendentes ex genere Iudæorum, vel Saracenorum, an possint habere officia honorifica; & admitti in Religionem?

GRATIA.

1 Gratia Papæ, nõ probatur per testes, in foro Iudiciali. Secus, in cõsciẽtia.

2 Supplicatio sola signata, non sufficit, in foro externo; nisi Literæ expediantur. Secus, in conscientia.

3 Dispensationes, expeditæ pro foro externo, differũt ab iis, quæ expediuntur pro foro pœnitentiali, & animæ.

HEREDITAS ET HERES.

1 Aditio hereditatis, quoad forũ Iudiciale, requirit facta, aut verba. Secus, quoad forum interius.

2 Heres, non conficiens Inuẽtariũ, tenetur, in foro Iudiciali, vltra vires hereditarias. Secus, in foro conscientiæ.

3 Heres, non cõficiens Inuentarium, non potest detrahere quartam Falcidiam ex legatis, in foro externo. Secus, in interno.

4 Quartã Trebellianica, an possit detrahi in vtroq; foro?

5 Quarta Falcidia, ex errore facti nõ detracta, debetur, in foro Iudiciali. Sed, nõ, in cõsciẽtia.

6 Heres, ex delicto defuncti non tenetur, in foro exteriore; si lis non fuit cum defuncto contestata. Secus, in conscientia.

7 Lex fin. C. de fidei cõ. libert. an procedat in vtroq; foro?

8 Lex. 1. C. de his quib. vt indig. & lex Heredẽ. ff. eod. tantùm habent locum in foro Iudiciali. Nam heres, in conscientia, non tenetur vindicare mortem defuncti.

9 An teneatur quis, in vtroq; foro, relinquere sua bona consanguineis; deficientibus ascendentibus, & descendentibus?

10 Heres, accõmodans fidẽ testatori, quod restituet hereditatẽ filio spurio, perdit eã, quoad forum exterius, agente filio contra eũ. Sed, in conscientia, potest eam sibi retinere.

11 Spurius, an in vtroq; foro, sit incapax successionis bonorum parentum?

12 Heres, institutus à nouitio, an possit, in vtroq; foro, statim facta professione, frui bonis hereditariis? vel, an teneatur expectare mortem naturalem Religiosi?

13 Heres, an teneatur prius soluere legata, quàm, ab eo impensa?

14 Relicta indignis, in foro exteriori, debentur Fisco. Secus, in conscientia.

15 Filius naturalis, tantum succedit matri, vna cum legitimis, in foro externo. Secus, in interno.

HÆRESIS.

Proferens.

1 PRoferens verbum, vel propositionem male sonantem; in foro externo puni tur vt hereticus. Secus, in foro pœnitentiali; si, per errorem, vel simplicitatem, eam dixerit.

2 Fidem negans, ore tantum; est hereticus, quoad Ecclesiam. Sed, non; quoad Deum.

4 Episcopi, de Iure communi sunt Iudices in crimin: heresis. Hodie, secus, etiam in foro conscientiæ.

4 Deuouens animam suam diabolo; vt Virgine potiatur; & fidem Christi verbo tantum abiurans; in foro externo punietur tanquã blasphemus, & hereticus. Secus, in foro Dei.

5 Hereticus quoad forum interius, à solo Papa absolui potest. Quoad forum verò externum, à Papa, & Inquisitoribus fidei.

HOMICIDIVM.

1 OCcidere an liceat, in vtroq; foro, pro defensione rerum temporalium?

2 Magister, percutiens discipulũ, causa disciplinæ; si is moriatur; excusatur, quoad Deum. Secus, quoad forum exterius.

3 Inimicum, parãtem contra me insidias, licet impunè occidere, in foro externo. Secus, in interno.

4 Ministri Iustitiæ, insequẽtes criminosũ, & dantes facultatẽ, ipsum occidendi; in foro externo excusantur. Sed, non; in interno.

5 Homicida est, quoad Deũ, delinẽs pascere, fame morientẽ; & medicus, & chirurgus desinentes sanare. Secus, in foro externo.

5 Occidere an liceat insultatem cũ armis in consanguineum, vel magnum amicum?

7 Clerico, in minoribus constituto, non licet bannitum occidere: licet data sit cuiq; facultas eum occidendi.

HORÆ CANONICÆ.

1 SVfficit, quoad Ecclesiã, dicere horas canonicas ore; licet, non corde. Secus, quoad Deum.

2 Infirmus, non solitus ire ad chorũ; an possit, in conscientia, lucrari distributiones?

3 Horas canonicas non recitans, sine causa; qualiter teneatur, in vtroq; foro, ad fructuũ restitutionem.

IGNORANTIA.

1 IGnorantia, in foro pœnitentiali, solo verbo pœnitentis probatur. Secus, in foro Iudiciali, in multis casibus.

2 Legem transgrediens, etiam ignoranter, nihilo minus punitur, in foro Iudiciali: Secus, in foro conscientiæ, nisi sit super materia, aliâs, de iure naturali præcepta.

3 Legem nouam transgrediens ex ignorantia illius, post duos menses non excusatur, in foro Iudiciali. Sed, sic; in foro animæ.

INDVLGENTIA.

1 PEr indulgentias, solùm condonatur pœna debita Deo pro peccato. Non tamen, debita foro exteriori.

2 Parochus, concedere potest Indulgentias, in foro pœnitentiali. Non tamen, in foro externo.

3 Confitens in peccato mortali, satisfacit præcepto Ecclesiæ. Non tamen, Deo.

INQVISITIO.

1 INquisitio, absq; diffamatione, aut clamorosa insinuatione, fieri potest, in foro Iudiciali, de communi obseruantia, & consuetudine. Secus, in conscientia.

INTERPRETATIO.

1 EPicheiã cõtra rigorẽ legis, solus Princeps, & Supremi Senatus seruare possunt, in foro externo. In pœnitentiali verò, omnis Sacerdos eam seruare potest.

2 Dubia, in peiorẽ partem, fauore animæ, interpretantur. Secus, in foro contentioso.

3 Iuramentum interpretamur, in foro interiore, secundum mentem iurantis. In foro verò Iudiciali, secundum Ius.

4 Verba, persuasionẽ importantia; vt, consulo, in materia cõscientiæ, importãt præceptũ. Secus,

IRREGVLARITAS.

IVDEX.

IVDICIVM

ECCLE-

IVRAMENTVM.

IVRISDICTIO.

LEGATVM.

LEX.

LOCATIO, ET CONDVCTIO.

ro externo, ad pensionem præfixam; etiam si casu fortuito omnes fructus sint destructi; si remanserit omnibus casibus fortuitis. Secus, in conscientia.

7 *Locans equũ vitiosum manifeste, sed, ignorãte conductore; non tenetur ad damna, conductori subsecuta. Secus, in foro conscientiæ.*

8 *Dominus, conducens famulum salario iniusto; an teneatur, in vtroq; foro, ad iustum?*

MAIORATVS.

1 *Maioratus, an sint liciti, in vtroq; foro?*

2 *Successor Maioratus, an teneatur reficere expensas factas per suum prædecessorem in castris, muris oppidorum, & refectione, seu ampliatione domus Maioratus.*

MANDATVM.

1 *Mandans percuti clericum, si ante percussionem reuocauerit mandatum; non erit excommunicatus, in foro animæ; licet reuocatio non peruenerit ad mandatarium. Secus, in foro Iudiciali.*

2 *Mandatum procuratorium, etiam iuratum, potest reuocari, in foro Iudiciali. Secus, in conscientia.*

3 *Mandatarius passus damna propter executionem mandati; in foro externo non ea recuperat. Secus in foro conscientiæ.*

4 *Iudici Ecclesiastico, an liceat suo gladio Iudicem secularem adiuuare, ad eruendam à subdito veritatem?*

5 *Ratum habere non possum, in foro externo, nisi quod meo nomine est gestum. Secus, in foro animæ.*

6 *Mandatum, in alicuius vtilitatem factum, non obligat; etiam post acceptatum, in foro externo. Secus, in foro pœnitentiali.*

MATRIMONIVM.

1 *Filia, nubens indigno; sine, vel contra voluntatem patris; potest, in foro externo, exheredari. Secus, in foro animæ.*

2 *Filii familias contrahere non possunt, de Iure Ciuili, matrimonium, sine patris consensu. Secus, de Iure Canonico, & conscientiæ.*

3 *Matrimonium, contractum cum conditione impossibili, de facto & natura, tenet, in foro Iudiciali. Secus, in foro animæ; si deficiat consensus.*

4 *Verba fraudulenter prolata, denotantia consensum de præsenti; inducunt matrimonium, in foro externo. Secus, in interno.*

5 *Matrimonium contractum cum leproso, etiam altero ignorante, valet, in foro contentioso. Secus, in foro conscientiæ.*

6 *Sponsalia de futuro, secuta copula, ante Concil. Trid. fiebant matrimonium de præsenti; licet consensus non adesset. Sed hodie, hoc cessat.*

7 *Fides data inter consanguineos, de matrimonio contrahendo, si Papa dispensauerit; an obliget in vtroq; foro?*

8 *Filius, in foro exteriori, post. 14. annum non tenetur stare sponsalibus per patrem factis. Secus, in foro conscientiæ.*

9 *Vidua, intra annum luctus secundò nubens, an peccet?*

10 *An liceat coniugi innocenti transire ad Religionem, ob fornicationem spiritualem?*

11 *Sponsus per verba de præsenti, cognoscens sponsam, & non seminans vasi eius; an ingredi possit Religionem?*

12 *Arræ, datæ in premium virginitatis, non debentur, in conscientia, si sponsa corrupta sit.*

METVS.

INDEX.

METVS.

MISSA.

MONITORIA.

MVNERA.

NEGOCIATIO.

NVLLITAS.

OBEDIENTIA.

OBLIGATIO.

OPINIO.

2 Cum

INDEX.

OCIOSITAS.

PAROCHVS.

PECCATVM.

PENSIO.

PÆNA.

PÆNITENTIA.

POSSESSIO.

PRÆSCRIPTIO.

PRO-

PROMISIO.

QVARTVM FRVCTVVM.

REGVLARIS.

REMISSIO.

fore

REPETITIO.

REPRESALIA.

RESTITVTIO.

7 Proxe-

43 Condem

SENTENTIA.

SIMONIA

16 Pen-

SOLVTIO.

SVBMISIO.

SVFFRAGIVM.

SVRREPTIO.

TESTAMENTVM.

TESTIS.

TRANSACTIO.

VENDITIO.

Vendens

VITA.

VOTVM.

VSVRA.

VXOR, MARITVS.

FINIS INDICIS.